

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

23641 e. 130
74

GIVEN TO THE LIBRARY
BY ALL SOULS COLLEGE
MCMXXVI

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI QUI SUPERSUNT OMNES,

EX RECENSIONE .

ARN. DRAKENBORCHII.

ACCEDUNT

NOTÆ INTEGRÆ

EX EDITIONIBUS

J. B. L. CREVIERII.

CUM

INDICE RERUM LOCUPLETISSIMO.

TOM. IV.

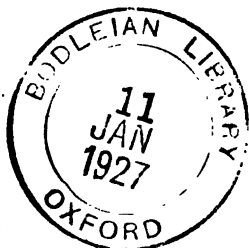
OXONII,

EXCUDERAT W. BAXTER;

IMPENSIS J. PARKER, ET R. BLISS: ET R. PRIESTLEY, ET

G. ET W. B. WHITTAKER, LONDINI,

MDCCCXXI.

T LIVII PATAVINI HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI.

EPITOME LIBRI XLI.

IGNIS in aede Vestæ extinctus est. **T. Sempronius Gracchus** proconsul Celtiberos victos in deditionem accepit, monumentumque operum suorum, Gracchurim oppidum in Hispania constituit. Et a **Postumio Albino** proconsule **Vaccæi** ac **Lusitani** subacti sunt. ¹uterque triumphavit. **Antiochus**, **Antiochi** filius, obres Romanis a patre datus, mortuo fratre **Seleuco**, qui patri defuncto successerat, in regnum **Syriæ** ab urbe dimissus. **Lustrum** a censoribus conditum est. censa sunt civium capita ducenta sexaginta tria millia ducenta nonaginta quatuor. ²**Q. Voconius Saxa** tribunus plebis legem tulit, ne quis hæredem mulierem institueret. suasit legem **M. Cato**. exstat oratio ejus. Præterea res contra **Ligures**, **Istros**, **Sardos**, et **Celtiberos**, a compheribus ducibus prospere gestas, et initia belli **Macedonici** continet, quod **Perseus**, **Philippi** filius, moliebatur. miserat enim ad **Karthaginienses** legationem, et ab iis nocte audita erat: sed et alias **Græciæ** civitates sollicitabat. qui ³præter religionem, quod quam multa templa magnifica multis locis crevit, **Athenis** **Jovis Olympii**, ⁴et **Antiochiæ** **Capitolini**, vilissimum regem egit.

¹ Uterque triumphavit] Antea loquatur de utroque triumphavit: quo adhaec, sileatur de triumpho **Gracchi**. Emendavit **Sigonius** ex vet. lib. et **Livio** infra, c. 7. Consentit **Campana**.

² **Q. Voconius**] Summa quoque hæc tribuno restituit nomen **Sigonius**. **Olin.** **Q. Volumentus**.

³ Præter religionem, quæ multa templa... vilissimum regem egit] Hic sequitur, post **Claricum**, **Gronovii** mentem. Antea enim hæc omnia ad totius epitomæ finem attinebantur in hunc modum: sed et alias **Græciæ** civitates sollicitabat: qui, præter religio-

nam, quod quam multa templa magnifica multis locis crevit, **Athenis**, **Jovis Olympii**, et **Antiochiæ**, **Capitolini**, vilissimum regem egit. Itaque hæc ad **Persem** referebantur, quæ tamen constat ex **Polybio** et **Diodoro** ad **Antiochum** pertinere. Quam igitur manifestum vitium esset, **Gronovio** obsecuti sumus, qui reponendo in ordinem eum male tractatas voces cum levissimis mutationibus locum sanavit, aut certe ad historiam veritatem revocavit.

⁴ Et **Antiochiæ**, **Capitolini**] Vocem ultimam adjecit **Sigonius** ex **Livio**, infra, c. 20.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLI.

U. C. 574. ¹a patre in pace habitam armasse, eoque juventuti prædandi cupidæ pergratus esse dicebatur.

Istricum
bellum.

I. Consilium de Istrico bello quum haberet consul, alii gerendum extemplo, antequam contrahere copias hostes possent, alii consulendum prius senatum censebant. Vicit sententia, quæ diem non proferebat. Profectus ab Aquileia consul castra ad lacum Timavi posuit; (inminet mari is lacus) eodem decem navibus C. Furius duumvir navalis venit. Adversus Illyriorum classem creati duumviri navales erant, ²qui tuendam viginti navibus mari superiore Anconam, velut ³cardinem haberent: inde L. Cornelius dextra litora usque ad Tarentum, C. Furius læva usque ad Aquileiam tueretur. Eæ naves ad proximum portum in Istriæ fines cum onerariis et magno comœatu missæ: secutusque cum legionibus consul quinque ferme millia a mari posuit castra. In portu emporium brevi perfrequens factum, omniaque hinc in castra subportabantur. et, quo id tutius fieret, stationes ab omnibus castrorum partibus circumdatæ sunt: ⁴in Istriamque suum præsidium stativum, repentina

⁴ veluti Gron. Orev.

¹ *A patre in pace habitam*] Quinque horum librorum fragmenta que habemus, publici juris fecit Simon Grynnus in Helvetiis anno 1531. reperta apud monasterium Laurissenum, vulgo Lorscheense, e regione Borbetomagi: nec alius postea erui potuit codex, quocum illa conferrentur. Ex unico igitur illius exemplaris fide descripti sunt hi libri.

² *Qui tuendam viginti navibus mari superiore Anconam*] Hunc locum feliciter emendavit sive Florebellus, sive Muretus, hoc modo: *qui tuenda vi-*

ginti navibus maris Superi ora Anconam velut cardinem haberent. Sic L. XL. c. 18. *Inter duumviros ita divisæ tuenda denis navibus maritima ora, ut promontorium tæ Minervæ velut cardo in medio esset.*

³ *In Istriamque suam*] Rescribit Gronovius: *in Istriam versum stativum præsidium.* *Repentina cohors videtur poni debere cohors ex eo militum genere, qui subitanti passim a Livio nominantur.* Sic infra c. 10. *repentinus et tumultuarius exercitus.*

cohors Placentina obposita inter mare et castra: et, ut idem U. C. 574: A. C. 172 aquatoribus ad fluvium esset praesidium, M. Aebutius tribunus militum secundae legionis duos manipulos militum adijcere jussus est. T. et C. Aelii tribuni militum legionem tertiam, quae pabulatores et lignatores tueretur, via, quae Aquileiam fert, duxerant. Ab eadem regione mille ferme passuum castra erant Gallorum: 'Carmelus' pro regulo erat tribus haud ^c amplius millibus armatorum.

II. Istri, ut primum ad lacum Timavi castra sunt Romana mota, ipsi post collem occulto loco consederunt; et inde obliquis itineribus agmen sequebantur, in omnem occasionem intenti: nec quidquam eos, quae terra marique agerentur, fallebat. Postquam stationes invalidas esse pro castris, ^b eorum turba inermis frequens inter castra et mare mercantium, sine ullo terrestri aut maritimo munimento, viderunt; duo simul praesidia, Placentinae cohortis, et manipulorum secundae legionis, adgrediuntur. Nebula matutina texerat inceptum: qua dilabente ad primum teporem solis, ^c perlucens jam aliquid, incerta tamen, ut solet, lux, speciem omnium multiplicem intuenti reddens, tum quoque frustrata Romanos, multo majorem iis, quam erat, hostium aciem ostendit. qua terrii utriusque stationis milites ingenti tumultu quum in castra confugissent, haud paullo ibi plus, quam quod secum ipsi adtulerant, terroris fecerunt. Nam neque dicere, quid fugissent, nec percunctantibus reddere responsum poterant: et clamor in portis (ut ubi nulla esset statio, quae sustineret inpetum) audiebatur: et concursatio in obscuro incidentium aliorum in alios incertum fecerat, an hostis intra vallum esset. Una vox audiebatur ad mare vocantium. Id forte temere ab uno exclamatum Fugiant ad mare Romani. totis passim personabat castris. Itaque primo, velut jussu id facere, pauci armati, major pars inermes, ad mare decurrunt: dein plures, postremo prope omnes, et ipse consul; quum, frustra revocare fugientes conatus, nec imperio, nec auctoritate, nec precibus ad extremum, valuisset. Unus remansit M. Licinius Strabo, tribunus militum tertiae legionis, ^d cum tribus signis ab legione sua relictus. Hunc, in

^b Carmelus Gron. Crev.

^c aut Gron.

⁴ Carmelus pro regulo erat] Hæc nobis suspecta sunt. Possis tamen utcumque explicare: Carmelus quidam loco reguli, qui ipse non aderat, in iis castris erat cum tribus haud amplius millibus armatorum. Haud amplius legi jussuunt Florellus et Gronovius pro aut amplius.

⁵ Eorum turba inermis frequens] Egregie Joa. Scaliger forum pro eorum. Totam periodum sic format

Gronovius: forum turba inermis frequens inter castra et mare mercantium. Forum intellige emporium illud, quod brevi perfrequens factum fuisse dixit supra Livius.

⁶ Perlucens jam aliquid, incerta tamen, ut solet, lux] Lux jam aliqua ex parte perfrumpens obstantia, incerta tamen, ut solet esse, quum nebulis dilabentibus oriri incipit.

⁷ Cum tribus signis] Cum tribus

U. C. 574.
A. C. 178.

Istri epu-
lantur in
castris
Rom.

Trepidatio
Romano-
rum.

Redeunt ad
castra reci-
pienda.

vacua castra inpetu facto, Istri, quum alius armatus iis nemo obviam isset, in prætorio instruentem atque adhortantem suos oppresserunt. Proelium atrocius, quam pro paucitate resistentium, fuit: nec ante finitum est, quam tribunus militum, quiq[ue] circa sum constitierant, interfecti sunt. Prætorio dejecto, direptis, quæ ibi fuerunt, ⁸ad quæstorium forum quintanamque hostes pervenerunt. Ibi, quum omnium rerum paratam expositamque copiam, et stratos lectos in quæstorio invenissent, regulus adcupans epulari coepit. mox idem ceteri omnes, armorum hostiumque oblit, faciunt: et, ut quibus insuetus liberalior victus esset, avidius vino ciboque corpora onerant.

III. Nequaquam eadem est tum rei forma apud Romanos: terra, mari trepidatur: nautici tabernacula detendunt, commeatumque in litore expositum in naves rapiunt: milites in scaphas et mare territi ruunt: nautæ, metu ne compleantur navigia, alii turbæ obsistunt, alii ab litore naves in altum expellunt. inde certamen, mox etiam pugna cum vulneribus et cæde in vicem militum nautarumque oritur, donec jussu consulis procul a terra classis submota est. Secernere inde inermes ab armatis coepit. vix mille ducenti ex tanta multitudine, qui arma haberent, perpauca equites, qui equos secum eduxissent, inventi sunt. cetera deformis turba, velut lixarum calorumque, præda vere futura, si belli hostes meminissent. ⁹Tunc^d demum nuncios ad tertiam legionem revocandam, et Gallorum præsidium: et simul ex omnibus locis ad castra recipienda demendamque ignominiam rediri ceptum est. Tribuni militum tertissæ legionis pabulum lignaque projicere jubent: centurionibus

^d Tum Crev.

manipulis. Vid. not. 2. ad l. XXXIII. c. 1.

⁸ *Ad quæstorium forum Quintanamque*] Duo fuere in castris Romanis forarum venalium: alterum ad prætorium, sive tabernaculum duels, de quo disertè Polybius, libro sexto: alterum ad quæstorium, sive tabernaculum quæstoriorum. Ceterum et quæstorium, et hoc proinde forum quæstoriorum olim versus portam Decumanam fuisse jam annotavimus ad l. XXXIV. c. 47. Situm erat nempe in media Quintana, quæ via transversa erat, secans longitudinem castrorum, parallela Principiis. Atque hinc forum ipsam quæstoriorum sæpiissime Quintana dicebatur. Quintana dicta a quintis cohortibus juxta eam tendentibus. Apparet ex hoc Livii loco jam nunc mutatum fuisse situm quæstorii, ita ut illud tum esset, quo loco Polybius statuit, in

fronte castrorum ad prætorii latus. Ideo hostes prætorio dejecto ad quæstorium perveniunt. Quæstorio igitur translato in partem superam castrorum, simul et forum quæstoriorum eodem translato est. Quin et via proxima quæstorio Quintana quoque vocitata est a similitudine veræ Quintanæ, in qua olim quæstorium positum fuerat. Et hæc in loco quem explicamus intelligenda est Quintana, non illa altera vetus, quæ nimium longe abest a prætorio. Hæc ita explicare conamur, ut brevitati simul et claritati consueamus. Sed qui totam rem apertius perspicere volet, adeat Lips. J. V. de Mil. Rom. Dial. 3.

⁹ *Tum demum nuncios*] Supple *missus est*: et intellige Gallorum præsidium de quo hic agitur, onusque mentio facta est supra c. 1. stetisse a partē Romanorum.

imperant, ut graviores ætate milites binos in ea jumenta, U. C. 574.
 ex quibus onera dejecta erant, inponant: equites ut singulos A. C. 176.
 e juvenibus pedites secum in equos tollant. *Egregiam gloriam legionis fore, si castra, metu secundanorum amissa, sua virtute recipiant: et recipi facile esse, si in præda occupati barbari subito obprimantur: sicut ceperint, posse capi.* Summa militum alacritate adhortatio audita est. Ferunt citati signa, nec signiferos armati morantur: priores tamen consilii copiasque, quæ a mari reducebantur, ad vallum accesserunt. L. Atius, tribunus primus secundæ legionis, non hortabatur modo milites, sed docebat etiam, *Si victores Istri, quibus armis cepissent castra, iisdem capta retinere in animo haberent, primum exutum castris hostem ad mare persecuturos fuisse, deinde stationes certe pro vallo habituros. vino somnoque verisimile esse mersos jacere.*

IV. Sub hæc A. Bæculonium signiferum suum, notæ fortitudinis virum, inferre signum jussit. ¹⁰ Ille, si unum se sequerentur, quo celerius fieret, facturum * dixit: connisusque, quum trans vallum signum trajecisset, primus omnium portam intravit. Et parte alii T. et C. Ælii, tribuni militum tertiæ legionis, cum equitatu adveniunt. confestim, et quos binos oneraria in jumenta inposuerant, secuti, et consul cum toto agmine. At Istrorum pauci, qui modice vino ei erant, memores fuerunt fugæ; aliis somno mors continuata est: integraque sua omnia Romani, præterquam quod vini cibique absumtum erat, receperunt. Ægri quoque milites, qui in castris relictis fuerant, postquam intra vallum suos senserunt, armis arreptis, cædem ingentem fecerunt. Ante omnes insignis opera fuit C. Popillii equitis. Sabello cognomen erat. is, pede saucio relictus, longe plurimos hostium occidit. Ad octo millia Istrorum sunt cæsi, captus nemo, quia ira et indignatio inmemores prædæ fecit. Rex tamen Istrorum, temulentus ex convivio, raptim a suis in equum impositus, fugit. Ex victoribus ducenti triginta septem milites perierunt, plures in matutina fuga, quam in recipiendis castris.

V. Forte ita evenit, ut Cn. et L. Gavillii, ¹¹ novelli Aquileienses, cum commeatu venientes, ignari prope in capta castra ab Istris inciderent. Ii, quum Aquileiam, relictis Terror Romæ impedimentis, refugissent, omnia terrore ac tumultu, non

* jacturum Crev.

† plurimum Gron. Crev.

¹⁰ Ille, si unum se sequerentur . . . jacturum dixit] Nihil apertius est, quam legi debere, non facturum, quomodo scriptas habuit, sed jacturum, quæ Gronovii emendatio est. Dicitur igitur significat, si ceteri unum se sequi velint, non modo futurum se, quod

jubebatur, sed jacturum signum in castra, quo celerius res peragretur, acensis periculis ignominie, si signum amitteretur, militibus.

¹¹ Novelli Aquileienses] Qui erant a colonis ante triennium Aquileiam deductis. Supra l. Xl. c. 34.

U. C. 574. Aquileiæ modo, ¹² sed Romæ quoque post paucos dies, impleverunt: quo, non capta tantum castra ab hostibus, nec fuga, quæ vera ¹³ erant, sed perditas res deletumque exercitum omnem, adlatum est. Itaque, ¹⁴ quod in tumultu fieri solet, delectus extra ordinem, non in urbe tantum, sed tota Italia, indicti. Duæ legiones civium Romanorum conscriptæ, et decem millia peditum cum equitibus quingentis sociis nominis Latini imperata. M. Junius consul transire in Galliam et ab civitatibus provinciæ ejus, quantum quæque posset, militum exigere jussus. Simul decretum, ut ¹⁵ Ti. Claudius prætor militibus legionis quartæ, et sociis Latini nominis quinque millibus, equitibus ducentis quinquaginta, Pisas ut convenirent, ediceret; eamque provinciam, dum consul inde abesset, tutaretur: M. Titinius prætor legionem primam, parem numerum sociorum peditum equitumque, Ariminum convenire juberet. Nero paludatus Pisas in provinciam est profectus. Titinius, C. Cassio tribuno militum Ariminum, qui præesset legioni, misso, delectum Romæ habuit. M. Junius consul, ex Liguribus in provinciam Galliam transgressus, auxiliis protinus per civitates Galliæ ¹⁶ militibusque colonis imperatis, Aquileiam pervenit. Ibi certior factus, exercitum incolumem esse, scriptis literis Romam, ne tumultuarentur, ipse, remissis auxiliis, quæ Gallis imperaverat, ad collegam est profectus. Romæ magna ex necopinato lætitia fuit: delectus omissus est: exauctorati, qui sacramento dixerant: et exercitus, qui Arimini pestilentia adfectus erat, domum dimissus. Istri, magnis copiis quum castra haud procul consulis castris haberent, postquam alterum consulem cum exercitu novo advenisse audierunt, passim in civitates dilapsi sunt: consules Aquileiam in hiberna legiones reduxerunt.

VI. Sedato tandem Istrico tumultu, senatusconsultum factum est, ut consules inter se compararent, uter eorum ad comitia habenda Romam rediret. Quum absentem Manlium tribuni plebis, ¹⁷ A. Licinius Nerva et C. Papirius

¹² Sed Romæ quoque . . . impleverunt] Non quod Romam profecti sint hi Gavillii, sed quod rumor ab illis sparsus Aquileia Romam brevi perlatus fuerit. DUJATIUS.

¹³ Erant] Sic recte Gronovii edidit. Alii erat, teste Hearnio.

¹⁴ Quod in tumultu fieri solet] Vid. not. 52. ad l. VII. c. 9. supra.

¹⁵ Ti. Claudius prætor] Ex hoc loco recte colligit Pighius hunc et M. Titinium, qui infra nominatur, juri in urbe dicundo præfuisse. Ceteri enim prætores tunc in provincias profecti

esse debebant. Quum autem c. seq. M. Titinius dicatur senatum dedisse Sempronio et Postumio, quod munus est prætoris urbani absentibus consulibus, judicavit idem Pighius urbanam jurisdictionem Titinio obtigisse, Claudio Neroni inter cives et peregrinos.

¹⁶ Militibusque colonis imperatis] Non sine causa optaret Dujatius colonis. Quum milites coloniis imperasset. Magis adhuc placeret, per colonias.

¹⁷ A. Licinius Nerva] Adiecit huic tribuno prænomen Sigonius.

Turdas, in concionibus lacerarent, rogationemque promul-
 garent, ne Manlius post Idus Martias (prorogatae namque
 consulibus jam in annum provinciae erant) imperium retine-
 ret, uti causam extemplo dicere, quum abisset magistratu,
 posset; huic rogationi Q. Aelius collega intercessit, mag-
 nisque contentionibus obtinuit, ne perferretur. Per eos
 dies Ti. Sempronius Gracchus et L. Postumius Albinus ex
 Hispania Romam quum revertissent, senatus iis a M. Titi-
 nio praetore datus in sede Bellonae ¹⁸ ad disserendas res,
 quas gessissent, postulandosque honores meritos, ¹⁹ ut Diis
 immortalibus haberetur honos. Eodem tempore et ²⁰ in
 Sardinia magnum tumultum esse, literis T. Aebutii praetoris
 cognitum est, quas filius ejus ad senatum adtulerat. Ilien-
 set, adjunctis Balarorum auxiliis, pacatam provinciam in-
 vaserant: nec eis invalido exercitu, et magna parte pestilen-
 tia absumto, resisti poterat. Eadem et Sardorum legati
 nunciabant; orantes, ut urbibus saltem (jam enim agros
 deploratos esse) opem senatus ferret. Haec legatio, totum-
 que quod ad Sardiniam pertinebat, ad novos magistratus
 rejectum est. Aequae miserabilis legatio Lyciorum, qui
 crudelitatem Rhodiorum, quibus ab L. Cornelio Scipione
 attributi erant, querebantur: *Fuisse sub ditione Antiochi:
 eam regiam servitutem, conlatam cum praesenti statu, praecla-
 ram libertatem visam. non publico tantum se premi imperio,
 sed singulos ²¹ justum pati servitium. ²² juxta se conjuges libe-
 rosque vexari: in corpus, in tergum saeviri: famam, quod
 indignum sit, maculari dehonestarique: et palam res odiosas
 feri, ²³ juris etiam usurpandi causa; ne pro dubio habeant,
 nihil inter se et argento parata mancipia interesse. ²⁴ Motus
 his senatus, literas Lyciis ad Rhodios dedit: ²⁵ nec Lycios*

¹⁸ *ad edisserendas* Crev.

¹⁸ *et ut* Kad.

¹⁸ *Ad edisserendas*] Vulgo *disseren-*
das. Correx. Gronovius. Supra l.
 XXXIV. c. 52. *Senatus extra urbem*
Quintio ad res gestas edisserendas da-
tus est.

¹⁹ *Et ut Diis immortalibus*] Adje-
 ctus voculam *et*, auctore itidem Grono-
 vio. Et sic solet Livius. Supra l.
 XXVIII. c. 9. *In senatu quum more*
omnium imperatorum, expositis rebus
ab se gestis, postulassent . . . ut et Diis
immortalibus haberetur honos, et ipsis
triumphantibus urbem intrare liceret. Et
alibi passim.

²⁰ *In Sardinia magnum tumultum*
esse, literis T. Aebutii praetoris] Hic
 habemus et nomen et provinciam unius
 e praetoribus hujus anni, cujus mentio
 interceiderat cum iis quae ex initio hu-
 jus libri deperdita sunt.

²¹ *Justum . . . servitium*] Veram ac
 plenam servitutem. Sic alibi apud
 nostrum, *ab justo exercitu, et duae le-*
giones cum suo justo equitatu.

²² *Justa se conjuges*] Seae pariter.
 conjugesque ac liberos vexari. Ante.
 Sigonius legebatur, procul dubio men-
 dose, *justos conjuges.*

²³ *Juris etiam usurpandi causa*] Non
 fructus alicujus aut emolumentum
 spe, sed plane ut dominos sese preba-
 rent.

²⁴ *Motus his senatus*] Sic recte Si-
 gonius, quum legeretur *motus is.*

²⁵ *Nec Lycios Rhodios*] Polybius.
 Excerpt. Legat. 60. tradit hoc decre-
 tum multis nequaquam placuisse:
 propterea quod Romani viderentur id
 agere, ut committerent inter se Rho-
 dios Lyciosque, ad exhauriendos ag-

U. C. 574. *Rhodiis, nec ullos aliquam, qui nati liberi sint, in servitutum dari placere. Lycios ita sub Rhodiorum simul imperio et tutela esse, ut in ditione populi Romani civitates sociæ sint.*

Triumphus de Hispania. VII. Triumphus deinde ex Hispania duo continui acti. Prior Sempronius Gracchus de Celtiberis sociisque eorum; postero die L. Postumius de Lusitanis aliisque ejusdem regionis Hispanis triumphavit. ²⁶quadraginta millia pondo argenti Ti. Gracchus transtulit, viginti millia Albinus. Militibus ²⁷denarios quinq[ue] vicenos, duplex centurioni, triplex equiti ambo diviserunt: sociis tantundem, quantum Romanis. Per eosdem forte dies M. Junius consul ex Istria comitiorum causa Romam venit. Eum quum in senatu fatigassent interrogationibus tribuni plebis Papirius et Licinius de his, quæ in Istria essent acta, in concionem quoque produxerunt. Ad quæ quum consul, *se dies non plus undecim in ea provincia fuisse, responderet; quæ se absente actæ essent, se quoque, ut illos, fama comperta habere; exsequebantur deinde quærentes, Quid ita non potius A. Manlius Romam venisset, ut rationem redderet populo Romano, cur ex Gallia provincia, quam sortitus esset, in Istriam transisset? ²⁸quando id bellum senatus decrevisset, quando id bellum populus Romanus jussisset? At, Hercule, privato quidem consilio bellum susceptum esse, sed gestum prudenter fortiterque. Immo, utrum susceptum sit nequius, an inconsultius gestum, dici non posse. Stationes duas necopinantes ab Istris obpressas, castra Romana capta, ²⁹quod peditem, quod equitum in castris fuerit. ceteros inermes ³⁰fusosque, ante omnes consulem ipsum, ad mare ac naves fugisse. Privatum rationem redditurum earum rerum esse, quoniam consul noluisse.*

Comitia.

VIII. Comitia deinde habita. consules creati, C. Claudius Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus: et postero die prætores facti, P. Ælius Tubero iterum, C. Quinctius Flamininus, C. Numisius, ³¹C. Mummus, Cn. Cornelius

^b C. L. L. Criv.

paratus et thesauros Rhodiorum, quorum cum Perseo amicitia suspecta jam ita erat. Et re quidem vera idem auctor est, Legat. 61. Lycios, qui jam victi acquirerant Rhodiorum imperiis, audito Romanorum responso rursus tumultuari coepisse.

²⁶ *Quadraginta millia pondo argenti*] *Marcas nostrates 62500. Viginti millia. Marcas 81250.*

²⁷ *Denarios quinq[ue] vicenos*] *Amplius ternas uncias argenti nostrates.*

²⁸ *Quando id bellum senatus decrevisset, quando id bellum populus*] *Male profecto iteratur id bellum. Tolle ingratam repetitionem, auctore Gronovio.*

²⁹ *Quod peditem, quod equitum in castris fuerit*] *Videatur adjici debere, castrum. Nemo enim captus in castris esse dicitur supra c. 2. Sed M. Licinius Strabo cum trium signorum militibus castris. Nisi forte hic intelligendi sunt agri relictii in castris, quorum mentio fit c. 4.*

³⁰ *Fusosque*] *Sparcos, nullo ordine disabentes. Sic l. II. c. 54. Sicut ædes funditur duce occiso. Et Cicero pro Sextio, n. 91. fuit per agros ac dispersi.*

³¹ *L. Mummus*] *Prænomen aberat in prima editione. Vulgo nunc legitur C. Mummus. Sed vocatur L. infra c. 9. et supra l. XXXVIII. c. 54. mentio.*

Scipio, C. Valerius Laevinus. Taberoni urbana jurisdictio, U. C. 574. Quintio peregrinis evenit, Nummio Sicilia, Mummiō Sardinia: sedea propter belli magnitudinem provinciae consuetis facta. Gracchus eam sortitur, Istriam Claudius; Scipio et Laevinus Galliam, in duas divisam provincias, sortiti sunt. Idibus Martiis, quo die Sempronius Claudiusque consulatum inierunt, mentio tantum de provinciis Sardinia et Istriae³² et utriusque hostibus fuit, qui in his provinciis bellum concivissent. Postero die³³ legati Sardorum, qui ad novos magistratus dilati erant, L. Minucius Thermus, qui legatus Manlii consulis in Istria fuerat, in senatum venit. Ab his edoctus est senatus, quantum belli esse provinciae haberent. Moverunt senatum et legationes socium nominis Latini, quae et censores et priores consules³⁴ fatigaverunt, tandem in senatum introductae. Summa querelarum erat, quod cives eae Romae censos plerisque Romanis immigrasse. Quod si permittatur, paucis huius futurum, ut deserta oppida, deserti agri, nullum militem dare possent. Frengellas quoque milia quatuor familiarum transisse ab se, Samnites Pelignique querebantur: neque eo minus³⁵ aut hos aut illos³⁶ in delectum militum dare. Genera autem fraudis duo mutandae virisim civitatis inducta erant. Lex³⁷ sociis ac nominis Latini, qui stirpem ex sese demi relinquerent, dabat, ut cives Romani fierent. ea lege male utendo, alii sociis, alii populo Romano injuriam faciebant. Nam et, ne stirpem demi relinquerent, liberos suos quibusquibus Romanis in eam conditionem, ut manumitterentur, mancipio dabant, libertinique cives essent: et quibus stirpes³⁸ deesset, quam

¹ C. I. P. Gron. Crev. ² et L. Crev. ³ fatigaverunt Rad. ⁴ illos plus Gron. ⁵ stirps Rad.

fit L. Manlius tribuni plebis, qui idem videtur esse cum hoc praetore.

³² Et utriusque hostibus . . . qui in his provinciis bellum concivissent] Hoc totum, qui in his provinciis bellum concivissent, non videtur esse Livii: cui successerat utriusque hostibus, id est, hostibus qui in utraque provincia erant.

³³ Legati Sardorum . . . et L. Minucius Thermus . . . in senatum venit] Gronovius nallet cerneretur. Sed nihil videtur esse mutationis opus. Verbum refertur ad eum qui ultimo nominatus est, et intelligendum relinquitur in primo membro. Sic Horatium, Quasi jurat clamor, galeaeque leves: et rursus: Sic te Diva potens Egypti, sic frutes Helena, hucula videtur, venturumque regas pater. Complura similia ex Horatio exempla collegit Baethien in not. ad Hon. Od. I. 24.

³⁴ Fatigaverunt] Sic legendum

censum Gronovius. Valgo fatigaverunt.

³⁵ Aut hos, aut illos] Aut Samnites, aut Pelignos.

³⁶ Sociis ac nominis Latini] Sic infra c. 9. Qui socii ac nominis Latini. Minus suppleendum est populi vel populi, prout ratio struitur postulat.

³⁷ Et quibus stirpes deesset . . . ut cives Romani fierent] Prius repositimus stirpes, quomodo fuisse in membranis testatur Gronovius: et sic quoque primos editores habuisse monet Henricus. Sane non video, inquit Gronovius, cur non aequè antiquitus stirpes dici potuerit, cur non usurpavit Lirio, quam plebes. Recentiores editi habent stirps. Deinde Sigonius legi jubet si cives. Sed majus hic videtur esse vitium, quam ut tam leniter curari possit. Itaque quamvis aliquot editi emendationem Sigonii receperint,

U. C. 875. relinquerent, ut ° cives Romani fiebant. Postea, his quoque
 A. C. 177. imaginibus juris spretis, promiscue sine lege, sine stirpe, in civitatem Romanam per migrationem et censum transibant. *Hæc ne postea fierent*, petebant legati, et ut redire in civitates juberent socios; deinde ut lege caverent, ³⁸ *ne quis quem civitatis mutandæ causa suum faceret, neve alienaret: et, si quis ita civis Romanus factus esset* ³⁹ *****. Hæc impetrata ab senatu.

IX. Provinciæ deinde, quæ in bello erant, Sardinia atque Istria decretæ. In Sardiniam duæ legiones scribi jussæ; quina millia in singulas et duceni pedites, treceni equites; et duodecim millia peditum sociorum ac Latini nominis, et sexcenti equites, et decem quinqueremes naves, ⁴⁰ si deducere ex navalibus vellet. Tantumdem peditum equitumque in Istriam, quantum in Sardiniam, decretum. Et legionem unam cum equitibus trecentis, et quinque millia peditum sociorum, et ducentos quinquaginta ⁴¹ mittere equites in Hispaniam consules ad M. Titinium jussi. Priusquam consules provincias sortirentur, prodigia nuntiata sunt. Lapidem in agro Crustumino in lacum Martis de cælo cecidisse. ⁴² Puerum trunci corporis in agro Romano natum, et quadrupedem anguem visum: et Capuæ multa in foro ædificia de cælo tacta: et Puteolis duas naves fulminis ictu concre-

° ut l. ii Gron.

veterem scripturam revocavimus, ne hic locus specie sanitatis imponeret. Perspicuum est deesse aliquid. Duo enim genera fraudis supra explicanda proponuntur, alterum quo sociis, alterum quo populo Romano fieret injuria. In prioris hujus periodi membro prius fraudis genus et injuriam sociis factam intelligimus. Hic igitur exposuerat procul dubio Livius et alterum quoddam genus fraudis ab iis inductum quibus stirps deesset, et injuriam factam populo Romano. Suspiciamus fraudem in eo positam fuisse, quod, quibus stirps deesset, ii adoptarent quosdam cives suos, quos fortasse postea emancipatos domi relinquerent, ut ipsi, quasi stirpem relinquentes in patria sua, cives Romani fierent. Hæc re fiebat populo quoque Romano injuria, in quem inquilini nullo jure et adversus legis mentem sese immiscebant. Itaque crediderimus nullum vitium inesse in vocula *ut*, Liviumque scripsisse *ut cives Romani fierent* . . . Reliqua explere sine libris non possumus.

³⁸ *Ne quis quem . . suum faceret, neve alienaret*] Prior pars est, ut recte observat Gronovius, contra accipientem mancipio, posterior contra dan-

tem. Ille enim recte dicitur *suum facere* eum quem mancipio accipit; hic *alienare* eum quem tradit. Ceterum, si ea conjectura quam superiore nota exposuimus vana non est, videtur et hic excidisse aliquid hujus legis caput, nimirum contra fraudulentas illas adoptiones.

³⁹ *Civis ne esset*] Hoc adjectum est ex mente Sigonii, ut expleretur sensus: nisi quod, quam ille scribi voluerit, *civis non esset*, maluimus sequi Dujatium, qui observat formulam in sanctionibus hujusmodi receptam exigere potius *ne*, quam *non*.

⁴⁰ *Si deducere ex navalibus vellet*] Quoniam illa dubitatio est? aut cur nollet consul naves ex navalibus deducere? Gronovius legit, *quas deduceret ex quibus navalibus vellet*.

⁴¹ *Mittere . . in Hispaniam . . ad M. Titinium*] Ex hoc loco collegit Pighius fuisse superiore anno, præter M. Titinium prætorem urbis, etiam alterum M. Titinium prætorem, cui Hispaniam citeriorem obtigisse apparet ex c. 26. infra.

⁴² *Puerum trunci corporis*] Brachione carentem, an capite? Vox enim *trunci* ambigua est.

matas esse. Inter hæc, quæ nunciabantur, lupus etiam U. C. 578. Romæ interdiu agitatus, quum Collina porta intrasset, per A. C. 177. Esquilinam magno consecrantium tumultu evasis. Eorum prodigiorum caussa consules majores hostias inmolarent, et diem unum circa omnia pulvinaria supplicatio fuit. Sacrificiis rite perfectis, provincias sortiti sunt: Claudio Istria, Sempronio Sardinia obvenit. ⁴³ Legem dein^p de sociis ^{Lex de Latiniis.} C. Claudius tulit senatusconsulto, et edixit: *qui socii ac nominis Latini, ipsi majoresve eorum, M. Claudio, T. Quinctio censoribus, postque ea, apud socios nominis Latini censi essent, ut omnes in suam quisque civitatem ante Kalendas Novembres^q redirent.* Quæstio, qui ita non redissent, L. Mummio prætori decreta est. ad legem et edictum consulis senatusconsultum adjectum est: ⁴⁴ *ut, dictator, consul, interrex, censor, prætor, qui nunc^r esset, apud eorum^s quem^t manumitteretur, in libertatem vindicaretur, ut jusjurandum daret, qui eum manumitteret, civitatis mutandæ caussa manu non mittere:* qui id non juraret, eum manumittendum non censuerunt. ⁴⁵ Hæc in posterum caussa jurisque dictio C. Claudio consuli decreta est.

^p drinde conjunctim Gron. ^q Novembria Crev. ^r tunc Kad. ^s forum
 • • Gron. ^t post quem additum [qui] Crev.

⁴³ *Legem dein de sociis C. Claudius tulit senatusconsulto*] Dein de divisim edi jussimus, quomodo habet prima editio, teste Hearnio. Sed et lege cum Gronovio ex senatusconsulto. Sic enim solet Lælius.

⁴⁴ *Ut dictator, consul*] Vulgo hic legitur, *Ut dictator . . . prætor qui nunc esset apud forum, quem manumitteretur.* Nos representamus veterem hujus loci lectionem, qualem Lambecius, citante Hearnio, exhibet Comm. de Biblioth. Vindob. I. II. c. 8. p. 495. depromptam ex unico codice, qui hodie in Bibliotheca Cesarea asservatur. Id solum mutavimus, quod pro *qui nunc esset* edidimus *qui tunc esset* ex mente Gronovii, et inseruimus voculam *qui* ante *manumitteretur*. Nam ceteræ mutationes et levissimæ sunt, et evidenti de causa jam olim factæ a Simone Gryneo, ab omnibusque deinceps editoribus approbatæ: *manumitteret* pro *manumittere*, *mutanda* pro *mutanda*, *juraret* pro *jurare*, etc. Hujus igitur senatusconsulti hunc esse sensum credimus, ut qui manumitteretur, vel in libertatem vindicaretur apud aliquem magistratum, puta dictatorem, vel consulem, vel censorem, vel interregem, vel prætorem, qui tunc esset, id est, qui munere dictato-

rio, vel consulari, etc. fungeretur eo tempore quo perageretur manumissio, ut is, inquam, qui manumitteretur, jusjurandum daret, non eam esse mentem manumittentis, ut ipse, id est, is qui manumittebatur, civitatem mutaret. *Apud eorum quem* idem est atque *apud eorum aliquem*, nempe apud aliquem eorum magistratum qui initio nominati sunt. *Qui tunc esset* omnino legendum putamus. Hujus enim S. C. vis non in præsentem modo annum, sed et in futuros pertinebat. Præterea nullus erat Romæ, tunc quam S. C. illud daretur, nec dictator, nec interrex, neque etiam, ut videtur, censor. Denique id moram facere non debet, quod ab eo qui manumittitur, jusjurandum exigitur de mente et consilio manumittentis. Nam primo ita se rem habuisse invictæ probant ea quæ proxime sequuntur verba: *qui id non juraret, eum manumittendum non censuerunt.* Jam verò, quum illa frans, quæ hoc S. C. cavetur, in manumissi præcipuo commodum cederet, ille habebatur totius rei caput: atque ideo ab eo jusjurandum exigitur.

⁴⁵ *Hæc . . . caussa jurisque dictio*] Testatur Lambecius, Commentar. de Biblioth. Vindob. I. II. c. 8. unicum exemplar habere: *hæc . . . caussa jussi-*

U. G. 875.
A. O. 177.
Res in Istriam
gesta a Ro-
manis.

X. Dum hæc Romæ geruntur, M. Junius et A. Manlius, qui priore anno consules fuerant, quum Aquileiæ hibernassent, principio veris in fines Istrorum exercitum introduxerunt: ubi quum effuse popularentur, dolor magis et indignatio diripi res suas cernentes Istros, quam certa spes, satis sibi virium adversus duos exercitus, excivit. concursu ex omnibus populis juventutis facto, repentinus et tumultuarius exercitus acrius primo inpetu, quam perseverantius, pugnavit. Ad quatuor millia eorum in acie cæsa: ceteri, omisso bello, in civitates passim diffugerunt. inde legatos primum ad pacem petendam in castra Romana, deinde obsides imperatos, miserunt. Hæc quum Romæ cognita literis proconsulum essent, C. Claudius consul, veritus, ne forte ea res provinciam exercitumque sibi adimeret, non votis nuncupatis, ⁴⁶ non paludatus, sine lictoribus, uno omnium certiore facto collega, nocte profectus, præceps in provinciam abiit: ubi inconsultius, quam venerat, se gessit. nam, quum condicione advocata fugam e castris A. Manlii adversis auribus militum (quippe qui primi ipsi fugissent) jactasset, ingessissetque probra M. Junio, quod se dedecoris socium collegæ fecisset, ad extremum utrumque decedere provincia jussit. ⁴⁷ Quod quum milites consulis imperio dicto audientes futuros esse¹ dicerent, quum is more majorum, secundum vota in Capitolio nuncupata, cum lictoribus, paludatus profectus ab urbe esset; furens ira, ⁴⁸ vocatum, qui pro quaestore Manlii erat, catenas poposcit, vinetos se Junium Manliumque minitans Romam missurum. Ab eo quoque spreto consulis imperium est: et circumfusus exercitus, favens imperatorum causæ, et consuli infestus, animos ad non parendum addebat. Postremo fatigatus consul et contumeliis singulorum, et multitudinis (nam insuper inride-

¹ *sese* Gron. Crev.

que edicto C. Claudii cons. Claudio decreta est. Emendavit Gryphus quomodo tunc legimus.

⁴⁶ *Non paludatus, sine lictoribus*] Vetus lectio erat, *non paludatus lictoribus*. Sed paludamentum chlamys imperatoria est, quam proficiscentes ad bellum duces ipsi, non utique lictores, gerebant. Supra, II. 49. *Consul paludatus egrediens*, et I. XXI. c. 68. de Flaminio, *Ne paludatus . . cum lictoribus ad provinciam tret*, et I. XXXI. c. 14. *Tum P. Sulpicius . . paludatus cum lictoribus profectus ab urbe, Brundisium venit*. Ex his, et multis aliis veterum locis recte colligit Gronovius hic mendosum esse unicum exemplar: atque adeo sic legi jussit quomodo edidimus, et idem mendum infra bis hoc

codem capite correxit.

⁴⁷ *Quod quum milites*] Recte videtur observare idem Gronovius nihil hic negotii fuisse militibus, nec fuisse causam cur illi pro Junio et Manlio, qui decedere provincia jubebantur, responderent. Displicet etiam *riquod*. Itaque legi jubet: *quumque illi*, nempe Junius et Manlius, *se consulis imperio dicto audientes futuros esse dicerent*. Vetus enim exemplar habuit esse, non *sese*.

⁴⁸ *Vocatum qui pro quaestore Manlii erat, catenas poposcit*] Vocavit eum qui pro quaestore Manlii erat, et illum catenas poposcit. Qui Manlii consulis quaestor fuerat, ejusdem proconsulis pro quaestore erat.

bant) Indibriis, nave eadem, qua venerat, Aquileiam rediit. U. C. 876.
 Inde collegæ scripsit, ut militum novorum ei parti, quæ A. C. 177.
 scripta in Istriam provinciam esset, ediceret, Aquileiam ut
 conveniret; ne quid se Romæ teneret, quo minus, votis
 nuncupatis, paludatus ab urbe exiret. Hæc collegæ obse-
 quenter facta, brevisque dies ad conveniendum elicta est.
 Claudius prope consecutus est literas suas. Concione ad-
 veniens de Manlio et Junio habita, non ultra triduum mo-
 ratus Romæ, paludatus, cum lictoribus, votisque in Capito-
 lio nuncupatis, in provinciam, ⁴⁹ æque ac prius, præcipiti
 celeritate abijt.

XI. Paucis ante diebus Junius Manliusque oppidum Nesattium
⁵⁰ Nesattium, quo se principes Istrorum et regulus ipse
 Æpulo receperat, summa vi obpugnarunt. Eo Claudius
 duabus legionibus novis adductis, vetere exercitu cum suis
 ducibus dimisso, ipse oppidum circumscedit, et vineis ob-
 pugnare intendit: amnemque præterfluentem mœnia, qui
 et impedimento obpugnantibus erat, et aquationem Istris
 præbebat, multorum dierum opere exceptum novo alveo
 avertit. Ea res barbaros miraculo terruit abscessu a quæ; Furor oppi-
 et ne tum quidem memores pacis, in eadem conjugum ac danorum.
 liberorum versi; etiam, ut spectaculo hostibus tam fœdum
 facinus esset, palam in muris trucidatos præcipitabant.
 Inter simul complorationem feminarum puerorumque, si-
 mul nefandam eadem, milites, transgressi murum, oppidum
 intrarunt. cujus capti tumultum ut ex payida clamore fugi-
 entium accepit rex, trajecit ferro pectus, ne vivus capere-
 tur: ceteri capti, aut occisi. Duo deinde oppida, Mutila
 et Faveria, vi capta et deleta. Præda, ut in gente inopi,
 spe major fuit, et omnis militibus concessa est. Quinque
 millia capitum sexcenta triginta duo sub corona venierunt,
 auctores belli virgis cæsi, et securi percussi. Istria tota
 trium oppidorum excidio et morte regis pacata est: omnes
 que undique populi, obsidibus datis, in ditionem venerunt,
 Sub Istrici finem belli apud Ligures concilia de bello haberi
 cepta.

XII. Ti. Claudius proconsul, qui prætor priore anno fue-
 rat, cum præsidio legionis unius Pisis præerat. cujus literis
 senatus certior factus, eas ipsas literas ad C. Claudium (nam
 alter consul jam in Sardiniam trajecerat) deferendas censet:
 et adjicit decretum; quoniam Istria provincia confecta esset,

⁴⁹ ab: cisse Gron. Crev.

⁴⁹ *Æque ac prius*] Hoc substitu-
 tum est, auctore Florobello, pro men-
 tionem vti. edictis scriptura *æque ac*
 prius.

⁵⁰ *Nesattium*] Plerique editi ha-

bent *Nesattium*. Cellar. l. II. Geogr.
 Ant. c. 9. contendit ex Plinio et Pto-
 lemyo nomen hujus urbis fuisse *Ne-*
sattium.

U. C. 576. *si ei videretur, exercitum traduceret in Ligures.* Simul ex literis consulis, quas de rebus in Istria gestis scripserat, in biduum supplicatio decreta. Et ab altero consule Ti. Sempornio in Sardinia prospere res gestae. Exercitum in agrum Sardorum Iliensium iaduxit. Balarorum magna auxilia Iliensibus venerant. Cum utraque gente signis conlatis conflixit. fusi fugatique hostes, castrisque exuti: duodecim millia armatorum caesa. Postero die arma lecta conjici in acervum jussit consul, sacrumque id Vulcano cremavit. Victorem exercitum in hiberna sociarum urbium reduxit. Et C. Claudius, literis Ti. Claudii et senatusconsulto accepto, ex Istria legiones in Ligures transduxit. Ad Scultenam flumen in campos progressi castra habebant hostes. Ibi cum his acie dimicatum. quindecim millia caesa; ⁵¹ plus septingenti aut * in proelio, aut in castris (nam ea quoque expugnata sunt) capti: et signa militaria unum et quinquaginta capta. Ligures, reliquiae caedis, in montes refugerunt passim: populantique campestris agros consuli nulla usquam adparuerunt arma. Claudius, duarum gentium uno anno victor, duabus, quod raro alius, in consulatu pacatis provinciis Romam revertit.

Ligures victi a Claudio Cos.

Prodigia.

XIII. Prodigia eo anno nunciata. in Crustumino ⁵² avem sangualem (quam vocant) ⁵³ sacrum lapidem rostro cecidisse. ⁵⁴ Bovem in Campania locutum⁷. Vaccam aeneam Syracusis ab agresti tauro, qui pecore aberrasset, initam, ac semine adpersam. In Crustumino diem unum in ipso loco supplicatio fuit: et in Campania bos alenda publice data: Syracusanumque prodigium expiatum, editis ab aruspibus Diis, quibus supplicaretur. Pontifex eo anno mortuus est M. Claudius Marcellus; qui consul censorque fuerat. in ejus locum subfectus est pontifex filius ejus M. Marcellus. et ⁵⁵ Lunam colonia² eodem anno duo millia civium Romanorum sunt deducta. Triumviri deduxerunt, P. Aelius, L. Egilius, Cn. Sicinius. quinquagena et singula jugera et semisses agri in singulos dati sunt. de Ligure captus is ager erat. Etruscorum ante, quam Ligurum, fuerat. C. Claudius consul ad urbem venit: cui, quum in senatu de re-

Luna colonia.

Claudii triumphus.

* aut del. Gron. Crev. 7 locutum Crev. 2 Lucam coloniam Gron. Crev.

⁵¹ Plus septingenti] Sic legi jussit Gronovius ex Livii more, non septingentis.

⁵² Avem sangualem] Scribitur quoque *sangualis*. De ea Plinius mentionem facit l. X. c. 7. Vid. et Festum. Nominis tantum nobis nota est.

⁵³ Sacrum lapidem] Aliquem ex iis lapidibus, quos terminandis agris fixos consecrabant, ornabant floribus, olivo ungebant, etc. De religione et cultu

dei Termini, sive hujusmodi lapidum, vid. Plut. in Numa.

⁵⁴ Bovem in Campania locutum] Vulgo locutum. Sed Jac. Gronovius maluit locutum, propterea quod mox sequitur *Bos alenda publice data*.

⁵⁵ Lucam] Hic Gronovianae editiones habent *Lunam*: mendose. Vetusiores praeferrunt *Lucam*, et consentit Velleius, l. I. c. 15.

bas in Istria Liguribusque prospere gestis disseruisset, postquam triumphus est decretus. triumphavit in magistratu de duobus simul gentibus. Tulit in eo triumpho ⁵⁶denarium trecenta septem millia, et ⁵⁷victoriatum octoginta quinque millia septingentos duos. militibus in singulos ⁵⁸quini deni denarii dati: duplex centurioni, triplex equiti. Sociis dimidio minus, quam civibus, datum. itaque taciti, ut iratos esse sentires, secuti sunt curram.

XIV. Dum is triumphus de Liguribus agebatur, Ligures, postquam senserunt, non consularem tantum exercitum Romanum ⁵⁹abductum, sed legionem ab Ti. Claudio Pisis dimissam, soluti metu, clam exercitu indicto, per transversos limites superatis montibus, in campos degredi, agrum Mutinensem populati, repentino impetu coloniam ipsam ceperunt. Id ubi Romam adlatam est, senatus C. Claudium consulem comitia primo quoque tempore habere iussit, creatisque in annum magistratibus in provinciam redire, et coloniam ex hostibus eripere. Ita, uti censuit senatus, comitia habita. Consules creati, Cn. Cornelius Scipio Hispanus, Q. Petillius Spurinus. Praetores inde facti, M. Popilius Laenas, P. Licinius Crassus, M. Cornelius Scipio, L. Papirius Maso, M. Aburius, L. Aquillius Gallus. C. Claudio consuli prorogatum in annum imperium, et Gallia provincia: et, ne Istri quoque idem, quod et Ligures, facerent, socios nominis Latini in Istriam mitteret, quos triumphus causa de provincia deduxisset. Cn. Cornelio et Q. Petillio consulibus, quo die magistratum inierunt, in molantibus Jovi singulis bubus, uti solet, in ea hostia, quam Q. Petillius sacrificavit, in jocinore caput non inventum. id quum ad senatum retulisset, bove perlitare iussus. De provinciis deinde consultus senatus Pisas et Ligures provincias consulibus decrevit. Cui Pisae provincia obvenisset; quam magistratum creandorum tempus esset; ad comitia reverti iussit. additum decreto, ut ⁶⁰binas legiones novas

U. C. 575.
A. C. 177.

Ligures
rebellant.

Comitia.

U. C. 576.
A. C. 176.
Cn. Cornelio, Q.
Petillio
Coss.

² duo Crev.

⁵⁶ Denarium trecenta septem milia] Marcus argenti nostrates 4796. unciae 7.

⁵⁷ Victoriatum octoginta quinque milia septingentos duo] Qui nunc Victoriatum appellatur, inquit Plinius, l. XXXIII. c. 8. lege Claudia percussus est. Antea enim hic nummus ex Illyrico advectus, mercis loco habebatur. Est autem signatus victoria, et inde nomen. Eam Volusius Marciianus docet tantum valuisse, quantum prius quinarius. Si igitur ad hanc rationem Victoriatum 85702. aestimentur, efficiuntur denarii 42851. marcos nostrates

paulo plus 669. unciae 4.

⁵⁸ Quinidemi denarii] Minus unciae argenti nostrates binæ.

⁵⁹ Abductum] Olim legebatur adductum. Correxerit Gronovius.

⁶⁰ Binas legiones novas... et trecentos equites] Vix dubitari potest, quin hic exciderit aliquid. Expreserat nempe Livius pro more suo, quantum peditum, quantum equitum legiones novæ quæ scribebantur habere deberent. Peditum numerus intercidit. Si id sequamur quod plerumque his temporibus facitatum est, videmur legere debere: *Binas legiones novas*

U. C. 576. scriberent, et trecenos^a equites; et dena millia peditum so-
 A. C. 176. ciliis nominique Latino, et sexcenos^a imperarent equites. Ti.
 Claudio prorogatum est imperium in id tempus, quo in pro-
 vinciam consul venisset.

XV. Dum de his rebus in senatu agitur, Cn. Cornelius, evocatus a viatore, quam templo egressus esset, paullo post rediit confuso vultu, et exposuit Patribus conscriptis, ⁶¹ bo- vis sescenaris, quem inmolavisset, ⁶² jecur defluxisse. id se victimario nuntiante parum credentem, ipsum aquam effundi ex olla, ubi exta coquerentur, jussisse: et vidisse ceteram integram partem extorum, jecur omne inenarrabiliter absumptum. Territis eo prodigio Patribus, et alter consuel curam adjecit: qui se, quod caput jocinori defuisset, tribus bubus perlitasse negavit. Senatus majoribus hostiis usque ad litationem sacrificari jussit. Ceteris Diis perlitatum ferunt; Saluti Petillium perlitasse negant. Inde consules prætoresque provincias sortiti. ⁶³ Pisæ Cn. Cornelio, Ligures Petillio obvenierunt. Prætores, L. Papirius Maso urbanam, M. Aburius inter peregrinos, sortiti sunt. M. Cornelius Scipio Maluginensis Hispaniam ulteriorem, L. Aquillius Gallus Siciliam habuit. Duo deprecati sunt, ne in provincias irent: M. Popillius in Sardiniam. *Gracchum eam provinciam pacare, ⁶⁴ et T. Æbutium prætorem adiutorem ab senatu datum esse. Interrumpi tenorem rerum, in quibus peragendis continuatio ipsa efficacissima esset, minime convenire. Inter traditionem imperii novitatemque successoris, quæ noscendis prius, quam agendis, rebus imbuenda sit, sæpe bene gerenda rei occasiones intercidere.* Probata Popillii excusatio est. P. Licinius Crassus sacrificiis se impediri sollemnibus excusabat, ne in provinciam iret. Citerior Hispania obvenerat. Ceterum aut ire jussus, aut jurare pro concione, sollemni sacrificio se prohiberi. id ubi in P. Licinio ita statutum est, et ab se uti iurjurandum acciperent, M. Cornelius postulavit, ne in Hispaniam ulteriorem iret. Prætores ambo in eadem verba ⁶⁵ iurejurarunt. ⁶⁶ M. Titinius et

^a trecentos Gron. Cæs.

^a sexcentos Ead.

scriberent; quina millia in singulas et ducentos pedites, trecenos equites. Vid. supra, a. 9. et l. XL. c. 18.

⁶¹ Bovis sescenaris] Hujus vocis omnino ignoratur sensus. Suspicitur Gutherius vel eam derivari a *soena*, quam Festus docet esse aut securum, aut dolabram pontificalem, ita ut *sescenaris* bos dictus sit, bos eo cultri genere immolatus: vel legendum esse *sagenaris*, id est, saginati.

⁶² Jecur defluxisse] Perizonias legi jubet *diffusisse*. *Defluere* enim est

delabi. At hic jecur colliquefactum erat, et, ut mox dicitur, inenarrabiliter absumptum.

⁶³ Pisæ Cn. Cornelio, Ligures Petillio] Vel utriusque addendum prænomen videtur, vel utriusque detrahendum.

⁶⁴ Et T. Æbutium] Roste suspicatur Gronovius pro et legendum esse et.

⁶⁵ Iurejurarunt] Verbum rarum. admodum, et cujus haud aliud fortasse exemplum existet. Ac dubitari

T. Fonteius proconsules manere cum eodem imperii jure in U. C. 578. Hispania jussi: et ut in supplementum his tria millia ci- A. C. 176. vium Romanorum cum equitibus ducentis, quinque milia socium Latini nominis et trecenti equites mitterentur.

XVI. Latinæ feriæ fuere ante diem tertium Nonas Maii, in quibus, quia in una hostia magistratus Lanuvinus precatus non erat, *populo Romano Quiritium*, religioni fuit. Id quum ad senatum relatum esset, senatusque ad pontificum collegium rejecisset; pontificibus, quia non recte factæ Latinæ essent, instauratis Latinis, placuit Lanuvinos, quorum opera instauratæ essent, hostias præbere. Accesserat ad religionem, quod Cn. Cornelius consul, ex monte Albano rediens, con- Cornelli Cos. mors. cidit: et, parte membrorum captus, ad Aquas Cumanas profectus ingravescente morbo, Cumis decessit. Sed inde mortuus Romam adlatus, et funere magnifico elatus sepultusque est. Pontifex idem fuerat. Consul Q. Petillius, quum primum per auspicia posset, collegæ subrogando comitia habere jussus, et Latinas edicere. comitia ⁶⁷ in ante diem tertium Nonas Sextiles, Latinas in ante diem tertium Idus Sextiles edixit. Plenis religionum animis, prodigia in- Prodigia. super nuntiata: Tusculi facem in cælo visam, Gabiis ædemi Apollinis et privata ædificia complura, Graviscis murum portamque de cælo tacta. Ea patres procurari, uti pontifices censuissent, jusserunt. Dum consules primum religiones, deinde alterum alterius mors, et comitia, et Latinarum instauraciones impediunt, interim C. Claudius exercitum ad Mutinam, quam Ligures priore anno ceperant, admovit. ⁶⁸ Ante triduum, quam obpugnare cœperat, receptam ex hostibus colonis restituit. Octo millia ibi Ligurum intra muros cæsa; literæque Romam extemplo scriptæ, quibus non modo rem exponeret, sed etiam gloriaretur, sed virtute ac felicitate neminem jam cis Alpes hostem populi Romani: ⁶⁹ agrique aliquantum captum, qui multis millibus hominum dividi viritum posset.

sane potest, an ex hoc uno loco deformati miserum in modum libri hoc verbum alias incognitum in linguam Latinam facile admittendum sit.

⁶⁶ M. Titinius et T. Fonteius .. manere . . in Hispania jussi] Hinc appareret T. Fonteio, qui tertio ante anno prætor fuit, Hispaniam jam tunc obtinens, et quidem ulteriorem, quum collega ejus M. Titinius citiorem obtinuerit, ut constat ex c. 26. infra.

⁶⁷ In ante diem tertium Nonas . . . in ante diem tertium Idus] Perierat utrobique vocula ante. Eam restituit Sigonius ex solenni Livii et ceterorum

loquendi more.

⁶⁸ Ante triduum, quam obpugnare cœperat, receptam] Si hæc sana sunt, sensus est: Quum recepisset eam, antequam triduum elapsum esset, ex quo obpugnare cœperat. Sed plerumque longe aliam vim habet hæc formula loquendi, et, si solito more exponeretur, sensus esset coloniam triduo ante receptam, quam obpugnari coepisset. Quod quum absurdum sit, non immerito Perizonius emendat: intra triduum.

⁶⁹ Agrique aliquantum] Hic perspicuum est aliquantum idem esse

U. C. 576.
A. C. 176.
Sardinia pacata.

Cos. subrogatus.

Res in Liguria gestæ.

XVII. Et Ti. Sempronius eodem tempore in Sardinia multis secundis præliis Sardos perdomuit. quindecim millia hostium sunt cæsa. Omnes Sardorum populi, qui defecerant, in ditionem redacti. stipendiariis veteribus duplex vectigal imperatum, exactumque: ceteri frumentum contulerunt. Pacata provincia, obsidibusque ex tota insula ducentis triginta acceptis, legati Romam, qui ea nunciarent, missi; quique ab senatu peterent, ut ob eas res, ductu auspicioque Ti. Sempronii prospere gestas, Diis immortalibus honos haberetur, ipsique decedenti de provincia exercitum secum deportare liceret. Senatus, in æde Apollinis legatorum verbis auditis, supplicationem in biduum decrevit, et quadraginta majoribus hostiis consules sacrificare iussit: Ti. Sempronium proconsulem exercitumque eo anno in provincia manere. Comititia deinde consulis unius subrogandi, ⁷⁰quæ in ante diem tertium Nonas Sextiles edicta erant, eo ipso die sunt confecta. Q. Petillius consul collegam, qui extemplo magistratum occiperet, creavit C. Valerium Lævinum. ⁷¹Is, jam diu cupidus provinciæ, quum opportunæ cupiditati ejus literæ adlatæ essent, Ligures rebellasse, Nonis Sextilibus ⁷²paludatus, literis auditis, tumultus ejus caussa legionem tertiam ad C. Claudium proconsulem in Galliam proficisci iussit; et duumviros navales cum classe Pisas ire, qui Ligurum oram, maritimum quoque terrorem admoventes, circumvectarentur. Eodem et Q. Petillius consul ad conveniendum exercitui diem edixerat. Et C. Claudius proconsul, audita rebellionem Ligurum, præter eas copias, quas secum Parmæ habebat, subitariis conlectis militibus, exercitum ad fines Ligurum admovit.

XVIII. Hostes sub adventum C. Claudii, a quo duce se meminerant nuper ad Scultennam flumen victos fugatosque,

quod multum, quum ager ille bello captus multis millibus hominum dividi viritum posse dicatur.

⁷⁰ Quæ in ante diem] Vocula in abest a vetustioribus editis. Eam quisquis reposuit, non sine causa fecit.

⁷¹ Is jamdiu cupidus provinciæ] Ordo et structura verborum declarat hæc intelligi de Valerio consule: quod itidem probant ea quæ sequuntur: eodem et Q. Petillius consul ad conveniendum exercitui diem edixerat. At quomodo novellus ille consul, ante biduum creatus, potest dici jamdiu cupidus provinciæ? Nisi si forte, quum eo loco natus esset, eos honores gessisset, ut sibi posset prope certa spe consulatum despondere, significaverat jam antequam consul fieret, se cupidum

esse provinciam.

⁷² Paludatus, litteris auditis] Hæc videntur narrari, tanquam argumenta illius cupiditatis, quam in consule notavit Livius. Ex tota enim superiorum temporum historia colligi potest consules non ante paludamenta in urbe sumpsisse, quam ad bellum proficiscerentur. At hic aliquanto antequam exeat in provinciam, paludatum sese ostentat, paludatus audit litteras, quas nimirum vel in concione, vel in senatu recitari jusserat. Hæc omnia eo spectabant, ut rem in majus auget, ac, quemadmodum in tumultu civitatem saga sumere mos erat, sic ipse consul quum paludatus in urbe versaretur, impendentis alicujus periculi speciem ingereret animis.

locorum magis præsidio adversus infeliciter expertam vim, U. C. 476.
 quam armis, se defensuri, duos montes Letum et Balistam A. C. 176:
 ceperunt, ⁷³ muroque insuper amplexi. Tardius ex agris
 demigrantes obpressi ad mille et quingentos perierunt. Ce-
 teri montibus se tenebant, et, ne in metu quidem feritatis
 ingenitæ oblitī, æviunt in prædam, quæ Mutinæ parta
 erat. captivos cum fœda laceratione interficiunt: pecora in
 fanis trucidant verius passim, quam rite sacrificant. Satiati
 cæde animantium, quæ inanima erant, ⁷⁴ parietibus affli-
 gunt^a, ⁷⁵ vasa omnis generis usui magis, quam ornamento
 in speciem, facta. Q. Petillius consul, ne absente se debel-
 laretur, literas ad C. Claudium misit, ut cum exercitu ad se
 in Galliam veniret: campis Macris se eum exspectaturum.
 Literis acceptis, Claudius ex Liguribus castra movit, exer-
 citumque ad campos Macros consuli tradidit. Eodem pau-
 cis post diebus C. Valerius consul alter venit. Ibi, divisīs
 copiis, priusquam digrederentur, communiter ambo exerci-
 tus lustraverunt. tum sortiti, quia non ab eadem utrumque
 parte adgredi hostem placebat, regiones quas peterent. Va-
 lerium auspicato sortitum constat^b, quod in templo fuis-
 set: in Petilio id vitio factum, postea augures responde-
 runt; ⁷⁶ quod extra templum sortem in sitellam in templum
 latam foris ipse posuerit. Profecti inde in diversas regio-
 nes. Petillius adversus Balistæ et Leti jugum, quod eos
 montes perpetuo dorso inter se jungit, castra habuit. Ibi
 adhortantem eum pro concione milites, inmemorem ambi-
 guitatis verbi, ominatum ferunt, *se eo die Letum capturum* Petillius
esse. Duabus simul partibus subire in adversos montes cœ-
 pit. Ea pars, in qua ipse erat, impigre subcedebat. Alte-
 ram hostes quum propulissent, ut restitueret rem inclinam,
 consul equo advectus, suos quidem a fuga revocavit: ipse,

Petillius
 Coa. oeci-
 sua.

^a affligunt Gron.

^b constabat Gron. Crev.

⁷³ *Muroque insuper amplexi. Tardius ex agris demigrantes]* Apposui-
 mus post verbum *amplexi* eam distinc-
 tionem, qua sensus finiretur. Itaque
 hoc modo interpretamur; Montes
 Letum et Balistam ceperunt, ac muro
 insuper amplexi sunt. Qui eorum tar-
 dius demigrare, oppressi sunt a Clau-
 dia. Ceteri montes tenebant.

⁷⁴ *Parietibus affligunt]* In parietes
 impingunt. Gronovianæ editiones ha-
 bent *affligunt*: mendose.

⁷⁵ *Vasa . . usui magis quam orna-
 mento in speciem facta]* Tolle vocem
ornamento, quæ videtur e margine, ubi
 addita erat interpretandis sequentibus
 verbis *in speciem*, in textum irrepelis-
 se. *Vasa in speciem facta* sunt vasa

quæ ad speciem et dignitatem, ad de-
 corem aspectus comparantur.

⁷⁶ *Quod extra templum sortem]*
 Hæc admodum intricata sunt, et ha-
 bent aliquid procul dubio aut vitiatum,
 aut certe luxatum. Attamen, donec
 melius quid afferatur, videmur utcum-
 que explicare posse in hunc modum:
 quod ipse extra templum posuerit sor-
 tem in sitellam, quæ quidem sitella
 postea foris, id est, ex loco qui extra
 templum esset, in templum lata est.
Foris aliquando denotat terminum unde
 aliquid proficiscitur aut sumitur.
 Sic *foris sumere*, *foris petere*. Cete-
 rum *templum* hic intelligendum est
 locus auguriis consecratus.

U. C. 476. dum incautius ante signa obversatur, missili trajectus cecidit. A. C. 176. Neo hostes ducem occisum senserunt; et suorum pauci, qui viderant, haud neglegenter, ut qui in eo victoriam verti scirent, corpus occultavere. Alia multitudo peditum equitumque, deturbatis hostibus, montes sine duce cepere. Ad quinque millia Ligurum occisa: ex Romano exercitu duo et quinquaginta ceciderunt. Super tam evidentem tristis ominis eventum, etiam ex pullario auditum est, vitium in auspicio fuisse; nec id consulem ignorasse. C. Valerius, audita

* * *

⁷⁷ periti religionum jurisque publici, quando duo ⁷⁸ ordinarii consules ejus anni, alter morbo, alter ferro periisset, subsecutum consulem negabant recte^c comitia habere posse.

* * *

deduxit.

XIX. Cis Apenninum Garuli, et Lopicini, et Hercates; trans Apenninum Brinates fuerant. ⁷⁹ Inter Audenam amnem P. Mucius cum iis, qui Lunam Pisasque depopulati erant, bellum gessit: omnibusque in ditionem redactis arma ademuit. Ob eas res, in Gallia Liguribusque gestas duorum consulum ductu auspicioque, senatus in triduum supplicationes decrevit, et quadraginta hostiis sacrificari jussit. Et tumultus quidem Gallicus et Ligustinus, qui principio ejus anni exortus fuerat, haud magno conatu brevi oppressus erat. Belli Macedonici subibat jam cura, miscente Perseo inter Dardanos Bastarnasque certamina: et legati, qui missi ad res visendas in Macedoniam erant, jam reverterant Romam, renunciaverantque, bellum in Dardania esse. Simul venerant et ab rege Perseo oratores, ⁸⁰ qui purgarent, nec aditos ab eo Bastarnas, nec auctore eo quidquam facere. Senatus nec liberavit ejus culpæ regem, neque arguit: moneri eum tantummodo jussit, ut etiam atque etiam curaret, ⁸¹ ut sanctum haberet fœdus, quod ei cum

Bellum inter Dardanos et Bastarnas.

^c recte del. Gron. Crev.

⁷⁷ *Periti religionum*] Hanc periodum apud Priscianum l. XVIII. repertam suo loco Sigonius inseruit.

⁷⁸ *Ordinarii consules*] Ordinarii consules sunt ii qui primis comitiis electi sunt. Iis opponuntur consules *suffecti*.

⁷⁹ *Inter Audenam amnem*] Nullus est horum verborum sensus. Lege omnino *intra*, ut dicatur Mucius non ultra Audenam amnem, ac proinde Apenninum, bellum gessisse. At vero

Æmilius Gallicum tumultum compererat, et in Liguria ipsa ad utramque Apennini latus arma circumtulerrat.

⁸⁰ *Qui purgarent, nec accitos*] Qui ad purgandum et liberandum eum suspicione belli, dicerent et probare intenderent, nec accitos.

⁸¹ *Ut sanctum haberet fœdus*] Hunc locum feliciter emendat Jac. Gronovius: *ut sanctum habere fœdus, quod ei cum Romanis esset, vidari posset.*

Romanis esse videri posset. Dardani, quum Bastarnas non modo non excedere finibus suis, quod speraverant, sed graviore fieri in dies cernerent, subnixos Thracum adcolarum et Scordischorum auxiliis, audendum aliquid vel temere rati, omnes undique armati ad oppidum, quod proximum castris Bastarnarum erat, conveniunt⁸². Hiems erat, et id anni tempus elegerant, ut Thraces Scordisque in fines suos abirent. quod ubi ita factum, et solos jam esse Bastarnas audierunt, bifariam dividunt copias: pars, ut recto itinere ad lacessendum ex aperto iret; pars, devio saltu circumducta, ab tergo adgrederetur. Ceterum, priusquam circumire castra hostium possent, pugnatum est; victique Dardani compelluntur in urbem, quæ fere duodecim millia ab castris Bastarnarum aberat. Victores confestim circumcidunt urbem, haud dubie postero die aut metu dedituris se hostibus, aut vi expugnaturi. Interim Dardanorum altera manus, quæ circumducta erat, ignara cladis suorum, castra Bastarnarum sine præsidio relicta

Dardano-
rum urbe
obcessa.

* * *

XX. *** more, sella eburnea posita, jus dicebat, disceptabatque controversias minimarum rerum.⁸³ adeoque nulli fortunæ adhærebat animus, per omnia genera vitæ errans, uti nec sibi, nec aliis, quinam homo esset, satis constaret. Non adloqui amicos,⁸⁴ vix notis familiariter adridere; munificentia inæquali sese aliosque ludificari: quibusdam honoratis magnoque æstimantibus se puerilia,⁸⁵ ut escæ aut lusus, munera dare; alios nihil exspectantes ditare. Itaque nescire, quid sibi vellet, quibusdam videri. quidam ludere eum simpliciter, quidam haud dubie insanire aiebant. In duabus tamen magnis honestisque rebus vere re-
gius erat animus, in urbium donis, et Deorum culta. Me-
gapolitanis in Arcadia murum se circumdaturum urbi est pollicitus, majoremque partem pecuniæ dedit. Tegese theatrum magnificum e marmore facere instituit.⁸⁶ Cyzici

Antiochi
munificen-
tia.

⁸² convenerunt Gron. Crev.

⁸² *Adeoque nulli fortuna*] Lege cum Baboio, *nulli forma*. Sic apud Tac. l. l. Ann. c. 74. *Qui formam vitæ tulit, quam etc.*

⁸³ *Vix notis*] Coniunge vix vir cum notis. *Vix notis* opponuntur amicis.

⁸⁴ *Ut escæ aut lusus*] Polybius nominat talos et dactylos palmarum.

⁸⁵ *Ludere . . simpliciter*] Ludere per jocosam et nugacem simplicitatem.

⁸⁶ *Cyzici in Prytaneum*] Prytanei Syracusani meminit. Cic. in Verr. l.

IV. n. 119. Nempe, ut notat ad hunc Ciceronis locum Grævius, nulla urbs Græca fuit, quæ non suum Prytaneum haberet. Prytanea autem erant Vestæ sacra: cujus in honorem perpetuus ibi ignis fovebatur. Vid. Casanb. Animadv. in Athen. l. XV. c. 19. et Esch. Spanhemii Dissert. de Vestæ et Prytaneis. Quia igitur Prytanea Vestæ sacra erant, cujus ædes penetrale erat urbis Romæ, ideo Lælius Prytaneum Latine interpretatur *penetrale urbis*. Quod adjicit, publico ibi vœsi,

U. C. 577. in Prytaneum, (id est penetrale urbis, ubi publice, quibus
 A. C. 176. is honos datus est, vescuntur) vasa aurea mensæ unius posuit. Rhodiis, ⁸⁷ ut nihil unum insigne, ita omnis generis, ut quæque usus eorum postulaverunt, dona dedit. Magnificentiae vero in Deos vel Jovis Olympii templum Athenis, unum in terris inchoatum pro magnitudine Dei, potest testis esse. ⁸⁸ Sed et Delon aris insignibus statuarumque copia exornavit: et Antiochiae Jovis Capitolini magnificum templum, non laqueatum auro tantum, sed parietibus totis lamina inauratum, et alia multa in aliis locis pollicitus, quia perbreve tempus regni ejus fuit, non perfecit. Spectaculorum quoque omnis generis magnificentia superiores reges vicit; ⁸⁹ reliquorum sui moris, et copia Græcorum artificum. Gladiatorum munus Romanæ consuetudinis primo majore cum terrore hominum, insuetorum ad tale spectaculum, quam voluptate, dedit: deinde sæpius dando, et ⁹⁰ modo vulneribus tenuis, modo sine missione etiam, et familiare oculis gratumque id spectaculum fecit, et armorum studium plerisque juvenum accendit. Itaque, qui primo ab Roma magnis præmiis paratos gladiatores arcessere solitus erat, jam suo

Lodi.

* * *

XXI. *** pio inter peregrinos. M. Atilio prætori provincia Sardinia obvenerat: sed cum legione nova, quam consules conscripserant, quinque millibus peditum trecentis equitibus, in Corsicam jussus est transire. dum is ibi bellum gereret, ⁹¹ Cornelio prorogatum imperium, ubi obtineret Sardiniam. Cn. Servilio Cæpioni in Hispaniam ulteriorem, et

sive publico sumptu ali solitos, quibus is honos datus est, id de Athenis notissimum est omnibus. Sed et in aliis quoque Græcis urbibus eundem morem servatum esse, hic locus testimonio est.

⁸⁷ *Uti*] Particula ut adjecta est ex Freinshemii et Gronovii sententia.

⁸⁸ *Sed et Delon aris insignibus*] Hic olim legebatur *Delon maris*. Correxere Vossius et Gronovius. Quæ emendatio si vera est, hic Livius paulum discessit a Polybio, qui loquitur tantummodo de statuis circa Deli aram ab Antiocho positis.

⁸⁹ *Reliquorum sui moris*] Vox reliquorum pendet a præcedenti nomine *spectaculorum*. Dicit Livius ab Antiocho superatos esse superiores reges magnificentia spectaculorum omnis generis, ex quibus cetera moris Græci erant, et cum copia Græcorum artificum; unum Romanæ consuetudinis,

nempe gladiatorum munus: quod quidem primo majore cum terrore. Artifices hic intelligendi sunt, ut L. V. supra, c. 1. ii quorum opera ludi peraguntur, puta histriones, saltatores, tibicines, &c.

⁹⁰ *Modo vulneribus tenuis, modo sine missione etiam*] Modo ita ut vulnerarentur tantum gladiatores, non interficerentur; modo ad necem usque. *Misto* erat gratis deserendi pugnam, quæ dabatur aliquando victis gladiatoribus. Quum autem placeret, ut eoque pugnaretur donec alteruter occumberet, dicebatur pugna *sine missione*. Sic Flor. l. III. c. 20. de Spartaci militibus: *dignam viris obire mortem: et, quod sub gladiatore duce oportuit, sine missione pugnatum est*. Vide plura apud Lips. Saturn. II. 21.

⁹¹ *Cornelio prorogatum imperium*] Hinc apparet Cornelium superiore anno prætorem fuisse. e

P. Fario Philo in citeriorem tria millia peditum Romano-^{U. C. 570.}
 rum, equites centum quinquaginta, et socium Latini nomi-^{A. C. 174.}
 nis quinque millia peditum, trecenti equites: Sicilia L.
 Claudio sine supplemento decreta. Duas præterea legiones
 consules scribere jussi, cum justo numero peditum equitum-
 que, et decem millia peditum sociis imperare, et sexcentos
 equites. Delectus consulibus eo difficilior erat, quod pesti-^{Pestilentia.}
 lentia, quæ priore anno in boves ingruerat, ⁹² eo verte-
 ret in hominum morbos. qui inciderant, haud facile sep-
 titimum diem superabant: qui superaverant, longinquo,
 maxime quartanæ, implicabantur morbo. Servitia maxi-
 me moriebantur. eorum strages per omnes vias insepul-
 torum erat. Ne liberorum quidem funeribus ⁹³ Libitina
 subsciebat. Cadavera, intacta a canibus ac vulturibus, ta-
 bes absuemebat: satisque constabat, nec illo, nec priore an-
 no, in tanta strage boum hominumque vulturium usquam
 visum. Sacerdotes publici ea pestilentia mortui sunt, Cn.
 Servilius Cæpio pontifex, pater prætoris, et ⁹⁴ Ti. Sempronius
 Ti. F. Longus decemvir sacrorum, et P. Ælius Pætus au-
 gur, et Ti. Sempronius Gracchus, et C. Mamilius Vitalus
 curio maximus, et M. Sempronius Tuditanus pontifex.
⁹⁵ pontifices subfecti sunt, C. Sulpicius Galba ^{****} in lo-
 cum Tuditani. Augures subfecti sunt, in Gracchi locum
 T. Veturius Gracchus Sempronianus, in P. Ælii Q. Æ-
 lius Pætus. Decemvir sacrorum C. Sempronius Longus,
 curio maximus C. Scribonius Curio subficitur. Quum
 pestilentiae finis non fieret, senatus decrevit, uti decem-
 viri libros Sibyllinos adirent. Ex decreto eorum diem
 unum supplicatio fuit. et, ⁹⁶ Q. Martio Philippo verba præ-
 eunte, populus in foro votum concepit: *Si morbus pestilen-
 tiaque ex agro Romano emota esset, biduum ferias ac suppli-
 cationem se habiturum.* In Veienti agro biceps natus puer, ^{Prodigia.}
 et Sinuessæ unimanus, et Auximi¹ puella cum dentibus; et
 arcus interdiu sereno cælo super ædem Saturni in foro Ro-
 mano intentus, et tres simul soles effulserunt: et ⁹⁷ faces ea-
 dem nocte plures per cælum lapsæ sunt in Lanuvino: Cæ-

^{*} verterat Gron. Crev.^f superabant Ead.^g Ti. F. l. C. F. Gron.^h habet signum lacunæ Gron. Crev.ⁱ Osimi Ead.⁹² Eo] Anno.⁹³ Libitina] Vid. not. 67. ad l. XL.
c. 19.⁹⁴ Ti. Sempronius Ti. F. Longus]
Hæc est vetus scriptura, quam male
mutaverat Sigonius, legique jasserat
Ti. Sempronius C. F. Vid. supra l.
XXVII. c. 6.⁹⁵ Pontifices subfecti sunt C. Sulpi-
cius Galba in locum Tuditani] Hic
excidit nomen ejus qui in locum Cæ-

pionis pontifex subfectus est.

⁹⁶ Q. Martio Philippo] Decemviro
sacrorum. Vid. supra l. XL. c. 42.⁹⁷ Faces . . lapsæ sunt in Lanuvi-
no. Caritesque] Priscianus l. IV. citat
hunc locum sic: Lanuvini Caritesque
anguem jubatum. Itaque legendum
est hoc modo: lapsæ sunt. Lanuvini
Caritesque. SIGONIUS. Faces sunt stel-
læ facem ducentes.

U. C. 578. ritesque anguem in oppido suo iubatam, aureis maculis
A. C. 174. sparsam, adparuisse adfirmabant. et, in agro Campano bovem locutum esse, satis constabat.

XXII. Legati ⁹⁸ Nonis Juniis^k ex Africa redierunt, qui, convento prius Masinissa rege, Karthaginem ierant: ceterum certius aliquanto, quæ Karthagine acta essent, ab rege rescierant, quam ab ipsis Karthaginensibus. compertum tamen adfirmaverunt, legatos ab rege Perseo venisse, iisque noctu senatum in æde Æsculapii datum esse. ab Karthagine legatos in Macedoniam missos, et rex adfirmaverat, et ipsi parum constanter negaverant. In Macedoniam quoque mittendos legatos senatus censuit. tres missi sunt, C. Laelius, M. Valerius Messalla, Sex. Digitius. Perseus per id tempus, quia quidam Dolopum non parebant, et, de quibus ambigebatur rebus, disceptationem ab rege ad Romanos revocabant, cum exercitu profectus, sub jus iudiciumque suum totam coëgit gentem. Inde, per Cætæos montes transgressus, religionibus quibusdam animo objectis, oraculum adiurus Delphos adscendit. Quum in media repente Græcia adparuisset, magnum non finitimis modo urbibus terrorem præbuit, sed in Asiam quoque ad regem Eumenem nuncius tumultus ejus venit. Triduum, non plus, Delphis moratus, per ⁹⁹ Phthiotidem Achaïam, Thessaliamque, sine damno injuriaque agrorum, per quos iter fecit, in regnum rediit. Nec earum tantum civitatum, per quas iturus erat, satis habuit animos sibi conciliare: *'aut' legatos, aut literas dimisit, petens, ne diutius simulatum, quæ cum patre suo fuissent, meminissent. nec enim tam atroces fuisse eas, ut non cum ipso potuerint, ac debuerint, finire. Secum quidem omnia illis integra esse ad instituendam fideliter amicitiam.* Cum Achæorum maxime gente reconciliandæ gratiæ viam quærebat.

Achæorum
animos sibi
reconciliare
tentat.

XXIII. Hæc una ex omni Græcia gens, et Atheniensium civitas, eo processerat irarum, ut finibus interdicere Macedonibus. Itaque servitiis ex Achaia fugientibus receptaculum Macedonia erat: quia, quum finibus suis interdixissent, intrare regni terminos ipsi non audebant. Id quum Perseus animadvertisset, comprehensis omnibus, literas ***. ceterum, ne similis fuga servorum postea fieret, cogitandum et illis esse. Recitatis his literis per Xenarchum prætorem, qui privatæ gratiæ aditum apud regem

^k Junii Gron. Crev.

^l sed aut Gron.

⁹⁸ Nonis Junii] Sic reposuit Sigonius, quum prius legeretur Julii. Nimirum Julii mensis nomen nondum in usu erat.

⁹⁹ Phthiotidem Achaïam] Vid. not. 63. ad l. XXXIII. c. 32.

^l Aut legatos, aut litteras] Adiecerat Sigonius de suo sed ante prius illud aut. Videntur pluscula deesse. Dederat fortasse Livius: sed circa omnes Græciæ civitates, aut legatos...

quereret, et plerisque moderate et benigne scriptas esse U. C. 578.
 censentibus literas, atque his maxime, qui præter spem A. C. 174.
 recepturi essent amissa mancipia; ² Callicrates ex iis, qui Callicratie
 in eo verti salutem gentis crederent, si cum Romanis adversus re-
 inviolatum fœdus servaretur, *Parva*, inquit, aut medio- gem oratio.
 cris res, *Achæi*, quibusdam videtur agi; ego ³ maxime gra-
 vissimam omnium non agique tantum arbitror, sed quodam
 modo actam esse. Nam qui regibus Macedonum, Macedoni-
 busque ipais, finibus interdixissemus, ⁴ manereque id decretum,
⁵ scilicet, ne legatos, ne nuncios admitteremus regum, per quos
 aliquorum ex nobis animi sollicitarentur; ii concionantem
 quodam modo absentem audimus regem, et, si Diis placet,
 orationem ejus probamus. Et, quum feræ bestiae cibum ad
 fraudem suam positum plerumque adspernentur et refugiant,
 nos cæci, specie parvi beneficii, inescamur: et, servulorum mi-
 nimi pretii recipiendorum spe, nostram ipsorum libertatem sub-
 rui et tentari patimur. Quis enim non videt, ⁶ viam regiae so-
 cietatis quæri, qua Romanum fœdus, quo nostra omnia conti-
 nentur, violetur? Nisi hoc dubium alicui est, bellandum Ro-
 manis cum Perseo esse, et, quod vivo Philippo expectatum,
 morte ejus interpellatum est, id post mortem Philippi futurum.
 Duo, ut scitis, habuit filios Philippus, Demetrium et Persea.
 Genere materno, virtute, ingenio, favore Macedonum, longe
 præstitit Demetrius. Sed quia in Romanos odii regnum posu-
 erat præmium, Demetrium nullo alio crimine, quam Romanæ
 amicitie vitæ, occidit: ⁷ Persea, quem populus Romanus prius
 pæne, quam regni, heredem futurum sciebat, regem fecit. Ita-
 que quid hic post mortem patris egit aliud, quam bellum para-
 vit? Bastarnas primum ad terrorem omnium ⁸ in Dardaniam
 inmisit: qui si sedem eam tenuissent, graviores eos adcolas

² Callicrates, ex iis qui in eo verti] Hic Callicrates non tam honorifice tractatur a Polybio, qui eum tradit tanquam proditorem publicæ Achæorum libertatis, et insignem ejus perfidiam notat, Legat. 58.

³ Maxime gravissimam omnium, non agique tantum] Emendat Gronovius: maximam et gravissimam omnium, neque agi tantum. Quod concinnius est et magis ex solito loquendi more.

⁴ Manereque id decretum] Hoc vel vitiosum, vel mancum, vel superfluum est. * Resecto hoc membro, sua orationi integritas constat, sua sententia perspicuitas. † Corrigit Gronovius: Nam quum regibus Macedonum Macedonibusque ipais, finibus interdixissemus, maneretque id decretum . . . hic concionantem. Sed fix dabitari potest, quin totius hujus periodi structura, qualis vulgo exhibetur, et due illa

membra sibi mutuo respondentia, qui regibus Macedonum . . . ii concionantem, a Livii manu sint.

⁵ Scilicet, ne legatos] Hic non referuntur ipsa decreti verba, sed mens explicatur. Regibus Macedonum, inquit, Macedonibusque ipais, finibus nostris interdixeram, id scilicet præcavescentes, ne legatos, ne nuncios . . .

⁶ Viam regie societatis quæri] Magis placeret societati.

⁷ Persea, quem populus Romanus prius pæne] Lege vel cum Gronovio, quem in populum Romanum prius odii, quam regni heredem futurum sciebat: vel cum Rubenio, quem belli in populum Romanum prius pene, quam regni.

⁸ In Dardaniam inmisit] Hic admissimus, auctore Gronovio, particulam in, quam orationis Latine ratio postulabat.

U. C. 578. *Græcia habuisset, quam Asia Gallos habeat. Ea spe depul-*
 A. C. 174. *sus, non tamen belli consilia omisit: immo, si vera volumus*
dicere, jam inchoavit bellum. Dolopiam armis subegit, ⁹ nec
provinciis de controversis ad disceptationem populum Roma-
num ¹⁰ adiit. inde, transgressus Etam, ut repente in medio
umbilico Græciæ conspiceretur, Delphos ascendit. Hæc usur-
patio itineris insoliti quo vobis spectare videtur? Thessaliæ
deinde peragravit. quod sine ullius eorum, quos oderat, noxia,
hoc magis tentationem metuo. Inde literas ad nos cum mune-
ris specie misit, et cogitare jubet, quo modo in reliquum hoc
munere non egeamus; hoc est, ut decretum, quo arcentur Pe-
loponneso Macedones, tollamus; rursus legatos regios, et hospi-
tia cum principibus, et mox Macedonum exercitus, ipsum quo-
que a Delphis (quantum enim interluit fretum?) trajicientem
in Peloponnesum videamus, ¹⁰ inmisceamur Macedonibus ar-
mantibus se adversus Romanos. Ego nihil novi censeo decer-
nendum, servandaque omnia integra, ¹¹ donec ad certum diriga-
tur, vanusne hic timor noster, an verus fuerit. Si pax intro-
lata inter Macedonas Romanosque manebit, nobis quoque ami-
citia et commercium sit: nunc de eo cogitare periculosum et
immaturum videtur.

Arco Calli-
crati re-
spondet.

XXIV. Post hunc Arco, frater Xenarchi prætoris, ita
 disseruit: *Difficilem orationem Callicrates, et mihi, et omni-*
bus, qui ab eo dissentimus, fecit: agendo enim Romanæ socie-
tatis causam ipse, tentarique et obpugnari dicendo, quam nemo
neque tentat, neque obpugnat, effecit, ut, qui ab se dissentiret,
adversus Romanos dicere videretur. Ac primum omnium,
tamquam non hic nobiscum fuisset, sed aut ex curia populi
Romani veniret, aut regum arcanis interesset, omnia scit et
nunciat, quæ occulte facta sunt. ¹² Divinat etiam, quæ futura
fuerant, si Philippus vixisset: quid ita Perseus regni hæres
sit, quid parent Macedones, quid cogitent Romani. Nos au-
tem, qui, nec ob quam causam, nec quemadmodum perierit
Demetrius, scimus; nec quid Philippus, si vixisset, facturum
fuerat, ad hæc, quæ palam geruntur, consilia nostra adcom-
modare oportet. ¹³ Ac scimus, Persea, regno accepto, ad lega-

⁹ populi Romani Gron. ¹⁰ nec provocantes de controversiis ad disceptationem
 populi Romani audiuit. Crev. ¹¹ redigatur Ead. ¹² fuerit Gron. Crev.

9 *Nec prov cantes*] Supple, Dolo-
 pas. Vulgo hic habetur *nec provinciis*.
 Probabilem Gronovii conjecturam in
 textum recepit Clericus, nec nos ex-
 turbare austinimus.

10 *Inmisceamur*] Sic dedit Sigo-
 nius pro *inmiscemur*.

11 *Donec ad certum redigatur*] Do-
 nec certum fiat, donec certo sciatur.
 Sic l. XLIV. c. 15. *Et, si id ante du-*
bium fuisset, legatorum . . . verba ad
certum redegit. Ceterum legebatur

hic *ad certum dirigitur*. Correnit
 Gronovius.

12 *Divinat etiam quæ futura fue-*
rant] Hoc mutat Gronovius, tanquam
 grammaticæ legibus absonum, jubet-
 que reponi fuerint. Sed sexcentis in
 locis quum Livii, tum probatissimor-
 um scriptorum, reperire facile est si-
 militudinem locutionum exempla. Vid.
 Novam Methodum Lingue Latine.

13 *Ac scimus Persea . . . ad legatos*
Romanos venisse, ac regem Persea]

tas Romanos venisse, ac regem Persea a populo Romano ad-
pellatum: audimus, legatos Romanos venisse ad regem, et eos
benigne exceptos⁹. Hæc omnia pacis equidem signa esse judi-
co, non belli: nec Romanos offendi posse, si, ut bellum gerentes
eos secuti sumus, nunc quoque pacis auctores sequamur. cur
quidem nos inexpiabile omnium soli bellum adversus regnum
Macedoniæ geramus, non video. Opportuni propinquitate ipsa
Macedoniæ sumus; an infirmissimi omnium, tamquam, quos
nuper subjecit, Dolopes? ¹⁴ immo contra ea, vel viribus nostris,
Deum benignitate, vel regionis intervallo tuti. ¹⁵ Sed sumus
æque subjecti ac Thessali Ætolique; nihilo plus fidei auctori-
tatisque habemus adversus Romanos, qui semper socii atque
amici fuimus, quam Ætoli, qui paullo ante hostes fuerunt.
Quod Ætolis, quod Thessalis, quod Epirotis, omni denique
Græciæ cum Macedonibus juris est, idem et nobis sit. cur exse-
crabilis ista nobis solis velut desertio juris humani est? Fecerit
aliquid Philippus, cur adversus eum armatum et bellum geren-
tem hoc decerneremus: quid Perseus, novus rex, omnis injuriæ
insons, suo beneficio paternas similitudines obliterans, meruit?
cur soli onanum hostes ei sumus? Quamquam et illud dicere
poteramus, tanta priorum Macedoniæ regum merita erga nos
fuisse, ut Philippi unius injurias, si quæ forte fuerint, * uti-
que post mortem. Quum classis Romana Cenchreis staret,
consul cum exercitu Elatiæ esset, triduum in concilio fuimus,
consultantes, utrum Romanos, an Philippum, sequeremur.
¹⁶ Nonnihil metus præsens ab Romanis sententias nostras incli-
narit: fuit certe tamen aliquid, quod tam longam deliberatio-

⁹ acceptos Gron. Crev.

Nemo est quin videat tollendum esse secundum illud Persea, tam inutiliter et odiose repetitum. Admodum etiam verisimile est, ea quæ præcedunt vitiata esse. Nusquam enim memoratum est, ut observat Gronovius, Persea statim regno accepto ad legatos Romanos venisse, sed legatos Romam misisse. Et causam errori præbere fortasse potuerint hæc verba membri sequentis: *audimus legatos Romanos venisse*. Itaque recte videtur hunc locum emendare Gronovius hoc modo: *Ac scimus Persea, regno accepto, legatos Romam misisse, ac regem a populo Romano appellatum*.

¹⁴ Imo contra ea] Voculam ea ejicit Gronovius. Sed si illa non exprimitur, debet intelligi. Quid igitur necesse est eam deleri, si quando exprimitur? Nec videmus, cur non tam dicamus contra ea, quam præterea, aut potius. Et alibi usurpavit Livius, ut l. III. 60. et l. XXI. c. 20. *Fortasse legendum est contra eam, nempe con-

tra Macedoniam, quæ paulò ante nominata est, vel intelligendum contra ea pericula.

¹⁵ Sed sumus æque subjecti ac Thessali Ætolique] Patet ex iis quæ sequuntur, legi debere Epirotæque. Ceterum hæc ita intelligenda sunt, ut ea Arco sibi ipse objiciat, ac dum objicit refellat. Subjecti idem est ac supra opportuni. Nisi forte legendum est potius suspecti.

¹⁶ Nonnihil metus præsens ab Romanis] Imò nihil, ut recte monet Perizonius. Arco vult intelligi Romanorum metum, quorum classis Cenchreis, exercitus terrestris Elatiæ erat, dum deliberarent Achæi, in causâ fuisse, cur ad illos inclinarent consultantium animi. Sed demus, inquit, nihil tunc valuisse metum illum. Certè, aliquid tamen fuit, quod tam longam deliberationem faceret. De beneficiis Macedonum regum in Achæos vid. Polyb. l. II. et Plut. in Arato.

U. C. 578. *nem fecerat*: id quod erat vetusta conjunctio cum Macedonibus, vetera et magna in nos regum merita. Valeant et nunc eadem illa, non ut præcipue amici, sed ne præcipue inimici simus. Ne id, quod non agitur, Callicrates, simulaverimus. nemo novæ societatis aut novi fœderis, quo nos temere inligemus, conscribendi est auctor: sed commercium tantum juris præbendi repetendique sit, ne interdictione finium nostrorum et nos quoque regno arceamus, ne servis nostris aliquo fugere liceat. Quid hoc adversus Romanæ fœdera est? Quid rem parvam et apertam, magnam et suspectam facimus? Quid vanos tumultus ciemus? Quid ut ipsi locum adstanti Romanis habeamus, suspectos alios¹⁷ ac invisos efficiamus? Si bellum erit, ne Perseus quidem dubitat, quin Romanos secuturi simus:

Nihil novi
statuunt A-
chæi.

in pace etiam, si non odia finiuntur, intermittantur. Quum iidem huic orationi,¹⁸ qui literis regis adstantierant, adstantirentur, indignatione principum, quod, quam rem ne legatione quidem dignam judicasset Perseus, literis paucorum versuum¹⁹ impetraret, decretum differtur. Legati²⁰ deinde postea missi ab rege, quum Megalopoli concilium esset; datæque opera est ab iis, qui offensionem apud Romanos timebant, ne admitterentur.

Ætolorum
discordiæ.

XXV. Per hæc tempora Ætolorum in semet ipsos versus furor mutuis cædibus ad internecionem adducturus videbatur gentem. Fessi deinde et Romam utraque pars miserunt legatos, et inter se ipsi de reconcilianda concordia agebant: ²¹quæ novo facinore discussa res veteres etiam iras excitavit. Exsulibus Hypatæis, qui factionis Proxeni erant, quum reditus in patriam promissus esset, fidesque data per principem civitatis Eupolemum, octoginta inlustres homines, quibus redeuntibus inter ceteram multitudinem Eupolemus etiam²² obvis exierat, quum salutatione benigne excepti essent, dextræque datæ, ingredientis portam, fidem datam Deosque testes nequidquam invocantes, interfecti sunt. Inde gravior de integro bellum exarsit. C. Valerius Lævinus, et Ap. Claudius Pulcher, et C. Memmius, et M. Popillius, et L. Canuleius missi ab senatu venerant. Apud eos quum Delphis utriusque partis legati magno certamine agerent, Proxenus maxime, quum caussa, tum eloquentia, præstare visus est; qui paucos post dies ab Ortho-

¹⁷ *faceret* Gron. Crev.

¹⁸ *adstantierant* del. Crev.

¹⁹ *etiam* del. Gron. Crev.

¹⁷ *Ac invisos*] *Lego et invisos.*

¹⁸ *Qui litteris regis, adstantirentur*] Vetus scriptura: *qui litteris regis adstantierant, adstantirentur.* Gronovius tolli jussit verbum *adstantierant*, quod sane a Livio esse non videtur.

¹⁹ *Impetraret*] Et hic Gronovius reposuit *impetraret* pro *imperaret*.

²⁰ *Deinde postea*] *Alterutrum va-* cat.

²¹ *Quæ . . . discussa res*] *Delemus postremam vocem. Etenim ex præcedentibus facile intelligitur concordia.*

²² *Quum salutatione benigne excepti essent*] *Malleamus benigne.*

bala uxore veneno est sublatus: ²³ damnataque eo crimine, U. C. 578.
in exilium abiit. Idem furor et Cretenses lacerabat. ad- A. C. 174.
ventu deinde Q. Minucii legati, qui cum decem navibus Cretensium
missus ad sedanda eorum certamina erat, in spem pacis ve- dissidia.
nerant. ²⁴ ceterum induciæ et antea sex mensium fuerunt:
inde multo gravius bellum exarsit. Lycii quoque per idem
tempus ad Rhodiis bello vexabantur. Sed externorum in-
ter se bella, quo quæque modo gestæ sunt, persequi non ope-
ræ est ²⁵ satis superque oneris sustinenti res a populo Ro-
mano gestas scribere.

XXVI. Celtiberi in Hispania, qui bello domiti se Ti. Celtibero-
Graccho dediderant, pacati manserant M. Titinio præstore rum rebel-
obtinente provinciam. rebellant ²⁶ sub adventum Ap. lio.
Claudii, orsiue bellum sunt ab repentina obpugnatione
castrorum Romanorum. Prima lux ferme erat, quum vigi-
les in vallo, quique in portarum stationibus erant, quum vi-
dissent procul venientem hostem, ad arma conclamaverunt.
Ap. Claudius, signo propeito pugnae, ac paucis adhortatus
milites, tribus simul portis eduxit. Obsistentibus ad exitum
Celtiberis, primo par utrumque²⁷ proelium fuit, quia propter
angustias non omnes in faucibus pugnare poterant Romani:
²⁷ urgentes deinde alii alios secuti evaserunt extra vallum,
ut pandere aciem, ²⁸ et exæquari cornibus hostibus, quibus
circumabantur, possent. ita repente eruperunt, ut sustinere
inpetum eorum Celtiberi nequirent. Ante horam secundam
pulsus sunt: ad quindecim millia cæsa aut capta: signa
adempta duo et triginta. Castra etiam eo die expugnata,
debellatumque. nam, qui superfuere proelio, in oppida sua
dilapsi sunt. quieti deinde paruerunt imperio.

XXVII. Censores eo anno creati Q. Fulvius Flaccus et Censores.
A. Postumius Albinus legerunt senatum: princeps lectus
M. Æmilius Lepidus pontifex maximus. De senatu novem
ejecerunt. insignes notæ fuerunt M. Cornelii Maluginensis, Insignes
²⁹ qui biennio ante prætor in Hispania fuerat; et ³⁰ L. Cor- notæ.

²³ utrimque Gron. Crev.

²³ *Damnataque eo crimine*] Lege cum Perizonio, *damnata que*. Vid. not. 39. ad l. IV. c. 17. supra.

²⁴ *Ceterum induciæ et antea sex mensium fuerunt*] Lege cum Gronovio: *ceterum inducias tantum sex mensium fuerunt*.

²⁵ *Satis superque oneris sustinenti res a populo Romano gestas scribere*] Delendum videtur verbum *scribere*, quod et otiosum est, et deformat orationem. Dicit Livius se satis superque oneris ferre, nempe, res a populo Romano gestas.

²⁶ *Sub adventum Ap. Claudii*] Hinc

discimus Ap. Claudium fuisse præto-rem superiore anno, et ceteriorem Hispaniam obtinuisse.

²⁷ *Urgentes deinde alii alios secuti*] Nemini non apparebit vocem *secuti* hic ita positam esse, ut impediat potius sensum, quam adjuvet. Non dubitamus, quin rescribendum sit: *urgentis deinde alii alios secuti*.

²⁸ *Et exæquari cornibus hostibus, quibus*] Reponit Gronovius: *et exæquari cornibus hostium, a quibus*.

²⁹ *Qui biennio ante prætor in Hispania fuerat*] Hic prætor in Hispaniam ire noluerat, ut constat ex c.

U. C. 578. neli Scipionis prætoris, cujus tum inter cives et peregrinos
 A. C. 174. jurisdictio erat; et ³¹ Cn. Fulvii, qui frater germanus, ³² et,
 ut Valerius Antias tradit, consors etiam censoris erat.
³³ Consules, votis etiam in Capitolio nuncupatis, in provin-
 cias profecti sunt. ³⁴ Ex iis M. Æmilio senatus negotium
 dedit, ut Patavinorum in Venetia seditionem comprimeret,
 quos certamine factionum ad intestinum bellum exarsisse,
³⁵ et ipsorum legati adtulerant. Legati, qui in Ætoliæ ad
 similes motus comprimendos ierant, renunciarunt, coërceri
 rabiem gentis non posse. Patavinis saluti fuit adventus
 consulis: neque aliud, quod ageret in provincia, quum ha-
 buisset, Romam rediit. Censores vias sternendas silice in
 urbe, ³⁶ glarea extra urbem substruendas^x marginandasque
 primi omnium locaverunt, pontesque multis locis faciendos:
 et ³⁷ scenam ædilibus prætoribusque præbendam: et carce-

Censorum
 opera.

^x *substernendas* Gron. Crev.

15. supra. Ergo aut delenda sunt vo-
 cia in Hispania, aut lapsus est memo-
 ria Livius.

30 L. Cornelii Scipionis prætoris]
 Testatur Valer. Max. l. III. c. 5. ejus
 propinquos dedisse operam, ne aut sel-
 lam ponere, aut jus dicere auderet. Id
 fortasse ut perficere possent, notan-
 dum eum a censoribus curaverant.
 Quamvis enim hujus notæ vi præturam
 non amitteret, alienum tamen erat a
 dignitate populi Romani, hominem
 a censoribus notatum jus dicere, et
 statuere de fortune civium.

31 Cn. Fulvii, qui frater germanus ..
 censoris] Huic Fulvio prænomen as-
 signabatur in veteri codice Lucius.
 At Velleius l. I. c. 10. eum vocat
 Cnæum: eiusque potius assentiendum
 Sigonius existimat. Ceterum is, sive
 L. sive Cn. Fulvius, idem est, qui supra
 l. XL c. 41. vocatur M. Fulvius No-
 bilior, et dicitur legionem in qua tri-
 bunus militum erat, dimisisse. Quod
 autem in priore illo libri XL. loco vo-
 catur M. Fulvius Nobilior, hic autem
 Cn. Fulvius, id ex eo oriri Sigonius ex-
 istimat, quod a M. Fulvio Nobiliore
 adoptatus esset. Itaque Cn. Fulvius
 Flaccus primum est ejus nomen: M.
 Fulvius Nobilior nomen est illud quod
 a patre adoptivo sibi adsciverat.

32 Et ... consors] Eodem vocabulo
 utitur Velleius hac ipse de re agens.
 Cicero quoque, l. III. in Verr. n. 57.
Sostratum et Numonium, et Nympho-
damum, tres fratres consortes appellat.
 Ad eum Ciceronis locum in editione
 Grævii apposita est hæc Salmasii ex
 Plinianis Exercitationibus nota. Con-

sors dicebantur cohæredes quædam
 hæreditas divisa non erat. Glossæ:
consortes, κοινός, σύμμετρος. Inde et
consortium societas et communio co-
 hæredum. Contra *disorsites*, postquam
 dividerant. Glossæ: *disorsites διαμε-*
τρῆτες.

33 Consules votis etiam] Tollenda
 videtur particula *etiam*, quæ hic nul-
 lum habet sensum, et facile immigrare
 potuit ex iis quæ præcedant, *consors*
etiam censoris.

34 Ex iis M. Æmilio] Mendum est
 in nomine consulis. Non enim hoc
 anno, sed superiore, M. Æmilius con-
 sul fuit.

35 Et ipsorum legati] Vel delenda
 est particula *et*, vel excidit prius ora-
 tionis membrum.

36 Glarea ... substernendas, mar-
 ginandasque] Vocis *substernendas* hæc
 profecto vis est, ut lapidibus, quibus
 sternebantur viæ, solum et terra lapir-
 does substerneretur, cui solidas ac
 firmius lapides inhaerent. Ac rem
 ita se habere asserit oculatus testis, Cl.
 auctor Antiquitatis Schematibus illu-
 stratus, qui Appiæ viæ partem aliquam
 etiamnum integram insepexit diligen-
 tius et exploravit. Eum vid. Tom. V.
 parte II. *Marginandas* recte Dujatius
 exponit marginibus lapideis munien-
 das. Margines illi, inquit Raph. Fa-
 brettus in Apolog. ad Grunnovium,
firmissima ad viarum latera crasse-
rum lapidum serie, duplici etiam, tri-
plici que alicubi, ut observavimus, viæ
ipso continerent.

37 Scenam] Vid. not. 28. ad XL.
 51.

res in circo, et ³⁸ ova ad notas curriculum numerandis, ³⁹ et * U. C. 578. dam, et metas trans * et caveas ferreas per * intromitterentur * ferreis ⁴⁰ in monte Albano consilibus, et clivum Capitolinum silice sternendum curaverunt, et ⁴¹ porticum ab æde Saturni in Capitolium ad senaculum, ac super id curiam. Et extra portam Trigeminam emporium lapide straverunt, stipitibusque sepserunt: et porticum Æmiliam reficiendam curarunt: gradibusque adscensum ab Tiberi in emporium fecerunt. et extra eandem portam in Aventinum porticum silice straverunt, ⁴² et eo publico ab æde Veneris fecerunt. Idem Calatiæ et Auximi muros faciendos locaverunt: venditiisque ibi publicis locis, pecuniam, quæ redacta erat, tabernis utrique foro circumdandis consumserunt. et alter ex iis Fulvius Flaccus (nam Postumius nihil, nisi senatus Romani popule jussu, se locaturum ⁴³ ipsorum pecunia *) Jovis ædem Pisauri, et Fundis, ⁴⁴ et Pollentia etiam aquam adducendam, et Pisauri viam silice sternendam, ⁴⁵ et Sinuessam a ga * avariæ. In his et clo * um circumducend * et forum porticibus tabernisque claudendum, et ⁴⁶ Janos

³⁸ Ova ad notas curriculum numerandis] Prius legebatur numerandas: male. Mendosam quoque esse vocem metas judicat Fulv. Ursinus, ac reponit probabili conjectura metas. Ova enim illa, e ligno fabricata, imponebantur columnis, aliquando binis, aliquando quaternis, ad metas Circi statutis. Tot illa erant numero, quot curricula erant peragenda: septena proinde, ut plurimum, pro septeno curriculum numero, qui sollemnis maxime erat. Primo curriculo peracto, unum ovum e medio tollebatur, secundo curriculo alterum, et sic de reliquis. Hæc fere Salmasius.

³⁹ Et * dam, et metas trans *] Hæc explet utrumque Marcellus Donatus, legitque et rhedam, et metas transitus. Nobis consultius videtur locum intactum relinquere, quam male curatum exhibere. Idem et in iis que sequuntur judicat legendum esse, et caveas ferreas, per quas intromitterentur fore. Sat feliciter. In Circensibus enim ludis non solum cursu certabatur, sed et ferarum inter se, aut cum bestiariis pugna: odebantur.

⁴⁰ In monte Albano consilibus] Hic perspicuum est aliquid deesse.

⁴¹ Porticum ab æde Saturni in Capitolium ad senaculum, ac super id curiam] Fortasse legendum in Capitolia. Fuit enim Saturni ædes in clivo Capitolino. Itaque porticus illa intelletur porrecta ab æde Saturni in

clivo Capitolino ad senaculum, atque ad curiam quæ est super id senaculum. Possis et cum Justo Rycquio, libro de Capit. c. 34. legere et senaculum: ut sensus sit porticum ab æde Saturni in Capitolium, id est, in templum Jovis Capitolini, porrectam, et senaculum, et curiam, locata esse a censoribus lapide silice sternenda. Porro senaculum, sive senatulum, hoc enim quoque modo scribitur, est, teste Festo, locus in quo senatus haberi solet, sive potius, in quo solebant magistratus dumtaxat cum senioribus deliberare. Curiam de qua hic agitur, idem Rycquius existimat fuisse curiam Kalabram, de qua vid. Macrob. Saturn. l. I. c. 15.

⁴² Et eo publico ab æde Veneris] Suspiciatur Gronovius et basilicam ad ædem Veneris.

⁴³ Ipsorum pecunia dicebat] Verbum adjectum est ex mente Sigonii.

⁴⁴ Et Pollentia, etiam aquam adducendam] Vel lege et Pollentiam aquam adducendam: vel in voce etiam latebit nomen aliquis alterius urbis, in quam Fulvius aquam ducendam locaverit.

⁴⁵ Et Sinuessam] Emendat Marcellus Donatus, et Sinuessæ glæres: supple, viam sternendam. In iis que sequuntur legendum putat Sigonius, et cloacam in fluvium circumducendam.

⁴⁶ Janos tres] Hi Jani erant transiciones pervia. Vid. not. 78. ad l. II. c. 49.

U. C. 578. tres faciendos. Hæc ab uno censore opera locata, cum magna gratia colonorum. Moribus quoque regendis diligens et severa censura fuit. multis equi ademti.

A. C. 174.

XXVIII. Exitu prope anni diem unum supplicatio fuit ob res prospere gestas in Hispania ductu auspicioque Ap. Claudii proconsulis: et majoribus hostiis viginti sacrificatum. et alterum diem supplicatio ⁴⁷ ad Cereris, Liberi, Liberæque fuit, quod ex Sabinis terræ motus ingens cum multis ædificiorum ruinis nunciatus erat. Quum Ap. Claudius ex Hispania Romam redisset, decrevit senatus, ut ovans urbem iniret. Jam consularia comitia adpetebant; quibus, magna contentione habitis propter multitudinem petentium, creati L. Postumius Albinus et M. Popillius Lænas. Prætores inde facti, ⁴⁸ N. Fabius Buteo, M. Matienus, C. Cicereius, M. Furius Crassipes iterum, A. Atilius Serranus iterum, C. Cluvius Saxula iterum. Comitiiis perfectis, Ap. Claudius Centho, ex Celtiberis ovans quum in urbem iniret, ⁴⁹ decem millia pondo argenti, quinque millia auri in ærarium tulit. Flamen Dialis inauguratus est Cn. Cornelius. Eodem anno tabula in ædem ⁵⁰ Matris Matutæ cum indice hoc posita est: *Ti. Sempronii Gracchi consulis imperio auspicioque legio exercitusque populi Romani Sardiniam subegit. in ea provincia hostium cæsa aut capta supra octoginta millia. Republica felicissime gesta, ⁵¹ atque liberatis vectigalibus * restitutis, exercitum saluum atque incolumem plenissimum præda domum reportavit. iterum triumphans in urbem Romam rediit. Cujus rei ergo hanc tabulam donum Jovi dedit.* Sardinia insulæ forma erat, atque in ea simulacra pugnarum picta. Munera gladiatorum eo anno aliquot parva alia data; unum ante cetera insigne fuit T. Flaminini, quod mortis causa patris sui, ⁵² cum visceratione epuloque et ludis scenicis, quatrimum dedit. ⁵³ magni tamen muneris ea summa fuit, ut per triduum ⁵⁴ quatuor et septuaginta homines pugnarint.

Comitia.

Tabula in æde Matris Matutæ a Graccho posita.

* * *

† æde Gron. Crev.

⁴⁷ *Ad Cereris, Liberi, Liberæque]*

Ædem. Vid. not. 46. ad l. III. c. 55.

* ⁴⁸ *Numerius Fabius]* Vulgo Cn. Fabius. Mutavit Sigonius.

⁴⁹ *Decem millia pondo argenti]* Marcas nostrates 15695. Quinque millia auri. Marcas 7812. vocias 4.

⁵⁰ *Atque liberatis vectigalibus, et reipublica restitutis]* Liberata vectigalia interpretatur Gronovius salva reddita populo Romano, quæ defestores averterant. Hæ voces, et *reipublicæ*, debentur Sigonio. Gronovius conjicit: *ociisque restitutis.*

⁵¹ *Cum visceratione]* Vid. not. 37. ad l. VIII. c. 22.

⁵² *Magni tamen muneris]* In illo munere, quod magnum illis temporibus judicatum est, tantummodo quatuor et septuaginta homines per triduum pugnarunt. Intelligit Livius hoc munus magnum illo ævo visum esse, sed nihil ad sui temporis profusam magnificentiam, sive potius veraniam.

⁵³ *Quatuor et septuaginta homines pugnarint]* Hic mutilum esse librum credimus. Namque ex epitome hujus libri apparet Livium in eo legis Voce-

nisi mentionem facias. At Cicero, l. I. in Verrem, n. 107. docet Voconium sanxisse de iis qui post A. Postumium, Q. Fulvium censores censi essent, ita ut hi censores in lege dicente nominati fuisse videantur. Jam vero iidem hi censores creati memorantur hujus libri c. 27. a quo nulla jam occurrit lacuna. Sequitur ergo, ut in fine libri de lege Voconia egerit Livius. At enim Cic. l. de Senect. n. 14. dicit legem Voconiam latam esse Censorum et Philippo II. consulibus, qui quinto post hunc anno consules futuri sunt. Sed primo non admodum mirandum est duos scriptores aliquot annis inter se de eadem re discrepare. Deinde etiam videmus suspicari posse, ideo dissentire Livium et Ciceronem circa annum legis Voconis, quia circa

etatem Catonis discesserint, et Livius U. C. 578. eum quinque annis seniores faciat, A. C. 174. quam Cicero, ut observavimus supra ad l. XXXIX. c. 40. Cicero enim loco modo memorato scribit Catonem annos natum quinque et sexaginta legem Voconiam suasisse, qui Catonis vitæ annus, eo modo quo numerat Cicero, incidit revera in consulatum Censorum et Philippi. At vero ex Livii sententia sexagesimus quintus vitæ Catonis annus retrahi debet in quinque ante annos, ac proinde incidisse in consulatum Sp. Postumii, et Q. Mucii, qui est hic ipse annus in quo desinit hic liber. Itaque credimus nihil jam superesse, cur quisquam dubitet inserendum hoc loco fuisse supplementum de lege Voconia: quod fecimus.

EPITOME LIBRI XLII.

Q. FULVIUS Flaccus censor templum Junonis Lacinia tegulis marmoreis spoliavit, ut ædem, quam dedicabat, tegeret. tegule ex senatusconsulto reportatae. Eumenes, Asiae rex, in senatu de Perseo, Macedoniae rege, questus est: cujus injuriæ in populum Romanum referuntur. ob quas bello ei indicto, P. Licinius Crassus consul, ¹ cui id mandatum erat, in Macedonia transiit, levibusque expeditionibus, equestribus præliis, in Thessalia cum Perseo parum felici eventu pugnavit. Inter Masinissam et Karthaginienses de agro ² fuit arbiter ad disceptandum a senatu datus. Legati missi ad civitates socias et reges ³ rogandos, ut in fide permanerent, dubitantibus Rhodiis. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita ⁴ ducenta quinquaginta septem millia ducenta triginta unum. Res præterea adversus Corsos et Ligures prospere gestas continet.

¹ Cui id mandatum erat] Sic habent tres membranae testatur Gronovius, nisi quod addidit ipse voculam id. Admiit emendationem Gronovii Clericus. Vulgo: cui Macedonia decreta erat.

² Fuit dies ad disceptandum a senatu datus] Gronovius ex uno MS. effert: fuit arbiter .. datus. Sed nulla apud Livium sit arbitri mentio. Infra c. 24. jubetur Masinissa legatos quamprimum ad senatum mittere, et denunciare Carthaginiensibus, ut ad disceptandum veniant. Hoc voluit auctor epigramas, etsi minus accurate locutus

esse videtur. Non enim fuit dies certus a senatu datus, quo sisterent se legati Carthaginiensium et Masinissæ: sed quamprimum, nulla definita die, Masinissa jussus est legatos mittere.

³ Rogandos, ut in fide permanerent] Vulgo, an in fide: quod procul dubio vitiosum erat. Ut reperit in uno MS. Gronovius. Adstipulantur Andreas, Campanus, Sigonius, et unus ex MSS. Hearnii.

⁴ CCLVII. millia, CCXXXI] Livius aliter infra c. 10. nampe CCLXIX. millia, et XV.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLII.

U. C. 579. **L. POSTUMIUS** Albinus, M. Popillius Lænas quum omnium primum de provinciis exercitibusque ad senatum retulissent, Ligures utrique decreti sunt: ut novas ambo, quibus eam provinciam obtinerent, legiones, (binæ singulis decretæ) et socium Latini nominis dena millia peditum et sexcenos^a equites, et supplementum Hispaniæ tria millia peditum Romanorum scriberent, et ducentos equites. Ad hoc mille et quingenti pedites Romani cum centum equitibus scribi jussi; cum quibus prætor, cui Sardinia obtigisset, in Corsicam transgressus bellum gereret; interim M. Atilius, vetus prætor, provinciam obtineret Sardiniam. Prætores deinde provincias sortiti sunt, A. Atilius Serranus urbanam, C. Cluvius Saxula inter cives et peregrinos, N. Fabius Buteo Hispaniam citeriorem, M. Matienus ulteriorem, M. Furius Crassipes Siciliam, C. Cicereius Sardiniam. Priusquam magistratus proficiscerentur, senatui placuit, L. Postumium consulem ad agrum publicum a privato terminandum in Campaniam ire; cujus ingentem modum possidere privatos, paullatim proferendo fines, constabat. Hic, iratus Prænestinis, quod, cum eo privatus sacrificii in templo Fortunæ faciendi causa profectus esset, nihil in se honorifice, neque publice, neque privatim, factum a Prænestinis esset, priusquam ab Roma proficisceretur, literas Prænesti misit, ut sibi magistratus obviam exiret, locum publice pararet, ubi diverteretur, jumentaue, quum exiret inde, præsto essent. Ante hunc consulem, nemo umquam sociis in ulla re oneri aut sumtui fuit. ideo magistratus mulis tabernaculisque et omni alio instrumento militari ornabantur, ne quid tale imperarent socii. privata hospitia habebant; ea benigne comiterque colebant: domusque eorum Romæ hospitibus patebant, apud quos ipsis diverti mos esset. Legati, qui repente aliquo mitterentur, singula jumenta per oppida, iter qua faciendum^b erat, imperabant: aliam in pensam socii in magistratus Romanos non faciebant. ¹Injuria consulis, etiãsi justa, non tamen in magistratu exercenda,

Magistratum Rom. prisca modestia.

^a sexcentos Gron. Crev. ^b faciendum Crev.

¹ *Injuria consulis, etiãsi justa*] *Ma-* *injuria justa?* Emendant *tra*: bono nifestum mendum. Quid est enim sensu.

et silentium, nimis aut modestum, aut timidum, Prænestino-
rum jus, velut probato exemplo, magistratibus fecit gravio-
rum in dies talis generis imperiorum.

II. Principio hujus anni legati, qui in Ætoliā et Mace-
doniam missi erant, renunciarunt, *sibi conveniendi regis Persei,*
quum alii abesse eum, alii agrum esse, falso utrumque, fingerent,
potestatem non factam. Facile tamen adparuisse sibi, bellum
parari, nec ultra ad arma ire dilaturum. Item in Ætolia
seditionem gliscere in dies, neque discordiarum principes aucto-
ritate sua coerceri potuisse. Quum bellum Macedonicum in
expectatione esset, priusquam id susciperetur, prodigia
expiari, ²pacemque Deūm peti precationibus, quæ editæ
ex fatalibus libris essent, placuit. Lanuvii classis magnæ
species in coelo visæ dicebantur; et Priverni lana pulla terra
enata: et in Velenti ³apud Rementem lapidatum; Pom-
ptinam omne velut nubibus locustarum coopertum esse; in
Gallico agro, qua induceretur aratrum, sub existentibus
glebis pisces emersisse. Ob hæc prodigia libri fatales in-
specti, editumque ab decemviris est, et quibus Diis, quibus-
que hostiis sacrificaretur, et ut supplicatio prodigiis expian-
dis fieret: altera, quæ priore anno valetudinis populi caussa
vota esset, ea uti feriæque essent. itaque sacrificatum est,
ut decemviri scriptum ediderunt.

III. Eodem anno ædis Junonis Laciniae detecta. Q.
Fulvius Flaccus censor ædem Fortunæ Equestris, quam in
Hispania prætor bello Celtiberico voverat, faciebat episo-
studio, ne ullum Romæ amplius aut magnificentius tem-
plum esset. Magnum ornamentum se templo ratus adjec-
tum, si tegulæ marmoreæ essent, profectus in Bruttios,
ædem Junonis Laciniae ad partem dimidiam detegit. id satis
fore ratus ad tegendum, quod ædificaretur. Naves paratæ
fuerunt, quæ tollerent atque asportarent, auctoritate censo-
ria sociis deterritis id sacrilegium prohibere. Postquam
censor rediit, tegulæ, expositæ de navibus, ad templum por-
tabantur. quamquam, unde essent, silebatur, non tamen ce-
lari potuit. Fremitus igitur in curia ortus est: ex omnibus
partibus postulabatur, ut consules eam rem ad senatum re-
ferrent. Ut vero arcessitus in curiam censor venit, multo
infestius singuli universique præsentem lacerare: *Templum*
angustissimum regionis ejus, quod non Pyrrhus, non Hannibal
violassent, violare parum habuisse, nisi detexisset fæde, ac

^c ædes Gron. Crev.

² Pacemque deūm peti precationibus,
que editæ] Hæc lectio sana est, nec
debet sollicitari a Gronovio. Non
modo enim edebant ex libris decem-
viri, quibus diis supplicandum esset,
sed et quo ritu, qua forma precatio-

num utendum. Ita sacrificatum est,
inquit Livius infra, ut decemviri scrip-
tum ediderunt.

³ Apud Rementem] Nomen loci in-
cognitum: pro quo suspicatur Clave-
rius legi posse Cremeram.

U. C. 579. *prope diruisset. Detractum culmen templo, nudatum tectum*
 A. C. 173. *patere imbris putrefaciendum. censeorem, moribus regendis*
creatum, cui sarta tecta exigere sacris publicis, et loca tuenda,
more majorum traditum esset; cum per sociorum urbes
diruentem templa, nudantemque tecta ædium sacrarum, vagari:
et, quod, si in privatis sociorum ædificiis faceret, indignum videri
posset, id deum immortalium templa demolientem facere:
et obstringere religione populum Romanum, ruinis templo-
rum templa ædificantem: tamquam non iidem ubique Dis im-
mortales sint, sed spoliis abborum alii colendi exornandique.
 Quum, priusquam referretur, adpareret, quid sentirent Patres, relatione facta, in unam omnes sententiam ierant, ut hæc tegulæ reportandæ in templum locarentur, piaculariæque Janoni ficerent. Quæ ad religionem pertinent, cum cura facta: tegulas relictas in area templi, quia reponendaram nemo artifex inire rationem potuerit, redemptores nunciaverunt.

Relate jus-
su senatus.

IV. Ex prætoribus, qui in provincias ierant, N. Fabius Massiliæ moritur, quam in citeriorem Hispaniam iret. Itaque, quum id nunciatum a Massiliensibus legatis esset, senatus decrevit, ut P. Furius et Cn. Servilius, quibus succedebatur, inter se sortirentur, uter citeriorem Hispaniam prorogato imperio obtineret. Sors opportuna fuit; P. Furius idem, cujus ea provincia fuerat, remaneret. Eodem anno, quum agri Ligustini et Gallici, quod bello captam erat, aliquantum vacaret, senatusconsultum factum, ut is ager viritim divideretur. Decemviros in eam rem ex senatusconsulto creavit A. Atilius prætor arbanus, M. Æmilium Lepidum, C. Cassium, T. Æbutium Carum, C. Tremellium, P. Cornelium Cethegum, Q. et L. Appuleios, M. Cæcilium, C. Salonium, C. Munatium. Diviserunt dena jugera in singulos, sociis nominis Latini terna. Per idem tempus, quo hæc agebantur, legati ex Ætolia Romam venerunt de discordiis seditionibusque suis, et Thessali legati, nunciantes, quæ in Macedonia gererentur.

Perseus animos Græcorum sibi conciliat.

V. Perseus, jam bellum vivo patre cogitatum in animo

4 *Sarta tecta*] Vid. not. ad XXIX. 37.

5 *Id deum immortalium templa demolientem facere*] Vox *demolientem* non exstat in prima editione, teste Hearnio. Sane magis placeret: *id in deum immortalium templis facere.*

6 *Obstringere religione populum Romanum*] Subjicere populum Romanum pœnæ violatarum religionum.

7 *Redemptores*] II qui tegulas reportandas conduxerant.

8 *Sors opportuna fuit: P. Furius*]

Videtur legendum... *fuit, ut P. Furius*: quod Pithæus apud Hearnium monet. *Sors opportuna fuit*, dum ita rem transigit, ut P. Furius idem, cujus ea provincia fuerat, remaneret.

9 *Diviserunt dena jugera in singulos*] Qui cives Romani essent. Ceterum vix est, ut non hic excederet aliquid. Debit enim profecto Livius docere, quantos numerus civium Latinorumque in eorum agrorum possessionem missus sit. Nec facile nobis persuademus id ab eo prætermissum.

volvens, omnes, non gentes modo Græciæ, sed civitates et- U. C. 579.
iam, legationibus mittendis, pollicendo plura, quam præ- A. C. 179.
stando, sibi conciliabat. Erant tamen magna ex parte ho-
minum ad favorem ejus inclinati animi, et aliquanto quam
in Eumenem propensiores: quum Eumenis beneficiis mu-
neribusque omnes Græciæ civitates et plerique principum
obligati essent: et ita se in regno suo generet, ut, quæ sub
ditione ejus, urbes^c nullius liberæ civitatis fortunam secum
mutatam vellent. contra Persea fama erat post patris mor-
tem uxorem manu sua occidisse: Apellem, ministrum quon-
dam fraudis in fratre tollendo, atque ob id requisitum a
Philippo ad supplicium, exulantem, arcesitum post patris
mortem ingentibus promissis ad præmia tantæ perpetratæ
rei clam interfecisse. intestinis¹⁰ externisque præterea mul-
tis caedibus infamem, nec ullo commendabilem merito, præ-
ferabant vulgo civitates tam pio erga propinquos, tam justo
in cives, tam munifico erga omnes homines regi, seu fama
et majestate Macedonum regum præoccupati ad spernen-
dam originem novi regni, seu mutationis rerum cupidi;
seu quia eum objectam esse Romanis volebant. Erant au-
tem non Ætoli modo in seditionibus, propter ingentem vim
seris alieni, sed Thessali etiam: ¹¹ea contagione, velut ta-
bes, in Perrhæbiam quoque id pervaserat malam. ¹²Quum
Thessalos in armis esse nunciatum est, Ap. Claudium lega-
tum ad eas res adapiendas componendasque senatus misit.
Qui, utriusque partis principibus castigatis, quum injusto
furore gravatum ses alienum, ipsis magna ex parte conce-
dentibus, qui onerarent, levasset, justis crediti solutionem
¹³in ¹⁴annorum pensiones distribuit. Per eundem Ap-
pium eodemque modo compositis in Perrhæbia res. Ætolo-
rum causas Marcellus Delphis per idem tempus hostilibus
actis animis, ¹⁴quas intestino gesserant bello, cognovit.
Quam certatum atrimque temeritate atque audacia cerne-
ret, decreto quidem suo neutram partem aut levare, aut

^c add. essent Gron. Crev.^d asteriscus abest a Gron. et Crev.

10 *Externisque præterea*] Harum
externarum eadum enumerationem
habet infra in oratione Eumenis, n.
13.

11 *Ea contagione*] Lege cum Gronovio: *et contagione*.

12 *Quum Thessalos in armis esse nunciatum est*] Idem recte monet reponi debere: *Quum . . . nunciatum esset*.

13 *In annorum pensiones*] Videtur intercidisse nomen annorum.

14 *Quas intestino gesserant bello*] Implicari licet et gesserant addidisse aliquem supplenda sententia, quam

jam corrupte legeretur *quas*: scrip-
sisse autem Livium *quasi intestino bel-
lo*. Non enim bellum fuit, sed fac-
tionum rabies. GRONOVII. ^e Inelegans
et obscurum additamentum, quod sus-
picamur assutum ab imperito librario,
ad interpretandum membrum præce-
dens *hostilibus actis animis*. Sensus
est: causas eo ardore odiorum animis,
quo si non cives, sed hostes inter se
decertarent. Nihil ultra adjici opus
est: et sublato illo quod nobis parum
placet additamento, integra et clara
est oratio.

U. C. 579. onerare voluit: communiter ab utrisque petiit, abstinerent bello, et oblivione præteritorum discordiis finirent. Hujus reconciliationis inter ipsos fides obsidibus ultro citroque datis firmata est. Corinthum, ut ibi deponerentur obsides, convenitur.

Legati in
Macedoni-
am et
Egyptum.

Legati ab
Antiocho
Romam ve-
niunt.

VI. A Delphis et Ætolico concilio ¹⁵ Marcellus in Peloponnesum trajecit, quo Achæis edixerat conventum. Ubi, comlaudata gente, quod constanter vetus decretum de arcendis aditu finium regibus Macedonum tenuissent, insigne adversus Persea odium Romanorum fecit: quod ut maturius erumperet, Eumenes rex, commentarium ferens secum, quod de adparatibus belli omnia inquirens fecerat, Romam venit. Per idem tempus quinque legati ad regem missi, qui res in Macedonia adspicerent. Alexandriam iidem ad Ptolemæum renovandæ amicitiae causa proficisci jussi. Legati erant hi, C. Valerius, Cn. Lutatius Cerco, Q. Baebius Sulca, M. Cornelius Mammula, M. Cæcilius Denter. Et ab Antiocho rege sub idem tempus legati venerunt: quorum princeps Apollonius, in senatum introductus, multis justisque causis regem excusavit, *Quod stipendium serius quoad diem præstaret. id se omne advenisse, ne cuius, nisi temporis, gratia regi fieret.* Donum præterea adferre, ¹⁶ vasa aurea quingentum pondo. *Petere regem, ut, quæ cum patre suo societatis atque amicitia fuisset, ea secum renovaretur; imperaretque sibi populus Romanus, quæ bono fidelique socio regi essent imperanda. se nullo usquam cessaturum officio. Ea merita in se senatus fuisse, quum Romæ esset, eam comitatem juventutis, ut pro rege, non pro obside, omnibus ordinibus fuerit.* Legatis benigne responsum, et societatem renovare cum Antiocho, quæ cum patre ejus fuerat, A. Atilius prætor urbanus jussus. Quæstores urbani stipendium, vasa aurea censores acceperunt: eisque negotium datum est, ut ponerent ea, in quibus templis videretur: ¹⁷ legatoque ¹⁸ centum millium æris munus missum, et ¹⁹ ædes liberæ hospitio datæ, sumtusque decretus, donec in Italia esset. ²⁰ Legati, qui in Syria fuerant, renunciaverunt, in maximo eum honore apud regem esse, amicissimumque populo Romano.

VII. In provinciis eo anno hæc. C. Cicereius prætor in

¹⁵ Marcellus in Peloponnesum trajecit, quo] Videtur excidisse nomen ejus urbis, ubi illud concilium Achæorum habitum est.

¹⁶ Vasa aurea quingentum pondo] Livius procul dubio numerum vasorum apposuerat, quem librariorum incuria perire passa est. Ceterum quingenta pondo auri sunt marcæ auri nostrates 781. uncie 2.

¹⁷ Legatoque] Principi legationis

Apollonio.

¹⁸ Centum millium æris] Quæ redeunt ad marcas argenti nostrates 156. uncias 2.

¹⁹ Ædes liberæ] Vid. not. ad XXX. 17.

²⁰ Legati qui in Syria fuerant, renunciaverunt] Magis placeret renunciaverant. * Hic enim redditur ratio, cur tam honorifice tractatus sit ille Antiochi legatus.

Corsica signis conlatis pugnavit: septem millia Corsorum U. C. 579.
 caesa; capti amplius mille et septingenti. Voverat in ea A. C. 173.
 pugna praetor adem ²¹Junoni monetæ. Pax deinde data Corsi victi.
 petentibus Corsis, et exacta ceræ ²²ducena millia pondo.
 Ex Corsica subacta Cicereius in Sardiniam transmisit. Et
 in Liguribus in agro Statiellati pugnatum ad oppidum Ca-
 rystum. Eo se magnus exercitus Ligurum contulerat. Ligures
 Primo sub adventum M. Popillii consulis mœnibus sese
 continebant: deinde, postquam oppidum obpugnaturum quoque
 Romanum cernebant, progressi ante portas, aciem struxer-
 unt: nec consul (ut qui id ipsum obpugnatione commi-
 nanda quæsisset) moram certamini fecit. Pugnatum est
 amplius tres horas, ita ut neutro inclinaret spes. Quod ubi
 consul vidit, nulla parte moveri Ligurum signa, imperat
 equitibus, ut equos conscendant, ac tribus simul partibus in
 hostes, quanto maximo possent tumultu, incurrant. Pars
 magna equitum mediam trajecit aciem, et ad terga pugnan-
 tium pervasit. Inde terror injectus Liguribus. diversi in
 omnes partes fugerunt. perpauci retro in oppidum, quia
 inde se maxime objecerat eques. et pugna tam pervicax
 multos absumserat Ligurum, et in fuga passim cæsi sunt.
 Decem millia hominum caesa traduntur; amplius septin-
 genti passim capti: signa militaria relata octoginta duo.
 Nec incruenta victoria fuit. amplius tria millia militum
 amissa; quum, cedentibus neutris, ex parte utraque primo-
 res caderent.

VIII. Post hanc pugnam ex diversa fuga in unum con-
 lecti Ligures, quum majorem multo partem civium amis-
 sam, quam superesse, cernerent, (²³nec enim plus decem
 millia hominum erant) dediderunt sese; nihil quidem illi Dedunt se.
 pacti. speraverant tamen, non atrocius, quam superiores
 imperatores, consulem in se sæviturum. At ille arma om-
 nibus ademit, oppidum diruit, ipsos bonaque eorum vendi-
 dit: literasque senatui de rebus ab se gestis misit. Quas
 quum A. Atilius praetor in curia recitasset, (nam consul al-
 ter Postumius, agris recognoscendis in Campania occupa-
 tus, aberat) atrox res visa senatui: *Statiellates, qui uni ex*
Ligurum gente non tulissent arma adversus Romanos, tum
quoque obpugnatos, non ultro inferentes bellum; deditos in fi-
dem populi Romani omni ultimæ crudelitatis exemplo laceratos
ac deletos esse: tot millia capitum innoxiorum, fidem inplo-
Venduntur.

²¹ Junoni] Sic legi jussit Sigonius pro Junonis.

²² Ducena millia pondo] Malleus ducenta. Librum Romanæ 800000. æqui-
 parantur libris Parisiensibus 156250.

²³ Nec enim plus decem millia ho-
 minum erant] Vel hic numerus justo

major est, vel numerus caesorum in
 pugna de qua modo mentio facta est,
 justo minor. Dicuntur enim Statiel-
 lates in iis quæ proxime præcedunt
 majorem multo civium partem ami-
 sisse, quam quæ superesset.

U. G. 379.

A. C. 178.

Redimi jubentur.

Consulibus contumacia.

Comitia.

rantia populi Romani, ne quis unquam se postea dedere auderet, pessimo exemplo venisse: et distractos passim²⁴ justis quondam hostibus populi Romani pacatis servire. Quas ob res placere senatui, M. Popillium consulem Ligures, pretio emtoribus reddito, ipsos restituere in libertatem; donaque ut iis, quidquid ejus recuperari possit, reddantur curare.²⁵ Arma primo quoque tempore fieri in ea gente. consulem de provincia decedere, quum deditos in sedem suam Ligures restituisset. Claram victoriam²⁶ vincendo oppugnantes, non seviendo in adfectos, fieri.

IX. Consul, qua ferocia animi usus erat in Liguribus, eandem ad non parendum senatui habuit. Legionibus extemplo Pisas in hibernacula missis, iratus Patribus, infestus²⁷ prætori, Romam rediit: senatuique extemplo ad sedem Bellonæ vocato, multis verbis invectus est in prætorem: qui, quoniam ob rem bello bene gestam, uti Diis immortalibus honos haberetur, referre ad senatum debuisset, adversus se pro hostibus senatusconsultum fecisset, quo victoriam suam ad Ligures transferret, dedique iis prope consulem prætor juberet. Itaque multam ei se dicere: a Patribus postulare, ut senatusconsultum in se factum tolli juberent: supplicationemque,²⁸ quam absentes ex literis, de bene gesta republica missis, decernere debuerint, præsentibus honoris Deorum primum causa, deinde et sui aliquo tandem respectu, decernerent. Nihilominoribus, quam absens, senatorum aliquot orationibus increpitus, neutra impetrata re, in provinciam rediit^c. Alter consul Postumius, consumpta æstate in recognoscendis agris, ne visa quidem provincia sua, comitiarum causa Romam rediit.²⁹ consules C. Popillium Lænatem, P. Ælium Ligurem creavit. Prætores exinde facti C. Licinius Crassus, M.

^c bello rem bene Gron. Crev.^f rediit Ead.^g deinde Ead.

²⁴ *Justis . . . hostibus*] Qui vere et plane hostes fuerant: vel, quibuscum justum piumque bellum gestum esset.

²⁵ *Arma primo quoque tempore fieri*] Addidit Sigonius vocem *primo*. Ceterum ideo jubet senatus arma fieri in ea gente, ut rescindat id quod fecerat consul, qui arma Statiellatibus ademerat, ac nova fabricari procul dubio vetuerat.

²⁶ *Vincendo oppugnantes*] Recte Ciceronius: *vincendo pugnantes*.

²⁷ *Prætori*] Legebatur *prætoribus*. Emendavit Sigonius.

²⁸ *Quam absentes*] Gronovius mutat: *quam absenti sibi*. Sed debuerat ergo corrigere et *et præsentibus*, quod sequitur. Sane tam aberat senatus a Popillio, quam Popillius ab senatu. Et

sic loquuntur Latini. Cic. in Bruto, n. 11. *Vos vero et præsentem me cura levatis, et absenti magna solatia deditis*.

²⁹ *Consules C. Popillium Lænatem, P. Ælium Ligurem creavit*] Hi ambo, primi de plebe consules fuisse in Fastis Capitolinis notantur: atque id miratur a Livio prætermisum esse Pighius. Sed hi quidem ambo primi de plebe consules magistratum gesserunt, at non primi creati sunt. Anno enim quarto secundi Punici belli Marcellus Sempronius Graccho collega datus fuerat: sed vitio oratus magistratum abdicavit. Atque illo loco diligenter annotatum a Livio est, tum primum duos consules plebeios factos esse. Vid. supra l. XXIII. c. 31.

Junius Pennus, Sp. Lucretius, Sp. Cluvius, Cn. Sicinius, U. C. 879.
C. Memmius iterum. A. C. 178.

X. Eo anno lustrum conditum est. Censores erant Q. Fulvius Flaccus, ³⁰ A. Postumius Albinus. Postumius condidit. Censæ sunt civium Romanorum capita ducenta sexaginta novem millia et quindecim. Minor aliquanto numerus, quia L. Postumius consul præ concione edixerat, qui socium Latini nominis ex edicto C. Claudii consulia redire in civitates suas debuissent, ne quis eorum Romæ, sed omnes in suis civitatibus censerentur. Concors et e republica censura fuit, omnes, quos senatu moverunt, quibusque equos ademerunt, ararios fecerunt, et tribu moverunt: ³¹ neque ab altero notatum alter probavit. Fulvius sedem Fortunæ Equestria, quam proconsul in Hispania, dimicans cum Celtiberorum legionibus, voverat, annos sex post, quam voverat, dedicavit: et scenicos ludos per quatrimum, unum diem in circo fecit. L. Cornelius Lentulus, decemvir sacrorum, eo anno mortuus est. in locum ejus subfectus A. Postumius Albinus. Locustæ in Apulia. Locustæ in Apulia. to repente in Apuliam inlatæ sunt, ut examinibus suis agros late operirent. ad quam pestem frugum tollendam ³² Cn. Sicinius prætor designatus, cum imperio in Apuliam missus, ingenti agmine hominum ad colligendas eas coacto, aliquantum temporis absumsit. Principium insequentis anni, quo C. Popillius et P. Ælius fuerunt consules, res duas contentiones ex prior anno habuit. Patres referri de Liguribus, renovarique senatusconsultum volebant, et consul Ælius referebat. Popillius et collegam et senatum pro fratre deprecabatur; præ se ferens, si qui decernerent, intercessuram, collegam deterruit. Patres, eo magis utrique pariter consulum infensi, in coepto perstabant. Itaque, quam de provinciis ageretur, et Macedonia, jam imminente Persei bello, peteretur, Ligures ambobus consulibus decernuntur. Macedoniam decreturos negant, ni de M. Popillio referretur. Postulantibus deinde, ut novos exercitus scribere, aut supplementum veteribus liceret, utrumque negatum est. Prætoribus quoque in Hispaniam supplementum petentibus negatum: M. Junio in citeriorem, Sp. Lucretio in ulteriorem. C. Licinius Crassus urbanam jurisdictionem,

³⁰ A. l. L. Gron.

³¹ quid Gron. Crev.

³⁰ A. Postumius] Hactenus L. Postumius. Debuerant editores parere Sigonio prænomen hujus censoris corrigenti ex Livio, l. XLI. c. 27. et Fastis Capitolinis.

³¹ Neque ab altero notatum alter

probavit] Sigonius inseruit vocem alter, quæ necessaria erat.

³² Cn. Sicinius] Editi habent C. Sicinius. Sed quum et supra et infra vocetur Cn. prænomen ei suum hoc quoque loco restituimus.

U. C. 590.
A. C. 172.

Ca. Sicinius inter peregrinos erat sortitus, C. Memmius Siciliam, Sp. Cluvius Sardiniam. Consules, ob ea irati senatui, Latinis feriis in primam quamque diem indictis, in provinciam abituros esse¹ denunciarunt; nec quidquam reipublicæ acturos, præterquam quod ad provinciarum administrationem adtineret.

Eumenes
Romam ve-
nit.

Perseum
suspectum
facit Roma-
nis.

XI. Attalum, regis Eumenis fratrem, legatum venisse Romam, Valerius Antias his consulibus scribit, ad deferenda de Perseo crimina, indicandosque adparatus belli. Plurimam annales, et quibus credidisse malis, ipsum Eumenem venisse tradunt. Eumenes igitur, ut Romam venit, exceptus cum tanto honore, quantum non meritis tantum ejus, sed beneficiis etiam suis, ingentia quæ in eum congesta erant, existimaret deberi populus Romanus, in senatum est introductus. *Causam veniendi sibi Romam fuisse, dixit, præter cupiditatem visendi Deos hominesque, quorum beneficio in ea fortuna esset, supra quam*³³*ne optare quidem auderet, etiam ut coram moneret senatum, ut Persei conatis obviam iret.* Orsus inde a Philippi consiliis, necem Demetrii filii retulit, adversantis Romano bello; Bastarnarum gentem excitam sedibus suis, quorum auxiliis fretus in Italiam transiret. Hæc eum volutantem in animo, obpressum fato, regnum ei reliquisse, quem infestissimum esse sensisset Romanis. itaque Persea, hæreditarium a patre relictum bellum, et simul cum imperio traditum,³⁴ *janjam primum alere ac fovere omnibus consiliis. Florere præterea juventute, quam stirpem longa pax ediderit, florere opibus regni, florere etiam ætate. Quæ quum corporis robore ac viribus vigeat, animum esse inveteratum diutina arte atque usu belli. Jam inde a puero, patris contubernio, Romanis quoque bellis, non finitimis tantum, adsuetum, missum a patre in expeditiones multas variasque. Jam ex quo ipse accipisset regnum, multa, quæ non vi, non dolo, Philippus, omnia expertus, potuisset moliri, admirando rerum successu tenuisse. Accessisse ad vires eam, quæ longo tempore, multis magnisque meritis pareretur¹, auctoritatem.*

XII. Nam apud Græciæ atque Asiæ civitates vereri majestatem ejus omnes. nec, pro quibus meritis, pro qua munificentia tantum ei tribuatur, cernere: nec dicere pro certo posse, utrum felicitate id quadam ejus accadat, an, quod ipse vereatur dicere, invidia adversus Romanos favorem illi conciliet. Inter

¹ esse l. æ Gron. Crev.

¹ pararetur Ewd.

³³ Ne optare quidem] Adde quicquam.

³⁴ Janjam primum] Hoc corruptum est. Corrigit Gronovius tanquam primum: id est, tanquam aliquid pri-

mum ac præcipuum, quod potissimum spectaret. Sed durius videtur hoc loquendi genus, quam pro Liviana elegantia.

ipso quoque reges ingentem auctoritate; ³⁵ Seleuci filiam U. C. 580.
 duxisse eum, non petentem, sed petitum ultro; sororem de- A. C. 174.
 disse Prusiae ³⁶ precanti ac oranti: celebratas esse utrasque
 nuptias gratulatione donisque innumerabilium legationum, et
³⁷ velut auspiciis nobilissimis populis deductas esse. Beoto-
 rum gentem, captatam Philippo, numquam ad scribendum ami-
 citiae fœdus adduci potuisse: tribus nunc locis cum Perseo fœ-
 dus incisum literis esse: uno Thebis, altero ³⁸ ad Delum, au-
 gustissimo et celeberrimo in templo, tertio Delphis. in Achaïco
 concilio vero, nisi discussa res per paucos Romanum imperium
 intentantes esset, eo rem prope adductam, ut aditus et in Achai-
 am daretur. ³⁹ At, Hercule, suos honores, cujus merita in
 eam gentem privatim, an publice, sint majora, vix dici posset,
 partim desertos per incultum ac negligentiam, partim hostiliter
 sublato esse. Jam, Aetolos, quem ignorare, in seditionibus
 suis non ab Romanis, sed a Perseo praesidium petiisse? His
 eum fultum societatibus atque amicitiiis eos domesticos adpara-
 tus belli habere, ut externis non egeat; triginta millia peditum,
 quinque millia equitum: in decem annos ⁴⁰ frumentum prae-
 parare, ut abstinere et suo et hostium agro frumentandi causa
 possit. Jam pecuniam tantam habere, ut ⁴¹ decem millibus
 mercenariorum militum, praeter Macedonum copias, stipendium
 in totidem annos praeparatum habeat: praeter annum, quod
 ex metallis regiis capiat, vectigal. Arma ⁴² vel tribus tantis
 exercitibus in armamentaria congersisse. ⁴³ Juventutem, ut
 jam Macedonia deficiat, velut ex perenni fonte unde hauriat,
 Thraciam subjectam esse.

XIII. Reliquum orationis adhortatio fuit. Non ego hæc, Hortatur
 ad bellum
 contra Per-

³⁵ Seleuci filiam] Laodicea, quæ
 deducta ad eum fuerat a Rhodiis, ut
 testatur Polyb. Legat. 60. Unde in-
 fra dicit Eumenes nuptias illas auspi-
 ciis nobilissimis populis celebratas et
 deductas esse.

³⁶ Precanti ac oranti] Lege et
 oranti. Neque enim apud optimos il-
 los Latinitatis auctores vocula ac po-
 nitur ante vocalem.

³⁷ Velut auspiciis] Vox propria
 in negotio nuptiali. Etenim auspices
 nuptias apud Romanos interponeban-
 tur, qui angurii exquirent utrum
 volentibus propitiisque diis nuptiis fi-
 rent. † Vid. Valer. Max. l. II. c. 1.

³⁸ Ad Delum] Olim ad Sidemum.
 Correxerit Sigonius.

³⁹ At Hercule suos honores... par-
 tem desertos... partim... sublato esse]
 Sed ii haud ita multo post restituti
 sunt, nisi qui aliquid habebant, quod
 aut parum decorum esset Achaeorum
 communi, aut legibus repugnet.

Rom narrat Polybius, qui etiam, ut id
 feret, multum adjavit. Eum vide
 Legat. 74.

⁴⁰ Frumentum praeparare] An non
 potius, praeparatum? Supple ex præ-
 cedentibus habere: quemadmodum
 paulo infra, stipendium praeparatum
 habeat: et c. 52. Perseus ipse dicit se
 et pecuniam, et frumentum... in decem
 annos seposuisse.

⁴¹ Decem millibus] Sic dedimus,
 auctore Gronovio. Prius decem mil-
 lia.

⁴² Vel tribus tantis] Tribus etiam
 exercitibus tam numerosis, quam ille
 est quem jam collectum habet Per-
 seus. Ceterum et tantis debetur Sigo-
 nio, quam prius legeretur tantum.

⁴³ Juventutem, ut jam Macedonia]
 Etiamsi Macedonia milites jam suppe-
 ditare non posset, Thraciam vicinam
 ei et ad manum esse, unde, tanquam
 ex perenni fonte, hauriat militarem
 juventutem.

U. C. 580.
A. C. 178.

inquit, incertis jactata rumoribus, et cupidius credita, quia vera esse de inimico crimina volebam, adfero ad vos, Patres conscripti; sed comperta et explorata, haud secus quam si speculator missus a vobis subjecta oculis referrem. Neque, relicto regno meo, quod amplum et egregium vos fecistis, mare tantum trajecissem; ut vana ad vos adferendo fidem abrogarem mihi. Cenebam nobilissimas Asia et Græciæ civitates, in dies magis denudantes judicia sua, mor, si permitteretur, eo processuras, unde receptum ad posnitendum non haberent. Cenebam Persea, non continentem se Macedoniae regno, alia armis occupantem, alia, quæ vi subigi non possunt, favore ac benevolentia complectentem. Videbam, quam impar esset sors, "quum ille vobis bellum", vos ei securam pacem præstaretis; quamquam mihi quidem non parare, sed gerere pene bellum videbatur. ⁴⁵ Abrupolim, socium atque amicum vestrum, regno expulit. Artetarium Illyrium, quia scripta ab eo quædam vobis comperit, socium item atque amicum vestrum, interfecit. ⁴⁶ Eversam et Callicritum Thebanos, principes civitatis, quia liberius adversus eum in concilio Bæotorum locuti fuerant, delaturosque ad vos, quæ agerentur, professi erant, tollendos curavit. Auxilium Byzantiis adversus fœdus tulit, ⁴⁷ Dolopie bella intulit, Thessaliam et Doridem cum exercitu pervasit, ut in bello intestino deterioris partis auxilio meliorem adfligeret. Confudit et miscuit omnia in Thessalia Perrhæbiaque spe novarum tabularum, ut manu debitorum obnoxia sibi optimates obprimeret. Hæc quum vobis quiescentibus et patientibus fecerit, et concessam sibi Græciam esse a vobis videat; pro certo habet, neminem sibi, antequam in Italiam trajecerit, armatum obcursurum. Hoc quam vobis tutum aut honestum sit, vos videritis: ego certe mihi turpe esse duxi, prius Persea ad bellum inferendum, quam me socium ad prædicendum, ut caveretis, venire in Italiam. Functus necessario mihi officio, et quodam modo liberata atque exonerata fide mea, quid ultra facere possum, quam uti Deos Deasque precer, ut vos et vestræ reipublicæ, et nobis sociis atque amicis, qui ex vobis pendemus, consularis?

⁴⁵ add. [pararet] Crev.

⁴⁶ Eversam Ead.

⁴⁴ Quum ille vobis bellum pararet] Verbum pararet adjectit Gronovio auctore Clericus. Nec dubitabit, quin Livius ita scripserit, qui ea legerit quæ sequuntur: quamquam mihi quidem non parare, sed gerere pene bellum videbatur. Est enim correctio, tanquam minus quam res est dixisset. Oportuit igitur etiam cum dixisset quod corrigi.

⁴⁵ Abrupolim socium] Quæ his et infra c. 40. indicantur de Abrupoli, de Artetaro, de Eversca, et Callicrito, fusiùs memoraverat procul debio Liviùs

in iis quæ exciderunt de libro XLII. Illo enim libro initia continebantur belli Macedoniae, ut constat ex epitome. Abrupolim Sependium regem (Sapaion Thraciæ regio est) fuisse, e Pausaniam corrupto licet texta eruitur, in Achaicis, sive libro VII.

⁴⁶ Everscam] Ita legendum censet Hædr. Valerius, non Eversam: quia illud Græcorum nomen est, hoc non item.

⁴⁷ Dolopie bella intulit] Lege cum Gronovio bellum.

XIV. Hæc oratio movit Patres conscriptos. ceterum in præsentia nihil, præterquam fuisse in curia regem, scire quisquam potuit: eo silentio clausa curia erat. bello denique perfecto, quæque dicta ab rege, quæque responsa essent, emanavere. Persei deinde regis legatis post paucos dies senatus datus est. Ceterum, præoccupatis non auribus magis, quam animis, ab Eumene rege, omnis et defensio et deprecatio legatorum respuebatur: et exasperavit animos ferocia animi Harpali, qui princeps legationis erat. *In, velle quidem et laborare, dixit, regem, ut purganti, se nihil hostile diavise aut fecisse, fides habeatur: ceterum, si pervicacius causam belli queri videat, fortis animo defensurum se.* Martem communem esse, et eventum incertum belli. Omnibus civitatibus Græciæ atque Asiæ curæ erat, quid Persei legati, quid Eumenes in senatu egisset: et propter adventum ejus, quæ moturum aliquid rebantur, miserant pleræque civitates, alia in speciem præferentes, legatos. ⁴⁹ et legatio Rhodiorum erat, ac Satyrus princeps, haud dubius, quin Eumenes civitatem quoque suam Persei criminibus junxisset. Itaque omni modo per patronos hospitesque disceptandi cum rege locum in senatu quærebat. Quod quum contigisset, libertate intemperantius invecus in regem, quod Lyciorum gentem adversus Rhodios concitasset, graviorque Asia esset, quam Antiochus fuisset; popularem quidem ac gratam populo Asiæ (nam eo quoque jam favor Persei venerat) orationem habuit: ceterum invisam senatui, inutilemque sibi et civitati suæ. Eumeni vero conspiratio adversus eum, favorem apud Romanos fecit. ita omnes ei honores habiti, donaque quam amplissima data, cum sella curuli atque eburneo scipione.

Rhodii frustra Eumenem adjuvant.

XV. Legationibus dimissis, quum Harpalus, ⁵⁰ quanta eximia celeritate poterat, regressus in Macedoniam, nuntiasset regi, nondam quidem parantes bellum reliquiasse se Romanos, sed ita infestos, ut facile adpareret, non dilatos; et ipse, præterquam quod et ita credebat futurum, jam etiam volebat, ⁵¹ in flore virium se credens esse. Eumeni ante omnes infestus erat: a cujus sanguine ordiens bellum, Evandrum Cretensem, ducem auxiliorum, et Macedonas tres, aduectos ministeriis talium facinorum, ad cædem regis subornat: literæque eis datæ ad Praxo hospitam, principem suc-

In Eumenem percussores mittit Perseus.

⁴⁹ *Ferocia animi Harpali*] Bene videtur in versis litteris emendare Gronovius: *ferocia animi Harpali*.

⁴⁹ *Et legatio Rhodiorum erat*] Gronovius putat excidisse aliquid, quale foret: *Inter ceteras et legatio*.

⁵⁰ *Quanta eximia*] Legit idem Gronovius, *quanta maxima*.

⁵¹ *In flore virium se credens esse*] Credens sibi vires, id est, copias, apparatus, opes omnia denique ad bellum fortiter feliciterque gerendum adjumenta, esse in ipso flore, in ipso integri roboris vigore: ac proinde iis jam uti tempus esse.

U. C. 580.
A. C. 172.

Adscenden-
tem Del-
phos lapidi-
bus ob-
ruunt.

Sopitus vul-
nere tolli-
tur.

toritate et opibus Delphorum. Satis constabat, Eumenem, ut sacrificaret Apollini, Delphos adscensurum. ⁵² Progre-
ssi° cum Evandro insidiatores, nihil aliud ad peragendum in-
ceptum, quam loci opportunitatem, omnia circumeuntes,
quærebant. Adscendentibus ad templum a Cirrha, prius-
quam perveniretur ad frequentia ædificiis loca, maceria erat
ab læva semitæ paulum exstans a fundamento, qua singuli
transirent; dextra pars labe terræ in aliquantum altitudinis
diruta erat. post maceriam se abdiderunt, gradibus adstruc-
tis, ut ex ea, velut e muro, tela in prætereuntem conjicerent.
⁵³ Primo a mari circumfusa turba amicorum ac satellitam
procedebat: deinde extenuabant paulatim angustię ag-
men. Ubi ad eum locum ventum est, qua singulis eundem
erat, primus semitam ingressus Pantaleon Ætolię princeps,
cum quo institutus regi sermo erat. Tum insidiatores exorti
saxa duo ingentia devolvunt: quorum altero caput ictum
est regi, altero ⁵⁴ humerus sopitus. ⁵⁵ ex semita proclivi in
declive multis super prolapsum jam saxis congestis, et ce-
teri quidem etiam amicorum et satellitum, postquam caden-
tem videre, diffugiunt, Pantaleon constanter inpavidus man-
sit ad protegendum regem.

XVI. Latrones, quum brevi circumitu maceriæ decurrere
ad conficiendum saucium possent, velut perfecta re, in jugum
Parnasi° refugerunt eo cursu, ut, quum unus non facile se-
quendo per invia atque ardua moraretur fugam eorum, ne
compresso indicium emanaret, occiderint comitem. Ad
corpus regis primo amici, deinde satellites ac servi concu-
rerunt, tollentes sopitum vulnere ac nihil sentientem. Vi-
vere tamen ex calore et spiritu remanente in præcordiis
senserunt; victurum exigua ac prope nulla spes erat. Qui-
dam ex satellitibus, secuti latronum vestigia, quum usque
ad jugum Parnasi, nequidquam fatigati, pervenissent, re in-
fecta redierunt. Adgressi facinus Macedones, ut inconsulte,
ita audacter cœptum, nec consulte et timide reliquerant.
Compotem jam sui regem amici postero die deferunt ad na-
vem: inde Corinthum: a Corintho, per Isthmi jugum navi-
bus traductis, Æginam trajiciunt. Ibi adeo secreta ejus ca-

° *Progressi* Crev.

° *Parnassi* Gron. Crev.

⁵² *Progressi*] Sequimur emenda-
tionem Gronovii. Vulgo *progressi*.

⁵³ *Primo a mari*] Primo dum pro-
cedebant a mari, quod Cirrham alluit,
ascensuri Delphos. Cirrha portus
Delphorum est. Itidem Plutarchus
hanc ipsam rem narrans in libro de
Fraterno Amore, scribit insidias Eu-
meni positas quum iret *από της Σαί-
ας εις Δελφούς*. Frustra ergo Gronovius
hunc Livii locum suspectum habet,

censetque legendum *primo: agmine*.
Nihil mutandum.

⁵⁴ *Humerus sopitus*] Humerus ita
elusus, ut motum sensumque amitte-
ret.

⁵⁵ *Ex semita proclivi in declive*]
Possumus quidem explicare: multis
super Eumenem prolapsam jam con-
gestis in declive saxis ex semita procli-
vi. Tamen hic redundare credideri-
mus vel *proclivi*, vel *in declive*.

ratio fuit, admittentibus neminem, ut fama mortuum in U. C. 380.
 Asiam perferret. Attalus quoque celerius, quam dignum A. C. 179.
 concordia fraterna erat, credidit. nam et cum uxore fratris, Convul-
 et praefecto arci, tamquam jam haud dubius regni hæres, leavit.
 est locutus. Quæ postea non fefellerè Eumehem: et,
 quamquam dissimulare et tacite habere id patiquè statuerat,
 tamen in primo congressu non temperavit, quin uxoris pæ-
 tendæ præmaturam festinationem fratri objiceret. Romam
 quoque fama de morte Eumenis perlata est.

XVII. Sub idem tempus C. Valerius ex Græcia, qui le- Index sce-
 gatus ad visendum statum regionis ejus speculandaque con- leris Ro-
 siliis Persei regis missus erat, rediit; congruentiaque omnia man addu-
 criminibus ab Eumene adlatis referebat. simul et adduxerat citur.
 secum Praxo a Delphis, cujus domus receptaculum latronum Perseus per
 fuerat, et L. Rammius Brundisium, qui talis indicii dela- veneficia
 tor erat. Princeps Brundisii Rammius fuit; hospitio quo- grassari co-
 que et duces Romanos omnes, et legatos exterarum quoque natur in
 gentium insignes, præcipue regios, accipiebat. ex eo notitia Rom.
 ei cum absente Perseo fuerat: literisque spem amicitiae in-
 terioris magnæque inde fortunæ facientibus, ad regem pro-
 fectus, brevi perfamiliaris haberi, trahique, magis quam vel-
 let, in arcanos sermones est coeptus. Promissis enim in-
 gentibus præmiis petere institit ab eo rex, *Quoniam duces*
omnes legatique Romani hospitio ejus uti adsuessent, quibus co-
rum ipse scripsisset, ut venenum dandum curaret. cupis scire se
comparationem plurimum difficultatis et periculi habere, pluri-
bus consciis comparari. eventu præterea incerto esse, ut aut
satis efficacia ad rem peragendam, aut tuta ad rem celandam
dentur. Se daturum, quod nec in dando, nec datum, ullo signo
deprendi posset. Rammius, veritus ne, si abnuisset, primus
 ipse veneni experimentum esset, facturum pollicitus profi-
 ciatur. nec Brundisium ante redire, quam convento C.
 Valerio legato, qui circa Chalcidem esse dicebatur, voluit.
 Ad eum primum indicio delato, jussu ejus Romam simul ve-
 nit. Introductus in curiam, quæ acta erant, exposuit.

XVIII. Hæc ad ea, quæ ab Eumene delata erant, acces- Paratur bel-
 sere, quo maturius hostis Perseus judicaretur: quippe quem lum in Per-
 non justum modo adparare bellum regio animo, sed per ses.
 omnia clandestina grassari scelera latrociniorum ac venefi-
 ciorum cernebant. Belli administratio ad novos consules
 rejecta est: in præsentia tamen Cn. Sicinium prætorem,
 cujus inter cives et peregrinos jurisdictio erat, scribere mi-
 lites placuit; qui, Brundisium ducti, primo quoque tem-

56 *Ut aut satis efficacia ad rem peragendam, aut tuta ad rem celandam dentur*] Ingrata est repetitio vo-
 cis rem. Eam delet Gronovius in posteriore membro. Idem malet quoque,
 nec sine causa, *efficitur, tutum, datur.*

U. C. 590.
A. C. 172.

Eumenes
redit Per-
gamum.

pore Apolloniam in Epirum trajicerentur ad occupandas maritimas urbes, ubi consul, cui provincia Macedonia obvenisset, classem adpellere tuto, et copias per commodum exponere posset. Eumenes, aliquamdiu *Aeginæ* retentus periculosa et difficili curatione, quum primum tuto potuit, profectus Pergamum, præter pristinum odium recenti etiam scelere Persei stimulante, summa vi parabat bellum. Legati eo ab Roma, gratulantes quod e tanto periculo evasisset, venerunt. Quum Macedonicum bellum in annum dilatum esset, ceteris prætoribus jam in provincias profectis, M. Junius et Sp. Lucretius, quibus Hispaniæ provinciæ obvenerant, fatigato sæpe idem petendo senatu, tandem pervicerunt, ut supplementum sibi ad exercitum daretur tria millia peditum, ⁵⁷centum et quinquaginta equites in Romanas legiones: in socialem exercitum quinque millia peditum, ⁵⁸et trecentos equites, imperare sociis jussi. Hoc copiarum in Hispanias cum prætoribus novis portatum est.

XIX. Eodem anno, quia per recognitionem Postumii consulis magna pars agri Campani, quem privati sine discrimine passim possederant, recuperata in publicum erat, M. Lucretius tribunus plebis promulgavit, ut agrum Campanum censores fruendum locarent: quod factum tot annis post captam Capuam non fuerat, ⁵⁹ut in vacuo vagaretur cupiditas privatorum. Quum in exspectatione senatus esset, bello etsi non indicto, tamen jam decreto, qui regum suam, Persei qui secuturi amicitiam essent, ⁶⁰legati Ariarathis, puerum filium regis secum adducentes, Romam venerunt. quorum oratio fuit, *regem educandum filium Romam misisse, ut jam inde a puero adsuiceret moribus Romanis hominibusque. Petere, ut cum non sub hospitum modo privatorum custodia, sed publica etiam curæ ac velut tutelæ vellent esse.* Ea regis legatio grata senatui fuit. Decreverunt, ut Cn. Sicinius prætor aedes instructas locaret, ⁶¹ubi filius regis comitesque ejus habitare possent. Et Thracum legatis, apud se disceptantibus, et societatem amicitiamque petentibus, et, quod petebant, datum est, et munera ⁶²binum millium æris sum-

Ariarathis
filius Ro-
mæ.

⁵⁷ Centum et quinquaginta equites]
Vel supple, vel adde scribere.

⁵⁸ Et trecentos equites imperare sociis jussu] Hinc sustulimus manifestum solocismum, qui pleraque numerarum editionum insederat, trecenti.

⁵⁹ Ut in vacuo] Ita ut cupiditas privatorum, nullo retardata freno, invaderet agros vacuos et nulli colono attributos.

⁶⁰ Legati Ariarathis, puerum filium regis secum adducentes] Hic puer non erat genuinus regis filius, sed illi subditus ab Antiochide uxore,

diu sterili: quæ postea quum filium peperisset, rem totam viro aperuit: atque ille, ne hic subdititius legitimo hæredi negotium ollim faceretur, eum procul ab Cappadocia amandabat. Hæc infra narrata fusius reperiuntur l. XLVII. c. 14. ex Diodori l. XXXI. deprompta.

⁶¹ Ubi] Hic quoque peccant recentiores editi, habentque ut pro ubi, quod exstat in antiquioribus.

⁶² Binum millium æris] Marcum argenti Paria, S. uncie 1.

non in singulis missa. Hos utique populos, quod ab tergo U. C. 380. Macedonice Thracia esset, adsumptos in societatem gaude- A. C. 172. bant. Sed ut in Asia quoque et insulis explorata omnia essent, Ti. Claudium Neronem, M. Decimium legatos miserunt. adire eos Cretam et Rhodum iusserunt, simul renovare amicitiam, simul speculari, num sollicitati animi sociorum ab rege Perseo essent.

XX. In suspensa civitate ad expectationem novi belli, Prodigia nocturna tempestate⁶³ columna rostrata in Capitolio⁶⁴ bello Punico⁶⁵ consilia, cui collega Ser. Fulvius fuit, tota ad imum fulmine discussa est. Ea res, prodigii loco habita, ad senatum relata est. Patres ad aruspices referre, et decemviros edire libros iusserunt. Decemviri,⁶⁶ lustrandum oppidum, supplicationem observationemque habendam, victimis maioribus sacrificandum et in Capitolio Romae, et in Campania ad Minervae promontorium, renunciarunt: ludos per decem dies Jovi optimo maximo primo quoque die facientes. Ea omnia cum cura facta. Aruspices, in bonum versuram id prodigium, prolationemque finium et interitum periculi portendi, responderant; quod ex hostibus spolia fuissent ea rostra, quae tempestas disjecisset. Accesserunt, quae cumlarent religiones animis. Saturniae, nunciatum erat, sanguine per triduum in oppido pluuisse; Calatiae asi-

⁶³ nota lacuna adest: Gron. Crev. ⁶⁴ — *Punice priore posita a M. Emilio consule, cui etc.* Gron. Uclinis inclusa priore — *Emilio refert Crev.*

⁶³ *Columna rostrata in Capitolio, bello Punico [priore posita a M. Emilio]* Quinque ultimae voces adjectae sunt a Sigonio. Ceterum huius columnae rostratae nulla alia exstat memoria. Triumphasse illos consules de Punicis et Cosurensibus Fasti Capitolii testes sunt. Vid. supra l. XVIII. c. 41. *Rostrata* est rostris navium exornata.

⁶⁴ *Lustrandum oppidum*] Sacrificium peragendum esse, in quo oppidum circumiret et ambiret victima. *Lustratio*, vel *lustrum* commune erat nomen omnium sacrificiorum, in quibus hostia circumducebatur. Si circum urbem, dicebatur peculiari nomine *amburbium*; si circum agros, *ambrosella*; si circum exercitum, *ambrosella* appellacionem retinebat. *Amburbium* describitur a Lucano, l. I. v. 592. et seq. *Ambrosella* a Virgilio, l. I. Georg. v. 345. et seq. Vid. et Festum in voce *Ambrosella*, et Servium ad Eclog. III. v. 77. Ceterum hic illud notandum occurrit, quod quum sermo de Roma sit, *oppidi* nomen usurpatur. Id mirum primo aspectu videri debet his qui norunt hanc esse pervul-

gatam scriptorum Romanorum consuetudinem, ut Romam *urbis* nomen insigniant, *oppida* soleant dicere minores urbes. Sed nimirum hoc loco et aliis similibus non tota Roma *oppidi* nomine intelligenda est, sed certa quaedam ejus regio: ut Parisiis duas urbis partes, alteram nominamus *la Cité*, alteram *la Ville*. Joa. Scaliger in conjectaneis ulterius rem exsequitur, et *oppidi* nomine designatam esse putat Romam illam quadratam, a Romulo primum conditam.

⁶⁵ *Supplicationem observationemque*] *Supplicatio* erat, ut facile quisvis annotare potuit ex sexcentis Livii locis, quum populus templis circumibat, et, omissis victimis, vel gratulabatur de prosperis, vel mala deprecabatur. *Observatio* fiebat in foro, nec videtur aliud fuisse, nisi precatio quaedam, quam et Rostris sacerdos publicus perageret. Vid. supra nostrum, l. IV. c. 21. et Sueton. in Claudio, c. 22.

⁶⁶ *Quae cumlarent religiones animis*] Quae magis ac magis animos implebant religionibus, novisque terrore divinae timoribus.

U. C. 389. num tripedem natum, et taurum cum quinque vaccis uno
A. C. 172. ictu fulminis exanimatos. Auximi terra pluuisse. Horum
quoque prodigiorum caussa res divinae factae, et supplicatio
unum diem feriaeque habitae.

XXI. Consules ad id tempus in provincias non exierant,
quia neque, uti de M. Popillio referrent, senatui obseque-
bantur, et, nihil aliud decernere prius, statutum Patribus
erat. Aucta etiam invidia est Popillii literis ejus, quibus
Res in Li- iterum cum Statiellatibus Liguribus proconsul ⁶⁷ pugnasse
guria gesta. se scripsit, ac se decem millia eorum occidisse. propter
cujus injuriam belli ceteri quoque Ligurum populi ad arma
ierunt. Tum vero non absens modo Popillius, qui deditis
contra jus ac fas bellum intulisset, et pacatos ad rebellum
incitasset, sed consules, quod non exirent in provinciam, in
senatu increpiti. hoc consensu Patrum accensi M. Marcius
Sermo et Q. Marcius Scylla, tribuni plebis, et consulibus
multam se dicturos, nisi in provinciam exirent, denuncia-
Rogatio de runt; et rogationem, quam de Liguribus deditis promulgare
Statiellati- in animo haberent, in senatu recitarent. Sanciebatur, ⁶⁸ ut
bus. qui ex Statiellis deditis in libertatem restitutus ⁶⁹ ante Kalen-
das Sextiles primas non esset, cujus dolo malo is in servitutem
venisset, ut juratus senatus decerneret, qui eam rem quæreretur
animadverteretque. Ex auctoritate deinde senatus eam ro-
gationem promulgarunt. Priusquam proficiscerentur con-
sules, C. Cicereio praetori prioris anni ad aedem Bellonae
senatus datus est. Is, expositis, quas in Corsica res gessis-
set, postulatoque frustra triumpho, in monte Albano, quod
jam in morem venerat, ut sine publica auctoritate fieret,
triumphavit. Rogationem Marciam de Liguribus magno
consensu plebes scivit jussitque. ex eo plebiscito C. Lici-
nius praetor consuluit senatum, quem quærere ea rogatione
vellet. Patres ipsum eum quærere jusserunt.

Cicereius
de Corsia
triumphat
in monte
Albano.

XXII. Tum demum consules in provinciam profecti
sunt, ⁷⁰ exercitumque a M. Popillio ceperunt. Neque ta-
men M. Popillius reverti Romam audebat, ne causam di-
ceret, adverso senatu, infestiore populo, apud praetorem,

⁶⁷ ea l. ex Gron. Crev.

⁶⁷ Pugnasse se scripsit, ac se decem
millia] Forte sedecim millia. Ingrata
enim auribus accidit repetitio voculae
se tam propinquis in locis. PERIZO-
NIUS.

⁶⁸ Ut qui ex Statiellis . . . ut jura-
tus senatus]. Geminationem particulae
ut in ejusmodi formulis jam aliquoties
annotavimus, et observabit. infra dili-
gens lector, capp. 22. 23. et 30. * Sen-
sus hujus rogationis, qui paulo impe-
ditior videri potest, perspicuus fiet re-
vocanti in ordinem, trajecta, ex more

his in formulis usitato, orationis mem-
bra. Ut juratus senatus decerneret,
qui inquireretur animadverteretque in
eum, cujus dolo malo in servituti ven-
dandus esset, quicumque ex Statiellis
non restitutus foret in libertatem ante
Kalendas Sextiles.

⁶⁹ Ante Kalendas Sextiles primas]
Ante Kalendas Sextiles proxime secu-
turas. Vid. not. 59. ad l. XXIII. c. 32.

⁷⁰ Exercitumque a M. Popillio ce-
perunt] Lege cum Gronovio accepe-
runt. Sic enim solet loqui Livius.

qui de questione in se posita senatum consulisset. Huic U. C. 590.
 detractationi ejus tribuni plebis, alterius rogationis denun- A. C. 179.
 ciatione, obcurrerunt: ut, si non ante Idus Novembres in
 urbem Romam introisset, de absente eo C. Licinius statue-
 ret, ac judicaret. Hoc tractus vinculo quum redisset, ⁷¹ in-
 geniti cum invidia in senatum venit. Ibi quum laceratus
 jurgii multorum esset, senatusconsultum factum est, ut,
 qui Ligurum post Q. Fulvium, L. Manlium consules hostes
 non fuissent, ut eos C. Licinius, Cn. Sicinius prætores in
 libertatem restituendos curarent, agrumque iis trans Padum
 consui C. Popillius daret. Multa millia hominum hoc sena-
 tusconsulto restituta in libertatem, transductisque⁷² Padum
 ager est assignatus. M. Popillius rogatione Marcia his
 apud C. Licinium causam dixit: tertio prætor, gratia con-
 sulis absentis et Popillie familie precibus victus, Idibus
 Martiis adesse reum jussit, quo die novi magistratus inituri
 erant honorem; ne diceret jus, qui privatus futurus esset.
 Ita ratio de Liguribus arte fallaci elusa est.

XXIII Legati Karthaginienses eo tempore Romæ erant,
 et Gulussa filius Masinissæ: inter eos magnæ contentiones
 in senatu fuere. Karthaginienses querebantur, præter agrum,
 de quo ante legati ab Roma, ⁷³ qui in re præsentis cognoscerent,
 missi essent, amplius septuaginta oppida castellaque agri Kar- De Masi-
nissæ Kar-
thaginien-
um quere-
las in sena-
tu.
 thaginiensis biennio proximo Masinissam vi atque armis posse-
 disse. Id illi, ⁷⁴ cui nihil pensi sit, facile esse. Karthagini-
 enses fœdus inligatos silere. Prohiberi enim extra fines efferre
 arma. Quamquam sciant, in suis finibus, si inde Numidas
 pellerent, se gesturos bellum; illo haud ambiguo capite fœderis
 deterri, quo discrete vetentur cum sociis populi Romani bel-
 lum gerere. Sed jam ultra superbiam crudelitatemque et ava-
 ritiâ ejus non pati posse Karthaginienses. missos esse, qui
 orarent senatum, ut trium harum rerum unam ab se impetrari
 sincerent: ut vel ex æquo apud socium populum, quid cuiusque
 esset, disceptarent: vel permetterent Karthaginiensibus, ut ad-
 versus injusta arma pio justoque se tutarentur bello: vel ad
 extremum, si gratia plus, quam veritas, apud eos valeret, semel
 statuerent, quid donatum ex alieno Masinissæ vellent. Modestius
 certe daturus eos, et scituros, quid dedissent: ipsum nul-
 lum, præterquam suæ libidinis arbitrio, finem facturum. Ho-

⁷¹ transductisque Orev.

⁷¹ Ingenti cum invidia] Magna
 irridia oneratus, mitum in modum
 omnibus invidus.

⁷² Qui in re præsentis] Adjecit Si-
 gillatim particulam in, quæ necessaria
 erat. Hæc est enim quasi solennis
 quidam loquendi forma, qua usus quo-
 quæ tunc Livius hic, de his ipsis inter Ma-
 sinissam et Carthaginienses controver-

sits agens, supra l. XL. c. 17. et l.
 XXXIV. c. 62.

⁷³ Cui nihil pensi sit] Qui pro ar-
 bitrio ac libidine omnia agat, nihil
 expendens, nullius aut legis aut juris
 rationem habens. Supra XXVI. 15.
 Quis neque quid facerent, neque quid
 dicerent, quidquam unquam pensi fu-
 isset.

U. C. 580. *rum si nihil impetrarent, et aliquod suum post datam a P. Scipione pacem delictum esset, ipsi potius animadverterent in se. Tutam servitutem se sub dominis Romanis, quam libertatem expositam ad injurias Masinissæ, malle. Perire namque semet ipsis satius esse, quam sub acerbissimi carnificis arbitrio spiritum ducere.* Sub hæc dicta lacrimantes procubuerunt; straticæ humi, non sibi magis misericordiam, ⁷⁴ quam regi*.

Gulussa defendit patrem.

XXIV. Interrogari Gulussam placuit, quid ad ea responderet, aut, si prius mallet, expromeret, super qua re Romam venisset. Gulussa, *Neque sibi facile esse, dixit, de iis rebus agere, de quibus nihil mandati a patre haberet: neque patri facile fuisse mandare, quum Karthaginienses, nec de qua re acturi essent, nec omnino ituros se Romam, indicaverint. In æde Æsculapii clandestinum eos per aliquot noctes consilium principum habuisse, ⁷⁵ unde præterea legatos occultis cum mandatis Romam mitti. Eam causam fuisse patri mittendi se Romam, ⁷⁶ qui deprecaretur senatum, ne quid communibus inimicis criminantibus se crederent, quem ob nullam aliam causam, nisi propter constantem fidem erga populum Romanum, odissent.* His utrimque auditis, senatus, de postulatis Karthaginiensium consultus, ⁷⁷ respondere ita jussit: *Gulussam placere exemplo in Numidiam proficisci, et nunciare patri, ut de iis, de quibus Karthaginienses querantur, legatos quamprimum ad senatum mittat; denunciaretque Karthaginiensibus, ut ad disceptandum veniant. Si aliquid possent Masinissæ honoris causa, et fecisse et facturos esse. ⁷⁸ jus gratiæ non dare. Agrum, qua cujusque sit, possideri velle: nec novos statuere fines, sed veteres observari, in animo habere. Karthaginiensibus victis se et urbes, et agros concessisse; non ut in pace eriperent per injuriam, quæ jure belli non ademissent. Ita regulos Karthaginiensesque dimissi. Munera ex instituto data utrisque, aliaque hospitalia comiter conservata.*

Senatus responsum.

Legati ad res repetendas in Macedoniam missi redeunt.

XXV. Sub idem tempus Cn. Servilius Cæpio, Ap. Claudius Centho, T. Annius Luscus legati, ad res repetendas in Macedoniam renunciandamque amicitiam ⁷⁹ regi missi, redierunt: qui jam sua sponte infestum Persi senatum insuper accenderunt, relatis ordine, quæ vidiissent, quæque audia-

* [invidiam concitarent. Deinde] ins. Crev.

⁷⁴ Quam regi [invidiam concitarent. Deinde] Tres ultimas voces adjecit ex Sigonii mente Clericus.

⁷⁵ Unde præterea] Locus mancus, a solo tamen Clerico observatus. Ea videtur mens fuisse Livii, ut Gulussam faceret dicentem, nihil patrem suum ex iis quæ acta fuerint in illo consilio scisse, præterquam legatos Romam mitti. Verba a seculi non possumus sine libris.

⁷⁶ Qui deprecaretur senatum] Sic jussit legi Sigonius pro deprecarentur.

⁷⁷ Respondere] Vel lege responderi, vel adde prætorem.

⁷⁸ Jus gratiæ non dare] Se jus non violare in gratiam personarum; se ex jure, non ex gratia, statuere ac judicare.

⁷⁹ Regi] Olim regis. Emendavit Sigonius.

sent. *Vidisse se per omnes urbes Macedonum summa vi parari* U. C. 180. bellum. *Quum ad regem pervenissent, per multos dies conveni-* A. C. 178. *endi ejus potestatem non factam: postremo, quum desperato jam colloquio profecti essent, tum demum se ex itinere revocatos, et ad eum introductos esse. Suæ orationis summam fuisse; fœdus, cum Philippo ictum, cum ipso eo post mortem patris renovatum: in quo diserte prohiberi eum, extra fines arma esse; prohiberi, socios populi Romani lacessere bello. Exposita deinde ab se ordine, quæ ipsi nuper in senatu Eumenem vera omnia et comperita referentem audissent. Samothracæ^x præterea per multos dies occultum consilium cum legationibus civitatum Asiæ regem habuisse. Pro his injuriis satisfieri, senatum æquum censere, reddique sibi res sociisque suis, quas contra jus fœderis habeat. Regem ad ea primo accensum ira inclementer locutum, avaritiam superbiamque Romanis objicientem frequenter: quod alii super alios legati venirent speculari dicta factaque sua, quod se ad nutum imperiumque eorum omnia dicere ac facere æquum censerent. Postremo, multum ac diu vociferatum, reverti postero die jussisse. scriptum se responsam dare velle. Tum ita sibi scriptum traditum esse: Fœdus, cum patre ictum, ad se nihil pertinere. Id se renovari, non quia probaret, sed quia in nova possessione regni patienda omnia essent, passum. Si novum fœdus secum facere vellent, convenire prius de conditionibus debere: et, si in animum inducerent, ut ex æquo fœdus fieret, et se visurum, quid sibi faciundum esset, et illos credere reipublicæ consulturos. Atque ita se proripuisse, et submoveri e regia omnes cœptos. Tum se amicitiam et societatem renunciassse. qua voce eum accensum restitisse, atque voce clara denunciassse sibi, ut triduo regni sui decederent finibus. Ita se profectos: nec sibi,⁸⁰ aut venientibus, aut manentibus, quidquam hospitaliter aut benigne factum. Thessali deinde Ætolique legati auditi. Senatui, ut scirent quam primum, quibus ducibus usura respublica esset, literas mitti consulibus placuit, ut, uter eorum⁸¹ posset, Romam ad magistratus creandos veniret.*

XXVI. Nihil magnopere, quod memorari adlineat, rei publicæ eo anno consules gesserant. magis e republica visum erat, comprimere ac sedari exasperatos Ligures. Quum Macedonicum bellum expectaretur, Gentium quoque Illy- Gentius ab
Issensibus
Romæ insti-
mulatur. riorum regem suspectum Issenses legati fecerunt: simul questi, fines suos secundo populatum, simul nunciantes, uno animo vivere Macedonum atque Illyriorum regem: communi consilio parare Romanis bellum: et specie legatorum Illyrios

^x Samothracæ Gron. Crev.

⁸⁰ Aut venientibus, aut manentibus] aut venientibus, aut moventibus.
Hanc lectionem induxit Sigonius Florentino. ⁸¹ Posset] Hoc a Gronovio est.
rebello obscurus. Vetus codex habuit, Prius esset.

U. C. 580.
A. C. 172.

Legati ex
Asia re-
duces.

Adparatus
in Persea.

speculatores Romæ esse, Perse^a auctore missos, ut, quid ageretur, scirent. Illyrii vocati in senatum. qui quum legatos se esse missos ab rege dicerent ad purganda crimina, si qua de rege Issenses deferrent; quæsitum, ecquid ita non adissent magistratum, ut ex instituto loca, lautia, acciperent? sciretur denique venisse eos, et super qua re venissent? Hæsitantibus in responso, ut curia excederent, dictum. Responsum tamquam legatis, ⁸² ut qui adire senatum non postulassent, dari non placuit: mittendosque ad regem legatos censuerunt, qui nunciarent, ⁸³ *qui^x socii quererentur apud senatum, exustum a rege agrum. non æquum eum facere, qui ab sociis suis non abstineret injuriam.* In hanc legationem, missi, A. Terentius Varro, C. Plætorius, C. Ciceræus. Ex Asia, qui circa socios reges missi erant, legati redierunt, qui renunciarunt, ⁸⁴ *Eumenem in ea, Antiochum in Syria, Ptolemæum in Alexandria sese convenisse. Omnes sollicitatos legationibus Persei, sed egregie in fide permanere, pollicitosque omnia, quæ populus Romanus imperasset, præstatu-ros. et civitates socias adisse: ceteras satis fidas; solos Rhodios fluctuantes et imbutos Persei consiliis invenisse.* Venerant Rhodii legati ad purganda ea, quæ vulgo jactari de civitate sciebant: ceterum senatum iis dari, quum novi consules magistratum inissent, placuit.

XXVII. Belli adparatum non differendum censuerunt. C. Licinio prætori negotium datur, ut ex veteribus quinquemibus, in navalibus Romæ subductis, quæ possent usui esse, reficeret, pararetque naves quinquaginta. Si quid ad eum numerum explendum deesset, C. Memmio collegæ in Siciliam scriberet, ut eas, quæ in Sicilia naves essent, reficeret atque expediret, ut Brundisium primo quoque tempore mitti possent. Socios navales libertini ordinis in viginti et quinque naves ex civibus Romanis C. Licinius prætor scribere jussus: in quinque et viginti parem numerum Cn. Sicinius sociis imperaret: idem prætor peditum octo millia, quadringentos equites a sociis Latini nominis exgeret. Hunc militem qui Brundisii acciperet, atque in Macedoniam mitteret, A. Atilius Serranus, qui priore anno prætor fuerat, deligitur: ⁸⁵ Cn. Sicinius prætor qui^y exercitum paratum ad trajiciendum haberet, C. Popillio consuli ex

^a Perseo Crev. ^x quod Ead. ^y quo Ead.

⁸² Ut qui adire senatum] Malle-
mus iis qui.

⁸³ Quod socii quererentur] Hic bene
correxerit Gronovius veterem lectionem,
qui socii. Quod intelligi debet, quan-
tum attineret ad id quod: ut apud
Cicer. ep. 5. l. III: ad Quintum, Quod
quæris, quid de illis libris egerim,

quos, quum cæcui in Cumanis, scribere
institui, non cessavi neque cesso.

⁸⁴ Eumenem in ea] In Asia.

⁸⁵ Cn. Sicinius prætor quo exerci-
tum] Ut Cn. Sicinius prætor paratum
exercitum haberet, etc. Male antea
legebatur, qui exercitum. Gronovius
mutavit.

auctoritate senatus C. Licinius praetor scribit, ut et legio-
 nem secundam, quae maxime veterana in Liguribus erat, U. C. 580.
A. C. 172.
 et socios⁸⁶ Latini nominis quatuor millia peditum, ducen-
 tos equites Idibus Februarii Brundisii adesse juberet. Hac
 classe et hoc exercitu Cn. Sicius provinciam Macedoniam
 obtinere, donec successor veniret, jussus, prorogato in an-
 nim imperio. Ea omnia, quae senatus censuit, impigre facta
 sunt. Duodequadragesima quinqueremes ex navalibus de-
 ductae: qui deduceret eas Brundisium, L. Porcius Licinus
 praepositus: duodecim ex Sicilia missae. Ad frumentum
 classis exercitumque cōmendum in Apuliam Calabriamque
 tres legati missi, Sex. Digidus, T. Juventus, M. Caelius.
 Ad omnia praeparata Cn. Sicius praetor, paludatus ex urbe
 profectus, Brundisium venit.

XXVIII. Exitu prope anni C. Popilius consul Romanum
 reliquit aliquanto serius, quam senatus censuerat: ⁸⁷ cui primo
 quoque tempore magistratus creari^a, quum tantum bellum
 minimeret, jussum erat. Itaque non secundis auribus
 Patrum auditus est consul, quum in sede Bellonae de rebus
 in Liguribus gestis dissereret. sublationes frequentes
 erant interrogationesque, cur scelere fratris oppressos Ligures
 in libertatem non restituisset? Comitula consularia, in quam Comitula.
 edicta erant diem, ante diem duodecimum Kalendas Martias
 sunt habita. Creati consules, P. Licinius Crassus, C. Cassius
 Longinus. Postero die praetores facti, C. Sulpicius Galba, L.
 Furius Philus, L. Calpurnius Dives, C. Lucretius Gallus, C.
 Ominius Rebilus, L. Villius Annalis. His praetoribus provin-
 ciae decretae: duae jure Romae dicendo, Hispania, et Sicilia,
 et Sardinia; ut uni sors integra esset, quo senatus censuisset.
 Comitibus designatis imperavit senatus, ut, qua die magis-
 tratum inissent, hostiis majoribus rite mactatis, precarentur, Vota a Pop.
suscepta.
 ut, quod bellum populus Romanus in animo haberet gerere,
 ut id prosperum eveniret. Eodem die ⁸⁸ decrevit senatus^b,
 C. Popilius consul ludos per dies decem Jovi optimo maximo
 voveret, donaque circa omnia pulvinaria dari, si respublica

^a socium Gron.^b errare Gron. Crev.^c ina, ut Crev.

⁸⁶ *Et socii Latini nominis quatuor millia peditum*] Haec est vetus lectio. Gronovius legi jussit *socium*. Sed nihil videtur mutatione opus esse. Hoc membrum, *quatuor millia peditum*, intelligi debet per appositionem junctam primo illi, *socios Latini nominis*. Similia exempla superius jam observa-
 ta sunt.

⁸⁷ *Cui . . . jussum erat*] Vix nobis persuadentur sic locutos esse aures il-
 lius aevi scriptores. Lege quem . . .
jussum erat, vel qui *jussus erat*. Vide

tamen Sanctii Minervam, l. II. c. 4. et ibi Perizonium, qui ambo probare nituntur Latine dici *jubeo* illi. Ceterum, quia pronomine *cui* longius abest a nomine *consul*, interjecta etiam mentione *senatus*, magis placeret illud pronomine referri ad senatum, et legi: *cui primo quoque tempore magistratus creari . . . visum erat*.

⁸⁸ *Decrevit senatus, ut C. Popilius*] Adjecimus voculam *ut* ex vetustis editionibus.

U. C. 580. decem annos in eodem statu fuisset. Ita ut censuerant, in
 A. C. 172. Capitolio vovit consul ludos fieri, donariaque dari, quanta
 ex pecunia decresset senatus, quum centum et quinquaginta
 non minus adessent. praeunte verba Lepido pontifice ma-
 ximo, id votum susceptum est. Eo anno sacerdotes publici
 mortui, L. Æmilius Papus decemvir sacrorum, et Q. Ful-
 vius Flaccus pontifex, qui priore anno fuerat censor. Hic
 foeda morte periit. Ex duobus filiis ejus, qui tum in Illy-
 rico militabant, nunciatum alterum decessisse, alterum gravi
 et periculoso morbo aegrum esse. Obruit animum simul
 luctus metusque: mane ingressi cubiculum servi laqueo de-
 pendentem invenere. Erat opinio, post censuram minus
 compotem fuisse sui: vulgo Junonis Laciniae iram ob spo-
 liatum templum alienasse mentem ferebant. Subfectus in
 Æmili locum decemvir M. Valerius Messalla: in Fulvii
 pontifex Cn. Domitius Ahenobarbus, oppido adolescens
 sacerdos lectus.

Fulvius la-
 queo gulam
 sibi frangit.

U. C. 581. XXIX. P. Licinio, C. Cassio consulibus, non urbs tan-
 A. C. 171. tum Roma, nec terra Italia, sed omnes reges civitatesque,
 P. Licinio, quae in Europa, quaeque in Asia erant, converterant animos
 C. Cassio in curam Macedonici ac Romani belli. Eumenem quum
 Cons. vetus odium stimulabat, tum recens ira, quod scelere ejus
 Exponitur quis esset regum ani-
 mus erga Romanos et Persea.
 prope ut victima mactatus Delphis esset. Prusias, Bithy-
 niae rex, statuerat abstinere armis, eventumque exspectare.
 nam neque pro Romanis se sequum censere adversus fratrem
 uxoris arma ferre; et apud Persea victorem veniam per so-
 rorem impetrabilem fore. Ariarathes, Cappadocum rex,
 praeterquam quod Romanis suo nomine auxilia pollicitus
 erat, ex quo est junctus Eumeni adfinitate, in omnia belli
 pacisque se consociaverat consilia. Antiochus imminebat
 quidem Ægypti regno, et pueritiam regia, et inertiam tu-
 torum spernens; et ambigendo de Oele Syria^c causam
 belli se habiturum existimabat, gesturumque sine ullo inpo-
 dimento, occupatis Romanis in Macedonico bello, id bel-
 lum: tamen omnia et per suos legatos senatui, et ipse legatis
 eorum eximie pollicitus erat. Ptolemæus propter aetatem
 alieni etiam tum arbitrii erat. tutores et bellum adversus
 Antiochum parabant, quo vindicarent²² Coelen Syriam.

^c *Calcesyria* Gron. Crev.

⁸⁹ Pontifex . . . oppido adolescens sacerdos] Manifestum est vacare ei sacerdos, ac proinde delendum esse.

⁹⁰ Ex quo est junctus Eumeni affinitate] Eumenes uxorem duxerat Ariarathis filiam, ut colligitur ex l. XXXVIII. c. 39. supra. Ei nomen fuisse *Stratonice* docet Plutarchus in lib. de Frat. Amore. Ceterum mallic-

mus ex quo erat junctus.

⁹¹ Pueritiam regia] Is erat Ptolemæus Philometor, filius Ptolemæi Epiphanis, de quo mentio facta est l. XXXI. c. 2. et alibi saepius.

⁹² *Calcesyriam*] Sic edendum censuit Gronovius, quum in scripto legatur *Caleneyriam*. *Græce καλένη Συρία*. Vulgati *Calcesyriam*.

et Romanis omnia pollicebantur ad Macedonicum bellum. U. C. 581.
 Masinissa et frumento juvabat Romanos, et auxilia cum A. C. 171.
 elephantis Misagenemque filium mittere ad bellum parabat.
 consilia autem in omnem fortunam ita disposita habebat:
 si penes Romanos victoria esset, suas quoque in eodem
 statu mansuras res, neque ultra quidquam movendum: non
 enim passuros Romanos, vim Karthaginensibus adferri. Si
 fractae essent opes Romanorum, quæ tum protegerent Kar-
 thaginenses, suam omnem Africam fore. Gentius, rex
 Illyriorum, fecerat potius, cur suspectus esset Romanis, quam
 satis statuerat, utram foveret partem; inpotuque magia,
 quam consilio, his aut illis se adjuncturus videbatur. Co-
 tys Thrax, Odrysarum rex, evidenter Macedonum partis
 erat.

XXX. Hæc sententia regibus quum esset de bello, in Quis libera-
 liberis gentibus populisque ⁹⁵ plebs ubique⁴ omnis-ferme, ut rum civita-
 solet, ⁹⁴ deterioribus erat ob regem Macedonasque inclinata; tium.
 principem diversa cerneret studia. pars ita in Romanos
 effusi erant, ut auctoritatem inmodico favore corrumpe-
 rent: pauci ex iis iustitia imperii Romani capti; plures ita,
 si præcipuam operam navassent, potentes sese in civitatibus
 suis futuros rati. pars altera regis adulationis erat, quos æs
 alienum et desperatio rerum suarum, eodem manente statu,
 præcipientes ad novanda omnia agebat; quosdam ventosum
 ingratum, quia ⁹⁶ Perseus magis auræ popularis erat. tertia
 pars, optima eadem et prudentissima, si utique optio domini
 potioris daretur, sub Romanis, quam sub rege, malebat
 esse. ⁹⁷ si liberum inde arbitrium fortunæ esset, neutram
 partem volebant potentiorē altera oppressa fieri; sed, in-
 libetis potius viribus utriusque partis, ⁹⁷ pacem ex eo ma-

⁴ utique Gron. Crev.

⁹⁵ *Plebs atque omnis*] Quendam
 editiones habent *ubique*. Sed melius
 videtur *et utique*. *Plebs atque omnis*,
 id est, plebs quidem certe omnis: ut
 opponatur principibus, de quibus mox
 agitur.

⁹⁴ *Deterioribus erat ob regem . . in-
 clinata*] Minime dubium esse potest,
 quæ mendum sit in vocola ob, atque
 qui loco legendum sit ad. Superest
 maior difficultas, de voce *deterioribus*
 quid statuendum sit. Gronovius putat
 intelligi *studia*, quæ vox reperitur in
 sequente membro: *principum diversa
 cerneret studia*. Sed, ut nihil dicamus
 de asperitate traiectionis, aliquid certe
 pingue et redundans redoleret hæc
 ratio, *deterioribus studiis erat ad re-
 gem inclinata*. Nobis verisimilius vi-
 detur excidisse hic verbum aliquod,

quale esset *favens*: *plebs . . ut solet, de-
 terioribus favens, erat ad regem . . in-
 clinata*. Id suadet locus plane gemi-
 nus, c. 63. infra: *prævo studio, quo
 etiam in certaminibus ludicris vulgus
 utitur, deteriori atque infirmiori fa-
 vendi*.

⁹⁵ *Perseus magis auræ popularis
 erat*] Horum verborum duplex potest
 esse sensus: nempe, Perseus se magis
 dabat auræ populari, magis captabat
 favorem multitudinis: vel, Perseus
 gratior erat in vulgus. Quemadmo-
 dum utraque res natura conjuncta est,
 ita et utramque hic interpretationem
 jungas licet.

⁹⁶ *Si liberum inde*] Displicet *et in-
 de*. Malleamus *sibi*.

⁹⁷ *Pacem ex eo manere*] Placet
 Gronovii conjectura: *ex æquo*.

U. C. 561.
A. C. 171.

S. C. de
bello in
Persea.

Exercitus.

Legiones
Macedoni-
cæ auctio-
res.

nare. ita inter utroque optimam conditionem civitatum fore; protegente altero semper inopem ab alterius injuria. Hæc sentientes, certamina factorum utriusque partis taciti ex tuto spectabant. ⁹⁸ Consules, quo die magistratum intra-
runt, ex senatusconsulto quum circa omnia fana, in quibus lectisternium majorem partem anni esse solet, majoribus hostiis immolassent, inde preces suas acceptas ab Diis immortalibus ominati, senatui, rite sacrificatum, precationemque de bello factam, renunciarunt. Aruspices ita responderunt, si quid rei novæ inciperetur, id maturandum esse. victoriam, triumphum, ⁹⁹ prorogationem imperii portendi. Patres, quod faustum felisque populo Romano esset, centuriatis comitiis primo quoque die ferre ad populum consules, jusserunt, ut, quod Perseus, Philippi filius, Macedonum rex, adversus fœdus cum patre Philippo iectum, et secum post mortem ejus renovatum, sociis populi Romani arma intulisset, agros vastasset, urbesque occupasset; quodque belli parandi adversus populum Romanum consilia inisset; arma, milites, classem ejus rei causa comparasset; ut, nisi de iis rebus satisfecisset, bellum cum eo iniretur. Hæc rogatio ad populum lata est.

XXXI. Senatusconsultum inde factum est, Ut consules inter se provincias Italiam et Macedoniam compararent, sortirenturque. Cui Macedonia obvenisset, ut is regem Persea, qui-
que ejus sectam secuti essent, nisi populo Romano satisfecissent, bello persequeretur. Legiones quatuor novas scribi placuit, binas singulis consulibus. ¹ Id præcipue provincie Macedoniae datum, quod, quum alterius consulibus legionis ² quina milia et ducenti equites ex veteri instituto darentur in singulas legiones, in Macedoniam sena milia peditum scribi jussa;

⁶ intulisset Gron. Crev.

⁹⁸ Consules . . . quum . . . immolassent, inde . . . ominati] Viderentur hæc omnia structa elegantius, et aptius inter se coherentia, si hunc in modum ordinarentur: Consules . . . quum circa omnia fana . . . majoribus hostiis immolassent, aruspices ita responderunt, si quid rei novæ inciperetur, id maturandum esse: victoriam, triumphum, prorogationem (seu potius, propagationem) imperii portendi. Inde preces suas acceptas ab Diis immortalibus ominati (consules) senatui rite sacrificatum, precationemque de bello factam renunciarunt. Patres, quod faustum, etc.

⁹⁹ Prorogationem imperii] Prorogatio imperii non dicitur, ut recte observat Perizonius, Animadv. Histor. c. 6, nisi quum iis qui cum imperio in provinciam missi sunt, finito imperii dati anno, jus imperii in longius tem-

pus extenditur. Itaque ille existimat hic legendum, propagationem imperii.

¹ Id præcipue . . . datum] Mallobius id præcipit. Sic infra: Illud quoque præcipuum datum sorti Macedoniae.

² Quina milia et ducenti equites] Lege sine ulla dubitatione cum Perizonio: quina milia et ducenti pedites. Hoc enim erat vetus institutum: hic velut solennis illis temporibus peditum numerus in legione. Vid. not. 60. ad l. XLl. c. 14. Invictæ probant hanc emendationem ea quæ sequuntur de equitibus: equites trecenti equaliter in singulas legiones scribi jussi: id est, de equitum numero nullum fuit discrimen inter legiones Macedoniae et eas quæ in Italia manere debebant: equaliter in omnes trecenti equites scripti.

equites treceni nequaquam in singulas legiones. et in sociali exercitu consili aliter auctus numerus: sendecim millia peditum, octingentos equites (prætor eos, quos Cn. Sicinius duxisset, sexcentos equites) in Macedoniam trajiceret. Itaque statim visa duodecim millia sociorum peditum, sexcenti equites. Illud quoque præcipuum datum sortì Macedoniæ, ut centuriones militesque veteres scriberet, quos vellet, consiliis quoque ad quinquaginta annos. In tribunis militum novissimum eo anno propter Macedonicum bellum, quod consules ex senatusconsulto ad populum tulerunt, ne tribuni militum eo anno suffragiis crearentur, sed consulum prætorumque in his faciendis iudicium arbitriumque esset. Inter prætores ita partita imperia. prætorem, cujus sors fuisset, ut iret, quo senatus censuisset, Brundisium ad classem ire placuit; utque ibi recognosceret socios naves, dimissisque, si qui parum idonei essent, supplementum legeret ex libertis, et daret operata, ut duæ partes civium Romanorum, tertia sociorum esset. Commeatus classi legionibusque ut ex Sicilia Sardiniaque subveherentur, prætoribus, qui eas provincias sortiti essent, mandari placuit, ut alteras decumas Siculis Sardinisque imperarent, utque id frumentum ad exercitum in Macedoniam portaretur. Siciliam C. Caninius Rebilus est sortitus, L. Furius Philus Sardiniam, L. Cassius Hispaniam, C. Sulpicius Galba urbanam jurisdictionem, L. Villius Annalis inter peregrinos. C. Lucretio Gallo, quo senatus censuisset, sors evenit.

XXXII. Inter consules magis cavillatio, quam magna contentio, de provincia fuit. Cassius, ³ *sine sorte se Macedoniam obpugnaturum*; dicebat, *nec posse collegam, salvo iurejurando, secum sortiri*. ⁴ *Prætorem eam, ne in provinciam iret, in concione jurasse, se statò loco statisque diebus sacrificia habere, quæ, absente se, recte fieri non possent: quæ non magis consule, quam prætore, absente recte fieri possent*. ⁵ *Si senatus, non quid vellet in consulatu potius, quam quid in prætura juraverit P. Licinius, animadvertendum esse censeat, se tamen futurum in senatus potestate*. Consulti Patres, cui consulatum populus Romanus non negasset; ab se provinciam negari, superbum rati, sortiri consules jusserunt. P. Sortiuntur

Coss.

³ optaturum Crev.

³ *Sine sorte se Macedoniam optaturum*] Mendosa erat vetus scriptura, *obpugnaturum*. Bubenius substituit *optaturum*, probabili conjectura. Itaque id in contextum admisimus, ut et Clertius fecerat.

⁴ *Prætorem eam, ne in provinciam iret*] Hoc memoravit Livius supra, XL. 15.

⁵ *Si senatus, non quid vellet*] Dele

cum Gronovio particulam negantem, quæ sensum perturbat. Hæc enim mens est Cassii, ut dicat, si senatus jubet secum sortiri Licinium, et ei gratificans, attendat potius quid velit in consulatu, quam quid juraverit in prætura, se, quamvis parum id æquum sibi videatur, tamen sanæ obtemperaturum.

U. C. 581. Licinio Macedonia, C. Cassio Italia obvenit. Legiones inde sortiti sunt. prima et tertia in Macedoniam trajicerentur, secunda et quarta ut in Italia remanerent. Delectus consules multo intentiorem, quam alias, curam habebant. Licinius veteres quoque scribebat milites centurionesque: et multi voluntate nomina dabant, quia locupletes videbant, qui priore Macedonico bello, aut adversus Antiochum in Asia, stipendia fecerant. Quum tribuni militum ⁶centuriones, sed primum quemque, citarent, tres et viginti centuriones, qui primos pilos duxerant, citati tribunos plebis adpellarunt. Duo ex collegio, M. Fulvius Nobilior et M. Claudius Marcellus, ad consules rejiciebant: ⁷*Eorum cognitionem esse debere, quibus delectus, quibusque bellum mandatum esset. ceteri, cognitiuros se, de quo adpellati essent, aiebant; et, si injuria fieret, auxilium civibus laturos.*

23. centuriones citati a tribunis mil. adpellant tribunos pl.

XXXIII. Ad subsellia tribunorum res agebatur. eo M. Popillius consularis, advocatus, centuriones, et consensu venerunt. Consule ⁸inde postulanti, ut in concione ea res ageretur, populus in concionem advocatus. Pro centurionibus M. Popillius, qui biennio ante consul fuerat, ita verba fecit: *Militares homines et ⁹stipendia justa, et corpora, et etate, et assiduis laboribus, confecta habere: nihil recusare tamen, quo minus operam ¹⁰reipublicæ dent. id tantum deprecari, ne inferiores iis ordines, quam quos, quum militassent, habuissent, adtribuerentur.* P. Licinius consul ¹¹senatusconsulta ¹²recitari jussit: primum, quod bellum senatus Persæ jussisset: deinde, quod ¹³veteres centuriones quam plurimum ad id bellum scribi censuisset, nec ulli, qui non major annis quinquaginta esset, vacationem militiæ esse. Deprecatus est deinde, *ne novo bello, tam propinquo Italiæ, adversus regem potentissimum, aut tribunos militum, delectum ha-*

⁸ Consuli Gron. Crev.

¹² senatusconsultum Eed.

6 Centuriones, sed primum quemque] Vocula sed omnino hic supervacua est; ac videtur nobis prode aliquid hoc loco mendam. Libenter legeremus: Centuriones, vetustissimum quemque.

7 ⁷Eorum cognitionem esse debere] De postulatis centurionum cognoscere et statuere debere eos quibus...

8 ⁸Stipendia justa] Justum ac legitimum stipendiorum numerum.

9 ⁹Reipublicæ] Hoc debetur Sigonio, quum prius legeretur *populo Romano*. Nampe ille putat traiectione litterarum peccatum esse a librariis, qui scripserint P. R. pro R. P.

10 ¹⁰Senatusconsultum recitari jussit: primum, quod bellum senatus... deinde, quod] Hæc si integra sunt, sic

videntur exponenda: *senatusconsultum recitari jussit, cujus hoc erat primum caput, quod bellum senatus Persæ jussisset: alterum deinde illud, quod, etc. Sed magis placeret: Senatusconsulta recitari jussit: primum, quo senatus bellum Persæ jussisset: deinde, quo... censuisset. Deinde etiam malletur bellum cum Persæ: quia ita locutus est Livius, l. XXXI. c. 8. et l. XXXVI. c. 2. Denique nobis suspectum est verbum jussisset: quia jubere populi est, senatus decernere, censere. Infra, c. 36. quum jam bellum regi eorum... et senatus decreasset, et populus jussisset.*

11 ¹¹Veteres centuriones quam plurimum] Lege cum Gronovio quam plurimos.

bentes, impedirent; aut prohiberent consulem, quem cuique or-
 dinem assignari e republica esset, eum assignare. Si quid in
 ea re dubium esset, ad senatum rejicerent.

U. C. 581.

A. C. 171.

XXXIV. Postquam consul, quæ volnerat, dixit, Sp. Li-
 gustinus ex eo numero, qui tribunos plebis adpellaverant, a
 consule et ab tribunis petiit, ut sibi paucis ad populum agere
 liceret. Permissu omnium ita locutus fertur. *Sp. Ligustinus*

Sp. Ligusti-
 ni oratio ad
 populum.

tribus Crustuminae ex Sabinis sum oriundus, Quirites. Pater
mihî jegerum agri reliquit et parvam tugurium, in quo natus
educatusque sum: hodieque ibi habito. ¹² *Quam primum in æta-*
tem veni, pater mihî uxorem fratris sui filiam dedit: quæ se-
cum nihil adtulit, præter libertatem pudicitiamque, et cum his
fecunditatem, quanta vel in diti domo satis esset. Sex filii
nobis, duæ filiae sunt: utræque jam nuptæ. Filii quatuor togas
viriles habent, duo prætextati sunt. Miles sum factus, P.
Sulpicio, C. Aurelio consulibus. In eo exercitu, qui in Mace-
doniam est transportatus, biennium miles gregarius fui adver-
sus Philippum regem: tertio anno virtutis causa ¹³ *mihî T.*
Quinctius Flaminius decimum ordinem hastatum assignavit.
Devicto Philippo Macedonibusque, quum in Italiam ¹⁴ *portati*
ac dimissi essemus, continuo miles voluntarius cum M. Porcio
consule in Hispaniam sum profectus. Neminem omnium im-
peratorum, qui vivant, acriorem virtutis spectatorem ac judicem
fuisse sciunt, qui et illum et alios duces longa militia experti
sunt. hic me imperator dignum judicavit, cui ¹⁵ *primum hasta-*
rum prioris centuriæ assignaret. Tertio iterum voluntarius
miles factus sum in eum exercitum, qui adversus Ætolos et
Antiochum regem est missus. ¹⁶ *a M. Acilio* ¹⁷ *mihî primus*
princeps prioris centuriæ est assignatus. Expulso rege An-
tioco, subactis Ætolis, reportati sumus in Italiam: ¹⁸ *et dein-*

¹² *Quam primum in ætatem veni]*
 De eo dicitur qui adolevit juvenisque
 est: quod adolescentia et pubertas pri-
 mus ætas videntur esse, perinde quasi
 in ætatibus pueritia non sit habenda.
 Hinc ab incunte ætate est a principio
 adolescentia. TULLIUS.

¹³ *Mihî ... decimum ordinem Has-*
tatum assignavit] Me jussit esse cen-
 turionem decimi ordinis Hastatorum.

¹⁴ *Portati]* Loge reportati, ut in-
 fra in hac ipsa oratione.

¹⁵ *Primum Hastatum prioris cen-*
turiæ] Hastatorum, Principum, et
 Triariorum corpora in decem singula
 manipulos distributa erant: unusquis-
 que manipulus in duos ordines, vel
 duas centurias. Dicit igitur Ligusti-
 nus se factum esse centurionem prioris
 centuriæ in primo Hastatorum mani-
 pulo.

¹⁶ *A M. Acilio]* Sic recte Sigo-
 nius. Ante a M. Cælio.

¹⁷ *Mihî primus Princeps prioris cen-*
turiæ est assignatus] Factus sum cen-
 turio prioris centuriæ in primo mani-
 pulo Principum. De his gradibus Ro-
 manæ militiæ vide fustius disserentem
 Lipsium l. II. de Mil. Rom. Dial. 8.

¹⁸ *Et deinceps bis, quæ annua]* Nul-
 lus nobis sensus videtur ex his verbis
 erui posse, de quibus tamen interpre-
 tes plerique siluerunt. Solus, quem
 viderimus, Dujatius interpretationem
 asserre conatus est, sed parum felicem.
 Existimat enim Ligustinum dicere, se
 pro sedecim annis militiæ, quos leges
 expleri juberent, duos ac triginta im-
 plevisse. At primo non sedecim, sed
 viginti annua stipendia merere debe-
 bant Romani pedites: qua de re vid.
 Lips. l. I. de Mil. Rom. Dial. 2. De-

U. C. 381. *ceps bis, quæ annua merebant legiones, stipendia fesi. Bis de-*
 A. C. 171. *inde in Hispania militavi, semel Q. Fulvio Flacco, iterum Ti.*
Sempronio Graccho prætore. A Flacco inter ceteros, quos vir-
tutis causa secum ex provincia ad triumphum deducebat, de-
ductus sum. a Ti. Graccho rogatus, in provinciam ii. Quater
intra paucos annos primum pilum duri: quater et tricies vir-
tutis causa donatus ab imperatoribus sum: sex civicas coro-
nas accepi. viginti duo stipendia annua in exercitu, emerita
habeo, et major annis sum quinquaginta. Quod si mihi nec
stipendia omnia emerita essent, needum ætas vacationem daret,
tamen, quum quatuor milites pro me vno vobis dare, P. Li-
cini, possem, æquum erat me dimitti. Sed hæc pro causa mea
dicta accipiat velim: ipse me, quoad quisquam, qui exercitum
scribit, idoneum militem judicabit, numquam sum excusaturus.
¹⁹ *Ordinem quo me dignum judicent tribuni militum, ipsorum est*
potestatis: ne quis me virtute in exercitu præset, dabo operam;
²⁰ *ut semper ita fecisse me et imperatores mei, et qui una stipen-*
dia fecerunt, testes sunt. Vos quoque æquum est, commilitones,
etsi adpellationis vobis usurpatis jus, quum adolescentes nihil
adversus magistratum senatusque auctoritatem usquam fecerit-
tis, nunc quoque in potestate senatus ac consulum esse, et om-
nia honesta loca ducere, quibus rempublicam defensuri sitis.

Parent cen-
 turiones
 Cos.

XXXV. Hæc ubi dixit, conlaudatum multis verbis con-
 sul ex concione in senatum duxit. Ibi quoque ei ex aucto-
 ritate senatus gratiæ actæ, tribunique militares in legione
 prima primum pilum virtutis causa ei adsignarunt. ceteri
 centuriones, omissa adpellatione, ad delectum obedienter
 responderunt. Quo maturius in provincias magistratus pro-
 ficiscerentur, Latine Kalendis Junius fuere: eoque sollemni
 perfecto, C. Lucretius prætor, omnibus, quæ ad classem
 opus erant, præmissis, Brundisium est profectus. Præter
 eos exercitus, quos consules comparabant, C. Sulpicio
 Galbæ prætori negotium datum, ut quatuor legiones scri-
 beret urbanas justo numero peditum equitumque; ²¹ iisque
 quatuor tribunos militum ex senatu legeret, qui præessent:
 sociis Latini nominis imperaret quindecim millia peditum,
 mille et ducentos equites. Is exercitus uti paratus esset,
 quo senatus censuisset. P. Licinio consuli ad exercitum

inde Ligustinus ipse infra dicit se duo
 tantum et viginti stipendia annua eme-
 rita habere, non duo et triginta. Nos
 nihil habemus plane, quod de hoc loco
 dicere possimus.

19. *Ordinem quo me dignum judi-*
cent . . . ipsorum est potestatis] Supple,
 definire, statuere. Legit Gronovius
ordine quo.

20 *Ut semper ita fecisse me*] Redun-
 dat plane vocula ita.

21 *Iisque quatuor tribunos militum*
ex senatu legeret, qui præessent] Hoc
 notandum. Nam ex more solito tri-
 buni alternis imperitabant, ut obser-
 vatum est ad l. XL. c. 41. Sed his, qui
 ex senatu leguntur, datur nimirum ob
 ampliorem dignitatis gradum extraor-
 dinaria potestas. Nisi forte mendum
 est in numero, legendumque quatuor
 et viginti tribunos. * Sex enim tribuni
 creabantur in singulas legiones.

civilem socialemque petenti addita auxilia, Ligurum ²² duo U. C. 581.
 millia, Cretenses sagittarii, (incertus numerus, ²³ quantum A. C. 171.
 rogati auxilia¹ Cretenses misissent) Numidæ item equites
 elephantique. In eam rem legati ad Masinissam Karthagini-
 ensesque missi, L. Postumius Albinus, Q. Terentius Culleo,
 C. Aburius. In Cretam item legatos tres ire placuit, A.
 Postumium Albinum, ²⁴ C. Decimium, A. Licinium Ner-
 vam.

XXXVI. Per idem tempus legati ab rege Perseo vene-
 runt. eos ²⁵ in oppidum intromitti non placuit, quum jam
 bellum regi eorum et Macedonibus et senatus decresset, et
 populus jussisset. ²⁶ In ædem Bellonæ in senatum intro- Legati a
 ducti ita verba fecerunt: *Mirari Persea regem, quid in Ma- Perseo.*
 cedoniam exercitus transportati essent. Si impetrari a senatu
 posset, ut ii revocentur, regem de injuriis, si quas sociis factas
 quererentur, arbitrato senatus satisfacturum esse. Sp. Carvi-
 lius, ad eam ipsam rem ex Græcia remissus ab Cn. Sicinio,
 in senatu erat. is Perrhæbiam expugnatam armis, Thessaliæ
 aliquot urbes captas, cetera, quæ aut ageret, aut pararet
 rex, quum argueret, respondere ad ea legati jussi. Post-
 quam hæsitabant, negantes sibi ultra quidquam mandatum
 esse, jussi renunciare regi, *Consulem P. Licinium brevi cum*
exercitu futurum in Macedonia esse. ad eum, si satisfacere in
animo esset, mitteret legatos. Romam quod præterea mitteret,
non esse: ²⁷ *neminem eorum per Italiam ire liciturum.* Ita
 dimissis, P. Licinio consuli mandatum, intra undecimum
 diem juberet eos Italia excedere, et Sp. Carvilius mitteret,
 qui, donec navem conscendissent, custodiret. Hæc Romæ
 acta, nondum profectis in provinciam consulibus. Jam Cn.
 Sicinius, qui, priusquam magistratu abiret, Brundisium ad
 classem et ad exercitum præmissus erat, trajectis in Epi-
 rum quinque millibus peditum, trecentis equitibus, ad Nym-
 phæum in agro Apolloniati castra habebat. Inde tribunos
 cum duobus millibus militum ad occupanda Dassaretiorum

¹ *auxilla* del. Grev.

²² *Duo millia*] Olim legebatur in-
 sive mille millia. Correxuit Sigonius.
 Error nempe natus erat ex numero-
 rum notis MM.

²³ *Quantum rogati Cretenses misisse-*
mus] Vulgo *rogati auxilla*. Expunxit
 superfluum vocem Gronovio auctore
 Clericus.

²⁴ *C. Decimium*] C. Decimius infra
 XLIII. 11. fit prætor. Inde sumpsit
 hæc nomen Sigonius, quum prius hic
 legatur C. Decimus.

²⁵ *In oppidum*] Vid. not. 64. ad c.
 20. supra.

²⁶ *In ædem Bellonæ*] Scribit Grono-
 vius in æde: et sane sic solet Livius.

²⁷ *Neminem eorum per Italiam ire*
liciturum] Fore ut neminem eorum
 liceat ire per Italiam. Hoc sine causa
 suspectum fuit Gronovio. *Liciturum*
 est vox proba, qua usus est Livius su-
 pra l. XXXII. c. 21. ut observat Jac.
 Gronovius: usus est et Cicero l. II. ad
 Att. Ep. 1. Nec necesse est mutare
neminem in *nemini*. Tam enim dicitur
licet me hoc facere, quam licet mihi.
 Vid. Novam Method. lingus Latine.

U. C. 581. et Illyriorum castella, ipsis arcissentibus praesidia, ut tutiores a finitimorum impetu Macedonum essent, misit.
A. C. 171.

Legati in
Græciam,
et in Illyri-
um.

XXXVII. Paucis post diebus Q. Marcius, A. Atilius, et P. et Ser. Cornelii Lentuli, et L. Decimius, legati in Græciam missi, Corcyram peditum mille secum advererunt: ibi inter se et regiones, quas obirent, et milites dividerunt. Decimius missus est ad Gentium, regem Illyriorum, quem, si aliquem respectum amicitiae eum habere cerneret, tentare, aut etiam ad belli societatem perlicere^k jussus. Lentuli in Cephalleniam missi, ut in Peloponnesum trajicerent, oramque maris, in occidentem versi, ante hiemem circumirent. Marcio et Atilio Epirus, Ætolia, et Thessalia circumeundæ adsignantur. Inde Bœotiam atque Eubœam adspicere jussi; tum in Peloponnesum trajicere. ibi congressuros se cum Lentulis constituunt. Priusquam digrederentur a Corcyra, literæ a Perseo adlatæ sunt, quibus quærebat, quæ causa Romanis aut in Græciam trajiciendi copias, aut urbes occupandi, esset? Cui rescribi nihil placuit; nuncio ipsius, qui literas adtulerat, dici, *praesidii causa ipsarum urbium Romanos facere*. Lentuli, circum-euntes Peloponnesi oppida, quum sine discrimine omnes civitates adhortarentur, ut, quo animo, qua fide adjuvissent Romanos, Philippi primum, deinde Antiochi bello, eodem adversus Persea juvarent, fremitum in concionibus audiebant: Achæis indignantibus, eodem se loco esse, (qui omnia a principiis Macedonici belli praestitissent Romanis, et Macedonum Philippi bello hostes fuissent) quo Messenii atque Elii, qui pro Antiocho hoste arma adversus populum Romanum tulissent; ac, nuper in Achæicum contributi concilium, velut præmium belli se victoribus Achæis tradi quererentur.

Achæorum
querelæ.

XXXVIII. Marcius et Atilius²⁸ ad Gitanas, Epiri oppidum decem millia ab mari, quum adscenderent, concilio Epirotarum habito, cum magno omnium adsensu auditi sunt: et quadringentos juventutis eorum in Orestas, ut praesidio essent²⁹ liberatis ab se Macedonibus, miserunt. Inde in Ætoliâ progressi, ac paucos ibi morati dies, dum in prætoris mortui locum alius subficeretur, et³⁰ Lycisco præ-

^k *perlicere* Crev.

²⁸ *Ad Gitanas*] Nomen incognitum. Pro his duabus vocibus legendum censet Jac. Gronovius *Æglîpa*, oppidum memoratum Straboni et Stephano ex Homero. Sed de mendo constare non potest, nisi constet nos omnia scire debere.

²⁹ *Liberatis ab se Macedonibus*] Videtur *et* ab se referri debere ad Epirotas, quamvis nulla hujus rei prius facta

fuert mentio. Sed Marcius qui tantummodo a Corcyra in Epirum venerat, nullos potuerat liberare Macedonas, quum ne Macedoniam quidem attigisset. Forsan aliquod mendum latet.

³⁰ *Lycisco prætor*] MS. exemplar habuit *Pr.* unde quidam fecere *præfacto*, ut inno nullis editionibus legitur. Sed patet ex iis verbis quæ præ-

tore facto, quem Romanorum favere rebus satis compertum U. C. 381.
 erat, transierunt in Thessaliam. Eo legati Acarnanum, et A. C. 171.
 Boeotorum exsules venerunt. Acarnanes nunciare jussi,
Quæ Philippi primum, Antiochi deinde bello, decepti²¹ pollici-
tationibus regis, adversus populum Romanum commisissent, ea
corrigendi occasionem illis oblatam. Si male meriti clemen-
tiam populi Romani experti essent, bene merendo liberalitatem
experirentur. Boeotis exprobratum, societatem eos cum
 Perseo junxisse. iis, quum culpam in Ismeniam, principem
 alterius partis, conferrent,²² et quasdam civitates dissentien-
 tes in causam deductas, *adpariturum id esse*, Marcius re-
 spondit: *singulis enim civitatibus de se ipsis consulendi potesta-*
tem facturos. Thessalorum Larissæ fuit concilium. ibi et
 Thessalis benigna materia gratias agendi Romanis pro liber-
 tatis munere fuit; et legatis, quod, et Philippi prius et post
 Antiochi bello, enise adjuti a gente Thessalorum essent.
 hac mutua commemoratione meritorum accensi animi mul-
 titudinis ad omnia decernenda, quæ Romani vellent. Se-
 cundum hoc concilium legati a Perseo rege venerunt, pri-
 vatim maxime hospitii fiducia, quod ei paternum cum Mar-
 cio erat. Ab hujus necessitudinis commemoratione orsi,
 petierunt legati, in colloquium veniendi regi potestatem
 haberet. Marcius, *Et se ita a patre suo accepisse, dixit, ami-*
citiam hospitiumque cum Philippo fuisse. minime inmemorem
necessitudinis ejus legationem eam suscepisse. Conloquium, si
satis commode valeret, non fuisse dilaturum: nunc, ubi primum
posset, ad Peneum flumen, qua transitus ab Homolio¹ Diuum
esset, præmissis, qui nunciarent regi, venturos.

Legati a
 Perseo ad
 Marcium.

XXXIX. Et tum quidem ab Dio Perseus in interiora
 regni recipit²³ se, levi aura spei objecta, quod Marcius ip-
 sius causa suscepisse se legationem dixisset. Post dies
 paucos ad constitutum locum venerunt. Magnus comitatus
 fuit regius, quum amicorum, tum satellitum turba stipante. Conloqui-
 um inter re-
 gem et le-
 gatos Rom.
 Non minore agmine legati venerunt, et ab Larissa multis
 prosequentibus, et legationibus civitatum, quæ conven-
 rant Larissam, et renunciare domum certa, quæ audissent,
 volebant. Inerat cura insita mortalibus videndi ingredi-
 entes nobilem regem, et populi principis terrarum omnium
 legatos. Postquam in conspectu steterunt, dirimente amne,
 paulisper internunciando cunctatio fuit, utri transgredereu-
 tur. aliquid illi regis majestati, aliquid hi populi, Romani

¹ Omolio Gron. Crev.

²² receptis Ead.

cedunt, legendum esse *prætoris*, quod
 Sigonius voluerat.

²¹ Pollicitationibus regis] At duo
 reges nominati sunt, Philippus et An-
 tiochus. Lega ergo regis.

²³ Et quasdam civitates] Et dice-
 rent quasdam civitates, quas dissentien-
 rent, ab Ismenia et Persei fautoribus
 deductas esse in illam causam, coactas
 esse illam partem sequi.

U. C. 561. nomini, quum præsertim Përseus petisset conloquium, ex-
 A. C. 171. istimabant deberi. Joco etiam Marcius cunctantes movit.
Minor, inquit, ad majorem, et (³³ quod Philippo ipsi cognomen erat) *filius ad patrem transeat.* Facile persuasum id regi est. Aliud deinde ambigebatur, cum quam multis transiret. Rex, cum omni comitatu transire, sequum censebat: legati vel cum tribus venire jubebant, vel, si tantum agmen traduceret, obsides daret, nihil fraudis fore in conloquio. Hippiam et Pantauchum, quos et legatos miserat, principes amicorum, obsides dedit. Nec tam in pignus fidei obsides desiderati erant, quam ut adpareret sociis, nequaquam ex dignitate pari congrédi regem cum legatis. Salutatio non tamquam hostium, sed hospitalis ac benigna fuit; positisque sedibus consederunt.

Marci oratio.

XL. Quum paullisper silentium fuisset: *Expectari, nos, inquit Marcius, arbitror, ut respondeamus literis tuis, quas Corcyram misisti, in quibus quæris, quid ita legati cum militibus venerimus, et præsidia in singulas urbes dimittamus? Ad hanc interrogationem tuam et non respondere vereor, ne superbum sit, et vera respondere, ne nimis acerbum audienti tibi videatur. Sed quum aut verbis castigandus, aut armis sit, qui fœdus rumpit; sicut bellum adversus te alii, quam mihi, mandatum malim, ita orationis acerbiter adversus hospitem,* ³⁴ *utcumque est, subibo: ³⁵ sicut medici, quum salutis causa tristiora remedia adhibent. Ex quo regnum adeptus es, unam rem te, quæ facienda fuerit, senatus fecisse censet; quod legatos Romam ad renovandum *** judicat potius, quam, quum renovatum esset, violandum. Abrupolim, socium atque amicum populi Romani, regno expulisti. Artetari interfestores, ut cæde (ne quid ultra dicam) lætatum adpareret, recepisti, qui omnium Illyriorum fidiissimum Romano nomini regulum occiderant. Per Thessaliam et Maliensem agrum cum exercitu contra fœdus Delphos isti: Byzantiis item contra fœdus misisti auxilia. Cum Boeotia, sociis nostris, ³⁶ secretam tibi ipsi societatem, quam non licebat, jurejurando pepigisti. Thebanos legatos, Eversam^a et Callicritum, venientes a nobis, quærere malo, quis interfecerit, quam arguere. In Ætolia bellum intestinum et cædes principum per quos, nisi per tuos, factæ videri possunt? Dolopes a te ipso evastati sunt. Eumenes rex, ab Roma quum in regnum rediret, prope ut victima Delphis*

^a Eversam Orev.

³³ * Quod Philippo ipsi cognomen erat] Quia Marcio cognomen erat Philippus, quod patri Persei nomen fuerat.

³⁴ *Utrumque est]* Supple, res. Quantumvis grave sit acerbiter orationis adversus hospitem expromere. Magis

placeret tamen, quicumque est.

³⁵ *Sicut medici, quum]* Potest abesse vocula *quum* sine sensus dispendio.

³⁶ * *Secretam tibi ipsi]* Peculiarem et propriam tibi ipsi, separatim a nobis.

in sacro loco ante aras mactatus, quem insimulet, piget re- U. C. 581.
 ferre. Quæ hospes Brundisinus occulta facinora indicet, cer- A. C. 171.
 tum habeo, et scripta tibi omnia ab Roma esse, et legatos tuos
 renunciasse. Hæc ne dicerentur a me, uno modo vitare potu-
 isti, non quærendo, quam ob causam exercitus in Macedoniam
 trajicerentur, aut præsidia in sociorum urbes mitteremus.
 Quærenti tibi superbius tacuissemus, quam vera respondimus.
 Equidem pro paterno nostro hospitio faveo orationi tuæ, et opto,
 ut aliquam mihi materiam præbeas agendæ tuæ apud senatum
 causæ.

XLI. Ad ea rex: Bonam causam, si apud iudices æquos ^{Persæus se}
 ageretur, apud eosdem et accusatores et iudices agam. ^{Purgat.} Eorum
 autem, quæ objecta sunt mihi, partim ea sunt, quibus nescio an
 gloriari debeam; partim, quæ fateri non erubescam; partim,
 quæ verbo objecta verbo negare sit. Quid enim, si legibus ves-
 tris hodie reus sim, aut index Brundisinus, aut Eumenes mihi
 objiciat, ut accusare potius vere, quam conviciari, videantur?
 Scilicet, nec Eumenes, quam tam multis gravis publice ac pri-
 vatum sit, alium, quam me, inimicum habuit: neque ego potio-
 rem quemquam ad ministeria facinorum, quam Rammium,
 (quem neque unquam ante videram, nec eram postea visurus)
 invenire potui. Et Thebanorum, quos naufragio perisse con-
 stat, et Artetari cadis mihi reddenda ratio est. in qua tamen
 nihil ultra objicitur, quam interfectores ejus in regno exsulasse
 meo. Cujus conditionis iniquitatem ita non sum recusaturus,
 si vos quoque accipitis, ut, quicumque exsules in Italiam aut
 Romam se contulerunt, his facinorum, propter quæ damnati
 sunt, auctores vos fuisse fateamini. Si hoc et vos recusabitis,
 et omnes aliæ gentes, ego quoque inter ceteros ero. Et, Her-
 cule, quid adinet cuiquam exsilium patere, si nusquam exsuli
 futurus locus est? Ego tamen istos, ut primum in Macedonia
 esse, admonitus a vobis, comperi, requisitos abire ex regno
 jussi, et in perpetuum interdixi finibus meis. Et hæc quidem
 mihi, tamquam causam dicenti reo, objecta sunt: illa, tam-
 quam regi, et quæ de fœdere, quod mihi est vobiscum, discepta-
 tionem habeant. Nam, si est in fœdere ita scriptum, ut ne, si
 bellum quidem quis inferat, tueri me regnumque meum liceat,
 mihi fatendum est, quod me armis adversus Abrupolim, socium
 populi Romani, defenderim, fœdus violatum esse. Sin autem
 hoc et ex fœdere licuit, et jure gentium ita comparatum est, ut
 arma armis propulsentur, quid tandem me facere decuit, quum
 Abrupolis fines mei regni usque ad Amphipolim pervastasset,
 multa libera capita, magnam vim Mancipiorum, multa millia
 pecorum abegisset? Quiescerem et paterer, donec Pellam et in-
 regionem meam armatus pervenisset? At enim bello quidem
 justo sum persecutus; sed vinci non oportuit eum, neque ea,
 quæ victis accidunt, pati: quorum casum quum ego subierim,

U. C. 581. *qui sum armis lacessitus, quid^o potest queri sibi accidisse, qui*
 A. C. 171. *caussa belli fuit? Non sum eodem modo defensurus, Romani,*
quod Dolopas armis coërcuerim: quia, ⁷⁷ etsi non merito eo-
rum, jure feci meo; quam mei regni, meæ ditionis essent, ves-
tro decreto patri adtributi meo. Nec, si causa reddenda sit,
non vobis, nec fœderatis, sed iis, qui ne in servos quidem sæva
atque injusta imperia probant, plus æquo et bono sævisse in eos
videri possum. quippe Euphranorem, præfectum a me inposi-
tum, ita occiderunt, ut mors poenarum ejus levissima fuerit.

XLII. *At, quum processissem inde ad visendas Larissam,*
et Antrona, et ⁷⁸ Pylleon, quo in propinquo multo ante debita
vota persolverem, Delphos sacrificandi causa adscendi. Et
hic, criminis augendi causa, cum exercitu me fuisse adjicitur.
Scilicet, ut, quod nunc vos facere queror, urbes occuparem, ar-
cibus inponerem præsidia. Vocate in concilium Græciæ civi-
tates, per quas iter feci; queratur unusquibet militis mei in-
juriam; non recusabo, quin, simulato sacrificio, aliud petisse
videar. Ætolis et Byzantiis præsidia misimus, et cum Bæotis
amicitiam fecimus. Hæc, qualiacumque sunt, per legatos meos
non solum indicata, sed etiam excusata sunt sæpe in senatu ves-
tro: ubi aliquos ego disceptatores, non tam æquos, quam te, Q.
Marci, paternum amicum et hospitem, habebam. Sed nondum
Romam accusator Eumenes venerat; qui calumniando omnia
detorquendoque suspecta et invisa efficeret, et persuadere vobis
conaretur, non posse Græciam in libertate esse, et vestro mu-
nere frui, quoad regnum Macedoniæ incolume esset. Circum-
agetur hic orbis: erit mox, qui arguat, ne quidquam Antiochum
⁷⁹ ultra jura Tauri remotum: graviolem multo Asiæ, quam
Antiochus fuerit, Eumenem esse: nec conquiescere socios ves-
tros posse, quoad regia Pergami sit. eam arcem supra capita
finitimarum civitatum inpositam. Ego hæc, Q. Marci et A.
Atili, quæ aut a vobis objecta, aut purgata a me sunt, talia
esse scio, ut aures, ut animi audientium sint: nec tam referre,
quid ego, aut qua mente fecerim, quam quomodo id vos factum
accipiat. Conscius mihi sum, nihil me scientem deliquisse:
et, si quid fecerim imprudentia lapsus, corrigi me et emendari
castigatione hac posse. Nihil certe insanabile, nec quod bello
et armis persequendum esse censeatis, commisi: at^p frustra
clementiæ gravitatisque vestræ fama vulgata per gentes est, si

^o qui Gron. Crev. ^p aut Ead.

⁷⁷ *Etsi non merito eorum*] Etiamai concederem illos non meruisse ea quæ passi sunt.

⁷⁸ *Pylleon*] Legit Turnebus *Pteleon* ex Homeri Catalogo, Ἀρχιδανος ὁ Ἀστυνοῦ, ἢ Πτελεῖς λιχνησίων. Infra quoque, c. 67. hujus libri, Antron et Pteleon ut vicinæ urbes conjunguntur.

Itaque certa constat huic emendationi auctoritas.

⁷⁹ *Ultra jura Tauri remotum*] Magis Livianum foret *emotum*, quod annotavit Gronovius ad c. 50. hujus libri. Vid. supra l. XXXVII. c. 53. et l. XXXVIII. c. 53. et aliquot aliis in locis.

talibus de causis, quæ viz querela et expostulatione dignæ sunt, arma capitis, et regibus sociis bella inferitis. U. C. 381.
A. C. 171.

XLIII. Hæc dicenti tum adsensus Marcius auctor fuit mittendi Romam legati, quum experienda omnia ad ultimum, nec prætermittendum¹ spem ullam censuisset. Reliqua consultatio erat, quonam modo tutum iter legisset. ad id quum necessaria petitio induciarum videretur, cupe-
retque Marcius, neque aliud conloquio petisset, gravate et² in magnam gratiam petentis concessit. nihil enim satis Inducias.
paratum ad bellum in præsentia habebant Romani, non exercitum, non ducem: quum Perseus (ni spes vana pacis obcæcasset consilia) omnia præparata atque instructa haberet, et suo maxime tempore atque alieno hostibus incipere bellum posset. Ab hoc conloquio, fide induciarum interposita,³ legati Romani in Bœotiam comparati sunt. Ibi jam Bœotiam
motus.
motus coeperat esse, discedentibus a societate communis concilii Bœotorum quibusdam populis, ex quo renunciatum erat, respondisse legatos, adpariturum, quibus populis proprie societatem cum rege jungi displicuisset. Primi a Chæronea legati, deinde a Thebis, in ipso itinere occurrerunt, adfirmantes non interfuisse se, quo societas ea decreta esset, concilio: quia, legati, nullo in præsentia responso dato, Chalcidem se sequi jusserunt. Thebis magna contentio orta erat ex alio certamine. Comitibus prætoris Bœotorum victa pars, injuriam persequens, coacta multitudine decretum fecit Thebis, ne Bœotarchæ urbibus reciperentur. Exsules The-
spias universi concesserunt: inde (recepti enim sine cunctatione erant) Thebas, jam mutatis animis, revocati decretum faciunt, ut duodecim, qui privati coetum et concilium habuissent, exilio multarentur. Novus deinde prætor (Ismenias is erat, vir nobilis ac potens) capitalis pœnæ absentes eos decreto damnat. Chalcidem fugerant: inde ad Romanos Larissam profecti,⁴ causam cum Perseo societatis in Ismeniam contulerant. ⁵Ex contentione ortum certamen. utriusque tamen partis legati ad Romanos venerunt, et exsules accusatoresque Ismenias, et Ismenias ipse.

XLIV. Chalcidem ut ventum est, aliarum civitatum

¹ prætermittendam Gron. Crev.

⁴⁰ In magnam gratiam petentis] Ita ut rex, qui petebat inducias, magnam gratiam pro iis concessis debere videretur.

⁴¹ Legati Romani in Bœotiam comparati sunt] Vitium esse videtur in verbo comparati. Legit Gronævius *conversi*.

⁴² Causam cum Perseo societatis] Videtur hic excidisse aliquod verbum, quale esset *initia*. Sic enim rotundior

foret oratio: *causam initia cum Perseo societatis*.

⁴³ Ex contentione ortum certamen] Hæc alio caractere edenda curavimus, tanquam dicta ab exsulis Bœotia. Il nempè significant ex contentione quæ fuerat inter ipsos et Ismeniam de societate cum Perseo, ortum certamen, quod eo eruperat, ut ipsis in exilium abire necesse foret.

U. C. 581. principes, id quod maxime gratum erat Romanis, suo quique proprio decreto Persei societatem adspersati, Romanis se adjungebant: Ismenias gentem Boeotorum in fidem Romanorum permitti æquum censebat. inde certamine orto, nisi in tribunal legatorum perfugisset, hand multum abfuit, quin ab exsulibus fautoribusque eorum interficeretur. Thebæ quoque ipsæ, quod Boeotiæ caput est, in magno tumultu erant, aliis ad regem trahentibus civitatem, aliis ad Romanos. et turba Coronæorum¹ Haliartiorumque convenerat ad defendendum decretum regis societatis. sed constantia principum, docentium cladibus Philippi Antiochique, quantæ esset vis et fortuna imperii Romani, victa eadem multitudo et, ut tolleretur regia societas, decrevit, et eos, qui auctores paciscendæ amicitiae fuerant, ad satisfaciendum legatis Chalcidem misit, fideique legatorum commendari civitatem jussit. Thebanos Marcius et Atilius læti audierunt, ⁴⁴ auctoresque et his separatim singulis fuerunt ad renovandam amicitiam mittendi Romam legatos. Ante omnia exsules restitui jusserunt, et ⁴⁵ auctores regis societatis decreto suo damnarunt. Ita, quod maxime volebant, discusso Boeotico concilio, Peloponnesum proficiscuntur, Ser. Cornelio Chalcidem arcesso. Argis præbitum est iis concilium: ubi nihil aliud a gente Achæorum petierunt, quam ut mille milites darent. id præsidium ad Chalcidem tuendam, dum Romanus exercitus in Græciam trajiceretur, missum est. Marcius et Atilius, peractis, quæ agenda in Græcia erant, principio hiemis Romam redierunt.

Boeoticum
concilium
discussum.

Legati
Rom. in A-
sia insulas.

XLV. Inde legatio sub idem tempus in Asiam circum insulas missa. tres erant legati, Ti. Claudius, P. Postumius, M. Junius. ii circumeuntes hortabantur socios ad suscipiendum adversus Persea pro Romanis bellum: et, quo quæque opulentior civitas erat, eo adcuratius agebant, quia minores secuturæ majorum auctoritatem erant. Rhodii maximi ad omnia momenti habebantur, quia non favere tantum, sed adjuvare etiam viribus suis bellum poterant, quadraginta navibus auctore ⁴⁶ Hegesilocho comparatis. qui, quum in summo magistratu esset, (Prytanin ipsi vocant) multis rationibus pervicerat Rhodios, ut, omissa, quam sæpe vanam

¹ Coronæorum Crev.

⁴⁴ Auctoresque et his separatim singulis] Recte Gronovius, auctoresque et his, nempe Thebanis, et separatim singulis Boeotiæ civitatibus. Id et postulat sensus, et firmat Polybii auctoritas, Legat. 73.

⁴⁵ Auctores regis societatis decreto suo damnarunt] Ismenias cum Niceta quodam in carcerem conjecti, non

multo post mortem sibi consciverunt. Testis est Polybius ibidem.

⁴⁶ Hegesilocho] Hic olim legebatur Hegesilo. Apud Polyb. vero Legat. 64. vocabatur hic idem Rhodiorum magistratus Γαβιλοχος. Fulvius Ursinus alterum ex altero correxit, ut hic haberetur Hegesilocho, apud Polybium Γαβιλοχος.

experti essent, regum fovendorum spe, Romanam societatem (nam tum in terris vel viribus, vel fide stabilem) retinerent. *Bellum imminere cum Perseo: desideraturos Romanos eundem navalem adparatum, quem nuper Antiochi, quem Philippi ante bello vidissent. trepidaturos tum repente paranda classe, quam mittenda esset; nisi reficere naves, nisi instruere navalibus sociis cœpissent. Id eo magis enise faciendum esse, ut crimina delata ab Eumene fide rerum refellerent.* His incitati, quadraginta navium classem instructam ornatamque legatis Romanis advenientibus, ut non exspectatam adhortationem esse adpareret, ostenderunt. Et hæc legatio magnum ad conciliandos animos civitatum Asiæ momentum fuit. Decimius unus sine ullo effectu, captarum etiam pecuniarum ab regibus Illyriorum suspicione infamis, Romam rediit.

XLVI. Perseus, quum a conloquio Romanorum in Macedonia recepisset sese, legatos Romam de inchoatis cum Marcio conditionibus pacis misit: ⁴⁷et Byzantium et Rhodum literas legatis ferendas dedit. In literis eadem sententia ad omnes erat: *conlocutum se cum Romanorum legatis, quæ audisset, quæque dixisset, ita disposita, ut superior fuisse in disceptatione videri posset.* Apud Rhodios legati addiderunt, *Confidere pacem futuram. auctoribus enim Marcio atque Atilio, missos Romam legatos. Si pergerent Romani contra fœdus movere bellum, tum omni gratia, omni opes eritendum fore Rhodiis, ut reconcilient pacem. Si nihil deprecando proficiant, id agendum, ne omnium rerum jus ac potestas ad unum populum perveniat. Quum ceterorum id interesse, tum præcipue Rhodiorum, ⁴⁸qui plus inter alias civitates dignitate atque opibus excellant: quæ serua atque obnoxia fore, si nullus alio sit, quam ad Romanos, respectus.* Magis et literæ et verba legatorum benigne sunt audita, quam momentum ad mutandos animos habuerunt: potentior esse partis melioris auctoritas cœperat. Responsum ex decreto est: *Optare pacem Rhodios. si bellum esset, ne quid ab Rhodiis speraret aut peteret rex, quod veterem amicitiam,*

Perseus legatos Byzantium et Rhodum mittit.

⁴⁷ Et Byzantium, et Rhodum] Hic aliquid videtur vel corruptum esse, vel excidisse. Hoc probant primo ea quæ sequuntur. In literis eadem sententia ad omnes erat. Vox enim omnes latius aliquid sonat, quam ut de duabus tantum civitatibus, Byzantio et Rhodo, dici potuerit. Deinde vero Polybius, ex quo hæc omnia descripta sunt, significat Legat. 66. plures fuisse populos, ad quos hæc litteræ missæ fuerint. Postquam enim exposuit, quid illæ litteræ continerent, subiungit: Circa

alias quidem civitates per tabellarios duntaxat litteras illas misit: Rhodum vero etiam legatos cum litteris. Itaque hic Livii locus culpa librarii deformatus profecto est, et ejus sententia ex Polybio resingenda.

⁴⁸ Qui plus . . . excellant] Si hoc modo legatur, vacat ei plus. Lege quo plus. Polybius, *ὁ γὰρ πλεον ἐξέστηται τῆς ἰσχυρίας καὶ ταφύρας, καὶ διατεταμένον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ τῆς ἀφύρας, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἑλληνικῆς ἰσχυρίας.*

U. C. 581. *multis magnisque meritis pace belloque partam, disjungeret*
 A. C. 171. *sibi ab Romanis.* ⁴⁹ Ab Rhodo redeuntes, Bœotiae quoque civitates, et Thebas, et Coronæam, et Haliartum, adierunt: quibus expressum invitis existimabatur, ut, relicta regia societate, Romanis adjungerentur. Thebani nihil moti sunt: quamquam nonnihil, et damnatis principibus, et restitutis exsulis, succensebant Romanis. Coronæi et Haliartii, favore quodam insito in reges, legatos in Macedoniam miserunt, præsidium petentes, quo se adversus inpotentem superbiam Thebanorum tueri possint. Cui legationi responsum ab rege est, *præsidium se propter inducias cum Romanis factas mittere non posse: tamen suadere, ita a Thebanorum injuriis, qua possent, ut se vindicarent, ne Romanis præberent causam in se saviendi.*

Marcus le-
gationem
renunciat.

XLVII. Marcus et Atilius Romam quum venissent, legationem in Capitolio ita renunciarunt, ut nulla re magis gloriarentur, quam decepto per inducias et spem pacis rege. *Adeo enim adparatibus belli fuisse instructum, ipsis nulla parata re, ut omnia opportuna loca præoccupari ante ab eo potuerint, quam exercitus in Græciam trajiceretur. Spatio autem induciarum sumto, venturum illum nihilo paratiorem; Romanos omnibus instructiores rebus cæpturos bellum. Bœotorum quoque se concilium arte distraxisse, ne conjungi amplius ullo consensu Macedonibus possent.* Hæc, ut summa ratione acta, magna pars senatus adprobabat: veteres et moris antiqui memores negabant, *se in ea legatione Romanas agnoscere artes. Non per insidias et nocturna prœlia, nec simulatam fugam improvisosque ad incautum hostem reditus, nec ut astu magis, quam vera virtute, gloriarentur, bella majores gessisse.* ⁵⁰ *indicare prius, quam gerere, solitos bella, denunciare etiam; interdum locum finire, in quo dimicaturi essent. Eadem fide indicatum Pyrrho regi medicum, vitæ ejus insidiantem: eadem* ⁵¹ *Faliscis vinctum traditum proditorem liberorum regis. Hæc Romana esse, non versutiarum Punicarum, neque calliditatis Græcæ: apud quos fallere hostem, quam vi superare, gloriosius fuerit. Interdum in præsens tempus plus profici dolo, quam virtute: sed ejus demum animum in perpetuum*

Senibus in-
probat.

* est del. Crev.

⁴⁹ *Ab Rhodo redeuntes, Bœotiae quoque civitates]* Polybius diversos legatos Rhodum et in Bœotiam missos esse clare docet Legat. 65. et 66. Quod ideo observamus, quia ceteroquin eum in hac omni narratione sequitur et describit noster.

⁵⁰ *Indicare .. solitos bella, denunciare etiam]* Bellum indicabatur senatus decreto ac populi jussu: tum denunciabatur vel ipse utique regi aut populo,

cui indictum fuerat, vel saltem ad proximum in finibus præsidium. Vid. supra, l. XXXI. c. 8.

⁵¹ *Faliscis vinctum traditum proditorem liberorum regis]* Sigonius existimat alios hic auctores secutum esse Livium, quam quos secutus est in ipse re narranda, supra l. V. c. 27. Gronovius legi posse putat *proditorem liberorum magistrum.*

vinci, cui confessio expressa sit, se neque arte, neque casu, sed U. C. 361. conlatis cominus viribus, justo ac pio bello esse superatum. A. C. 171. Hæc seniores, quibus nova hæc minus placebat sapientia. vicit tamen ea pars senatus, cui potior utilis, quam honesti, cura erat, ut comprobaretur prior legatio Marcii, ⁵² et eodem rursus in Græciam cum quinquerebus remitteretur, ^{In Græciam remittitur.} jubereturque cetera, uti e republica maxime visum esset, agere. A. quoque Atilium miserunt ad occupandam Larissam in Thessalia, timentes, ne, si induciarum dies exisset, Perseus, præsidio eo¹ misso, caput Thessaliæ in potestate haberet. Duo millia peditum Atilius ab Cn. Sicinio accipere ad eam rem agendam jussus. et P. Lentulo, qui ex Achaia redierat, trecenti² milites Italici generis dati, ut ⁵³Thebis daret operam, ut in potestate Bœotia esset.

XLVIII. His præparatis, quamquam ad bellum consilia Legati Per-
erant destinata, senatum tamen præberi legatis placuit. ⁵⁴relata
Eadem fere, quæ in conloquio ab rege dicta erant, ⁵⁵relata
ab legatis. Insidiarum Eumeni factarum crimen, et ma-
xima cura, et minime tamen probabiliter, (manifesta enim
res erat) defensum. Cetera deprecatio erat: sed non eis
animis audiebantur, qui aut doceri, aut flecti possent. De-
nunciatum, extemplo mœnibus urbis Romæ, Italia intra ^{Excedere Italia jussu.}
trigesimum diem excederent. P. Licinio deinde consuli,
cui Macedonia provincia obvenerat, denunciatum, ut exer-
citui diem primam quamque diceret ad conveniendum. C. Lucretius
Lucretius prætor, cui classis provincia erat, cum quadra-
ginta quinquerebus ab urbe profectus: nam ex refectis
navibus alias in alium usum retineri ad urbem placuit.
Præmissus a prætore est ⁵⁵frater Lucretius³ cum quinque-
reme una: jussusque, ab sociis ex fœdere acceptis navibus,
ad Cephalleniam classi obcurrere. ab Rheginis triremi una,
ab Locris duabus, ab Uritibus quatuor, præter oram Italise
supervectus Calabriæ extremum promontorium in Ionio
mari, Dyrrhachium trajicit. Ibi decem ipsorum Dyrrha-
chinorum, duodecim Issæorum, quinquaginta quatuor Gen-
tii regis lembos nactus, simulans se credere, eos in usum
Romanorum comparatos esse, omnibus abductis, die tertio
Corcyram, inde protinus in Cephalleniam trajicit. C. Lu-

¹ eo del. Gron. Grev.² trecenti Emd.³ M. Lucretius Grev.

⁵² Et eodem rursus in Græciam] Tolle duas postremas voces, manifestum glossæma, interpretando ⁵³ eodem inepte additum. Idem plane vitium inreperat supra l. XXXVII. c. 19. eodem *Adramyttium*, ubi itidem no-
men urbis tollendum esse monuimus. Hic videtur præterea excidisse nume-
rus quinquerebunt.

⁵³ Thebis] Thebis manens, Thebas tenens.

⁵⁴ Relata] Iterata.

⁵⁵ Frater M. Lucretius] In vulgatis hic prætoris frater caret prænominem. Restitutum ei est hoc loco ex auctoritate Gronovii, qui observavit eum appellari M. Lucretium, infra c. 56.

U. C. 581. cretius prætor ab Neapoli profectus, superato freto, die
A. C. 171. quinto in Cephalleniam transmisit. Ibi stetit classis, simul
opperiens, ut terrestres copię trajicerentur, simul, ut onerarię,
ex agmine suo per altum dissipatę, consequerentur.

Licinius
Cos. profici-
ascitur in
Macedo-
niam.

XLIX. Per hos forte dies P. Licinius consul, votis in Capitolio nuncupatis, paludatus ab urbe profectus est. Semper quidem ea res cum magna dignitate ac maiestate geritur: præcipue tamen convertit oculos animosque, quum ad magnum nobilemque, aut virtute aut fortuna, hostem, eundem consulem prosequuntur. Contrahit enim non⁵⁶ officij modo cura, sed etiam studium spectaculi, ut videant ducem suum, cujus imperio consilioque⁵⁷ summam rempublicam tuendam permiserunt. Subit deinde cogitatio animum, qui belli casus, quam incertus fortunę eventus, communisque Mars belli sit: adversa, secunda, quęque inscitia et temeritate ducum clades sæpe acciderint; quę contra bona prudentia et virtus adtulerit. Quem scire mortalium, utrius mentis, utrius fortunę consulem ad bellum mittant? triumphantemne mox cum exercitu victore scandentem Capitolium ad eosdem Deos, a quibus proficiascatur, visuri; an hostibus eam præbituri lætitiā sint? Persi autem regi, adversus quem ibatur, famam et bello clara Macedonum gens, et Philippus pater, inter multa prospere gesta Romano etiam nobilitatus bello, præbebat; tum ipsius Persei nunquam, ex quo regnum accepisset, desitum belli expectatione celebrari nomen. cum his cogitationibus omnium ordinum homines proficiscentem consulem persecuti sunt. Duo consulares tribuni militum cum eo missi, C. Claudius, Q. Mucius; et tres illustres juvenes, P. Lentulus, et duo Manlii Acidini. alter⁵⁸ M. Manlii, alter L. Manlii filius erat. Cum iis consul Brundisium ad exercitum, atque inde, cum omnibus copiis transvectus, ad Nymphæum in Apolloniati agro posuit castra.

Perseus
consilium
habet.

L. Paucos ante dies Perseus, postquam legati, ab Roma regressi, præciderant spem pacis, consilium habuit. Ibi⁵⁹ aliquamdiu diversis sententiis certatum est. Erant, quibus vel stipendium pendendum, si injungeretur, vel agri parte cedendum, si multarent; quidquid denique aliud pacis causa patiendum esset, non recusandum videretur, nec committendum, ut in aleam tanti casus se regnumque da-

56 Officij] Privati: * ut cuique cum eo qui proficiascitur privatim aut amicitia, aut cognatio, aut alia aliqua necessitudo est.

57 Summam rempublicam] Et hic, quemadmodum supra, c. 33. inversę erant literę P. R. pro R. P.

58 M. Manlii] Atqui supra, l. VI. c. 20. memoravit Livius gentis Manlię decreto cautum esse, ne quis deinde M. Manlius vocaretur. Itaque hic vitium est in prænominē.

59 Aliquamdiu diversis] Sic recte Sigonius pro aliquam diversis.

ret. Si possessio haud ambigua regni maneret, multa diem U. C. 581.
 tempusque adferre posse, quibus non amissa modo recuperare, A. C. 171.
 sed timendus ultro iis esse, quos nunc timeret, posset. Cete-
 rum multo major pars ferocioris sententiae erat: Quidquid
 cessisset, cum eo simul regno protinus cedendum esse, adfirma-
 bant. Neque enim Romanos pecunia aut agro egere: sed hoc
 scire, quoniam omnia humana, tum maxima quaeque et regna et
 imperia sub casibus multis esse. ⁶⁰ Karthaginensium opes fre-
 gisse sese, et cervicibus eorum praepotentem finitimum regem
 imposuisse: Antiochum progeniemque ejus ⁶¹ ultra jura Tauri
 remotum. Unum esse Macedonia regnum, et regione propin-
 quam et quod, ⁶² sicubi populo Romano sua fortuna laebet,
 antiquos animos regibus suis videatur posse facere. Dum in-
 tegrae res. ⁶³ apud animum suum Persea debere, utrum, sin-
 gula concedendo, nudatus ad extremum opibus extorrisque regi-
 no, Samothraciam aliamve quam insulam petere ab Romanis,
 ubi privatus superstes regno suo in contemptu atque inopia con-
 senescat, malit: an, armatus vindex fortunae dignitatisque suae,
 ita ut viro fortis dignum sit, patiatur, quodcumque casus belli
 tulerit; aut victor liberet orbem terrarum ab imperio Romano.
 Non esse admirabilius Romanos Graecia pelli, quam Hanniba-
 lem Italia pulsum esse. neque, Hercule, videre, quid conveniat,
 fratri, adfectanti per injuriam regnum, summa vi restitisse;
 alienigenis bene parta eo cedere. ⁶⁴ Postremo ita bello et pace
 quaeri, ut inter omnes conveniat, nec turpius quidquam esse,
 quam sine certamine cessasse regno: nec praeclearius quidquam,
 quam pro dignitate ac majestate omnem fortunam expertum
 esse.

LI. Pellae, in vetere regia Macedonum, hoc consilium
 erat. Geramus ergo, inquit, Diis bene juvantibus, quando
 ita videtur, bellum: literisque circa praefectos dimissis, Ci-
 tium (Macedoniae oppidum est) copias omnes contrahit.
 ipse centum hostiis sacrificio regaliter ⁶⁵ Minervae, quam

¶ *populus Romanus* Gron. Crev.

⁶⁰ *Karthaginensium opes fragisse*
 see] Vox sese redundat, et videtur
 nata esse ex vitiosa repetitione ultima-
 rum litterarum verbi praecedentis.

⁶¹ *Ultra jura Tauri remotum*] Hic
 quoque, ut c. 42. supra, magis placeret
 emendari.

⁶² *Sicubi populus Romanus sua for-
 tuna laebet*] Recte videtur emendare
 Clericus, *Sicubi populus Romano sua
 fortuna laebet*. Atque id quidem eo
 facilius admitti debet, quod P. R. aut
 additis pauculis litteris *Pop. Rom.*
 scribere vulgo solebant.

⁶³ *Sic cogitare*] Has duas voces
 adjicit Sigonius explendo sensui.

⁶⁴ *Postremo ita bello et pace quaeri*
 Loca corrupta: cujus sensum aegre,
 verba nullomodo assequi nos posse
 speramus. Ceterum ex particulis ita . .
 ut videtur inferri posse, aliquid priore
 membro dictum fuisse, quod aliquatenus
 adversaretur his quae in secundo
 membro dicuntur: prorsus quasi prior
 membro praefixum esset et *quomvis*,
 alteri tamen. Itaque suspicamur hanc
 fuisse Livii mentem, ut significare vo-
 luerit, ita potliorem esse bello pacem,
 ut tamen inter omnes conveniat, etc.

⁶⁵ *Minervae, quam vocant Alciden*] Probabilis videtur Turnebi conjectura,
 qui legit *Alcidemum*, id est, populi

U. C. 681. vocant Alcidem, confecto, cum purpuratorum et satellitum
 A. C. 171. manu profectus Citium est. eo jam omnes Macedonum ex-
 ternorumque auxiliorum convenerant copiae. Castra ante
 urbem ponit, omnesque armatos ⁶⁶ in campo struxit. ⁶⁷ Sum-
 ma omnium quadraginta millia armata fuere: quorum pars
 ferme dimidia phalangitæ erant. ⁶⁸ Hippias Bercæus præ-
 erat. Delecta deinde et viribus et robore ætatis, ex omni
 cætratorum numero, duo erant agemata: hanc ipsi legio-
 nem vocabant. Præfectos habebant Leonatum et Thrasip-
 pum ⁶⁹ Eulyestas. Ceterorum cætratorum trium ferme mil-
 lium hominum, dux erat Antiphilus Edessæus. Pæones, et
 ex ⁷⁰ Parorea et Parstrymonia (sunt autem ea loca subjecta
 Thraciæ) et Agrianes, admixtis etiam ⁷¹ Thracibus incolis,
 trium millium ferme et ipsi expleverunt numerum. Arma-
 verat contraxeratque eos Didas Pæon, qui adolescentem
 Demetrium occiderat. Et armatorum duo millia Gallorum
 erant, præfecto Asclepiodoto. Ab Heraclea ex Sintiiis tria
 millia Thracum liberorum suum ducem habebant. Creten-
 sium par pene numerus suos duces sequebatur: Susum Pha-
 lasarneum et Syllum Gnosium. Et Leonides Lacedæmo-
 nius quingentis ex Græcia, mixto generi hominum, præ-
 erat. Regii is generis ferebatur; exsul, damnatus fre-
 quenti concilio Achæorum, literis ad Persea deprensus. A-
 tolorum et Bœotorum, qui non explebant plus quam quin-
 gentorum omnes numerum, Lyco Achæus præfectus erat.
 Ex his mixtis tot populorum, tot gentium auxiliis duodecim
 millia armatorum ferme efficiebantur. Equitum ex tota Ma-
 cedonia contraxerat tria millia. Venerat eodem Cotys, Seu-
 thæ filius, rex gentis Odrysarum, cum mille electis equiti-
 bus, pari ferme peditum numero. Summa totius exercitus
 triginta novem millia peditum erant, quatuor equitum. Satis
 constabat, ⁷² secundum eum exercitum, quem Magnus Alex-

bur. In hanc mentem eum deduxe-
 runt alia quædam Minervæ cognomina
 huic affinis, ut *Ambros*, populi salus,
 Ἀλμπρός, fortiter pugnans.

⁶⁶ *In campo struxit*] Melius vide-
 retur Gronovio *instruxit*.

⁶⁷ *Summa omnium*] Vel hic intel-
 ligendi sunt soli pedites, vel numerus
 male conceptus est, legendumque *qua-*
draginta tria millia. Vid. hoc ipso ca-
 pite versus finem.

⁶⁸ *Hippias Bercæus*] Olim *Bercæ-*
us: ut et infra legebatur *Antiphilus*
Edessæus pro *Edessæus*. Utrumque
 nomen correxit idem Sigonius.

⁶⁹ *Eulyestas*] Turnebus, *Elymiotas*.
 Forte *Lyncestas*. GRONOVIVS.

⁷⁰ *Parorea*] Hoc nomen ex vi vo-
 cabuli exprimit regionem montibus

propinquam. *Parstrymonia* regio est
 ad Strymonem.

⁷¹ *Thracibus incolis*] Thracibus qui
 in Agrianum regionem transferant, ibi-
 que habitabant.

⁷² *Secundum eum exercitum quem*
Magnus Alexander] Ita loquitur Li-
 vius, quasi Alexandri exercitus Persei
 copias vel superasset numero, vel certe
 æquasset. Constat tamen ex scripto-
 rum omnium consensu, ipsum illum
 exercitum Orbis domitorem minus mi-
 litum habuisse, quam quot secum Per-
 seus ducebat. Plutarcho auctore in
 Alexandro, copiarum ejus numerum
 qui maximum edidere, tradunt fuisse
 quatuor et triginta millium peditum,
 equitum quatuor. Justinus, l. XI. c.
 6. triginta due ei peditum millia tri-

ander in Asiam trajecit, numquam ullius Macedonum regis U. C. 881.
copias tantas fuisse. A. C. 171.

LII. Sextus et vicesimus annus agebatur, ex quo petenti Philippo data pax erat: per id omne tempus quieta Macedonia et progeniem ediderat, cujus magna pars matura militis esset, et levibus bellis Thracum adcolarum, quæ exercerent magis, quam fatigarent, sub assidua tamen militia fuerat: et diu meditatum Philippo primo, deinde et Persi, Romanum bellum, omnia ut instructa parataque essent, effecerat. Mota parumper acies, (⁷³ non justo decursu tamen) ne stetiase tantum in armis viderentur: armatosque, sicut erant, ad concionem vocavit. Ipse constitit in tribunali, circa se habens filios duos: quorum major Philippus, natura frater, adoptione filius; minor, quem Alexandrum vocabant, naturalis erat. Cohortatus est milites ad bellum: ⁷⁴ injuriam populi Romani in patrem seque commemoravit: *Illum, omnibus indignitatibus compulsus ad rebellandum, inter adparatum belli futo obpressum: ad se simul legatos, simul milites ad occupandas Græciæ urbes missos. Fallaci deinde conloquio per speciem reconciliandæ pacis extractam hiemem, ut tempus ad comparandum haberent. Consulem nunc venire cum duabus legionibus Romanis, quæ ⁷⁵ trecentos equites habeant, et pari ferme numero sociorum peditum equitumque. Eo ut accedant regum auxilia Eumenis et Masinissæ, non plus septem millia peditum, duo equitum futura. Auditis hostium copiis, respicerent suum ipsi exercitum; quantum numero, quantum genere militum præstarent tironibus, raptim ad id bellum conscriptis, ipsi, a pueris eruditi artibus militiæ, tot subacti atque durati bellis. Auxilia Romanis Lydos, et Phrygas, et Numidas esse: sibi Thracas, Gallosque, ferocissimas gentium. Arma illos habere ea, quæ sibi quisque paraverit pauper miles: Macedonas prompta ex regio adparatu, per tot annos patris sui cura et impensa facta. Commeatum illis quam procui, tum omnibus sub casibus maritimis fore: se et pecuniam et frumentum, præter redditus metallorum, in decem annos seposuisse. Omnia, quæ Deorum indulgentia, quæ regia*

Oratio Persei ad milites.

buit, quatuor millia et quingentos equites: quam sententiam videtur ipse secutus esse Livius, l. IX. c. 19. Vid. et Freinabem. qui ex priacis monumentis rem diligenter exsequitur, Suppl. in Curtium, l. II. c. 3.

⁷³ Non justo decursu tamen, ne stetiase tantum] Transponit Muretus: non justo decursu tamen; tantum, ne stetiase in armis viderentur. Gronovius. ^a Non decurrerunt plane: id tantum edidere motus, quod necesse erat: ut non stetiase in armis omnino

quieti viderentur.

⁷⁴ Injuriam populi Romani] Magis placeret injurias. Libro II. c. 38. Veteres populi Romani injurias, cladeque gentis Volcorum.

⁷⁵ Singula sena millia peditum et trecentos equites] Quinque primas voces inseruit Clericus ex mente Gronovii. Manifestum erat aliquid hoc loco deesse. Cur enim Perseus de solis equitibus mentionem faceret. Trecentos reposuit Sigonius pro tricenas.

U. C. 361. *cura præparanda fuerant, plena cumulataque habere Macedonas. animum habendum esse, quem habuerint majores eorum; qui, Europa omni domita, transgressi in Asiam, incognitum famæ aperuerint armis orbem terrarum: nec ante vincere desierint, quam* ⁷⁶ *Rubro mari inclusis, quod vincerent, defuerit. At, Hercule, nunc non de ultimis Indiæ oris, sed de ipsius Macedonia possessione certamen fortunam indixisse. Cum patre suo gerentes bellum Romanos* ⁷⁷ *speciosum Græciæ liberandæ tulisse titulum. nunc propalam Macedoniam in servitutem petere, ne rex vicinus imperio sit Romano, ne gens bello nobilis arma habeat. Hæc enim tradenda superbis dominis esse cum rege regnoque, si absistere bello, et facere imperata velint.*

Macedoniæ
civitates
pecuniam
obferunt.

It in Thes-
saliam.

LIII. Quum per omnem orationem satis frequenti ad-
sensu subclamatum esset; tum vero ea vociferatio, simul
indignantium minitantiumque, partim jubentium bonum
animum habere regem, exorta est, ut finem dicendi faceret.
⁷⁸ tantum jussis ad iter parare^a, (jam enim dici, movere cas-
tra ab Nymphæo Romanos) concione dimissa, ad audien-
das legationes civitatum Macedoniae se contulit. venerant
autem ad pecunias, pro facultatibus quæque suis, et frumen-
tum pollicendum ad bellum. Omnibus gratiæ actæ, remis-
sum omnibus; satis regio adparatus ad ea dictum subfi-
cere: vehicula tantum imperata, ut tormenta, telorumque
missilium ingentem vim præparatam, bellicumque aliud in-
strumentum veherent. Profectus inde toto exercitu, Eor-
dæam^a petens, ad Begorritem, quem vocant, lacum positus
castris, postero die in Elimeam ad Haliacmona fluvium pro-
cessit. Deinde saltu angusto superatis montibus, quos
Cambunios vocant, descendit ⁷⁹ ad (Tripolim vocant) Azo-
rum, ⁸⁰ Pythium, et Dolichen incolentes. Hæc tria oppida
paullisper cunctata, quia obsides Larissæis dederant, victa
tamen præsentī metu, in deditionem concesserunt. Benigne
his adpellatis, haud dubius Perrhæbos quoque idem factu-
ros, ⁸¹ urbem, nihil cunctatis, qui incolebant, primo adventu
recipit. ⁸² Cyretias obpugnare coactus^b, primo etiam die

^a parari Crev.

^a Eordcam Gron. Crev.

^b conatus Gron.

⁷⁶ *Rubro mari*] Id est, Indico. Ve-
teres Rubri maris nomine non intelli-
gebant solummodo Arabicum sinum,
cui nunc soli hæc appellatio remansit,
sed et Persicum sinum, teste Plinio, l.
VI. c. 24. atque etiam Indicum mare:
ut patet ex hoc loco, et ex Curtio l.
VIII. c. 9. in descriptione Indiæ.

⁷⁷ *Speciosum . . . tulisse titulum*]
Gronovius legit prætulisse.

⁷⁸ *Tantum jussis ad iter parari*]
Sigonius emendavit, quum prius lege-
retur parare.

⁷⁹ *Ad (Tripolim vocant) Azorum . .*
incolentes] Ad incolentes Azorum, Py-
thium, et Dolichen, quam quidem re-
gionem Tripolim vocant. *Tripolis* vox
Græca est, indicans regiunculam tri-
bus oppidis habitatam.

⁸⁰ *Pythium*] Vulgo *Pythoum*. Mu-
tavit Sigonius ex Plutarcho in Paulo,
et Stephano.

⁸¹ *Urbem, nihil cunctatis*] Patet
excidisse nomen urbis.

⁸² *Cyretias obpugnare coactus*] Sic
habuit vetus exemplar. Sigonius jussu-

acri concursu ad portas armatorum est repulsus: postero ^{U. C. 681.} die omnibus copiis adortus, ⁸³ in deditionem omnes ante ^{A. C. 171.} noctem accepit.

LIV. Mylæ, proximum oppidum, ita munitum, ut inexsuperabilis munimenti spes incolas ferociores faceret, non portas claudere regi satis habuerunt, sed ⁸⁴ probris quoque in ipsum Macedonasque procacibus jaculati sunt. quæ res, quum infestiores hostem ad obpugnandum fecisset, ipsos desperatione veniæ ad tuendos sese acrius accendit. Itaque per triduum ingentibus utrimque animis et obpugnatae sunt, et defensæ. Multitudo Macedonum ad subeundum in vicem proelium haud difficulter succedebat: oppidanos, diem, noctem eosdem tuentes mœnia, non vulnera modo, sed etiam vigiliæ et continens labor conficiebat. quarto die quum et scalæ undique ad muros erigerentur, et porta vi majore obpugnaretur; oppidani depulsi muris ad portam tuendam concurrunt, eruptionemque repentinam in hostes faciunt. quæ quum iræ magis inconsultæ, quam veræ fiduciæ virium esset, pauci et fessi ab integris pulsati terga dederunt; fugientesque per patentem portam hostes acceperunt. Ita capta urbs ac direpta est. libera quoque corpora, quæ cædibus superfuerunt, venundata. Diruto magna ex parte et incenso oppido profectus, ad Phalannam castra movit: inde postero die Gyrtonem pervenit. Quo quum T. Minucium Rufum et Hippiam, Thessalorum prætorem, cum præsidio intrasse accepisset, ne tentata quidem obpugnatione, prætergressus, ⁸⁵ Elatiam et Gonnum, percussis inopinato adventu oppidanis, recepit. Utraque oppida in faucibus sunt, quæ Tempe adeunt; magis Gonnus. itaque et firmiore id præsidio tutum equitum peditumque, ad hoc fossa triplici ac vallo munitum, reliquit. Ipse, ad Sycurium progressus, opperiri ibi hostium adventum statuit: simul et frumentari passim exercitum jubet in subjecto hostium agro. namque Sycurium est sub radicibus Ossæ montis. qua in meridiem vergit, subjectos habet Thessaliæ campos: ab

sit legi conatus, quæ infelix emendatio plerisque editos occupavit. Perspicuum tamen est primo nihil minus convenire huic loco, quam verbum *conatus*. Non enim Cyretis Perseus oppugnare conatus est, sed et oppugnavit revera, et cepit. Deinde non minus clarum est, verbum *coactus* hic apprimè quadrare. Urbem in Perrhæbis Perseus primo adventu receperat. At non eadem facilitate Cyretis potius est. Eas oppugnare est coactus, atque etiam primo die repulsus est.

⁸³ *In deditionem omnes ante noctem accepit*] Vox omnes nullum hic locum

habet: ac facile crediderimus eam male natam esse ex propinqua voce *omnibus*, quæ reperitur in præcedenti membro.

⁸⁴ *Probris . . . jaculati sunt*] Gro-novius observat usitatius dici *jaculari aliquid*, vel pro scopo, ut *Dextera sacras jaculatus arces*; vel pro telo, ut *jaculatus puppibus ignes*. Itaque legit vel *probra . . . jaculati sunt*, vel, si utique *probris* retineatur, *joculati*.

⁸⁵ *Elatiam et Gonnum*] Sua his urbibus restituit nomina Sigonius. Prius legebatur *Velatias et Connum*.

U. C. 581. tergo Macedoniam atque Magnesiam. Ad has opportuni-
 A. C. 171. tates accedit summa salubritas et copia, pluribus circum-
 jectis fontibus, perennium aquarum.

Cos. ad re-
gem vadit.

Eumenis
adventus.

Alia auxi-
lia.

Lucretius
Pr. in Bœo-
tia.

LV. Consul Romanus, per eosdem dies Thessaliam cum exercitu petens, iter expeditum primo per Epirum habuit: deinde, postquam in Athamaniam est transgressus, asperi ac prope invii soli, cum ingenti difficultate parvis itineribus ægre Gomphos pervenit: cui si, vexatis hominibus equisque, tironem exercitum ducenti acie instructa et loco suo et tempore obstitisset rex, ne Romani quidem abnuunt, magna sua cum clade fuisse pugnatos. Postquam Gomphos sine certamine ventum est, præter gaudium periculosi saltus superati, contemptus quoque hostium, adeo ignorantium opportunitates suas, accessit. Sacrificio rite perfecto, consul, et frumento dato militibus, paucos ad requiem jumentorum hominumque moratus dies, quum audiret vagari Macedonas effusos per Thessaliam, vastarique sociorum agros, satis jam reffectum militem ad Larissam ducit. Inde, quum tria millia ferme abesset a Tripoli, (Sceam vocant) super Peneum amnem posuit castra. Per idem tempus Eumenes ad Chalcidem navibus accessit cum Attalo atque Athenæo fratribus, Philetæro fratre relicto Pergami ad tutelam regni. inde cum Attalo et quatuor millibus peditum, mille equitum, ad consulem venit. Chalcide relicta duo millia peditum, quibus Athenæus præpositus. Et alia eodem auxilia Romanis ex omnibus undique Græciæ populis convenerunt, quorum pleraque (adeo parva erant) in oblivionem adducta. Apolloniæ trescentos equites, centum pedites miserunt. Ætolorum ⁸⁶alæ unius instar, quantum in tota gente equitum erat, venerant: et ⁸⁷Thessalorum omnis equitatus separatus erat. non plus quam trecenti erant equites in castris Romanis. Achæi juventutis suæ, Cretico maxime armatu, ad mille dederunt.

LVI. Sub idem tempus et C. Lucretius prætor, qui navibus præerat ad Cephalleniam, M. Lucretio fratre cum classe ⁸⁸super Maleam Chalcidem jussu petere, ipse triremem conscendit, sinum Corinthium petens ad præoccupandas in Bœotia res. tardior ei navigatio propter infirmitatem corporis fuit. M. Lucretius, Chalcidem adveniens, quum a P. Lentulo Haliartum obpugnari audisset, nuncium, prætoris verbis, qui abscedere eum inde juberet, misit. Bœoto-

⁸⁶ *Alæ unius instar] Ex vi verborum, imago ac species unius alæ: id est, una propemodum ala. Ala apud Romanos trecentorum ferme equitum erat.

⁸⁷ Thessalorum omnis equitatus separatus erat] Huc illuc sparsus: quia

nempe, quum in Thessalia bellum gereretur, per omnem regionem distribuerant sese, ut varias ejus partes adversus præsentem hostem tuerentur.

⁸⁸ *Super Maleam] Superando Maleam promontorium.

rum juventute, quæ pars cum Romanis stabat, eam rem ad- U. C. 881.
gressus legatus, a mœnibus abscessit. Hæc soluta obsidio A. C. 171.
locum alteri novæ obsidioni dedit. namque extemplo M.
Lucretius cum exercitu navali, decem millibus armatorum,
ad hoc duobus millibus regionum, qui sub Athenæo erant,
Haliartum circumscedit: parantibusque jam obpugnare,
supervenit a Creüsâ prætor. Ad idem fere tempus et ab
sociis naves Chalcidem convenerunt: duæ Punicæ quinque-
remes, duæ ab Heraclea ex Ponto triremes, quatuor Chal-
cedone, totidem Samo, tum quinque Rhodiæ quadriremes.
Prætor, quia nusquam erat maritimum bellum, remisit so-
ciis. et Q. Marcius Chalcidem navibus venit, Alope capta,
Larissæ, quæ Cremaste dicitur, obpugnata. Quum hic sta-
tus in Bœotia esset, Perseus, quum ad Sycurium (sicut ante
dictum est) stativa haberet, frumento undique circa ex agris
convecto, ad vastandum agrum Pheræorum misit: ratus ad
juvandas sociorum urbes longius ab castris abstractos de-
prehendi Romanos posse. Quos quum eo tumultu nihil
motos animadvertisset, ⁸⁹ prædam quidem, præterquam ho-
minum, (pecora autem maxime omnis generis fuere) divisit
ad epulandum militibus.

LVII. Sub idem deinde tempus consilium et consul et ^{Perseus in}
rex habuerunt, unde bellum ordirentur. ⁹⁰ Regis creverunt ^{Romanos}
animi vastatione concessa sibi ab hoste Pheræi agri. itaque ^{ducit.}
eundum inde ad castra, nec dandum ultra spatium cunctan-
di, censebat. Et Romani censebant, cunctationem suam
infamem apud socios esse, maximopere indigne ferentes,
non latam Pheræis opem. Consultantibus, quid agerent,
(aderant autem Eumenes et Attalus in consilio) trepidus
nuncius adfert, hostem magno agmine adesse. Consilio
dimisso, signum extemplo datur, ut arma capiant. Interim
placet, ex regiis auxiliis centum equites et parem numerum
jaculatorum peditum exire. ⁹¹ Perseus hora ferme diei quar-
ta, quum paullo plus mille passus abesset a castris Romanis,
consistere signa peditum jussit. ⁹² prægressus ipse cum equi-
tibus ac levi armatura, et Cotys cum eo ducesque aliorum
auxiliorum præcesserunt. Minus quingentos passus ab cas-
tris aberant, quum in conspectu fuere hostium equites: duæ
alæ erant magna ex parte Gallorum, (Cassignatus præerat)
et levis armaturæ centum fere et quinquaginta Mysi aut
Cretenses. Constitit rex, incertus quantum esset hostium.

⁸⁹ *Prædam quidem*] Vacat particula
quidem. Gronovius suspicatur legen-
dum, *præda quod erat*.

⁹⁰ *Regis creverunt animi*] Magis
placere: *Regi creverunt animi*.

⁹¹ *Perseus hora ferme diei quarta*]

Adjecit Sigonius vocem *hora*, quæ
commode abesse non poterat.

⁹² *Prægressus ipse ... et Cotys cum*
eo ducesque ... præcesserunt] Mani-
festum est vacare ultimam vocem.

U. C. 581.
A. C. 171.
Equestre
proellum.

Duas inde ex agmine turmas Thracum, duas Macedonum, cum binis Cretensium cohortibus et Thracum, misit. Proellum, quum pares numero essent, neque ab hac aut illa parte nova auxilia subvenirent, incerta victoria finitum est. Eumenis ferme triginta interfecti; inter quos Cassignatus dux Gallorum cecidit. et tunc quidem Perseus ad Sycurium copias reduxit. postero die circa eandem horam in eundem locum rex copias admovit, plaustris cum aqua sequentibus. nam duodecim millium passuum via omnis sine aqua, et plurimi pulveris erat: adfectosque siti, si ⁹³ primo in conspectu dimicassent, pugnatuos fuisse adparebat. Quum Romani quiescent, stationibus etiam intra vallum reductis, regii quoque in castra redeunt. Hoc per aliquot dies fecerunt, sperantes fore, ut Romani equites abeuntium novissimum agmen adgrederentur. inde certamine orto, quum longius a castris eos eliciuissent, facile, ubiubi essent, se, qui equitatu et levi armatura plus possent, conversuros aciem.

Perseus
equitatum
omnem ad
castra hos-
tium ducit.

LVIII. Postquam inceptum non succedebat, castra propius hostem movit rex, et a quinque millibus passuum communiit. inde, luce prima in eodem, quo solebat, loco pedum acie instructa, equitatum omnem levemque armaturam ad castra hostium ducit. Visus et plurium et propior solito pulvis trepidationem in castris Romanis fecit. Et primo vix creditum nuncianti est, quia prioribus continuis diebus numquam ante horam quartam hostis adparuerat. tum solis ortus erat. Deinde ut plurium clamore et cursu a portis dubitatio exorta est, tumultus ingens oboritur. tribuni, praefectique, et centuriones in praetorium; miles ad sua quisque tentoria discurrit. Minus quingentos passus a vallo instruxerat Perseus suos circa tumulum, quem Callicinum vocant. Laevo cornu Cotys rex praerat cum omnibus suae gentis: equitum ordines levis armatura interposita distinguebat. In dextro cornu Macedones erant equites: intermixti turmis eorum Cretenses. ⁹⁴ Huic armaturae Milo Berceaeus, equitibus et summæ partis ejus Meno Antigoniensis praerat. ⁹⁵ Proximi cornibus constiterant regii equites, et mixtum genus, delecta plurium gentium auxilia: ⁹⁶ Patrocles Antigoniensis hic^c et Pæoniæ praefectus Didas erant praepositi. Medius omnium

^c hic Crev.

⁹³ *Primo in conspectu*] Statim atque hostis conspectus erat. Ad pugnam die proxime praecedenti affecti siti venissent, si statim atque conspexerant hostem dimicassent. Ceterum non explicat Livius, cur aut unde sitim, intervallo facto, levarint.

⁹⁴ *Huic armaturae*] Milo, sive Midon, sic enim olim hic legebatur, præ-

erat levi armaturæ Cretensium. Equitibus praerat Meno Antigoniensis, et insuper summam imperii in hac parte, id est, in dextro cornu, habebat.

⁹⁵ *Proximi cornibus*] Intellige hos locatos fuisse inter cornua et mediam aciem, in qua rex erat.

⁹⁶ *Patrocles Antigoniensis hic*] Sic jussit legi Gronovius. Vulgo hic.

rex erat. circa eum ⁹⁷ agema, quod vocant, equitumque ⁹⁸ sa- U. C. 581.
 cræ alæ. Ante se statuit funditores jaculatoresque: quadrin- A. C. 171.
 gentorum manus utraque numerum expleverat. Ionem Thes-
 salonicensem et Timanora Dolopem iis præfecit. sic regii con-
 stiterant. ⁹⁹ Consul, intra vallum peditum acie instructa, et ^{Consulis}
 ipse equitatum omnem cum levi armatura misit^d. pro vallo ^{acies.}
 instructi sunt. Dextro cornu præpositus C. Licinius Cras-
 sus, consulis frater, cum omni Italico equitatu, velitibus in-
 termixtis: sinistro M. Valerius Lævinus sociorum ex Græ-
 cis populis equites habebat, ejusdem gentis levem armatu-
 ram. Mediam autem aciem ¹ cum delectis equitibus extra-
 ordinariis tenebat Q. Mucius. ducenti equites Galli ante
 signa horum instructi, et de auxiliis Eumenis Cyrtiorum
 gentis trecenti. Thessali quadringenti equites parvo inter-
 vallo ² super lævum cornu locati. Eumenes rex Attalusque
 cum omni manu sua ab tergo inter postremam aciem ac
 vallum steterunt.

LIX. In hunc modum maxime instructæ acies, par fer-
 me utrimque numerus equitum ac levis armaturæ, concur-
 runt, a funditoribus jaculatoribusque, qui præcesserunt,
 prælio orto. Primi omnium Thraces, haud secus quam diu ^{Prælium.}
 claustris retentæ feræ, concitati cum ingenti clamore in
 dextrum cornu, Italicos equites, incurrerunt; ut usu belli
 et ingenio inpavida gens turbaretur. gladii hastas petere
 pedites, nunc succidere crura equis, nunc ilia subfodere.
³ Perseus, in mediam invectus aciem, Græcos primo impetu

^d *emittit* Gron. Crev.

⁹⁷ *Agema*] Sic vocavit Livius, lib. XXXVII. c. 40. alam mille equitum: supra c. 51. pedestrem manum, cetratorum nempe legionem. Suidæ *agema* est agmen antecedens regem, e selectis equitibus et peditibus. * Hic potius equites intelligendi videntur. Pugna enim de qua agitur, plane equestris fuit; nec pedites habuit, nisi leviter armatos.

⁹⁸ *Sacræ alæ*] Vid. not. 28. ad c. 66. infra.

⁹⁹ *Consul intra vallum*] Olim *proconsul*. Correxerit Sigonius.

¹ *Cum delectis equitibus extraordinariis*] Qui sint equites extraordinarii, explicavimus ad l. XXVII. c. 12. Ceterum vox *delectis* hic suspecta nobis est. Neque enim *extraordinarii* equites tam multi erant, ut pars eorum sufficeret ad tuendam mediam aciem. Itaque vox *delectis* videtur eradenda esse, tanquam apposita ab aliquo, qui exponere voluerit sensum vocis *extra-*

ordinarii. Nisi forte legendum est, *cum delectis equitibus et extraordinariis*. Docet enim Polybius, l. VI. morem fuisse, ut ex equitibus extraordinariis rursum aliqui deligerentur, quos vocat ipse *ἐπιλέξαντες ἀρισταί*, *ex extraordinariis delectos*, qui semper in castris, in agmine, consulibus præsto essent. Hos igitur poterimus hic intelligere, si adjiciamus particulam *et*: sique et mitior, et fortasse velior erit emendatio.

² *Super lævum cornu*] Ultra lævum cornu, in subsidii: quod disertis verbis exprimitur in ipsius pugnae narratione.

³ *Perseus in mediam invectus aciem, Græcos . . . avertit*] Græci non tenebant mediam consulis aciem, sed lævum cornu. Itaque, si nihil hic peccavit librarium incuria, necesse est ut Perseus intelligatur, post tentatam mediam hostium aciem, invectus esse in lævum cornu.

U. C. 361. avertit: quibus quum ⁴gravis ab tergo instaret hostis;
 A. C. 171. Thessalorum equitatus, qui a lævo cornu brevi spatio dis-
 junctus in subsidiis fuerat extra concursum, primo specta-
 tor certaminis, deinde, inclinata re, maximo usui fuit. Ce-
 dente senim sensim integris ordinibus, postquam se Eume-
 nis auxiliis adjunxerunt, et cum eo tutum inter ordines suos
 receptum sociis fuga dissipatis dabant, et, quum minus con-
 ferti hostes instarent, progredi etiam ausi, multos fugien-
 tium obvios exceperunt. Nec ⁵regii, sparsi jam ipsi pas-
 sima sequendo, cum ordinatis et certo ⁶incedentibus gradu
 manus conserere audebant. ⁷Quum, victor equestri præ-
 lio rex parvo momento si adjuvisset, debellatum esset, op-
 portune ⁸adhortanti supervenit phalanx, quam sua sponte,
 ne audaci cœpto ⁹deessent, Hippias et Leonatus raptim
 adduxerant, postquam prospere pugnasse equitem accepe-
 runt. Fluctuante rege inter spem metumque tantæ rei co-
 nandæ, Cretensis Evander, quo ministro Delphis ad insidias
 Eumenis regis usus erat, postquam ¹⁰agmen impeditum ve-
 nientium sub signis vidit, ad regem adcurrit, et monere in-
 stitit, *ne elatus felicitate summam rerum temere in non necessa-*
riam aleam daret. Si contentus bene re gesta quiesset eo die,
vel pacis honestæ conditionem habiturum, vel plurimos belli so-
cias, qui fortunam sequerentur, si bellare mallet. In hoc
 consilium pronior erat animus regis. Itaque, conlaudato
 Evandro, signa referri, peditumque agmen redire in castra
 jubet: equitibus receptui canere.

Rex eque-
 tri prælio
 victor.

Receptui
 canit.

LX. Cecidere eo die ab Romanis ducenti equites, duo
 millia, haud minus, peditum; capti ferme ducenti equites.
 ex regiis autem viginti equites, quadraginta pedites inter-
 fecti. Postquam redire in castra victores, omnes quidem

⁴ Gravis] Sic edidere Gronovii. Quædam aliæ editiones *gravius*: minus concinne. Idem mendum irrepserat supra L. XXVII c. 4. atque inde sublatum est, auctoribus scriptis.

⁵ Regii, sparsi jam ipsi] Macedones, qui et ipsi, dum sequuntur fugientes, ordines solverant. Nihil in hunc hucum, utpote clari admodum sensus, annotassemus, nisi Dujatius *regios* intellexisset Eumenis milites.

⁶ Incedentibus] Primum exemplar habuit *incidentibus*. Emendavit Sigonius.

⁷ Quum, victor equestri prælio rex . . si adjuvisset, debellatum esset] Potest quidem exponi: Quum debellatum esset, si rex, qui victor jam equestri prælio erat, parvo momento adjuvisset. Malletus tamen cum Sigonio et

Gronovio legere: *debellaturus esset*.

⁸ Adhortanti] Si adhortabatur suos Perseus ad peragendam victoriam, cur igitur tam bona occasione segniter usus est? An legemur, *adhuc stanti*, necdum receptui canere jubenti? quod paulo post fecit.

⁹ Deessent] Sic maluit Sigonius. Vetus exemplar *decesset*. Sed parum interest.

¹⁰ Agmen impeditum] Observat Perizonius phalangem nullo modo *impeditam* dici potuisse, quæ supra c. 58. dicitur stetisse instructa eo loco quo solebat, parata ad pugnam, ut ex tota narratione patuit. Itaque legit *agmen peditum*. Paulo post de eadem phalange: *peditumque agmen redire in castra jubet*.

æti, ante alios Thracum insolens lætitia eminebat: cum U. C. 581.
 cantu enim ¹¹superfixa capita hostium portantes redierunt. A. C. 171.
 Apud Romanos non mœstitia tantum ex male gesta re, sed
 pavor etiam erat, ne extemplo castra hostis adgrederetur.
 Eumenes suadere, ut trans Peneum transferret castra; ut
 pro munimento amnem haberet, dum perculsi milites ani-
 mos colligerent. Consul moveri flagitio timoris fatendi:
 victus tamen ratione, silentio noctis transductis copiis, cas-
 tra in ulteriore ripa communit. Rex, postero die ad laces-
 sendos proelio hostes progressus, postquam trans amnem in
 tuto posita castra animadvertit, fatebatur quidem peccatum,
 quod pridie non institisset victis; sed aliquanto majorem
 culpam esse, quod nocte foret cessatum. nam, ut neminem
 alium suorum moveret, levi armatura inmissa, trepidantium
 in transitu fluminis hostium deleri magna ex parte copias
 potuisse. Romanis quidem præsens pavor demtus erat, in
 tuto castra habentibus: damnum inter cetera præcipue fa-
 mæ movebat. et in consilio apud consulem pro se quisque
 in Ætolos conferebant caussam; *ab iis fugæ terrorisque prin-
 cipium ortum. secutos pavorem Ætolorum et ceteros socios
 Græcorum populorum.* Quinque principes Ætolorum primi
 terga vertentes conspecti dicebantur. Thessali pro concio-
 ne laudati, ducesque eorum etiam virtutis caussa donati.

Cos. trans
 Peneum
 castra
 transfert.

LXI. Ad regem spolia cæsorum hostium referebantur. ^{Pereus}
 dona ex his, aliis arma insignia, aliis equos, quibusdam cap- ^{suos donat.}
 tivos dono dabat. scuta erant supra mille quingenta^e; lori-
 cæ thoracesque ¹²mille amplius summam explebant; galea-
 rum gladiatorumque et missilium omnis generis major aliquan-
 to numerus. Hæc, per se ampla, pleraque multiplicata ver-
 bis regis, quæ ad concionem vocato exercitu habuit. *Præ-
 judicatum eventum belli habetis. Meliorem partem hostium,
 equitatum Romanum, quo invictos se esse gloriabantur, fudis-
 tis. Equites enim illis principes juventutis, equites seminarium
 senatus: inde lectos in Patrum numerum consules, inde impe-
 ratores creant. horum spolia paullo ante divisimus inter vos.
 Nec minorem de legionibus peditum victoriam habetis. quæ,
 nocturna fuga vobis subtractæ, naufragorum trepidatione pas-
 sim natantium flumen compleverunt. Sed facilius nobis se-
 quentibus victos Peneum superare erit, quam illis trepidantibus
 fuit; transgressique extemplo castra obpugnabimus, quæ hodie
 cepissemus, ni fugissent. Aut, si acie decernere volent, eundem*

^e quingena Gron.

¹¹ Superfixa capita] Videtur exci-
 disse hastis, aut aliud teli nomen.
 GRONOVIVS.

¹² Mille amplius summam] Non
 intelligimus, cur Gronovius voluerit

reponi millenam. Optime enim pro-
 cedere videtur hæc oratio: Lorice
 thoracesque explebant summam mille
 thoracum loricarumque, et amplius.

U. C. 581. *pugna pedestris eventum expectate, qui equitum in certamine*
 A. C. 171. *fuerit.* Et qui vicerant alacres, spolia cæsorum hostium
 humeris gerentes, ¹³ ante ora sua audivere, ex eo, quod ac-
 ciderat, spem futuri præcipientes: et pedites, aliena glo-
 ria accensi, præcipue qui Macedonum phalangis erant, sibi
 quoque et navandæ regi operæ, et similem gloriam ex hoste
 pariendi, occasionem optabant. Concione dimissa, postero
 die profectus inde ¹⁴ ad Mopsium posuit castra. tumultus hic
 inter Tempe et Larissam medius est.

LXII. Romani, non abscedentes ab ripa Penei, transtu-
 lerunt in locum tutiorem castra. Eo Misagenes Numida
 venit cum mille equitibus, pari peditum numero, ad hoc
 elephantis duobus et viginti. Per eos dies consilium ha-
 benti regi ¹⁵ de summa, quum jam consedisset ferocia ab re
 bene gesta, ausi sunt quidam amicorum consilium dare, ut
 secunda fortuna ¹⁶ in conditione honestæ pacis uteretur po-
 tius, quam, spe vana evector, in casum inrevocabilem se da-
 ret. *Modum inponere secundis rebus, nec nimis credere sere-*
nitati præsentis fortunæ, prudentis hominis et merito felicitis esse.
Mitteret ad consulem, qui fœdus in easdem leges renovarent,
quibus Philippus pater ejus pacem a T. Quinctio victore acce-
pisset. ¹⁷ *Neque finiri bellum magnificentius, quam a tam me-*
morabili pugna; neque spem firmiorem pacis perpetuæ dari,
quam quæ perculos adverso prælio Romanos molliores factura
sit ad paciscendum. Quod si Romani tum quoque insita pertina-
cia æqua adspernarentur, Deos hominesque et moderationis Per-
sei, et illorum pervicacis superbiæ, futuros testes. Numquam
 ab talibus consiliis abhorrebat regis animus. itaque plurimum
 adsensu comprobata est sententia. Legati, ad consulem
 missi, adhibito frequenti consilio, auditi sunt. *Pacem pete-*
re, vectigal, quantum Philippus pactus esset, ¹⁸ *daturum Per-*
sea Romanis pollicentes. urbibus, agris, locisque, quibus Phi-
lippus cessisset, ¹⁹ *cessurum primum. hæc legati.* Submotis
 his, quum consultarent, Romana constantia vicit in consilio.
 Ita tum mos erat, in adversis vultum secundæ fortunæ ge-
 rere, moderari animos in secundis. Responderi placuit, *Ita*

Perseus pa-
cem petit.

13 *Ante ora sua*] Lege cum Grono-
 vio . . gerentes, factiora, vel decora
 sua audire.

14 *Ad Mopsium*] Correctio Sigonfi,
 Stephano auctore nixa. Prius *ad Mop-*
seum.

15 *De summa*] De universo bello.
 Videtur excidisse vel *re*, vel *rerum*.

16 *In conditione*] Recte hic quoque
 Gronovius: *in conditionem honesta pa-*
cis: * ut honestæ pacis conditio im-
 petraretur.

17 *Neque finiri bellum magnificen-*

tius] Omnino hic desideramus *posset*.

18 *Daturum Persea Romanis polli-*
centes] Ultimum verbum videtur esse
 a mala manu, quæ Livio succurre-
 re voluerit, ne nimirum hiaret ora-
 tio. Innumerabilia in loca, talia ad-
 minicula infulserat correctorum igno-
 rantia. Vid. supra l. XXX. c. 7. et l.
 XXXVI. c. 7. Hoc quoque elimina-
 mus licet.

19 *Cessurum primum*] Bene Grono-
 novius: *cessurum et ipsum.*

pacem dari, si de summa rerum liberum senatus permittat rex de se deque universa Macedonia statuendi jus. Hæc quum renunciassent legati, miraculo ignaris moris pertinacia Romanorum esse; et plerique vetare, amplius mentionem pacis facere. ultro mox quæsituros, quod oblatum fastidiant. Persens hanc ipsam superbiam, quippe ex fiducia virium esse, timere: et, summam pecuniæ augens, si pretio pacem emere posset, non destitit animum consulis tentare. Postquam nihil ex eo, quod primo responderat, mutabat, desperata pace, ad Sycurium, unde profectus erat, rediit, belli casum de integro tentaturus.

U. C. 581.
A. C. 171.
Frustra.

LXIII. Fama equestris pugnae, vulgata per Græciam, nudavit voluntates hominum. non enim solum, qui partis Macedonum erant, sed plerique, ingentibus Romanorum obligati beneficiis, ²⁰ quidam vim superbiamque experti, læti eam famam acceperere: non ob aliam causam, quam pravo studio, quo etiam in certaminibus ludicris vulgus utitur ²¹ deteriori atque infirmiori favendo. Eodem tempore in Bœotia summa vi Haliartum Lucretius prætor obpugnarat: et, quamquam nec habebant externa auxilia obsessi, præter Coronæorum juniores, qui prima obsidione mœnia intrave-

Græci fa-
vent Per-
seo.

Haliarti ob-
pugnatio.

^f ruinae del. Gron.

²⁰ *Quidam vim superbiamque experti]* Recte Gronovius existimat excidisse, *Macedonum*: vel, si malueris, *Peræi*, aut *regis*. Hic enim Livius loquitur de iis quos Perseo favisse mirum videri debeat. Nec vero ille in Romanos tam asperis verbis uteretur.

²¹ *Deteriori atque infirmiori favendo]* Scribe *favendi*. Adhæret enim hoc verbum *pravo studio*. GRONOVIVS.

²² *Et, si qua declinarent, qui agebant, ictum]* Et, si qua declinarent ictum molis illius plumbeæ, qui agebant arietem, ac proinde aliquam muri partem proruerent . . .

²³ *Ex ipsa ruinae strage]* Gronovianæ editiones omittunt vocem *ruinae*, quæ exstat in prima omnium editione, et apud Sigonium, teste Hearnio.

U. C. 581. stratum ruinis locum, fascibus aridis sarmentorum injectis, stantes cum ardentibus fascibus accensuros ea se sæpe minabantur, ut, incendio ²⁴intersepti ab hoste, spatium ad obijciendum interiore murum haberent. Quod inceptum eorum fors inpediit. nam tantus repente effusus est imber, ut nec accendi facile pateretur, et exstingeret accensa. Itaque et transitus per distracta fumantia virgulta patuit; et, in unius loci præsidium omnibus versis, mœnia quoque pluribus simul partibus scalis capiuntur. In primo tumultu captæ urbis seniores impubesque²⁵, quos casus obvios obtulit, passim cæsi: armati in arcem confugerunt: et postero die, quum spei nihil superesset, deditione facta, sub corona venierunt. Fuerunt autem duo millia ferme et quingenti: ornamenta urbis statuæ et tabulæ pictæ, et quidquid pretiosæ prædæ fuit, ad naves delatum: urbs diruta a fundamentis. ²⁵Inde Thebas ductus exercitus: quibus sine certamine receptis, urbem tradidit exsulibus, et qui Romanorum partis erant: adversæ factionis hominum, fautorumque regis ac Macedonum ²⁶familias sub corona vendidit. his gestis in Bœotia, ad mare ac naves rediit.

Perseus frustra castra Romana incendere vult.

LXIV. Quum hæc in Bœotia gererentur, Perseus ad Sycurium stativa dierum aliquot habuit. Ubi quum audisset, raptim Romanos circa ex agris demessum frumentum convehere, deinde ante sua quemque tentoria spicas fascibus¹ desecantem, quo purius frumentum tereret, ingentes acervos per tota castra stramentorum fecisse: ratus incendio opportuna esse, faces, tædamque, et malleolos stuppæ inlitos pice parari jubet: atque ita media nocte profectus, ut prima luce adgressus falleret. Nequidquam. primæ stationes oppressæ tumultu ac terrore suo ceteros exciverunt: signamque datum est arma extemplo capiendi; simulque in vallo, ad portas, miles instructus erat, et intentus propugnationi castrorum. Perseus et extemplo circumegit aciem, et prima inpedimenta ire, deinde peditum signa ferri jussit. ipse cum equitatu et levi armatura substitit ad agmen cogendum; ratus, id quod accidit, insecuturos ad extrema ab tergo carpenda hostes. Breve certamen levis armaturæ maxime cum procursatoribus fuit. equites peditesque sine tumultu in castra redierunt. Demessis circa sege-

¹ impubesque Gron. Crev.

² falcibus Eæd.

²⁴ *Intersepti*] Conjectura Florebelli a Sigonio adoptata. Prius *intercepti*.

²⁵ *Inde Thebas ductus exercitus*] Atqui supra c. 44. Thebani memorantur decrevisse ut tolleretur regia societas, et fidei legatorum Romanorum civitatem commendavisse: et c. 46. tentati a Perseo, nihil moti sunt. Vel igitur

hic alicujus alterius civitatis nomen posuerat Livius, vel aliquid omisit de Thebanis, unde nosse possemus, cur adversus eos Romanus exercitus ducatur.

²⁶ *Familias*] Servos et bona. Vid. not. 45. ad l. III. c. 55. supra.

tibus, Romani ad Cranonium¹ intactum agrum castra mo-
vent. Ibi quum securi, et propter castrorum longinquitatem, et visæ inopis aquarum difficultatem, quæ inter Sycurium et Cranona est, stativa haberent; repente prima luce in imminentibus tumulis equitatus regius cum levi armatura visus ingentem tumultum fecit. Pridie per meridiem profecti ab Sycurio erant: peditum agmen sub lucem reliquerant in proxima planitie. Stetit paullisper in tumulis, elici posse ratus ad equestre certamen Romanos: qui postquam nihil movebant, equitem mittit, qui pedites referre ad Sycurium signa juberet; ipse mox insecutus. Romani equites, modico intervallo sequentes, sicubi sparsos ac dissipatos invadere possent, postquam confertos abire, signa atque ordines servantes, viderunt, et ipsi in castra redeunt.

LXV. Inde, obfensus longinquitate itineris, rex ad Mopsium castra movit; et Romani, demessis Cranonis segetibus, in Phalannæum agrum transeunt. Ibi quum ex transfuga cognosset rex, sine ullo armato præsidio passim vagantes per agros Romanos metere, cum mille equitibus, duobus millibus Thracum et Cretensium profectus, quum, quantum adcelerare poterat, effuso agmine issent, inproviso adgressus est Romanos. juncta vehicula, pleraque onusta, mille admodum capiuntur, sexcenti ferme homines. Prædam custodiendam ducendamque in castra trecentis Cretensium dedit. ipse, revocato ab effusa cæde equite et reliquis peditum, ducit ad proximum præsidium, ratus haud magno certamine obprimi posse. L. Pompeius tribunus militum præerat, qui perculosos milites repentino hostium adventu in propinquum tumultum recepit, loci se præsidio, quia numero et viribus impar erat, defensurus. Ibi quum in orbem milites coëgisset, ut densatis scutis ab jactu sagittarum et jaculorum sese tuerentur, Perseus, circumdato armatis tumulo, alios adscensum undique tentare jubet, et cominus prælium conserere, alios eminus tela ingerere. Anceps Romanos terror circumstabat: nam neque conferti pugnare propter eos, qui adscendere in tumultum conabantur, poterant: et, ubi ordines procurando solvissent, patebant jaculis sagittisque. Maxime ²⁷cestro-
sphenodonis vulnerabantur. hoc illo bello novum genus teli
Cestro-
sphenodonæ
descriptio.

¹ *Cranonium* Gron. Crev.

²⁷ *Cestrophenodonis*] Hujus teli descriptio quæ sequitur, aliquid habet obscuri: sed multam ei lucem afferunt Græca Polybii verba, ex quibus Livius eam expressit. Illa leguntur apud Suidam, et referuntur a Lipsio, l. IV. Poliorcet. dial. 3. qui ea vertit hoc modo: *Cestrus*. Novum hoc innotum bello Persico. Ipsum spiculum

bipalme fuit, tubulum habens æqualem mucroni. Huic hastile lignum insertum erat, longitudine spilhamæ mensuram æquans, crassitie, digiti. In hujus medium tres pinnule e ligno infigebantur, plane breves. Hoc in funda, quæ duo funalia imparia habebat, in medio utrorumque, amento leviter, et ita ut facile solvi posset, ligatum,

U. C. 581. inventum est. Bipalme spiculum hastili semicubitali infixum erat, crassitudine digiti: huic ad libramen pinnæ tres, velut sagittis solent, circumdabantur: funda media duo funalia imparia habebat. cum majori sinu libratum funditor habena rotaret, excussum, velut glans, emicabat. Quum et hoc, et alio omni genere telorum, pars vulnerata militum esset, nec facile jam arma fessi sustinerent, instare rex, ut dederent se, fidem dare, præmia interdum polliceri: nec cuiusquam ad deditionem flectebatur animus; quum ex insperato jam obstinatis mori spes adfulsit. Nam quum ex frumentatoribus refugientes quidam in castra nunciassent consuli, circumsideri præsidium: motus periculo tot civium (nam octingenti ferme, et omnes Romani erant) cum equitatu ac levi armatura (accesserant nova auxilia, Numidæ pedites equitesque et elephant) castris egreditur: et tribunis militum imperat, ut legionum signa sequantur. Ipse, velutibus ad firmanda levium armorum auxilia adjectis, ad tumultum præcedit. consulis latera tegunt Eumenes, Attalus, et Misagenes, regulus Numidarum.

LXVI. Quum in conspectu prima signa suorum circumsessis fuerunt, Romanis quidem ab ultima desperatione recreatus est animus: Perseus, cui primum omnium fuerat, ut, contentus fortuito successu, captis aliquot frumentatoribus occisisque, non tereret tempus in obsidione præsidii; secundum, ea quoque tentata utcumque, quum sciret nihil roboris secum esse, dum liceret intacto, abire; et ipse hostium adventum, elatus successu, mansit, et, qui phalangem arcesserent, propere misit. qua et serius, quam res postulabat, et raptim acta, turbati cursu adversus instructos et præparatos

imponeretur. Tum igitur in circumactione fundæ intentis funalibus monebat. Quum vero alterum solveretur in emissione, excidens amento suo, velut glans e funda, ferebatur, et cum impetu incidens, quidquid incurrisset valde lædebat. Ad rei totius plenioris expositionem, multa addit Lipsius: ex quibus pauca mutuabimur, plurimis omissis. Ait Livius cestrosphendonem hoc telum dictum: recte. Et si in Suida pars una vocis modo est, cestrus. Atqui solitaria ea duntaxat vericulum et breve telum notat. Compositio Liviana mixtum hoc complectitur, et telum e funda missum. Bipalme spiculum, id est, semipedale. Sed in Græco hoc distinctius additur, ipsum mucronem palmi fuisse: aulicum, sive tubulum, item palmi. Hastile semicubitale: Polybio credimus. Spithama enim est dimidia pars cubiti, dodrans pedis. Adduntur pinnæ tres, quas Græcus monet e ligno fuisse.

Funda media est ipsum fundæ medium; latius illud, cui telum sedet. Funalia duo imparia videntur ex Polybio intelligenda, non duo ex utraque parte; sed utrimque unum, alterum brevius. In hanc mentem nos ducunt hæc Polybii verba: quum alterum e funalibus solveretur in emissione: quæ videntur indicare, duo omnino fuisse funalia, quorum alterum solveretur, altero retento. Cur autem unum brevius fuerit altero, non satis perspicuum nobis est: nisi forte illud quod remanere debebat in manu funditoris, ideo longius erat, ut certius teneri posset. Majore sinu interpretatur Lipsius, majore quam vulgatæ fundæ habere solent. Postremo notandum est id quod a Polybio discrete expressum Livius omisit, de amento, quo telum utiliter illigabatur, ne caderet in rotatu, tum ut vehementius emitteretur.

erant adventuri. Consul anteveniens extemplo proelium U. C. 581. conseruit. Primo resistere Macedones; deinde, ut nulla re A. C. 171. pares erant, amissis trecentis^k peditibus, viginti quatuor primoribus equitum²⁸ ex ala, quam Sacram vocant, inter quos Antimachus etiam præfectus alæ cecidit, abire conantur. Ceterum iter prope ipso proelio tumultuosius fuit. Phalanx, abs trepido nuncio adcita, quum raptim duceretur, primo in angustiis captivorum agmini oblata vehiculisque frumento onustis: ²⁹ iis cæsis, ³⁰ ingens ibi vexatio partis utriusque fuit, nullo expectante, utcumque^l explicaretur agmen, sed armatis detrudentibus per præceps inpedimenta, (neque enim aliter via aperiri poterat) jumentis, quum stimulantur, in turba sævientibus. Vix ab incondito agmine captivorum expedierant sese, quum regio agmini perculsisque equitibus occurrunt. Ibi vero clamor jubentium referre signa ruinæ quoque prope similem trepidationem fecit: ut, si hostes, introire angustias ausi, longius insecuti essent, magna clades accipi potuerit. Consul, recepto ex tumultu præsidio, contentus modico successu, in castra copias reduxit. Sunt, qui eo die magno proelio pugnatum auctores sint. octo millia hostium cæsa, in his Sopatrum et Antipatrum regios duces: vivos captos circiter duo millia octingentos; signa militaria capta viginti septem. Nec incruentam victoriam fuisse: supra quatuor millia et trecentos de exercitu consulis cecidisse: signa³¹ sinistræ alæ quinque amissa.

LXVII. Hic dies et Romanis refecit animos, et Persea Perseus in Macedonia rediit. perculit, ut, dies paucos ad Mopsium moratus, sepulturæ maxime militum amissorum cura, præsidio satis valido ad Gonnum relicto, in Macedoniam reciperet copias. Timotheum quemdam ex regiis præfectis cum modica manu relinquit ad Philam, iussu Magnetæ et propinquos tentare. Quum Pellam venisset, exercitu in hiberna dimisso, ipse cum Cotye Thessalonicam est profectus. Eo fama adfertur, Atlesbim regulum Thracum, et Corragum Eumenis præfectum, in Cotyis fines inpetum fecisse: et regionem, Marenen quam vocant, cepisse. Itaque, dimittendum Cotyn ad sua tuenda ratus, magnis proficiscentem donis prosequitur.

^k trecentis Gron.

^l [dum] utcumque Crev.

²⁸ *Ex ala quam Sacram vocant*] Jam mentio facta est Sacrarum alarum supra c. 58. rursusque fiet infra l. XLIV. c. 42. Suspiciamus illas equitum alas circa ipsum regem solitas esse pugnare, et tuendo speciatim adiectas, unde et ipsis fortasse *Sacrarum* nomen inditum. Nec aliam esse ducimus *regiam alam*, memoratam Livio l. XXXVII. c. 40.

²⁹ *Iis cæsis*] Si hoc referas ad vehi-

cula, ineptum est; si ad captivos, parum verisimile. Aliquid mendii latere videtur.

³⁰ *Ingens ibi vexatio partis utriusque*] Tum phalangis, tum Creten-sium, qui deducebant captivos et prædam. In iis quæ sequuntur particula *dum* ex Gronovii mente adjecta est.

³¹ *Sinistræ alæ*] Sinistri sociorum peditum corporis.

U. C. 581.
A. C. 171.
Cos. in hi-
berna se
confert.

³² ducenta talenta, semestre stipendium, equitatui numerat,
³³ quum primo annum dare constituisset. Consul, post-
quam profectum Persea audivit, ad Gonnum castra mo-
vet, si potiri oppido posset. Ante ipsa Tempe in fanci-
bus situm, Macedoniæ claustra tutissima præbet, et in
Thessaliam opportunum Macedonibus decursum. Quum
et loco et præsidio valido ³⁴ inexpugnabilis res esset, abeti-
tit incepto. In Perrhæbiam flexis itineribus, Malloea pri-
mo inpetu capta ac direpta, Tripoli aliaque Perrhæbia re-
cepta, Larissam rediit. inde Eumene atque Attalo domum
remissis, Misagenem Numidasque in hiberna in proximis
Thessalis ^m urbibus distribuit. et partem exercitus ita per
totam Thessaliam divisit, ut et hiberna commoda omnes ha-
berent, et præsidio urbibus essent. Q. Mucium legatum
cum duobus millibus ad obtinendam Ambraciam misit.
Græcarum civitatum socios omnes præter Achæos dimisit.
cum exercitus parte profectus in Achaiam Phthiotim, Pte-
leum desertum fuga oppidanorum diruit a fundamentis,
Antrona voluntate colentium recepit. Ad Larissam deinde
exercitum admovit. urbs deserta erat; in arcem omnis mul-
tudo concesserat: eam obpugnare adgreditur. Primi om-
nium Macedones, regium præsidium, metu excesserant. a
quibus relictis oppidani in deditionem extemplo veniunt.
Dubitari inde, utrum Demetrias prius adgredienda foret, an
in Bœotia ³⁵ adipiciendæ^a res. Thebani, vexantibus eos
Coronæis, in Bœotiam arcessebant. ad horum preces, quia
hibernis aptior regio, quam Magnesia erat, in Bœotiam
duxit.

^m *Thessalia* Gron. Crev.

^a *adipiscenda* Eæd.

³² *Ducenta talenta*] *Marcas argenti*
nostrates 18750.

³³ *Quum primo annum dare con-*
stituisset] *Semestre tantum stipendium*
numeravit, quamvis primo pollicitus
esset solidum his totius anni stipendium
persolutum tri. Hac re notatur Persei

avaritia.

³⁴ *Inexpugnabilis res*] *Lege cum*
Gronovio urbs.

³⁵ *Adipiscenda res*] *Dispicet* ^v
adipiscenda. An adipicienda? quem-
admodum supra c. 37. *Inde Bœotiam*
atque Eubœam adipicere jussit.

EPITOME LIBRI XLIII.

PRÆTORES aliquot, eo quod avaræ et crudeliter provincias administrassent, damnati sunt. P. Licinius Crassus proconsul complures in Græcia urbes expugnavit, et crudeliter diripuit. ob id captivi, qui ab eo sub corona venierant, ex senatusconsulto postea restituti sunt. Item a præfectis ¹classium Romanarum multa inpotenter in socios facta. Res præterea a Perseo rege in Thracia prospere gestas continet, ²victis Dardanis et Illyrico, cujus rex erat Gentius. Motus, qui in Hispania ab Olónico factus erat, ipso interempto consedit. M. Æmilius Lepidus a censoribus princeps in senatu lectus.

¹ *Classium Romanorum*] Sic Andreas, Sigonius, alique: melius quam quomodo Gronovianæ editiones habent, *Romanorum*.

² *Victis Dardanis, et Illyrico, cujus rex erat Gentius*] Hæc parum accurata sunt, sive in librariis culpa, sive in

ipso epitomarum auctore resident. Aliquot Illyriorum oppida cepit Perseus, ut memoratur infra capp. 18. 19. et 20. At non vicit Illyricum; multo minus eam Illyrici partem cujus rex erat Gentius, quem in societatem belli pericere summopere studebat.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLIII.

U. C. 581.
A. C. 171.
Gesta in Il-
lyrico.

Cassii Cos.
res gestæ.

EADEM æstate, qua in Thessalia ¹ equestri pugna vicere Romani, ² legatus, in Illyricum a consule missus, opulenta duo oppida vi atque armis coëgit in deditionem: omniaque iis sua concessit, ut opinione clementiæ eos, qui Carnuntum munitam urbem incolebant, adliceret. postquam nec, ut dederent se, compellere, neque capere obsidendo poterat; ne duabus obpugnationibus nequidquam fatigatus miles esset, ³ quas prius intactas urbes reliquerat, diripuit. Alter consul C. Cassius nec in Gallia, quam sortitus erat, memorabile quidquam gessit: et per Illyricum ducere legiones in Macedoniam vano incepto est conatus. Ingressum hoc iter consulem senatus ex Aquileiensium legatis cognovit: qui, querentes coloniam suam novam et infirmam, necdum satis munitam, inter infestas nationes Istrorum et Illyriorum esse, quum peterent, ut senatus curæ haberet, quomodo ea colonia muniretur, interrogati, vellentne eam rem C. Cassio consuli mandari? responderunt, Cassium, Aquileiam indicto exercitu, profectum per Illyricum in Macedoniam esse. Ea res primo incredibilis visa: et pro se quisque credere, Carnis forsitan aut Istris bellum inlatum. Tum Aquileienses, nihil se ultra scire, nec audere adfirmare, quam triginta dierum frumentum militi datum; et duces, qui ex Italia itinera in Macedoniam nossent, conquisitos abductosque. Enimvero senatus indignari, tantum consulem ausum, ut suam provinciam relinqueret, in alienam transiret; exercitum novo periculoso itinere inter externas gentes duceret, viam tot nationibus in Italiam aperiret. Decernunt frequentes, ut C. Sulpicius prætor tres ex senatu nominet legatos, qui eo die proficiscantur ex

¹ *Equestri pugna vicere Romani*] Victi fuerant Romani eo prælio quod describitur c. 59. libri præcedentis: superiores fuere eo quod refertur c. 66. Itaque legit Gronovius: *equestri pugna primum victi, deinde vicere Romani*. Sed quum prior pugna major multo clariorque fuerit, quam posterior, credimus Livium potius scripsisse: *equestri pugna victi fuere Romani*.

² *Legatus in Illyricum . . missus*] Excidit nomen legati. Non absurde suspicatur Sigonius Q. Mucium fuisse, de quo paulo ante mentio facta est extremo libro XLII.

³ *Quas prius intactas urbes*] Olim, *quam prius intactam urbem*. Sigonius mutavit, quia duo oppida capta fuerant.

urbe; et quantum adcelerare possent, Cassium consulem, U. C. 581. ubicumque sit, persequantur; nuncient, ne bellum cum ulla gente moveat, nisi cum qua senatus gerendum censuerat. ^{A. C. 171.}
⁴Legati hi profecti, M. Cornelius Cethegus, M. Fulvius, P. Marcius Rex. Metus de consule atque exercitu distulit eo tempore muniendæ Aquileiæ curam.

II. Hispaniæ deinde utriusque legati aliquot populorum in senatum introducti. Ii, de magistratum Romanorum avaritia superbiaque conquesti, nisi genibus ab senatu peterunt, ne se socios foedius spoliari vexarique, quam hostes, patiantur. Quum et alia indigna quererentur, manifestum autem esset, pecunias captas; L. Canuleio prætori, qui Hispaniam sortitus erat, negotium datum est, ut in singulos, a quibus Hispani pecunias peterent, quinos ⁵recuperatores ex ordine senatorio daret, patronosque, quos vellent, sumendi potestatem faceret. Vocatis in curiam legatis recitatum est senatusconsultum, jussique nominare patronos: quatuor nominaverunt, M. Porcium Catonem, P. Corneliū Cn. F. Scipionem, ⁶L. Æmiliū L. F. Paullum, C. Sulpiciū Gallum. ⁷Cum M. Titinio primum, qui prætor A. Manlio, M. Junio consulibus in citeriore Hispania fuerat, recuperatores sumserunt. Bis ampliatus, tertio absolutus est reus. Dissensio inter duarum provinciarum legatos est orta: citerioris Hispaniæ populi M. Catonem et Scipionem; ulterioris L. Paullum et Gallum Sulpiciū patronos sumserunt. Ad recuperatores adducti a citerioribus populis P. Furius Philus, ab ulterioribus M. Matienus. Ille Sp. Postumio, Q. Mucio consulibus triennio ante, hic biennio prius, L. Postumio, M. Popillio consulibus, prætor fuerat. Gravissimis criminibus accusati ambo ampliatiq: quum dicenda de integro causa esset, excusati exilii causa solum vertisse. Furius Præneste, Matienus Tibur exsulatum abierunt. Fama erat, prohiberi a patronis nobiles ac potentes compellare; auxitque eam suspicionem Canuleius prætor, quod, omissa ea re, delectum habere instituit. dein repente in provinciam abiit, ne plures ab Hispanis vexarentur. Ita, præteritis silentio oblitteratis, in futurum consultum ab senatu Hispanis, quod impetrarunt, ⁸ne frumenti

Hispanorum querelæ de Mag. Rom.

⁴ Legati hi profecti] Sic edidere Gronovii. Prius legati hi; unde Sigonius efficiebat legati III. id est tres.

⁵ Recuperatores] Vid. not. 52. ad l. XXVI. c. 48.

⁶ L. Æmiliū, L. F.] Vetustiores editiones, et indices ex his confecti, præferunt M. F.

⁷ Cum M. Titinio . . recuperatores sumserunt] Recuperatores sibi dari

postularunt, qui inter se et M. Titinium disceptarent; M. Titinio litem intenderunt apud recuperatores.

⁸ Ne frumenti æstimationem] Duo videntur hic distingui frumenti genera, æstimatum et emptum, de quibus fuso disserit Cic. in Verr. l. III. Primo quidem magistratibus Romanis frumentum in cellam, id est, in domesticum usum, a provincialibus sumere

U. C. 581. *æstimationem magistratus Romanus haberet; neve cogeret*
 A. C. 171. *vicesimas vendere Hispanos, quanti ipse vellet; et ne præ-*
fecti in oppida sua ad pecunias cogendas inponerentur.

III. Et alia novi generis hominum ex Hispaniâ legatio venit. ex militibus Romanis et ex Hispanis mulieribus, cum quibus connubium non esset, natos se memorantes, supra quatuor millia hominum, orabant, ut sibi oppidum, in quo habitarent, daretur. Senatus decrevit, *uti nomina sua apud L. Canuleium profiterentur: ⁹eorumque si quos manumisisset, eos Carteiam ad oceanum deduci placere. ¹⁰Qui Carteiensium domi manere vellent, potestatem fore, uti numero colonorum essent, agro adsignato. ¹¹Latinam eam coloniam fuisse, libertinorumque adpellari.* Eodem tempore ex Africa et Gulussa, Masinissæ regis filius, legatus patris, et Karthaginienses venerunt. Gulussa prior in senatum introductus, et, quæ missa erant ad bellum Macedonicum a patre suo, exposuit; et, si qua præterea vellent imperare, præstaturum ¹²merito populi Romani est pollicitus: et inonuit Patres conscriptos, ut a fraude Karthaginiensium caverent. *classis eos magnæ parandæ consilium cepisse; specie pro Romanis, et adversus Macedonas: ubi ea parata instructaque esset, ipsorum fore potestatis, quem hostem aut socium habeant.*

U. C. 582. IV. *** tantum pavorem ingressi castra, ostentantes ca-
 A. C. 170. *pita, fecerunt, ut, si admotus extemplo exercitus foret, capi castra potuerint. Tum quoque fuga ingens facta est: et*

licebat. Ii igitur pro frumento pecuniam sibi numerari jubebant, prædabanturque in eo quod frumentum grandi pretio æstimarent. Unde videntur hic Hispani impetravisse, ut magistratus Romani frumentum ipsum accipere cogerentur, non frumenti æstimationem, id est, pro frumento pecuniam: vel, si quis malit, ne liceret magistratibus Romanis pretium imponere frumento illi quod in cellam sumere poterant, sed, si vellent sibi pro frumento dari pecuniam, æstimatione communi et publica uterentur. Alterum frumenti genus est, emptum. Jubebantur nimirum provinciales certam quandam frumenti sui partem vendere Romanis. In eam rem magistratus pecuniam e publico accipiebant. Sed ut ex ea aliquid in suum quæstum averterent, villasimo pretio taxabant frumentum illud quod emere debebant. Hispani igitur, qui vicesimas frumenti sui vendere debebant Romanis, hoc impetrant, ne illas vendere cogerentur, quanti vellet magistratus Romanus.

⁹ *Eorumque si quos manumisisset]* Ex his verbis, et appellatione colonie infra, cui nomen imponitur, *Libertinorum colonia*, inferri debet hos servos fuisse, ac proinde natos ex ancillis. Qui enim non ex legitimo matrimonio nascitur, matrem sequitur ex communi gentium jure. Vid. L. I. Institut. Justiniani, tit. 4. Ac proinde hi hybridæ si nati essent ex liberis mulieribus, liberi et ipsi fuissent, nec proinde manumissione opus habuissent.

¹⁰ *Qui Carteiensium domi manere vellent]* Simile decretum memoravit Livius de Antiatribus, l. VIII. c. 14.

¹¹ *Latinam eam coloniam fuisse]* Lege cum Gronovio duo. Hoc enim ipso tempore illa colonia deducitur.

¹² *Merito populi Romani]* Ut postularent merita populi Romani in Masinissam. Eodem modo locutus est Livius supra XXVIII. 9. *Se vero ea quæ postularent decernere, Patres, merito decorum primum, dein secundum deos, consulimus, responderunt.*

erant, qui legatos mittendos ad pacem precibus petendam U. C. 583. censerent: civitatesque complures, eo nuncio audito, in de- A. C. 170. ditionem venerunt. quibus purgantibus sese, culpamque in duorum amentiam conferentibus, qui se ultro ad poenam ipsi obtulissent, quum veniam dedisset prætor; profectus ex templo ad alias civitates, omnibus imperata facientibus, quieto exercitu pacatum agrum, qui paullo ante ingenti tumultu arserat, peragravit. Hæc lenitas prætoris, qua sine sanguine ferocissimam gentem domuerat, eo gratior plebi Patribusque fuit, quo crudelius avariusque in Græcia bellatum, et ab consule Licinio et ab Lucretio prætore, erat. Lucretium tribuni plebis absentem concionibus assiduis lacerabant, quum reipublicæ causa abesse excusaretur: sed tum adeo vicina etiam inexplorata erant, ut is eo tempore in agro suo Antiati esset, aquamque ex manubiis Antium ex flumine Loracinæ duceret. Id opus ¹³centum triginta millibus æris locasse dicitur. tabulis quoque pictis ex præda sanum Æsculapii exornavit. Invidiam infamiamque ab Lucretio averterunt ¹⁴in Hortensium successorem ejus Abderitæ legati, flentes ante curiam, querentesque, *oppidum suum ab Hortensio expugnatum ac direptum esse. Causam exidii fuisse urbi, quod, quum ¹⁵centum millia denariorum et ¹⁶tritici quinquaginta millia modium imperaret, ¹⁷spatium petierunt, quo de ea re et ad Hostilium consulem, et Romam mitterent legatos. Vixdum ad consulem se pervenisse, et audisse oppidum expugnatum, principes securi percussos, sub corona ceteros venisse.* ¹⁸Indigna senatui visa: decreveruntque eadem de Abderitis, quæ de Coronæsi decreverant priore anno; eademque pro concione edicere ¹⁹Q. Mænium prætorem jusserunt. Et legati duo, C. Sempronius Blæsus, Sex. Julius Cæsar, ad restituendos in libertatem Abderitas missi. Iisdem mandatum, ut et Hostilio consuli et Hortensio prætori nunciarent, senatum Abderitis injustum bellum inlatum, conquirique omnes, qui in servitate sint, et restitui in libertatem, sequum censere.

In Lucretium invehuntur Tr. Pl.

Abderitarum querelæ de Hortensio.

V. Eodem tempore de C. Cassio, qui consul priore anno fuerat, tum tribunus militum in Macedonia cum A. Hosti-

¹³ Centum triginta millibus æris] Annis 130000. id est, marcis argenti nostratibus circiter 127.

¹⁴ In Hortensium successorem] Hinc apparet Hortensium hoc anno prætorem fuisse, et classem cum ora Græciæ maritima sortitum esse.

¹⁵ Centum millia denariorum] Marcus argenti 1662. uncias 4.

¹⁶ Tritici quinquaginta millia modium] Modios Parisienses fere 38542.

¹⁷ Spatium petierunt] Mallet Gro-

novius petierint.

¹⁸ Indigna senatui visa] Lege cum eodem vel Indigna res senatui visa; vel, Indigna ea senatui visa.

¹⁹ Q. Mænium prætorem] Hic habemus alterius adhuc prætoris nomen: cui jurisdictionem obtigisse patet ex eo quod nunc quoque in urbe sit; peregrinam, ex eo quod collega ejus M. Retius, infra c. 11. ea agat quæ ad prætoris urbani officium pertinebant.

U. C. 582.
A. C. 170.
Querelæ de
Cassio.

lio erat, querelæ ad senatum delatæ sunt, et legati regis Gallorum Cincibili venerunt. Frater ejus verba in senatu fecit, questus, Alpinorum populorum agros sociorum suorum depopulatum C. Cassium esse, et inde multa millia hominum in servitutem abripuisse. Sub id tempus Carnorum Istrorumque et Iapydum legati venerunt: *Duces sibi ab consule Cassio primum imperatos, qui in Macedoniam ducenti exercitum iter monstrarent: pacatum ab se, tamquam ad aliud bellum gerendum, abisse: inde ex medio regressum itinere hostiliter peragrasse fines suos: passim rapinasque et incendia facta: nec se ad id locorum scire, propter quam causam consuli pro hostibus fuerint.* Et regulo Gallorum absenti, et his populus responsum est, *Senatum ea, quæ facta querantur, neque scisse futura, neque si sint facta, probare. Sed indicta causa damnari absentem consularem virum, injurium esse, quum is reipublicæ causa absit. Ubi ex Macedonia redisset C. Cassius, tum, si coram eum arguere vellent, cognita re senatum daturum operam, uti satisfiat.* Nec responderi tantum iis gentibus, sed legatos mitti, duos ad regulum trans Alpes, tres circa eos populos placuit, qui indicarent, quæ Patrum sententia esset. Munera mitti legatis ex ²⁰ binis millibus æris censuerunt. duobus fratribus regulis hæc præcipua, torques duo ²¹ ex quinque pondo auri facti, et ²² vasa argentea quinque ex viginti pondo, et duo equi phalerati cum agasonibus, et equestria arma ac sagula; et comitibus eorum vestimenta liberis servisque. Hæc missa: illa petentibus data, ut denorum equorum iis commercium esset, educendique ex Italia potestas fieret. legati cum Gallis missi trans Alpes, C. Lælius, M. Æmilius Lepidus: ad ceteros populos C. Sicinius, P. Cornelius Blasio, T. Memmius.

VI. Multarum simul Græciæ Asiæque civitatum legati Romam convenerunt. Primi Athenienses introducti: ii, *se, quod navium habuerint militumque, P. Licinio consuli et C. Lucretio prætori misisse exposuerunt, quibus eos non usos ²³ frumenti sibi centum millia imperasse: quod, quamquam sterilem terram arent, ipsosque etiam agrestes peregrino frumento alerent, tamen, ne deessent officio, confecisse; et alia, quæ imperarentur, præstare paratos esse.* Milesii, nihil præstitisse memorantes, si quid imperare ad bellum senatus vellet, præstare se paratos esse, polliciti sunt. Alabandenses

²⁰ *Binis millibus æris]* Marcis argenti nostratibus 3. uncia 1.

²¹ *Ex quinque pondo auri]* Septem marcis nostratibus, uncia 6. semuncia 1.

²² *Vasa argentea quinque ex viginti*

ti pondo] Ex marcis nostratibus 31. uncia 2.

²³ *Frumenti . . centum millia]* Supple, modium. Modios Parisienses fere 77084.

templum Urbis Romæ se fecisse commemoraverunt, ludos-
que anniversarios ei Divæ instituisse: et ²⁴ coronam auream
quingenta pondo, quam in Capitolio ponerent, donum
Jovi optimo maximo, adtulisse, et scuta equestria trecenta;
ea, cui jussissent, tradituros. Donum ut in Capitolio po-
nere, et sacrificare liceret, petebant. ²⁵ Hoc Lampsaceni,
²⁶ octoginta pondo coronam adferentes, petebant, commemo-
rantes, *Discessisse se a Perseo, postquam Romanus exercitus
in Macedoniam venisset, quum sub ditione Persei, et ante
Philippi fuissent. Pro eo, et quod imperatoribus Romani
omnia præstissent, id se tantum orare, ut in amicitiam populi
Romani reciperentur: et, si pax cum Perseo fieret, exciperen-
tur, ²⁷ ne in regiam potestatem reciperentur.* Ceteris legatis
comiter responsum; Lampsacenos in sociorum formulam
referre Q. Mænius prætor jussus. munera omnibus in sin-
gulos binum millium æris data. Alabandenses scuta repor-
tare ad A. Hostilium consulem in Macedoniam jussi. Et
ex Africa legati ²⁸ simul Karthaginiensium, ²⁹ tritici decies
centum millia et ³⁰ hordei quingenta indicantes se ad mare
devecta habere, ut, quo senatus censuisset, deportarent. *Id
munus officiumque suum scire minus esse, quam pro meritis
populi Romani et voluntate sua: ³¹ sed sæpe alias, bonis in re-
bus utriusque populi, se gratorum fideliumque socium muneribus
functos esse.* Item Masinissæ legati, tritici eandem summam
polliciti, et mille et ducentos equites, duodecim elephantos:
et, si quid aliud opus esset, uti^a imperaret senatus: æque
propenso animo, ac quæ ipse ultro pollicitus sit, præstaturum
esse. Gratiae et Karthaginiensibus et regi actæ; ro-
gatique, ut ea, quæ pollicerentur, ad Hostilium consulem in
Macedoniam deportarent. Legatis in singulos binum millium
æris munera missa.

VII. Cretensium legatis, commemorantibus, se, quantum
sibi imperatum a P. Licinio consule esset sagittariorum, in

^a ut Gron. Crev.

²⁴ *Coronam auream quingenta pondo]* Marcarum nostratum 78. un-
cie 1.

²⁵ *Hoc Lampsaceni]* Recte Grono-
vius: *Hoc et Lampsaceni.*

²⁶ *Octoginta pondo]* Marcarum Pa-
riensium 125.

²⁷ *Ne in regiam potestatem reci-
peretur]* Lege cum Gronovio recide-
rent.

²⁸ *Simul]* Superflua vocula, vel quæ
potius indicet plusculi excidisse. For-
tassis: *legati simul Carthaginensium
et Masinissæ venerunt: Carthaginien-
sium, tritici etc.*

²⁹ *Tritici decies centum millia]*
Nempe modicum. Modios nostrates

paulo plus 770633. *Hordei quingenta
millia modium. Modios nostrates plus
385416.*

³⁰ *Hordei quingenta]* Conjectura
Sigonii. Vetus exemplar habuit quin-
quaginta.

³¹ *Sed sæpe alias]* Hæc sane parum
coherent cum iis quæ præcedunt. Ta-
men possumus ita accipere, ut Cartha-
ginienses mediocritati munerum suo-
rum ideo nunc ignoscendum censeant,
quod sæpe alias, quum bonæ essent res
utriusque populi, fidellum sociorum
officium alacrius impleverint: nunc
quum solliciti agerent ob hærentem
lateri Masinissam, nihil amplius sese
posse præstare.

U. C. 482. Macedoniam misisse, quum interrogati non inficiarentur,
 A. C. 170. *apud Persea majorem numerum sagittariorum, quam apud Romanos, militare, responsum est: Si Cretenses bene ac graviter destinarent potiorum populi Romani, quam regis Persei, amicitiam habere, senatum quoque Romanum iis, tamquam certis sociis, responsum daturum esse. Interea nunciarent suis, placere senatui, dare operam Cretenses, ut, quos milites³² intra^b præsidia regis Persei haberent, eos primo quoque tempore domum revocarent.* Cretenaibus cum hoc responso dimissis,
 Chalcidenses legati; ³³ quorum legatio ipso introitu, ob id quod Mictio^c princeps eorum pedibus captus lectica est introlatus, ultimæ necessitatis extemplo visa res: ³⁴ in qua ita adfecto excusatio valetudinis, aut ne ipsi quidem petenda visa foret, aut data petenti non esset. Quum sibi nihil vivi reliquum, præterquam linguam ad deplorandas patriæ suæ calamitates, præfatus esset, exposuit civitatis primum suæ benefacta, et vetera, et ea, quæ Persei bello præstitissent ducibus exercitibusque Romanis: tum quæ primo C. Lucretius in populares suos prætor Romanus superbe, avaro, crudeliter fecisset: deinde quæ tum cum maxime L. Hortensius faceret. Quemadmodum omnia sibi, etiam iis, quæ patiantur, tristiora, patienda esse ducant potius, quam se dedant Persi. Quod ad Lucretium Hortensiumque adtineret, scire, tutius fuisse claudere portas, quam in urbem eos accipere. ³⁵ Qui^d exclusissent eos, Emathiam, Amphipolim, Maroneam, Æxum, incolumes esse: apud se templa omnibus ornamentis compikata; ³⁶ spoliataque sacrilegiis^e C. Lucretium navibus Antium deverisse, libera corpora in servitutem abrepta, fortunas sociorum populi Romani direptas esse, et quotidie diripi. Nam, ex instituto C. Lucretii, Hortensium quoque in tectis hieme pariter atque æstate navales socios habere, et domos suas plenas turba nautica esse; versari inter se, conjuges, liberosque suos, ³⁷ quibus nihil neque dicere pensi, neque facere.

^b inter Gron.
 legiti Crev.

^c Miction Gron. Crev.

^d Quæ Gron.

^e spoliataque sacrilegiis Crev.

³² *Intra præsidia regis*] Sic prima editio, teste Hearnio, melius quam, ut recentiores, *inter præsidia*. Vid. not. 40. ad l. XXXVIII. c. 11.

³³ *Quorum legatio ipso introitu . . . ultimæ necessitatis extemplo visa res*] Hæc nobis pingue quiddam et inelegans redolent. Libenter legeremus, deleta voce legatio: Quorum ipso introitu . . . ultimæ necessitatis extemplo visa res: ita ut ad quorum penderet ab his verbis ipso introitu.

³⁴ *In qua*] Quoniam ita affectus tamque male se habens, aut ipse petendam non existimasset a civibus suis,

aut petens non impetrasset, excusatione valetudinis, veniam hujus tam longi tamque laboriosi Chalcide Romanam itineris.

³⁵ *Qui exclusissent eos*] Hæc est vetus lectio. Sigonius legi jussit *quæ*, propterea quod nomina urbium sequantur. Sed novum non est urbes poni pro civibus.

³⁶ *Spoliataque sacrilegiis*] Hanc Gronovii emendationem admisit in textum Clericus. Vulgo *spoliataque sacrilegiis*.

³⁷ *Quibus nihil neque dicere pensi, neque facere*] Lege cum Sigonio: qui-

VIII. Accessere in senatum Lucretium placuit, ut discerneret coram, purgaretque sese. Ceterum multo plura praesens audivit, quam in absentem jacta erant; et graviore potentioresque accessere accusatores duo tribuni plebis, M'. Juventius Thalna et Cn. Aufidius. Ii non in senatu modo eum lacerarunt, sed in concionem etiam pertracto, multis objectis probris, diem dixerunt. Senatus jussu Chalcidensibus Q. Mænius praetor respondit: *Quæ bene meritos sese, et ante, et in eo bello, quod geratur, de populo Romano dicant, ea et scire verà eos referre senatum, et, perinde ac debeant, grata esse. Quæ facta a C. Lucretio, fierique ab L. Hortensio praetoribus Romanis querantur; ea neque facta, neque fieri voluntate senatus, quem non posse existimare? qui sciat, bellum Persi, et ante Philippo patri ejus, intulisse populum Romanum pro libertate Græciæ: ³⁸ non ut ea a magistratibus sociis atque amicis paterentur. Literas se ad L. Hortensium praetorem daturus esse; quæ Chalcidenses querantur acta, ea senatus non placere: si qui in servitutem liberi venissent, ut eos conquirendos primo quoque tempore, restituendosque in libertatem curaret: sociorum navalium neminem, ³⁹ praeter magistratos, in hospitium deduci æquum censere.* Hæc Hortensio jussu senatus scripta. Munera binum millium æris legatis missa, et vehicula Mictioni ⁴⁰ publice locata, quæ eum Brundisium commodè perveherent. C. Lucretium, ubi dies, quæ dicta erat, venit, tribuni ad populum accusarunt, multamque ⁴¹ decies centum millium æris dixerunt. Comitibus habitis, omnes quinque et triginta tribus eum condemnarunt.

Senatus
respondum.

Lucretius
damnatur.

IX. In Liguriis eo anno nihil memorabile gestum. nam nec hostes moverunt arma, neque consul in agrum eorum legiones induxit: et, satis explorata pace ejus anni, ⁴² milites duarum legionum Romanarum intra dies sexaginta, quam in provinciam venit, dimisit. sociorum nominis Latini exercitu mature in hiberna Lunam et Pisas deducto, ipse cum equitibus Galliae provinciae pleraque oppida adiit. Nusquam alibi, quam in Macedonia, bellum erat: suspec-

In Liguria
nihil ges-
tum.

^f M'. I. M. Crev.

bus nihil neque dicere pensi sit, neque facere: quemadmodum supra l. XLII. c. 23. Id illi, cui nihil pensi sit, facile esse.

³⁸ Non ut ea] Non ut Græci talia paterentur a magistratibus sociis atque amicis, qualia Chalcidenses ab Lucretio et Hortensio passi fuerant. Gronovius vult legi socii atque amici: quod fortasse elegantius videri possit.

³⁹ Praeter magistratos] Videntur hi magistratibus sociorum navalium iidem esse, qui interdum, ut supra l. XXIX.

c. 23. navium magistri dicuntur: et dignitate gubernatoribus superiores erant, ut colligitur ex l. XLV. c. 42. infra.

⁴⁰ Publice locata] Publica populi Romani impensa præbita, certo pretio redemptoribus conducto.

⁴¹ Decies centum millium æris] Marcarum argenti Parisiensium 1562. unciarum 4.

⁴² Milites . . . dimisit] Hoc debetur Sigonio. Prius divellit.

U. C. 382. tum tamen et Gentium Illyriorum regem habebant. itaque
 A. C. 170. et octo naves ornatas a Brundisio senatus censuit mittendas
 Res in Illy- ad C. Furium legatum Issam, qui cum praesidio duarum
 rico gestæ. Issensium navium insulæ præerat. duo millia militum in eas
 naves sunt inposita, quæ Q. Mænius prætor ex senatuscon-
 sulto in ea parte Italiæ, quæ objecta Illyrico est, conscrip-
 sit: et consul Hostilius Ap. Claudium in Illyricum cum
 quatuor millibus peditum misit, ut adcolas Illyrici ⁴³ tuta-
 rentur. qui, non contentus iis, quas adduxerat, copiis, auxi-
 lia ab sociis conrogando, ad octo millia hominum vario ge-
 nere armavit: peragrataque omni ea regione, ad Lychni-
 dum Dassaretiorum consedit.

Ap. Clau-
 dius ab
 Uscanensi-
 bus cæsus.

X. Haud procul inde Uscana oppidum finium ⁴⁴ plerumque
 Persei erat. decem millia civium habebat, et modicum,
 custodiæ caussa, Cretensium præsidium. Inde nuncii ad
 Claudium occulti veniebant: *Si propius copias admovisset,*
paratos fore, qui proderent urbem. Et operæ pretium esse,
non se amicosque tantum, sed etiam milites præda expleturum.
 Spes cupiditati admota ita obcæcavit animum, ut nec ex
 iis, qui venerunt⁴⁵, quemquam retineret; nec obsides, pig-
 nus futuros furto et fraude agendæ rei, posceret; nec mit-
 teret exploratum; nec fidem acciperet. die tantum statuta
 profectus a Lychnido, duodecim millia ab urbe, ad quam
 tendebat, posuit castra. Quarta inde vigilia signa movit,
 mille ferme ad præsidium castrorum relictis: incompoti,
 longo agmine effusi, infrequentes, quum nocturnus error
 dissiparet, ad urbem pervenerunt. Crevit negligentia, post-
 quam neminem armatum in muris viderunt. Ceterum, ubi
 primum sub jactu teli fuerunt, duabus simul portis erumpi-
 tur; et ad clamorem erumpentium ingens strepitus e muris
 ortus ululantium mulierum cum crepitu undique æris: et
 incondita multitudo, turba inmixta servili, variis vocibus
 personabat. Hic tam multiplex undique objectus terror
 effecit, ne sustinere primam procellam eruptionis Romani
 possent. Itaque fugientes plures, quam pugnantes, inter-
 emti sunt: vix duo millia hominum cum ipso legato in
 castra perfugerunt. Quo longius iter in castra erat, eo plu-
 res fessos consectandi hostibus copia fuit. Ne moratus
 quidem in castris Appius, ut suos dissipatos fuga colligeret,
 (quæ res palatis per agros saluti fuisset) ad Lychnidum
 protinus reliquias cladis reduxit.

XI. Hæc et alia, haud prospere in Macedonia gesta, ex
 Sex. Digitio tribuno militum, qui sacrificii caussa Romam

§ venerant Gron. Crev.

⁴³ *Tutarentur*] Magis placeret tu-
 taretur; nempe Ap. Claudius.

⁴⁴ *Plerumque*] Hoc oppidum in

finibus Macedoniae et Illyrici positum,
 modo hujus, modo illius ditiosis fue-
 rat; sed, ut plurimum, Macedoniae.

venerat, sunt audita. Propter quæ veriti Patres, ne quæ U. C. 562: major ignominia acciperetur, legatos in Macedoniam, M. A. C. 170. Fulvium Flaccum, et M. Caninium Rebilum, miserunt, qui comperta, quæ agerentur, referrent: et ⁴⁵ut A. Hostilius consul comitia consulibus subrogandis ita ediceret, uti mense Januario comitia haberi possent, et ut primo quoque tempore in urbem rediret. Interim ⁴⁶M. Ræcio^h prætori mandatum, ut edicto senatores omnes ex tota Italia (nisi qui reipublicæ causæ abessent) Romam revocaret. Qui Romæ essent, ne quis ultra mille passuum ab Roma abessetⁱ. Ea, uti senatus censuit, sunt facta. Comitia consularia ⁴⁷ante diem quintum Kalendas Septembres fuere. Creati consules sunt Q. Marcius Philippus iterum et Cn. Servilius Cæpio. post diem tertium prætores sunt facti C. Decimius, M. Claudius Marcellus, C. Sulpicius Gallus, C. Marcius Figulus, Ser. Cornelius Lentulus, P. Fonteius Capito. Designatis prætoribus præter duas urbanas, quatuor provinciæ sunt decretæ; Hispania, et Sardinia, et Sicilia, et classis. Legati ex Macedonia, exacto admodum mense Status re-
Februario, redierunt. Hi, quas res ea æstate prospere ges- rum in Ma-
sisset rex Perseus, referebant, quantusque timor socios po- cedonia.
puli Romani cepisset, tot urbibus in potestatem regis red-
actis. *Exercitum consulis infrequentem com meatibus vulgo*
datis ⁴⁸*per ambitionem esse: culpam ejus rei consulem in tri-*
bunos militum, contra illos in consulem conferre. Ignominiam,
Claudii temeritate acceptam, ⁴⁹*elevare eos Patres acceperunt,*
qui perpaucos Italici generis, et magna ex parte tumultuario
delectu conscriptos ibi milites amissos referebant. Consules
designati, ubi primum magistratum inissent, de Macedonia
referre ad senatum jussi: destinataeque provinciæ iis sunt
Italia et Macedonia. Hoc anno intercalatum est: ⁵⁰tertio

^h Retio Gron. Crev.ⁱ abessent Gron.

⁴⁵ Ut A. Hostilius . . . comitia . . . ita ediceret, uti mense Januario comitia haberi possent] Vacat posterius illud comitia, ut observat recte Gronovius.

⁴⁶ M. Retio prætori mandatum] Ergo M. Retius prætor urbanus hoc anno fuit. Editi hactenus habent Retio. Pighius per diphthongum effert hoc nomen, Ræcio. Nobis consultius viam est eam sequi scripturam, quam reperimus l. XXVII. Livii, c. 36. ubi M. Retius, fortasse hujus prætoris pater, sic nominatur et scribitur.

⁴⁷ Ante diem quintum Kalendas Septembres] Logo omnino cum Pighio Kalendas Februarias. Supra enim dicitur A. Hostilio imperatum, ita comitia consulibus subrogandis ediceret,

uti mense Januario haberi possent: et infra, post consulum prætorumque comitia, legati ex Macedonia exacto admodum mense Februario rediisse memorantur.

⁴⁸ Per ambitionem] Per pravam indulgentiam, captandæ militum gratiæ causa.

⁴⁹ Elevare eos Patres acceperunt] Duo postrema verba dele cum Freinshemio et Gronovio. Sed nihil aliud novandum. Dicunt legati magnam esse cladem eam quæ Ap. Claudii temeritate accepta fuerat: eosque qui referebant perpaucos Italici generis in ea amissos, elevare ac minuire contra rei veritatem illius cladis ignominiam.

⁵⁰ Tertio die post Terminalia Ka-

U. C. 383. die post Terminalia Kalendæ intercalares fuere. **Sacerdotes**
A. C. 169. intra eum annum mortui, ⁵¹ L. Flaminius ** pontifices duo
 decesserunt, L. Furius Philus et C. Livius Salinator. in lo-
 cum Furii T. Manlium Torquatum, in Livii M. Servilium
 pontifices legerunt.

Q. Marcio
II. Cn. Ser-
vilio Coss.
Exercitus.

XII. Principio insequentis anni quum consules novi Q. Marcus et Cn. Servilius de provinciis retulissent, primo quoque tempore aut comparare eos inter se Italiam et Macedoniam, aut sortiri placuit: priusquam id sors cerneret, in incertum, ne quid gratia momenti faceret, in utramque provinciam, quod res desideraret supplementi, decerni. In Macedoniam peditum Romanorum sex millia, sociorum nominis Latini sex millia: equites Romanos ducentos quinquaginta, socios trecentos. Veteres milites dimitti, ita ut in singulas Romanas legiones ne plus sena millia peditum, treceni^k equites essent. Alteri consuli nullus certus finitus numerus civium Romanorum, quem in supplementum legeret. id modo finitum, ut duas legiones scriberet, quæ quina millia peditum et ducenos haberent, equites trecentos. ⁵² Latinorum^l major, quam collegæ, decretus numerus: peditum decem millia et sexcenti equites. quatuor præterea legiones scribi jussæ, quæ, si quo opus esset, educerentur. ⁵³ Tribunos his^m, non permissum, ut consules facerent: populus creavit. Sociis nominis Latini sexdecim millia peditum, et mille equites imperati. Hunc exercitum parari tantum placuit, ut exiret, si quo res posceret. Macedonia maxime

^k trecenti Gron.

^l Peditum Latinorum Ead.

^m iis Crev.

lenda Intercalares fuere] Terminalia, festus dies dei Termini, de quo vid. not. 12. ad l. I. c. 55. celebrabantur septimo Kal. Martias. *Kalendæ Intercalares* sunt Kalendæ mensis Intercalaris, de quo egimus ad l. I. c. 19. Ceterum hic aliqua est difficultas. Etenim intercalatum esse semper postridie Terminalia colligi videtur ex Varro, l. V. de Lingua Lat. et ex Macrobio, l. I. Sat. c. 13. Itaque Puterius existimat, libro de Bissexto, c. 2. legendum hic esse *postridie Terminalia*. Sed si hic status et solennis fuit dies Kalendis Intercalaribus, ita ut nulla unquam ea in re varietas fuerit, quid attinebat id a Livio notari? Dodwellus Dissert. X. de Cyclis Rom. Sect. 19. et seq. suspicatur, præeunte aliquatenus Macrobio, diem unum a Pontificibus per hunc annum exemptum fuisse, qui dies nunc redditur, ut plenum sit annui orbis spatium, et interponitur inter Terminalia, et Kalendas Intercalares. Quia autem id non semper accidebat, imo hic præter solitum in-

tercalandi morem fiebat, ideo notatur a Livio.

⁵¹ *L. Flaminius augur*] Adjecit Sigionius nomen sacerdoti, quo præditum fuisse Flaminium existimat. Nempe l. XXV. c. 2. L. Flaminius sit augur in locum P. Furii Philii. Sed deest etiam nunc hoc loco nomen ejus qui in Flaminii locum successit est.

⁵² *Latinorum major*] Olim *peditum Latinorum*. Gronovius deleri jussit vocem *peditum*, quæ male huc ex subsequente versu immigrat.

⁵³ *Tribunos iis*] Mallemus *his*. Sensus est: in has quatuor legiones non a consulibus tribuni, sed a populo dati sunt. Nempe initio belli Macedonici, tertio ante hunc anno, permissum fuerat consulibus prætoribusque, ut eo anno tribunos militum facerent. Vid. l. XLII. c. 31. Id et duobus annis qui secuti sunt, videtur esse servatum, nisi quod in hisce quatuor legionibus, de quibus modo actum est, jus suum populus usurpare voluit, et tribunos militum suffragis creare.

curam præbebat. in classem mille socii navales cives Romanæ libertini ordinis, ex Italia ^{U. C. 363.} scribi jussi; totidem ut ^{A. C. 169.} ex Sicilia scriberentur: et, cui ea provincia evenisset, mandatum, ut eos in Macedoniam, ubicumque classis esset, deportandos curaret. In Hispaniam tria millia peditum Romanorum in supplementum, trecenti equites decreti. Finitus ibi quoque in legiones militum numerus, peditum quina millia, trecenti et triceni^o equites. Et sociis imperare prætor, cui Hispania obvenisset, jussus quatuor millia peditum, et trecentos equites.

XIII. Non sum nescius, ab eadem negligentia, qua nihil Deos portendere vulgo nunc credant, ⁵⁴ neque nunciari ⁵⁵ admodum nulla^p prodigia in publicum, neque in annales referri. ceterum et mihi, vetustas res scribenti, nescio quo pacto, ⁵⁶ antiquus fit animus; ⁵⁷ et quædam religio tenet, quæ illi prudentissimi viri publice suscipienda censuerint, ea pro dignis habere, quæ in meos annales referam. Anagnina duo prodigia eo anno sunt nunciata; facem in cælo ^{Prodigia.} conspectam, et bovem feminam locutam publice ali. Minuturnis quoque per eos dies ⁵⁸ cæli ardentis species affulserat. Reate imbri lapidavit. Cumis in arce Apollo triduum ac tres noctes lacrimavit. in urbe Romana duo ædificiis nunciaverunt, alter, in æde Fortunæ anguem jubatum a compluribus visum esse: alter, in æde ⁵⁹ Primigeniæ Fortunæ, quæ in colle est, duo diversa prodigia; palmam in area enatam, et sanguine interdium pluuisse. Duo non suscepta prodigia sunt, alterum quod in privato loco factum esset, palmam enatam in pluvio suo T. Marcius Figulus nunciabat: alterum, quod in loco peregrino, Fregellis in domo L. Atræi hasta, quam filio militi emerat, interdium plus duas horas arsisse, ita ut nihil ejus ambureret ignis, dicebatur. Publicorum prodigiorum causa ⁶⁰ libri a decemviris aditi; quadra-

^p nota lacunæ abest Gron. Crev. ^o trecenti et triginta Eæd. ^p ulla Crev.

⁵⁴ Neque nunciari admodum nulla prodigia] Sic edidit obsecutus Gronovius Clericus. Vulgati habent manifestum mendum, nulla.

⁵⁵ Admodum] Fere.

⁵⁶ Antiquus fit animus] Quædam editiones sit. Sed vetustiores, et ea quoque quæ ab Hearnio adornata est, id habent quod edidimus.

⁵⁷ Et quædam religio tenet . . . pro dignis habere] Videtur legendum esse potius indignis. Religioni enim ea habere dicimus, quæ aversamur, quæ facere aut fieri nolumus, non ea quæ præsumimus. Sic l. V. c. 23. Jovis Solisque equis æquiparari dictatorem in religionem etiam trahebant. Et Ter.

Heaut. II. l. 16. religio est dicere.

⁵⁸ Si quis tamen vulgatam lectionem tueri velit, habet quo nitatur exemplum e l. X. Liviano, c. 37. Vid. ibi not. 55.

⁵⁸ Cæli ardentis species affulserat] Gronovius mallet effulserat, ut l. XLI. c. 21. Tres simul soles affulserunt.

⁵⁹ Primigeniæ] Olim Primigenæ. Correxerit Gronovius.

⁶⁰ Libri a decemviris aditi . . . et addiderunt] Locus fractus, quem hoc modo restituit Gronovius: Libris decemviri aditis, quadraginta majoribus hostiis quibus diis consules sacrificarent, ediderunt, et uti. Verbum ediderunt hac in re solenne est, nec potest dubi-

U. C. 363. ginta majoribus hostiis quibus Diis consules sacrificarent,
A. C. 169. et addiderunt, uti supplicatio fieret, cunctique magistratus
circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificarent, po-
pulusque coronatus esset. Omnia, uti decemviri ⁶¹ praeie-
runt, facta.

Censores.

Delectus a
prætoribus
habitus.

XIV. Censoribus deinde creandis comitia edicta sunt.
petierunt censuram principes civitatis, C. Valerius Lævinus,
L. Postumius Albinus, P. Mucius Scaevola, M. Junius Bru-
tus, C. Claudius Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus. Hos
duos censores creavit populus Romanus. Quum delectus
habendi major, quam alias, propter Macedonicum bellum
cura esset, consules plebem apud senatum accusabant,
⁶² quod et juniores non responderent. Adversus quos ⁶³ C.
Sulpicius et M. Claudius tribuni plebis causam egerunt.
*Non consulibus, sed ambiosis consulibus, delectum difficilem
esse.* ⁶⁴ *neminem invitum militem ab iis fieri.* ⁶⁵ *Id ita ut esse
scirent et Patres conscripti, prætores,* ⁶⁶ *quibus et vis imperii
minor et auctoritas esset, delectum, si ita senatui videretur,
perfecturos esse.* Id prætoribus ⁶⁷ magna Patrum * non sine
sugillatione consulum, mandatum est. Censores, ut eam
rem adjuvarent, ita in concione edixerunt, *Legem censui
censendo dicturos esse, ut,* ⁶⁸ *præter commune omnium civium
iurjurandum, hæc adjurarent: Tu minor annis sex et quadra-
ginta es, tuque ex edicto C. Claudii, Ti. Sempronii censorum
ad delectum prodito: et, quotiescumque delectus erit,* ⁶⁹ *quem
hic censores magistratum habebunt^p, si miles factus non eris,
in delectu prodibis.* Item, quia fama erat, multos ex Mace-

P his censoribus magistratus habebunt Crev.

tari quin ita Livius scripserit. Cetera
etsi haud dubie mentem Livii expri-
munt, nec possunt longe abire ab ejus
scriptura, habent tamen aliquid den-
sius quodammodo et quasi confertius,
quam solet Livius.

61 * *Præterunt*] Vid. not. 8. ad IV.
21.

62 *Quod et juniores*] Superest *et*
et, aut plura desunt.

63 *C. Sulpicius et M. Claudius tri-
buni*] Imo *prætores*. II et supra, c.
11. memorantur inter prætores hujus
anni; et hic, ideo quia prætores sunt,
postulant ut delectus cura mandetur
prætoribus; et, perfecto a prætoribus
delectu, jubentur c. 16. ex his quas
scripsissent legionibus, quas videretur,
consuli dare. Scripta haud dubie fuit
vox *prætores* per duas litteras *PR*.
unde librarii pro solita oecitantia, ma-
xime quia sequebatur continuo vox
plebs, fecerunt *TR*. id est, *tribuni*.
Hæc fere Perizonius.

64 *Neminem invitum militem ab iis
fieri*] Sic probant Sulpicius et Marce-
lus ambiciosos esse consules, qui metu
offensionum neminem militare invi-
tum cogerent.

65 * *Id ita ut esse*] Ut patres Con-
scripti quoque scirent id ita esse.

66 *Quibus et vis imperii minor et
auctoritas esset*] Quorum et minor po-
testas, et minor dignatio esset. In
imperio est vis cogendi: *auctoritas*
venerationem conciliat. Supra I. I. c.
7. *Evander tum ea . . . auctoritate
magis quam imperio regebat loca.*

67 *Magna Patrum consensione*] Ul-
timam vocem adjecit Sigonius, ut man-
cum locum expleret.

68 *Præter commune . . . iurjurandum*] Vid. not. 14. ad I. I. c. 42.

69 *Quem his censoribus magistratus
habebunt*] Sic emendavit Gronovius.
Vetus lectio omnino corrupta erat,
quem hic censores magistratum habebunt.

donicis legionibus, incertis com meatibus per ambitionem U. C. 383. imperatorum ab exercitu abesse, edixerunt de militibus, P. A. C. 169. Aelio, C. Popillio consulibus, postve eos consules in Macedoniam scriptis, *Ut, qui eorum in Italia essent, intra dies triginta, censi prius apud sese, in provinciam redirent. qui in patris aut avi potestate essent, eorum nomina ad se ederentur. Missorum quoque causas sese cognituros esse: et, quorum ante emerita stipendia* ⁷⁰ *gratiosa missio sibi visa esset, eos milites feri jussuros.* Hoc edicto literisque censorum per fora et conciliabula dimissis, tanta multitudo juniorum Romam convenit, ut gravis urbi turba insolita esset.

XV. Præter delectum eorum, quos in supplementum mitti oportebat, quatuor a C. Sulpicio prætore scriptæ legiones sunt, intraque undecim dies delectus est perfectus. Consules deinde sortiti provincias sunt. nam prætores propter jurisdictionem maturius sortiti erant. Urbana C. Sulpicio, peregrina C. Decimio obtigerat, Hispaniam M. Claudius Marcellus, Siciliam Ser. Cornelius Lentulus, Sardiniam P. Fonteius Capito, classem C. Marcius Figulus erat sortitus. Consulum Cn. Servilio Italia, Q. Marcio Macedonia obvenit. Latinisque actis, Marcius extemplo est profectus. Cæpione deinde referente ad senatum, quas ex novis legionibus duas legiones secum in Galliam duceret, decrevere Patres, ut C. Sulpicius, M. Claudius prætores ex his, quas scripsissent, legionibus, quas videretur, consuli darent. ⁷¹ Indigne patiente^a prætorum arbitrio consulem subjectum, dimisso senatu, ad tribunal prætorum stans postulavit, ex senatusconsulto destinarent sibi duas legiones. ⁷² prætores consuli in eligendo arbitrium fecerunt. Senatum deinde censores legerunt: M. Æmilius Lepidus princeps ab tertiis ⁷³ censoribus lectus. Septem e senatu ejecti sunt. In censu accipiendi populi milites ex Macedonico exercitu, qui quam multi abessent ab signis, census docuit, in provinciam cogeant: ⁷⁴ causas stipendiis^r missorum cognoscebant: et, cujus nondum justa missio visa esset, ita jusjurandum adigebant: ⁷⁴ *Ex tui animi sententia, tu ex edicto C. Claudii, Ti. Sempronii censorum in provinciam Macedoniam redibis, quod sine dolo malo facere poteris?*

Provincia-
rum sortitio.

Censura.

^a *patiens* Crev.

^r *add. [nondum emeritis]* Rad.

⁷⁰ *Gratiosa]* Gratiae data non juri.

⁷¹ *Indigne patientis]* Et hoc a Gronovio est. Vulgo *patientis*, quæ vox solacium efficiebat orationem.

⁷² *Prætores consuli ... arbitrium fecerunt]* Lege omnino, ut Gronovius jubet, *consulibus*. Sic enim amat loqui Livius. Supra l. XXVII. c. 8. *Sens-*

tus populi potentatem fecit.

⁷³ *Causas stipendiis [nondum emeritis] missorum]* Sic videtur legi debere. Supra, c. 14. *et quorum ante emerita stipendia gratiosa missio sibi visa esset.*

⁷⁴ *Ex tui animi sententia]* Vere et ex animo promittis te etc. Vid. not. 66. ad l. XXII. c. 53.

U. C. 583.
A. C. 169.
Cens. ob-
fendunt
ordinem
equestrem.

XVI. In equitibus recensendis tristic admodum eorum atque aspera censura fuit: multis equos ademunt. ⁷⁵ in ea re quum equestrem ordinem obfendissent, ⁷⁶ flammam invidiæ adjecere edicto, quo edixerunt, *Ne quis eorum, qui Q. Fulvio, A. Postumio censoribus publica vectigalia aut ⁷⁷ ultro tributa conduxissent, ⁷⁸ ad hastam suam accederet, sociusve aut adfinit ejus conductionis esset.* Sæpe id querendo veteres publicani quum impetrare nequissent ab senatu, ut modum potestati censoriæ inponerent, tandem tribunum plebis P. Rutilium, ex rei privatæ contentione iratum censoribus, patronum causssæ nacti sunt. ⁷⁹ Clientem libertinum parietem in Sacra via adversus ⁸⁰ ædes publicas ⁸¹ demoliri jusserant, quod publico inædificatus esset. adpellati a privato tribuni. quum præter Rutilium nemo intercederet. censores ⁸² ad pignora capienda miserunt, multamque pro concione privato dixerunt. ⁸³ Hinc contentione orta, quum veteres publicani se ad tribunum contulissent, rogatio repente sub unius tribuni nomine promulgatur: *Quæ publica vectigalia, ultro tributa C. Claudius et Ti. Sempronius locassent, ea rata locatio ne esset. de integro locarentur, et ut omnibus redimendi et conducendi promiscue jus esset.* Diem ⁸⁴ ad ejus rogationem concilio tribunus plebis dixit. qui postquam venit, ut censores ad dissuadendum processerunt, Graccho dicente, silentium fuit. quum Claudio obstreperetur, audientiam facere præconem jussit. ⁸⁵ Eo factò, advocatam a se concionem tribunus questus, et in ordinem se coactum, ex Capitolio, ubi erat concilium, abiit. Postero die ingentes tu-

Tr. Pl.
diem illi
dicit.

* *re del. Gron.*

† *jusserunt Rad.*

‡ *Hic Rad.*

⁷⁵ *In ea re*] Adjecimus vocem *re*, qua carent Gronovianæ editiones, ex auctoritate primæ editionis, quam secutus est quoque Sigonius.

⁷⁶ *Flammam invidiæ adjecere edicto*] Odium in se equestris ordinis magis inflammavere. Videlicet publicani ex equestri ordine erant.

⁷⁷ *Ultro tributa*] Vid. not. 70. ad l. XXXIX. c. 44.

⁷⁸ *Ad hastam suam*] Ad locationem suam. Vid. not. 86. ad XXIV. 18.

⁷⁹ *Clientem libertinum*] Merito judicat Gronovius legendum esse *Hujus*, nempe Rutilii, *clientem*; vel *Clientem ejus*.

⁸⁰ *Ædes publicas*] Haud satis liquet, quid fuerint ædes illæ publicæ. An quales sunt apud nos *Maisons*, ou *Hôtels de Ville*?

⁸¹ *Demoliri jussurunt*] Sic prima editio, teste Hearnio. Recentiores *jusserunt*, minus commode.

⁸² *Ad pignora capienda*] Vid. not. 70. ad l. III. c. 38. supra.

⁸³ *Hinc contentione orta*] Mendose in recentioribus editis legitur *hic*.

⁸⁴ *Ad ejus rogationem*] Sic dixit Livius *ad ejus rogationis rogationem*, quomodo dixisset *ad causæ rogationem rogandam*. *Rogatio* est quicquid ad populum fertur. *Promulgabatur rogatio*, quum in publico scripta proponeretur per trinundinum inspicienda et versanda ab iis quibuscunque collibisset. *Rogabatur* tum, quum de ea populus in suffragium mittebatur.

⁸⁵ *Eo facto advocatam a se concionem*] Nimirum tribunus habebat illam concionem et concilio præerat, non censores. Quum igitur præ potestate jussisset Claudius præconem audientiam facere, videbatur *avocasse* concionem a tribuno, id est, concionis moderamen abstinuisse a tribuno et sibi vindicasse.

multus ciere. ⁸⁶ Ti. Gracchi primum bona consecravit, U. C. 583. quod in multa pignoribusque ejus, qui tribunum adpellasset, A. C. 169. intercessioni non parendo, ⁸⁷ se in ordinem coëgisset. C. Claudio diem dixit, quod concionem ab se avocasset, et ⁸⁸ utrique censori perduellionem se judicare pronunciavit, diemque comitiis a C. Sulpicio prætore urbano petiit. Non recusantibus censoribus, qui minus primo quoque tempore judicium de se populus faceret, in ante dies octavum et septimum Kalendas Octobres comitiis perduellionis dicta dies. Censores extemplo in atrium Libertatis adscenderunt: et, ibi signatis tabellis publicis, clausoque tabulario, et dimissis ⁸⁹ servis publicis, negarunt, se prius quidquam publici negotii gesturos, quam judicium populi de se factum esset. Prior Claudius causam dixit: et, quum ⁹⁰ ex duodecim centuriis equitum octo censorem condemnassent, multæque aliæ primæ classis, extemplo principes civitatis in conspectu populi, annulis aureis positis, vestem mutarunt, ut suplices plebem circumirent. Maxime tamen Absolvuntur. sententiam vertisse dicitur Ti. Gracchus, quod, quum clamor andique plebis esset, periculum Graccho non esse, conceptis verbis juravit, si collega damnatus esset, non exspectato de se judicio, comitem exsilii ejus futurum. Adeo tamen ad extremum spei venit reus, ut octo centuriæ ad damnationem defuerint. Absoluto Claudio, tribunus plebis negavit se Gracchum morari.

XVII. Eo anno,ulantibus Aquileiensium legatis, ⁹¹ ut numerum colonorum augeret, mille et quingentæ familiæ ex senatusconsulto scriptæ, triumvirique, qui eas dedu-

^v quo minus Gron. Crev.

⁸⁶ Ti. Gracchi . . . bona consecravit] Bonorum Q. Metelli, Cn. Lentuli, etc. hoc modo a tribunis plebis consecratorum mentionem facit Cic. pro Dommo, n. 123. et seqq. Ea consecratio fiebat in concione, certo quodam verborum carmine, foculo posito, et adhibitis tibicine. Ejus hanc vim esse volebat is qui bona alicujus consecraverat, ut bona illa alicui deo, puta Cœleri, jam sacra essent, ac proinde nullam ad profanum usum retrahi possent, inque ea jus omne amitteret is qui illa antea possederat. Sed ad irritum cadebant illæ minæ, et scenicæ illæ theatralesque bonorum consecrationes fraudi non erant passessoribus. Hæc omnia decet Cicero loco memorato.

⁸⁷ Se in ordinem coëgisset] Jus magistratus sui infregisset, ac secum velut cum privato egisset. Vid. not. 52. ad III. 35.

⁸⁸ Utrique censori perduellionem se

judicare] Se judicare utrumque censorem perduellionis crimine teneri. Sed hoc judicium ratum esse non poterat, nisi populus suffragiis suis illud firmasset. Eodem fere modo multa dicebatur a magistratu, sed jubebatur a populo. Recens exemplum habes in Lucretio, supra c. 8. De perduellione vid. not. 85. ad l. I. c. 26.

⁸⁹ Servis publicis] Servi publici sunt illi qui, etiam nullis privati, at populi servi sunt. Tales servi ad tabulari ministeria præsto erant censoribus.

⁹⁰ Ex duodecim centuriis equitum] Imo octodecim. Tot enim instituit Ser. Tullius. Vid. supra l. I. c. 43.

⁹¹ Ut numerum colonorum augeret] Lege, ut numerus colonorum augeretur: vel in illis quæ præcedunt, postulantibus a senatu Aquileientium legatis.

U. C. 386.
A. C. 169.
Legati
Rom. in
Græcia.

cerent, missi sunt, T. Annlus Luscus, P. Decius Subulo, M. Cornelius Cethegus. Eodem anno C. Popillius et Cn. Octavius legati, qui in Græciam missi erant, senatusconsultum, Thebis primum recitatum, per omnes Peloponnesi urbes circumtulērunt, *Ne quis ullam rem in bellum magistratibus Romanis conferret, præterquam quod senatus censuisset.* Hoc fiduciam in posterum quoque præbuerat, levatos se oneribusque⁹² inpenſisque, quibus, alia aliis imperantibus, exhaustiebantur.⁹³ Achaïco concilio Argis agitato, ⁹⁴benigne locuti auditique, ⁹⁵egregia spe futuri status fidissima gente relictæ, in Ætoliæ trajecerunt. Ibi nondum quidem seditio erat, sed ⁹⁶omnia suspecta, criminumque inter ipsos plena. ob quæ obsidibus postulatis, neque exitu rei inposito, in Acarnaniam inde profecti legati sunt. ⁹⁷Thyrii concilium legatis Acarnanes dederunt. Ibi quoque inter factiones erat certamen: quidam principum postulare, ut præsidia in urbes suas inducerentur adversus amentiam eorum, ⁹⁸qui ad Macedonas gentem trahebant: pars recusare, ne, ⁹⁹quod bello captis et hostibus mos esset, id pacatæ et sociæ civitates ignominia acciperent. Justa deprecatio hæc visa. Larissam ad Hostilium proconsulem (ab eo enim missi erant) legati redierunt. Octavius retinuit secum. Popillium cum mille ferme militibus in hiberna Ambraciam misit.

Persei ex-
peditio in
Illyricum.

XVIII. Perseus, principio hiemis egredi Macedoniae finibus non ausus, ne qua in regnum vacuum inrumperent Romani, sub tempus brumæ, quum inextsuperabiles ab Thessalia montes nivis altitudo facit, occasionem esse ratus frangendi finitimorum spes animosque, ne quid, averso se in Romanum bellum, periculi subesset, quum a Thracia pacem Cotys, ab Epiro Cephalus repentina defectione a Romanis¹ præstarent, Dardanos recens domuisset bello, solum

^x oneribus Gron. Crev.

⁹² Achaico concilio Argis] Repondendum est Ægiti, ex Polyb. Legat. 74.

⁹³ Benigne locuti] Sed magis ut servirent temporibus, quam ex animo. Rtenim dicebantur, inquit Polybius, accusaturi Lycortam, et Archonem, et Polybium, tanquam alienos a populi Romani rebus. Id tamen facere non sunt ausi, quod nullam causam satis probabilem haberent, cur eos reos agerent.

⁹⁴ Egregia spe] Id est, in egregia spe futuri status. Ceterum, si hoc durius videtur, lege cum Mureto: Egregia spe . . . fidissima genti relictæ.

⁹⁵ Omnia suspecta criminumque inter ipsos plena] Rem fusius exponit

Polybius, docetque criminationes illas inde ortas esse, quod hi ceteros contenderent haud sincera fide cum Romanis sentire; illi accusatores suos calumniis in se grassari dicerent, quo potentioribus adlarentur.

⁹⁶ Thyrii] Nomen hujus urbis varie scribitur, Thyrrheum, Thyreum, Thurium, Thyrium. Vide Cellar. Geogr. Ant. II. 13.

⁹⁷ Qui ad Macedonas gentem trahebant] Emendatio Gronovii. Olim ad Macedonicam.

⁹⁸ Quod bello captis et hostibus mos esset] Potius, quod bello captos et hostes mos esset, ut intelligatur accipere ignominia. GRONOVIVS.

¹ Præstarent] Sic vetustiores editi:

infestum esse Macedonias latus, quod ab Illyrico pateret, u. c. 583. cernens, neque ipsis quietis Illyriis, et ² aditum praesentibus A. C. 169. Romanis, si domuisset proximos Illyriorum, Gentium quoque regem jam diu dubium in societatem perlici posse, cum decem millibus peditum, quorum pars phalangitae erant, et duobus millibus levium armatorum, et quingentis equitibus profectus, Stuberam venit. Inde frumento complurium dierum sumto, jussuque adparatu obpugnandarum urbium sequi, tertio die ³ ad Uscanam (⁴ Penestianae terrae ea maxima urbs est) posuit castra: prius tamen, quam vim admove-
ret, missis, qui tentarent nunc praefectorum praesidii, nunc oppidanorum animos. erat autem ibi cum juventute Illyriorum Romanum praesidium. Postquam nihil pacati referebant, obpugnare est adortus, et corona eam capere conatus est. quum sine intermissione interdiu noctuque alii aliis succedentes, ⁵ pars scalas muris, ignem portis inferrent, sustinebant tamen eam tempestatem propugnatores urbis; quia spes erat, neque hiemis vim diutius pati Macedonas in aperto posse, nec ab Romano bello tantum regi laxamenti fore, ut posset morari. Ceterum, postquam vineas agi, turresque excitari viderunt, victa pertinacia est. nam, praeterquam quod adversus vim pares non erant, ne frumenti quidem aut ullius alterius rei copia intus erat, ut in necopinata obsidione. Itaque quum spei nihil ad resistendum esset, C. Carvilius Spoletinus et C. Afranius a praesidio Romano missi, qui a Perseo peterent, primo, ut armatos suaeque secum ferentes abire sinneret; dein, si id minus impetrarent, vitae tantum libertatisque fidem acciperent. Promissum id benignius est ab rege, quam praestitum. exire enim sua secum efferentibus jussis ⁶ primum arma ademitt. his urbe egressis, et Illyriorum cohors, (quingenti erant) et Uscanenses se urbemque dederunt.

XIX. Perseus, praesidio Uscanae inpeato, multitudinem

et recte quidem. Pertinet enim haec verbum ad Cotyn simul et Cephalum. Gronovianae editiones mendose habent *praestaret*.

² *Aditum praesentibus Romanis*] Quum Illyrii praebent aditum Romanis. Magis placeret quod Gronovius subjicit, *Romano*.

³ *Ad Uscanam . . . posuit castra*] Urbs illa, c. 10. supra, frustra tentatur ab Ap. Claudio, et in potestate Persae remanet. Quum hic igitur a Perseo oppugnatur, intelligendum est illam haec temporis spatium in potestate Romanorum venisse.

⁴ *Penestianae terrae ea maxima urbs est*] Sic edidit Sigonius, et post eum

Hearnius, ut et placuit Gronovio. Alii *maxime*.

⁵ *Pars scalas muris, ignem portis*] Magis placeret cum eodem Gronovio legere: *scalas muris, pars ignem portis inferrent*. In priore enim potius, quam in posteriore membro omittere solet Livius vocem qua partitio significatur. *Virgis cardis, alii securi* subjicit. l. III. c. 37.

⁶ *Primum arma ademitt*] Perpicuum est hic alterum orationis membrum excidisse, quod responderet *et primum*. Ex his quae sequuntur apparet retentos esse a rege Romanos. Id hoc loco significaret Livius.

U. C. 383. omnem deditorum, quæ prope numero exercitum æquabat, Stuberam abducit. Ibi ⁷Romanis, (quatuor millia autem hominum erant) præter principes, in custodiam civitatum divis, Uscanensibus Illyriisque venditis, in Penestiam exercitum reducit ad Oæneum oppidum in potestatem redigendum. et alioqui opportune situm, et transitus ea est in Labeates, ubi Gentius regnabat. Prætereunti frequens castellum, Draudacum nomine, peritorum quidam regionis ejus, *nihil Oæneo capto opus esse, ait, nisi in potestate et Draudacum sit.* ⁸*opportunius etiam ad omnia positum esse.* Admoto exercitu, omnes extemplo dediderunt sese. Qua spe celeriore deditione erectus, postquam animadvertit, quantus agminis sui terror esset, undecim alia castella eodem metu in potestatem redigit. ad perpauca vi opus fuit, cetera voluntate dedita: et in his recepti mille et quingenti dispositi per præsidia milites Romani. Magno usui Carvilius Spoletinus erat in conloquiis, dicendo, nihil in ipsos sævitum. Ad Oæneum perventum est, quod sine justa obpugnatione capi non poterat; et majore aliquanto, quam cetera, juventute, et validum oppidum mœnibus erat: et hinc amnis Artatus nomine, hinc mons præaltus et aditu difficilis cingebat. hæc spem ad resistendum oppidanis dabant. Perseus, circumvallato oppido, aggerem a parte superiore ducere instituit, cujus altitudine muros superaret. quod opus dum perficitur, crebris interim præliis, quibus per excursiones et mœnia sua oppidani tutabantur, et opera hostium inpediebant, magna eorum multitudo variis casibus absumta est: et, qui supererant, labore diurno nocturnoque et vulneribus inutiles erant. Ubi primum agger injunctus muro est, et cohors regia, quos Nicatoras adpellant, transcendit, et scalis multis simul partibus inpetus in urbem est factus. puberes omnes interfecti sunt: conjuges liberosque eorum in custodiam dedit: prædæ alia militum cessere.

Legatos ad Gentium Perseus mittit.

Stuberam inde victor revertens ad Gentium legatos, Pleuratum Illyrium; exaulantem apud se, et ⁹Aputeum Macedonem a Bercea, mittit. Iis mandat, ut exponerent æstatis ejus hiemisque acta sua adversus Romanos Dardanosque. adjicerent recentia in Illyrico hibernæ expeditionis opera. ¹⁰hortarentur Gentium in amicitiam secum et cum Macedonibus jungendam.

⁷ Romanis . . . præter principes, in custodiam civitatum divis] Principes nempe secum habuit, ut colligitur ex his quæ dicuntur infra de Carvilio. Ceteros custodiendos per civitates divisit.

⁸ Opportunius etiam] Reposuimus veterem primæ editionis et Sigonii lec-

tionem, ab Hearnio testatam. Gronovianæ editiones, *opportunius enim.*

⁹ Aputeum] Is Adæus a Polybio vocatur, Legat. 76.

¹⁰ Hortarentur Gentium in amicitiam . . . jungendam] Magis placeret ad amicitiam.

XX. Hi, transgressi jugum Scordi montis, per Illyrici solitudines, quas de industria populando Macedones fecerant, ne transitus faciles Dardanis in Illyricum aut Macedoniam essent, Scodram labore ingenti tandem pervenerunt. Lissi rex Gentius erat. eo adciti legati, mandata exponentes, benigne auditi sunt: qui responsum sine effectu tulerunt: *Voluntatem sibi non deesse ad bellandum cum Romanis ceterum ad conandum id, quod vellet, pecuniam maxime deesse.* Hæc Stuberam retulere regi, tum maxime captivos ex Illyrico vendenti. Extemplo iidem legati, addito Glaucia ex numero custodum corporis, remittuntur sine mentione pecuniæ, qua una barbarus inops impelli ad bellum poterat. Ancyram inde populatus Perseus, in Penestas rursum exercitum reducit: firmatisque Uscanæ, et circa eam per omnia castella, quæ receperat, præsidiiis, in Macedoniam sese recipit.

Gentius
pecuniam
poscit.

XXI. L. Coelius, legatus Romanus, præerat Illyrico: qui, moveri non ausus, quum in iis locis rex esset, post profectionem demum ejus conatus in Penestis Uscanam recipere, a præsidio, quod ibi Macedonum erat, cum multis vulneribus repulsus, Lychnidum copias reduxit. Inde post dies paucos M. Trebellium Fregellanum cum satis valida manu in Penestas misit ad obsides ab his urbibus, quæ in amicitia cum fide permanserant, accipiendos. Procedere etiam in Parthinos (ii quoque obsides dare pepigerant) jussit: ab utraque gente ¹¹sine tumultu exigi. Penestarum obsides Apolloniam, Parthinorum ¹²Dyrrachium (tum Epidamni magis celebre nomen Græcis erat) missi. Ap. Claudius, acceptam in Illyrico ignominiam corrigere cupiens, Phanotem Epiri castellum adortus obpugnare, et auxilia Athamanum Thesprotorumque, præter Romanum exercitum, ad sex milia hominum secum adduxit: neque operæ pretium fecit, Cleva, qui relictus a Perseo erat, cum valido præsidio defendente. Et Perseus, ¹³in Elimeam profectus, et circa eam exercitu lustrato, ¹⁴ad Stratum, vocantibus Epirotis, ducit. Stratus validissima tum urbs Ætoliæ erat. sita est Stratum it.

Res gestæ a
Rom. in Il-
lyrico.

Perseus ad
it.

11 *Sine tumultu exigi*] Placet conjectura Gronovii, *exacti*.

12 *Dyrrachium (tum Epidamni magis celebre nomen)*] Duplici nomine urbs illa *Dyrrachium* et *Epidamnus* vocabatur. Magis celebre tum erat apud Græcos *Epidamni* nomen.

13 *In Elimeam profectus, et circa eam exercitu lustrato*] Quod hic dicitur de exercitu circa *Elymæam* lustrato melius conveniret urbi, quam regioni. Et revera in *Elymiotide* re-

gione urbs est *Elyma*, sive *Elymæa*. Itaque legendum est sine præpositione *Elymæam profectus*, vel ad *Elymæam profectus*.

14 *Ad Stratum vocantibus Epirotis*] Ex iis quæ sequuntur, videtur legendum esse potius *Ætolis*. Namque Stratus urbs *Ætoliæ* est: traditur per Archidamum principem *Ætolorum*: denique rex ubi ad Stratum accessit, exspectat effusus omnibus portis *Ætolor* in fidem suam venturos.

U. C. 563.
A. C. 169.

super Ambracium sinum, prope amnem Acheloum. Cum decem millibus peditum eo profectus est et equitibus trecentis: quos pauciores propter angustias viarum et asperitatem duxit. Tertio die quum pervenisset ad Citium montem, vix transgressus propter altitudinem nivis, locum quoque castris ægre invenit. Profectus inde, magis quia manere non poterat, quam quod tolerabilis aut via aut tempestas esset, cum ingenti vexatione, præcipue jumentorum, altero die ad templum Jovis, quem Nicæum vocant, posuit castra. Ad Arachthum inde flumen, itinere ingenti emenso, retentus altitudine amnis, ¹⁵ mansit. Quo spatio temporis ponte perfecto, traductis copiis diei progressus iter, ¹⁶ obvium Archidamum principem Ætolorum, per quem ei Stratus tradebatur, habuit.

Stratum in-
trant Ro-
mani.

XXII. Eo die ad finem agri Ætoli castra posita. Inde altero die ad Stratum perventum: ubi, prope Acheloum amnem castris positus, quum expectaret, effusos omnibus portis Ætolos in fidem suam venturos, clausas portas, atque ipsa ea nocte, qua venerat, receptum Romanum præsidium cum C. Popillio legato invenit. Principes, qui præsentis Archidami auctoritate compulsi regem arcessierant, obviam egresso Archidamo segniore facti, locum adversæ factioni dederant ad Popillium cum mille peditibus ab Ambracia arcessendum. In tempore et Dinarchus, præfectus equitum gentis Ætolorum, cum sexcentis peditibus et equitibus centum venit. Satis constabat, eum, tamquam ad Persea tendentem, Stratum venisse: mutato deinde cum fortuna animo, Romanis se, adversus quos venerat, junxisse. Nec Popillius securior, quam debebat esse, inter tam mobilia ingenia erat. claves portarum custodiamque murorum suæ extemplo potestatis fecit: Dinarchum Ætolosque cum juventute Stratorum in arcem per præsidii speciem amovit. Perseus, ab imminentibus superiori parti urbis tumultis tantatis conloquiis, quum obstinatos atque etiam telis procul arcentes videret, quinque millia passuum ab urbe trans Peritarum amnem posuit castra. Ibi consilio ^{*}advocato, quum Archidamus ¹⁷Epirotarumque transfugæ retinerent, Mace-

Regreditur
Perseus.

¹ obviam Gron.

² concilio Crev.

¹⁵ Mansit. Quo spatio temporis] Profecto hic aliquid deest. Ut enim hæc structa sunt, necesse est omnino ut Livius indicaverit, quodnam fuerit illud spatium temporis, quo mansit rex ad Arachthum.

¹⁶ Obvium Archidamum . . . habuit] Sic habet, Hearnio teste, prima editio; melius quam, ut vulgatæ nunc,

obviam.

¹⁷ Epirotarumque transfugæ] Hi procul dubio erant ex factione Cephalii, de quo supra c. 18. et ideo dicuntur transfugæ, quia quum primo ab Romanis stetissent, ab his postea defece-
rant. Nisi forte hic quoque legendum est Ætolorum.

donum principes non pugnandum cum infesto tempore anni ^{U. C. 563.} censerent, nullis præparatis commeatibus; quum inopiam ^{A. C. 169.} prius obsidentes, quam obsessi, sensuri essent, ¹⁸ maxime quod hostium haud procul inde hiberna erant; territus in Aperantiam castra movit. Aperantii eum, propter Archidami magnam in ea gente gratiam auctoritatemque, consensu omnium acceperunt: is ipse cum octingentorum militum præsidio his est præpositus.

XXIII. ¹⁹ Rex cum ^a minore vexatione jumentorum hominumque, quam venerat, in Macedoniam rediit. Appium tamen ²⁰ ab obsidione Phanotis fama ducentis ad Stratum Persei submovit. Clevas, cum præsidio igniprorum juvenum insecutus, sub radicibus prope inviis montium ad mille hominum ex agmine impedito occidit, ad ducentos cepit. Appius, superatis angustiis, in campo, quem Elæona ^b vocant, stativa dierum paucorum habuit. Interim Clevas, adsumto ²¹ Philostrato, qui Epirotarum gentem habebat, in agrum Antigonensem transscendit. Macedones ad depopulationem profecti; Philostratus cum cohorte sua in insidiis loco obscuro conседit. in palatos populatores quum erupissent ab Antigonea armati, fugientes eos persequentes effusius in vallem insessam ab hostibus præcipitant. ibi ad mille occisis, centum ferme captis, ubique prospere gesta re, prope stativa Appii castra movent, ne qua vis sociis suis ab Romano exercitu inferri possit. Appius, nequidquam in his locis terens tempus, dimissis Chaonumque, et si qui alii Epirotæ erant, præsidii, cum Italicis militibus in Illyricum regressus, per Parthinorum socias urbes in hiberna militibus dimissis, ipse Romam sacrificii caussa rediit. Perseus ex Penestaram gente mille pedites, ducentos equites revocatos, Cassandriam, præsidio ut essent, misit. Ab Gentio eadem adferentes redierunt. nec deinde altos atque alios mittendo tentare eum destitit, quum adpareret, quantum in eo præsidii esset; nec tamen impetrare ab animo posset, ²² ut impensam in rem maximi ad omnia momenti faceret ****.

^a casus I. non Gron. Crev.

^b Eleona Ead.

18 ^o *Maxime quod*] Eo maxime territus, quod hostium haud procul inde hiberna erant.

19 *Rex non minore vexatione*] Olim cum minore. Emendavit Gronovius ex Freinshemii sententia.

20 *Ab obsidione Phanotis*] Scribe *Phanotis*. Est enim *Phanotis*. GRONOVIVS.

21 *Philostrato, qui Epirotarum gentem habebat*] Hoc obscurum est; et

auget mendii suspicionem id quod sequitur: *Philostratus cum cohorte sua*. An enim Epirotarum gens contribui poterat in unam cohortem? Legere possumus hic *Epirotarum transfugas*, si recte illi nominati sunt c. precedenti.

22 *Ut impensam in rem maximi ad omnia momenti faceret*] Hic asteriscum apposuerat Sigonius, quod ea quæ de Olonico Hispano in epitome hujus

U. C. 589. libri traduntur, ad Clondicum Bastarnarum ducem a Livio nominatum l. XI. c. 58. retulerit: quem in Pæonia fecisse aliquem motum existimavit, et ibi interemptum esse. Ea igitur quæ ad illum Clondicum spectarent, hic excidisse putavit. Sed quum multo probabilior sit, ut supra annotavimus, de Olonico conjectura Gronovii, qui illum eundem esse cum Flori Salondico arbitratus est, nulla satis idonea ra-

tione videtur motus esse Sigonius, ut mutilum hic esse librum arbitraretur. Dujatius Sigonii auctoritate motus credit et ipse hic aliquid intercidisse, inseruitque hoc loco rogationem a Voconio promulgatam et perlatam de coërcendis mulierum hereditatibus. Sed de lege Voconia egerat Livius l. XLI. ut apparet ex epitome illius libri. Credimus igitur nihil ex fine hujus libri XLIII. pertisse.

EPITOME LIBRI XLIV.

Q. MARCIUS Philippus per invios saltus penetravit in Macedoniam, compluresque urbes occupavit. Rhodii misere legatos Romam, ¹minantes, se Perseo auxilio futuros, nisi populus Romanus cum eo pacem atque amicitiam jungeret. indigne id latum. Quum id bellum L. Emilio Paulo, sequentis anni consuli iterum, mandatum esset, ²Paullus, in concione precatus, ut, quidquid diri populo Romano inmineret, in domum suam converteretur, et in Macedoniam profectus, vicit Persen, totamque Macedoniam in potestatem redegit. Antequam conflingeret, ³C. Sulpicius Gallus tribunus militum prædixit exercitui, ne miraretur, quod luna nocte proxima defectura esset. Gentius quoque rex Illyriorum, quum rebellasset, ab Anicio prætore victus, venit in deditiorem, ⁴et cum uxore, et liberis, et propinquis, Romam missus est. Alexandria legati a Cleopatra et Ptolemæo regibus venerunt, querentes de Antiocho rege Syriæ, quod his bellum inferret. Perses, sollicitatis in auxilium Eumene rege Pergami, et Gentio rege Illyriorum, quia his pecuniam, quam promiserat, non dabat, ⁵ab iis relictus est.

¹ *Minantes se Perseo auxilio futuros, nisi pop. Rom. cum eo pacem atque amicitiam jungeret*] Hæc est unius codicis a Gronovio inspecti scriptura; quæ quum expeditissima sit, Clericus eam in editione sua representavit, quod ejus exemplo nos itidem hic facimus. In vulgata lectione aliquid erat vitii: *minantes, ut Perseo essent auxilio, nisi populus Romanus... conjungeret*.

² *Paullus in concione precatus, ut*] Hanc precationem fecit Paullus, non antequam proficiaceretur ad bellum, sed devicto Perseo, quum jam secundo cursum Italiam tenuisset. Vid. infra l. XLV. c. 41. et Val. Max. l. V. c. 10. Itaque hic fallitur auctor epitomæ. Ceterum in hac periodo formanda secuti sumus auctoritatem trium membrorum a Gronovio laudatarum,

quibus assentitur Campanus, nisi quod *supra domum suam*, quemadmodum vulgati, præfert. Vulgo *precatus est*, et *supra domum suam*, et *vicit Persen*.

³ *C. Sulpicius Gallus tribunus militum*] Nihil horum comparebat in libris: sed ea inseruit ex historiæ fide Sigonius. Non enim Paullus, sed Sulpicius ille Gallus hunc Lunæ defectum prædixisse memoratur tum Livio ipsi infra, c. 37. tum Val. Max. l. VIII. c. 11.

⁴ *Et cum uxore*] Deest copulativa in Gronovianis editionibus, operarum, ut videtur, incuria.

⁵ *Ab eis relictus est*] Ab Eumene scilicet, et Gentio. De Eumene nulla est difficultas. De Gentio vid. not. 38. ad c. 26. hujus libri.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLIV.

U. C. 583.
A. C. 169.

Marcus
Cos. et
Marcus
prætor tra-
ficiunt in
Græciam.

PRINCIPIO veris, quod hiemem eam, qua hæc gesta sunt, insecutum est, ab Roma profectus Q. Marcius Philippus consul ¹ cum quinque millibus (² quod in supplementum legionum secum trajecturus erat) Brundisium pervenit. M. Popillius consularis ³ et alii pari nobilitate adolescentes tribuni militum in Macedonicas legiones consulem secuti sunt. Per eos dies et C. Marcius Figulus prætor, cui classis provincia evenerat, Brundisium venit: et simul ex Italia præfecti, Corcyram altero die, tertio Actium Acarnaniæ portum tenuerunt. Inde consul, ad Ambraciam egressus, itinere terrestri petit Thessaliam. Prætor, superato Leucata, Corinthium sinum invectus, et Creusæ relictis navibus, terra et ipse per mediam Boeotiam diei unius expedito itinere Chalcidem ad classem contendit. Castra eo tempore A. Hostilius in Thessalia circa Palæpharsalum habebat; sicut nulla re bellica memorabili gesta, ita ⁴ ad cunctam militarem disciplinam ab effusa licentia formato milite, et sociis cum fide cultis, et ab omni genere injuriæ defensis. Audito successoris adventu, quum arma, viros, equos cum cura ⁵ inspexisset, ornato exercitu obviam venienti consuli processit. Et primus eorum congressus ex dignitate ipsorum ac Romani nominis, ⁶ et in rebus deinde gerendis*. Proconsul enim

¹ *Cum quinque millibus*] Deest profecto hic aliquid. Numerus enim absolute et per se, non adjecta re quæ numeretur, stare in oratione non potest. Sed et numerus ipse hoc loco videtur vitiosus esse, quum supra l. XLIII. c. 12. decreverit senatus in supplementum Macedonici exercitus peditum Romanorum sex millia, sociorum nominis Latini sex millia: equites Romanos ducentos quinquaginta, socios trecentos.

² *Quod in supplementum*] Dele eum Gronovio voculam in, et lege quod supplementum.

³ *Et alii pari nobilitate adolescentes*] Et alii pari nobilitate, sed non pari ætate, quippe adolescentes, quum M. Popillius consularis esset, ac proinde maturæ jam ætatis.

⁴ *Ad cunctam militarem disciplinam*] Ad cunctas militaris disciplinæ

partes.

⁵ *Inspexisset*] Conjectura Manutii. Codex habuit incertus.

⁶ *Et in rebus deinde gerendis*] Hunc locum sic explet Sigonius: et in rebus deinde gerendis summe utilis Philippo consuli fuit. Proconsul enim ad exercitum convergens, cum ad rem fortiter gerendam hortatus est, eosque consuli tradito Romano roboravit. Sed quis dixerit eum summe utilem duci fuisse in rebus gerendis, qui tantummodo hortatus milites ad rem fortiter gerendam statim abierit? Omittimus inelegantiam dictionis, et geminatas odiosæ voces. Nobis non libet harolari in re omnino obscura. Mens Livii ex reliquiis ejus non satis apparet, ut eam expiscari posse videamur; nec alii auctores adjuvant. Locum ergo mutilum relinquimus.

ad exercitum **. Paucis post diebus consul concionem apud milites habuit. orsus a ⁷ parricidio Persei perpetrato in fratrem, cogitato in parentem, ⁸ adjecit, *post scelere partum regnum, veneficia, caedes, latrocinio nefando petitem Eumenem, injurias in populum Romanum, direptiones sociarum urbium contra fœdus, ea omnia quam Diis quoque invisa essent, senaurum in exitu rerum suarum. Favere enim pietati fideique Deos, per quæ populus Romanus ad tantum fastigii venerit.* Vires deinde populi Romani, jam terrarum orbem complectentis, cum viribus Macedoniæ, exercitus cum exercitibus comparavit. *Quanto majores Philippi Antiochique opes non majoribus copiis fractas esse?*

U. C. 563.
A. C. 169.

II. Hujus generis adhortatione accensis militum animis, consultare de summa gerendi belli cepit. Eo et C. Marcius prætor a Chalcide, classe accepta, venit. Placuit, non ultra morando in Thessalia tempus terere, sed movere ex templo ^a castra, atque pergere inde in Macedoniam: et prætorem dare operam, ut eodem tempore classis quoque invehatur hostium litoribus. Prætor dimisso, consul, ⁹ menstruum jussu milite secum ferre, profectus decimo post die, quam exercitum acceperat, castra movit: et, unius diei progressus iter, convocatis itinerum ducibus, ¹⁰ quum, exponerent in consilio, jussisset, qua quisque ducturus esset; submotis iis, ¹¹ quam potissimum peteret, retulit ad consilium. Aliis per Pythium placebat via: aliis per Cambunios montes, qua priore anno duxerat Hostilius consul: aliis præter Ascuridem paludem. Restabat ¹² aliquantum viæ communis: itaque in id tempus, quo prope divortium itinerum castra posituri erant, deliberatio ejus rei differtur. in Perrhæbiam inde ducit, et inter Azorum et Dolichen stativa habuit ad consulendum rursus, quam potissimum capesseret viam. Per eosdem dies Perseus, quum adpropinquare hostem sciret, quod iter petiturus esset ignarus, omnes saltus insidere præsidiis statuit. In jugum Cambu-

Cos. in Macedoniam contendit.

Perseus aditus occupat.

^a ex templo del. Crev.

⁷ Parricidio . . . cogitato in parentem] Nihil ea de re antea memoravit Livius.

⁸ Adjecit, post scelere partum regnum, veneficia] Adjecit consul veneficia, caedes, aliasque facinoræ consecuta scelere partum a Perseo regnum. Valgo aliter distinguitur hic locus: *adjecit post, scelere partum regnum, veneficia.* Nostra interpunctio elegantiorē efficit sensum.

⁹ Menstruum] Cibiarum quantum in mensem satis esset.

¹⁰ Quum exponerent in consilio jussisset] Merito Gronovius legi ubet

exponere. Intellige eos, id est, duces itinerum.

¹¹ Quam potissimum peteret] Sigonius suspicatur excidisse viam. Gronovius existimat Livium voluisse illam vocem huc intelligendo referri ex sequentibus, *aliis per Pythium placebat via.* Malumus illam repetere ex præcedentibus, qua, nempe via, quisque ducturus esset.

¹² Aliquantum viæ communis] Aliquantum viam, quæ pariter ad Pythium, ad Cambunios montes, ad Ascuridem paludem duceret.

U. C. 583. niorum montium (Volustana ipsi vocant) ¹³ decem millia
 A. C. 169. levis armaturæ juvenum cum duce Asclepiodoto mittit: ad
 castellum, quod super Ascuridem paludem erat, (Lapathus
 vocatur locus) Hippias tenere saltum cum duodecim millium
 Macedonum præsidio jussus. Ipse cum reliquis copiis
 primo circa Dium stativa habuit. deinde, adeo ut obtorpu-
 isse inops consilii videretur, cum equitibus expeditis ¹⁴ litore
 nunc Heracleum, nunc Philan percurrerebat, eodem inde
 cursu Dium repetens.

Macedo-
 niam ingre-
 ditur Mar-
 cius.

III. Interim consuli sententia stetit eo saltu ducere,
¹⁵ ubi propter Octolophum diximus regis castra*. Præ-
 mitti tamen quatuor millia armatorum ad loca opportuna
 præoccupanda placuit: quis præpositi sunt M. Claudius,
 Q. Marcius consulis filius. confestim et universæ copię
 sequebantur. Ceterum adeo ardua et aspera et confragosa
 via fuit, ut præmissi expediti biduo quindecim millium pas-
 suum ægre itinere confecto castra posuerint: ¹⁶ turrim Eu-
 dieru, quem cepere, locum adpellant. Inde postero die
 septem millia progressi, tumulo ¹⁷ haud procul hostium
 castris capto, nuncium ad consulem remittunt: *perventum
 ad hostem esse, loco se tuto et ad omnia opportuno consedis-
 se; ut, quantum extendere iter posset, consequeretur.* Sollicito
 consuli, et propter itineris difficultatem, quod ingressus
 erat, et eorum vicem, quos paucos inter media præsidia
 hostium præmiserat, nuncius ad Ascuridem paludem occur-
 rit. Addita igitur et ipsi fiducia est, conjunctisque copiis,
 castra tumulo, qui tenebatur, qua aptissimum ad loci natu-
 ram erat, sunt adclinata. Non hostium modo castra, quæ
 paullo plus mille passuum aberant, sed omnis regio ad

13 *Decem millia levis armaturæ juvenum*] Dele otiosam vocem *juvenum*.
 Nisi forte illius loco fuit nomen gen-
 tis, quæcunque tandem illa sit: ut in
 altero præsidio, quocum mox Hippias
 dicitur jussus tenere saltum ad Lapa-
 thunta, diserte exprimitur illud fuisse
duodecim millium Macedonum.

14 *Littore*] Magis placeret *per littora*,
 ut infra c. 4. *Sed quum ad Dium
 per littora cum equitibus vagaretur rex.*
 Libenter quoque pro *percurrerebat* lege-
 remus *currebat*.

15 *Ubi propter Octolophum diximus
 regis castra*] Subjicit Sigonius *Phi-
 lippi fuisse*, et lectorem remittit ad l.
 XXXI. ubi revera reperitur pugna
 equestris ad Octolophum inter Philip-
 pum regem, et Sulpicium consulem
 Romanum. Sed si quis totam narra-
 tionem rerum a Sulpicio adversus Phi-
 lippum gestarum sedulo expendit,
 facile animadvertet Octolophum libro

XXXI. memoratum ad occiduam Ma-
 cedoniæ latus situm fuisse, ac longe
 abfuisse ab Heracleo, et Phila, et Dio,
 quæ prima Macedoniæ oppida hic
 Marcio e. jugis degresso occurrunt.
 Vel igitur duplex locus fuit qui Octo-
 lophi nomen haberet, alter in Dassareti-
 tis, alter in sinibus Perrhæbiæ; vel
 hic mendum agnoscendum est. Quæ
 desunt, explere non tentamus. Tamen
 regem cujus hic mentio sit, potius Per-
 sea fuisse credimus, quam Philippum.

16 *Turrim Eudieru*] Si nihil est in
 hoc nomine vitii, intellige Græcum
 esse vocabulum in patrio casu, *εὐδιερὺς*.
Δαφνὴς humidus. Itaque turris *εὐδιερὺς*
 dicta fuerit ab amoenitate et bonitate
 aquarum.

17 *Haud procul hostium castris*]
 Castra illa hostium intellige præsidium
 Macedonum cui præerat Hippias, ut
 patet ex c. seq.

Dium et Philan, oraue maria, late patente ex tam alto jugo prospectu, oculis subicitur. Quæ res accendit militi animos, postquam summam belli, ac regias omnes copias, terramque hostilem tam e propinquo conspexerunt. Itaque quum alacres, protinus duceret ad castra hostium, consulem hortarentur; dies unus fessis labore viæ ad quietem datus est. tertio die, parte copiarum ad præsidium castrorum relictæ, consul ad hostem ducit.

IV. Hippias nuper ad tuendum saltum ab rege missus erat: qui, ex quo castra Romana in tumulto conspexit, præparatis ad certamen animis suorum, venienti agmini consulis obuius fuit: et Romani expediti ad pugnam exierant, et hostes. levis armatura erat, promptissimum genus ad lacesendum certamen. Congressi igitur extemplo, tela coniecerunt. multa utrimque vulnera temerario incursu et accepta, et inlata: pauci utriusque partis ceciderunt. Irritatis in posterum diem animis, maioribus copiis atque infestius concursus ab illis, si loci satis ad explicandam aciem fuisset: jugum montis, in angustum dorsum cuneatum, vix ¹⁸ ternis ordinibus armatorum in fronte patuit. Itaque, paucis pugnantibus, cetera multitudo, præcipue qui gravium armorum erant, spectatores pugnae stabant. levis armatura etiam per amfractus jugi procurrere, et ab lateribus cum levi armatura ¹⁹ conserere, per iniqua atque æqua loca pugnam petere. ac, pluribus ea die vulneratis, quam interfectis, proelium nocte diremtum est. Tertio die egere consilio Romanus imperator: nam neque manere in jugo inopi. neque regredi sine flagitio, atque etiam periculo; ²⁰ sed cedenti ex superioribus locis instare hostis poterat: nec aliud restabat, quam audacter commissum pertinaci audacia, quæ prudens interdum in exitu est, corrigere. Ventum quidem erat eo, ut, si hostem similem antiquis Macedonum regibus habuisset consul, magna clades accipi potuerit. sed, quum ad Dium per litora cum equitibus vagaretur rex, et ab duodecim millibus prope clamorem et strepitum pugnantium audiret, nec auxit copias integros fessis submittendo, neque ipse, quod plurimum intererat, certamini adfuit: quum Romanus imperator, major sexaginta annis, et prægravis corpore, omnia militaria munera ipse inpigre obiret. Egregie ad ultimum in audacter commisso perseveravit: et,

Levis pro-
lia cum
Macedoni-
bus.

18 * Ternis ordinibus . . in fronte] Ordines hic intelligendi videntur introrsum porrecti, ita ut terni homines in fronte essent, quos sequebatur a tergo longus ordo suorum. Hinc paucitas pugnantium, mox a Livio notata.

19 Conserere] Manum, vel pugnam.

Alterutra vox profecto excidit.

20 Sed cedenti . . . instare hostis poterat] Emendat Gronovius: Nam neque manere in jugo inopi, neque regredi sine flagitio, atque etiam periculo, si cedenti ex superioribus locis instaret hostis, poterat.

U. C. 583. Popillio relicto in custodia jugi, per invia transgressus, præmissis, qui repurgarent iter, Attalum et Misagenem, cum suæ gentis utrumque auxiliariis, præsidio esse saltum æperientibus jubet. ipse, equites impedimenta que præ se habens, cum legionibus agmen cogit.

Difficultas itinerum.

V. Inenarrabilis labor descendentibus cum ruina jumentorum sarcinarumque. Progressis vixdum quatuor millia passuum nihil optabilius esse, quam redire, qua venerant, si possent. Hostilem prope tumultum agmini elephant præbebant: qui, ubi ad invia venerant, dejectis rectoribus, cum horrendo stridore pavorem ingentem, equis maxime, incutiebat, donec traducendi eos ratio inita est. Per proclive, ²¹sumto fastigio, longi duo validi asseres ex inferiore parte in terra defigebantur, distantes inter se paullo plus, quam quanta belluæ latitudo est. in eos transversi incumbentes tigni, ad tricenos longi pedes, ut pons esset, injungebantur: humusque insuper injiciebatur. modico deinde infra intervallo similis alter pons: dein^b tertius, et plures ex ordine, quæ rupes ²²abscissæ erant, fiebant. Solido procedebat elephas in pontem: cujus priusquam in extremum procederet, ²³subcisis asseribus conlapsus pons, usque alterius initium pontis, prolabi eum leniter cogebat. alii elephant pedibus insistentes, alii clunibus subsidentes, prolabeantur. ubi planicies altera pontis excepisset eos, rursus simili ruina inferioris pontis deferebantur, donec ad æquiore vallem perventum est. ²⁴Paullo plus septem millia die Romani processerunt; minimum pedibus itineris confectum. plerumque provolventes se simul cum armis aliisque oneribus, cum omni genere vexationis, processerunt: adeo ut ne dux quidem et auctor itineris inficiaretur, parva manu deleri omnem exercitum potuisse. Nocte ad modicam planiciem pervenerunt: neque, an infestus is locus esset, septus undique, cir-

^b dein l. inde Gron. Crev.

²¹ *Sumpto fastigio*] Longi duo asseres inter se adversi modica inclinatione demissi secundum superiorem partem, in terra ex inferiore parte defigebantur. Hic *fastigium* intelligitur *clivus*, propterea quod si quid in clivum devexum est, idem et in fastigium contrario sensu assurgit: eadem fere ratione, qua *altum* et *profundum* promiscue usurpantur. Itaque illi asseres intelligendi sunt triquetra fere forma fuisse, ita ut e tribus lateribus unum per proclive porrigeretur et acclinaretur secundum montem; alterum, nempe superius, modice inclinatum esset et leni fastigio devexum; tertium denique e terra, in qua ex inferiore parte defigebatur, assurgeret in

rectum.

²² *Abcissæ*] Ex *abs* et *cædo* fit verbum *abscido*, *abscidi*, *abscisum*. Martialis, l. III. epigr. 66. *Abscidit vultus ensis uterque sacros*. *Abscisio* diversum est verbum, licet ejusdem fere sensus. Atque hujus quidem participium *abscissus* frequentius nunc occurrit in editis. At observat Gronovius fere ubique in optimis et antiquissimis codicibus legi *abscisus*.

²³ *Subcisis asseribus*] Sive asserum fulcra.

²⁴ *Paulo plus septem millia die*] Per diem, et opponitur *et nocte*, quod sequitur paulo post. Itaque nihil opus est hic inserere *eo* ante vocem *die*, quod voluerat Gronovius.

cumspiciendi spatium fuit. vix tandem ex insperato stabili- U. C. 583.
 lem ad insistendum nactus locum postero quoque die in tam A. C. 169.
 cava valle opperiri Popillium, ac relictas cum eo copias,
 necesse fuit: quos et ipsos, quum ab nulla parte hostis ter-
 ruisset, locorum asperitas hostiliter vexavit. Tertio die
 conjunctis copiis eunt per saltum, quem incolæ Callipeucen
 adpellant. ²⁵ quarto inde die per æque invia, sed adsuetudine
 peritius, et meliore cum spe, quod nec hostis ²⁶ umquam^c
 adparebat, et mari adpropinquabant, ²⁷ degressi^d in campos,
 inter ²⁸ Heracleum et Libethrum posuerunt castra peditum:
 quorum pars major tumulos tenebat. ii vallem, ²⁹ campi
 quoque partem, ubi eques tenderet, amplectebantur.

VI. Lavanti regi dicitur nunciatum, hostes adesse. quo Persei pa-
 nuncio quum pavidus exsiluisset ³⁰ e solio, ³¹ victum se sine^{vor}
 proelio clamitans proripuit; et, subinde per alia atque alia
 pavida consilia et imperia trepidans, ³² duobus ex amicis
 Pellam, alterum Asclepiodotum, ubi pecunia deposita erat,
 ex præsiidiis revocat; omnesque aditus aperit bello. Ipse,
 ab Dio ³³ auratis statuis omnibus raptim, ne præda hosti
 essent, in classem congestis, ocius demigrare Pydnam co- et incredi-
 git: et, quæ temeritas consulis videri potuisset, quod eo bilis stupor.
 processisset, unde invito hoste regredi nequiret, eam ³⁴ non
 inconsultam audaciam fecit. Duos enim saltus, per quos
 inde evadere possent, habebant Romani: unum per Tempe
 in Thessaliam, alterum in Macedoniam præter Dium; quæ
 utraque regiis tenebantur præsiidiis. Itaque si dux intrep-
 idus decem dies primam speciem adpropinquantis terroris
 sustinuisset, ³⁵ neque receptus Romanis per Tempe in Thes-
 saliam, neque commeatibus pervehendis eo patuisset iter.

^c *umquam* Crev.

^d *digressi* Gron. Crev.

²⁵ *Quarto inde die*] Olim legebatur
tertio, manifesto errore, quem sustulit
 Sigonius.

²⁶ *Uquam*] Olim *unquam*. Mu-
 tavit Sigonius.

²⁷ *Digressi*] Lege cum Sigonio, *de-*
gressi.

²⁸ *Heracleum*] Sic dedit Grono-
 vius. Antea *Heractum*: corrupte.

²⁹ *Campi quoque*] Gronovius legi
 jubet *compique*.

³⁰ *E solio*] Solium esse pars balnei,
 in qua quis sedens lavatur.

³¹ *Victum se . . . clamitans, prori-*
puit] Bis intelligendum *ei se*, quamvis
 semel exprimitur. Clamitans se vic-
 tum esse, se proripuit.

³² *Duobus ex amicis Pellam*] Hic
 aliqua desunt, quæ ex c. 10. infra, et
 ex Diodoro in Excerpt. Vales. suppleri
 possunt in hunc fere modum. Duobus
 ex amicis, Niciam proficisci jussit Pel-

lam, ubi pecunia deposita erat, et,
 quidquid ejus ibi nancisceretur, in
 mare dejicere: alterum, Andronicum
 misit Thessalonicam, ut navalia incen-
 deret. Simul Hippium et Asclepiodo-
 tum ex præsiidiis revocat. In eo tamen
 discrepat Diodorus a Livio, quod pro
 urbe Pella nominat Phacum.

³³ *Auratis statuis*] Intellige insig-
 nem illam turmam, Lysippi opus: id
 est, status equestres viginti quinque,
 quas Alexander fieri jusserat totidem
 fortissimorum virorum in pugna ad
 Granicum occisorum.

³⁴ *Non inconsultam audaciam*] Hoc
 debetur Sigonio. Antea, *non consul-*
tam.

³⁵ *Neque receptus Romanis per*
Tempe in Thessaliam] Quatuor pos-
 semus voces videntur huc immigrasse
 ex quarto ante versu. Certe his nihil
 hic est opus.

U. C. 563.
A. C. 169.

Sunt enim Tempe saltus, etiamsi non bello fiat infestus, transitu difficilis. nam ³⁶præter angustias per quinque milia, qua exiguum jumento onusto iter est, rupes utrumque ita abscisæ sunt, ut despici vix sine vertigine quadam simul oculorum animique possit. terret et sonitus et altitudo per mediam vallem fluentis Penei amnis. Hic locus, tam suapte natura infestus, per quatuor distantia loca ³⁷præsidii regis fuit insessus. unum in primo aditu ad Gonnum erat: ³⁸alterum Condylon castello inexpugnabili: tertium circa Lapathunta, quem Characa adpellant: quartum viæ ipsi, qua et media et angustissima vallis est, inpositum, quam vel decem armatis tueri facile est. Intercluso per Tempe simul aditu commeatibus, simul reditu, ipsi montes, per quos descenderant, repetendi erant. ³⁹quod ut furto fefellerant, ita propalam, tenentibus superiora cacumina hostibus, non poterant: et experta difficultas spem omnem incidisset. Supererat nihil aliud in temere commisso, quam in Macedoniam ad Diem per medios evadere hostes: quod, nisi Dii mentem regi ademissent, ipsum ingentis difficultatis erat. Nam quum Olympi radices montis paullo plus quam mille passuum ad mare relinquunt spatium, cujus dimidium loci occupat ostium late restagnans Baphyri amnis, ⁴⁰partem planitiæ aut Jovis templum, aut oppidum tenet; reliquum perexiguum fossa modica valloque claudi poterat, et saxorum ad manum silvestrisque materiæ tantum erat, ut vel murus objici, turresque excitari potuerint. Quorum nihil quum dispexisset cæcata mens subito terrore, ⁴¹nudatis omnibus præsidii, patefactisque bello, ad Pydnam refugit.

VII. Consul, plurimum et præsidii et spei cernens in stultitia et segnitie hostis, remisso nuncio ad Sp. Lucretium Larissam, ut castella, relicta ab hoste, circa Tempe occuparet, præmisso Popillio ad explorandos transitus circa Diem, postquam patere omnia in omnes partes animadvertit, se-

³⁶ *Præter angustias*] Præterquam quod angusta via est per quinque milia, adeo ut exiguum onusto jumento iter sit, utrumque . . . Parum videntur convenire huic descriptioni ea quæ Plinius l. IV. c. 8. de eodem loco habet. *Tempe*, inquit, *quinque millium passuum longitudine, et ferme sesquijugeri latitudine, ultra visum hominis attollentibus se dextra larvaque leniter convexis jugis.*

³⁷ *Præsidii regis*] Mallemus cum Gronovio *regis*. Sic enim solet Livius.

³⁸ *Alterum Condylon*] Idem Gronovius legendum existimat *alterum*,

nempe præsidium, ad *Condylon*. *Castello* intellige cum *castello*, vel in *castello*.

³⁹ *Quod ut furto fefellerant*] Quod ut fecerant fallentes furto Persea Macedonasque, ita propalam facere non poterant, si tenuissent cacumen hostes. Transcenderant quidem illos saltus, quia fefellerant hostem: at idem facere non poterant palam et aperta vi, si hostis obstitisset.

⁴⁰ *Partem planitiæ*] Revocavit primæ editiones scripturam Gronovius. Vulgatæ habent *planitici*.

⁴¹ *Nudatis omnibus præsidii*] *Nudatis* præsidio omnibus locis.

cundis castris pervenit ad Dium: metarique ⁴² sub ipso templo, ne quid sacro in loco violaretur, jussit. Ipse, urbem ingressus, sicut non magnam, ita exornatam ⁴³ publicis locis et ⁴⁴ multitudine statuarum, munitamque egregie, vix satis credere, in tantis rebus sine causa relictis non aliquem subesse dolum. Unum diem ad exploranda circa omnia moratus, castra movet: satisque credens, paratam frumenti copiam fore, eo die ad amnem nomine Mityn processit. Postero die progressus, Agassam urbem, tradentibus sese ipsis, recepit: et, ut reliquorum Macedonum animos sibi conciliaret, obsidibus contentus, sine praesidio relinquere se eis urbem, immunesque ac suis legibus victuros, est pollicitus. Progressus inde diei iter, ad Ascordum flumen posuit castra: et, ⁴⁵ quantum procederet longius a Thessalia, eo majorem rerum omnium inopiam sentiens, regressus ad Dium est; dubitatione omnibus exempta, quid intercluso ab Thessalia patiendum fuisset, cui procul inde abscedere tutum non esset. Perseus, contractis in unum omnibus copiis ducibusque, increpare praefectos praesidiorum, ante omnes Asclepiodotum atque Hippiam: ab his dicere claustra Macedoniæ tradita Romanis esse: cujus culpæ reus nemo justius, quam ipse, fuisset. Consuli postquam ex alto conspecta classis spem fecit, cum commeatu naves venire, (ingens enim caritas annonæ ac prope inopia erat) ab investis jam portum audit, onerarias naves Magnesiae relictas esse. Incerto inde, quidnam agendum foret, (adeo sine ulla ope hostis quæ adgravaret, cum ipsa difficultate rerum pugnandum erat) peropportune literæ a Sp. Lucretio adlatæ sunt: castella se, quæ super Tempe essent et circa Philan, tenere omnia, frumentique in iis et aliarum in usum rerum copiam invenisse.

U. C. 383.
A. C. 169.
Cos. Dium
pervenit.

Inopia la-
borat.

VIII. His magnopere lætus consul ab Dio ad Philan ducit, simul ut praesidium ejus firmaret, simul ut militi frumentum, cujus tarda subvectio erat, divideret. Ea profectio famam haudquaquam secundam habuit. nam alii, metu recessisse eum ab hoste, ferebant, quia ⁴⁶ manenti imperatori praelio dimicandum foret: alii ⁴⁷ ignarum, belli quæ in dies

Dium relin-
quit.

⁴² *Sub ipso templo*] Templum Jovis intellige, cujus sub finem c. præcedentis mentio facta est.

⁴³ *Publicis locis*] Qualia sunt fora, porticus, basilicæ.

⁴⁴ *Multitudine statuarum*] Vid. not. 33. ad c. proxime præcedens: * et intellige, præter illam amicorum turmam, quam Perseus in classem congregaverat, aliarum quoque statuarum non mediocrem numerum in urbe Dio fuisse.

⁴⁵ *Quantum procederet longius*] Muretus et Gronovius reponunt *quantum*. Sed quid vetat dici *quantum longius*, quemadmodum apud Plautum *quam magis intendas vincula*? Nimirum *quantum* regitur a præpositione *secundum* intellecta.

⁴⁶ *Manenti imperatori*] Vox imperatori omnino otiosa est.

⁴⁷ *Ignarum belli quæ*] Magis placeret, mutato duarum vocum ordine, *ignarum, quæ belli in dies fortuna no-*

U. C. 583.

A. C. 169.

Perseus

Dium redit.

Heracleum
obpugna-
tum.

fortuna novaret; ut qui, obferentibus sese rebus, omiseret e manibus ea, quæ mox repeti non possent. Simul enim cessit possessione Dii, excitavit hostem, ut nunc⁴ tandem sentiret, recuperanda esse, quæ prius culpa amissa forent. Audita enim profectione consulis, regressus Dium, quæ disjecta ac vastata ab Romanis erant, reficit: pinnas moenium decussas reponit, ab omni parte muros firmat: deinde quinque millia passuum ab urbe citra ripam Enipei amnis castra ponit; amnem ipsum, transitu perdifficilem, pro munimento habiturus. Fluit ex valle Olympi montis, æstate exigua, hibernis idem incitatus pluvius: ⁴⁸ et supra rupes ingentes gurgitibus facit, et intra prorupta, in mare evolviendo terram, præaltas voragines, cavatoque medio alveo ripas utrimque præcipites. Hoc flumine Perseus ⁴⁹ septum iter hostis credens, extrahere reliquum tempus ejus æstatis in animo habebat. Inter hæc consul a Phila Popillium cum duobus millibus armatorum Heracleum mittit. abest a Phila quinque millia ferme passuum, media regione inter Dium Tempeque, in rupe amni imminente positum.

IX. Popillius, priusquam armatos muris admooveret, misit, qui magistratibus principibusque suaderent, fidem clementiamque Romanorum, quam vim, experiri mallet. nihil ea consilia moverunt, quia ignes ad Enipeum ex regis castris adparebant. Tum terra marique (et classis adpulsæ ab litore stabat) simul armis, simul operibus machinisque, obpugnari cepti. Juvenes etiam quidam Romani, ludicro circensi ad usum belli verso, partem humillimam muri ceperunt. Mos erat tum, nondum hac effusione inducta ⁵⁰ bestiis omnium gentium circum complendi, varia spectaculorum conquirere genera: ⁵¹ nec, semel quadrigis, semel

⁴ tunc Gron. Crev.

versæ. Aut certe sic exponendus locus, quasi hoc ordine collocatæ voces essent: quæ de forma loquendi vid. not. 69. ad l. IV. c. 17. supra.

⁴⁸ *Et supra rupes ingentes gurgitibus.* Emenda ex Gronovii mente: *Et supra rupes, ingentes gurgites facit, et infra, proruptam in mare evolvens terram, præaltas voragines.* Nempe intelligendum est rupibus in ipso alveo enatis cursum amnis impediri. Supra eas rupes tardatæ earum objectu aquæ ingentes gurgites faciunt. Infra eandem rupes vis aquarum per se ipsa proruit terram, et alveum magis ac magis cavat.

⁴⁹ *Septum iter hostis*] Melius *hosti*.

⁵⁰ *Bestiis omnium gentium*] Vult Fulvius Ursinus *omnium generum*. Potest tamen vulgata lectio retineri,

ut recte monet Dujatius. Sensus est: bestiis ex toto terrarum Orbe conquistis. Nota est hæc Romanorum insania, tum ex multis aliis testimoniis, tum ex litteris Cælii ad Ciceronem, l. VIII. Ep. Cic. ad Fam. * Fortasse erunt quibus placeat magis legere *bestiis omnium generum*.

⁵¹ *Nec semel quadrigis*] Gronovius scribendum existimat, *et semel quadrigis*: ut voluerit Livius, non ita multiplicatos esse olim, ut ævo suo, quadrigarum et desultorum missus; atque adeo, ut muneri tempus produceretur, conquistæ esse varia spectaculorum genera. Gronovianæ emendationi prævivere Onufrius Panvinius, et Jul. Cæsar Bullingerus: quorum alter, l. I. de Ludis Circensibus, c. 9. alter libro de Circo ludisque Circens.

desultore misso, vix unius horae tempus utrumque curriculum complebat. Inter cetera sexageni ferme juvenes, interdum plures, ⁵³apparitoribus* ludi armati inducebantur. horum inductio ⁵⁴in parte simulacrum decurrentis exercitus erat; ex parte ⁵⁵elegantioris exercitii, quam militaris artis, propiorque gladiatorum armorum usum. ⁵⁶Quum alios decursus edidissent motus, quadrato agmine facto, scutis super capita densatis, stantibus primis, secundis submissioribus, tertiis magis et quartis, postremis etiam genu nisis, fastigatam, sicut tecta aedificiorum sunt, testudinem faciebant. Hinc quinquaginta ferme pedum spatio distantes duo armati procurrebant, comminatique inter se, ab ima in summam testudinem per densata scuta quum evasisent, nunc velut propugnantes per oras extremae testudinis, nunc in media inter se concurrentes, hand aecus quam stabili solo peraultabant. Huic testudini simillima parti muri adnota, quum armati superstantes subissent, propugnatoribus muri fastigio altitudinis aequabantur: depulsiisque iis, in urbem ⁵⁷duorum signorum milites transcenderant. Id tantum dissimile fuit, quod, et in fronte extrema, et ex lateribus, soli non habebant super capita elata scuta ne nudarent corpora; ⁵⁷sed praetecta pugnantium more. ita nec ipsos tela ex muro missa subeuntes lasserant, et testudini injecta imbris in modum lubrico fastigio innoxia ad imum labebantur. Et consul, capto jam Heracleo, castra eo promovit; tamquam Diem, atque, inde subnato rege, in Pieriam etiam progressurus. Sed, hiberna jam praeparans, vias com meatibus subvehendis ex Thessalia muniri jubet, et eligi horreis opportuna loca tectaque aedificari, ubi diversari portantes com meatus possent.

X. Persens, tandem ⁵⁸a pavoro eo, quo adtonitus fuerat, Pudet Persens pavoris sui.

* ab apparitoribus Gron.

bus, c. 50. hunc Livii locum allegantes, habent, Nam aemel quairigis: sive ex conjectura corrigerent locum, sive in suis Livii exemplaribus sic legissent. Qui sint desultores, docet ipse aliud agendo Livius, l. XXIII. c. 39. Nemoide . . . quibus densiorum in modum binos trahebantibus equos inter a curriam cepe pugnam in recentem equum ex fesso armatis transultare mos erat. Denique hoc eodem loco Gronovius reposuit ex antiquis editis utrumque curriculum, quum recentiores mendose habent utrumque curriculum. Curriculum hic idem valet ac cursus.

⁵³ Apparitoribus ludi] Sic legebatur in veteribus editis, teste Gronovio. Nuperi adjecerunt ab ante apparitoribus. Multum blanditur Mureti con-

jectura: interdum plures apparitoribus ludia.

⁵³ In parte . . . ex parte] Haec sic dicta sunt, quomodo si iteraretur partem.

⁵⁴ Elegantioris exercitii, quam militaris artis] Expanso eam Gronovio vocem orta.

⁵⁵ Quum alios decursus edidissent motus] Mallet Dujatius decursus: et merito quidem.

⁵⁶ Duorum signorum] Duorum manipulorum. Vid. not. 2. ad l. XXXIII. c. 1.

⁵⁷ Sed praetecta] Reponit Lipsius praetentia. Refertur enim ad scuta.

⁵⁸ A pavoro . . . recepto animo, malle] Adjecit Sigonius voculam a, et legi jussit malle pro mallet.

U. C. 583. recepto animo, malle, imperiis suis non obtemperatum esse,
 A. C. 169. quum trepidans gazam in mare dejici Pellæ, Thessalonicæ
 navalia jusserat incendi. Andronicus, Thessalonicam mis-
 sus, traxerat tempus, ⁵⁹ id ipsum quod accidit, poenitentiae
 relinquens locum. incautior Nicias Pellæ projiciendo ⁶⁰ pe-
 cuniæ partem, quod fuerat nactus: sed ⁶¹ in rem emendabi-
 lem visus lapsus esse, quod per urinatores omne ferme ex-
 tractum est. tantusque pudor regi pavoris ejus fuit, ut uri-
 natores clam interfici jusserit; deinde Andronicum quoque

Variae urbes
 a Rom.
 frustra ten-
 tate.

et Nician, ne quis tam dementis imperii conscius exsisteret.
 Inter hæc C. Marcius, cum classe ab Heracleo Thessaloni-
 cam profectus, et agrum pluribus locis, expositis per litora
 armatis, late vastavit, et procurentes ab urbe, secundis
 aliquot præliis, trepidos intra mœnia compulit. jamque
 ipsi urbi terribilis erat, ⁶² quum, dispositis omnis generis
 tormentis, non vagi modo circa muros, temere adpropin-
 quantes, sed etiam qui in navibus erant, saxis tormento
 emicantibus ⁶³ percutiebantur. Revocatis igitur in naves
 militibus, omissaque Thessalonicæ obpugnatione, Æniam
 inde petunt. quindecim millia passuum ea urbs abest, ad-
 versus Pydnam posita, fertili agro. Pervastatis finibus
 ejus, legentes oram, Antigoneam perveniunt. ibi, egressi in
 terram, primo et vastarunt agros passim, et aliquantum
 prædæ contulerunt ad naves. dein palatos eos adorti Mace-
 dones, mixti pedites equitesque, fugientes effuse ad mare
 persecuti, quingentos ferme occiderunt, et non minus cepe-
 runt. Nec aliud, quam ultima necessitas, quum recipere se
 tuto ad naves prohiberentur, animos militum Romanorum,
 simul desperatione alia salutis, simul indignitate, irritavit.
 Redintegrata in litore pugna est. adjuvere et, qui in navi-
 bus erant. Ibi Macedonum ducenti ferme cæsi; par nu-
 merus captus. Ab Antigonea classis profecta, ad agrum
 Pallenensem excensionem ad populandum fecit. Finium
 is ager Cassandrensiū erat, longe fertilissimus omnis oræ,

⁵⁹ *Id ipsum quod accidit, poenitentiae relinquens locum*] Scabra Gronovio videtur hæc oratio, non nobis. "Nulla hic erit difficultas, si in interpretando membrorum ordinem inverteris. + *Pœnitentiae relinquens locum, id ipsum quod accidit*, id est, quod quidem ipsum accidit, nempe ut regem poeniteret.

⁶⁰ *Pecuniæ partem, quod fuerat nactus*] Et hunc locum Gronovius post Freinsheimium conjecturis sollicitat. Nobis nihil videtur esse vitii. *Pecuniæ partem*, scilicet id quod fuerat nactus.

⁶¹ *In rem emendabilem . . . lapsus esse*] Potest tolerari vulgatum. Magis

tamen placeret, quod subjicit Gronovius, *in errorem . . . emendabilem*.

⁶² *Quum dispositis omnis generis tormentis*] Ab iis qui in urbe erant. "Tota periodus habere videtur aliquid obacuri propter nimiam brevitatem. Sensus est: jamque ipsi urbi terribilis erat, quum subito conversa est rerum facies, dispositis super urbis muros tormentis, quibus Romani, et in agris, et in ipsis quoque navibus percutiebantur. Itaque abistere incepto coacti sunt.

⁶³ *Percutiebantur*] *Lege perculentur*.

quam prætervecti fuerant. Ibi Eumenes rex, viginti tectis navibus ab Elea profectus, obvius fuit; et quinque missæ a Prusia rege tectæ naves. U. C. 383.
A. C. 169.

XI. Hac virum accessione animus crevit prætori, ut Cassandream obpugnaret. ⁶⁴ Condita est a Cassandro rege in ipsis faucibus, quæ Pallenensem agrum ceteræ Macedoniæ jungunt, hinc Toronaïco, hinc Macedonico septa mari. Eminent namque in altum lingua, in qua sita est: ⁶⁵ nec minus, quam in altum magnitudine Atho mons, excurrit, obversa in regionem Magnesiae duobus imparibus promontoriis; quorum majori Posideum est nomen, minori Canastræum. Divisis partibus obpugnare adorti: Romanus ad Clitas, quas vocant, munimenta, ⁶⁶ cervis etiam objectis, ut viam intercluderet, a Macedonico ad Toronaïcum mare perducit. ab altera parte ⁶⁷ Euripus est: inde Eumenes obpugnabat. Romanis in fossa complenda, quam nuper objecerat Perseus, plurimum erat laboris. Ibi quærenti prætori, quia nusquam cumuli adparebant, quo regesta e fossa terra foret, ⁶⁸ monstrati sunt fornices: *non ad eandem crassitudinem, quæ veterem murum, sed simplici laterum ordine, structos esse.* Consilium igitur cepit, transosso pariete iter in ur-

⁶⁴ *Condita est a Cassandro rege*] Othm Potidæa, teste Plinio, l. IV. c. 10. Illam deinde vel auxerat, vel instauraverat Cassander, et de suo nomine *Cassandream* dixerat.

⁶⁵ *Nec minus quam in altum magnitudinis Atho mons excurrit*] Prolixa et verborosa oratio, et quæ sapiat auctoritatis manum. *Reseca vocem *magnitudinis*, et, levi tractione verborum, emenda: *nec minus in altum quam Atho mons excurrit*.

⁶⁶ *Cervis etiam objectis*] Cervi erant ramosi trunci arborum, quos in terram ante fossam vallumque depangere et varie serere solebant, ad obstruendum aut impediendum iter. Nomen habuerunt a similitudine cornuum cervi. Plura de his vide apud Lips. l. II. Poliorcet. Dial. 2.

⁶⁷ *Euripus*] Intelligenda videtur fossa aliqua manu facta, quæ maris aquis acciperet. Nam tales fossæ Euripi apud antiquos nominabantur.

⁶⁸ *Monstrati sunt fornices*] Gronovius reponit *monstratum est*, atque etiam hanc emendationem Clericus in contextum admiserat. Sed videtur antiqua lectio stare posse. Nimirum in his quæ sequuntur, *et structos esse* pendant a verbo *dicebant*, dictum est, intellecto, ex solenni more Livii. Ceterum totius loci, qui ob nimiam brevi-

tatem sane perspicuus non est, hic fortasse sensus esse possit. Quærebat prætor, quo regesta e fossa terra esset. Monstrati sunt fornices, dictumque illos structos esse e terra quam e fossa egresserant, in lateres cocta. Quod ut probarent illi qui prætorum tota de re commonefaciebant, observabant illos fornices aliter structos esse ac veterem murum urbis, nec proinde eodem tempore. Fossa autem, ut supra annotatum est, nuper objecta fuerat a Perseo. Quum igitur fossa esset recens facta, fornices item recens structi, hoc argumento aliquatenus dicta firmabant. Prætori e re natum est consilium, ut fornicum parietes simplici laterum ordine structos, quod facile factu erat, transfoderet, atque id sibi iter in urbem patefaceret. Restaret explicandum, ubi et quem ad usum structi illi fornices, et qui eorum pariete perfosso in urbem pateret via. Hæc non facile expeditimus. Tantum observabimus fossam tunc completam non fuisse a Romanis. Itaque locus ubi perfossi sunt fornices, debuit esse citra fossam, si Romanos respicias. In ejusmodi locis non possumus non multum desiderare Polybium, qui ut militaris vir, et locorum peritus, et accuratissimus scriptor, omnia, ni fallit animus, diligenter exposuerat.

U. C. 583.
A. C. 169.

hem patefacere. fallere autem ita se posse, si, muros a parte alia scalis adortus, tumultu injecto, ⁶⁹ in custodiam ejus loci propugnatores urbis avertisset. Erant in praesidio Cassandreae, praeter non contemnendam juventutem oppidanorum, octingenti Agrianes, ⁷⁰ et duo millia Penestorum Illyriorum, ⁷¹ a Pleurato inde missi, bellicosum utrumque genus. His tuentibus muros, quum subire Romani summa vi niterentur, momento temporis parietes fornicum perfossi urbem patefecerunt. ⁷² quod si, qui irrupere, armati fuissent, extemplo cepissent. Hoc ubi perfectum esse opus militibus nunciatum est, clamorem alacres gaudio repente tollunt, aliis parte alia in urbem inrupturis.

XII. Hostes primum admiratio cepit, quidnam sibi repentinus clamor vellet. postquam patere urbem accepere praefecti praesidii Pytho et Philippus, ⁷³ pro eo, qui occupasset adgredi, opus factum esse rati, cum valida manu Agrianum Illyriorumque erumpunt: Romanosque, qui alii aliunde coibant convocabanturque, ut signa in urbem inferrent, incompósitos atque inordinatos ruina, persequunturque ad fossam: in quam compulsos ruina cumulant. sexcenti ferme ibi interfecti, omnesque prope, qui inter murum fossamque deprehensi erant, vulnerantur. Ita suo ipse conatu percussus praetor, signior ad alia factus consilia erat: et ne Eumeni quidem, simul a mari, simul a terra adgredienti, quidquam satis procedebat. Placuit igitur utrique, custodiis firmatis, ne quod praesidium ex Macedonia intromitti posset, quoniam vis aperta non processisset, operibus moenia obpugnare. Haec parantibus his, decem regii lembi, ab Thessalonica cum delectis Gallorum auxiliaribus missi, quum in salo stantes hostium naves conspexissent; ipsi, obscura nocte, simplici ordine, quam poterant proxime litus tenentes, intrarunt urbem. Hujus novi praesidii fama absistere obpugnatione simul Romanos regemque coëgit. circumvecti promontorium, ad Toronen classem adpulerunt. Eam quoque obpugnare adorti, ubi

69 *In custodiam ejus loci*] Quem scalis adoriatur.

70 *Et duo millia Penestorum*] Sic dedit Sigonius, quum inveniret *MM. milia*: unde ille effecit *MM.* sive *duo millia*. Tamen l. XLIII. c. 83. dicitur *Perseus ex Penestorum gente mille pedites, ducentos equites*. . . *Cassandriam, praesidio ut essent, misisse.*

71 *A Pleurato inde missi*] Pro *inde*, quod procul dubio vitiosum est, lege vel *deinde*, vel cum Gronovio *codem*.

72 *Quod si, qui irrupere*] Nulli irrupere, ut constat ex c. seq. Neque

inermes id facere fuissent ausi, tanto vitæ periculo. Legit ergo Perizonius, *quod si, qui irrumperant, armati fuissent*: hoc sensu, si praesto fuissent armati, qui irrumperent in urbem. Nobis probabilius videtur quod Dujatius suggerit, *qui perfodere, vel qui perirupere*, nempe parietem.

73 *Pro eo*] Antea Proco. Emendavit Freinshemius, ad stipulante Gronovio. Rati opus factum a Romanis et utile futurum, qui primus aggredi maturasset.

valida defendi manu animadverterunt, irrito incepto Demetriadem petunt. Ibi quum adpropinquantes repleta moenia armatis vidissent, prætervecti ad Iolcon classem adpulerunt; inde, agro vastato, Demetriadem quoque adgressuri.

XIII. Inter hæc et consul, ne segnis sederet tantum in agro hostico, M. Popillium cum quinque millibus militum ad Melibœam urbem obpugnandam mittit. Sita est in radicibus Ossæ montis, qua parte in Thessaliam vergit, opportune imminens super Demetriadem. Primus adventus hostium perculit incolas loci: conlectis deinde ex neopinato pavore animis, discurrunt armati ad portas ac moenia, qua suspecti aditus erant: spemque extemplo inciderunt, capi primo inpetu posse. Obsidio igitur parabatur, et opera obpugnationum fieri cœpta. Perseus, quum audisset, simul Melibœam a consulis exercitu obpugnari, simul classem Iolcæ stare, ut inde Demetriadem adgrederetur, Euphranorem quemdam ex ducibus cum delectis duobus millibus Melibœam mittit. eidem imperatum, ut, si a Melibœa submovisset Romanos, Demetriadem prius occulto itinere intraret, quam ab Iolco ad urbem castra moverent Romani. Et ab obpugnatoribus Melibœæ, quum in superioribus locis repente adparuisset, cum trepidatione multa relicta opera sunt, ignisque injectus. ita a Melibœa abcessum est. Euphranor, soluta unius urbis obsidione, Demetriadem extemplo ducit. nec tum moenia modo, sed agros etiam ⁷⁴ considerant se a populationibus tueri posse: et eruptiones in vagos populatores non sine vulneribus hostium factæ sunt. Circumvecti tamen moenia sunt prætor et rex, situm urbis contemplantes, si qua parte tentare aut opere aut vi possent. Fama fuit, per ⁷⁵ Cydantem^c Cretensem et Antimachum, qui Demetriadi præerat, tractatas inter Eumenem et Persea conditiones amicitiae. ab Demetriade certe abcessum est. Eumenes ad consulem navigat: gratulatus, quod prospere Macedoniam intrasset, Pergamum in regnum abit^f. Marcius Figulus prætor, parte classis in hiberna Sciathum missa, cum reliquis navibus ⁷⁶ Oreum Boeotiæ petit, eam urbem aptissimam ratus, unde exercitibus, qui in Macedonia, quique in Thessalia erant, mitti commeatus possent. De Eumene rege longe diversa tradunt. Si Valerio Antiati credas, nec classe adjutum ab eo prætorem esse, quum sæpe

^c *Cydantem* Crev.

^f *abii* Gron. Crev.

⁷⁴ *Considerunt*] Observa parum animo unitatum verbum, pro *conspiciunt*.

⁷⁵ *Cydantem*] Sic Sigonius. Antea *Cydantem*.

⁷⁶ *Oreum Boeotiæ*] Oreum urbs est

Eubœæ insule, non Boeotiæ. Lege ergo *Oreum Eubœæ*. Neque enim vitium est in nomine urbis, quum infra c. 80. Octavius prætor, qui Marcio successit, dicatur isse *Oreum ad classem*.

U. C. 583. eum literis arcessisset, tradit, ⁷⁷ nec cum gratia ab consule
A. C. 169. profectum in Asiam, indignatum, quod, ut iisdem castris tenderet, permissum non fuerit. ne ut equites quidem Gallos, quos secum adduxerat, relinqueret, impetrari ab eo potuisse. Attalum fratrem ejus et remansisse apud consulem, et sinceram ejus fidem aequali tenore egregiamque operam in eo bello fuisse.

XIV. Dum bellum in Macedonia geritur, legati Transalpini ab regulo Gallorum (Balanos ipsius traditur nomen; gentis, ex qua fuerit, non traditur) Romam venerunt, pollicentes ad Macedonicum bellum auxilia. Gratiae ab senatu actae, muneraque missa, torquis aureus ⁷⁸ duo pondo, et paterae aureae quatuor pondo, equus phaleratus, armaque equestris. Secundum Gallos Pamphyli legati coronam auream, ⁷⁹ ex viginti millibus Philippeorum factam, in curiam intulerunt: petentibusque iis, ut id donum in cella Jovis optimi maximi ponere, et sacrificare in Capitolio liceret, permissum. benigneque amicitiam renovare volentibus legatis responsum, et ⁸⁰ binum millium aëris singulis missum munus. Tum ab rege Prusia, et paullo post ab Rhodiis, de eadem re longe aliter disserentes legati auditi sunt. utraque legatio de pace reconcilianda cum rege Perseo egit. Prusiae preces magis, quam postulatio, fuere, profitentis, *et ad id tempus se cum Romanis stetisse, et, quoad bellum foret, staturum. Ceterum quum ad se a Perseo legati venissent de finiando cum Romanis bello, et iis pollicitum deprecatorem apud senatum futurum; ⁸¹ petere, si possent inducere in animum, ut finiam iram, se quoque in gratia reconciliatae pacis posse uti.* hæc regii legati. Rhodii, superbe commemoratis erga populum Romanum beneficiis, et pene victoriæ, utique de Antiocho rege, majore parte ⁸² ad se vindicata, adjecerunt: *Quam par*

Prusiae et
Rhodiorum
legati.

Rhodiorum
superba
oratio.

⁷⁷ * *Nec cum gratia ab consule profectum*] Neque ita profectum ab consule, ut integra esset inter illos gratia et amicitia, sed cum mutua offensione.

⁷⁸ *Duo pondo*] Qui tres marcas nostrates, unciam unam pondo haberet. *Quatuor pondo.* Sex marcas, uncias duas.

⁷⁹ *Ex viginti millibus Philippeorum*] Aureorum: qui quum singuli pares essent didrachmo, sequitur viginti millia nummorum Philippeorum redire ad 400. libras Romanas pondo, marcas nostrates 625. Immane profecto pondus etiam detrahitur minus pretium. Sed corona illa dicanda erat Jovi, et stabili sede in Capitolio collocanda.

⁸⁰ *Binum millium aëris*] Marcarum

argenti 3. unciae 1.

⁸¹ *Petere, si possent*] Lege cum Gronovio *et petere*, quod respondeat his quæ præcedunt, *et pollicitum.* Ultima hujus periodi sic ab eo formantur: *se quoque in gratia reconciliatae pacis uti ponerent*: id est, darent sibi locum in eundem gratiae apud Perseam, tanquam pacis reconciliatori. Hujus locutionis, *ponere in gratiam*, vel *in gratia*, exempla ex epistolis Ciceronis hic allegat Gronovius. Unum afferemus e lib. V. ad Att. ep. 11. *Apud Patronem te in maxima gratia posui.* Feci, ut magnam tibi gratiam haberet Patro, ostendendo ei, te, quod desiderat, id mihi vehementer commendasse.

⁸² *Ad se vindicata*] Olim à se. Emendavit Sigonius.

inter Macedonas Romanosque esset, sibi amicitiam cum rege U. C. 568.
A. C. 169.
Perseo ceptam. eam se invito, nullo ejus in se merito, quoniam
ita Romanis visum sit in societatem se belli trahere, interrupisse.
Tertium se annum multa ejus incommoda belli sentire. mari
intercluso, inopia insulam premi, amissis ⁸³ *maritimis vectigali-*
bus atque commeatibus. Quum id ultra pati non possent, lega-
tos alios ad Persea in Macedoniam misisse, qui ei denuncia-
rent, Rhodiis placere, pacem eum componere cum Romanis : se
Romam eadem nunciatum missos. Per quos stetisset, quo
minus belli finis fieret, adversus eos quid sibi faciendum esset,
Rhodiums consideraturos esse. Ne nunc quidem hæc sine in-
diginatione legi audirive posse, certum habeo. inde existi-
mari potest, qui habitus animorum audientibus ea Patribus
fuerit.

XV. Claudius, nihil responsum, auctor est: tantum se-
 natusconsultum recitatum, quo Caras et Lycios liberos esse Castigatio
ferocis
Rhodiorum.
 juberet populus Romanus, literasque extemplo ad utramque
 gentem ⁸⁴ scirent indicatum mitti. Qua audita re, princi-
 pem legationis, cujus magniloquentiam vix curia paullo
 ante ceperat, contruisse. Alii responsum esse tradunt, Po-
 pulum Romanum et principio hujus belli haud vanis auctoribus
 compertum habuisse, Rhodiums cum Perseo rege adversus rem-
 publicam suam occulta consilia inisse: et, si id ante dubium
 fuisset, legatorum paullo ante verba ad certum redegis-
 se: et plerumque ipsam se fraudem, etiamsi initio cautior fuerit, de-
 tegere. Rhodiums ⁸⁵ nuncio in orbe terrarum arbitria belli pa-
 cisque agere: ⁸⁶ Deorum nutu arma sumtu-
 ros positurosque Romanos esse. jam non Deos fœderum testes, sed Rhodiums habitu-
 ros. ⁸⁷ Itane tandem iis pareatur, exercitusque de Macedonia

⁸³ *Maritimis vectigalibus æque commeatibus*] Maritima vectigalia sunt portoria, et aliæ mercedes quæ in publicum redigebantur ex mercibus importatis in insulam. Maritimi commeatus, quæcunque mari invehuntur ad usum commoditatemque vitæ.

⁸⁴ *Scirent indicatum*] Hæc corrupta esse cuius apparat. Sigonius legendum putat *ut scirent*: id est, ut Rhodii scirent rem indicatam esse Lyciis et Caribus. Sed hoc nobis frigidum et obscurum videtur. Magis inellinat sententia ut credamus *ea scirent indicatum* ab aliquo emendatore esse, qui depravatam aliquatenus veterem scripturam nactus magis fœdaverit; Liviumque scripsisse: *Litterasque extemplo ad utramque gentem et senatusconsultum mitti*. Nempe mos est sæpe testatus Livio, ut litteræ alicujus magistratus cum senatusconsulto mittantur. Sic l. XXVI. c. 15. *litteras a Cal-*

purnio prætoris Fulvio et senatusconsultum tradidit.

⁸⁵ *Nuncio*] Uno nuncio per Orbem terrarum misso. Sic Cic. pro Lege Manil. n. 11. *tot civium Romanorum millibus uno nuncio atque uno tempore necatis.*

⁸⁶ *Duorum nutu*] Magis placeret eorum, nempe Rhodiorum: siquidem in duobus orationis membris, præcedenti et sequenti, amara pungitur ironia Rhodii, quæ perit, si legimus *deorum*; retinetur, si reponimus eorum. Nisi melius est legere *Rhodiorum*. In ipsa enim repetitione inest aliquid irrisoria.

⁸⁷ *Itane tandem*] Hunc locum sic legere et interpungere placeret: *Itane tandem? Nî pareatur, exercitusque de Macedonia deportentur, visuros esse quid sibi faciendum sit?* Hæc ultima verba ex oratione Rhodiorum desumpta, hic per irrisionem repetuntur.

U. C. 588. *deportentur? Visuros esse, quid sibi faciendum sit. Quid*
 A. C. 169. *Rhodosi visuri sint, ipsos scire. Populum certe Romanum,*
devicto Perseo, quod prope diem sperent fore, visurum, ut pro
meritis cujusque in eo bello civitatis gratiam dignam referat.
Munus tamen legatis in singulos binum milliam aëris mis-
sum est: quod ii non acceperunt.

Marcii lit-
 teræ.

XVI. Literæ deinde recitatæ Q. Marcii consulis sunt,
Quemadmodum, saltu superato, in Macedoniam transisset:
⁸⁸ ibi et ⁸ ex aliis locis ⁸⁹ commentus a prætoris prospectos in
hiemem habere, et ab Epirotis ⁹⁰ viginti millia modium tritici,
decem hordei sumsisse: ut ⁹¹ pro eo ¹ frumento ⁹² pecunia Ro-
mae legatis eorum curaretur. Vestimenta militibus ab Roma
mittenda esse: equis ducentis ferme opus esse, maxime Numi-
dis: nec sibi in his locis ullam copiam esse. Senatusconsul-
tum, ut ea omnia ex literis consulis fierent, factum est. C.
Sulpicius prætor sex millia togarum, triginta tunicarum, et
equos deportanda in Macedoniam, præbendaque arbitrato
consulis locavit, et legatis Epirotarum pecuniam pro fru-
mento solvit; et Onesimum, Pythonis filium, nobilem Ma-
cedonem, in senatum introduxit. Is ⁹³ pacis semper auctor
regi fuerat, monneratque, sicut pater ejus Philippus institu-
tum usque ad ultimum vitæ diem servabat, ⁹⁴ quotidie bis in
die foederis icti cum Romanis perlegendi; ut eum morem,
si non semper, crebro tamen usurparet. Postquam deter-
tere eum a bello nequii, primo subtrahere sese per alias
atque alias caussas, ne interesset iis, quæ non probabat,
cœpit: postremo, quum suspectum se esse cerneret, et pro-
ditionis interdum crimine insimulari, ad Romanos transfu-
git: magno usui consuli fuit. Ea introductus in curiam
quum memorasset, senatus in formulam sociorum eum re-
ferri jussit: locum, lautia præberi: agri Tarentini, qui pub-
licus populi Romani esset, ducenta jugera dari, et aedes
Tarenti erai: uti ea curaret, C. Decimio prætori manda-
tum. Censores censum Idibus Decembribus, severius quam
ante, habuerunt: multis equi adempti, inter quos P. Rutilio,

Onesimi
 Macedonis
 præmia.

Census.

8 et ibi et Gron.

h eo del. Ead.

88 *Ibi et ex aliis locis]* Vulgo et ibi
 et ex aliis, contra primæ editionis fi-
 dem, teste Hearnio.

89 *Commentus a prætoris prospectos]*
 Hoc debetur Sigonio. Prius *commen-*
tus rempublicam prospectos. Nimi-
 rum, ut idem observat, sæpe et facile
 librarii decepti sunt in his vocibus, *P.*
R. et R. P. et P. R. Populus Romanus,
Res Publica, Prætor.

90 *Viginti millia modium]* Modios
 Parisienses plus 15416. Decem millia,
 7708.

91 *Pro eo frumento]* Addidimus ex

vetustioribus editis vocem eo, quæ re-
 spicit triticum et hordeum memente
 in iis quæ proxime præcedunt.

92 *Pecunia . . . curaretur]* Solve-
 retur. *Curare pecuniam, curare num-*
mos, sæpe occurrit in epistolis Cicero-
nis: puta l. II. ad Q. Fratr. ep. 4. l.
VII. ad Att. ep. 3. et alibi amplius.

93 *Pacis semper auctor regi]* Male
 olim legebatur *regis.* Emendavit Si-
 gonius.

94 *Quotidie bis in die]* Vel *quotidie*
vacat, vel in die.

qui tribunus plebis eos violenter ⁹⁵ accusarat; tribu quoque U. C. 583. is motus, ⁹⁶ et ararius factus. Ad opera publica facienda ^{A. C. 169.} quum eis dimidium ex vectigalibus ejus anni adtributum ex senatusconsulto a quaestoribus esset; Ti. Sempronius ex ea pecunia, quae ipsi adtributa erat, aedes P. Africani ⁹⁷ pone Veteres ad Vortumni signum, ⁹⁸ lanienasque et tabernas conjunctas in publicum emit, ⁹⁹ basilicamque faciendam curavit, quae postea Sempronia adpellata est.

XVII. Jam in exitu annus erat, et propter Macedonici maxime belli curam in sermonibus homines habebant, quos in annum consules ad finiendum tandem id bellum crearent. itaque senatusconsultum factum est, ut Cn. Servilius primo quoque tempore ad comitia habenda veniret. Senatusconsultum ¹ Sulpicius praetor ad consulem * post paucos dies recitavit, quibus ante diem ² in urbem venturum. Et consul maturavit, et comitia eo die, qui dictus erat, sunt perfecta. ^{Comitia.} Consules creati L. Aemilius Paullus iterum, ³ septimo decimo anno postquam primo consul fuerat, et C. Licinius Crassus. Praetores postero die facti Cn. Baebius Tamphilus, L. Anicius Gallus, Cn. Octavius, P. Fonteius Balbus, M. Aebutius Elva, C. Papirius Carbo. Omnia ut maturius agerentur, belli Macedonici stimulabat cura. itaque designatos extemplo sortiri placuit provincias; ut, utri Macedonia consuli, ⁴ cuique praetori classis venisset, sciretur: ut jam inde cogitarent pararentque, quae bello usui forent, senatusque consulerent, si qua re consulto opus esset. *Latinas, ubi magistratum inissent, quod per religiones posset, primo quoque tempore fieri placere; neque consulem, cui eundem in Macedoniam esset, teneri.* His decretis, consulibus Italia et Macedonia, praetoribus, praeter duas jurisdictiones in urbe, classis, et Hispania, et Sicilia, et Sardinia provinciae nominatae sunt. Consul, Aemilio Macedonia, Licinio Italia evenit. Praetores, Cn. Baebius urbanam, L. Anicius peregrinam, et si quo senatus censuisset, Cn. Octavius classem, P. Fonteius Hispaniam, M. Aebutius Siciliam, C. Papirius Sardiniam est sortitus.

⁹⁵ *Accusarat*] Libri ante Sigenium habebant *accusaret*: mendose.

⁹⁶ *Et ararius*] Hoc a Fulvio Urnino est. Prius *et operarius*.

⁹⁷ *Pone veteres*] Vel excidit nomen, quod jungatur *vix veteres*, vel ut in illis locorum appellationibus fieri solet, brevitas causa ex usu communi supplerebatur. Illud supplere non nostrum est.

⁹⁸ *Lanienas*] Sic Turnebus jussit legi. Antea *lanas*.

⁹⁹ *Basilicam*] Vid. not. 44. ad l.

XXVI. c. 27.

¹ *Sulpicius praetor ad consulem misit*] Hic locus suppletus est ex Gronovii mente: tantum, dies quo se in urbem venturum scribebat consul, certo definiri non potuit.

² *Septimodecimo anno*] Imo *decimo quarto*, vel, si ambo extremi anni numerarentur, *decimo quinto*.

³ *Cuique praetori classis venisset*] *Legis evenisset*, vel *obvenisset*. Sic enim ubique Livius.

U. C. 583.
A. C. 169.
Bellum Macedonici adparatus.

XVIII. Extemplo adparuit omnibus, non segniter id bellum L. Æmiliū gesturum; præterquam quod alius vir erat, etiam quod dies noctesque intentus ea sola, quæ ad id bellum pertinerent, animo agitabat. Jam omnium primum a senatu petit, ut legatos in Macedoniam mitterent ad exercitus visendos classemque, et comperta referenda, quid aut terrestribus aut navalibus copiis ⁴opus esset: præterea ut explorarent copias regias, quantum possent, quaque provincia nostra, qua hostium foret: utrum intra saltus castra Romani haberent, an jam omnes angustiae exsuperatae, et in æqua loca pervenissent: qui fideles nobis socii, qui dubii suspensæque ex fortuna fidei, qui certi hostes viderentur: quanti præparati commeatus, et unde terrestri itinere, unde navibus subportarentur: ⁵quid ea æstate terra marique rerum gestarum esset: ex his bene cognitis certa in futurum consilia capi posse ratus. Senatus Cn. Servilio consuli negotium dedit, ut is in Macedoniam, quos L. Æmilio videretur, legaret. Legati biduo post profecti, Cn. Domitius Ahenobarbus, A. Licinius Nerva, L. Bæbicus. Bis in exitu anni ejus lapidatum esse nunciatum est; in Romano agro, ⁶simul in Veientibus. novendiale sacrum factum est. Sacerdotes eo anno mortui sunt, P. Quinctilius Varus, flamen Martialis; et M. Claudius Marcellus decemvir: in cuius locum Cn. Octavius subfectus. Et jam magnificentia crescente notatum est, ludis circensibus P. Cornelii Scipionis Nasicæ et P. Lentuli ædiliū curulium sexaginta tres ⁷Africanas, et quadraginta ursos et elephantos ⁸luisse.

Ludorum circensium magnificentia.

U. C. 584.
A. C. 168.
L. Æmilio II. O. Licinio Coss.

XIX. L. Æmilio Paulo, C. Licinio consulibus, Idibus Martiis principio insequentis anni, quum in exspectatione Patres fuissent, maxime quidnam consul de Macedonia, cujus ea provincia esset, referret; *nihil se habere*, Paulus, *quod referret, quum nondum legati redissent*, dixit. *Ceterum Brundisii legatos jam esse, bis ex cursu* ⁹*Dyrrachium ejectos. Cognitis mox, quæ nosci prius in rem esset, relaturum: id fore intra perpaucos dies. Et, ne quid profectionem suam teneret,* ¹⁰*pridie Idus Aprilis Latinis esse constitutam diem. Sacri-*

⁴ *Opus esset*] Olim *opus est*. Mutavit jure Sigonius.

⁵ *Quid . . . rerum gestarum esset*] Emendat Gronovius *gestum*.

⁶ *Simul in Veientibus*] Feliciter emendat Jac. Gronovius: *simul in Veienti. Bis novendiale sacrum*. Toties enim novendiale sacrum fiebat, quoties lapidibus pluisse visum erat. Vid. l. XXVII. c. 37.

⁷ *Africanas*] Pantheras, ut patet ex Plinio, l. VIII. c. 17.

⁸ *Luisse*] In ludis exhibitos esse.

Intelligenda videtur venatio facta in Circo, vel pugna bestiarum inter se.

⁹ *Dyrrachium ejectos*] *Ejici* verbum est naufragorum. *Ejectum littore, egentem*. Vid. not. 70. ad l. XXIII. c. 34. Magis placet cum Gronovio legere *rejectos*.

¹⁰ *Pridie Idus Aprilis*] *Lege* ex c. 22. infra, et ex fragmento tabularum diurnarum, seu, ut censent alii, librorum linteorum, quod Pighius vulgavit, *pridie Kalendas Apriles, sive Aprilis*.

scio rite perfecto, se et Cn. Octavium, simul senatus censuisset, U. C. 584. exituros esse. C. Licinio collegæ suo fore curæ, se absente, ut, A. C. 168. si qua parari mittive ad id bellum opus sit, parentur mittanturque. Interea legationes exterarum nationum audiri posse.

¹¹ *Sacrificio rite perfecto, primi Alexandrini, legati* ¹² *ab Pto-* Alexan-
drini legati.
lemæo et Cleopatra regibus, vocati sunt. Sordidati, barba et capillo promisso, cum ramis oleæ ingressi curiam, procubaerunt: et oratio, quam habitus, fuit miserabilior. Antiochus Syriæ rex, qui obses Romæ fuerat, per honestam speciem majoris Ptolemæi reducendi in regnum, bellum cum minore fratre ejus, qui tum Alexandriam tenebat, gerens, et ad Pelusium navali prælio victor fuerat, et, tumultuario opere ponte per Nilum facto, transgressus cum exercitu, obsidione ipsam Alexandriam terrebat: nec procul abesse, quin potiretur regno opulentissimo, videbatur. Ea legati quærentes orabant senatum, ut opem regno regibusque amicis imperio ferrent. Ea merita populi Romani in Antiochum, eam apud omnes reges gentesque auctoritatem esse, ut, si legatos misissent, qui denunciarent, non placere senatui, sociis regibus bellum fieri, extemplo abscessurus a mœnibus Alexandriae, abducturusque exercitum in Syriam esset. Quod si cunctentur facere, brevi extorres regno Ptolemæum et Cleopatram Romam venturos, cum pudore quodam populi Romani, quod nullam opem in ultimo discrimine fortunarum tulissent. Moti Patres precibus Alexandrinorum, extemplo ¹³ *C. Popillium Lænatem, et* ¹ *C. Decimium, et C. Hostilium legatos, ad finiendum inter reges bellum, miserunt. Prius Antiochum, dein Ptolemæum adire jussi, et nunciare, ni absistatur bello, per utrum stetisset, eum non pro amico, nec pro socio habituros esse.*

Ad Antiochum et Ptolemæum mittuntur legati.

XX. *His intra triduum simul cum legatis Alexandrinis profectis, legati ex Macedonia* ¹⁴ *Quinquatribus ultimis adeo expectati venerunt, uti, nisi vesper esset, extemplo senatum vocaturi consules fuerint. Postero die senatus fuit; legatique auditi sunt. Ii nunciant, Majore periculo, quam emolumento, exercitum per invios saltus in Macedoniam inducunt. Pieriam,* ¹⁵ *quo processisset, regem tenere: castra cas-*

Legatorum ex Macedonia reducum oratio.

¹ et del. Crev.

¹¹ *Sacrificio rite perfecto, primi]* Vix dubium videtur esse, tres primas voces ex quinto ante versu huc immigravisse. Nihil iis hoc loco opus est.

¹² *Ab Ptolemæo]* Ptolemæo Epiphani duo filii fuere, Ptolemæus Philometor, qui sororem Cleopatram in matrimonio habuerat, et Ptolemæus Evergetes, sive Physcon, qui tum pulso fratre Alexandriam tenebat cum Cleopatra, quam Philometori ademerat. Ab his, nempe Ptolemæo minore et

Cleopatra, venerat legatio de qua hic agit Livius.

¹³ *C. Popillium Lænatem, C. Decimium, et C. Hostilium]* Sic voluit Sigonius. Olim editi habebant, et C. Decimium, C. Hostilium. Vulgati nunc geminant et.

¹⁴ *Quinquatribus ultimis]* Ultimo die Quinquatruum. Vid. not. 49. ad l. XXX. c. 36. De Quinquatribus egimus ad l. XXVI. c. 27.

¹⁵ *Quo processisset]* Romanus exercitus. Ceterum hic habes emendatio-

U. C. 584.

A. C. 168.

tris prope ita conlata esse, ut flumine Enipeo interjecto arceantur. neque regem pugnandi potestatem facere, nec nostris vim ad cogendum esse. Hiemem etiam asperam rebus gerendis intervenisse, in otio militem ali, nec plus quam sex ^{**} frumentum habere. Macedonum dici triginta millia armatorum esse. Si Ap. Claudio circa Lychnidum satis validus exercitus foret, potuisse ancipiti bello ¹⁶ distingere regem: nunc et Appium, et quod cum eo praesidii sit, in summo periculo esse, nisi propere aut justus exercitus eo mittatur, aut illi inde deducantur. Ad classem se ex castris profectos, sociorum navaliū partem morbo audisse absumentam; partem, maxime qui ex Sicilia fuerint, domos suas abisse, et homines navibus deesse. qui sint, neque stipendium accepisse, neque vestimenta habere. Eumenem classemque ejus, tamquam vento adlatis nares, sine causa et venisse, et abisse: nec animum ejus regis constare satis visum. Sicut omnia de Eumene dubia, ¹⁷ Attali egregie constantem fidem nunciabant.

S. C. de
belli adpa-
ratu.

XXI. Legatis auditis, tunc de bello referre sese L. Æmilius dixit. Senatus decrevit, ut in ¹⁸ octo legiones parem numerum tribunorum consules et populus crearent: creati autem neminem eo anno placere, nisi qui honorem gessisset. Tum ex omnibus tribunis militum uti L. Æmilius in duas legiones in Macedoniam, quos eorum velit, eligat, et ut, sollemni Latinarum perfecto, L. Æmilius consul, Cn. Octavius prætor, cui classis obtigisset, in provinciam profisciscantur. Additus est his tertius L. Anicius prætor, cujus inter peregrinos jurisdictio erat. eum in provinciam Illyricum circa Lychnidum Ap. Claudio succedere placuit. Delectus cura C. Licinio consuli inposita. is septem millia civium Romanorum et equites ducentos scribere jussus; et sociis nominis Latini septem millia peditum imperare, quadringentos equites; et ¹⁹ Cn. Servilio Galliam obtinenti provinciam literas mittere, ut sexcentos equites conscriberet. Hunc exercitum ad collegam primo quoque tempore mittere in Macedoniam jussus. neque in ea provincia plus quam duas legiones esse; eas repleri, ut sena millia peditum, trecenas haberent equites. ceteros equites peditesque in praesidiis disponi. qui eorum idonei ad militandum non essent, dimitti.

^k pro asteriscis dierum exhibent Gron. Crev. et prior quidem uncinis non inclusum. ¹ *distineri* Crev.

nem Gronovianam. Prisci editi processit.

¹⁶ *Distincti*] Vulgo *distinere*. Mutavit Gronovius.

¹⁷ *Attali*] Scribe cum eodem Gronovio, ita *Attali*.

¹⁸ *Octo legiones*] In ea quæ sequitur legionum descriptione sex tantum

enumerantur. Sed præterea duas credi possunt urbanae fuisse. Vid. not. 20. ad XXXIII. 25.

¹⁹ *Cn. Servilio*] Prioris anni consuli, qui, ut ex hoc loco discimus, rogato ex consulatu imperio Galliam obtinebat.

Decem præterea millia peditum imperata sociis, et octingenti equites. Id præsidii additum Anicio, præter duas legiones, ^{U. C. 584. A. C. 168.} quas portare in Macedoniam est jussus, quina millia peditum et ducenos habentes, trecenos equites: et in classem quinque millia navalium socium sunt scripta. Licinius consul duabus legionibus obtinere provinciam jussus: eo addere sociorum decem millia peditum, et sexcentos equites.

XXII. Senatusconsultis perfectis, L. Æmilius consul e L. Æmilii curia in concionem processit, orationemque talem habuit. ^{Coa. oratio.} Animadvertisse videor, Quirites, majorem mihi, sortito Macedoniam provinciam, gratulationem factam, quam quam aut consul essem consulatus, aut quo die magistratum inissem: neque id ob aliam causam, quam quia bello in Macedonia, quod diu trahitur, existimatis dignum majestate populi Romani exitum per me inponi posse. Deos quoque huic favisse sorti spero, eosdemque in rebus gerendis adfuturos esse. Hæc partim ²⁰opinari, partim sperare possum. Illud adfirmare pro certo habeo audeoque, me omni ope adniscurum esse, ne frustra vos hanc spem de me conceperitis. Quæ ad bellum opus sunt, et senatus decrevit, et (quoniam ex tempore proficisci placet, neque ego in mora sum) C. Licinius collega, vir egregius, æque enise parabit, ac si ipse id bellum gesturus esset. Vos, quæ scripsero senatus, aut vobis, credite. rumores credulitate vestra ne alatis, quorum auctor nemo exstabit. Nam nunc quidem, quod vulgo fieri, hoc præcipue bello, animadverti, nemo tam famæ contemtor est, cujus non debilitari animus possit. In omnibus circulis, atque etiam (si Diis placet) in conviviois sunt, qui exercitus in Macedoniam ducant; ubi castra locanda sint, sciunt; quæ loca præsidii occupanda; quando, aut quo saltu intranda Macedonia; ubi horrea ponenda; qua terra, mari subvehantur commeatus; quando cum hoste manus conserenda; quando quiescendum sit. Nec, quid melius faciendum sit, modo statuerunt, sed, quidquid aliter, quam ipsi censuere, factum est, consulem veluti dicta die accusant. Hæc magna inopodimenta res gerentibus sunt. nec enim omnes tam firmi et constantis animi contra adversum rumorem esse possunt, quam Fabius fuit: qui eorum imperium minui ²²per vanitatem populi maluit, quam secunda fama male rem gerere. Non sum is, qui non existimem admonendos duces esse: immo eum, qui de sua unius sententia omnia gerat, superbum judico magis, quam sapientem. Quid ergo est? Primum a prudentibus, et proprie rei

²⁰ Quas portare in Macedoniam est jussus] Imo in Illyricam. Hæc enim Anicio provincia obtigerat.

²¹ Opinari] Parum proprium hoc loco verbum. Legimus eminari. Sensus est. Hæc ita futura spondere mihi

possum, partim ex omnibus, quibus propitia nobis deorum voluntas declaratur; partim ex spe, quam subjicit ratio haud fallax.

²² Per vanitatem populi] Per inconsultam populi levitatem.

U. C. 564. *militaris peritis, et usu doctis, monendi imperatores sunt: de-*
 A. C. 168. *inde ab his, qui intersunt gerendis * loco^m, qui hostem, qui*
temporum opportunitatem vident, qui in eodem velut navi-
gio participes sunt periculi. Itaque si quis est, qui, quod e
republica sit, suadere se mihi in eo bello, quod gesturus sum,
confidat; ne deneget operam reipublicæ, et in Macedoniam
mecum veniat. nave, equo, tabernaculo, viatico etiam a me
juvabitur. Si quem id facere piget, et otium urbanum militia
laboribus præoptat, e terra ne gubernaverit. Sermorum satis
ipsa præbet urbs. loquacitatem suam contineat: nos castrensi-
bis consiliis contentos futuros esse sciat. Ab hac concione,
 Latinis, quæ pridie Kalendas Apriles fuerunt, ²³ in monte
 sacrificio rite perpetrato, protinus inde et consul et prætor
 Cn. Octavius in Macedoniam profecti sunt. Traditum est
 memoriæ, majore, quam solita, frequentia prosequendum
 consulem celebratum; ac prope certa spe ominatos esse
 homines, ²⁴ finem esse Macedonico bello, maturumque redi-
 tum cum egregio triumpho consulis fore.

Persei ad-
paratus.

Fœdus facit
cum Gen-
tio.

XXIII. Dum hæc in Italia geruntur, Perseus, quod jam
 inchoatum perficere, quia impensa pecuniæ facienda erat,
 non inducebat in animum, ut Gentium Illyriorum regem
 sibi adjungeret; hoc, postquam intrasse saltum Romanos,
 et adesse discrimen ultimum belli animadvertit, non ultra
 differendum ratus; quum per Hippiam legatum ²⁵ trecenta
 argenti talenta pactus esset, ita ut obsides ultro citroque
 darentur, Pantauchum misit, ex fidissimis amicis, ad ea
 perficienda. Medeone Labeatidis terræ Pantauchus regi
 Illyrio occurrit: ibi et jusjurandum ab rege et obsides ac-
 cepit. missus et a Gentio est legatus, nomine Olympio, qui
 jusjurandum a Perseo obsidesque exigeret. ²⁶ Cum eodem

^m loca Gron. Crev.

²³ In monte] Albano. Ibi enim
 Latinorum feriarum sacrum peragi
 mos erat.

²⁴ Finem esse Macedonico bello]
 Lege finem adesse. Sic l. II. c. 9. Ad-
 esse finem regnis.

²⁵ Trecenta argenti talenta] Mar-
 cas argenti nostrates 28125.

²⁶ Cum eodem ad pecuniam] Hæc
 sic intellige ex Polyb. Legat. 85. Cum
 eodem missi sunt alii, qui pecuniam a
 Perseo acciperent, alii, suadente Pan-
 tauchus, qui Rhodum legati cum Ma-
 cedonibus irent. Quæ sequuntur sic
 struimus, mutato tantum ordine, in-
 tactis ipsis vocibus... cum Macedoni-
 bus irent: duorum simul regum no-
 mine incitari Rhodios ad bellum Ro-
 manum posse. Adjunctam civitatem,
 penes quam unam tum rei navalis glo-

ria esset, nec terra nec mari opem re-
 licturam Romanis. Parmenio et Mar-
 cus destinantur: quibus ita mandatum,
 uti jurejurando, obsidibusque, et pecu-
 nia accepta, tum demum Rhodum pro-
 ficerentur. Venientibus Illyriis, etc.
 Hunc ordinem ut vulgato antepona-
 mus duo suadent: primum, quod in
 his duorum simul regum, etc. videtur
 agnoscere verba Pantauchi impellentis
 Gentium ad mittendos Rhodum lega-
 tos, jactantisque commoda ex societate
 cum Rhodiis ventura. Alterum, quod,
 ut hæc vulgo collocata sunt, verbum
 destinantur redundat; in ordine quem
 struimus, idem omnino necessarium
 est. Sed dubitationem omnem eximit
 Polybius, qui loco jam allato eum plane
 ordinem repræsentat, quem hic resti-
 tutum volumus. Et hinc auctoritas

ad pecuniam accipiendam missi sunt, et, auctore Pantau-
cho, qui Rhodum legati cum Macedonibus irent, Parmenio
et Morcus destinantur. quibus ita mandatum, uti, jureju-
rando, obsidibusque, et pecunia accepta, tum demum Rho-
dum proficiscerentur: *duorum simul regum nomine incitari
Rhodios ad bellum Romanum posse. adjunctam civitatem,
penes quam unam tum rei navalis gloria esset, nec terra nec
mari spem relicturam Romanis.* Venientibus Illyriis Per-
seus, ab Enipeo amni ex castris cum omni equitatu profec-
tus, ad Dium occurrit. Ibi ea, quæ conveneruntⁿ circum-
fuso agmine equitum facta; quos adesse foederi sancitæ
cum Gentio societatis volebat rex, aliquantum eam rem
ratus animorum iis adjecturam. et obsides in conspectu
omnium dati acceptique: et, Pellam ad thesauros regio-
missis, qui pecuniam acciperent, qui Rhodum irent cum Il-
lyriis legatis, Thessalonicæ conscendere jussi. Ibi Metro-
dorus erat, qui nuper ab Rhodo venerat: auctoribusque
Dinone et Polyarato, principibus civitatis ejus, adfirmabat,
Rhodios paratos ad bellum esse. ²⁷ is princeps junctæ cum
Illyriis legationis datus est.

Legati Per-
sei et Gentii
ad Rhodios.

XXIV. Eodem tempore ad Eumenem et ad Antiochum
communis mandata, quæ subjicere conditio rerum poterat.
*Natura inimica inter se esse liberam civitatem et regem. Sin-
gulos populum Romanum adgredi, et, quod indignius sit,
regum viribus reges obpugnare. Attalo adiutore, patrem suum
obpressum. Eumene adjuvante, et quadam ex parte etiam
Philippto patre suo, Antiochum obpugnatum. in se nunc et
Eumenem et Prusiam armatos esse. Si Macedonia regnum
sublatum foret, proximam Asiam esse; quam jam ex parte,
sub specie liberandarum civitatum, suam fecerint: deinde
Syriam. Jam Prusiam Eumeni honore præferri, jam Antio-
chum victorem ²⁸ præmio belli ab Ægypto arceri. ²⁹ Hæc
cogitantem providere jubebat, ut aut ad pacem secum facien-
dam compelleret Romanos, aut perseverantes in bello injusto
communes duceret omnium regum hostes. Ad Antiochum
aperta mandata erant, ad Eumenem per speciem captivorum
redimendorum missus legatus erat: verum occultiora quæ-
dam agebantur, quæ in præsentia invisum quidem et sus-
pectum Romanis Eumenem falsis gravioribus**. Proditor*

Perseus
Eumenem
et Antio-
chum solli-
ciat.

ⁿ convenerant Gron. Crev.

accedit similibus mutationibus, quas
in quibusdam aliis locis tentavimus,
puta L. XXVII. c. 2. ubi vid. not. 6.
quæ et alia similia indicat exempla.

²⁷ Is princeps . . . legationis datus]
Malleus legationi.

²⁸ Præmio belli ab Ægypto arceri]
Tolle cum Gronovio præpositionem:

præmio belli, id est, Ægypto.

²⁹ Hæc cogitantem] Sive Eume-
nem, sive Antiochum. Etenim ubi
supra dicuntur communia mandata,
intelligi debent eadem, sed seorsum ad
Eumenem, seorsum ad Antiochum,
mandata.

U. C. 384. enim ac prope hostis habitus, dum inter se duo reges cap-
 A. C. 168. tantes fraude et avaritia certant. Cydas erat Cretensis,
 ex intimis Eumenis: hic prius ad Amphipolim cum Chi-
 maro quodam populari suo, militante apud Persea, inde
 postea ad Demetriadem, semel cum Menecrate quodam,
 iterum ³⁰ cum Antimacho, regiis ducibus, sub ipsis moni-
 bus urbis conlocutus fuerat. Eropon^o quoque, qui tum
 missus est, duabus ad eundem Eumenem jam ante legatio-
 nibus functus erat. Quæ conloquia occulta et legationes
³¹ infames quidem erant: sed, quid actum esset, quidve
 inter reges convenisset, ignorabatur. Res autem ita sese
 habuit.

Quid ac-
 tum fuerit
 inter Persea
 et Eume-
 nem.

XXV. Eumenes neque favit victoriæ Persei, ³² neque bello eum invadere animo habuit: ³³ non tam quia paternæ inter eos inimicitiae erant, quam ipsorum odiis inter se accensæ. Non ea regum æmulatio, ut æquo animo Persea tantas adipisci opes, tantamque gloriam, quanta Romanis victis eum manebat, Eumenes visurus fuerit. Cernebat et Persea, jam inde ab initio belli, omni modo spem pacis tentasse, et in dies magis, quo propior admoveretur terror, nihil neque agere aliud, neque cogitare. Romanos quoque, quia traheretur diutius spe ipsorum bellum, et ipsos duces, et senatum, non abhorreere a finiendo tam incommodo ac difficili bello. Hac utriusque partis voluntate explorata, quod fieri etiam sua sponte tædio validioris, metu infirmioris credebat posse, in eo suam operam venditare concilianda gratia magis cupiit. Nam, modo ne juvaret bello Romanos terra marique, modo pacis patranda cum Romanis paciscebatur mercedem: ³⁴ ne bello interesset, mille et quingenta¹

^o Cryphon Crev.

Pæ Ead.

¹ quingena Gron.

³⁰ Cum Antimacho] Olim Antiocho. Emendavit Gronovius ex c. 13. supra. Idem infra legi jussit Cryphon ex Polyb. Legat. 85. Vulgo Eropon.

³¹ Infames . . . erant] Infamiam Eumeni apud Romanos erant; suspectum proditiōis Eumenem faciebant.

³² Neque bello eum invadere animo habuit] Sigonius reposuerat in animo. Sed nihil est præpositione opus, ut observat Gronovius. Sic Auctor de Bello Hisp. in litteris Pompeii: cohortes animo habeo ad vos mittere. Vid. et not. 81. ad XXXI. 18.

³³ Non tam quia] Hic aliquid impediti est et obscuri. Ea fuisse videtur mens Livii ut diceret, Eumenem magis æmulatione quam odio inimicitiarum eo adductum esse, ut minime faveret victoriæ Persei. In hanc sententiam sic formare Livianæ orationis contex-

tum posuimus: non tam quia paternæ inter eos inimicitiae erant, et ipsorum odiis inter se accensæ, quam quod non ea regum æmulatio, ut . . .

³⁴ Ne bello interesset, mille et quingenta talenta. In utroque] Hic aliquid deesse ipsa res clamat. Quid ex-ciderit, discimus ex Appiano in excerptis de Bello Macedonico. Sic enim habet Græcus scriptor. Τάλαντα δ' ἑξυ (ἑξμυνης) τῆς πρὸς διαλύσεως, χίλια καὶ πεντακίστια, τῆς δὲ συντυχίας χίλια. Hunc sensum procul dubio expresserat Livius: verba sic formamus. Ne bello interesset, mille; ut pacem conciliaret, mille et quingenta talenta. Mille talenta sunt marcæ argenti nostrates 93750. Mille et quingenta, marcæ 140625. In his quoque quæ sequuntur, lege: In utrumque. Hæc omnia debentur Gronovio.

talenta. in utroque non fidem modo se, sed obsides quoque, U. C. 584. dare paratum esse, ostendebat. Perseus ad rem inchoan- A. C. 168. dam promptissimus erat, cogente metu, et de obsidibus accipiendis sine dilatione agebat, conveneratque, ut accepti Cretam mitterentur. Ubi ad pecuniæ mentionem ventum erat, ibi hæsitabat: ³⁵ et utique alteram in tanti nominis regibus turpem ac sordidam, et danti, et magis accipienti, mercedem esse. Malebat in spem Romanæ pacis non recusare inpensam, sed eam pecuniam perfecta re daturum; interea Samothracæ in templo depositurum. Ea insula quum ipsius ditionis esset, videre Eumenes nihil interesse, ³⁶ an Pellæ pecunia esset: id agere, ut partem aliquam præsentem ferret. Ita, nequidquam inter se captati, nihil præter infamiam movere.

XXVI. Nec hæc tantum Persco per avaritiam est di- Persei avaritia.
missa res, ³⁷ quum pecuniam tutam et pacem habere per Eumenem, quæ vel parte regni redimenda esset, ac receptus protrahere inimicum mercede onustum, et hostes merito ei Romanos posset facere: sed etiam ³⁸ Gentii regis parata societas, et tum Gallorum, effusorum per Illyricum, ³⁹ ingens agmen ¹ oblatum avaritia dimissum est. Veniebant decem Gallorum auxilia recusat.
millia equitum, par numerus ⁴⁰ peditum, et ipsorum jungentium cursum equis, et in vicem prolapsorum equitum vacuos capientium ad pugnam equos. Hi pacti erant, eques ⁴¹ denos præsentis aureos, pedes quinos, mille dux eorum. Venientibus his Perseus ab Enipeo ex castris profectus obviam

¹ agmen uncinis includit Crev.

³⁵ Et utique alteram] Et ex duobus illis rebus, unius quidem certe, nempe ne bello interesset Eumenes, mercedem turpem ac sordidam esse.

³⁶ An Pellæ] Nonne melius videntur? ibi an Pellæ.

³⁷ Quum pecuniam tutam] Emendat Gronovius: quum pecunia tantula aut pacem habere per Eumenem, quæ vel parte regni redimenda esset, aut receptus protrahere inimicum... posset. Protrahere intellige indicare. Sic infra, l. XLV. c. 6. Suberat et ille metus, ne damnatus auctorem se nefandæ facinoris protraheret.

³⁸ Gentii regis parata societas] Hic intelligendum est hæc rē sibi avaritia dimissa est. Rursus c. seq. Perseus dicitur Gentium regem sibi alienavisse. Quod quidem non caret difficultate. Bellavit enim, et quidem magno suo malo, Gentius adversus Romanos. Sed mirum bellum illud gessit, non in gratiam Persei, non tanquam Persei socius atque amicus, sed quia aliter

facere non potuit, postquam legatos Romanorum in vincula conjecerat

³⁹ Ingens agmen oblatum] Vox agmen inserta est, postulante sensu.

⁴⁰ Peditum... jungentium cursum equis] Cæsar l. I. de Bello Gallico rem fusiis explicat. De Germanis loquitur: Equitum millia erant sex: totidem numero pedites velocissimi et fortissimi, quos ex omni copia singuli singulos suæ salutis causa delegerant. Cum his in præliis versantur: ad hos se equites recipiunt: hi, si quid erat durius, concurrerant; si qui, graviore vulnere accepto, equo deciderant, circumstantabant. Si quo erat longius procedendum, aut celerius recipiendum, tanta erat horum exercitatione celeritas, ut iubeis eorum sublevati cursum adæquarent.

⁴¹ Denos... aureos] Binas uncias nostrates cum dimidia. Quinos. Singulas uncias cum quarta uncie parte. Mille. Marcos nostrates 31. uncias 2.

U. C. 584. cum dimidia copiarum parte denunciare per vicos urbesque, quæ viæ propinquæ sunt, cœpit, ut commeatus expedirent, frumenti, vini, pecorum ut copia esset. ipse equos, phalerasque, et sagula, donum principibus ferre, et parum auri, quod inter paucos divideret, multitudinem credens trahi spe posse. Ad ⁴² Almanam urbem pervenit, et in ripa fluminis Axii posuit castra. circa ⁴³ Desudabam in Mædica exercitus Gallorum consederat, mercedem pactam opperiens. Eo mittit Antigonum, ex purpuratis unum, qui juberet, multitudinem Gallorum ad Bylazora (Pæoniæ is locus est) castra movere, principes ad se venire frequentes. ⁴⁴ septuaginta quinque millia ab Axio flumine et castris regis aberant. Hæc mandata ad eos quum pertulisset Antigonus, adjecissetque, per viam quanta omnium præparata cura regis copia multitudini foret, quibusque muneribus principes advenientes, vestia, argenti, equorumque excepturus rex esset, de his quidem se coram cognituros respondent. illud, quod præsens pepigissent, interrogant, ⁴⁵ ecquid aurum, quod in singulos pedites equitesque dividendum esset, secum adduxisset? Quum ad id nihil responderetur, Clondicus regulus eorum, *Abi, renuncia ergo*, inquit, *regi*, ⁴⁶ *nisi aurum obsidesque accepissent, nusquam inde Gallos longius vestigium moturos*. Hæc relata regi quum essent, advocato consilio, quum, quid omnes suasuri essent, adpareret, ipse, pecuniæ, quam regni, melior custos, institit de perfidia et feritate Gallorum disserere. *Multorum jam ante cladibus expertum, periculosum esse, tantam multitudinem in Macedoniam accipere, ne graviores eos socios habeant, quam hostes Romanos. Quinque millia equitum sat esse, quibus et uti ad bellum possent, et quorum multitudinem ipsi non timeant.*

XXVII. ⁴⁷ Adparebat in omnibus, mercedem multitudinis timere, nec quidquam aliud: sed, quum suadere consulenti nemo auderet, remittitur Antigonus, qui nunciaret,

⁴² *Almanam*] Jubet legi Turnebus *Albanam*, et intelligi eam urbem quæ a Ptolemæo vocatur *Albanopolis* in finibus Macedoniæ. Ortelius non probat hanc Turnebi conjecturam, rescribitque *Almonem*, oppidum Thessaliæ Plinio memoratum l. IV. c. 8. Utrique huic emendationi parum videtur convenire cum locorum situ et Axio flumine.

⁴³ *Desudabam*] Hoc nomen non immerito suspectum est Jac. Gronovio, qui mutat illud in *Æstima*; quæ urbs etsi Edonis vulgo attribuitur, nihil tamen vetat eam aliquando habitam fuisse finium Mædicæ, quæ Edonis vicina est.

⁴⁴ *Septuaginta quinque millia*] *Leucas* nostrates 25.

⁴⁵ *Ecquid aurum . . . adduxisset*] Magis placeret, quod Gronovius subjicit: *adversisset*.

⁴⁶ *Nisi aurum . . . accepissent*] *Legem* cum eodem Gronovio *accepserint*.

⁴⁷ *Apparebat in omnibus*] Dele sine ulla dubitatione præpositionem. Apparebat omnibus iis qui in consilio erant, simulatum esse illum timorem quem jactitabat Perseus: nec quidquam aliud eum a multitudine timere, quam magnitudinem pecuniæ quæ in ejus multitudinis stipendium eroganda esset.

quinque millium equitum opera tantum uti regem: con-
 temnere multitudinem aliam. Quod ubi audivere barbari, U. C. 584.
A. C. 168.
 ceterorum quidem fremitus fuit, indignantium se frustra
 excitos sedibus suis: Clondicus rursus interrogat, ecquid
 ipsis quinque millibus, quod convenisset, numeraret? Quum
 adversus id quoque misceri ambages cerneret, inviolato fal-
 laci nancio, (quod vix speraverat ipse posse contingere)
 retro ad Istrum, perpopulati Thraciam, qua vicina erat viæ,
 redierunt. Quæ manus, quieto sedente rege ad Enipeum,
 adversus Romanos⁴⁸ Perrhæbiæ saltum in Thessaliam tra-
 ducta, non agros tantum nudare populando potuit, ne quos
 inde Romani commeatus expectarent, sed ipsas excindere
 urbes, tenente ad Enipeum Perseo Romanos, ne urbibus
 sociis opitulari possent. Ipsis quoque Romanis de se cogi-
 tandum fuisset: quando neque manere, amissa Thessalia,
 unde exercitus alebatur, potuissent, neque progredi, quum
 ex adverso castra Macedonum⁴⁹ qui ea pependerant
 spe, haud mediocriter debilitavit. Eadem avaritia Gentium
 regem sibi alienavit. nam, quum⁵⁰ trecenta talenta Pellæ
 missis a Gentio numerasset, signare eos pecuniam passus¹. Gentium in
fraudem
inpellit.
 Inde decem talenta⁵¹ ad Pantauchum missa, eaque præsen-
 tia dari regi jussit: reliquam pecuniam, signatam Illyrio-
 rum signo, portantibus suis præcipit, parvis itineribus vehe-
 rent. dein, quum ad finem Macedoniæ ventum esset, sub-
 sisterent ibi, ac nuncios ab se opperirentur. Gentius, exi-
 gua parte pecuniæ accepta, quum assidue² Pantaucho ad
 lacessendos hostili facto Romanos stimularetur, M. Perper-
 nam et L. Petillium legatos, qui tum forte ad eum venerant,
 in custodiam conjecit. Hoc audito, Perseus, contraxisse
 eum necessitates ratus ad bellum utique cum Romanis, ad
 revocandum,⁵¹ qui pecuniam portabat, misit: velut nihil
 aliud agens, quam ut, quanta maxima posset, præda ex
 victo Romanis reservaretur. Et ab Eumene Eropon, igno-
 tia, quæ occulte acta erant, redit. De captivis actum esse
 et ipsi evulgaverant, et Eumenes consulem, vitandæ³ suspi-
 cionis causa, certiore fecit.

XXVIII. Perseus, post reditum ab Eumene Eropon⁴ Classis Per- sel.

¹ add. est Gron.

² ina. a Gron. Crev.

³ vitandæ Gron.

48 *Perrhæbiæ saltum . . . traducta*] Gruterus legendum existimat *per Perrhæbiæ*. Sed nihil mutandum. Sic dixit Livius *tractata Perrhæbiæ saltum*, ut L. XXI. c. 23. *Iberum copias trajecit*. Regitur nempe nomen a præpositione quæ verbo adjuncta est.

49 *Trecenta talenta*] *Marcas argenti* nostrates 28125. *Decem. Marcas* 937. uncias 4.

50 *Ad Pantauchum missa*] *Lege*

cum Gronovio, *missi*. In iis quæ præcedunt, vulgati nunc habent *passus est*, sed invitis veteribus editionibus, quæ habent tantummodo *passus*, teste eodem Gronovio.

51 *Qui pecuniam portabat*] *Corrigunt Dujatius et Jac. Gronovius portabant*, propterea quod præcedit *portantibus suis*. Sed hic potest intelligi dux eorum qui pecuniam portabant.

U. C. 564.
A. C. 168.

spe dejectus, Antenorem et Callippum præfectos classis cum quadraginta lembis (adjectæ ad hunc numerum quinque pristæ erant) Tenedum mittit; ⁵² ut inde sparsæ per Cycladas insulas naves, Macedoniam cum frumento petentes, tutarentur. Cassandreæ deductæ naves in portus primum, qui sub Atho monte sunt, inde Tenedum placido mari quum trajecissent, stantes in portu Rhodias apertas naves Eudamumque præfectum earum, ⁵³ inviolatas, atque etiam benigne adpellatos dimiserunt. Cognito deinde, ⁵⁴ in latere altero quinquaginta onerarias suarum, stantibus in ostio portus Eumenis rostratis, quibus Damius præerat, inclusas esse; ⁵⁵ circumvecti¹ propere, ac submotis terrore hostium navibus, onerarias, datis, qui prosequerentur, decem lembis, in Macedoniam mittunt: ita ut ⁵⁶ in tutum prosecuti redirent Tenedum. Nono post die ad classem, jam ad Sigeum stantem, redierunt. Inde Subota (insula est interjecta Elææ² et Atho) trajiciunt. Forte postero die, quam Subota classis tenuit, quinque et triginta naves, quas hippagogos vocant, ab Elæa profectæ cum equitibus Gallis equisque, Phanas promontorium Chiorum petebant, unde transmittere in Macedoniam possent. Attalo ab Eumene mittebantur. Has naves per altum ferri quum ex specula signum datum Antenori esset, profectus a Subotis, inter Erythrarum promontorium Chiumque, qua artissimum fretum est, iis occurrit. Nihil minus credere præfecti Eumenis, quam Macedonum classem in illo vagari mari: nunc Romanos esse, nunc Attalum, aut remissos aliquos ab Attalo ex castris Romanis Pergamum petere. Sed quum jam adpropinquatum forma lemborum haud dubia esset, et concitatio remorum, directæque in se proræ, ⁵⁷ hostes adpropinquare aperuissent; tunc injecta trepidatio est, quum resistendi spes nulla esset, inhabilique navium genere, et Gallis vix quietem ferentibus in mari. Pars eorum, qui propiores ⁵⁸ continenti litori erant, in Erythræam³ enarunt: pars, velis datis, ad Chium naves ejecere, relictisque equis, effusa fuga

¹ circumvectis Crev.

² Elææ Gron.

³ Erythræam Gron. Crev.

⁵² *Ut inde sparsæ*] Videtur melius futurum *sparsi*, ut referatur ad præfectos classemque potius quam ad pristæ.

⁵³ *Inviolatas, atque etiam benigne adpellatos*] Lege *inviolatos*, nempe Eudamum ceterosque Rhodios qui erant in navibus.

⁵⁴ *In latere altero*] Insulæ Tenedi.

⁵⁵ *Circumvectis*] Aliæ editiones habent *circumvectus*, aliæ *circumvectos*. Sed cuius patet legendum esse: *circumvecti* præfecti classis Macedonicæ,

ac summotis terrore ipso, quem advenientes injecerunt, hostium navibus.

⁵⁶ *In tutum*] Olim *totum*. Emen-davit Sigonius.

⁵⁷ *Hostes adpropinquare aperuissent*] Conjectura Turnebi. Prius *legebatur apparuisset*. Quod si quis retinere velit, legat *et concitatione remorum, directæque in se proræ hostes adpropinquare apparuisset*.

⁵⁸ *Continenti litori*] Sic Horatius: *Parum locuples continencie ripa.*

urbem petebant. Sed, propius urbem lembi accessuque commodiore quum exposuissent armatos, partim in via fugientes Gallos adepti Macedones ceciderunt, partim ante portam exclusos. clausurant enim Chii portam, ignari, qui fugerent, aut sequerentur. Octingenti ferme Gallorum occisi, ducenti vivi capti: equi, pars in mari, fractis navibus, absumti; partim ⁵⁹ nervos subciderunt in litore Macedones. viginti eximiae equos formae cum captivis eosdem decem lembos, quos ante miserat, Antenor devehere Thessalonicam jussit, et primo quoque tempore ad classem reverti: Phanis se eos exspectaturum. Triduum ferme classis ad urbem stetit. Phanas inde progressi sunt, et, spe celerius reversis decem lembis, evecti Aegeo mari Delum trajece-
runt.

XXIX. Dum haec geruntur, legati Romani, C. Popilius, et C. Decimius, et C. Hostilius, a Chalcide profecti, tribus quinquereimis Delum quum venissent, lembos ibi Macedonum quadraginta, et quinque regis Eumenis quinquereimes invenerunt. Sanctitas templi insulaeque inviolatos praestabat omnes. Itaque permixti Romanique et Macedones et Eumenis navales socii in templo, inducias religione loci praebente, versabantur. Antenor, Persei praefectus, quum aliquas ⁶⁰ alto praeferrí onerarias naves ex speculis significatum foret, parte lemborum ipse insequens, parte per Cycladas disposita, praeterquam si quae Macedonia peterent, omnes aut subprimebat, aut spoliabat naves. ⁶¹ quibus poterat, Popillius aut Eumenis naves subcurrebat: ⁶² sed vecti nocte binis aut ternis plerumque lembis Macedones fallebant. Per id fere tempus legati Macedones Illyriique simul Rhodum venerunt, quibus auctoritatem addidit non lemborum modo adventus, passim per Cycladas atque Aegeum vagantium mare, sed etiam conjunctio ipsa regum Persei Gentiique, et fama cum magno numero peditum equitumque venientium Gallorum. Et jam quum accessissent animi Dinoni ac Polyarato, qui Persei partium erant, non benigne modo responsum regibus est, sed palam pronunciatum, bello finem se auctoritate sua inposituros esse. itaque ipsi quoque reges aequos adhiberent animos ad pacem accipiendam.

XXX. ⁶³ Jam veris principium erat, novique duces in

^x et del. Crev.

⁵⁹ Nervos succiderunt] Intelligimus nervos poplitum, ut supra jam exposuimus l. XXXVII. c. 42.

⁶⁰ Alto praeferrí] Prætervehi. Sic l. XXVIII. c. 30. Unius praelata impetu lateris alterius remos deteret.

⁶¹ Quibus poterat, Popillius, aut Eumenis naves, succurrebat] Lege

cum Gronovio poterant et succurrebant.

⁶² Sed vecti nocte] Sed Macedones nocte paucis lembis vecti, sive fortasse evecti, fallebant Popillium et Eumenis naves, sicque nullo obstante onerarias hostiles impugnabant.

⁶³ Jam veris principium erat] Ini-

U. C. 584.
A. C. 168.

Gentii ge-
nus et
facta.

provinciam venerant; consul Æmilius in Macedoniam, Octavius Oreum ad classem, Anicius in Illyricum, cui bellandum adversus Gentium. Patre Pleurato rege Illyriorum et matre Eurydica genitus fratres duos, Platorem utroque parente, Caravantium matre eadem natum, habuit. Hoc propter ignobilitatem paternam minus suspecto, Platorem occidit et duos amicos ejus, Ettritum et Epicadum, inpigros viros, quo tutius regnaret. Fama fuit, Honuni Dardanorum principis filiam Etutam pacto fratri eum invidisse, tamquam his nuptiis adjungenti sibi Dardanorum gentem. et similis id vero fecit ducta ea virgo, Platore interfecto. Gravis deinde, demto fratris metu, popularibus esse coepit: et violentiam insitam ingenio intemperantia vini accendebat. Ceterum, sicut ante dictum est, ad Romanum incitatus bellum, Lissum omnes copias contraxit. quindecim milia armatorum fuerunt. Inde, fratre in ⁶⁴Caviorum gentem, vi aut terrore subigendam, cum mille peditibus et quinquaginta equitibus misso, ipse ad Bassaniam urbem quinque millia ab Lisso ducit. Socii erant Romanorum. itaque per missos nuncios prius tentati, obsidionem pati, quam dedere sese, maluerunt. Caravantium in Caviis ⁶⁵Durnium oppidum advenientem benigne accepit: Caravantis altera urbs exclusit. et, quum agros eorum effuse vastaret, aliquot palati milites agrestium concursu interfecti sunt. Jam et Ap. Claudius, adsumtis ad eum exercitum, quem habebat, ⁶⁶Bullinorum, et Apolloniatum, et Dyrrachinorum auxiliis, profectus ex hibernis, ⁶⁷circa Genusuum

tio mensis Aprilis profectus erat Æmilius: supra c. 22. Quomodo igitur veris principio in provinciam venit? inquit Gronovius. Veris enim initium sumebant veteres a die 7. vel 8. vel 9. Februarii. Nimirum hic annus et præcedentes aliquot valde luxati fuerant a Romanis pontificibus, ut constat ex solis defectu, de quo mentio fit infra c. 37. Ille enim refertur a Livio in a. d. III. Nonas Septembres, quum revera contigerit die 21. Junii anni Juliani, ut asserit peritissimus Astronomus Ismael Bullialdus in epistola ad Gronovium ipsum, quæ ad calcem tertii tomi Liviani in editione Gronoviana habetur. Itaque quum numerabant hoc anno Romani initium mensis Aprilis, mensem Januarium numerare debuissent. Dodwellus, Dissert. X. de Cyclis Rom. Sect. 12. non tantum fuisse errorem existimat, eumque diem quem hoc anno Romani primum Aprilis numerabant, fuisse revera 21. Februarii Juliani. Itaque c. 37. hujus libri mendum in Livii contextum ir-

repsisse putat, et pro *Nonas Septembres* legendum esse *Nonas Scattiles*. Ut ut sit, intelligitur quomodo Æmilius Kalendis Aprilibus profectus, principio tamen veris in provinciam venerit. Ex Bullialdi sententia, ipso ineunte vere, ut tum numerabant, in provinciam venerit; ex Dodwelli, initio secundi mensis verni.

⁶⁴ *Cavorum*] Hoc nomen corruptum esse censet Turnebus, ac legi jubet *Cerauniorum*, vel *Caulicorum*. Sed non ideo fortasse mendum statim agnoscendum est, si quid occurrit quod ignoretur.

⁶⁵ *Durnium*] Hoc quoque nomen incognitum est Geographis. Sigonius perlevi mutatione legit *Burnium*, Ptolemæo et Plinio ducibus, qui oppidi *Burni* et *Burnistarum* populorum mentionem faciunt.

⁶⁶ *Bullinorum*] Sic dedit idem Sigonius pro *Bullianorum*.

⁶⁷ *Circa Genusuum amnem*] Caesar l. III. de Bello Civili, et Lucanus, l. V. v. 462. *Genusuum* vocant.

amnem castra habebat; audito foedere inter Persea et Gen- U. C. 584.
tium, et legatorum violatorum injuria accensus, bellum A. C. 168.
haud dubie adversus eum gesturus. Anicius prætor, eo Anicii Pr.
tempore Apolloniæ auditis, quæ in Illyrico gererentur, præ- res gestæ.
missisque ad Appium literis, ut se ad Genusuum opperire-
tur, triduo et ipse in castra venit: et ⁶⁸ ad ea, quæ habebat,
auxilia adsumtis * Parthinorum juventutis duobus millibus
peditum et equitibus ducentis, (peditibus Epicadus, equitibus
Algalsus⁷ præerat) parabat ducere in Illyricum, maxime ut
Bassanitas solveret obsidione. tenuit inpetum ejus fama lem-
borum vastantium maritimam oram. Octoginta erant lem-
bi, auctore Pantaucho missi a Gentio ad Dyrrachinorum et
Apolloniaticum agros populandos. Tum classis ad

* * *

to eo, tradiderunt se.

XXXI. Deinceps et urbes regionis ejus idem faciebant,
adjuvante inclinationem animorum clementia in omnes et
justitia prætoris Romani. Ad Scodram inde ventum est, id
quod belli caput fuerat; non eo solum, quod Gentius eam
sibi ceperat velut regni totius arcem, sed etiam quod La-
beatium gentis munitissima longe est et difficilis aditu.
Duo cingunt eam flumina, Clausala latere urbis, quod in
orientem patet, præfluens, Barbana ab regione occidentis,
ex Labeatide palude oriens. hi duo amnes confluentes inci-
dunt Oriundi flumini; quod, ortum ⁶⁹ ex monte Scodro,
multis et aliis auctum aquis, mari Hadriatico infertur.
Mons Scodrus, longe altissimus regionis ejus, ab oriente
Dardaniam subjectam habet, a meridie Macedoniam, ab
occasu Illyricum. Quamquam munitum situ naturali op-
pidum erat, gensque id tota Illyriorum et rex ipse tuebatur,
tamen prætor Romanus, quia prima successerant prospere,
fortunam totius rei principia secuturam esse ratus, et repen-
tinum valiturum terrorem, instructo exercitu ad mœnia suc-
cedit. Quod si clausis portis muros portarumque turre,
dispositis armatis, defendissent, vano cum incepto mœnibus
pepulissent Romanos. nunc, porta egressi, prælium loco
æquo majore animo commiserunt, quam sustinuerunt. Pulsi
enim et fuga conglobati, quum ducenti amplius in ipsis
faucibus portæ cecidissent, tantum intulerunt terrorem, ut
oratores extemplo ad prætorem mitteret Gentius Teuticum

* *adsumtis* uncinis includit Crev.

† *Algalsus* Gron. Crev.

⁶⁸ *Ad ea quæ habebat auxilia as-*
sumptis Parthinorum juventutis] Vox
assumptis adjecta est a Sigonio. Gro-
novius potius existimat legendum: *ad*
ea quæ habebat auxilia, Parthinorum

junctis duobus millibus peditum.

⁶⁹ *Ex monte Scodro*] Hic mons
supra L. XLIII. c. 20. *Scodrus* voca-
tur.

U. C. 584. et Bellum, principes gentis, per quos inducias peteret, ut
 A. C. 168. deliberare de statu rerum suarum posset. Triduo in hoc
 dato, quum castra Romana quingentos ferme passus ab
 urbe abessent, navem conscendit, et flumine Barbana navi-
 gat in lacum Labeatum, velut secretum locum petens ad
 consultandum; sed, ut adparuit, falsa spe excitus, Caravan-
 tium fratrem, ⁷⁰ multis millibus armatorum actis ⁷¹ ex ea
 regione, in quam missus erat, adventare. qui postquam
 evanuit rumor, tertio post die navem eandem secundo amni
 Scodram demisit: præmissisque nunciis, ut sibi adpellandi
 prætoris potestas fieret, copia facta, in castra venit. Et
 principium orationis ab accusatione stultitiæ orsus suæ,
 postremo ad preces lacrimasque effusus, genibus prætoris
 accidens, in potestatem sese dedit. Primo, bonum animum
 habere jussus, ad cœnam etiam invitatus, in urbem ad suos
 rediit, et cum prætore eo die honorifice est epulatus: de-
 inde in custodiam C. Cassio tribuno militum traditus, ⁷² vix
 gladiatorio accepto decem talentis ab rege rex, ut in eam
 fortunam recideret.

Gentius se
 dedit.

Capiuntur
 cognati re-
 gia.

Perseus in
 magno ter-
 rore est.

XXXII. Anicius, Scodra recepta, nihil prius, quam
 requisitos Petillium Perpernamque legatos ad se duci, jussit.
 quibus splendore suo restituto, Perpernam extemplo mittit
 ad comprehendendos amicos cognatosque regis: qui, Mc-
 deonem, Labeatium gentis urbem, profectus, ⁷³ Etlevam
 uxorem cum filiis duobus, ⁷⁴ Scerdilædo^a Pleuratoque, et
 Caravantium fratrem Scodram in castra adduxit. Anicius,
 bello Illyrio ⁷⁵ intra triginta dies perfecto, nuncium victoriæ
 Perpernam Romam misit: et post dies paucos Gentium
 regem ipsum cum parente, conjuge, ac^a liberis, ac fratre,
 aliisque principibus Illyriorum. Hoc unum bellum prius
 perpetratum, quam cœptum, Romæ auditum est. Quibus
 diebus hæc agebantur, Perseus quoque in magno terrore

^a Scerdileto Gron. Crev.

^a ac del. Ræd.

⁷⁰ *Multis millibus armatorum actis*] Magis placeret cum Gronovio legere *coactis*.

⁷¹ *Ex ea regione in quam missus erat*] Hæc non videntur intelligenda esse de expeditione Caravantii in Cavios, de qua c. præc. egit Livius. Designatur potius amica aliqua Gentii regio, in quam Caravantiis, a Caviis vel reversus, vel revocatus, missus esset a fratre ut copias contraheret. Id fortasse clarius memoraverat Livius in iis quæ interciderunt.

⁷² *Vix gladiatorio accepto*] Acceptis decem talentis, quæ pecuniæ summa vix tanta est, quanta dari solet iis qui operam suam arenæ locant. De-

cem talenta sunt marcæ argenti nostrates 987. uncie 4.

⁷³ *Etlevam uxorem*] Supra c. 30. dicitur Gentius uxorem duxisse Etutam Honuni Dardanorum principis filiam. Sed fortasse idem est nomen *Etuta* et *Elleva*: fortasse alterutro in loco vitium est. Nihil quoque vetat credere Etutam aut mortuam, aut repudiatam fuisse.

⁷⁴ *Scerdileto*] Liber habuit *Scerdilio*. Sigonius mutavit, quia *Scerdileto* nomen est Illyriis regulis familiare, ut apparet ex superioribus libris.

⁷⁵ *Intra triginta dies*] Appianus in Illyricis habet solummodo *viginti*.

erat, propter adventum simul Æmilii novi consulis, quem U. C. 584. cum ingentibus minis adventare audiebat, simul Octavii A. C. 168. prætoris. ⁷⁶ Nec minus terroris a classe Romana et periculo maritimæ oræ habebat. Thessaloniciæ Eumenes et Athenagoras præerant cum parvo præsidio duorum millium cætratorum. Eo et Androcleum præfectum mittit, iussum sub ipsis navalibus castra habere. Æniam mille equites cum Antigono misit ad tutandam maritimam oram: ut, quocumque litore adplicuissent naves hostium audissent, exemplo ferrent agrestibus opem. quinque millia Macedonum missa ad præsidium ⁷⁷ Pythii et Petræ, quibus præpositi erant Histæus, et Theogenes, et Milo. His profectis, ripam ^{Ripam Enipei munit.} munire Enipei fluminis adgressus est, quia sicco alveo transiri poterat. ⁷⁸ Huic ut omnis multitudo vacaret, feminae, ex propinquis urbibus coactæ, cibaria in castra adferebant: miles iussus ex propinquis silvis

* * *

XXXIII. *** postremo sequi se ⁷⁹ utrarios ad mare, quod minus trecentos passus aberat, iussit, et in litore alios ^{Inventa aqua.} alibi modicis intervallis fodere. montes ingentis altitudinis spem faciebant, eo magis quia nullos apertos evergerent rivos, occultos continere latices, quorum venæ in mare permanentes ⁸⁰ undæ miscerentur. Vix deducta summa arena erat, quum scaturigines turbidæ primo et tenues emicare, dein liquidam multamque fundere aquam, velut Deum dono, cœperunt. Aliquantum ea quoque res duci famæ et auctoritatis apud milites adjecit. Jussis deinde militibus expedire arma, ipse cum tribunis ⁸¹ primisque ordinibus vadit ad contemplandos transitus; qua descensus facilis armatis, qua in ulteriorem ripam minime iniquus adscensus esset. His satis exploratis, illa quoque primum, ut ordine ac sine tumultu omnia in agmine ad nutum imperiumque ducis fierent, providit. Ubi omnibus simul pronuntiaretur, ⁸² quod fieret, neque omnes exaudirent; incerto imperio accepto, alios, ⁸³ ab se adjicientes, plus eo, quod imperatum sit, alios

⁷⁶ *Nec minus terroris*] Non hæc ita accipienda sunt, quasi tertius quidam terror, præter Æmilii Octaviique adventum, Perseum sollicitare diceretur. Comparat Livius maritimum terroremque terrores inter se.

⁷⁷ *Pythii*] Olim *Pythot*. Correx. Sigonius, ut supra l. XLII. c. 53.

⁷⁸ *Huic ut omnis multitudo*] Manifestum est aliquid deesse. Lege cum Mureto: *huic operi ut omnis multitudo*.

⁷⁹ *Utrarios*] Vox rarissima. Intel-

ligendi procul dubio sunt ii qui utribus aquam in castra deferre solebant.

⁸⁰ *Undæ miscerentur*] Si sana hæc sunt, vox *undæ*, sic nude posita, accipienda est pro *undis marinis*.

⁸¹ *Primis . . . ordinibus*] Primorum ordinum centurionibus. Vid. supra l. XXX. c. 4.

⁸² *Quod fieret*] Sensus videtur exigere, *quid fieri deberet*.

⁸³ *Ab se adjicientes*] Adjicientes aliquid ex suo ad ea quæ audierunt.

U. C. 384. minus facere. clamores deinde dissonos oriri omnibus locis,
 A. C. 168. et prius hostes, quam ipsos, quid paretur, scire. Placere
 igitur, tribunum militum ⁸⁴ primo pilo legionis ⁸⁵ secretum
 edere imperium: illum, et dein singulos, proximo cuique in
 ordine centurioni dicere, quid opus facto sit; sive a primis
 signis ad novissimum agmen, sive ab extremis ad primos
 Vigiliæ. perferendum imperium sit. Vigiles etiam novo more scutum
 in vigiliam ferre vetuit: non enim in pugnam vigilem ire,
 ut armis utatur, sed ad vigilandum, ut, quum senserit hosti-
 um adventum, recipiat se, excitetque ad arma alios. ⁸⁶ Scuto
 præ se erecto stare galeatos: deinde ^b ubi fessi sint, innisos
 pilo, capite super marginem scuti posito, sopitos stare: ut
 fulgentibus armis procul ⁸⁷ conspici ab hoste possint, ipsi nihil
 Stationes. provideant. Stationum quoque morem mutavit. armati
 omnes, et frenatis equis equites, diem totum perstabant. id
 quum æstivis diebus, urente assiduo sole, fieret, tot hora-
 rum æstu et languore ipsos equosque fessos integri sæpe
 adorti hostes, vel pauci plures vexabant. itaque ex matutina
 statione ad meridiem decedi, et in postmeridianam succedere
 alios jussit: ita numquam fatigatos recens hostis adgredi
 poterat.

XXXIV. Hæc quum ita fieri placere, concione advocata,
 pronunciasset, adjecit urbanæ concioni convenientem ora-
 tionem. *Unum imperatorem in exercitu providere et consulere,*
 Oratio æ- *quid agendum sit, debere, nunc per se, nunc cum iis, quos*
 mili ad mil- *advocaverit in consilium. qui non sint advocati, eos nec palam,*
 lites. *nec secreto jactare consilia sua. Militem hæc tria curare*
debere, corpus ut quam validissimum et perniciosissimum habeat,
arma apta, ⁸⁸ cibum paratum ab subita imperia: cetera scire
de se Diis immortalibus et imperatori suo curæ esse. in quo
exercitu ⁸⁹ milites, consul, et imperator rumoribus vulgi circum-
agatur, ibi nihil salutare esse. Se quod sit officium impera-
toris, provisurum, ut bene gerendæ rei occasionem eis præbeat.
illos nihil, quod futurum sit, quærere: ubi datum signum sit,
tum militarem operam navare. Ab his præceptis concionem

^b deis Gron. Crev.

⁸⁴ *Primopilo*] Vid. not. 45. ad l. II. c. 27.

⁸⁵ *Secretum*] Soli primopilo, secretum a ceteris.

⁸⁶ *Scuto præ se erecto*] Hæc sunt incommoda quæ sequuntur ex illo more quem hactenus tenuerant, ut acutum et cetera arma in vigiliam ferrent.

⁸⁷ *Conspici . . . possint, ipsi nihil provideant*] Secuti sumus emendationem Gronovii, quum prius legeretur *possit et provident*.

⁸⁸ *Cibum paratum*] Nihil hic mutandum est. Observari potuit in superioribus libris aliquoties militibus Romanis imperatum, ut cibaria cocta in certum dierum numerum haberent: ut l. III. c. 27. et alibi sæpius.

⁸⁹ *Milites consul et imperator*] Hunc locum egregie emendat doctissimus idem et ingeniosissimus Perizonius. *In quo exercitu milites consulant, vel miles consulat, imperator rumoribus vulgi circumagatur, ibi nihil salutare esse.*

dimisit; vulgo etiam veteranis fatentibus, se illo primum ^{U. C. 584.} die, tamquam tirones, quid agendum esset in re militari, ^{A. C. 168.} didicisse. Non sermonibus tantum his, cum quanto adsensu audissent verba consulis, ostenderunt; sed rerum præsens effectus erat. Neminem totis mox castris quietum videres: ^{Fervet in} acuere alii gladios: alii galeas ^{castris} ^{opus.} ⁹⁰ bucculasque, scuta alii loricasque tergere: alii aptare corpori arma, experiri sub his membrorum agilitatem: quater alii pila, alii micare gladiis, ⁹¹ mucronemque intueri: ut facile quis cerneret, ubi primum conserendi manum cum hoste data occasio esset, aut victoria egregia, aut morte memorabili ⁹² inituros bellum. Perseus quoque quum, adventu consulis simul et veris principio, strepere omnia moverique apud hostes, velut novo bello, cerneret, mota a Phila castra in adversa ripa posita, nunc ad contemplanda opera sua circumire ducem, haud dubie transitus speculantem,

* * *

norum esse.

XXXV. Quæ res Romanis auxit animos, Macedonibus regique eorum haud mediocrem adtulit terrorem. Et primo subprimere in occulto famam ejus rei est conatus, missis, qui Pantauchum inde venientem adpropinquare castris vellent. ⁹³ sed jam et pueri quidam visi ab suis erant inter obsides Illyrios ducti: et, ⁹⁴ quo quæque adcuratius curantur, eo facilius loquacitate regionum ministrorum emanant. Sub idem tempus Rhodii legati in castra venerunt cum iisdem de pace mandatis, quæ Romæ ingentem iram Patrum excitavere. Multo iniquioribus animis a castrensi consilio auditi sunt. Itaque quum alii ⁹⁵ præcipites sine responso * agendos castris, pronunciavit, post diem quintumdecimum se responsum daturum. Interim, ut adpareret, quantum pacificantium Rhodiorum auctoritas valuisset, consultare

⁹⁰ *Bucculas*] Laminas flexiles, quæ pendentes e casside, buccas tegebant. Neque enim, ut observat Lips. l. III. de Milit. Rom. Dial. 5. clausæ erant, et vultui appressæ antiquorum galeæ. His tantum bucculis genæ tegebantur.

⁹¹ *Mucronemque intueri*] Videtur aliquod latere vitium in verbo *intueri*.

⁹² *Inituros bellum*] Muretus legendum existimat *inituros*. Neutrum verbum hic satis congruit.

⁹³ *Sed jam et pueri quidam*] Nihil intricatum est in verbis: sed res ipsa parum clara. Si *obsides Illyrios* intelligas obsides a Perseo regi Gentio datos, et a Pantaucho subductos ne in Romanorum manus inciderent, pote-

ris sic exponere: Pueri quidam Macedones traditi inter ceteros obsides Gentio, et reducti in Macedoniam a Pantaucho, visi a suis erant, eosque edocuerant, quid in Illyrico gestum esset.

⁹⁴ *Quo quæque accuratius curantur*] Admodum probabilis est Gronovii conjectura, *celantur*.

⁹⁵ *Præcipites sine responso censerent agendos castris*] Vox *censerent* adjecta est a Gronovio, qui nihil præterea aliud excidisse putat. Dubitamus tamen, an hoc modo locus perscrutatus sit. Non immerito videtur Sigonius suspicari deesse membrum orationis, quod respondeat *et alii*.

U. C. 584.
A. C. 168.
Consilia de
bello.

de ratione belli gerendi cœpit. Placebat quibusdam,⁹⁶ et maxime majoribus natu, per Enipei ripam munitionesque vim facere, *confertis et vim facientibus resistere Macedonas non posse: ex tot castellis aliquanto altioribus ac munitioribus, quæ validis præsiidiis insedissent, priore anno dejectos.* aliis placebat, Octavium cum classe Thessalonicam petere, et populatione maritimæ oræ distringere copias regias: ut, altero ab tergo se ostendente bello, circumactus ad interiorrem partem regni tuendam, nudare aliqua parte transitus Enipei cogeretur.⁹⁷ Ipsi natura et operibus inexcuperabilis ripa videbatur: et, præterquam quod tormenta ubique disposita essent, missilibus etiam melius et certiore ictu hostes uti audierat. Alio spectabat mens tota ducis: dimissoque consilio Perrhæbos mercatores, Schœnum et Menophilum, notæ et fidei jam sibi et prudentiæ homines, arcessitos secreto percunctatur, quales ad Perrhæbiam transitus sint. Quum loca non iniqua esse dicerent,⁹⁸ præsiidiis autem regis obsideri, spem cepit, si nocte inproviso valida manu adgressus necopinantes esset, dejici præsidia posse. *Jacula enim et sagittas et cetera missilia in tenebris, ubi, quid petatur, procul^c provideri nequeat, inutilia esse. gladio cominus geri rem in permixta turba, quo miles Romanus vincat.* His ducibus usus, prætorem Octavium arcessitum, exposito, quid pararet, Heracleum cum classe petere jubet, et mille hominibus decem dierum cocta cibaria habere. Ipse P. Scipionem Nasicam,⁹⁹ Q. Fabium Maximum filium suum cum quinque delectis millibus Heracleum mittit, velut classem consensuros ad maritimam oram interioris Macedoniae, quod in consilio agitatum erat, vastandam. Secreto indicatum, cibaria his præparata ad classem esse, ne quid eos moraretur. Inde jussi duces itineris ita dividere viam, ut quarta vigilia tertio die¹ Pythium adoriri possent. Ipse postero die, ut distineret regem ab circumspectu rerum aliarum, prima luce medio in alveo cum stationibus hostium prælium commisit. pugnatumque utrimque est levi armatura: nec gravioribus armis in tam inæquali alveo pugnari poterat. Descensus ripæ utriusque in alveum trecentorum ferme passuum erat: medium spatium torrentis, alibi aliter

Nasica cum
5000. millibus mittitur ad Pythium.

Prælia in
alveo Enipei.

^c *procul* del. Crev.

⁹⁶ *Et maxime majoribus natu*] Existimamus Livium potius scripsisse *minoribus natu*. Fervidum enim illud consilium faciendæ sibi viæ per ripam Enipei munitionesque magis cepit juvenilem ardorem, quam senilem prudentiam.

⁹⁷ *Ipsi*] *Emilio*.

⁹⁸ *Præsiidiis autem regis*] *Malle-*

mus regis: ut jam alibi annotavimus.

⁹⁹ * *Q. Fabium Maximum filium suum*] Nempe is adoptatus fuerat a Q. Fabio Maximo, atque adeo nomina patris sui adoptivi gerebat.

¹ *Pythium*] Templum Apollinis Pythii, et castellum in summo Olympi jugo positum. Vid. Plut. in *Emilio*.

cavati, paullo plus quam mille passus patebat. Ibi in me-^{U. C. 584.}
dio, spectantibus utrimque ex vallo castrorum hinc rege,^{A. C. 168.}
hinc consule cum suis legionibus, pugnatum est. Missili-
bus procul regia auxilia melius pugnabant; cominus stabi-
lior et tutior, ²aut parma, aut scuto Ligustino, Romanus
erat. Meridie fere receptui cani suis consul jussit. ita eo
die diremtum proelium est, haud paucis utrimque interfec-
tis. Sole orto postero die, irritatis certamine animis, etiam
acrius concursus est: sed Romani, non ab his tantum, cum
quibus contractum certamen erat, sed multo magis ab ea
multitudine, quæ disposita in turribus stabat, omni genere
missilium telorum ac saxis maxime vulnerabantur. Ubi
propius ripam hostium subissent, tormentis missa etiam ad
ultimos perveniebant. Multo pluribus eo die amissis, con-
sul paullo serius recepit suos. Tertio die proelio abstinuit,
degressus ad imam partem castrorum, veluti ³per devexum
in mare brachium transitum tentaturus. Perseus, quod in
oculis erat,

* * *

XXXVI. ***anni post circumactum solstitium erat: ^{Emilii}
hora diei jam ad meridiem vergebat: iter multo pulvere et ^{cunctatio.}
incalcescente sole factum erat. lassitudo et sitis jam sentie-
batur, et, meridie instante, magis ⁴accessurum utrumque
adparebat. Statuit sic adfectos recenti atque integro hosti
non objicere. Sed tantus ardor in animis ad dimicandum
utrimque erat, ut consuli non minore arte ad suos eluden-
dos, quam ad hostes, opus esset. Nondum omnibus instruc-
tis, instabat tribunis militum, ut maturarent instruere: cir-
cumibat ipse ordines, animos militum hortando in pugnam
accendebat. Ibi primo alacres signum poscebant. deinde,
quantum incresceret æstus, et vultus minus vigentes et vo-
ces segniores erant, et quidam incumbentes scutis, nisque
pilis stabant. Tum jam aperte ⁵primis ordinibus imperat,
metarentur frontem castrorum, et inpedimenta constitue-

² Aut parma, aut scuto Ligustino] Hic nempe pugnabant velites Romani, qui parmam habebant; et Ligures, qui scutum, sed leve et ex more sue gentis. Testis est Plutarchus in exercitu ^{Emilii} fuisse aliquem numerum Ligurum.

³ Per devexum in mare brachium] An fossam vallumque a Perseo ducta versus mare, ac proinde a ceteris munimentis longius remota? an brachium fluminis Enipei in mare devexo alveo fluens? Si hoc posteriore sensu capias, indicaverit Livius hic scindere se flu-

men, atque adeo, ut fere fit, minus altum et transitu facilis esse.

⁴ Accessurum utrumque] Lassitudinem et sitim. Hic generis mutatio offendit Gronovium. Sed eodem plane modo noster supra l. XXX. c. 30. Tuam et adolescentiam, et perpetuam felicitatem, ferociora utraque, quam quietis opus est consiliis, metuo.

⁵ Primis ordinibus] Primorum ordinum centurionibus. Testatur Polybius l. VI. lectos centuriones cum tribuno militum castrorum metationis apud Romanos curam habuisse.

U. C. 584. rent. Quod ubi fieri milites sensere, alii gaudere palam,
 A. C. 168. quod fessos viæ labore flagrantissimo æstu non coëgisset
 pugnare. legati circa imperatorem ducesque externi erant,
 inter quos et Attalus, ⁶ omnes adprobantes, quum pugnaturum
 consulem credebant: ⁷ neque enim ne his cunctationem ape-
 ruerat suam. tunc mutatione consilii subita quum alii ale-
 rent, Nasica unus ex omnibus ausus est monere consulem,
 Nasicae con- ⁸ *Ne hostem quidem ludificatos priores imperatores, fugiendo*
 loquium *certamen, manibus emittere. Vereri, ne nocte abeat, sequen-*
 cum Paullo. *das maximo labore ac periculo in intima Macedonia; exerci-*
tusque, sicut prioribus ducibus, per calles saltusque Macedoni-
corum montium vagando circumagatur. Se magnopere sua-
dere, dum in campo patenti hostem habeat, adgrediatur, nec
oblatam occasionem vincendi amittat. Consul, nihil offensus
 libera admonitione tam clari adolescentis, *Et ego, inquit,*
animum istum habui, Nasica, quem tu nunc habes: et, quem
ego nunc habeo, tu habebis. Multis belli casibus didici, quan-
do pugnandum, quando abstinendum pugna sit. ⁹ *Non opere*
sit stanti nunc in acie docere, quibus de caussis hodie quiesse
melius sit. rationes alias reposcito: nunc auctoritate veteris
imperatoris contentus eris. Conticuit adolescens; haud du-
 bie videre aliqua impedimenta pugnae consulem, quæ sibi
 non adparerent.

XXXVII. Paullus, postquam metata castra inpedimen-
 taque conlocata animadvertit, ex postrema acie triarios pri-
 mos subducit: deinde principes, stantibus in prima acie
 hastatis, si quid hostis moveret: postremo hastatos, ab dex-
 tro primum cornu singulorum paullatim signorum milites
 subtrahens. Ita pedites, equitibus cum levi armatura ante
 aciem hosti obpositis, sine tumultu abducti: nec ante, quam
 prima frons valli ac fossa perducta est, ex statione equites
 revocati sunt. Rex quoque, quum sine detrectatione paratus
 pugnare eo die fuisset, contentus, quod per hostem moram
 fuisse pugnae scirent, et ipse in castra copias reduxit. Cas-
 tris permunitis, C. Sulpicius Gallus tribunus militum secun-
 dae legionis, qui prætor superiore anno fuerat, consulis per-
 missu ad concionem militibus vocatis pronunciavit, *nocte*
proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora secunda

Eclipsis
 Lunæ præ-
 dicta a Sul-
 picio.

6 *Omnes approbantes*] Omnes pug-
 nare cupientes, ac proinde, quum pug-
 naturum consulem credebant, appro-
 bantes hoc ejus consilium.

7 *Neque enim ne his*] Videtur revo-
 canda huc particula *quidem*, quæ infra
 alieno loco habetur, *ne hostem quidem*.
 Legimus ergo: *neque enim ne his qui-*
dem cunctationem aperuerat suam.
 Duplicata hoc loco negatio nihil mo-
 lestum habet, si struas hoc modo: *ne-*

que enim cunctationem aperuerat suam
ulli, ne his quidem.

8 *Ne hostem quidem*] Particulam
quidem rejicimus in superiore, ut in
 præcedente nota diximus. Cetera Gro-
 novio auctore sic refingimus: *Ne hos-*
tem ludificatum priores imperatores
fugiendo certamen, manibus emitteret.

9 *Non opere sit*] Vid. not. 70. ad l.
 I. c. 24.

usque ad quartam horam noctis lunam defecturam esse. Id, U. C. 584. A. C. 168. quia naturali ordine statis temporibus fiat, et sciri ante et prædici posse. Itaque quemadmodum, ¹⁰ quia certi solis lunæque et ortus et occasus sint, nunc pleno orbe, ¹¹ nunc senescente exiguo cornu fulgere lunam non mirarentur; ita ne obscurari quidem, quam condatur umbra terræ, trahere in prodigium debere. ¹² Nocte, quam pridie Nonas Septembres insecuta est dies, edita hora luna quum defecisset, Romanis militibus Galli sapientia prope divina videri: Macedonas, ut triste prodigium, occasum regni perniciemque gentis portendens, movit: nec aliter vates. clamor ululatusque in castris Macedonum fuit, donec luna in suam lucem emersit. ¹³ Postero die tantus utrique ardor exercitui ad concurrendum fuerat, ut et ¹⁴ regem et consulem suorum quidam, quod sine prælio discessum esset, accusarent. Regi prompta defensio erat, non eo solum, quod hostis prior, aperte pugnam detrectans, in castra copias reduxisset; sed etiam, quod eo loco signa constituisset, quo phalanx, quam inutilem vel mediocris iniquitas loci efficeret, promoveri non posset. Consul ¹⁴ ad id, quod pridie prætermisisset pugnandi occasionem videbatur, et locum dedisse hosti, si nocte abire vellet, tunc quoque per speciem inmolandi terere videbatur tempus, quum luce prima signum propositum pugnae ad exeundum in aciem fuisset. Tertia demum hora, sacrificio rite perpetrato, ad consilium vocavit; atque ibi, quod rei gerendæ tempus esset, loquendo et intempestive consultando videbatur quibusdam extrahere. post sermones tamen consul orationem habuit.

XXXVIII. P. Nasicæ, egregius adolescens, ex omnibus Emilii oratio de pugna dilata. unus, quibus hesterno die pugnari placuit, denudavit mihi suam consilium: idem postea, ita ut transisse in sententiam meam videri posset, tacuit. Quibusdam aliis absentem carpere imperatorem, quam præsentem monere, melius visum est. Et

^d et del. Gron.

10 * Quia certi Solis Lunæque et ortus et occasus sint] Hæc nobis male coherere videntur cum iis quæ sequuntur. Non enim ideo variant Lunæ phasæ, quia ejus et Solis certi sunt ortus et occasus. Melius hæc rejicerentur in anteriora, ut sic procederet Galli argumentatio. Quemadmodum Lunæ Solisque ortus et occasus, quia sunt certi, et sciri ante et prædici possunt, ita et defectus Lunæ, qui itidem naturali ordine statis temporibus fiunt. Si conjectura nostra bona est, totus locus sic formari poterit: Id quia naturali ordine statis temporibus fiat, ut certi Solis Lunæque et ortus et occasus

sunt, et sciri ante et prædici posse. Itaque quemadmodum nunc pleno orbe . . .

11 Nunc senescente] Lege cum Floribello et Gronovio senescentem.

12 * Nocte quam pridie Nonas Septembres] Hic Lunæ defectus, ex Astronomorum rationibus, incidit in diem 21. Junii Juliani. Atque id perbene congruit cum Solstitiali tempore, testato supra a Livio. † Vid. not. 63. ad c. 30. supra.

13 * Postero die] Refer hæc verba ad verbum accusarent.

14 Ad id quod] Præterquam quod. Sic locutus est Livius et l. III. c. 62.

U. C. 584. *tibi, P. Nasica, et quicumque idem, quod tu, occultius senserunt, non gravabor reddere dilatae pugnae rationem. Nam tantum abest, ut me hesternae quietis poeniteat, ut servatum a me exercitum eo consilio credam. in qua me opinione esse ne quis sine causa vestrum credat, recognoscat, agendum, mecum, si videtur, quam multa pro hoste et adversus nos fuerint. Jam omnium primum, ¹⁵ quantum numero nos praestent, neminem vestrum nec ante ignorasse, et hesterno die ¹⁶ implicatam intuentes aciem animadvertisse, certum habeo. Ex hac nostra paucitate quarta pars militum praesidio inpedimentis relicta erat: nec ignavissimum quemque relinqui ad custodiam sarcinarum scitis. Sed fuerimus omnes. parvum hoc tandem esse credimus, quod ex his castris, in quibus hac nocte mansimus, exituri in aciem hodierno aut summum crastino die, si ita videbitur, Diis bene juvantibus, sumus? Nihilne interest, utrum militem, quem neque viae labor hodie, neque operis fatigaverit, requietum, integrum in tentorio suo arma capere jubeas, atque ¹⁷ in aciem plenum virium, vigentem et corpore et animo educas? an longo itinere fatigatum, et onere fessum, madentem sudore, ¹⁸ ardentibus siti faucibus, ore atque oculis repletis pulvere, ¹⁹ torrentem meridiano sole, hosti objicias recenti, ²⁰ quieto, qui nulla re ante consumtas vires ad praelium adferat? Quis, pro Deum fidem! ita comparatus, vel iners atque inbellis, fortissimum virum non vicerit? Quid? quod hostes per summum otium instruxerant aciem, reparaverant animos, stabant compositi suis quisque ordinibus? nobis tunc repente trepidandum in acie instruenda erat, et incompositis concurrendum?*

XXXIX. ²¹ *At, Hercule, aciem quidem inconditam inordinatamque habuissimus: castra munita, provisam aquationem, tutum ad eam iter praesidiis inpositis, explorata circa omnia; an nihil nostri habentes praeter nudum campum, in quo pugnaremus? Majores vestri castra munita portum ad omnes casus*

¹⁵ *Quantum numero nos praestent]* Perseus supra l. XLII. c. 51. dicitur habuisse undequadragesima peditum millia, quatuor equitum. Consuli ex legionibus Romanis et exercitu sociali erant duodetriginta millia peditum, equitum duo, ut colligitur ex c. 31. l. XLII. et c. 21. hujus libri. Huc adde non magna sane Attali et Misagenis auxilia.

¹⁶ *Implicatam intuentes aciem]* Recte emendat Gronovius explicatam.

¹⁷ *In aciem . . . educas]* Correctio Sigonii. Antea in acie.

¹⁸ *Ardentibus siti faucibus]* Vide an malis ardentibus.

¹⁹ *Torrentem meridiano sole]* Legi jubet Perizonius *torrente*. Potest tamen defendi vulgata lectio Virgiliano hoc versu, *Per pice torrentes atraque*

voragine ripas. Nam ibi Servius, *En.* l. IX. v. 105. *torrentes* interpretatur *ardentes*.

²⁰ *Quieto]* Gronovius existimat *læ* quoque scripsisse Livium *requiesco*. Est enim, inquit, aliud *quietus*, aliud *requiesco*. Ad illud sufficit praesens quietis: hoc competit illis qui aliquamdiu quiete usi sunt.

²¹ *At hercule aciem]* Objicit sibi Æmilius: At hercule aciem quidem inordinatam atque incompositam habuissimus, sed cetera egregie parata, id est, castra munita, provisam aquationem . . . Tum respondet: itane parati concurrissemus, an potius nihil nostri habentes, praeter nudum campum, in quo pugnaremus.

exercitus ducebant esse: unde ad pugnam exirent, quo jactati U. C. 504.
tempestate pugnae receptum haberent. ideo, quum munimentis ea A. C. 168.
²² *sepissent, praesidio quoque valido firmabant; quod, qui cas-*
tris erutus erat, etiamsi pugnando acie vicisset, pro victo habe-
retur. castra sunt victori receptaculum, victo perfugium. Quam
multi exercitus, quibus minus prospera pugnae fortuna fuit,
intra vallum compulsi, tempore suo, interdum momento post,
eruptione facta, victorem hostem pepulerunt? patria altera est
militaris haec sedes, vallumque pro manibus, et tentorium suum
cuique militi domus ac penates sunt. Sine ulla sede vagi di-
micassemus, ²³ ut quo victores nos reciperemus? His difficulta-
tibus et impedimentis pugnae illud obponitur: Quid si hostis hac
interposita nocte abisset, quantum rursus sequendo eo penitus in
ultimam Macedoniam exhauriendum laboris erat? Ego autem,
neque mansurum eum, neque in aciem copias educturum fuisse,
certum habeo, si cedere hinc statuisset. quanto enim facilius
abire fuit, quum procul abessemus, quam nunc, quum in cervi-
cibus sumus? Nec falleret nos, nec interdum nec nocte abeundo.
Quid autem est nobis optatius, quam ut, quorum castra, pra-
alta fluminis ripa tuta, vallo insuper septa ac crebris turribus,
obpugnare adorti sumus, eos, relictis munimentis, agmine effuso
abeuntes, in patentibus campis ab tergo adoriamur? Hæ
dilatæ pugnae ex hesterno die in hodiernum causæ fuerunt.
Pugnare enim et ipsi mihi placet; et ideo, quia per Enipeum
amnem septa ad hostem via erat, alio saltu, dejectis hostium
praesidiis, novum iter aperui; neque prius, quam debellavero,
absistam.

XL. Post hanc orationem silentium fuit, partim traduc-
tis in sententiam ejus, partim verentibus nequidquam offen-
dere in eo, quod, utcumque prætermissum, revocari non
posset. ²⁴ Ac ne illo ipso quidem die, aut consule, aut rege,
(rege*, quod nec fessos, ut pridie, ex via, neque trepidantes
in acie instruenda et vixdum compositos adgressurus erat;
consule, quod in novis castris non ligna, non pabulum con-
vectum erat, ad quæ petenda ex propinquis agris magna
pars militum e castris exierat) neutro imperatorum volente,
Fortuna, quæ plus consiliis humanis pollet, contraxit certa-

Certamen
casu con-
trahitur.

* unam vocem *rege* uncinis includit Crev.

²² *Septissent*] Legit Gronovius *sepsi-*
sent. Sed Grammatici a *sepio* deducunt *sepi* et *sepsi*.

²³ *Ut quo victores nos*] Sic supra l. XL. c. 13. ut quibus aliis deinde sacris contuminationem omni scelere mentem capiam?

²⁴ *Ac ne illo ipso quidem die aut consule, aut rege, (rege)* Posterius illud *rege* adjecit Gronovius. Sensus clarus est: *Ac ne illo ipso quidem die aut*

consule, aut rege . . . volente, Fortuna contraxit certamen. Media parenthesis exponit, cur neuter imperatorum vellet pugnari. Tantum observabit lector, ob longiorem parenthesis, quæ dividebat nimium a consule aut rege ab *volente*, coactum esse Livium inserere *neutro imperatorum.* Exempla similia habes l. V. c. 24. XXXVIII. 55. etc.

U. C. 584.
A. C. 168.

men. Flumen erat haud magnum propius hostium castris, ex quo et Macedones et Romani aquabantur, praesidiis ex utraque ripa positis, ut id facere tuto possent. Duæ cohortes a parte Romanorum erant, Marrucina et Peligna; duæ turmae Samnitium equitum, quibus praerat M. Sergius Silus legatus: et aliud pro castris stativum erat praesidium sub C. Cluvio legato, tres cohortes, Firmana, Vestina, Cremonensis; duæ turmae equitum, Placentina et Æsernina. Quum otium ad flumen esset, neutris lacescentibus, ²⁵ hora circiter quarta jumentum, e manibus curantium elapsum, in ulteriorem ripam effugit. quod quum per aquam, ferme genu tenus altam, tres milites sequerentur, Thraces duo id jumentum ex medio alveo in suam ripam trahentes; altero eorum occiso, receptoque eo jumento, ad stationem suorum se recipiebant. Octingentorum Thracum praesidium in hostium ripa erat, ex his pauci primo, ægre passi popularem in suo conspectu cæsum, ad persequendos interfectores fluvium transgressi sunt: dein plures, postremo omnes, et cum praesidio,

* * *

proelium ducit.

XLI. Movebat imperii majestas, gloria viri, ante omnia ætas, quod major sexaginta annis juvenum munia in parte præcipua laboris periculique capescebat. Intervallum, quod ²⁶ inter cætratos et phalanges erat, inplevit legio, atque aciem hostium interruptit. A tergo cætratis erat, frontem adversus clipeatos habebat: aglaspides adpellabantur. Secundam legionem L. Albinus consularis ducere adversus leucaspidem phalangem jussus: ea media acies hostium fuit. ²⁷ In dextrum cornu, unde circa fluvium commissum proelium erat, elephantes inducti, ²⁸ et ala sociorum: et hinc

²⁵ *Hora circiter quarta*] Hunc locum sic et emendat, et explicat Gronovius: *Hora circiter nona jumentum e manibus curantium hominum de parte Romana elapsum in ulteriorem ripam effugit*, id est, fugere inceperat. *Quod quum per aquam ferme genu tenus altam tres milites Romani sequerentur, Thraces duo Macedonicorum auxiliorum ex medio alveo in suam ripam traherent; altero eorum, id est, Thracum, occiso, receptoque eo jumento, ad stationem suorum tres illi Romani milites se recipiebant.* Legendum putat *hora nona*, propterea quod supra dictum est diem extraxisse in consilio consulem, et Plutarchus disertè scribit pugnam coeptam esse *ἀπὸς ἡνέως*. Confusas scilicet notas fuisse IV. et IX. Voces *id jumentum* ablegat, tanquam

scholium inutile. Denique corrigit *traherent*, quia, si legatur *trahentes*, sua non potest orationi constare integritas.

²⁶ *Inter cætratos et phalanges*] Hæc est primæ editionis et Sigoniansarum lectio: proba illa quidem, quum duæ erant, ut supra memoravimus, in exercitu Persei phalanges; quæ et mox a Livio appellantur, Aglaspides nimium et Leucaspides. † Gronovii edidere *phalangem*.

²⁷ *In dextrum cornu . . . elephantes inducti*] Elephantes inducti in eam partem qua dextrum erat cornu Romanorum.

²⁸ *Et ala sociorum*] Utra? Dum enim fuere, ut jam aliquoties monuimus, dextra et sinistra. Alterutra vox videtur hic excidisse.

primum fuga Macedonum est orta. ²⁹ Nam sicut pleraque U. C. 384. nova commenta mortalium in verbis vim habent, ³⁰ expe- A. C. 168. riendo, quum agi, non, quemadmodum agantur, edisseri, oportet, sine ullo effectu evanescent; ita tum elephantum in acie ³¹ nomen tantum sine usu fuerunt. Elephantorum impetum subsecuti sunt socii nominis Latini, pepuleruntque laevum cornu. In medio secunda legio inmissa dissipavit phalangem. neque ulla evidentior causa victoriae fuit, quam quod multa passim proelia erant, quae fluctuantem turbantur primo, deinde disjecerunt phalangem: cujus confertae et intentis horrentis hastis intolerabiles vires sunt. Si carptim adgrediendo circumagere ³² immobilem longitudine et gravitate hastam cogas, confusa strue implicantur: si vero aut ab latere, aut ab tergo aliquid tumultus increpuit, ruinae modo turbantur. sicut tum adversus catervatim incurrentes Romanos, et interrupta multifariam acie, obviam ire cogebantur: et Romani, quacumque data intervalla essent, insinuabant ordines suos. Qui, si universa acie in frontem adversus instructam phalangem concurrissent, quod Pelignis, principio pugnae incaute congressis adversus caetratos, evenit, induissent se hastis, nec confertam aciem sustinuissent.

XLII. Ceterum sicut peditum passim caedes fiebant, nisi qui abjectis armis fugerunt; sic equitatus prope integer pugna excessit. Princeps fugae rex ipse erat. jam a Pydna ³³ cum sacris aliis equitum Pellam petebat: ³⁴ confestum Costocus sequebatur Odrysarumque equitatus. ceterae quoque Macedonum alae integris abibant ordinibus; quia interjecta peditum acies, cujus caedes victores tenebant,

¹ aut del. Gron. Crev.

² tenebat Crev.

²⁹ Nam sicut pleraque] Ut pleraque nova inventa mortalium vim habere videntur, quamdiu verbis tantummodo jactantur; sed ubi ad rem ventum, quum oportet agi, non edisseri solum quomodo eis inventis utamur, sine ullo effectu evanescent. . . . Ceterum tota haec periodus quid sibi velit hoc loco, parum videmus. Nam neque elephantorum usus in praeliis novum tunc commentum mortalium haberi poterat: nec videntur nomen sine usu fuisse in hac pugna. Imo contrarium satis indicatur proxime sequentibus verbis: *Elephantorum impetum subsecuti sunt socii nominis Latini*. Non aegre nobis persuaderi poteremur illam periodum ex alio aliquo loco huc temere immigrasse. Certo si eam tollas, nihil desiderabis.

³⁰ Experiendo] Unicus codex habuit *explendo*. Emendavit Turnebus.

³¹ Nomen tantum sine usu fuerunt]

Legebatur in exemplari *fuerant*. Mutavit Sigonius: utrum recte, an perperam, non decernimus, quum totus hic locus, ut diximus in not. 29. nobis videatur alienus ab ea in quam insertus est narratio.

³² Immobilem . . . hastam] Hastam, quae ob longitudinem et gravitatem facile moveri nequit. Hoc ideo notamus, quia Gronovius legendum esse censet *hastas*, ut *et immobilem* referatur ad phalangem. Nos nihil mutamus.

³³ Cum Sacris aliis] Vid. not. 28. ad l. XLII. c. 66. supra.

³⁴ Confestum Costocus sequebatur] Emendat Jac. Gronovius, *confestum* *Costocus* sequebatur. Firmant hanc conjecturam quae sequuntur, *Odrysarumque equitatus*. Nam Cotys rex Odrysarum fuit, ut constat ex c. 51. l. XLII. supra.

U. C. 584.
A. C. 168.

20000. cæ-
si: 11000.
capti.

inmemores fecerat sequendi equites. Diu phalanx a fronte, a lateribus, ab tergo cæsa est: postremo, qui ex hostium manibus elapsi erant, inermes ad mare fugientes, quidam aquam etiam ingressi, manus ad eos, qui in classe erant, tendentes, suppliciter vitam orabant: et quum scaphas concurrere undique ab navibus cernerent, ad excipiendos sese venire rati, ut caperent potius, quam occiderent, longius in aquam, quidam etiam natantes, progressi sunt. Sed quum hostiliter e scaphis cæderentur, retro, qui poterant, nando repetentes terram, in aliam fœdiorem pestem incidebant. elephantum enim, ab rectoribus ad litus acti, exeuntes obterebant elidebantque. Facile conveniebat, Romanis numquam una acie tantum Macedonum interfectum. Cæsa enim ad viginti millia hominum sunt: ad sex millia, qui Pydnam ex acie perfugerant, vivi in potestatem pervenerunt: et vagi e fuga quinque millia hominum capta. Ex victoribus ceciderunt non plus centum, et eorum multo major pars Peligni. vulnerati aliquanto plures sunt. Quod si maturius pugnari cœptum esset, ut satis diei victoribus ad persequendum superesset, deletæ omnes copiæ forent: nunc imminens nox et fugientes texit, et Romanis pigritiem ad sequendum locis ignotis fecit.

Regis fuga.

XLIII. Perseus ad Piëriam silvam via militari, frequenti agmine equitum et regio comitatu, fugit. Simul in silvam ventum est, ubi plures diversæ semitæ erant, et nox adpropinquabat: cum perpauca maxime fidis via divertit³⁵. Equites, sine duce relict, alii alia in civitates suas dilapsi sunt: perpauca inde Pellam celerius, quam ipse Perseus, quia³⁶ recta expedita via ierant, pervenerunt. Rex ad mediam ferme noctem terrore et variis difficultatibus viæ vexatus est. In regia Perseo, qui Pellæ præerat, Euctus regique pueri præsto erant. contra ea amicorum, qui, alii alio casu servati, ex proelio Pellam venerant, quum sæpe arcessiti essent, nemo ad eum venit. tres erant tantum cum eo fugæ comites, Evander Cretensis,³⁶ Neo^b Bœotius, et Archidamus Ætolus, cum iis, jam metuens, ne, qui venire ad se abnuerent, majus aliquid mox auderent, quarta vigilia profugit. Secuti eum sunt admodum quingenti Cretenses. petebat Amphipolim: sed nocte a Pella exierat, properans ante lucem Axium amnem trajicere, eum finem sequendi, propter difficultatem transitus, fore ratus Romanis.

XLIV. Consulem, quum se in castra victor recepisset, ne sincero gaudio frueretur, cura de minore filio stimulabat.

³⁵ *devertit* Gron. Crev.

^b *Neon* Crev.

³⁵ *Recta expedita via*] Lege potius cum Gronovio, *recta et expedita via*: et *expeditam viam* intellige non arbo-

ribus et fruticetis impeditam.

³⁶ *Neon Bœotius*] Sic edidit Siginus ex Plutarcho, pro *Bœotius*.

P. Scipio is erat, Africanus et ipse postea, deleta Karthagine, adpellatus, naturalis consulis Paulli, adoptione Africani nepos. Is, septimumdecimum tunc annum agens, quod ipsum curam augebat, dum effuse sequitur hostes, in partem aliam turba ablatas erat: et, serius quum redisset, tunc demum, recepto sospite filio, victoriæ tantæ gaudium consul sensit. Amphipolim quum jam fama pugnæ pervenisset, concursusque matronarum in templum ³⁷ Dianæ, quam Tauropolon vocant, ad opem exposcendam fieret; Diodorus, qui præerat urbi, metuens, ne Thraces, quorum duo millia in præsidio erant, urbem in tumultu diriperent, ab subornato ab se per fallaciam in tabellarii speciem literas in foro medio accepit. Scriptum in iis erat, *ad Emathiam classem Romanam adpulsam esse, agrosque circa vexari. orare præfectos Emathiæ, ut præsidium adversus populos mittat.* His lectis, hortatur Thracas, *ut ad tuendam Emathiæ oram proficiscantur. magnam eos cædem prædamque, palatis passim per agros Romanis, facturos. Simul elevat famam adversæ pugnæ: quæ si vera foret, alium super alium recentes ex fuga venturos fuisse.* Per hanc caussam Thracibus ablegatis, simul transgressos eos Strymonem vidit, portas clausit.

XLV. Tercio die Perseus, quam pugnatum erat, Amphipolim venit. inde oratores cum caduceo ad Paullum misit. Interim Hippias, et Milo, et Pantauchus, principes amicorum regis, Berceam, quo ex acie confugerant, ipsi ad consulem profecti, Romanis dedunt: ³⁸ hoc idem et aliæ deinceps metu percussæ parabant facere. Consul, nunciis victoriæ Q. Fabio filio et L. Lentulo et Q. Metello cum literis Romanam missis, spolia jacentis hostium exercitus peditibus concessit; equitibus prædam circumjecti agri, dum ne amplius duabus noctibus a castris abessent. Ipse propius mare ad Pydnam castra movit. Bercea primum, deinde Thessalonica, et Pella, et deinceps omnis ferme Macedonia intra biduum dedita. Pydnæi, qui proximi erant, nondum miserant legatos: multitudo incondita plurium simul gentium, turbaque, quæ ex acie fuga in unum compulsæ erat, consilium et consensum civitatis inpediebat: nec clausæ modo portæ, sed etiam inædificatæ erant. Missi Milo et Pantauchus sub muros ad conloquium Solonis, ³⁹ qui præsidio erat: per eum emittitur militaris turba. oppidum deditum

U. C. 584.
A. C. 168.
Anxietas
Cos. de filio
suo Scipione.

Perseus ca-
duceatores
mittit ad
Cos.

Tota Ma-
cedonia de-
dita.

³⁷ *Dianæ quam Tauropolon vocant*] Dianæ hoc cognomen additum volunt, vel quod apud Tauros Scythiæ populum colatur, vel quod gregibus præsit, vel quod eadem sit cum luna, quam tauris vehi fingunt poetæ.

³⁸ *Hoc idem et aliæ deinceps metu*

percussæ] Vel intercidit vox *civitates*; vel legendum est *alii deinceps metu percussi*. GRONOVIVS.

³⁹ *Qui præsidio erat*] Magis placeret præerat, quod monet Gronovius.

U. C. 584.
A. C. 168.
Persei mi-
seranda
sorti.

militibus datur diripiendum. Perseus, ⁴⁰ una tantum spe Bisaltarum auxilii tentata^h, ad quos nequidquam miserat legatos, in concionem processit, Philippum secum filium habens: ut et ipsos Amphipolitanos, et equitum peditumque, qui aut semper secuti, aut fuga eodem delati erant, adhortando ⁴¹ animos confirmaret. Sed aliquoties dicere incipientem quum lacrimæ præpedissent; quia ipse dicere nequit, Evandro Cretensi editis, quæ agi cum multitudine vellet, ⁴² de templo descendit. Multitudo, sicut ad conspectum regis fletumque tam miserabilem et ipsa ingemuerat lacrimaveratque, ita Evandri orationem adspernabatur: et quidam ausi sunt media ex concione subclamare, *Abite hinc, ne, qui pauci supersumus, propter vos pereamus*. Horum ferocia vocem Evandri clausit. ⁴³ Rex in domum se recepit, pecuniaque et auro argentoque in lembos, qui in Strymone stabant, delatis, et ipse ad flumen descendit. Thraces, navibus se committere non ausi, domos dilapsi, et aliæ militaris generis turbæ: Cretenses spem pecuniæ secuti, et, quoniam in dividendo plus obfensionum, quam gratiæ, erat, ⁴⁴ quinquaginta talenta iis posita sunt in ripa diripienda. Ab hac direptione quum per tumultum naves conscenderent, lembum unum in ostio amnis multitudine gravatum merse-
runt. Galepsum eo die, postero Samothracam, quam petebant, perveniunt: ad ⁴⁵ duo millia talentum pervecta eo dicuntur.

Amphipoli
abit.

Samothra-
cam per-
venit.

XLVI. Paullus, per omnes deditas civitates dimissis qui præessent, ne qua injuria in nova pace victis fieret, retentisque apud se caduceatoribus regis, P. Nasicam, ignarus fugæ regis, Amphipolim misit cum modica peditum equitumque manu: simul ut Sinticen evastaret, et ⁴⁶ ad omnes conatus regisⁱ impedimento esset. Inter hæc Melibœa a Cn. Octavio capitur diripiturque: ad Æginium, ad quod obpugnandum Cn. Anicius legatus missus erat, ducenti, eruptione ex oppido facta, amissi sunt, ignaris Æginiensibus debellatum esse. Consul, a Pydna profectus, cum

Consul Pel-
lam venit.

^h tentati Crev.

ⁱ regi Gron. Crev.

⁴⁰ *Una tantum spe Bisaltarum auxilii tentati*] Lege cum eodem Gronovio tentata.

⁴¹ *Animos confirmaret*] Gronovianæ editiones, confirmarent. Correximus ex vetustioribus.

⁴² *De templo descendit*] De loco unde populum alloqui mos erat. Loquitur more Romano Livius. Notum est Rostra templum fuisse, id est, locum auguriis consecratum. Vid. supra l. VIII. c. 14.

⁴³ *Rex in domum*] Gaudet Livius

præfigere præpositiones his nominibus quæ ex vulgatiore usu eas repudiant. Exempla passim occurrunt.

⁴⁴ *Quinquaginta talenta*] Marceæ argenti nostrates 4687. uncie 4.

⁴⁵ *Duo millia talentum*] Marceæ sunt argenti 187500.

⁴⁶ *Ad omnes conatus regi impedimento esset*] In vetustioribus quibusdam editionibus legitur *regis*. Sed ea lectio quam Gronovianæ expressere, nobis elegantior videtur.

toto exercitu die altero Pellam pervenit: et, quum castra ^{U. C. 584.}
 mille passus inde posuisset, per aliquot dies ibi stativa ha- ^{A. C. 168.}
 buit, situm urbis undique adspiciens; quam non sine causa
 delectam esse regiam advertit. Sita est in tumulo, vergente
 in occidentem hibernum. cingunt paludes inexsuperabilis
 altitudinis æstate et hieme, quas restagnantes faciunt lacus.
 In ipsa palude, qua proxima urbi est, ⁴⁷ velut insula eminet,
 aggeri operis ingentis inposita: ⁴⁸ qui et murum sustineat,
 et humore circumfusæ paludis nihil lædatur. Muro urbis
 conjuncta procul videtur. divisa est ⁴⁹ intermurali amni, et
 eadem ponte juncta: ut nec, obpugnante externo, ⁵⁰ aditum
 ab ulla parte habeat; nec, si quem ibi rex includat, ullum
 nisi per facillimæ custodiæ pontem effugium. Et gaza
 regia in eo loco erat: sed tum nihil præter ⁵¹ trecenta ta-
 lenta, quæ missa Gentio regi, deinde retenta fuerant, in-
 ventum est. Per quos dies ad Pellam stativa fuerunt,
 legationes frequentes, quæ ad gratulandum convenerant,
 maxime ex Thessalia, auditæ sunt. Nuncio deinde accepto,
 Persea Samothracam trajecisse, profectus a Pella consul
 quartis castris Amphipolim pervenit. Effusa omnis obvia ^{Deinde}
 turba cuivis indicio erat, ⁵² non bono ac justo rege orba ^{Amphipo-}
^{lim.}

* * *

^k obviæ Crev.

^l ob ra Gron.

⁴⁷ *Velut insula eminet*] Inserit Gro-
 novius vocem *ars* hoc modo: *velut in-*
sula eminet (ars) aggeri operis inge-
ntis inposita. Atque hoc quidem cla-
 rius est. dubitamus tamen, an ita de-
 derit Livius. *Insula* intelligitur in-
 terdum corpus quoddam edificiorum
 inter se coherentium, a reliquis ædi-
 ficiis divisum per vicos quibus undique
 cingitur. Quidni igitur hoc fere sensu
 noster hic *insulam* sumpserit, quum
 præsertim doceat se de edificio loqui,
 non de nudo solo, dum adjicit *insulam*
 aggeri inpositam esse? Judicet lec-
 tor.

⁴⁸ *Qui et murum sustineat*] Qui
 agger et murum arcis, sive insulæ eo
 modo sumptis quo exposuimus, *susti-*
neat, et humore circumfusæ paludis
nihil lædatur. Ceterum non facile in-

telligimus, qui minus agger læderetur
 ab aqua, quam saxea murorum moles.
 Videretur potius dicendum aggere illo
 et sustineri murum, et defendi ne hu-
 more circumfusæ paludis lædatur. Ad
 eum sensum optarem ut facile re-
 fingi possent Livii verba.

⁴⁹ *Intermurali*] Vox rarissima: cu-
 jus sensus esse videtur, inter duplicem
 murum fluente, murum urbis et mu-
 rum arcis.

⁵⁰ *Aditum . . . habeat*] Ullum ha-
 beat locum per quem adiri possit.

⁵¹ *Trecenta talenta*] Marcus argenti
 28125.

⁵² *Non bono ac justo rege orbato*] *ob*
 Lacerae hujus loci reliquæ offerunt *ob*
ra. Inde per tractionem duarum
 litterarum effecimus *orba-toe*.

EPITOME LIBRI XLV.

PERSEUS ab Æmilio Paulo in Samothrace captus est. Quam Antiochus, Syriæ rex, Ptolemæum et Cleopatram, Ægypti reges, obsideret, et missis ad eum a senatu legatis, qui juberent, ab obsidione socii regis absisteret, editisque mandatis consideraturum se ille, quid faciendum esset, respondisset; unus ex legatis Popillius virga regem circumscripsit: ¹jussitque, antequam circulo excederet, responsum daret. qua asperitate effecit, ut Antiochus bellum omitteret. Legationes gratulantium populorum ac regum in senatum admissæ. Rhodiorum, quia eo bello contra populum Romanum faverant, exclusa. postero die, quam de eo quæreretur, ut iis bellum indiceretur, causam in senatu patriæ suæ legati egerunt. nec tamquam hostes, nec tamquam socii dimissi. ²Macedonia in provinciæ formam redacta est. Æmilius Paullus, repugnantibus militibus ejus propter minorem prædam, et contradicente Ser. Sulpicio Galba, triumphavit: et Persen cum tribus filiis ante currum duxit. cujus triumphi lætitia ne solida ei contingeret, duorum filiorum funeribus insignita est: quorum alterius mors patris triumphum præcessit, alterius secuta est. Lustrum conditum est a censoribus. Censa sunt civium capita trecenta duodecim milia, octingenta quinque. Prusias, Bithyniæ rex, Romam, ut senatui gratularetur ob victoriam ex Macedonia partam, venit; et Nicomedem filium senatui commendavit. Rex, plenus adulationis, libertum se populi Romani dicebat.

¹ Jussitque responsum daret] Mallemus cum Gronovio dare.

² Macedonia in provinciæ formam redacta] Non tunc, sed post devictum Pseudophilippum. GRONOVIVS. Quæ in provinciæ formæ redactæ erant regiones, in eas magistratus Romanus

quotannis cum imperio mittebatur, qui eas regeret. At nihil tale a Paulo de Macedonia decretum est. Infra c. 29. liberi jubentur esse Macedones, utentes legibus suis, creantes annuos magistratus.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLV.

U. C. 584.
A. C. 168.
Fama de
victoria
Macedo-
nica.

VICTORIÆ nuncii, Q. Fabius et L. Lentulus et Q. Metellus, quanta potuit adhiberi festinatio, celeriter Romam quum venissent, præceptam tamen ejus rei lætitiā inveni-
erunt. Quarto post die, quam cum rege est pugnatum, quum in circo ludi fierent, murmur repente populi tota spectacula pervasit; *pugnatum in Macedonia, et devictum regem esse*. Dein fremitus increbruit: postremo clamor plaususque, velut certo nuncio victoriæ adlato, est exortus. Mirari magistratus, et quærere auctorem repentinæ lætitiæ: qui postquam nullus erat, ¹ evanuit quidem tamquam incertæ rei gaudium; omen tamen lætum insidebat animis. Quod postquam veris nunciis Fabii Lentulique et Metelli adventu firmatum est, quum victoria ipsa, tum augurio animorum suorum, lætabantur. Et aliter traditur circensis turbæ non minus similis veri lætitiā. ² Ante diem decimum Kalendas Octobres, ludorum Romanorum secundo die, C. Licinio consuli, ad quadrigas mittendas ³ escendenti, tabelarius, qui se ex Macedonia venire diceret, ⁴ laureatas literas dicitur: quadrigis missis, consul currum conscendit: et, quum per circum reveheretur ⁵ ad foros publicos, laureatas tabellas populo ostendit. Quibus conspectis, repente inmemor spectaculi populus in medium decurrit. eo senatum consul vocavit, recitatisque tabellis, ex auctoritate Patrum pro foris publicis denunciavit populo: *L. Æmiliū collegam signis conlatis cum rege Perseo pugnasse. Macedonum exercitum cæsum fusumque. Regem cum paucis fugisse. civitates omnes Macedonia in ditionem populi Romani venisse*. His auditis, clamor cum ingenti plausu ortus:

¹ *Evanuit* . . . *tamquam incertæ rei gaudium*] Sic recte Sigonius. Vetus codex habuit *tamquam certæ*.

² *Ante diem decimum Kal. Octobres*] Imo *decimum quintum*. Is enim tertius decimus dies erat ab eo quo in Macedonia pugnatum est, ut infra observatur. At pridie Nonas Septembres pugnatum fuerat: (supra, l. XLIV. c. 37.) Tertius decimus autem dies a pridie Nonas Septembres erat tunc a. d. XV. Kal. Octobres. Mensis enim

September viginti et novem dierum erat ex ordinatione Numæ, quam tunc sequebantur Romani.

³ *Escendenti*] In currum, ut nempe e foris publicis, ubi sedebat, ad carceres iret, atque inde signum quadrigis daret. Ceterum unicum exemplar præferebat *escendenti*, unde pronum est efficere *escendenti*, quod placuit Turnebo et Gronovio.

⁴ *Ad foros publicos*] Vid. not. 91. ad l. XXIX. c. 37.

ludis relictis, domus^a magna pars hominum ad conjuges U. C. 394.
liberosque lætum nuncium portabant. Tertius decimus dies A. C. 168.
erat, ab eo, quo in Macedonia pugnatum est.

II. Postero die senatus in curia habitus, supplicationesque decretæ, et senatusconsultum factum est, ut consul;⁵ quos, præter milites sociosque navales, conjuratos haberet, dimitteret. de militibus sociisque navalibus dimittendis referretur, quum legati ab L. Æmilio consule, a quibus præmissus tabellarius esset, *. Ante diem sextum Kalendas Octobres, hora fere secunda, legati⁶ urbem ingressi sunt, Legati Æmilii.
ingentem secum obcurrentium, quæcumque ibant, prosequentiumque trahentes turbam, in forum ad tribunal perrexerunt. Senatus fore in curia erat: eo legatos consul introduxit. Ibi tantum temporis⁷ retenti, dum exponerent, quantæ regiæ copiæ peditum equitumque fuissent, quot millia ex his cæsa, quot capta forent; quam paucorum militum jactura tanta hostium strages facta; quam cum paucis rex fugisset: existimari Samothraciam petiturum, paratam classem ad persequendum esse: neque terra, neque mari elabi posse: eadem hæc paullo post in concionem traducti exposuerunt: renovataque lætitia, quum consul edixisset, ut omnes ædes^{Supplicationes.} sacræ aperirentur, pro se quisque ex concione ad gratias agendas ire Diis; ingentique turba, non virorum modo, sed etiam feminarum, ^a conferta tota urbe Deorum immortalium templa. Senatus, revocatus in curiam, supplicationes, ob rem egregie gestam ab L. Æmilio consule, in quinque dies circa omnia pulvinaria decrevit, hostiisque majoribus sacrificari jussit. Naves, quæ in Tiberi paratæ instructæque stabant, ut, si rex posset resistere, in Macedoniam mitterentur, subduci, et in navalibus conlocari: socios navales, dato annuo stipendio, dimitti, et cum his omnes, qui in

^a domos Crev.

⁵ Quos, præter milites . . conjuratos habere] Conjuratos videtur intelligere debere eos qui illud tantum jusjurandum dederant, de quo Livius mentionem fecit l. XXII. c. 38. his verbis: *ipsi inter se equites . . . pedites conjurabant sese fugæ atque formidinis ergo non obituros, neque ea ordine recessuros*, etc. Illi, quum hic distinguantur a militibus, existimandi sunt nondum adacti fuisse solenni illo militiæ sacramento, *jussu consulum conventuros, neque injussu obituros*: quo qui obligati erant, si demum justi milites censebantur. Itaque infra hoc ipso capite dimissi dicuntur post adventum legatorum, quotquot in consulis verba juraverant, id est, ii a quibus solenne sacramento militiæ exactum fuerat, sive milites. Apparet quidem ex me-

morato supra Livii loco milites, quum illud alterum jusjurandum sua voluntate jurarent, id tantum fecisse postquam essent in decurias aut centurias distributi, ac proinde post solenne sacramentum, ut colligi potest ex Polybii libro VI. Sed suspicari possumus, imo debemus ex hoc loco, ordinem mutatum esse postquam illo jurejurando a tribunis adigi cepti sunt, et eos qui lecti a tribunis in legionem erant, statim illud jusjurandum dedisse, unde dicerentur *conjurati*.

⁶ Urbem ingressi sunt . . ad tribunal perrexerunt] Dele verbum *sunt*.

⁷ Retenti . . exposuerunt] In hoc demum verbo, post interposita legatorum dicta in senatu, quiescit oratio.

⁸ Conferta . . deorum immortalium templa] Supple *erant*.

U. C. 364. consulis verba juraverant: et quod militum Corcyrae, Brun-
 A. C. 168. disii, ad mare superum, aut in agro Larinati esset, (omnibus
 his locis dispositus exercitus fuerat, cum quo, si res posce-
 ret, C. Licinius collegae ferret opem) hos omnes milites di-
 mitti placuit. ⁹ Supplicatio pro concione populi indicta
 est, ¹⁰ ex ante diem quintum Idus Octobres cum eo die in
 quinque dies.

Legati Rho-
 dii ludibrio
 habiti.

III. Ex Illyrico duo legati, C. Licinius Nerva et P. De-
 cius, nunciarunt, *exercitum Illyriorum caesum: Gentium re-
 gem captum, in ditione populi Romani et Illyricum esse.* Ob
 eas res, gestas ductu auspicioque L. Anicii praetoris, senatus
 in triduum supplicationes decrevit, ¹¹ ut Latinae edictae a
 consule sunt in ante quartum et tertium et pridie Idus
 Novembres. ¹² Tradidere quidam, legatos Rhodios, ¹³ non-
 dum missos, post victoriam nunciatam, velut ad ludibrium
 stolidae superbiae, in senatum vocatos esse. Ibi Agesipolim
 principem eorum ita locutum: *Missos esse legatos ab Rho-
 diis ad pacem inter Romanos et Persea faciendam; quod id
 bellum grave atque incommodum Graeciae omni, sumtuosum ac
 damnosum ipsis Romanis esset. Fortunam perbene fecisse,
 quando, finito aliter bello, gratulandi sibi de victoria egregia
 Romanis opportunitatem dedisset. Haec ab Rhodio dicta.*
 Responsum ab senatu esse, ¹⁴ *Rhodios nec utilitatum Grae-
 ciae, neque cura impensarum populi Romani, sed pro Perseo
 legationem eam misisse. Nam, si ea fuisset cura, quae simula-
 retur, tum mittendos legatos fuisse, quum Perseus, ¹⁵ in Thessa-
 liam^a exercitu inducto, per biennium Graecas urbes, alias obsi-
 deret, alias denunciatione armorum terreret. Tum nullam pacis
 ab Rhodiis mentionem factam.* ¹⁶ *Postquam superatos saltus
 transgressosque in Macedoniam Romanos audirent, et inclusum
 teneri Persea, tunc Rhodios legationem misisse, non ad ullam
 aliam rem, quam ad Persea ex imminente periculo eripiendum.*
 cum hoc responso legatos dimissos.

IV. Per eosdem dies et M. Marcellus, ex provincia His-

^a Thessalia Gron.

⁹ *Supplicatio pro concione populi]* Scribe populo: ut is casus regatur a verbo *indicta est*, non a nomine concio. Ita enim dicebant simpliciter *pro concione*. Sic l. VII. c. 10. Dictator . . . miris *pro concione eam pugnam laudibus tulit.*

¹⁰ *Es ante diem quintum]* Vetus lectio fuit *ex ante ad quintum*. Correxerit Sigonius.

¹¹ *Ut Latinae edictae . . . sunt]* Vel dele duas priores voces, vel earum loco lege cum Jac. Gronovio *et statim.*

¹² *Tradidere quidam]* Polybium

intelligit: quem vid. legat. 88.

¹³ *Nondum missos]* Lege cum Gronovio *nondum admissos.*

¹⁴ *Rhodios nec utilitatum Graeciae, neque cura impensarum]* Praeposita collocatio verborum. Magis placeret *nec utilitatum Graeciae, neque impensarum populi Romani cura.*

¹⁵ *In Thessaliam]* In Gronovianis editionibus mendose legitur *in Thessalia.*

¹⁶ *Postquam . . . audirent]* Recte monet Gronovius legendum *audierunt.*

pania decedens, Marcolica nobili urbe capta, ¹⁷decem pondo U. C. 384.
 auri, et argenti ¹⁸ad summam sestertii decies in ærarium A. C. 168.
 retulit. Paullus Æmilii consul, quum castra, ut supra Persei lite-
 ræ ad Æmi-
 lium.
 dictum est, ad Siras terræ Odomanticæ haberet, ¹⁹quum
 literas ab rege Perseo per ignobiles tres legatos cerneret, et
 ipse inlacrimasse dicitur sorti humanæ: quod, qui paullo ante,
 non contentus regno Macedoniæ, Dardanos Illyriosque
 obpugnasset, ²⁰Bastarnarum excivisset auxilia, is tum,
 amisso exercitu, extorris regno, in parvam insulam com-
 pulsus, supplex, fani religione, non viribus suis, tutus es-
 set. Sed postquam, ²¹*Regem Persea consuli Paulo salu-
 tem*, legit; miserationem omnem stultitia ignorantis fortu-
 nam suam exemit. Itaque quamquam in reliqua parte lite-
 rarum minime regiæ preces erant, tamen sine responso ac
 sine literis ea legatio dimissa est. Sensit Perseus, cujus
 nominis obliviscendum victo esset: itaque alteræ literæ
 cum privati nominis titulo missæ, et petiere, et impetravere,
 ut aliqui ad eum mitterentur, cum quibus loqui de statu et
 conditione suæ fortunæ posset. Missi sunt tres legati, P.
 Lentulus, A. Postumius Albinus, A. Antonius. Nihil ea
 legatione perfectum est, Perseo regium nomen omni vi
 amplectente, Paulo, ut se suaque omnia in fidem et cle-
 mentiam populi Romani permetteret, contendente.

V. Dum hæc aguntur, classis Cn. Octavii Samothracam Classis Ro-
 mana ad
 Samothra-
 cen adpul-
 sa.
 est adpulsa. Is quoque, præsentī admoto terrore, modo mi-
 nis, modo spe perlicere, ut se traderet, quum conaretur; adju-
 vit in hoc eum res, seu casu contracta, seu consilio. L. Ati-
 lius inlustris adolescens, quum in concione esse populum Sa-
 mothracum animum advertisset, a magistratibus petiit, ut sibi
 paucis adloquendi populi potestatem facerent. Permisso,
Utrum nos, hospites Samothraces, vere accepimus, an falso,
²²*sacram hanc insulam, et augusti totam atque inviolati soli*
esse? Quum creditæ sanctitati adsentirentur omnes, *Cur*
igitur, inquit, ²³pollutam homicida sanguine regis Eumenis

17 Decem pondo auri] Marcus nos-
 trates 15. uncias 5.

18 Ad summam sestertii decies] Ad
 mille sestertia, seu, quod idem est,
 sestertii decies centies millenos: id
 est, marcas nostrates argenti 3906. un-
 cias 2. Ceterum hic prima editio habet
sestertium. Mutavit Gronovius.

19 Quum litteras ab rege Perseo]
 Subjicit Muretus missas: quæ vox
 necessaria videtur, vel allatas.

20 Bastarnarum excivisset auxilia]
 Prima editio civisset: vulgatæ scrip-
 sit. Gronovius edidit excivisset: quod
 perplacet.

21 Regem Persea consuli Paulo
 salutem] Supple dicere. Ceterum me-
 lius videretur ipsa salutatoria epistolæ
 verba referri: *Rex Perseus consuli*
Paulo salutem.

22 Sacram hanc insulam] De diis
 Samothracum et eorum religionibus
 egerunt multi, sed vix quidquam clari
 aut certi attulerunt. * Hoc constat,
 illas religiones pro sanctissimis toto
 Orbe habitas esse. † Vid. Diodor. l.
 V. Strab. l. X. Dion. Halic. l. I.

23 Pollutam homicida sanguine re-
 gis Eumenis violati] Lege cum Gro-
 novio sine ulla cunctatione pollutus.

U. C. 364.
A. C. 168.

Evander
Cretensis
evocatur ad
causam di-
cendam a
Samothra-
cibus.

Occiditur a
Perseo.

Persei ami-
ci trans-
fugiant.

Rex fugam
molitur.

violavit? et, ²⁴ quum omnis præfatio sacrorum eos, quibus non sint puræ manus, sacris arceat, vos penetralia vestra contaminari cruento latronis corpore sinetis? Nobilis fama erat, apud omnes Græciæ civitates, Eumenis regis per Evandrum Delphis prope perpetrata cædes. Itaque, præterquam quod in potestate Romanorum sese insulamque totam et templum cernebant esse, ne inmerito quidem ea sibi exprobrari rati, Theondam, qui summus magistratus apud eos erat, (regem ipsi adpellant) ad Persea mittunt, qui nunciaret, *Argui cædis Evandrum Cretensem. esse autem judicia apud sese more majorum comparata de iis, qui incestas manus intulisse intra terminos sacros templi dicantur. Si consideret Evander, innoxium se rei capitalis argui, veniret ad causam dicendam: si committere se iudicio non auderet, liberaret religionem templum, ac sibiimet ipse consulere.* Perseus, evocato Evandro, *iudicium subeundi nullo pacto auctor esse: nec causa, nec gratia parem fore.* Suberat et ille metus, ne damnatus auctorem se nefandi facinoris ²⁵ protraheret. ²⁶ *reliqui quid esset, nisi ut fortiter moriatur?* Nihil palam abnuere Evander: sed quum, veneno se malle mori, quam ferro, dixisset; occulte fugam parabat. quod quum renunciatum regi esset, metuens, ne, tamquam a se subtracto pœnæ reo, iram Samothracum in se converteret, interfici Evandrum iussit. Qua perpetrata temere cæde, subiit extemplo animum, in se nimirum receptam labem, quæ Evandri fuisset: ab illo Delphis vulneratum Eumenem, ab se Samothracæ Evandrum occisum. ita duo sanctissima in terris templa, se uno auctore, sanguine humano violata. Hujus rei crimen, conrupto pecunia Theonda, avertitur, ut renunciaret populo, Evandrum sibi ipsam mortem conscisse ^b.

VI. Ceterum tanto facinore in unicum relictum amicum, ab ipso per tot casus expertum, proditumque, quia non prodiderat, omnium ab se abalienavit animos. Pro se quisque transire ad Romanos: fugæque consilium capere solum prope relictum coëgerunt: Oroandemque Cretensem, cui nota Thraciæ ora erat, quia mercaturas in ea regione fecerat, adpellat, ut se sublatum in lembum ad Cotym deveheret. Demetrium est portus in promontorio quodam Samo-

^b consociasse Gron. Crev.

Dure enim admodum diceretur homicida violare ejus quem interfecit sanguine, locum in quem confugit.

²⁴ *Quum omnis præfatio sacrorum*] Quum verba solennia quibus utuntur sacerdotes antequam sacra peragantur, arceant sacris eos quibus puræ non sunt manus. Intelligit illud solenne carmen, et notum omnibus, quo sacris

arcebantur non si tantum qui aliquo scelere manus polluisent, sed profani omnes, id est, si qui sacris initiati non erant.

²⁵ *Protraheret*] Indicaret. Vid. supra L. XLIV. c. 26.

²⁶ *Reliqui quid esset*] Imo *esse*, ut monet Gronovius.

thracæ: ibi lembus stabat. Sub occasum solis deferuntur, U. C. 884.
A. C. 168. quæ ad usum necessaria erant: deferitur et pecunia, quanta clam deferri poterat. Rex ipse nocte media, cum tribus consociis fugæ, per posticum ædium in propinquam cubiculo hortum, atque inde, maceriam sægre transgressus, ad mare pervenit. Oroandes jam tum, ²⁷dum pecunia deferretur, primis tenebris solverat navem, ac per altum Cretam petebat. Postquam in portu navis non inventa est, vagatus Perseus aliquamdiu in litore, postremo timens lucem jam adpropinquantem, in hospitium redire non ausus, in latere templi prope angulum obscurum delituit. Pueri regii apud Macedonas vocabantur principum liberi, ad ministerium electi regis: ea cohors, persecuta^c regem fugientem, ne tum quidem abscedebat, donec jussu Cn. Octavii pronunciatum est per præconem, *Regios pueros Macedonasque alios, qui Samothracæ essent, si transirent ad Romanos, incolumitatem, libertatemque et sua omnia servaturos, quæ aut secum haberent, aut in Macedonia reliquissent.* Ad hanc vocem transitio omnium facta est, nominaque dabant ad C. Postumium tribunum militum. Liberos quoque parvos regios Ion Thessalonicensis Octavio tradidit: nec quisquam, præter Philippum, maximum natu e filiis, cum rege relictus. Tum Tradit se rex. sese filiumque Octavio tradidit; fortunam Deosque, ²⁸quorum in templo erant, nulla ope supplicem juvantes, accusans. In prætoriam navem inponi jussus: eodem et pecunia, quæ superfuit, delata est: extemploque classis Amphipolim repetit. Inde Octavius regem in castra ad consulem misit, præmissis literis, ut in potestate eum esse et adduci Adducitur ad Amphipolim. sciret.

VII. Secundam eam Paullus, sicut erat, victoriam ratus, victimas cecidit eo nuncio; et, consilio advocato, literas prætoris quum recitasset, Q. Ælium Tuberonem obviam regi misit: ceteros manere in prætorio frequentes jussit. Non alias ad ullum spectaculum tanta multitudo occurrit. Patrum ætate Syphax rex captus in castra Romana adductus erat: præterquam quod nec sua, nec gentis fama comparandus, ²⁹tunc quoque accessio Punici belli fuerat, sicut Gentius Macedonici. Perseus caput belli erat: nec ipsius tantum, ³⁰patris avique, quos sanguine ac genere

^c persecuta Gron. Crev.

²⁷ Dum pecunia deferretur] Imo, fuerat] Recte delet Gronovius verbum. postquam pecunia delata est. * Ipso fuerat, tanquam otiosum indocti interpretis additamentum.

temporis puncto, quo delatam ad se pecuniam acceperat.

²⁸ Quorum in templo erant] Vetus codex caruit præpositione. Unde legendum putat Gronovius, quorum templum erat.

²⁹ Tunc quoque accessio Punici belli

³⁰ Patris avique, quos sanguine ac genere contingebat] Mirum vero, si cognatione attingeret patrem et avum. Videtur aliquid intereidisse. Legi posset, Patris avique, et ceterorum regum quos sanguine ac genere contingebat.

U. C. 584.
A. C. 168.

contingebat, fama conspectum eum efficiebat, sed effulgebant Philippus ac Magnus Alexander, qui summum imperium in orbe terrarum Macedonum fecerant. ³¹ Pullo amictus illo Perseus ingressus est castra, ³² nullo suorum alio comite, qui socius calamitatis miserabiliorem eum faceret. progredi præ turba obcurrentium ad spectaculum non poterat, ³³ donec consul lictores misisset, qui submovendo iter ad prætorium facerent. Consurrexit consul, et, jussis sedere aliis, progressusque paullum, introëunti regi dextram porrexit. submittentemque se ad pedes sustulit: nec attingere genua passus, introductum in tabernaculum adversus advocatos in consilium considerare jussit.

Cos. eum
adloquitur.

VIII. Prima percontatio fuit, *qua subactus injuria contra populum Romanum bellum tam infesto animo suscepisset: quo se regnumque suum ad ultimum discrimen adduceret?* Quum, responsum expectantibus cunctis, terram intuens, diu tacitus fleret, rursum consul: *Si juvenis regnum accepisses, minus equidem mirarer, ignorasse te, quam gravis aut amicus, aut inimicus esset populus Romanus. nunc vero, quum et bello patris tui, quod nobiscum gessit, interfuisses, et pacis postea, quam cum summa fide adversus eum coluimus, meminisses, quod consilium, quorum et vim bello, et fidem in pace expertus esses, cum iis tibi bellum esse, quam pacem, malle?* Nec interrogatus, nec accusatus quum responderet; *Ut cumque tamen hæc, sive errore humano, seu casu, seu necessitate inciderunt, bonum animum habe: multorum regum, populorum casibus cognita populi Romani clementia non modo spem tibi, sed ³⁴ prope certam fiduciam salutis, præbeat.* Hæc Græco sermone Perseo: Latine deinde suis, *Exemplum insigne cernitis, inquit, mutationis rerum humanarum. Vobis hoc præcipue dico, juvenes. ideo in secundis rebus nihil in quemquam superbe ac violenter consulere decet, nec præsentem credere fortunæ; quum, quid vesper ferat, incertum sit.* Is

31 *Pullo amictus illo Perseus*] Depravatum hunc locum varii variis conjecturis tentarunt. Nihil probabilius, quam quod suggerit Gronovius, qui vocem illo corruptam esse putat ex *filio*, et præterea male tractam fuisse in vetere exemplari. Legit ergo: *Pullo amictus Perseus ingressus est castra; filio, nullo suorum alio comite.*

32 *Nullo suorum alio comite, qui socius calamitatis*] Nimirum solus cum filio minorem misericordiam stetumque movebat videntibus, quam si grex circa eum plangeret amicorum, luctumque incenderet: quod ipsi contigit postea, quum in triumpho Æmilii duceretur. Hoc ideo notavimus, quia Dujatius

hunc locum sanum non esse suspicatus est.

33 *Donec consul lictores misisset*] Gronovio magis placet *misit*.

34 *Prope certam fiduciam salutis*] Hæc jactat consul verbo tenus, ne non misero aliquid tamen vel vani solatii præbeat. Qualem enim salutem Romani præstiterunt Perseo? quo ultra eorum superbia et crudelitas excedere poterat, quam ut traducerent eum per civium ora, ac deinde in custodiam conjicerent? Si hanc Paulli orationem Livius finxit, sane desiderare videmur scriptoris judicium: si Paulus vere habuit, consulis fidem.

denum vir erit, cuius animum nec prospera statu suo efferet, U. C. 594. nec adversa infringet. Consilio dimisso, tuendi cura regis A. C. 168. Q. Ælio mandatur. Eo die et invitatus ad consulem Perseus, et alijs omnis ei honos habitus est, qui haberi in tali fortuna poterat.

IX. Exercitus deinde in hiberna dimissus est. maximam Regni Macedonici finem partem copiarum Amphipolis, reliquas propinquas urbes acceperunt. Hic finis belli, quum quadriennium continuum bellatum esset, inter Romanos ac Persea fuit: idemque finis incliti ³⁵ per Europæ plerumque atque Asiam omnem regni. ³⁶ Vicesimum ab Carano, qui primus regnavit, Persea numerabant. Perseus, Q. Fulvio, L. Manlio consulibus, regnum accepit: a senatu rex est adpellatus, M. Junio, A. Manlio consulibus: regnavit undecim annos. Macedonum obscura admodum fama usque ad Philippum Amyntæ filium fuit: inde ac per eum crescere quum cœpiisset, Europæ se tamen finibus continuit, Græciam omnem et ⁴ partem Thraciæ atque Illyrici amplexa. Superfudit deinde se in Asiam: et tredecim annis, quibus Alexander regnavit, primum omnia, quæ Persarum prope immenso spatio imperium fuerat, sue ditionis fecit. Arabas hinc Indiamque, ³⁷ qua terrarum ultimus finis Rubrum mare amplectitur, peragravit. tum maximum in terris Macedonum regnum nomenque; inde morte Alexandri distractum in multa regna, dum ad se quisque opes rapiunt, ³⁸ lacerantes viribus; a summo culmine fortune ad ultimum finem centum quinquaginta annos stetit.

X. Victoriæ Romanæ fama quum pervasisset in Asiam, Antiochus, qui cum classe lemborum ad Phanias stabat, Cassandriam inde trajecit. C. Popillius, qui ad Delum præsidio navibus Macedoniam petentibus erat, postquam debellatum in Macedonia, et statione submotos hostium lembos audivit, dimissis et ipse Atticis navibus, ad susceptam legationem peragendam navigare Ægyptum pergit: ut prius obcurrere Antiocho posset, quam ad Alexandræ moenia accederet. Quum præterveherentur Asiam legati, et Loryma visissent, qui portus viginti paullo amplius millia ab Rhodo abest, ex adverso urbi ipsi positus; principes Rho-

Rhodum invitantur legati Romanorum ad

⁴ et L. ac Gron. Crev.

³⁵ Per Europæ plerumque] Per magnam Europæ partem. Plerumque Europæ dixit Livius, ut Sallustius in Jugurtha plerumque noctis. SIGONTUS.

³⁶ Vicesimum ab Carano] Numerus haud dubie mendosus. Justinus, l. XXXIII. c. 2. triginta Macedonia reges numerat: Eusebius in Chronico, novem et triginta.

³⁷ Quæ terrarum ultimus finis] Imo, ut recte vidit Gronovius, quæ terrarum ultimos fines Rubrum mare amplectitur. Rubri maris nomine intelligi a Livio mare Indicum jam monuimus ad l. XLII. c. 52.

³⁸ Lacerantes viribus] Lege cum Gronovio, laceratis viribus.

Antiochum.

U. C. 584. diorum obcurrunt (jam enim eo quoque victoriæ fama
 A. C. 168. perlata erat) orantes, ut Rhodum devehentur. pertinere id ad
 famam salutemque civitatis, noscere ipsos omnia, quæ acta
 essent, agerenturque Rhodi, et comperta per se, non vulgata
 fama, Romam referre. Diu negantes perpulerunt, ut moram
 navigationis brevem pro salute sociæ urbis paterentur.
 Postquam Rhodum ventum est, in concionem quoque eos
 iidem precibus pertraxerunt. Adventus legatorum auxit
 Popillii as- potius timorem civitati, quam minuit: omnia enim Popil-
 peritas. lius, quæ singuli universique eo bello hostiliter dixerant,
 fecerantque, retulit. et, vir asper ingenio, augebat atrocita-
 tem eorum, quæ dicerentur, vultu truci et accusatoria voce:
 ut, quum propriæ simultatis nulla causa cum civitate esset,
 ex unius senatoris Romani acerbitate, qualis in se universi
 senatus animus esset, conjectarent. C. Decimii moderatio-
 oratio fuit, qui, in plerisque eorum, quæ commemorata a
 Popillio essent, culpam non penes populum, sed penes paucos
 concitatores vulgi esse, dixit. eos, venalem linguam habentes,
 decreta plena regiæ adsentationis fecisse: et eas legationes
 misisse, quarum Rhodios semper non minus puderet, quam
 pœniteret. Quæ omnia, ³⁹si tamen populo foret, in capita
 noxiorum versura. Cum magno adsensu auditus est, non
 magis eo, quod multitudinis noxam elevabat, quam quod
 culpam in auctores verterat. Itaque quum principes eorum
 Romanis responderent, nequaquam tamen tam grata oratio
 eorum fuit, qui, quæ Popillius objecerat, diluere utcumque
 conati sunt; quam eorum, qui Decimio in auctoribus ad
 piaculum noxæ obijciendis adsensi sunt. Decretum igitur
 extemplo, ut, qui pro Perseo adversus Romanos dixisse
 quid, aut fecisse, convincerentur, capitis condemnarentur.
 Excesserunt urbe ⁴⁰sub adventu Romanorum quidam, alii
 mortem sibi consciverunt. Legati, non ultra quam quin-
 que dies Rhodi morati, Alexandream proficiscuntur. Nec
 eo segnius judicia ex decreto coram his facto Rhodi exer-
 cebantur: quam perseverantiam in exsequenda re Decimii
 lenitas *.

XI. Quum hæc gererentur, Antiochus frustra tentatis
 Res Ægypti- moenibus Alexandræ abscesserat: ceteraque Ægypto poti-
 ti- tus, relicto Memphi majore Ptolemæo, cui regnum quæri
 suis viribus simulabat, ut victorem mox adgrederetur, in
 Syriam exercitum abduxit. Nec hujus voluntatis ejus igna-
 rus Ptolemæus, dum conterritum obsidionis metu minorem
 fratrem haberet, posse se recipi Alexandræ, et sorore ad-

³⁹ Si tamen populo foret] Probabilis
 est conjectura Jac. Gronovii: si es-
 set populo (Rhodio) foret. Qualem
 nempe descriperat Decimius, dum ip-

sos excusat.

⁴⁰ Sub adventu] Sic et Florus, l.
 III. c. 6. sub ipso hostis recessu.

juvante, et non repugnantibus fratris amicis, ratus; primum ^{U. C. 584.} ad sororem, deinde ad fratrem amicosque ejus, non prius ^{A. C. 168.} destitit mittere, quam pacem cum iis confirmaret. Suspectum Antiochum offererat, quod, cetera Ægypto sibi tradita, Pelusii validum ⁴¹ relictum erat præsidium. adparebat, claustra Ægypti teneri, ⁴² ut, quum vellet, rursus exercitum induceret: bello intestino cum fratre eum exitum fore, ut victor, fessus certamine, nequaquam par Antiocho futurus esset. Hæc, prudenter animadversa a majore, cum adsensu minor frater, quique cum eo erant, acceperunt: soror plurimum adjuvit, non consilio modo, sed etiam precibus. Itaque, consentientibus cunctis pace facta, Alexandream recipitur, ne multitudine quidem adversante: quæ in bello, non per obsidionem modo, sed etiam postquam a moenibus abscessum est, quia nihil ex Ægypto subvehebatur, omnium rerum adtenuata inopia erat. His quum lætari Antiochum conveniens esset, si reducendi ejus causa exercitum Ægyptum induxisset, quo specioso titulo ad omnes Asiæ et Græciæ civitates, legationibus recipiendis literisque dimittendis, usus erat, adeo est offensus, ut multo acrius infestiusque adversus duos, quam ante adversus unum, pararet bellum. Cyprum ex templo classem misit: ipse, primo vere cum exercitu Ægyptum petens, in Coelen Syriam processit. Circa Rhinocolura Ptolemæi legatis agentibus gratias, quod per eum regnum patrium recepisset, petentibusque, ut suum manus tueretur, et diceret potius, quid fieri vellet, quam, hostis ex socio factus, vi atque armis ageret, respondit; *Non aliter neque classem revocaturum, neque exercitum reducturum, nisi sibi et tota Cypro, et Pelusio, agroque, qui circa Pelusiaceum ostium Nili esset, cederet*: diemque præstituit, intra quam ⁴³ de conditionibus peractis responsum acciperet.

XII. Postquam dies data induciis præteriiit, ⁴⁴ navigantibus ostio Nili ad Pelusium*, per deserta Arabiæ * ad Memphim incolebant, et ab ceteris Ægyptiis, partim voluntate, partim metu, ad Alexandream modicis itineribus descendit. ⁴⁵ Ad Leusinem transgresso flumen, qui locus

* [ipse] per Crev. .

⁴¹ Relictum erat præsidium] Com-
modius reliquerat. GRONOVIVS.

⁴² Ut, quum velit, rursus exercitum
induceret] Legit Gronovius, quum vel-
let.

⁴³ De conditionibus peractis] Vox
peractis videtur esse mendosa. For-
tasse scripserat Livius delatis.

⁴⁴ Navigantibus ostio Nili] Præ-
ter classem Syriacam, quæ Cyprum
supra missa dicitur, et infra a legatis

Romanis dimissa e Cypro memoratur,
susplicamur Antiochum apud se retinu-
isse aliquas maritimas copias, ut simul
terra, simul mari Ægyptum aggredire-
tur. Eæ hic navigasse intelliguntur
per ostium Nili ad Pelusium, dum ipse
Antiochus terrestri exercitu per deser-
ta Arabiæ Ægyptum petit.

⁴⁵ Ad Leusinem] Emenda cum
Turnebo et Valesio ad Eleusinem.
Eleusis vicus fuit ad fossam Canopi-

U. C. 584.
A. C. 168.
Occurrunt
Antiocho
legati Rom.

Popillius
virga cir-
cumscribit
regem.

Licinii Cos-
res gestæ.

quatuor millia ab Alexandria abest, legati Romani obcurte-
ruunt. quos quum advenientes salutasset, dextramque Popil-
lio porrigeret; tabellas ei Popillius scriptum habentes tra-
dit, atque omnium primum id legere jubet: ⁴⁶quibus per-
lectis, quum se consideraturum, adhibitis amicis, quid faci-
endum sibi esset, dixisset; Popillius, pro cetera asperitate
animi, virga, quam in manu gerebat, circumscripsit regem:
ac, *Priusquam hoc circulo excedas, inquit, redde responsum,
senatui quod referam.* Obstupefactus tam violento imperio
parumper quum hæsitasset, *Faciam, inquit, quod censet sena-
tus.* Tum demum Popillius dextram regi, tamquam socio
atque amico, porrexit. Die deinde finita quum excessisset
Ægypto Antiochus, legati, concordia etiam auctoritate sua
inter fratres firmata, ⁴⁷inter quos vixdum convenerat, pars
Cyprum navigant: et inde, quæ jam vicerat proelio Ægyp-
tias iraves, chassem Antiochi dimitunt. Clara ea per gentes
legatio fuit; quod haud dubie ademta Antiocho Ægyptus
habenti jam, redditumque patrium regnum stirpi Ptolemæi
fuerat. Consulum ejus anni, sicut alterius clarus consulatus
insigni victoria, ita alterius obscura fama, quia materiam
res gerendi non habuit. Jam primum quum legionibus ad
conveniendum diem dixit, non auspicato ⁴⁸templum intra-
vit. vitio diem dictam esse augures, quum ad eos relatum
est, decreverant. Profectus in Galliam circa Macros cam-
pos ad montes Sicimiam et Papinum stativa habuit: de-
inde circa eadem loca cum sociis nominis Latini hibernabat:
legiones Romanæ, quod vitio dies exercitui ad convenien-
dum dicta erat, Romæ manserant. Et prætores, præter C.
Papirium Carbonem, qui Sardinia evenerat, in provincias
iere. eum jus dicere Romæ (⁴⁹nam eam quoque sortem ha-
bebat) inter cives et peregrinos Patres censuerant.

XIII. ⁵⁰Et Popillius et ea legatio, quæ missa ad Antio-

¹ Et l. Ut Gron.

eam cujus mentionem faciunt Suidas
in voce *Καλλιμαχης*, et Strabò, l. XVII.
et Athenæus, l. XIII.

⁴⁶ Quibus perfectis] Hoc debetur
Sigonio. Antea perfectis.

⁴⁷ Inter quos vixdum convenerat,
pars Cyprum navigant] Feliciter cor-
rigit hunc locum Perizonius in hunc
modum: *inter quos vixdum convenerat
pax, Cyprum navigant.* Hujus emen-
dationis necessitas probatur tum ex eo
quod non memoret Livius, quid effece-
rit pars altera legationis, quæ tamen
universa trium hominum erat, tum ex
eo quod Polybius, legat. 92. iidem ho-
minibus, nempe *ταῖς τριῶν Περικλῆος*, ad-
scribat ea omnia quæ sive in Ægypto,
sive in Cypro gesta sunt. Jam vero ut

ostendat, quam facilis lapsus fuerit li-
brariis, idem Perizonius observat sæpe
in antiquis monumentis scriptum repe-
riri *pax*.

⁴⁸ Templum intravit] Templum hic
intelligimus locum auguriis consecra-
tum, unde diem dici ad conveniendum
exercitui mos esset, ut scilicet initia
rei gerendæ sub deorum numine sume-
rentur.

⁴⁹ Nam eam quoque sortem habe-
bat] Nimirum intelligendum est, mis-
so adversus Gentium Anicio, cujus ea
sors fuerat, ad Carbonem sortem ejus
translatam fuisse.

⁵⁰ Et Popillius, et ea legatio] Le-
git Grónovius, ut *Popillius*. Nobis
magis placeret deletæ in his quæ se-

chum erat, Romam rediit; retulit, controversias inter reges U. C. 584. sublatis esse, exercitumque ex Ægypto in Syriam reduc- A. C. 198. tam. Post ipsorum regum legati venerunt: Antiochi legati, referentes, Omni victoria potius pacem regi, quæ senatui placuisset, visam: eumque haud secus, quam Deorum imperio, legatorum Romanorum ⁵¹ jussis paruisse. Gratulati deinde victoriam sunt, ⁵² ad quam summa ope, si quid imperatum foret, adfuturum regem fuisse. ⁵³ Ptolemæi legati, communi nomine regis et Cleopatæ, gratias egerunt, Plus eos senatui populoque Romano, quam parentibus suis, plus, quam Diis immortalibus, debere: per quos obsidione miserrima liberati essent, regnum patrum prope amissum recepissent. Responsum ab senatu est: Antiochum recte atque ordine fecisse, quod legatis paruisset, gratumque id esse senatui populoque Romano. Regibus Ægypti Ptolemæo Cleopatæque: si quid per se boni commodique evenisset, id magnopere senatum letari: daturumque operam, ut regni sui maximum semper presidium positum esse in fide populi Romani ducant. Mænera legatis ut ex instituto mittenda curaret, C. Papirio prætori mandatum. ⁵⁴ Litteræ deinde Macedonia adlatæ, quæ victoriæ lætitiâ geminarent: Persea regem in potestatem consulis venisse. Dimissis legatis, disceptatum inter Pisanos Lunensesque legatos: Pisanis querentibus, agro se a colonis Romanis pelli; Lunensibus adfirmantibus, eum, de quo agatur, a triumviris agrum sibi adsignatum esse. Senatus, qui de finibus cognoscerent statuerentque, quinqueviros misit, Q. Fabium Buteonem, P. Cornelium Blasionem, T. Sempronium Muscam, L. Nævium Balbum, C. Appuleium Saturninum. Et ab Eumene et ab Attalo et ab Athenæo fratribus, communis legatio de victoria gratulatum venit. Et Masgabæ, regis Masinissæ filio, Puteolis navem egresso,

Legati Antiochi.

Ptolemæi.

Masgaba Masinissæ F.

⁵¹ jussu Gron.⁵² Ti. Crev.

quantur verbum rediit, quod plape superfluum est. Quid enim desideres in hac oratione? Et Popilius, et ea legatio quæ missa ad Antiochum erat, Romam retulit, controversias inter reges sublatis esse. Primum illud Et non respondet sequenti, sed connectit hanc periodum cum præcedente. Popilius et ea legatio sunt a Popilio Nævio, ipso annotante Gronovio: quem admodum l. III. c. 25. Virgilius et tribuni; et l. XXX. c. 12. missio Syphacis et captivitas.

⁵¹ Jussis paruisse] Sic prima editio et Sigonius. Gronovianæ editiones, jussu: mendose.

⁵² Ad quam summa ope] Bene adjecit Sigonius summa.

⁵³ Ptolemæi legati] Ptolemæi mi-

noris. Is enim solus auxilium implo-
raverat Romanorum, et propter eum
missa legatio a Romanis fuerat. Vid.
supra l. XLIV. c. 19. Ideo in iis quæ
sequuntur scribit Livius communi no-
mine regis et Cleopatæ, non regum:
et rursus infra, Regibus Ægypti Pto-
lemæo Cleopatæque, non Ptolemæis.
Itaque nihil hic mutandum.

⁵⁴ Litteræ deinde Macedonia allatæ]
Videtur excidisse vocula e, ut scrip-
sit Livius, Litteræ deinde e Macedo-
nia. Gronovius firmare nititur vulga-
tam scripturam exemplo consimili e
Justin. l. XII. c. 1. Sed in illo Justinii
loco variant et scripti et editi: nec
ullum proinde ex eo argumentum peti
potest.

U. C. 584. præsto fuit, obviam missus cum pecunia, L. Manlius quæstor, qui Romam eum publico sumtu perduceret. Adveni-
 A. C. 168. enti extemplo senatus datus est. Is adolescens ita locutus est, ut, quæ rebus grata erant, gratiora verbis faceret. Commemoravit, quot pedites equitesque, quot elephantos, quantum frumenti eo quadriennio ⁵⁵ pater suus in Macedoniam misisset^b. Sed duas res ei rubori fuisse: unam, quod rogasset eum per legatos senatus, quæ ad bellum opus essent, et non imperasset: alteram, quod pecuniam ei pro frumento misisset. Masinissam meminisse, regnum a populo Romano partum auctumque et multiplicatum habere: usu regni contentum scire, dominium et jus eorum, qui dederint, esse. Sumere itaque eosdem, non se rogare, æquum esse, ⁵⁶ neque emere ea, ex fructibus agri ab se dati quæ ibi proveniant. Id Masinissæ satis esse, et fore, quod populo Romano superesset. Cum iis mandatis a patre profectum postea consecutos equites, qui devictam Macedoniam nunciarent, ⁵⁷ gratulatumque senatui juberent indicare, tantæ eam rem lætitiæ patri suo esse, ut Romam venire velit, Jovique optimo maximo in Capitolio sacrificare, et grates agere: id, nisi molestum sit, ut ei permittatur, ab senatu petere.

XIV. Responsum regulo est: *Facere patrem ejus Masinissam, quod virum gratum bonumque facere deceat, ut pretium honoremque ⁵⁸ debito beneficio addat. Et populum Romanum ab eo, bello Punico, forti fidelique opera adjutum; et illum, favente populo Romano, regnum adeptum; ⁵⁹ æquitate*

^b misit Crev.

⁵⁵ Pater suus . . . misit] Lege cum Gronovio misisset.

⁵⁶ Neque emere ea ex fructibus agri ab se dati, quæ ibi proveniant] Inficeta verborum. Ea quæ ibi proveniunt nihil aliud sonant, quam fructus agri. Deleamus ergo illas voces, tanquam nugatorium interpretamentum ab oscitante librario temere additum. Fortasse dederat Livijs: nec quisquam emere ex fructibus agri ab se dati. Id Masinissæ satis esse et fore . . .

⁵⁷ Gratulatumque senatui juberent indicare] Et juberent se, postquam gratulatus esset senatui, indicare.

⁵⁸ Debito beneficio] Beneficio in se Romanorum, quod ipsi debebatur ob constantem in rempublicam fidem. Elevat comiter suum beneficium senatus, fatendo debitum fuisse Masinissæ, quidquid illi præstitum a populo Romano fuerat. Gronovius suspectum habuit hunc locum, legique posse censui, ut pretium honoremque verborum beneficio addat. Quæ conjectura primo

blanditur. Sed tamen is dicitur honorem verborum beneficio addere, qui beneficio a se collato verba addit honorifica. At hic non agitur de beneficio Masinissæ in Romanos, sed Romanorum in Masinissam. Neque enim credimus fastum Romanæ magnitudinis sivilisse eos agnoscere beneficium in se a rege quamvis potentissimo collatum: et præterea in iis quæ præcedunt dicitur Masinissæ id facere quod virum gratum deceat. Viri autem grati est extollere beneficium acceptum, non a se datum.

⁵⁹ Æquitate sua] Hæc nobis non sapiunt Livii manum. Æquitati non est hic locus. Inclinat animus, ut credamus scripsisse nostrum: et illum favente populo Romano regnum adeptum, ac virtute sua. Postea trium regum bellis, etc. Sic fere in oratione Rhodiorum infra c. 23. Si quæ vestra nunc est fortuna deum benignitate, ac virtute vestra. Et sæpe alias. Præterea hæc nobis consentanea videntur reliquæ orationi, quæ tota in eo est, ut

sua postea trium regum bellis deinceps omnibus functum officiis. Victoria vero populi Romani letari eum regem mirum non esse, qui sortem omnem fortunæ regnique sui cum rebus¹ Romanis inmiscuisset. Grates Diis pro populi Romani victoria apud suos penates ageret; Romæ filium pro eo acturum. Gratulatum quoque satis suo ac patris nomine esse. Ipsum relinquere regnum, et Africa excedere, præterquam quod illi inutile esset, non esse e republica populi Romani, senatum censere. Petenti Masgabæ, ut ⁶⁰ Hanno Hamilcaris filius obaes² in locum ³¹ exigeret. Munera ex senatusconsulto emere regulo quæstor jussus ex ⁶¹ centum pondo argenti, et prosequi eum Puteolos, omnemque sumtum, quoad in Italia esset, præbere, et duas naves conducere, quibus ⁶² ipse comitesque regis in Africam deveherentur: et comitibus omnibus, liberis servisque, vestimenta data. Haud ita multo post de altero Masinissæ filio Misagene literæ adlatæ sunt, missum eum ab L. Paulo post devictum Persea in Africam cum equitibus suis; navigantem, dispersa classe in Hadriatico mari, Brundisium tribus navibus ægrum delatum. Ad eum cum iidem muneribus, quæ data Romæ fratri ejus erant, L. Stertinus quæstor Brundisium missus: jussusque curare, ut ædes hospi-

U. C. 584.
A. C. 168.

Misagenes
alter filius
Masinissæ.

XV. *** in quatuor urbanas tribus descripti erant libertini, præter eos, ⁶³ quibus filius quinquenni major ex senatusconsulto esset. Eos, ubi proximo lustro cenai essent, ⁶⁴ censeri jusserunt: et eos, qui prædium prædiave rustica

¹ rebus del. Gron. Crev.

² hospes Crev.

³ signum lacunæ deest Ead.

cum Masinissæ gratulatione et modestia certet comitate et laudibus.

60 *Hanno Amilcaris filius hospes in locum exigeret*] Nemo non videt mutillum esse hunc locum. Sigonius pro hospes legit obses. Cetera hoc modo supplet: *Petenti Masgabæ, ut Hanno Amilcaris filius obaes* [alterius cujusdam] *in locum* [Romanis a Pœnis mitteretur, respondit senatus haud æquum videri, ut obsides a Carthaginensibus arbitrio Masinissæ] *exigeret*. Sed quum nihil omnino afferat Sigonius, quo hæc conjectura nitatur, nec ullo modo probabilius sit hæc voluisse Livium, quam quilibet aliud, quod cuius in mentem venire posset, religioni duximus incertum prorsus additamentum in contextum admittere: locumque mancum relinquere maluimus.

61 *Centum pondo argenti*] Marcis nostratibus 156. uncis 2.

62 *Ipse comitesque regis*] Lege cum Gronovio comitesque ejus. Etiam

enim Masgabæ, ut Masinissæ regis filius, rex et ipse dici potuisset, at vox ipse postulat ejus.

63 *Quibus filius quinquenni major ex S. C. esset*] Inapte hic inseruntur hæc voces ex senatusconsulto. Vel rejice eas in anteriora, ex senatusconsulto descripti erant libertini; vel illis quæ sequuntur adjuuge, censeri ex senatusconsulto jussurunt.

64 *Censeri jusserunt*] Hæc et ea quæ sequuntur intelligimus de censoribus C. Flamini, et L. Emilio, non de censoribus, qui hoc anno in magistratu erant: duabus maxime adducti rationibus: una, quod omnes omnino libertini in tribum Esquilinam a Graccho conjecti videntur. Perpende verba Liviana, in quam omnes qui servitutem servissent, conficerent: et rursus: in ea T. Gracchus pronuntiavit libertinos omnes censeri placere. Deinde hæc locutiones *jus factum est, et hoc quum ita servatum esset*, non videntur accipi

U. C. 664. pluris ⁶⁵ sestertium triginta millium haberent, ⁶⁶ censendi jus factum est. Hoc quum ita servatum esset, negabat Claudius, *suffragii lationem injussu populi censorem cuiquam homini, nedum ordini universo, adimere posse. Neque enim, si tribu movere posset, quod sit nihil aliud, quam mutare jubere tribum, ideo omnibus quinque et triginta tribubus emovere posse; id est, civitatem libertatemque eripere; non, ubi censeatur, finire, sed censu excludere.* Hæc inter ipsos discipitata: postremo eo descensum est, ut ex quatuor urbanis tribubus unam palam in atrio Libertatis sortirentur, in quam omnes, qui servitutem servissent, conjicerent. Esquilinae sors exit: in ea Ti. Gracchus pronuntiavit, libertinos omnes censeri placere. Magnio ea res honori censoribus apud senatum fuit. gratiæ actæ et Sempronio, qui in bene cepto perseverasset; et Claudio, qui non impedisset. Plures, quam a superioribus, et ⁶⁷ senatu emoti sunt, et equos vendere jussi. omnes iidem ab utroque et ⁶⁸ tribu remoti, et ærarii facti: nequi ullius, quem alter notaret, ab altero levata ignominia. Petentibus, ut ex instituto ad sæta tecta exigenda, et ad opera, quæ locassent, probanda, ⁶⁹ anni et bimensis tempus prorogaretur, Cn. Tremellius tribunus, quia lectus non erat in senatum, intercessit. Eodem anno C. Ciceretus ædem in

In Esquilinam tribum con-
jecti libertini.

Censura se-
vere gestâ.

posse de decreto quod modo latum esset, sed de more jam per aliquantum temporis servato.

⁶⁵ *Sestertium triginta millium]* Marcarum argenti nostratum 117. semunciarum 3.

⁶⁶ *Censendi jus factum est]* Credimus hic aliquid excidisse, et sensum vix aliter constare posse, quam si legamus, in tribubus rusticis censendi jus factum est. Nam L. Æmilio, C. Flaminio censoribus, non agebatur utrum censerentur libertini, sed ubi censerentur. Bene autem ii in tribus rusticas admittuntur, qui prædia rustica haberent. Potest venire in mentem, non contemnendas fuisse divitias illis temporibus sestertium triginta millia in prædiis rusticis, quum aliquot annis post Cn. Scipionis filie dos e publico constituta sit, teste Valet. Max. l. IV. c. 4. quadraginta millium æris gravis, id est, sedecim millium sestertium. Sed facile respondebimus hanc ipsam fuisse censorum mentem, ut in tribus rusticis non admitterentur, nisi ditissimi quique ex libertinis. Porro quidquid hic asserimus, id non pro certo affirmare in animo est, sed, in rebus perobscuris, tanquam non omnino improbabile lectori expendendum permittere.

⁶⁷ *Senatu emoti sunt]* Magis placeret senatu moti sunt. Sic enim solet loqui Livius. Ceterum hæc jam memoraverat Livius, l. XLIII. capp. 15. et 16. Sed hic supplet ea quæ illic omiserat.

⁶⁸ *Tribu remoti]* Solenibus et propria locutio est, tribu moti.

⁶⁹ *Anni et bimensis]* Hoc nobis valde suspectum est. Primo enim dubitamus an *bimensis* vox proba sit, cuius nullum aliud exemplum reperimus. Deinde illud spatium anni et duorum mensium nec cum legitimo censurae spatio congruit, nec videmus ad quid referri possit. Credimus Livium dedisse *anni et VI. mensium*: quod quum hoc modo scriptum esset, primo littera *V* in *B* ob affinitatem soni mutata est: unde aliquis libtarius quum reperiret *bimensium*, existimavit se facturum esse operæ pretium, si corrigeret *bimensis*. Igitur quum censis intra anni et sex mensium spatium, quæ censura fiebat, non potuissent et sæta tecta exigere, et opera quæ locassent probare, postulabant, ut exacto magistratu prorogaretur sibi tempus, non quo totam censuram vim viderent, sed cum potestate essent ad hæc quæ supererant perficienda.

mentē Albano dedicavit quinquennio post, quam vovit. Flamen Martialis inauguratus est eo anno L. Postumius Albinus.

XVI. Q. Atilio, M. Junio consulibus de provinciis referentibus, cōsistere Patres, duas provincias Hispaniam rursus fieri, quæ una per bellum Macedonicum fuerat: et Macedoniam Illyricumque eodem, L. Paulum et L. Anicium, obtinere, donec de sententiā legatorum et res bello turbatas, et statum aliud ejus regni formando composuissent. Consulibus Pisæ et Gallia decreta⁷⁰ tum binis legionibus peditum, et equitum quadringentis. Prætorum sortēs fuere, Q. Cassi urbana, M.^{us} Juventii Thales inter peregrinos, Ti. Claudii Neronis Sicilia, Cn. Falvii Hispania citerior, C. Licinii Nerva ulterior. A. Manlio Torquato Sardinia obvenerat. nequit ire in provinciata, ad res capitales querendas ex senatusconsulto retentis. De prodigiis deinde nunciatis tenetus est consultus. Aides Deorum Penatum in Velia de caelo tacta erat: et in oppido Mincervio duæ portæ et enuri aliquantum. Anagninæ terra pluerat; et Lanuvii fax in caelo visa erat; et⁷² Calatiae in publico agro M. Valerius civis Romanus nuntiabat e foco suo sanguinem per triduum et duas noctes manasse. Ob id maxime decemviri libros adire jussi, supplicationem in diem unum populo edixerunt, et quinquaginta capris in foro sacrificaverunt. et aliorum prodigiorum causa diem alterum supplicatio circa omnia pulvinaria fuit, et hostiis maioribus sacrificatum est, et⁷³ urbs lustrata. Inde, quod ad honorem Deū immortalitatem pertineret, decrevit senatus, *Ut, quoniam perduelles imperati, Persens et Gentius reges cum Macedonia atque Illyrico in potestate populi Romani essent, ut, quanta dona, Ap. Claudio, M. Sempronio consulibus, ob devictum An-*

U. C. 584.

A. C. 167.

Q. Atilio, M.

Junio Coss.

Provinciae.

Prodigia.

M. I. Menni Gron. Crev.

⁷⁰ Et statum istum ejus regni] Lege cum Sigolo utriusque regni.

⁷¹ Cum binis legionibus peditum et equitum quadringentis] Hæc mutila esse cuius attendenti patet. Desideratur enim numerus peditum. Præterea multo usitatus est dicere quadringenos quam quadringentos. Equitum quadringenis quoque pro equitibus quadringenis non placet. Denique numerus ipse quadringentorum equitum in singulas legiones initio major videtur, quam Macedonicæ legiones, quæ sena milia peditum habebant, trecentis tantummodo haberent equites, ut constat ex l. XLIV. c. 31. supra. Totus igitur hic locus sic fortasse emendandus est: cum binis legionibus quina milia peditum et duce-

dem plane modo, quo ibidem l. XLIV. c. 31. Duas legiones... quina milia peditum et duceos habentes, trecentos equites. Idem numerus notatur tanquam vetere instituto assignatus legionibus, supra l. XLII. c. 31.

⁷² Calatiae in publico agro M. Valerius civis Romanus nuntiabat e foco] Calatia erat urbs Campaniæ, cujus ager, quemadmodum et Capuæ, publicus factus fuerat populi Romani. Is igitur ager frondes locabatur colonis a censoribus. M. Valerius de quo hic agitur, unus videlicet erat ex his qui aliquam partem hujus publici agri conduxerant.

⁷³ Urbs lustrata] Ambarbali sacro, de quo supra l. XXI. c. 32. et l. XLII. c. 20. Vid. ibi nott.

U. C. 585. *tiochum regem data ad omnia pulvinaria essent, tanta Q. Cassius et M'. Juventius praetores curarent danda.*
 A. C. 167.

Legati in
Macedoni-
am et Illy-
ricum,

XVII. Legatos deinde, quorum de sententia imperatores L. Paullus, L. Anicius componerent res, decreverunt.⁷⁴ decem in Macedoniam, quinque in Illyricum. In Macedoniam sunt hi nominati, A. Postumius Luscus, C. Claudius, ambo censorii, C. Licinius Crassus, collega in consulatu Paulli; tum prorogato imperio provinciam Galliam habebat. His consularibus addidere Cn. Domitium Ahenobarbum, Ser. Cornelium Sullam, L. Junium, C. Antistium Labeonem, T. Numisium Tarquiniensem, A. Terentium Varronem. In Illyricum autem hi nominati, P. Aelius Ligus consularis, C. Cicereius, et Cn. Baebius Tamphilus, (hic priore anno, Cicereius multis ante annis praetor fuerat) P. Terentius Tusciveicanus, P. Manilius. Moniti deinde consules a Patribus, ut, quoniam alterum ex his succedere C. Licinio, qui legatus nominatus erat, in Galliam oporteret, primo quoque tempore provincias aut compararent inter se, aut sortirentur, sortiti sunt. M. Junio Pisae obvenerunt, (quem prius, quam in provinciam iret, legationes, quae undique Romam gratulatum convenerunt, introducere in senatum placuit) Q. Aelio Gallia. Ceterum quamquam tales viri mitterentur, quorum de consilio sperari posset, imperatores nihil indignum nec clementia nec gravitate populi Romani decreturos esse, tamen in senatu quoque agitata est summa consiliorum, ut inchoata omnia legati ab domo ferre ad imperatores possent.

S. C. de
Macedonia.

XVIII. *Omnia primum liberos esse placebat Macedonas atque Illyrios, ut omnibus gentibus adpareret, arma populi Romani non liberis servitutem, sed contra servientibus libertatem adferre; ut et in libertate gentes quae essent, tutam eam sibi perpetuamque⁷⁵ sub tutela populi Romani^a esse, et, quae sub regibus viverent, et in praesens tempus miliores eos justioresque respectu populi Romani habere se, et, si quando bellum cum populo Romano regibus fuisset suis, exitum ejus victoriam Romanis, sibi libertatem adlaturum crederent.* ⁷⁶ *Metalli quoque Macedonici, quod ingens vectigal erat, locationesque praediorum rusticorum tolli placebat. nam neque sine publicano*

^a [populi Romani] Crev.

⁷⁴ *Decem in Macedoniam*] At novem tantum nominantur. Interdicit unum nomen, quod Jac. Gronovius suspicatur esse Q. Marci Philippi.

⁷⁵ *Sub tutela (populi Romani) esse*] Adiecit merito Sigonius has voces *populi Romani*.

⁷⁶ *Metalli quoque Macedonici*] Dubium esse potest, utrum haec verba referenda sint ad vectigal, an ad locatio-

nes. Posterius magis placet. Quid sint hoc loco *locationes praediorum rusticorum*, haud facile definire possumus. Fortasse hoc intelligendum est de praediis, quae proprium essent regum Macedonicorum patrimonium, quod vocamus apud nos *le domaine*: quae quum locarentur a regibus, a Romanis vel venduntur, vel donantur.

exerceri posse; et, ubi publicanus est, ⁷⁷ ibi aut jus publicum U. C. 385. vanum, aut libertatem sociis nullam esse. Ne ipsos quidem A. C. 167. Macedonas ⁷⁸ idem exercere posse. ubi in medio præda administrantibus esset, ibi nunquam causas seditionum et certaminis defore. ⁷⁹ Commune concilium ° gentis esset, ne inprobum vulgus a senatu aliquando libertatem salubri moderatione datam ad licentiam pestilentem traheret. In quatuor regiones describi Macedoniam, ut num quæque concilium haberet, placuit; et ⁸⁰ dimidium tributi, quam quod regibus ferre soliti erant, populo Romano pendere. Similia his et in Illyricum mandata. cetera ipsis imperatoribus legatisque relictæ, in quibus præsens tractatio rerum certiora subjectura erat consilia.

XIX. Inter multas regum gentiumque et populorum ^{Attalus} legationes Attalus, frater regis Eumenis, maxime convertit ^{Romæ.} in se omnium oculos animosque. exceptus enim est ab his, qui simul eo bello militaverunt, haud paullo benignius, quam si ipse rex Eumenes venisset. Adduxerant eum duæ in speciem honestæ res: una, gratulatio, conveniens in ea victoria, quam ipse adjuvisset: altera, querimonia Gallici tumultus, ⁸¹ Advertæque gladiis regnum in dubium adductum esse. Suberat et secreta spes honorum præmiorumque ab senatu, quæ vix salva pietate ⁸² ejus contingere poterant. erant enim quidam Romanorum quoque non boni auctores, qui spe cupiditatem ejus elicerent: *Eam opinionem de Attalo et Eumene Romæ esse, tamquam de altero Romanis certo amico, altero nec Romanis, nec Persi fido socio. Itaque viz statui posse, utrum, quæ pro se, an, quæ contra fratrem petiturus esset, ab senatu magis impetrabilia forent: adeo universos omnia et huic tribuere, ⁸³ et illi vero negare.* Eorum hominum (ut res docuit) Attalus erat, qui, quantum spes spondisset, ^{Attali spes} cuperent, ni unius amici prudens monitio velut frenos animo ^{prava.} ejus, gestienti secundis rebus, inposuisset. Stratiæ cum eo fuit medicus, ad id ipsum a non securo Eumene Romam missus, speculator rerum, quæ a fratre agerentur, monitorque fidus, si decedi fide vidisset. Is, ad occupatas jam au-

° consilium Crev.

⁷⁷ *Ibi aut jus publicum vanum]* Ubi publicanus est, alterutrum accedere necesse est. Aut remissius agere publicani jubeantur: tunc jus publicum vanum erit, id est, ex jure illo publico, vel metalli, vel portorii, nihil aut perpaulum pecunie recipietur. Aut publicanus rigide et districte agat: tunc libertas sociis nulla erit.

⁷⁸ *Idem exercere]* Mallems id *exercere.*

⁷⁹ *Commune consilium gentis esset]* Imo, ut recte observat Sigonius, et res

ipsa clamat, *commune consilium gentis nullum esse.*

⁸⁰ *Dimidium tributi quam quod]* Ocius dele cum Gronovio *et quam.* Exempla similia reperies infra capp. 26. et 29.

⁸¹ *Advertæque gladiis]* Hæc pro desperatis habemus.

⁸² *Ejus]* Magis placeret ei *contingere.*

⁸³ *Et illi vero negare]* Emphasin agnoscimus in particula *vero.* Itaque nihil mutandum censemus.

U. C. 365. res sollicitatumque jam animum quam venisset, adgressus
 A. C. 167. ⁸⁴ tempestivis temporibus rem prope prolapsum restituit,
 Castigantur a Stratio. aliis alia regna creavisse rebus, dicendo: regnum eorum novum,
 nullis vetustis fundatum opibus, fraterna stare concordia: quod
 unus nomen regium et præcipuum capitis insigne gerat, omnes
 fratres regnent. Attalum vero, quia ætate proximus, quis non
 pro rege habeat? neque eo solum, quis tantas præsentis ejus
 opes cernat, sed quod haud ambiguum prope diem regnaturum
 eum infirmitate ætateque Eumenis esset, nullam stirpem liberam
 habentis: (necdum enim agnoverat ⁸⁵ eum, qui postea regna-
 vit.) ⁸⁶ Quid attineret vim adferre rei, sua sponte mox ad
 eum adventura? Accessisse etiam novam tempestalem regno
 tumultu Gallici, cui vis consensu et concordia regum resisti
 queat. Si vero ad externum bellum domestica seditio adjicia-
 tur, sisti non posse; ⁸⁷ nec aliud eum, quam, ne frater in regno
 moriatur, sibi ipsi spem propinquam regni erepturum. Si utra-
 que gloriosa res esset, et servasse fratri regnum, et eripuisse;
 servati tamen negni, quæ juncta pietati sit, potiorum laudem
 fuisse. Sed enimvero quam detestabilis altera res et proxima
 parricidio sit, quid ad deliberationem dubii superesse? Utrum
 enim partem regni petendum esse, an totum erepturum? si
 partem, ambo infirmos, distractis viribus, et omnibus injuriis
 obnoxios fore: si totum; privatissime ergo majorem fra-
 trem, an exulem illa ætate, illa corporis infirmitate, ⁸⁸ an
 ultimum mori jussurum? Egregium enim (ut fabulis tradi-
 tus impiorum fratrum eventus taceatur) Persei exitum vi-
 deri, qui ex fraterna corde raptum diadema in templo Samo-
 thracum, velut præsentibus Diis exigentibus passus, ad pedes
 victoris hostis prostratus posuerit. Eos ipso, qui, non illi
 amici, sed Eumeni infesti, stimulent eum, pietatem constan-
 tiamque laudatos, si fidem ad ultimum fratri præstulisset.

Stratio ob-
 temperat
 Attalus

XX. Hæc plus valere in Attali animo. Itaque intro-
 ductus in senatum, gratulatus victoriam, et sua merita eo
 bello fratrisque, si qua erant, et Gallorum defectionem, quæ
 nuper ingenti motu facta erat, exponit. Petiit, ut legatos

⁸⁴ Tempestivis temporibus] Lege cum Gronovio, tempestivis sermonibus.

⁸⁵ Eum qui postea regnavit] Attalum Philometora, qui regnavit post hunc Attalum patrum suum, et hæredem populo Romano decessit.

⁸⁶ Quid attineret vim adferre] Admittimus emendationem Gronovii: quid attinere vim adferri.

⁸⁷ Nec aliud eum quam] Recte censet Dujatius hic nulla mutatione opus esse. Sufficit ex more Livii supplere effecturum. Nec aliud eum effecturum, quam sibi ipsi spem propinquam regni erepturum, ne frater in

regno moriatur, id est, dum vetat ne frater in regno moriatur. Ne frater in regno moriatur, hoc assequitur ipse, ut sibi spem propinquam regni erigat. Ceterum ingeniosa tamen est Gronovii emendatio: Nec aliud eum fratri, quam ne in regno moriatur, sibi ipsi spem propinquam regni erepturum.

⁸⁸ An ultimum] Ultimum hic interpretamur ad ultimum, denique. Particulam an, quam mutat Gronovius in ad, retinendam esse existimamus, ut tertium hoc sit divisionis membrum.

mitteret ad eos, quorum auctoritate ab armis avocarentur. U. C. 585.
 His pro regni utilitate editis mandatis, Ænum sibi et Maro- A. C. 167.
 neam petiit. Ita destituta eorum spe, qui, fratre accusato,
 partitionem regni petitorum crediderant, ⁹⁰curiam⁹⁰ excessit.
⁹⁰Ut raro alias quisquam, rex aut privatus, tanto favore
 amatoque obsequii adsemen est auditus; omnibus honoribus
 muneribusque, et præsens est cultus, et proficiscentem pro-
 secuti sunt. Inter multas Asiæ Græciæque legationes Rho- Rhodiorum
 diorum maxime legati civitatem converterunt. nam quum legati.
 primo in veste candida visi essent, quod gratulantes dece-
 bat, et, si sordidam vestem habuissent, lamentium Persei
 casum præbere speciem poterant; postquam consulti ab
 M. Junio consule Patres, stantibus in comitio legatis, an
 locum, lætitia, senatumque darent, nullum hospitale jus in iis
 servandum censuerunt; egressas e curia consul, quum Rho- Male ex-
 dii, gratulatum se de victoria purgatumque civitatis crimina cepti.
 dicentes venisse, petissent, ut senatus sibi daretur, pronun-
 ciat: *Sociis et amicis et alia comiter atque hospitaliter præ-*
stare Romanos, et senatum dare consuesse: Rhodios non ita
meritos eo bello, ut ⁹¹*amicorum sociorum numero habendi sint.*
 His auditis, prostraverunt se omnes humi, consulemque et
 cunctos, qui aderant, orantes, ne nova falsæque crimina plus
 obesse Rhodiis æquum censerent, quam antiqua merita,
 quorum ipsi testes essent. Extemplo, veste sordida sumta,
 domos principum cum precibus ac lacrimis circumbant,
 orantes, ut prius cognoscerent causam, quam ⁹²condemna-
 rentur.

XXI. M'. Juventius Thalna prætor, cujus inter cives et
 peregrinos jurisdictio erat, populum adversus Rhodios in-
 citabat: rogationemque promulgaverat, *Ut Rhodiis bellum* Thalne ro-
indiceretur: et ex magistratibus ejus anni deligerent, qui ad gatio con-
id bellum cum classe mitteretur, se eum sperans futurum esse. tra Rho-
 dios.

P curia Gron.

⁹⁰ Curiam excessit] Vulgo curia. At
 prima editio habet quomodo edidimus,
 teste Gronovio. Et sic sæpe Livius.

⁹⁰ Ut raro alias] Recte idem Gron-
 ovius delet voculam ut. Ceterum
 hic operæ pretium est supplere ea ex
 Polybio quæ Livius, quum cetera ex
 eo excerberet, omisit, seu quia falsa
 putabat, seu quia Romanis parum de-
 cora, nimium indulgens caeco in pa-
 triam amori, noluit historiæ suæ in-
 scdere. Tradit ergo Polybius, legat. 93.
 Ænum et Maroneam primo concessas
 esse Attalo, et decretam legationem
 ad Gallos, et omnibus honoribus mu-
 neribusque etiam magnifice cultum esse,
 quia sperabant Patres iterum illum
 aditurum ad eos, postulaturumque ut

regnum Eumenis secum divideretur.
 Quæ ubi spes eos frustrata est, tum
 vero eos, quum etiamnum esset in Ita-
 lia Attalus, liberas esse jussisse Ænum
 et Maroneam urbes, promissionis fac-
 tæ Attalo oblitus. Præterea misisse
 quidem legationem ad Gallos. Sed
 quomodo de ea loquitur Græcus scrip-
 tor, quamvis rem clare non explicet,
 satis indicat ea mandata legatis data,
 ex quibus potius confirmarentur Gal-
 lorum animi ad bellum, quam Eumeni
 et Attalo conciliarentur. Idem suspi-
 cari possumus ex ipso Livio infra c. 34.

⁹¹ Amicorum sociorum] Lege cum
 Gronovio sociorumve.

⁹² Condemnarentur] Melius con-
 demnarent.

U. C. 585.

A. C. 167.

Huic actioni M. Antonius et M. Pomponius tribuni plebis adversabantur. Sed et prætor novo maloque exemplo rem ingressus erat, quod, ante non consulto senatu, non consiliis certioribus factis, de sua unius sententia rogationem ferret, *Vellent, juberentne, Rhodiis bellum indici?* quum antea semper prius senatus de bello consultus esset, deinde ad populum latum; ⁹³ et tribuni plebis, quum ita traditum esset, ne quis prius intercederet legi, quam privatis suadendi dissuadendique legem potestas facta esset; eoque perrepe evenisset, ut, qui non professi essent se intercessuros, animadversis vitiis legis ⁹⁴ ex ratione dissuadentium, intercederent; et, qui ad intercedendum venissent, desisterent, victi auctoritatibus suadentium legem. Tum inter prætorem tribunosque omnia intempestive agendi certamen erat. Tribuni festinationem prætoris ante tempus intercedendo,

* * *

in adventum im-⁹

* * *

Oratio Rhodiorum in senatu.

XXII.*** *peccaverimusne, adhuc dubium est: pœnas, ignominias omnes jam patimur. Antea, Karthaginensibus victis, Philippo, Antiocho superatis, quum Romam venissemus, ex publico hospitio in curiam gratulatum vobis, Patres conscripti, ex curia in Capitolium ad Deos vestros ⁹⁵ dona ferentes¹; nunc ex sordido deversorio, vix mercede recepti, ac prope hostium more extra urbem manere jussi, in hoc squalore venimus in curiam Romanam Rhodii, quos provinciis nuper Lycia atque Caria, quos præmiis atque honoribus amplissimis donastis. Et Macedonas Illyriosque liberos esse (ut audimus) jubetis, quum servierint, antequam vobiscum bellarent: (nec cujusquam fortunæ invidemus, immo agnoscimus clementiam populi Romani) Rhodios, qui nihil aliud quam quieverunt hoc bello, hostes ex sociis facturi estis? Certe quidem vos estis Romani, qui ideo felicia bella vestra esse, quia justa sint, præ vobis fertis, nec tam exitu eorum, ⁹⁶ quod vincatis, quam principiis, quod non sine causa suscipiatis, gloriamini. Messana in Sicilia obpugnata Karthaginienses, Athenæ obpugnatae et Græcia in servitutem petita, et adjutus Hannibal pecunia, auxiliis, Philippum hostem fecerunt. Antiochus*

⁹ intercedendo in adventum imperatoris sine lacunæ significatione Gron. ¹ add. *veniebamus* Gron. [*deducebamur*] Crev.

⁹³ *Et tribuni plebis*] Supple, novo maloque exemplo adversabantur huic actioni.

⁹⁴ *Ex ratione dissuadentium*] Gronovius emendat ex oratione.

⁹⁵ *Dona ferentes deducebamur*] Ul-

tima vox a nobis adjecta est. Sigonius voluerat *veniebamus*: minus aut proprie, aut eleganter.

⁹⁶ *Quod vincatis*] Hoc debetur Gronovio. Antea *quod vindicatis*.

ipse, ultro ab Ætolis hostibus vestris arcessitus, ex Asia classe in Græciam trajecit; Demetriade, et Chalcide, et saltu Thermopylarum occupato, de possessione imperii vos dejicere conatus. Cum Persæ socii vestri obpugnati, alii interfecti reguli principesque gentium aut populorum, caussa belli vobis fuere. Quem tandem titulum nostra calamitas habitura est, si perituri sumus? Nondum segrego civitatis causam a Polynrato et Dinone, civibus nostris, et iis, quos, ut traderemus vobis, adduximus. Si omnes Rhodii æque noxii essemus, quod nostrum in hoc bello crimen esset? Persei partibus favimus; et, quemadmodum Antiochi Philippique bello pro vobis adversus reges, sic nunc pro rege adversos vos stetimus. Quemadmodum soleamus socios juvare, et quam inpigre capessere bella, C. Livium, L. Æmiliū Regillum interrogate, qui classibus vestris in Asia præfuerunt. Numquam vestræ naves pugnare sine nobis. nostra classe pugnavimus semel ad Samum, iterum in Pamphylia adversus Hannibalem imperatorem. quæ victoria nobis eo gloriosior est, quod, quum ad Samum magnam partem navium adversa pugno et egregiam juventutem amisissimus, ne tanta quidem clade territi, iterum ausi sumus regis classis ex Syria venienti obviam ire. Hæc non gloriandi caussa retuli, (neque enim ea nunc nostra est fortuna) sed ut admonerem, quemadmodum adjuvare socios solerent Rhodii.

XXIII. *Præmia, Philippo et Antiocho devictis, amplissima accepimus a vobis. Si, quæ vestra nunc est fortuna Deū beniginitate et virtute vestra, ea Persei fuisset, et præmia petitum ad victorem regem venissemus in Macedoniam, quid tandem dicemus? Pecuniane a nobis adjutum, an frumento? auxiliis terrestribus, an navalibus? quod præsidium tenuisse nos? ubi pugnasse aut sub illius ducibus, aut per nos ipsos? Si quæreret, ubi miles noster, ubi navis intra præsidia sua fuisset; quid responderemus? Causam fortasse diceremus apud victorem, quemadmodum apud vos dicimus. Hoc enim legatos utroque de pace mittendo consecuti sumus, ⁹⁷ut ne ab utraque parte gratiam iniremus; ab altera etiam crimen et periculum esset. Quamquam Perseus vere objiceret, id quod vos non potestis, Patres conscripti, nos principio belli misisse ad vos legatos, qui pollicerentur vobis, quæ ad bellum opus essent; ⁹⁸navalibus, armis, juventute nostra, sicut prioribus bellis, ad omnia paratos fore. Ne præstaremus, per vos stetit, qui de quacumque caussa tum adspersati nostra auxilia estis. Neque fecimus igitur quidquam tamquam hostes, neque bonorum sociorum defuimus officio; sed a vobis prohibiti præstare fuimus. Quid igitur? nihilne factum neque dictum est in civitate vestra, Rhodii, quod nolletis, quo merito offenderetur*

⁹⁷ Ut ne ab utraque parte] Lege cum Gronovio et ab utraque parte.

⁹⁸ Navalibus armis] Hic rursus emendat Gronovius, navalibus, armis.

U. C. 585.
A. C. 167.

populus Romanus? Hinc jam non, quod factum est, defensurus sum, (non adeo insanio) sed publicam causam a privatorum culpa segregaturus. Nulla enim est civitas, quæ non et improbos cives aliquando, et imperitam multitudinem semper habeat. Etiam apud vos fuisse audiui, qui adsentando multitudini grassarentur; et recessisse aliquando a vobis plebem, neo in potestate vestra rempublicam fuisse. Si hoc in hac tam bene morata civitate accidere potuit, mirari quisquam potest, aliquos fuisse apud nos, qui, regis amicitiam petentes, plebem nostram consiliis depraverent? qui tamen nihil ultra valuerunt, quam ut in officio cessaremus. Non præteribo id, quod gravissimum est in hoc bello crimen civitatis nostræ. Legatos eodem tempore et ad vos, et ad Persea de pace misimus: quod infelix consilium furiosus (ut postea audivimus) orator stultissimum fecit: quem sic locutum constat, tamquam C. Popillius legatus Romanus, quem ad submovendos a bello Antiochum et Ptolemaum reges misistis, loqueretur. Sed tamen ea, sive superbia sive stultitia adpellanda est, eadem, quæ apud vos, et apud Persea fuit. Tam civitatum, quam singulorum hominum mores sunt: gentes quoque aliæ iracundæ, aliæ audaces, quædam timidæ: in vinum, in Venerem promiores aliæ sunt. Atheniensium populum fama est celerem et supra vires audacem esse ad conandum: Lacedæmoniorum cunctatorem, et vix in ea, quibus fudit, ingredientem. Non negaverim, et totam Asiæ regionem inaniora parere ingenia, et nostrorum tumidiorem sermonem esse, quod excellere inter finitimas civitates videamur; et id ipsum non tam viribus nostris, quam vestris honoribus ac judiciis. Satis quidem et tunc in præsentia castigata illa legatio erat, cum tam tristi responso vestro dimissa. si tum parum ignominia penam est, hæc certe tam miserabilis ac supplex legatio etiam insolentioris, quam illa fuit, legationis satis magnum piaculum asset. Superbiam, verborum præsertim, iracundi oderunt, prudentes irident; utique si inferioris adversus superiorem est: capitali poena nemo unquam dignam judicavit. Id enimvero periculum erat, ne Romanos Rhodii continerent. Etiam Deos aliqui verbis ferocioribus increpant, nec ob id quemquam fulmine ictum audimus.

XXIV. *Quid igitur superat, quod purgemus, si nec factum hostile ullum nostrum est, et verba tumidiara legati defensionem aurium, non perniciem civitatis, meruerunt? Voluntatis nostræ tacita velut litam æstimari vestris inter vos sermonibus audio,*

99 *Voluntatis nostræ tacite]* Amplictimur sine ulla dubitatione emendationem Perizonii: voluntatis nostræ tacita. Rhodii modo probaverunt nulum suum factum hostile esse; dicta superba, sed contemnenda. Superest expendenda tacita voluntas. Nec causam

erat, ut recte observat Perizonius, senatoribus Romanis, cur tacita continerent ea quæ de Rhodiis sentiebant. Voluntatis æstimare litam est expendere quam multam poenamve voluntas mala mereatur.

Patres conscripti: fuisse nos regi, et illum vincere maluisse; U. C. 585. ideo bello persequendos esse credant. Alii vestrum, voluisse A. C. 167. quidem nos hoc, non tamen ob id bello persequendos esse: neque moribus, neque legibus ullius civitatis ita comparatum esse, ut, si quis vellet inimicum perire, ¹ si nihil fecerit, quo id fiat, capitis damnetur. His, qui nos poena, non crimine, liberant, gratiam quidem habemus: ipsi nobis hanc dicimus legem; si omnes volumus, quod arguimur, non distinguimus voluntatem a facto: omnes plectamur. Si alii principum nostrorum vobis, alii reginaverunt; non postulo, ut propter nos, qui partium vestrarum fuimus, regis fautores salvi sint: illud deprecor, ne nos propter illos pereamus. Non estis vos illis infestiores, quam civitas ipsa; ² et hoc qui sciebant, plerique eorum aut profugerunt, aut mortem sibi consciverunt. alii, damnati a nobis, in potestate vestra erunt, Patres conscripti. Ceteri Rhodii, sicut gratiam nullam meriti hoc bello, ita ne poenam quidem sumus. Priorum nostrorum benefactorum cumulus hoc, quod nunc cessatum in officio est, expleat. Cum tribus regibus gessistis bella per hos annos. ne plus obsit nobis, quod uno bello cessavimus, ³ quam quod duobus bellis pro vobis pugnavimus. Philippum, Antiochum, Persea, tamquam tres sententias, ponite. duae nos absolunt: ⁴ una dubia est, ut gravior sit. ⁵ Illi de nobis si iudicarent, damnati essemus. vos iudicate, Patres conscripti, sit Rhodus in terris, an funditus deleatur. Non enim de bello deliberatis, Patres conscripti, quod inferre potestis, gerere non potestis; quam nemo Rhodiorum arma adversus vos laturus sit. Si perseverabitis in ira, tempus a vobis petemus, quo hanc funestam legationem domum referamus: omnia libera capita, quidquid Rhodiorum virorum, feminarum est, cum omni pecunia nostra naves conscendamus; ac, relictis penatibus publicis privatisque, Romam veniemus: et, omni auro et argento, quidquid publici, quidquid privati est, in comitio, in vestibulo curiae vestrae, cumulatò, corpora nostra conjugumque ac liberorum vestrae potestati permittemus, hic passuri, quodcumque patiendum erit. procul ab oculis nostris urb,

¹ Si nihil fecerit] Vetus exemplar habuit, teste Gronovio, ut si nihil fecerit. Deleverunt ei ut editores, tanquam supervacuum. At Gronovius etiam ascripisse Livium credit, ut si nihil fecerit. Vid. supra l. XXII. c. 11. et l. XXXVI. c. 3.

² Et hoc qui sciebant] Legit Perizonius, et hoc qui sciebant.

³ Quam quod] Lege quam prosit quod.

⁴ Una dubia est, ut gravior sit] Hunc locum mendii arguit Gronovius: sed immerito. Una sententia, inquit Rhodii, ut gravior sit, id est, et-

iamsi severior, durior sit, dubia est. Si quis, inquit, benigne de nobis iudicare vellet, etiam in bello adversus Persea nos aliqua in parte socialibus officiis non defuisse existimaret, quum nostram Romanis operam initio hujus belli polliciti fuimus. Sed si severius ac gravius rem aestimare velit; nihil amplius facere poterit, quam ut de nostra erga Romanos fide dubitet. Dubia erit ejus sententia: non absolvit nos quidem, sed nec damnabit.

⁵ Illi] Philippus, Antiochus, atque etiam Perseus.

U. C. 385. *nostra diripiatur, incendatur. Hostes Rhodios esse, Romani*
 A. C. 167. *judicare possunt: est tamen et nostrum aliquod de nobis iudicium,*
⁶ quæ nunquam judicabimus vos vestros hostes: nec quidquam
hostile, etiam si omnia patiemur, faciemus.

Rhodiis an-
 ceptum re-
 sponsum
 datum.

Rhodi soci-
 etatem a
 Rom. pet-
 unt.

XXV. ⁷ Secundum talem orationem universi rursus pro-
 ciderunt, ramosque oleæ supplices jactantes, tandem exci-
 tati, curia excesserunt. Tunc sententiæ interrogari ceptæ.
 Infestissimi Rhodiis erant, qui consules prætoresve aut le-
 gati gesserant in Macedonia bellum. Plurimum causam
 eorum adjuvit M. Porcius Cato; qui, asper ingenio, tum
 lenem mitemque senstorem egit. ⁸ Non inseram simulacrum
 viri copiosi, quæ dixerit, referendo: ⁹ ipsius oratio scripta
 exstat, Originum quinto libro inclusa. Rhodiis responsum
 ita redditum est, ut nec hostes fierent, nec socii permane-
 rent. ¹⁰ Philocrates et Astymedes principes legationis erant.
 Partem cum Philocrate renunciare Rhodum legationem
 placuit, partem cum Astymede Romæ subistere, ¹¹ quæ
 agerentur, sciret, certioresque suos faceret. In præsentia
 deducere ante certam diem ex Lycia Cariaque ¹² jusserunt
 præfectos. Hæc Rhodum nunciata, quæ per se tristitia
 fuissent, quia majoris mali levatus erat timor, quum bellum
 timuissent, in gaudium renunciata verterunt. Itaque ex-
 templo coronam ¹³ viginti millium aureorum decreverunt:
¹⁴ Theodotum, præfectum classis, in eam legationem mise-
 runt. Societatem ab Romanis ita volebant peti, ut nullum
 de ea re scitum ¹⁵ populi fieret, aut literis mandaretur:
¹⁶ quod, nisi impetrarent, major repulsæ ignominia esset.

^{*} Ins. [ut] Orev.

⁶ *Quæ nunquam judicabimus*] No-
 scimus unde invectum fuerit illud quo.
 Veteres editi habent quod, quomodo
 legit et ipse Gronovius, ut ex ejus nota
 apparet. Reponit ille quæ: atque id
 melius videtur.

⁷ *Secundum talem orationem*] Longe
 diversam habuit orationem Astyme-
 des, quam edidisse eum in vulgus tra-
 dit Polybius, legat. 93. qui et hoc gra-
 vissime reprehendit, quod Rhodius
 orator ita suos liberare culpa conaretur,
 ut Græcos ceteros accusaret.

⁸ *Non inseram*] Non inseram hoc
 loco imaginem adumbratam eloquen-
 tiæ Catonis, scribendo orationem tam-
 quam ab illo habitam.

⁹ *Ipsius oratio scripta exstat*] Ejus
 orationis multa capita refert, et defendit
 adversus Tironem A. Gellius l.
 VII. c. 3.

¹⁰ *Philocrates et Astymedes princi-
 pes legationis*] Duplicem legationem a
 Rhodiis missam esse docet Polybius

ibid. quarum alterius Philocrates, alte-
 rius Astymedes princeps erat.

¹¹ *Ut quæ agerentur sciret*] Parti-
 culam ut addidit Clericus. Gronovius
 legit: qui quæ agerentur scirent, cer-
 tioresque suos facerent. Elige utrum
 malis.

¹² *Jusserunt*] Patres Romani.

¹³ *Viginti millium aureorum*] Po-
 lybius habet tantummodo decem. Vi-
 ginti millia aureorum equiparantur
 pondere maris nostratibus 325. Ejus-
 dem pretii et ponderis coronam obtu-
 lisse legati Pamphyli memorantur,
 caput l. XLIV. c. 14.

¹⁴ *Theodotum*] Theotetum vocat
 Polybius.

¹⁵ *Populi*] Rhodii.

¹⁶ *Quod, nisi impetrarent*] Quia, si
 non impetrarent, postquam populus et
 universa civitas id postulandum decre-
 set, major ignominia futura erat re-
 pulsæ, quam si præfectus classis id
 quasi suo nomine petere videretur.

Præfecti classis id unius erat jus, ut agere de ea re sine ro-^{U. G. 585.}
gatione ulla perlata posset. nam ita per tot annos in amici-^{A. G. 107.}
tia fuerant, ut sociali fœdere se cum Romanis non inliga-
rent ob nullam aliam causam, quam ne spem regibus ab-
scinderent auxilii sui, si cui opus esset, neu sibi ipsis fructus
ex benignitate et fortuna eorum percipiendi. Tunc utique
petenda societas videbatur; non quæ tutiores eos ab aliis
faceret, (nec enim timebant quemquam, præter Romanos)
sed quæ ipsi Romanis minus suspectos. Sub idem fere
tempus et Canni descivere ab his, et Mylasenses Euromeni-
um oppida occuparunt. Non ita fracti animi civitatis
erant, ut non sentirent, si Lycia et Caria ademta ab Roma-
nis forent, cetera aut se ipsa per defectionem liberarent,
aut a finitimis occuparentur, includi se insulæ parvæ et
sterilis agri litoribus, quæ nequaquam alere tantæ urbis po-
pulum posset. missa igitur juventute, propere et Cannios,
quamquam Cibratarum adsciverant auxilia, coëgerunt im-
perio parere; et Mylasenses Ahabdenosque, qui, Euro-
menium provincia ademta, ad ipsos conjuncto exercitu
venerunt, circa Orthosiam acie vicerunt.

XXVI. Dum hæc ibi, alia in Macedonia, alia Romæ
gerantur; interim in Illyrico L. Anicius, rege Gentio, sicut
ante dictum est, in potestatem redacto, Scodra, quæ regia ^{Anicii res}
fuerat, præsidio inposita Gabinium præfecit, Rhizoni et ^{gestæ in}
^{Eptro.}
¹⁷ Oleinio urbibus opportunit C. Licinium. Præpositis his
Illyrico, cum reliquo exercitu in Epirum est profectus. ubi
prima Phanota ei dedita, tota multitudine cum infulis ob-
viam effusa. hic præsidio inposito; in Molossidem trans-
gressus: cujus omnibus oppidis, præter Passaronem, et
Teomonem, et Phylacen, et Horreum, receptis, primum ad
Passaronem ducit. Antinous et Theodotus principes ejus
civitatis erant, insignes et favore Persei, et odio adversus
Romanos: iidem universæ genti auctores desciscendi ab Ro-
mania. Hi conscientia privatæ noxæ, quia ipsis nulla spes
venis erat, ut communi ruina patriæ obprimerentur, clause-
runt portas, multitudinem, ut mortem servituti præponerent,
hortantes. Nemo adversus præpotentes viros hincere audebat.
Tandem Theodotus quidam, nobilis et ipse adolescens, quum
major a Romanis metus timorem a principibus suis vicisset,
Quæ vos rabies, inquit, agitat, qui duorum hominum noxæ ¹⁸ ci-

17 *Oleinio*] Hæc est vera hujus no-
minis scriptura, quam exhibet prima
editio, et retinuit quoque Sigonius.
Alii editi *Oleinio*. Sed his infra incolæ
ejus oppidi nominantur *Oleinia*: et
eodem modo a Ptolemæo ipsam urbem
nominari observat Gellarius, *Oleinus*.

18 *Civitatis accessionem facit*] Longe elegantius est, quod suggerit
Gronovius, *civitatem*: nec dubitamus
sic dedisse Livium. Sensus est: qui
vultis civitatem sequi fortunam duo-
rum noxiorum capitum.

U. C. 585.
A. C. 167.

Decretum
de Illyriis.

Macedoniae
tres urbes
direptae a
Rom.

*vitatis accessionem facitis? Equidem pro patria qui letum obpetissent, saepe fando audiui: qui patriam pro se perire aequam censerent, hi primi inventi sunt. Quin aperimus portas, et imperium accipimus, quod orbis terrarum accepit? Hæc dicentem quum multitudo sequeretur, Antinous et Theodotus in primam stationem hostium inruperunt, atque ibi, obferentes se ipsi vulneribus, interfecti. urbs dedita est Romanis. Simili pertinacia¹⁹ Cephalî principis clausum Tecmonem, ipso interfecto, per deditionem recepit. Nec Philace, nec Horreum, obpugnationem tulerunt. Pacata Epiro, divisisque in hiberna copiis per opportunas urbes, regressus ipse in Illyricum, Scodraë, quo quinque legati ab Roma venerant, evocatis ex tota provincia principibus, conventum habuit. Ibi pro tribunali pronunciavit de sententia consilii: *Senatum populumque Romanum Illyrios esse liberos jubere. præsidia ex omnibus oppidis, arcibus, et castellis sese deducturum. Non solum liberos, sed etiam immunes fore Issenses, et Taulantios, Dassaretiorum*²⁰ *Pirustas, Rhizonitas, Olciniatas, quod, incolæ Gentio, ad Romanos defecissent. Daorseis quoque immunitatem dare; quod, relicto Caravantio, cum armis ad Romanos transissent. Scodrensibus, et Dassarensibus, et*²¹ *Selepitanis, ceterisque Illyriis, vectigal dimidium ejus, quod regi*²² *pendissent. Inde in tres partes Illyricum divisit. unam eam fecit, quæ supra dicta est; alteram Labeatas omnes; tertiam*²⁴ *Agravonitas, et Rhizonitas, et Olciniatas, adcolasque eorum. hac formula dicta in Illyrico, ipse in Epiri Passaronem in hiberna rediit.**

XXVII. Dum hæc in Illyrico geruntur, Paullus ante adventum decem legatorum Q. Maximum filium, jam ab Roma regressum, ad Æginium et Agassas diripiendas mittit: Agassas, quod, quum Marcio consuli tradidissent urbem, petita ultro societate Romana, defecerant rursus ad Persea: Æginiensium novum crimen erat. famæ de victoria Romanorum fidem non habentes, in quosdam militum, urbem

¹⁹ *Cephalî principis*] Sic nomen hujus insignis viri edunt et Polybius in Excerpt. de Virt. et Vit. l. XXVII. et ipse Livius supra l. XLIII. c. 18. Vulgati hic habent *Cephalonia*.

²⁰ *Pirustas*] Sic legi jussit Sigonius ex Ptolemæo et Strabone. Antea *Tirustas*.

²¹ *Selepitanis*] Dujatius suspicatur hoc nomen corruptum esse ex *Separis*, *Epititinis*, qui apud Plinium appellantur, l. III. c. 22. Sed fortasse non est quod miremur ignotum nobis populi nomen occurrere: nec quidquid ignoramus, statim pro suspecto habendum est.

²² *Pendissent*] Usitatus foret *pendissent*. Vid. tamen de hoc verbo Nov. Method. Ling. Lat.

²³ *Unam eam fecit, quæ supra dicta est*] Ubinam? Vel hic aliqua intercederunt, vel rem non parum sane fastidiosam indiligentius transcurrit Livius. Ut ut sit, certe haud facile definiri potest ex antecedentibus, quos populos habuerit prima hæc Illyrici pars.

²⁴ *Agravonitas*] Fortasse *Ascrivionitas*. Ascrivium urbs est Dalmatiz, memorata Plinio et Ptolemæo. DUJATIUS. Sed ab *Ascrivio* urbe non bene formaretur nomen gentilitium *Ascrivionitæ*. Liceat aliqua ignorare.

ingressos, hostiliter sævierant. Ad Æniorum quoque hos- u. c. 585.
tiliter urbem diripiendam L. Postumium misit, quod perti- A. C. 167.
naciis, quam finitimæ civitates, in armis fuerant. Autumni
fere tempus erat; cujus temporis initio circumeundam Paulus
Græciam
peragrat.
Græciam, visendaque, ²⁵ quæ nobilitata fama magis auribus
accepta sunt, quam oculis noscuntur, ut statuit, præposito
castris C. Sulpicio Gallo, profectus cum haud magno comi-
tatu, tegentibus latera Scipione filio et Athenæo Eumenis
regis fratre, per Thessaliam Delphos petit, inclitum oracu-
lum: ubi, sacrificio Apollini facto, inchoatas in vestibulo
columnas, quibus inposituri statuas regis Persei fuerant,
suis statuis victor destinavit. Lebadia quoque templum
²⁶ Jovis Trophonii adiit. ibi quum vidisset os specus, per
quod oraculo utentes sciscitatum Deos descendunt, sacrificio
Jovi Hercynnæque facto, quorum ibi templum est, Chalci-
dem ad spectaculum ²⁷ Euripi * ævoque ante insulæ, ponte
continenti junctæ, descendit. A Chalcide Aulidem trajicit,
trium millium spatio distantem, portum inclitum statione
quondam mille navium Agamemnoniæ classis, Dianæque
templum, ubi navibus cursum ad Trojam, filia victima aris
admota, rex ille regum petiit. Inde Oropum Atticæ ven-
tum est; ²⁸ ubi pro Deo vates Amphilocho colitur, tem-
plumque vetustum est, fontibus rvisque circa amœnum.
Athenas inde, ²⁹ plenas quidem et ipsas vetustate famæ,
multa tamen visenda habentes: arcem, ³⁰ portus, muros
Piræeum urbi jungentes, ³¹ navalia magnorum imperatorum,
simulacra Deorum hominumque, omni genere et materiæ et
artium insignia.

XXVIII. Sacrificio Minervæ præsidii arcis in urbe facto

* abest nota lacunæ Crev.

²⁵ *Quæ . . . magis auribus accepta sunt, quam oculis noscuntur*] Quæ vulgo plerique auribus accipere satis habent, nec curant etiam noscere oculis.

²⁶ *Jovis Trophonii*] De Trophonii oraculo, et Hercynna, quæ infra nominatur, vid. Pausaniam in Boeotia. Ibi fassè descriptum reperies et locum ipsum, et ritum consulendi oraculi. Ceterum male hic olim legebatur *Trophonis*. Correxerit Sigonius.

²⁷ *Euripi ævoque ante insulæ*] Lege *Euripi Eubææque insulæ*: quod dum monuerunt Sigonius et Gronovius.

²⁸ *Ubi pro deo vates Amphilocho colitur*] Non sine causa existimat Dujatius Livium hoc loco *Amphilocho* dixisse pro *Amphiarao*. Vid. Pausaniam in Attica.

²⁹ *Plenas quidem et ipsas vetustate*

famæ, multa tamen] Plenas quidem monumentis vetustatis, quæ nihil aliud insigne habeant, quam quod repræsentant heroicorum temporum memoriam; multa tamen habentes, quæ per se ipsas, et ob structuræ magnificentiam, aut excellentiam artificii, visenda sint.

³⁰ *Portus*] In Piræeo solo tres erant portus. Præterea et duos alios ad Mynychiam et ad Phalerum portus habebant Athenienses. Vid. Pausan. Att. initio.

³¹ *Navalia magnorum imperatorum*] Navalia non sunt imperatorum, sed populi. Videtur excidisse aliqua vox, puta *monumenta*, aut alia non ab similibus sensus. Sic igitur legendum et distinguendum erit: *navalia, magnorum imperatorum monumenta, simulacra deorum hominumque*.

U. C. 585.
A. C. 167.

profectus, Corinthum altero die pervenit. urbs erat tunc præclara ³² ante excidium. arx quoque et Isthmus præbere spectaculum: ³³ arx inter omnia in immanem altitudinem edita, scædens fontibus: Isthmus duo maria, ab occasu et ortu solis finissima, artis fœcibus dirimens. Sicyonem inde et Argos nobiles urbes adit: inde haud parum opibus Epidaurum, sed inelitam Æsculapii nobili templo; quod, quumque millibus passuum ab urbe distans, nunc vestigiis revalorum donorum, tum donis dives erat, quæ remediorum salutarium ægri mercedem sacraverant Deo. Inde Lacedæmonem adit, non operum magnificentia, sed disciplina institutisque memorabilem: unde per Megalopolim Olympiam adscendit. Ubi et alia eadem spectanda visa, et, Jovem velut præsentem intuens, ³⁴ motus animo est. Itaque, haud secus quam si in Capitolio inmolaturus esset, sacrificium amplius solito adparari jussit. Ita peragrata Græcia, ut nihil eorum, quæ quisque Persæ bello ³⁵ privatim aut publice sensisset, inquireret, ne cuius metu sollicitaret animos sociorum, ³⁶ Demetriadem quum revertit, in itinere sordidata turba Ætolorum oboccurrit; mirantique et percontanti, quid esset, defertur, quingentos quinquaginta principes ab Lycisco et Tisippo, circumscisse senatu per milites Romanos, missos a Bæbio præside, interfectos; alios in exilium actos esse: bonaque eorum, qui interfecti essent, et casulam ³⁷ possidere, qui arguebant. Jussis Amphipolim adesse, ipse, convento Cn. Octavio Demetriade, postquam fama accidit, trajecisse jam mare decem legatos, omnibus aditus omissis, ³⁸ Apolloniam ad eos pergit. quo quum Persens obviam Amphipoli nimis soluta custodia processisset, (id diei iter est) ipsum quidem benigne adlocutus est: ceterum, postquam in castra ad Amphipolim venit, graviter increpuisse traditur C. Sulpiciū: primum, quod Persæ tam procul a se vagari per provinciam ³⁹ passus esset: deinde, quod adeo indulgisset militibus, ut nudare tegulis muros urbis ad tegenda hibernacula sua pateretur. referrique tegulas et resarciri tecta, sicut fuerant, jussit. Et Persæ quidem

Redit Paulus in Macedoniam.

³² est Grev.

³² *Ante excidium*] Corinthum excisa a Mummio est, altero et vicesimo post hunc anno.

³³ *Ars inter omnia*] Felicissime Gronovius: *ars intra maria*. Docet enim Strabo l. VIII. p. 379. Acracorinthum communi cum urbe muro cinctam fuisse.

³⁴ *Motus animo est*] Plutarchus refert memorabile Æmili dictum: Phidias solus, inquit, effluxisse videtur cum Jovem quem cecinit Homerus.

³⁵ *Privatim ac publice*] Magis placeret aut publice, quomodo legitur in prima editione, teste Hearne.

³⁶ *Demetriadem quum revertit*] Mallet Gronovius *revertisset*.

³⁷ *Possidere, qui arguebant*] Eos qui arguebant, sive accusantes.

³⁸ *Apolloniam*] Intellige Apolloniæ Chalcidicæ, sitam inter Chabrium et Strymonæ fluvios.

³⁹ *Passus est*] Lege cum Gronovio *caeset*.

cum majore filio Philippo, traditos A. Postamio, in custo- U. C. 565.
diam misit: filiam cum minore filio, a Samothrace adbitos A. C. 167.
Amphipolim, omni liberali cultu habuit:

XXIX. Ipse, ubi dies venit, quo ⁴⁰ adesse Amphipoli Amphipoli
demos principes civitatum jusserat, literasque omnes, quas res Macedo-
ubique depositas essent, et pecuniam regiam conferri, cum niae com-
decem legatis, circumfusa omni multitudine Macedonum, in ponit.
tribunali consedit. Aduetis regio imperio tamen novum for-
mam terribilem praebebat tribunal, ⁴¹ submotor aditus, praeco,
adscensus, insueta omnia oculis auribusque; ⁴² quas vel so-
cios, nedum hostes victos, terrere possent. Silentio per
praecotiem facto, Paullus Latine, quas senatui, quas sibi ex
consilii sententia visa essent, pronunciavit: ea Cn. Octavius
praetor (nam et ipse aderat) interpretata sermone Graeco
referbat. *Omnia primum liberos esse jubere Macedonas, Decretum*
habentes urbes easdem agrosque, utentes legibus suis, annuos de Macedo-
creantes magistratus: tributum dimidium ejus, quod pependis-
sent regibus, pendere populo Romano. Deinde in quatuor re-
giones dividi Macedoniam. unam fore et primam partem, quod
agri inter Strymonem et Nessum amnem sit: ⁴³ accessurum
haec parti trans Nessum, ad orientem versum, qua Perseus
tenuisset vicos, castella, oppida, praeter Aemum, et Maroneam,
et Abdera; trans Strymonem autem vergentia ad occasum,
Bisalticam omnem cum Heraclea, quam Sinticeu adpellant.
Secundam fore regionem, quam ab ortu Strymo amplexeretur
amnis, praeter Sinticen Heracleam et Bisaltas: ab occasu qua
Axius terminaret fluvius, additis ⁴⁴ Paenibus, qui prope Axium
flumen ad regionem orientis colerent. Tertia pars facta, quam
Axius ab oriente, Peneus amnis ab occasu, cingunt: ad septen-
trionem Bora mons obijciatur. adjecta huic parti regio Paenonia,
qua ab occasu praeter Axium amnem porrigitur: Edessa quo-
que et Beroea eodem concesserunt. Quarta regio trans Boram
montem, una parte confinis Illyrico, altera Epiro. Capita

⁴⁰ Adesse Amphipoli . . . jusserat] Imo Amphipolim: ut supra jussit Amphipolim adesse.

⁴¹ Summotor aditus] Lictor qui summoveret obvios, nec adire ad praesentem sinneret.

⁴² Quae vel socios, nedum hostes victos, terrere possent] Si haec sana sunt, habes exemplum particulae nedum sumptis pro non solum: quod vulgo negant rectum esse Grammatici. Sed et ipse Cicero eodem sensu illam usurpavit, l. X. ad Att. ep. 16. Tu quoniam quatuordecim annos, et nedum mortuum re-movisti, sed etiam gravodinem. Sic enim plures scriptos habere testantur omnes fere interpretes. Et rursus

Balbus et Oppian in ep. ad Cic. lib. IX. ad Att. Nedum hominum humilitum, ut nos sumus, sed etiam amplissimorum virorum consilia ex eventu, non ex voluntate, a plerisque probari solent. Itaque non plane fortasse assentiendum est hac in re communi Grammaticorum opinioni.

⁴³ Accessurum huic parti trans Nessum, ad Orientem versum] Supple ex praecedentibus agrum, sive quod agri sit. * Sed melius omnino legeretur versum.

⁴⁴ Paenibus] Hic mendum vulgatissimum insederat antiquum codicem. Legebatur nimirum Paenonia. Contextit Gronovius.

U. C. 385. *regionum, ubi concilia fierent, primæ regionis Amphipolim, secundæ Thessalonicens, tertiæ Pellam, quartæ Pelagoniam fecit. Eo concilia* ⁴⁵ *sua cuiusque regionis iudici, pecuniam conferri, ibi magistratus creari iussit.* Pronunciavit deinde, ⁴⁶ *neque connubium, neque commercium agrorum ædificiorumque inter se placere cuiquam extra fines regionis suæ esse. Metalla quoque auri atque argenti non exerceri: ferri et aris permitti. vectigal exercentibus dimidium ejus inpositum, quod pependissent regi.* Et sale invento uti vetuit. Dardanis repetentibus Pæoniam, quod et sua fuisset, et continens esset finibus suis, *omnibus dare libertatem* pronunciavit, *qui sub regno Persei fuissent.* Post non impetratam Pæoniam, ⁴⁷ *salis commercium dedit: tertiæ regioni imperavit, ut Stobos Pæoniæ deveherent, pretiumque statuit.* Navalem materiam et ipsos cædere, et alios pati vetuit. Regionibus, quæ adfines barbaris essent, (excepta autem tertia, omnes erant) permisit, ut præsidia armata in finibus extremis haberent.

Partes Macedoniae
quatuor.

XXX. Hæc, pronunciata primo die conventus, varie adfecerunt animos. Libertas præter spem data adrexit, et levatum annuum vectigal. Regionatim commerciis interruptis ⁴⁸ ita videri lacerata, tamquam animalia in artus, alterum alterius indigentes, distracta: adeo, quanta Macedonia esset, quam ⁴⁹ divisui facilis, ⁵⁰ et a se ipsa quæque contempta pars esset, Macedones quoque ignorabant. Pars prima Bisaltas habet, fortissimos viros, (⁵¹ trans Nessum amnem incolunt et circa Strymonem) et multas frugum proprietates, et metalla, et opportunitatem Amphipolis: quæ objecta claudit omnes ab oriente sole in Macedoniam aditus. Secunda pars celeberrimas urbes, Thessalonicen et Cassandriam, habet; ad hoc Pallenem, fertilem ac frugiferam terram: maritimas quoque opportunitates ei præbent

† et del. Gron.

⁴⁵ *Sua cuiusque regionis]* Potius *ipsa*, inquit Granovius. Vid. supra l. IIL c. 22. et l. XXV. c. 17.

⁴⁶ *Neque connubium, neque commercium]* Jam olim similis lex a Romanis dicta Latinis et Hernicis, VIII. 14. IX. 43.

⁴⁷ *Salis commercium dedit]* Permisit Dardanis salem ex Macedonia mercari: quem ut facilius Dardani habere possent, imperavit tertiæ regioni, ubi nimirum maxima salis copia erat, ut Stobos deveherent, quod oppidum haud procul aberat a Dardanorum finibus.

⁴⁸ *Ita videri lacerata]* Nihil est ad quod referri possit *et lacerata*. Lege

omnino lacerati, nempe ipsi Macedones.

⁴⁹ *Divisui facilis]* Fortasse scripsit Livius *divisus*. Sed tamen tam videtur dici posse regio *divisui facilis*, quam *cibus facillimus ad concoquendum*, quomodo locutus est Cicero, l. II. de Fin. c. 20.

⁵⁰ *Et a se ipsa quæque contempta pars]* Dubitari non potest, quin Livius scripserit, *et se ipsa quæque contempta pars esset*: id est, quam sibi ipsa quæque pars sufficeret.

⁵¹ *Trans Nessum omnem incolunt]* Imo citra Nessum, si reliquam Macedoniam respicias, et Romam quoque, ubi Livius scribebat.

portus ad Toronen ac montem Atho, (⁵² Æneæ vocant hunc) U. C. 585.
 alii ad insulam Eubœam, alii ad Hellespontum opportune A. C. 167.
 versi. Tertia regio nobiles urbes, Edessam et Berœam et
 Pellam, habet, et Vettiorum bellicosam gentem: incolas
 quoque permultos Gallos et Illyrios, inpigros cultores.
 Quartam regionem Eordæi et Lyncestæ et Pelagones inco-
 lunt: juncta his Atintania, et ⁵³Stymphalis, et Elimiotis.
 frigida hæc omnia, duraque cultu, et aspera plaga est: cul-
 torum quoque ingenia terræ similia habet. ferociores eos et
 adcolæ barbari faciunt; nunc bello exercentes, nunc in pace
 miscentes ritus suos. Divisæ itaque Macedoniæ partium
 usibus separatis, ⁵⁴quanta universos teneat Macedonas, for-
 mula dicta, ⁵⁵quum leges quoque se daturum ostendisset.

XXXI. Ætoli deinde citati: in qua cognitione magis, ^{Judicium}
 utra pars Romanis, utra regi favisset, quæsitum est, quam ^{de Ætolia.}
 utri fecissent injuriam, aut accepissent. Noxa liberati in-
 terfectores: exilium pulsis æque ratum fuit, ac mors inter-
 fectis. A. Bæbius unus est damnatus, quod milites Roma-
 nos præbuisset ad ministerium cædis. Hic eventus Æto-
 lorum causæ in omnibus Græciæ gentibus populisque eo-
 rum, qui partis Romanorum fuerant, inflavit ad intolerabi-
 lem superbiam animos; et obnoxios pedibus eorum subje-
 cit, quos aliqua parte suspicio favoris in regem contigerat. <sup>Assentato-
rum Ro-
manæ po-
tentia su-
perbia.</sup>
 Tria genera principum in civitatibus erant: duo, quæ adu-
 lando aut Romanorum imperium, aut amicitiam regum,
 sibi privatim opes oppressis faciebant civitatibus: medium
 unum, utrique generi adversum, libertatem et leges tueba-
 tur. His ut major apud suos caritas, ita minor apud ex-
 ternos gratia erat. Secundis rebus elati Romanorum partis
 ejus fautores, soli tum in magistratibus, soli in legationibus
 erant. Hi quum frequentes et ex Peloponneso, et ex Bœo-
 tia, et ex aliis Græciæ conciliis adessent, inplevere aures
 decem legatorum: *Non eos tantum, qui se propalam* ⁵⁶*per*
vanitatem jactassent, tamquam hospites et amicos Persei, sed
multo plures alios ex occulto fuisse. reliquos per speciem tuen-
dæ libertatis in conciliis adversus Romanos omnia instruxisse.
nec aliter eas mansuras in fide gentes, nisi, fractis animis par-

⁵² Æneæ vocant hunc] Hunc, id est, portum ad montem Atho, vocant Æneæ portum.

⁵³ Stymphalis] Probat Cellar. Geograph. Ant. l. II. c. 13. legendum esse Stymphale, vel Stymphææ; cujus incolæ Stymphæi, qui iidem a Strabone Tymphaei appellantur.

⁵⁴ Quanta universos teneat Macedonas] Hoc corruptum est. Emendat Sigonius: quæ universos teneret Mace-

donas formula dicta: * id est, forma quædam regiminis præscripta fuit, quam non hæc aut illa pars Macedoniæ, sed universi Macedones sequi juberentur.

⁵⁵ Quum leges quoque] Atque etiam se leges iis daturum promittit Æmiliius: quod et revera exsecutus esse memoratur, infra c. 32.

⁵⁶ Per vanitatem] Per inconsultam levitatem.

U. C. 586.
A. C. 167.
Inquisitiones in eos
qui fa-
vant Perseo.

tiam, aleretur confirmareturque auctoritas eorum, ⁵⁷ qui nihil prater imperium Romanorum spectarent. Ab his edictis nominibus, evocati ⁵⁸ litteris imperatoris ex Ætolia, Acarnaniaque, et Epiro, et Boeotia, qui Romam ad causam dicendam sequerentur: in Achaïam ex decem legatorum numero perfecti duo, C. Claudius et Cn. Domitius, ut ipsi edicto evocarent. Id duabus de causis factum: una, quod fiducia plus animorumque esse Achæis ad non parendum credebant, et forsitan etiam in periculo fore Calliocratem et ceteros criminum auctores delatoresque: altera, cur praesentes evocarent, causa erat, quod ex aliis gentibus principum litteras deprehensas in commentariis regis habebant: in Achæis cæcum erat crimen, nullis eorum litteris inventis. *Ætoliis dimissis, Acarnanum citata gens: in his nihil novatum, nisi quod Leucas exenta est Acarnanum concilio.* Querendo deinde latius, qui publice aut privatim partium regis fuissent, in Asiam quoque cognitionem extendere: et ad Antissam in Lesbo insula diruendam, traducendos Methynnam Antistæos, Labeonem miserunt; quod Antenorem, regium præfectum, quo tempore cum lembis circa Lesbum est vagatus, portu receptum commestibus javissent. Duo securi percussi viri insignes; Andronicus Andronici filius Ætolus, quod, patrem secutus, arma contra populum Romanum tulisset: et Neo Thebanus, ⁵⁹ quo auctore societatem cum Perseo junxerant.

Principes
Macedones
in Italiam
ablegati.

XXXII. His rerum externarum cognitionibus interpositis, Macedonum rursus advocatum concilium: pronunciatum, ⁶⁰ *Quod ad statum Macedoniae pertinebat, senatores, quos Synedros vocant, legendos esse, quorum consilio respublica administraretur.* Novina deinde sunt recitata principum Macedonum, quos cum liberis, majoribus quam quindecim annos natis, præcedere in Italiam placeret. Id, prima specie sævum, mox adparuit multitudini Macedonum pro libertate sua esse factum. nominati sunt enim regis amici purpuratique, duces exercituum, præfecti navium aut præsidiorum; servire regi humiliter, aliis superbe imperare aduerti: prædivites alii, alii, quos fortuna non æquarent, his sumptibus pares: regius omnibus victus vestitusque: nulli civilis ani-

⁵⁷ Qui nihil prater imperium Romanorum expectarent] Lege cum Gronovio, spectarent.

⁵⁸ Litteris imperatoris] Has litteras inavitus dedit Æmilius, ut discitur ex Polybio, Legat. 94. qui testatur ei nullo modo placuisse calumnias illas assentatorum Romanæ potentie, inque cum rebus ipsis satis significanter affirmat. Vid. et nostrum super c. 28.

⁵⁹ Quo ductore societatem cum Perseo junxerant] Quinam? Bætidæ thomen, vel Thebanorum, vel Boeotorum. De Boeotis in universum ut accipiamus, magis inclinet animus, ob ea quæ habet Livius super l. XLII. capp. 42. et 43. Adde et Polyb. Legat. 63.

⁶⁰ Quod ad statum Macedoniae pertinebat] Lege perthineat: simpliciter hæc sunt verba legatorum Romanorum.

ma, neque legum neque libertatis aequae patiens. Omnes U. c. 585.
 igitur, qui in aliquibus ministeriis regis, etiam qui in mini- A. C. 167.
 mis legationibus fuerant, jussi Macedonia excedere, atque
 in Italiam ire: qui non parvisset imperio, mors denunciata.
 Leges Macedoniae dedit cum tanta cura, ut non hostibus Leges datae.
 victis, sed sociis bene meritis, dare videretur: et quas ne
 nos quidem longo tempore (qui unus est legum corrector)
 experiendo argueret. Ab seriis rebus ludicrum, quod ex
 multo ante preparato, et in Asiae civitates, et ad reges mis-
 sis, qui denunciarent, et quum circumiret ipse Graeciae civi-
 tates, indixerat principibus, magno adparatu Amphipoli fe-
 cit. Nam et ⁶¹ artificum omnis generis, qui ludicram artem
 faciebant, ex toto orbe terrarum multitudo, et athletarum, et
 nobilium equorum convenit: et legationes cum victimis, et
 quiddam aliud Deorum hominumque causa fieri magnis
 redi in Graecia solet. Ita factum est, ut non magnificen-
 tiam tantum, sed prudentiam in dandis spectaculis, ad quae
 rudes tum Romani erant, admirarentur. Epulae quoque
 legationibus paratae et opulentia et cura eadem. Vulgo
 dictum ipsius ferebant, et conviviam instruere, et ludos
 parare ejusdem esse, qui vincere bello sciret.

XXXIII. Edito ludicro omnis generis, clipeisque aereis
 in naves inpositis, cetera omnis generis arma, cumolata in
 ingentem acervum, precatus Martem, Minervam, ⁶² Luam-
 que matrem, et ceteros Deos, quibus spolia hostium dicere
 jus fasque est, ipse imperator, face subdita, succendit. de-
 inde circumstantes tribuni militum pro se quisque ignes
 conjecerunt. Notata est in illo conventu Europae Asiaeque, Munificen-
 undique partim ad gratulationem, partim ad spectaculum tia Paulli.
 contracta multitudine, tantis navalibus terrestribusque ex-
 ercitibus, ea copia rerum, ⁶³ ea vilitas annonae; ut et priva-
 tis, et civitatibus, et gentibus, dona data pleraque ejus ge-
 neris sint ab imperatore, non in usum modo praesentem,
 sed etiam quod domos aveherent. Spectaculo fuit ei, quae
 venerat, turbae non scenicum magis ludicrum, non certa-
 mina hominum, aut curricula equorum, quam praeda Mace-
 donica omnis, ut viseretur, exposita statuarum, tabularum-
 que, textilium, et vasorum ex auro et argento et aere et
 ebore ⁶⁴ factorum ingenti cura in ea regia: ut non in praesentem
 modo speciem, qualibus referta regia Alexandriae
 erat, sed in perpetuum usum fierent. Haec, in classem in-

⁶¹ *Artificum*] Vid. not. 2. ad l. V. Sigonio. Prius ea utilitas.
 c. l.

⁶² *Luamque matrem*] Sic recte
 Turnebus, quum prius legeretur *La-*
mon. Vid. not. 2. ad l. VIII. c. l.

⁶³ *Ea vilitas annonae*] Hoc debetur

⁶⁴ *Factorum ingenti cura in ea re-*
gia] Quae vasa facta erant ingenti cura
 in regia Pellae. * Huic opponitur mox,
 in his quae sequuntur, regia Alexan-
 driae.

v. C. 385. posita, devehenda Romam Cn. Octavio data. Paullus, benigne legatis dimissis, transgressus Strymonem, mille passuum ab Amphipoli castra posuit: inde profectus, Pellam quinto die pervenit. Prætergressus urbem, ad Spelæum (quod vocant) biduum moratus, P. Nasicam, et Q. Maximum filium cum parte copiarum ad depopulandos Illyrios, qui Persea juverant bello, misit, jussos ad Oricum sibi obcurrere: ipse, Epirum petens, quintisdecimis castris Passaronem pervenit.

Epiri præda
data exer-
citu.

XXXIV. Haud procul inde Anicii castra aberant. ad quem literis missis, ne quid ad ea, quæ fierent, moveretur; *senatum prædam Epiri civitatum, quæ ad Persea defecissent, exercitui dedisse*, submissis centurionibus in singulas urbes, qui se dicerent ad præsidia deducenda venisse, ut liberi Epirotæ, sicut Macedones, essent, denos principes ex singulis evocavit civitatibus: quibus, quum denunciasset, ut aurum atque argentum in publicum proferretur, per omnes civitates cohortes dimisit. ante in ultiores, quam in propiores, profecti, ut uno die in omnes perveniretur. Edita tribunis centurionibusque erant, quæ agerentur: mane omne aurum argentumque conlatum: hora quarta signum ad diripiendas urbes datum est. militibus: tantaque præda fuit, ut in equitem ⁶⁵ quadringeni denarii, peditibus ducenti dividerentur, centum quinquaginta millia capitum humanorum abducerentur. Muri deinde direptarum urbium diruti sunt: ea fuere oppida circa septuaginta. Vendita præda omnium, de ea summa militi numeratum est. Paullus ad mare Oricum descendit, nequaquam, ut ratus erat, expletis militum animis: qui, tamquam nullum in Macedonia gessissent bellum, expertes regiæ prædæ esse indignabantur. Orici quum missas cum Scipione Nasica Maximoque filio copias invenisset, exercitu in naves inposito, in Italiam trajecit. Et post paucos dies Anicius, conventu reliquorum Epirotarum Acarnanumque acto, jussisque in Italiam sequi principibus, quorum cognitionem causæ reservarat, et ipse, navibus exspectatis, quibus usus Macedonicus exercitus erat, in Italiam trajecit. Quum hæc in Macedonia Epiroque gesta sunt, legati, qui cum Attalo ad finiendum bellum inter Gallos et regem Eumenem missi erant, in Asiam pervenerunt. Induciis per hiemem factis, et Galli domos ⁶⁶ abierant², et rex in hiberna concesserat Pergamum, gravique morbo æger fuerat. ⁶⁷ Ver primum ex domo excivit: jamque Synnada

Paullus in
Italiam tra-
jecit, ut et
Anicius.

² abierunt Gron.

⁶⁵ Quadringenti denarii] Marcæ argenti nostrates sex, uncie 2. Ducenti. Marcæ 3. uncia 1.

⁶⁶ Abierant] Sic bene prima editio et Sigonius. In Gronoviana editioni-

bus legitur abierunt.

⁶⁷ Ver primum ex domo excivit] Satis intelligitur hæc dici de Gallis. Res tamen clarior esset, si eorum nomen diserte exprimeretur.

pervenerant, quum Eumenes ad Sardes undique exercitum U. C. 585.
 contraxerat. Ibi et Romani Solovettium ducem Gallorum A. C. 167.
 Synnadis adlocuti, et Attalus cum eis profectus; sed castra
 Gallorum intrare eum non placuit, ne animi ex disceptatione
 irritarentur. P. Licinius cum regulo Gallorum est locutus,
⁶⁸ retulitque, ferociorem eum deprecando factum. ut mirum
 videri posset, inter tam opulentos reges, Antiochum Ptole-
 mæumque, tantum legatorum Romanorum verba valuisse,
 ut extemplo pacem facerent; apud Gallos nullius momenti
 fuisse.

XXXV. Romam primum reges captivi, Perseus et Gen-
 tius, in custodiam cum liberis abducti; dein turba alia cap-
 tivorum: tum quibus Macedonum denunciatum erat, ut
 Romam venirent, principumque Græciæ. nam hi quoque
 non solum præsentibus exciti erant, sed etiam, si qui apud
 reges esse dicebantur, literis arcessiti sunt. Paullus ipse Paulus Ro-
 post dies paucos regia nave ingentis magnitudinis, quam mam appel-
 sexdecim versus remorum agebant, ornata Macedonicis spo- lit, dein
 liis, non insignium tantum armorum, sed etiam regiorum Anicius, et
 textilium, adverso Tiberi ad urbem est subvectus, completis Octavius.
 ripis obviam effusa multitudine. Paucos post dies Anicius
 et Octavius classe sua advecti. Tribus iis omnibus decre-
 tus est ab senatu triumphus: mandatumque Q. Cassio præ- Triumphus
 tori, cum tribunis plebis ex auctoritate Patrum ageret, ro- iis decretus
 gationem ad plebem ferrent, ut iis, quo die urbem trium- a senatu.
 phantes inveherentur, imperium esset. Intacta invidia me-
 dia sunt: ad summa ferme tendit. nec de Anicii, nec de
 Octavii triumpho dubitatum est: Paullum, cui ipsi quoque Trium-
 se comparare erubuissent, obtrectatio carpsit. Antiqua phum Paul-
 disciplina milites habuerat; de præda parcius, quam spera- lo militas
 verant ex tantis regiis opibus, dederat nihil relicturis⁶⁹, (si abrogare
 aviditati indulgeretur) quod in ærarium deferret. Totus volunt.
 Macedonicus exercitus imperatori erat neglegenter adfutu-
 rus comitiis ferendæ legis. Sed eos Ser. Sulpicius Galba,
 qui tribunus militum secundæ legionis in Macedonia fuerat,
 privatim imperatori inimicus, prensando ipse, et per suæ
 legionis milites sollicitando, stimulaverat, ut frequentes ad
 suffragium adessent: *Impcriosum ducem et* ⁶⁹ *malignum anti-*
quando rogationem, quæ de triumpho ejus ferretur, ulcisceren-
tur. plebem urbanam secuturam esse militum judicia. Pec-
uniam illum dare non potuisse, ⁷⁰ *militem honorem dare posse?*
ne speraret ibi fructum gratiæ, ubi non meruisset.

⁷ tam del. Gron. Crev. ⁸ relicturus Eæd.

⁶⁸ Retulitque ferociorem] Vid. quæ
 annotavimus supra ad c. 20.

⁶⁹ Malignum] Nimis parcum.

⁷⁰ Militem honorem dare posse] De

hoc loco variant admodum doctissimo-
 rum quoque interpretum sententiæ.
 Nobis nihil melius videtur, quam quod
 Sigonio placuit: *militem honorem dare*

U. C. 585.
A. C. 167.

Ser. Galba
dissuadet
legem de
triumpho
Paulli.

XXXVI. His incitatis, quam in Capitolio rogationem eam Ti. Sempronius tribunus plebis ferret, ⁷¹ et privatis lege dicendi locus esset, nec^a ad suadendum, ut in re minime dubia, quisquam procederet; Ser. Galba repente processit, et a tribuno postulavit, *Ut, quoniam hora jam octava diei esset, nec satis temporis ad demonstrandum haberet, eos L. Aemilium non juberent triumphare, in posterum diem differrent, et mane eam rem agerent. Integro sibi die ad causam eam orandam opus esse.* Quam tribunus dicere eo die, si quid vellet, juberet, in noctem rem dicendo extraxit, referendo admonendoque, *Exacta acerbe munia militiæ, plus laboris, plus periculi, quam desiderasset res, injunctum; contra in præmiis, in honoribus, omnia artata. militiamque, ⁷² si talibus succedat ducibus, horridiorem asperioresque bellantibus; eandem victoribus inopem atque inhonoratam futuram. Macedonas in meliore fortuna, quam milites Romanos, esse. Si frequentes postero die ad legem antiquandam adessent, intellecturos potentes viros, non omnia in ducia, aliquid et in militum manu esse.* His vocibus incitati, postero die milites tanta frequentia Capitolium compleverunt, ut aditus nulli præterea ad suffragium ferendum esset. Intro vocatæ primæ tribus quum antiquarent concursus in Capitolium principum civitatis factus est, *Indignum facinus esse, clamitantium, L. Paullum, tanti belli victorem dispoliari^b triumpho. obnoxios imperatores tradi licentiæ atque avaritiæ militari: ⁷³ in uno nimis se per ambitionem peccare. Quid, si domini milites imperatoribus inponantur?* In Galbam pro se quisque probra ingerere. Tandem, hoc tumultu sedato, M. Servilius, qui consul et magister equitum fuerat, ut de integro eam rem agerent, ab tribunis petere, dicendique sibi ad populum potestatem facerent. Tribuni, quum ad deliberandum secessissent, victi auctoritatibus principum, de integro agere coeperunt, revocatuosque se easdem tribus renunciarunt, si M. Servilius alique privati, qui dicere vellent, dixissent.

^a [nec] Crev. ^b despoliari Gron. Crev.

non posse. Intellige autem non posse militem, quia non vult; quemadmodum imperatorem arguit Galba jactasse non posse se pecuniam dare, quum revera nollet.

⁷¹ *Et privatis lege dicendi locus esset, nec ad suadendum*] Particula nec merito addita a Sigonio est. Recte quoque Gronovius monet legendum, et privatis de lege dicendi locus esset, id est, suadendi dissuadendive legem. Denique quum vetus exemplar habuerit, ut in re minime dubia si quisquam, idem Gronovius suspicatur, ut in re minime dubiosa, quisquam: et firmat conjecturam suam auctoritate Gellii,

qui voce dubiosus usus est non semel. At nos illa auctoritas non frangit, nec facile ex sequiore ævo ductam vocem in Livium admittimus.

⁷² *Si talibus succedat ducibus*] Si hæc sana sunt, sensus erit: si talibus ducibus res prospere succedant, si tales duces honore et præmiis augeantur.

⁷³ *In uno nimis se per ambitionem peccare*] Amplectimur emendationem Gronovii: *ultra nimis sæpe per ambitionem peccari. Ultra*, id est, etiam quum nihil cogat. *Ambitionem* intellige, ut sæpe alias, pravam et intempestivam gratiæ vulgi captationem.

XXXVII. Tunc Servilius: *Quantus imperator L. Aemilius fuerit, Quirites, si ex alia re nulla aestimari possit, vel hoc satis erat, quod, quam tam seditiosos et leves milites, tam nobilem, tam temerarium, tam eloquentem ad instigandam multitudinem inimicum in castris haberet, nullam in exercitu seditionem habuit. Eadem severitas imperii, quam nunc oderunt, tunc eos continuit. Itaque, antiqua disciplina habiti,⁷⁴ neque fecerunt. Ser. quidem Galba, si in L. Paulo accusando tirocinium ponere, et documentum eloquentiae dare voluit, non triumphum impedire debuit, quem, si nihil aliud, senatus justum esse judicaverat: sed⁷⁵ postero die, quam triumphatum est, privatum eum^c visurus esset, nomen deferret, et legibus interrogaret; aut serius paullo, quam primum magistratus ipse cepisset, diem diceret, inimicum ad populum accusaret. Ita et pretium recte facti triumphum haberet L. Paullus pro egregie bello gesto; et pomam, si quid et vetere gloria sua et nova indignum fecisset. Sed videlicet,⁷⁶ cui crimen nullum, nullum^d probum dicere poterat, ejus obtrectare laudes voluit. Diem integrum hesterno die ad accusandum L. Paulum petiit: quatuor horas, quantum supererat diei, dicendo absumsit. Quis unquam tam nocens reus fuit, cujus vitia vitae tot horis expromi non possent? Quid interim objecit, quod L. Paulus, si causam dicat, negatum velit? Duas mihi aliquis conciones parumper faciat: unam militum Macedonicorum; puram alteram, integrioris judicii,⁷⁷ et a favore et odio, universo judicante populo Romano. Apud concionem togatam et urbanam prius⁷⁸ reus agatur. Quid apud Quirites Romanos, Ser. Galba, diceret? ⁷⁹ illa enim tibi tota abscisa oratio esset: ⁸⁰ in statione severius et intentius institisti; vigiliæ acerbius et ⁸¹ diligentius circumitasti; ⁸² operis plus, quam antea, fecisti, ⁸³ quem ipse imperator et exactor circumitasti; eodem die et iter*

U. C. 586.
A. C. 167.
Servillii oratio pro triumpho.

^c cum L. cum Gron. Crev.

^d [nullum] Crev.

⁷⁴ *Neque fecerunt*] Rescribit Alb. Rubenius, assentiente Gronovio, tunc quiverunt: quæ conjectura eo probabilior est, quod præcedit vox *habiti*, cujus duæ ultimæ litteræ potuerunt absorbere duas a quibus incipit tunc.

⁷⁵ *Postero die quam triumphatum est, privatum quam visurus esset*] Respondit Sigonius cum pro eum. Sed et assensu cum Gronovio est in et: postero die quam triumphatum, et privatum cum visurus esset.

⁷⁶ *Cui crimen nullum, nullum probum dicere poterat*] Nullum semel tantum in vetusto codice erat. Gemmarit Sigonius. Sed et inalterans cunctis nullum crimen.

⁷⁷ *Et a favore et odio*] Legimus et a favore et ab odio.

⁷⁸ *Reus agatur*] Hand videmus, cur

hoc displicuerit Mureto, qui dubitanter quidem, sed tamen subjicit: *res agatur*. Sic agit hoc loco Servilius, quasi Paulus a Galba accusaretur ad populum.

⁷⁹ *Illam enim*] Pronomen *illa* intelligi debet de iis quæ sequuntur. Sensus est: jam nihil omnino diceres ex iis quæ mox memoraturus sum: frustra in eum hæc jaceres: in statione severius et diligentius institisti, etc.

⁸⁰ *Operis plus, quam antea, fecisti, quem ipse imperator . . . circumitasti*] Toto hoc in loco aliquid vitiatum est. Quæ enim in secunda persona dicuntur, alia ad imperatorem spectant, alia ad militem. Libentius mutaremus verba ad imperatorem pertinentia, legere musque: *institisti, circumitasti, ducisti* et.

U. C. 586. "fecisti, et in aciem ex itinere duxisti. Ne victorem quidem te
A. C. 167. "adquiescere passus est: statim ad persequendos hostes duxit.
"Quam te praeda partienda locupletem facere posset, pecuniam
"regiam translaturus in triumpho est, et in ararium laturus."
Hæc sicut ad militum animos stimulandos aliquem aculeum habent, qui parum licentiæ, parum avaritiæ suæ inservitum censerent; ita apud populum Romanum nihil valuissent: qui, ut vetera atque audita a parentibus suis non repetat, quæ ambitione imperatorum clades acceptæ sint, quæ severitate imperii victoriæ partæ, proximo certe Punico bello, quid inter M. Minucium magistrum equitum et Q. Fabium Maximum dictatorem interfuerit, meminit. ⁸¹Itaque accusatorem id scire potuisse, et supervacaneam defensionem Paulli fuisse. Transeat ad alteram concionem: nec Quirites vos, sed milites videor adpellaturus, si nomen hoc saltem ruborem incutere, et verecundiam aliquam imperatoris violandi adferre possit.

XXXVIII. Equidem ipse aliter adfectus animo sum, qui apud exercitum mihi loqui videar, quam paullo ante eram, quam ad plebem urbanam spectabat oratio. ⁸²Quid etiam dicitis, milites? Aliquis est Romæ, præter Persea, qui triumphari de Macedonibus nolit? et eum non iisdem manibus discerpitis, quibus Macedonas vicistis? Vincere vos prohibuisset, si potuisset, qui triumphantes urbem intrare prohibet. Erratis, milites, si triumphum imperatoris tantum, et non militum quoque et universi populi Romani, esse decus censetis. ⁸³Non unius hoc Paulli. Multi etiam, qui ab senatu non impetrarunt triumphum, in monte Albano triumpharunt. Nemo L. Paullo magis eripere decus perfecti belli Macedonici potest, quam C. Lutatius primi Punici belli, quam P. Cornelio secundi, ⁸⁴quam illis, qui post eos triumphaverunt. Nec L. Paullum minorem aut majorem imperatorem triumphus faciet. militum magis in hoc universique populi Romani fama agitur. primum ⁸⁵ne invidiæ et ingrati animi adversus clarissimum quemque civem opinionem habeat, et imitari in hoc populum Atheniensem, lacerantem invidia principes suos, videatur. Satis peccatum in Camillo a majoribus vestris est, quem tamen ante receptam per eum a Gallis urbem viola-

* quam [decora cuiusque sua] illis qui [ante postea eos] triumphaverunt. Crev.

⁸¹ Itaque accusatorem] Hic aliquid est quod offendat. Legit Gronovius: itaque et accusator id scire potuisset, et supervacanea Paulli defensio fuisset. Nos aliquid Livio dignius desideramus.

⁸² Quid etiam dicitis] Lege cum Mureto, quid enim.

⁸³ Non unius hoc Paulli. Multi etiam . . . in monte Albano triumpharunt] Hæc manca esse cuius patet. Credi-

mus aliqua excidisse, et asteriscum apponendum esse post nomen Paulli.

⁸⁴ Quam [decora cuiusque sua] illis qui [ante postea eos] triumphaverunt] Hunc locum in vetere exemplari mutilum, utcumque expletum habes ex Gronovii fere sententia. Vetus scriptura nihil aliud habuit, nisi quam illis qui triumphaverunt.

⁸⁵ Ne invidiæ et ingrati animi] Mallemus invidi.

runi : satis insuper a vobis in P. Africana. *Literni domicilium* U. C. 582.
et sedem fuisse domitoris Africae! ⁹⁶ *Literni sepulcrum ostendi!* A. C. 167.
Erubescamus, gloria si par illis viris L. Paullus, injuria vestra
conspicetur. Hæc igitur primum infamia deleatur, fœda apud
alias gentes, damnoxa apud nostros. Quis enim aut Africani,
aut Paulli, similis caso in ingrata et inimica bonis civitate ve-
let? Si infamia nulla esset, et de gloria tantum ageretur, qui
 tandem triumphus non communem nominis Romani gloriam ha-
 bet? Tot de Gallis triumphi, tot de Hispanis, tot de Pœnis,
 ipsorum tantum imperatorum, an populi Romani, dicuntur?
 Quomodo non de Pyrrho modo, nec de Hannibale, sed
 de Epirotis Karthaginensibusque triumphus acti sunt; sic non
 M. Curius tantum, nec P. Cornelius, sed Romani triumphar-
 unt. Militum quidem propria est causa; qui et ipsi laureati,
 et quisque donis, quibus donati sunt, insignes, ⁹⁷ triumphum nomine
 cient, suasque et imperatoris laudes eamentes per urbem incedunt.
 Si quando non deportati ex provincia milites ad triumphum
 sint, fremunt: et tamen tum quoque se absentes, quod suis ma-
 nibus parva victoria sit, triumphare credunt. Si quis vos in-
 terroget, milites, ad quam rem in Italiam deportati, et non statim,
 confecta provincia, dimissi sitis? quid Romam frequentes sub sig-
 nis veneritis, quid moremini hic, et non diversi domos quisque
 abeatis vestras? quid aliud respondeatis, quam vos triumphantes
 videri velle? ⁹⁸ Vos certe victores conspici velle debebatis.

XXXIX. Triumphatum nuper de Philippo, patre hujus, et
 de Antiocho est. ambo regnabant, quum de his triumphatum est.
 De Persæo capto, in urbem cum liberis abducto, non triumphabi-
 tur? Quod si in curru scandentes Capitolium, auratos purpura-
 toque, ex inferiore loco L. Paullus in turba togatorum unus pri-
 vatus interroget: L. Anici, Cn. Octavi, utrum vos digniores
 triumpho esse, an me, censetis? currum ei cessuri, et præ pudore
 videntur insignia ipsi sua tradituri. Et vos Gentium, quam Per-

⁹⁶ *Literni sepulcrum ostendi! Erubescamus, gloria si par* Hæc parum sana esse monet Gronovius, et in emendando multum audet. Sic enim hæc omnia refingit: *actis insuper nos in P. Africana, Literni domicilium et sedem fuisse domitoris Africae, Literni sepulcrum ostendi, erubescimus. Gloriam per illis viris L. Paullus, injuria etiam vestra exagrabatur?* Nobis hæc emendatio minime blanditur. Malumus locum intactum relinquere. Tantummodo notam admirationis addidimus, ut hic esse sensus intelligatur: Quam pudendum nobis est, *Literni domicilium et sedem fuisse domitoris Africae! Literni sepulcrum ostendi!* Non raro

per vehementem affectum suppressitv integrum orationis membrum. Virgil. *Æn. l. l. Mene Iliacis occumbere campis Non potuisse!*

⁹⁷ *Triumphum nomine cient*] Incitantis sepius, *io triumpho*. Horatius, *Od. 2. l. IV. io triumpho, Non somel dicemus, io triumpho, Civitas omnia*.

⁹⁸ *Vos certe victores conspici velle debebatis*] Insulsa et ingrata repetitio. Non possumus credere hæc sic a Livio, sine ulla necessitate, sine ullo lepore, ineulcata esse. Vel totum hoc deleri oportet, vel alio rejici. Sed quoniam apte transferri possit, non satis certo reperimus.

U. C. 368. *sea, duci in triumphum mavultis, Quirites, et de accessione potius belli, quam de bello, triumphari? Et legiones ex Illyrico laureatæ urbem inibunt, et navales socii? Macedonica legiones, suo abrogato, triumphos alienos spectabunt?* ⁸⁹ *Quid deinde tam optimæ prædæ, tam opulentæ victoriæ spoliis fiet? Quomam abdentur illa tot millia armorum, detracta corporibus hostium? an in Macedonia remittentur? Quo signa aurea, marmorea, eburnea, tabulæ pictæ, textilia, tantum argenti cælati, tantum auri, tanta pecunia regia? An noctu, tamquam furtiva, in ærarium deportabuntur? Quid illud spectaculum maximum, nobilissimus opulentissimusque rex captus, ubi victori populo ostendetur? Quos Syphax rex captus, accessio Punici belli, concursus fecerit, plerique meminimus. Perseus rex captus, Philippus et Alexander filii regis, tanta nomina, subtrahentur civitatis oculis? Ipsum L. Paullum, bis consulem, domitorem Græciæ, omnium oculi conspiciere urbem curru ingredientem avent. Ad hoc fecimus consulem, ut bellum,* ⁹⁰ *per quadriennium ingenti etiam pudore nostro tractum, perficeret. cui sortito provinciam, cui proficiscenti præ-sagientibus animis victoriam triumphumque destinavimus, ei victori triumphum negaturi? et quidem non homines tantum, sed Deos etiam suo honore fraudaturi? Diis quoque enim, non solum* ⁹¹ *hominibus, debetur. Utrum majores vestri omnium magnarum rerum et principia exorsi ab Diis sunt,* ⁹² *et finem eum statuerunt? Consul, proficiscens, prætoræ,* ⁹³ *paludatis lictoribus, in provinciam et ad bellum, vota in Capitolio nuncupat: victor, perpetrato eodem, in Capitolio triumphans ad eosdem Deos, quibus vota nuncupavit, merita dona populi Romani traducit. pars non minima triumphi est victimæ præcedentes; ut adpareat, Diis grates agentem imperatorem ob rempublicam bene gestam redire. Omnes illas victimas,* ⁹⁴ *quas traducendas in triumpho vindicavit, alias alio cædente, mactate. illas quidem epulas senatus, quæ nec privato loco, nec publico profano, sed in Capitolio eduntur,* ⁹⁵ *utrum hominum voluptatis causa, an Deorum hominumque, auctore Ser. Galba, turbaturi estis? L. Paulli triumpho portæ clauduntur? Rex Macedonum Perseus cum liberis et turba aliis*

⁸⁹ *Quid deinde tam optimæ prædæ, tam opulentæ victoriæ spoliis fiet?* Morito rescribit Gronovius tam optimæ prædæ: quomodo et dedit Sigonius in editione tertia, teste Heurnio.

⁹⁰ *Per quadriennium*] Imo per triennium. Vid. not. 7. ad c. 41. infra.

⁹¹ *Hominibus debetur. Utrum majores*] Scribe cum Gronovio: *Diis quoque enim, non solum hominibus debetur triumphus. Majores vestri.*

⁹² *Et statim cum statuerunt*] Nempe deos.

⁹³ *Paludatis lictoribus*] Emendat

Gronovius, *paludatus cum lictoribus.* Vid. not. 46. ad l. XLI. c. 10.

⁹⁴ *Quas traducendas in triumpho vindicavit*] Vitium manifestum. Gronovius legendum putat, *quas traducendas in triumpho locavit*: satis belle, si modo intelligatur Paullus victimas non modo traducendas in triumpho, sed et præbendas locasse.

⁹⁵ *Utrum hominum voluptatis causa, an deorum hominumque*] Non hæc sincera nobis videntur. Fortasse legere possumus: *non hominum voluptatis causa, sed deorum honoris.*

captivorum, spolia Macedonum, citra flumen relinquentur? L. U. C. 585.
Paulus privatus, tamquam rure rediens, a porta domum ibit. A. C. 167:
⁹⁶ *Et tu, centurio, miles, quid de imperatore Paulo senatus de-*
cerit? potius, quam quid Ser. Galba fabuletur, audi: et hoc di-
cere me potius, quam illum, audi. Ille nihil, præterquam loqui,
et ipsum maledice ac maligne, didicit: ego ter et vicies cum
hoste per provocationem pugnavi: ex omnibus, cum quibus ma-
nam conserva, spolia retuli. insigne corpus honestis cicatricibus,
omnibus adverso corpore exceptis, habeo. Nudasse deinde se Servilius
dicitur, et, quo quæque bello vulnera accepta essent, retulisse. nudat cor-
quæ dam ostentat, adaperitis forte, quæ velanda erant, tumor pus et vul-
inguinum proximis risum movit. Tum, Hoc quoque, quod ri- nera osten-
detis, inquit, in equo dies noctesque persedendo habeo: nec magis tat.
me ejus, quam cicatricum harum, pudet poenitetque; quando num-
quam mihi impedimento ad rempublicam bene gerendam domi
militiæque fuit. Ego hoc ferro sæpe vexatum corpus vetus miles
adolescentibus militibus ostendi. Galba nitens et integrum
denudet. Revocate, si videtur, tribuni, ad suffragium tribus; ego
ad vos, milites,

* * *

XL. Summam omnis captivi auri argentique translati
⁹⁷ sestertiū millies ducenties fuisse, Valerius Antias tradit:
⁹⁸ quæ haud dubie major aliquanto summa ⁹⁹ ex numero
 plaustrorum ponderibusque auri, argenti, generatim ab ipso
 scriptis, efficitur. Alterum tantum aut in bellum proximum

f decrevit Gron. Crev.

⁹⁶ *Et tu, centurio, miles]* Lege cum Gronovio: *At tu, centurio, miles, quid senatus decrevit... audi.* In iis quæ sequuntur, et hoc dicere me potius quam illum audi, facile pateremur reddi hæc verba, hoc dicere, tanquam nec satis clara, et inutilia.

⁹⁷ *Sestertiū millies ducenties]* Id est, sestertios 120000000. libras argenti pondo Romanas 300000. marcas nostrates 468750.

⁹⁸ *Quæ haud dubie major aliquanto summa]* Lege cum Gronovio quæ. Ceterum quod hic observat Livius, summam a Valerio Antiate notatam minorem justo esse, id adstruit ex ceteris quoque scriptoribus. Ex Plutarcho, ut videre licet in iis quæ ex illo desumpta inseruimus supplementi loco, solum aurum argentumque signatum ab illa summa non multum abit. Velleius l. I. scribit Æmilium bis milles centies ærario intulisse. Plinius l. XXXIII. c. 3. bis milles trecenties. Sic enim legendum esse contendit Clar. Harduinus. Et sane maximam fuisse

illam pecuniam necesse est, quæ populo Romano finem attulerit tributorum, ut habet Cic. l. II. de Off. n. 76. cui adstipulantur Plinius loco memorato, et Plutarchus in Paulo. Cave tamen mutes in Livio notam numeri, quod voluit Gronovius. Ideo enim carpit Valerium noster, quia numerum parum accurate notatum iudicavit.

⁹⁹ *Ex numero plaustrorum]* Non est verisimile plaustris aurum argentumque transvectum: nec ita Plutarchus, qui et signatos nummos, et omnia aurea argenteaque vasa ab hominibus gestata esse memorat. Ergo libenter cum Perizonio reponeremus *Philippeorum*; vel, quomodo magis placet Jac. Gronovio, *ph. aureorum*, quæ ex scriptura facile vulgata manare potuit. Certe frequens usus Philippeorum apud Græcās et Asiaticas nationes; frequens item eorum mentio in triumphis quos Romani ex illis gentibus egerunt. Vid. supra XXXIV. 52. XXXVII. 59. XXXIX. 5. etc.

U. C. 585. *ex Capitolio prope⁸ jam expirantem veni: neque ex tanta*
 A. C. 167. *stirpe liberum superest, qui L. Æmilii Paulli nomen ferat.*
Duos enim, tamquam ex magna progenie liberorum in adoptio-
nem datos, Cornelia et Fabia gens habent; Paulli in domo,
præter se, nemo superest. Sed hanc cladem domus meæ vestra
felicitas et secunda fortuna publica consolatur.

XLII. Hæc, tanto dicta animo, magis confudere audien-
 tium animos, quam si miserabiliter orbitatem suam deflendo
 locus esset. Cn. Octavius Kalendis Decembribus de rege
 Perseo navalem triumphum egit. Is triumphus sine cap-
 tivis fuit, sine spoliis. Dedit sociis navalibus in singulos
 10 denarios septuagenos quinos; gubernatoribus, qui in na-
 vibus fuerant, duplex; 11 magistris navium quadruplex.
 Senatus deinde habitus est. Patres censuerunt, ut Q. Cas-
 sius Persea regem cum Alexandro filio Albam in custodiam
 duceret; comites, pecuniam, argentum, instrumentum quod
 haberet. Bitis, regis Thracum filius, cum obsidibus in custo-
 diam Carseolos est missus. Ceteros captivos, qui in triumpho
 ducti erant, in carcerem condi placuit. Paucos post dies,
 quam hæc acta, legati ab Cotye rege Thracum venerunt,
 pecuniam ad redimendum filium aliosque obsides adportan-
 tes. Eis, in senatum introductis, et 12 id ipsum argumenti
 prætendentibus orationis, non sua voluntate Cotyn bello
 juvisse Persea, quod obsides dare coactus esset, orantibus-
 que, ut eos pretio, quantum ipsi statuissent Patres, redimi
 paterentur, responsum ex auctoritate senatus est: *Populum*
Romanum meminisse amicitiae, quæ cum Cotye, majoribusque
ejus, et gente Thracum fuisset. Obsides datos crimen, non
criminis defensionem, esse: quum Thracum genti ne quietus
quidem Perseus, nedum bello Romano occupatus, timendus
fuerit. Ceterum, etsi Cotys Persei gratiam prætulisset amici-
tiae populi Romani, magis, quid se dignum esset, quam quid
merito ejus fieri posset, æstimaturum: filium atque obsides
ei remissurum. Beneficia gratuita esse populi Romani: pre-
tium eorum malle relinquere in accipientium animis, quam
præsens exigere. Legati nominati, T. Quinctius Flamininus,
 C. Licinius Nerva, M. Caninius Rebilus, qui obsides in
 Thraciam reducerent: et Thracibus munera data in singu-

Triumphus
 navalis Cn.
 Octavii.

Perseus Al-
 bam mis-
 sus.

⁸ *ex curru ex Capitolio ad alterum prope etc.* Gron. *curru in* [Capitolium] *ex Ca-*
pitolio [ad alterum] *prope etc.* Crev.

ad alterum prope jam expirantem]
 Unicum exemplar habuit *currum ex*
Capitolio prope jam expirantem. Cor-
 rexit et supplevit Ursinus.

10 *Denarios septuagenos quinos]*
 Uncias argenti 9. grossos, ut vocant, 3.

11 *Magistris navium]* Vid. not. 39.
 ad l. XLIII. c. 8.

12 *Id ipsum argumenti prætendenti-*
bus orationis] Lege cum Gronovio
orationi. Quum dicerent Cotyn non
 sua voluntate juvisse Persea, id ipsum
 argumenti prætendebant orationi, sive
 eo ipso argumento fidem facere cona-
 bantur orationi suæ, quod obsides dare
 coactus esset.

los ¹³ binām millium seris. Bitis, cum ceteris obsidibus a Car- U. C. 385.
 seolis arcessitus, ad patrem cum legatis missus. Naves re- A. C. 167.
 giae, captae de Macedonibus ¹⁴ inusitatae ante magnitudinis,
 in campo Martio subductae sunt.

XLIII. Haerente adhuc, non in animis modo, sed pene
 in oculis, memoria Macedonici triumphi, L. Anicius ¹⁵ Qui- L. Anicii
 rinalibus triumphavit de rege Gentio Illyriisque. Similia triumphus
 omnia magis visa hominibus, quam paria. minor ipse impe-
 rator, et nobilitate Anicius cum Æmilio, et jure imperii
 praetor cum consule conlatus: non Gentius Perseo, non
 Illyrii Macedonibus, non spolia spoliis, ¹⁶ non pecunia pec-
 uniae, non dona donis comparari poterant. Itaque sicut
 praefalgebat huic triumphus recens; ita adparebat ipsum
 per se intuentibus nequaquam esse contemnendum. Per-
 domuerat intra paucos dies, terra marique ferocem, locisque
 munitis fretam, gentem Illyriorum: regem regiaeque omnes
 stirpis ceperat: ¹⁷ transtulit in triumphum multa militaria
 signa, spoliaque alia, et supellectilem regiam: ¹⁸ auri pondo
 viginti et septem, argenti decem et novem pondo: ¹⁹ dena-
 rium tria millia, et ²⁰ centum viginti millia Illyrii argenti.
 Ante currum ducti Gentius rex cum conjuge et liberis,
 et Caravantius frater regis, et aliquot nobiles Illyrii. De
 praeda militibus in singulos ²¹ quadragenos quinos denarios,
 duplex centurioni, triplex equiti, sociis nominis Latini quan-
 tum civibus, et sociis navalibus dedit quantum militibus.
 Laetior hunc triumphum est secutus miles, multisque dux
 ipse carminibus celebratus. ²² sestertium ducenties ex ea
 praeda redactum esse, auctor est Antias, praeter aurum ar-

^b pondo del. Gron. Crev.

¹³ *Binām millium aris*] Marca-
 rum argenti nostratum 3. unciarum 1.

¹⁴ *Inusitatae ante magnitudinis*] Si-
 ve vulgatam lectionem sequare, sive
 cum Gronovio emendes *invisitatae*, uti-
 que intelligendum est, Romanis. Nam
 notae sunt, nec ignorare eas potuit Li-
 vius, Hieronis * navis quae viginti or-
 dinibus remorum ageretur; Ptolemæi
 Philadelphi duae, quae triginta remo-
 rum ordinibus; Philopatoris, quae qua-
 draginta: de quibus Athenæus l. V.

¹⁵ *Quirinalibus*] Quirinalia celebra-
 bantur Februarii mense, a. d. XIII.
 Kal. Martias, in honorem Quirini,
 seu Romuli. Vid. Festum in voce *Qui-
 rinalia*, et Ovid. l. II. Fast.

¹⁶ *Non pecunia pecunia*] Emenda-
 tio Sigonil. Vetus lectio fuit: *non pec-
 unia Macedonica*.

¹⁷ *Transtulit in triumphum*] Lege
 cum Gronovio *in triumpho*: sic enim
 semper Livius, et Grammaticae ratio
 postulat.

¹⁸ *Auri viginti et septem . . pondo*] Marcos nostrates 42. semuncias 3. *Ar-
 genti decem et novem*. Marcos 29. un-
 cias 5. semunciam 1. Merito observat
 Gronovius hanc summam perexiguam
 esse, et aliquid fortasse vittae esse in nu-
 meris.

¹⁹ *Denarium tria millia*] Marcos
 argenti 46. uncias 7.

²⁰ *Centum viginti millia Illyrii ar-
 genti*] Non abs re suspicatur Dejatiis
 hic designari Victoriatus, quos ex Illy-
 rico primum advectos esse memorat
 Plinius, l. XXXIII. c. 3. Victoriatus.
 autem erat quinarus, sive dimidia pars
 denarii. Itaque centum viginti millia
 Victoriatorum efficiunt marcas argenti
 937. uncias 4.

²¹ *Quadragenos quinos denarios*].
 Uncias argenti 5. grossos, ut vocant, 5.

²² *Sestertium ducenties*] Libras ar-
 genti Romanas 50000. marcas Parisi-
 enses 78125.

U. C. 585.
A. C. 167.

Gentius
cum suis
Spoletium
missus,
tum Igu-
vium.

Comitia.

Prusias rex
Romam ve-
nit.

gentiumque, quod in aerarium sit latum: quod quia unde redigi potuerit, non adparebat, auctorem pro re posui. Rex Gentius cum liberis, et conjuge, et fratre Spoletium in custodiam ex senatusconsulto ductus, ceteri captivi Romæ in carcerem coniecti: recusantibusque custodiam Spoletinis, ²³ Igiturviu reges traducti. Reliquum ex Illyrico prædæ ducenti viginti lembi erant; de Gentio rege captos eos Corcyraeis, et Apolloniatis, et Dyrrachinis Q. Cassius ex senatusconsulto tribuit.

XLIV. Consules eo anno, agro tantum Ligurum populo, ²⁴ quum hostes exercitus nunquam eduxissent, nulla re memorabili gesta, Romam ad magistratus subrogandos redierunt; et primo comitali die consules creantur M. Claudium Marcellum, C. Sulpicium Gallum. Deinde prætores postero die L. Julium¹, L. Appuleium Saturninum, A. Licinium Nervam, P. Rutilium Calvum, P. Quinctiliu Varum, M. Fonteium. His prætoribus duæ urbanæ provincie sunt decretae, duæ Hispaniæ, Sicilia ac¹ Sardinia. Intercalatum eo anno: postridie Terminalia ²⁵ intercalares fuerunt. Augur eo anno mortuus est C. Claudius: in ejus locum augures legerunt T. Quinctium Flamminum. et flamen Quirinalis mortuus ²⁶ Q. Fabius Pictor. Eo anno rex Prusias venit Romam cum filio Nicomede. Is, magno comitatu urbem ingressus, ad forum a porta tribunaliæque Q. Cassii prætoris perrexit: concursuque undique facto, *Deos, qui urbem Romam incolerent, senatumque et populum Romanum salutatum se dixit venisse: et gratulationem, quod Persea Gentiumque reges vicissent; Macedonibusque et Illyris in ditionem redactis, auxissent imperium.* Quum prætor senatum ei, si velit, eo die daturum dixisset; biduum petiit, quo templa Deum urbemque et hospites amicosque videret. Datus, qui circumduceret eum, L. Cornelius Scipio quaestor; qui et Capuam ei obviam missus fuerat: et aedea, quæ ipsum comitesque ejus benigne reciperent, conductæ. Tercio post die senatum adit; gratulatus victoriam est; merita sua in eo bello commemoravit; petiit, *Ut votum sibi solvere, Romæ in Capitolio decem majores hostias, et Præneste unam Fortunæ, liceret. ea vota pro victoria populi Romani esse. Et ut societas secum renovaretur; agerque sibi, de rege Antiocho captus, quem nulli datum a populo Romano Galli possiderent,*

¹ Corcyreis Gron. Crev.

² Julium l. Livium Ead.

¹ et Ead.

²³ Igiturviu] Recte Sigonius et Turnebus Iguvium. Reges intellige Gentium cum uxore et omni stirpe.

²⁴ Quum hostes exercitus nunquam eduxissent] Magis placeret nunquam.

²⁵ Intercalares] Vel excidit, vel in-

telligenda est vox Kalendæ. Vid. supra l. XLIII. c. 11.

²⁶ Q. Fabius Pictor] Huic prænomen dabatur in veteri exemplari M. Mutavit Sigonius ex l. XXXVII. c. 47.

deretur. Filium postremo Nicomedem senatui commenda- U. G. 204.
A. G. 197.
vit. Omnium, qui in Macedonia imperatores fuerant, fa-
vorem est adiutus. Itaque cetera, quae petebat, concessa: de
agro responsum est, *Legatos ad rem inspicendam missuros.*
Si ager populi Romani fuisset, nec cuiquam datus esset, dig-
nissimum eo dono Prusiam habituros esse. Si autem Antiochi
non fuisset, eo ne populi quidem Romani factum adparere:
aut, si datus Gallis esset, ignoscere Prusiam debere, si ex nul-
lius injuria quidquam ei datum vellet populus Romanus. ²¹ *Ne*
quod datur quidem, gratum esse donum posse, quod eum, qui
det, ubi vellet, ablaturum esse sciat. Facile Nicomedis com-
mentationem accipere. Quanta cura regum amicorum liberos
tueatur populus Romanus, documento Ptolemæum Aegypti re-
gem esse. Cum hoc responso Prusias est dimissus. ²² *Mu-*
nera ei ex ²³ *sestertiis jussa dari, et vasorum argenteorum*
²⁴ *pondo quinquaginta. et filio regis Nicomedi ex ea summa*
munera dari censuerunt, ex qua Masgabæ filio regis Masi-
nissæ data essent: et ut victimæ aliaque, quæ ad sacrificium
pertinerent, seu Romæ, seu Præneste inmolare vellet, regi
ex publico, sicut magistratibus Romanis, præberentur: et
ut ex classe, quæ Brundisii esset, naves longæ viginti ad-
signarentur, quibus uteretur, donec ²⁵ *ad classem, dono da-*
tam ei, rex pervenisset. L. Cornelius Scipio ne ab eo abs-
cederet, sumtumque ipsi et comitibus præberet, donec na-
vem ²⁶ *conscendisset.* ²⁷ *Mire lætum et ea benignitate in*
se populi Romani regem fuisse, ferunt: munera sibi ipsum
emisse; filium jussisse donum populi Romani accipere.
Hæc de Prusia nostri scriptores. ²⁸ *Polybius, eum regem* Prusie vi-
litas.
indignum majestate nominis tanti, tradit; pileatum, capite
raso, ²⁹ *obviam ire legatis solitum, libertumque se populi*
Romani ferre; et ideo insignia ordinis ejus gerere. Romæ

²¹ asteriscum ponit post *sestertiis* Gron. Nota lacunæ nulla est in Crev. ²² *con-*
scendissent Gron.

²⁷ *Ne quod datur quidem*] Fortasse, inquit Muretus, quot, id est, cul. Sed obsoleta voce usum esse Livium non facile credimus. Reponamus cul.

²⁸ *Munera ei ex sestertiis jussa da-*
ri] Excidit numerus sestertiorum.

²⁹ *Pondo quinquaginta*] Marcus nos-
trates 75. uncia 1.

³⁰ *Ad classem dono datam ei*] Dis-
cimus ex hoc loco, si modo sanus est,
datam esse a Romanis Prusie regi clas-
sem, ex navibus nimirum Perseo erep-
tia.

³¹ *Conscendisset*] Nempe Prusias.
Gronovianæ editiones habent *conscen-*
dissent, contra primæ editionis fidem.

³² *Mire lætum et ea benignitate . . .*
regem] Manutius mutat particulam et

in ex. Nos eam omnino suppressam
maluerimus.

³³ *Munera sibi ipsum emisse*] Lege
cum Gronovio *remisere*.

³⁴ *Polybius cum regem*] Eum vid.
Legat. 97.

³⁵ *Obviam ire legatis solitum*] Hæc
intelligenda sunt de legatis olim ad
eum missis, non de eo tempore quo
ipse Romam venit. Ideo dicitur Pru-
sias *solitus* obviam in legatis: quod
verbi quadrare non potest in unum
aliquid factum, sed plura denotat.
Nec vero legati ad Prusiam venientem
Romam missi sunt, sed L. Cornelius
Scipio quæstor, ut supra memoratum
est.

U. C. 565. quoque, quum veniret in curiam, submisisse se, et oculo
 A. C. 167. pellasse, aliamque orationem, non tam honorificam audien-
 tibus, quam sibi deformem, habuisse. Moratus circa urbem
 triginta haud amplius dies in regnum est ³⁶ profectus.

36 *Profectus*] Lambecius, citante Hearnio, observat in Biblioth. Vindobon. l. II. p. 947. post vocem *profectus* sequi in unico exemplari *actumque*, aliosque etiam duos versus olim fuisse, qui nunc prorsus evanuerunt, nec ulla ratione ex eorum vestigiis certi quidquam posse colligi. Totum denique

illud volumen claudi monet subscriptione hac, quæ ob vetustatem pene oculos fugit:

TITI LIVI
 AB URBE CONDITA
 LIB. XLV. EXP.
 INC. LIB. XLVI. FELICITER.

**EPITOMÆ
LIBRORUM
DEPERDITORUM.**

EPITOME LIBRI XLVI.

EUMENES rex Roman venit: qui, quia Macedonico bello medium egerat, ne aut hostis iudicatus videretur, si exclusus esset, aut liberatus crimine, si admitteretur; in commune lex lata est, ne cui regi Roman venire liceret. Claudius Marcellus consul Alpinos Gallos, C. Sulpicius Gallus consul Ligures subegit. Legati Prusias regis conquesti sunt de Eumene, quod fines suos popularetur: dixeruntque, eum conspirasse cum Antiocha contra populum Romanum. Societas cum Rhodiis deprecantibus juncta est. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta viginti septem milia viginti duo. Princeps senatus lectus M. *Emilius* Lepidus. ¹ Ptolemaeus *Aegypti* rex, pulsus regno a minore fratre, missis ad eum legatis, restitutus est. Ariarathes Cappadociae rege mortuo, filius ejus Ariarathes regnum accepit, et amicitiam cum populo Romano per legatos renovavit. Res praeterea adversus Ligures, et Corsos, et Lusitanos, vario eventu gestas, et motus Syriae, mortuo Antiocho, qui filium Antiochum puerum admodum reliquerat, continet. Hunc Antiochum puerum ² cum Lysia tutore Demetrius, Seleuci filius, qui Romae obses fuerat, ³ clam, quia non dimittebatur a Romanis, interemit; et ipse in regnum receptus. L. *Emilio* Paulo, qui Persen vicerat, mortuo, tanta ejus abstinence fuit, ut, quum ex Hispania et ex Macedonia immensas opes retulisset, vix ex autione ejus redactum sit, unde uxori ejus dos solveretur. Pomptinae paludes a Cornelio Cethego consule, cui ea provincia everserat, siccatae, agerque ex iis factus.

XLVII.

Cn. Tremellio tribuno plebis multa dicta est, quod cum M. *Emilio* Lepido pontifice maximo injuriose contenderat: ⁴ sacro-

¹ Ptolemaeus rex *Aegypti*, pulsus regno a minore fratre] Sic tres Gronovii MSS. et Campanus. Vulgo Ptolemaeus *Aegyptiorum* rex, a minore fratre e regno pulsus. Sed et *Aegyptiorum* nimis emphatice dictum videtur, nec satis ex more solito loquendi. Vocula e plane redundat.

² Cum Lysia tutore] Addidit Sigonius vocem ejus, quam deinde recepe-

runt editores. Sed illa facile intelligitur: quumque nec apud Andream, nec apud Campanum, nec in libris ab Heurnio inspectis exstet, delenda visa est.

³ Clam, quia non dimittebatur a Romanis] Adde hic elephas.

⁴ Sacrorumque magistratum jus potentius fuit] Observat Gronovius, nunquam pontificatum dici magistra-

runque, quam magistratum, jus potentius fuit. *Lex de ambitu lata. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta triginta octo millia, trecenta quatuordecim. Princeps senatus lectus Æmilius Lepidus. Inter Ptolemæos fratres, qui dissidebant, sædus ictum, ut alter in Ægypto, alter Cyrenis regnaret. Ariarathes, Cappadociæ rex, consilio Demetrii, regis Syriæ, et viribus pulsus regno, a senatu restitutus est. Missi a senatu, qui inter Masinissam et Karthaginienses de agro judicarent. C. Marcius consul aduersus Dalmatas parum prospere primum, postea feliciter pugnavit; cum quibus bello configendi causa fuit, quod Illyrios, populi Romani socios, vastaverant; eandemque gentem Cornelius Nasica consul domuit. Q. Opimius consul Transalpinos Ligures, qui Massiliensium oppida, Antipolim et Nicæam, vastabant, subegit. Præterea res in Hispania a compluribus parum prospere gestas continet. ⁶ Consules anno quingentesimo nonagesimo octavo ab urbe condita magistratum, peractis comitiis, insequentisque anni consulibus creatis, inire cœperunt. Mutandi comitia causa fuit, quod Hispani rebellabant. Legati, ad disceptandum inter Masinissam et Karthaginienses missi, renunciaverunt, vim navalis materiæ se Karthagine deprehendisse. Aliquot prætores, a provinciis avaritiæ nomine accusati, damnati sunt.*

XLVIII.

Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta viginti quatuor millia. Semina tertii belli Punici referuntur. Quum in finibus Karthaginiensium ingens Numidarum exercitus, duce ⁶ Ariobarzane, Syphacis nepote, diceretur esse, M. Porcius Cato suavit, ut Karthaginiensibus, quum Ariobarzanem, specie contra Masinissam regem, sed re vera contra Romanos, aditum in finibus haberent, bellum indiceretur. Contradicente P. Cornelio Nasica, placuit, legatos mitti Karthaginem, qui specularentur, quid ageretur. Castigato senatu Karthaginiensium, quod contra sædus et exercitum et navales materias haberent, pacem inter eos et Masinissam

tum sacrum. Itaque quum vet. editiones et aliquot scripti præferant Sacrorum quoque magistratum, emendat ille Sacrorumque quem magistratum jus potentius fuit: atque ita edendum curavit. Nobis probabilis licet conjectura non ideo tamen in contextum admittenda visa est.

⁶ Consules anno 598. ab a. c. magistratum, peractis comitiis, insequentis-

que anni consulibus creatis, inire cœperunt] Illum annum numeramus quingentesimum nonagesimum nonum ab u. c. Cetera quæ hic leguntur partim obcura, partim etiam falsa sunt. Vid. infra c. 36.

⁶ Ariobarzane duce] Aliquot MSS. a Gronovio inspecti habent Ariobarzane.

facere voluerunt, Masinissa agro, de quo lis erat, cedente. sed Gisgo, Hamilcaris filius, homo seditiosus, qui tunc in magistratu erat, quum senatus pariturum se iudicio legati dixisset, ita bellum adversus Romanos suadendo concitavit, ut legatos, quo minus violarentur, fuga explicuerit. Id nunciantes, infestum jam senatum Karthaginensibus, infestiores fecerunt. M. Porcius Cato filii, in prætura mortui, finis tenuissimo, ut valuit, (7 nam pauper erat) sumtu fecit. Andrisus, qui se Persei filium, regis quondam Macedoniae, ingenti adseveratione mentiretur, Romam missus. M. Æmilius Lepidus, qui princeps senatus 8 ab sextis jam censoribus erat lectus, antequam exspiraret, præcepit filiis, lecto se strato sine linteis, sine purpura efferrent; in reliquum funus 9 ne plus, quam æris denos, consumerent: imaginum specie, non sumptibus, nobilitari magnorum virorum funera solere. De veneficiis quaesitum. Publicia et Licinia, nobiles feminae, quæ 10 viros suos consulares necasse insimulabantur, cognita causa, 11 quum prætori pro se vades dedissent, cognatorum decreto necatae sunt. 12 Gulussa, Masinissæ filius, denunciavit, Karthagine delectus agi, classem comparari, et haud dubium bellum struere. Quum Cato suaderet, ut iis bellum indiceretur, P. Cornelio Nasica dicente, nihil temere faciendum, placuit, decem mitti legatos exploratum. L. Licinius Lucullus, A. Postumius Albinus consules, quam delectum severe agerent, nec quemquam gratia dimitterent, ab tribunis plebis, qui pro amicis suis vacationem impetrare non poterant, in carcerem conjecti sunt. Quum Hispaniense bellum, parum prospere aliquoties gestum, ita confudisset civitatem Romanam, ut ne ii quidem invenirentur, qui aut tribunatum exciperent, aut legati ire vellent, P. Cornelius Æmilianus

7 *Nam pauper erat*] Haud ita Plutarchus, qui Catonem colligendæ pecuniae studiosissimum fuisse affirmat, nec male ei rem cessasse. Eum vide in Cat. Maj.

8 *Ab sextis jam censoribus*] Addidit Sigonius particulam *ab*: non sine causa, ut putamus.

9 *Ne plus quam æris denos*] Summa ridicule exigua. Deni enim æris, etiam si grave aes intelligatur, æquant denarium unum, sive unum argenti grossum. Unum MS. teste Gronovio habet *æris decus*, unde facillimum est id efficere quod Pithæus, memorante Hearnio, conjecterat, *æris decies*: nisi quod tunc summa non contemnenda exurgit. Decies enim centena assium millia, etiam si intelligantur vulgares tum asses, qui senidemi in denarium contributebantur, æquant denarios 62500. marcas argenti nostrates 976. uncias 4. senunciam 1. Imitemur cau-

tam Freinsheimii modestiam, qui hoc libro, c. 10. nihil definiens, modicum pecuniarum in funus suum consumi iussisse Lepidum dicit.

10 *Viros suos consulares*] Addidit Gronovius e tribus MSS. vocem *consulares*. Sane alter ex his L. Postumius consulatum gesserat. Sed Claudium Asellum fuisse consulem non exstat memoria. Vid. c. 10. hujus libri.

11 *Quum prætori prædes vadesque dedissent*] Observat Gronovius nihil hic prædibus opus esse. Prædes enim in hte nummaria, vades in re capitali dabantur. Itaque ex variis depravaturum in MSS. lectionum vestigiis varias emendationes tentat: quarum hæc maxime perspicui sensus esse nobis videtur: *quum a prætore dic dicta vades dedissent*. Sed illa longius abit a MSS.

12 *Gulussa . . . denunciavit, Carthagine delectus agi*] Mellius Pithæus apud Hearnium asseravit.

processit, et excepturum se militiæ genus, quodcumque imperatum esset, professus est. quo exemplo omnes ad studium militandi concitavit. ¹³ *L. Lucullus consul, qui M. Claudio Marcello successerat, quum lacescere omnes Celtiberiæ populi viderentur, Vaccæos, et Cantabros, et alias adhuc incognitas nationes in Hispania subegit. Ibi P. Cornelius Africanus Scipio Æmilianus, L. Paulli filius, Africani nepos, sed adoptivus, provocatorem barbarum tribunus militum occidit: et ¹⁴ in obpugnatione Interactiæ urbis, majus etiam periculum adiit. nam murum primus transcendit. Ser. Sulpicius Galba prætor male adherens Lusitanos pugnavit. Quum legati ex Africa cum oratoribus Karthaginiensium, et Guluissa Masinissæ filio, redissent, dicerentque, et exercitum se et classem Karthagine deprehendisse, ¹⁵ perrogari sententias placuit. Catone et aliis principibus senatui suadentibus, ut in Africam confestim transportaretur exercitus, quod P. Cornelius Nasica dicebat, nondum sibi justam causam belli videri, ¹⁶ placuit, ut bello abstinere, si Karthaginienses classem exussissent, et exercitum dimisissent: sin minus, proximi consules de Punico bello referrent. Quum locatum a censoribus theatrum exstrueretur; P. Cornelio Nasica auctore, tamquam inutile et nociturum publicis moribus, ex senatusconsulto destructum est, populusque aliquamdiu stans ludos spectavit. Karthaginienses quum adversus fœdus bellum Masinissæ intulissent, victi ab eo, ¹⁷ annos*

¹³ *L. Lucullus consul, (Claudius Marcellus, cui successerat) Longe aliter hanc periodum formavit Gronovius, partim ex duobus MSS. partim ex conjectura. Sic ille edidit: L. Lucullus consul, cum Claudio Marcello, cui successerat, quum lacescere omnes Celtiberiæ populi viderentur, Vaccæos etc. sed hæc parum sape placent: et hoc orationis membrum, quum lacescere omnes Celtiberiæ populi viderentur, impediti, et obscuri, et mutili sensus esse videtur. Nos representamus vett. editorum et plerorumque MSS. lectionem, nisi quod admoniti a Sigonio, et cui male collocatum in suum, ut putamus, ordinem revocavimus. Habent enim antiqui editi, L. Lucullus consul, cui Claudius Marcellus successerat, quod est contra historiæ fidem, quum Marcello Lucullus successerit. Sensus clarus est quomodo legimus: Quum Claudius Marcellus Luculli decessor omnes Celtiberiæ populos pacasse videretur, Lucullus in ignotas adhuc regiones penetravit, et, deficiente in Celtiberis belli materia, Vaccæos, Cantabros subegit.*

¹⁴ *In obpugnatione Interactiæ] Vett.*

*editi et plerique scripti habent in expugnatione. Quis mutaverit, incertum. Ceterum quum Interactia non expugnata fuerit, sed per deditionem venerit in Romanorum potestatem, (vid. c. 23. hujus libri) et obpugnatione, quod in Gronovianis editionibus reperimus, loco movendum esse non visum est. Interactia est ab felici Sigonii conjectura, quum prius legere-
tur capta; in quibusdam autem scriptis intercepta.*

¹⁵ *Perrogari sententias placuit] Et huac quoque locum Sigonius levi emendatione adjuvit. Scripti et vett. editi: prorogari sententiam placuit.*

¹⁶ *Placuit, ut bello abstinere] Vulgati, ut bello desisteretur, quod minus proprium est; nondum etenim bellum ceptum erat. Apud Andream et in uno e MSS. Hearnii extat et abstinere: aliquot scripti habent abstinere.*

¹⁷ *Annos habente nonaginta duos] Legendum potius videtur duodenoviginta, quomodo Freinssemius habet c. 32. hujus libri. Etenim Polyb. apud Valesium tradit Masinissam, quum decessit, annos tantum nonaginta natum*

habente nonaginta duos, et sine pulpamine mandere et gustare panem tantum solito, insuper ¹⁸ *Romanum bellum meruerunt.*

XLIX.

Tertii Punici belli initium ¹⁹ *altero et sexcentesimo anno ab urbe condita, intra quintum annum, quam erat coeptum, consummati. Inter M. Porcium Catonem et Scipionem Nasicam, quorum alter sapientissimus vir in civitate habebatur,* ²⁰ *alter etiam vir optimus a senatu judicatus erat, diversis certatum sententiis est; Catone suadente bellum, et ut tolleretur deletereturque Karthago;* ²¹ *Nasica dissuadente. Placuit tamen, quod contra fœdus naves haberent, quod exercitum extra fines duxissent, quod socio populi Romani et amico Masinissæ arma intulissent, quod filium ejus Gulussam, qui cum legatis Romanis erat, in oppidum non recepissent, bellum iis indici. Priusquam ullæ copiæ in naves inponerentur, Ulicenses legati Romam venerunt, se suaque omnia dedentes. Ea legatio, veluti omen, grata Patribus, acerbæ Karthaginensibus fuit. Diti patri ludi* ²² *ad Terentum, ex præcepto librorum Sibyllinorum, facti:* ²³*qui anno centesimo,*

fuisse: consentitque Epitome libri Liviani L. in qua *Masinissa major nonaginta annis decessisse* memoratur. Hæc enim loquendi forma satis indicat non multum excessisse eum annos nonaginta. Si autem tunc quum Carthaginenses devicit duos et nonaginta habuisset, mortuus fuisset major annis quatuor et nonaginta. Ceterum sic quoque Masinissa multo nunc provectior annis erit, quam esse debuit si staretur iis quæ de ejus ætate leguntur in Livio, lib. XXIV. c. 49. Ibi enim dicitur septem et decem annos natus, anno u. c. 539. Unde sequeretur eum tunc quum pugnam illam cum Carthaginensibus pugnavit de qua agit hæc epitome, anno nimirum u. c. 602. annum ætatis tantummodo primum et octogesimum egisse. Nisi si quis error irrepsit in notas numerorum apud Livium.

¹⁸ *Romanum bellum meruerunt]* Hic auctorior est Pitheos codex, et, memorante Hearnio, addit: *Motus præterea Syriae, et bella inter reges gesta referuntur: inter quos motus Demetrius Syriae rex occisus erat.*

¹⁹ *Altero et sexcentesimo anno ab u. c.]* Repetit initium tertii Punici belli auctor hujus epitomes ab consulatu T. Quintii, et M. Acilii, ut patet ex eo quod bellum hoc intra quintum annum

consummatum fuisse dicat. Finitum est autem Cn. Cornelio, L. Mummio Coss. qui quinto abhinc anno magistratum gesturi sunt. Porro *sexcentismus alter* intelligi debet, ut probavimus in nota ad Liv. l. III. c. 33. *sexcentismus primus*. Hunc tamen annum, quo T. Quintius et M. Acilius consules sunt, numeramus sexcentisimum secundum, ne a Dodwelli rationibus, quem sequimur in chronologia ducem, discrepemus.

²⁰ *Alter etiam vir optimus a senatu judicatus erat]* Imo hic Scipio Nasica, Coreulum dictus, bis consul, et pontifex maximus, ejus qui ab senatu vir optimus judicatus erat, filius fuit. Id constat ex onui horum temporum historia. Nec audiendus Auctor de Vir. illust. qui consentiens huic epitomæ ex duobus unum facit.

²¹ *Nasica dissuadente: placuit tamen]* Distingue et scribe, *Nasica dissuadente. Placuit tandem.* GRONOVIVS.

²² *Ad Terentum]* Olim ad Tarentum. Correxit Sigonius ex Festo, et Val. Max. l. II. c. 4.

²³ *Qui anno centesimo, primo bello Punico]* Hic multum variant scripti et editi. Gronovius legit proxime ad MSS. suorum fidem, vel *qui anno centesimo ante*, vel *qui ante annum centesimum, primo Punico bello.*

primo Punico bello, quingentesimo et altero anno ab urbe condita, facti erant. Legati triginta Romam venerunt, per quos se Karthaginienses dedebant. Catonis sententia pervicit, ut in decreto perstaretur, et ut consules quam primum ad bellum profiscerentur. Qui ubi in Africam transierunt, acceptis, quos imperaverant, trecentis obsidibus, et ²⁴ armis, omnibusque instrumentis bellicis, si qua Karthagine erant; tunc, quum ex auctoritate Patrum juberent, ut in alium locum, dum a mari decem millia passuum, ²⁵ ne minus, remotum, ²⁶ oppidum facerent, indignitate rei ad bellandum Karthaginienses compulerunt. Obsideri obpugnarique cœpta est Karthago ab L. Marcio, M. Manilio consulibus. In qua obpugnatione quam neglectos ab una parte muros duo tribuni temere ²⁷ cum cohortibus suis inrupissent, et ob oppidanis graviter cæderentur, a Scipione Africano expliciti sunt: per quem et castellum Romanorum, ²⁸ quod nocte expugnabant, paucis equitibus juvantibus, liberatum est: castrorumque, quæ Karthaginienses, omnibus copiis ab urbe pariter egressi, obpugnabant, liberatorum is ipse præcipuam gloriam tulit. Præterea, quum ab irrita obpugnatione Karthaginis consul (alter enim Romam ad comitia ierat) exercitum duceret adversus Hasdrubalem, qui ²⁹ cum altera manu iniquum saltum insederat, suavit primo consuli, ne tam iniquo loco configeret. victus deinde complurium, qui et prudentiæ ejus et virtuti invadebant, sententiis, et ipse saltum ingressus est. quamque, sicut prædixerat, fusus fugatusque esset Romanus exercitus, et duæ cohortes ab hoste obsiderentur, cum exiguis equitum turmis in saltum reversus, liberavit eas, et incolumes reduxit. Quam virtutem ejus et Cato, vir promptioris ad vituperandum linguæ, in senatu sic prosecutus est, ut diceret, ³⁰ reliquos, qui in Africa militarent, umbras militare, Scipionem vigere; ³¹ et populus Romanus eo favore complexus, ut comitiis plurimæ eum tribus ³² consulem

²⁴ *Armia, omnibusque instrumentis belli*] Hæc est veterum editorum lectio et aliquot scriptorum. Campanus pro belli habet bellicis, quod potest admitti. Vulgati: *armis omnibus instrumentisque belli*.

²⁵ *Ne minus*] Sic conjecerat Gronovius, quomodo plane Pithæus annotavit in variantibus lectionibus ad hunc locum, teste Hearnio. Vulgo nec minus: quod præ illo altero sordere debet cuivis bono Latinitatis æstimatori.

²⁶ *Oppidum facerent*] Recte videtur emendare Gronovius transferrent.

²⁷ *Cum cohortibus*] Pithæus apud Hearnium et Campanus addunt suis.

²⁸ *Quod nocte expugnabant*] Id est, expugnaturi videbantur; parum abe-

rat, quin expugnarent. Exprimimus hic Andreæ, Campani, et MSS. codicum Gronovii lectionem. Vulgo *expugnabant*.

²⁹ *Cum altera manu*] Pithæus apud Hearnium, cum *ampla manu*: quod amplectendum videtur.

³⁰ *Reliquos . . umbras militare*] Versus Homericus, Od. X. v. 495. *Οἱς εἰσέταται. οἱ δὲ οὐκ εἰσέταται*. Ideo censet Gronovius legendum *umbras militare*: hoc enim est *divinus*.

³¹ *Et populus Romanus eo favore illum complexus est*] Retinuimus et est, quod etsi abest a quibusdam scriptis Gronovio inspectis, necessarium tamen videtur ad fulciendam orationem.

³² *Consulem scriberent*] Suspiciatur

scriberent, quam hoc per aetatem non liceret. Quam L. Scribonius tribunus plebis rogationem promulgasset, ut Lusitani,³³ qui, in fidem populi Romani dediti, a Ser. Galba³⁴ in Galliam venissent, in libertatem restituerentur, M. Cato acerrime suasit. exstat oratio in Annalibus ejus inclusa. Q. Fulvius Nobilior,³⁵ et saepe ab eo in senatu laceratus, respondit pro Galba, ipse quoque Galba, quum se damnari videret, complexus duos filios pretestatos,³⁶ et Sulpicii Galli filium, cujus tutor erat, ita miserabiliter pro se locutus est, ut rogatio antiquaretur. exstant tres orationes ejus: ³⁷duae adversus Libonem tribunum plebis rogationemque ejus, habitae de Lusitanis: una contra L. Cornelium Cethegum, in qua Lusitanos propter sese castra habentes casos fatetur, quod compertum habuerit, equo atque homine suo ritu immolatis, per speciem pacis adoriri exercitum suum in animo habuisse. Andruscus quidam, ultimae sortis homo, Persei regis se filium ferens, et mutato nomine Philippus vocatus, quum ab urbe Romana, quo illum Demetrius Syriae rex ob hoc ipsum mendacium miserat, clam profugisset, multis ad falsam ejus fabulam, velut ad veram, coeuntibus, contracto exercitu, totam Macedoniam aut voluntate incolementium, aut armis occupavit. Fabulam autem talem finxerat. Ex pellice se et Perseo rege ortum, traditum educandum³⁸ Cretensi cuidam esse, ut in belli casus, quod ille cum Romanis gereret, aliquod velut semen regiae stirpis exstaret. Perseo demortuo, Adramyttei se educatum usque ad duodecimum annum aetatis, patrem eum esse credentem, a quo educaretur, ignarum generis fuisse sui. adfecto deinde eo, quum prope ad vitae finem ultimum esset,³⁹ detectam tandem ibi originem suam, falsaeque matri libellam datum, signo Persei regis signatum, quem sibi traderet, quum ad puberem aetatem venisset: obtestationesque ultimas abjectas,

Gronovius censuram jubet. Etenim si scriberent non potest intelligi nisi de suffragiis per tabellam latis. Tunc autem pronuntiabantur suffragia, non scribebantur. Nondum enim lex illa tabellaria erat.

33 Qui in fidem populi Romani dediti] Sic vot. lib. habere testatur Sigonius: sic habet et Campanus, nisi quod edidit in fide. Haud videmus igitur cur omnes editi recentiores dederint populo Romano: quae loquendi forma minus usitata est.

34 In Gallia venissent] Venundati essent. Sigonius legi jubet in Gallia. Olim in Galliam.

35 Et saepe ab eo] Vellimus, et ipse saepe ab eo in senatu laceratus.

36 Et Sulpicii Galli filium] Sic Campanus: et eodem alludent duo MSS. Gronovii. Vulgo et filium Cati Sulpicii.

37 Duae adversum Libonem . . . rogationemque ejus habitae de Lusitanis] Gronovius edidit habitam. Sed quis unquam dixit habere rogationem? Retinimus habitae, quod exstat in vet. editis, et referri debet ad orationes.

38 Cretensi] Haud scimus a quo sit orta haec lectio. Vett. editi Citherea. Sigonius ex vot. lib. et Pithaeus apud Hearnium Cretae ea.

39 Detectam tibi tandem originem suam] Quidam editi ante Sigonium cavebant rē sibi, ut et unus MS. Gronovii. Et vero ex his quae sequuntur patet Andruscum non dixisse tunc sibi, sed falsam matri detectam originem suam, quae ei, quum ad puberem aetatem venisset, mysterium illud enuntiaret. Itaque libenter legeremus hic omni Gronovio: detectam tandem originem suam falsa matri, et libellam datum.

ut res in occulto ad id tempus seroaretur: pubescenti libellum traditum: in quo relictis sibi duo thesauri a patre dicerentur. tum scientem mulierem subditum se esse, veram stirpem ignoranti edidisse genus: atque obtestatam, ut prius, quam manaret ad Eumenem res, Perseo inimicum, excederet iis locis, ne interficeretur. eo se exterritum, simul sperantem aliquod a Demetrio auxilium, in Syriam se contulisse: atque ibi primum, quis esset, palam expromere ausum.

L.

Thessalia, quam et illam invadere armis atque occupare Pseudophilippus vellet, per legatos Romanorum auxiliis Achæorum defensa est. Prusias rex Bithyniæ, ⁴⁰ omniumque humillimorum vitiorum, a Nicomede filio, adjuvante Attalo rege Pergami, occisus est. Habebat alium filium, qui, pro superiore ordine dentium, enatum habuisse unum os continens dicitur. Quum legatos ad pacem inter Nicomedem et Prusiam faciendam Romani misissent, et unus ex iis multis cicatricibus sparsum caput haberet, alter pedibus æger esset, tertius ingenio socors haberetur; dixit Cato, eam legationem nec caput, nec pedes, nec cor habere. In Syria, quæ eo tempore ⁴¹ ex stirpe generis Persei, regis Macedonum, inertia socordiaque similem Prusiæ regem habebat, jacente eo ⁴² in ganea et lustris, Ammonius regnabat; per quem et amici omnes regis, et Laodice regina, et Antigonus, Demetrii filius, occisi. Masinissa, Numidiæ rex, major nonaginta annis decessit, vir insignis. Inter cetera opera juvenilia, quæ ad ultimum edidit, adeo, etiam versus in senectam, viguit, ut post sextum et octogesimum annum filium genuerit. Inter tres liberos ejus, maximum natu Micipsam, Gulussam, Mastanabalem, qui etiam Græcis literis eruditus erat, P. Scipio Æmilianus (quum commune eis pater regnum reliquisset, et dividere eos arbitro Scipione jussisset) partes administrandi regni divisit. Item ⁴³ Phamææ Himilconi, præ-

⁴⁰ Omniumque humillimorum vitiorum] Et vir omnibus humillimis vitilis deformis.

⁴¹ Ex stirpe generis Persei regis Macedonum] Hic agitur de Bala Alexandro, quem nemo ex stirpe Persei fuisse memoravit. Delrius apud Hearnium legit e MS. stirpe generis parem Macedonum regi, inertia socordiaque similem Prusiæ. Quæ lectio amplectenda videtur. Regem Macedonum hic intellige Pseudophilippum, qui tunc in Macedonia regnabat, et incerti obsecræque generis erat itidem ut Ale-

xander.

⁴² In ganea] Unus e MSS. Gronovii habet in granea: unde ille legendum existimat in ganea, quod plane exstat apud Andream. Sed parum interest.

⁴³ Phamææ Himilconis] Sigonius legi jussit ex Appiano Phamææ, quum libri haberent Phaniæ. Sed et ex eodem Appiano reponendum esset Himilconi. Hunc enim præfectum equitatus Carthaginensium vocat ille scriptor Himilconem, cognomine Phamæam.

fecto equitum Karthaginiensium, viro forti, et cujus præcipua opera Pæni utebantur, persuasit, ut ad Romanos cum equitatu suo transiret. Ex tribus legatis, qui ad Masinissam missi fuerant, ⁴⁴ Claudius Marcellus, coorta tempestate, fluctibus obrutus est. Karthaginienses Hasdrubalem, Masinissæ nepotem, quem prætorem habebant, proditoris suspectum, in curia occiderunt: quæ suspicio inde emanavit, quod propinquus esset Gulussæ, Romanorum auxilia juvantis. P. Scipio Æmilianus, quem ædilitatem peteret, consul a populo dictus, quoniam per annos consulem fieri non licebat, cum magno certamine suffragantis plebis, et repugnantibus aliquamdiu Patribus, legibus solutus, et consul creatus est. ⁴⁵ M'. Manilius aliquot urbes circumpositas Karthagini expugnavit. Pseudophilippus in Macedonia, cæso cum exercitu P. Iuventio prætore, a Q. Cæcilio victus captusque est, et recepta Macedonia.

LI.

⁴⁶ Karthago, in circuitu millia viginti tria passuum patens, magno labore obsessa, et per partes capta est; primum a Mancino legato, deinde a Scipione consule, cui extra sortem provincia Africa data erat. Karthaginienses, portu novo (quia vetus obstructus a Scipione erat) facto, et contracta clam exiguo tempore ampla classe, infeliciter navali prælio pugnaverunt. Hasdrubalis quoque ducis eorum castra, ad Nephherim oppidum loco difficili sita, cum exercitu deleta sunt a Scipione; qui tandem urbem expugnavit septingentesimo anno, quam erat condita. spoliis major pars Siculis, quibus ablata erant, reddita. Ultimo urbis excidio, quam se Hasdrubal Scipioni dedidisset, uxor ejus, quæ paucis ante diebus de marito imperare non potuerat, ut ad victorem transfugerent, in medium se flagrantis urbis incendium, duobus cum liberis, ex arce præcipitavit. Scipio exemplo patris sui naturalis Æmilii Paulli, qui Macedoniam vicerat, ludos secti, transfugasque ac fugitivos bestiis objecit. Belli Achaici semina referuntur hæc: quod legati populi Romani ab Achaicis pulsati sint Corinthi, missi, ut eas civitates, quæ sub ditione Philippi fuerant, ab Achaico concilio secernerent.

⁴⁴ Claudius Marcellus] Pithæus apud Hearnium, M. Claudius.

⁴⁵ M'. Manilius] Hoc debetur Sigonio. Libri omnes mendose, M. Æmilius.

⁴⁶ Carthago in circuitu viginti tria millia passuum patens] Recentiores editi et plerique MSS. habent passus. Sed melius visum est passuum, quod in antiquis editis exstat. Ceterum Frein-

shemius l. XLIX. c. 38. Strabone auctore, scripsit peninsulam in qua sita Carthago erat, quinque et quadraginta millia passuum habuisse, totamque muro circumdatam fuisse. Sed intelligendum est urbem ipsam non tantum patuisse, suæque peculiaris mœnia habuisse, præter hunc murum, qui totam peninsulam ampiebat.

LII.

Cum Achæis, qui in auxilio Boeotos et Chalcidenses habebant, Q. Cæcilius Metellus ⁴⁷ ad Thermopylas bello conflixit: quibus victis, dux eorum Critolaus veneno sibi mortem conscivit. in cuius locum Diæus, Achæici motus primus auctor, ab Achæis dux creatus, ad Isthmon a L. Mummiō consule victus est. qui, omni Achæia in deditionem accepta, Corinthon ex senatusconsulto diruit, quia ibi legati Romani violati erant. Thebas quoque et Chalcis, quæ auxilio fuerant, diruit. Ipse L. Mummius ⁴⁸ abstinentissimum virum egit. nec quidquam ex iis opibus ornamentisque, quæ prædives Corinthos habuit, in domum ejus pervenit. Q. Cæcilius Metellus de Andrisco triumphavit; P. Cornelius Scipio Africanus Æmilianus de Karthagine et de Hasdrubale. Viriathus in Hispania primum ex pastore venator, ex venatore latro, mox justī quoque exercitus dux factus, totam Lusitaniam occupavit; ⁴⁹ M. Vetiliū prætorem, fuso ejus exercitu, cepit: post quem C. Plautius prætor nihilo felicius rem gessit: tantumque terroris is hostis intulit, ut adversus eum consulari opus esset et duce, et exercitu. Præterea motus Syriæ, et bella inter reges gesta referuntur. Alexander, homo ignotus et incertæ stirpis, occiso (sicut ante dictum est) Demetrio rege, in Syriā regnabat. hunc Demetrius, Demetrii filius, qui a patre quondam ob incertos belli casus ablegatus Gnidon fuerat, contempta socordia inertiaque ejus, adjuvante Ptolemæo Ægypti rege, cujus filiam Cleopatram in matrimonium acceperat, bello interemit. Ptolemæus, in caput graviter vulneratus, inter curationem, dum ossa medici terebrare contendunt, exspiravit: atque in locum ejus frater minor Ptolemæus, qui Cyrenis regnabat, successit. Demetrius ob crudelitatem, quam per tormenta in suos exercebat, ⁵⁰ a Diodoto quodam, uno ex subjectis, qui Alexandri filio, bimulo admodum, regnum adserebat, bello superatus, Seleuciam confugit. L. Mummius de Achæis triumphavit. signa ærea, marmoreaque, et tabulas pictas in triumpho tulit.

⁴⁷ Ad Thermopylas bello conflixit] Sic veteres editi et MSS. aliquot a Gronovio inspecti: licet ipse vocem bello in sua editione omiserit.

⁴⁸ Abstinentissimum virum egit] Campanus, Andreas, et plerique codices tam Gronovii, tam Hearnii, habent abstinentissimum se virum egit.

⁴⁹ C. Vetiliū] Sic nominat hunc

prætorem Appianus in Iberiæ, et post eum Freinshemius, infra c. 25. et seqq. Vulgo hic: M. Vitiliū.

⁵⁰ A Diodoto quodam, uno ex subjectis] Hoc nec satis Latine, nec proprie dictum est. Suspiciamus uno ex purpuratis. Frequens occurrit purpuratorum mentio in regum Macedonicorum aulis.

LIII.

Ap. Claudius consul Salassos, gentem Alpinam, domuit. Alter Pseudophilippus in Macedonia a L. Tremellio quæstore cum exercitu cæsus est. Q. Cæcilius Metellus proconsul Celtiberos cecidit. a Q. Fabio proconsule pars magna Lusitanie, expugnatis aliquot urbibus, recepta est. C. Julius senator Græce res Romanas scribit.

LIV.

Q. Pompeius consul in Hispania ⁵¹ Terrestinos subegit. cum eisdem et Numantinis ⁵² pacem ab infirmitate fecit. Lustrum a censoribus conditum est. Censa civium capita trecenta viginti octo millia, quadringenta quadraginta duo. Quam Macedonum legati conquestum de D. Junio Silano, prætore venissent, quod acceptis pecuniis provinciam spoliasset et senatus de querelis eorum vellet cognoscere; T. Manlius Torquatus, pater Silani, petiit, inpetravitque, ut sibi cognitio mandaretur: et, domi caussa cognita, filium condemnavit, abdicavitque; ac ne funeri quidem ejus (quam suspendio vitam finisset) interfuit; sedensque domi potestatem consultantibus ex instituto fecit. Q. Fabius proconsul rebus in Hispania prospere gestis labem inposuit, pace cum Viriatho æquis conditionibus facta. Viriathus a proditoribus, consilio Servilii Cæpionis, interfectus est, et ab exercitu suo multum comploratus, ac nobiliter sepultus; vir duxque magnus, et per quatuordecim annos, quibus cum Romanis bellum gessit, frequentius superior.

LV.

P. Cornelio Nasica, cui cognomen Serapion fuit ab inidente Curiatio tribuno plebis inpositum, et D. Junio Bruto consulibus delectum habentibus, in conspectu tironum res saluberrimi exempli facta est: nam C. Matienus accusatus est apud tribunos plebis, quod exercitum in Hispania deseruisset: damnatusque,

⁵¹ *Terrestinos*] Sic scribunt hoc nomen veteres editiones: nuper *Therrestinos*. Sed *Termisus*, *Termantia*, quæ duo ejusdem urbis nomina videntur apud Appianum in Ibericis, *Termes* apud Plinium et alios, quæ eadem urbe est ac *Termisus* Appiani, sine aspiratione scribuntur.

⁵² *Pacem ab infirmitate fecit*] Sive hoc modo legas, sive, ut olim, ob *infirmitatem*, utrumque nugatorium merito videtur Gronovio: qui aspicatur, *pacem a populo Romano infirmatam fecit*; vel, *pacem, improbane populo Romano, fecit*.

sub furca diu virgis cæsus est, et sestertio nummo venit. Tribuni plebis, quia non impetrarent, ut sibi denos, quos vellent, milites eximere liceret, consules in carcerem duci jusserunt. Junius Brutus consul in Hispania iis, qui sub Viriatho militaverant, agros et oppidum dedit, quod Valentia vocatum est. M. Popillius a Numantinis, ⁵³ cum quibus pacem factam senatus irritam fieri censuerat, cum exercitu fusus fugatusque est. C. Hostilio Mancino consule sacrificante, pulli ex cavea evolaverunt. conscendenti deinde navim, ut in Hispaniam proficisceretur, accidit vox, Mane, Mansine: quæ auspicia tristia fuisse, eventu probatum est. Victus enim a Numantinis et castris exutus, quum spes nulla servandi exercitus esset, pacem cum eis fecit ignominiosam, quam ratam esse senatus veluit. Triginta millia Romanorum a Numantinorum millibus quatuor victa erant. D. Junius Lusitaniam, triginta urbium expugnationibus, usque ⁵⁴ ad occasum et oceanum perdomuit: et, quum ⁵⁵ fluvium Oblivionem transire nollent milites, creptum signifero signum ipse transtulit, et sic, ut transgrederentur, persuasit. Alexandri filius, rex Syriæ, decem annos admodum habens, a Diodoto, qui Tryphon cognominabatur, tutore suo, per fraudem occisus est; corruptis medicis, qui, eum calculi dolore consumi ad populum mentiti, dum secant, occiderunt.

LVI.

D. Junius Brutus in Hispania ulteriore feliciter adversus Gallæcos pugnavit. dissimili eventu M. Æmilius Lepidus proconsul adversus Vaccæos rem gessit, clademque similem Numantinae passus est. Ad exsolvendum Numantini fœderis religione populum, Mancinus, quum hujus rei auctor fuisset, deditus Numantinis, non est receptus, Lustrum a censoribus conditum est. ⁵⁶ Censa sunt civium capita trecenta viginti tria millia. Fulvius Flaccus consul Vardæos in Illyrico subegit. M. Cosconius prætor in Thracia cum Scordiscis prospere pugnavit. Quum bellum Numantinum vitio ducum non sine pudore publico duraret, delatus est ultro Scipioni Africano a senatu populoque Romano consulatus: quem quum illi capere ⁵⁷ ob legem, quæ vetabat,

⁵³ Cum quibus pacem factam senatus irritam fieri censuerat] Sigonius immisit et fieri: quod tamen abesse maluerimus, et revera ignorant Andreas, et Campanus.

⁵⁴ Ad Occasum et Oceanum] Andreas, Campanus, Hearnii codices, Sigonius omittunt et Occasum et.

⁵⁵ Fluvium Oblivionem] Legendum Oblivionis. Nam is fluvius, non Obli-

vis, sed Oblivionis nominabatur. Ia. Casanbonus ad Strab. l. III. p. 153.

⁵⁶ Censa sunt] Sic p'etique scripti et vet. editi. In vulgatis deest sunt. Sed et in numero civium censorum variant libri. Verum operæ pretium non videtur in his minutis tricis immorari.

⁵⁷ Ob legem quæ vetabat quemquam iterum consulem fieri] Olim legebatur

quemquam iterum consulem fieri, non liceret, sicuti priori consulari, legibus solutus est. Bellum seroile, in Sicilia ortum, quam opprimi a pratoribus non potuisset, C. Fulvio consuli mandatum est. hujus belli initium fuit Eunus servus, natione Syrus; qui, contracta agrestium servorum manu, et solutis ergastulis, justus exercitus numerum implevit. Cleon quoque, alter servus, ad septuaginta millia servorum contraxit; et, copiis junctis, ⁵⁸contra populum Romanum exercitumque ejus bellum sæpe gesserunt.

LVII.

Scipio Africanus Numantiam obsedit, et corruptum licentia luxuriæ exercitum ad severissimam militiæ disciplinam revocavit. omnia deliciarum instrumenta-recidit; duo millia scortorum a castris ejecit; militem quotidie in opere habuit, et triginta dierum frumentum ⁵⁹ad septenos vallos ferre cogebat. ægre propter onus incedenti dicebat, Quum gladio te vallare scieris, vallum ferre desinito. ⁶⁰Alii, scutum parvum habiliter ferenti, scutum amplius justo ferre jussit: ⁶¹neque id se reprehendere, quando melius scuto, quam gladio, uteretur. Quem militem extra ordinem deprehendit, si Romanus esset, vitibus; si extraneus, ⁶²fustibus cecidit. Jumenta omnia, ne exonera-

quemquam intra decem annos iterum consulem. Trigam hanc verborum, *intra decem annos*, omitti jussit Sigonius, auctore vetere libro, cui adtipulatur Pithœus apud Hearnium, et Campanus. Sane decennalis intervalli mentio nihil huc attinet, quum inter utrumque Scipionis Æmiliani consulatum toti duodecim anni effluxerint. Legem quæ vetabat quemquam bis consulem fieri, Pighius existimat latam esse primo anno tertii Punici belli. Certe Festus in voce *Pavimenta* refert verba quædam ex oratione M. Catonis, Ne quis consul bis fieret. Eandem orationem laudat quoque Priscianus. Hæc fere Sigonius in nota ad hunc locum. Vid. et Pighium ad annum 608.

⁵⁸ *Contra populum Romanum exercitumque ejus*] Brevius et aptius duo scripti Grutero inspecti, Pithœus apud Hearnium, et Campanus: *adversus exercitum Romanum*.

⁵⁹ *Ad septenos vallos*] Super, vel præter septenos vallos. Sigonius legi jusserrat ac. Sed veterem lectionem ex suis libris Gronovius asseruit.

⁶⁰ *Alii scutum parvum habiliter*

ferenti] Hæc lectio a Grutero prodita est. Nobis satius placeret ea quam monstrat apud Hearnium Pithœus, *alii scutum parvum habiliter ferenti*. Nec nos offendit apud hunc epitomatores *alii*... *jussit*: quam locutionem Sanctius in Minerva I. II. c. 4. et ibi Perizonius summa vi tuentur, et Latinam esse contendunt. Quod etiamsi iis non concedatur in aurei ævi scriptoribus, apud posteriorem certe ætatem invaluisse negari non potest.

⁶¹ *Neque id se reprehendere*] Suspiciatur non immerito Gronovius aliquid hic excidisse, quod esset affine ei narratiunculæ quam ex Frontino habet Freinshemius infra c. 6. de milite ornatum elegantius scutum habente: quod se non reprehendere Scipio dixerit, quoniam ille melius scuto quam gladio uteretur.

⁶² *Virgis cecidit*] Virgæ enim inhonestius supplicium, et ideo a civium tergo remotum. Gronovius ex quibusdam libris edidit *fustibus cecidit*. Sed *fustuarium*, militare supplicium, usitatum fuit etiam in cives, etiam Ciceronis ævo, ut patet ex Phil. III. c. 6.

rent militem, vendidit. Sæpe adversus eruptiones hostium feliciter pugnavit. Vaccæi obsessi, liberis conjugibusque trucidatis, ipsi se interemerunt. Scipio amplissima munera, missa sibi ab Antiocho rege Syriæ, quum celare aliis imperatoribus regem munera mos esset, pro tribunali accepturum se esse disit, omniaque ea referre quæstorem in publicas tabulas jussit: ex iis se viris fortibus dona daturum. Quum undique Numantiam obsidione clausisset, et obsessos fame videret urgueri, hostes, qui pabulatum exierant, vetuit occidi; quod diceret, velocius eos absumenturos, frumenti quod haberent, si plures fuissent.

LVIII.

Ti. Sempronius Gracchus tribunus plebis, quum legem agrariam ferret adversus voluntatem senatus et equestris ordinis, ne quis ex publico agro plus, quam ⁶³ quingenta jugera, possideret, in eum furorem exarsit, ut M. Octavio collegæ, caussam diversæ partis defendenti, potestatem lege lata abrogaret: ⁶⁴ seque, et Gracchum fratrem, et Ap. Claudium socerum, triumviros ad dividendum agrum crearet. Promulgavit et aliam legem agrariam, ⁶⁵ qua sibi latius agrum patefaceret, ut iidem triumviri judicarent, qua publicus ager, qua privatus esset. deinde, quum minus agri esset, quam quod dividi posset sine offensa etiam plebis, (quoniam eos ad cupiditatem ⁶⁶ amplum modum sperandi incitaverat) legem se promulgaturum ostendit, ut iis, qui Sempronia lege agrum accipere deberent, pecunia, quæ regis Attali fuisset, divideretur. Hæredem autem populum Romanum reliquerat Attalus, rex Pergami, Eumenis filius. ⁶⁷ Tot indignitatibus commotus graviter senatus, ante omnes ⁶⁸ T. Annius consularis, qui, quum in senatu in Gracchum perorasset, raptus ab eo ad populum, delatusque plebi, rursus in eum pro rostris concionatus est. Quam iterum

⁶³ Quingenta jugera] Certa emendatio Sigonii, nixa Plutarcho et Apiano. Nec dubium est quin Gracchus revocare voluerit legem Liciniam de modo agrorum, de qua Liv. agit libro VI. extremo: quæ quidem lex illum ipsum numerum quingentorum jugerum præfiniebat. Plerique libri, tum scripti, tum editi, habebant decem jugera: Campanus centem: Pithæus apud Hearnium mille.

⁶⁴ Seque et fratrem Caium] Sic legi jussit Sigonius ex vet. lib. melius, ut nobis videtur, quam seque et Gracchum fratrem, quamvis pleraque librorum manus hoc præferat.

⁶⁵ Qua sibi latius agrum pateface-

ret] Hæc nobis paulo suspectiora sunt. Vid. infra c. 31. quem sensum ex iis exsculpere conetur Freinshemius.

⁶⁶ Amplum modum] Amplum agri modum. Hæc vera est lectio, quam exhibent Andreas, Campanus, et scripti Gronovio inspecti. Quidam libri habeant ampla modo.

⁶⁷ Tot indignitatibus] Sic edidit Gronovius ex scriptis et vet. edit. quibus succiunt Campanus. Quidam indignationibus.

⁶⁸ P. Mucius consul] Libri omnes hic sunt mendosi. Plerique habent C. Antonius, alii T. Annius. Verum nomen consulis reponit Sigonius.

tribunus plebis creari vellet Gracchus, auctore P. Cornelio Nasica, in Capitolio ab optimatibus occisus est, ictus primum fragmentis subselliorum, et inter alios, qui in eadem seditione occisi erant, insepultus in flumen projectus. Res præterea in Sicilia vario eventu adversus fugitivos gestas continet.

LIX.

Numantini, fame coacti, ipsi se per vicem tradentes trucidaverunt. Captam urbem Scipio Africanus delevit, et de ea triumphavit, quartodecimo anno post Karthaginem deletam. P. Rupilius consul in Sicilia cum fugitivis debellavit. Aristonicus, regis Eumenis filius, Asiam occupavit; quum, testamento Attali regis legata populo Romano, libera esse deberet. Adversus eum P. Licinius Crassus consul, quum idem pontifex maximus esset, (quod numquam antea factum erat) extra Italiam projectus, proelio victus et occisus est. M. Perperna consul victum Aristonicum in deditionem accepit. Q. Pompeius et Q. Metellus, tunc primum uterque ex plebe facti censores, lustrum condiderunt. Censa sunt civium capita trecenta septemdecim millia, octingenta viginti tria, præter pupillos et viduas. Q. Metellus censor censuit, ut omnes cogerentur ducere uxores, liberorum creandorum causa. exstat oratio ejus, quam Augustus Cæsar, quum de maritandis ordinibus ageret, ⁶⁹ velut in hæc tempora scriptam in senatu recitavit. C. Atinius Labeo tribunus plebis Q. Metellum censorem, a quo in senatu legendo præteritus erat, de saxo dejici jussit: quod ne fieret, ceteri tribuni plebis auxilio fuerunt. Quum Carbo tribunus plebis rogationem tulisset, ⁷⁰ ut eundem tribunum plebis, quoties vellet, creare liceret; rogationem ejus P. Africanus gravissima oratione dissuasit; in qua dixit, Ti. Gracchum jure cæsum videri. ⁷¹ Gracchus contra suasit rogationem: ⁷² sed Scipio tenuit. Bella inter Antiochum Syriæ, et Phraatem Parthorum regem gesta, nec magis quietæ res Ægypti referuntur. Ptolemæus, Euergetes cognominatus, ob nimiam crudelitatem suis invisus, incensa a populo regia,

⁶⁹ *Velut in hæc tempora scriptam]* Ante Sigoniam editi: *velut eo tempore.* Ille correxit ex vet. lib. cui adstipulatur Campanus. Recte in hæc tempora. Habetur enim ratio personæ Livii, qui Augusto æqualis fuit.

⁷⁰ *Ut eundem tribunum plebis, quoties vellet, creari liceret]* Emendat Gronovius: *ut eundem tribunum plebi, quoties vellet, creare liceret.* Sane, ut vulgo legitur, *et vellet* non potest re-

ferri nisi ad tribunum, quod absurdum est. Creare habet Campanus.

⁷¹ *Gracchus contra]* Videtur exco-
disse prænomen: C. Gracchus contra.
GRONOVIVS.

⁷² *Sed Scipio tenuit]* Hec quis de-
derit, incertum. Sed Andreas, Cam-
panus, MSS. Hearnii: *censuit.* Vul-
gatæ lectionis sensus commodus est:
tenuit propositum, vicit.

clam ⁷⁵ Cypron profugit. et, quam sorori ejus Cleopatraz, quam (filia ejus virgine per vim compressa, atque in matrimonium ducta) repudiaverat, regnum a populo datum esset, infensus filium, quem ex illa habebat, Cypri occidit, caputque ejus et manus, et pedes matri misit. Seditiones a triumviris Fulvio Flacco, et C. Graccho, et C. Papirio Carbone, agro dividendo creatis, excitata: quibus quam P. Scipio Africanus adversaretur: fortisque ac validus de die domum se recepisset, mortuus in cubiculo inventus est. Suspecta fuit, tamquam ei venenum dedisset, Sempronia uxor, hinc maxime, quod soror esset Gracchorum; cum quibus similtas Africano fuerat. de morte tamen ejus nulla questio acta. Eo defuncto, seditiones triumvires acrius exarserunt. C. Sempronius consul contra Japydas primo rem male gessit: mox victoria cladem acceptam emendavit virtute D. Junii Bruti, ejus, qui Lusitaniam subegerat.

LX.

L. Aurelius consul ⁷⁴ rebellantes Sardos subegit. ⁷⁵ M. Fulvius Flaccus primus Transalpinos Ligures bello domuit, missus in auxilium Massiliensibus adversus Salluvios Gallos, qui fines Massiliensium populabantur. L. Opimius prætor Fregellanos, qui defecerant, in deditionem accepit, Fregellas diruit. Pestilentia in Africa ab ingenti locustarum multitudine, et deinde necatarum strage, fuisse traditur. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta nonaginta millia septingenta triginta sex. C. Gracchus, Tiberii frater, tribunus plebis, eloquentior quam frater, perniciosas aliquot leges tulit: inter quas frumentariam, ut ⁷⁶ semisse et triente frumentum plebi daretur: alteram legem agrariam, quam et frater ejus tulerat: tertiam, qua equestrem ordinem, tunc cum senatu consentientem, conrumperet: ⁷⁷ ut sexcenti ex equitibus in curiam sublegerentur: et quia illis temporibus

⁷⁴ *Cypron profugit*] Sic edidit Gronovius ex membran. Vulgo in *Cyprum*. Campanus quoque omittit præpositionem.

⁷⁴ *Rebellantes Sardos*] Hanc scripturam, quam Gronovius a Pighii conjectura profectam ait, tacet Pithæus quoque apud Hearnium. Plerique MSS. *bellantes*.

⁷⁵ *M. Fulvius Flaccus primus omnium Transalpinos Ligures bello domuit*] At in *Epit. XLVII Q. Opimius consul Transalpinos Ligures . . . subegisse* dicitur. Majas autem est *subegisse*, quam domuisse. Hæc observat Perizonius *Animadv. Hist. c. 8. Legamus*

igitur hoc loco *Transalpinos Gallos*.

⁷⁶ *Semisse et triente*] Id est, dextante, sive decem assis partibus, quales duodecim totum assem æquant.

⁷⁷ *Ut sexcenti ex equitibus*] Rualdus, *Animadv. 26. in Plat.* multis probat hoc tulisse C. Gracchum, ut judicia ab senatoribus ad Equites transferrentur: cetera quæ hic narrantur, vana et futilia esse. Non absurda Freinsheimii conjectura est, infra c. 66. hoc tentasse: vel certe cogitasse Gracchum, quod narrat auctor epitomes, sed perficere non potuisse, atque adeo ad transferenda ad solos Equites judicia animum adjecisse.

trecenti tantum senatores erant, sexcenti equites trecentis senatoribus admiscerentur: id est, ut equester ordo bis tantum virium in senatu haberet. et, continuato in alterum annum tribunatu, legibus agrariis latis effecit, ut complures coloniae in Italia deducerentur, et una in solo diruta Karthaginis; quo, ipse triumvir creatus, coloniam deduxit. Præterea res a Q. Metello consule adversus Baliares gestas continet: quas Græci Gymnesias adpellant, quia ætatem nudi exigant: ⁷⁸Baliares a teli missu adpellati, aut a Baleo, Herculis comite, ibi relicto tunc, quum Hercules ad Geryonem navigaret. Motus quoque Syriæ referuntur, in quibus Cleopatra Demetrium virum suum et Seleucum filium, indignata quod, occiso patre ejus a se, injussu suo diadema sumpsisset, interemit.

LXI.

C. Sextius proconsul, victa Salluviorum gente, coloniam Aquas Sextias condidit, ⁷⁹ob aquarum copiam e calidis frigidisque fontibus, atque a nomine suo ita adpellatas. Cn. Domitius proconsul adversus Allobrogas ad oppidum Vindaliū feliciter pugnavit. Quibus bellum inferendi causa fuit, quod Teutomatum, Salluviorum regem, fugientem recepissent, et omni ope juvissent; quodque Æduorum agros, sociorum populi Romani, vastassent. C. Gracchus, seditioso tribunatu facto, quum Aventinum quoque armata multitudo occupasset, a L. Opinio consule, ex senatusconsulto vocato ad arma populo, pulsus et occisus est; et cum eo Fulvius Flaccus consularis, socius ejusdem furoris. Q. Fabius Maximus consul, Paulli nepos, adversus Allobrogas et Bituntum, Arvernorum regem, feliciter pugnavit. Ex Bituini exercitu cæsa millia hominum centum viginti. Ipse, quum ad satisfaciendum senatui Romam profectus esset, ⁸⁰Albam custodiendus datus est, quia contra pacem videbatur, ut in Galliam remitteretur. Decretum quoque est, ut Congentiatus, filius ejus, comprehensus Romam mitteretur. Allobroges in deditionem accepti. L. Opimius, accusatus apud populum a Q. Decio tribuno plebis, quod indemnatos cives in carcerem conjecisset, absolutus est.

LXII.

Q. Marcius consul ⁸¹Stænos, gentem Apinam, expugnavit.

⁷⁸ *Baliares a teli missu*] Nempe a verbo Græco βάλλω.

⁷⁹ *Ob aquarum copiam*] Magis placeret cum Gronovio legere: *ab aquarum copia* . . atque a nomine suo ita adpellatas.

⁸⁰ *Albam custodiendus datus est*] Sic duo e MSS. Gronovii et Pithagor

apud Hearnium. Atque id elegantius nobis visum est, quam quod vulgati præferunt, *Alba*.

⁸¹ *Stænos*] Sic scribitur hoc nomen apud Strabonem, l. IV. p. 204. et apud Plinium, l. III. c. 20. Pighius legi jubet *Stænos* ex marmoribus Capitolinis.

Micipsa, Numidarum rex, mortuus regnum tribus filiis reliquit, *Adherbali*, *Hiempsali*, et *Jugurthæ* fratris filio, quem adoptaverat. *L. Cæcilius Metellus Dalmatas* subegit. *Jugurtha* *Hiempsalem* fratrem bello petiit, quem victum occidit: *Adherbalem* regno expulit: ⁸² is a senatu restitutus est. *L. Cæcilius Metellus*, *Cn. Domitius Ahenobarbus*, censores, duos et triginta senatu moverunt. Præterea motus *Syriæ* regum continet.

LXIII.

Cato Porcius consul in *Thracia* male adversus *Scordiscos* pugnavit. *Lustrum* a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta nonaginta quatuor millia, trecenta triginta sex. *Æmilia*, *Licina*, *Marcia*, virgines *Vestales*, incesti damnatae sunt: idque incestum quemadmodum et commissum, et deprehensum, et vindicatum sit, refertur. *Cimbri*, gens vaga, populabundi in *Illyricum* venerunt: ab iis *Papirius Carbo* consul cum exercitu fusus est. *Livius Drusus* consul adversus *Scordiscos*, gentem a *Gallis* oriundam, in *Thracia* feliciter pugnavit.

LXIV.

Adherbal, bello petitus a *Jugurtha*, et in oppido *Cirta* obsessas, contra denunciationem senatus ab eo occisus est. Ob hoc ipsi *Jugurthæ* bellum indictum: idque *Calpurnius Bestia* consul gerere jussus, pacem cum *Jugurtha* in jussu populi et senatus fecit. *Jugurtha*, fide publica evocatus ad indicandos auctores consiliorum suorum, quod multos pecunia in senatu corrupisse dicebatur, *Romam* venit: et, propter cædem, admissam in regulum quemdam, nomine *Massivam*, ⁸³ qui regnum ejus populo *Romano* inveni adfectabat, *Romæ* interfectum, quum periclitaretur, caussam capitis dicere jussus, clam profugit, et, cedens urbe, fertur dixisse: O urbem venalem, et cito perituram, si emptorem invenerit! *A. Postumius* legatus ⁸⁴ infelicitè prælio adversus *Jugurtham* gesto pacem quoque adjecit ignominiosam, quam non esse servandam senatus censuit.

⁸² *Is a senatu restitutus est*] Sic edidit Gronovius ex aliquot MSS. quibus assentitur Campanus. Vulgo qui a senatu.

⁸³ *Qui regnum ejus . . . appetebat*] Aliquot MSS. Gronovio inspecti, et Pithæus apud Hearnium pro *appetebat*

substituunt *affectabat*: quod verbum magis proprium videtur.

⁸⁴ *Infelicitè prælio . . . gesto pacem quoque adjecit*] Sic legi jussit Sigonius, cui assentitur Pithæus. Plerique libri inter *ea* *gesto* et *pacem* inserunt verbum *confixit*, quod plane otiosum est.

LXV.

Q. Cæcilius Metellus consul duobus præliis Jugurtham fudit, totamque Numidiam vastavit. M. Junius Silanus consul adversus Cimbros infelicitèr pugnavit. legatis Cimbrorum ⁸⁵sedem et agros, in quibus consisterent, postulantis senatus negavit. M. Minucius proconsul adversus Thracas prospere pugnavit. L. Cassius consul a Tigurinis Gallis, pago Helvetiorum, qui a civitate secesserant, in finibus Allobrogum cum exercitu cæsus est. milites, qui ex ea clade superaverunt, obsidibus datis, et dimidia rerum omnium parte, ut incolumes dimitterentur, cum hostibus pacti sunt.

LXVI.

Jugurtha, pulsus a C. Mario Numidia, auxilio Bocchi, Maurorum regis, adjutus est: et, cæsis prælio Bocchi quoque copiis, nolente Boccho bellum infelicitèr susceptum diutius sustinere, victus ab eo et Mario traditus est: in qua re præcipua opera L. Cornelii Sullæ, quæstoris Maxii, fuit.

LXVII.

M. Aurelius Scaurus, legatus consulis, a Cimbris fuso exercitu, captus est: et, quum, ⁸⁶in consilium ab iis evocatus, deterreret eos, ne Alpes transirent Italiam petaturi, eo quod diceret, Romanos vinci non posse, ⁸⁷a Boiorige rege, feroci juvene, occisus est. Ab iisdem hostibus Cn. Manlius consul et Q. Servilius Cæpio proconsul, victi prælio castrisque binis exuti sunt. militum millia octoginta occisa, calorum et licarum quadraginta. ⁸⁸Secundum populi Romani jussionem, Cæpionis, cujus temeritate clades accepta erat, damnati bona publicata sunt, primi post regem Tarquinium; imperiumque ei abrogatum. in triumpho C. Marii ductus ante currum ejus Jugurtha cum duobus filiis, et in carcere necatus est. Marius triumphali veste in senatum venit, quod nemo ante eum fecerat:

⁸⁵ *Sedem et agros in quibus considerent*] Aliquot MSS. tum Hearnii, tum Gronovii, Andreas, Campanus: in quibus consisterent.

⁸⁶ *In consilium . . . evocatus*] Multo melius Pithæus apud Hearnium, advocatus.

⁸⁷ *A Boiorige*] Conjectura Freinsheimii a Gronovio probata. Prius legabatur: a Bolo rege. Edidimus feroci, quomodo Campanus et Andreas,

et libri Hearnii habent, non ferocè, ut nunc vulgo editi.

⁸⁸ *Secundum populi Romani jussionem*] Hæc non immerito inepta Gronovio visa sunt. Ille ex MSS. vestigiis legit: *Octoginta millia militum occisa, calorum ac licarum quadraginta, secundum Arcausionem. Cæpionis, etc.* Sane in illa regione res gesta est: et favet Pithæus quoque apud Hearnium, secundum *aprausionem*.

eique propter Cimbrici belli metum continuatus per complures annos magistratus est. Secundo et tertio absens consul creatus, quartum consulatum dissimulanter captans consecutus est. Cn. Domitius pontifex maximus populi suffragio creatus est. Cimbri, vastatis omnibus, quæ inter Rhodanum et Pyrenæum sunt, per saltum in Hispaniam transgressi, ibique multa loca populati, a Celtiberis fugati sunt: reversique in Galliam,⁸⁹ bellicosius se Teutonis conjunxerunt.

LXVIII.

M. Antonius prætor in Ciliciam maritimos prædones persecutus est. C. Marius consul summa vi obpugnata a Teutonis et Ambronibus castra defendit. duobus deinde præliis circa Aquas Sextias eos hostes delevit, in quibus cæsa traduntur hostium ducenta millia, capta nonaginta. Marius absens quintum consul creatus est. triumphum oblatum, donec et Cimbros vinceret, distulit. Cimbri, repulso ab Alpibus fugatogue Q. Catulo proconsule, qui fauces Alpium obsederat, et ad flumen Athesim castellum editum insederat, reliqueratque,⁹⁰ quum, virtute sua expliciti, fugientem proconsulem exercitumque consecuti, in Italiam trajecissent, junctis ejusdem Catuli et C. Marii exercitibus, prælio victi sunt ab eis: in quo cæsa traduntur hostium centum quadraginta millia, capta sexaginta.⁹¹ Marius, totius civitatis consensu exceptus, pro duobus triumphis, qui offeriebantur, uno contentus fuit. Primores civitatis, qui aliquamdiu ut novo homini, ad tantos honores evecto, inviderant, conservatam ab eo rempublicam fatebantur. Publicius Malleolus, matre occisa, primus insutus culeo, in mare præcipitatus est. Ancilia cum strepitu mota esse, antequam Cim-

89 *Bellicosius se Teutonis conjunxerunt*] *Bellicosius* hic frigidum est, ut et *belli causa*, quod substituit Schefferus. Libri et vet. edd. fere *imbellicosius*. Gronovius conjicit: *Ambronibus se et Teutonis conjunxerunt*. Certe in Epit. sequenti Ambrones et Teutoni simul castra Marii oppugnasse memorantur.

90 *Quum virtute sua expliciti*] Vett. editiones et plerique MSS. *explicita*. Mutavit Sigonius, et intelligit Cimbros obsidione quasi Catuli liberatos. Verum Cimbri tam victores non explicabantur periculo, sed altro periculum ac terrorem Romanis inferebant. Membranz quædam Gronovio inspectæ longe aliam lectionem exhibent: *Cimbri, repulsi ab Alpibus fugatogue Q. Catulo proconsule, qui fauces Al-*

pium obsidebat, flumen Athesim transgressi, castellum editum, quod insederat, ut reliquerat, effecerunt. quem tamen virtute sua explicita fugientem proconsulem exercitumque consecutus est. In Italiam quum deinde trajecissent, junctis ejusdem Catuli copiis, etc. Hæc, inquit Gronovius, videntur meliora vulgatis, modo scribas *relinqueret*, et illa, *quem tamen*, sic corrigas et suppleas: *qui tamen in castello fuerunt, virtute sua expliciti fugientem proconsulem exercitumque consecuti sunt*. Digna memoria virtus, de qua vid. c. 50. hujus libri.

91 *Marius totius civitatis consensu exceptus*] Videtur hic aliquid desiderari, quale esset summum cum honore, vel ingenti gratulatione.

tricum bellam consummaretur, referuntur. *Bella præterea inter Syriæ reges gesta continet.*

LXIX.

L. Appuleius Saturninus, adjuvante C. Mario, et per milites occiso A. Nonio competitor, tribunus plebis per vim creatus, non minus violenter tribunatum, quam petierat, gessit; et, quum legem agrariam per vim tulisset, Metello Numidico, eo quod in eam non juraverat, diem dixit: qui quum a bonis civibus defenderetur, ne causa certaminum esset, in exilium voluntarium Rhodum profectus est: ibique legendo et audiendis magnis viris avocabatur. Profecto C. Marius, seditionis auctor, qui sextum consulatum per tribus sparsa pecunia emerat, aqua et igni interdixit. Idem Appuleius Saturninus tribunus plebis C. Memmii⁹⁴ candidatum consulatus, quem maxime adversarium actionibus suis timebat, occidit. quibus rebus concitato senatu, (in cujus causam et C. Marius, homo variis et mutabilis ingenii consiliiq; semper secundum fortunam, transierat, quum eum tueri minime posset) oppressus armis cum Glaucia prætor, et aliis ejusdem furoris sociis,⁹⁵ bello quodam interfectus est. Q. Cæcilius Metellus ab exilio, ingenti totius civitatis favore, reductus est. M. Aquilius proconsul in Sicilia bellum servile excitatum confecit.

LXX.

Quum M. Aquilius de pecuniis repetundis causam diceret, ipse iudices rogare noluit. M. Antonius, qui pro eo perorabat, tunicam a pectore ejus discidit, ut honestas cicatrices ostenderet: quibus conspectis, indubitanter absolutus est. Cicero ejus rei solus auctor. T. Didius proconsul adversus Cætiberos feliciter pugnavit. Ptolemæus, Cyrenarum rex, cui

⁹² *Et quod in eam non juraverat* MSS. Gronovii, qui in eam non juraverat: elegantius.

⁹³ *Ibique legendo et audiendis magnis viris vacabat* Plerique MSS. et vet. editi habent vel advocabat, vel avocabatur. Unde Gronovius edendum credidit avocabatur. Verbum proprium, inquit, de iis qui aut a sensu rerum adversarum, aut gravantibus alioqui negotiis animum avertunt, ei que levando dant operam. Utatur, qui voluerit. Nobis videtur simplicius vacabat, quod vulgati tenent.

⁹⁴ *Candidatum consulatus* Ante

Siganium vulgati adiciebant petitionem: quam vocem ille ex vet. libro, cui Campanus assentitur, delevit, sed tamen revocandam esse Gronovius existimavit. Nobis nihil necesse visum est otiosum nomen inoculari.

⁹⁵ *A Rabirio quodam* Conjectura Sigonii. Libri, et vet. editi, bello quodam. Freinsheimius, telo quodam. Cicero pro Rabirio, c. 11. *Scæva Servo Q. Crotonis, qui occidit L. Saturninum, libertas data est.* Unde posses legere, a Scæva quodam, vel a Servo quodam. GRONOVIVS.

cognomentum Apioni fuit, mortuus heredem populum Romanum reliquit, et ejus regni civitates servatus liberas esse jussit. Ariobarzanes in regnum Cappadociæ a L. Cornelio Sulla reductus est. Parthorum legati, a rege Arsace missi, venerunt ad Sullam, ⁹⁶ ut amicitiam populi Romani peterent. P. Rutilius, vir summæ innocentiae, quoniam legatus ⁹⁷ Q. Mucii proconsulis a publicanorum injuriis Asiam defenderat, inquisit equestri ordini, penes quem judicia erant, repetundarum damnatus, in exilium missus est. ⁹⁸ C. Sentius prætor contra Thraconis infeliciter pugnavit. Senatus, quum impotentiam equestri ordini in judiciis exercentis ferre nollit, omni vi niti coepit, ut ad se judicia transferrentur, sustinente causam ejus M. Livio Druso tribuno plebis: qui, ut vires sibi adquireret, perniciose spe largitionum plebem concitavit. Præterea motus Syriae regum continet.

LXXI.

M. Livius Drusus, tribunus plebis, ut majoribus viribus senatus causam susceptam tueretur, socios et Italicos populos ⁹⁹ spe civitatis Romanæ sollicitavit: usque adjuvantibus, per vim legibus agrariis frumentariisque latis, judicariam quoque pertulit; ut æqua parte judicia penes senatum et equestrem ordinem essent. Quum deinde promissa sociis civitas præstari non posset, irati Italici defectionem agitare coeperunt. ¹ Eorum coitus, conjurationesque, et orationes in conciliis principum referuntur. propter quæ Livius Drusus, invisus etiam senatui factus, velut socialis belli auctor, incertum a quo, domi occisus est.

LXXII.

Italici populi defecerunt, Picentes, Vestini, Marsi, Peligni, Marrucini, Samnites, Lucani, initio belli a Picentibus moto, Q. Servilius proconsul in oppido Asculo cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occisus est. saga populus summis, Ser. Galba, a Lucanis comprehensus, unius feminae opere,

⁹⁶ Ut amicitiam populi Romani peterent] Andreas, Campanus, et Menæii codex, a populo Romano.

⁹⁷ Q. Mucii proconsulis] Conjectura Sigonii, testimonio Asconii nixa. Vid. et infra capp. 10. et 11. hujus libri. Antea legebatur hoc loco, C. Marii.

⁹⁸ C. Geminus prætor] Sic Andreas et turba editorum ante Sigonium. Ille reposuit C. Sentius: et ei Gronovius assensus est. Sed quum hæc emendatio haud satis cum historia quadrare videatur,

ut probabimus in not. ad c. 17. hujus libri, revocavimus eam lectionem quam Sigonius mutaverat: eo quidem magis, quod Freinshemius istam agnoscit a. 56.

⁹⁹ Spe civitatis Romanæ sollicitavit] Haud fortasse spernendum quod habet Campanus, in opem civitatis.

¹ Coitus] Magis placeret coitiones: quæ vox in hujusmodi rebus valde propria est.

ad quam devertebatur, captivitate exemptus est. *Æsernia* et *Alba* colonia ab *Italicis* obsessæ sunt. *Auxilia* deinde *Latini* nominis externarumque gentium missa populo Romano, et expeditiones invicem expugnationesque urbium referuntur.

LXXIII.

L. Julius Cæsar consul male adversus *Samnites* pugnavit. *Nota* colonia in potestatem *Samnitium* venit cum *L. Postumio* prætore, qui ab iis interfectus est. Complures populi ad hostes defecerunt. Quum *P. Rutilius* consul male adversus hostes *Marsos* pugnasset, et in prælio cecidisset, *C. Marius*, legatus ejus, meliore eventu cum hostibus confixit. *Ser. Sulpicius Pelignus* prælio fuit. *Q. Cæpio*, legatus *Rutilii*, quum obsessus prospere in hostes erupisset, et ob eum successum æquatum ei cum *C. Mario* esset imperium, temerarius factus, et circumventus insidiis, fuso exercitu cecidit. *L. Julius Cæsar* consul feliciter adversus *Samnites* pugnavit. ob eam victoriam *Romæ* saga posita sunt. et, ut varia belli fortuna esset, *Æsernia* colonia cum *M. Marcello* in potestatem *Samnitium* venit. Sed *C. Marius* præliq̃ *Marsos* fudit, ¹ *Herio Asinio*, prætore *Marrucinorum*, occiso. *C. Cecilius* in *Gallia Transalpina* *Salluvias* rebellantes vicit.

LXXIV.

Cn. Pompeius *Picentes* prælio fudit, et obsedit: propter quam victoriam *Roma* prætexta et alia magistratuum insignia sumta sunt. *C. Marius* cum *Mariis* dubio eventu pugnavit. *Libertini* tum primum militare cœperunt. *A. Plotius* legatus *Umbros*, ² *L. Porcius* prætor *Marsos*, quum uterque populus defecisset, prælio vicerunt. *Nicomedes* in *Bithyniæ*, *Ariobarzanes* in *Cappadociæ* regna reducti sunt. *Cn. Pompeius* consul *Marsos* acie vicit. Quum ære alieno oppressa esset civitas, ³ *A. Sempronius Asellio* prætor, quoniam secundum debitores jus dicebat, ab iis, qui fœnerabantur, in foro occisus est. Præterea incursiones *Thracum* in *Macedoniam* populationesque continet.

¹ *Herio Asinio*] Sic edi jussit hoc nomen Gronovius ex Velleio et Appiano. Antea, *Hirno*, vel *Hirnio Asinio*.

² *L. Porcius prætor Marsos*] Ea quæ sequuntur, quum uterque populus defecisset, probent in voce *Marsos* huc esse mandum. Non enim tum primum deficere cœperunt *Marii*: sed omnium primi rebellionis signum sus-

talent. Lege ex Floro et Orosio *Ætruscos*, quæ Appianus auctor est, non initio belli, sed suscepto et gesta magna ex parte bello, defecisse.

³ *A. Sempronius Asellio*] Magna pars liberæ, *Asellus*. Sigonius emendavit ex Appiano, Valerio Maximo, etc. Campanus veram lectionem huc servat, *Asellio*.

LXXV.

A. Postumius Albinus legatus, quum classi præsesset, infamis crimine prodicionis, ab exercitu suo interfectus est. L. Cornelius Sulla legatus Samnites prælio vicit, et bina castra eorum expugnavit. Cn. Pompeius Vestinos in deditionem accepit. L. Porcius consul, rebus prospere gestis, fustisque aliquoties Marsis, dum castra eorum expugnat, cecidit. ea res hostibus victoriam ejus prælii dedit. Cosconius et Luccius Samnites acie vicerunt, Marium Egnatium, nobilissimum hostium ducem, occiderunt, compluraque eorum oppida in deditionem acceperunt. L. Sulla Hirpinos domuit, Samnites multis præliis fudit, aliquot populos recepit: quantisque raro quisquam alius ante consulatum rebus gestis, ad petitionem consulatus Romam est profectus.

LXXVI.

A. Gabinius legatus, rebus adversus Lucanos prospere gestis, et plurimis oppidis expugnatis, in obsidione castrorum hostilium cecidit. Sulpicius legatus Marrucinos cecidit, totamque eam regionem recepit. Cn. Pompeius proconsul Vestinos et Pelignos in deditionem accepit. Marsi quoque, a I. Murena, et ⁵ Cæcilio Pinna legatis aliquot præliis fracti, pacem petierunt. Asculum a Cn. Pompeio captum est, cæsis et a Mam. Æmilio legato Italicis. Silo Pompædus, dux Marsorum, ⁶ auctor hujus rei, in prælio cecidit. Ariobarzanes Capadociae, Nicomedes Bithyniae regno a Mithridate Ponti rege pulsi sunt. Præterea incursiones Thracum in Macedoniam populationesque continet.

LXXVII.

Quum P. Sulpicius tribunus plebis, auctore C. Mario, perniciosas leges promulgasset, ut exsules revocarentur, et novi cives libertinique distribuerentur in tribus, et ut Marius adversus Mithridatem Ponti regem dux crearetur, et adversantibus consulibus Q. Pompeio et L. Sullæ vim intulisset, ⁷ occiso Q. Pompeio consulis filio, genero Sullæ; L. Sulla consul cum exercitu in urbem venit, et adversus factionem

⁵ Cæcilio Pio] Sic edidit Sigonius: quam lectionem firmat Gronovius ex Velleio, l. II. c. 15. Libri habent Cæcilio Pinna. Vid. infra, c. 2.

⁶ Auctor hujus rei] Imo hujus belli.

⁷ Occiso Q. Pompeio] Sic dedit ex conjectura Sigonius, quum prius legere-
retur occisoque Pompeio. Assentitur
Sigonio Pithæus apud Heurnium.

Sulpicii et Marii in ipsa urbe pugnavit, eamque expulit. ⁸ *ex qua duodecim a senatu hostes, inter quos* ⁹ *C. Marius pater et filius, judicati sunt. P. Sulpicius, quum in quadam villa lateret, indicio servi sui retractus et occisus est. servus,* ¹⁰ *ut premium promissum indici haberet,* ¹¹ *manumissus, et ob scelus prodicti domini de saxo dejectus est. C. Marius filius in Africam trajecit. C. Marius pater, quum in paludibus Minturnensium lateret, extractus est ab oppidanis: et, quum missus ad occidendum eum servus, natione Gallus, majestate tanti viri perterritus recessisset,* ¹² *inpositus publice in navim delatus est in Africam. L. Sulla civitatis statum ordinavit: exinde colonias deduxit. Q. Pompeius consul, ad accipiendum a Cn. Pompeio proconsule exercitum profectus, consilio ejus occisus est. Mithridates, Ponti rex, Bithynia et Cappadocia occupatis, et pulso Aquillio legato, Phrygiam, provinciam populi Romani, cum ingenti exercitu intravit.*

LXXVIII.

Mithridates Asiam occupavit: Q. Oppium proconsulem, item Aquillium legatum, in vincula conjecit: jussuque ejus, quidquid civium Romanorum in Asia fuit, uno die trucidatum est. Urbem Rhodum, quæ sola in fide permanserat, obpugnavit, et aliquot præliis navalibus victus recessit. Archelaus, præfectus regis, in Græciam cum exercitu venit; Athenas occupavit. Præterea ¹³ *trepidationem urbium insularumque, aliis ad Mithridatem, aliis ad populum Romanum civitates suas trahentibus, continet.*

LXXIX.

L. Cornelius Cinna, quum perniciosas leges ¹⁴ *per vim atque arma ferret, pulsus urbe a Cn. Octavio collega,* ¹⁵ *cum sex tribu-*

⁸ *Ex qua]* Hoc quoque debetur Sigonio. Firmant Pithæus apud Hearnium, et Campanus. Reliqui, *ex quo.*

⁹ *C. Marius pater et filius]* Magis placet Gronovio, Cui Marii pater et filius.

¹⁰ *Ut premium promissum indici]* Ita Gronovius. Sigonius ex veteri libro promissum indicii. Reliqui, *promissum indicii.*

¹¹ *Manumissus est, et . . . de saxo dejectus est]* Alterutrum ex illis est vacat. Prius ignorant duo e MSS. Gronovii et Pithæus apud Hearnium: posteriores, Campanus.

¹² *Impositus publicæ navij]* Non mi-

nus placeret publice in navim, quomodo Pithæus et Sigonius apud Hearnium volunt: a quibus non longe abit Andreas, qui exhibet publice in navem.

¹³ *Trepidationem]* Unus e MSS. Gronovii cum Campano, *trepidationes.*

¹⁴ *Per vim atque arma]* Dum postremo voces adjectæ sunt a Sigonio, ex vet. ut ipse ait, lib. Sed earum hic nullus est usus: nec eas agnoscent Campanus, Andreas, et magna pars librorum.

¹⁵ *Cum sex tribus plebis]* Hoc quoque a Sigonio est, cui assentitur apud Hearnium Pithæus. Antea cum Sextio tribuno plebis. Campanus, cum

*nis plebis: imperioque ei abrogato, corruptum Ap. Claudii exercitum in potestatem suam redegit, et bellum urbi intulit, arcessito C. Mario ex Africa cum aliis exulibus: in quo bello duo fratres, alter ex Pompeii exercitu, alter ex Cinnae, ignorantes concurrerunt: et, quam victor spoliaret occisum, agnito fratre, ingenti lamentatione edita, rogo ei astructo, ipse supra rogam se transfodit, et eodem igni consumptus est.*¹⁶ *Et quam obprimi inter initia potuissent, Cn. Pompeii fraude, qui, utramque partem fovendo, vires Cinnae dedit, nec nisi profligatis optimatum rebus auxilium tulit, et consulis segnitie confirmati Cinna et Marius quatuor exercitibus,*¹⁷ *ex quibus duo Q. Sertorio et Carboni dati sunt, urbem circumdederunt. Ostiam coloniam Marius expugnavit, et crudeliter diripuit.*

LXXX.

*Italicis populis a senatu civitas data est. Samnites, qui soli arma retinebant, Cinnae et Mario se junxerunt. ab iis Plautius cum exercitu cæsus est. Cinna et Marius cum Carbone et Sertorio Janiculum occupaverunt, et fugati ab Octavio consule recesserunt. Marius Antium, et Ariciam, et Lanuvium colonias devastavit. Quam nulla spes esset optimatibus resistendi propter segnitiam et perfidiam et ducum et militum, qui corrupti aut pugnare volebant, aut ad diversas partes transibant, Cinna et Marius in urbem recepti sunt: qui, velut captam, eam cadibus et rapinis vastarunt, Cn. Octavio consule occiso, et omnibus adversæ partis nobilibus trucidatis, inter quos M. Antonio eloquentissimo viro,*¹⁸ *L. et C. Cæsare, quorum capita in rostris posita sunt. Crassus filius ab equitibus Fimbriæ occisus. pater Crassus, ne quid indignum virtute sua pateretur, gladio se transfexit. Et citra ulla comitia consules in sequentem annum se ipsos renunciaverunt: eodemque die, quo magistratum inierant, Marius Sex. Licinium senatorem de saxo deijci jussit; editisque multis sceleribus, Idibus Januariis decessit: vir, cujus si examinentur cum virtutibus vitia, haud facile sit dictu, utrum bello melior, an pace perniciosior fuerit. adeo, quam rempublicam armatus servavit, eam primo togatus omni genere fraudis, postremo armis hostiliter evertit.*

Sexto Publico tribuno plebis. Non tam constat nobis, quomodo legendum sit, quam Sigenianam lectionem vitiosam esse. Appianus enim libro primo Civil. testis est majorem partem tribunorum plebis cum Octavio censeo.

¹⁶ *Et quam obprimi inter initia potuissent.]* Sic dedimus auctore uno ex

MSS. Gronovii, ut restatutur verbum ad id quod sequitur, *conferentis Ciceronis et Marius.* Vulgo potuissent.

¹⁷ *Quorum duo.]* Complures MSS. et Campani, *ex quibus duo.*

¹⁸ *L. et C. Cæsare.]* Iste cum Gronovio, L. et C. Cæsare.

LXXXI.

L. Sulla Athenas, quas Archelaus, praefectus Mithridatis, occuparat, circumsegit, et cum magno labore expugnavit, urbi libertatem, et civibus, quae habuerant, reddidit. Magnesia, quae sola in Asia civitas in fide manserat, summa virtute adversus Mithridatem defensa est. Praeterea Thracum in Macedonia continet gesta.

LXXXII.

Sulla copias regis, quae, Macedonia occupata, in Thessaliam venerant, proelio vicit, caesis hostium centum milibus, et castris quoque expugnatis. Renovato deinde bello, iterum exercitum regis fudit ac delevit. Archelaus cum classe regia Sullae se tradidit. L. Valerius Flaccus consul, collega Cinnae, missus, ut Sullae succederet, propter avaritiam invidis exercitui suo, a C. Fimbria legato ipsius, ultimae audaciae homine, occisus est, et imperium ad Fimbriam translatum. Praeterea expugnatae in Asia urbes a Mithridate, et crudeliter direpta provincia, incursionesque Thracum in Macedoniam, referuntur.

LXXXIII.

C. Fimbria in Asia fuis proelio aliquot praefectis Mithridatis, urbem Pergamum cepit, obsessumque regem, non multum absuit, quin caperet. Urbem Ilion, quae se potestati Sullae reservabat, expugnavit ac delevit, et magnam partem Asiae recepit. Sulla multis praeliis Thrakas cecidit. Quam L. Cinna et Cn. Papirius Carbo, ab se ipsis consules per biennium creati, bellum contra Sullam pararent, effectum est per L. Valerium Flaccum principem senatus, qui orationem in senatu habuit, et per eos, qui concordiae studebant, ut legati ad Sullam de pace mitterentur. Cinna ab exercitu suo, quem invitum cogebat naves conscendere, et adversus Sullam proficisci, interfectus est. Consulatum Carbo solus gessit. Sulla, quam in Asiam trajecisset, pacem cum Mithridate fecit; ita ut is cederet provinciis Asia, Bithynia, Cappadocia. Fimbria, desertus ab exercitu, qui ad Sullam transierat, ipse se percussit: suppetratque de servo suo, praebens cervicem, ut se occideret.

19. Sic ut is cederet Asia, Bithynia, Cappadocia. Quam: Nam et veteres edidit Asia et Asia habent provinciae: quae in voce aliquando videntur, quam Bithynia et Cappadocia: non obest tunc

provinciae Bithyniae, sed regna. Regnum cum Sigonio in Commentar. in Fastos ad annum 669. Ita ut is cederet provincia Asia, Bithynia, Cappadocia.

LXXXIV.

Sulla legatis, qui a senatu missi erant, futurum se in potestate senatus respondit, si cives, qui pulsī a Cinna ad se confugerant, restituerentur. quæ conditio quam justa senatui videretur, per Carbonem factionemque ejus, cui bellum videbatur utilius, ne conveniret, effectum est. Idem Carbo, quam ab omnibus oppidis Italiæ coloniisque obsides exigere vellet, ut fidem eorum contra Sullam obligaret, consensu senatus prohibitus est. ²⁰ *Novis civibus senatusconsulto suffragium datum est. Q. Metellus Pius, qui partes optimatum secutus erat, quam in Africa bellum moliretur, a C. Fabio prætore pulsus est: senatusque consultum per factionem Carbonis et Marianarum partium factum est, ut omnes ubique exercitus dimitterentur. Libertini in quinque et triginta tribus distributi sunt. Præterea belli adparatum, quod contra Sullam excitabatur, continet.*

LXXXV.

Sulla in Italiam cum exercitu trajecit, missisque legatis, qui de pace agerent, a consule C. Norbano violatis, eundem Norbam prælio vicit. Et quam L. Scipionis alterius consulis, cum quo per omnia id egerat, ut pacem jungeret, nec potuerat, castra obpugnaturus esset, universus exercitus consulis, sollicitatus per emissos a Sulla milites, signa ad Sullam transtulit. Scipio, quam occidi posset, dimissus est. Cn. Pompeius, Cn. F. ejus, qui Asculum ceperat, conscripto voluntariorum exercitu, cum tribus legionibus ad Sullam venerat; ad quem se nobilitas omnis conferebat, ita ut deserta urbe ad castra veniretur. Præterea expeditiones per totam Italiam utriusque partis ducum referuntur.

LXXXVI.

Quum C. Marius, C. Marii filius, consul ante annos viginti per vim creatus esset, C. Fabius in Africa propter crudelita-

²⁰ *Novis civibus senatusconsulto suffragium datum est.* Hic profecto aliquid peccavit vel librarium manus, vel ipse epitomes auctor. Italis enim cum civitate jus quoque suffragii datum esse constat. Sed fortasse hujus senatusconsulti hæc mens fuerat, ut quod a tribuno plebis Sulpicio institutum, mox a Sulla rescissum fuerat, renovaretur et confirmaretur, nempe, ut novi cives in quinque et triginta tribus distribuerentur.

²¹ *Missisque legatis, qui de pace*

agerent, a consule C. Norbano violatis. Sustulimus, auctore Campano, particulam et ante a consule. Sensus quippe est: legatis qui a Sylla missi erant, a consule violatis. Aliam hic et majoris momenti emendationem fecit Sigonius. Plerique editi et libri habebant a cons. Cn. Carbonē et C. Norbano: quod contra historiam fidem erat. Neque enim Carbo hoc anno consul fuit. Certissimi Sigonii conjecturam firmant Pithæus apud Hearnium, et Campanus, qui habet a consule Cn. Norbano.

lem et avaritiam in prætorio suo vivus exustus est. L. Philippus legatus Sullæ Sardiniam, Q. Antonio prætor pulso et occiso, occupavit. Sulla cum Italicis populis, ne timeretur ab iis, velut erepturus civitatem²² et suffragii jus nuper datum, fœdus percussit. Idemque, ex fiducia jam certæ victoriæ, litigatores, a quibus adibatur, vadimonia Romam differre jussit, quam a parte diversa urbs adhuc teneretur. L. Damasippus prætor, ex voluntate C. Marii consulis quum senatum contraxisset, omnem, quæ in urbe erat, nobilitatem trucidavit. ex cuius numero Q. Mucius Scævola pontifex maximus fugiens in vestibulo ædis Vestæ occisus est. Præterea bellum a L. Murena adversus Mithridatem in Asia renovatum continet.

LXXXVII.

Sulla C. Marium, exercitu ejus fuso delectoque ad Sacripontum, in oppido Præneste obsedit. urbem Romanam ex inimicorum manibus recepit. Marium erumpere tentantem repulit. Præterea res a legatis ejus, eadem ubique fortuna partium, gestas continet.

LXXXVIII.

Sulla Carbonem,²³ exercitu ejus fuso ad Clusium, ad Faventiam Fidentiamque cæso, Italia expulit: cum Samnitibus, qui soli ex Italicis populis nondum arma posuerant, juxta urbem Romanam ante portum Collinam debellavit: recuperataque republica, pulcherrimam victoriam crudelitate, quanta in nullo hominum fuit, inquinavit. Octo millia²⁴ deditorum²⁵ in villa publica trucidavit: tabulam proscriptionis posuit: urbem ac totam Italianam cædibus replevit: inter quas omnes Prænestinos inermes concidi jussit: Marium, senatorii ordinis virum, cruribus brachiisque fractis, auribus præsectis, et effossis oculis, necavit. C. Marius, Preneste obsessus²⁶ a Lucretio Ofella, Sullanarum partium viro, quam per cuniculum captaret evadere, septus ab exercitu,²⁷ mortem sibi conscivit. id est, in ipso cuniculo, quum sentiret se evadere non posse, cum Pontio Telsino, fugæ comite, stricto utrimque gladio, concurrir: quem quum occidisset, ipse saucius inpetravir a servo, ut se occideret.

²² Et suffragii jus nuper datum] Vid. not. 20. ad epit. LXXXIV. supra.

²³ Exercitu ejus fuso ad Clusium] Inseruit Gronovius ex aliquot MSS. et fuso.

²⁴ Deditorum] Magis placeret cum Pithoeo apud Hearnium legere deditiorum.

²⁵ In villa publica] Egregia Sigonii correctio, nixa auctoribus Augustino de Civ. Dei, III. 28. et Val. Max. IX.

²⁶ Antea in via.

²⁶ A Lucretio Ofella] Sic plane Campanus, et apud Hearnium Pithoeus. Reliqui Asella.

²⁷ Mortem sibi conscivit: id est] Gronovius duas ultimas voces adiecit ex quibusdam scriptis. Nos libenter assentiremur Sigonio hæc omnia delenti, ita ut legatur: septus ab exercitu, in ipso cuniculo.

LXXXIX.

²⁸ *M. Brutus a Cn. Papirio Carbone, qui Cossuram adpulerat, missus nave piscatoria Lilybeum, ut exploraret, an ibi Pompeius esset, et* ²⁹ *circumventus a navibus, quas Pompeius miserat, in se mucrone verso, ad transtrum navis obnixus corporis pondere, incubuit.* Cn. Pompeius, in Siciliam cum imperio a senatu missus, Cn. Carbonem, qui *fleus muliebriter mortem tulit, captum occidit.* ³¹ *Sulla, dictator factus, quod nemo unquam fecerat, cum fascibus viginti quatuor processit.* ³² *Rebus novis reipublicæ statum confirmavit, tribunorum plebis potestatem minuit, et omne jus legum ferendarum ademit. Pontificum augurumque collegium ampliavit, ut essent quindecim; senatum ex equestri ordine subplevit: proscriptionum liberis jus petendorum honorum eripuit, et bona eorum vendidit: ex quibus plurima primo rapuit.* ³⁴ *redactum est sestertium ter millies quingenties.* Q. Lucretium Ofellam, consalatum adversus voluntatem suam petere ausum, jussit occidi in foro: et, quum hoc indigne ferret populus Romanus, concione advocata, se jussisse dixit. Cn. Pompeius in Africa Cn. Domitium proscriptum et Hiabam, regem Numidiæ, bellum molientes, victos occidit; et, quatuor et viginti annos natus, adhuc eques Romanus, quod nulli contigerat, ex Africa triumphavit. ³⁵ *Cn. Norbanus consularis proscriptus, in urbe Rhodo quum comprehenderetur, ipse se occidit. Mutilus, unus ex proscriptis, clam capite adoperto* ³⁶ *ad posticas aedes Bastiæ uxoris quum accessisset, admissus non est, quia illum proscriptum diceret, itaque se transfodit, et sanguine suo*

²⁸ *L. Brutus]* Sic olim legabatur. Sigonius dedit *M. Brutus*, eique obsecuti sunt editores. Sed hunc Brutum credimus cum Fighio non alium esse, quam L. Brutum Damasippum prætorum hujus anni, qui Carboni conjunctus memotatur libro sup. capp. 3. et 4.

²⁹ *Circumventus a navibus]* Vocula a in Gronovianis editionibus male omissa fuerat: sed in vetustioribus omnibus reperitur.

³⁰ *In se mucrone verso . . incubuit]* Magis placeret cum Gronovio legere *mucrone*.

³¹ *Sulla . . quod nemo unquam fecerat, cum fascibus viginti quatuor processit]* Solitum hoc dictatoribus, ut testantur Plut. in Fabio, Polyb. L. III. c. 87. Itaque vel erravit epitomes auctor, vel aliquod hic vitium est.

³² *Rebus novis reipublicæ statum confirmavit]* Sine ulla dubitatione as-

sentimur Gronovio emendanti *legibus* *navis*.

³³ *Ex quibus plurima primo rapuit]* Offendit ei primo. Nec opituitus Gronovius, dum ex aliquot codd. affert *plurima præmia*, interpretaturque *prædas*. Fortasse aliquid intercidit, ut Sulla dictus fuerit *plurima primo rapuisse*, deinde cetera in publicum vendisse.

³⁴ *Redactum est sestertium ter millies quingenties]* Marci argenti 1367187. uncia 4.

³⁵ *C. Norbanus]* Vulgo Cn. Sed ex Fastis Capitolinis, reliquisque omnibus veterum monumentis C. reponendum esse Sigonius monet, cui assentitur apud Hearnium Pithæus.

³⁶ *Ad posticas aedes]* Ante Sigonium legabatur *ad posticum aedis*. Ille in vet. lib. reperit *ad posticiorum aedes*. Nec affert Pithæus. Notum est eadem nom. dici de privata et profana domo.

fores uxoris respersit. ³⁷ Sulla Nolam in Samnio recepit. ³⁸ quadraginta septem legiones in agros captos deduxit, et eos his diuisit. Volaterras, quod oppidum adhuc in armis erat, obsessum, in deditionem accepit. Mitylenæ quoque in Asia, quæ sola urbs post victum Mithridatem arma retinebat, expugnatae dirutæque sunt.

XC.

Sulla decessit, honosque ei a senatu habitus est, ut in campo Martio sepeliretur. M. Æmilius Lepidus, quum acta Sullæ tentaret rescindere, bellum excitauit: et a Q. Catulo collega Italia pulsus est: et in Sardinia, frustra bellum molitus, periit. M. Brutus, qui Cisalpinam Galliam obtinebat, a Cn. Pompeio occisus est. ³⁹ Q. Sertorius proscriptus in ulteriore Hispania ingens bellum excitauit. ⁴⁰ L. Manlius proconsul et ⁴¹ M. Domitius legatus ⁴² ab Herculeio quæstore prælio victi sunt. Præterea res a P. Servilio proconsule aduersus Cilicas gestas continet.

XCI.

Cn. Pompeius, ⁴³ quum adhuc eques esset, cum imperio consulari aduersus Sertorium missus est. Sertorius aliquot urbes expugnauit, plurimasque ciuitates in potestatem suam redegit. Ap. Claudius proconsul Thracas pluribus præliis vicit. Q. Metellus proconsul L. Herculeium, quæstorem Sertorii, cum exercitu cecidit.

XCII.

Cn. Pompeius dubio eventu cum Sertorio pugnavit, ita ut singula ex utraque parte cornua vicerint. Q. Metellus Sertorium et Perpernam cum duobus exercitibus prælio fudit: cujus victoria partem cupiens ferre Pompeius parum prospere pugnavit. ⁴⁴ Obsessa deinde Cluniæ Sertorius, adsidiis eruptionibus non

³⁷ Sulla Nolam in Samnio] Non tam in Samnio, quam a Samnitibus qui invaserant. Supra Epit. I. LXXIII. Gronovius.

³⁸ Quadraginta septem legiones] Imo tres et viginti, si Appiano fides: et hoc verisimillius per se videtur.

³⁹ Q. Sertorius] Unus e MSS. Gronovii ante hæc verba inserit: Q. Sertorii viri bellicosissimi gesta referuntur: Ridentque alius, nisi quod bellicosissimi habet pro bellicosissimi.

⁴⁰ L. Manlius] Sic scribendum esse hoc nomen monuit Sigonius ex Orosio et Eutropio. Vulgo hic L. Manlius.

⁴¹ M. Domitius] Imo L. Domitius, ex Plut. et Eutropio.

⁴² Ab Herculeio] Alias Hirtuleio.

⁴³ Quum adhuc equester esset] Sic dedit Sigonius ex quibusdam veteribus libris, quum prius editi haberent quæstor esset. Idem optime probat Pompeium tunc temporis quæstorem non fuisse, imo nunquam hunc magistratum gessisse. Sed dubitamus an equester pro equite dici possit: cujus rei nullam nobis suppetit exemplum. Itaque mallems legere: quum adhuc eques Rom. esset.

⁴⁴ Obsessa . . Cluniæ] Ante Grono-

leviora damna obsidentibus intulit. Præterea ab Curione proconsule in Thracia res gestas adversus Dardanos, et Q. Sertorii multa crudelia in suos facta continet; qui plurimos ex amicis et secum proscriptis, crimine prodicionis insimulatos, occidit.

XCIII.

P. Servilius proconsul in Cilicia Isauros domuit, et aliquot urbes piratarum expugnavit. Nicomedes, Bithyniæ rex, moriens populum Romanum fecit hæredem, regnumque ejus in provinciæ formam redactum est. Mithridates, fœdere cum Sertorio icto, bellum populo Romano intulit. Adparatus deinde regiarum copiarum pedestrium navaliumque: et, occupatâ Bithynia, M. Aurelius Cotta consul ad Chalcedonem prælio a rege victus est. ⁴⁵ resque a Pompeio et Metello adversus Sertorium gestas continet; qui omnibus belli militiæque artibus par fuit. quos etiam, ab obsidione Calagurris oppidi depulsos, coëgit diversas regiones petere, Metellum ulteriorem Hispaniam, Pompeium Galliam.

XCIV.

⁴⁶ L. Licinius Lucullus consul adversus Mithridatem equestribus præliis feliciter pugnavit, et expeditiones aliquot prosperas fecit, poscentesque pugnam milites a seditione inhibuit. Deiotarus, Gallogræciæ tetrarches, ⁴⁷ præfectos Mithridatis, bellum in Phrygia moventes, cecidit. Præterea res a Cn. Pompeio in Hispania contra Sertorium prospere gestas continet.

XCV.

C. Curio proconsul Dardanos in Thracia domuit. Quatuor et septuaginta gladiatores Capuæ ex ludo Lentuli profugerunt: et, ⁴⁸ congregata servitiorum ergastulorumque multitudine, Criso et Spartaco ducibus bello excitato, Claudium Pulchrum legatum et ⁴⁹ P. Varenum prætorem prælio vicerunt. L. Lu-

vium editi habebant Calagurii. Mutavit ille, et e vestigiis MSS. eruit nomen *Chusæ*.

⁴⁵ *Resque a Pompeio et Metello adversus Sertorium gestas continet*] Hic habemus emendationem Sigonii, qui priorum editionum omnino vitiosam lectionem ex vet. lib. correxit, adjiciens ex conjectura duas postremas voces.

⁴⁶ *L. Licinius Lucullus*] Nomen et prænomen Luculli, et infra prænomen Pompeii ex MSS. suis addenda duxit Gronovius.

⁴⁷ *Præfectos Mithridatis*] Hoc debetur Sigonio. Antea *præfectus*, contra historiam fidem.

⁴⁸ *Congregata servitiorum ergastulorumque multitudine*] Sic edidit Gronovius ex suis MSS. Vulgo *servorum ergastulorumque*. Sed non spernendum id fortasse, quod, teste Sigonio, Claudius Puteanus in MSS. legisse se affirmat: *servorum ex ergastulis*.

⁴⁹ *P. Varenum*] Sigonius ex Appiano et Frontino legendum putat *P. Varinium*.

callus proconsul ad Cynicum urbem exercitum Mithridatis fame ferroque delevit; pulsamque Bithynia regem, variis belli ac naufragiorum casibus fractum, coegit in Pontum profugere.

XCVI.

Q. Arrius prætor Crixum, fugitivorum ducem, cum viginti millibus hominum cecidit. ⁵⁰ *Cn. Lentulus consul male adversus Spartacum pugnavit. Ab eodem L. Gellius consul et Q. Arrius prætor acie victi sunt. Sertorius* ⁵¹ *a M. Antonio, et M. Perperna, et aliis conjuratis in convivio interfectus est, octavo ducatus sui anno: magnus dux, et adversus duos imperatores, Pompeium et Metellum, sæpe par,* ⁵² *vel frequentius victor: ad ultimum desertus et proditus.* ⁵³ *Imperium partium ad Marcum translatum est: quem Cn. Pompeius victum captumque interfecit, ac recepit Hispanias decimo fere anno, quam cœptum erat bellum. C. Cassius proconsul et Cn. Manlius prætor male adversus Spartacum pugnaverunt: idque bellum M. Crasso prætori mandatum est.*

XCVII.

M. Crassus prætor primum cum parte fugitivorum, quæ ex Gallis Germanisque constabat, feliciter pugnavit, cæsis hostium triginta quinque millibus, et duce eorum ⁵⁴ *Granico.* ⁵⁵ *Cum Spartaco deinde bellavit, cæsis cum ipso millibus sexaginta. M. Antonius prætor bellum adversus Cretenses, parum prospere susceptum, morte sua finivit. M. Lucullus proconsul Thracas subegit. L. Lucullus in Ponto adversus Mithridatem feliciter pugnavit, cæsis hostium* ⁵⁶ *amplius quam sexaginta millibus.* ⁵⁷ *M. Crassus et Cn. Pompeius consules facti (sed Pompeius,*

⁵⁰ *Cn. Lentulus]* Scum huic consuli prænomen restituit Sigonius, ex censensu auctorum omnium. Antea *C. Lentulus*.

⁵¹ *A Manio Antonio]* Vid. not. 53. infra.

⁵² *Vel frequentius superior]* Olim, ut frequentius. Sigonius ex vet. lib. dedit vel. Mallemus et.

⁵³ *Imperium . . ad Marcum translatum est]* Ante Sigonium editi habebant ad Marium: quod erat contra historię fidem, ex qua constat, Sertorio occiso, Perpernam imperium invasisse. Bene ergo Sigonius ex vetere libro emendavit ad Marcum. At inde sequitur vitiose quoque olim usus habuisse a *M. Antonio*. Si enim Antonio et Perperna idem prænomen Marcus

fulasset, non constaret hoc loco ad utrum eorum imperium devenisset. Ideo Sigonius edi jussit a *Manio Antonio*.

⁵⁴ *Granico]* In quibusdam Gronovii MSS. legitur *Ganico*. Plutarchus *Cannicium* vocat, Frontinus *Gannicum*.

⁵⁵ *Cum Spartaco deus debellavit]* Sic legendum esse ipsa res monstrat, nulla prorsus mutatione, quum vulgo editi habeant *deinde bellavit*.

⁵⁶ *Amplius quam]* Unus e Gronovii MSS. non agnoscit ultimam vocem, quæ nec necessaria est.

⁵⁷ *M. Crassus et Cn. Pompeius consules facti (Pompeius)]* Vetas lectio erat, *consules facti sunt sicut Pompeius, vel facti sic Pompeius*. Unde Sigonius mancam esse orationem exis-

antequam quaesturam gereret, ex equite Romano) tribunitiâ potestatem restituerunt. *Judicia quoque* ⁴⁸ *per L. Aurelium Cottam prætorem ad equites Romanos translata sunt. Mithridates, desperatione rerum suarum coactus, ad Tigranem Armeniæ regem confugit.*

XCVIII.

Machares, filius Mithridatis, Bospori rex, ab L. Lucullo in amicitiam receptus est. Cn. Lentulus et L. Gellius censores asperam censuram egerunt, quatuor et sexaginta senatu motis: a quibus, lustro condito, censa sunt civium capita quadringenta quinquaginta millia. L. Metellus prætor ⁴⁹ *in Sicilia adversus piratas prospere rem gessit. Templum Jovis in Capstolio, quod incendio consumtum ac resectum erat, a Q. Catulo dedicatum est. L. Lucullus in Armenia Mithridatem et Tigranem, et ingentes utriusque regis copias, pluribus præliis fudit. Q. Metellus proconsul, bello sibi adversus Cretenses mandato, Cydoniam urbem obsedit. C. Triarius, legatus Luculli, adversus Mithridatem parum prospere pugnavit. Lucullum, ne persequeretur Mithridatem ac Tigranem, summamque victoriæ inponeret, seditio militum tenuit, quia sequi volebant: id est, quia* ⁵⁰ *legiones Valerianæ, inpleta a se stipendia dicentes, Lucullum reliquerunt.*

XCIX.

Q. Metellus proconsul Gnosson, et Lyctum, et Cydoniam, et alias plurimas urbes expugnavit. L. Roscius tribunus plebis legem tulit, ut equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus proximi adsignarentur. Cn. Pompeius, lege ad populum lata, persequi piratas jussus, qui commercium annonæ intercluserant, intra quadragesimum diem toto mari eas expulit; belloque cum iis in Cilicia confecto, acceptis in deditionem piratis agros et urbes dedit. Præterea res gestas a Q. Metello adversus Cretenses continet: et epistolas Metelli et Cn. Pom-

timaverat, legendumque: consules facti, ut Crassus ex prætura, sic Pompeius. Gronovius delendum potius aliquid, quam infelciendum judicavit, formavitque hanc lectionem quam secuti sumus.

⁴⁸ *Per L. Aurelium Cottam*] Prænomen hujus prætoris ex Asconio mutavit Sigonius, quum olim hic legeretur *per M. Aurelium*. Ceterum lex ab eo lata de judiciis minus accurate ab epitomes concinnatore exhibetur.

Ea enim communicabat judicia inter tres ordines, senatum, equites, et tribunos ærarios. Vid. infra c. 86. hujus libri.

⁴⁹ *In Sicilia*] Hoc debetur Sigonio, quum prius legeretur *in Cilicia*. Hanc emendationem veram esse facile intelleget lector ex c. 29. hujus libri.

⁵⁰ *Legiones Valerianæ, quæ*] Sic habuit vetus liber Sigonii, atque hæc lectio expeditissima est. Gronoviana et Dujatiana editiones careant *quæ* quæ.

possi in vicem missas. Queritur Metellus, ⁶¹ gloriam sibi rerum gestarum a Pompeio præripi, qui in Cretam miserit legatum suum ad accipiendas urbium deditiones. Pompeius rationem reddit, hoc se facere debuisse.

C.

C. Manilius tribunus plebis magna indignatione nobilitatis legem tulit, ut Pompeio Mithridaticum bellum mandaretur. ⁶² Concio ejus bona. Q. Metellus, perdomitis Cretensibus, libera in id tempus insulæ leges dedit. Cn. Pompeius, ad gerendum bellum adversus Mithridatem profectus, cum rege Parthorum Phraate amicitiam renovavit, equestri prælio Mithridatem vicit. Præterea bellum inter Phraatem Parthorum regem, et Tigranem Armeniorum, ac deinde inter Tigranem filium patremque gestum, continet.

CI.

Cn. Pompeius Mithridatem, nocturno prælio victum, coegit Bosporon profugere. Tigranem in deditionem accepit, eique, ademptis Syria, Phœnice, Cilicia, regnum Armeniæ restituit. Conjuratio eorum, qui in petitione consulatus ambitus damnati erant, facta de interficiendis consulibus, obpressa est. Cn. Pompeius, quum Mithridatem persequeretur, in ultimas ignotasque gentes penetravit. Iberos Albanosque, qui transitum non dabant, prælio vicit. Præterea fugam Mithridatis per Colchos, Heniochosque, et res ab eo in Bosporo gestas continet.

CII.

Cn. Pompeius in provinciæ formam Pontum redegit. Pharnaces, filius Mithridatis, bellum patri intulit. Ab eo Mithridates obsessus in regia, quum veneno sumto parum profecisset ad mortem, a milite Gallo, nomine ⁶³ Bitæto, a quo, ut adjuvaret se, petierat, interfectus est. Cn. Pompeius Judæos subegit: summum eorum in Hierosolyma, inviolatum ad id tempus, cepit.

⁶¹ *Gloriam rerum ab se gestarum a Pompeio præteriri*] Vulgo hic legitur a Pompeio sublatam præteriri. Sed testatur Gronovius penultimam vocem abesse ab aliquot MSS. Itaque eam ut supervacuum et inelegantem resecuimus. Manifestum est mendum in verbo præteriri. Pro eo idem Gronovius subjicit intercepti. Sed quum duo codices habeant gloriam sibi rerum, totus hic locus videtur potius sic for-

mandus: gloriam sibi rerum gestarum a Pompeio præripi.

⁶² *Concio ejus bona*] Hic suspicamur aliquid esse vitii. Sed parvi res est.

⁶³ *Bitæto*] Ante Sigonium hic legabatur *Blithoco*. Ille edi jussit *Bitæto*, quia apud Appianum vocatur hic Gallus *Bivætes*. Sed Gallicum nomen est *Bituitus*, quomodo Freinshemius expressit, infra c. 55.

L. Catilina; bis repulsam in petitione consulatus passus, cum Lentulo prætor, et Cethego, et pluribus aliis, conjuravit de cæde consulum et senatus, incendiis urbis, et obprimenda republica; exercitu quoque in Etruria comparato. Ea conjuratio industria M. Tullii Ciceronis eruta est. Catilina urbe pulso, de reliquis conjuratis supplicium sumtum est.

CIII.

Catilina a C. Antonio proconsule cum exercitu cæsus est. P. Clodius accusatus,⁶⁴ quod in habitu muliebri in sacrarium, in quod virum intrare nefas est, intrasset, et uxorem⁶⁵ maximi pontificis stuprasset, absolutus est. ⁶⁶ C. Pontinius prætor Allobrogas, qui rebellaverant, ad Solonem domuit. P. Clodius ad plebem transiit. C. Cæsar Lusitanos subegit: eoque consulatus candidato, et captante rempublicam invadere, conspiratio inter tres principes civitatis facta est, Cn. Pompeium, M. Crassum, C. Cæsarem. Leges agrariæ a Cæsare consule cum magna contentione, invito senatu, et altero consule M. Bibulo, latæ sunt. C. Antonius proconsul in Thracia parum prospere rem gessit. M. Cicero, lege a P. Clodio tribuno plebis lata, quod indemnatos cives necavisset, in exilium missus est. Cæsar, in provinciam Galliam profectus, Helvetios, vagam gentem, domuit: quæ, sedem quærens, ⁶⁷per provinciam Cæsaris Narbonem iter facere volebat. Præterea situm Galliarum continet. ⁶⁸Pompeius de liberis Mithridatis, Tigrane, et Tigranis filio, triumphavit: Magnusque a tota concione consalutatus est.

CIV.

Prima pars libri situm Germaniæ moresque continet. C. Cæsar, quum adversus Germanos, qui Ariovisto duce in Gal-

64 Quod... intrasset: quumque uxorem] Hæc verborum structura non immerito displicuit Gronovio: qui proinde, quum reperiret in quibusdam MSS. Quod... cum intrasset et uxorem, copulativam tollit; ita ut legi debeat: Quod... quum intrasset, uxorem maximi pontificis stupravisset.

65 Maximi pontificis] Hoc debetur Sigonio. Antea Metelli pontificis. Sed omnia historia testatur ad Cæsaris uxorem Pompeiam totum hoc negotium attinuisse.

66 C. Pontinius] Varie hoc nomen scribitur, Pontinus, Pontinus, Pontinus. At in prænominis nulla dubitatio est. Ubique apud Ciceronem, apud Sallustium C. vocatur, non Cn. quomodo hactenus hoc loco legebatur.

67 Per provinciam Cæsaris Narbonem iter facere] Gronovius pro Narbonem legi jubet Narbonensem.

68 Pompeius de liberis Mithridatis] Sigonius multis disputat, hæc suo loco posita non esse, propterea quod constat Pompeium Pisone et Messala Costrum triumphasse, antequam cum Cæsare et Crasso societatem iniret, tertio anno ante Pisonis et Gabinii consulatum et exilium Ciceronis, et Cæsaris in Galliam adventum. Jam vero Gronovius in historia quoque vitum esse observat. Cur enim de liberis potius Mithridatis, quam de Mithridate ipso triumphasse Pompeius dicitur? Triumphavit Pompeius de Mithridate et Tigrane regibus, ductis ante currum liberis Mithridatis, et Tigranis filio Tigrane.

liam transcendcrant, exercitum duceret, rogatus ab Ædulis et Sequanis, quorum ager possidebatur, trepidationem militum, propter metum novorum hostium ortam, adlocutione exercitus inhibuit, et victos prælio Germanos Gallia expulit. M. Cicero, Pompeio inter alios orante, et ⁶⁹ T. Annio Milone tribuno plebis agente, ingenti gaudio senatus ac totius Italiæ, ab exsilio reductus est. Cn. Pompeio per quinquennium annonæ cura mandata est. Cæsar Ambianos, Suessiones, Veromanduos, Atrebatcs, Belgarum populos, quorum ingens multitudo erat, prælio victos in deditionem accepit: ac deinde ⁷⁰ contra Nervios unius civitatis cum magno discrimine pugnavit, eamque gentem delevit; quæ bellum gessit, donec ex sexaginta millibus armatorum ⁷¹ trecenti superessent: ex sexcentis senatoribus tres tantum evaderent. Lege lata de redigenda in provinciæ formam Cypro, et publicanda pecunia regia, ⁷² M. Catoni administratio ejus rei mandata est. Ptolemæus, Ægypti rex, ob injurias, quas patiebatur a suis, regno pulsus, Romam venit. C. Cæsar Venetos, gentem oceano junctam, navali prælio vicit. Præterea res a legatis ejus eadem fortuna gestas continet.

CV.

Quam ⁷³ C. Catonis tribuni plebis intercessionibus comitia tollerentur, senatus vestem mulavit. M. Cato in petitione præturæ, prælato Vatinio, repulsam tulit. idem, quum legem impediret, qua ⁷⁴ provinciæ consulibus in quinquennium, Pompeio Hispaniæ, Crasso Syria et Parthicum bellum, Cæsari Gallia et Germania dabantur, a C. Trebonio tribuno plebis, legis auctore, in vincula ductus est. A. Gabinius proconsul Ptolemæum reduxit in regnum Ægypti, ejecto Archelao, quem sibi regem adsciverant. Cæsar, ⁷⁵ victis Germanis in Gallia cæsisque, Rhenum transcendit, et proximam partem Germaniæ domuit: ac deinde oceano in Britanniam, primo parum prospere tempestatibus adversis, trajecit; ⁷⁶ iterum parum felicius:

69 T. Annio Milone tribuno plebis agente] Ultimam vocem adjecit ex conjectura Sigonius. Pompeius, qui erat privatus, orabat: Milo tribunus plebis, agere debuit, ut revera fecit, non orare tantum.

70 Contra Nervios, unam harum civitatum] Magis arridet, quod subjicit Gronovius: unam horum, nempe Belgarum, civitatem.

71 Trecenti superessent] Quingentos Cæsar superfluisse scribit.

72 M. Catoni] Male plerique editi,

VOL. IV.

C. Catoni.

73 C. Catoni] Proba Sigonti emendatio. Antes, M. Catonis.

74 Provinciæ consulibus] Idem Sigonius recte pro consulares reposuit consulibus.

75 Victis Germanis et in Gallia cæsis] Magis placet unius MS. a Gronovio inspecti scriptura: victis Germanis in Gallia cæsisque.

76 Iterum parum felicius] Dele et parum ex superiore versiculo inculcatum, GRONOVIVS.

magnaue multitudine hostium cæsa, aliquam partem insulæ in potestatem redegit.

CVI.

Julia Cæsaris filia, Pompeii uxor, decessit: honosque ei a populo habitus est, ut in campo Martio sepeliretur. Gallorum aliquot populi, ⁷⁷ Ambiorige duce Eburonum, defecerunt: a quibus Cotta et ⁷⁸ Titurius, legati Cæsaris, circumventi insidiis, cum exercitu, cui præerant, cæsi sunt. et quum aliarum quoque legionum castra oppugnata magno labore defensa essent, ⁷⁹ interque eos, qui in Nervii præerat, Q. Cicerus, ab ipso Cæsare hostes prælio fusi sunt. M. Crassus, bellum Parthis inlaturus, Euphratem fluvium transiit, victusque prælio, in quo et filius ejus cecidit, quum reliquias exercitus in collem recepisset, evocatus in colloquium ab hostibus, velut de pace acturis, quorum dux erat Surenas, comprehensus, et, ne quid virius pateretur, repugnans interfectus est.

CVII.

C. Cæsar, Treviris in Gallia victis, iterum in Germaniam transiit: nulloque ibi hoste invento, reversus in Galliam, Eburones et alias civitates, quæ conspiraverant, vicit, et Ambiorigem in fuga persecutus est. P. Clodius, a T. Annio Milone, candidato consulatus, Appia via ad Bovillas occisi, corpus plebs in curia cremavit. Quum seditiones inter candidatos consulatus Hypsæum, Scipionem, et Milonem essent, qui armis ac vi contendebant; ad comprimendas eas ⁸⁰ Cn. Pompeius legatus a senatu consul tertium factus est, absens et solus, quod nulli alii umquam contigit. Quæstione decreta de morte P. Clodii, Milo judicio damnatus in exsilium actus est. ⁸¹ Lex

⁷⁷ Ambiorige duce Eburonum] Hic aliquid deesse manifestum est. Gronovius reponit, Ambiorige duce, rege Eburonum.

⁷⁸ Titurius] Hoc debetur Sigonio. Vetustius cum habebant, T. Aurunculeius: Sigonii codices, T. Veturius. Verum nomen ille revocavit ex Cæsare.

⁷⁹ Interque eos, qui in Nervii præerat, Q. Cicerus] Primo, nihil est in his quæ præcedunt, quæ referatur ei eos. Itaque lege cum Gronovio vel superius aliorum quoque legatorum pro aliarum quoque legionem, vel hic interque ea, quibus . . . præerat Q. Cicerus. Secundo,

quum in plerisque editis legeretur qui in Treviris præerat, edii jussimus in Nervii, obsecuti Jac. Gronovio, qui ita habuisse antiquitus cusos docet: et de ipsa re constat ex Cæsaris ipsius Comment. l. V.

⁸⁰ Cn. Pompeius legatus a senatu] Vitium esse in voce legatus, manifestum est. Suspiciatur Gronovius, rogatus.

⁸¹ Lex lata est] Hoc debetur Sigonio, qui reposuit verbum in hac re proprium lata, pro dicta, vel data, quomodo libri sive editi, sive scripti habebant.

lata est, ut ratio absentis Cæsaris in petitione consulatus haberetur, invito et contradicente M. Calone. Præterea res gestas a C. Cæsare adversus Gallos, qui prope universi, Vercingentorix Arverno duce, defecerunt, et laboriosas obsidiones urbium continet: inter quas Avarici Biturigum, et Gergoviæ Arvernorum.

CVIII.

C. Cæsar Gallos ad Alesiam vicit, omnesque Galliæ civitates, quæ in armis fuerant, in deditionem accepit. C. Cassius, quæstor M. Crassi, Parthos, qui in Syriam transcenderant, cecidit. In petitione consulatus M. Cato repulsam tulit, creatis consulibus Ser. Sulpicio, M. Marcello. C. Cæsar Bellovacos cum aliis Gallorum populis domuit. Præterea contentiones inter consules de successore C. Cæsari mittendo, agente in senatu M. Marcello consule, ut Cæsar ad petitionem consulatus veniret, quum is lege lata ⁸² in id tempus consulatus provincias obtinere deberet, resque a M. Bibulo in Syria gestas continet.

CIX.

Causæ civilium armorum et initia referuntur, contentionesque de successore C. Cæsari mittendo, quum se dimissurum exercitus negaret, ⁸³ nisi a Pompeio dimitterentur. Et C. Curionis tribuni plebis ⁸⁴ primum adversus Cæsarem, dein pro Cæsare actiones continet. Quum senatusconsultum factum esset, ut successor Cæsari mitteretur, M. Antonio et Q. Cassio tribunis plebis, quoniam intercessionibus id senatusconsultum impediebant, urbe pulsus, mandatum est a senatu consulibus et Cn. Pompeio, ut viderent, ne quid respublica detrimenti caperet. C. Cæsar, bello inimicos persecuturus, cum exercitu in Italiam venit: Corfinium cum L. Domitio et ⁸⁵ L. Lentulo cepit, eosque dimisit. Cn. Pompeium ceterosque partium ejus Italia expulit.

⁸² In id tempus consulatus] Merito delet ed id Gronovius.

⁸³ Nisi a Pompeio] Melius: nisi et a Pompeio. GRONOVIVS.

⁸⁴ Primum adversus Cæsarem, dein pro Cæsare actiones] Hanc lectionem Sigonius concinnavit ad historiæ fidem.

Ipsæ inveniebant in libris: Primum adversum Cæsarem de populo Romano Cæsare actiones.

⁸⁵ P. Lentulo] Male vulgatæ editiones L. Lentulo. Is enim est P. Lentulus Spinther, qui consul Ciceronem in patriam restituerat. Vid. infra. c. 65.

CX.

C. Cæsar Massiliam, quæ portas ipsi clauserat, obsedit: et, relictis in obsidione urbis ejus legatis, C. Trebonio et D. Bruto, profectus in Hispaniam, L. Afranium et M. Petreium, legatos Cn. Pompeii, cum septem legionibus ad Ilerdam in deditionem accepit, omnesque incolumes dimisit, Varrone quoque legato Pompeii cum exercitu in potestatem suam redacto. Gaditanis civitatem dedit. Massilienses, duobus navalibus præliis victi, post longam obsidionem potestati Cæsaris se permiserunt. C. Antonius, legatus Cæsaris, male contra Pompeianos in Illyrico rebus gestis, captus est. In quo bello Opitergini Transpadani, Cæsaris auxiliares, rate sua ab hostilibus navibus clausa, potius, quam in potestatem hostium venirent, inter se concurrentes occubuerunt. C. Curio, legatus Cæsaris in Africa, quum prospere ⁸⁶ adversus Varum, Pompeianarum partium ducem, pugnasset, a Juba rege Mauritanicæ cum exercitu cæsus est. C. Cæsar in Græciam trajecit.

CXI.

⁸⁷ *M. Cælius Rufus prætor, quum seditiones in urbe concitaret, novarum tabularum spe plebe sollicitata, abrogato magistratu pulsus urbe, Miloni exsuli, qui fugitivorum exercitum contraxerat, se conjunxit. uterque, quum bellum molirentur, interfecti sunt. Cleopatra, Ægypti regina, a Ptolemæo fratre regno pulsa est. Propter ⁸⁸ Q. Cassii prætoris avaritiam crudelitatemque Cordubenses in Hispania ⁸⁹ cum duabus Varianis legionibus a partibus Cæsaris desciverunt. Cn. Pompeius, ad Dyrrachium obsessus a Cæsare, et, præsidiis ejus cum magna clade diversæ partis expugnatis, obsidione liberatus, translato in Thessaliam bello, apud Pharsaliam acie victus est. Cicero in castris remansit, vir nihil minus quam ad bella natus; omnibusque adversarum partium, qui se potestati victoris permiserunt, Cæsar ignovit.*

⁸⁶ *Adversus Varum*] Olim Varro-
nem. Correxerit Sigonius.

⁸⁷ *M. Cælius Rufus*] Verum huic prætori nomen restituit Sigonius, quum ante eum corrupte legeretur *M. Cæcilius*. Is est Cælius orator, cujus exstant ad Ciceronem epistolæ, qui ab eodem Cicerone defensus est luculenta oratione; quem omnis horum temporum historia describit acrem, inque-

tum, novarum rerum cupidum.

⁸⁸ *Q. Cassii*] Et hoc debetur Sigonio. Olim *Q. Catuli*.

⁸⁹ *Cum duobus Varianis legionibus*] Jac. Gronovius recte monet legendum *Varronianis*, id est, legionibus iis quæ sub M. Varrone militaverant. Vid. supra, CX. 36. et Auct. de B. Alexandrino capp. 53. 57. 58.

CXII.

Trepidatio victarum partium in diversas orbis terrarum partes et fuga referuntur. Cn. Pompeius, quum Ægyptum petisset, jussu Ptolemæi regis pupilli, auctore Theodoto præceptore, cujus magna apud regem auctoritas erat, et Pothino, occisus est ab Achilla, cui id facinus erat delegatum, in navicula, antequam in terram exiret. Cornelia uxor et Sex. Pompeius filius Cyprum refugerunt. Cæsar, post tertium diem insecutus, quum ei Theodotus caput Pompeii et annulum obtulisset, ⁹⁰ et infensus est, et inlacrimavit. sine periculo Alexandriam tumultuantem intravit. Cæsar, dictator creatus, Cleopatram in regnum Ægypti reduxit, et inferentem bellum iisdem auctoribus Ptolemæum, quibus Pompeium interfecerat, cum magno suo discrimine vicit. Ptolemæus dum fugit, in Nilo navicula subsegit. Præterea laboriosum M. Catonis in Africa per deserta cum legionibus iter, et bellum a Cn. Domitio contra Pharnacem ⁹¹ parum prospere gestum continet.

CXIII.

Confirmatis in Africa Pompeianis partibus, imperium earum P. Scipioni delatum est; Catone, cui ex æquo deferabatur imperium, cedente. Et quum de diruenda urbe Utica propter favorem civitatis ejus in Cæsarem deliberaretur, idque ne fieret, M. Cato tenuisset, Juba suadente, ut dirueretur; tutela ejus et custodia mandata est Catoni. ⁹² Cn. Pompeius Magni filius in Hispania, contractis viribus, quarum ducatum nec Afranius, nec Petreius excipere volebant, bellum adversus Cæsarem renovavit. Pharnaces, Mithridatis filius, rex Ponti, sine ulla belli mora victus est. Quum seditiones Romæ a P. Dolabella tribuno plebis, legem ferente de novis tabulis, excitatæ essent, et ex ea caussa plebs tumultuaretur, inductis a M. Antonio magistro equitum in urbem militibus, octingenti e plebe cæsi sunt.

⁹⁰ Et infensus est, et inlacrimavit. sine periculo] Lege cum Gronovio, et offensus est, et inlacrimavit; nec sine periculo.

⁹¹ Parum prospere] Vocem parum adjecit Sigonius ex historiæ fide. Vid. finem hujus libri.

⁹² Cn. Pompeius Magni filius] Sigonius ex veteribus, ut ait, libris legi

jusserat, Inde Pompeius. Sed et inde hic supervacuum est. Præterea quum duo filii Pompeii essent, qui prænominibus distinguebantur, verisimile admodum est auctorem epitomes, ei de quo agebat suum prænomen addidisse. Atque illud clare expressum reperitur in uno e codd. a Gronovio inspectis. Itaque admisimus.

Cæsar veteranis cum seditione missionem postulantibus dedit: et, quum in Africam trajecisset, contra copias Jubbæ regis cum discrimine magno pugnavit.

CXIV.

Bellum in Syria Cæcilius Bassus, eques Romanus Pompeianarum partium excitavit, relicto a legione Sex. Cæsare, quæ ad Bassum transierat, ⁹³occisoque eo. Cæsar ⁹⁴Scipionem prætorem, Afranium, Jubamque vicit ad Thapsum, castris eorum expugnatis. Cato, audita re, quum se percussisset Uticæ, et, interveniente filio, curaretur, inter ipsam curationem rescisso vulnere expiravit, anno ætatis quadragesimo nono. Petreius Jubam seque interfecit. P. Scipio in nave circumventus honestæ morti ⁹⁵vocem quoque adjecit: quærentibus enim imperatorem hostibus dixit, Imperator bene se habet. Faustus et Afranius occisi. Catonis filio venia data. Brutus, legatus Cæsaris, in Gallia Bellovacos rebellantes prælio vicit.

CXV.

Cæsar quatuor triumphos duxit: ex Gallia, ex Ægypto, ex Ponto, ex Africa. Epulum et omnis generis spectacula dedit. M. Marcello consulari, senatu rogante, reditum concessit. ⁹⁶Qui Marcellus beneficio ejus frui non potuit, a ⁹⁷Cn. Magio Cilone cliente suo Athenis occisus. Recensum egit, quo censa sunt civium capita centum quinquaginta millia. Profectusque in Hispaniam adversus Cn. Pompeium, multis utrimque expeditionibus factis, et aliquot urbibus expugnatis, summam victoriam cum magno discrimine ad Mundam urbem consecutus est. Pompeius Sextus effugit.

⁹³ Occisoque eo] Hic τῆς αἰτίας τῆς γῆρας apposui, obsecuti Sigonio et Jac. Perizonio. Hic quidem etiam deleri jubet vocem eo, nec sine causa. Agitur enim de Sexto Cæsare, qui relictus a legione occisus est.

⁹⁴ Scipionem prætorem] Lege cum Gronovio vel Scipionem proconsulem, vel Scipionem, Petreium.

⁹⁵ Vocem quoque] Hic inserit Gronovius parcm, vel memorabilem.

⁹⁶ Qui Marcellus beneficio ejus]

Gronovius quum reperit in uno MS. Qui beneficio ejus Marcellus, rescribit, Quo beneficio ejus Marcellus: recte.

⁹⁷ P. Magio] Sigonius jussit legi Cn. Magio, causamque addidit, quod nempe sic ille interfecto Marcelli nominaretur in epistola Servii ad Ciceronem. Sed eæ Ciceronis editiones quas vidimus, atque in iis Græviana, habent P. Magio, quomodo hic ante Sigonii emendationem legebatur.

CXVI.

C. Cæsar ex Hispania quintum triumphum egit. Et, quum plurimi maximique honores ei a senatu decreti essent, inter quos ut Pater Patriæ adpellaretur, et sacrosanctus, ac dictator in perpetuum esset, invidiæ causam adversus eum præstitere, quod senatui deferenti hos honores, quum ante ædem Veneris Genitricis sederet, non adsurrexit: et quod a M. Antonio consula collega suo, inter Lupercos currente, diadema capiti suo inpositum in sella reposuit: et quod Epidio Marullo et Cæsetio Flavo tribunis plebis invidiam ei tamquam regnum adfectanti moventibus, potestas abrogata est. Ex iis causis conspiratione in eum facta, (cujus capita fuerunt M. Brutus, et C. Cassius, et ex Cæsaris partibus D. Brutus et C. Trebonius) in Pompeii curia occisus est viginti tribus vulneribus, occupatumque ab interfectoribus ejus Capitolium. Oblivione deinde cædis ejus a senatu decreta, obsidibus Antonii et Lepidi liberis acceptis, conjurati a Capitolio descenderunt. Testamento Cæsaris hæres ex parte dimidia institutus C. Octavius sororis nepos, et in nomen adoptatus est. Cæsaris corpus, quum in campum Martium ferretur, a plebe ante rostra crematum est. Dictaturæ honos in perpetuum sublatus est. C. Amatius, humillimæ sortis homo, qui se C. Marii filium ferebat, quum apud credulam plebem seditiones moveret, necatus est.

CXVII.

C. Octavius Romam ex Epiro venit, (eo enim illum Cæsar præmiserat, bellum in Macedonia gesturus) ominibusque prosperis exceptus etiam nomen Cæsaris sumsit. In confusione rerum ac tumultu ⁹⁸ Lepidus pontificatum maximum interceptit. Sed M. Antonius consul, quum inpotenter dominaretur, legemque de permutatione provinciarum per vim tulisset, et Cæsarem quoque, petentem, ut sibi adversus percussores avunculi adesset, magnis injuriis adfecisset: Cæsar, et sibi, et reipublicæ vires adversus eum paraturus, deductos in colonias veteranos excitavit. Legiones quoque quarta et Martia ⁹⁹ signa ab Antonio ad Cæsarem tulerunt. ¹ Deinde et complures sævitia M. An-

⁹⁸ Lepidus pontificatum maximum interceptit] Hoc loco habemus conjecturam Sigonii, qui ex historiæ veritate veterem lectionem vitiosissimam emendavit. Legebatur nempe: Lepidum pontificem maximum tulerunt.

⁹⁹ Signa ab Antonio ad Cæsarem tulerunt] Legendum existimamus transulerunt.

¹ Deinde et complures] Totam hanc periodum refingit Gronovius in hunc modum: Deinde et complures sævitia,

tonii, passim in castris suis trucidati, quia et suspecti erant, ad Cæsarem desciverunt. D. Brutus, ut petenti Cisalpinam Galliam Antonio obsisteret, Mutinam cum exercitu occupavit. Præterea discursus utriusque partis virorum ad accipiendas provincias, adparatusque belli continet.

CXVIII.

M. Brutus in Græcia, sub prætextu reipublicæ et suscepti contra M. Antonium belli, exercitum, cui Vatinius præerat, cum provincia in potestatem suam redegit. C. Cæsari, ²qui primus reipublicæ arma sumserat, ³proprætoris imperium a senatu datum est cum consularibus ornamentis; adjectumque, ut senator esset. M. Antonius D. Brutum Mutinæ obsedit. missique ad eum a senatu legati de pace parum ad eam componendam valuerunt. Populus Romanus saga siansit. M. Brutus in Epiro C. Antonium prætorem cum exercitu potestati suæ subjecit.

CXIX.

C. Trebonius in Asia fraude P. Dolabellæ occisus est. Ob id facinus Dolabella hostis a senatu judicatus est. Quum Pansa consul male adversus Antonium pugnasset, A. Hirtius consul cum exercitu superveniens, fuis M. Antonii copiis, fortunam utriusque partis æquavit. Victus deinde ab Hirtio et Cæsare Antonius in Galliam confugit, et M. Lepidum cum legionibus, quæ sub ipso erant, sibi junxit: hostisque a senatu cum omnibus, qui intra præsidia ejus essent, judicatus est. A. Hirtius, qui post victoriam in ipsis hostium castris ceciderat, et C. Pansa, e vulnere, quod in adverso prælio exceperat, defunctus, in campo Martio sepulti sunt. Adversus C. Cæsarem, qui solus e tribus ducibus supererat, parum gratus senatus fuit: qui, D. Bruto, obsidione Mutinensi a Cæsare liberato, honore triumphii decreto, Cæsaris militumque ejus mentionem non satis gratam habuit: ob quæ C. Cæsar, reconciliata per M. Lepidum cum M. Antonio gratia, Romam cum exercitu venit,

sive ob servitiam M. Antonii, passim in castris suis trucidantis qui suspecti erant, ad Cæsarem desciverunt.

² Qui primus reipublicæ arma sumserat] Lege cum Gronovio qui privatus pro republica arma sumserat. Passim a Cicerone, Velleio, Tacito, et ceteris scriptoribus, hoc sedulo notatur, Octavium privato consilio arma

cepisse, privatis armis defendisse rempublicam.

³ Proprætoris imperium] Hæc certissima est Sigonli conjectura. Vid. infra, c. 10. Antea, pro populo Romano imperium. Nimrum, ut sæpe factum est, litteræ PR. scribarum ignorantia vel incuria abierunt in has voces populo Romano.

et, percussis adventu ejus iis, qui in eum iniqui erant, ⁴ quum annos novemdecim haberet, consul creatus est.

CXX.

Cæsar consul legem tulit de quæstione habenda in eos, quorum opera pater occisus esset: postulatique ea lege M. Brutus, C. Cassius, D. Brutus, absentes damnati sunt. Quum M. Antonio vires Asinius quoque Pollio et Munatius Plancus, cum exercitibus suis adjuncti, ampliassent, et D. Brutus, cui senatus, ut persequeretur Antonium, mandaverat, relictus a legionibus suis, profugisset; jussu Antonii, in cujus potestatem venerat, a Capeno Sequano interfectus est. C. Cæsar pacem cum Antonio et Lepido fecit: ita ut tresviri reipublicæ constituendæ per quinquennium essent ipse, et Lepidus, et Antonius; et ut suos quisque inimicos proscriberent. in qua proscriptione plurimi equites Romani, centum triginta senatorum nomina fuerunt, et inter eos L. Paulli fratris M. Lepidi, et L. Cæsaris Antonii avunculi, et M. Ciceronis. hujus, occisi a Popillio legionario milite, quum haberet annos sexaginta tres, caput quoque cum dextra manu in rostris positum est. Præterea res a M. Bruto in Græcia gestas continet.

CXXI.

C. Cassius, cui mandatum a senatu erat, ut Dolabellam hostem judicatum bello persequeretur, auctoritate reipublicæ adjutus, Syriam cum tribus exercitibus, qui in eadem provincia erant, in potestatem suam redegit. Dolabellam, in urbe Laodicea obsessum, mori cœgit. M. quoque Bruti jussu C. Antonius captus, occisus est.

CXXII.

M. Brutus adversus Thracas parum prospere rem gessit; omnibusque transmarinis provinciis exercitibusque in potestatem ejus et C. Cassii redactis, cœierunt Smyrnæ uterque ad ordi-

⁴ Quum annos novemdecim haberet] Vid. infra, cap. ult. hujus libri.

nanda belli futuri consilia. *M. Messallæ Poplicolam fratrem*
⁵ *victum communi consilio condonaverunt.*

CXXIII.

Sex. Pompeius, Magni filius, lectis ex Epiro proscriptis ac fugitivis, cum exercitu diu, sine ulla loci cujusquam possessione, prædatus in mari, Messanam oppidum in Sicilia primum, deinde totam provinciam occupavit: occisoque A. Pompeio Bithynico prætore, Q. Salvidienum legatum Cæsaris navali prælio vicit. Cæsar et Antonius cum exercitibus in Græciam trajecerunt, bellum contra Brutum et Cassium gesturi. Q. Cornificius in Africa ⁶ T. Sextium, Cassianarum partium ducem, prælio vicit.

CXXIV.

C. Cæsar et Antonius apud Philippos vario eventu adversus Brutum et Cassium pugnaverunt, ⁷ ita ut dextra utriusque cornua vincerent, et castra quoque utrumque ab iis, qui vicerant, expugnarentur. Sed inæqualem fortunam partium mors Cassii fecit: qui, quum in eo cornu fuisset, quod pulsum erat, totum exercitum fusum ratus, mortem sibi conscivit. Altero deinde prælio victus M. Brutus et ipse vitam finivit, exorato Stratone fugæ comite, ut sibi gladium adigeret, ⁸ annorum circiter quadraginta, inter quos Q. Hortensius occisus est.

5 *Victum*] Sic dedit Sigonius, quum prius editi haberent *functum*. Neutrum placet Gronovio, qui legi jubet *insidiarum convictum*. Vid. c. 1. et 7. hujus libri.

6 *T. Sextium, Cassianarum partium ducem*] Lege cum Henr. Valesio, *Cassianarum partium*. Ratio patebit ex ipsa historia, infra, c. ult.

7 *Ita ut dextra utriusque cornua*] Vel *utriusque aciei*, vel *utrorumque*, vel *utrimque*. GRONOVIVS.

8 *Annorum circiter quadraginta. Inter quos*] Locum hunc mutilum esse perspicue patet. Sigonius eum supplere conatus est, jussitque legi: *Romanorum principum circiter quadraginta idem fecerunt. Inter quos*. Atque hanc emendationem Dujatius et Clericus receperunt. Sed primo nimia licen-

tia est tot voces ex mera conjectura in contextum immittere. Tum numerus quadraginta principum Romanorum, qui tam interfierint, apud nullum vetustum scriptorem reperitur; multo minus, qui idem fecerint quod Brutus, id est qui sese a suis confodi voluerint: quod quidem etiam falsum putamus. Denique, quum Hortensius jussu Antonii occisus sit, non potest in eorum numerum referri, qui idem fecerint quod Brutus. Repræsentamus ergo hic eam lectionem, quam in vet. lib. Sigonius se invenisse testatur, et expressit in sua editione Gronovius: satiusque nobis visum est mancam et hiulcam orationem exhibere, quam eam quæ specie falsæ sanitatis imponeret. Vetusiores editiones habent: *a. annorum erat ætatis circiter quadraginta*.

CXXV.

⁹ C. Cæsar, relicto Antonio, transmarinæ provinciæ ex parte imperium ei cessit: reversus in Italiam veteranis agros divisit. Seditiones exercitus sui, quas corrupti a Fulvia, M. Antonii uxore, milites aduersus imperatorem suum concitauerant, cum gravi periculo inhibuit. L. Antonius consul, M. Antonii frater, eadem Fulvia consiliante, bellum Cæsari intulit; receptis in partes suas populis, quorum agri veteranis adsignati erant, et M. Lepido, qui custodiæ urbis cum exercitu præerat, fuso, hostiliter in urbem inrupit.

CXXVI.

C. Cæsar, quum esset annorum viginti trium, obsessum in oppido Perusia L. Antonium conatumque aliquoties erumpere, et repulsum, fame coëgit in deditionem venire; ipsique et omnibus militibus ejus ignovit. Perusiam diruit. redactisque in potestatem suam omnibus diversæ partis exercitibus, bellum citra ullum sanguinem confecit.

CXXVII.

Parthi, Labieno, qui Pompeianarum partium fuerat, duce, in Syriam intruperunt: victoque Decidio Saxa, M. Antonii legato, totam eam provinciam occupaverunt. M. Antonius, quum ad bellum contra Cæsarem gerendum incitaretur, uxore Fulvia dimissa, ne concordie ducum obstaret, pace facta cum Cæsare, sororem ejus Octaviam in matrimonium duxit. Q. Salvidienum, consilia nefaria contra Cæsarem molitum, indicio suo protraxit, isque damnatus mortem sibi conscivit. P. Ventidius, Antonii legatus, Parthos, prælio victos, Syria expulsi, Labieno eorum duce occiso. Quum vicinus Italiæ hostis Sex. Pompeius Siciliam teneret, et commercium annonæ impediret, cum eo postulatam pacem Cæsar et Antonius fecerunt, ita ut Siciliam provinciam haberet. Præterea motus Africæ ¹⁰ et bella ibi gesta continet.

⁹ C. Cæsar, relicto Antonio, transmarinæ provinciæ ex parte imperium ei cessit] Hæc mendosa esse perspicuum est. Gronovius ex variis membranis inter se collatis, conjectura quoque nonnihil adjuvante, emendat: C. Cæsar, relicto trans mare Antonio,

(quæ provinciæ ex parte, malletus ex partitione imperii, in potestatem ejus cesserant) reversus in Italiam.

¹⁰ Et bella ibi gesta] Addidimus voculam ibi, quam in vet. cod. exstare Sigonius testatur.

CXXVIII.

Quum Sex. Pompeius rursus latrociniiis mare infectum redderet, nec pacem, quam acceperat, præstaret, Cæsar, necessario adversus eum bello suscepto, duobus navalibus præliis dubio eventu pugnavit. P. Ventidius, legatus M. Antonii, Parthos in Syria prælio vicit, regemque eorum occidit. Judæi quoque a legatis Antonii subacti sunt. Præterea belli Siculi adparatum continet.

CXXIX.

Adversus Sex. Pompeium vario eventu navalibus præliis pugnatum est: ita ut ex duabus Cæsaris classibus altera, cui Agrippa præerat, vinceret; altera, quam Cæsar duxerat, deleta, expositi in terram milites in magno periculo essent. Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit. M. Lepidus, qui ex Africa velut ad societatem belli, contra Sex. Pompeium a Cæsare gerendi, trajecerat, quum bellum Cæsari quoque inferret, relictus ab exercitu, abrogato triumviratus honore, vitam inpetravit. M. Agrippa navali corona a Cæsare donatus est; qui honos nulli ante eum habitus erat.

CXXX.

M. Antonius,¹¹ dum cum Cleopatra luxuriatur, tarde Mediam ingressus, bellum cum legionibus octodecim et sexdecim millibus equitum Parthis intulit: et quum, duabus legionibus amissis, nulla re prospere cedente, retro rediret, insecutus subinde Parthis, et ingenti trepidatione, et magno totius exercitus periculo, in Armeniam reversus est, viginti et uno diebus¹² trecenta millia fuga emensus. circa octo millia hominum tempestatibus amisit. tempestates quoque infestas, super tam infelicitè suspectum Parthicum bellum culpa sua passus est; quia hiemare in Armenia nolebat, dum ad Cleopatram festinat.

CXXXI.

Sex. Pompeius, quum in fidem M. Antonii veniret, bellum adversus eum in Asia moliens, obpressus a legatis ejus, occisus

¹¹ Dum cum Cleopatra luxuriatur] Scribit Gronovius luxuriatur, ex duobus MSS.

¹² Trecenta millia] Centum leucas nostrates.

est. *Cæsar seditionem veteranorum, cum magna pernitiē motam, inhibuit: Japydas, et Dalmatas, et Pannonios subegit. Antonius Artavasdem, Armeniæ regem, fide data perductum, in vincula conjici jussit, regnumque Armeniæ filio suo, ex Cleopatra nato, dedit; quam uxoris loco, jam pridem captus amore ejus, habere cæperat.*

CXXXII.

Cæsar in Illyrico Dalmatas domuit. Quum M. Antonius ob amorem Cleopatræ, ex qua duos filios habebat, Philadelphum et Alexandrum, neque in urbem venire vellet, neque, finito triumviratus tempore, imperium deponere, bellumque moliretur, quod urbi et Italiæ inferret, ingentibus tam navalibus quam terrestribus copiis ob hoc contractis, remissoque Octaviæ sorori Cæsaris repulso, Cæsar in Epirum cum exercitu trajecit. Pugnae deinde navales et prælia equestria secunda Cæsaris referuntur.

CXXXIII.

M. Antonius ad Actium classe victus, Alexandriam profugit; obsessusque a Cæsare, in ultima rerum desperatione, præcipue occisæ Cleopatræ falso rumore impulsus, se ipse interfecit. Cæsar, Alexandria in potestatem redacta, Cleopatra, ne in arbitrium victoris veniret, voluntaria morte defuncta, in urbem reversus, tres triumphos egit: unum ex Illyrico, alterum ex Actiaca victoria, ¹³tertium de Cleopatra, inposito fine civilibus bellis ¹⁴altero et vigesimo anno. M. Lepidus, Lepidi, qui triumvir fuerat, filius, conjuratione contra Cæsarem facta, bellum moliens, obpressus et occisus est.

CXXXIV.

Cæsar, rebus compositis, et omnibus provinciis in certam formam redactis, Augustus quoque cognominatus est: ¹⁵et

¹³ Tertium de Cleopatra] Sic legi jussit Sigonius, non ex Cleopatra, quoniam cum nominibus hominum propriis verbum triumphare postulat præpositionem de, non ex.

¹⁴ Altero et vicesimo anno] Hic quoque habemus emendationem Sigonii, nixam quum auctoritate veterum librorum, tum subducta temporum

ratione. A Lentulo quippe et Marcello Coss. quibus primum civilia mota sunt arma, alter et vicesimus annus est is quo Actiacum triumphum egit Cæsar Octavianus, se V. et Sex. Apuleio, Coss. Ante Sigonium legebatur altero et trigesimo.

¹⁵ Et mensis Sextilis] Lege cum Gronovio, ut et mensis Sextilis.

mensis Sextilis in honorem ejus adpellatus est. Quum ille conventum Narbone ageret, census a tribus Galliis, quas Cæsar pater vicerat, actus. Bellum adversus Bastarnas, et Mæsos, et alias gentes, a M. Crasso gestum, refertur.

CXXXV.

Bellum a M. Crasso adversus Thracas, et a Cæsare adversus Hispanos gestum refertur: Salassi, gens Alpina, perdomiti.

CXXXVI.

¹⁶ Rætia a T. Nerone et Druso, Cæsaris privignis, domita. Agrippa, Cæsaris gener, mortuus; et a Druso census actus est.

CXXXVII.

Civitates Germaniæ, cis Rhenum et trans Rhenum positæ, obpugnantur a Druso; et tumultus, qui ob censum exortus in Gallia erat, compositus; ara Cæsari ad confluentem Araris et Rhodani dedicata, sacerdote creato C. Julio ¹⁷ Vercundari Dubio Æduo.

CXXXVIII.

Thracæ domiti ¹⁸ a L. Pisone; item Cherusci, Tencteri, Chatti, aliæque Germanorum trans Rhenum gentes subactæ a Druso referuntur. Octavia, soror Augusti, defuncta, antea amisso filio Marcello: cujus monumenta sunt theatrum et porticus, nomine ejus dedicata.

16 *Rætia*] Variis, nec spernendis, argumentis probare nititur Sigonius in nota ad hanc epitomen, desiderari duos libros ante hunc, qui expleant numerum 142. librorum, quot a Livio Petrarcha scriptos esse ait. Nimirum aliquot eventa horum annorum sane nobilia et memorabilia, ludii seculares, Janus clausus, tribunitia potestas ab Augusto accepta, quæ scriptor harum epitomarum minime prætermisissæ existimandus est, quum hic nusquam indicentur, inde oritur non vana suspicio intercidisse epitomas quæ illorum mentionem facerent. Et a Sa-

lasis perdomitis, quæ postrema sunt epitomes 135. verba, ad Rætiam a Tiberio subactam, quod intervallum est undecim annorum, transiisse hunc epitomarum scriptorem, parum verisimile est.

17 *Vercundari Dubio*] Nomen hoc aliter aliis in codicibus habetur. Quænam vera sit lectio, nec facile est discernere, nec inquirere operæ pretium est.

18 *A L. Pisone*] Ante Sigonium legebatur a L. Scipione. Correxerit ille ex Dione, Velleio, Tacito.

CXXXIX.

Bellum adversus Transrhenanas gentes a Druso gestum refertur. in quo inter primores pugnaverunt ¹⁹ *Senectius et Anectius tribuni, ex civitate Nerviorum. Dalmatas et Pannonios Nero, frater Drusi, subegit.* ²⁰ *Pax cum Parthis facta est, signis a rege eorum, quæ sub Crasso, et postea sub Antonio capta erant, redditis.*

CXL.

Bellum adversus Germanorum trans Rhenum civitates, gestum a Druso, refertur. Ipse ex fractura, equo super crus ejus collapse, tricesimo die, quam id acciderat, mortuus est. Corpus a Nerone fratre, qui nuncio valetudinis evocatus, raptim adcurrerat, Romam pervectum, et ²¹ *in C. Julii tumultu conditum. Laudatus est a Cæsare Augusto vitrico, et supremis ejus plures honores additi.*

¹⁹ *Senectius et Anectius*] In his nominibus variare codices suos observat Gronovius: sed res est parvi momenti.

²⁰ *Pax cum Parthis facta est*] Sero hæc memorantur, totis decem annis prius gesta. Vid. supra, CXXXVI. 22.

Itaque videntur retrahenda in epitomen libri CXXXVI. quæ hic alieno loco leguntur.

²¹ *In C. Julii tumultu*] Vel lege, vel intellige Augusti. Vid. infra, c. 7.

I N D E X
IN
TITI LIVII
HISTORIARUM LIBROS.

I N D E X

IN

TITI LIVII

HISTORIARUM LIBROS.

A.

ABACI cum aliis latus instrumentis
primum Romam advecti, 39, 6.
Abba, urbs Africae, 30, 7.
Abbasus, oppidum, 38, 15.
Abdera, oppidum, 45, 29.
Abderitæ queruntur apud senatum de
crudelitate Hortensii, et in integrum
restituuntur, 43, 6.
Abderitarum ager, 38, 41.
Abelox, nobilia Sagunti Hispanus, obai-
des Hispanorum Sagunto eductos tra-
dit Romanis, 22, 22.
Aborigines junguntur fœdere Trojanis,
1, 1. petuntur bello, ducemque Lati-
num amittunt, 2.
Abrupolis regno expulsus a Perseo, 42,
13. 40.
C. Aburius, legatus ad Masinissam et
Carthaginenses, 42, 35.
M. Aburius, tribubus plebis, moxam
affert M. Fluvio triumphum petenti,
39, 4. prætor, 41, 18. jurisdictionem
inter peregrinos sortitur, 19.
Abydus, Hellesponti urbs, 32, 33. 33,
30. 38. oppugnata a Philippo, 31, 14.
et 16. Abydeni in rabiem versi, sese
per omnes vias leti interficiunt, 17,
18. Abydus oppugnata a Romanis,
37, 9. et 12. relinquitur obsidio, 12.
Academia, gymnasium Athenis, 81, 24.
Acanthus urbs vi capitur, ac diripitur,
31, 45.
Acarnanes diremti ab Ætolis, 26, 24.
ab Ætolis victi Philippum adversus
eos arcessunt, 25. conjurant, se nisi
victores ex acie non redituros, *ibid.*
fœderi, cum Romanis inito, ab Philip-
po Macedoniae rege adscribuntur, 29,
12.
ob duos juvenes, in Cereris Ini-
tiis ab Atheniensibus interfectos, At-

ticam depopulantur auxilio Macedo-
num, 31, 14.
eorum concilium Leucadem indici-
tur, 33, 16. respuunt societatem Ro-
manam, *ibid.* in deditionem populi
Romani veniunt, 17.
tentantur ab Antiocho, 36, 11. et
12.
Acarnanum factiones, 43, 19.
eorum concilio Leucas eximitur,
45, 31.
Acarnania inter Ætoliam atque Epirum
posita, 33, 17.
Acarnanum portus, 23, 7.
Accensi, 1, 43. 8, 8.
Accius Navius, augur, cotem novacula
discedit, 1, 36.
Accus oppidum, vi captum, 24, 20.
Vibius Accus, *vid.* Vibius.
Aceræ directæ et incensæ a Pœnis, 23,
17. restituuntur, 27, 3.
Aceranis civitas sine suffragio data, 8,
17.
Achaia, 25, 15. 31, 26.
Achæi auxilium impetrant a Philippo
contra Machanidam et Ætolos, 27,
29. Philippo ad Dymas occurrunt, 31.
cum Ætolis Eleisque ad Messenem
prosperè pugnant, 32.
Achæorum concilium Ægii, 28, 7. et 8.
et Argis, ubi de bello consultant ad-
versus Nabin, 31, 25.
Achæi pepigerunt, se quotannis juratu-
ros in verba Philippi, 32, 5. iis quæ-
dam urbes redduntur, *ibid.* eos a so-
cietate Philippi abducere conatur T.
Quinctius consul, 19. post longam et
incipitem deliberationem Romanis se
adjungunt, 20. *et seqq.*
prælio fundunt Androsthenum, 33,
14. omnem eorum oram vastant copias
Philippi, *ibid.* iis sume redduntur urbes,
34.

- et Acrocorinthus traditur, 34, 50.
bellum adversus Nabin decernunt, 35, 25. eos tentat Antiochus, 47.
obsident Messenem in Peloponneso, 36, 31. tradunt Zasyanthum Romanis, 32.
depopulantur oram maritimam Ætolorum, 37, 4. mittunt auxilium Attalo Pergami obsesso, 20. Seleucum ex agro Pergameno castra movere cogunt, 21.
decernunt bellum in Lacedæmonios, 38, 32. eosque Achaico concilio contriunt, 34.
Achæos sibi reconciliare studet Perseus, 41, 28. Macedonibus interdixerant finibus suis, *ibid.*
Achæi funditores, 38, 29.
Achæi Phthiotæ liberi esse jubentur, 33, 32. *vid. et* 36, 15.
Achæorum portus, 37, 9.
Acharæ, oppidum, 32, 13.
Achelous, amnis, 43, 21. *et* 22.
Acheron, fluvius, 8, 24.
Acherusia aqua, *ibid.*
Achilles, Epit. 112.
Achivi, 1, 1.
Achradina, 24, 21. 25, 24. circumsidetur a Marcello, 25, 26. deditur Romanis, 31.
Aciei Romanus descriptio, 8. ejus cum phalange Macedonica collatio, 9, 19.
Acies quomodo structa apud Romanos et Latinos, 8, 8.
Acies Romanæ, 21, 55. 22, 46. 27, 14. 30, 8. *et* 33. 33, 8, 37, 39. 42, 58.
— Annibalis, 21, 55. 22, 4. *et* 46. 30, 33. *et* 35.
— Antiochi, 37, 40.
— Asdrubalis, 23, 29. 27, 48.
— Gallorum, 38, 26.
— Hispanorum, 29, 2.
— Macedonum, 38, 18.
— Persei, 42, 58. 44, 40.
— Punice, 28, 14.
— Rhodiorum, 33, 18.
Aciliani libri Græci, 35, 14. in Latinum versi a Claudio, 35, 39.
C. Acilius, tribunus plebis, 32, 29.
L. Acilius, 40, 31.
M'. Acilius legatus ad Ptolemæum, 27, 4. in sententiam ejus senatusconsultum fit, 25.
M'. Acilius Glabrio, tribunus plebis, 30, 40.
Decemvir sacrorum, 31, 50.
Ædilis plebis, 33, 25.
Prætor, 33, 24. sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, 26. servos vincit in Æturia, 36.
ambit consulatum, 35, 10.
Consul creatur, 35, 24. sortitus Græciam, ludos magnos Jovi votæ, 36, 1. *et* 2. paludatus urbe egreditur, 3. in Thessalia capit Limnæum et Pelli-næum urbes, 14. profisciscitur ad Thermopylas, 16. ejus ad milites oratio, 17. instruit aciem, 18. cædit Antiochum, 19. expugnat Heracleam, 22. 23. 24. ab eo pacem petunt Ætolii, 27, 28. obsidet Naupactum, et Herculi sacrificium facit, 30.
corona cingit Lamiam, 37, 4. eam capit, 5. triumphat de Antiocho et Ætoliis, 46. petit censuram, sed, accusatus a duobus tribunis plebis, petitione desistit, 57.
M'. Acilius Glabrio duumvir Pietatis ædem dedicat, 40, 34. statuum auratam, omnium in Italia primam, ponit patri Glabriori, *ibid.*
Q. Acilius, triumvir coloniarum deducendarum, 21, 25.
Acilla, *id.* Acholla, 33, 48.
Acra, 24, 36.
Acraephia, oppidum, 33, 29.
Acraeus Jupiter, 38, 2. Acræa Juno, 32, 23.
Acrilla urbs, 24, 35.
Acrocorinthus, 33, 31. 34, 49. 50.
Actium prom. 41, 1. Epit. 133.
Actor tragicus, 24, 24.
Actores fabellarum Atellanarum, *vid.* Atellanæ.
M. Acæstus, tribunus plebis, 5, 19.
Addicti, *vid.* *Æs* alienum, et Nexi.
Adherbalis cum Lælio pugna in freto Gaditano, 28, 30. *vid. et* Epit. 62. 63. 64.
Adoreus, mons, 38, 18.
Adramytteum, urbs, 37, 19. 21. Epit. 49.
Adria, 24, 10. Tuscorum colonia, 5, 33.
Adriani, 34, 45. ob servatam fidem a Romanis laudantur, 27, 10.
Adrianus ager, 22, 9.
Adriaticum mare, 5, 33. 10, 6. 40, 21. 44, 31. 45, 14.
Adriaticus sinus, 1, 1. 10, 2.
Adrumetum, 30, 29.
Adverta, 43, 19.
Adulterii poena pecuniaria, 10, 31.
Æbura, oppidum, 40, 30.
Æbutia, anus honesta ex Aventino, 39, 11.
L. Æbutius consul moritur, 3, 6.
M. Æbutius, tribunus militum secundæ legionis, 41, 5.
M. Æbutius Elva, triumvir creatus ad coloniam Ardeam deducendam, 4, 11. creatur prætor, 44, 17. sortitur Siciliam, *ibid.*
Postumus Æbutius Cornicen, consul, 4, 11.
Postumus Æbutius Elva, magister equitum, 4, 21.

- P. *Æbutus*, 39, 9. eum pupillam Bacchi initiari vult mater, *ibid.* rem aperit consuli, 11. ei præmia dantur a senatu ob detecta Bacchanalia, 19.
- T. *Æbutus*, consul, 2, 19. magister equitum, *ibid.*
- T. *Æbutius Carus*, triumvir cōonim deducendæ, 39, 57. prætor, 41, 2. de tumultu Sardinie senatui scribit, 10. decemvir agris dividendis, 42, 4.
- Æcæ*, urbs Appulorum, oppugnata, 24, 20.
- Ædes* *Æsculapii* Carthagine, 41, 27.
- Alba, Capuæ, 82, 9. 40, 45.
 - Apollinis, 3, 63. 4, 29. 7, 20. 27, 37. 34, 43. 37, 58. 39, 4. 41, 21.
 - Bellonæ, 26, 21. 28, 9. 30, 22. 31, 47. 33, 24. 41, 10.
 - Castoris, 2, 20. 42, 8, 11.
 - Cereris, 3, 55. 28, 11. 41, 33.
 - Cloacinae, 3, 48.
 - Concordiæ, 9, 46. 22, 33. 26, 23.
 - Deorum Penatium, 45, 16.
 - Dianæ, 39, 2.
 - Fanni, 33, 42. 34, 53.
 - Feroniæ, 33, 26.
 - Fortunæ, 23, 19. 35, 7. 27, 11. 23, 33. 27, 43, 15.
 - Fortis Fortunæ, 10, 46. 27, 11.
 - Fortunæ Equestris, 40, 40. 42, 3.
 - Fortunæ Primigeniæ, 29, 36. 34, 53. 43, 15.
 - Herculis, 21, 62. 32, 1. 9. 38, 35.
 - Herculis rotunda, 10, 23.
 - Honoris, 27, 25.
 - Jovis Ariciæ, 24, 44. Cære, 27, 23. Cumis, *ibid.* Formiis, 32, 1. Lanuvii, 32, 9. Minturnis, 27, 39. 36, 37. Ostiæ, 32, 1. Satrici, 28, 11. Tarracinae, 28, 11. 40, 45.
 - Jovis Acræi, 38, 2.
 - Jovis Capitolini, 1, 53. 2, 8. 4, 20. 27, 4. 32, 1. 35, 41. 41, 25. et 32.
 - Jovis Feretrii, 1, 10. 33, 4, 20.
 - Jovis Optimi Maximi, 7, 8. 36, 35.
 - Jovis Statoris, 1, 12. 27, 37.
 - Jovis Vicilini, 24, 44.
 - Junonis, 3, 21. 10, 2. 21, 62.
 - Junonis Laciniae, 28, 46. 42, 2. 3.
 - Junonis Monetae, 7, 28. 42, 7.
 - Junonis Reginae, 27, 37. 39, 2.
 - Junonis Sospitæ, 8, 14. 32, 30. 34, 53.
 - Juventutis, 36, 36.
 - Larium Permarinum, 40, 52.
 - Liberi et Liberæ, 3, 55. 41, 33.
 - Libertatis, 24, 16. *vid.* Libertas.
 - Lunæ, 40, 2.
 - Martis, 6, 5. 7, 23, 10, 23. 27, 23. 35, 9. 38, 28.
 - Matris Magnæ, 29, 37. 36, 36.
 - Matris Matutæ, 3, 19. 7, 27. 25, 7.
 - 28, 11. 38, 27. 41, 38.
- Ædes Mentis*, 22, 10. 28, 31.
- Mercurii, 2, 21. 27.
 - Minervæ, 35, 36.
 - Monetae, 4, 7. 20. 6, 20. 38, 26.
 - Opis, 39, 22.
 - Quirini, 4, 21. 8, 20. 10, 46. 28, 11.
 - Salutis, 9, 43. 10, 1. 28, 11.
 - Sanci, 32, 1.
 - Saturni, 2, 21. 22, 1. 41, 26. et 32.
 - Spei, 21, 62. 25, 7. 40, 51.
 - Summani, 32, 29.
 - Telluris, 2, 41.
 - Veneris, 10, 31. 29, 37. 41, 32.
 - Veneris Erycinæ, 22, 10. 23, 31. 30, 39. 40, 34.
 - Vestæ, 26, 27. 28, 11.
 - Victoriæ, 10, 33. 29, 14.
 - Virtutis, 27, 25. 29, 11.
 - Vulcani, 32, 29.
- Ædes Cassii* publice diruta, 2, 41. item Sp. Mælii, 4, 16. et Vitruvii, 8, 20.
- Ædicula* Victoris Virginis, 35, 9.
- Ædiles plebei*, 3, 6. *Ædilibus* qui novisset, ejus caput Jovi sacrum, 55. senatusconsulta in aedem Cereris ad eos deferri jubentur, *ibid.* eos leges Decemvirales in æs incisas in publico proposuisse, sunt qui scribant, 57. iis negotium datum, ut animadvertent, ne qui, nisi Romani, Dii coleantur, 4, 50. instaurant ludos plebeios, 38, 10. *vid.* Ludi. *Ædilia* plebei esse non potest, cujus pater, qui curuli sella sederit, vivit, 27, 21. 30, 19.
- Ædiles ex Patribus*, sive curules, 6, 42. 7, 1. per quadriuum ludos scenicos faciunt, 24, 48. instaurant ludos Romanos, 27, 6. 28, 10.
- Ædiles* unde initium sumserint fori orbandi, 9, 40.
- dicunt plerisque diem, quia plus, quam lege finitum erat, agri possiderent, 10, 13. diem dicunt pecuariis, 33, 42. 35, 10.
- Ædiles* incusantur ab senatu, quod non prohiberent novos ritus sacrificandi precandique Deos, 25, 1.
- Ædilitii* scribæ et viatores, 30, 39.
- Æditui* ædes sacras omnes totâ urbe aperire jubentur, 30, 17.
- Ædui*, pop. Galliæ, 5, 34. Epit. 61. 104.
- Ægeum* mare, 44, 28. 29.
- Ægates*, insulæ, 21, 10. 49. 22, 54. 23, 13. 30, 32.
- Ægeleos*, urbs, opprimitur ab Attalo, 31, 64.
- Ægimurus*, insula, 29, 27. sinum Carthaginiensem claudit, 30, 24.
- Ægina*, insula, 27, 30. 33. 28, 5. 7. 81, 14. 33, 30. 36, 42.
- Æginienses*, 44, 46. 45, 27.

- Æginium*, oppidum, 32, 15. 36, 13. 44, 46. diripitur a Romanis, 45, 27.
- Ægium*, 38, 29. ibi Achæorum concilium, 28, 7. 35, 48. 36, 35.
- Ægyptus*, 8, 24.
- Ægypto* imminet Philippus Macedoniz, et Antiochus Syriæ, reges, 31. 14.
- Ægypti* reges Romanis gratulantur, 37, 8.
- Ægypto* excedere jubent Antiochum Epiphanem Romani, 45, 12.
- C. *Ælius*, tribunus militum tertie legionis, 41, 5. et 8.
- C. *Ælius* Pætus, consul, 40, 27.
- L. *Ælius* Pætus, ædilis plebeus, ludos facit ex mulctaticia pecunia, 10, 23.
- P. *Ælius*, inter primos quæstores de plebe creatus, 4, 54.
- P. *Ælius*, legatus ad Antiochum, 34, 59.
- P. *Ælius*, triumvir coloniz deducendæ, 41, 17.
- P. *Ælius* Ligus, prætor, 41, 2. consul, 42, 9. 10. legatus in Illyricum, 45, 17.
- P. *Ælius* Pætus, consul, 8, 15.
- P. *Ælius* Pætus, magister equitum, vitio creatus, abijt magistratu, 9, 7. angur, 10, 9.
- P. *Ælius* Pætus, augur, 27, 36. moritur pestilentia, 41, 26.
- P. *Ælius* Pætus, ædilis plebis, creatur prætor, 29, 38. sortitur jurisdictionem urbanam, 30, 1. magister equitum, 39. consul, 40. decemvir agro dividendo, 31, 4. triumvir rebus coloniz Narniensis ordinandis, 32, 2. censor, 7.
- P. *Ælius* Tubero, ædilis plebis vitio creatus, abdicat se magistratu, 30, 39. prætor creatus sortitur Siciliam, 40. legatus in Asiam, 37, 55. prætor iterum sortitur jurisdictionem urbanam, 41, 12.
- Q. *Ælius*, tribunus plebis, 41, 10.
- Q. *Ælius* Pætus, augur, 22, 35.
- Q. *Ælius* Pætus, pontifex, cadit in prælio Cannensi, 23, 21.
- Q. *Ælius* Pætus, in locum P. *Ælii* Pæti, sufficitur augur, 41, 26. prætor, 43, 4. consul, 45, 14. sortitur Galliam provinciam, 17.
- Q. *Ælius* Tubero, tribunus plebis, fert ad plebem de duabus coloniis Latinis deducendis, 34, 53. triumvir, 35, 9.
- Q. *Ælius* Tubero, obviam mittitur Perseo, 45, 7. cura tuendi regis ei mandatur, 8.
- Q. *Ælius* Tubero, annalium scriptor, 4, 28. 10, 9.
- Sex. *Ælius* Pætus, ædilis curulis, 31, 50. triumvir rebus coloniz Narniensis ordinandis, 32, 2. consul, 7. in Capi-
- tolio senatum habet, 8. profectus in Galliam, 9. nihil memorabile gerit, 26. censor, 34, 44. 35, 9.
- T. *Ælius*, tribunus militum tertie legionis, 41, 5. et 8.
- Æmilii* porticus refecta, 41, 32.
- Æmilii* tribus, 38, 36.
- Æmilii*, uxor P. Scipionis Afric. 38, 57.
- Æmilii*, virgo Vestalis, Epit. 63.
- C. *Æmilii*, tribunus militum consulari potestate, 5, 26. contra *Æquos* rem gerit, 28. tribunus militum consulari potestate iterum, Volsinienses vincit, 32.
- L. *Æmilii*, consul, vincit *Æquos* et Volscos, 2, 42. iterum consul, Veientes pacem petere supplices cogit, 49. tertium consul, 54.
- L. *Æmilii*, tribunus militum consulari potestate, 6, 1. iterum, 5. tertium, 21. quartum, 22. quintum, 32. fundit Volscos et Latinos, *ibid.*
- L. *Æmilii*, interrex, 7, 17.
- L. *Æmilii*, quartus decimus interrex, 8, 23.
- L. *Æmilii*, legatus, Carthaginem mittitur, 21, 18.
- L. *Æmilii* Mamercinus, consul, 7, 1. secundum consul, 3. magister equitum, 21.
- L. *Æmilii* Mamercinus, magister equitum, 7, 39. consul, 8, 1. dictator, 16. consul secundum, 20. dictator iterum, 9, 21.
- L. *Æmilii* Papus, consul, 20, 36. triumvir mensarius, 23, 21.
- L. *Æmilii* Papus, prætor creatus, sortitur Siciliam, 28, 38.
- L. *Æmilii* Papus, decemvir sacrorum, moritur, 42, 28.
- L. *Æmilii* Paullus, consul, 20, 59. triumphat, 63. accusatur, et ambustus vix evadit, *ibid.* consul iterum, 22, 35. occiditur in pugna Cannensi, 49. fuerat pontifex, 23, 21.
- L. *Æmilii* Paullus, triumvir coloniz deducendæ, 34, 45.
- Ædilis*, ex pecunia damnatorum pecuviariorum clypea inaurata in fastigio ædis Jovis posuit, 35, 10. prætor, 24. sortitur Hispaniam ulteriorem, 36, 2.
- Proconsul, cæditur a Lusitania, 37, 46. Lusitanos fundit, 57.
- vetus candidatus, et sæpe repulsam passus, 39, 32. consul, 56.
- in Ligures Ingannos exercitum ducit, 40, 25. oppugnatur ab Ingannis, *ibid.* erumpit castris, 27. vincit Ingannos Ligures, 28. deque iis triumphat, 34. nominatur patronus ab Hispanis ulterioribus, 43, 2.

- Consul iterum, sortitur Macedoniam, 44, 17. ejus, antequam in Macedoniam iret, ad populum oratio, 32. multa ab eo institutorum militarium in melius mutata, 38. ejus oratio ad milites, 34. per Perrhæbiam it ad hostes, 35. ejus prudens ad Nasicam oratio, 36. instructio exercitus munit castra, 37. ejus de pugna dilata oratio, 38. vincit Macedonas, 41.
- acceptis a Perseo literis, illacrimatur sorti humanæ, 45, 4. ad eum adducitur Perseus, 7. benigne excipit Perseum, eumque tacentem alloquitur, 8. peragrat Græciam, 27. Amphipoli componit res Macedonias, 29. succedit arma hostium, 38. trajicit in Italiam, 34. triumphus, ei decretus a senatu, impeditur a Ser. Sulpicio Galba, tribuno militum, 35, 36. triumphat de Perseo, 39, 40. amittit duos filios, *ibid.* ejus de sua fortuna oratio, 41. abstinentia, Epit. 46.
- L. Æmilius Paulus, legatus in decem ad res Asiæ disceptandas componendasque, 37, 55. resistit Cn. Manlio, triumphum petenti, 38, 44. *et seqq.*
- L. Æmilius Regillus, prætor, 36, 45. ei evenit navalis provincia, 37, 2. 4. 14. ad eum caduceatores ab Antiocho missi, qui de pace agerent, 18. habet consilium, 19. invadit agros Teiorum, 28. contendit ad hostem, 29. vincit classem Antiochi, 30. oppugnat Phœneam, 32. ejus triumphus navalis, 58.
- L. Æmilius Scaurus Hellespontum mittitur, 37, 31.
- Mam. Æmilius, tribunus militum consulari potestate, 4, 16. dictator dicitur, 17. Veientes et Fidenates presio vincit, 18, 19. triumphans urbem ingreditur, 20. iterum dictator, 28. quinquennalem censuram redigit ad anni unius et sex mensium spatium, 24. a censoribus tribu movetur, *ibid.* dictator creatur, paulo ante motus tribu, 31. ejus oratio ad populum, 32. ejus ad milites adhortatio, 33. Fidenas capit, et triumphat, 34.
- Mam. Æmilius, consul, 4, 53.
- M'. Æmilius Mamercinus, tribunus consularis, 4, 61. iterum, 5, 1. tertium, 10.
- M. Æmilius, tribunus militum consulari potestate, 5, 32.
- M. Æmilius, consul, 10, 1. in fugam vertit Græcos, cum Cleonymo in Italiam classe advectos, 2.
- M. Æmilius, prætor Siciliæ, 21, 49.
- M. Æmilius, prætor urbanus, 22, 9. 33. 27, 23.
- M. Æmilius, frater L. Æmilii Regilli prætoris, decedit, 37, 22.
- M. Æmilii Lepidi, bis consulis atque auguris, tres filii, L. M. et Q. Iudus funebres patri, et gladiatorum paria duo et viginti per triduum in foro dant, 23, 30.
- M. Æmilius, M. Lepidi filius, tribunus militum, 37, 43.
- M. Æmilius Lepidus, ædilis curulis, 24, 43. prætor, sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, *ibid.* decemvir sacrorum, 26, 23.
- M. Æmilius Lepidus, legatus ad Ptolemæum, 81, 2. ferociter cum Philippo agit, 18. pontifex, 32, 7. ædilis, 35, 10. prætor, 24. sortitur Siciliam, 36, 2. consul, 38, 42. et quidem post duas repulsas, 39, 56. 40, 46. quum eadem Dianæ vorisset, devincit Ligures, 39, 2. viam ab Placentia Ariminum perducit, *ibid.* triumvir coloniarum deducendum, 55. pontifex maximus, 40, 42. censor, 45. in gratiam reconciliari se cum collega M. Fulvio patitur, 46. princeps senatus legitur, 51. consul iterum, 41, 22. lectus secundo princeps senatus, 32. lectus tertio, 43, 15. lectus sextum, Epit. 43. ante mortem quas filiis præceperit, *ibid.*
- M. Æmilius Lepidus acta Sullæ tentat rescindere, Epit. 90.
- M. Æmilius Numida, decemvir sacrorum, moritur, 26, 23.
- M. Æmilius Papus, dictator, 9, 7.
- M. Æmilius Papus, maximus curio, moritur, 27, 6.
- M. Æmilius Paulus, magister equitum, male rem gerit, 10, 3.
- M. Æmilius Regillus consul dicitur a prerogativa centuria, 24, 7. irrito eventu, 8. et 9. flamen Quirinalis, 8. flamen Martialis, moritur, 29, 11.
- Q. Æmilius Barbula, consul creatus, 9, 20. 21. secundum consul, 30.
- Q. Æmilius Cerretanus, consul, 8, 37. *vid.* Q. Aulius Cerretanus.
- Ti. Æmilius, consul, 2, 61. ejus res gestæ in Sabinis, 62. consul iterum, dandi agri plebi auctor, 3, 1.
- Ti. Æmilius, quinquevir mensarius, 7, 21. prætor, 8, 2.
- Ti. Æmilius Mamercinus, consul, ejusque cum senatu rixæ, 8, 12.
- Æmus, mons, 40, 21. ex eo monte creditum vulgo fuit, Ponticum simul et Adriaticum mare, et Istrum ansem, et Alpes conspici posse, *ibid.* eum consendit Philippus, et depressa nihil vulgatæ opinioni detrahit, 22.
- Ænaria, insula, 8, 22.
- Ænea, oppidum, 40, 4. eadem Æula, 44, 10. 32. Æneates, 40, 4. statum Æneæ sacrificium, quod conditori Æneæ quotannis fit, *ibid.*

Aenea in Capitolio limina, *vid.* Capitolium.
Aenea signa Deorum, *vid.* Signum.
Aenei orbes, positi in sacello Sanei, 8, 20.
Aenem portus ad montem Atho, 46, 80.
Aeneas, Anchisæ et Veneris filius, 1, 1. profugus venit in Macedoniam, Siciliam, et Italiam, ubi Lavinium condit, *ibid.* ut animos Aboriginum sibi conciliaret, Latinos utramque gentem appellat, 2. ejus mors, *ibid.*
Aeneas Silvius, rex tertius Alba, 1, 3.
Aenei, *vid.* *Aeneas*.
Aenesidemus Dymeus, praefectus praesidii Achaeorum Argis, 32, 25.
Aenia, *vid.* *Aenea*.
Aenianum sinus, 29, 5.
Aenna, oppidum Thraciae, proditione capitur a Philippo, 31, 16. *Aeno* praesidium Antiochi deducitur, 87, 60. controversia cum Philippo de *Aeni* possessione, 39, 24. 27. 28. *Aenam* sibi petit Attalus, 45, 20.
Aenei, 31, 31. *Aenii*, 37, 33. 38, 41. 46, 27.
Aelia, 33, 38. 37, 8. 12. 18. 25. 36. 38, 16.
Epulo, Istrorum regulus, ne vivus capiatur a Romanis, pectus ferro trajicit, 41, 15.
Aequi, sive *Aequicolae*, gens antiqua, 1, 32. ab *Aequicolis* jus, quo res reputantur, Ancus Marcius describit, *ibid.* Latinam agrum invadunt, 2, 30. vincuntur, 31. seditio inter *Aequos* et *Volscos*, et atrox praedium, 40. Romanos bello petant, 43. oppugnant *Ortonem*, *ibid.* vexant Latinos incursionibus, 48, 58. 58. vincuntur, 60.
 bello petiti, a Q. Servilio vincuntur, 3, 2. depopulantur agrum Romanum, et caduntur, 3. obsidentes Furium consulem in castris, a T. Quintio caduntur, 5. *Aequi* et *Volsci* denuo *Hernicorum* et *Romanorum* agros depopulantur, 6. vincuntur a Lucretio consule, 8. rebellant, 10. arcem Tusculanam capiunt, et caduntur, 23. pacem petunt, et impetrant, 24. denot bellum movent, 25. obsident Minucium consulem in castris, 26. adversus eos L. Quintius Cincinnatus dictator dicitur, *ibid.* circumvallantur, et sub jugum mittuntur, 28. denuo Romanos bello lacerant, 30. vincuntur, 31. bellum instaurant, 38. fundunt Romanum exercitum, 42. a Valerio consule vincuntur, 60. 61. iterum Romanis bellum inferunt, 68. vincuntur, 70.
 rursum rebellantes vincuntur, 4, 26. et *segg.* impetrant inducias an-

norum orbe, 80. *Aequi* et *Laviniani* Tusculanum agrum depopulantur, 45. vincuntur, 47. coloniam *Volscos* deducunt, sed caduntur, 49. parant bellum, 53. capiunt arcem Carventanam, 55.

oppugnant *Lavinicos*, Romanam coloniam, 5, 16. Romanis bellum inferunt, et vincuntur, 23. capiunt *Vitellium* coloniam, et rursum vincuntur, 29. 31.

bellum moliantur, 6, 2. perveniuntur, 4. novam toties victis *Aequis* et *Volscis* suffecerint milites, 12.

iterum petiti bello, deserunt castra, et prope ad internecionem decedunt, 9, 45.

redintegrant bellum, et subiguntur a C. Junio dictatore, 10, 1.

Aequicolarum ager, 1, 32. 10, 13.

Aequimelum, 4, 16. 38, 28.

Aequimelius vicus, 24, 47.

Aequinoctium autumnale, 31, 47. *Aequinoctium* verum, 38, 3. 37, 9.

Aerarium, 4, 22. ex eo signa militaria promuntur, *ibid.* et 7, 23. captiva pecunia in *aerarium* illata, 10, 46. etiam pecunia ex venditis captivis redacta, 7, 27. 10, 46. 34, 18. 26, 36. *Aerarium* sauctius, 27, 10. pecuniam ex *aerario* clam egerunt scribae ristoreshque *edilitii*, 30, 39.

Aerarii facti a censoribus, 4, 24. 24, 18. 29, 37. 44, 16.

Aeropus, praetor *Epirotarum*, 29, 12.

Aeropus, mons, 32, 5.

Aes grave, 4, 41. et 60. 22, 83. 32, 26.

Aes alienum Romae maximum, atque inde turba, 2, 23. ac postremo accessio plebis in Sacrum montem, 33. aeris alieni magna vis edificando contracta, 6, 27. hinc occasio et materia *Manlio Capitolino* novorum conciliorum, *ibid.* et *segg.* miseria plebis ere alieno demerere, 34. de ere alieno lex, 6, 35. 36. aeris alieni causa quinqueviri mensarii creantur, 7, 21. ejus dissolvendi ratio inita, 27.

Aes militibus constituta, 4, 59. 60. equitibus, 5, 7.

Aesculapio supplicatio habita, 10, 47.

Aesculapius ab *Epidauro* Romam accessit, 29, 11. *Carthaginenses* in sede ejus senatum dant legatis *Persei*, 41, 27. ei dona ventur, 40, 37. ejus sanum tabulis pictis ex praeda exornatur, 43, 6. templum ejus *Epidaurium*, donis opulentum, 45, 28.

Aesernia, colonia, in fide atque officio erga populum Romanum manet, 27, 10.

Æcernius ager, 10, 31.

Æcernina turris, 44, 40.

Æsis, fluvius, 5, 35.

Æsquifia, *vid.* *Æquilis*.

Æsulana arx, 26, 9.

Æthalia, insula, 37, 13.

Ætna, mons, 26, 29.

Ætolorum concilium et foedera cum Romanis, 26, 24. *adversus Philippum bellum movent*, *ibid.* bellum inferunt *Acaranias*, 25.

depopulantur *Achaos*, 27, 29. vincuntur a *Philippo*, 30.

animos tollunt a *Romana societate*, et post *Attali adventum*, 28, 5. saltum *Thermopylarum insidentes*, a *Philippo* funduntur, 7.

pacem faciunt cum eo, 29, 12.

ad eos legatos mittit *Philippus*, ne adventu *Romanorum fidem mutent*, 31, 28. cum *Athamanibus bellum inferunt* *Philippo*, et ab eo cæduntur, 41. deserunt castra, et in *Ætoliam* fugiunt, 42. *Ætolorum juvenus in Egyptum advecta*, 43. *Ætolorum legatorum cum Attalo et Romanis colloquium*, 46.

Ætolorum concilium Heracleam indictum, 33, 3. ab eorum equitibus regis fugantur, 6. eorum eques in *Græcia* est longe optimus, pedites inter finitimos vincuntur, 7. eorum querelæ, insatiabilis aviditas prædæ, et arrogantia, 11. inter eos et *Quintium de Thebis Phthioticis disceptatio*, 13. pacis cum *Philippo* leges non approbant, 31, 35. ingenio iniqua gens, 44. *Ætolorum animi cura alienati a societate Romana*, 49.

invehuntur in *Athenienses*, et *Romanos* insimulant *fraudis*, 34, 23.

concitant reges ad bellum *Romanum*, 35, 12. decretum faciunt, quo accessit *Antiochus* ad liberandam *Græciam*, 33. occupant *Demetriadem urbem*, 34. *Nabin* interficiunt, 35. cæduntur a *Lacedæmoniis*, 36. *Chalcidem* oppugnare tentant, 37. *Antiochum* appellant imperatorem, 45. *Ætolorum principum cum Chalcidensibus colloquium*, 46. tentant socios *Romanorum*, 47.

se conjungunt *Antiocho*, 36, 9. includunt sese *Heracleæ*, et *jugamontis Oetæ* occupant, 16. cæduntur, 18. *Heracleæ* obsidentur, 22. permittunt se in fidem *Romanorum*, et *gravibus consulis imperiis*

rursus ad bellum incitantur, 29. 29. obtessi in urbe *Nanpecto* implorant opem *T. Quinti*, 24. impetrant *indocias*, et legatos mittunt *Romam*, 35.

Hi infecta pace dimittuntur, 27, 1. *Ætoli* occupant montem *Coracem*, 4. impetrant a consule *L. Scipione* *indocias sex mensium*, 7. pax convenire non potest, 49. inferunt bellum *Dolopis* et *Athamanis*, *ibid.* et 38, 1.

pacem petunt a *M. Fulvio consule*, 38, 8. Legatos mittunt *Romam*, 10. Leges pacis cum *Ætoliis*, 11.

de his triumphat *M. Fulvius*, 39, 5.

eorum mutuis cædibus in semetipsos versus furor, 41, 30.

eorum discordias sopit *Marcellus*, 42, 5.

Ætoli occurrunt sordidati *L. Emilio Paulo*, 45, 28. eorum querelæ de principibus suis interfectis, aut in exilium actis, *ibid.* de eo negotio cognitio et iudicium, 31.

Ætoli, gens iniqua, 31, 28. vanissima et ingraticissima, 36, 17.

Ætoli umbilicam *Græciæ* incolunt, 35, 18.

C. Afranius, 43, 20.

C. Afranius Stellio, prætor, 39, 23. triumphat colonie deducendæ, 55.

L. Afranius, *Epit.* 110. 113. 114.

Africam presidio firmat Annibal, 21, 22. in *Africa* res parum prospere gesta a *Servilio consule*, 22, 31. eam populatur *M. Valerius Messala*, 27, 5. 29. in *Africam* trajicit *Scipio*, 29, 26. 27.

Afri, gens mobilis atque infida, 29, 8.

Africanæ ludis Circensibus exhibitæ, 44, 18.

P. Africanus, *vid.* *Cornelius*.

Africus ventus, 26, 42. 30, 24.

Agalsus, equitum præfectus, 24, 30.

Agamemnonia classis mille navium, 45, 27.

Agasones adjuvant *victoriam Romanorum*, 7, 14. 15.

Agasones cum equis *phaleratis* dono dati, 43, 7.

Agassa, urbs, sive *Agassæ*, 44, 7. 45, 27.

Agathocles, rex *Syracusanus*, conficit *Carthaginienses* in magnum discrimen, 28, 43.

Agathyrna, oppidum in *Sicilia*, colluviei hominum perfugium, 26, 40. 27, 12.

Agema equitum, 37, 40.

- Agema, legio Macedonum, 42, 51.
 Ager. *Lex*, ne quis plus quingenta jugera agri possideret, a tribunis plebis promulgata, 6, 36. *vid.* *Lex*.
 Ager captus ex hostibus viritim divinus a Ser. Tullio, 1, 46. *vid.* *Agraria lex*.
 Ager Tarquiniorum consecratus Marti, fuit deinde Martius campus, 2, 5.
 Agri adsignati privatis pro pecunia, 31, 13. agris donati milites Scipionis, 31, 4. 49.
 Ager sacer Apollinis, 32, 40.
 Agesimbrotus præest classi Rhodiorum, 31, 46. 32, 16. 32.
 Agesipolis, princeps exsulum Lacedæmoniorum, 34, 26.
 Agesipolis, princeps legationis Rhodiæ, 45, 3.
 Aglaspides, milites, 44, 41.
 Agmen quadratum, 7, 29. 31, 37. 39, 30.
 Agnus mactatus ad sanciendam promissorum fidem, 21, 45.
 Agrei, Ætolie populus, 32, 34.
 Agraria lex quando primum lata, 2, 41. tribunis plebis semper materia seditionum fuit, 6, 11. ob leges agrarias discordiæ, 3, 1. 4, 48. *vid.* *Lex*.
 Agravonitæ, populi Illyrici, 45, 26.
 Agrianes, 28, 5. 33, 18. 42, 51. bellicosum genus, 44, 11.
 Agrigentum, 25, 23. ab Himilcone recipitur, 24, 35. proditur Romanis, 26, 40.
 Agrippa, Tiberini filius, rex Albæ, 1, 3. M. Agrippa navali corona donatus, *Epit.* 129. *vid.* et *Epit.* 136.
 Ahala, *vid.* Servilius.
 Aharna, oppidum, 10, 25.
 Ahenobarbus, *vid.* Domitius.
 Aio Locutio templum, 5, 50.
 Ala equitum trecentorum, 29, 1.
 Ala Campanorum, quingenti equites, 10, 29.
 Ala mille equitum, 37, 40.
 Ala regia, *ibid.*
 Ala sacra equitum Macedonum, 42, 58. 66. 44, 42.
 in Alas divinus socialis exercitus, 31, 21. dextra et sinistra alæ peditum sociorum, 27, 2. sinistra ala, 25, 21.
 Alabanda, oppidum, 33, 18. 38, 13.
 Alabandenses, 38, 13. apud eos templum urbis Romæ, Iudique anniversarii ei Divæ instituti, 43, 8. acie vincuntur a Rhodiis, 45, 25.
 Alander, fluvius, 38, 18. ejus fontes, 15.
 Alares cohortes, 10, 41.
 Alarii equites, 35, 5. 40, 40.
 Alatrinitibus suæ leges redditæ, 9, 43.
 Alba Silvius, rex Albæ, 1, 3.
 Alba Longa ab Ascanio condita, 1, 3.
 oriunda ab Lavinio, 23. directa, 29. *vid.* 7, 39. 30, 17. 45. *Epit.* 61, 72.
 Albani reges, 1, 3. inter Albanos et Romanos ortum bellum, 1, 22. 23. ter geminorum utrimque fratrum virtuti res permittitur, 24. Albani ditionis Romanæ facti, 25. parum fidos se Romanis socios præbent, 27. eorum dux Mettius Fuffetius supplicio afficitur, 28. Albani Romam migrant, 29. Albanorum principes in Patres lecti, 30. Albani patrio ritu sacra facere jubentur, 31. Cœlium montem inhabitant, 33.
 Albanos vincit Pompeius, *Epit.* 101.
 Albana vallis, 3, 7. arx, 7, 24.
 Albanus mons, 1, 3. in eo triumphatum, 26, 21. 33, 28. 42, 21.
 Albanus ager, 6, 42.
 Alba in Æquis, colonia, 10, 1. negat esse, unde pecuniam militesque Romanis dare possit, 27, 9. multiplicem pecuniæ militumque numerum dare cogitur, 29, 15. Albensis ager, 26, 11.
 Alha ædes Capuæ, 32, 9. 40, 45.
 Albingauni Ligures, 29, 5.
 L. Albinus inter primos tribunos plebei, 2, 33.
 L. Albinus virgines Vestales sacraque in plastrum imponit, et Cære pervehit, 5, 40.
 M. Albinus plebeius, tribunus militum, 6, 30.
 C. Albius Calenus, gregarius miles, et princeps seditionis in castris Scipionis, 28, 24. virgis cæsus, securi percutitur, 29.
 Albulæ, vetus nomen Tiberis fluvii, 1, 3.
 Album in vestimentum addere vetantur ii, qui honores petunt, 4, 25. albo politæ columnæ, 40, 51.
 Alce, urbs Celtiberiæ, in ditionem venit Romanorum, 40, 48. 49.
 Alcibiades, exsul Lacedæmonius, 39, 35.
 Alcis Minerva, 42, 51.
 Alcon Saguntinus, transfuga ex oratore, 21, 12.
 Alesia, urbs, *Epit.* 108.
 Alexamenus, princeps Ætolorum, 35, 34. Nabin occidit, 35. obtruncatur a Lacedæmoniiis, 36.
 Alexandri Magni rerum gestarum ætas, 8, 3.
 ei parem destinant L. Papirium Cursorem, 9, 16. ejus collatio cum Romanis ducibus, 17. ejus vitia, 18. Fortunæ Alexandri collatio cum populi Romani fortuna, *ibid.* collatio copiarum ejus cum Romanis copiis, 19.
 regnavit tredecim annis, 45, 9.
 Alexander, Epiri rex, in Italiam classem

- appellit, 8, 3. adversus eum, excensionem facientem, pugnant Samnites et Lucani, 17. pacem facit cum Romanis, *ibid.* ejus fata, res gestae, et mors, 24. ejus uxor Cleopatra, soror Olympias; quarum altera mater Alexandri Magni, soror altera fuit, *ibid.*
 Alexander, magister equitum apud Epirotas, 32, 10.
 Alexander, princeps Aetolorum, ejusque oratio in Philippum, 32, 33. Romanos insinuat fraudis, 34, 23.
 Alexander Megalopolitanus, se oriundum a Magno Alexandro fert, 35, 47.
 Alexander Acarnan, 35, 18. ejus oratio, *ibid.* moritur, 36, 20.
 Alexander Beroenus suffocat Demetrium, Philippi filium, 40, 24.
 Alexander, filius Persei, 42, 52. ducitur ante curram Aemilii triumphantis, 45, 39. Albani in custodiam mittitur cum patre, 42.
 Alexander, Aegypti rex, *vid.* Ptolemaeus.
 Alexandria in Aegypto condita, 8, 24. frustra tentatur ab Antiocho, 45, 11.
 Alexandria Troas, 35, 42, 37, 35.
 Alexandrini legati queruntur de Antiocho, 44, 19.
 Algidum, 3, 2, 21, 62, 26, 9.
 Algidus, mons, 3, 23, 25, 27, 29, 30, 4, 26.
 Alimae, urbs, 38, 14.
 Alipha, urbs, 28, 8, 32, 5. eam Philippus restituit Megalopolitis, 28, 8.
 Allia, fluvius, 5, 27, 6, 28, 22, 50, 59.
 Alliensis clades, 5, 38, 22, 50.
 Alliensis dies, 6, 1. *vid.* Dies.
 L. Allienus, edilis plebis, diem dicit Veturio, 3, 31.
 Allifae, oppidum, 8, 25, 9, 42, 22, 18.
 Allifae de Samnitibus a C. Marcio Rutilo consule vi captae, 9, 38.
 Allifanus ager, 22, 13, 17, 26, 9.
 Allobroges, gens nulla Gallica opibus aut fama inferior, 21, 31. *vid.* et Epit. 103.
 Allucius, princeps Celtiberorum, 26, 50. sponsam pudice servatam a Scipione recipit, *ibid.*
 Almana, urbs, 44, 26.
 Alope, oppidum, 42, 56.
 Alopeconnesum oppidum recipit Philippus, 31, 16.
 Aloreus Hispanus, se pacis Annibalem inter et Saguntinos interpretem fore, pollicetur, 21, 12. ejus oratio ad Saguntinos, 13.
 Alpes, 1, 1. Taurino saltu a Gallis primum transitae, 5, 34. ab Annibale quintodecimo die superatae, 21, 38. hieme clausae, 27, 36. prope inexasperabilis finis inter Italiam et Galliam, 39, 54.
 Alpinae gentes, maxime Rati, e Tuscis originem ducunt, 5, 33.
 recipiunt Asdrubalem, et sequuntur ad bellum, 27, 39. *vid.* Epit. 63.
 Alsiensis populus sacrosanctam vacationem habere se frustra jactat, 27, 38.
 Altinius, *vid.* Dasius Altinius.
 Altum castrum, *vid.* Castrum.
 Alyattes, 38, 18.
 Amadocus, dux Thracum, capitur a Philippo, 39, 35.
 Amarynthidis Dianae sacrum anniversarium Eretriae, 35, 38.
 C. Amatinus, Epit. 116.
 Ambarri, populus Gallicus, 5, 34.
 Ambigatus, rex Celtarum, exonerat praegravante turba regnum, 5, 34.
 Ambiorix, dux Eburonum, Epit. 106, 107.
 Ambitus, deque eo leges latae, 40, 19. *vid.* Lex.
 Ambracia, urbs, 38, 3, 42, 67, 43, 22, 44, 1. ejus situs, 4. oppugnatur a Romanis, 5. se dedit, 9.
 Ambracienses accusant M. Fulvium consulem, 38, 43. senatusconsultum in gratiam Ambracensium, 44.
 Ambracius sinus, 32, 14, 38, 4.
 Ambrones pop. Epit. 68.
 Ambrysus, urbs, 32, 18.
 Ambustus, *vid.* Fabius Ambustus.
 Ameriola, urbs a Tarquinio Prisco capta, 1, 33.
 Amiculum purpureum dono missum reginae Aegypti Cleopatrae, 27, 4.
 Amilcarem, agentem in animo bellum adversus Romanos, mors opprimit, 21, 1, 2. et 5. ad Castrum Altum in Hispania, 24, 41.
 Amilcar, Giskonis filius, praefectus praesidii in insula Melita, captus, 21, 51.
 Amilcar, Bomilcaris filius, 23, 49.
 Amilcar Poenus, dux Gallorum, invadit Placentiam, 31, 10. exilio muletatur a Carthaginiensibus, et bona ejus publicantur, 19. cadit in praelio ad Cremonam, 21. alii captum in praelio ad Mincium amnem tradunt, 32, 30. et ante curram triumphantis consulis ductum fuisse, 38, 23.
 Amiternini pollicentur Scipioni milites, 28, 45.
 Amiterninus ager, 21, 62.
 Amiternum, oppidum, 10, 39, 26, 11, 36, 37. capitur de Samnitibus, 10, 39.
 Ammonius regnat in Syria, Epit. 50.
 Amphilochia, regio, 38, 3. olim Aetolorum fuerat, *ibid.* et 32, 34.
 Amphilochi oppugnantur a Perseo, Philippi filio, 38, 5, 8.
 Amphilochous vates Oropi colitur pro Deo, 45, 27.
 Amphipolis, urbs, 40, 24, 56, 43, 7, 44, 24, 43, 44. *etr.* 46, 6, 9, 28.

- Amphissa, urbs, 37, 5.
 Ampliati rei, 4, 44, 43, 2.
 Amulius pellit Numitorem fratrem majorem, et, ut opem partus Rhem Silviam adimeret, eam Vestalem legit, 1, 3.
 Amulio Romus captus traditur, 5. Amulius obtruncatur, et Numiter restituitur, *ibid.* et 6.
 Amusius, princeps Ausetanorum, ad Asdrubalem profugit, 21, 61.
 Amyclæ, 34, 28.
 Amynder, Athamanum rex, 27, 30, 29, 12.
 venit in castra Romanorum, hisque auxilia promittit, 31, 28.
 Phecam oppidum capit, et Gomphos, atque Thesalianum populatur, 32, 14.
 cum Athamanum peditum ducentis et mille se jungit Quintio consuli, 33, 3. tenet castella, quæ per belli tempus Philippo ademerat, 34.
 eum tentat Antiochus, 35, 47.
 Antiocho se conjungit, 36, 9. cum Athamanum juventute occupat Pellinæum, 10. eum confuge ac liberis Ambraciam se confert, 14. eum sibi ab Ætolis dedit petit M'. Acilius Labrio, consul, 28. Zacytho donatur a Philippo rege Macedonum, 31.
 pellit Macedones ex Athamania, 38, 1. mittit legatos Roman, et ad Scipiones in Asiam, 3. venit in castra Romanorum, et efficit, ut Ambracia se dedat Romanis, 9.
 Anabura, 38, 15.
 Anagnia, 46, 16.
 Anagninis civitas sine latrone suffragii data, 9, 43.
 Anagninum compitum, 27, 4.
 Anagninus ager, 26, 9.
 Anapus, fluvius, 24, 36.
 Ancilia cælo demissa, 1, 20. *vid.* 5, 52.
 dies, quibus moventur Ancilia, religiosi exercitui ad iter faciendum, 37, 33.
 Ancilla indicat Q. Fabio maximo, ædili curuli, veneficia matronarum, 8, 18.
 Ancona, 41, 5.
 Ancus Marcius rex creatur, ejusque res gestæ, 1, 32, 33. moritur, postquam regnavit annos quatuor et viginti, 35. ejus filii conspirant contra Tarquinium Priscum, 40.
 Ancyra, urbs nobilis, 38, 24.
 Andania, parvum oppidum, 36, 31.
 Andranodorus, gener Hieronis, tutor Hieronymi, regum Syracusanorum, 24, 4. post cædem Hieronymi, Insulam et arcem Syracusis occupat, 21. ad eum missi legati a Syracusano populo, 22. cedit tempori, *ibid.* ejus oratio ad Syracusanos, *ibid.* creatur prætor, 23. occiditur, 24.
 Andriacus, Pseudophilippus, Epit. 48, 49, 52.
 Androcles, princeps Acarnanum, 33, 16.
 Androcles, præfectus Persei, 44, 32.
 Androgynus Sinuessæ natus, 27, 11.
 Androgynus vires in arcam conditus, et in mare projectus, 27, 37.
 Andronicus, Andronici filius, Ætolus, quod arma contra Romanos tulisset, securi percutitur, 45, 31.
 Andronicus Macedo, 37, 13.
 Andronicus a Perseo interficitur, 44, 10. *vid.* Perseus.
 Androsthenes, dux præsidii Macedonici, Corinthum defendit adversus Romanos et Achæos, 32, 23. ceditur ad Corinthum, 33, 14. ejus imprudentia, 15.
 Andrus, insula, 31, 15, 36, 29. capta a Romanis, 31, 45.
 Anectius, Epit. 139.
 Anemurium, præmontorium Ciliciæ, 33, 20.
 Angen, oppidum, 32, 13.
 Angues, prælati in bello a sacerdotibus Tarquiniensibus, terrent milites Romanos, 7, 17.
 — duo, sacrificio perpetrato, ad exta ex occulto allapsi, edere jecur, conspectique repente abierunt, 25, 16. *vid.* Prodigium.
 Anguis specie consuetudinem cum Olympiade, et cum matre Scipionis Africani habere creditus Jupiter, 26, 19.
 L. Anicius Gallus creatur prætor, 44, 17. sortitur jurisdictionem peregrinam, *ibid.* in Illyricum, adversus Gentium, proficiscitur, 30. vincit Illyrios, 31. ei se dedit Gentius, *ibid.* ob ejus res gestas supplicationes in triduum decretæ, 45, 3. Epirum pacat, 26. Illyrici res constituit, *ibid.* triumphat de Gentio, 43.
 Cn. Anicius, legatus Æmilii Paulli, 44, 46.
 Anidus, mons, 40, 38.
 Anienalis tribus addita ceteris, 10, 9.
 Aniensis centuria, 24, 7.
 Anio, fluvius, 1, 27, 26, 4, 17, 6, 42, 26, 10. pons in Anienem, 7, 9.
 Anitorgis, urbs, 25, 32.
 Annales citati, 2, 54, 3, 8, 4, 84, 7, 9, 18, 42, 8, 18, 23, 30, 9, 15, 42, 21, 25, 22, 31, 23, 6, 47, 42, 11.
 — Acilian, 25, 39.
 — Magistratum, 9, 18.
 Annalium veterum confusio, 9, 15.
 — exempla exoleta, 27, 3.
 — incertitudo, 9, 44, 45, 10, 2, 17.
 — varietas, 10, 30, 22, 31, 25, 39, 26, 16, 49, 27, 7.
 Annalis, cognomen Villiorum, ex eo ortum, quod L. Villius, tribunus plebis, primus legem annariam tulit, 40, 44.

Annibal, annos ferme novens natus, hostem se populi Romani fore iurejurando adstringit, 21. 1. imperator in locum Asdrubalis succedit, 3. ejus dotes et ingenium, 4. res ejus gestas adversus varios Hispania populos, 5. Saguntum oppugnat, 6. vulneratur, 7. non admittit legatos Romanorum, 8. centum quinquaginta millia habuit in armis, *ibid.* dedendum eum Romanis censet Hanno, 10. Annibal Saguntum capit, 14. ejus apparatus ad bellum, 21. transit Iberum, et Pyrenæum saltum superat, 23. sibi conciliat Gallos, 24. trajicit Rhodanum, 27. hortatur milites, 30. petit Gallie mediterraneæ, 31. transit Alpes, 32. ingreditur Italiam, 38. Taurinorum urbem expugnat, 39. Annibali quantæ copiæ fuerint in Italiam transgresso, *ibid.* rebus prius, mox verbis milites hortatur, 42. *et seqq.* promittit suis præmia, 45. vincit Romanos ad Ticinum, 46. mox ad Trebiam, 54. *et seqq.* saucius excedit pugna ad Emporium prope Placentiam, 57. pugnaturus cum Sempronio, 59.

altero oculo capitur, 22, 2. vincit Romanos ad Trasimenum lacum, 4. *et seqq.* Italiae agros devastat, 9. ex Hirpinis in Samnium transit, ducemque itineris virgis casum in crucem tollit, 13. duo millia ferme bouum accensis cornibus in montes cœcitat, 16. ejus dolus ad augendam dictatoris invidiam, 23. ad certamen prolicit magistrum equitum, 28. ejus de Q. Fabii Maximi virtute testimonium, 30. exercitus omnium rerum penuria laborat, 40. relictis castris, fugam simulat, 41. ejus insidiæ detectæ, 42. ejus inopia et anxietas, 43. ad Cannas castra ponit, *ibid.* aciem instruit, 46. vincit Romanos magna clade, 49. sed uti victoria descit, 51.

vesci docuit corporibus humanis, 23, 5. Capuam venit, 7. apud Minios Celeres diversatur, 8. ejus in senatu Campano oratio, 10. in agrum Nolanum traducit exercitum, 14. Nuceriam in dedicationem accipit, 15. ad Nolam vincitur a Marcello, 16. Aceras diripit, et Casilinum oppugnat, 17. 18. ejus exercitum Campanæ deliciae enervant, *ibid.* ex hibernis redit, Casilinum oppugnaturus, 19. ejus ad Philippum legati intercipiuntur, 34. Campanis opem laturus ad Hannam pervenit, 36. ab obsidione Camarum discedit, 37. cum exercitu Nolam oppugnaturus accedit, 43. Nolam oppugnat, 44. ejus equites mille ducenti

ti septuaginta duo ad Marcellum transfugiunt, 46.

Puteolos frustra tentat, 24, 13. Tarentum per prodicionem capit, 25, 8. 9. 10. consilium ejus de Tarentina classe in apertum mare emittenda, 11. Cn. Fulvium prætorem vincit ad Herdonæam, 21.

in Campaniam contendit, 26, 5. oppugnanda Romæ consilium capit, 7. tria millia passuum ab Roma castra locat, 10. irritò incepto discedit, 11.

Cn. Fulvium proconsulem cum exercitu fundit, 27, 1. ejus de M. Marcello judicium, 14. de Fabio, 16. Metapentum se recipit, *ibid.* Lacinium copias admovet, 26. Marcelli corpus sepelit, 28. ejus anulo uti conatus ad decipiendos Salapitanos, suamet ipse fraude capitur, *ibid.* viso capite Asdrubalis, se Carthaginis fortunam agnoscere dicit, 51. omnia auxilia in extremam Italiam angulum Bruttios contrahit, *ibid.*

adversis, quam secundis rebus, mirabilior, 28, 12. ad Janonis Laciniae templum æstatem agit, 46. aram ibi dedicat eum ingenti rerum ab se gestarum titulo, *ibid.*

Loores tendit, 29, 7. adverso prælii periculo, Crotonem exercitum abducit, 36.

ex Italia revocat, 30, 9. 19. frondens ac gemens eam relinquit, 20. ejus cum Scipione colloquium, 29. *et seqq.* suos ad pugnam hortatur et instruit, 39. victus Adrumetem profugit, 38. spem salutis alibi non esse, quam in pace impetranda, fatetur, *ibid.* Gingenem, ad dissuadendam pacem procedentem, ex superiore loco detrahit, 37. Pœnos in curia flexiles ridet, et increpat, 44.

nuncios et literas ad Antiochum missas insinuat, 38, 45. prætor judicium potentiam, gravem libertati, minuit, 46. vectigalium publicorum rationes cum fide et prudentia administrat, et corrigit, *ibid.* *et* 47. Romani Carthaginem Annibalem accusant, *ibid.* aufugit ad regem Antiochum, 48. 49. quem ad bellum concitat, 54, 60. concitare conatur Pœnos, 61.

ejus cum P. Villio et P. Scipione Africano colloquium, 35, 14. propter colloquia cum Villio suspectus, se apud Antiochum oratione purgat, 19.

ejus de bello Romano oratio, 36, 7. eum, ut vatem omnium quæ eveniant, admiratur Antiochus, 15.

- praeficitur classi, 37, 23. fugatur a Rhodiis, 34.
 profugit ad Prusiam; ejus mors, 39, 51.
- L. Annius, praetor Latinorum, Romam evocatus, 8, 3. ejus in concilio Latinorum oratio, 4. in senatu Romano postulat, ut consul alter et senatorum pars dimidia e Latio sumantur, 5. labitur et ita impingitur saxo, ut sopiatur, 6.
- T. Annius, triumvir coloniae deducendae, ob Boiorum rebellionem Mutinam confugit, 21, 25.
- T. Annius Luscius, praetor, 41, 22. legatus ad res repetendas in Macedonia missus, 42, 25. triumvir coloniae Aquileiam deducendis, 43, 19.
- T. Annius Milo, Epit. 104. 107.
- Annona habita cura Romae, 2, 9. 10, 11.
- Annonae caritas, atque inde turbae, 2, 34. 4, 12.
- Annonae vilitas, 31, 50. tanta, ut mercator pro vectura nautis reliquerit frumentum, 30, 38.
- Annuli gemmati Sabinis, 1, 11.
 — auri quare et quando Romae positi? 9, 7. 46.
 — occisorum ad Cannas Romanorum detracti, modium expleant, 23, 12.
- Annulo Marcelli potitur Annibal, eoque frustra ad frandem abuti conatur, 27, 28.
- Annus a Numa Pompilio ad cursum Lunae in duodecim menses descriptus, 1, 19.
- Anni consularis principium Kalendae Sextiles, 3, 6. Idus Maii, 3, 36. 38. Idus Decembris, 4, 37. 5, 9. Kalendae Octobres, 5, 9. Kalendae Quintiles, 5, 82. 8, 20. Idus Martiae, 22, 1.
- Annorum indices, clavi, apud Volsinios, 7, 3. *vid.* Clavus.
- Anquisitum capitis, 2, 52. 26, 3. pecuniae, *ibid.*
- Aeneas Junoni sacri, Capitolii servatores, 5, 47.
- Antemates Romam ad ludos proficiunt, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. palantes in agris opprimuntur, 11.
- Antenor Trojanis cum multitudine Heneum venit in sinum Adriaticum, 1, 1.
- Antenor, praefectus classis Macedonicae, 44, 28. 45, 10. 31.
- Antefixa fictilia Deorum Romanorum, 34, 4.
- Antepilani in militia, 8, 8.
- Antesignani legionum, 2, 20. 7, 33. 22, 5. 27, 18.
- Antias Valerius, *vid.* Valerius.
- Antiatas, *vid.* Antium.
- Anticyra oppugnata et capta traditur Aetolis, 26, 26. *vid.* et 28, 8. et 32, 18.
- Antigonensis, 42, 58. 43, 25.
- Antigonia Epiri, 32, 5. 43, 25.
- Antigonia Macedoniae, 44, 10.
- Antigoni apophthegma, 4, 21.
- Antigonus, Echeocratis filius, 40, 54. Philippum edocet ordinem omnem insidiarum Persei in Demetrium, 55. cum sibi destinat successorem Philippus, 56. legatus missus ad concitandos Bastarnas, 57. cum interficit Perseus, 58.
- Antigonus, purpuraeus Persei, 44, 26. mittitur Aeniam cum mille equitibus, 32.
- Antimachus, praefectus aiae sacrae, in acie cadit, 42, 66.
- Antimachus, praefectus Demetriadis, 44, 13. 44.
- Antinous, princeps civitatis Passaronis, desciscit a Romanis et interficitur, 45, 26.
- Antiochia, 38, 19. 41. 38, 13. templum Jovis Capitolini magnificum Antiochiae, 41, 25.
- Antiochus Magnus, rex Syriae, foedus iicit cum Philippo, 31, 14. bellum transitumque in Europam molitur, 38, 18. omnes civitates Ptolemaei in Coele-Syria in suam potestatem redigit, 19. legati Rhodiorum ad eum, 20. et Romanorum, 35. hibernat Ephesi; ejus res gestae in Asia, 38. Cornelius legatus missus ab senatu ad dirimenda inter Antiochum et Ptolemaeum certamina, 39. regis responsum, 40. redit in Asiam Antiochus, patiturque naufragium, 41. ab eo bellum imminere Romanis, decem legati nunciant, 44. ad eum fugit Annibal, 49.
- molitur bellum adversus Romanos, 36, 18. ejus cum Villio legato disceptatio, 15. trajicit Hellespontum, 23. venit Demetriadem, accessit ab Aetolis, 43. ejus in concilio Aetolorum oratio, 44. Imperator appellatur ab Aetolis, 45. tentat Romanorum socios, 47. ei portas aperiant Chalcidenses; Salganeam et castellum ad Euripum capit, 51.
- adjungit sibi Boeotos, 36, 6. Annibalis orationi non credit, 7. 8. legit ossa Macedonum ad Cynoscephalas, 8. Thessalorum legati ad eum, 9. capit Pheras et Scotussam, *ibid.* arte Ap. Claudii deterretur ab obsidione Larissa, 10. ducit virginem Chalcidensem; ejus exercitus luxuria corrumpitur, 11. Medione exceptus, Thyrio

- exclusus, redit in Euboeam, 12. it in Etoliam, dein in saltum Thermopylarum, 15. ceditur ab M'. Acilio Glabrione, consule, 19. ejus status in templo Minervæ Itoniæ, 20. trajicit in Asiam, 21. ejus securitas, 41. monetur ab Annibale, *ibid.*
- reparat classem, et exercitum comparat, 37, 8. agit de pace, quæ ei negatur, 19. plures urbes capit, 21. Prusiam, Bithyniæ regem, frustra concitare conatur ad bellum, 25. oppugnat Colophonem, 26. ejus classis vincitur ab Emilio, 30. deserit Lysimachiam, et contrahit copias, 31. legatos ad Scipionem mittit de pace, 34. filius Africanus captivus apud Antiochum, *ibid.* remittit filium Africanum, 37. retrocedit, et castra munit, *ibid.* ejus acies, 39. 40. vincitur, et castra amittit, 43. fugit in Lydiam, 44. mittit ad Scipionem legatos ad pacem petendam, 45. quam impetrat, 55.
- fœderis cum Antiocho leges, 38, 38.
- Antiochus, filius Antiochi Magni, 35, 12. moritur, 15.
- Antiochus Epiphanes, filius Antiochi Magni, regnum Syriæ occupat, 41, 24. mores ejus absurdi, 24. et 25.
- Legatos Romanis mittit, 42, 6. stipendium præstat, et vasa aurea quingentum pondo donat Romanis, *ibid.* cum eo societas renovata, *ibid.*
- eum sollicitat Perseus, 44, 19.
- Ptolemæis infert bellum, et frustra tentat mœnia Alexandriæ, 45, 11. virga circumscribitur a C. Popillio, 12. legatos mittit Romanis, 13.
- Antipater, Antiochi fratris filius, legatus mittitur ad Scipionem, 37, 45. cum eo ictum fœdus in Capitolio, 55.
- Antipater, dux Persei, in prælio occisus, 42, 66.
- Antipatria urbs capitur a Romanis, 31, 27.
- Antiphilus, prætor Bæotorum, 33, 1.
- Antiphilus Edessæus, dux cetratorum Persei, 42, 51.
- Antipolis, oppidum, Epit. 47.
- Antissa, urbs in insula Lebo, 45, 31.
- Antissæi traducti Methymnam, *ibid.*
- C. Antistius Labeo, legatus in Macedoniam, 45, 17.
- L. Antistius, tribunus plebis, absens creatus, 4, 42.
- L. Antistius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30.
- M. Antistius, legatus, 21, 63. tribunus plebis, 26, 33.
- Sex. Antistius, legatus, 27, 36.
- Antium, 2, 33. urbs opulentissima, 63. deditur Romanis, 65. urbs valida, 6, 9.
- Antium colonia deducitur, 3, 1. Antium colonia suspecta, 4. eo nova colonia missa, 8, 14.
- Antiatres bellum inferunt Romanis, 6, 6. vincuntur, 8. dedunt se Romanis, 33. Satricum coloniam deducunt, 7, 27. duce Antiati populo, Volscorum exercitus consedit ad Satricum, 8, 1. in agrum Ostiensem excursiones faciunt, 12. naves Antiatum abactæ, earumque rostris suggestum in foro adornatum, 14.
- Antiatibus dati ad jura statuenda ipsius colonie patroni, 9, 20.
- Antiatibus populi vacatio observatur, 27, 38. eisdem negatur vacatio rei navalis, 36, 3.
- Sp. Antius, legatus Romanus, jussu Tolumnii interficitur; ei statua publice in Rostris posita, 4, 17.
- A. Antonius, legatus ad Perseum, 45, 4.
- C. Antonius, *vid.* Epit. 103. 110.
- L. Antonius cos. M. Antonii frater, Epit. 125. 126.
- M. Antonius, magister equitum vitio creatus, abdicat se magistratu, 8, 17.
- M. Antonius, tribunus plebis, adversatur rogationi Thalæ prætoris, 45, 21.
- M. Antonii, viri eloquentissimi, caput in rostris ponitur, Epit. 80.
- M. Antonius prætor moritur, Epit. 97.
- M. Antonius, Epit. 124. 125. se ipse interimit, Epit. 133.
- Q. Antonius Merenda, tribunus militum consulari potestate, 4, 42.
- Q. Antonius pulsus et occisus ab L. Philippo, Sullæ legato, Epit. 86.
- T. Antonius Merenda, decemvir, 3, 35.
- Antron, oppidum, 42, 42. et 67.
- Anxur, oppidum Volscorum, postea Taracina, 4, 59. vi captum et direptum, *ibid.* neglectum Anxuri præsidium, proditis portarum custodibus, opprimitur, 5, 8. Anxur recipitur, 13. Volsci obsident præsidium ad Anxur, 16. Anxur trecenti in coloniam missi, bina agri jugera accipientes, 8, 21.
- Anxuratis populi vacatio non observatur, 27, 38.
- Aous, amnis, 32, 5. 10. et 13. 33, 4. 38, 49.
- Apamea urbs, 35, 15. 37, 18. et 44. haud procul veteribus Celænis, 38, 13.
- Apamea, soror Seleuci regis, 38, 13.
- Apamia, filia Alexandri Megalopolitani, 35, 47.
- Apelauros, Stymphaliæ terre locus, 33, 14.

- Apelles, legatus Philippi Romam, 40, 20. clam interficitur a Persee, 42, 5.
- Appenninus, mons, 5, 38. 10, 27. 21, 58. 22, 1. 36, 15. 39, 2.
- Aperantia, regio, recipitur a Philippo, 36, 33. in potestatem Ætolorum venit, 38, 3. recipitur a Persee rege, 48, 24.
- Aperantii, 43, 24.
- Apex dialis, 6, 41.
- Aphrodisias, castellum Cilicie, 39, 20.
- Aphrodisias, oppidum Carie, 37, 21.
- Apocleti, sanctius Ætolorum consilium, 35, 34. et 46. 36, 28.
- Apodotas, 32, 34.
- Apollo, 1, 56.
- Apollo Pythius, 23, 11. 29, 10. consulitur, *ibid.* et 5, 15. 1, 56. decima prædam pars ei datur, 5, 23. et cratera aurea Delphos portata, 25.
- Zerinthus, et ejus templum, 38, 41.
- Apollinis promontorium, 30, 24.
- Apollinis ædes in pratis Flaminias, 3, 68.
- in ejus æde renatus datus, 34, 43. 39, 4. et 58. 41, 21. sanum augustum et oraculum ad Hieran Comen, 38, 12. et 13. ager sacer redimitur Sicyone ab Attalo, 32, 40. ædes Caietæ, 40, 2. Formis, *ibid.* Gabiis, 41, 16. Velitris, 32, 1.
- Apollinis Medici ædes, 40, 51.
- Apollini ædes vota, 4, 25. 5, 13. dedicata, 4, 29. *vid.* et 7, 30. lectisternium habitum, 5, 13. 23, 10. sacrum factum bove aurato et capris duabus albis auratis, 25, 12. dona vota, 40, 37. Delphis sacrificat Antiochus, 36, 11.
- Apollinaris circus in pratis Flaminias, 3, 68.
- Apollinares ludi, eorumque origo, 25, 12. eos populus spectat coronatus, *ibid.* decernit senatus, ut voveantur in perpetuum, 26, 23. voveantur, 27, 11. et 23. quotannis facti a prætoribus urbanis, *ibid.* extra portam Collinam ad ædem Erycinæ Veneris quare parati, 30, 38.
- Apollodorum, auctorem defectionis ab Romanis, Athenienses in exilium ejiciunt, 35, 50.
- Apollonia, 28, 8. 42, 18. 44, 30. Apolloniam tentat Philippus, 24, 40.
- Apollonia Macedoniar, 46, 28.
- Apolloniatas aggreditur Philippus, 26, 25. 29, 12. Apolloniata trecenti jungunt se Quintio, 33, 3. auxiliantur Romanis adversus Gentium, 44, 30. donantur lembis de Gentio captis, 45, 43.
- Apollonides, principum unus apud Syra-
- cusanos, 24, 23. salutaris ejus oratio, *ibid.*
- Apollonius, purpuratus sub Antiocho Magno, 27, 23.
- Apollonius, Antiochi Epiphanis legatus, 42, 6.
- Aporidos Come, vicus, 38, 15.
- Appartores regii, 1, 40.
- ad pignora capienda dimissi, 3, 38.
- Appia via, 7, 39. 22, 1. et 15. munita, 9, 29.
- Appis municipia, 26, 8.
- Appiæ, oppidum Latinum vi captam, 1, 35.
- Appius Claudius, *vid.* Claudius.
- Q. Appuleius Saturninus, 45, 13.
- L. Appuleius, tribunus plebis, diem dicit M. Furio Camillo, 5, 32.
- L. Appuleius, decemvir agro dividendo, 46, 4. creatur prætor, 45, 44.
- Q. Appuleius Pansa, consul, 10, 5. et 6. frustra obsidet Nequinum oppidum, 9.
- Q. Appuleius, decemvir agro dividendo, 42, 4.
- C. Apronius, tribunus plebis, 3, 54.
- Apsus, flumen, 31, 27.
- Apiani Ligures domantur a C. Flamini consule, 39, 2. circumvenit Q. Marcium consulem, 20. ad rebellionem spectant, 40, 1. opprimuntur et traduntur in Samnium, 38.
- Apuli, populi, fœdus faciunt cum Romanis, 3, 25. deficiunt et vantantur, 37. iis pax datur, 9, 20. ceduntur a P. Decio, 10, 15. deficiunt ad Pennos, 22, 61.
- Apulia, 6, 42. 7, 26. 9, 2. et 12. 22, 9. 25, 20.
- Apulie saltus, 9, 17. 24, 20.
- L. Apustius, legatus, 23, 38.
- L. Apustius, legatus P. Sulpicii consulis, populatur extrema Macedoniam, et Antipatriam aliaque oppida capit, 31, 27. legatus L. Corneli Scipionis, consulis, 37, 4. tumultuario prælio cadit, 16.
- L. Apustius Fullo, ædilis plebis, 31, 4. prætor, 38, 24. sortitur urbanam jurisdictionem, 26. colonie Latine in Thurinum agrum deducendæ triumvir, 34, 53. 36, 9.
- Aqua in urbem ducta, 9, 29.
- Ferentina, 1, 51.
- Aqua in urbem duenda locatur: sed impedimento est operi M. Licinius Crassus, 40, 51.
- Aquæ Calidæ prope Carthaginem, 30, 24.
- Cumanæ, 41, 20.
- Neptuniæ, 39, 44.
- Sinuessanæ, 22, 13.
- Aquæ Sextiæ, Epit. 61. 68.

- Aquarum calidarum fontes Thermopylis**, 36, 16.
- Aquila aufert pileum Lucumoni, et rursus capiti ejus reponit**, 1, 34.
- Pontius Aquila**, *vid.* Pontius.
- Aquileia colonia Latina deducta**, 39, 55. et 40, 34. prope eum locum, ubi opidum nuper a Gallis conditum fuerat, 39, 22. 45. et 54. novis colonis angatur, 43, 19.
- Aquillii fratres conjurant adversus rempublicam**, 2, 4.
- C. Aquilius, consul, Hernicos devincit**, 2, 40.
- L. Aquilius Corvus, tribunus militum consulari potestate**, 6, 4.
- L. Aquilius Gallus, praetor**, 41, 8.
- M'. Aquilius procos. bellum servile in Sicilia conficit**, Epit. 69. repetendum reus absolvitur, Epit. 70.
- P. Aquilius in Etruriam ad coemendum frumentum missus**, 27, 3.
- Aquilones, venti**, 36, 43.
- Aquilonia, 10, 38. capta a Romanis**, 41. a militibus direpta et incensa, 44.
- Aquinas ager**, 26, 9.
- Aquitania, Pyrenaeis montibus subjecta**, 21, 23.
- Ara injussu senatus, aut tribunorum plebei majoris partis, vetatur dedicari**, 9, 46.
- **Concordiae**, 24, 22.
- **Jovis Elicii, in Aventino a Numa Pompilio dedicata**, 1, 20. 40, 22.
- **in Junonis Laciniae templi vestibulo, cujus cinis nullo umquam movetur vento**, 24, 3.
- **in Junonis Laciniae templo ab Annibale condita et dedicata**, 29, 46.
- **Martis in Campo**, 35, 10. 40, 45. ad eam sellae curulibus sedent censor, *ibid.*
- **Maxima ab Evandro Herculi dicata**, 1, 7. 9, 29.
- **Neptuni in Circo Flaminio**, 29, 11.
- **Pudicitiae**, 10, 23.
- Ara Solis**, 40, 22.
- Arabes sagittarii gladios habent tenues, longos quatuor cubita**, 37, 40.
- Arabiae deserta**, 45, 12.
- Arachthus, fluvius Epiri**, 43, 23.
- Aradii, populi**, 35, 48.
- Arar**, 21, 31. Epit. 137.
- Arato, Achaeorum principi, uxorem admittit Philippus**, 27, 31.
- Arborea urbs, vi capta**, 21, 5.
- Arbor felix**, 5, 24.
- Arbor infelix**, 1, 26.
- Arborum praecisarum ruina obrutus exercitus Romanus**, 23, 24.
- Arcadia**, 1, 5.
- Arcadium consilium**, 32, 3.
- Arces duae lapideae sub Janiculo inventae**, in quibus libri Numa Pompilii, 40, 22.
- Archelaus, princeps Acarnanum**, 33, 16.
- Archelaus, praefectus Mithridatis**, Epit. 81, 82.
- Archelaus, Aegypti regno ejectus**, Epit. 105.
- Archidamus, dux Aetolorum, cogit Philippum obsidionem Thaumacorum urbis solvere**, 32, 4. legatus mittitur ad Achaeorum concilium, 36, 48. ejus insolentia, *ibid.*
- Archidamus, princeps Aetolorum, Persaeo se adjungit**, 43, 23. et 24. cum eo fugit, 44, 43.
- Archimedes, spectator coeli et siderum unicus, maritimam oppugnationem Romanorum elusit**, 24, 34. intentus formis, quas in pulvere descriperat, interficitur, 25, 31. ejus sepultura cura habita a Marcello, *ibid.*
- Arehippus, dux Argivus, expellit praesidium Nabidis ex urbe Argis**, 34, 40.
- Archo, Poridi Aeneam principi nupta**, 40, 4.
- Arco, frater Xenarchi, Achaeorum praetoris, ejusque contra Callicratem oratio**, 41, 29.
- Ardea a Tarquinio Superbo obsessa**, 1, 57. inter Ardeates et Aricinos iudex sumtus populus Romanus agrum, de quo ambigebatur, sibi adjudicat, 2, 71. et 72. ob eam injuriam Ardeates desciscunt, 4, 1. foedus cum iis renovatur, 7. Ardem turbata seditione res auxilio Romanorum componuntur, 9. et 10. colonia Ardeam deducta, ager interceptus ad Ardeates redit, 11. eos ad opprimendos Gallos bructatur, et ducit Camillus, 5, 43. et 44. *vid. et* 21, 7. 27, 9. 29, 15.
- Ardonem**, 24, 30. *vid. et* Herdonea.
- Arduus, filius Antiochi**, 33, 19.
- Ardymi, Illyria gens, dedunt se Romanis**, 20, 23. *vid. et* 27, 30.
- Area Vulcani**, *vid.* Vulcanus.
- Arei, inter auxilia Rhodiorum**, 33, 18.
- Arenae Linterui**, 22, 16.
- C. et L. Arennii, tribuni plebis**, 27, 6.
- L. Arennius, praefectus socium, capitura Numidia**, 27, 26. 27.
- Aretho, amnis navigabilis, prope Ambraciam**, 38, 8. 4.
- Arethusa, fons**, 25, 30.
- Arens, exsul Lacedaemonius**, 39, 35.
- Argaei, loca sacris faciendis**, 1, 21.
- Argens, oppidum**, 32, 14.
- Argentanum, oppidum, deficit a Pœnis ad Romanos**, 30, 19.
- Argentum nondum signatum**, 4, 60.
- **bigatum**, 33, 23. 37. 36, 21.
- **factum et infectum**, 34, 52. 36, 40.
- **multaticium, ex quo signa aenea ad Ceresis data**, 27, 6. *vid. et* 30, 39.

- Argentum Oscense, 34, 10.
 Argentum in ararium latum, 28, 38.
 30, 45.
 Argenti ad aurum proportio ut 1 ad 10.
 38, 11.
 Argenti fodinæ in Hispania, 28, 3.
 Argentariæ in urbe Roma, 9, 40, 26,
 27, 40, 51.
 Argentariæ et ferrariæ in Hispania a
 Catone consule institutæ, 34, 21.
 Argæus campus, 27, 38.
 Argi nobilitati morte Pyrrhi, 31, 7. con-
 cillium Achæorum Argia, 31, 25. Argi
 produntur Philocli, 32, 25. Argi a
 Philippo traduntur Nabidi, 38. spo-
 liantur ab uxore Nabidis, 40. Argi
 duas arces habent, 34, 25. Argia ce-
 lebrata Nemea, 41. iis restituitur li-
 bertas, *ibid.*
 Argi oriundos ab se Macedonum reges
 credunt, 32, 22. abeunt ex concilio
 Achæorum, *ibid.* primo comitiorum
 die solent prætores pronunciare Jove-
 vem, Apollinem, Herculem, 25. Ar-
 givorum campus, 34, 25.
 Argiletum, 1, 19.
 Argithea, caput Athamanis; inde ex-
 pelluntur Macedones, 38, 1.
 Argos Amphilocheicum, 38, 10.
 Argyraspides, 37, 40.
 Ariarathes, Cappadociæ rex, 37, 31, 38,
 26. a consule veniam petit, quod An-
 tiochum auxilio juvisset, 37. ei du-
 centa talenta imperantur, *ibid.* de-
 spondet filiam suam Eumeni, recipi-
 turque in amicitiam Romanorum, 39.
 ejus legati Romæ, 40, 20. filium Ro-
 manæ civitatis educandum, 42, 19.
 Aricia, 1, 50, 2, 14, 24, 44. eam op-
 pugnat Aruns, Porsennæ filius, 2, 14.
 Aricini vincunt Etruscos, *ibid.* urbs
 Mario devastatur, Epit. 80.
 Aricini et Ardeates de ambiguo agro
 certant, et turpe populi Romani de eo
 judicium, 3, 71, 72. Aricinis civitas
 data, 8, 14.
 Aries, ejusque in oppugnandis urbibus
 usus, 21, 12, 31, 46, 32, 28, 38, 5.
 Arietum ictus excipiuntur laqueis, 36, 23.
 Ariminum, 21, 51, 24, 44, 31, 10, 20.
 ab Placentia Ariminum viam per-
 duxit M. Æmilius consul, 39, 2. Ari-
 mini nomine provincia Gallia indica-
 tur, 28, 38.
 Ariminenses ob servatam fidem a Roma-
 nis laudati, 27, 10.
 Ariobarzanes, rex Cappadociæ, Epit. 70,
 76.
 Ariovistus, dux Germanorum, Epit. 104.
 Aristæus, prætor Achæorum, 32, 19.
 ejusque ad Achæos oratio, 20, 21. co-
 mitatur Quintium in colloquio cum
 rege Philippo, 33. suadet Bœotis, ut se
 Romanis adjuvant, 33, 2. castigat
 Ætolorum vaniloquentiam, 34, 24. oc-
 currit Quintio consuli cum decem mil-
 libus Achæorum, et equitibus mille, 25.
 Aristo, actor tragicus, 24, 24.
 Aristo Tyrius mittitur ab Annibale Car-
 thaginem, ad concitandum Pœnos ad
 bellum, 34, 61. deprehenditur, et au-
 fugit, *ibid.*
 Aristodemus, tyrannus, retinet naves
 Romanorum pro bonis Tarquiniorum,
 2, 34.
 Aristomachus, princeps plebis, Crotone
 ad Annibalem transfugit, eique urbem
 prodit, 24, 2, 3.
 Aristonicus, Eumenis fil. Epit. 59.
 Aristoteles, præfectus regis Antiochi
 Chalcide, 36, 21.
 Arma quinque classibus varia imperata,
 1, 43.
 Arma de publico data, 3, 15.
 Arma et tela Romæ in muros congesta,
 10, 4.
 Arma templis detracta, 22, 57, 24, 21.
 Arma hostium, Marti, Minervæ, et Luce
 matri dicata, face subdita imperator
 succedit, 45, 33. *vid. et* 8, 1. et 30-
 38, 23, 41, 16.
 Arma Samnitium militum auro et ar-
 gento celata, 9, 40, 10, 18.
 Armamentarium Chalcidis, 31, 23.
 Armatura levis, promptissimum genus
 ad lacescendum certamen, 44, 4.
 Armenes, Nabidis filius, ante curram
 triumphalem T. Quintii ductus, 34, 52.
 Armes, Pœnus, 26, 49.
 Armillæ aureæ, 1, 11.
 Armillæ, dona militaria, 10, 44.
 Armilustrum, 27, 37.
 Arnus, fluvius, 22, 2.
 Arpi, 9, 13, 22, 9, 12, 24, 3, 25, 15.
 Arpos proditurum se Romanis pro-
 mittit Albinus, 24, 45. aggreditur et
 capit Q. Fabius consul, 46, et 47.
 Arpinates Romanis favent, 9, 13. iis data
 civitas, 10, 1. et latio suffragii, 38, 36.
 Arpini, 24, 47, 34, 45.
 Arpinum receptum a Samnitibus, 9, 44.
 Arretium, urbs e præcipuis Etruriæ, 9,
 37, 22, 2. et 3, 28, 46, 31, 21. labo-
 rat seditionibus, 10, 3. ab Arretio
 legati, pacem fœdusque ab Romanis
 petentes, impetrant inducias triginta
 annorum, 37. Arretium obsidetur a
 Gallis Senonibus, 11, 30. in *supple-*
mentis a Bononia Arretium viam per-
 ducit C. Flaminius, 39, 2.
 Arretini, 9, 32. meditantur defectio-
 nem; sed metu advenientis Marcelli
 consulis quiescunt, 27, 21. coguntur
 dare obsides, 24. triginta millia aco-
 torum, et alia pollicentur Scipioni, 28,
 45.

- Q. Arrius praetor, Epit. 96.
 Arsia Silva, 2, 7.
 Artastus, amnis in Penestria, 43, 21.
 Artaxerxes, Armeniae rex, Epit. 131.
 Artena capta, et diruta a Romanis, 4, 61.
 Artes militares non eadem et imperatorum, 25, 19.
 Artium Gracarum opera mirandi initium apud Romanos, 25, 40.
 Artetarus, Illyrius, interfectus a Perseo, 42, 18. *vid. et* 40.
 Artifices scenici, 5, 1. 25, 40.
 Arverni Galliae populi, 5, 34. recipiunt Asdrubalem, 27, 39.
 Arvina, *vid.* Cornelius.
 ex Arundinibus tertiae caesae, 35, 27.
 Aruns, Lucumonis frater, moritur, 1, 84. ejus filius Egerius, *vid.* Egerius.
 Aruns Tarquinius, *vid.* Tarquinius.
 Aruns, Porsennae filius, 2, 14.
 Aruns Clusinus Gallis dux et auctor est oppugnandi Clusium, 5, 33.
 Aruspex Etruscus, abductus a Romano milite, adhibetur ad Deos rite placandos, 5, 15, 17.
 Aruspices ex Etruria acciti, 27, 37. a Ti. Sempronio consulti, 25, 16. ex eorum responso supplicatio indicta, 32, 1.
 Arx Albana, 7, 24.
 — Ardea, 4, 61.
 — Carventana, 4, 53.
 — Corinthi, 45, 28.
 — Fregellana, 9, 28.
 — Romana, a Tito Tatius, Sabinorum rege, occupata dolo, 1, 11.
 — Tarentina, oppugnata ab Annibale, 25, 11. *vid.* Tarentus.
 — Veientana, capta cuniculo, 5, 21.
 Ascanius, Aeneae filius, sive ex Lavinia, sive ex Creusa natus, Albam Longam condit, 1, 1. et 3.
 Asclepiodotus, praefectus armatorum Gallorum in exercitu Persei, 42, 51. *vid. etiam* 44, 2.
 Ascordus, fluvius, 44, 7.
 Ascuria, palus, 44, 2. et 3.
 Asdrubal, gener et successor Amilcaris, 21, 2. a barbaro quodam palam occiditur, 21, 2.
 Asdrubal, frater Annibalis, tuendam suscipit Hispaniam, 21, 22. fidelium populi Romani sociorum agros vastat, 61. classem auget, 22, 1. in Lusitaniam concedit, 22, 21. jubetur in Italiam exercitum ducere, 23, 27. vincitur a Scipionibus, 29. ingentes copias Hispanorum fundit, 24, 41. delet exercitus ducesque Romanos in Hispania, 25, 32. 36. Iudit Neronem, 26, 17. vincitur a Scipione, 27, 18. 19. transgreditur in Galliam, 36. transit Alpes, 39. obsidet Placentiam, et abecedit, 43. mira ejus prudentia et solertia, 47. vincitur ad Metaurum, 48, 49. pugnas egregie, cedit, *ibid.* ejus caput projectum ante stationes Annibalis, 51.
 Asdrubal Calvus in Sardiniam missus, 23, 32. et 34. vincitur et capitur, 40, 41.
 Asdrubal, Gisionis filius, tertius Carthaginiensium dux in Hispania, 24, 41. ad Oceanum Gadesque concedit, 28, 1. cum Magone bellum instaurat, 12. a Scipione fugatur, et occiditur, 15, 16. fugit Gades, *ibid.* in Africam, 17.
 Asdrubal et Scipio eodem loco recipiuntur, unaque caecant, 18. Asdrubalis de Scipione iudicium, *ibid.* ejus filiam ducit Syphax, 29, 23. ejusdem et Syphacis ingentes copias adversus Scipionem, 35. eorum fuga, 30, 5. 6.
 Asdrubal Hecus pacis auctor Carthaginiensibus, 30, 42. ejus acutum responsum, *ibid.* Annibalis risum in publico fletu increpat, 44.
 L. Asellio, *vid.* Sempronius.
 Asena, urbs in Hispania, 23, 27.
 Asia imbellis, 9, 19. amoenitate urbium et copia terrestrium maritimarumque rerum, ditiores, quam fortiores, facit exercitus, 39, 1. Asia tota inania parit ingenia, 45, 23. in Asiam transgrediuntur Romani, 37, 33. civitates multas se dedunt L. Scipioni consuli, et legatos mittunt Romam, 45.
 Asiam Galli vectigalem faciunt, 38, 16.
 Asiatici, mitissimum genus hominum, 38, 17.
 Asiatici Graeci levissima sunt genera hominum, et servituti nata, 36, 17.
 Asiaticus exercitus invehit luxum Romanam, 39, 6.
 Asiaticus cognominatur L. Scipio, 37, 58. idem et Asiagenes, 39, 44.
 Asenans, mons, 32, 5.
 Asopus, fluvius, 36, 22.
 Aspendii, Pamphylii populi, 37, 23. 38, 15.
 Asta, oppidum Hispaniae, capitur a Romanis, 39, 21.
 Astensis ager, 39, 21.
 Astapa, urbs, 28, 22.
 Astapenses in obsidione urbis se suosque interficere statuunt, 28, 22. trucidant sese in urbe, et cum armis injiciunt se medio incendio, *ibid.*
 Astii, Thraciae populi, 39, 40.
 Astraeum, urbs Praenestina, 40, 24.
 Astragos, castellum agri Stratonicensis, 33, 18.
 Astronomiae peritia utilis in bello, 44, 37.
 Astura, fluvius, 8, 13.

- Aetymedes** legatus Rhodiorum, 45, 25.
Aeyla apud Græcos, 38, 51.
Aeylum, a Romulo institutum, 1, 8.
Atalanta, insula, 35, 37.
Atella deficit ad Pcnos, 22, 61. in dedicationem accipitur a Romanis, 26, 16. de Atellanis iudicium senatus, 26, 34. Atellani Calatiam migrare iubentur, 27, 8.
Atellanæ fabellæ, 7, 2. earum actores nec tribu moventur, et stipendia faciunt, *ibid.*
A. Aterio consuli, ut magistratu abili, dies dicta, 3, 31. creatur tribunus plebis, 66.
Aternum, oppidum, expugnatum a prætore Semprouio Tuditano, 24, 47.
Athacus, urbs, 31, 34.
Athamanes, 27, 30. 29, 12. 31, 28. inferunt cum Ætolis bellum Philippo, qui eos cedit, 31, 41. fugiunt in Ætoliam, 42. populantur Thessaliam, 32, 14. in jus ditionemque Philippi concedunt, 36, 14. expellunt Macedonas, 38, 1. et 2. libertatem repetunt a legatis Romanis, 39, 24. 25. *vid.* Amynder.
Athanagia, Ilergetum caput, 21, 61. deditur Cn. Scipioni, 62.
Athenas missi legati, qui Solonis leges, aliarumque Græciæ civitatum instituta et jura describerent, 3, 31.
Athenienses mittunt legatos ad dirimendum bellum, Philippum inter et Ætolos, 27, 30. una navali pugna florentem rempublicam suam in perpetuum adfixerunt, 28, 41. a Romanis adscripti fœderi, cum Philippo initio, 29, 12. implorant auxilium a Romanis, 31, 5. causas belli inter Athenienses et Philippum, 14. Philippus adversus Athenas ducit exercitum, 24. omnia vastat, *ibid.* et 26. omnes Philippi statum Athenis dolentur, 44.
Athenas visit L. Æmilius Paulus, 45, 27.
Athenarum arcis præses Minerva, 28.
Athenis templum Jovis Olympii, 41, 25.
Athenis oratio plurimum pollet, favore multitudinis, 31, 24.
Athenienses iteris verbisque solis valent, 31, 44. celeres sunt, et supra vires audaces, 45, 23.
Athenæum, castellum, 38, 1. 39, 25.
Athemæus, frater Eumenis et Attali, auxilio est Romanis, 38, 12. 13. 42, 55. Æmilius Paulum Delphos comitatur, 45, 27.
Athenagoras, præfectus Philippi, 31, 27. 28. adoritur Dardanos, 43. in Chœniam ad occupandas fauces mittitur, 38, 5 repellit Romanos, 38, 7.
Athenagoras, dux Persei, præest Thessalonica, 44, 32.
Athletarum certamen primum Romæ, 39, 22. *vid.* et 45, 32.
Atho, mons, 44, 11. 28. 45, 30.
A. Atilius Serranus, prætor, 35, 10. præficitur classi, 30. mittitur contra Nabidem, 22. prætor iterum, 41, 33. legatus in Græciam, 42, 37. renunciat in senatu legationem, 47. consul, 43, 4.
C. Atilius, prætor, auxilium fert L. Manlio prætori, 21, 26. vota suscipere jubetur, 62. pontifex, candidatus consulatus, 22, 35.
C. Atilius, duumvir, dedicat ædem Concordiæ, 23, 21.
C. Atilius Serranus, edilis curulis, 34, 54. prætor, 29, 23.
L. Atilius, inter primos tribunos militum consulari potestate, 4, 7.
L. Atilius, tribunus militum consulari potestate, 5, 18.
L. Atilius, tribunus plebis, 9, 30.
L. Atilius, quæstor, in prælio ad Cannas cæsus, 22, 49.
L. Atilius, tribunus plebis, 26, 33.
L. Atilius, prætor, 32, 27. sortitur Sardiniam, 28.
L. Atilius, præfectus præsidii Locris, 24, 1. elabitur cum presidio, *ibid.*
L. Atilius, illustris adolescens, et ejus ad Samothracas oratio, 45, 5.
M. Atilius Regulus, consul, in Sidicinis exercitum ducit, 8, 16.
M. Atilius Regulus, consul, 10, 32. ejus res gestæ, *ibid.* et 33, 85. et 36. ci negatur triumphus, *ibid.*
M. Atilius Regulus, consul iterum, suffectus C. Flamini, 22, 25. artibus Fabii ipse et collega bellum gerit, 32. triumvir menarius, 23, 21. censor, 24, 11. censura ejus acta, 18. mortuo collega, se abdicat, 43.
M. Atilius, duumvir, dedicat ædem Concordiæ, 23, 21.
M. Atilius, prætor, 24, 43. sortitur jurisdictionem urbanam, et simul accipit sortem peregrinam, 44. novis religionibus liberat populum, 25, 1. legatus Q. Fulvii in obsidione Capuæ, 26, 6. et 33. legatus ad Ptolemæum, 27, 4.
M. Atilius Serranus, triumvir coloniarum deducende, 37, 46. prætor, sortitur Sardiniam, 41, 26.
Atina, urbs, capitur a Romanis, 9, 26.
Atinatum ager, 10, 39.
C. Atinius, tribunus militum quartæ legionis, signum ademtum signifero jactat in hostes, 34, 46.
C. Atinius, creatus prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 38, 85. *vid.* et 39, 7. prospere pagnat cum Lusitanis, et

- Astam oppidum capit*, 39, 21. ex vulnere moritur, *ibid.*
- C. Atinius Labeo, tribunus plebis, 23, 22. et 25. prætor, 42. sortitur jurisdictionem peregrinam, 43.
- C. Atinius Labeo, prætor, 36, 45. sortitur Siciliam, 37, 2.
- M. Atinina, Thuriis præfectus, 26, 15.
- M. Atinius, præfectus socium, occiditur a Boiis, 34, 47.
- M. et C. Atinii, capita conjurationis, et Bacchanalium auctores, 39, 17. puniuntur, 18.
- Atinii somnium, 2, 36.
- Atintania, 27, 30. 29, 12. 45, 30.
- L. Atius, tribunus primus secundæ legionis, 41, 7.
- Atlebis, regulus Thracum, impetum facit in Cotyis, Odyrsarum regis, fines, 42, 67.
- Atratinus, *vid.* Sempronius.
- Atrax, oppidum, decem ferme millia ab Larissa, obsidetur a Romanis, 32, 15. qui re infecta abeunt, 17. et 18. *vid.* et 33, 4. 36, 10. et 18.
- L. Atrius, 43, 13.
- Atrium Libertatis, 25, 7. reficitur, et amplificatur, 34, 44. in eo tabularium censorum, 43, 18. *vid.* et 45, 15.
- Menium in Lantumiis, 39, 44.
- publicum in Capitolio, 24, 10.
- regium, incendio consumptum, 26, 27. refectionem, 27, 11.
- Titium in Lantumiis, 39, 44.
- C. Atrius UMBER, seditionis Sucronensis princeps, securi percutitur, 28, 24. et 29.
- Atta Clansus, *vid.* Ap. Claudius.
- Attalus, rex Asiæ, 26, 24. Eginam venit, 27, 30. et ibi hibernat, 32. capit et diripit Opuntiorum urbem, 28, 7. opprimitur ferme a Philippo, *ibid.* omnis rebus Romanis in Asiam trajicit, 7. Romanos legatos Pessinuntem deducit, sacrumque iis lapidem tradit, 29, 11. a Romanis adscribitur fœderi, cum Philippo inito, 12. venit Piræum renovandæ cum Atheniensibus societatis causa, 31, 14. adloquitur populum scripto, 15. honores ei ab Atheniensibus decreti, *ibid.* cum Romanis Oream oppugnat, et capit, 46. opprimit Ægeleon, *ibid.* ejus legati monent senatum, fines regni sui vastari ab Antiocho, 32, 8. coronam auream 246 pondo in Capitolio ponendam curat, 27. Attali et Quintii consulis colloquium cum Nabide, 39. et 40. in concilio Bœotorum primus verba facit, et loquens concidit, 38, 2. Pergamum advectus, moritur: ejus laudes, 31. primus Asiam incolentium abnuit stipendium dare Gallis, 32, 16.
- Attalus, Eumenis frater, nunciat senatui, Antiochum cum exepitu Hellepontum trajecisse, 35, 28. rem Romanam adjuvat in pugna cum Antiocho, 37, 43. arcessit eum a Pergamo Manlius consul, ad capessendum secum bellum Gallicum, 38, 12. celerius, quam dignum concordia fraterna erat, credit Eumenem mortuum, 42, 16. fidum se socium præbet Romanis in bello adversus Persen, 42, 55. 58. 65. et 44, 13. Romam venit, 45, 19. a Stratio medico prudenter admonetur, *ibid.* hæredem pop. Rom. relinquit, Epit. 58.
- Attalis, tribus Athenis, 31, 15.
- Attanes, Turdetanorum regulus, transfugit a Pœnis ad Romanos, 28, 15.
- Attica terra, 28, 8. 31, 14. devastatur, *ibid.* marmoris copia, et ingenis artificum eximie ornata, 31, 26.
- Atys, rex Albe, 1, 3.
- Avaricum, urbs, Epit. 107.
- Auctores si Patres fierent, ita demum ratum erat id, quod populus decrevisset, 1, 17. *vid.* Senatus.
- Auctoritas senatus, *vid.* Senatus.
- Audena, amnis, 41, 23.
- Aventinus, rex Albe, fulmine ictus, 1, 3.
- Aventinus, mons, 1, 6. urbi additus, et datus Latinis, 38. coetus nocturnos facit plebs in Aventino monte, 2, 28. eum inedit exercitus Romanus, relictis castris, 3, 50. in eo signum æneum Junoni dedicant matrones, 21, 72.
- Averni lacus, 24, 12.
- Avis sangualis, 41, 17.
- Aves æstivæ, 5, 6.
- Aves non addicunt Fabio auspicanti, 27, 16.
- Avibus admittentibus, signum pugne datum, 4, 18. *vid.* Auspicium.
- Ausdena vi capta, 10, 12.
- Cn. Aufidius, tribunus plebis, accusat C. Lucretium, prætorem, ad populum, 48, 10.
- Aufidus, amnis, 22, 44.
- Auginus, mons: in eum confugiunt Frinates Ligures, 39, 2.
- Augur consulit Deos de Numa, 1, 18.
- Augures a Numa instituti, id est, in collegium contributi, 4, 4. de religione, quæ morabatur dictatoris creationem, consulunt, 31. vitiosum dictatorem esse pronunciant, 3, 28. tres initio fuere, 10, 6. quinque de plebe creati, 10, 9. solvunt tributum, 38, 42.
- Augurii capiendi ritus, 1, 18.
- Augurium ex corvi oecentu, 10, 40.

- Auguribus ex Aecli Navii facto magnus accedit honor**, 1, 36.
- Augusti imperatoris tempore Janus clausus fuit**, 1, 19. **Augustus templorum omnium conditor fuit**, aut restitutor, 4, 20. ejus ductu et auspicio perdomita est Hispania, 28, 12. *vid. Octavia*.
- Aulerci**, populi, 5, 34.
- Aulis**, oppidum, 28, 37. et 50. 45, 27.
- M. Aulius**, praefectus socium, 27, 26. occiditur, 27.
- Q. Aulius Cerretanus**, consul creatus, 8, 37. secundum consul, 9, 15. cum Ferentanis uno proelio debellat, 16. magister equitum occidit imperatorem Samnitum, et obtruncatur, 9, 22.
- C. Aurelius legatus Marcelli**, 23, 16.
- C. Aurelius Cotta**, praetor, 30, 26. sortitur jurisdictionem urbanam, 27. consul, 31, 4. Italiam provinciam obtinet, 6. *vid. et 47*.
- C. Aurelius Scaurus**, praetor, 39, 6. sortitur Sardiniam, 8.
- L. Aurelius quaestor urbanus**, cum sacerdotibus de tributo solvendo certat, 38, 42.
- L. Aurelius Cotta**, tribunus militum, 40, 27.
- M. Aurelius Cotta**, 23, 30. praepositus Puteolis, 25, 22. decemvir sacris faciendis, 29, 37. legatus mittitur ad Philippum, 30, 26. socios populi Romani tuetur armis, 42. *vid. et 81*, 3. et 5. moritur, 81, 50.
- M. Aurelius Cotta**, legatus L. Scipionis, cum Antiochi legatis venit Romam, 37, 52. exponit, quae acta sint in Asia, *ibid.*
- Aurinx urbs Hispaniae**, 24, 42. *eadem fortasse, quae Oringis, vid. Oringis*.
- Aurum**, argentum, et aes signatum, in publicum confertur, 26, 36.
- a sociis oblatum non receptum a Romanis, 22, 32. et 36. 30, 21.
- Aurum**, Vicesimarium, servatum ad ultimos casus in sanctiore aulario, 27, 10.
- Auri mille**, pondo pretium populi Romani factum, 5, 49. aurum, quod Gallia ereptum erat, sub Jovis sella poni jussum, 50.
- Auri ex Gallicis spoliis magnum pondus**, saxo quadrato septum, in Capitolio sacrat C. Sulpicius, dictator, 7, 15. proportio ad argentum, 38, 11.
- Auri et argenti metella interdicta Macedonibus**, 45, 29.
- Auro et argento calata scuta**, 9, 40. aurata, 10, 29. signa aurata, 33, 27. Aurata status prima omnium in Italia statuta, 40, 34.
- Aureus baculus**, corneo inclusus, offertur a Bruto Apollini, 1, 56.
- Aurem patens ad Cereris positus**, 10, 23. pelvis aurea ad Junonis, 27, 32. quadrige aureae in Capitolio positae, 29, 38. coronae aureae, *vid. Corona*.
- Aurunca**, *vid. Suessa*.
- Aurunci bellant adversus Romanos**, 2, 16. 17. et 26. et 7, 28. in deditionem accipiuntur, eosque defendi senatus jubet, 8, 15.
- C. Aurunculeius**, praetor, 27, 6. sortitur Sardiniam, 7.
- C. Aurunculeius**, tribunus militum tertiae legionis, 27, 41.
- L. Aurunculeius**, praetor, 36, 45. *ausortitur* jurisdictionem urbanam, 37, 2. legatus, 37, 55.
- Ausetani**, populi, subiguntur ab Annibale, 21, 23. deduntur Romanis, 61. eos ad bellum contra Romanos concitat Indibilis, 29, 2. vincuntur, 3. *vid. et 34*, 20.
- Ausetanus ager**, 39, 56.
- Ausona**, urbs Ausonium, 9, 25.
- Ausones uno proelio vincuntur a Romanis**, 8, 16. veniunt in potestatem Romanorum, 9, 25. Ausonium gens deleta, *ibid.*
- Auspicato omnia gerunt Romani**, 1, 36. 6, 41.
- Auspicium mentitus pullarius**, 10, 40.
- Auspicia neglecta**, 21, 63.
- Auspicia nemo habet plebeius**, 4, 6.
- more majorum penes Patres, 6, 41.
- incerta, 8, 30. ad auspicium repetendum redit Romam dictator, *ibid.*
- Axius**, fluvius, 39, 54. 44, 26. et 48. 45, 29.
- Axylos terra**, 28, 18.
- Azorus**, oppidum, venit in deditionem Persei, 42, 53. *vid. et 44*, 2.

B.

Babylonia, 38, 17.

Bacchanalium initia ex Etruria, 39, 8. nefaria in iis stupra, aliaque scelera, *ibid.* eorum indicium deferunt ad Postumium consulem, 11. questio de Bacchanalibus mandatur consulibus, 14. Postumius invehitur in Bacchanalia, 15. Bacchanalia, diruntur, eorumque auctores puniuntur, 17. et 18. senatusconsultum de Bacchanalibus, 18.

Baccharum habitu matronae, crinibus passis, cum ardentibus facibus, ad Tiberim decurrunt, demissaeque in

- aquam facies integra flamma offerunt, 39, 18.
- Baculum**, insula, 37, 21.
- Baculus sine nodo aduncus**, **Litrus** dictus, 1, 18.
- Badius Campanus** provocat **Crispinum** hospitem ad singulare certamen, et vulneratus aufugit ad suos, 25, 18.
- A. Babius**, quod milites Romanos prae- buisset ad ministerium caedis **Aetolis**, damnatur, 45, 28. et 31.
- Cn. Babius Tampilus**, tribunus plebis, diem dicit **M. Livio** et **C. Claudio censoribus**, 29, 37. designatur praetor, quum aedilis plebeius esset, 31, 49. et 50. sortitur **Ariminum**, 32, 1. praetor, temere ingressus Gallorum **Insubrium** fines, clade afficitur, 7. a consule **L. Lentulo** probris increpitis, provincia excedere jubetur, *ibid.* triumphvir coloniae deducendae, 39, 22. consul, 56.
- Cn. Babius Tampilus**, praetor, sortitur jurisdictionem urbanam, 44, 17. legatus in **Illyricum**, 45, 17.
- L. Babius**, legatus in **Macedoniam**, 44, 18.
- L. Babius Dives**, creatur praetor, 37, 47. sortitur **Hispaniam** ulteriorem, 50. eum, proficiscentem in provinciam, circumveniant **Ligures**, 57. sine lictoribus perfruit **Massiliam**, ubi intra triduum expirat, *ibid.*
- M. Babius**, legatus, 30, 25.
- M. Babius Tampilus**, triumphvir coloniae deducendae, 34, 45. praetor, 35, 10. ex **Bruttis** ad **Tarentum** et **Brundisium** legiones promovere jubetur, 23. jubetur transire in **Epirum**, 24. praetor, 36, 8. in **Thessalia** quasdam urbes capit, 18. praest parti castrorum in obsidione **Heracleum**, 22. ad disceptandum inter **Philippum** et **Eumenem** legatus mittitur, 39, 24. legationem renunciat, 33. creatur consul, 40, 18. ei prorogatum imperium, 36. exercitum in **Apuanos Ligures** inducit, 38. nullo bello gesto, triumphat, *ibid.*
- Q. Babius Tampilus**, legatus ad **Annibalem** missus, 21, 6. iterum ad **Carthaginenses**, 18.
- Q. Babius Herennius**, tribunus plebis, criminatur senatum et augures, 22, 34. ejus oratio in nobiles, *ibid.*
- Q. Babius tribunus plebis**, 31, 6.
- Q. Babius Sulca**, legatus, 42, 6.
- Bacula**, urbs **Hispaniae**, 27, 18. 28, 13.
- A. Baculonia**, signifer nocte fortitudinis, 41, 6.
- Betia**, 28, 2.
- Betis**, fluvius, 28, 16. incolae amnem hunc **Cortim** appellant, 22.
- Bagrada**, fluvius, et ad eum pugna **Reguli** cum serpente, 30, 25.
- Balanos**, regulus Gallorum, Romanis auxilia pollicetur ad bellum **Macedonicum**, 44, 14.
- Balari**, **Sardiniae** populi, 41, 10. ceduntur a Romanis, 16.
- Balbus** mons herbidus aquosusque, 29, 31.
- Balcares**, insulae dum, major et minor, 28, 37. *vid. et* 22, 20. 23, 40. unde appellati, *Epit.* 60.
- Balcares** peritissimi funditores, 21, 21. 55. 22, 37. 29, 37.
- Balearia** funda, 38, 29.
- Balista**, mons **Liguriae**, 39, 2. 40, 41. 41, 22.
- Ballistae** et scorpionibus instructae naves **Tarentinorum**, 21, 11. 24, 4.
- Balneis** inclusos Romanos Campani fervore et aestu suffocant, 23, 7.
- Bantia**, 27, 25.
- L. Bantius Nolanus**, juvenis acer, propensus in **Annibalem**, Romanis a **Marcello** conciliatur, 23, 15.
- Baphyrus**, amnis, 44, 6.
- Barbam** omnibus olim Romanis promittere mos fuit, 5, 41.
- Barbam** et capillum promittere, pars et signum doloris, 6, 16. 27, 34. 44, 29.
- Barbana**, fluvius, 44, 31.
- Cornelius Barbatus**, *vid.* **Cornelia**.
- T. Quintius Barbatus**, *vid.* **Quintius**.
- Barbosthenes**, mons, 35, 27. et 30.
- Barcina** familia, 23, 13.
- Barcina** factio, 21, 2. et 9. *vid. et* 30, 7. et 42.
- Barcinorum** in bello praestantia, 28, 12.
- Bardo**, urbs **Hispaniae**, 33, 21.
- Bargulum**, 29, 12.
- Bargusios**, **Hispaniae** populos contra **Poenos** sollicitant legati Romani, 21, 19. subiguntur ab **Annibale**, 23.
- Bargyliae**, oppidum, 32, 33. 33, 18. 30. 35. et 39.
- Bargyliticus** sinus, 37, 17.
- Barium**, oppidum, 40, 18.
- Basilica** post argentarias novas, 40, 51.
- **Porcia**, 39, 44.
- **Sempronia**, 44, 16.
- Bassania**, urbs, 44, 30.
- Bassanites**, 44, 30.
- Bassus**, *vid.* **Cecilius**.
- Bastarnae**, 40, 5. a **Philippo** evocati, 57. tempestate opprimuntur, 58. vincunt **Dardanos**, 41, 23. absorbentur **Istro**, *ibid.*
- Bato**, **Longarii** filius, deficit ad Romanos, 31, 28.
- Begorritis**, lacus, 42, 53.
- Belbinates** ager, 38, 34.
- Belgi** pop. *Epit.* 104.
- Belligeni**, per quem ad transitionem **Metricus** **Hispanus** illectus erat, quadringenta agri jugera decreta, 26, 21.

- Bellona Dea, 8, 9. Victrix, 10, 19. Bellonæ in medio pugnae discrimine templum vovet Ap. Claudius, *ibid.*
 — in ejus æde senatus datus, 26, 21.
 28, 9. et 38. 30, 21. et 40. 31, 47.
 33, 22. et 34. 39, 29. 42, 21.
 Bellovesus, filius sororis Ambigati, Celtarum regis, 6, 34. ejus expeditiones, *ibid.* favet Cenomania, Alpes transcendentibus, 35.
 Belli indicendi ritus, 1, 32. *vid. et* 31, 8. et 36, 3. bellicæ carimonie ab Anco institutæ, 1, 32. de bello semper prius relatum ad Patres, quam rogatio ad populum ferretur, 45, 21.
 Bellovaci victi, Epit. 108. 114.
 Bellus, legatus Gentii, 44, 31.
 Bendidium, templum, 38, 41.
 Beneventum urbe, olim appellata Ma-
 leventum, 9, 27. *vid. et* 24, 16. 25, 13. Beneventum colonia deducta, 15, 8.
 Beneventani a Romanis laudati, 27, 10.
 Beneventanus ager, 29, 13. 25, 17.
 Bergistanorum civitas a Catone subacta, 34, 16. et 17.
 Bercea deditur Romanis, 44, 45. *vid. et* 45, 29.
 Bercesus, 23, 29. 42, 51. et 58.
 Besaides, imperator Hispanus, 33, 44.
 Beaidis, oppidum Bruttiorum, a Pœnia deficit ad Romanos, 30, 19.
 Beasi, populus Thraciæ, 39, 53.
 Bestia, *vid.* Calpurnius.
 Beturia, 39, 30.
 Beudos vetus, 38, 15.
 Bevus, flumen, 31, 33.
 Bianor, princeps Acarnanum, 33, 16.
 L. Bibulus, M. Bibulus, *vid.* Calpurnius, *vid. et* Epit. 103, 108.
 Bigatum argentum, 33, 23.
 Bigati quingenti et equus eximius strenuo militi dantur honoris ergo, 23, 15.
 Bigerra, urbs, 24, 41.
 Bilistages, regulus Ilergetum, auxilium petit a Romanis, 34, 11.
 Bisaltæ, populi, 44, 45. trans Nessum amnem incolunt, et circa Strymenem, 45, 30. viri fortissimi, *ibid.*
 Bitostus vel Bithocus miles, Epit. 102.
 Bithynia, 27, 30. 42, 29. *vid.* Attalus, Nicomedes, Prusias.
 Bitis, Cotyis regis Thracum filius, ductus in triumpho ante currum Æmilii Paulli, 45, 39. remissus ad patrem, 42.
 Bituitus, Avernorum rex, Epit. 61.
 Bituriges, populi summam imperii Gallorum tenuerunt, 5, 34. *vid.* Epit. 107.
 Blandæ, urbs in Lucania, 24, 20.
 Blasius, Salapin princeps, favet Romanis, Dasiumque, Annibali faventem, appellat de preditione, 26, 32. Salapinam tradit Marcello, *ibid.*
 Blossii fratres, apud Campanos conjurantes adversus Romanos, opprimuntur, 27, 3.
 Boarium forum, *vid.* Forum.
 Bocchar, rex Maurorum, 29, 30.
 Bocchar, ex præfectis regis vir acer et impiger, mittitur a Syphace contra Masiniasam, 29, 32.
 Bocchus, Epit. 66.
 Boebe, palus, 31, 41.
 Boebels, 27, 32.
 Boeotia, 27, 30. 28, 8. 33, 1.
 Boeotiarum motus, 42, 43.
 Boeoti adscripti a Philippo foederi, cum Romanis inito, 29, 12. jungunt societatem cum Romanis, 33, 2. effecti odio in Romanos, per atrocissima multos interficiunt, 29. multantur a T. Quintio, *ibid.* eos sibi adjungit Antiochus, 26, 6. eorum concilium discussum a Romanis legatis, 42, 44.
 Boeotius, 44, 43.
 Boeotarchæ, 33, 27. 42, 43.
 Boii, Gallicus populus, Etruscos et Umbros agro pellunt, 5, 35. in Italia rebellant, 21, 25. Boiorum agrum invadit C. Oppius, quem cadunt, 31, 2. duce Amilcare Pœnio, invadunt Placentiam, 10. jungunt se Insubribus et Cenomanis, 32, 30. eorum agros urunt consules, *ibid. et* 31. cadunt Romanos, 33, 36. eorum agros populantur Romani, 37. vincuntur, ita ut vix nunciis cladis relictus sit, *ibid.* caduntur a L. Valerio, 34, 22. et 46. oppugnant castra Romana, *ibid.* ingressi repelluntur, 47. in eorum agrum exercitum inducit L. Cornelius Merula consul, 35, 4. Boii vincuntur, 5. se dedunt Romanis 40. pugna magna vincuntur a P. Cornelio Scipione, 36, 39. datis obaidibus, multantur agri parte fere dimidia, 39.
 Boiorum moe ex calva hostilis capitis pocula faciendi, 23, 24.
 Boiorix, regulus Boiorum, 34, 46. *vid. et* Epit. 67.
 Bolæ, *vid.* Volæ.
 Bomilcar, 21, 27.
 Bomilcar, præfectus classis Carthaginiensis, Locros accedit, 23, 41. magnam portum Syracusarum cum classe ingreditur, 24, 36. *vid. et* 25, 25. et 27.
 Bona post domini supplicium publicata, 4, 15.
 Bona ejus, cujus caput sacrum esset, et ipsa quoque Cereri sacra, 3, 55. *vid. et* 2, 8. et 41.
 Bona sequentia domini deditioem, 8, 39, 9, 2.

- Bonis vendendis, ear bona Persenn regis vendi dicebantur, 2, 14.
- Bononia, Latina colonia, 8, 57. a Bononia viam perduxit Arretium Flaminius consul, 39, 2.
- Bononiensis. ager vastatur ab Apuanis Liguribus, 39, 2.
- Bora, mons, 45, 29.
- Boreas, ventus, 31, 45.
- Boe insignis magnitudinis, in Sabinis nata, immolatur Dianæ, 1, 45.
- eximius immolatur Marti, 7, 37.
- Bovis sescenarius, quem consul immolaverat, jecur deduxit, 41, 19.
- Bove aurato Apollini sacrum factum, 25, 12.
- femina aurata Latone sacrum factum, *ibid.*
- Boves trecenti voventur Jovi, 22, 10.
- albi voventur multis Divis, *ibid.*
- feminae duae albæ immolantur Junoni Reginae, 27, 37.
- Bobas centum, in Hispania votis, Jovi sacrificat Scipio, 28, 38.
- Bove aurato donatur L. Minucius, praefectus annones, 4, 16.
- Bobus decem donatur M. Valerius Corvus, 7, 26.
- centum, eximioque uno albo opimo, auratis cornibus, donatur P. Decius, 7, 37.
- triginta donatur Laelius, 26, 48.
- Boves Herculis a Caco abducti, 1, 7.
- Bovm cornibus praeligati ab Annibale virgarum fascces accenduntur, 22, 16. et 17.
- Bovm cinis uritur pro lignis, 38, 18.
- Boves Lucae, *vid.* Elephantii.
- Boetar, praefectus Saguntii, 22, 22.
- Boetar, legatus Poenorum ad Philipum, 23, 24.
- Capus praest praesidio Panico, 26, 5. et 12.
- Botticae, 26, 25.
- Bovianum, oppidum, 9, 28. 25, 13. caput Pentrorum Samnitium, 9, 31. capitur a Romanis, *ibid.* *vid.* et 9, 44. 10, 12.
- Boville, 10, 47. Epit. 107.
- Brachyllas Boeotarcha occisus, 33, 27. et 28. memoratur etiam 36, 47. 36, 6.
- Brancos, Allobrogum regulus, contendit cum fratre de regno, 21, 31. ei imperium restituit Annibal, *ibid.*
- Brennus, regulus Gallorum, 5, 38. inter Brennum et Q. Sulpicium colloquium, 5, 48.
- Brennus, Gallorum dux, 38, 16.
- Brinistes, populi, 39, 2. 41, 28.
- Brixia, urbs, 8, 35. caput Cenomanorum gentis, 32, 30.
- Brixiani Galli auxilio sunt Romanis, 21, 25.
- Brundisium, oppidum, colonia deducta, 31, 13. 34, 52. 42, 17. et 18. 45, 14.
- Brundisini a Romanis laudati, 27, 10.
- Brundisium portus, 23, 33.
- Bruttia legiones fuscæ ab Alexandro Epiroensi, 8, 24.
- Bruttii populi omnes deficiant ad Poenos, 22, 61. apud Bruttios res gestæ Poenorum, 24, 1. Bruttii capiunt Crotonem, excepta arte, 2. Bruttii, extremus Italiae angulus, 27, 51. per latrocinia militiam exercere solant, 28, 12. 29. 6. conjurationes in Bruttii adversus rempublicam, 32, 1.
- Bruttiorum ager, 25, 1. 26, 12. 27, 41. in Bruttios colonia deducta, 34, 53.
- Brutus, *vid.* Junius.
- Brutulus Papius, nobilis et potens Samnis, induciarum ruptor, 8, 39. iussus dedi Romanis, sibi ipse mortem consciscit, *ibid.*
- Bryanium, 31, 39.
- Bubulcus, *vid.* Junius.
- Buccula, 44, 34.
- Budares, imperator Hispanus, capitur a Romanis, 33, 44.
- Bullini, populi, auxiliantur Romanis adversus Gentium, 44, 30.
- Bullinus sive Byllinus ager, 36, 7.
- Bulla, 26, 36.
- Basa, mulier Apula, juvat Canusii fugientes Romanos frumento, veste, victico, 22, 52. ei ab senatu honores habiti, *ibid.*
- Busta Gallica, 5, 48. 22, 14.
- Butrotus, amnis, 29, 7.
- Buxentum, 32, 29. eo colonia deducta, 34, 45. *vid.* et 39, 23.
- Bylasora, Paenionis locus, 44, 26.
- Byrsa, arx Carthagini, 34, 62.
- Byzantium teneat Galli, 38, 16.
- Byzantii, 32, 33.

C.

- Cacus aversos boves Herculis caudis in speluncam trahit, et ab illo occiditur, 1, 7.
- Cadavera in peste per vias Romæ jacentia, 41, 26.
- Caddusii, populi, 35, 48.
- Caduceator ab Asdrubale ad Neronem missus, 26, 17. a Philippo ad Romanos, 31, 38. 32, 32. 33, 11. ab Antiocho ad Scipionem, 37, 45.
- Caduceum praeferentes dedunt se Priernates, 8, 20.
- Cæcilius Bassus, Epit. 114.
- Cæcilius Pinna, Epit. 76.
- A. Cæcilius, edilis plebis, 38, 35.
- L. Cæcilius Denter, prætor creatur, 39, 56. sortitur Siciliam, 40, 1.
- L. Cæcilius Metellus, auctor deser-

- de Italia post Cannensem cladem, 22, 53. quaestor, notatur a censoribus, 24, 18. tribunus plebis, 43.
- L. Cæcilius Metellus Dalmatas subigit, Epit. 62.
- M. Cæcilius præfuit legionibus in exercitu L. Furii adversus Gallos, 31, 21.
- M. Cæcilius, decemvir agro dividendo, 42, 4. legatus ad frumentum cœmendum in Apuliam mittitur, 27.
- M. Cæcilius Denter, legatus in Macedoniam et ad Ptolemaeum Ægypti regem, 42, 6.
- M. Cæcilius Metellus, ædilis plebis, 27, 36. prætor urbanus, 28, 10. ad Attalum legatus, 29, 11.
- Q. Cæcilius, tribunus plebis, 4, 16.
- Q. Cæcilius Metellus, pontifex, 23, 21. ædilis plebeius, 27, 21. ædilis curulis, 36. legatus, 51. et 28, 9. magister equitum, 10. consul, *ibid.* proconsul, 45. dictator, 29, 11. decemvir agro dividendo, 31, 4. adversatur L. Cornelio consuli, triumphum petenti, 35, 8. ad disceptandum inter Philippum et Eumenem legatus missus, 39, 24. renunciat legationem, 33. ejus ad censors oratio, 40, 46.
- Q. Cæcilius Metellus, nuncius victoriae de Perseo, mittitur Romam, 44, 45. *vid. et* Epit. 50. 53. 65.
- T. Cæcilius, inter primos tribunos militum consulari potestate, 4, 7. sed lege *T. Clælius*.
- Cædicius, centurio, 5, 45. et 46.
- L. Cædicius, tribunus plebis, diem dicit Sp. Servilio, 2, 52.
- M. Cædicius audit silentio noctis vocem clariorem humana de adventu Gallorum, 5, 32.
- Cælius, *vid.* Cælius.
- Cæni, Thracie populi, 38, 40.
- Cæninenses Romam ad ludos proficiunt, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. vincuntur, *ibid.*
- Cænomani, *vid.* Cenomani.
- Cæpio, *vid.* Servilius.
- Cære oppidum, 1, 2. sacrum populi Romani ac diversorium sacerdotum, 5, 40. et 50. 7, 20.
- Cærites, populi, 5, 50. cum iis hospitium publice factum, *ibid.* iis bellum indictum, 7, 19. eorum legati deprecantur bellum, 20. impetrant pacem, *ibid.* Scipionem juvant in oranda classe, 28, 45.
- Cærimoniarum cultu Roma crevit, 6, 41. neglectus Reipublicæ noxius, 22, 9.
- Cæsar, *vid.* Julius.
- L. Cæsar, Epit. 80. 120.
- Sextus Cæsar, Epit. 114.
- Cæso, *vid.* Duilius, Fabius, Quintius.
- Cætrati, *vid.* Cetrati.
- Caicus, amnis, 37, 18.
- Calabria, 23, 54. 42, 48.
- Calagurris, oppidum Celtiberorum, 33, 21. Epit. 93.
- Calathana, vicus, 32, 13.
- Calatia, 9, 2. et 28. 23, 14. 42, 20. 45, 16. expugnatur a Samnitibus, 9, 43.
- Calatiam migrare jubentur Atellani, 27, 3. Calatin mures reficiunt censors, 41, 32.
- Calatini deficiunt ad Pænos, 22, 61. dedunt se Romanis, 26, 16.
- Calatinus ager, 22, 13.
- Novius Calavius Campanus, 9, 26.
- Ofilius Calavius Campanus, 9, 7.
- Ovius Calavius Campanus, 9, 26.
- Pac. Calavius senatum Campanum sibi et plebi obnoxium facit, 23, 2. et 3. filium Perollam absterret ab occidendo Annibalem, 9.
- Calavium fraude incendium Romæ ortum, 26, 27.
- Calendis Quintilibus magistratum accipiunt tribuni militum consulari potestate, 5, 31. *vid. et* 8, 20.
- dies a. d. 15. Calendas Sextiles, dupli clade insignis, 6, 1.
- Calendis Octobribus magistratus imitatus, 5, 9.
- Calendæ intercalares, 43, 13.
- Caleni, populi, 10, 20.
- Calenus ager, 10, 20. 22, 13.
- Cale, urbs, 8, 16. 22, 15. 23, 31. 24, 45. 26, 9. 15. et 16. 27, 9. capitur a Romanis, 8, 16. eo deducitur colonia, *ibid. vid. et* 27, 9. de Calibus, quod pecuniam militesque Romanis negarant, senatusconsultum, 29, 15.
- Calestranus ager, 39, 36.
- Calidæ aquæ, locus, 20, 24.
- Caligo tam densa, ut neque signiferiam, nec signa milites cernerent, 33, 7.
- Callicinus tumulus, 42, 56.
- Callicrates, 46, 31. ejus contra Persecum oratio, 41, 28.
- Callicritus Thebanus, civitatis princeps, interfectus a Perseo, 42, 13. et 40.
- Callicula, mons, 22, 15. et 16.
- Callidromon, cacumen montis Cæta, 36, 15. et 16.
- Callifæ, oppidum, 8, 25.
- Calligenes, medicus Philippi, 40, 56.
- Callipeuce, saltus, 44, 5.
- Callipolis Chersonesi, 31, 16.
- Callipolis Etolie, 36, 30.
- Callippus, præfectus classis Macedonicæ, 44, 28.
- Callithera, oppidum, 32, 13.
- Calor, fluvius, 24, 14. 25, 17.
- Calpurnius Bestia eos. Epit. 64.
- C. Calpurnius, 22, 61.
- C. Calpurnius Piso prætor creatur, 25, 41. prætor urbanus, 26, 10. 15. et

21. prorogato imperio, mittitur in Etruriam, 28. Caput et exercitus praeficitur, 27. 6. iterum praeficitur Etruriae, 7. praetor ad senatum de Etruriae defectione scribit, 21.
- C. Calpurnius Piso creatur praetor, 39, 6. sortitur Hispaniam ulteriorem, 8. et 21. ejus in Hispania res gestae, 30. et 31. de Lusitanis et Celtiberis triumphat, 42. creatur triumvir coloniae deducendae, 40, 29. consul, 35. moritur, 37. ejus mors suspecta, *ibid.*
- L. Calpurnius, legatus Romanus ad concilium Achaeorum, 32, 19.
- M. Calpurnius Flamma, 22, 60.
- Calva, *vid.* Boii.
- Calycadnus, promontorium, 38, 36.
- Calydon, 36, 11.
- Cambunii, montes, 42, 58. 44, 2.
- Cameli, quos dromadas vocant, ante equitatum Antiochi, 37, 40.
- Cameria a Tarquinio Prisco capta, 1, 38.
- Camerinus, *vid.* Sulpicius.
- Camers, *vid.* Clusium.
- Camertes Umbri, 9, 36. 28, 45.
- Camillus, *vid.* Furius.
- Camœnarum lucus, 1, 21.
- Campana legio, poenae dat, 28, 28.
- Campania 2, 52. provincia evenit C. Marcio Rutilo, 7, 38.
- Campani, juncti Sidicinis, compelluntur a Samnitibus intra moenia sua, 7, 29. iis petentibus auxilium a Romanis negatur, *ibid.* et 30. et 31. se dedunt Romanis, *ibid.* et 8, 11. mulctantur agro, *ibid.* iis civitas sine suffragio data, 14. Campani senatus obsequium in plebem, et plebis licentia, 23, 2. et 4. mittunt legatos ad Varronem consulem, *ibid.* ad eos oratio consulis, 5. deficiunt ad Annibalem, 7. suffocant Romanos in balneis, *ibid.* vocant Annibalem, 25, 15. obessi a Romanis, sunt equestribus proeliis victores, 26, 4. deliberant de deditione, 13. Vibio Virio suadente, septem et viginti senatores venenum sumunt, *ibid.* et 14. urbe dedita, senatus Campani supplicium, 15. et 16. multitudo venundatur, *ibid.* Campanorum querela de Fulvio, et super ea res senatusconsulta, 33. et 34. Campanorum conjunctio indicata, 27, 3. agri Campani pare vendi a quaestoribus jubetur, 28, 46. agrum Campanum censores fruendum locant, 42, 19. *vid.* Capua.
- Campani petunt, ut sibi cives Romanas ducere uxores liceat, 38, 36.
- Campi Argivorum, 34, 25.
- Fenectani, 8, 12.
- Macri, 41, 22.
- Campi Magni, 30, 9.
- Stellates, 9, 44.
- Thessalici, 31, 41. 42, 54.
- Veteres, 25, 16.
- Campus Aegaeus, 27, 33.
- Diomedis Argivi, 25, 12.
- Hyrcanus, 37, 38.
- Martius, 3, 27. in eo instructus exercitus, et lustratus, 1, 44. ager Tarquiniorum, consecratus Marti, Martius deinde campus fuit, 2, 5. in eum populus centuriatim citatus, 6, 20. in eo comitia habita, 31, 7. in eum senatus evocatus, 3, 63.
- Metropolitani, 38, 15.
- Priaticus, 38, 41.
- Sceleratus, unde nomen habeat? 3, 15.
- Thebes, nobilitatus carmine Homeri, 37, 19.
- Canæ, oppidum, 36, 45. 37, 8.
- Canastrium, promontorium Pallenes, 31, 45. 44, 11.
- Caniculus ortus, 40, 22.
- C. Caninius Rebilus creatur praetor, 42, 28. sortitur Siciliam, 31. M. Caninius Rebilus, legatus in Macedoniam, 43, 13. reducit obsides in Thraciam, 45, 42.
- Canis sectio in lustratione exercitus Macedonici, 40, 6.
- Canna, flumen, 25, 12.
- Cannæ, vicus, 23, 43. proelium ad Cannas, et Romanorum clades, 47. *et seqq.*
- Cannensis cladis occasione multi socii a Romanis deficiunt, 22, 61. reliquiae in Siciliam relegantur, 23, 31. legatis ad Marcellum consulem missis, offerunt operam suam ad bellum, 25, 6. constans in eos senatus severitas, 7. eos minime aspernatus Scipio, secum trajicit in Africam, 29, 24.
- Cannenses equites notati, 27, 11.
- Cantabri, Epit. 48.
- Cantherium in fossa, 23, 47.
- L. Cantilius, scriba pontificia, qui cum virgine Vestali struprum fecerat, visgis in comitio caesus, inter verbera exspirat, 22, 57.
- M. Cantius, tribunus plebis, L. Postumius accusat, 10, 46.
- C. Canuleius, tribunus plebis, rogationem promulgat de Patrum cum plebeiis connubio, 4, 1. invehitur in consules, 3.
- L. Canuleius, legatus missus ad Aetolos, 41, 30.
- L. Canuleius Dives, creatur praetor, 42, 28. sortitur Hispaniam, 31. recuperatores dare jubetur in eos, quos Hispani accusarent, 43, 2.
- M. Canuleius, tribunus plebis, 4, 44.

- Canusini, populi, veniunt in Romanorum ditionem, 9, 20.
- Canusium fugiunt superstites, post praelium ad Cannas, Romani, 22, 50. et 52.
- Capena, urbs, 5, 10, 22, 1.
- Capena porta, 1, 26, 7, 23, 10, 23, 23, 22, 25, 40, 26, 10, 33, 26. *vid.* Porta.
- Capenates auxilio veniunt Veientibus, 5, 8. eorum ager vastatur, 12. vincuntur proelio a Romanis, 13. bellum instaurant, et subiguntur, 24.
- Capenus Sequanus, *Epit.* 120.
- Capetus Silvius, Albae rex, 1, 8.
- Capillus promissus, *vid.* Barba.
- Capitolium ascendit Romulus, templumque primum Jovi Feretrio dedicat, 1, 10. sedes datur Sabinis, 33. ab Herdonio Sabino cum exsulis et servis occupatur, 3, 15. recuperatur et lustratur, 18. etiam prodigii causa lustratur, 29. militaris juvenus occupat Capitolium, illud contra Gallos defensura, 5, 39. obsidetur a Gallis, 43. servatur ab anseribus, 47. liberatur ab obsidione, 49. latum ad populum, ne quis patricius in Capitolio habitaret, 6, 20. senatus in Capitolio habitus, 8, 5. 24, 10. foedus ictum, 37, 55. in eo consules vota nuncupant, antequam in provincias proficiscantur, 21, 63. 41, 32, 42, 49.
- in Capitolio aream edi Jovis exstruende Tarquinius Priscus occupat fundamentis, 1, 38. eadem exstruit Tarquinius Superbus, 53, 55. dedicat Horatius Pulvillus, 2, 8. substructum saxo quadrato Capitolium, 6, 4.
- in Capitolio Herculis simulacrum positum dedicatumque, 9, 44.
- Limina aenea posita, 10, 23.
- Fornix cum signis septem auratis, duobus equis, et marmorea duo labra, 37, 8.
- Quadrigae aureae, 29, 38.
- Signa tria ex malacticio argento posita, 30, 39.
- Capitolini ludi, *vid.* Ludi.
- Capitolinus, *vid.* Manlius, Quintius, Sestius.
- Cappadocia, 37, 81, 42, 29.
- Caprae palus, 1, 16.
- Captivi sub corona venditi, 2, 17.
- non minus decem pondo compedi-
bus vincti, in publici carceris custodia servantur, 32, 26.
- Captivorum commutandorum ratio, 22, 23.
- Captivorum redimi cupientium oratio, 22, 59. eos redimi non vult senatus, 61.
- Captivi Romani, vel plarium captivorum frans, iusta poena castigata, 22, 58. et 61.
- Captivi Romani, apud Achaenos servitutem servientes, liberantur, 34, 50. idem fit in Creta, 37, 60.
- Capua urbs, olim Vulturis, unde dicta? 4, 37. dolo occupatur a Samnitibus, *ibid.* et 7, 38. Capuae delicias corrumpunt milites, *ibid.* de Capuae capiendi militum consilia, *ibid.* eludentur arte, 39. Capuae praefecti creati, 9, 20. Capuae conjurationes adversus Romanos factae, 25. et 26. Annibal it Capuam in hiberna, 23, 18. corrumpitur illic ejus exercitus, *ibid.* Capua laborat inopia, 25, 13. sublevatur ab Hannone, *ibid.* obsidetur a consulibus Romanis, 20. cingitur operibus, 22. et 26, 1. et 4. *vid.* Campani.
- Capusa, filius Oealci, Numidarum regis, accipit paternum imperium, 29, 29. dimicat cum Metetalo de regno, et cadit, *ibid.*
- Capita Sari fluminis, 38, 41.
- Capita hostium lanceis insigunt, aut in equorum pectoribus pendencia gestant Galli Senones, 10, 36.
- Capitibus rasis sequuntur currum T. Quintii triumphantis, qui servitute ab eo exempti fuerant, 34, 52.
- Capitis velandi mos socialibus usurpatus, 1, 32.
- Capita hostium praecedenda, libertatis praemium, volonibus proposita, 24, 16.
- Capite anquisitum de imperatore nullo, ob rem male gestam, 8, 23. capitis anquiri in Fulvium tribunus, 26, 3.
- Caput humanum integra facie in fodendis templi Jovis Tarpeii fundamentis inventum, 1, 55.
- Caput Jovi sacrum, 3, 56, 10, 32.
- Capys Silvius, rex Albae, 1, 8.
- Capys dux, unde Capua dicta, 4, 37.
- Carabis, urbs Hispaniae, 41, 3.
- Carales, 23, 40, 30, 39.
- Caralitanae ager vastatur a Punica classe, 27, 6.
- Caraltis, palus, 38, 15.
- Caranus, primus Macedoniarum rex; vicissimus ab eo Perseus, 45, 9.
- Caravantis, Caviorum in Illyrico urbs, 44, 30.
- Caravantius, frater Gentii, Illyriorum regis, 44, 30. captivus Romanum mittitur, 32. in triumpho L. Anicii praetoris ducitur ante currum, 45, 43.
- Carbo, *vid.* Papirius.
- Carcer edificatur media urbe, 1, 38.
- inferior, 34, 44. alio nomine Tullianum, 29, 22.

Carcer lautumiarum, 39, 36.
 Carcer privatus in singulis patriciorum domibus, 6, 36.
 Carceres in circo, 8, 30. 41, 32.
 Cardo, urbs Hispanie, 33, 21.
 Caria, 33, 19. 37, 16.
 Carus, 33, 18. jubentur liberi esse, 44, 15.
 Caria Hydrela, 37, 56.
 Carinæ, regio urbis Romæ, 26, 10. 36, 27.
 Carmelus, *vid.* Catmelus.
 Carmen execrationis, 10, 38.
 — rogationis, 3, 64.
 — sollemne precationis consulum, 39, 15.
 — triumphale, 3, 29.
 Carminis horrendi lex, 1, 26.
 Carmina Marci vatis, 25, 12.
 Carmen de Idea matre, Pessinunte advehenda, in Sibyllinis libris reperi-
 tum, 29, 10.
 Carmen ab ter novenis virginibus per
 urbem cani jussum, 27, 39. 31, 12.
 Carmina militaribus Joci jactata in
 consules triumphantes, 28, 9. 39, 7.
 Carmina Sibyllæ, 10, 8.
 Carmenta fatioqua ante Sibyllæ in
 Italiam adventum habita, 1, 7.
 Carmentalis porta, 2, 49. 24, 47. 25, 7.
 Carmentis saxum, 5, 47.
 Carni, populi, queruntur de C. Cassii
 consulis crudelitate, 43, 7.
 Carnis in feris Latinis danda mos, 32,
 1. legati ab Ardea queruntur, sibi
 Latinis non datam esse carnem;
 inde instauratæ Latine, *ibid.* *vid.* et
 37, 3.
 Caruntem, munitam urbem, occupare
 nituntur Romani, 43, 1.
 Carvates, populi Gallie, 5, 34.
 Carpentis ut festo profestoque uti pos-
 sent, matronis concessum, 5, 25.
vid. et 24, 1. et 3.
 Carpesii, 23, 26.
 Carpetania Hispanie, 39, 30. 40, 30.
 et 33.
 Carpetani, populi, cum Vaccæis aliis-
 que populis, vincuntur ab Annibale,
 21, 5. et 11.
 Carris caedisque superstantes Galli
 pugnant in Romanos, 10, 28.
 Carrinas, *vid.* Albius.
 Carreoli, colonia, 10, 3. et 13. negat
 consulis milites et pecuniam, 27,
 9. de ea re senatusconsultum, 29, 15.
 Carteia, *sive potius Althæa*, urbs opu-
 lenta, capta et direpta ab Annibale,
 21, 5.
 Carteia in ora Oesani, 28, 30. cum
 portu, *ibid.* colonia, 43, 3.
 Carthaginis judicium ordinis potentia,
 33, 46.
 Carthago Nova; eo exercitum in hi-

berna deducit Annibal, 21, 5. ejus
 situs et portus, 26, 42. oppugnatur
 a P. Cornelio Scipione, *ibid.* capitur,
 46. præda ingens capta, et obsides
 totius Hispanie, 47. *vid.* et 49. et
 50. Carthaginis captæ annus du-
 bius, 27, 7.
 Carthaginienses exercitum trajiciunt
 in Siciliam, 4, 29.
 cum iis fœdus ictum, 7, 27. legatos
 Romam mittunt gratulatum cum agro
 auro, 38. cum iis fœdus reno-
 vatum, 9, 43.
 secundi inter Carthaginienses et
 Romanos belli magnitudo et causæ,
 21, 1. hujus belli eventa describun-
 tur decem libris, a 21. ad 30. pacis
 conditiones, 30, 37. quingentæ naves
 Carthaginensium incensæ, 43. *vid.*
 Punicum.
 primum tributum solvunt Roma-
 nis, 32, 2.
 legatos Romam mittunt, pollicen-
 tes frumentum et hordeum, 36, 4.
 cum Masinissa contendunt de agro,
 40, 17. iis a Romanis centum obsides
 redditi, et pax cum Masinissa facta,
 34.
 noctu in ade Æsculapii senatum
 dant legatis Persei, 41, 27.
 legatos Romam mittunt questum
 de Masinissa, 42, 23. legatos Romam
 mittunt, pollicentes triticum et hor-
 deum, 43, 6.
 Carthaginienses cruce mulctant consi-
 lio pravo gesta, etiamsi prospere eve-
 nerint, 33, 43.
 Carthalo summam imperii equestris in
 exercitu Annibalis obtinet, 22, 15.
 nobilis Carthaginensis Romam cum
 captivis proficiscitur, 58. ei obviam
 licitor mittitur, qui eum finibus Ro-
 manis excedere jubet, *ibid.*
 Carthalo mittitur ad castra Romana,
 25, 17.
 Carthalo, Punicæ præsidii præfectus, in
 Tarenti expugnatione obtruncatur,
 27, 16.
 Carventana arx, 4, 53. et 55.
 C. Carvilius Spoletinus, 43, 20. et 21.
 L. Carvilius, tribunus plebis, 25, 3.
 Sp. Carvilius C. F. Maximus, ædilis
 curulis, 10, 9. consul, in Samnium
 profectus, vi capit Amiternum, oppi-
 dum, 39. et Cominium, 43. et alia in
 Samnio oppida, 44. et *segg.* ejus res
 gestæ in Etruria, 46. triumphat, *ibid.*
 Sp. Carvilius, consul, suadet, ut ex La-
 tinis populis senatus suppleatur, 23,
 22. moritur ægur, 26, 23.
 Sp. Carvilius, tribunus plebis, 25, 3.
 Sp. Carvilius, a Cn. Sicinio ex Græcia
 Romam remissus, 42, 36.
 Caryæ, 34, 26. 35, 27.

- Carystas, urbs Eubœæ, capitur a Romanis, 32, 16. et 17. libertatem a Romanis accipit, 33, 24.
 Carystus, urbs in Ligurum agro Statellati, 42, 7.
 Carystiorum in Eubœæ agri vastantur, 31, 45. 32, 16.
 Casæ textæ ex arundinibus, 35, 27.
 Casander, minister Philippi crudelitatis in Maronitas, veneno creditur ab eo sublatu, 39, 34.
 Casilinum, urbs, Falernum a Campano agro dividit, 22, 15. nobilis obsidio Casilini, 23, 17. et 20. recipitur Casilinum a Romanis, 24, 19.
 Casinas ager, 32, 13. 26, 9.
 in Casini et Casilini nominibus error, 22, 13.
 Casinum, colonia, 9, 28.
 Cassander, rex, 44, 11.
 Cassandrea, urbs, 28, 8. 31, 45. 43, 23. 44, 23. 45, 10. condita a Cassandro rege, 44, 11. ejus situs, *ibid.* oppugnatur a Romanis, *ibid.* relinquatur, 12.
 Cassandreenses, 44, 10.
 Cassignatus, dux Gallorum, cadit in proelio, 42, 57.
 C. Cassius, tribunus militum, 44, 31.
 C. Cassius Longinus, prætor, 41, 26. decemvir agro dividendo, 42, 4. consul, 28. sortitur Italiam, 32. Galliam sortitus in Macedoniam per Illyricum ducere exercitum vano incepto constatur, 43, 1. de ejus crudelitate queruntur Galli, 7.
 Q. Cassius Longinus, creatur prætor, 45, 14. sortitur jurisdictionem urbanam, 16.
 Sp. Cassius, consul, Pometiam capit, 2, 17. triumphat, *ibid.* magister equitum primus, 18. consul iterum, 33. consul III. legem agrariam primum promulgat, 41. regni crimine damnatus, necatur, *ibid.*
 Castellani agrestes, sive Ilotæ, apud Lacedæmonios, 34, 27.
 Castellani, sive domini castellorum, 38, 45.
 Castori ædes vota, 2, 20. dedicata Idibus Quintilibus, 42. *vid. et* 8, 11. 9, 43.
 Castra Numidarum descripta, 30, 3.
 — Punica, quæ ferme tota lignea, *ibid.*
 — Pyrrhi, quibus captis, Romani metationem castrorum postea perfectam habuere, 35, 14.
 — Claudiana, locus, 23, 31.
 — Pyrrhi, locus, 32, 13. 35, 27.
 — Telmissium, 37, 56.
 Castrorum portæ, 40, 27.
 — usus, 44, 39.
 Castrum Mutilum, 31, 2. 33, 47.
 — Novum, colonia, 36, 3.
 Castrum Salerni, 32, 29.
 — Altum, locus insignis cede magni Amilcaris, 24, 41.
 Castulo, urbs Hispaniæ valida ac mobilis, unde Annibali uxor erat, deficit ad Romanos, 24, 41. redit ad Pœnorum societatem, 28, 19. eam deditione recipit Scipio, 20.
 Castulonensis saltus, 32, 20. 26, 20. 27, 20.
 Catana, 27, 8.
 Cataphracti equites, 35, 48. 37, 40.
 Catapultæ, 21, 11. maximæ et minores formæ, 26, 47.
 Catellis donati equites, 39, 31.
 Catilina, *vid.* Sergius.
 C. Catilina, Epit. 103.
 L. Catilina, Epit. 102.
 Q. Catina, ædilis plebis, 27, 6. legatus Neronis consulis, 43. ad donum ex præda Asdrubalis Delphos portandum mittitur, 39, 45.
 Catmelus, Gallorum regulus, 41, 5.
 Cato, *vid.* Porcius Cato.
 Catulus, *vid.* Lutatius.
 Caudium, 9, 2. 14, 19. et 27.
 Caudinæ Furcæ, earumque descriptio, 9, 2.
 Caudina pax facta non fœdere, sed per sponsionem, 9, 5. ejus sponsores per fœciales deduntur, 10.
 Caudini Samnites, 23, 41. devastantur, 24, 20.
 Cavæ ferreæ in circo, per quas intromitterentur fœræ, 41, 31.
 Caviorem gens, 44, 30.
 Caularis, annis, 38, 16.
 Caulonia urbs, oppugnatur, 27, 12. solvitur obsidio, sub adventum Annibalis, 15.
 Caunum a Ptolemæo emerunt Rhodii, 46, 10.
 Cannei sive Cannii, 33, 20. desciscunt ab Rhodiis, 45, 25. rediguntur in officium, *ibid.*
 Canus, mons in Hispania, 40, 50.
 Canasarii milites, 6, 6.
 Celænæ, urbs, ubi Mæandri amnis fontes oriuntur, 38, 13. quondam caput Phrygiæ, *ibid.* ei nomen Apamæ inditum, *ibid.*
 Celelates, populi, se dedunt Romanis, 32, 29.
 Celeres trecentos ad custodiam corporis instituit Romulus, 1, 15. eorum tribunus L. Brutus, 59.
 Celestrum, oppidum, captum a Romanis, 31, 40. ejus situs, *ibid.*
 Cella Fortis Fortunæ, 27, 11.
 — Jovis, 5, 50. 35, 41, 44, 14.
 — Minervæ, 8, 39.
 Cellam unam pontifices negant amplius, quam uni Deo, rite dedicari, 27, 25.

Celebes piratium, 37, 37.

Celtiberia, 28, 1. subigitur a Ti. Sempronio Graccho, 40, 47, 50. *vid. et* 41, 8.

Celtiberiæ montes, 21, 43.

Celtiberi excutunt jugum Pœnorum, 22, 21. eos eadem mercede, quam pacti cum Carthaginiensibus erant, imperatores Romani ad se perducunt, 24, 49. deserunt Scipionem, 25, 83. vincuntur a M. Silano, 28, 2. ingenti agmine ad oppidum Illiturgi M. Helvio occurrunt, 34, 10. caduntur, *ibid.* Celtiberum decem millia mercede conducunt Turduli, 17. funduntur et fugantur a M. Fulvio, 35, 7. duodecim millia caesa a Romanis, 39, 21. de iis triumphat C. Calpurnius Piso, 42. eorum oppida aliquot expugnata, 56. adoriuntur Q. Fulvium Flaccum, Urbicum op-pugnantem, 40, 16. fessi præliis variis abecedunt, *ibid.* vincuntur, 81, 32. eorum maxima pars in deditionem venit, 33. insidiantur Fulvio Flacco, cumque in saltu Manliano invadunt, 39. caduntur, 40. de iis triumphat Q. Fulvius Flaccus, 43. mira eorum simplicitas, 47. de iis triumphat Sempronius Gracchus, 41, 11.

Censum Eubœæ, 36, 30.

Cenchreæ, 28, 8. 32, 19. Corinthiorum emporium, 32, 17. capitur, 23.

Cenotomai transcedunt Alpes, et in Italia consistunt, 5, 35. in fide populi Romani manent, 21, 55. duce Amilcare Pœno, invadunt Piacentiam, 31, 10. conciliantur Romanis, 32, 30. de iis triumphatur, 38, 23. iis arma demit M. Furius prætor, 39, 3. con-querentibus Romæ apud senatum arma reddita, *ibid.*

Canon, oppidum, ab A. Virginio con-sule captum, 2, 63.

Censennia, urbs, 9, 44.

Censor, a censu dictus, 4, 8.

— alius numquam sufficitur defuncto, 5, 31, 6, 27.

— post mortem collegæ abdicat, 9, 34.

— primus e plebe fit C. Marcius Rut-ilus, 7, 22.

— alter alterum notat, 29, 37.

Censores Mam. Æmilium tribu mo-vent, octuplicatoque censu ærarium faciunt, 4, 24.

— qui nondum consules fuerant, cre-ati, 27, 11.

— recitant senatum, 29, 37, 40, 51.

— senatu movent aliquot senatores, 34, 44, 39, 42.

— notas adscribunt senatu motis, 39, 42.

Censores equitibus adimunt equos pub-licos, 24, 18. *vid. et* 27, 11.

— in campo ad aram Martis sellis cu-rulibus consistunt, 40, 45.

Censorum opera publica, in qua iis vec-tigal annuum decretum, 40, 46, 41, 32.

— de delectu edicta, 43, 16.

Censoria potestas per dictatorem exer-cita, 23, 22. et 23.

Censura, ejusque initium, et potestas, 4, 8.

Censura, insignis, 9, 29, 39, 42-44.

Censuræ tempus minutum, et ex quin-quennali annua et semestris facta, 4, 24, 9, 33.

— severitas, 24, 18, 39, 44.

Census instituitur, 1, 42. et 43. census actus, 3, 32. et 24, 10, 47, 27, 86, 29, 37, 35, 9, 39, 86, 42, 10. *vid.* Lustrum.

— populi primum in villa publica ac-tus, 4, 22.

— equitum, 29, 37.

— Idibus Decembris habitus, 44, 16.

C. Centenius, prætor, 22, 8.

M. Centenius, cognomento Penula, in-signis inter primipili centuriones, 25, 19. ejus clades, *ibid.*

Centunculi mulorum, 7, 14.

Centuriæ tres equitum a Romulo con-scriptæ, 1, 13. in iis, regnante Tar-quinio Prisco, mille et octingenti equi-tes, 86. geminantur a Ser. Tullio, ita ut sex numero fiant, adjectis duode-cim novis centuriis, 43.

in Centurias describitur a Ser. Tullio pe-pulus Romanus, 1, 42. et 43. ordo suffragiorum per Centurias, *ibid.* præ-rogativa Centuria, 5, 18, 10, 22, 24, 7, 26, 22.

Centuria, sive ordo in legione, 42, 34.

Centuriata comitia, *vid.* Comitia.

Centuriatus, sive descriptio modo lecto-rum militum in Centurias, 22, 38. *vid.* et 10, 21, 25, 15.

Centuriati libertini, 10, 21.

Centurio primus, Primpipilis appellatus, 7, 41. *vid. et* 8, 8. ubi acies Romana describitur, *vid. et* 26, 19, 34, 46.

— primus princeps, 25, 14, 42, 34.

— primus hastatus, *ibid.*

Centurionis vox pro omine accepta, 5, 55.

Centuriones et Duplicarii, securi per-cussi, 2, 59.

Centurionibus quantum diviserint tri-umphantes imperatores, 34, 52, 36, 40.

Cephalus, princeps Epirotarum, suam gentem Perseo adjungit, 43, 5. pug-nans cadit, 45, 26.

- Cephalonia insula**, 37, 13. et 50. 32, 9. et 28.
- Cera** ducenta millia pondo Romanis dare coguntur Corsi, 42.
- Cerostius**, mons, 32, 14.
- Cercina**, insula, 32, 31. 33, 48.
- Cercinium**, oppidum, captum et incensum, 31, 41.
- Cercuri**, navigii genus, 33, 19.
- Cerdiciates**, populi, se dedunt Romanis, 33, 29.
- Cerdubellus**, Hispanus, prodit Romanis Castulonem urbem, 28, 20.
- Cerealia**, ludos, dictator et magister equitum ex senatusconsulto faciunt, 30, 39.
- Ceres**, 2, 41.
- Cereris** sacrum anniversarium qua occasione intermissum, 22, 56.
- ades, 3, 55. 28, 11. 40, 2.
- Cereris** templum Athenis ingressi duo juvenes Acarnanes, imprudentes religionis, interficiuntur, 31, 14.
- Initia, 31, 47.
- Cereri** peculium Sp. Cassii consecrat pater, 2, 41.
- institutum jejunium ob prodigia, 36, 37.
- signum aeneum ex mulctatio argenti positum, 33, 25.
- Cerrinus Jubellius**, *vid.* Jubellius.
- Certima**, praevalida urbs Celtiberiae, deditur Romanis, 40, 47.
- Certimensium** legatorum rudis simplicitas, *ibid.*
- Certis**, fluvius, idem qui Bestia, 23, 22.
- Cerva**, Diana sacra, 10, 27.
- Cervi** objecti viae intercludendae, 44, 11.
- Cestrosphendonae** descriptio, 42, 65.
- Cethegus**, Epit. 102. *vid.* et Cornelia.
- Cetra** pelte haud dissimilis, 28, 5.
- Cetrati**, 31, 36. 33, 4. et 8. 35, 30. 43, 51.
- Cetrati**, 21, 21. 44, 41. Peltastae vocati, 31, 36. 33, 4.
- Chares**, 40, 55.
- Cheronea**, 35, 46. 36, 11. 42, 43.
- Chalcasides**, milites, 44, 40.
- Chalcedon**, 42, 56. Epit. 98.
- Chalcis Euboea**, 9, 22. 27, 30. 28, 5. 6. et 8. ab Chalcide Euboea originem trahunt. Cumani, 3, 22.
- Chalcidis** situs, 28, 7.
- Chalcidem** occupant Romani, et direptam relinquunt, 31, 23. eam tentat frustra Thoas, Aetolorum princeps, 35, 37.
- Chalcidenses** colloquuntur cum Aetolis, 35, 38. et 46. portas aperiunt Antiocho, 51. et mox consuli M'. Acilio Glabroni, 36, 21. queruntur de injuriis sibi illatis, 43, 9. urbe eorum diruta, Epit. 52.
- Chalcidensis** hospitii cena, 35, 49.
- Chalciceon**, templum Minervae aereum, 35, 36.
- Chaones**, 43, 25.
- Chaonia**, 32, 5.
- Charax**, locus praesidio Persei circa Tempe occupatus, 44, 6.
- Chariclitus**, praefectus Rhodiorum classis, 37, 23.
- Charilaus**, princeps civitatis Palaeopolis, tradit urbem Publio Philoni, imperatori Romano, 8, 25.
- Charopus**, princeps Epirotarum, Villio et Quintio consulibus utilem operam praebet, 32. 6. et 11.
- Charopus**, superioris nepos, missus ab avo Romam, ut linguam Romanam litteraeque perdisceret, 43, 5. principes gentis suae criminatur apud Romanos, et cogit ad Persei amicitiam confugere, *ibid.*
- Chatti** pop. Epit. 139.
- Chaus**, amnis, 38, 14.
- Chelidonium** promontorium, 33, 41.
- Chersonesus**, 31, 16. 36, 41.
- Chernaci** pop. Epit. 138.
- Chimarus**, miles Persei Cretensis, 44, 24.
- Chius**, 44, 28. insula et oppidum, 37, 27.
- Chii**, 44, 28. mittunt legatos ad dirimendum bellum, Philippum inter et Aetolos, 27, 30. donantur agro, 38, 39.
- Cia**, 31, 15.
- Ciani**, 31, 31. 33, 30.
- Cibyra**, oppidum, 38, 14.
- Cibyrate**, populi, 45, 25.
- C. Cicereius** Africani, cuius scriba fuerat, filio ad praeturam consequendam adjumento est, 41, 26. fit praetor, 33. vincit Corsos, et in Sardiniam transit, 42, 7. de Corsis triumphat in monte Albano, 21.
- C. Cicereius**, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 26. *vid.* et 45, 17. eadem votam dedicat, 45, 15.
- Cicero**, *vid.* C. Claudius et Tullius.
- Q. Cicero**, Epit. 106.
- Cilicia**, 33, 19. Cilices maritimi, 38, 18.
- Cilnium** genus in Etruria praepotens, 10, 3.
- Cimbia**, locus non procul a Gadibus, 28, 37.
- Cimetra**, urbs, capta, 10, 15.
- Ciminiam** silvam penetrat exercitus Romanus, 9, 36.
- Ciminus** mons, 9, 37.
- Cincibilus**, Gallorum rex, legatos mittit Romam questum de crudelitate C. Cassii consulis, 43, 7.

- Cinnatus, *vid.* Quinctius.
 Cincia lex de donis et numeribus, 34, 4.
 Cincius, diligens veterum monumentorum auctor, 7, 3. *idem qui*
 L. Cincius Alimentus, captus ab Annibale, 21, 38. prætor, 26, 28. ei ad obtinendam Siciliam Cannenses milites dati, 28. in annum prorogatur imperium, 27, 7. legatus, 29.
 M. Cincius Alimentus, tribunus plebis, ad Scipionem mittitur, 29, 20.
 M. Cincius, præfectus Pisie, de Ligurum conscriptione ad senatum scribit, 34, 56.
 Cimbræ, Epit. 63. 68.
 Cimbricum bellum, Epit. 67. 68.
 Cinctus Gabinus, 5, 46. 8, 9.
 Cingilia, oppidum Vestinorum, capitur a Romanis, 8, 29.
 Cianna, *vid.* Cornelius, et Halvina.
 Circe, Dea, a qua oriundus Octavius Mamilius Tusculanus, 1, 49.
 Cirociti, 1, 56. 2, 39. colones Romanos inde expellit Marcus Cornelianus, et urbem Volscis tradit, *ibid.* *vid.* et 27, 9. 29, 15. de Cirociis, quod pecuniam militesque Romanis negarant, senatusconsultum, *ibid.*
 Cirocienses moliantur defectionem, 6, 12. et 21.
 Cirpene ludicrum, 44, 9.
 Circensium ludorum creascens magnificentia, 44, 18.
 Circus Apollinaris, 3, 68.
 — Flaminius, 3, 54. 27, 21. in eo ara Neptuni, 28, 11.
 — Maritimus apud Hernicos, 9, 42.
 — Maximus, a Tarquinio Prisco edificatus, 1, 35. fores in eo facit Tarquinius Superbus, 56. in eo factus fornix de manubis, et fornici imposita signa aurata, 23, 27. signa in eo, cum columbis, quibus superstabant, evertit atrox tempestas, 40, 2.
 in Ciroco carceres quando primum statuti, 2, 20. ora, 41, 32. in eo ludi per quadrirem facti, 30, 27. Circo inundato, ludi Apollinæ extra portam Collinam parati, 30, 38.
 Cirrha, 42, 15.
 Ciria, 29, 32. caput regni Syphacis, 30, 12. se dedit Masinise, *ibid.* eam Masinisen donat Scipio, 44. obsessa, Epit. 64.
 Cistophori nummi, 37, 46. 39, 7.
 Circumpadani campi, 21, 35.
 Ciria, caput regni Syphacis, Romanis deditur, 30, 12.
 Cisalpinæ Gallia, *vid.* Gallia, et Galli.
 Cithæronis saltus, 31, 26.
 Citium, Macedoniæ oppidum, 42, 51.
 Citius, mens, 43, 23.
 Civica corona, *vid.* Corona.
 Cives novi censi, 8, 17.
 Civium Romanorum in centurias distributio, 1, 43. numerus tempore Servii Tullii, 44.
 Civile jus, in penetralibus pontificum repositum, C. Flavius Cn. filius, scriba, evulgat, 9, 46.
 Civismarus, regales Gallorum, cadit in prælio, 24, 42.
 Civitas in duas partes discedit, 9, 46.
 Civitatis forma mutatur, a consulibus ad decemvires translate imperio, 3, 32.
 Cius, urbs, funditus eversa, 32, 33. et 34.
 Clamor in prælio, 8, 16. et 38. 25, 21. et 41. 30, 34.
 Clamor initio pugne, index eventus, 4, 37.
 Clamptia, in Bruttis, capitur a Romanis, 29, 28. 30, 19.
 Clarigatio, 8, 14.
 Classico milites ad concionem convocati, 7, 36. 8, 7. et 32.
 Classis Achorum, 35, 26.
 — Attali, 32, 16.
 — Græcorum, ad Italiam litora appulsa, 10, 2.
 — Nabidis, 35, 26.
 — Punica, 21, 22. vastat Sardiniam, 27, 6. vincitur a Romana, 29. et 28, 4.
 — Rhodiorum, 32, 16.
 — Romanorum, 9, 30. et 38. classis die quadragesimo quinto, quam ex silvis materia detracta erat, in aquam deducitur, 29, 45. proficiscitur, duce Scipione, in Africam, 29, 25. et 26.
 Classibus pugnatum ad Fidenas, 4, 84.
 Classium a Servio Tullio instituta distinctio, 1, 43. 4, 4.
 Clastidium, vicus, proditur Pœnis, 21, 48. fuit horreum Pœnis, *ibid.* se dedit Romanis, 32, 29. incenditur, 31.
 Claudia Quinta, matrona, ab sacerdotibus Idæam Matrem accipit, 29, 14. ejus pudicitia, *ibid.*
 Claudia gens omnia, cur, et quando sortidata, 6, 20. majestatis Patrum propugnatrix, 41. inimica plebi, 9, 34.
 Claudia tribus ab Ap. Claudio appellata, 2, 16.
 Claudiana castra, 23, 31. 39. et 48. 25, 22.
 Claudius historicus, 8, 19. 9, 6. 32, 10. annales Acilianos ex Græco in Latinum vertit, 25, 39. 35, 14.
 Claudius Asellus pugnat cum Jubellio Taurca Campano, 23, 46. et 47.
 Ap. Claudius, magna clientium comitatus manu, ab Regille Romam transfusus

- git, 2, 16. iis datur civitas et trans Anienem ager, *ibid.* inter Patres legitur, *ibid.* consul, 21. in ejus consulatu turbæ, 28. et *seqq.* ejus sententia de dictatore creando, 29. et 30. auctor est dissolvendæ potestatis tribunitiæ per intercessionem, 44.
- Ap. Claudius consul, infectus plebi, 2, 56. atrox ejus certamen adversus tribunos de magistratibus plebeiis, tributis comitiis creandis, *ibid.* mittitur in Volscos, 58. exercitum nequidquam domare tentat, *ibid.* vinci volunt ejus milites, 59. in exercitum animadvertit, *ibid.* ei dies dicitur, 61. moritur, *ibid.*
- Ap. Claudius creatur decemvir, 3, 33. ejus ambitio, 35. violentia, 36. libido, 44. foro pellitur, 49. abdicat decemviratum, 54. ei dies dicitur, 56. ducitur in carcerem, 57. sibi necem consciscit, 58.
- Ap. Claudius, filius decemviri, tribunus militum, 4, 35. a collegis linquitur præfectus urbis, 36.
- Ap. Claudius, nepos decemviri, avitum consilium de intercessoribus parandis refert, 4, 48. tribunus militum consulari potestate, 5, 1. ejus oratio pro hibernaculis ad Veios, 3. et *seqq.* ejus sententia de præda Veiorum, 20.
- Ap. Claudius, nepos decemviri, dissuadet legem de consulatu plebeio, 6, 40. dictator, 7, 6. consul, in ipso apparatu belli moritur, 25.
- Ap. Claudius, censor, 9, 29. post abdicationem collegæ, solus censuram gerens, viam munit, et aquam in urbem ducit, *ibid.* eo auctore, Potitia gens sacra Herculis edocet: ervos publicos, et exstinguitur, *ibid.* ejus concertatio cum P. Sempronio, tribuno plebis, de censura, 33. et 34. fit consul, 42. dissuadet legem de pontificibus et anguribus plebeiis, 10, 7. interrex, 11. creatur consul iterum, 15. male rem gerit, 18. in medio pugne discrimine templum vocet Bellonæ, 19. vincit Samnites et Tuscos, *ibid.* prætor, 22. ejus res gestæ adversus Samnites, 31.
- Ap. Claudius Pulcher, tribunus militum, 22, 53. prætor, 23, 24. Siciliam sortitur, 30. leætos mittit ad Hieronymum, 24, 6. Romam ad petendum consulatum mittitur a Marcello, 39. consul, 25, 2. et 3. obsidet Capuam, 22. vulneratur, 26, 6. moritur sub deditionem Capuæ, 16.
- Ap. Claudius, tribunus militum, 32, 35. mittitur Romam, 36. legatus, 34, 50. ad præsidium Larissæ mittitur, 36, 10. ejus arte ab obsidione Larissæ deterretur Antiochus, *ibid.* præest parti castrorum in obsidione Heracleæ, 22. præmittitur ad occupanda juga Cæta, 30. prætor, sortitur Tarentum, 38, 42. consul, 39, 23. credit Ingaunos, Ligures, 32. vi Claudiana fratrem ad consulatum evehit, *ibid.* princeps legationis in Græciam, 33. ejus legationis gesta, 34—37. legatus missus ad Etoles, 41, 30.
- Ap. Claudius Nero, prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 33, 42. et 43. 34, 10. legatus, 37, 55.
- Ap. Claudius Cætho, adilis curulis, 40, 59. prætor, 41, 22. credit Celtiberos, 31. ovans ingreditur urbem, 33. legatus ad Thessalos eorum discordias componit, 42, 5. legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, redit, 25. a consule Hostilio mittitur in Illyricum, 43, 11. creditur ab Uscaensibus, 12.
- C. Claudius Ap. F. consul, 3, 15. petens decemviratum repulsam patitur, 35. ejus oratio ad Appium decemvirum, 40. orat populum pro Appio reo, 58. censet arma capienda adversus tribunos, 4, 6.
- C. Claudius Cicero, tribunus plebis, Romillio consuli diem dicit, 3, 31.
- C. Claudius Regillensis, dictator, et
- C. Claudius Hortator, magister equitum, vitio creati, abdicant se magistratu, 8, 15.
- C. Claudius Appii F. Cætho, interrex, 22, 34. dictator, 25, 2.
- C. Claudius, flamen Dialis, 26, 23. quod exa perperam dederat, abiit flaminio, *ibid.*
- C. Claudius Nero, graviter a Marcello consule increpitus, 24, 17. prætor, 25, 2. provinciam sortitur Suessulam, 3. ab Suessula excitur Capuam, 22. mittitur in Hispaniam, 26, 17. delatitur ab Asdrubale, *ibid.* legatus, 27, 14. consul, 34. cum Annibale non semel congreditur, 41. et 42. relicto Annibale, ad Asdrubalem properat, 43. ad milites orationem habet, 45. devicto Asdrubale, ad Annibalem revertitur, 50. caput Asdrubalis ante stationes hostium projici jubet, 51. redit ad urbem, 28, 9. equo triumphat sine militibus, *ibid.* censor, 29, 37. ejus intempestiva severitatis jactatio, *ibid.*
- C. Claudius Nero, legatus ad Ptolemæum, 31, 2.
- C. Claudius Cætho cum copiis mittitur ad auxilium Athenarum, a Macedonibus obsessorum, 31, 14.
- C. Claudius Ap. F. Pulcher, angur in

- Q. Fabii Maximi** locum lectus, 33, 44. prætor, 40, 37. consul in Istriam præcepe discedit, 41, 12—14. exercitum offendit, et Romam redit, *ibid.* redux obsidet Nesartium, et capit, 15. Istriam pacat, *ibid.* legiones in Ligures transducit, 16. vincit Ligures, *ibid.* triumphat, 17. ei in annum prorogatum imperium, 18. recipit Mutinam a Liguribus, 20. consularis, fit tribunus militum, 42, 49. creatur censor, 43, 16. edictum ejus et collegæ de delectu, *ibid.* reus ad populum, ægre absolvitur, 18. censum agit, 44, 16, 45, 15. legatus in Macedoniam, 45, 17. moritur, 44.
- C. Claudius Asellus**, prætor, 41, 26.
- M. Claudius**, Ap. Claudii decemviri cliens, assertit Virginiam in servitutum, 3, 44. abijt exsulatum, 56.
- M. Claudius**, tribunus plebis, 43, 16.
- M. Claudius**, dux in exercitu Marci in Macedonia, 44, 3.
- P. Claudius**, præfectus socium, 27, 41.
- P. Claudius** cum parte copiarum mittitur a T. Quinto, 33, 29.
- P. Claudius**, tribunus militum de legione secunda, cadit in prælio cum Boiis, 33, 36.
- P. Claudius Pulcher**, edilis curulis, 38, 35. creatus prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, *ibid.* consul, 39, 32. triumvir colonie deducendæ, 40, 29.
- Q. Claudius**, tribunus plebis, 21, 63.
- Q. Claudius Flamen**, prætor creatur, 27, 21. sortitur provinciam Tarentum, 22. proprætor, 43, 28, 10.
- Ti. Claudius Asellus**, tribunus militum, 27, 41. prætor creatus, sortitur Sardiniam, 28, 10.
- Ti. Claudius Asellus**, edilis plebis, 23, 11.
- Ti. Claudius Nero**, creatur prætor, 29, 11. sortitur Sardiniam, 13. consul, 30, 26. Africam provinciam cupit, 27. privatus classem, tempestate vexatam, reducit Romam, 39.
- Ti. Claudius Nero**, prætor creatus, sortitur Sardiniam, 40, 18.
- Ti. Claudius Nero**, prætor, 40, 59. sortitur jurisdictionem peregrinam, 41, 2. paludatus Pisas in provinciam proficiscitur, 9. ei prorogatur imperium, 18. legatus in Asiam, 42, 19, et 45.
- Ti. Claudius Nero**, prætor, 46, 14. Siciliam sortitur, 16.
- Claudius Marcellus**, *vid.* Marcellus.
- Clasialis**, fluvius, 44, 31.
- Clausus**, *vid.* Atta Clausus.
- Claves** portarum urbis et arcis a præfecto Romano repossunt frustra Ennenses, 24, 37.
- Clavibus** portarum Arretii amissis Romani novas omnibus portis impenunt, 27, 24.
- Clavus** fixus dextro lateri ædis Jovis Optimi Maximi, 7, 8. index numerorum Volsiniis fuit, *ibid.* clavi figendi solemne a consulibus ad dictatores translatum, *ibid.* clavus ab dictatore fixus pestilentie sedandæ causa, 7, 8, 9, 28. in secessionibus, ad revocandas ad sanitatem civium mentes, 8, 18. clavi figendi causa dictator dictus L. Manlius, 7, 8. et Cn. Quintilius, 8, 18.
- Clavorum** in scandendo per abrupta usus, 28, 20.
- Clavi** lati, *vid.* Lati clavi.
- Clasomeniis** immunitas concessa, 68, 39.
- Cleomedon**, legatus Philippi, 32, 21.
- Cleomenes**, primus tyrannus Lacedæmone, 34, 26.
- Cleon** servorum dux, Epit. 56.
- Cleonæ**, oppidum, 33, 14. et 15. 34, 25.
- Cleonæum** agrum depopulantur copie Philippi, 33, 14.
- Cleonymus**, dux Lacedæmoniorum, classem appellit ad Italiæ litora, et Thuriarum urbem capit, 10, 2. Patavinus agros diripit, *ibid.* caditur a Patavinis, *ibid.*
- Cleopatra**, uxor Alexandri, Epiri regis, 3, 24.
- Cleopatra**, Ægypti regina, donatur a Romanis palla picta cum amiculo purpureo, 27, 4.
- Cleopatra**, Ægypti regina, legatos Romanos mittit de Antiocho ex Græcia pulso, 37, 3.
- Cleopatra**, soror Ptolemæorum Philometoris et Evergetæ, 44, 19, 45, 13. *vid.* et Epit. 60.
- Cleopatra** ab Antonio amatur, Epit. 130. mortem sibi conciscit, 133.
- Cleoptolemi** Chalcidensis filiam ducit Antiochus, 36, 11.
- Clevas**, dux Persæ, 43, 23. et 25.
- Clipeus**, *vid.* Clypeus.
- Clitæ**, 44, 11.
- Clitore**, in Arcadia, datum legatis Romanis concilium, 39, 35.
- Clivus** Capitolinus silico stratus, 41, 32.
- Clivus Publicius**, 27, 37. ad solum exuritur, 30, 26.
- Virbius, vel Urbis, 1, 48.
- Cloaca** maxima, a Tarquinio Superbo extracta, 1, 55. *vid.* et 5, 55.
- Cloacina**, 3, 48.
- Clodius Licinius**, rerum Romanarum scriptor, 29, 22.
- P. Clodius**, Epit. 103. 107. *vid.* et Claudius.

- Clælia virgo, una ex obsidibus, inter
 tela hostium Tiberim tranat, 2, 13.
 statua equestri donatur, *ibid.*
 Clælii, ex Albanis principibus in colle-
 gium Patrum lecti, 1, 30.
 Gracch. Clælius, Equorum dux, in La-
 vicanum agrum, inde in Tusculanum,
 populabundus venit, 3, 25. male ha-
 bet Romanos legatos, *ibid.* a dictatore
 L. Quintio Cincinnato vincitur, et
 capitur, 28.
 Clælius Tullus, legatus Romanus, jussu
 Tolumnii interficitur, 4, 17. ei in
 Rostris statua posita, *ibid.*
 P. Clælius tribunus militum consulari
 potestate, 6, 31.
 P. Clælius Siculus inauguratur rex sa-
 crificus, 40, 42.
 Q. Clælius, consul, 2, 21.
 Q. Clælius Siculus, censor factus, 6, 31.
 T. Clælius Siculus, inter primos tribu-
 nus militum consulari potestate, 4, 7.
 triumvir colonie deducendæ, 11.
 Clondicus, Bastarnarum dux, 40, 58.
 Clondicus, regulus Gallorum, a Perseo
 delusus, 44, 26. et 27.
 Cluiliæ fossæ, 1, 23. 2, 39.
 Cluilius, dux Volscorum, Ardeam obsi-
 det, 4, 9. vincitur a Romanis, 10.
 C. Cluilius Alba imperitat, 1, 22. ejus
 res gestæ, *ibid.* et 23. moritur, 23.
 Clunia, Epit. 92.
 Clupea, urbs, relinquitur a Romanis, 27,
 29. 29, 32.
 Clusini, a Gallis oppugnati, legatos a
 Romanis ad Gallos impetrant, 5, 35.
 Clusinatorum cum Gallis prælium, 36.
 cœduntur a Romanis, 10, 30. abietem
 in fabricandas naves, et frumenti
 magnum numerum pollicentur Scipio-
 ni, 28, 45.
 Clusium, Etruriæ oppidum, 5, 38.
 Clusium Camers, 10, 25.
 Cluvia urbs, capta a Samnitibus, recipi-
 tur a Romanis, 9, 31.
 Cluvia (Fancula), Campana mulier, quæ
 quondam corpore questum fecerat,
 captivæ Romanis clam alimenta sup-
 peditat, 26, 33. eidem bona et libertas
 restituantur, 34.
 C. Cluvius, legatus, 44, 40.
 C. Cluvius Saxula, creatur prætor, 41,
 22. prætor iterum, 38. sortitur juris-
 dictionem inter cives et peregrinos,
 42, 1.
 Sp. Cluvius creatur prætor, 42, 9. sorti-
 tur Sardiniam, 10.
 Clypea inaurata, in fastigio ædis Jovis
 ab ædilibus posita, 35, 10. *vid.* et 36,
 41. ærata, 38, 35.
 Clypeus Marcus, 25, 39.
 —argenteus, centum triginta octo pon-
- do, cum imagine Bæneî Aedæbalis,
 captus, *ibid.*
 Clypeis olim Romani uti, postquam sti-
 pendiarii facti sunt, acuta pro clypeis
 fecere, 8, 8.
 —usi Macedones, 9, 19.
 Clypeati, 38, 15. 44, 41.
 Clytus, prætor Acarnanum, deficit a
 Romanis, 36, 11.
 Cnidus, urbs Carie, 37, 16.
 Cobulatus, annis, 38, 15.
 Hor. Cocles, *vid.* Horatius.
 Codrio, oppidum munitum, deditur Ro-
 manis, 31, 27.
 Coela, Eubœicus sinus, 31, 47.
 Coela Theasalis, 32, 4.
 Coele Syria, 33, 19. 42, 29. 45, 11.
 Cœletæ, Thraciæ populi, 38, 40.
 Cœlius, scriptor antiquus, 21, 38. 22,
 31. 23, 6. 26, 11. 27, 27. 28, 46. 29,
 27.
 L. Cœlius legatus, Illyrico præest, 42,
 23.
 Cœlius mons, 2, 11. additur urbi Romæ,
 1, 39. eam sedem Tullius regis capit,
ibid. datur Albanis, 38.
 Cœlum velut magno hiatu findi visum,
vid. Prodigium.
 Cohors sexcentorum hominum, 28, 45.
 Cohortes quadringenariæ, 7, 7. 10, 40.
 Cohortes alares, 10, 40.
 —subsidiariæ, 9, 27.
 Cohors cetrata, 31, 36. 33, 46.
 Cohors exsulum Romanorum, 2, 19.
 Cohortes Cumanae, 2, 14.
 Cohors Cremonensis, 44, 40.
 —Firmanæ, *ibid.*
 —Lucana, 10, 33.
 —Marrucina, 44, 40.
 —Marsorum, 33, 36.
 —Peligna, 25, 14. 44, 40.
 —Placentina, 41, 5.
 —Suessana, 10, 33.
 —Vestina, 44, 40.
 Cohors puerorum regiorum, apud Mac-
 donas, transit ad Romanos, 45, 6.
 Cohortibus, quæ signa amiserant hor-
 decum datum, 27, 13.
 Colcas, regulus duodetriginta oppidorum
 Hispaniæ ulterioris, 28, 13. cum eo
 decem et septem oppida consurgunt
 adversus Romanos, 33, 21.
 Collatia Sabinis adempta, 1, 38. formale
 deditionis, *ibid.*
 Collatians, *vid.* Tarquinius.
 Collegium mercatorum, 2, 27.
 Collegium ad ludos Capitolinos condi-
 tum, 5, 50. et 52.
 Collegium pontificum, 4, 44. *vid.* Pon-
 tifices.
 Collina porta, 2, 11. et 51. 3, 51. 7, 11.
 26, 10. 41, 13. ad Collinam portam

- virgines Vestales, stupri compertæ, viræ defossæ, 8, 18. 22, 57.
- Colonia Adria**, 27, 10.
- *Esernia*, *ibid.*
 - *Alba in Equia*, 10, 1. 27, 9.
 - *Antennæ*, 1, 11.
 - *Antium*, 3, 1. 8, 14. 27, 38, 36, 3.
 - *Anxur*, 8, 21.
 - *Aquileia*, 39, 55. 40, 34.
 - *Ardea*, 4, 11.
 - *Ariminum*, 27, 10.
 - *Beneventum*, *ibid.*
 - *Bononia*, 37, 57.
 - *Brundisium*, 27, 10.
 - *in Bruttios*, 34, 53.
 - *Buxentum*, 34, 45. 39, 23.
 - *Cales*, 8, 16. 27, 9.
 - *Carseoli*, 10, 3. et 13. 27, 9.
 - *Carteia*, 43, 3.
 - *Casinum*, 9, 28.
 - *Castrum novum*, 36, 3.
 - *Circæi*, 1, 56. 6, 31. 27, 9.
 - *Cora*, 2, 16. 37, 9.
 - *Cosa*, 27, 16.
 - *Cremona*, 37, 46.
 - *Croton*, 34, 45.
 - *Crustumeria*, 1, 11.
 - *Fidene*, 4, 17. et 30.
 - *Firmum*, 27, 10.
 - *Fregellæ*, 8, 22.
 - *Fruges*, 36, 3.
 - *Graviscæ*, 40, 39.
 - *Interamna*, 9, 28. 27, 9.
 - *Lavici*, 4, 47.
 - *Literum*, 34, 45.
 - *Luca*, 41, 17.
 - *Luceria*, 9, 26. 27, 10.
 - *Misturnæ*, 10, 21. 36, 3.
 - *Mutina*, 39, 55.
 - *Narnia*, 10, 10. 27, 9.
 - *Nepesæ*, 6, 21. 27, 9.
 - *Norba*, 2, 34. 7, 42. 27, 10.
 - *Ostia*, 1, 38. 27, 38. 36, 3.
 - *Parma*, 39, 55.
 - *Pisaurum*, 39, 44.
 - *Piacentia*, 27, 10. 37, 46.
 - *Pometia*, 2, 16.
 - *Pontis*, 9, 28. 27, 10.
 - *Pollentia*, 39, 44.
 - *Puteoli*, 34, 45.
 - *Pyrgi*, 36, 3.
 - *Salernum*, 34, 45.
 - *Saticula*, 27, 10.
 - *Satricum*, 6, 16. et 22. 7, 27.
 - *Saturnia*, 39, 55.
 - *Setia*, 6, 30. 7, 42. 27, 9.
 - *Signia*, 1, 56. 2, 21. 8, 3. 27, 10.
 - *Sinuessa*, 10, 21. 36, 3.
 - *Sipontum*, 34, 45. 39, 23.
 - *Sora*, 10, 1.
 - *Spoletium*, 27, 10.
 - *Succasa*, 9, 28. 27, 9.
- Colonia Sutriani**, 27, 9.
- *Tarracina*, *vid.* *Anxur*, 36, 3.
 - *Tempæ*, 34, 45.
 - *in Thurinum agrum*, 34, 53.
 - *Velitra*, 2, 31. et 34. 6, 21. 8, 3.
 - *Venusia*, 27, 10.
 - *Vibo*, 35, 40.
 - *Vitellia*, 5, 29.
 - *Valturnum*, 34, 45.
- Coloniæ Latine**, 34, 68.
- Coloniæ duodecim abnuunt**, se milites dare posse Romanis, 27, 9. alim in obsequio et fide manent, 10. rebellium coloniarum poena, 29, 15.
- Coloni maritimi**, sacrosanctam vacationem habentes, coguntur dare milites, præter Antiates et Ostienses, 27, 38. omnes coacti in classem, 26, 3.
- Colophon**, oppidum, oppugnatur ab Antiocho, 27, 26. ejus situs, *ibid.*
- Colophonii**, qui in Notio habitabant, immunitas concessa, 38, 39.
- Column**, loci nomen, 8, 23.
- Columna aenea insculptum fœdus cum Latinis**, 2, 38.
- Columna aurea solida in templo Junonis Lacinie**, 24, 3.
- Columna rostrata in Capitolio**, bello Punico priore posita ab M. Fulvio consule, ad imum fulmine discussa, 42, 20.
- Columnæ Herculiæ**, 21, 43. 23, 6.
- Columnæ politæ albo**, 40, 51.
- Combolomarus**, regulus Gallorum Troemorum, 38, 19.
- Combulteria**, urbs, 23, 39. 24, 30.
- Come Macra**, oppidum, 32, 13.
- Comensis ager**, 33, 36.
- Cominium**, a Carrilio captum, 10, 39. 40. et 43. diripitur et incenditur a militibus, 14.
- Cominium Ceritum**, 25, 14.
- Cominius**, præfectus turmæ equitum, 41, 3. ejus audacia, *ibid.*
- L. Cominius**, tribunus militum, 8, 30.
- Pontius Cominius**, *vid.* *Pontius*.
- Post. Cominius**, consul, 2, 18. iterum, 33.
- Comissandi mos a convivio**, 40, 9.
- Comitia centuriata**, 1. 60. iis creati consules, *ibid.* tribuni militum consulari potestate, 5, 52. prætor, 10, 22. proconsul, 26, 18. proditor, 22, 8. iisdem perlatis leges 19 tabularum, 3, 34. et aliæ leges, 3, 55. 8, 12. judicia perduellionis exercita, 6, 20. 26, 3. 43, 18. bellum jussum, 31, 7.
- Comitia centuriata habita in Campo Martio**, 1, 44. 6, 20. 31, 7. *vid.* *Centuria*.
- Comitia curiata rem militarem continent**, 5, 52. *vid.* et 9, 38. *vid.* *Curia*.

- Comitia tributa, 56. iis ut crearentur magistratus plebei, lex magna contentione perlata, *ibid.* et 57. ex iis Patres submoti, 60. iis quæ plebs iusserat, populum tenent, 3, 55. 8, 12. iis senatui potestas facta pacem cum Carthaginiensibus faciendi, 30, 43. pax iussa cum Philippo, 33, 25.
- Comitia edilibus et tribunis plebis creandis, sola per quinquennium habita, 6, 35.
- censoribus creandis, 7, 21.
 - consulibus, 1, 60. et *passim*.
 - curioni maximo creando, 27, 7.
 - decemviris creandis, 3, 33.
 - pontifici maximo creando, 25, 5.
 - prætoris, 10, 22.
 - quæstoris, 4, 54.
 - tribunis plebei creandis, 2, 33.
 - tribunis militum consulari potestate, 4, 6.
 - tribunis militum ad legiones, 7, 5.
- Comitia vitium de cælo turbat, 40, 42.
- Comitium, 6, 16. 34, 45. Comitium tectum, 27, 36.
- Commentarium Eumenis de apparatibus belli a Perseo factis, 42, 6.
- Commentarii Numæ Pompilii, editi iussu Anci Marci, 1, 32.
- pontificum, 4, 3. 6, 1.
 - Servii Tullii, 1, 60.
- Compedes Græciæ, Demetrias, Chalcis, Corinthus, 32, 37.
- Complega, oppidum Hispaniæ, 41, 3.
- Compsa, urbs, tradita Pæno, 23, 1. recepta a Romanis, 24, 30.
- Compsanus ager, in quo Jovis Vicilini templum, 24, 44.
- Comum, oppidum, capitur a Romanis 33, 36.
- Conciliabula, 25, 5. 39, 14.
- Conciliabula et nundinæ, 7, 15.
- Concilium Acarnanum, 33, 16.
- Achæorum, 28, 7. 32, 20.
 - Ætolorum, 31, 29. 33, 3. Panæto-licum, 31, 32. 35, 32.
 - Arcadum, 32, 3.
 - Bœotorum, 33, 2.
 - Etruscorum, 5, 17.
 - Latinorum populorum, 7, 25. 8, 3.
 - Magnetum, 35, 31.
 - Pylæicum, 31, 32.
 - Thessalorum, 36, 8. 42, 38.
- Concio apud Græcos in theatro habita, 33, 28.
- Conciones seditiosæ tribunorum plebis, 4, 35. et *alibi passim*
- Concordiæ ædes in arca Vulcani, 9, 46. alia in arce, 22, 33.
- ara, 24, 22. arca, 39, 56. 40, 19.
- Condylon, castellum inexpugnabile, 44, 6.
- Congentiatius, *Epit.* 61.
- Congii olei in vicos singulos dati, 23, 2.
- Conjurati, nondum milites, 45, 1. *vid.* et 22, 38.
- Conjuratio de regibus revocandis, 2, 3. et 4.
- in Hieronymum Syracensium regem, *vid.* Hieronymus.
- Conjuraciones, 7, 32. 33, 26. 39, 3.
- Conjuratio Acarnanum, non redituros se ex bello, nisi victores, 36, 25.
- Connubium Romulus novo populo petit, 1, 9. de Patrum et plebis connubio lex, 4, 1. 3. et 4.
- Connubia Latinis populis et commercia ademata, 8, 14.
- extra fines suos interdicta Macedoniis, 45, 29.
- Conscripti Patres unde dicti, 2, 1.
- Consentia, urbs, capitur ab Alexandro Epiroensi, 5, 24. *vid.* et 28, 30. 29, 33. 30, 19.
- Consentini, populi in Bruttis, redeunt in fidem Romanorum, 25, 1.
- Consentinum agrum depopulantur Romanis, 28, 11.
- Q. Considius, tribunus plebis, auctor legis agrariæ, diem dicit T. Menenius, 2, 52.
- Conualia, 1, 9.
- Consulatus ortus ex domo Junia, 2, 5.
- initus Kalendis Sextilibus, 3, 6.
 - Idibus Decembribus, 4, 37.
 - Idibus Martiis, 22, 1.
- ad Consulatum ex quæstura saltus, 32, 7. lex de ætate, ad consulatum et alios magistratus necessaria, 40, 44. lex, ne quis consulatum alioquin magistratum bis intra decem annos caperet, 7, 42. 10, 13.
- Consules primi Romæ creati, 1, 60.
- a Consulibus ad decemvires transfertur imperium, 3, 33.
- sublato decemviratu, reditur ad consules, 3, 54. et 55.
 - lex, a Canuleio lata, ut populo potestas esset, sive de plebe, sive de Patribus vellet, consules faciendi, 4. 1. sed resistentibus legi patriciis, eo decursum, ut tribuni militum pro consulibus crearentur, 6. et 7.
 - lex de consule uno plebeio perlata, 6, 35. et *segg.*
 - primus e plebe consul L. Sextius, 6, 42. 7, 1.
- Consulem alterum ex Latio creati, petunt Latini, 8, 4. et 5. *vid.* et 28, 6.
- Consules ambo de plebe, 23, 31. *vid.* et 42, 9.
- Consules ordinarii et suffecti, 41, 22.
- primi consules omnia jura et insignia regis potestatis habuere, 2, 1.

- unus tantum consul in urbe fasces habebat, *ibid.*
- lex de provocatione a consulibus ad populum, 2, 8. 3, 55. 10, 9.
- Consulibus minantur vincula tribuni plebis, ni senatui dicto audientes sint, 4, 26.
- Consules, magistratu se abdicare jussi, 5, 32. 8, 3.
- Consulis est dicere dictatorem, 4, 31. 22, 8.
- Consul sine lictoribus ad dictatorem venit, 22, 11.
- Consulis est, aut imperatoris, dedicare templum, 9, 46. *vid. et* 2, 27.
- Consules ante L. Postumium Albinum nulla in re oneri sociis aut sumtui fuerunt, 42, 1.
- Centenebra, oppidum Etruscum, vi captum a Romanis, 6, 4.
- Contrebia in Hispania, capta a Fulvio Flacco, 40, 33.
- Copais, palus, 33, 29.
- Coquus, quando primum Romae in pretio esse coepit, 39, 6.
- Cora, colonia, deficit ad Latinos, 2, 16.
- obsides dat Romanis, 22. negat consulibus pecuniam et milites, 27, 9.
- Coracesium, oppidum, ab Antiocho oppugnatur, 33, 20.
- Coranus ager, 8, 19.
- Corax, mons altissimus inter Callipolim et Naupactum, 36, 30. 37, 4.
- Corbio, Latii oppidum, capitur a Coriolano, 2, 39. expugnatur a Volscis, 3, 66.
- Corbio, in Hispania citeriore oppidum Suesetanorum, 39, 42.
- Corbis et Orsua, patruales fratres, de principatu civitatis ferro certant, 28, 21.
- Cercyra, insula et urbs, 26, 34. 31, 18. 22. et 44. 32, 6. 36, 26. et 42. 40, 42. 43, 37. 44, 1. 45, 2.
- Coreyris donantur lembi, de rege Gentio capti, 45, 48.
- Corinthus in Achaia, 27, 31. 31, 22. oppugnatur, 32, 23. redditur Achaeis, 33, 34. *vid. et* 34, 50. diruitur, Epit. 52.
- Corinthis arx et Isthmus, 45, 29.
- Corinthiacus sinus, 26, 26.
- Corinthus ager vastatur a classe Romana, 27, 31.
- Corinthus sinus, 28, 7. et 8. 44, 1.
- Coriotos, oppidum, obsident et capiunt Romani, 2, 33. adimit Romanis Coriolanus, 39.
- Coriolanus, *vid.* Marcius.
- Cormasa, urbs, 38, 15.
- Cornelia gens, 36, 10. 45, 41. tribus, 38, 36.
- Cornelia venefica, suomet ipsa epoto medicamento, interit, 8, 18.
- Cornelia, nupta Graccho, 38, 57.
- Cornelius Barbatas, pontifex maximus, 9, 46.
- A. Corne'ius, quaestor, diem dicit M. Volscio, 3, 24.
- A. Cornelius, pontifex maximus, 4, 27.
- A. Cornelius, tribunus militum consulari potestate, 6, 36. iterum, 42.
- A. Cornelius Arvina dictator creatur, 8, 38. proelio vincit Samnites, *ibid. et* 39. triumphat, *ibid.*
- A. Cornelius Arvina, facialis, Sp. Postumium et T. Veturium, ceterosque sponsores pacis Candinae, dedit Samnitibus, 9, 10.
- A. Cornelius Cossus, tribunus militum, occidit in proelio Lartem Tolumnium, Veientium regem, 4, 19. spolia opima regis interfecti in dictatoris triumpho gerit, 20. super ea re disputatio Livii, *ibid.* consul creatur, 30. tribunus militum consulari potestate, 31. magister equitum, *ibid.*
- A. Cornelius Cossus, dictator, 6, 11. adversus Volscos profisciscitur, 12. eosque vincit, 13. M. Manlium, seditionem molientem, in carcerem mittit, 16. triumphat, *ibid.*
- A. Cornelius Cossus, magister equitum, 7, 19. iterum, 26. creatur consul, 28. in Samnium profisciscitur, 32. ejus periculum, 34. vincit Samnites, 36. triumphat, 38. primus arma Samnio intulit, 10, 31.
- A. Cornelius Mammula, praetor in Sardinia, 23, 21. vovit ver sacrum, 33, 44.
- A. Cornelius Mammula, praetor, 35, 24. sortitur provinciam Bruttiae, 26, 2. praetor, 37, 2. et 4.
- C. Cornelius, tribunus militum consulari potestate, 6, 5.
- C. Cornelius Lentulus, 32, 2.
- C. Cornelius Cethegus, proconsul, vincit Hispanos, 31, 49. absens creatur aedilis curulis, 50. magno apparatu facit ludos Romanos, 32, 7. creatur consul, 27. profisciscitur in Galliam, 29. vincit Insupres, 30. eadem vovit Sospitem Junoni, *ibid.* triumphat, 33, 23. Amilcar ante ejus currum ductus, *ibid.* censor creatur, 34, 44. ludis Romanis, loca senatoria secernit a populo, *ibid.* lustrum condit, 36, 9.
- C. Cornelius Cethegus, legatus in Africam, 34, 62.
- Cn. Cornelius Blasio, praetor, 34, 42. sortitur Siciliam, 43.

Cn. Cornelius Cossus, tribunus militum, consulari potestate, 4, 49. iterum, 61.

Cn. Cornelius Cossus, consul, 4, 54. tribunus militum consulari potestate, 58. iterum, 5, 10. Capenam agrum vastat, 12. frater P. Licinii Calvi, *ibid.*

Cn. Cornelius Dolabella rex sacrorum inauguratur, 27, 36. ejus mors, 40, 42.

Cn. Cornelius Lentulus, tribunus militum, 22, 49. quæstor, æquo fere Marte pugnat cum Annibale, 25, 19. ædilis curulis, 29, 11. creatur consul, 30, 40. abit Africam provinciam, *ibid.* eo consule, pax cum Carthaginiensibus facta, 44. ei preconuli imperium in Hispania esse plebs jubet, 31, 50. ex senatusconsulto ovans urbem ingreditur, 32, 27.

Cn. Cornelius Merenda creatur prætor, 34, 42. sortitur Sardiniam, 43.

Cn. Cornelius Merula, legatus in decem ad res Asiæ componendas, 37, 55.

Cn. Cornelius Scipio Calvus, consul, cum classe et exercitu, adversus Asdrubalem mittitur in Hispaniam, 21, 38. ibi prospere rem gerit, 60. et 61. *vid. et* 22, 19—21. fratre adjuncto, communi deinde cum eo simul animo consilioque bellum administrat, 22. utriusque res gestæ, 23, 26—29. 43. et 49. 24, 41. 42. 48. et 49. cum tertia parte veteris exercitus Cn. Scipio, Celtiberis adjunctis, cum Asdrubale Barcino bellum gerit, 25, 32. eum deserunt Celtiberi, 33. recedit, 35. tumultum occupat, 36. eum aggreddiuntur Pœni, *ibid.* occiditur, ejusque exercitus cæditur, *ibid.* de ejus morte varis auctororum sententiam, *ibid.* ex ejus morte luctus Romæ et in Hispania, *ibid.*

Cn. Cornelius Scipio, pontifex, 32, 7.

Cn. Cornelius Scipio, prætor, sortitur Galliam, 41, 8.

Cn. *scilicet* L. Cornelius Scipio, Africanus filius, vix præturam, ope Cicerii competitoris, assecutus, sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 41, 26. senatu ejicitur a censoribus, 32.

Cn. Cornelius Scipio Hispallus, prætor, sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 40, 44. consul, 41, 18. in magistratu moritur, 20.

L. Cornelius Caudinus, ædilis curulis, 27, 21.

L. Cornelius Dolabella, duumvir navalis, 40, 42. *vid. et* 41, 5. contentio ejus cum pontifice maximo, 40, 42.

L. Cornelius Lentulus, consul, Remnitiibus, si quas se moverent, oppositus, 8, 22. dicit comitiorum causam dictatorum in castris, 23. suadet ad Candidum, ut a Pontio dictæ leges accipiantur, 9, 4.

L. Cornelius Lentulus, pontifex maximus, populum consulendum censet de vere sacro, 22, 10. moritur, 23, 2.

L. Cornelius Lentulus, decemvir sacrorum creatur, 25, 2. prætor sortitur Sardiniam, 41. legatus, 27, 14. moritur, 42, 10.

L. Cornelius Lentulus, Scipionis in Hispania successor, 28, 38. ejus res gestæ, 29, 2. et 3. ædilis curulis absens creatur, absens gerit honorem, 29, 11. ei prorogatur imperium in Hispania, 18. ex Hispania rediit, petit triumphum, 31, 20. ex senatusconsulto ovans urbem ingreditur, *ibid.* creatur consul, 49. *vid. et* 32, 7. 8. et 9.

L. Cornelius Lentulus Romam mittitur, nuncius victoriæ de Perseo, 44, 45. 45, 1.

L. Cornelius Malenginensis, consul, 8, 22. ejus res gestæ, *ibid. et* 23, 24. tuetur causam decemvirorum, in quibus frater ipse erat, 40.

L. Cornelius Merula, prætor, 32, 7. sortitur jurisdictionem urbanam, 8, 26. triumvir coloniarum deducendarum, 34, 45. consul, 54. inducit exercitum in Boiorum agrum, 35, 4. eos vincit prælio, 5. postulat supplicationem et triumphum, 8. nihil impetrat, *ibid.*

L. Cornelius Scipio, interrex, 7, 21. consul, 23.

L. Cornelius Scipio, consul, et ejus res gestæ, 10, 11. *vid. et* 25, 26.

L. Cornelius Scipio, frater P. Cornelii Scipionis, oppugnat et capit opulentissimam urbem Oringin, 28, 3. nuncius receptæ Hispaniæ Romam a fratre mittitur, 4. et 17. *vid. et* 30. 38. creatur prætor, 34, 64. sortitur Siciliam, 55.

consul, 26, 45.

ei Græcia decreta, 37, 1. paludatus ab urbe profisciscitur, 4. ei nominantur ad quinque millia voluntariorum, *ibid.* accipit exercitum M'. Acilii Glabrioris, 7. ei, per Macedoniam et Thraciam eunti, omnia parat Philippus, *ibid.* trajicit Hellespontum, 33. sacrificat Ilii Minervæ, 37. pergit ad Antiochum, 38. ejus acies, 39. fundit et fugat Antiochum, 43. capit ejus castra, *ibid.* pacem dat Antiocho, 45. vult se appellari Asiaticum, 58. triumphat, 59.

- discedet legem de pecunia regis Antiochi, 38, 54. damnatur peculatus, 55. ejus statua extra portam Capenam, 56. jubetur in carcerem duci, 58. defenditur a Nasione, *ibid.* liberatur a Graeco, 60.
- petit censuram, 39, 40. ei ademtus equus, 44.
- L. Cornelius Scipio, Africani filius, *vid. supra* Cn. *sive* L. Cornelius Scipio.
- L. Cornelius Scipio, quæstor, obviam mittitur Prusie, 45, 44.
- M. Cornelius Cethegus, in L. Cornelii Lentuli pontificis maximi locum, pontifex creatur, 25, 2. habet comitia pontifici maximo creando, 5. prætor, sortitur Apuliam, 41. Siciliæ res administrat, 26, 21. censor creatur, quam nondum consul fuisset, 27, 11. lustrum condit, 36. creatur consul, 29, 11. ei Etruria provincia obvenit, 13. continet Etruriam in officio, 36. proconsul Magonem vincit, 30, 18. moritur, 33, 42.
- M. Cornelius C. F. C. N. Cethegus, legatus, 48, 1. triumvir colonis Aquileiam deducendis, 19.
- M. Cornelius Cossus consul creatur, 4, 51.
- M. Cornelius Maluginensis, decemvir, 3, 35, 40. et 41.
- M. Cornelius Maluginensis, consul, 4, 21.
- M. Cornelius Maluginensis, suffectus in locum demortui censoris, 5, 31. *vid. et* 9, 34. tribunus militum consulari potestate, 6, 36. iterum, 42.
- M. Cornelius Scipio Maluginensis creatur prætor, 41, 18. sortitus Hispaniam alteriorem, provinciam ejurat, 19. notatur a censoribus, 32.
- M. Cornelius Mammula, legatus, 42, 6.
- P. Cornelius, tribunus militum consulari potestate, 6, 1. iterum, 11.
- P. Cornelius, oræ maritimæ præfectus, 9, 38.
- P. Cornelius Arvina consul creatur, 9, 42. censor, lustrum condit, 10, 47.
- P. Cornelius Asina, *vid.* P. Cornelius Scipio Asina.
- P. Cornelius Blasio, legatus, 43, 7. *vid. et* 45, 13.
- P. Cornelius Calpurnius, pontifex maximus creatus, quum sella curuli nondum sedisset, 25, 5.
- P. Cornelius Caudius, 26, 43.
- P. Cornelius Cethegus ædilis curulis, 39, 7. creatur prætor, 32. utramque in urbe jurisdictionem habet, 38. et 39. creatur consul, et Ligures provinciam sortitur, 40, 18. exercitum in Ligures Apenninos inducit, 37. nullo bello gesto triumphat, 38. decemvir agro dividendo, 42, 4.
- P. Cornelius Cossus, tribunus militum consulari potestate, 4, 49. iterum, 56. dictator, 57. vincit Velcos, castellumque ad lacum Fucinum expugnat, *ibid.* abdicat se magistratu, *ibid.* tertium tribunus militum consulari potestate, 58.
- P. Cornelius Cossus, tribunus militum consulari potestate, 5, 24. depopulatur Faliscum agrum, *ibid.*
- P. Cornelius Lentulus, prætor, 24, 9. Siciliam sortitur, 10. et 25, 6.
- P. Cornelius Lentulus prætor creatur, 29, 28. sortitur Sardiniam, 30, 1. inde naves cum comensu transmittit in Africam, 23. et 26.
- P. Cornelius Lentulus, legatus in Græciam, 42, 37. et 47.
- P. Cornelius Lentulus, illustris juvenis, cum P. Licinio consule, tribunus militum, in Macedoniam proficiscitur, 42, 49. ædilis curulis, 44, 18. legatus a Paulo Emilio ad Persas, 45, 4.
- P. Cornelius Maluginensis, tribunus militum consulari potestate, 4, 61. 5, 16.
- P. Cornelius Mammula, prætor, sortitur Siciliam, 40, 35.
- P. Cornelius Merenda, candidatus consulatus, 22, 35.
- P. Cornelius Rufinus, dictator vitio creatus, abdicat se magistratu, 9, 17.
- P. Cornelius Scapula consul creatur, 8, 22.
- P. Cornelius Scipio a dictatore Camillo magister equitum dicitur, 5, 19. tribunus militum consulari potestate creatur, 24. interrex creatur, 31. interrex iterum, 6, 1.
- P. Cornelius Scipio, primus ædilis curulis, 7, 1. magister equitum, 24.
- P. Cornelius Scipio, dictator, 9, 44.
- P. Cornelius Scipio Asina, interrex, 22, 34. omnes duces exercitusque tota ex Italia ad urbis præsidium revocandos censeat, 26, 8.
- P. Cornelius Scipio, consul, 21, 6. venit Massiliam, 26. cum Annibale congregi in Gallia cupiens, eum assequi non potest, 32. repetit Genuam, *ibid.* festinat ad Padum, 39. movet castra ad Ticinum amnem, *ibid.* ejus ad milites adhortatio, 40. vulneratur in pugna equestri ad Ticinum, 46. recedit ultra Padum, 47. cum sequitur Annibal, *ibid.* recedit ad Trebiam, 48. dissentit a collega, pugnare cupiente, 52. et 53.
- classe advehitur in Hispaniam, 22, 22. fratri conjungitur, *ibid. vid.* Cn. Cornelius Scipio Calvus.
- duas partes exercitus adversus Ma-

gonem ducit, 25, 28. lancea trajicitur pugnans, 34. ejus mors non magis Romam, quam in Hispania, defleat, 36. P. Cornelius P. F. Scipio patrem in pugna ad Ticinum presenti periculo eripit, 21, 46. in pugna ad Cannas tribenus militum de legione secunda, 22, 53. conjunctionem aliquot nobilium adolescentium de deserenda Italia disturbat, *ibid.*

ante annos fit adilis curulis, 26, 2. quatuor et viginti annos natus, creatur a populo proconsul in Hispaniam, 26, 18. ejus artes ad paranda sibi multitudinis obsequia, 19. milites adhortatur, 41. uno die Carthaginem novam capit, 42—46. bene habet obides Hispanos, 49. sponsam Allucii servat pudice, sponsoque reddit, 50.

res egregie gerit in Hispania, 27, 17. et 18. regium nomen, sibi ab Hispania delatum abnuvit, 19.

novæ ejus in Hispania victoriae, 28, 1—4. et 12—16. pellit Hispania Carthaginenses, *ibid.* ad Syphacem cum quinquere milibus duobus trajicit, 17. eodem lecto apud Syphacem cum Asdrubale accumbens cenat, 18. Asdrubalis de eo judicium, *ibid.* foedere cum Syphace icto, redit in Hispaniam, *ibid.* sumit pœnas de Illiturgitanis, Castulensibus, Astapensibus, 19—23. dum gravi morbo implicitus decumbit, seditio in castris ad Sucronem oritur, quam sanguine triginta quinque maxime noxiorum expiat, et placat, 24—29. Mandonium et Indibilem rebellantes vincit, 32—34. Masinissam, secum congressum, sibi et populo Romano conciliat, 35. Romam redit, et, tentata magis spe triumphi, quam petita pertinaciter, consul creatur, 38. Africa ei provincia destinatur, *ibid.* super ea re ejus et Fabii contrariæ orationes, 40—44. in Siciliam proficiscitur, 46.

trecentos juvenes Romanos deligit, quos Neulorum totidem armis et equis ornat, 29, 1. res Siciliæ componit, *ibid.* Locros advehitur, atque ibi Q. Pleminium legatum relinquit, 7. et 8. hinc crimina in Scipionem, 19. rebus, non verbis, se purgat, 22. profectio ejus in Africam, 24—27. ejus res gestæ, 28, 29. et 33—35.

victoriæ de Syphace et Asdrubale, 30, 3—9. oratio ejus ad Masinissam de Sophonisba, 14. cum Annibale in colloquium congreditur, 29—31. vincit Annibalem, 32—35. Carthaginem petit, 36. ad eum legati Carthaginenses, *ibid.* conditiones pacis a Scipione dictas, 37. jubetur a populo

pacem dare Carthaginensibus, 43. cur non exitio Carthaginis bellum fuerit, 44. Romam redit, triumphat, et Africani cognomen adesciscit, 45.

creatur censor, 32, 7.

parum ex dignitate populi Romani esse ducit, Annibalem pervicaci odio persequi, 33, 47.

consul iterum, 34, 42. princeps senatus lectus, 44. legatus mittitur in Africam, 62.

ejus cum Annibale colloquium, 35, 14.

se legatum cum fratre in Græciam iterum pollicetur, 37, 1. fornicem in Capitolio, cum signis septem auratis, duobus equis et marmorea duo labra ante fornicem, ponit, 3. ejus ad Præsiæ, Bithyniæ regem, literæ, quibus eum ad concilia pacis revocat, 25. P. Cornelius Scipio, quia Salus erat, disjunctus ab exercitu, 23. ejus filius apud Antiochum captivus, 34. Africani animum tentat legatus Antiochi, 36. responsum egeratium Africani, *ibid.* ejus filium remittit Antiochus 27. respondet legatis Antiochi, iisque præscribit conditiones pacis, 45.

princeps in senatu tertium legitur, 38, 28. accusatur a tribunis plebis, 50. se defendit sola commemoratione rerum gestarum, *ibid.* populum ab tribunis abducit secum in Capitolium, ad gratias Diis agendas pro egregie a se gesta republica, 51. in Litterinum concedit, 52. citatus absens, non adest, *ibid.* Græchi, tribuni plebis, decretum in gratiam Scipionis, *ibid.* Africani laudes, 53. mors, 54. de eo obscura historia, 56. ejus statua extra portam Capenam, *ibid.*

quo anno mortuus? 39, 52.

P. Cornelius Scipio, filius Africani, augur cooptatur in locum Albini, 40, 42.

P. Cornelius Scipio Africanus, filius naturalis L. Paulli, adoptione prioris Africani nepos, septimum decimum annum agens, in pugna, qua Persens victus est, effuse sequitur hostes, 44, 44. — tribunus militum provocatorem barbarum occidit, Epit. 48. Cos. Epit. 50. triumphat de Carthagine, Epit. 52. mortuus in cubiculo inventus, Epit. 59.

P. Cornelius Cn. F. Scipio, adolescens, nondum quæstorius, Romæ judicatur vir bonorum optimus, 29, 14. obviat it Matri Deum cum matronis, *ibid.* ad supplendum Venusinis colonorum numerum, triumvir creatur, 31, 49. adilis curulis, 33, 23. prætor, 34, 42. sortitur Hispaniam ulteriorem, 43. in

- Hispania multa secunda proelia facit, 35, 1. proprætor, vincit Lusitanos, *ibid.* petens consulatum, repulsam patitur, 10. consul creatur, 24. perfert rogationem de indicendo regi Antiocho bello, 36, 1. sortitur Italiam provinciam, 2. proficiscitur in Boios, 37. cedit Boies, 38. se dedunt Boii, *ibid.* Boios agri parte fere dimidia mulcat, 39. triumphat de Boiis, 40. defendit L. Scipionem, 38, 58. petit censuram, 39, 40. triumvir Aquileis colonie deducenda, 55, 40, 34. nominatur patronus ab Hispanis ceterioribus, 43, 2.
- P. Cornelius Scipio Nasica præsidium Macedonum ad Pythium iugo defecit, 44, 35. ejus cum L. Emilio Paulo colloquium, 36. mittitur Amphipolim, 46. Dalmatas domat, Epit. 48.
- P. Cornelius Sisenna, creatus prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 39, 45.
- P. Cornelius Sulla, prætor, 25, 2. sortitur jurisdictionem urbanam et peregrinam, 8. ludos Apollinares primus facit, 12. *vid.* et 15, 19, 22, et 41.
- P. Cornelius Sulla, prætor, 39, 6. sortitur Siciliam, 8.
- Ser. Cornelius, consul, 2, 41.
- Ser. Cornelius, flamen Quirinalis, pestilentia mortuus, 3, 32.
- Ser. Cornelius, consul, 10, 1.
- Ser. Cornelius, tribunus militum, 29, 2.
- Ser. Cornelius Lentulus, ædilis curulis, 28, 10.
- Ser. Cornelius Lentulus, legatus, 42, 37. prætor, 43, 13. sortitur Siciliam, 17.
- Ser. Cornilius Maluginensis tribunus militum consulari potestate, 5, 26. iterum, 6, 6. tertium, 18. quartum, 22. quintum, 27. sextum, 36. septimum, 38.
- Ser. Cornelius Maluginensis, magister equitum, 7, 9.
- Ser. Cornelius Sulla, prætor, sortitur Sardiniam, 41, 22. legatus in Macedoniam, 45, 17.
- Cornicen, *vid.* Ebutius, et Oppius.
- Cornicines et tibicines in centurias distributi a Servio, 1, 43.
- Corniculana captiva, qua natus Servius Tullius, 1, 39, 4, 3.
- Corniculis donati equites, 10, 44.
- Corniculum, oppidum, a Tarquinio Prisco captum, 1, 38.
- Q. Cornificius, Epit. 123.
- Cornus urbs, Sardinie caput, a T. Manlio occupatur, 23, 40.
- Corolamus, regulus Boiorum, cedit Romanos, 33, 36.
- Coronæ aureæ Jovi in Capitolium missæ, 2, 22, 3, 57. *vid.* et 4, 29, 7, 38, 39, 27, 36, 35, 36, 14, 48, 6, 44, 14, 45, 25. Coronis aureis donati milites, 7, 10, 26. et 37, 10, 44.
- Coronæ aureæ præferuntur in triumpho, 34, 52, 37, 58. et 59, 39, 5, 7, 29. et 42, 40, 16, 34. et 43, 45, 39.
- gestatæ a triumphantibus, 30, 15.
- in Coronam auream quindecim talenta oblata, 38, 14.
- Corona laurea, gestata sacrificantibus, 23, 11, 27, 37.
- civica, 6, 20, 10, 46.
- graminea obaidionalia, 7, 37.
- muralis, 6, 20, 10, 46.
- vallaris, 10, 46.
- Corona urbem oppugnare, aut capere, 7, 27, 23, 18, 43, 18.
- sub Corona venire, 2, 17, 4, 34, 9, 42.
- Coronatus populus ludos spectat, 10, 47, 25, 12.
- Coronatus ad omnia pulvinaria supplicat, 34, 55, 36, 37, 40, 37.
- Coronæ, oppidum, 33, 29.
- Coronæ, 42, 44. et 63. vexant Thebanos, 67. a Crasso consule crudeliter vexati, a senatu in integrum restituntur, 43, 4.
- Coroneum, vel Coronensem agrum depopulantur Romani, 36, 30.
- Corone, urbs, 39, 49.
- Corporibus humanis vesci Annibal docuit milites suos, 23, 5.
- Corragum, castellum, capitur, 31, 27.
- Corragus Macedo, 38, 13.
- Corragus, Eumenia præfectus, 42, 67.
- Corribilo, nobilis regulus Hispanus, vivus capitur, 35, 22.
- Corsica, insula, 22, 31, 30, 39.
- Cori deficiunt, 40, 19. ceduntur ab M. Pinario, prætore, 34. dant obsides, *ibid.* vincuntur a C. Cicereio, prætore, 42, 7. iis pax data, et exacta coru dæcena millia pondo, *ibid.* de iis triumphat in monte Albano C. Cicereius, 21.
- Cortona, urbs Etruriæ, 9, 37. *vid.* et 22, 4.
- Cortuosa, oppidum Etruscum, vi captum a Romanis, 6, 4.
- Corvus in M. Valerii, tribuni militum, singulari certamine cum Gallo pugnantia, concedit galea, 7, 26.
- Corvus nidam facit in sede Scæpitæ Junonis, *vid.* Prodigium.
- Corvus, vel Corvinus, *vid.* M. Valerius.
- Corycus, urbs Ciliciæ, 33, 20.
- Corycus, portus Ionie, 36, 43, 37, 8.
- Corycum, promontorium, 37, 12. et 13.
- Corylenus, oppidum, 37, 21.
- Cos. ab Accio Navio augure novacula diacissa, 1, 36.

- Cosani, ob servatam fidem a Romanis laudati, 27, 10. petant ut colonorum numerus cogatur, 32, 2. frustra, *ibid.*
 Cosa colonia aucta, 33, 24.
 Cosanus portus, 22, 11. 30, 39.
 Cosconius Samnites vincit, *Epit.* 75.
 M. Cosconius, tribunus militum, cadit in proelio cum Magone Pæne, 30, 18.
 Cœsura, *Epit.* 89.
 Costocus fugit cum Perseo, 44, 42.
 Cotta, *vid.* Aurelius.
 Cotto, nobilis Bastarna, 40, 57.
 Cotton, urbs, oppugnatur, 37, 21.
 Cotys, Senthæ filius, Odrysarum rex favet Perseo, 42, 29. 51. 57. et 67.
 Thrax genere solo, non moribus, 48, 4. *vid.* Bitis.
 Cous, civitas, 37, 16.
 Cranii, Cephallenia: populi, 38, 28.
 Cranon, urbs Thessalia: 36, 10. 42, 64. et 65.
 Cranonius ager, 42, 64.
 Crassus, *vid.* Licinius, et Papirius.
 M. Crassus bellum adversus Spartacum gerit, *Epit.* 97. occiditur, *Epit.* 106.
 sub Crate necari, 1, 51. 4, 50.
 Cratera aurea donum Apollini Delphos portata, 5, 25. et 28.
 Craterus, 35, 26.
 Creditori ne debitoris corpus obnoxium caset, lege cautum, 8, 28. *vid.* Es alienum, et Nexi.
 Crémaste Larissa, 31, 46.
 Cremera, fluvius, 2, 49.
 Cremona colonia deducta, atque inde Gallorum ira, 21, 25.
 Cremonam obsident Galli, 31, 10. ad Cremonam a L. Furio vincuntur Galli, 21. Cremonæ quod bello dirutam fuerat, restituit L. Valerius Flaccus, consul, 34, 22.
 Cremonensium fides in Romanos, 27, 10. legati queruntur, agrum suum ab accolis Gallis incurari, ac vastari, 28, 11. queruntur inopiam colonorum, 37, 46.
 Cremonensis cohors, 44, 40.
 Cremonis jugum, 21, 38.
 Crene, oppidum, 37, 21.
 Creptus eris ad territandos hostes, 26, 5. in defectu lunæ, *ibid.*
 Creta pluit, *vid.* Prodigium.
 Creta, insula, 34, 27. 37, 60.
 Cretenses, 24, 30. 35, 28. et 29. 37, 39. et 40. pediti Romano parum metuendi, 31, 39. captivos Romanos a Cretensibus frustra repetit Q. Fabius Labeo 37, 60. eorum dissidia, 41, 30. legatos Romam mittunt, pollicentes sagittarios, 45, 9.
 Cretenses sagittarii, 37, 41. 38, 21. 42, 35. 43, 9.
 Creusa, mater Ascanii, 1, 8.
 Creusa, Thespianum emporium, 36, 21. 42, 56. 44, 1.
 Crinibus matres strata: templa verrunt, 8, 7. 26, 9.
 Crispinus, *vid.* Quintus.
 Cristæ, 10, 39.
 Cristæ elephanterum, 37, 40.
 Cristatæ galeæ, 9, 40. 10, 38.
 Crito Berrus, legatus Philippi ad Annibalem, 28, 39.
 Critolans Achæorum dux, *Epit.* 52.
 Crix servorum dux, *Epit.* 95.
 Croton, urbs Græcia, 1, 18. capitur, excepta arce, a Bruttiis, 23, 30. *vid.* 24, 2. et 3. 29, 36. Crotonem colonia civium Romanorum deducta, 34, 45.
 Crotonienses deficiunt ad Pœnos post cladem ad Cannas, 22, 61. abeunt locros, 24, 3.
 Crotoniensis ager, 29, 36. 30, 19.
 Crustumium colonia deducta a Romulo, 1, 11. a Tarquinio Prisco capitur, 36.
 Crustumina tribus, 42, 34.
 Crustumini, populi, ad videndam Romam proficiunt, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. vincuntur, 11.
 Crustumini montibus Allia fluvius defluit, 5, 37.
 Crustuminus ager, 41, 13.
 Cruci adfigunt transfugas suos Romani, 30, 43. et servos principes conjurationis, 33, 36.
 Cuballum, Gallogræciæ castellum, 38, 18.
 Cuius amonior in femina suspectus, 4, 44.
 Cumæ, 2, 9. 4, 44. 9, 19. 23, 36. 41, 20. Cumas missi ad frumentum comparandum, 2, 9. et 34. Cumis moritur Tarquinius, 21. Cumas capiunt a Campanis, 4, 44. Cumas it obcesum Annibal, 23, 36. defenduntur a Graccho, *ibid.* a Cumis recedit Annibal, 37.
 Cumæ civitas sine suffragio data, 2, 14. Cumani unde originem trahant? 22. municipes, 23, 31. in Cumas Campanorum molitione, 35, 37. Cumani permisum publice Latine loqui, eorumque præconibus jus datum vendendi Latine, 40, 42.
 Cumæ cohortes, 2, 14.
 Cumæ aquæ, 41, 30.
 Cumani ager vastatur ab Annibale, 24, 13.
 Cuneus, 8, 10. 22, 47. Cuneus Macedonum, phalanx, 32, 17.
 Cuneo pugnant Hispani, 39, 51.
 Caniculi in obsidione, 4, 22. 5, 19. et

21. 22, 12. 26, 26. cuniculis deprehensis quomodo resistatur, 38, 7.
 Capressae simulacra Junonis, 27, 37.
 P. Caratius, tribunus plebis, accensat duos tribunos militum, 5, 11.
 Caria, pars populi. In Curias triginta populus a Romulo divisus, 1, 13.
 Curia Fancia, 2, 38. Curia comitia, 5, 52. 6, 41. Curia lex, 5, 48. 9, 38.
 Curia, locus in quo senatus habetur.
 Curia Hostilia, 1, 30. 5, 55. 22, 55.
 Curiatii, ex Albanis principibus in collegium Patrum lecti, 1, 30.
 Curiatorum et Horatiorum, trigeminorum fratrum, certamen, 1, 24. et 25. sepulchra Horatiorum et Curiatorum, *ibid.* Curiatorum spolia fixa eo loco, qui Fila Horatia appellatur, 26.
 P. Curiatius, consul, 3, 32. decemvir legibus scribendis, 32.
 Curio maximus, 3, 7. 27, 8. primus ex plebe maximus Curio, C. Manilius Vitulus, *ibid.*
 Curio, *vid.* Scribonius.
 C. Curio procos Dardanos domat, Epit. 95.
 C. Curio legatus Caesaris, a Juba caesus, Epit. 110.
 M^r. Curius, tribunus plebis, 32, 7.
 Currus. Ante currum triumphantis captivi ducti, 6, 4. *vid.* Triumphus.
 C. Curtius, consul, 4, 1. caput parum recte tabernaculum, 7.
 M. Curtius, juvenis bello egregius, eque insidens, armatus se in voraginem immittit, 7, 6.
 Mett. Curtius, *vid.* Mettius.
 Curtius lacus, 1, 13. 7, 6.
 Curulis magistratus, 5, 41. *vid.* et Magistratus.
 Curulis sella, 1, 8.
 Curules magistratus creari, toto quinquennio non patiuntur, tribuni plebis, 6, 35.
 Curules magistratus duos simul unus nec capere potest, nec gerere, 39, 39.
 Curules equi, 24, 18.
 Cusibi, oppidum Hispaniam, 35, 32.
 Cutilim, 26, 11.
 Cutina, oppidum Vestinorum, capitur a Romanis, 8, 29.
 Cyatidem, arcem Samaeorum, occupant Romani, 38, 29.
 Cythaeactes, *vid.* Selencus.
 Cyclades, insula, 34, 26. 36, 43. 44, 28. et 29. regio inter Cycladas est ventosissima, fretis alias majoribus, alias minoribus divisa, 36, 43.
 Cycliadas, praetor Achaeorum, 27, 31. Philippi postulationem eludit, 31, 25.
 trahens res ad Philippum, expellitur 31, 19. apud Philippum exsul, 32.
 Cydas, dux Gortyniorum Cretensium, jungit se Quintio, 33, 8.
 Cydas Cretensis, ex intimis Eumenis, 44, 24. per eum tractata inter Eumenem et Persea conditiones amicitiae, 13.
 Cydoniatae adversus Gortynios et Gnosios bellum gerunt, 37, 60. *vid.* et Epit. 98.
 Cytharabae, gymnasium trecentos passus ab Argis, 34, 26.
 Cyllene, 27, 32.
 Cyme, urbs, deficit ad Seleucum, 37, 11.
 Cymaei, 38, 39.
 Cymines oppidi potiuntur Aetoli, 32, 13.
 Cynosarges, templum Herculis, inest dicitur a Philippo, 31, 24.
 Cynosephale, tumuli, 32, 7. ibi magna pugna vincitur Philippus, 7—10. *vid.* et 16. et 36, 8.
 Cynus, emporium Opuntiorum, 28, 6.
 Cypara, urbs, capitur ab Antiocho, 26, 10.
 Cyphara, 32, 13.
 Cyprius vicus Romae, 1, 47.
 Cyprus, insula, 33, 41. Cyprum classe missa, Antiochus ea sibi cedi postulat, 45, 11. *vid.* et Epit. 59. 104.
 Cypselia, castellum, occupat Philippus, 31, 16. *vid.* et 38, 40.
 Cyrenae, urbs, 22, 10.
 Cyretim, urbs in Thessalia, capitur a Romanis, 31, 41. *vid.* et 36, 10. et 13. et 42, 53.
 Cyrtai funditores, 37, 40.
 Cyrtii, 42, 58.
 Cyrus, rex Persarum, 9, 17.
 Cysaeus, portus Erythraeorum, 36, 43.
 Cythnus, insula, 31, 15. et 45.
 Cysicus, urbs, 41, 25. Epit. 95.

D.

Dadala, castellum, 37, 22.
 Daba, populi, 36, 48.
 Daba, equites sagittarii, 37, 38. et 40.
 Dalmatae pop. Epit. 47. 62. 131. 132. 139.
 Dalmaticus, *vid.* L. Cecilius Metellus.
 Damarata, Damaratus, *vid.* Demarata, Demaratus.
 Damasippus, *vid.* L. Junius Brutus.
 L. Damasippus, praetor, nobilitatem trucidat, Epit. 86.
 Damippus Lacedaemonius, missus ab Syracusanis ad Philippum regem, 25, 23. capitur a Romanis, *ibid.* eum redimere studet Epicydes, *ibid.*

- Damiurgi, sive Demiurgi**, Achætorum magistratus, 32, 32. *vid. et* 38, 30.
- Damius**, prefectus classis Eumenis, 44, 28.
- Damocles**, Argivus adolescens, in libertatem Argos vindicare volens, occiditur, 34, 26.
- Damocritus**, prætor Ætolorum, Philippo adversus Romanos favet, 31, 32. legatus mittitur ab Ætolis ad Nabin, ut cum concitet ad bellum Romanum, 35, 12. ejus ad T. Quintium superbum responsum, 33. vivus traditur Romanis, 36, 24. conjicitur in Lautamias, 37, 3. se transfigit gladio, 46.
- Damoteles**, legatus Ætolorum, 38, 8.
- Danteletas** depopulantur Macedones, 39, 53. 40, 22.
- Daorsela**, populis Illyrici, immunitas data, 45, 26.
- Daphne**, 33, 49.
- Darda**, Epirotarum prætor, 39, 12.
- Dardanum**, urbs Asiæ, 37. 9, 37. donatur libertate, 38, 39.
- Dardani**, 26, 25. 40, 30. populantur Macedoniam, 27, 33. iis inferit bellum Philippus, 28, 8. pollicentur Romanis auxilia adversus Philippum, 31, 28. male mulctantur, 43. pugnant et cedunt confertim, *ibid.* ceduntur a Philippo, 33, 19. gens infestissima Macedoniæ, 40, 57. bellum eos inter et Bastarnas, 41, 28.
- Darius**, rex Persarum, mulieram ac spadonum agmen trahens, præda verius, quam hostis, 9, 17.
- Darsa**, urbs, 38, 15.
- Dasius Altinius Arpinus**, proditor, vincitur a Romanis, 34, 45. ejus familia comburitur ab Annibale, *ibid.*
- Dasius Brundisius** prodit Annibali Clastidium vicum, 21, 48.
- Dasius Salapies** princeps, favet Annibali, 26, 28. eum de proditione appellat Blasius, *ibid.*
- Dassarenses**, populi, 45, 26. *idem*, ut videtur, cum *Dassaretis*, qui mox sequuntur.
- Dassaretii**, populi, 27, 32. eorum fines populatur P. Sulpicius, 31, 33. Dassaretiorum Pirustis immunitas data, 45, 26.
- Dassaretiorum vici**, 27, 32. castella, 42, 36.
- Daulis**, urbs, 32, 18.
- Debitoris corpus** ne obnoxium esset creditoris, lege cautum, 3, 29. *vid. Æs alienum, et Nexi.*
- Decates**, Liguriæ populi, 47, 29. victi, se fidei permittunt Romanorum, 31.
- Decembris** Idibus consulatus initus, 4, 37. et census habitus, 44, 16.
- Decemviri legibus scribendis sine pactione creati**, 3, 32.
- decem tabulas legum ferunt, 3, 34.
- nevi creantur, 3, 35. horum impotentia et crudelitas, 36. *et* 37. alterum annum privati imperium retinent, 38.
- senatum per præconem in curiam vocant, *ibid.*
- delectum habent, 3, 41.
- coguntur se magistratu abdicare, 3, 54.
- Claudio et Oppio in carcere mortuis, ceteri in exilium mittuntur, eorumque bona publicantur, 3, 58.
- Decemviri sacrorum**, partim ex plebe, partim ex patriciis, 3, 37. *et* 42.
- inspiciant libros Sibyllinos, 7, 27.
- 21, 62. 22, 1. 36. *et* 57. 25, 12. 31, 12. 34, 56. 35, 9. 41, 26.
- majoribus hostiis sacrificant, 22, 1.
- Græco ritu sacra faciunt, 25, 12.
- supplicationem indicant, 40, 37.
- coronati laurea prætextatique, sequuntur Virgines in sacrificio Junonis, 27, 37.
- verba præeunt in voto concipiendo, 41, 26.
- Decemviri agris inter veteranos milites dividendis creati**, 31, 4.
- Decemviris qui nocuisset**, ejus caput Jovi sacrum, 3, 55.
- Decidius Saxa**, Epit. 127.
- Decima præda**, *vid. Præda.*
- C. Decimius Flavius**, tribunus militum, 27, 14. ejus insigne factum, *ibid.*
- C. Decimius Flavius**, prætor creatur, 39, 32. sortitur jurisdictionem urbanam, 38. moritur, 39.
- C. Decimius**, legatus, 49, 35. prætor, 48, 13. sortitur jurisdictionem peregrinam, 17. legatus ad finiendum inter Antiochum et Ptolemæum reges bellum, 44, 19. ejus apud Rhodios moderatio, 45, 10.
- L. Decimius**, legatus, 42, 37. captarum pecuniarum ab regibus Illyriorum suspicione infamis, 45.
- M. Decimius**, legatus, 42, 19.
- Num. Decimii Samnitis interventu restitutum prælium**, 22, 24.
- Decius Jubellius**, tribunus militum, 28, 28.
- Decius Magius**, *vid. Magius.*
- M. Decius**, tribunus plebis, 9, 30.
- P. Decius Mus**, quinquevir mensarius creatus, 7, 21. tribunus militum, 34. eximit ingenti periculo Romanas legiones, *ibid.* *et* 35. 36. donis militibus ornatus a consule, 37. dæmæ a militibus coronas obsidionales accipit, *ibid.* consul, 8, 3. ejus somnium, 6. ei

- immolanti parum laeta exta apparent, 9. se devovet pro populo Romano Quiritibusque, *ibid.* in mediis hostibus moritur, *ibid.* ejus corpus postero die inventum inter maximam hostium stragem, cooptum telis, 10. ei funus celebrat T. Manlius, consul, *ibid.*
- P. Decius Mus, consul, 9, 28. et 29. legatus, 40. consul iterum, 41. ejus in Etruria res bene gesta, *ibid.* magister equitum, 44. censor, 46.
- ejus oratio pro lege, de augendo numero sacerdotum, 10, 7. et 8. pontifex creatur, 9. tertium consul, 14. ejus res gesta, *ibid.* et 15. proconsul Samnitium exercitum expellit finibus, 16. tres urbes in Samnio capit, 17. *vid.* et 18. 20. quantum consul, 22. ejus contentio cum Fabio collega de provinciis, 24. cum eo ad bellum proficiscitur, 26. pro exercitu Romano se Diis Manibus devovet, 28. equum in Gallias concitans, interficitur, 29.
- P. Decius Subulo, triumphum deducendis Aquileiam colonis, 48, 19.
- P. Decius, legatus, 45, 3.
- Decumae duae frumenti exactae, 36, 2. *vid.* et 37, 2.
- Decumana porta castrorum, 3, 5, 10, 32. in Decurias decem distributi centum Patres post obitum Romuli, 1, 17.
- Decuriatus, sive descriptio equitum in decurias, 22, 28.
- Decurio equitum, 4, 38.
- Decursio exercitus, 26, 51. 29, 22. 35, 25. 40, 6.
- Dedicatio templi consulis est, aut impetratoris, 9, 46.
- Dedita urbs diripi non debet, 37, 32. *vid.* Fides.
- Dediti triumphati, ac venditi, 7, 27.
- Deditionis formula, 1, 37. 7, 31. *vid.* et 28, 34.
- Deiotarus, Gallograeciae regum, Epit. 94.
- Delectus, 2, 55. 3, 67. 4, 1. 31.
- impeditur, 4, 6. 6, 32.
- non ex toto passim populo habitus, 4, 46.
- juniorum a Camillo habitus, ita ut seniores quoque in verba sua juratos centuriaret, 6, 7.
- sine vacationibus habitus, 7, 28.
- voluntariorum, 9, 10.
- omnis generis hominum, 10, 31.
- servorum, 22, 57. 23, 14.
- facinorosorum, et judicatorum pecunias, 23, 14.
- difficulter habitus, 25, 5. 42, 32. 48, 16.
- de Delectu censorum edicta, 48, 16.
- de Delectibus, *vid.* porro 22, 37, et 38. 64, 11. 26, 35. 27, 38.
- Delium, urbe Boeotiae, 31, 45. et Apollinis templum, imminens mari, 35, 51. ejus templi religio, *ibid.*
- Delfi, umbilicus terrarum orbis, 38, 48. medius umbilicus Graeciae, 41, 28.
- Delphos petit Aemilius Paullus, 45, 27.
- Delfhos missi regis Tarquinii liberi, portentum canas, 1, 56. idem rursus factum, durante Velorum obsidione, 5, 15. et 16. *vid.* et 22, 57. 23, 11.
- legati, ad donum ex praeda portandum, missi, 5, 28. 28, 45.
- Delphicum oraculum, *vid.* Oraculum.
- Delubra Deorum, 8, 33. *vid.* Aedes, et Templum.
- Delus, insula, 33, 30. 36, 42. 44, 28. 45, 10. Delon aris insignibus et statuarum copia exornat Antiochus Epiphanes, 41, 25. ejus insulae templique sanctitas inviolatae praestat omnes, 44, 29.
- Demarata, filia Hieronis, uxor Andranodori, stimulat maritum ad retinendam tyrannidem, 24, 22. occiditur, 25.
- Demaratus Corinthius, Lucumonis pater, 1, 34.
- Demetrias, urbs Thessaliae ad mare, 27, 22. 28, 5. 7. et 8. 31, 24. 36, 20. 42, 67. 44, 12. 13. et 24. una e compedi-bus Graeciae, 32, 37. occupatur ab Aetolis, 35, 34. se dedit Philippo, 36, 33. *vid.* et 40, 24.
- Demetriacus sinus, 28, 6.
- Demetrium Phthiotidis, 28, 6.
- Demetrium, portus Samothraciae, 45, 6.
- Demetrius Pharius, 30, 27. ejus improbitate bellum cum Illyriis instauratum, 57. strenue se defendit, 59. praesens ejus in ancipiti discrimine consilium, 61. et 62. ad Philippum profugit, 62. ad eum deposcendum legati missi, 22, 33.
- Demetrius, Philippi Macedoniae regis pater, 31, 28.
- Demetrius, filius Philippi, 33, 18. obaes a patre datur Romanis, 30. ante currum triumphalem T. Quintii ducitur, 34, 52. patri redditur, 36, 35. remittitur a patre Romam ad purganda crimina, 39, 35. defendit patrem, 47. in ejus honorem senatus multa condonat Philippo, *ibid.* redit in Macedoniam, 53. ejus cum Perseo fratre majore comparatio, *ibid.* cum eodem discordia, *ibid.* prava Persei in Demetrium consilia, 40, 5. Demetrius fit suspectus Philippo, *ibid.* ludicri certaminis victor, 6. cum apud patrem accusat Perseus, 8. Demetrius aene oratione defendit, 12. meditatur fugam, 28. scit de Persei ad eum perdendum T. Quintii litterae,

- ibid.* et 24. iterum accusatus a fratre, jussu patris interficitur, *ibid.* ejus innocentiam Philippus agnoscit, 54. et 55. et desiderio multum angitur, 56.
- Demetrius, Seleuci filius, obses Romae, 41, 24.
- Demiurgi, *vid.* Daniurgi.
- Democrates, praefectus classis Tarentinae, 26, 39. *vid.* et 27, 15. fortiter pugnam cedit, 18.
- Denarius, nummus, 8, 11. denarii quando primum Romae cusi, 15, 6.
- Dentheleta, *vid.* Dantheleta.
- Desudaba, urbs Maedica, 44, 26.
- Desultorum, binos trahentium equos, dexteritas, 23, 29.
- Devovere licet consuli, dictatori, et praetori, non se, sed quem velit legionarium militem, 8, 10. si is non meretur, quid faciendum, *ibid.*
- Devovent se primores Romanorum, adventantibus Gallis, 5, 41. Decii, *vid.* supra Decius.
- Deuriopus, Paeoniae regio, 39, 52.
- Dezagoridas, proditurus Romanis urbem Gythium, interficitur a Gergopa, 34, 29.
- Dialis flamen, 1, 20. 26, 22. ei unam noctem extra urbem manere nefas, 5, 52. jure sacerdotii ingreditur senatum, 27, 8. jurare in leges non potest, 31, 50.
- Dialis apex, 6, 41.
- Diana Ephesia, 1, 48.
- Dianae aedes vota, 39, 2. dedicata, 40, 52.
- lucus, 27, 4.
- templum in Aventino, 1, 45.
- Abydi, 31, 17.
- Heracleum, 36, 22.
- Aulide, 45, 27.
- Dianae insignis magnitudinis bos immolatur, 1, 45. lectisternium ponitur, 5, 13. 22, 10. festum per triduum agitur Syracusis, 25, 23.
- Dianae Amarynthidis sacrum anniversarium Eretriae, 35, 39.
- Dianae, quam Tauropolon vocant, sanum Amphipoli, 44, 44.
- Dianium, 1, 46.
- Dionarchi Platensis rogatio, 33, 2.
- Dionarchus, 39, 10. Aetolorum legatus, mittitur ad Antiochum, ut eum concitet ad bellum Romanum, 35, 12. eum sibi dedi postulat M'. Acilius Glabrio, consul, 36, 28.
- Dictator primus quis, non satis constat, 2, 16.
- sine provocatione, 2, 29. 3, 20.
- belli causae dictus, 4, 26. 7, 9. et 11.
- Dictator clavi signandi causa, 7, 3. 8, 18.
- comitiorum causa, 8, 23. 9, 7. 25, 2.
- feriarum constituendarum causa, 7, 28.
- questionibus excreandis, 9, 26.
- primus de plebe, 7, 17.
- consulem ad se venire jubet sine lictoribus, 28, 11.
- Dictatoris edictum pro numine observatum, 8, 34.
- Dictatori nefas equo uti sine permissu populi, 23, 14.
- cum magistro equitum aequatum imperium, 22, 28.
- Dictatori maletam dictam quidam parum probabiliter scribere, 6, 38.
- a Dictatore provocatum ad populum, 8, 28.
- duo Dictatores tempore uno, 23, 22. et 23.
- Dictator sine magistro equitum, *ibid.*
- de Dictatore dicendo magna concertatio, 4, 56. 27, 5.
- Dictatura semestris, 8, 23. 9, 34.
- Dictynneum, locus prope Spartam, 34, 38.
- Didas, praefectus Paeoniae, prodit Perseo arcana consilia Demetrii, 40, 22. occidit Demetrium, 24. *vid.* et 42, 51. et 58.
- Didias, Epit. 70.
- Dies Aliensis unde dictus, 6, 1.
- Dies comitiales, 3, 11.
- festi profestique, 5, 25. 34, 3.
- nefasti fastique facti a Numa Pompilio, 1, 19.
- religiosi, 6, 1.
- Dii coelestes, inferi, 10, 28.
- Hospitalae, 39, 51.
- Indigetes, 8, 9.
- Manes, 8, 6. et 9. 10, 28.
- Penates, 1, 1.
- praesides urbis Romae, 3, 7.
- sociales, 3, 12.
- Dii non alii, nisi Romani, et more patrio, colendi, 4, 30. 35, 1.
- Deorum cultus ne mortis quidem metu desertus, 5, 46.
- Deorum evocandorum ex urbe hostili mos, 5, 21. e sede sua in aliam transferendorum ritus ac religio, 22.
- Deorum negligentia et contemptus aetate Livii, 3, 20. 10, 40.
- Diis templa in ipso discrimine vivendi mos, 10, 42. *et passim.*
- Sex. Digitius, socius navalis, post Carthaginem novam captam, certat de murali corona cum Q. Trebellio, 26, 48.
- Sex. Digitius, praetor, 34, 42. sortitur Hispaniam ceteriorem, 43. parum scite aut fortunate rem gerit in ea-

- dem Hispania, 35, 1. et 2. legatus 37, 4.
- Sex. Digitius, legatus in Macedoniam, 41, 27. ad frumentum classi exercituique cōmendum in Apuliam mittitur, 42, 27. tribunus militum, 43, 13.
- Dimalus expugnat L. Æmilium, 20, 59. *vid. et* 29, 12.
- Dinarchus, præfectus equitum gentis Ætolorum, 43, 24.
- Diniæ, urbs Phrygiæ, 38, 15.
- Dino, princeps Rhodiorum, 44, 33. *et* 29. deditur Romanis, 46, 22.
- Dinocrates, præfectus Philippi, fugit, 33, 18.
- Dinocrates, prætor Messeniorum, 39, 49.
- Dinomenes, custos corporis Hieronymi, in eam conjurat, et sociis ad eum interficiendum aperit viam, 24, 7. Syracusis prætor creatur, 23.
- Diocles, princeps Ætolorum, occupat Demetriadem, 35, 34.
- Diodorus, præfectus Amphipolis, 44, 44. ejus ars, *ibid.*
- Diomedes Argivi campi, 25, 12.
- Dionysius, Siciliae tyrannus, per dolum arcem Crotonis cepit, 24, 3. ejus vox, 22.
- Dionysodorus, legatus Attali, 32, 32.
- Diophanes, prætor Achæorum, leniter castigatur a T. Quintio legato, 36, 31. missus in auxilium Attalo, Syros ab obsidione Pergami abscedere cogit, 37, 20. *et* 21. legatus mittitur Romanis, 38, 22.
- Dioxippus Athenas defendit adversus Philippum, 31, 24.
- Dipylon Athenis, 31, 24.
- Diræ populi in Philippum a Diis exaudite, 40, 5.
- Disciplina militaris a T. Manlio sancita filii sanguine, 8, 7. defensa a Papirio dictatore, 34. *et* 35. jam inde ab initiis urbis tradita per manus, 9, 17.
- Discordia ordinum, venenum urbis Romæ, 3, 67.
- Diverbia, 7, 2.
- Divi Novensiles, 8, 9.
- Divitiæ habebantur dena millia gravissaris, 4, 45.
- Divitiæ corrumpere imperium Romanum, Præf. 34, 4. 89, 6.
- Dium, urbs Macedoniae, 26, 25. 33, 3. 42, 38. 44, 2. *et* 3. non magna, sed munita egregie, et exornata publicis locis et multitudine statuarum, 44, 7.
- Dodonæi Jovis sortes, 8, 24.
- Dolabella, *vid.* Cornelius. *vid. et* Epit. 113. 119. 121.
- Dolabra ad prouendum vallum, 9, 37. Dolabra refringendæ portæ, 28, 3.
- Doliche, oppidum deditum Perseo, 42, 53. *vid. et* 44, 2.
- Dolopes pronunciantur liberi, 33, 34. recipiuntur armis a Philippo, 36, 33. deficiunt ad Ætolos, 38, 3. a Perseo, Philippi filio, oppugnantur, 5. a Macedonibus devastantur, 8. totam gentem sub jus judiciumque suum cogit Perseus, 41, 27.
- Dolopia, 32, 13. 36, 83. 38, 8. 39, 26.
- Cn. Domitius, consul, 8, 17.
- C. *sive* *potius* Cn. Domitius, Cn. F. Calvinus, ædilis curulis, 10, 9.
- Cn. Domitius Ahenobarbus, ædilis plebis, 33, 42. creatur prætor, 34, 42. sortitur jurisdictionem urbanam, 43. creatur consul, 35, 10. *et* 20. ei se dedunt Boii, 22. *et* 40. proconsul, 36, 37.
- Cn. Domitius Ahenobarbus, oppido adulescens, in locum Q. Fulvii Flacci sufficitur pontifex, 42, 28. legatus in Macedoniam, 44, 18. rursum, 45, 17. *vid.* Epit. 62. 69.
- Dona militaria, *vid.* Miles.
- Legatis data, *vid.* Laucia, *et* Legatus.
- Donna, mons Thraciæ, 40, 56.
- Dorimachus, princeps Ætolorum, 26, 24.
- Doris, 28, 7. Doridis oppida, Tritonon et Drymas, capit Philippus, *ibid.*
- Doriacon, castellum, occupat Philippus, 31, 16.
- Dorulaeus, dux Boiorum, 34, 46.
- Dracadum, castellum frequens in Penestria, 43, 21.
- Drepanum, ab Drepanis atque Eryce detractus Amilcar, 28, 41.
- Dromades ante equitatum Antiochi, 37, 40.
- Dromos, campus ad Lacedæmonem, 34, 27.
- Druentia, amnis, 21, 31.
- Drusus, *vid.* Claudius, *et* Livius.
- Drymæ, oppidum Doridis, 28, 7.
- Drymusa, insula, 38, 39.
- Ducarius quidam, eques Insuber, C. Flaminium consulem lancea transigit, 22, 6.
- Cæso Duilius creatur decemvir, 3, 35.
- Cæso Duilius, consul, 8, 16. triumvir, colonie Ausonium Cales deducendæ, *ibid.*
- C. Duilius plebeiis, tribunus militum consulari potestate creatus, 5, 13.
- C. Duilius, quinquevir mensarius creatus, 7, 21.
- M. Duilius, tribunus plebis, 2, 58. diem dicit Ap. Claudio, 2, 61. plebi in certaminibus decemviralibus non inutilis, 3, 52—54. iterum tribunus plebis creatur in Aventino, 54. rogationem pertulit de consulibus creandis cum provocatione, *ibid.* ejus æquitas demit metum Patribus, 59. collegis, magistratum continuare cupientibus, resistit, 64.

M. Duilius, tribunus plebis, rogationem fert de uncario fœnore, 7, 16.
 Duodecim tabulæ, 3, 57. *vid.* Tabulæ.
 Duplicarii, 2, 59.
 Durnium, *sive potius* Burnium, oppidum, 44, 30.
 Duronia, urbs, 10, 39. expugnata a L. Papirio, consule, *ibid.*
 Duronia, mater P. Æbutii, 39, 9. filium Bacchis vult initiari, *ibid.*
 L. Durnius, creatus prætor, sortitur Apuliam, cui Istri adjecti, 40, 18.
 Duumviri judicant perduellionem, 1, 26. 6, 20.
 Duumviri sacris faciundis, librorum Sibyllinorum custodes, 3, 10. 5, 13. decendant ædem Martis, 6, 5. rogatio, ut præ duumviris sacris faciundis creentur decemviri, 6, 37.
 — ad ædem Junoni Monetæ faciundam, 7, 28.
 — navales, classis ornandæ reficiendæque causa, 9, 30. 40, 18. et 26. 41, 5.
 Duces, ob male rem gestam rei, 2, 52. 5, 11. et 12. 26, 2. et 3.
 Ducum Romanorum, circa Alexandri Magni tempora præstantissimorum, enumeratio, 9, 17.
 — clarissimorum trium uno anno parum dignus splendore vitæ exitus, 39, 52.
 Ducibus validior res Romana, quam exercitu, 2, 39.
 Dymæ, 27, 31. 32, 21. 38, 29.
 Dymæi abeunt e concilio Achæorum, in quo societas cum Romanis adversus Philippum inibatur, 32, 22.
 Dymæus ager, 27, 31.
 Dymenses funditores, 38, 29.
 Dyrrhachium, 29, 12. 31, 27. 42, 48.
 Dyrrhachini, 42, 48. auxiliantur Romanis adversus Gentium, 44, 30. donantur lembis, de Gentio rege captis, 45, 43.
 E.
 Eburones pop. Epit. 106. 107.
 Ebusus insula direpta, 22, 20.
 Ecetra, 4, 61. 6, 31.
 Ecetrauis Volcis datur ex senatusconsulto pax, et admittitur ager, 2, 25. desciscunt ad Æquos, 3, 4.
 Echecrates, pater Antigoni, 40, 54.
 Echedemus, princeps Acarnanum, 33, 16.
 Echedemus, Atheniensis legatus, 37, 7.
 Echinus, oppidum, 32, 33. 34, 23.
 Eclipsis solis, 22, 1. 30, 2. et 38. 37, 4. 38, 36.
 Eclipsis lunæ prædicta a C. Sulpicio Callo, tribuno militum, 44, 37.

Edesco, clarus inter Hispanos duces, venit ad P. Scipionem, 27, 17.
 Edessa, urbs Macedoniæ, 45 29.
 Edictum dictatoris, 2, 30. 8, 34.
 — consulum, 2, 24. 8, 6.
 Egeria, Dea, cum qua nocturnos congressus simulat Numa Pompilius, 1, 19.
 Egerii nomen ab inopia inditum filio Aruntis, 1, 34. is Collatæ in prædio relinquitur, 38. ejus filius Tarquinius Collatinus, *vid.* Tarquinius.
 Gell. Egnatius, dux Samnitium, auctor belli adversus Romanos, 10, 18. Umbros vocat ad defectionem, et Gallos ingenti pretio sollicitat, 21. cadit in pugna, 29.
 Elæa, 37, 18. 38, 40. 44, 28.
 Elæon campus, 43, 23.
 Elæus, oppidum, 31, 16. 27, 9.
 Elatia, urbs Phocidis, 28, 7.
 Elatia Thessaliæ, 42, 54.
 Elei cum Achæis pugnant, 27, 31. 32. et 38. eos, Olympiorum sollemne ludicrum parantes, aggredi vult Machanidas, 28, 7. a Romanis adscripti forederi, cum Philippo inito, 29, 12. veniunt Chalcidem ad Antiochum, auxilium petentes adversus Achæos, 36, 5. post fugam Antiochi Achæorum legatis lene dant responsum, 31.
 Elæus ager vastatur a Philippo, 27, 31. et 32.
 Elephantis turbant suorum aciem, 27, 14.
 — quonam modo Rhodanum trajecti, 21, 28.
 — quonam modo per invia traducti, 44, 5.
 — in ludis Circusibus adhibiti, 44, 18.
 Elephantorum frontalia, et cristæ, et tergo impositæ turres, 37, 40.
 Elephantis quando primum Romani usi, 31, 36.
 Elephantos fabrilis scalpro necare docuit Asdrubal, 27, 49.
 Eleusinem frustra tentat Philippus, 31, 25. et Philocles, unus ex Philippi præfectis, 26.
 Eleusis ad Alexandriam, 45, 12.
 Elidius Jupiter, *vid.* Jupiter.
 Elimeæ regio, 31, 40. 42, 53. 43, 23.
 Elimiotis, 45, 30.
 Elis, civitas, 27, 32. sentit cum Ætolis, 36, 31. Elin concilium indicit M. Fulvius consul, 38, 32.
 Elitovius, dux Cenomanorum, transcendit Alpes, 5, 35.
 Elva, *vid.* Æbutius.
 Elymæi, populi, 35, 48.
 Elymæ sagittarii, 37, 40.
 Emathia, 40, 3. 43, 9. 44, 44.
 Emporia, regio, 29, 25. et 38. 34, 62.

- Emporia**, urbs Græca, oriunda a Phocæa, 26, 19. *vid. et* 28, 42.
- Emporium** situs, 34, 9.
- Emporiis** appulit classem Cn. Scipio, 21, 60.
- Emporitani** Hispani se dedant Catoni consuli, 34, 16.
- Emporium** prope Placentiam, defensum a Romanis, 21, 57.
- Emporium** ad Tiberim, 35, 10. lapide stratum, stipitibusque septem, 41, 32.
- Empulm**, oppidum, captum a Romanis, 7, 18.
- Enipeus**, fluvius Macedoniæ, 44, 8. et 20.
- Etna**, urbs, a Romanis aut malo, aut necessario facinore relenta, 24, 39.
- Q. Ennius**, ejus de Q. Fabio Maximo dictum, 30, 26. status extra portam Capenam, 38, 56.
- Eordæa**, 31, 39. et 40. Eordææ aditus, 33, 8. *vid. et* 42, 53.
- Eordæi**, populi, 45, 30.
- Epanterii** montani, cum quibus bellum gerunt Inguani, 29, 46.
- Ephesus**, 1, 45. 33, 38. 36, 42. se dedit Romanis, 37, 45. attribuitur Eumeni, 38, 39.
- Epicadus** occiditur a Gentio, Illyriorum rege, 44, 30.
- Epicadus**, præfectus peditum Parthiorum in castris Anicii, 44, 30.
- Epicrates** Rhodius, 37, 13. et 15.
- Epicyles**, missus ab Annibale cum Hippocrate fratre legatus ad Hieronymum, 24, 6. et 23. Syracusis prætores ambo creantur, 27. bellum inter Syracusanos et Romanos concitare nitentur, 29. Syracusanum exercitum sibi conciliant, 30. et 31. occupant Syracusas, 32. Romanis superbe respondent, 33. Epicyles præest custodiam urbis, a Romanis obsessæ, 35. relinquit Syracusas, magna jam ex parte captas, 25, 27. trajicit in Africam, 26, 40.
- Epicyles**, cui Sindon cognomen, præfectus alterius Epicylidis, interficitur Syracusis, 25, 28.
- Epidaurus**, urbs nobilis templo Æsculapii, 10, 47. 45, 28.
- Epidius** Marullus, Epit. 116.
- Epipolis**, locus Syracusis, 25, 24.
- Epirota**. *vid.* Alexander, et Pyrrhus. de communi pace legatos ad Philippum mittunt, 29, 12. a Philippo adscripti foederi, cum Romanis inito, *ibid.* tentant pacem Philippum inter et Romanos frustra, 32, 10. non manent sincera fide in amicitia Romanorum, 36, 35. eorum legati ad M'. Acilium consulem, *ibid.* mittuntur Romam, *ibid.* septuaginta eorum urbe a Paulo
- Emilio** diripiendæ dantur militibus, 45, 34.
- Epirus**, 8, 24. 29, 12. 31, 7. et 18.
- Epiri** fauces, 32, 16.
- montes, 32, 13.
- Eposognatus**, regulus Gallorum, 32, 18.
- Epulones** triumviri quando primum creati, 33, 42. iis, ut pontificibus, datum jus togæ prætextæ habendæ, *ibid. vid. et* 40, 42.
- Epulum** Jovis ludorum causa, 25, 2. 27, 36. 29, 38. 30, 39. 31, 4. 32, 7.
- ludorum causa, 38, 42.
- in quo toto foro strata triclinia, 39, 46.
- Epuli** instructæ Romæ ante omnium domos, 3, 29. *vid. et* 25, 12.
- similiter et Beneventi, 24, 16.
- quando primum Romæ magno luxu apparatus, 39, 6.
- Equestria** spolia, 8, 7.
- Equestris** Fortunæ magnificum templum, 40, 40. 42, 8.
- Equestris** status, 9, 43. *vid.* Statua.
- Equitatus** Annibalis melior equitatu Romanorum, 21, 47.
- post amissam alam, quæ Salapiae erat, numquam deinde superior, 26, 38.
- Ætolorum longe optimus in Græcia, 33, 7.
- Numidarum descriptus, 35, 11.
- Thessalorum, 9, 19.
- Equites**, *vid.* Centuria Equitum. e publico iis emti aliquæ equi, 1, 45. quibus census equester erat, equus publicus nondum erat assignatus, equis suis merere incipiant, 6, 7. iis stipendium assignatum, *ibid.* triplex, 12. institutum a Fabio Rullo censere, ut Idibus Quintilibus transveherentur, 9, 46. gestant annulos aureos, 23, 12. principes juventutis, seminarium senatus, 42, 61.
- Equitibus**, ignominie causa, adempti a censoribus equi publici, 24, 18. 27, 11. 29, 37. 39, 44.
- Equites** alarii, 35, 5. 40, 40.
- extraordinarii, 42, 58.
- Galli in castris Kumenis, 44, 13.
- legionarii, 35, 5. 40, 40.
- treceni in singulas legiones, 8, 8.
- loricati, quos cataphractos vocant, 35, 48. 37, 40.
- sagittarii, 37, 38.
- ex equis desiliunt, et restitunt pugnam, 3, 62. 4, 38.
- pedestrem pugnam committant, 2, 20. 4, 24.
- detrahunt equis frenos, et per-rumpunt hostium agmen, 4, 33. 8, 30.

- Equites sexcenti obsides dantur Samnitibus, 9, 5. *liberantur*, 15.
 — ob rem bene gestam corniculis armillisque argenteis donantur, 10, 44. et phaleris, catellis ac fibulis, 39, 31.
 — in equos tuos velites singulos accipiunt, 26, 4.
 — in stationibus armati, frenatis equis, totum diem perstabant, 44, 33.
 Equitibus quantum dividerint imperatores triumphantes, 34, 46. et 52, 36, 40.
 — colonis Bononiam deductis septuagena jugera, ceteris quinquagena data, 37, 57.
 Equus publicus, 1, 43, 5, 7.
 Equo uti non licet dictatori sine permisso populi, 23, 14.
 Equi albi curram Camilli triumphantis trahunt, 5, 23.
 Equos binos trahentium desultorum mos, 23, 29.
 Equos phaleratos duos Masiniasse donant Romani, 30, 17. et regulis Gallorum, 43, 7.
 Equuleus Rente cum quinque pedibus natus. *vid.* Prodigium.
 Eretria Thessalie, 32, 13. et quidem in agro Phthiotico, 33, 6.
 Eretria Euboeæ oppugnatur, et capitur, 32, 16. libertatem a Romanis accipit, 33, 34.
 Eretum, 3, 26, 29, 38. et 42, 26, 11. et 23.
 Ergastulum, 2, 23, 7, 4.
 Ergavia, *sive* *potius* Ergavica, nobilis et potens civitas Hispaniæ, deditur Romanis, 40, 30.
 Erclinium, oppidum, 36, 13, 39, 25.
 Erigonus, fluvius ex Illyrico per Pæoniæ fluens, in Axium amnem editur, 31, 39, 39, 54.
 Eritium, oppidum Thessalie, 36, 13.
 Erisa, urbs, 38, 14.
 Eropoon, legatus Persæ ad Eumenem, 44, 24, 27. et 28.
 Eropos capit Lychnidum, 27, 32.
 Erycina, urbs. *vid.* Eryx.
 Erycinæ Veneri ædes vota, 22, 9. et 10. dedicata, 40, 34. *vid.* et Venus.
 Erythræ Ætolorum prope Eupalium, 28, 8.
 Erythræ Ioniæ, 37, 27. Erythrarum promontorium, 44, 28.
 Erythræ, 37, 12, 44, 28. Erythræa terra, 36, 45.
 Erythrææ triremes, 37, 11.
 Erythræi donantur agro, 38, 39.
 Eryx, mons et oppidum, capitur ab Amilcare, 21, 10. et 41, 28, 41.
 Esquilæ, 1, 44, 26, 10. in Esquilis cætus facit plebs, 2, 23.
 Esquilarius collis, 1, 48.
 Esquilina porta, 2, 11, 3, 66. et 68, 26, 10, 33, 26, 41, 13. ad Esquilinam portam exercitus indictus, 6, 22.
 Esquilina tribus, 45, 15. in eam conjecti libertini, *ibid.*
 Esseda Gallorum, 10, 28.
 Etesie, 37, 23.
 Ethiopia, urbs, 38, 2.
 Etleva, uxor Gentii Illyriorum regis, captiva ducitur Romam, 44, 32.
 Etovissa, urbs ad Iberum, 21, 22.
 Etritus, amicus Platoris, occiditur a Gentio, Illyriorum rege, 44, 30.
 Etruria vicina Romæ, 1, 23. et 30. perdomita a Q. Fabio, consule, 9, 41. rebellat, 10, 3. vastatur, 12, 30. et 37. meditatür defectionem, 27, 21. frenatur, 24.
 Etruriæ concilia, 4, 23, 6, 17, 10, 16.
 Etrusci obsident Romam, 2, 11. *vid.* Porsena. instantur bellum, 44. improbant regem, a Veientibus creatum, 5, 1. movent bellum adversus Romanos, 6, 2. obsident et capiunt Sutrium, 3. cæduntur, et captivi sub hasta venundantur, 4. parant bellum, 7, 17. vincuntur, *ibid.* et 9, 35. et *segg.* Inducias annuas impetrant, 9, 41. rebellant, et vincunt Romanos, 10, 3. funduntur, iisque induciæ biennii dantur, 4. et 5. paciscuntur tum Gallis adversus Romanos, 10, 18. afficiuntur clade, 30. *vid.* et Tusci.
 Etrusci, gens ante omnes alias dedita religionibus, 5, 1.
 Etrusci haruspices, 5, 15.
 — vates ad publica prodigia adhibiti, 1, 56.
 Etrusci campi fertiles, 22, 3.
 Etruscum mare, 40, 41.
 Etnta, filia Honuni, Dardanorum principis, uxor Gentii, regis Illyriorum, 44, 30.
 Evander Arcas instituit in Palatino monte Lupercale sacrum, 1, 5. miraculo literarum inter rudes populos venerabilis, 7. Herculem Jove natum agnoscit et sacrum ei facit, *ibid.*
 Evander Cretensis, dux auxiliorum, ad eadem Eumenis subornatur a Persæo, 42, 15. et 59. comes fugæ Persæi, 44, 43. interficitur a Persæo, 45, 5.
 Euboea, insula, 27, 30. ejus urbes Romanis traditæ, 36, 21.
 Euboeæ angustia, 31, 23. Coela, 47.
 Eubolcarum civitatum conventus, 34, 51.
 Eubolcus sinus, 31, 47.
 Eubolcum talentum, *vid.* Talentum.
 Eubulidam Chalcidensem sibi ab An-

- tiocho dedi, postulant Romani, 37, 45. 38, 38.
 Euctus, praefectus Pellae, 44, 43.
 Eudamus, praefectus Rhodiae classis, 37, 12. vincit praelio navali Annibalem, 23. *vid. et* 44, 28.
 Eudieru turris, 44, 3.
 Eversa, Thebanus, civitatis princeps, sublatu a Perseo, 42, 13. *et* 40.
 Euganei, inter mare Alpesque incolentes, pelluntur ab Henetis, 1, 1.
 Eugenium, 29, 12.
 Euhydrium, oppidum, vastatur a Philippo, 32, 13.
 Eumenes rex, Attali filius, 33, 30. *et* 34. auxilium fert T. Quintio, consuli, 34, 26. *et* 30.
 incitat Romanos ad bellum contra Antiochum, 35, 13.
 occurrit cum tribus navibus C. Livio, praefecto classis Romanae, 36, 42. ejus impugna navali fortis et fidelis opera, 44. dimittitur domum, 45.
 occurrit obviam Emilio, 37, 14. ejus regni caput Pergamum obsidetur a Seleuco, Antiochi filio, 18. praesto est Romanis, in Asiam trajicientibus, 33. itemque in pugna cum Antiocho, 41. proficiscitur Romanam, 45. ei datur senatus, 52. ejus postulata, 53. quae regiones et civitates ei nominatim datae, 38, 39.
 ejus legati de Philippo queruntur, 39, 27.
 Romam venit, et Perseum Romanis suspectum facit, 42, 11. *et seqq.*
 Eumenem accusant Rhodii, frustra, 14. in eum percussores mittit Perseus, 15. ascendens Delphos lapidibus obruitur, *ibid.* sopitus vulnera tollitur, et Aeginam transfertur, 16. redit Pergamum, 18.
 ejus fides dubia, 44, 13. *et* 20. cum sollicitat Perseus, 24. ejus consilia, et cum Perseo nundinatio, 25. auxilia, ab eo missa ad Attalum fratrem, interceptiuntur a classe Macedonum, 28. Attalo, eunti Romam, adiungit Stratum medicum, 45, 19.
 Eumenes, dux Persei, praest Thessalonice, 44, 32.
 Eumomus, praetor Thessalorum, 35, 39.
 Eunus, servus, bellum ciety in Sicilia, Epit. 56.
 Eupatium, 28, 8.
 Euphanes, dux Cretensis, 36, 5.
 Euphranor, praefectus Persei, interficitur a Dolopibus, 42, 41.
 Euphranor, dux alius Persei, 44, 13.
 Euplemus Ambraciam, obsessam a Romanis, intrat, 38, 4.
 Eupolemi, principis Hypataeorum, in exules perfidia, 41, 30.
 Euripi Chalcidici descriptio, 28, 6. Euripi fretum, 31, 22.
 Euripi castellum oppugnat Antiochus, 35, 51.
 Euripus ad Cassandream, 44, 11.
 Euromum, 38, 30. quae et Euromensium urbs, 32, 38. eorum oppida occupant Mylassenses, 45, 25.
 Europa, 27, 29.
 Eurotas, amnis, 34, 28. 35, 29.
 Eurus, ventus, 25, 27.
 Euryalus, tumultus Syracusis, 25, 25.
 Eurydica, mater Gentii, Illyriorum regis, 44, 30.
 Euryloclus, princeps Magnetum, profugit in Aetoliam, 35, 31. *et* 32. revocatur, 34. sibi consciscit mortem, 36, 38.
 Eurymedon, amnis in Pamphylia, 33, 41. 37, 23.
 Eurymenes, oppidum, 39, 25.
 Euthymidas princeps, Chalcide pulsus, frustra tentat patriam in potestatem Aetolorum redigere, 35, 37. *et* 38.
 Examen apum in arbore, praetorio imminente, considet, *vid.* Prodigium.
 Execratio Atheniensium in Philippum, 31, 44.
 Exercitus Romani ordo et numerus descriptus, 8, 8. collatio cum Alexandri Magni exercitu, 9, 19.
 Exercitus consularis, 7, 19.
 — voluntarius, 5, 7.
 — sine ulla vacationis venia scriptus, 8, 20.
 — tumultuarius, 8, 11.
 — navalis, 22, 11.
 — urbanus, *ibid.* *et* 27, 7.
 Exercitus numero copiarum insignes apud Romanos, nempe decem scriptae legiones, 2, 30. 7, 25. armati 87800 in castris Romanis, quum pugnatum ad Cannas est, 22, 36. *vid.* Legio.
 Exercitus lustrati, 1, 44. 38, 12. 40, 6.
 Exercitus itineribus et mutatione locorum salubrior, 10, 25. in oppidis hibernare vetitus, 26, 21.
 Exercituum seditiones, 2, 32. 43. *et* 59. 8, 50. 4, 50. 7, 38—42. 23, 24. *et seqq.*
 in Exercitu Annibalis, misto ex colluvione omnium gentium, nulla seditio, 28, 12.
 Exodia, 7, 2.
 Expiatio fanorum, *vid.* Fanum.
 Exploratores Romanos inter Numidasque certamen, 21, 26.
 Exta lata prolationem finium, victoriam et triumphum portant, 31, 5.
 — cruda in mare porricit Scipio, 29, 27.
 — primo trunca et turpia, deinde nimis laeta, 27, 26.
 — ad Exta, sacrificio perpetrato, duo

- anguis, ex occulto adlapsi, edere jecur. *vid.* Prodigium.
 Extares olim, *sive* extar, aut extare, 25, 16.
 Exules occupant nocte Capitolium, 3, 15.
 Exules Laodæmonii, 34, 26. reducuntur ab Achaïs, 38, 30—34.
 Exules Hypæti, 41, 30.
 Exuvias non militum tantum, sed imperatorum, portat Annibalis exercitus, 30, 28.

F.

- Fabia gens, 2, 45. bellum cum Veientibus suscipit privato sumtu, 48. sex et trecenti milites, omnes patricii, e gente Fabia, 49. a Veientibus cæci omnes, uno tantum a stirpe relicto, 50.
 Fabie sorores, M. Fabii Ambusti filię, 6, 34.
 Fabius Pictor, auctor antiquissimus, 1, 44. et 55: 2, 40, 8, 30, 10, 37, 22, 7. *vid. infra* Q. Fabius Pictor.
 C. Fabius, consul, jussu populi Tarquiniensibus bellum indicit, 7, 12. male contra Tarquinienses rem gerit, 15. creatur interrex, 17.
 C. Fabius, magister equitum, 9, 28.
 Cæso Fabius, quaestor, diem perduellionis dicit Sp. Cassio consuli, 2, 41. creatur consul, 42. iterum, 43. exercitus ejus non vult vincere, *ibid.* pugnam cum M. Fabio fratre, consule, restituit, 46. tertium consul, 48. gentis suæ orator ad senatum, *ibid.* et dux, proficiscitur ad bellum Veiens, 49.
 Cæso Fabius Ambustus, quaestor, 4, 54. tribunus militum consulari potestate, 61. iterum, 5, 10. præest castris ad Veios, 12. tertium tribunus militum, 24.
 C. Fabius Dorso per medios hostes (Gallos) in Quirinalem collem pergit, ibi sacra peragit, et in Capitolium ad suos redit, 5, 46.
 L. Fabius, legatus a Scipione ad Carthaginenses, 30, 25.
 M. Fabius, Cæsonis frater, consul, 2, 42. iterum, 43. adversus Veientes egregie rem gerit, 44—47. triumphum sibi decretum recusat, 47.
 M. Fabius, pontifex maximus, præfatur carmen, quo primores Romanorum sese, adventantibus Gallis, pro patria devovent, 5, 41.
 M. Fabius Ambustus, tribunus militum consulari potestate, 6, 22. ejus filie dux nuptæ, Ser. Sulpicio major, minor C. Licinio Stolori, 34. consilia init cum genere et L. Sextio, de via plebeiis hominibus ad consulatum aperienda, *ibid.* tribunus militum consulari potestate iterum, 36.
 M. Fabius Ambustus, consul, 7, 11. ducit exercitum adversus Hernicos, 7, 11. ejus res gestæ, *ibid.* ovans urbem ingreditur, *ibid.* secundum consul, 17. a Faliscis fusus, restituit aciem, *ibid.* consul tertium, 18. dictator, 7, 22. pro filio, magistro equitum, adversus Papirium dictatorem contendit, 8, 38.
 M. Fabius Ambustus, magister equitum, 8, 38.
 M. *sive* Cæso Fabius, Fabii Rulli frater, 9, 36.
 M. Fabius Buteo, sine magistro equitum dictator ad supplendum senatum dictus, 23, 22. senatu lecto, sese extemplo magistratu abdicat, 23.
 M. Fabius Buteo, ædilis curulis, 30, 26. creatur prætor, sortitur Sardiniam, 40.
 M. Fabius Dorso, consul creatus, 7, 28.
 M. Fabius Vibulanus, consul, 4, 11. legatus, 17, 19. et 27. tribunus militum consulari potestate, 25.
 Num. Fabius Ambustus, tribunus militum consulari potestate, 4, 58.
 N. Fabius Buteo creatur prætor, 41, 33. sortitur Hispaniam citeriorem, 42, 1. Massiliæ moritur, 4.
 N. Fabius Vibulanus, consul, 4, 43. tribunus militum consulari potestate, 49. iterum, 57.
 Q. Fabius, consul, 2, 41. iterum, 45. in proelio occiditur, 46.
 Q. Fabius, is qui unus extinctæ ad Cremeram genti superfuera, consul creatur, 3, 1. iterum, 2. rem bene gerit adversus Æquos, *ibid.* populatur eorum agros, 3. præfectus urbis, resistit tribuno, legem de minuendo consulari imperio ferenti, 9. consul tertium, vincit Volscos, 22. Tuscanis fert auxilium, 23. legatus ad Æquos, 25. decemvir legibus scribendis, 36. ejus ingenium non tam gravum in malitia, quam in bono parum constans, 41. mittitur ad bellum in Sabinos, *ibid.* cum collegis exsili causas solum vertit, 58.
 Q. Fabius, legatus ad Gallos, duces eorum occidit hasta, 5, 55. et 36. cum duobus fratribus creatur tribunus militum, *ibid.* ei dies dictæ, 6, 1. moritur, *ibid.*
 Q. Fabius, uxoris T. Quintii Flaminiæ sororis filius mittitur Romam, 32, 36.
 Q. Fabius Ambustus, consul, 4, 57.
 Q. Fabius Ambustus, magister equitum, 7, 38.

- Q. Fabius Ambustus, dictator, 9, 7.
 Q. Fabius Buteo, prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 33, 24. et 26.
 Q. Fabius Buteo, prætor, sortitur Galliam provinciam, 40, 18. ei prorogatur imperium, 36. creatur triumvir colonie deducende, 43. quinquevir, ut de finibus statueret, cognosceret, 45, 13.
 Q. Fabius, Maximi filius, Gurgis aliquot matronas, stupri damnatas, mulctat pecunia, 10, 31. ædem Veneris curat faciendam, *ibid.* consul, 47.
 Q. Fabius Labeo, quæstor urbanus, 33, 42. ei magnum certamen cum sacerdotibus propter tributum solvendum; *ibid.* creatur prætor, 37, 47. præest classi, 52. trajicit in Cretam, 60. ejus res in Asia gestæ, 38, 39. triumphat, 47. candidatus consulatus, nec semel repulsam passus, 39, 32. triumvir duabus coloniis deducendis, 44. consul, 45; pontifex, 40, 42.
 Q. Fabius Maximus Rullianus, ædilis curulis, 8, 18. iterum secundum quodam auctores, 10, 9. et 11.
 magister equitum, 8, 29. adversus imperium L. Papirii dictatoris pugnat cum Samnitibus, et prospere rem gerit; 30. concremat arma hostilia, *ibid.* citatur a dictatore, 32. sese recipit ad triarios, qui cum dictatori eripiunt, *ibid.* fugit Roman, 33. noxæ damnatus donatur populo, 35. vetatur quicquam pro magistratu agere, 36. creatur consul, 38.
 interrex, 9, 7. dictator, 22. capit Satriculam, *ibid.* vincit Samnites, 23. iterum consul, 33. adversus Etruscos proficiscitur, eosque fundit, 35. et seqq.
 jussus a senatu, L. Papirium Curso rem, cui infestus privatim erat, dictatorem dicit, 38. ob egregie perditam Etruriam ei continuatur consulatus, 41. vincit Samnites et Umbros, *ibid.* ei prorogatur imperium, 42. censor omnem forensem turbam in quatuor urbanas tribus conjicit, 46. Maximi cognomen ei datur, *ibid.* ab eo institutum, ut equites Idibus Quintilibus transeherentur, *ibid.*
 invitur consul quartum creatur, 10, 13. vincit Samnites, 14. consulatum recusat, 15. consul quintum, 22. ejus certamen cum P. Decio collega de provinciis, 24. egregia ejus in agro Sentinati victoria, 27. et 29. triumphat, 30.
 Q. Fabius Maximus Verrucosus, legatus Carthaginem mittitur, 21, 18. prodicator creatur, 22, 8. libros Sibyllinos inspicere postulat, idque pervincit, 9.

ejus consilia de bello gerendo, 11. pugnam detrectat, 12. ejus artes, *ibid.* magistrum equitum infestum sanis consiliis habet, *ibid.* et 14. ejus cunctatio et in castris et in urbe infamis, 15. ab Annibale deluditur, 16. et 17. sacrorum causa Romam vocatur, 18. invidiatum ab Annibale agrum suum vendit captivis redimendis, 28. eo absente, Minucius rem non improspere gerit, 24. ipsi sequatur magister equitum, 25. et 26. cui laboranti, et pene jam victo, fortis suppetias, 28. et 29. magister equitum sub ejus imperium auspicumque sponte reddit, 30. exacto semestri imperio, abdicat se dictatura, 31. ejus ad L. Æmilium Paullum consulem oratio, 39. ejus consilium post cladem Cannensem, 55.

creatur pontifex, 23, 21. duumvir ædibus dedicandis, 31. consul tertium, *ibid.* ejus res gestæ, 46—48.

ejus oratio de creandis consulibus quam præstantissimis, 24, 8. consul quartum creatur, 9. Casilinum oppugnat, 19. legatus filio consili ad Suesulam venit, 44.

Annibale ad Romam oppugnandam veniente censet abscedendum non esse a Capua, 26, 8.

consul quintum, 27, 7. Senatus princeps, 11. Marcellum per literas monet, ut quam acerrimo bello detineat Annibalem, 12. Mauduria vi capta, obsidet Tarentum et capit, 15. Deos iratos Tarentinis jubet relinqui, 16.

Livium et Neronem, consules, sibi mutuo reconciliat, 27, 35. Scipioni, in Africam transire cupienti, adversatur, 28, 40. ejus oratio, *ibid.* et seqq.

truci oratione et sententia Scipionem impugnat, 29, 19.

moritur, 30, 26. ejus laudes, *ibid.*

Q. Fabius, filius præcedentis, prætor, 24, 9. sortitur Apuliam, 12. absens creatur consul, 43. patrem jubet descendere equo, 44. Alitindum Arpinum jubet vinciri, 45. capit Arpos, 46.

Q. Fabius legatus ab M. Livio consule Romam ad senatum mittitur, 28, 9.

Q. Fabius, angur in locum patris electus, 30, 26. moritur, 33, 42.

Q. Fabius, quæstor, 39, 29.

Q. Fabius Maximus, prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 40, 18.

Q. Fabius Maximus, filius L. Æmilii Pauli consulis, 44, 35. nuncius victorie de Perseo mittitur Romam, 45, 45, 1. mittitur a patre ad Æginium

- et Agæas diripiendas, 27. et ad Illyrios depopulandos, 33.
- Q. Fabius Maximus consul, Paulli nepos, cum Allobrogibus pugnât, Epit. 61.
- Q. Fabius Pictor Delphos ad oraculum mittitur, 22, 57. Delphis Romam redit, responsumque ex scripto recitat, 23, 11. *vid. supra* Fabius Pictor.
- Q. Fabius Pictor, flamen Quirinalis, creatur prætor, 37, 47. ei Sardinia provincia evenit, 50. prohibetur a pontifice maximo ire in provinciam, 51. moritur, 45, 44.
- Q. Fabius Vibulanus, consul, 4, 37. tribunus militum consulari potestate iterum, 49. *primus ejus tribunatus in Livio non reperitur: sed supplendus est ex Fastis Capitolinis et Diodoro, ad tertium ante annum, extremo Liviani libri IV. cap. 47. interrex, 51.*
- Fabraterne, populi, recipiuntur a Romanis in fidem, 8, 19.
- C. Fabricius, ad Pyrrhum missus, Epit. 13.
- C. Fabricius Luscinius, prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 38, 42. et 43. legatus, 37, 4.
- Fabrûm centuriæ dux in prima classe, 1, 43.
- Fesule, 22, 3.
- Falarica, genus teli, 21, 8. 34, 14.
- Falcate quadrigæ, *vid.* Quadrigæ.
- Falerina tribus addita, 9, 20.
- Falerii, *vid.* Falisci.
- Falerneus ager, 7, 26. 10, 20. et 21. 22, 13. dividitur, usque ad Vulturum fluvium, plebi Romanæ, 8, 11.
- Falisci auxilio veniunt Veientibus et Fidenatibus, 4, 17. ad Veios, a Romanis obsessos, accedunt, 5, 8. adiunguntur castra Romanorum, *ibid.* et 13. vincuntur a Camillo, 19. eorum castra capiuntur, et urbs obsidetur, 26. magistri Faliscam juventutem prodentis supplicium, 27. Falisci dedunt se Romanis, *ibid.* rebellant, 7, 17. induciæ quadraginta annorum impetrant, 22. iis bellum indicitur, 10, 45. pacem petentibus induciæ annuæ datæ, 46. eorum legati Romanos docent, Etruscos concilia de pace petenda habere, 10, 14.
- Falicus ager, 10, 12. 26. et 27.
- Fames Romæ, 2, 34. 3, 32. tanta, ut multi ex plebe, capitibus obvolutis, se in Tiberim precipitarint, 4, 12. *vid.* et 52. Caput, 25, 13.
- Fanum Æsculapii, tabulis pictis exornatum, 43, 6.
- Apollinis, et oraculum ad Hieran Comen, 38, 12. et 13.
- Dianæ, 1, 45.
- Feroniæ, 1, 30.
- Fanum Herculis, 40, 51.
- Palloris, 1, 27.
- Pavoris, *ibid.*
- Proserpine, 29, 18. expilatum a Pleminio, 29, 8. et 18. *vid.* et 31, 12. 32, 1.
- Quietis, 4, 41.
- Termini, 1, 56.
- Voltumæ, 4, 23. 25. et 61. 5, 17. 6, 2.
- Fanum quomodo differat ab sede, 10, 37.
- Fanorum expiatio in libris per daumvros quaesita, 5, 50.
- in Fanis omnibus, in quibus lectisterium majorem partem anni fieri sollet, consules res divinas majoribus hostiis faciunt, 36, 1.
- Farris selibre M. Manlio datæ, 5, 47.
- Fasces non ambo consules in urbe habent, 2, 1.
- populo submissi a P. Valerio, 2, 7.
- capti a Pœnis, ponuntur ante tribunal imperatoris, 25, 16.
- a multitudine concitata franguntur, 2, 55. 3, 49.
- Fasti dies facti a rege Numa, 1, 19.
- Fastos circa forum in albo proponit Flavius, ut, quando lege agi posset, scriberetur, 9, 46.
- Fasti, in quos nomina consulum dictatorumque cum eorum rebus gestis referrebantur, 9, 18.
- Fatales libri, *vid.* Sibyllini, et Libri.
- Fauces ad Antigoniam, 32, 6.
- Fauces Isthmi, 32, 21.
- Fauces Thessaliam ab Athamania dividentes, 32, 14.
- Fauces, quæ ferunt in Tempe, 33, 13.
- Fancia curia, 9, 38.
- Fauscula Cluvia, *vid.* Cluvia.
- Fanni ædes, facta in Insula ex pecunia multatitia, 33, 42. dedicata, 34, 58.
- Faventia, Epit. 86.
- Faveria, oppidum Istriæ, vi capitur a Romanis, 41, 15.
- Favonii venti, 37, 28.
- Faustulus, regii pecoris magister, Romuli et Remi servator et educator, 1, 4. et 6.
- Faustus, Sullæ filius, *vid.* Cornelius.
- Fax ingens arsit in cælo. *vid.* Prodigium.
- Facibus ardentibus armata multitudo, 4, 23.
- Facibus ardentibus anguibusque prælatis sacerdotes Tarquinienisium militum Romanum terrent, 7, 17.
- Februarius Kalendæ, 37, 58.
- Fecenia Hispala, *vid.* Hispala.
- Fecialium cærimonie in sancendis foederibus, 1, 24. 9, 5, in indicendo bello, 1, 32.
- Feciales mittuntur ad res repetendas,

- 4, 30. 7, 6. 9. 16. et 32. 8, 22. 9, 45. 10, 12.
- Feciales jubentur ire ad fœdas ferendum, 30, 43.
- Fecialium collegium consultum de ratione indicendi belli, 31, 2. 36, 3.
- Felsina, oppidum, 33, 37.
- Fenestæ campi, 8, 12.
- Feralia, 35, 7.
- Ferentina lucus, 1, 50. et 52. 7, 25.
- Ferentina aqua, 1, 51. Ferentium caput, 2, 38.
- Ferentinum, oppidum, 4, 51. et 61. 7, 9. *vid. et* 10, 34. 32, 2.
- Ferentinati populo quæ leges reddite, 9, 43. *vid. et* 24, 42.
- Ferentum, *sive* Ferentum oppidum, 9, 20. Ferentani, *sive* Ferentani vincentur, 16.
- Feretrius Jupiter, *vid.* Jupiter.
- Feriat per novem dies actæ, quod lapidibus pluisse, 1, 31.
- per triduum, 8, 5.
- Feriarum constitendarum causa dictator creatus, 7, 23.
- Feræ Latine, 5, 17. et 19. 21, 62. 22, 1. 32, 1.
- ob terræ motum per dies duodequadraginta, 35, 40.
- valetudinis populi causa indictæ, 42, 2.
- Feroniæ fanum, 1, 30. lucus et templum, 26, 11. 27, 4. sedes in Capenate, 33, 26.
- Feroniæ domum a libertinis mulieribus datum, 22, 1.
- Ferrariæ et argentariæ in Hispania, 34, 21.
- Fescenninus versus, 7, 2.
- Festum Dianæ per triduum Syracusis, 25, 23.
- Fibalis donati equites, 39, 31.
- Eicæna capta ab Anco, et inde cives traducti Romam, 1, 33.
- Ficulnea vetus a Tarquinio Prisco capta, 1, 39.
- Ficulnensis via, quæ postea Nomentana, 8, 52.
- Ficus Ruminalis, 1, 4. ad eam simulacra infantium, conditorum urbis, sub uberibus lupæ posita, 10, 23.
- Fidei sollemne a Numa Pompilio institutum, 1, 21.
- in Fidem se permittentes, quo jure fuerint apud Romanos, 36, 28.
- Fidene, colonia Romanorum, 1, 27. 4, 17. desiciuntur ad Veientes, *ibid.* capiuntur, 4, 22. 33. et 34.
- Fidenates bellum inferunt Romanis, 1, 14. vincuntur, *ibid.* alterum cum Romanis bellum, 27. vincuntur, *ibid.* obsidentur, 2, 19. occidunt legatos Romanorum, 4, 17. populabundi descendant in agrum Romanum, 21.
- vincentur, multique sub castra venduntur, 39, 34.
- Fidentia, Epit. 32.
- Filo velatum facialis caput, 1, 32.
- C. Fimbria L. Valerium Flacum occidit, Epit. 32. ipse occiditur a servo suo, Epit. 32.
- Fimys bubalus pro lignis, 38, 18.
- Firmanorum fides in Romanos laudata, 27, 10.
- Firmana cohors, 44, 40.
- Flacus, *vid.* Fulvius et Valerius.
- Flamen Dialis, *vid.* Dialis.
- Martis, 1, 20. 29, 11. 45, 15.
- Quirinalis, 1, 20. 5, 40. 24, 8. 37, 47. et 51.
- Flamines bigis, curru arcuato, ad Fidei sacrarium vehi jubet Numa, 1, 21.
- Flaminibus cura sacrorum demandata, 1, 33.
- Flaminum Vestaliumque hospitium, a Cœritibus religione cultum, 7, 20.
- Flamines abesse a sacris non possunt, atque adeo in provinciam ire vetantur a pontifice maximo, 19, 53. 37, 51. *vid. et* 24, 8.
- L. Flaminius, 43, 11. *De ceteris Flaminibus vid.* Quintius.
- Flaminius circus, 3, 54. 27, 21. 40, 52.
- Flaminia prata, 3, 54. et 63.
- via, 22, 11. 39, 2.
- C. Flaminius, censor, viam munit, et circum exstruit, 23, 23.
- iterum consul, 21, 57. clam in provinciam abit, et Ariminum consulatum init, 15. et 63. de ea querela Romanorum, 22, 1. ejus ferocia, 8. ad Trasimenum lacum circumventus ab Annibale, in proelio cadit, 4—6.
- C. Flaminius, quæstor, 26, 47. sedilis curulis, 33, 42. tritici decies centum millia binis æris populo dividit, *ibid.* creatur prætor, 34, 54. sortitur Hispaniam citeriorem, 55. in Hispania expugnat Litabrum oppidum, 35, 22. creatur consul, 39, 42. defendit M. Fulviam contra Ambracienses, 43. Friniates Ligures, pluribus secundis proliis factis, in deditionem accipit, hæque arma adimit, 39, 2. domat Apuanos, *ibid.* viam a Bononia perducit Arretium, *ibid.* triumphum colonis Aquileiam deducens, 39, 55. 40, 34.
- Q. Flaminius creatur decemvir agro dividendo, 31, 4.
- Flamma circa caput Servii infantis dormientis, 1, 39.
- Flamma, a capite consuevantis Marcii emicans, 25, 39.
- Flamma, in proris navium prelata, arceat hostes, ne propius accedant, 37, 11.

- Flavius Lucanus, prætor, 25, 16. pro-
dit Ti. Gracchum, *ibid.*
- C. Flavius Cn. F. scriba humilique for-
tuna ortus, ædilis curulis, 9, 46.
certat adverus nobiles, *ibid.* jus ci-
vile, repositum in penetrabilibus pon-
tificum, evulgat, *ibid.* Fastos circa
forum in albo proponit, *ibid.* dedicat
eodem Concordiæ, *ibid.* curulem sel-
lam sibi adferri jabet, quum nobi-
lium nemo ei assurgeret, *ibid.*
- M. Flavius dat viscerationem populo
in funere matris, 8, 22. tribunus
plebis, 37. fert ad populum, ut in
Tusculanos animadvertatur, *ibid.*
- M. Flavoleius, centurio, 2, 45.
- Floronia, virgo vestalis, stupri com-
perta, 22, 57.
- Flamen manavit sanguine. *vid.* Prodi-
gium.
- Flumentana porta, 6, 20. 35, 21.
- Fœderis feriendi ritus, 1, 24.
- Fœderum tria genera, 34, 57.
- de Fœderum jure inter Romanos Car-
thaginensesque disceptatio, 21, 19.
- Fœdus Romanorum cum Pœnis, 30,
37. et 43.
- cum Ætolis, 26, 24. 38, 9.
- cum Philippo, 29, 11. 33, 30.
- cum Nabide, 34, 35.
- Antiocho, 38, 38.
- Philippi cum Annibale, 23, 33.
- Fœnus uncium, 7, 16. *vid.* et 7, 21.
semmunciarium factum ex uncario,
7, 27.
- Fœnore obruti debitores, 35, 7.
- Fœneratores multantur, 7, 28. 10,
23. 35, 41. eorum improbitas, 8, 28.
- Fœneratores ex Sardinia fugantur, 32,
27.
- Fons Hercules, 22, 1.
- M. Fonteius creatur prætor, 45, 44.
- P. Fonteius Balbus creatur prætor,
44, 17. sortitur Hispaniam, *ibid.*
- P. Fonteius Cápito, prætor, 43, 11.
sortitur Sardiniam, 17.
- T. Fonteius, legatus, 25, 34. 26, 17.
- T. Fonteius Cápito creatur prætor,
40, 59. sortitur Hispaniam ulterio-
rem, 41, 2. proconsul in Hispania
manere jubetur, 19.
- Fontinalis porta, 35, 10.
- Forem ex æde Lune, quæ in Aventino
est, raptam fert atrox tempestas, et
in posticis parietibus Cereris templi
addigit, 40, 2.
- Foras Sulpicii, tribuni militum, virga
percutit licitor, 6, 34.
- Fori in circo, 1, 35. et 55.
- Fori publici, 29, 37.
- Formis, 35, 21.
- Formiana saxa, 22, 16.
- Formianis civitas sine suffragio data,
8, 14. tum longo post tempore suf-
fragii latio, 38, 36.
- Formianus ager, 10, 31.
- Formianus mons, 39, 44.
- Fornix in Capitolio, cum septem vignis
auratis, et duobus equis, positus a
P. Cornelio Scipione Africano, 37,
3.
- Fornices duo de manubiis facti ab L.
Sertinio, 33, 27.
- Fornices in Muro, apti ad excurren-
dum, 36, 23.
- Fornicata via, 22, 36.
- Fortunæ ædes Præneste, 23, 19. Roma
intra portam Carmentalem incendio
absumitur, 24, 47. reficitur, 25, 7.
in foro Boario, 33, 27.
- Equestris, 40, 40. et 44. 42, 3. et 10.
- Fortis Fortunæ ædes, 10, 46. 27, 11.
- Fortunæ muliebris templum, 2, 40.
- Primigeniæ ædes in colle Quiri-
nali, 34, 63. 43, 15. *vid.* et 29, 36.
- Fortunæ in Algidio supplicatio impe-
rata, 21, 62.
- Foruli, vicus, 26, 11.
- Forum Rome, 1, 12.
- ornatum scutis auratis Samni-
tium, 9, 40. inde initium fori or-
nandi ab ædilibus, *ibid.*
- medium specu vasto collapsum in
immensam altitudinem, 7, 6.
- circa Forum fastos in albo proponit C.
Flavius, ut; quando lege agi posset,
sciretur, 9, 46.
- in Forum per viatorem accitæ matre-
næ ventricæ, 8, 18.
- in Foro medio captivi et defectionis
auctores virgis caesi et securi per-
cussi, 7, 19. 9, 24. 28, 28.
- in Foro suggestum adornatum rostris
navium Antietum, unde Rostra, 9, 14.
- Forum Boarium, 10, 23. 21, 62. 22,
57. 27, 37. 29, 37. 35, 40. in foro
Boario ante Fortunæ eodem fornix fac-
tus ab L. Sertinio, 33, 27.
- Olitorium, 21, 62. 40, 34. in foro
Olitorio ædes Junonis Sospitæ dedi-
cata, 34, 53.
- Piscatorium, 26, 27. 40, 51.
- extra portam Trigeminam, 40, 51.
- Forum quæstorium in castris, 41, 6.
- M. Foslius, trifunus militum consulari
potestate, 4, 25.
- M. Foslius Flaccinator consul creatur, 9,
20. magister equitum, 26. iterum, 28.
- Fossa Cluifæ, 1, 23. 2, 39:
- Græca, 28, 46.
- Quiritium, opus Ancii regis, 1, 33.
- Frater fratri, etiam filium habenti, suc-
cedit in principatum apud Hispanos,
28, 21. item apud Numidas, 29, 29.
- Fregellæ, colonia Romanorum, 8, 22.
occupatur a Samnitibus, 9, 12.
- Fregellana arx capitur a Samnitibus, 9,
28. recipitur, *ibid.*

Fregellanorum in Romanos ades, 37, 10. equitum fortitudo, 26. et 27.
Fregellanus ager, 26, 9.
Fregens, colonis, negatur vacatio rei navalis, 36, 3.
Frentani, populus, uno praelio debellatur, 9, 16. oratores mittunt Romam, petentes pacem, 45. iis fœdus datum, *ibid.*
Frentanus ager, 27, 43.
Fresilia, urbs, capitur a Romanis, 10, 8.
Friniates Ligurea. C. Flaminius consul, pluribus praeliis secundis factis, in deditionem accipit, iisque arma adimit, 39, 2.
Frontalis elephantorum, 37, 40.
Frumentum ex Campania aliisque locis Romam advehitur, 2, 34. et 52.
Frumentum quaternis æris populo vicatim descriptum, 30, 26. 31, 4. binis æris, 31, 50. 33, 42.
Frumentum pro vectura nautis relictum, 30, 38.
Frumentum duplex militi post victoriam, iterumque post triumphum, a L. Scipione datum, 37, 59.
Frumenti duæ decumæ exactæ, 36, 2. 37, 2.
Frusinas ager, 26, 9.
Frusinates conjurantes damnantur tertia parte agri, 10, 1. capita conjurationis, virgis cæsi, securi percutiuntur, *ibid.*
Frusino, 27, 37.
Fucinus lacus, 4, 57.
Fuga impedita, dum dux milites a suis haberi jubet pro hostibus, 37, 43.
C. Fulcinus, legatus, jussu Tolumnii interficitur, 4, 17. ei statua publice in Rostris posita, *ibid.*
Fulfa, urbs in Samnio, 24, 20.
Fulmen aureum pondo quinquaginta donum Jovi factum, 22, 1.
Fulmine ictus Romulus Silvius, 1, 3.
Fulmine multi icti milites, 10, 31.
Fulmine icta Spei sedes. *vid.* Prodigium.
Fulvia, M. Antonii uxor, Epit. 125.
Fulvius Flaccus, legatus, 22, 12.
C. Fulvius, quaestor, Annibali traditur, 21, 59.
C. Fulvius, legatus, 26, 14. et 33. 27, 8.
C. Fulvius Curvus, ædilis plebeius, 10, 23.
Cn. Fulvius, legatus, 10, 4. consul, 11. vincit Samnites, 12. triumphat, *ibid.* propretor, 26. Etruriam fines depopulatur, 27. vincit Ætruscos, 30.
Cn. Fulvius, prætor, 36, 45. sortitur jurisdictionem peregrinam, 37, 2.
Cn. Fulvius Centumalus, ædilis curulis, 24, 42. prætor creatur, *ibid.* ei evenit provincia Suessula, 44. creatur consul, 26, 41. 26, 1. ei prorogatur imperium, 28. vincitur ab Annibale ad

Herdoneam, et cum undecim tribunis cadit, 27, 1.

Cn. Fulvius Flaccus, prætor, 25, 2. sortitur Apuliam, 3. prosperis rebus solutus ad sociandam, 20. ad Herdoneam vincitur ab Annibale, 21. ob exercitum in Apulia amissum ei dies dicta, 26, 2. primo pecunia, mox capite in eum anquiritur, 3. it Tarquinios in exilium, *ibid.*
Cp. Fulvius movetur senatu a fratre censoris, 41, 32.
Cn. Fulvius Gillo, creatur prætor, 45, 14. sortitur Hispaniam citeriorem, 16.
L. Fulvius consul creatur, 8, 38. magister equitum, 9, 21.
M. Fulvius, secundum quosdam auctores, consul suffectus Ti. Minucio, 9, 44.
M. Fulvius, tribunus militum, 10, 14.
M. Fulvius, tribunus militum, occiditur in pugna, 27, 12.
M. Fulvius, tribunus plebis, 32, 7.
M. Fulvius, legatus, 43, 1.
M. Fulvius Centumalus, prætor, 35, 10. 20. 23. et 24. sortitur jurisdictionem urbanam, 20.
M. Fulvius Flaccus, decemvir agro dividendo, 31, 4.
M. Fulvius Flaccus, triumvir colonis deducendæ, 39, 44.
M. Fulvius Flaccus, legatus in Macedoniam, 43, 13.
M. Fulvius Nobilior, ædilis curulis, 33, 42.
 creatur prætor, 34, 54. sortitur Hispaniam ulteriorem, 55.
Vaccos, Vectones, et Celtiberos fundit fugatque, 35, 7.
 proconsul, multa prospere gerit, 22.
 ovans urbem ingreditur, 36, 21. et 39.
 creatur consul, 37, 47. ei provincia Ætolia evenit, 60.
 proficiscitur in Epirum, 38, 3. Ambraciam urbem oppugnat, 4—9. donatur corona anrea centum et quinquaginta pondo, *ibid.* perdomitis Ætolis, recipit Cephalleniam, 28. et 29. componit res Achæorum, 30. comitiorum causas proficiscitur Romam, 35. redit in provinciam, eique in annum prorogatum imperium, *ibid.* eum accusant Ambracienses, 43. defenditur a C. Flaminio, *ibid.*
 ex Ætolia rediens, petit triumphum, 39, 4. M. Aburius, tribunus plebis, intercedit, *ibid.* Gracchi oratio pro M. Fulvio, 5. triumphat de Ætolis et Cephallenia, *ibid.* per dies decem, ludos, quos voverat Ætolico bello, facit, 23. censuram petit, 40.

- creatur triumvir coloniis deducendis, 44.
 censor, 40, 45. reconciliatur cum M. Emilio collega, 46. ejus opera publica, 51. iustrum condit, 41, 2.
- M. Fulvius Nobilior, tribunus militum: mensibus suis dimittit legionem: obque id factum in Hispaniam relegatur, 40, 41.
- M. Fulvius Nobilior, tribunus plebis, 42, 32.
- M. Fulvius Patinus, consul, 10, 9.
- Q. Fulvius, edilis curulis, 80, 39.
- Q. Fulvius, tribunus plebis, 32, 28.
- Q. Fulvius, legatus, 32, 36.
- Q. Fulvius M. F. triumvir epulo cooptatur, 40, 42.
- Q. Fulvius Flaccus pontifex, 23, 21. praetor, 24. sortitur jurisdictionem urbanam, 30. praetor refectus cum jurisdictione urbana, 24, 9. magister equitum, 25, 2. tertium consul, *ibid.* pontificatum maximum petens, repulsum patitur, 5. Hannonis castra oppugnat, easque capit, 13. et 14. ei prorogatum imperium, 26, 1. Capuam obsidet, 4. Romam euntem Annibalem sequitur, 8. et 9. ingreditur Romam cum exercitu, 10. virgis caedi et securi percuti jubet senatores Campanos, 15. accusatur a Campanis, 27. et 33. dictator dicitur, 27, 5. iis comitiis, quae habebat ipse, creatur consul quartum, 6. ejus senescit fama, 20. ei prorogatur in annum imperium, 22. iterum, 35.
- Q. Fulvius Flaccus, edilis plebis, 38, 35. creatur praetor, et sortitur Sardiniam, 42. legatus Emillii Paulli, 40, 27. consul, 37. bellum gerit cum Apuanis Liguribus, 41.
- Q. Fulvius Flaccus, edilis curulis designatus, petit praeturam, impetrassetque, nisi senatus comitia sustulisset, 39, 39. fit praetor, 56. sortitur Hispaniam citeriorem, 40, 1. Urbicum, oppidum, capit, 16. ejus res gestae adversus Celtiberos, 30. et 33. rursum vincit Celtiberos, 39. et 40. aedem Fortunae Equestri et ludos Jovi vovet, *ibid.* pontifex cooptatur, 40, 42. creatur consul, quum extra urbem triumphii causa esset, 43. de Celtiberis triumphat, *ibid.* ejus ludi, 45. creatur censor, 41, 32. fratrem germanum et consortem senatu movet, *ibid.* ejus opera publica, *ibid.* aedem Fortunae Equestris enixo studio facit, et ex aede Junonis Laciniae marmoreas tegulas detrahunt, 42, 3. aedem Fortunae Equestri dedicat, 10. laqueo sibi gulam frangit, 28.
- Q. Fulvius Nobilior, triumvir coloniis deducendis, 39, 44.
- Q. Fulvius Gillo, legatus Scipionis, 30, 21. praetor, 37, 4. sortitur Siciliam, 6.
- Fundanis populus civitas sine suffragio data, 8, 14. sociant se Privernatibus bello Romanos lacescentibus, 19. orant veniam, *ibid.* iis datur latio suffragii, 32, 36.
- M. Fundanius, tribunus plebis ad plebem fert de lege Oppia abroganda, 34, 1.
- M. Fundanius Fundulus, edilis plebeius, aliquot matronas probri accusat, 25, 2.
- Fundis aedes Jovis, 41, 32.
- Fundae praevallidae descriptio, 38, 29.
- Funditores in exercitu Pyrrhi, 27, 38, 36, 18.
- Achaei, eorumque in bello maximum momentum, 38, 29.
- Baleares, eorumque peritia, 28, 37. *vid. et* 21, 21.
- Cyrtae, 37, 40.
- Funebres laudationes, 2, 47. et 61. matronis concessae, 5, 50.
- Funebres laudes vitiant historiam, 8, 40.
- Funebres ludi, 28, 21. *vid.* Ludi.
- Funus prosectus mulsom datum, 38, 55.
- in Funus Menenii, collati a populo sextantes, 2, 32. in Valerii consulis, quadrantes, 3, 18.
- Funera Romanorum ducum curata ab Annibale, 22, 52. 25, 17. 27, 28.
- Furcae Caudinae, *vid.* Caudium.
- Furiae genti fato quodam data Gallica bella, 31, 48.
- Furii et Fusii iidem, 3, 4.
- Furius, legatus, frater Sp. Furii consulis, ab Aequis caditur, 3, 5.
- Agr. Furius, consul, 3, 66. collegae summam imperii concedens, ab eo vicissim honoratur, 70.
- Agr. Furius, tribunus militum consulari potestate, 6, 32. adversus Salpinates bellum gerit, *ibid.*
- C. Furius duumvir navalis, 41, 5. legatus, 43, 11.
- C. Furia Aculeo, quaestor L. Scipionis, damnatur, 38, 55.
- C. Furius Pacilus, consul, 4, 12. censor, probavit villam publicam in campo Martio, 22. Mamercum Aemilium, qui censuram ad unius anni et sex mensium spatium redegerat, aerarium facit, 24. *vid. et* 9, 33. tribunus militum consulari potestate, 4, 31.
- C. Furius Pacilus consul creatur, 4, 52.
- L. Furius, consul, resistit agrariae legi, 2, 54. post consulatum fit reus ad populum, *ibid.* tribunus, qui cum accusabat, mortuus domi inventus, *ibid.*
- L. Furius, tribunus militum consulari potestate cum Camillo, 6, 22. ejus temeraria adversus collegam proter-

- via, 23. pugna initio improspera, et corrigendæ culpæ studium, 24. moderatio in eam Camilli, 25.
- L. Furius, tribunus plebis, 9, 42.
- L. Furius Bibaculus, quæstor, in prælio ad Cannas occisus, 22, 49.
- L. Furius Camillus, dictator, reddit Patribus possessionem pristinam consulatus, 7, 24: ob id meritum consul creatur, *ibid.* collega mortuo, solus rempublicam et bellum Gallicum administrat, 25. vincit Gallos, 26. adversus Græcos ad oram maritimam profectus, nullam memorabilem rem gerit, *ibid.* dictator in pugna adversus Auruncos, vovet ædem Junoni Monetæ, 28.
- L. Furius Camillus, consul, 8, 13. capit Pedum oppidum, *ibid.* triumphat, *ibid.* statua equestris ei in foro posita, *ibid.* ejus oratio ad senatum de Latinis populis, *ibid.* consul iterum, 29.
- L. Furius Medullinus. (*In hoc nomine tanti errores implicant apud Livium, ut hæud facile ad liquidum perducere possit. Nec tanti est. Itaque apponemus notatæ eorum lacorum, in quibus L. Furius Medullinus aliquem magistratum gessisse dicitur, licet non omnia in unum hominem convenient, et sint in duos treque disperienda, ut constat ex Signio ad 4, 44.*)
- L. Furius Medullinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 25. et 35. iterum, 44. creatur consul, 51. consul iterum, 54. et 61. tribunus militum consulari potestate, quum jam functus eo honore esset, 57. tertium, 5, 14. quartum, 16. quintum, 24. sextum, 26. septimum, 32.
- L. Furius Purpureo, tribunus militum, 27, 2. prætor, 31, 4. sortitur Galliam, 6. et 10. Gallos vincit, 21. petit triumphum, 47. de ea re variæ in senatu sententiæ, 48. triumphat, 49. creatur consul, 33, 24. per tribum Sappiniam in Boios venit, 37. populat agrum Boiorum, *ibid.* ædes ab eo votæ, 34, 53. 35, 41. legatus, 37, 55. resistit Cn. Manlio, triumphum petenti, 38, 44. et 45. *vid.* et 54. magna contentione censuram petit, 39, 40. legatus in Galliam Transalpinam mittitur, 54.
- L. Furius Purpureo, legatus ad concilium Ætolorum, 31, 29. ejus oratio, 31.
- L. Furius Philus, creatur prætor, 42, 23. sortitur Sardiniam, 31. pontifex moritur, 43, 13.
- M. Furius defendit in senatu M. Aurelium, quem accusabant legati Philippi, 30, 42.

M. Furius, legatus, 31, 21.

M. Furius Camillus, tribunus militum consulari potestate, 5, 1. iterum, 10. contra Faliscos profisciscitur, 12. tertium tribunus militum consulari potestate, 14. a Capena ingentes prædas agit, *ibid.* interrex, 17. dictator, 19. ludos magnos ex senatusconsulto vovet, *ibid.* vincit Faliscos, *ibid.* cuniculum in arcem Veiorum agit, *ibid.* Veios capit, 21. ejus precatio, *ibid.* curru equis albis juncto triumphans urbem ingreditur, 23. resistit legi de transmigrando Veios, 25. religionem injicit de decima prædæ Veientanæ, *ibid.* tribunus militum consulari potestate quartum, 26. Faliscum Iudi magistrum, puerorum proditorem, remittit Faleros, 27. invehitur in plebem, 29. senatum incitat adversus legem, 30. creatur interrex, 31. ei ab L. Apuleio, trib. pl. dies dicta, 32. abijt in exilium, et absens quindecim millibus gravis æriæ damnatur, *ibid.* concitat Ardeates ad opprimendos Gallos populos, 44. et 45. revocatur, et dictator dicitur, 46. cæsis Gallis triumphat, 49. diligentissimus religionem cultor, 50. prohibet migrari Veios, habetque super ea re ad populum orationem, 51. et *seqq.*

interrex, 6, 1. dictator tertium, 2. capit Volscorum castra, *ibid.* recipit Sutrium, ab Etruscis captum, 3. triumphat, 4. tribunus militum consulari potestate quintum, 6. ei regimen omnium rerum collegæ permittunt, *ibid.* ejus res gestæ, 7—10. in eum Manlii Capitolini livor, 11. fit tribunus militum consulari potestate sextum, 18. septimum, 22. ejus moderatio in collegam, et victoria de hostibus, 23—25. dictator quartum creatur, 28. certamen inter eum et tribunos plebis, *ibid.* se abdicat magistratu, *ibid.* dictator quintum creatus, 42. victis Gallis, triumphat, *ibid.* discordias inter ordines sedat, *ibid.* ejus mors et laudes, 7, 1.

M. Furius Crassipes, coloniz deducendæ triumvir, cui in triennium imperium esset, creatur, 34, 53. *vid.* et 35, 40. prætor creatus, sortitur Galliam, 38, 43. insontibus Cenomanis arma adempta reddere jubetur a senatu, et provincia decedere, 39, 3. prætor iterum, 41, 33. sortitur Siciliam, 42, 1.

M. Furius Luscus, ædilis plebis, 39, 7.

P. Furius, triumvir agro dando, 3, 1.

P. Furius Philus, fit prætor iterum et sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, 22, 35. *vid.* et 55. classem

- accipit a Marcello collega, 57. repit ex Africa Lilybæum graviter saucius, 23, 11. censor, 24, 11. severe castigat vitia, 18. dies ei dicitur a L. Metello, tribuno plebis, quem senatu moverat, 43. mors ejus impedit, ne lustrum perficiatur, *ibid.* angur moritur, 25, 2.
- P. Furius Philus, consularis viri filius, 22, 53.
- P. Furius Philus, prætor creatus, obtinet Hispaniam citeriorem, 41, 26. ab Hispanis accusatus, Præneste in exilium abit, 43, 2.
- Q. Furius, pontifex maximus, jubetur creare tribunos plebis, 3, 54.
- Sex Furius, consul, 2, 39.
- Sp. Furius, consul, 2, 43.
- Sp. Furius, consul, male rem gerit adversus Æquos, et in castris obsidetur, 3, 4. a T. Quintio liberatur, 5.
- Sp. Furius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
- Sp. Furius M. F. Camillus, primus prætor, 7, 1.
- Sp. Fusius, *sive* Furius, pater patratus, 1, 24.
- Fustuarium, pœna militaris, 5, 6.
- G.
- Gabii, 1, 53. 24, 10. 26, 9. 41, 20. eos fraude capit Tarquinius Superbus, 1, 53. et 54. Gabii murus ac porta de cœlo tacta. *vid.* Prodigium.
- Gabina via, 2, 11. 3, 6. 5, 49.
- Gabini, 6, 21.
- A. Gabinius, legatus, Epit. 76.
- Gabinus ager vastatur a Volscis, 3, 8.
- Gabinus cinctus, 5, 46. 8, 9. 10, 7.
- Gabinus, præfectus præsidii Scodrzæ, regie Gentii, 45, 26.
- Gades profectus Annibal, vota exsolvit Herculi, 21, 21. *vid.* et 24, 49. 26, 43. 28, 1.
- Gaditana provincia, 28, 2.
- Gaditani perfugæ pollicentur, se proditores urbem et præsidium Punicum Romanis, 28, 23. patefacta proditione, conjurati Carthaginem devehuntur, 30: a Gaditanis Mago exigit pecuniam, 26. Gaditanos magistratus in crucem tollit, 37. Gaditani Romanis deduntur post Magonis ab Oceani ora discessum, *ibid.*
- Gaditanis remissum, ne præfectus Gades mitteretur, 32, 2.
- Gæsa, 8, 8.
- Gætuli milites, 23, 18.
- Gala Massylorum, Numidicæ gentis, rex, 24, 48. Masinissæ pater, 49. 29, 29.
- jungitur Carthaginiensibus, 24, 49. moritur, 29, 29.
- Galatia, castellum, capitur ab Annibale, 26, 5.
- Galba, *vid.* Sulpicius.
- Galesus, fluvius, quinque millia passuum a Tarento abest, 25, 11.
- Gales, 1, 43. Gales cristatæ, 9, 40. 10, 38. Gales gestare soliti milites in stationibus, 44, 33.
- Galeagra, turris, 25, 23.
- Galepsus, urbs Thraciæ, 44, 45.
- Galeria centuria juniorum, 27, 6.
- Gallæci pop. Hispaniæ, Epit. 56.
- Galli fanatici, matris Deum famuli, 37, 9.
- transitus Gallorum in Italiam descriptus, locique et fines, quos tenere, 5, 34. et 35.
- Galli, novi accolæ Etruscis, 5, 17. captos dulcedine frugum, maxime vini, transisse Alpes fama est, 33. ducentes ante annis, quæ Roma caperetur, in Italiam, transcenderant, *ibid.* Tarquinio Prisco regnante Romæ, 34. eorum variis temporibus transitus in Italiam descripti, *ibid.* et 35. postremi omnium transgressi Senones, Clusium oppugnant, 35. legati ad eos Romanorum, *ibid.* responsum Gallorum, 36. jure gentium a Romanis legatis violato, ipsi mittunt legatos Romam, *ibid.* elusa sua legatione, Romam iter intendunt, 37. vincunt Romanos ad Alliam, *ibid.* et 38. diripiunt et incendunt Romam, 41. oppugnant frustra arcem Romanam, 43. repelluntur, 47. paciscuntur cum Romanis, 48. *ve victis, ibid.* dum appenditur summa, intervenit Camillus, dictator eosque pugnare jubet, et vincit, 49. iterum eos cædit, ita ut ne nuncios quidem supersit, *ibid.*
- rursus vincuntur a Camillo, 6, 42. ad tertium lapidem, Salaria via, trans pontem Anienis castra habent, 7, 9. post cæsum a T. Manlio Gallum eximia corporis magnitudine, reliquunt trepide castra, 9—11. alia cum Gallis bella, 2, 12—15. 28. 24. et 25. 8, 20. pugna M. Valerii Corvi, 7, 36. cum Gallis pacem ingenti pecunia redimunt Etrusci, 10, 10. eorum auxilia mercede sollicitata a Samnitibus et Etruscis, 18, 21.
- Galli Senones delent legionem Romanam, 10, 26.
- Galli, juncti cum Etruscis, Samnitibus, Umbri, vincuntur in Sentinati agro, 10, 27. et 29.
- Gallorum in Italia, sub initia belli Annibalici, motus, 21, 25. et 26. et in-

- certi ac fluctuantes animi, 39, et 52.
22, 1.
- Galli Transalpini frustra sollicitantur a legatis Romanis contra Pœnos, 21, 30. ab Annibale partim donis conciliati, partim vi victi, 23, 24. et 26—28.
in Venetiam transgressi, 39, 22. expelluntur a Romanis, 54. legationi super ea re missæ ad Transalpinos populos benigne respondetur, *ibid.* et 55.
- De rebus gestis Caesaris adversus Gallos.*
vid. C. Julius Cæsar.
- Gallorum manus in Hercynios saltus missa, 5, 34.
- Gallorum in Asiam transitus, 36, 16. Gallogræci dicuntur, 17. *vid.* Gallogræci.
- Gallorum auxilium a Perseo per avaritiam dimissum, 44, 27.
- Gallis procera corpora, promissæ et rutilatæ comæ, 38, 17. corpora intolentissimæ laboris atque æstas, 10, 28. humori et frigori assueta, 5, 49. corpora iis et animi magna magis, quam firma, 5, 42. molles ad laboris longæque vite tædia, 22, 2. eorum mollia et fluida corpora, minime patientia sitis, decedere pugna cogit, 34, 47. prima eorum prælia plus, quam virorum, postrema minus, quam feminarum, 10, 28.
- Galli, gens nata in varios tumultus, 5, 37. et 39. *vid.* et 38, 17. handquam negligens religionum, 5, 46. auri avidissima, 21, 20.
- Galli in concilium veniunt armati, *ibid.*
— super umbilicum pugnant nudi, 22, 46. 38, 21.
— ex calva hostium pocula faciunt, 23, 24.
- Gallorum acies, 38, 26.
— arma, 22, 46. 38, 17.
- Gallus et Galla vivi defodiuntur, 29, 37.
- Gallus cujusdam facinus, 38, 24.
- Gallicum aurum occultari a Patribus, criminatur M. Manlius, 6, 14.
- Gallicus ager, qui Gallorum Senonum fuerat, viritum populo divisus, 23, 14. 39, 44, 42, 4.
- Gallicus sinus, *vid.* Sinus.
- Gallicus tumultus, 7, 9. et 11.
- Gallogræcia, 37, 8. 38, 12.
- Gallogræcia bellum infert Cn. Manlius consul, 38, 12. 15. et 17. ejus bella gesta, 18—27. pax iis data, 37. et 40. de his triumphus, 39, 6.
- Gallogræci equites, 37, 40.
- Ganymedes, præfectus Ptolemæi, prodit Philippo Rhodum oppidum, 31, 16.
- Garamantes, 29, 38.
- Garitænes, hospes Philippi, ab eo occisus, 32, 21.
- Garuli, Legatus populi, 41, 23.
- Cn. Gavillini Aquitienensis, 41, 5.
- L. Gavilius, *ibid.*
- Gaulotas, regulus Gallogræcorum Tectosagum, 38, 19.
- Gaureleos, portas Andri insulæ, 31, 45.
- Gaurus, mons in Campania, 7, 32.
- Geganii ex Albanis principibus in Patres lecti, 1, 30.
- L. Geganus, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
- M. Geganus, tribunus militum consulari potestate, 6, 42.
- M. Geganus Macerinus, consul, sedat colitiones tribunorum, adversus nobilitatem juvenutem ortas, 3, 65. secundum consul, 4, 8. Volcos, Ardeam obsidentes, obsidet ipse, 9. vincit Volcos, et sub jugum mittit, 10. componit Ardem res, *ibid.* redit in urbem triumphans, *ibid.* tertium consul, 17. censor, probavit villam publicam in campo Martio, 22. Mam. Æmilium, qui dictator censuram, quinquennalem eatenus, intra anni et sex mensium redegerat spatium, omni ignominie afficit, 24. *vid.* et 9, 33. et 34.
- Proculus Geganus Macerinus, consul, 4, 12.
- T. Geganus, consul, 2, 34.
- St. Gellius, *vid.* Statius.
- Gellius Egnatius, *vid.* Egnatius.
- L. Gellius, consul, Epit. 96.
- Gele, Hieronius filius, deficit ad Pœnos, 23, 30. mors ejus adeo opportuna, ut patrem quoque suspitione adspersat, *ibid.* ejus, dum viveret, in cultu habitusque modestia, 24, 5.
- Geminus Metius, præfectus equitum Tuscanorum, imit cum T. Manlio singulare certamen, 8, 7. vincitur, et interficitur, *ibid.*
- Genio Deo quinque majores hostium capæ, 21, 62.
- Genus, urbs, 21, 32. capitur a Magone, Amilcaris filio, 28, 46. ab eo diruta, exedificatur a Romanis, 30, 1.
- C. Genucius, inter primos augures e plebe creatus, 10, 9.
- Cn. Genucius, tribunus plebis, domum occisus, 2, 64.
- Cn. Genucius plebeius, tribunus militum consulari potestate, 6, 13. iterum tribunus militum, 18. precipitatus in insidias, ante signa inter primores cadit, *ibid.*
- Cn. Genucius, consul, 7, 3.
- L. Genucius, ex plebe consul, 7, 1. secundum consul, 4. adversus Hernicos profectus, male rem gerit, 6. interficitur, *ibid.*

- L. Genucius, tribunus plebis, fort ad populam, ne furorare liceat, 7, 42.
 L. Genucius, consul, 10, 1.
 L. Genucius, ad regem Syphacem legatus, 27, 4.
 M. Genticius, consul, 4, 1.
 M. Genucius, tribunus militum secundae legionis, interficitur in proelio cum Boiis, 38, 5.
 T. Genucius, tribunus plebis, auctor agrariae legis, diem dicit T. Menenio, 2, 52.
 T. Genucius decemvir creatur, 31, 38.
 Gentem habere se solos, patricii gloriabantur, 10, 8.
 Gentis eruptio, 39, 19.
 Gentilitia sacra, 5, 52.
 Gentius, Illyriorum rex, variis criminibus insinulatus apud senatum, legatos Romam mittit ad purgandum se, 40; 42. eum suspectum Issenses legati faciunt, tamquam uno animo viventem cum Perseo, 42, 26. ad eum legati Romani, *ibid.* est Romanis suspectus, 48, 11. obsidibus ultro citroque datis, foedus facit cum Perseo, 44, 23. conjicit legatos Romanos in carcerem, 27. pecunia pacta fraudatur a Perseo, decem tantummodo talentis acceptis, *ibid.* ejus genus et facta, 30. copiae, *ibid.* vincitur a Romanis, 31. petit iudicium, *ibid.* dedit se in potestatem Anicii praetoris, *ibid.* in custodiam traditur, *ibid.* cum conjuge et liberis in triumphum ducitur ante curvum L. Anicii praetoris, 45, 46. Spoletium mittitur, in custodiam, *ibid.*
 Genus, annis, 44, 30.
 Gerasticus portus Teiorum, 37, 27. et 28.
 Gerastus, nobilis Bubcae portus, 31, 45.
 Gergithum, oppidum, 38, 39.
 Gergovia, urbs, Epit. 107.
 Germania, Epit. 104. 105. 107. 137.
 Germanici saltus, 9, 36.
 Geronium, *sive* Gerunium, urbs, 22, 18. 24. et 39.
 Gerronium, castellum, 31, 27.
 Geryon, 1, 7. Epit. 80.
 Giso, legatus ad Philippum, 33, 34.
 Giso, dissuadens pacem, ab Annibale e superiore loco detrahitur, 30, 37.
 Giso, Hamilcaris filius, Epit. 48.
 Gitanae, Epiri oppidum, 42, 38.
 Gladiatores apud Campanos dicti Samnites, 9, 40.
 Gladiatoria spectacula, 23, 30. 28, 21. 31, 50. 39, 46. 41, 33.
 Gladius et parma sunt arma velitam, 31, 35.
 — ponderi additur ab insolente Gallo, 5, 48.
 Gladii Arabum sagittariorum, insidentium camelis, tennes, longi quaternis cubita, 37, 40.
 — Gallorum insepiti, 22, 46.
 — Hispanenses, 7, 10. 22, 46. 31, 34.
 Gladiis districtis disincti destituntur milites, ignominie causa, 27, 18.
 Glarea substructae marginalaeque viae, 41, 32.
 Gnidus, *vid.* Cnidus.
 Gnossii, 37, 60. 42, 51.
 Gnossus, Epit. 99.
 Gomphi, urbs Thessaliae, 31, 41. 32, 14. 36, 13. 38, 2.
 Gonni, *sive* Gonnus, 33, 10. 36, 10. 42, 54. oppidum, situm in faucibus, qua Tempe adeuntur, *ibid.* et 36, 10. 42, 67. 44, 6.
 Gonnocondylum, oppidum Perrebiae, 39, 25.
 Gordium, oppidum, 38, 18.
 Gordiutichos, locus, 38, 18.
 Gorgopas praest urbi Gythio, 34, 29. interficit Dexagoridam, urbem prodere volentem Romanis, *ibid.*
 Gortynii quingenti, duce Cydate, se jungunt Quintio consuli, 33, 3. *vid.* et 37, 60.
 Gracchus, *vid.* Sempronius.
 G. Gracchus interimitur, Epit. 61.
 Gracchi, Epit. 59.
 Gracchus Clællus, *vid.* Clælius.
 Gracchuris, oppidum Hispaniae, 41, 3.
 Gradivus Mars, *vid.* Mars.
 Gracia ulterior, 7, 26.
 — major, 31, 7. post cladem Romanorum ad Cannas, deficit ad Poenos, 22, 61.
 Gracia libertate donata a Romanis, 33, 32.
 Graeciae civitates tria habent principum genera, 45, 31. a Romanorum fautoribus ceteri vexantur, *ibid.*
 Graeca calliditas, 42, 47.
 Graeca fossa, 23, 46.
 Graecae fabulae, 28, 43.
 Graecorum artium opera quando primum admirati sint Romani, 25, 40.
 Graeci, gens lingua magis strenua, quam factis, 8, 22.
 — barbaris sunt natura hostes, 31, 29.
 — sunt omnium eruditissimi, 39, 8.
 — Asiatici sunt levissima hominum genera, et servituti nata, 36, 17.
 Graeci septem libri, de sapientiae disciplina, inventi in sepulcro Numae, 40, 29.
 Graecis literis, Livii aevi, instituta juvenis Romana, 9, 36.
 Graeco ritu decemviri sacra faciunt Apollini, Dianae, et Latonae, 25, 12.

Gemeorum classis mare Tuscum, oramque litoris Antiatis, et Tiberis oetia, infestat, 7, 25. a Sicilia tyrannis, ut videtur, missa, 26.

— alia classis, ad Italiam litora appules, capit Thurias, urbem, 10, 2. mari Adriatico ad litus Venetorum pervenit, ibique caduntur a Patavinis Græci, *ibid.*

Græcorum levissimi quique, Parthorum etiam gloriæ, contra nomen Romanum, favent, 9, 18.

Græci et Græca viri defodiuntur, 22, 57.

Græcus ignobilis, auctor Bacchanalium, *vid.* Bacchanalia.

Graminea corena obsidionalis, 7, 37.

Grando et tonitru prælium prohibent, 2, 62, 26, 11.

Granicus, Epit. 97.

Graviscæ, colonia in agro Etrusco, 40, 29, 41, 20.

Greges in loco ad Laciniam Junonis sine custode pascentes, et ultro ad stabula redeuntes, 24, 3.

Grumentum, Lucaniam oppidum, 23, 37, 27, 41.

Gulussa, filius Masinissæ, a patre Romanam mittitur, 42, 28. respondet legatis Carthaginiensium de patre querentibus, 24. dimittitur cum donis, *ibid.* redit legatus Romam, 43, 3.

Gymnasium Cynosarges Athenis, 31, 44. — Cylarabis Argis, 34, 26.

Gymnasia Tarentinorum jubet ocludi Pyrrhus, 29, 19.

Gymnesiæ, Balæares appellantur, quia nuditatem nudi agunt, Epit. 60.

Gyrton, urbs, 36, 10, 42, 54.

Gythium, urbs valida, omniumque maritimarum rerum Lacedæmoniis receptaculum, 34, 29. capitur a T. Quintio, *ibid.* oppugnatur a Nabide, et capitur, 35, 27.

H.

Hadria, *vid.* Adria.

Hæmus, *vid.* Etnus.

Haliacmon, fluvius, 42, 53.

Haliartus, oppidum, 42, 46. et 56. oppugnatum et captum a Romanis, 63. diruitur a fundamentis, *ibid.*

Haliartii, 42, 44.

Halicarnassus, civitas, 37, 10. et 16.

Halicarnassenses, 33, 20.

Haliys, fluvius, 33, 16. et 25.

Hammæ abunt a Cumis tria millia passuum, 23, 35. Hamis statum sacrificium, et nocturnum sacrum, *ibid.*

Hamilcar, *vid.* Amilcar.

Hampelcora, princeps Sardinie, molitur defectionem, 23, 32. consciscit sibi mortem, 41.

Hannibal, *vid.* Annibal.

Hanno, princeps factionis Barcinis inimicæ, censet, Annibalem mittendum non esse in Hispaniam, 21, 3. dedendum Romanis, 9. pacem petendam ab Romanis post Cannensem pugnam, 23, 13.

Hanno, Bomilearis F. strenue rem gerit in transitu Rhodani, 21, 27. et 28.

Hanno in Hispania cis Iberum ab Annibale præficitur, 21, 23. *ibidem* a Cn. Scipione vincitur et capitur, 60.

Hanno, nobilis Carthaginiensis, capitur in Sardinia, 23, 41.

Hanno, victus et pulsus finibus Lucanis a Ti. Sempronio Longo, abit in Bruttios, 23, 37. copiis auctus redit Nolan, et cum Nolanis colloquitur, 43. in Bruttios remittitur, 46. ad defectionem sollicitat Græcas urbes in Bruttis, 24, 1. inter Hannonem et Gracchum acris pugna ad Beneventum, 14. et 15. sublevat inopiam Capuæ, 25, 13. ejus castra capiuntur a Romanis, 14. fugit in Bruttios, *ibid.* præest presidio Metaponti, 27, 42.

Hanno Capuæ præest presidio Punico, 26, 5. et 12.

Hanno, relicta Sicilia, trajicit in Africam, 26, 40.

Hanno, novus imperator, in Hispaniam ex Africa, in locum Barcini Asdrubalis, transgreditur, 28, 1. adversus eum mittitur a Scipione M. Silarus, *ibid.* Hanno vivus capitur a Romanis, 2. mittitur Romam, 4.

Hanno, præfectus Magonis, 28, 23. funditur a L. Marcio, 30.

Hanno, nobilis juvenis, equitatu Punico præfectus, in pugna equestri occiditur, 29, 29. *vid.* et 35.

Hanno, Amilcaris filius, præfectus Punico equitatu, 29, 34. elicitur a Masinissa ad pugnam, vincitur et interficitur, *ibid.*

Hanno, Amilcaris filius, 45, 14.

Harmonia, Gelonis filia, Themisto nupta, 24, 24. occiditur, 25.

Harpagones, asseres ferreo unco præfixi, 30, 10.

Harpalus, princeps legationis Persæ, offendit Romanos, 42, 14.

Harpasus, flumen, 38, 13.

Harsupex, *vid.* Aruspex.

Hasdrubal, Masinissæ nepos, Epit. 50. cum exercitu a Scipione deletur, Epit. 51. uxor ejus cum duobus liberis ex arce se præcipitat, *ibid.*

Hasta Martis, 24, 10.

sub Hasta bona vendita, 5, 16. et capitivi, 6, 4. *vid.* et 24, 18.

Hastæ immissio in fines eorum, unde

- res repetitæ, ritus indicendi belli, 1, 32.
- Hastarum duarum spicula ardent, *vid.* Prodigium.
- Hastis tribus sit jugum, 3, 28.
- ex Hastis, quæ in terram cadentes infixæ steterant, vallum, 35, 30.
- Hastati, primæ aciei milites, 8, 8.
- Hastatus secundus, 26, 5.
- decimus, 42, 34.
- primus prioris centuriæ, *ibid.*
- Hebrus, fluvius, 38, 41.
- Hegeas, præfectus equitum Neapolitanorum, 23, 1.
- Hegesianax, legatus Antiochi ad Romanos, 34, 57, 58, et 59.
- Hegesilochus, summus apud Rhodios magistratus, 42, 45. ejus prudens consilium, *ibid.*
- Helene reddendæ anctores Æneas et Antenor, 1, 1.
- Heliodorus purpuratus insidiis opprimit Seleucum, 41, 24.
- Hellespontus, 31, 15, 32, 33, 33, 38, 38, 18.
- Hellesponti fauces, 37, 9.
- Helorus, urbs Siciliæ, 24, 35.
- Helvetii pop. Epit. 65, 103.
- Cn. Helvius, tribunus militum, in pugna cadit, 30, 18.
- C. Helvius ex ædilitate plebeia creatur prætor, 32, 7. sortitur Galliam, 8, et 26.
- C. Helvius, legatus Cn. Manlii consulis, 38, 20, 22, et 23.
- M. Helvius, tribunus militum, cadit in prælio, 27, 12.
- M. Helvius ex ædilitate plebeia prætor creatur, 32, 27. sortitur Hispaniam ulteriorem, 28. ejus de motu Hispanorum ad senatum literæ, 33, 21. cadit Celtiberos, 34, 10. ovans ingreditur urbem, *ibid.* triumphum colonis deducendæ creatur, 45.
- Hemerodromi Græcis, ingens uno die cursu conficientes spatium, 31, 24.
- Heneti populi, 1, 1.
- Heniochi pop. Epit. 101.
- Hephæstia, urbs Thraciæ, 33, 35.
- Heptagonia, locus prope Spartam, 34, 38.
- Heptæris navis, 37, 23.
- Heraclea, urbs magnæ Græciæ, 1, 18. colonia Tarentinorum, 8, 24.
- Heraclea Minoa, 24, 35, 25, 40.
- Heraclea prope Thermopylas, 28, 5, et 7, 33, 3. ejus situs, 36, 22. oppugnatur et capitur a Romanis, 23, et 24.
- Heraclea Acarnaniæ, 38, 1.
- Heraclea, 40, 24.
- Heraclea Sintice, 42, 51, 45, 29.
- Heraclea Pontica, 42, 56.
- Heraclea, filia Hieronis, uxor Zoïppi, crudeliter cum filibus occiditur, 24, 26.
- Heracleensis ager, 36, 16.
- Heracleum, oppidum, 44, 2. et 5. ejus situs, 2. capitur a Romanis, 9.
- Heracledes, præfectus regis Philippi, 31, 46.
- Heracledes classi præficitur a Philippo rege, 31, 16. et 33. conjicitur in vincula, 32, 5.
- Heracledes Byzantius, Antiochi ad L. Scipionem consulem legatus, 37, 34. ejusdem oratio, 35. tentat animum P. Scipionis Africani, 36. ei egregie respondet Africanus, *ibid.*
- Heraclitus, cui Scotino cognomen, legatus regis Philippi ad Annibalem, 23, 39.
- Hermæ, Peloponnesi urbs, 28, 7. et 8, 32, 5, 33, 34.
- Hermorum ludorum curatio ad Philippum defertur, 27, 30.
- Heraeum, 33, 17.
- Herbasus, urbs Siciliæ, 24, 30. a Marcello recipitur, 35.
- Hercates, populi, 41, 23.
- Herculaneum, oppidum in Samnio, captum a Sp. Carvilio consule, 10, 45.
- L. Herculeius, Epit. 90, 91.
- Hercules venit in Latium, 1, 7. ejus cum Evandro, post Cacus interfectum, congressus, *ibid.* in ejus honorem lectisternium habitum, 5, 18.
- Herculis ministri Potitii, 1, 7, 9, 29.
- ara ab Evandro dedicata, 1, 7.
- ara Maxima, 9, 29.
- ædes rotunda, 10, 23. *vid. et* 21, 62, 32, 1, 38, 35.
- columnæ, 21, 43.
- fanum, 40, 51.
- simulacrum magnum in Capitolio dedicatum, 9, 44.
- templum, 26, 10. *vid. et* 31, 24.
- Herculis mortale corpus crematum in loco, quem Pyram vocant, 36, 30.
- Herculi sacra a Romulo ritu Græco sunt, 1, 7.
- Gadibus vota exsolvit Annibal, 21, 21.
- sacrificium facit in monte Cæta M'. Acilius Glabrio, consul, 36, 30.
- Hercynii saltus, 5, 34.
- Hercynna Dea, 45, 27.
- Herdonea, urbs, 25, 21. 27, 1. ab Annibale deletur, et oppidani migrare jubentur, *ibid. vid.* Ardoneæ.
- Ap. Herdonius Sabinus cum exsulis et servis Capitolium et arcem occupat, 3, 15. interficitur, 18.
- Turn. Herdonius in Tarquinium invehitur, 1, 50. opprimitur a Tarquinio, 51.
- Herennius Bassus ab Hannone ex Nola ad colloquium vocatur, 23, 43. Hannoni respondet, 44.

- Hieronymus Carrinus**, Bacchis initiatus a matre, 39, 13.
- Hieronymus Pontius**, imperatoris Samnitium pater, vir prudentissimus, 9, 1. ejus discordia responsa de exercitiis Romanorum, ad Claudium incluit, 3.
- C. Hieronymus**, triumvir colonias deducende, 21, 25.
- Hierus Asinius**, Epit. 73.
- Hierus Fectius** ab Hannone ex Nola ad colloquium vocatur, 23, 43.
- Hermasus**, 25, 50.
- Hermadica**, urbs, ab Annibale vi capta, 21, 5.
- Lar. Herminius**, consul, 8, 65.
- T. Herminius**, genere factique clarus, cum Horatio Cocleste pontem publicum parumper defendit, 2, 10. strenue adjuvat victoriam consulis de Etruscis, 11. occiditur in pugna ad Reclilla lacum, 20.
- Hermionicus** ager, 31, 44.
- Hernici** parant bellum, 2, 22. devicti, 40. cum iis ictum foedus, 41. iis agri duae partes ademptae, *ibid.* eorum agros depopulantur Aequi et Volsci, 3, 6.
- Hernici** tristia responsa a senatu data, *ibid.* deficiunt a Romanis, 6, 2. 7. et 8. *et seqq.* iis bellum inferunt Romani, 7, 6. cadunt Romanos, *ibid.* ingens eorum exercitus, 7. fugantur, 8. victi a C. Plautio consule subactique, 13. Romanis bellum indicunt, 9, 42. victi se dedunt, 43. iis sum leges redditae, *ibid.*
- Herodicus**, princeps Thessalorum, interficitur a Philippo, 40, 4.
- Herodorus Cians**, mercator, 25, 37.
- Herodorus**, princeps amicorum Demetrii, conjicitur in custodiam, 40, 23. moritur in tormentis, *ibid.*
- Hersilia**, uxor Romuli, 1, 11.
- Hetraculum**, Bruttiorum oppidum, a Pœnis deficit ad Romanos, 30, 19.
- Hetrusci**, *vid.* Etrusci.
- Hexapylon** Syracusis, 24, 21. *vid.* et 32, 39.
- Hexeris** navis, 29, 9. 27, 23.
- Hiarbas**, Epit. 29.
- Hibernacula**, res nova militi Romano, ad Velos aedificari coepta, et super ea re orationes tribunorum plebis et Ap. Claudii, 5, 2—6.
- Hibernacula** Pœnorum in tres partes divisa, 26, 20.
- Hibernacula** Pœnorum et Numidarum comburantur a Scipione, 30, 3—6.
- Hlempsal**, Mispes filius, occiditur a Jugurtha, Epit. 62.
- Hiems** gelida et nivea, ut viae clausae et Tiberis innavigabilis fuerit, 5, 13.
- Hiera come**, 32, 12. ibi sacrum augustum Apollinis, et oraculum, 13.
- Hiere**, Epit. 16. pollicetur gratis se daturum Romanis legionibus frumentum ac vestimenta, 21, 60. post pugnam ad Trasimenum lacum, legatos Romam, cum classe magno commentu onusta, denique, et auxiliis, mittit, 22, 27. victoriam auream pondo trecentum viginti dono dat, *ibid.* classe Punica vastatur ejus regnum, 56.
- Hieronis** mors, 24, 4.
- Hierocles Agrigentinus**, tradit Zacynthum insulam Achaeis, 36, 31. et 32.
- Hieronymus**, nepos Hieronis, et successor, 24, 4. ejus vitia, 5. conspiratio in illum, *ibid.* ab Annibalem inclinat, 6. legati Romani male ab eo excepti, *ibid.* ejus foedus cum Pœnis, *ibid.* a conjuratis occiditur, 7.
- Hierosolyma**, Epit. 102.
- Hilermus**, rex quorundam Hispania populorum, vivas capitur, 35, 7.
- Himera**, amnis, Siciliam dividens, 24, 6. *vid.* et 25, 40.
- Himilco**, vir factionis Barcinæ, victoria Annibalis ad Cannas Carthaginem nunciata, Hannonem increpat, 23, 12.
- Himilco** cum exercitu in Siciliam venit, 24, 35. ejus res gestae, *ibid.* et 36.
- Agrigentum** se recipit, 24, 39. Syracusanis suppetias fert, 25, 26. peste perit, *ibid.*
- Himilco** Punicis auxiliariis Castulone praest, 28, 20.
- Hioctas**, filius Hampicoræ, principis Sardorum, in acie cadit, 22, 40.
- Hippagogus**, genus navis, 44, 28.
- Hippias**, Persei amicus, 42, 39. *vid.* et 42, 51. et 59. 44, 2. 4. 23. et 45.
- Hippias**, Thessalorum praetor, 42, 54.
- Hippo** regius, 29, 3. 4. et 32.
- Hippo**, urbs Hispaniae, 39, 30.
- Hippocrates**, *vid.* Epicydes. Dum frater praest Syracusis, ipse, Pœnis conjunctus, bellum gerit adversus Marcellum, 24, 35. vincitur, 36. Murgantium se recipit, 39. Syracusanis suppetias fert, 25, 26. peste perit, *ibid.*
- Hippoclebus**, 26, 9.
- Hirpini**, populi, 22, 13. a Romanis deficiunt ad Pœnos, 22, 61. 23, 1. ex Hirpinis tria oppida recepta a Romanis, 23, 87. Hirpini dedunt se Romanis, 27, 16. domiti a L. Sulla, Epit. 75.
- A. Hirtius**, Epit. 119.
- Hispale** Feceniæ, nobili scorto, praemium a senatu datum, quod ejus opera Bacchanalia detecta, 39, 9. 14. et 19.
- Hispania**, inter Pœnos et Romanos divisa amne Ibero, 21, 2. citerior, ulte-

- rior, 32, 28. prima Romanis inita provinciarum, quæ quidem continentis sint, postrema perdomita est, ductu auspicioque Augusti Cæsaris, 28, 12. primus in eam Romanus imperator transgressus Cn. Scipio, 21, 32, 25, 37.
- Hispania multas habet turres, quibus pro speculis et propugnaculis stantur adversus latrones, 22, 19.
- bello reparando aptissima, 23, 12.
- arido et inculto solo magnam urbium multitudinem alere non potest, 41, 3.
- Hispanis loca pleraque crebris saltibus inclusa, 28, 1.
- Hispani sollicitantur a legatis Romanis contra Pœnos, 21, 19.
- suppositis incubantes cetræ, Rhodanum transstant, 27.
- ad concursandum inter saxa rupeque apti, 22, 18.
- inquieti avidique in res novas, 22, 21.
- allecti præda cæduntur, 28, 33.
- vincuntur a Lentulo et Manlio Acidio, 29, 2. et 3. a Cornelio Cethego, 31, 49. a Minucio, 33, 44. a Catone, 34, 14. 15. et 16. a Ti. Graccho, 41, 3.
- Hispani ægre patiuntur sibi adempta arma, multique sibi consciscunt necem, 34, 17.
- queruntur de magistratuum Romanorum avaritia, et aliquod impetrant a senatu levamen, 48, 2.
- primi mercenarii apud Romanos, 24, 49.
- præstantissimi milites exercites Hannibalis, 27, 14.
- Hispanorum acies, 29, 3. 39, 31.
- gladius, 7, 10.
- Hispanorum obsides Sagunti, 22, 22.
- Hister Tusco verbo vocatur Ludio, 7, 2.
- Histius, dux Persei, 44, 32.
- Historiarum utilitas, Præf. l. 1.
- Historiarum veteris obscuritas, 6, l. 3, 40, 9, 15.
- Histriones unde dicti, 7, 2. iis ad manum cantari coeptum, *ibid.*
- Holo, oppidum Hispanum, 35, 22.
- Homeri carmine Thebes campus nobilitatus, 37, 19.
- Hominum immolatio, 22, 57.
- Homolium, oppidum Thessalæ aut Macedoniæ, 42, 36.
- Honoris et Virtutis ædes, 27, 25.
- Honorea, urbs, 22, 20.
- Honorus, Dardanorum princeps, 44, 30.
- Horatia a fratre occisa, 1, 26.
- Horatii Pila, 1, 26.
- Horatiorum et Curiatiorum, trigeminorum fratrum, certamen, 1, 24. et 25.
- sepulcra Horatiorum et Curiatiorum, 25.
- Horatius victor sororem suam gladiæ transfigit, 1, 26. in ius vocatur ad regem, *ibid.* provocat ad populum Romanum, et absolvitur, *ibid.*
- Horatius Cocles excipit impetum hostium in primo aditu pontis, 2, 10. armatus in Tiberim desilit, *ibid.* ei status in comitio posita, *ibid.* tantum agri ei datum, quantum uno die circumaravit, *ibid.*
- C. Horatius, consul, æque Marte cum Tuscis pugnât, 2, 51.
- C. Horatius Pulvillus, consul, Equos fundit, 3, 30. augur, pestilentia moritur, 32.
- L. Horatius Barbatus, tribunus militum consulari potestate, 4, 35.
- L. Horatius Pulvillus, tribunus militum consulari potestate, 6, 6.
- M. Horatius Barbatus graviter invehitur adversus decemviros, 3, 39. Appium foro expellit, 49. legatus ad plebem, 50. et 53. creatur consul, 55. ejus leges, *ibid.* vincit Sabinos, 61—63. sine auctoritate senatus, populi jussu, triumphat, *ibid.* ejus moderatio, 64. *vid. et* 4, 6.
- M. Horatius Pulvillus consul creatur, 2, 8. dedicat ædem Jovis in Capitolio, *ibid. vid. et* 7, 3.
- M. Horatius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
- P. Horatius pater judicat filiam suam jure occisam, 1, 26. filium expiare tenetur pecunia publica, *ibid.*
- Hordeum datum pro tritico cohortibus, quæ signa amiserant, 27, 13.
- Horreum, oppidum, 45, 26.
- L. Hortensius, tribunus plebis, diem dicit C. Sempronio, 4, 42.
- L. Hortensius, prætor, sortitur classem cum ora maritima Græciæ, 43, 4. de ejus crudelitate queruntur Abderitæ, 6. et Chalcidenses, 9.
- Q. Hortensius dictator, Epit. 11.
- Q. Hortensius occiditur, Epit. 124.
- Hospitalis Dii, 39, 51.
- Hospitalia Romanorum erga Etruscos officia, 2, 14.
- Hospitalis fœderis contemtor, *vid.* Ba-dius Campanus.
- Hospitium publice junctum, 1, 45. 5, 50.
- Hostia, *vid.* Ostia.
- Hostiæ humanæ, *vid.* Hominum immolatio.
- Hostiis majoribus procurata prodigia, 26, 33, 27, 4. et 11. 30, 2. 33, 26, 41, 19.
- rem divinam facere jubentur consules, 31, 5.

Hostia, partim maioribus, partim locantibus, procurata prodigia, 22, 1.
 Hostilia curia, 1, 80. 22, 55. in eam vocatus senatus, *ibid.*
 Quarta Hostilia damnatur, necato marito consule, ut filio suo viam ad consulatum aperiret, 40, 37.
 A. Hostilius Cato prætor creatur, 27, 35. sortitur Sardiniam, 36.
 A. Hostilius Cato creatur decemvir agris dividendis, 31, 4.
 A. Hostilius Cato, legatus Scipionis, damnatus, 38, 55.
 A. Hostilius Mancinus creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 36. creatur consul, 43, 4. in Macedoniam proficiscens, Persei insidias vix effugit, 5. parum feliciter bellum administrat, *ibid.* proconsul, 19.
 C. Hostilius prætor creatus, sortitur Macedoniam, 43, 4. legatus, 44, 19. et 29.
 C. Hostilius Cato prætor creatur, 27, 35. sortitur jurisdictionem urbanam, 36.
 O. Hostilio Mancino eos. sacrificante pulli ex cavea volant, Epit. 55. a Numantinis vincitur, *ibid.* Numantinis deditus, minime ab iis recipitur, Epit. 56.
 C. Hostilius Tubulus, prætor creatus, sortitur jurisdictionem urbanam, 27, 6. et 7. ludos vovet facitque Apollinares, 11. aderit Annibalem, ad quatuor millia hominum occidit, et novem signa militaria capit, 40. ei in annum prorogatum imperium, 28, 10. *vid. etiam* 29, 12.
 L. Hostilius Cato creatur decemvir agris dividendis, 31, 4.
 L. Hostilius Cato, legatus, 38, 55.
 L. Hostilius Mancinus, cum quadringentis equitibus exploratum missus, cadit a Pœnis, 22, 15.
 Hostus Hostilius rem Romanam iniquo loco contra Mettium Curtium sustinet, 1, 12. cadit, *ibid.* *vid.* et 22.
 Tullus Hostilius, *vid.* Tullus.
 Humanis corporibus vesci milites suos docuisse dictus Annibal, 23, 5.
 Hyampolis, urbs, 32, 18.
 Hybla, 26, 21.
 Hybristas Lacedæmonius, pirata, 37, 18.
 Hydrela Caria, 37, 56.
 Hydrelatanus ager, *ibid.*
 Hydruntum, oppidum Italie, 36, 21.
 Hypata, 36, 16. 26. et 27.
 Hypatæi exules, 41, 30.
 Hypatæorum agri vastantur, 36, 14.
 Hypæus, Epit. 107.
 L. Hypæus, *vid.* Plautius.
 Hyrcanus campus, 37, 38.

I. J.

Jacula quaternos pedes longa, 26, 4.
 Jacula et sagittæ parum nocent in tenebris, 44, 35.
 Jaculatores, 36, 18.
 — Afri, 21, 21.
 — Numidæ, 28, 11.
 Jamphorina, urbs, caput Medice, in dedicationem accipitur, 26, 25.
 Janiculum, Epit. 1. additur urbi, et ponte sublicio conjungitur, 1, 33.
 — repentino impetu capitur a Tuscis, 2, 10. *vid.* et 51.
 in Janiculo secedit plebs, 11, 26.
 sub Janiculo inventi libri Numæ Pompilii, 40, 29.
 Janus adium omnium Romæ, quibuslibet adire volentibus, per lectisternii tempus, patefactæ, 6, 13.
 Januario mense comitia consularia habita, 43, 13.
 Janus a Numa Pompilio belli et pacis index factus, 1, 19.
 — bis post Numæ regnum clausus fuit, *ibid.*
 Janus dexter portæ Carmentalis, 2, 49.
 Jani tres a censoribus facti, 41, 32.
 Iapydes pop. Epit. 59. 131.
 Iapydum legati in senatu queruntur de C. Cassio consule, 43, 7.
 Iassensium exules, 37, 17.
 Iassus, oppidum, 32, 28. 33, 30. 37, 17.
 Ibera, urbs, a propinquo flumine appellata, 23, 28.
 Iberi, Epit. 101.
 Iberus, fluvius, Punici et Romani imperii finis, 21, 2.
 trans Iberum omnia, præter Saguntinos, sunt Carthaginensium, 21, 5.
 cis Iberum Hispanis omnibus arma adimit M. Porcius Cato, consul, 34, 17.
 L. Icilius, tribunicus, sponsus Virginie, 3, 44. ejus cum Appio, decemviro, contentio, 45. eum in vincula duci jubet Appius, 49. exercitum ab decemviris abducit, 51. in Aventino tribunus plebis creatur, 54.
 L. Icilius, tribunus plebis, 4, 52.
 Sp. Icilius, tribunus plebis, 2, 58.
 Icili tres in unum annum tribuni plebis creati, 4, 54.
 Icus, insula, 31, 45.
 Idæa Mater, 29, 10. carmen in libris Sibyllinis inventum a decemviris, si Mater Idæa a Pessinunte Romanæ foret adfecta, pelli vinclique hostes posce, *ibid.* petitur ex Asia, 11. ab viro bonorum optimo, P. Scipione Cn. F. matronisque accipitur, et præferatur in ædem Victorie, 14.

- Idus Matris Magnae aedes dedicata ab M. Junio Bruto, 36, 36.
- Idus Decembres, solemnis inuendis magistratibus dies, 5, 9. *vid. et* 4, 37.
- Maior, 8, 36.
- Idibus Martiis magistratus initus, 22, 1. 23, 30. 26, 1. et 26, 27, 7. 31, 8. 32, 1. 38, 45. 39, 45. 40, 36. 42, 32. 44, 19.
- Quintilibus transvectio equitum facta, 9, 46.
- Septembribus praetor maximus clauum pangere vetusta lege iubebatur, 7, 3.
- Idus Sextiles, 41, 20. Latine ferie in ante diem tertium Idus Sextiles indictae, *ibid.*
- Iecur caput Iecinoris a familiari parte census, 8, 9. deest consuli, primam hostiam immolanti, 30, 2. *vid. et* 41, 18. et 19.
- Ieiunium, quinto quoque anno observandum, institutum Cereri ob prodigia, 36, 37.
- Igiturrium, *sive potius* Iguvium, urbs, 45, 43.
- Ignis in Vestae sede extinctus, 28, 11. 41, 2.
- Ignes coelestes, *vid.* Prodigium.
- Ignes per noctem in castris accensi ad fallendum hostem, 22, 41. 36, 10.
- Iguibus armati Fidenates Romanum terrent exercitum, 4, 88.
- Iguvium, urbs, 45, 43.
- Ilercaouensium ager, 22, 21.
- Ilerda pop. Epit. 110.
- Ilergetes, 26, 49. 29, 2. subiguntur ab Annibale, 21, 23. vastantur a Cn. Scipione, 61. Ilergetum rebellio, 22, 21. *vid.* Indibilis, et Mandonius. auxilium petunt a Romanis, 34, 11.
- Ilienses a Romanis adscripti foederi, cum Philippo inito, 29, 12. dicunt ab se oriundos Romanos, 37, 37. Rhæteo et Gergitho donantur, 38, 39.
- Ilienses, Sardiniae populi, concitant bellum, 40, 19. adjunctis Balarorum auxiliis, pacatam provinciam invadunt, 41, 6. funduntur et fugantur a Romanis, 16.
- Ilion, urbs, Epit. 38.
- Ilion, urbs Macedoniae, 81, 27.
- Ilipe, urbs Hispaniae, 35, 1.
- Ilium, oppidum, 35, 43. 37, 9. et 37.
- Illiberis, oppidum, 21, 24.
- Illiturgi, urbs Hispaniae, 26, 17. a Pœnis, ob defectionem ad Romanos, obsessa, 23, 49. liberatur obsidione, *ibid.* iterum oppugnat a Carthaginensibus, 24, 41. liberatur a Romanis, *ibid.* post casus Scipiones defecerat ad Pœnos, ac scelus etiam de-
- fectioni addiderat, 28, 19. Illiturgi oppugnat Scipio, *ibid.* acriter resistent oppidani, *ibid.* urbs capitur, *ibid.* tum etiam arx, 20. oppidani ad intercessionem delecentur, et urbs incenditur, *ibid.* *vid. et* 34, 10.
- Illiturgitani, 28, 25.
- Ilurcia, vetus nomen ejus urbis, quam postea Gracchuris appellata, 41, 2.
- Illyrii, gens fera, 10, 2. iis bellum indictum, Epit. 20. eorum legati curia excedere jussi, 42, 26. Illyrii vincuntur a Romanis, 44, 30—32. iis libertas concessa, 45, 15. et 26. Illyricum in tres partes divisum, *ibid.* *vid.* Teuta, et Gentius.
- Illyrii praedones, 40, 42.
- Illyriorum castella, 42, 26.
- Ilote, castellani, genus agreste apud Lacedaemonios, 34, 27.
- Ilva, insula, 30, 39.
- Ilyates Ligures, exciti a Gallia, invadunt, duce Amilcare Poeno, Placentiam, 81, 10. veniunt in ditionem Romanorum, 32, 31.
- Ilociam, oppidum in Oretania, capit C. Flaminius, 35, 7.
- Imaginum falsi interdum tituli, 8, 40. *vid. et* 22, 81.
- Imago triumphali ornata decreta Scipioni, nisi ipse prohibuisset, 38, 56.
- Imber ingentibus procellis dirimit pugnam, 6, 8. et 32. 23, 44. 26, 11.
- Imbris opportunitas in Arpis capiendis, 24, 46.
- Imbrus, insula, 33, 30. 35, 43.
- Immolant consules, antequam suos educant in aciem, 8, 9. immolati a Tarquinensibus trecenti milites Romani, 7, 15.
- Impedimenta Romanorum, ab equitibus Samnitium direpta, 8, 38.
- Imperator parentis loco militibus suis, 4, 42.
- Imperatoris munus, 44, 34.
- injussu nemini hostem proelio adoriri licitum, 4, 29. 8, 7.
- aut consulis est dedicare templum, 9, 46.
- Imperatores ab exercitibus legi, res mali exempli, 26, 2.
- Imperatores nominati ob rem bene gestam, 27, 19.
- Imperium nullum cuiquam, injussu populi, deferendum, 26, 2.
- Imperii insignia regem faciant venerabilem, 1, 8.
- Imperia Manliana, 4, 29.
- Postumiana, *ibid.*
- Imperium Romanum, 1, 33.
- Imperii magnitudinem portendens prodigium, 1, 56.

- Incendium ingens Romæ**, 24, 47. 26, 27. 35, 40.
- Indemnatus iudicta causæ non debet in vincula duci**, 3, 13.
- India**, 9, 17. 35, 32. 42, 52.
- Indi nullius momenti milites**, 9, 19.
- Indibilis, Illegetum regulus**, 22, 21. 25, 34. ejus filius humaniter et verecunde a Scipione habitus, 26, 49. deficit ad Romanos, 27, 17. ejus oratio, *ibid.* ei conjux et liberi restituntur, *ibid.* rebellat, et, conceitatis popularibus, agros sociorum populi Romani depopulatur, 28, 24. copias contrahit, 31. victus fugit, 33. Mandonium fratrem ad Scipionem supplex mittit, 34. veniam impetrat, *ibid.* post discessum Scipionis concitat populares et Ausetanos ad bellum, 29, 1. pilo terre affigitur in pugna, 2.
- Indici præmium pecunia ex ærario, libertas et civitas data**, 2, 5. dena millia gravis æris ex ærario numerata, 4, 45.
- Indici libertas data, et æris gravis viginti millia**, 22, 33. *vid.* et 27, 3. 39, 19.
- Indigetem Jovem appellant Æneam Latini**, 1, 2.
- Indigetes Dii**, 8, 9.
- Inducie datæ Veientibus in centum annos**, 1, 15.
- iisdem datæ in quadraginta annos, 2, 54.
- Volsiniensibus datæ in viginti annos, 5, 32.
- cum Ceritibus in centum annos factæ, 7, 29.
- Indus, Caris fluvius**, 38, 14.
- Infans in utero matris, Io triumphæ, clamavit, *vid.* Prodigium.**
- Infans, incertum masculus an femina esset, natus, et extemplo in mare deportatus**, 31, 12. *vid.* Prodigium.
- Infantes etiam cæsi in hostilis urbis expugnatione**, 29, 20.
- Inferum mare, *vid.* Mare.**
- Infula, insignia supplicum**, 25, 25.
- Ingauni, gens Ligurum bellum gerunt cum Epanteriis montanis**, 28, 46. *vid.* et 30, 19. cum iis fœdus icit P. Ælius, consul, 31, 2. vincuntur ab Ap. Claudio, consule, 39, 32. oppugnant castra L. Æmilii Paulli, 40, 25. funduntur, et in deditionem veniunt, 27. et 28. de iis triumphat L. Æmilius Paullus, proconsul, 34. orant pacem, *ibid.*
- Ingenui decem, decem virgines, patrimi omnes matrimique, ad sacrificium adhibiti**, 37, 3.
- Initia Cereris**, 31, 14. et 47.
- Insani montes**, 30, 39.
- Insubres, pagus Æduorum**, 5, 34.
- Insubres Galli Mediolanum conduunt**, 5, 34. rursum deficiunt, 21, 25. *vid.* et 30, 18. Insubres invadunt, duces Amilcare Poeno, Placentiam, 31, 10. circumveniunt Cn. Bæbium, et supra sex millia et sexcentos milites cadunt, 32, 7. a C. Cornelio consule vincuntur, 30. caduntur ab L. Valerio Flacco, 34, 46.
- Insula Tiberina**, 2, 5.
- Insula nova e mari edita**, 39, 56.
- Intemellii Ligures**, 40, 41.
- Interamna, colonia Romanorum**, 9, 28. frustra a Samnitibus tentata, 10, 36. negat consulibus Romanis milites et pecuniam, 27, 9. aliquanto majorem numerum mox dare cogitur, 29, 15.
- Interamnæ ager**, 10, 39.
- Intercalares Kalendæ**, 48, 13. 45, 44.
- Intercalarius mensis**, 37, 59.
- Interregnum unde dictum**, 1, 17.
- Interregna**, 1, 17. et 22. 3, 8. 4, 7. 43. et 51. 5, 17. et 81. 6, 1. 5. et 36. 7, 17. 21. et 28. 8, 3. 17. et 28. 9, 7. 10, 11. 22, 33.
- Interrex prodebatur auspicato a patriciis, sine suffragio populi**, 6, 41.
- Intertrimentum argenti**, 32, 2.
- Intibili, oppidum**, 23, 49.
- Inuus, Pan a Romanis vocatur**, 1, 5.
- Iolcos, oppidum**, 44, 12. et 18.
- Ion Thessalonicensis, præfectus Persei**, 48, 58. liberos Persei tradit Octavio, 45, 6.
- Ionia**, 33, 38.
- Ionium mare**, 23, 33. 42, 48.
- Iresia, oppidum, vastatur a Philippo**, 32, 13.
- Isalca, præfectus Gætulorum**, 23, 18.
- Isauri pop. Epit**, 93.
- Isidorus**, 36, 38. præfectus Antiochi, fugit Cænæm Eubœæ, 20.
- Isionda, urbs, obsessa a Termessensibus, liberatur a Romanis**, 38, 15.
- Isiondenses**, 38, 15.
- Ismenias, princeps Bæotorum**, 42, 38. et 43.
- Issa, insula et urbs, a Romanis liberata**, 43, 11.
- Issæi, Issenses viginti lembos classi Romanorum adjungunt, ad depopulandos Carystiorum agros**, 31, 45. *vid.* et 37, 16. insimulant Romæ Gentium, Illyriorum regem, 42, 26. duodecim lembos Romanis submittant, 48. iis immunitas concessa, 45, 26.
- Issalci lembi**, 32, 21. Issenses naves, 43, 11.
- Ister fluvius**, 40, 21.
- Isthmia, ludicrum**, 33, 32. in quo promulgata Græciæ libertas, *ibid.*
- Isthmus Corinthiacus duo maria, ab ec-**

- casu et ortu solis finitima, arcis faucibus dividit, 45, 28.
- Isthmi faucibus continenti adheret Peloponnesus, 32, 21.
- Istria, 39, 56. in Istriam legiones ducit M. Claudius Marcellus, consul, *ibid.* Istria tota, trium oppidorum excidio, et morte regis, pacatur, 41, 15.
- Istri, gens fera, 10, 2. subacti, Egit. 20. laceraverunt magis, quam exercuerunt. Romana arma, 21, 16. prohibent coloniam Aquileiam deduci, 40, 26. tumultum creant in castris Romanis, 41, 6. a Romanis opprimuntur, 7. et 8. in civitates passim dilabuntur, 9. rursum vincuntur, 14. in deditionem veniunt, 15. de iis triumphat C. Claudius Pulcher, 17. queruntur de crudelitate C. Cassii, consulis, 43, 7.
- Istricus vicus, 24, 10.
- Italia Supero et Infero mari, insulae modo, cingitur, 5, 38.
- universa pacata, 15, 12.
- Itonia Minerva, 36, 20. ejus templum, *ibid.*
- Juba, rex Mauritanie, Egit. 110. 118. 114.
- Decius Jubbilius, Egit. 12.
- Jubellius Tauræ, vir bello insignis, et nobilis eques Campanus, 23, 8. et 46. ejus cum Claudio Asello pugna, 47. ejus more, capta Capua, 26, 15.
- Judices olim appellati Romæ, qui celebratissimo nomine consules, 3, 55.
- Judicum ordo, Carthagine nimium potens lege Annibalis coercetur, 33, 46.
- Judicia capitalia solus per se agit Tarquinius Superbus, 1, 49.
- Judicia insignia, Horatii, 1, 26. Coriolani, 2, 35. Manlii Capitolini, 6, 20. Cn. Fulvii, 36, 2. et 3. Scipionis Africani, 38, 50—53.
- Judicium populi a senatu rescindi non potest, 4, 7.
- Jugarius vicus Romæ, 24, 47. 27, 37. 38, 21.
- Jugera agri ne quis plus quingenta possideat, lex lata, 6, 35.
- Jugi descriptio, 3, 28. sub jugum missus exercitus Romanus, 9, 5. mox Samnitiū militum septem millia, 15. *vid.* et 10, 36.
- Jugartha, Egit. 62. Adherbalem in Cirta oppido obsidet, Egit. 64. Numidia pellitur, Egit. 66. in carcere necatur, Egit. 67.
- Julia Cæsaris F. Pompeii uxor moritur, Egit. 106.
- Julii ex principibus Albanis in Patres lecti, 1, 30.
- C. Julius Cæsar dictator, Egit. 111. quatuor triumphos ducit, Egit. 115.
- quintum ex Hispania ducit, Egit. 116. dictator perpetuus, *ibid.* in curia Pompeii occiditur, *ibid.* ejus corpus a plebe ante rostra crematur, *ibid.*
- C. Cæsar cos. Egit. 119. Augustus cognominatur, Egit. 134. ei ara dedicatur, Egit. 137.
- C. Julius Iulus, consul, 2, 43. decemvir, 3, 38. P. Sestio diem dicit, *ibid.* legatus a senatu ad exercitum, Aventinum insidentem, 3, 50.
- C. Julius Iulus, consul, 3, 65. sedat tribunorum cottiones, ortas adversus juventutem nobilium, *ibid.* iterum consul, 4, 21. tertium consul, 23.
- C. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 4, 56. iterum, 61. censor decedit, 5, 31.
- C. Julius, dictator, 7, 21.
- C. Julius Mento, consul, 4, 26. discordia ejus et collegæ, certamenque adversus senatum, *ibid.* dedicat sine sorte ædem Apollinis, 29.
- C. Julius Vercondaridubius Ædnuus, Egit. 137.
- L. Julius, tribunus militum consulari potestate, 4, 16. magister equitum, 26. creatus copul, 30.
- L. Julius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30.
- L. Julius, prætor creatus, sortitur Galliam, 39, 45.
- L. Julius, prætor, 45, 44.
- L. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 5, 1.
- L. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 5, 10. iterum, 16. opprimit Tarquinienses, *ibid.*
- L. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4.
- L. Julius Sequester, in Sabinos proficiscens, fulmine ipse et equus exanimantur, 33, 26.
- Proc. Julius affirmat. sibi visum esse Romulum, post mortem in Deos relatum, 1, 16.
- Sext. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 4, 35.
- Sext. Julius Cæsar prætor creatur, 27, 21. sortitur Siciliam, 22. legatus, 29.
- Sext. Julius Cæsar, tribunus militum, 40, 27. legatus, 43, 6.
- Iulus, Ænææ et Creusæ filius, auctor Julii gentis, 1, 3.
- Jumenta singula oppidis, per quæ legati Romani repente missi transibant, imperata, 42, 1.
- Junia domus, 2, 5. ex ea consulatus ortus, *ibid.*
- C. Junius Bubulcus consul creatur, 9, 20. secundum consul, 28. dictator creatur, 29. tertium consul, 30. ma-

- giater equitum dictus; 38. censor, 48. adem Salutis, quam consuli bello Samnitium voverat, locat, *ibid.* ab eo vias per agros publicas impensas factas, *ibid.* tumulus caesae dictator creatur, 10, 1. primo congressu Equos subigit, *ibid.* triumphat, *ibid.* adem Salutis dedicat, *ibid.*
- D. Junius Brutus, magister equitum, 2, 12. consul, 29.
- D. Junius Brutus Scæva, legatus Carvillii consultus, 10, 43. consul, 47. manus gladiatorum pro patre defuncto primus edidit, Epit. 16.
- D. Junius, prepositus ad ostium Vulturii, 25, 22.
- D. Junius Brutus, triumvir colonias deducendæ creatur, 34, 45.
- D. Junius Brutus adversus Gallæos pugnat, Epit. 56.
- D. Junius Silanus, Epit. 54.
- D. Brutus a Capene Sequano interimitur, Epit. 120.
- L. Junius, Tarquinia, sorore *ævi amita*, Tarquinii Superbi, natus, Bruti haud absens cognomen, 1, 56. Delphos misens cum juvenibus Tarquiniiis, baculum suorum Apellini offert, et Terram matrem osculatur, *ibid.* cum Collatino ad Lucretiam venit, 58. ducem se præbet ad expugnandum regnum, 59. quum esset tribunus Celerum, *ibid.* consul creatur, 60. senatum ad trecentorum summam explet, 2, 1. jurajurando populum adstringit, neminem Romæ regnare passuros, 2. Tarquinium Collatinum cogit consulatu se abdicare, et civitate cedere, *ibid.* supplicii liberorum suorum executor, 5. ejus pugna cum Arunte Tarquinio, et more, 6. funus ei a collega Valerio factum, 7. per annum a matronis iugetur, *ibid.*
- L. Junius, legatus in Macedoniam, 45, 17.
- L. Brutus sibi mortem consciscit, Epit. 59.
- M. Junius Brutus, tribunus plebis, 34, 1. tætor legem Oppiam de cultu matronarum, *ibid.* creatur prætor, 35, 24. ei obvenit jurisdictio utraque, 36, 2. dedicat adem Matris magnæ Idææ, 36. legatus, 37, 55. consul, 40, 59. ex Liguriis in Galliam transit, 41, 9. ejus res gestæ in Istria, 14. et 15. legatus in Asiam, 42, 45. petit censuram, 43, 16.
- M. Brutus a Cn. Pompeio occiditur, Epit. 90.
- M. Brutus absens damnatur, Epit. 120. manus sibi ipse infert, Epit. 124.
- M. Junius Pennus, ædilis plebis, 29, 11. creatur prætor, et obtinet sortem urbanam, 30, 40. creas decemvires agro Samniti Appuloque dividendo, 31, 4.
- M. Junius Pennus, prætor, 42, 9. sortitur Hispaniam citeriorem, 10. consul, 45, 14. ei obvenit Pias, 17.
- M. Junius Pera, dictator post Cannensem cladem, 22, 67. 23, 14.
- M. Junius, legatus captivorum, qui in Annibalis potestate erant, pro iis ad senatum orationem habet, 22, 59.
- M. Junius Silanus, præfectus Neapolitanus, 23, 15. prætor creatur, 25, 2. sortitur Tuscos, 3. ei in Etruria rogatum imperium, 26, 1. ad res gerendas adjutor P. Scipioni datur, 19. a Scipione mittitur adversus Magonem et Hannonem, 26, 1. eos vincit, 2. adducit ad Scipionem auxilia, 13.
- M. Junius Silanus, præfectus socium, occiditur in tumultuario prælio, 33, 36.
- M. Junius Silanus coa. Epit. 65.
- P. Junius Brutus, tribunus plebis, tætor legem Oppiam, 34, 1. ædilis curialis, 35, 41. creatur prætor, 36, 45. sortitur Tuscos, 37, 2. prætor in Etruria, 50. jubetur proficisci cum imperio in Hispaniam ulteriorem, 57.
- Q. Junius, tribunus plebis, queritur indignam necem Mælii, 4, 16.
- Juniorum centurie, 1, 43. *vid. et* 24, 7. 26, 22. 27, 6.
- Juniores, citati a consulibus, ad nomen non respondent, 2, 28.
- Juniores omnes adiunguntur sacramento, 10, 4. 22, 57.
- Juniorum ob inopiam Romæ delectus ægre confectus, 25, 5.
- Juno Acræa, 22, 23.
- Lacinia, 23, 33. 24, 3. 28, 46. 30, 20. Junonis Lacinia noble templum, sanctum omnibus circa populis, 24, 3. detectum, ablatis marmoreis tegulis, a Q. Fulvio censore, 42, 3.
- Moneta, 7, 28. Junonis Monetæ sedes structa in eo loco, quæ area ædium Manlii Capitolini fuerat, *ibid.* ei adem voret C. Cicereius, prætor, 42, 7.
- Regina, 5, 21. Junonis Reginæ sedes in arce Veientana, *ibid.* ejus signum, more Etrusco, nisi certus gentis sacerdos, attractare non solitus, 22. Juno deportatur magna religione Veis Romam, *ibid.* perferit in Aventinum, eique a dictatore Camillo templum locatur, *ibid.* et dedicatur, 31. *vid. et* 39, 2. 40, 52. ante pedes Junonis tres patere aureæ, cum titulo

- nominis Camilli, posita, 6, 4. Junoni
 Regina in Aventino majoribus hostiis
 sacrificatur, 22, 1. *vid.* de Junone
 Regina, 27, 87, 81, 12.
 Juno Sospita, 8, 14, 24, 10, 29, 14, 81,
 12. Junonis Sospita aedes lucusque
 communis Lanuvinis municipibus cum
 populo Romano, 8, 14. ejus simula-
 crum, 40, 19. ei aedes vota a C. Cor-
 nelio Cothegeo, consule, 22, 30. dedi-
 cata, 24, 53.
 Junonis in uide veteri Patavii fixa rostra
 navium, spoliisque Laconum, 10, 2.
 Jupiter Acreus, 28, 2.
 — Capitolinus, 1, 56, 6, 17.
 — Dodonensis, 8, 24. Jovis Dodonensi
 sortes, *ibid.*
 — Elicius, 1, 20. Jovi Elicio aram in
 Aventino dedicat Numa Pompilius,
ibid. vid. et 81.
 Jupiter Feretrius, 1, 10. ei templum
 dedicat Romulus, et opima spolia
 fert, *ibid.* aedes ejus ab Anco ampli-
 cata, 1, 33. refecta ab Augusto, 4, 20.
 — Imperator, 6, 29.
 — Indiges, 1, 2. sic dictus Æneas, *ibid.*
 — Latialis, 21, 63. ei donum, fulmen
 aureum pondo quinquaginta, factum,
 22, 1.
 — Olympius, 24, 21. ejus templum
 Athenis, 41, 25.
 — Optimus Maximus, 4, 2.
 — Stator, 1, 12. et 41. ei templum in
 pugna cum Samnitibus vovet M. Ati-
 lius, 10, 36.
 — Trophonius, 45, 27.
 — Victor, 10, 29. ei aedes vota, spo-
 liisque hostium cremata, *ibid.* Jovi
 Victori pocillum mulsu, priusquam
 temetum biberet, vovet L. Papirius, 42.
 Jovis aedes in Capitolio dedicata, 2, 8.
 — aedes duae in Capitolio dedicatae,
 35, 41.
 — aedem in Capitolio, columnasque
 circa poliendas Albo locant censores,
 40, 51.
 — cella, in qua ante pedes Junonis
 tres patrum aures posita, 6, 4.
 — epulum ludorum causa, 25, 2, 27,
 36, 29, 38.
 — porta, Capuae, 26, 14.
 — sella in templo Capitolino, 5, 50.
 — signum, Praeneste devectum, a dic-
 tatore T. Quintio in Capitolium fer-
 tur, 6, 29.
 — templum in Capitolio dedicatur,
 Epit. 90.
 Jovi aram in monte Æmo consecrat
 Philippus, 40, 22.
 Jurare non potest flamen Dialis, atque
 adeo alium dat, qui pro se juret, 31,
 50.
- Jurjurandum militum diversum a sa-
 cramento, 22, 38.
 Jurisjurandi religiosa observatio, 3, 20.
 nimis callida interpretatio, 22, 61.
 Jurejurando adactus populus, acminem
 regnare Romae passurus, 2, 1. et 2.
 Jus id est, quod potestatem populus ju-
 bet, 7, 17, 9, 23.
 Jus divinum et humanum, 1, 18.
 — civile, repositum in pontificum pe-
 netralibus, evulgat C. Flavius, 9, 46.
 Justitiam indictum, 3, 2. et 27, 4, 26. et
 31, 6, 2. et 7, 7, 6. et 23, 10, 4.
 et 21.
 — per quadriiduum servatum, 3, 3. per
 dies decem et octo, 10, 21.
 — in foro sua sponte coemptum prius,
 quam indictum, 9, 7.
 Justitia simile otium, 7, 1, 26, 26.
 L. Juventius Thalna, legatus, 29, 31.
 Romam missus, 28.
 M'. Juventius Thalna, tribunus plebis,
 accusat C. Lucretium praetorem, 43,
 10. creatus praetor, sortitur juris-
 dictionem inter peregrinos, 45, 14. et
 16. rogationem promulgat de bello
 Rhodiis indicando, 45, 21. Epit. 60.
 T. Juventius, tribunus militum, cadit in
 pugna, 33, 22.
 T. Juventius Thalna creatur praetor, 34,
 42. sortitur jurisdictionem peregrin-
 nam, 43.
 Juvenum Romanorum nobilium conspi-
 ratio de regibus revocandis, 2, 3. con-
 jecti in vincula, 4. dant poenas, 5.
 Juvenes trecenti conjurarunt occidere
 Porcenam, 2, 12.
 Juventas Dea, 5, 54.
 Juventatis aedes in circo maximo dedi-
 cata, 36, 36.
 Juventati lectisternium imperatum, 21,
 62.
 Juventus Romana consubiorum ergo
 Sabinas virgines rapit, 1, 9.

L.

- Labates, populi, 43, 21, 44, 31, 45, 26.
 Labentis palus, 44, 31.
 Labentis terra, 44, 23.
 C. Labeo, tribunus militum, cadit in
 pugna, 33, 22.
 Labeo, *vid.* Antistius, Atinius, Fabius.
 Labici, seu Lavici, urbs, 2, 39. Labices
 caput Coriolanus, *ibid.* capiunt et di-
 ripiunt Romani, 4, 47. Lavices de-
 ducta colonia, *ibid.*
 Labicani, sive Lavicani, hostes Romano-
 rum, 4, 46. proelio vincuntur, 46. *vid.*
 et 6, 21.
 Labicanus, seu Lavicanus, ager, 3, 25,
 4, 49, 26, 2.

- Laricana via**, 4, 41.
Labiens, Epit. 127.
Labra due marmorea in Capitello a Scipione Africano posita, 37, 3.
Lacedaemon, validissima urbs viris armisque, 34, 33. *vid.* Sparta.
Lacedaemon, non operum magnificentia, sed disciplina institutisque memorabilis, 45, 28.
Lacedaemonius dux, Cleonymus. *vid.* Cleonymus.
Lacedaemonii tyranni, Cleomenes, Machanidas, Nabis. *vid. sub his vocibus.*
Lacedaemonii vexantur ab suis exsilibus, 38, 30. belle oppugnantur ab Achais, 32. Lycurgi leges abrogare, et Achaeorum leges institutaque accipere jubentur, 34. de iis agitur in concilio Achaeorum, coram Romanis legatis, 39, 35. et 37. manere jubentur in concilio Achaeorum, 48.
 — pugnant missilibus, 34, 39.
 — cunctatores natura, 45, 23.
Lacedaemoniorum exules multi, pulsi a suis tyrannis, veniunt in castra Romanorum, 34, 26.
C. Lacerius, tribunus plebis, 5, 10.
Lactania, 21, 28.
Lactani, 31, 60. et 61. depopulantur agros sociorum populi Romani, 28, 24. in eos edicuntur expeditio, 26. *vid.* et 33. et 34. Lactani, gens, quam inrita feritas tenet in armis, 34, 30. eorum oppidum oppugnat M. Cato consul, et capit, *ibid.*
Lachares filius Mithridatis, Epit. 98.
Lacinia Juno, 24, 3. ejus nobile templum, sanctum omnibus circa populis, *ibid. vid.* et 23, 33. in eo multi, qui in Africam sequi Annibalem abuebant, jussu ejus interfecti, 30, 20. tegula marmorea, ex eo sublata a censore, jussu senatus reportantur, 42, 3.
Lacinium, promontorium, 12, 8. illum praeternavigare fas Romanis esse, negat Philocharis Tarentinus, *ibid. vid.* et 27, 25, 36, 42.
Lacones, *vid.* Lacedaemonii.
Laconica ora, 38, 30.
Lacte pluit, *vid.* Prodigium.
Lacumaces, stirpis regiae apud Numidas poer, appellatur a Mesutio rex, 29, 29. victus a Masinissa, fugit in agrum Carthaginiensem, 30. se in Masinissae fidem permittit, *ibid.*
Lacus Albanus, 5, 15. crescit in altitudinem insolitam, *ibid.*
 — Avernus, 24, 12, 13. et 20.
 — Begorrites, 42, 53.
 — Curtius, 1, 13, 7, 6.
 — Fucinus, 4, 57.
Lacus Martis, 41, 13.
 — Ostia, 27, 11.
 — Regillus, 2, 19, 6, 2. *vid.* Regilla.
 — Timavi, 41, 5.
 — Trasimenus, 22, 4.
 — Vadimonis, 9, 39.
Lacus manavit sanguine, *vid.* Prodigium.
C. Laelius, classi a Scipione praefectus, 26, 42. ob virtutem corona aurea et triginta bubus donatur, 48. ite Romam, et in senatu, Carthaginem novam aliusque urbes captas esse, exponit, 27, 7. mittitur orator a Scipione ad Syphacem, 28, 17. mittitur ad praedandam Africam, 29, 1. ad eum venit Masinissa, 4. redit ex Africa, 6. classis praefectus, cum Scipione transit in Africam, 25. cum Masinissa mittitur ad persequendos Syphacem et Adrubalem, 30, 9. vincit Syphacem, 11. improbat Masinissae cum Sophonisba nuptias, 13. a Scipione donatur corona aurea, 15. cum Syphace aliisque captivis Romam mittitur, 16. quae in Africa gesta sunt, exponit patribus, 17. edilis plebis, 33, 25. creatur praetor, 33, 24. sortitur Siciliam provinciam, 26. ambione coeclatum, repulsum patitur, 35, 10. creatur consul, 36, 45. ejus contentio de provincia cum L. Scipione collega, 37, 1. ex Gallia Romam redit, 47. ei cum suo exercitu in annum prorogatum imperium, 50.
C. Laelius, legatus in Macedoniam, 41, 27. legatus ad Gallos trans Alpes, 43, 7.
Lactorius, tribunus plebis, 2, 56. ejus violenta contentio cum Ap. Claudio consule, *ibid.*
C. Lactorius, edilis curulis, 23, 30. legatus, 25, 92. creatur praetor, 26, 23. *vid.* et 27, 7. decemvir sacris faciendis, 27, 8.
Cn. Lactorius, legatus L. Farii praetoris, 31, 21.
L. Lactorius, edilis plebis, vitio creatus, abdicat se magistratu, 30, 39.
M. Lactorius primipili, centurio, 2, 27. ei data a populo dedicatio aedis Mercurii, *ibid.*
Lavi Ligures, 5, 35, 33, 37.
Lavinus, *vid.* Valerius.
Lagos, urbs, 38, 16.
Lamia, urbs, 27, 30, 32, 4. 35, 43. oppugnatur a Philippo, 36, 25. qui ab ea recedit, *ibid.* oppugnatur a Romanis, 37, 4. capitur, 5.
Lampaeus, urbs, 37, 35. libertatem suam defendit adversus Antiochum, 33, 38. *vid.* et 35, 42.
Lampsaceni coronam octoginta pondo

- Roman mittunt, 43, 8. referuntur in sociorum formulam, *ibid.*
- Lampens, urbs Thessaliam, 32, 14.
- Lampter, Phocææ, 37, 31.
- Lana pulla terra enata. *vid.* Prodigium.
- Laniens et tabernæ in publicum emtæ, 44, 16.
- Lanistes, 28, 21.
- Lanuvium, 3, 29. 6, 2. 26, 3. 29, 14. 46, 16.
- Lanuvii strepitus in sede Junonis Sospitis editus, *vid.* Prodigium.
- Lanuvini deficiunt, 6, 21. iis civitas datur, 8, 14. sedes Sospitis Junonis communis Lanuvinis municipibus cum populo Romano, *ibid.*
- Lanuvinus magistratus feriis Latinis precationem sollemnem non rite peragit, 41, 20.
- Laodice regina, Epit. 50.
- Laodiceni ex Asia inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.
- Lepathus, castellum, 44, 2. et 6.
- Lapicini, populi, 41, 23.
- Lapis quidam sacer datur legatis Romanis, quem Pessinuntii Matrem Deum vocabant, 29, 11.
- Lapis sacer in agro Crustumino, 41, 17.
- Lapides silices, 30, 48.
- Lapides Atri, locus inter oppida Illiturgim et Mentissam in Ausetanis, 26, 17.
- Lapidibus pulvis quoties nunciaretur, novendiale sacrum fiebat, 1, 31.
- Laqueis excipiuntur ictus arietum, 36, 28.
- Larentia, uxor Faustuli, educat Romulum et Remum, 1, 4.
- Lares, 8, 9.
- Lares Permarini, 40, 52.
- Larium Permarinum ædes dedicatur, *ibid.*
- Larinas ager, 22, 18. et 24, 27, 40. et 43. 45, 2.
- Larissa, arx Argis, 32, 25.
- Larissa, urbs nobilis Thessaliæ, 31, 46. 48, 67.
- Larissam dies exercitui ad conveniendum a Philippo edicitur, 28, 6.
- Larissæ Thessalorum concilium, 36, 8. 42, 38. ab Larissa obsidenda deterretur Antiochus arte Ap. Claudii, 36, 10. et 13.
- Larissa Cremaste, 31, 46. 42, 56. et 67.
- Larissenses, 31, 31.
- Larissus, amnis, Eleum agrum ab Dymeo dirimit, 27, 31.
- Lartes Porsena, *vid.* Porsena.
- Lartes Tolumnius, *vid.* Tolumnius.
- Sp. Lartius, genere factisque clarus, 2, 18. cum Horatio Coclitæ manet aliquantisper in statione pontis, 2, 10. preficitur expeditæ juventuti, 11.
- T. Lartius, consul, 2, 18. primus dictator, *ibid.* consul iterum, 21. *vid.* et 29.
- Læ, vicus maritimus, 38, 50. cum improvise occupant, et statim amittunt Lacedæmonii, *ibid.*
- Latemnastus Cretensis, 35, 29.
- Lati clavi ob Caudinæ pacis ignominiam depositi, 9, 7. lato clavo tunica, 30, 17.
- Latini unde dicti, 1, 2. Prieci Latini ab Alba oriundi, 8. et 52. *vid.* et 32.
- Latini bello accessunt Ancon Marcium, 1, 32. vincuntur, 33. multa eorum millia traduntur Romanis, *ibid.* cum iis bella gerit Tarquinius Priscus, 35. et 38. Latinorum et Romanorum communis sacra, 46. eos sibi conciliat Tarquinius Superbus, 49. cum iis socius facit, 50—52.
- ad Regillum lacum cæsi, 2, 19. et 20. sollicitant frustra Latinos Volsci ad bellum Romanis inferendum, 22. sex millia Latinorum captivorum a senatu remissa, *ibid.* coronam auream Jovi in Capitolum mittunt, *ibid.* cum Latinis populis ictum fœdus, 33. vexantur incursionibus Æquorum, 48.
- opem ferunt Romanis adversus Volscos et Æquos, sed vincuntur, 3, 7.
- deficiunt a Romanis, quum per annos plus centum nunquam ambigua fide in amicitia Romana mansissent, 6, 2. *vid.* et 7, 11. et 32. ab iis Tusculum captum, 38. quod recipitur, cæsis Latinis, *ibid.*
- iis petentibus pax data, 7, 12. magna vis militum ab iis accepta, *ibid.* concilia habent, et Romanis negant milites, 25. exercitibus jam in Romanos comparatis, vertunt bellum in Pelignos, 38.
- Sidicini dedunt se Latinis, 8, 2.
- Latini vastant agros Samnitium, *ibid.* moluntur occulte bellum in Romanos, 3. decem principes Latinorum Romanos evocati, *ibid.* consilia Latinorum ea de re, 4. petunt consulem et senatores Latinos, 5. iis inferunt bellum Romani, 6. ad Capuam conveniunt Latini cum sociis suis, *ibid.* sunt pessimæ Romanis in rebus bellicis, 8. prælium atrox inter Latinos et Romanos, 9. vincuntur Latini, 10. mulcantur agro, 11. rebellantes funduntur, 12. in deditionem accipiuntur, *ibid.* Latinorum status infelix, 13. subactis iis leges dicunt Romani, *ibid.* et 14.
- o Latinis Romani ad exercitus suos alterum tantum adiciebant, 8, 8. *vid.* et 4. ex iis senatum supplendum censeat Sp. Carvilius, 33, 29.
- Latini, qui Romam commigrant, ju-

- beaturn redire domum, 39, 8. eorum querela in senatu, 41, 12. de Latinis lex lata, 13.
- Latina via, *vid.* Via.
- Latinæ colonis, 34, 53.
- Latinæ ferie, 5, 17. et 19. 21, 63. 22, 1. tenent consules prætoresque Romæ usque ante diem quintum kalendas Maias, 25, 11. decreto pontificum instauratæ, quod Ardeatibus caro data non fuerat, 32, 1. *vid.* et 37, 3. et 41, 20.
- Latinæ ante diem tertium nonas Maias, 41, 20.
- indictæ ex instauratione in ante diem tertium idus Sextiles, *ibid.* kalendis Junii factæ, 42, 35.
- pridie kalendas Aprilis, 44, 22.
- in ante quartum, et tertium, et pridie idus Novembres, 45, 3.
- Latine loquendi publice Cumanis, et Latine vendendi jus eorum præconibus permissum, 40, 42.
- Latinus rex armatus, ad arcendam vim advenarum, Æneæ occurrit, 1, 1. pacem cum Æneæ, deinde affinitatem cum eo jungit, data ei in matrimonium filia, *ibid.*
- Latinus Silvius, Albæ rex, 1, 3.
- Latium Romanis suspectum, 6, 21. Latii status infelix, 8, 13. Latium subactum, *ibid.*
- Latona, 5, 13.
- Latone bove femina aurata sacrum factum, 25, 12.
- Latrones, ad duo millia, in spelunca oppressi, 10, 1.
- Lavici, *vid.* Labici.
- Lavinia, Latini regis filia, datur Æneæ in matrimonium, 1, 1.
- Lavinium, oppidum, conditum, quod Æneæ ab uxoris nomine appellat, 1, 1. inter Lavinium et Albam Longam coloniam deductam, triginta ferme interfecere annj, 3. Lavinii interfectus T. Tatius, 14. fœdus inter Romam et Lavinium renovatum, *ibid.* Lavinium ab Troja oriundum, 23. *vid.* et 2, 39.
- Laurea corona, *vid.* Corona.
- Laurea in puppi navis longæ enata. *vid.* Prodigium.
- Lauream in manu tenentes, et coronati, supplicant Romam omnes, duodecim annis majores, 40, 37.
- Laureatæ litteræ et tabellæ, 45, 1.
- Laurens ager, 1, 1.
- Laurentes, cum iis quotannis renovatum fœdus post diem decimum Latinarum, 8, 11.
- Laurentiam legati pulsati a Tito Tatius, 1, 14.
- Laurentibus non data caro Latinis, 37, 3.
- Lauretanus portus, 30, 39.
- Lantia, legatis præbita, 28, 39. 30, 17. 33, 24. 35, 28. 42, 26.
- Lautula, locus angustus ac saltuosus, 7, 39, 23. ad Lautulas accipiti prælio cum Samnitibus dimicatum, *ibid.*
- Lautumie, 26, 27. Lautumiarum carceris custodiam intentiorem habere jubentur triumviri, 32, 26. in Lautumias Ætolorum principes coniecti, 37, 3. in Lautumiis duo atria, Manium et Titium, 39, 44.
- Lebadia, 45, 27.
- Lebadia templum Jovis Trophonii adit Æmilios Paullus, 45, 27.
- Lechæus portas, 32, 23.
- Lecti ærati quando, et a quibus, primum Romam advecti? 39, 6.
- Lecticula in aciem illatus Cn. Scipio configit, 24, 42.
- Lectisternium quando primum Romæ, et qua celebritate factum, 5, 13. *vid.* et 7, 2. et 27, 8, 25. 29, 14.
- Lectisternium Cære imperatum, 21, 62. — Juventati, *ibid.*
- Junoni Regina, 22, 1.
- Saturno imperatum, quem lectum senatores straverunt, *ibid.*
- per triduum habitum, sex pulvinaria in conspectu fuisse, 22, 10.
- Lecton, promontorium, 37, 37.
- Legati Abderitarum queruntur de avaritia et crudelitate Hortensii, 43, 6.
- Achæi nunciant, Nabidem contra fœdus maritimam oram Laconum oppugnare, 35, 22. *vid.* Achæi.
- Ætolorum Romam missi, pacem petentes, 36, 25. urbe eodem die, Italia intra quindecim dies, excedere jubentur, 37, 1. admittuntur, illaque pacis leges dantur, 38, 10. et 11.
- Alexandrini queruntur de Antiocho, 44, 19.
- Ambracienses accusant Fulvium Nobiliorem, 38, 43.
- Annibalis ad Philippum, 23, 34.
- Antiochi Romam, eorumque oratio, 34, 57. ad Scipionem, 37, 34. et 45.
- ab Ardea queruntur in senatu, sibi in monte Albano Latinis carnem non esse datam, 38, 1.
- Ariarathis, eorumque oratio, 42, 19.
- Asiæ et Græciæ, Romam auditi, 34, 57.
- Atheniensium implorant auxilium Romanorum, 31, 5.
- Attali queruntur de Philippo, 31, 2. 32, 8. coronam auream ducentum quadraginta sex pondo in capitolio ponunt, 32, 27.

Legati ex Balearibus insulis et ultima Hispania ad Scipionem, 22, 20.
 — Biliastagis, Illygetum reguli, sistentes ad genus Catonius provoluti, auxilia petunt, 34, 11.
 — Caritum, bellum deprecantes, impetrant pacem, 7, 20.
 — Campanorum a Romanis auxilium petunt, 7, 30.
 — Carthaginiensium, amicitiam et societatem Romanorum petentes, 7, 27. auream corenam donant Romanis, 38. legatis Carthaginiensibus, qui ad foedus tertio renovandum venerant, comiter munera missa, 9, 43. ad Asdrubalem et Syphacem missi, 29, 34. ad Romanos de pace, 30, 22. et 40. frumentum et hordeum adportant, 36, 4. queruntur de Masinissa, 42, 23.
 — Clusini auxilium adversus Gallos petunt, 5, 33.
 — Epirotarum, 36, 35.
 — Eumenis, querentes de clade Sinopensium, 40, 2.
 — Gallorum pollicentur Romanis auxilia ad bellum Macedonicum, 44, 14.
 — Græcis Asiæque, Romæ auditi, 34, 37. 43, 8.
 — Hispani, eorumque simplicitas, 40, 47.
 — Iapydum, Istrorumque, et Carnorum, queruntur de avaritia et crudelitate consulum, 43, 7.
 — Iocenses Gentium, Illyriorum regem, Romæ suspectum reddunt, 42, 26.
 — Lacedæmoniorum, 39, 33.
 — Latinorum, 8, 5.
 — Laurentium pulsantur a propinquis Titi Tatii, 1, 14.
 — Locrensiū, obstiti aqualore et sordibus, ramos oleæ, velamenta supplicum, porrigentes, queruntur de Pleminio, 29, 16.
 — Macedones deducti extra urbem in villam publicam, ibique iis locus et lentia præbita, 23, 24.
 — Masinissæ a Romanis donantur, 30, 17.
 — Nabidis, 34, 49.
 — Neapolitani aurum offerunt Romanis, 22, 32.
 — Pamphyli coronam auream in curiam inferunt, 44, 14.
 — Persei jubentur excedere Italia, 42, 36.
 — Philippi ad Annibalem, 23, 33. 34. et 39. ad Ætolos, 31, 28. ad Romanos, 32, 37. 38, 24. pollicentur Romanis pecuniam et frumentum, 36, 4. coronam auream centum pondo in

modo Jovis optimi Maximi ponunt, *ibid.*

Legati Pisanorum, 45, 13.

— Pannorum ad Philippum, capti mittuntur Romam, 23, 34. Pannorum ad Masinissæ, Romæ de agro disceptantium, 34, 62.

— Privernates, 8, 21.

— Prusie, Romam missi, 44, 14.

— Ptolemæi, 31, 9. iis in singulos munera quinque millium æris ex senatus consulto missa, *ibid.*

— Ptolemæi et Cleopatras gratulantes, quod M'. Acilius Antiochum Græcia expulerit, 37, 3.

— Rhodiorum ad Antiochum, 33, 20. ad Romanos, querentium de Sinopensium clade, 40, 2. ad Romanos, 44, 14. horum superba oratio, *ibid.* alii legati, 45, 20. miserabili oratione deprecantur iram Romanorum, 22.

— Romani, ad Coriolanum de pace missi, 2, 39.

— Athenas, qui Solonis leges describerent, 3, 31.

— jussu Tolumnii a Fidenatibus intercepti, 4, 17.

— Veios, et superbum Veientium responsum, 4, 58.

— Delphos consulturi oraculum, 5, 15. Apollini crateram auream ferunt, 28. *vid. et* 23, 45.

— ad Gallos, eorumque cum Gallis colloquium, 5, 35. et 36.

— ad Samnites, 7, 31. 8, 28.

— in Hispaniam ad Annibalem, non admittuntur, 21, 6. et 9.

— Carthaginei missi, 13. iis superba respondent Carthaginienses, *ibid.* ridentur, a Gallis, 20.

— in varia loca missi, 22, 33.

— male excipiuntur ab Hieronymo Syracusanorum rege, 24, 6.

— violantur a Carthaginiensibus, 30, 25.

— ad Ptolemæum, 31, 2. ad Masinissam, 11.

— decem ad constituendas res Græciæ, 33, 24. et 31. Asiæ, 37, 55. *vid. et* 45, 17.

— ad Antiochum et Philippum, 33, 35. et 39.

— in Græciam, 39, 33. 42, 37.

— in Macedoniam, 41, 27.

— Seguntini gratias agunt senatui, 28, 39. adducunt quosdam Carthaginienses cum pecunia, qui ad conducenda auxilia in Hispaniam traiecerant, 30, 21.

— Samnites, Romam missi de pace, 8, 1. ad Annibalem, 23, 42.

— Sardorum Romam, 41, 10. et 12.

- Legati Syphacis**, donati ab Senatu Romano, 27, 4. 30, 17.
 — Syracusani, 22, 37. ad Marcellum, 25, 29.
 — Tarentini ad Annibalem, 24, 13.
 — Tarquiniorum exsulum, 2, 8. et 4.
 — Thracum, petentes amicitiam et societatem Romanorum, 42, 19.
 — Vermine Romam, 31, 11.
 — in senatum introducti per consules, 32, 8.
 — iure gentium sacrosancti, 9, 4.
 — licet viderentur commississe, ut hostium loco essent, in iis tamen jus gentium valet, 2, 4.
 — contemptui habiti, 3, 25.
 — interfecti, 4, 17. et 32.
 — contra jus gentium arma capiunt, 5, 36.
 — male excepti a Samnitibus, 7, 31. 8, 23.
 — si repente aliquo mitterentur, singula per oppida, qua faciendum iter, iumenta imperant, 42, 1.
Legatis casis publice in Rostris statum positae, 4, 17.
 — munera data, 9, 43. 27, 4. 28, 39. 30, 17. 31, 9. 37, 3. 42, 6. et 19. 43, 7. et 8. 44, 14. 45, 18.
 — aedes libera hospitio data, sumtusque decretus, 42, 6.
 — hostium in aede Bellonae senatus datas, 30, 21. 33, 24.
Legationis jus externis, non civibus, comparatum, 6, 17.
Legati imperatorum, 2. 20. 10, 40. et 43. et *alibi passim*.
Legio quot militum? 6, 28. 7, 25. 8, 8. 26, 28. 29, 24. 43, 14.
 — prima, secunda, tertia, 10, 18. 22, 53. 33, 36. 34, 46.
 — quarta, 10, 18. 26, 48. 34, 46.
 — quinta, 39, 30.
 — octava, *ibid.*
 — undecima, 30, 18.
 — duodecima, magna ex parte cessa, *ibid.*
 — tertia decima, *ibid.*
 — undevicesima, 27, 38.
 — vicesima, 27, 14. et 38.
 — tota millia hominum quatuor, Romae in foro securi percussa, 28, 28.
 — linteata Samnitium, 10, 33.
 — Sabina, 2, 26.
Legiones Etruscorum, 10, 5.
 — Faliscorum, 4, 5.
 — urbanae, 6, 9. 24, 44. 25, 3.
 — quatuor vulgo scribebantur, 8, 8.
 — decem effectae, 2, 30. 7, 25.
 — duodeviginti, 24, 11.
 — una et viginti, 26, 23. 27, 22.
 — tres et viginti, 26, 1. 27, 36.
Legiones viginti, 30, 2.
 — tumultuariae, 40, 26.
Legionarium numerus auctus, 40, 31.
Legionarii equites, 35, 5.
Lembi, 33, 19.
 — birames, 24, 40.
 — Issaici, 32, 21.
 — piratici, 37, 27.
Lemnos, insula, 28, 5.
Lentulus, *vid.* Cornelia.
Leon accusat Apollodorum, impellentem Athenienses ad defectionem, 38, 50.
idem esse videtur ac,
 — Iccius filius, legatus Atheniensis, 38, 10.
 — locus, 24, 39.
Leonatus Eulyesta, praefectus agematis Macedonici, 42, 51. et 59.
Leonides Lacedaemonius, dux Persei, 42, 51.
Leonorius, Gallorum regulus, 38, 16.
Leontini, in eorum urbe Hieronymus occiditur, 24, 7. eo praeficiuntur Hippocrates et Epicydes, 29. Leontinorum urbe a M. Marcello consule capta, 30.
Leontum et pantherarum venatio Romae, 39, 22.
Lepidus, *vid.* Aemilius.
Leptis, 30, 25. 34, 62.
Lesius, *vid.* Soppinus Lesius.
Letus, mons, 41, 22.
Leucadia, olim peninsula, postea insula, divisa ab Acarnania freto vadose, quod perfoctum manu est, 32, 17.
Leucas, caput Acarnaniae, 32, 15. 33, 17. 36, 11. Leucalem indictum concilium Acarnanum, 33, 16. eam oppugnat Flaminius, 17. Leucadis situs, *ibid.* capitur prodicione, *ibid.* Leucas eximitur concilio Acarnanum, 45, 31.
Leucate, promontorium, 26, 26. 36, 15. 40, 1.
Leucaspis phalanx, 44, 41.
Leves milites, 8, 8.
Leuis, *sive* potius Eliensis, locus, quatuor millia ab Alexandria abest, 45, 12.
Leucus Cretensis, 38, 13.
Lex Aemilia, de minuenda censura, 4, 24. *vid.* et 9, 33. et 34.
 — de Ere alieno, *vid.* Aea.
 — Agraria, *vid.* Agraria. et *adde*, 6, 35. 7, 16.
 — de Ambitu, 7, 15. 40, 19.
 — Aenaria, 40, 44.
 — Babilis, *ibid.*
 — Canuleii, de connubio Patrum et plebis, 4, 1.
 — Cincia, de donis et muneribus, 34, 4.
 — de consule intra decem annos non reficiendo, 10, 13.

- Lex Curiata, 5, 46, 9, 38.
 — Decem tabularum, 2, 34.
 — Decemvirates quibus tabulis duodecim est nomen, in us inciem, et in publico propositæ, 3, 57.
 — de dictatore creando, 2, 16.
 — Flavii, ut in Tusculanos animadvertatur, 8, 37.
 — Horatia, 3, 55.
 — Icilia de Aventino, 3, 32.
 — Licinia, de consule ex plebe creando, 7, 21. 22. et 25.
 — Licinia Sextia, de ere alieno, de modo agrorum, de consulatione plebeis, 6, 35.
 — magistratus plebei ne pateant patricio, 4, 25.
 — de mulctarum estimatione, 4, 30.
 — Oppia, de cultu matronarum, 34, 1. abrogatur, 8.
 — Papiria, qua Acerranis civitas sine suffragio datur, 8, 17.
 — de perduellione, 1, 26.
 — Petillia, 37, 54.
 — ut plebsita omnes Quirites tenerent, 3, 55. 8, 12.
 — Postelia, de nundinis et conciliabulis obeundis, 7, 15.
 — Porcia, pro tergo civium, 10, 9.
 — de provocatione, 2, 8. 3, 25. 10, 9. semper a familia eadem lata, *ibid.*
 — sacrata, in Sacro monte lata, 2, 33. alia sacrata leges, 3, 82. 4, 26. 7, 41. 9, 29. 36, 38. 39, 5.
 — Senator ne quis, quive senatoris pater fuisset, maritimam navem, quas plus quam trecentarum amphorarum esset, haberet, 21, 63.
 — Terentilla, 3, 9. et 10.
 — Trebonia, 3, 55. 5, 10.
 — Tribunus militum ubi quis fuisset, ne postea ordinum ductor esset, 7, 41.
 — tribunorum militum comitia ne fierent, consulumque utique alter ex plebe crearetur, 6, 35.
 — Tribunus, edilibus, iudicibus, decemviris qui nocuisset, ut ejus caput Jovi sacrum esset, 3, 55.
 — Valeria, de provocatione adversus magistratus ad populum, sacrandoque cum bonis capite ejus, qui regni occupandi consilia inisset, 3, 8.
 — de vicesima manumissorum, 7, 16.
 — de unciario fenore, *ibid.*
 — vetusta, priscis literis verbisque scripta, ut, qui prætor maximus sit, idibus Septembribus clavum pangat, 7, 8.
 — Voconia de hereditatibus mulierum, 41, 34.
 — Voleronis, ut plebei magistratus tributis comitiis fierent, 2, 56.
- Lex ne quis magistratus sine provocatione crearetur, 3, 55.
 — ne cui album in vestimentum addere petitionis causa liceat, 4, 25.
 — ne quis pepalum evocaret, 7, 16.
 — ne quis, nisi qui noxam meruisset, donec poenam laceret, in compedibus aut in nervo teneretur, 8, 28.
- Leges regie, 6, 1.
 — decemvirates, 3, 57.
 — consulares, 3, 56.
 — tribuntium, *ibid.*
 — funebres, 35, 7.
 — Legum publice examinandarum mos, 3, 34.
- Liber vetus linteus Samniti, 10, 36.
- Libri fatales, 5, 14: 22, 9. et 57. 42, 2.
 — lintei, repositi in æde Monete, 4, 7. et 20.
 — magistratum, *ibid.*
 — Numæ Pompilii septem Græci, septem Latini, sub Janiculo in duabus arcibus lapideis inventi, comburantur, 40, 29.
 — Sibyllini inspecti, 3, 10. 5, 13. 7, 27. 21, 62. 29, 10. 41, 26. *vid.* Sibylla.
 — vaticini ex senatusconsulto ad prætorem delati, 25, 1.
- Liberi sequuntur patrem, 4, 4.
- Liberi, Liberaeque ædes, 3, 55. 41, 33.
- Libero Liberaeque signa ænea ex argento mulctaticis posita, 33, 25.
- Libertas populo Romano reddita, 2, 1.
- Libertatis ædes in Aventino, 24, 16.
- Libertatis atrium, 25, 7. in eo custoditi obseides Threntinorum, *ibid.* reficitur, 34, 44. *vid.* et 45, 15.
- Libertini in militiam centuriati, 10, 21. 22, 11.
 — in navalem militiam descripti, 46, 18. 42, 27.
- Libertinorum filii in senatum ab Ap. Claudio censore lecti, 9, 46.
- Libertini in quatuor tribus urbanas contracti, 9, 46. 45, 15.
- Libethrum, oppidum, 44, 5.
- Libitina vix sufficiens funeribus, 40, 19. 41, 26.
- Libo, Epit. 49.
- Libui Galli, 6, 35. 21, 38. 33, 37.
- Liburni, gens fera, 10, 2.
- Libyphœnices, 21, 22. 25, 40.
- Licinia nobilis femina, Epit. 48. virgo vestalis, Epit. 63.
- Licinia Lex, *vid.* Lex.
- Licinius Mæor, historiae Romanæ scriptor, 4, 7. 20. et 28. 7, 9. 10, 9.
- A. Licinius Nerva, tribunus plebis, 41, 10. legatus, 49, 35. 44, 13. prætor, 45, 44.
- C. Licinius, tribunus plebis, 2, 33.
- C. Licinius, tribunus militum consulari

- potestate, 6, 31. primus magister equitum de plebe dictus, 39. *vid. et* 10, 8.
- C. Licinius, legatus Carthaginem missus, 21, 18.
- C. Licinius, praefectus praesidii Rhisonis et Olcinii, urbium, 45, 26.
- C. Licinius Calvus, consul, 7, 9. *idem est* qui C. Licinius Calvus Stolo, *de quo infra*.
- C. Licinius Crassus, praetor, sortitur jurisdictionem urbanam, 42, 9. et 10. reficit classem, 37. dextro oculo, in proelio adversus Persas, praepositus a fratre consule, 58. creatur consul, et obtinet Italiam, 44, 17. ejus res gestae in Gallia, 46, 12. prorogatur imperium, 17. legatus in Macedoniam, *ibid.*
- O. Licinius Lucullus, tribunus, triumphans Epulo creatur, qui legem de creandis triumviris Epulonibus tulit, 33, 42. triumvir aedi Juvencitatis dedicandae, 46, 36.
- C. Licinius Nerva, legatus, nunciatur victoriam de Gentio, 46, 3. praetor, 14. sortitur Hispaniam ulteriorem, 16. legatus, reducit obsides in Thraciam, 42.
- C. Licinius Calvus Stolo, plebeius, minorem M. Fabii Ambusti aedem uxorem ducit, 6, 34. creatur tribunus plebis, 35. leges adversus patriciorum opes promulgat, *ibid.* refectus tribunus plebis, non petitur creari curules magistratus, *ibid.* decimum tribunus plebis refectus, suas leges perfert, 42. creatur consul, 7, 2. iterum, 9. sua ipsius lege damnatur, 16.
- L. Licinius, praetor, 27, 3.
- L. Licinius Pollio, legatus, 27, 29.
- L. Licinius Lucullus, aedilis curulis, 30, 39.
- L. Licinius Lucullus, eos a tribunis pl. in carcerem conficitur, Epit. 48.
- L. Lucullus eos. L. F. L. N. prospere adversus Mithridatem pugnat, Epit. 94.
- M. Licinius, tribunus militum, occiditur in proelio, 27, 12.
- M. Licinius Crassus non petitur perfundum eum aquam duci, 40, 51.
- M. Licinius Lucullus, praetor, 39, 6. sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 8. et 18.
- M. Lucullus Thracas subigit, Epit. 97.
- M. Licinius Strabo, tribunus militum, fortissime dimicans, ab Istris interficitur, 41, 6.
- P. Licinius Calvus, primus ex plebe tribunus militum consulari potestate creatus, 5, 12. quum iterum tribunus militum consulari potestate crearetur, orat, ut is, qui sibi deferebatur, honore filio suo mandetur, 18. ejus de praeda Veiorum sententia, 20.
- R. Licinius Calvus, tribunus militum consulari potestate, 5, 18. et 20.
- P. Licinius Crassus pontifex maximus creatur ante adilitatem, 25, 5. magister equitum, 27, 5. censor, 6. praetor, 31. sortitur jurisdictionem peregrinam, 22. consul, 28, 28. Brutios provinciam extra sortem accipit, 29, 1. gravi morbo afficitur, uti et ejus exercitus, 10. ei prorogatur imperium 13. copis conjunctis cum consule, pugnat cum eo adversus Annibalem, 36. ejus laudes, 30, 1. negat Indos ex incerta pecunia vocari debere, 31, 9. *vid. et* 34, 44. votum praeest consuli, 36, 2. vetat Q. Fabium Pictorem Flaminem Quirinalem, qui tunc praetor erat, ire in Sardiniam provinciam, 37, 51. moritur, 39, 46. funeris ejus causa visceratio data, et gladiatores centum viginti pugnauerunt, *ibid.*
- P. Licinius Crassus creatur praetor, 41, 18. excusat se sacrificiis solemnibus impediri, ne in provinciam, Hispaniam citeriorem, eat, 19. fit consul, 42, 28. Macedoniam provinciam sortitur, 32. proficiscitur, 49. male pugnat adversus Persas, 58. et 59. pacem petenti, Persae negat, 62. altera ejus pugna cum Persae, meliore evanuit, 66. crudeliter ab eo avaraeque in Graecia bellatum, 43, 4. legatus ad Gallos in Asiam, 45, 34. interimittur, Epit. 59.
- P. Licinius Tegula carmen condit, quod ab ter novenis virginibus cani jussum, 31, 12.
- P. Licinius Varus, aedilis curulis, 27, 6. praetor, 21.
- Sp. Licinius, tribunus plebis, suscipit rem militarem impediendam, 2, 43.
- Licinius, *vid.* L. Porcius Licinius.
- Lictores a Romulo iustitiam duodecim, 1, 8.
- quatuor et viginti apparent consulibus, 2, 55.
- decenvirorum centum et viginti forum implent, 3, 36.
- praecedunt proficiscentibus ad bellum, 10, 25. 41, 14.
- Lictor Horatio laqueum injicit, 1, 26. deligat ad palam, *ibid. et* 8, 7. *vid. et* 26, 16.
- Sulpicii, tribuni militum, de foro domum se recipientis, forum virga percutit, 6, 34.
- Lignis carens terra, 38, 18.
- Ligures, populi, 5, 85. in Ligures legati

- missi ad expostulandum, quod Pœnos opibus auxiliisque juvissent, 22, 33. eorum auxilia Asdrubali parata, 27, 39. jungunt se Magoni, 38, 46. 29, 5. adversus Ligures varia Romanorum bella, 32, 29. *et cæp.* 34, 56. 35, 3. 11. 21. et 40.
- Ligures, improviso castra Q. Minucii adgressi, funduntur, 36, 38.
- omnes in deditionem veniunt, 37, 2.
- circumveniunt et occidunt L. Bæbium, prætorem, 37, 57.
- hostes perpetui populi Romani, et exercendo militi Romano apprimere utiles, 39, 1. ceduntur a Romanis, 32.
- castra L. Æmilii, proconsulis, oppugnant, et ægre ab eo vincuntur, 40, 26. et 28.
- esse dedunt, et in Taurasinos publico sumtu traduntur, 38.
- alia Ligurum bella, 41, 16. 18. 20. *et cæp.*
- Ligures Alpini, 28, 56. 29, 5.
- Apuani, 40, 41.
- Celelates, Cerdiciates, 32, 29.
- Galli, Epit. 46.
- Ilvates, 32, 29.
- Inganni, 40, 26.
- montani, 40, 41.
- Statiellates vincuntur ab M. Poppillio consule, 42, 7. se dedunt, 8. venditos senatus jubet redimi, *ibid.*
- Ligustini populi, 34, 10. 29, 21. Ligustini Ilvates, 32, 31.
- Ligustini montes, 34, 8.
- Ligustinum bellum, 35, 4. scutum, 44, 35.
- Ligustinus ager viritum divisus, 42, 4.
- Sp. Ligustinus, 42, 34. ejus ad populum oratio, *ibid.*
- Lilybæum, 25, 31. 27, 5.
- ad Lilybæum pugna navalis, 21, 50.
- Limina anea in Capitolio posita, 10, 28.
- Limna deditur M'. Acilio, consuli, 36, 14.
- Lingoa, mens, 32, 13.
- Lingones cum Boiis, pellunt Etruscos et Umbros agro, 5, 35.
- Lingua ab irrisu exserta, 7, 10.
- Linteata legio, *vid.* Legio.
- Linteï libri, 4, 7.
- Linterni arena, 22, 16. Linternum, 23, 35. eo colonia deducta, 32, 29. 34, 45. in Linternum secedit Scipio Africanus ibique moritur, 38, 52. et 53.
- Lintribus utuntur pedites in trajiciendo Rhodano, 21, 27.
- Lipara insula, 21, 49.
- Liparenses piratæ, 5, 26.
- Liris fluvius, 10, 21. 26, 9. et 34.
- Lisizæ, urbs Thessaliæ, 32, 14.
- Lissæ, oppidum, 44, 30.
- Litabrum, oppidum in Hispania munitum et opulentum, viciis expugnat C. Flaminius, 35, 22.
- Litana, silva in Gallia cisalpina, 23, 24. in ea exercitum L. Postumii consulis delent Galli, *ibid.* ad eam octo millia Gallorum cæsa, 34, 22. et 42.
- Litatio ac perlitatio in sacrificiis, 41, 19.
- Literæ laureatæ, 5, 28. 45, 1.
- Literas attulit in Latium Evander, 1, 7.
- Literuum, *vid.* Linterni arena.
- Liternus, fluvius, 32, 29.
- Litubium, oppidum Ligurum, se dedit Romanis, 32, 29.
- Litans augurum, 1, 16.
- Livius, poëta, ab satureis susus primus argumento fabulam serere, 7, 2. *vid.* et 27, 37.
- C. Livius pontifex creatur, in M'. Pomponii Mathonis locum, 26, 23. ædilis curulis, 29, 38. prætor cum cognomine Salinatoria, 30, 26. sortitur Brutios, 27. præcet equitibus alariis, in pugna adversus Boios, 35, 5. petit consulatum, sed repulsam patitur, 10. moritur, 43, 13.
- C. Livius Salinator creatur prætor, 36, 24. sortitur classem, 36, 2. lustrat classem, 36, 42. Samen Zacynthumque populatus, pervenit Firmum, *ibid.* ei occurrit Eumenes cum tribus navibus, *ibid.* trajicit Delum, *ibid.* Deli retinetur ab adversis ventis, 43. vincit classem Antiochi, 44, 45. Iñi sacrificat Minervæ, 37, 9. capit Seston, *ibid.* oppugnat Abydum, *ibid.* obsidionem relinquit, 12. tradit L. Æmilio Regillo classem, 14. censet obstruendum esse exitum portus Ephesini, *ibid.* in Lyciam missus, fugat Lycios, 16. legatus ad Prusiam, Bithyniæ regem, missus, eundem revocat ad consilia pacis, 25. creatur consul, 38, 35.
- L. Livius, tribunus plebis, 9, 8.
- M. Livius, consul, legatus Carthaginem missus, 21, 18.
- octavo post damnationem anno reductur a consulibus in urbem, 27, 34. pro cognato, M. Livio Macate, dicit in senatu, *ibid.* ad secundum consulatum pene iavitus protrahitur, *ibid.* ægre se reconciliari patitur cum Nerone collega, 35. ira plenus adhuc in cives, proficiscitur ad bellum, 40. egregia ejus victoria de Asdrubale, 46—49. triumphat, 28, 9. dictator creatur, 10. ei in annum prorogatum imperium, *ibid.*
- Volonum exercitum in Galliam ex Etruria tradocit, 29, 5. ei prorogatur

- imperium, 18. creatur censor, 37. Salinatoris quare cognomen invenerit, *ibid.* pravam ejus certamen cum collega Nerone, *ibid.* præter tribum Mæciam, populum Romanum omnem, quatuor et triginta tribus, ararias relinquunt, *ibid.* *vid. et* 28, 36, 39, 3.
- M. Livius Tarentum tuctur, 24, 20. urbe capta ab Annibale, in arcem confugit, 25, 10. arcem defendit, 11. *et* 28, 39. de eo certamen in senatu, 27, 25.
- M. Livius Dentor, consul, 10, 1. eo consule, Æquicum bellum redintegratum, *ibid.* creatur pontifex inter primos e plebe, 9. præit verba devotionis P. Decio, 28. proprætor, 29.
- M. Livius Drusus coa. adversus Scordiscos pugnat, Epit. 63. trib. pl. domum occiditur, Epit. 71.
- M. Livius Macatus, 27, 34.
- T. Livium qua causam ad res populi Romani scribendas impulerint, *Præf. lib.* 1. quo tempore vixerit, 4, 20, 28, 12. cur sequatur Polybium, 33, 10.
- Loca et lantia legatis decreta, 28, 39, 30, 17, 33, 24, 35, 23, 42, 26.
- Locorum divisio in spectaculis, 1, 35, 34, 54.
- Locis sanctitate insignibus etiam adfecta, miracula, 24, 3.
- Locrenses, 23, 30, 29, 9.
- Locrenses, in Græcia restituti Ætolis, 23, 34.
- Locri, apud eos sanum, in quo thesauri Proserpinae, quos diripit Pyrrhus, 29, 18. deficiunt post Cannensem ciadem ad Pænos, 22, 61. *vid. et* 23, 30, *et* 24, 1. oppugnantur a Crispino, 27, 25. recipiuntur a Scipione, 29, 6. *et* 7. qui is Pleminium præfectum impo- nit, 8. in eos impotenter ævit Pleminius, *ibid.* *et* 9. eorum querela per legatos delata ad senatum, 16, 17. *et* 18. libertas iis legæque suas restituuntur a senatu, 21. *vid. et* 31, 12.
- Locris in Græcia, 26, 26, 29, 6.
- Locustarum vis ingens, ita ut, unde advenissent, parum constaret, circa Capuam omnem agrum complevit, 30, 2. *vid. et* 42, 2. earum tanta nubes a mari vento in Apuliam illata, ut examini- bus suis late agros operirent, 42, 10.
- Longarus bellum cum Demetrio, Philippi Macedoniae regis patre, gessit, 31, 28.
- Longula, oppidum, 2, 33. a Coriolano Romanis admittit, 39. *vid. et* 2, 39.
- Longuntia, 22, 20.
- Lora in usum cibi verna, 23, 19.
- Loracina, flavius, 43, 6.
- Loricati equites, 35, 48, 37, 40.
- Loryma, portus, 37, 17. viginti paullo amplius millia ab Rhodo abest, 45, 10.
- Lua Mater, 8, 1. ei arma caesorum Vol- scorum data a consule, *ibid.* ei dicata spolia hostium, 45, 33.
- Luca, urbs, 21, 59. eo colonia deducta, 41, 13.
- Lucani pugnant cum Samnitibus adver- sus Alexandrum Epiroensem, 8, 17. recipiuntur a Romanis in fidem, 19. fœdere in amicitiam accipiuntur, 25. deficiunt, fraude impulsæ, 27. in eor- um regionem transeunt exercitus Ro- mani, 9, 20. Lucanorum oratores petunt in amicitiam Romanorum reci- pi, 10, 11. fœdes cum his ictum, 12. eorum seditio comprimitur, 18. defi- ciunt ad Pænos, 22, 61.
- Lucanorum aliquot ignobilia oppida ex- pugnat Ti. Sempronius, consul, 25, 1. in Lucanis perit, 16. dedunt se Romanis, 27, 15, 28, 11.
- Lucanæ legiones sæpe fuses ab Alexandro Epiroensi, 8, 24.
- Lucani montes, 9, 17.
- Lucanus exsul veruto transfugit Alexan- drum Epiroensem, 8, 24.
- Lucoens, Epit. 75.
- Lucores, tribus antiqua, 1, 13, 10, 6. equitum centuria, 1, 13. *et* 36.
- Luceria, urbs, 9, 2. *et* 12, 22, 9, 22, 37, 24, 3. in ea servati obsides Romano- rum, ad Caudium dati Samnitibus, 9, 12. obsessa et capta a Romanis, 15. amissa et recepta, 26. colonia eo de- ducta, *ibid.* oppugnatur a Samnitibus, 10, 35.
- Lucerini, 9, 2. ad Lucerinum finem pug- natum cum Samnitibus, duce Atilio consule, 10, 35. ob servatam fidem a Romanis laudantur, 27, 10.
- Lucretia, uxor Collatini, 1, 57. stuprum ei per vim oblatum a Sex. Tarquinio, 58. illa vocat patrem et virum, *ibid.* cultro se occidit, *ibid.*
- C. Lucretius, duumvir navalis, 40, 26.
- C. Lucretius Gallus creatur prætor, 42, 28. sortitur provinciam, quo senatus censuit, 31. ei decernitur classis, 35. *et* 43. acerbus ejus injuria in Chalci- denses, 43, 9. accusatur, et damnatur, 10.
- Hostus Lucretius Tricipitinus, consul, 4, 30.
- L. Lucretius Flavius, consul, vincit Æ- quos acie, 5, 29. tribunus militum consulari potestate, 32. adversus Vol- sinienses præfectus, eos vincit, *ibid.*
- L. Lucretius Tricipitinus, consul, ingem- tem Volscorum multitudinem fundit, 3, 8. cum ingenti præda Romam redit,

- et de Volscis *Aëquique triumphat*, 10.
- L. Lucretius Tricipitinus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4. iterum, 21. tertium, 22.
- L. Lucretius, questor, per insidias interceptus, traditur venienti in Ligures Annibali, 21, 59.
- M. Lucretius, tribunus plebis, 27, 5.
- M. Lucretius, tribunus plebis, 42, 19. a fratre prætore promissa, naves a sociis ex fondere exigit, 48.
- P. Lucretius, consul, 2, 15.
- P. Lucretius, præfectus urbis, differt actiones tribunitias in adventum consulum, 8, 24.
- P. Lucretius Tricipitinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 44. iterum, 47.
- Q. Lucretius Ofella, Epit. 89.
- Sp. Lucretius, Lucrætiæ pater, 1, 58. præfectus urbis a rege relictus, 59. suffectus Bruto, non sufficientibus viribus ad consularia munera obeunda, intra paucos dies moritur, 2, 8.
- Sp. Lucretius, ædilis plebis, creatur prætor, et sortitur Galliam, 28, 38. ei prorogatum imperium, 29, 13. rursumque, ut Genuam oppidum, a Magone Peno dirutum, exedificaret, 80, 1. mittitur legatus in Africam, 81, 11.
- Sp. Lucretius, prætor, 42, 9. occupat castella super Tempe, 44, 7.
- T. Lucretius, consul, 2, 8. Etruscos cædit, 11. iterum consul, 16.
- Luctus triginta diebus finitus post Cannensem cladem, 22, 56. in luctu purpure et auro deponuntur, 34, 7.
- Lucullus, *vid.* Licinius.
- Lucumo, potens divitiis, commigrat Romam, 1, 34. ejus pater Damaratus, *ibid.* ejus uxor Tanaquil, *ibid.* ei, carpento sedenti, aquila pileum aufert, et rursus capiti reponit, *ibid.* vocatur L. Tarquinius Priscus, *ibid.* *Vid.* L. Tarquinius Priscus.
- Lucumo, juvenis pæpotens, corrumpit uxorem Arantis Clusini, 5, 38.
- Lucus, quo se Numa, velut ad congressum Deæ, sine arbitris conferabat, sacrosus Camenis, 1, 21.
- Lucus Dianæ, 27, 4.
- Ferentinæ, ad quem concilia Latinarum populorum habita, 1, 80. et 52. 7, 25.
- Feroniæ, 26, 11. 27, 4.
- Junonis Lacinis, 24, 3.
- Junonis Sospitæ, 8, 14.
- Maricæ, 27, 87.
- Postelinus, 6, 20. 7, 41.
- Similis, 39, 12.
- Luci fanaque sacrosancta, 35, 51.
- Ludi a Romulo editi, 1, 9.
- a Tarquinio Prisco, qui deinde sollemnes annui mansere, Romani, Magnique varie appellati, 1, 35.
- a prætoribus urbis, 27, 28.
- ab ædilibus, plebeis et curulibus, 6, 42.
- voti a dictatoribus, 5, 12. 7, 11.
- a consulibus, 31, 2. 36, 2.
- a variis imperatoribus, 28, 45. 31, 49. 39, 22. 40, 44. et 45.
- religionis causa, 39, 22.
- belli causa, 22, 9. et 10. 27, 33. 30, 27.
- concordie causa, 4, 12. 6, 42.
- pestilentie avertendæ causa, 7, 2. 27, 23.
- Ludi Apollinares, eorumque origo, 25, 12. eos populus coronatus spectavit, *ibid.* *Vid.* et 26, 23. 27, 11. in perpetuum voti, 27, 23. circis inundate, extra portam Collinam, ad ædem Erycinæ Veneris parati, 30, 38. Apollinaribus Ludiis ante diem quintum idus Quintiles solis eclipsis, 27, 4.
- Capitolini, 5, 50.
- Circenæ, 30, 27. 44, 18.
- Consualia, 1, 9.
- funebres, editi a Scipione, 26, 21.
- Ludi funebres per quadriannum in fore, mortis M. Valerii Lavini causa, a filiis ejus facti, in quibus quinque et viginti paria gladiatorum, 31, 50. per triduum a filiis M. Æmilii Lepidi, 23, 80. funeris P. Licinii causa, 39, 46.
- Isthmii, 38, 32.
- Magni ex instauratione Romæ parati, 2, 86. tumultus causa voti, 4, 27. a Camillo voti, 5, 19. ex auctoritate Patrum voti a dictatore, 7, 11. voti æris trecentis triginta tribus milibus, trecentis triginta tribus, triente, 22, 10. voti a consule Asilio Glabrone, 36, 2.
- Megalesia, 29, 14. 34, 54.
- Nemei, 27, 30. et 81.
- Olympici, 27, 35.
- Plebei in unum diem instaurati, 27, 21. 22, 10. 39, 7. in biduum instaurati, 25, 2. 27, 36. 29, 33. 38, 42. ter instaurati, 28, 30. 25, 2. 30, 26. quinquies toti instaurati, 36, 35. septies instaurati, 29, 11. 33, 25.
- Romani, etiam Magni dicti, 1, 35. magnificæ facti, 25, 2. semel instaurati, 27, 6. 21. et 36. 30, 26. 39, 7. biduum instaurati, 29, 33. triduum instaurati, 28, 30. ter toti instaurati ab ædilibus curulibus, 38, 10. 39, 11. 33, 25. et 42. 38, 35. quater instaurati, 32, 27.
- Scenici, quando primum instituti,

- et quare? 7, 2. per quadriduum primum facti ab aedilibus, curulibus, 24, 43. magnifice apparatque facti, 31, 4.
- Ludi Taurilia**, 39, 22.
- Ludorum sollemnia** intermitti, nefas, 6, 1. Ludi ab aedilibus ex maleficia pecunia facti, 10, 28. Ludorum causa epulum Jovis, 25, 2. 27, 36. 29, 38. in Ludi senatoria loca secreta a populo, 34, 54. Ludorum sumtus, graves non modo litalis ac sociis Latinis nominis, sed etiam provincie externis, circumscripti, 40, 44. sumtum in Ludis vix tolerabilis opulentiis regalis insania, 7, 2.
- Ludi primum de incerta pecunia voti**, 31, 9.
- Ludi, injussu senatus voti**, non sunt de aere publico, 36, 36. pontifices negant pertinere ad religionem, quanta impensa Ludi fiant, 39, 5.
- Ludos ob res bene gestas quando primum coronati spectaverint?** 10, 47.
- Ludiones ex Etruria acciti**, 7, 2.
- Ludionum convivialia oblectamenta quando primum Romae addita epulis?** 39, 6.
- Ludi literarum in tabernis in foro**, 3, 44. strepunt discitentium vocibus, 6, 25.
- Lunae defectu crepitus aëris nocte silente cieri solet**, 26, 5.
- Lunae eclipsis praedicta a C. Sulpicio Gallo**, tribuno militum, 44, 37.
- Lunae aedes in Aventino**, 40, 2.
- Luna, urbs**, 39, 21. 43, 11.
- Lunae portus**, 34, 8. 39, 21. et 32.
- Lunensem agrum depopulantur Ligures**, 34, 56.
- Lunensium et Pisanorum de agris controversia**, 45, 13.
- Lupa mammas Romulo et Remo praebet, et lingua pueros lambit**, 1, 4. simulacra infantium, conditorum urbis, sub uberibus Lupae posita, 10, 23.
- Lupercal**, 1, 5.
- Luperci**, Epit. 116.
- Lupus in Gallia vigili gladium, e vagina raptum, abstulit**, 21, 62. *vid.* Prodigia.
- Lupi ferrei in oppugnantes urbem injecti**, 28, 3.
- Luporum simulacrum**, 22, 1.
- Luscinus, regulus Hispaniae ulterioris**, 33, 21.
- Lusitania**, 21, 43. 37, 20. **Lusitania montes**, 21, 43.
- Lusitani vincuntur a P. Cornelio Scipione**, caesis duodecim millibus, 35, 1. caedunt Romanos, 37, 46. funduntur a L. Emilio Paulo, caesaque sunt decem et octo millia armorum, 37, 57. et sex millia a C. Atinio praetore, 39, 21. de Lusitania triumphat C. Cal-
- pernius Piso, praetor**, 39, 42. his subactis, triumphat L. Postumius Albinus, 41, 3. et 11.
- Lustratio exercitus apud Macedonas**, 40, 6.
- Lustrata urbs**, 35, 9.
- Lustratum oppidum**, 42, 20.
- Lustrum, propter Capitolium captum, et occisum consulem, condi religiosum est**, 8, 22.
- Lustra varia**, 1, 44. 3, 3. et 24. 10, 9. et 47. 27, 36. 29, 37. 35, 9. 39, 36. 41, 2. 42, 10.
- Lutarinus, Gallorum regulus**, 38, 16.
- C. Lutatius, triumvir colonias deducendae, a Boiis comprehenditur**, 21, 25. post sextum decimum annum servitute eximitur a Servilio consule, 30, 19.
- Cn. Lutatius Cerco**, 42, 6.
- Q. Lutatius Cerco**. eo consule, pax data Carthaginiensibus, 30, 44.
- Luxus Romanum invecus ab exercitu Asiatico**, 39, 6. *vid.* et 34, 4. Romae coercetur a censoribus, 39, 44.
- Lycania**, 37, 54. donatur Eumeni, 38, 39.
- Lycium Athenis incensum a Philippo**, 31, 24.
- Lycus Pan**, 1, 5.
- Lycia**, 33, 41. 37, 15.
- Lycis caput, Patara**, *ibid.*
- Lycii fusi fugatique a Romanis**, 37, 16. attributi Rhodiis, 38, 39. queruntur de crudelitate Rhodiorum, 41, 10. vexantur bello ab Rhodiis, 30. jubentur esse liberi, 44, 15.
- Lychaidus, oppidum, capitur**, 27, 32. *vid.* et 43, 9. 10. et 21.
- Lyciscus, Aetolorum praetor**, 42, 38. 45, 28.
- Lycho Achaeus, praefectus Aetolorum et Boeotorum in Persae exercitu**, 42, 51.
- Lycortas, Megalopolitanus, princeps legationis Achaeorum ad Romanos**, 38, 32. praetor Achaeorum, indicit coecilium, 39, 36. ejus ad Ap. Claudium oratio, 36.
- Lycus, urbs**, Epit. 99.
- Lycurgi disciplina, cui per septingentos annos adsuverant Lacedaemonii, abrogatur**, 38, 34. 39, 38. et 37.
- Lycurgus, tyrannus Lacedaemoniorum**, 34, 26.
- Lycus in Dassaretiis**, 32, 9.
- Lydia donatur Eumeni**, 38, 39.
- Lynccestes, populi**, 45, 30.
- Lyncus, oppidum**, 26, 25. 31, 33.
- Lysimachia, urbs**, 32, 34. 34, 57. 36, 38. 37, 35. diripitur et incenditur a Thracibus, 38, 38. eam restituere cupit Antiochus, *ibid.* ut Seleuco filio eam det regni sedem, 40. *vid.* et 35, 15.

Lysimachus, Philippi amicus, in consilium ab eo adhibetur ad iudicium Demetrii, 40, 8.

Lysinoë, urbs, 38, 16.

Lysis, fluvius, 38, 18.

M.

Macatus, *vid.* Livius.

Macedonia, 1, 1. 9, 18. Macedoniam populantur Dardani, 27, 33. tota se dedit Emilio Paulo, consuli, 44, 45. de Macedonia senatusconsultum, 45, 18. ei libertas datur, 29. dividitur in quatuor regiones, *ibid.* et 30.

Macedones, 7, 26.

Macedonici exercitus Romanis comparati, 9, 19.

Macedonum legio in Annibalis exercitu, 30, 33. *vid.* Philippus. eorum legati, in senatum introducti, queruntur de M. Aurelio, 30, 42. Macedonum gentis nobilitas, 31, 1. Macedonici belli causæ cum Philippo, 1, 5. item cum Perseo, 39, 23. Macedones terrentur feditate vulnerum, Romanis armis illatorum, 31, 34. eorum animos sibi conciliare studet Philippus, 32, 5. Macedonum cum Romanis pugna ad Cynoscephalas, 33, 7—10. Macedonum interfectorum ossa legit Antiochus ad Cynoscephalas, 36, 8. offenduntur a Philippo, 40, 8. Macedones inter et Romanos fortuna, non jussu imperatorum, commissum certamen, 44, 40. vincuntur a Paulo Emilio, 40—42. belli finis, 45, 9.

Macedonum regnum quemodo, et per quos creverit? 45, 9. post mortem Alexandri in multa regna distractum, *ibid.*

Macedonum principes in Italiam ire jubentur, 45, 32.

Macedonibus interdicta auri et argenti metalla, 45, 29. et connubia extra fines suos, *ibid.*

Macedonica phalanx, 9, 19.

Macedonica præda, 45, 33. et 39.

Macedonici exercitus lustratio, 40, 6.

Macedonicum mare, 44, 11.

Macedonicum vallum, *vid.* Vallum.

Macella, urbs Siciliae, deficit a Romanis, 26, 21.

Macellum Romæ incendio consumitur, 26, 27. reficitur, 27, 11.

Macer, *vid.* Licinius.

Macerinus, *vid.* Geganus.

Machanidas, tyrannus Lacedæmoniorum, bello petit Achaëos, 27, 29. *vid.* et 28, 5. Eleos, Olympiorum sollemne ludicrum parantes, aggredi

statuit, 28, 7. metu Philippi comprimatur, *ibid.*

Macchares, filius Mithridatis, Epit. 93.

Macra Come, oppidum, 32, 13.

Macra, fluvius, 39, 32. 40, 41.

Macri campi, 41, 22. 45, 12.

Macris, insula, 37, 13. 28. et 29.

Maduseni, Thracis populi, 38, 40.

Madytus, Chersonesi urbs, 31, 16. 33, 38.

Meander, fluvius, 37, 45. et 56. ejus amnis fontes Colanis oriuntur, 39, 13. vado superari non potest, 12.

Mæcia tribus addita, 8, 17. *vid.* et 29, 37.

P. Mæcilius, tribunus plebis, 2, 53.

Sp. Mæcilius abeons quantum tribus plebis creatur, 4, 48. turbator vulgi, *ibid.*

Mædi, populi, 26, 25. 28, 5.

Mædica regio, 26, 25. 40, 21. in Mædicam exercitum ducit Philippus, *ibid.*

P. Mælius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12. iterum, 18.

Q. Mælius, tribunus plebis, 9, 8.

Sp. Mælius, ex equestri ordine, largitiones frumenti facere instituit in annonæ caritate, 4, 13. de regno parando agit, *ibid.* vocatur ad dictatorem Cincinnatum, 14. ab Ahala Servilio magistro equitum occiditur, *ibid.* factum defendit dictator, 15. domus ejus diruitur, 16. *vid.* Æquimelium.

Menium atrium, 39, 44.

C. Mænius, consul, vincit Aricinos Laviniosque, 8, 13. triumphat, *ibid.* statua equestris ei in foro posita, *ibid.* questionum de conjuratis exercendarum causæ dictator creatur, 9, 26. ei minuitur accusationem nobilitas, *ibid.* *vid.* et 9, 34. ejus oratio, 9, 26. abdicat se dictaturæ, et, reus factus, absolvitur, *ibid.*

C. Mænius, prætor, 40, 35. exercet questiones de beneficiis, 43.

L. Mænius, tribunus plebis, rogationem de uncario fœnore fert, 7, 16.

M. Mænius, tribunus plebis, legis agraræ lator, 4, 53. impedit delectum, *ibid.*

M. Mænius, tribunus plebis, 6, 19. dedit se in seditione Maniana auctoritati Patrum, *ibid.* diem dicit Manlio, *ibid.* et 20.

M. Mænius, tribunus militum, in pugna cum Magone Pomo cadit, 30, 18.

P. Mænius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12.

Q. Mænius, prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 43, 4.

T. Mænius, prætor, 39, 6. sortitur

- jurisdictionem inter cives, 8, 18. tribunus militum, 40, 36.
- Mesia, silva, 1, 33.
- Magaba, mons, 38, 19. petunt eum Teotocagi Galli, *ibid.*
- Magalus, regulus Boiorum, 21, 29.
- Magistro equitum primus, Sp. Cassius, 2, 18.
- primus de plebe, C. Licinius, 6, 39.
- Magistro equitum cum dictatore aequatum imperium, 22, 25. et 26. sine magistro equitum dictator, 23, 22. et 23.
- Magister juventutis Faliscum predit pueros, 6, 27. creditur virginis a pueris, *ibid. vid. et* 42, 47.
- Magistratus curulis, 4, 7. quum sine magistratu curuli respublica esset, creatur interrex, *ibid. vid. et* Curulis.
- plebeius nullus auspicato creatur, 6, 41.
- magnos decet esse minus diuturnos, 4, 24.
- Magistratus non creandus sine provocazione, 3, 55. qui sine Magistratu rem gessit, triumphare non potest, 28, 58. L. tamen Lentulus, qui sine Magistratu rem gesserat in Hispania, ovans urbem ingreditur, 31, 20.
- Magistratum gesturi, intra quintum diem in leges jurare debebant, 31, 50.
- Magistratus duos curules unus nec capere potest, nec gerere, 39, 39.
- Magistratum eundem intra decem annos non capiendum, plebiscitis cautum, 7, 42. duo Magistratus uno anno non gerendi, *ibid.*
- Magistratus et senatores pecuniam sponte conferunt ad supplementum classis, 26, 36.
- Magistratus minores Romae circumire vigilias jussi, 32, 26. 39, 16.
- Magistratus cuncti circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificant, prodigiorum procurandorum causa, 43, 15.
- Magistratum Romanorum prisca modestia, 42, 1. avaritia et superbia, 43, 2. crudelitas, 4. et 6.
- Magistratum libri citati, 4, 30. 39, 52.
- Magistratibus ineundis sollempnis dies. *vid.* Anni consularis principium.
- Cn. Magius Attellanus, 24, 19.
- Cn. Magius Cilo, *vid.* Epit. 115.
- Dec. Magii Campani constans erga Romanos fides, 23, 7. victus in Annibalis castra ducitur, 10. navi Carthaginem missus, tempestate sortitur Cyrenas, *ibid.* confugiens ad statuum regis Ptolemæi liberatur, *ibid.* manere mavult in Ægypto, quam redire in Italiam, *ibid.*
- Magnesia, urbs super Mæandrum, dedit se Romanis, 37, 45.
- Magnesia, urbs ad Sipylum, 36, 43. 37, 10. 11. et 37. se dedit Romanis, 37, 44. Eumæi a Romanis tributur, 56.
- Magnesia, Græciæ regio, 42, 54. 44, 11.
- Magnetarches, summus Magnetum magistratus, 35, 31.
- Magnetes pronunciantur liberi, 33, 32. et 34. eorum concilium Demetriade, 35, 31. ad Magnetes legatorum Romanorum oratio, *ibid.* eos frustra tentat T. Quintius, 39.
- Magni Campi, locus, 30, 8.
- Mago, frater Annibalis, 21, 47. prælio ad Trebiam in insidiis collocatur, 54. in Cannensi pugna mediam aciem cum Annibale tenet, 22, 46. res a fratre Annibale gestas Carthaginensibus exponit, 23, 11. et 12. annulos aureos, e digitis occisorum Romanorum detractos, in curia vestibulo effundi jubet, *ibid.* cum eo Hannonis disceptatio, 18. mittitur in Hispaniam, 32. vincitur ad Illiturgin a Romanis, 49.
- mittitur ab Asdrubale fratre ad conquestionem militum, 24, 42.
- Asdrubali, Gisgonis filio, conjunctus, vincit P. Scipionem, 25, 32. et 34. Asdrubali fratri se jungit, 35. ejus castra a Marcio capta, 39.
- venit ex ulteriore Hispania cum Asdrubale, Gisgonis filio, ad Asdrubalem fratrem, 27, 20. in fugam vertitur, 28, 2. delectum in Hispania cum Asdrubale, Gisgonis filio, habet, et cum eo bellum instaurat, 12. equestri prælio vincitur, 13. it Gades, dissipaturque ejus exercitus, 16. Gadibus ex fuga subsistit, 23. jubetur a senatu Carthaginensi classem, quam Gadibus haberet, in Italiam trajicere, 36. a Gaditanis intra urbem non admittitur, 37. ex minore Balearium insula in Italiam trajicit, 46. capit Genuam, *ibid.* Gallos et Ligures in concilium vocat, 29, 5. vincitur a Romanis, 30, 18. femore transfixo vulneratur, *ibid.* profugit in Liguriam, 19. ex valere moritur, *ibid.*
- Mago, legatus Pœnorum ad Philippum, 23, 34.
- Mago ex gente Barcina, cognatus Annibalis, capitur, 23, 41.
- Mago, Pœnorum dux, Carthaginem novam tuetur, 26, 44. se, arcem, et præsidium Scipioni dedit, 46. Romanis mittitur cum quindecim captivis senatoribus, 51.

Maltibal, Himileonis filius, oppugnationi Sagunti praeficitur ab Annibale, proficiscente in Oretanos Carpetanosque, 21, 12. depopulatur sociorum populi Romani agros, 45. persequitur Romanos, a Truimeno fugientes, 22, 6. praefectus equitum, suadet Annibali post cladem Romanorum ad Cannas, ut quamprimum Romam petat, 51. *vid. et* 23, 18.

Malea, 31, 44. et 47. 32, 16. 36, 42. 42, 56.

Malea promonteriam, 34, 32.

Maleventum, 9, 27. 10, 15.

Maliacus sinus, 27, 30. 31, 46. 32, 4. et 32. 36, 14.

Maltiosa silva, 1, 30.

Mallensis ager in Graecia, 42, 40.

Malleolus, *vid.* Publicius.

Malleoli, ignita tela, 36, 6.

Mallaea Perrebae, 31, 41. 36, 13. 39, 25. vi capitur a Menippo, dnce Antiochi, 36, 10. Mallaeam capit Philippus, 13. capitur et diripitur a Romanis, 42, 67.

Maluginensis, *vid.* Cornelius.

Malus in circo instabilis in signum Pollentiae prociidit, atque id defecit, 39, 7.

Mamercinus, *vid.* Emilius, et Pinarius.

Mamercus Emilius, *vid.* Emilius.

Mamertini, eorum scelera, 28, 28.

C. Mamilius Vitulus, primus ex plebe curio maximus creatur, 27, 8. praetor, 27, 35. sortitur Siciliam, 36, et 36. legatus ad Philippum, 30, 36. pestilentia moritur, 41, 26.

L. Mamilius, Tusculi dictator, auxilium fert Romanis, 3, 18. Romana civitate donatur, 29.

Oet. Mamilius Tusculanus, ab Ulyse Deaque Circe oriundus, 1, 49. ei filiam nuptum dat Tarquinius Superbus, *ibid.* ad eum exsulatum abit socer, 2, 15. concitat triginta populos adversus Romanos, 18. in pugna ad Regillum lacum vulneratur, 19.

Q. Mamilius, edilis plebis, 27, 86.

Q. Mamilius Turius praetor creatur, quum edilis plebis esset, 28, 10. sortitur jurisdictionem peregrinam, sed accipit Galliam, *ibid.*

Mancinus, *vid.* Hostilius.

Mandonius, 22, 21. frater Indibilis, Ilorgetum reguli, 26, 49. ejus uxor capta fens ad pedes Scipionis procumbit, obtestaturque, ut curam seminarum impensius custodibus commendaret, *ibid.* Mandonius defecit ad Romanos, 27, 17. ei conjux et liberi redduntur, *ibid.* defecit, et, concitatis popularibus, agros socio-

rum populi Romani depopulatur, 28, 24. magna pugna vincitur, 33. petenti veniam ignoscit Scipio, 34. defecit a Romanis, sed comprehensus traditur ad supplicium, 29, 3.

Mandropolla, 36, 15.

Manduria, oppidum in Salentinis, a Q. Fabio, consul, vi capitur, 27, 15.

Manes, 1, 20. Manium placandorum ritus edocere debebat pontifex maximus, *ibid.* Diis Manibus Tellurique se devovet Decius, 8, 9.

Manicius, praetor Praenestinus ex scriba, 23, 19. statua ei Praeneste in foro statuta, *ibid.*

P. Manilius, legatus in Illyricum, 45, 17.

Sex. Manilius in secessionem militum cum M. Oppio summum rerum praest, 3, 51.

Manipulus, 1, 52. 7, 24. leves vicenos milites, aliam turbam scutatorum habebat, 8, 8.

Manlius gentis decreto cautum, ne quis deinde M. Manlius vocetur, 6, 20.

Manliana imperia, 4, 29. 8, 7.

Manlianus saltus in Hispania, 40, 39.

Manlii Acidini, duo juvenes illustres, tribuni militum, 42, 49.

A. Manlius, (cui in *Livii* exemplaribus *perperam apponitur praenomen C.*) consul, 2, 54. accusatur post consulatum, *ibid.* tribunus, ejus accusator, domi interfecit, *ibid.*

— legatus Athenas missus legum causa, 3, 31. decemvir creatur, 33.

A. Manlius, tribunus militum consulari potestate, 4, 61. iterum, 8, 8. tertium, 16. legatus, auream orataram, donum Apollini, Delphos fert, 28. a Liparenensium piratis captus, et dimissus, *ibid.*

A. Manlius, tribunus militum, interfecit, 27, 27.

A. Manlius Capitolinus, tribunus militum consulari potestate, 6, 1. iterum, 11. tertium, 21. quartum, 36. frater M. Manlii Capitolini, eum eo vestem non mutat, 20.

A. Manlius Torquatus, praetor creatus, 45, 14. sortitur Sardiniam, sed in provinciam ire nequit, exorandis judiciis ex senatusconsulto retentus, 16.

A. Manlius Vulso, consul, 49, 59. marem gerit adversus Istros, 41, 3—8. populatur Istriam, 14. obsidet Nesattium oppidum, 18. dimittitur Romam, *ibid.*

C. Manlius, consul, 2, 54. *vid. supra* A. Manlius.

C. Manlius, tribunus militum consu-

- lari potestate, 9, 30. male rem gerit, *ibid.*
- Cn. Manlius, consul, 2, 48. in praefio occiditur, 47.
- Cn. Manlius, consul, 7, 19. Tiburtes ad moenia Romae vincit, *ibid.* secundum consul, 16. adversus Faliscos proficiunt, *ibid.* legem de vicesima manumissorum in castris fert, *ibid.* interrex, 17. censor, 22. magister equitum, 28.
- Ca. Manlius Vulso, adfiliis carulis, 33, 25. creatur praetor, 42. sortitur Siciliam provinciam, 43. coloniae deducendae triumvir, 44, 53. 35, 9. consul, 37, 47. suscipit bellum adversus Gallograecos, 38, 12. ejus iter ab Epheso ad Tolistobolorum fines, 12—15. ejus ad milites oratio, 17. aggreditur Tolistobolos, Olympum montem insidentes, 20. capit eorum castra, 23. res ejus gestas adversus Teotesagos et Trocmos, 24—27. ad eum legationes Asiae, 37. it in Pamphiliam, *ibid.* foedus facit cum Antiocho, 38. res regum et urbium componit, 39. trajicit in Thraciam, 40. cum invadunt Thracas, et partem praedae abigunt, *ibid.* in Thessaliam traducit exercitum, et Apolloniam hibernat, 41. petit triumphum, 44. legati ipsius contradicunt, *ibid.* et 45. et 46. se defendit, 47. triumphus ei decernitur, 50. de Gallia Asiaticis triumphat, 39, 6. petit censuram, 40.
- L. Manlius Imperiosus, clavi figendi causa dictator dictus, 7, 3. delectum habere conatur, frustra, *ibid.* ob delectum acerbius habitum ei dies a M. Pomponio, tribuno plebis, dicta, 4. ejus crudelitas in filium, et filii generosum factum, *ibid.* et 5. Manlio remissa causae dictio, *ibid.*
- L. Manlius, praetor, in Galliam mittitur, 31, 17. ejus exercitus caeditur a Boiis, 25. Concordiae eodem voverat, 23, 33. 23, 21. petit consulatum, 22, 36.
- L. Manlius, quod legatos Carthaginenses pulsasset, per feciales traditur legatis, et avehitur Carthaginem, 38, 42.
- L. Manlius, quaestor, 45, 13.
- L. Manlius Acidinus, praetor, 26, 23. urbanus, 37, 4. praest exercitui ad Narniam, 27, 43. et 50. ei Hispania provincia traditur a Scipione, 28, 38. ejus in Hispania res gestae, 29, 2. et 3. ei prorogatur imperium, 13. prohibetur a tribuno plebis, M. Porcio Laeca, ne ovans urbem intraret, quum ab senatu impetrasset, 32, 7.
- L. Manlius Acidinus, creatus praetor, sortitur Hispaniam citeriorem, 36, 35. cum Celtiberis configit, 39, 21. impetrat ovationem, 29. legatus in Galliam Transalpinam, 54. triumvir coloniae Aquileiam deducendae, 55. et 40, 34. consul, 43.
- L. Manlius Capitolinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 42.
- L. Manlius Torquatus, legatus, 10, 26.
- L. Manlius Torquatus, pontifex, moritur, 30, 39.
- L. Manlius Vulso, praetor, 32, 27. sortitur Siciliam, 28. consulis Cn. Manlii frater, 38, 20.
- M. Manlius, tribunus militum consulari potestate, 4, 44.
- M. Manlius, cui Ompitolino fuit cognomen, creatur consul, 5, 31. facit ludos magnos, *ibid.* ingreditur urbem ovans, *ibid.* servat arcem Romanam, 47. interrex, 6, 5. praeve ejus adversus Patres molitiones, 11. seditionem movet, 14. et 15. mittitur in carcerem, 16. e carcere quare eductus, 17. ejus seditio renovatur, 18. advocata domum plebe, invehitur in Patres, et de regno incipit agere, *ibid.* tribuni plebis sese adversus eum jungunt senatui, 19. ei dies dicitur, 20. ejus defensio, *ibid.* damnatus, de saxo Tarpeio deiecit, *ibid.* ei mortuo adjecta notae, *ibid.*
- P. Manlius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30. ei sine sorte, extra ordinem, Volaci provincia data, *ibid.* male rem gerit, *ibid.* creatur dictator, 38.
- P. Manlius triumvir Epulo factus, 33, 42. creatur praetor, *ibid.* in Hispaniam citeriorem adjutor consuli datur, 43. vincit Turdetanos, 34, 17. praetor iterum, 39, 56. sortitur Hispaniam ulteriorem, 40, 1. quid rerum ibi gesserit, 16. et 34. moritur, 42.
- P. Manlius Vulso, praetor, 26, 23. Sardiniam obtinuit, 27, 6. et 7.
- T. Manlius, L. F. a patre rus relegatus, 7, 4. generosum et pium T. Manlii factum, 5. tribunus militum suffragio populi creatur, *ibid.* pugnat cum Gallo, quem vincit, 10. quare dictus Torquatus, *ibid.* donatur a dictatore corona aurea, *ibid.* dicitur dictator, 19. iterum, 26. consul, 27. secundum consul, 28. tertium consul, 9, 3. ejus ad legati

Latini superbam orationem respon-
sio, 5. proficiscitur ad bellum, 6.
filium secari paravit, 7. in pugna
adversus Latinos virtute consilioque
egregius, 10. redit Romam, cui
seniores tantum obviam iverunt,
juventute eam execrante, 12.
T. Manlius Torquatus, consul, 10, 9.
ex equo lapsus, moritur, 11.
T. Manlius Torquatus, eo consule,
Jani ades clausa, 1, 19.
censet, non redimendos esse cap-
tivos Cannenses, 22, 60. mittitur
cum imperio in Sardiniam, 23, 24.
Sardos domat, 40. et 41. pontificatum
maximum petit frustra, 25, 5. recu-
sat consulatum, 26, 22. comitiorum
et ludorum faciendorum causa, di-
citur dictator, 27; 33. ludos facit, et
lustrum vovet, *ibid.*
T. Manlius Torquatus, prætor, 43, 4.
pontifex legitur, 13.
Mannus, servus Campanorum Calavi-
orum, indicat, incendium Romæ
fraude Campanorum factum, 26, 27.
ei libertas data, et viginti millia
aris, *ibid.*
Mantua, 24, 10.
Manubiz, 10, 46. de Manubiis ades
Fortis Fortunæ facta, *ibid.*
Mavumissi, 7, 16. lex de vicesima
Manumissorum in castris a Cn.
Manlio, consule, lata, *ibid.*
Manus ad digitos usque involuta in re
divina Fidei faciunda, 1, 21.
Manus religiose admotæ Deorum sig-
nia, 5, 22.
Manibus ad cælum sublati, precatur
M. Furius Camillus, 5, 21.
Manibus ad cælum porrectis, M. Cur-
tius se devovet, 7, 6.
Manus præcium speculatoribus depre-
hensis, 22, 23. et 26, 12.
Manus ferreæ ad naves sistendas aut
comprehendendas, 36, 44.
Mapalia Massylorum, 29, 31.
M. Claudius Marcellus, consul, 2, 18.
dictator, 23.
M. Claudius Marcellus, prætor crea-
tus, obtinet Siciliam, 22, 35. post
pugnam Cannensem, quum classi,
ad Ostiam stanti, præesset, mittitur
ad reliquas exercitus a consule acci-
piendas, 57. Nolam magnis itineri-
bus pervenit, 23, 14. Annibalem
vincit, 16. supplicium de proditori-
bus sumit, 17. creatus consul secun-
dum, quum augures vitio creatum
pronunciavissent, abdicat, 31. pro-
consul copias educit in aciem contra
Annibalem, 44. hortatur suos, 45.

Pœnos in castra compellit, 46. ad
eum equites Hispani et Numidæ
transfugiant, *ibid.*

tertium consul absens creatur, 24,
9. ei Sicilia provincia decreta, 21.
Leontinorum urbem capit, 30. op-
pugnat Syracusas, 33. capit alias
urbes, 35. fundit Syracusanos, 36.

capit Syracusas, 25, 23. et 24.
Marcelli lacrimæ, captis Syracasibus,
ibid. castigat Syracusanos, 31. spo-
liat Syracusas, 40. componit res
Siculorum, *ibid.* vincit Pœnos, 41.

Marcellus, ex Sicilia redux, petit
triumphum, 26, 21. urbem ovans
ingreditur, post triumphum in Al-
bano monte, *ibid.* quartum consul,
22. Siculi eam accusant in senatu,
30. purgat se, 31. de ea re senatus-
consultum, 32.

cum Annibale dubio Marte pug-
nat, 27, 2. Annibali ad Cannesium
occurrit, 12. æquo Marte pugnat
cum Annibale, *ibid.* postero die,
iterum lacessens Annibalem, vincit-
tur, *ibid.* increpat exercitum, 13.
vincit Pœnos, 14. accusatur a tri-
buno plebis, 20. absolvitur, et quin-
tum consul creatur, 21. ades Hono-
ris et Virtutis edificat, 25. insidiis
exceptus, perit, 26. et 27. varia de
ejus morte fama, *ibid.* sepelitur ab
Annibale, 28. ejus annulo potius
Annibal, frustra dolum Salapitanis
nectit, *ibid.* augur fuerat Marcellus,
36.

M. Claudius Marcellus, consulis filius,
tribunus militum, 27, 26. vulnera-
tur, 27. ædem Virtutis, septimo
decimo anno, postquam a patre ejus
primo consulatu vota in Gallia fue-
rat, ad portam Capenam dedicat,
29, 11. tribunus plebis, 29, 20.
ædilis curulis, 31, 50. prætor, 32, 7.
ei Sicilia sorte obvenit, 8. et 27.
consul creatur, 33, 24. triumphat de
Insubribus et Comensibus, 37. pon-
tifex, 42. legatus Carthaginem mis-
sus, 47. legatus in exercitu, 35, 5. et
8. censor, 37, 58. lustrum condit,
38, 36. pontifex moritur, 41, 17.

M. Claudius Marcellus, prætor, sortit-
ur jurisdictionem urbanam, 38, 35.
ejus jussu, qui pulsarant legatos
Carthaginieneses, iis traduntur, 49.
creatur consul, 39, 45. ejus res
gestæ, 54. et 55. decemvir sacrorum
moritur, 44, 18.

M. Claudius Marcellus, prætor, 39, 23.
M. Claudius Marcellus, pontifex, 41,
17. tribunus plebis, 42, 32. prætor,

- 45, 13. sortitur Hispaniam, 17. jubetur delectum agere, 16. consul creatur, 45, 44.
- M. Marcellus consul, Epit. 108. occisus a P. Magio Cilone, 115.
- Marcia rogatio, 42, 41.
- Marcus clipeus, 25, 29.
- Marcus saltus, 39, 30.
- Marcus, illustris vates, ejusque carmina, 25, 12. prædixit Cannensem cladem, *ibid.* alterum ejus vaticinium, *ibid.*
- C. Marcus, adolescens consilio et manu promptus, 2, 38. ejus maxime opera capti Corioli, *ibid.* inde ei cognomen Coriolano, *ibid.* ejus odium in tribunitiâ potestatem, et atrox sententia, 34. die dicta, damnatus, in Volscos exsulatum abit, 35. dolus ejus ad concitandos Volscos, *ibid.* et 37. imperator Volcorum legitur, 39. res ejus gestæ adversus Romanos, *ibid.* varis ad eum legationes, *ibid.* a matre victus, discedit ex agro Romano, 40. ejus mors, *ibid.*
- C. Marcus, tribunus plebis, diem dicit Q. Fabio, quod legatus in Gallos contra ejus gentium pugnasset, 6, 1.
- Q. Marcus Rutilus, consul, victis Priernatibus, triumphat, 7, 16. primus de plebe dictator, victis Etruscis, jussu populi, sine auctoritate Patrum, triumphat, 7, 17. consul iterum, 21. primus de plebe censor, 22. tertium consul, 28. quartum consul, conjurationis militaris vires arte spargit et dissipat, 38. et 39.
- C. Marcus, tribunus plebis, 9, 30.
- C. Marcus, augur creatus, 10, 9.
- C. Marcus Rutilus, consul, 9, 33. capit Allifas de Samnitibus, 38. vulneratur in prælio cum Samnitibus, *ibid.* pontifex creatur, 10, 9. censor lustrum condit, 47.
- C. Marcus Figulus, creatus prætor, 43, 18. sortitur classem, 17. trajicit in Græciam, 44, 1. cum classe in Macedoniam contendit, 2. Thessalonica frustra oppugnat, 10.
- L. Marcus, eques Romanus, Scipionibus occisis, dux a militibus eligitur, 25, 37. hortatur suos ad oppugnanda hostium castra, 38. bina castra hostium capit, 39. flamma ei concionanti fusa dicitur et capite, *ibid.* scribens senatui, se pro prætore nuncupat, unde multorum offenduntur animi, 26, 2. a Scipione magno in honore habetur, 19. ad oppugnandum Castulonem mittitur, 22, 19. capit Astapam urbem, 22. vid. et 34. et 55. et 32, 2.
- M. Marcus, rex sacrorum, moritur, 27, 6.
- M. Marcus tribunus militum secundæ legionis, interficitur in prælio cum Boiis, 35, 5.
- M. Marcus Ralla, creatus prætor, 29, 11. sortitur jurisdictionem urbanam, 13. cum legatis Carthaginiensibus mittitur a Scipione Romanum, 30, 38.
- M. Marcus Sermo, tribunus plebis, 42, 21.
- Numa Marcus, Marci F. pontifex a Numa Pompilio ex Patribus lectus, 1, 20.
- P. Marcus Rex, legatus, 43, 1.
- Q. Marcus Tremulus consul creatur, 9, 42. ejus res egregie gestæ, 43. triumphat, *ibid.* ei statua equestris in foro ante templum Castoris decretæ, *ibid.*
- Q. Marcus Philippus creatur prætor, et sortitur Siciliam, 38, 35. consul, 39, 6. ei et collegæ mandat questio de Bacchanalibus, 14. post questiones perfectas in Ligures Apuanos proficiscitur, 20. circumvenitur a Liguribus, *ibid.* ab ejus nomine salutus Marcus appellatus, *ibid.* legatus ad res Macedoniam Græciæque viandas, 39, 48. 40, 2. et 3. decemvir sacrorum, 42. legatus in Græciam mittitur, 42, 37. ejus colloquium petit Persæus, 38. congregiuntur, transgresso amnem Perseo, qui et obsides dedit, 39. Marci ad regem oratio, 40. persuadet Perseo, ut mittat legatos Romani, 43. redit Romanam, 44. gloriatur, decepto per inducias et spem pacis rege: quod quidem seniores Patrum vehementer improbant, 47. consul iterum, 43, 13. trajicit in Græciam, 44, 1. ejus ad milites oratio, *ibid.* contendit in Macedoniam, 2. et seqq. Diem venit, 7. laborat inopia, *ibid.* ejus literæ ex Macedonia Romam missæ, 16.
- Q. Marcus, Marci Philippi consulis filius, 44, 3.
- Q. Marcus Ralla, duumvir ædibus dedicandis, 34, 53. 35, 41.
- Q. Marcus Rex, tribunus plebis, 33, 25.
- Q. Marcus Scylla, tribunus plebis, 42, 21.
- ad Marcium locus, non procul a Lanuvio, 6, 2.
- Marcolica, nobilis urbs Hispaniæ, capitur ab M. Marcello, 45, 4.
- Mare Adriaticum, 5, 33. 11, 22. 40, 21. 44, 31. 45, 14.
- Ægeum, 36, 43. 44, 28.
- Etruscum, 40, 41.

Mare Adriaticum, *vid.* **Adriaticum**.

- **Inferum**, 6, 38. 23, 36.
- **Ionium**, 28, 39. 42, 48.
- **Macedonicum**, 44, 11.
- **Pamphylium**, 36, 13.
- **Ponticum**, 40, 21.
- **Rubrum**, 42, 52. 45, 9.
- **Siculum**, 33, 17.
- **Superum**, 5, 33. 7, 26. 23, 38. 45, 2.
- **Toronaicum**, 44, 11.
- **Tuscum**, 26, 19.
- **Tyrrhenum**, 5, 38.

Marene, regio, 42, 67.

Maricæ lucus, 27, 37.

Maritimi coloni, *vid.* **Coloni**.

Maritimus circus, *vid.* **Circus**.

Marius Albus, **Medixtuticus** apud **Campanos**, 23, 35. in pugna occiditur, *ibid.*

Marius Blossius, prætor **Campanus**, concione advocata edicit, ut frequentes cum conjugibus ac liberis obviam irent **Annibali**, 23, 7.

Marius Staiilius, præfectus cum turma **Lucana** exploratum missus, detegit insidias **Anniballa**, 22, 42.

C. Marius, *vid.* **Epit.** 67. 68. 69.

Maronea, urbs in **Samnio**, 27, 1.

Maronea, urbs **Thraciæ**, expugnatur a **Philippo**, 31, 16. **Antiochi** præsidium inde deducitur, 37, 60. *vid.* et 39, 24. 43, 9.

Maronitæ, 31, 31. 37, 38. **Maronitarum vicus Sare** appellatus, 38, 41. **Maronitarum exules** veniunt **Romam**, 39, 24. eorum legati queruntur de **Philippo**, 27. crudeliter caduntur a **Philippo**, 34.

Marrucini, populi, 8, 29. 26, 11. oratores **Romam** mittunt, pacem petentes, 9, 45. iis fœdus datur, *ibid.* devastantur ab **Annibale**, 23, 9. multos voluntarios dant **Scipioni** in classem, 28, 45.

Marrucinus ager, 27, 43.

Mars, conditor et parens populi **Romani**. Præf.

- **Gradivus**, 1, 20. 2, 45. ei duodecim **Salii** a **Numa Pompilio** lecti, 1, 20.
- **Pater**, 8, 9.

Martis, ædes, **Gallico** bello vota, dedicatur a **T. Quintio daumviro**, 6, 5.

- ædes extra portam **Capenam**, ad quam omnes armati convenire iussi, 7, 23. *vid.* et 10, 23. et 27.

- ara, 36, 10. ad eam censores, statim inito magistratu, sellis curulibus considerare, mos erat, 40, 45.

- hasta, 24, 10.

- lacus in agro **Crustumino**, 41, 13.

- signum **Appia** via ad simulacra **Iuporum**, 22, 10.

Mart **Saxen** a **Wetna** assignatus, 1, 20.

- placulum faciendum **suovetaurilibus**, 8, 10.

- bos albus optimus immolatus a **Decio**, 7, 37.

- lectisternium habitum, 22, 10.

- spolia hostium dicata, 45, 33.

Martem Romuli et **Remi** patrem nuncupat **Rhes Silvius**, 1, 4.

Martius campus, 1, 44. fuit ager **Tarquiniorum**, post eos expulsos consecratus **Marti**, 2, 5. *vid.* et 6, 20.

Martialis flamen, *vid.* **Flamen**.

Marsi populi, 8, 6. 26, 11. deficiunt, 9, 41. oratores, pacem petentes, **Romam** mittunt, 45. iis fœdus datur, *ibid.* rebellant, vincuntur et mulctantur, 10, 3. devastantur ab **Annibale**, 22, 9. dant **Scipioni** multos voluntarios in classem, 28, 45.

Marsorum cohors, 33, 36.

Marsyas, amnis, hanc procal a **Mæandri** fontibus oritur, et in **Mæandrum** cadit, 38, 13.

Martius kalendæ, 38, 43. ante diem duodecimum kalendas **Martius** comitia fuerunt consulibus rogandis, *ibid.* *vid.* et 42, 23.

Martis Idibus magistratus initus, 22, 1. 28, 30. 26, 1. et 26. 27, 7. 31, 5. 32, 1. 38, 35. 39, 45. 40, 35. 42, 22. 44, 16.

Masesyli, altera **Numidiæ** pars, cuius rex fuit **Syphax**, 24, 48. 29, 17. 29, 32.

Masgaba, **Masinissæ** filius, proficiatur **Romam**, 45, 13. ei obviam mittitur **L. Manlius**, quæstor, qui eam **Romam** publico sumtu perduceret, *ibid.* ejus in senatu oratio, *ibid.* ei dantur munera, 14.

Masinissa, filius **Galeæ**, regis **Numidarum Massylorum**, vincit **Syphacem**, 24, 48. et 49.

socius **Carthaginiensium**, ingenti tumultu turbat exercitum **P. Scipionis**, 25, 34.

conciliatur **Romanis**, 23, 16. **Masinissæ** et **Scipionis** colloquium, 35. fide data acceptaque discedunt, *ibid.*

queritur apud **Lælium** nimiam **Scipionis** cunctationem, 29, 4. accedit ad **Scipionem**, 29. varia fortuna in amittendo recuperandoque paterno regno est usus, *ibid.* capit **Thapsum**, urbem, 30. in eum stimulat ab **Asdrubale Syphax**, 31. vincitur **Masinissa** a **Syphace**, *ibid.* profugit in montem **Balbus**, *ibid.* **Boochar** mittitur adversus **Masinissam**, 32. qui vincitur, sed circumventus cum

solis quatuor equitibus aufugit, *ibid.* insilit in fluvium, unde cum duobus emergit, *ibid.* in occulta spelunca vulnus curat, *ibid.* repetit regnum, *ibid.* Syphax in eum contendit, eumque vincit, 38. cum modica manu Masinissa ad Scipionem venit, *ibid.* Hannonem ad pugnam elicit, 34.

Syphacis castra incendit, 30, 5. Masinissa regnum recuperat, 11. Sophonisbam, Syphacis uxorem, ducit, 12. ob Sophonisbæ nuptias a Scipione reprehenditur, 14. ejus anxietas, 15. venenum in poculo ad Sophonisbam mittit, *ibid.* amplissimis donis a P. Scipione donatur, *ibid.* ejus legati in senatum Romanum introducti, 17. Masinissam Cirta, oppido, cæterisque oppidis agrisque ad regnum paternum adjectis, donat Scipio, 44.

ei gratulantur Romani, et dona mittunt, 31, 11. mittit Romanis auxilia, 19, et 32, 27.

populatur agrum Carthaginiensium, et quasdam urbes rectigales eorum sibi cogit stipendium pendere, 34, 62.

legatos Romam mittit, 36, 4. pollicetur frumentum et hordeum, *ibid.* et 48, 8.

ejus cum Carthaginiensibus de agro, quem illis ademernat, contentiones, 40, 17. *vid.* et 34.

de eo legati Carthaginiensium queruntur in senatu, 42, 23. mittit filium suum Romam, qui legatis respondit, *ibid.* auxilia cum elephantis, Misagenemque filium mittere Romanis ad bellum Persicum parat, 29. *vid.* 35. et 45, 13.

Massicus mons, 22, 14.

Massilia, 21, 26. 40, 18. inter Gallos sita, traxit aliquantum ab accolis animorum, 38, 17.

Massilienses, a Phocæa profecti, 5, 34. socii Romanorum, 21, 20. et 26. mores, et leges, et ingenium sincerum integrumque a contagione accolarum servarunt, 37, 54.

Massiva, Numida, puer forma insigni et regii generis, capitur in prælio, 27, 19. dimittitur a Scipione ad Masinissam avunculum cum donis, *ibid.* *vid.* et 28, 35.

Massyli, Numidiz altera pars, cujus rex Gala, 24, 48. regnum paternum Masinissæ, 30, 11. *vid.* Masinissa.

Materis, teli Gallici genus, 7, 24.

Mater Deum lapis quidam sacer in urbe Phrygiæ Pessinunte, 29, 11. quo ho-

nore a Romanis accepta, 14. hui in ejus honorem. *vid.* Megalesia.

Matris magnæ sedes in Palatio faciendæ locatur, 29, 37. dedicatur, 36, 36.

Matris Matutæ sedes, 5, 19. 41, 33. in ea tabula a Graccho, Sardinia subacta, posita, *ibid.* ejus sedes in foro Boario, 33, 27. *vid.* sedes Matris Matutæ, et Matutæ matris.

Matris Matutæ sedes Satrici, 28, 11. de cælo tangitur, *ibid.*

Matres duæ, receptis præter spem filiis, gaudio exanimantur, 22, 7.

Materina, plaga in Umbris, 9, 41.

C. Matienus, creatur duumvir navalis, 40, 26. prædonum Lignurum duas ac triginta naves capit, 28.

M. Matienus, prætor, 41, 33. sortitur Hispaniam ulteriorem, 42, 1. ab Hispaniæ ulterioribus ad recuperatores adductus, ampliatumque, quum dicenda de integro causa esset, in exilium abijt Tiberi, 43, 2.

P. Matienus, tribunus militum, 29, 6. a Pleminio, virgis cæsus, interficitur, 9.

Matronæ per annum lugent Brutum, 2, 7. et Valerium Publicolam, 16.

— aurum et omnia ornamenta in ærarium conferunt, 5, 25. ob eam magnificentiam iis honor habitus, ut pilento ad sacra ludosque, carpentis festo profestoque uterentur, *ibid.* aurum item conferunt, ad summam pacis mercedis Gallis conficiendam, 50. hinc decernitur, ut earum, sicut victorum, sollemnes post mortem laudationes essent, *ibid.* iis pro aure pretium persolvitur, 6, 4.

Matronæ veneficæ ad centum septuaginta damnatæ, 8, 18. stupri damnatæ, pecunia multantur, 10, 31. in exilium aguntur, 25, 2.

— dedicant Junoni signum æneum in Aventino, 21, 62. item pelvium æneam, 37, 37. per omnia delubra vagæ supplicii votisque fatigant Deos, 50.

— cum Scipione obviam eunt Deum Matris, 29, 14.

de Matronarum cultu lex Oppia, 34, 1. contra earum luxum oratio Catopis consulis, 34, 2. L. Valerius eas defendit, 5.

Matronas patricias inter et plebeias certamen, 10, 23. *vid.* Mulieres.

Matutæ Matris sedes intra portam Carmentalem refecta, 25, 7. *vid.* Matris Matutæ.

Mauri, 21, 22. 28, 17.

Maurorum rex, Bocchar. *vid.* Bocchar. *vid.* et Epit. 66.

Maurusii, 24, 49.

- Maximi cognomen Q. Fabio datum, 9, 46.
 Medeon, oppidum Labeatidis terræ, 44, 23. et 32.
 Medi, populi, 35, 48. 37, 40.
 Medicus, vitæ Pyrrhi insidians, a Romanis illi proditor, 42, 47.
 Mediolanum, a Gallis conditum, 5, 34. *vid. et* 34, 46.
 Medion, oppidum Acarnaniæ, 36, 11. et 12.
 Medionii, 36, 12.
 Meduacus, amnis, 10, 2.
 Medullia, urbs, oppugnatur a Romanis, 1, 33. *vid. et* 38.
 Medullinus, *vid.* Furius.
 Medixtuticus, summus apud Campanos magistratus, 24, 19. 26, 6.
 Megalesia, ludi in honorem Magnæ Matris Deûm, 29, 14. in iis dati ludi scenici, 34, 54. 36, 36.
 Megalopolis condita, multis vicis oppidisque Arcadiæ in unam urbem contributis, 32, 5. *vid. et* 36, 31. porticus, quam Megalopoli diruerant Lacedæmonii, refecta, 38, 34.
 Megalopolitis, 28, 8. 35, 27. *sive* Megalopolitani, restituti in patriam ab Antigono, Macedoniæ rege, 32, 22.
 Megalopolitani in Arcadia murum se circumdaturum urbi pollicetur Antiochus Epiphanes, 41, 25.
 Megara, urbs Siciliæ, 24, 30. capta et diruta a M. Marcello, 35.
 Megara, urbs Græciæ, 28, 7. 31, 22.
 Megiste, portus, 37, 22. et 24.
 Meleæ, urbs in Samnio, 24, 20. eademque Meles, 27, 1.
 Melambium Scotussæi agri, 33, 6.
 Melas, amniculus prope Heracleam ad Cretam, 36, 22.
 Melas, amnis inter Lysimachiam et Cypselam, 38, 40.
 Melessum, Hispanæ gentis, urbs Oringis, 28, 3.
 Melibœa, oppidum, 36, 13. situm in radicibus Ossæ montis, 44, 13. tentatur a Romanis, frustra, *ibid.* capitur a Cn. Octavio, et diripitur, 44, 46.
 Melita, insula, capta a Ti. Sempronio consule, 21, 51.
 Mellus, vicus Romæ, 33, 26.
 Melotis terra, 32, 13.
 C. Memmius Gallus creatur prætor, 41, 22. legatus ad Ætolos mittitur, 30. prætor iterum, 42, 9. sortitur Siciliam, 10. *vid. et* 27.
 T. Memmius, legatus, 43, 7.
 Memnon, Demurgus apud Achæos, 32, 22.
 Memphis, urbs Ægypti, 45, 11. et 12.
 Mendis, maritimus vicus, 31, 45.
 Menecrates, dux Persei, 44, 24.
 Menelais, oppidum in Dolopia, 39, 26.
 Menelaus, mons, 34, 28.
 Agr. Menenius, consul, 2, 16. ad plebem, quæ in Sacrum montem recesserat, mittitur, eamque reducit, 32. moritur, 38. ei sumtus quum funeri deesset, plebs eum extulit, sextantibus collatis in capita, *ibid.*
 Agr. Menenius, triumvir ad coloniam Ardeam deducendam, 4, 11.
 Agr. Menenius Lanatus, consul, 4, 13. tribunus militum consulari potestate, 44. iterum, 47.
 C. Menenius, consul, 3, 32.
 L. Menenius Lanatus, consul, 4, 12.
 L. Menenius, tribunus militum consulari potestate, 6, 5. secundum, 27.
 T. Menenius, consul, male rem gerit adversus Tuscos, 2, 51. ei diem dicunt tribuni plebis, 52. damnatus, non fert ignominiam, morboque absumitur, *ibid.*
 Menetas, Epirota, 36, 28. eum sibi dedit petit M'. Acilius Glabrio, consul, *ibid.* Ætolos concitat, 38, 10.
 Menippus, dux Philippi, 27, 32. cum raille peltastis Chalcidem mittitur, 28, 5.
 Menippus, legatus Antiochi ad Romanos, 34, 57. ejus oratio, *ibid.* mittitur ad Ætolos, apud quos vires Antiochi in immensum extollit, 36, 32.
 Menix, insula, vastata, 22, 31.
 Meno Antigonenensis, præfectus Persei, 42, 58.
 Menophilus, mercator Perrhæbus, 44, 35.
 Mens, Dea, 32, 10. ei ædes vota a T. Otacilio prætore, *ibid.* dedicata, 23, 31.
 Mensarii æris alieni causæ creati, 7, 21.
 Mensarii triumviri, 23, 21.
 Mensarum trium argentea vasa in cella Jovis posita, 10, 23.
 Mensis intercalaris, 37, 59.
 Mentissa, 26, 17.
 Mercatorum collegium, 2, 27.
 Mercenarii milites apud Romanos primi, 24, 49.
 Mercurius, 5, 13.
 Mercurii ædes idibus Maiis dedicata, 2, 21. de sede Mercurii dedicanda certamen inter consules, 2, 27.
 Mercurii promontorium, 29, 27.
 Mercurii tumulus, 26, 44.
 Merenda, *vid.* Antonius.
 Mericus Hispanus prodit Romanis insulam Syracusanam, 25, 30. cum corona aurea incedit, ovante Marcello, et civitate Romana donatur, 26, 21.

Merula, *vid.* Cornelius.

Messalla, *vid.* Valerius.

Messana, urbs, 21, 49. 24, 1. 29, 7. 3. et 9. occupatur scelere a Mamertinis, 28, 29. *vid.* Mamertini.

Messapii, 8, 24.

Messene, urbs Peloponnesi, obsidetur ab Achæis, 36, 31. Messenii legatos ad Quintium mittunt, nunciantes, se Romanis, non Achæis, aperturos urbis portas, *ibid.* Messene desciscit a concilio Achæorum, 39, 48. inde oritur bellum, in quo Philopomen capitur a Messeniis, et veneno interficitur, 49. et 50. vincitur ab Achæis, *ibid.*

Messenii, a Messene in Peloponneso, a Romanis adscripti foederi, cum Philippo inito, 29, 12. legatos Achæorum sine responso dimittunt, 36, 31. se Romanis portas aperire paratos nunciant, *ibid.*

Messis ante kalendas Junias, 23, 32.

Vect. Messius, ex Volcia vir nobilis, 4, 28. ejus adhortatio ad milites, *ibid.*

Metalla nova instituta a rege Philippo, 39, 24.

Metalli Macedonici ingens vestigal sublatum, 45, 18. et 29.

Metapontus, 1, 18. 8, 24. 25, 11. 27, 1.

Metapontini deficiunt ad Pœnos, post eadem ad Cannas, 22, 61. 25, 15. *vid.* et 27, 16.

Metapontinus ager, 24, 20.

Metaurus, fluvius, 27, 47.

Metellus, *vid.* Cincilius.

Methymna, 45, 31. Methymnam tractus Antissæi, *ibid.*

M. Metilius, tribunos plebis, accusat duos tribunos militum, 5, 11.

M. Metilius, tribunos plebis, 22, 25. ejus in Fabium oratio, *ibid.*

M. Metilius, legatus a senatu ad consules, 25, 22.

M. Metilius abeens tertium tribunos plebis creatur, 4, 48. rogationem promulgat, ut ager ex hostibus captus viritum dividatur, *ibid.*

T. Metilius Croto, legatus, 23, 31.

Metropolis, urbs Thessaliæ, oppidanorum concursu defenditur, 39, 13. capitur ab Antiocho, 38, 10. se dedit Romanis, 14.

Metropolitani campus in Phrygia, 39, 15.

Mettius Curtius, 1, 12. ejus clara adversus Romulum pugna, *ibid.* lacus Curtius ab eo appellatus, 13.

Mettius Fuffetius, dictator Albanorum creatur, 1, 23. ejus oratio ad Tullum, *ibid.* perfidia, 27. et supplicium, 28.

Mevania, oppidum, 9, 41.

Mesentius, Etruscorum rex, socia arma Rutiliæ adversus Trojanos jungit, 1, 2.

Meretulus, Numida, contendit cum Capua de regno, 29, 29. gens Massylorum omnis in ejus venit potestatem, *ibid.* abstinet nomine regio, *ibid.* matrimonio sibi jungit sororis Annibalis filiam, *ibid.* victus a Masinissa, fugit in Carthaginiensem agrum, 30. redit in patriam, *ibid.*

Miction, Chalcidensis princeps, 35, 38. fides Romanis, 46. pedibus captus lectica in senatum introfertur, 48, 9. queritur de crudelitate et sacrilegio Lucretii et Hortensii, prætorum Romanorum, *ibid.* vehicula ei publice præbentur, 10.

Miletus, civitas, 37, 16. 38, 13.

Milesiis ager sacer restituitur, 38, 39. eorum legati pollicentur ad bellum, quidquid senatus imperaret, 43, 8.

Milionia, urbs, 10, 3. capta a Romanis, *ibid.* et 24.

Miles Romanus quando primum de publico stipendium acceperit? 4, 59.

— cibum potumque capere jussus stans, ignominis causa, 24, 16.

Militem mercenarium quando primum Romani habuerint? 24, 49.

— veterem iuvitum ducere ad bellum gerendum in Macedoniam vetitum, 31, 8.

— horridum magis esse decet, quam ornatum auro et argento, 9, 40.

Milite suo, non externo, uti solitus Romanus, 22, 37.

Milites, accensi, 8, 8.

— antepilani, 8, 9.

— antesignani, 2, 20.

— cassarii, 6, 6.

— hastati, 7, 23. 8, 8.

— leves, *ibid.*

— manipulares, 7, 34. 8, 2. ubi e *actes Romana describitur.*

— principes, 7, 23. 8, 8.

— rotarii, *ibid.*

— statarii, 9, 19.

— subitarii, qui? 3, 4. 40, 26.

— triarii, 7, 23. 8, 6.

— tumultuarii, 35, 2.

— veterani, 8, 8.

— voluntarii, 31, 8.

— duplici frumento in perpetuum, in præsentia singulis bobus binisque privis tunicis donati, 7, 27.

— sacramento adiguntur singulari ritu, 10, 38.

— a tribanis militum adiguntur jurejurando, 29, 38.

— post seditionem Sacronensem rursum jurant in verba imperatoris, 28, 29.

— donantur agris, 31, 4. et 49.

— in triumphis laureati, imperatoris, canunt laudes, 39, 7. 45, 38.

- Militum Romanorum laudes, et cum Alexandri M. militibus collatio**, 9, 19.
 — in armis decursus, 23, 35, 36, 50.
 — dona in triumphis, 10, 44, 23, 9, 30, 45, 33, 23, 34, 52, 37, 49, 39, 5, et 7, 40, 34, et 43, 41, 11, et 17, 45, 40.
 — carmina, 3, 26, 4, 30, 23, 9.
 — officia, 44, 34.
Militibus premia data, saga et tunicae, 10, 30.
Militares artes diversae ab imperatoriis, 25, 19.
Militaria comitia, 25, 37.
Militaris disciplina, vid. Disciplina.
Militiae gradus; 42, 34.
Millonius, praetor Lavinii, 9, 11.
Milo, Berusius, praefectus Persae, 42, 58.
Milo, princeps amicorum Persae, sese dedit Romanis, 44, 45. *vid. et* 32.
Milo, vid. Epit. 111.
Minucius amicus, 24, 10, 32, 30.
Minervae cella in Capitolio, 6, 29.
 — templum, 7, 8.
 — inventum, numerus, *ibid.*
Minervae et Neptuno pulvinar atratum in Iovisternio, 22, 10.
Minerva, arx Athenarum praeses, 31, 30. Piraei templum ei dicatum, *ibid.*
Minerva, praeses arx Ilii, 37, 37.
Minervae Laodemone templum aeneum, Chalciaceos, 35, 36.
Minervae Itoniae templum in agro Coronae, 36, 20.
Minervae sacrificium factum Ilii ab Romanis, 37, 9.
Minervae, quam Alcidem, sive Alcideum, vocant, sacrificatum a rege Persae, 42, 51.
Minervae, Marti, et Lunae Matri spolia hostium dicata a Paulo Emilio, 45, 33.
Minervae promontorium, 40, 18.
Minervium oppidum, 45, 16.
Minio, princeps amicorum Antiochi, 35, 15. ejus cum legatis Romanis colloquium, 16. praestitit mediae aciei, 37, 41.
Minius Cerrinius a Minia Paculla matre Bacchis initiatus, 39, 13. inter maximos sacerdotes conditoresque ejus sacri, 17. adductus ad consules, fatetur omnia, *ibid.* Ardorem in vincula mittitur, 19.
Minii Celeres, hospites Annibalis, quum in Capuam veni, 23, 8.
Minoa Heracles, 24, 35. *vid.* Heracles.
Minturnae, 3, 11, 36, 37. Ausonum urbs, venit in potestatem Romanorum, 9, 25. eo colonia deducta, 10, 21.
Minturnensibus negatur vacatio militiae, 27, 38. item rei navalis, 36, 3.
- Minucia Vestalis, inoperta praeter mandatiorem justo saltum**, 8, 15. facto iudicio, viva sub terram deducitur, *ibid.*
L. Minucius, consul, male rem gerit, 3, 25. et 26. liberatus obsidione a Quintio Cincinnato, dictatore, jubetur abdicare se consulatu, 29.
L. Minucius, decemvir legum ferendarum causam, 3, 26.
L. Minucius, praefectus annonae, 4, 12. de Sp. Maerii consiliis docet senatum, 13. bove aurato donatur, 16. Maelianum frumentum assibus in medios aestimatum dividit plebi, *ibid.*
L. Minucius Myrtilus, quod legatos Carthaginenses pulset, per socios traditur legatis, et Carthaginem avehitur, 33, 42.
L. Minucius, legatus Q. Fabrii Flacci in Hispania citioris, 40, 35.
L. Minucius Thermus, legatus Maerii consulis in Isthia, 41, 12.
M. Minucius, consul, 2, 21. eo consule sedes Saturno dedicata, ibid. consul iterum, 34.
M. Minucius, tribunus plebis, accusat duos tribunos militum, 5, 11.
M. Minucius Fessus augur de plebe creatur, 10, 9.
M. Minucius Rufus, magister equitum sub Fabio dictatore, 22, 8. Fabii cunctationem incusat, 12. ejus seditiosa oratio in Fabii cunctationem, 14. Fabio absente, rem non impetere gerit, 24. sequatur dictatorem, 26. dividit exercitum cum Fabio, 27. pugnam committit adversus Annibalem, in qua laborans servatur a Fabio, 28. et 29. agnoscit errorem suum, et sub imperium Fabii redit, *ibid.* et 30. in pugna ad Cannas perit, 49.
M. Minucius, tribunus plebis, 23, 21.
M. Minucius Rufus, praetor, 32, 27. sortitur jurisdictionem peregrinam, 28. triamvir coloniae Vibonem deducende, 34, 53, 35, 40. legatus in Africam, 34, 62.
P. Minucius, tribunus militum, 35, 5.
Q. Minucius, consul, 3, 30.
Q. Minucius, Ap. Claudii consulis legatus, 26, 33.
Q. Minucius, tribunus militum, 35, 5.
Q. Minucius Rufus, praetor factus, quum ad illis plebis esset, 31, 4. sortitur Bruttios, 6. scribit censui, pecuniam e fano Proserpinae sublatam, 12. per vestigat sacrilegium, pecuniamque reddit Proserpinam, 13. ei praelegatum imperium, 32, 1. creatur consul, 27. ejus res gesta in Gallia, 29—31. ei negatur triumphus, 33, 22. et 23. triumphat in monte Albano, *ibid.* le-

- gatus in decem ad res Asiae disceptandas componendasque, 37, 55. legatus in Galliam Transalpinam mittitur, 39, 54.
- Q. Minucius Thermus**, tribunus plebis, 30, 40. adilius curulis, 32, 37. triumphator, 33, 34. sortitur Hispaniam citeriorem, 36. audit Hispanos, 44. triumphat, 34, 10. consul, 54. ejus in Liguria res gestae, 36, 3. ei cum exercitu in Liguribus prorogatum imperium, 20. cum Liguribus prospere pugnat, 21. ejus castra aggressi Ligures repelluntur, 30, 38. ei negatur triumphus, 37, 46. legatus mittitur in decem ad res Asiae constitutendas, 55. interfecit in praelio adversus Thraecos, 38, 41.
- Ti. Minucius**, consul, vincit Samnites, 9, 44.
- Ti. Minucius Molliculus**, creatus praetor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 40, 35. moritur, 37.
- T. Minucius Rufus**, 42, 54.
- Miracula** fere adfecta locis insignibus, 24, 3.
- Miraculum** in **Ti. Atinio**, repente^r membris omnibus capto, mox sano ac vegeto, 2, 36.
- Miranda** et prodigiosa quo magis creduntur, eo plura annunciantur, 24, 10.
- Misagenes**, Masiniae filius, auxilio venit Romanis, 42, 29. 62. 65. et 67. ejus classis dispergitur in Adriatico mari, ipseque uxor Brundisium defertur, 45, 14. ei a Romanis munera data, *ibid.*
- Miseni** promontorium, 24, 13.
- Missilia tela**, 9, 35. 38, 19. et 20.
- Mithridates**, filius Antiochi, 33, 19.
- Mithridates**, Ponti rex, Asiam occupat, Epit. 78. ad Tigranem confugit, Epit. 97. a filio Pharnace in regia obsidetur, Epit. 102. interfecit, *ibid.*
- Mitylene**, 37, 21.
- Mitylenae** triremes, 37, 12.
- Mitye**, amnis, 44, 7.
- Mnesiochus**, princeps Acarnanum, gentem suam conciliat Antiocho, 36, 11. et 12. cum sibi dedi postulant Romanis, 37, 45. 38, 38.
- Moagetes**, tyrannus Cibyrae, cogit centum talenta, et decem millia medimnam frumenti pendere Romanis, 38, 34.
- Mormacptae**, Gallorum regules, cadit in praelio, 24, 42.
- Moesi**, pop. Epit. 134.
- Molossis**, Epiri regio, 9, 24. 45, 26.
- Moneria navis**, 36, 38.
- Moneta** aedes atque officina, 4, 7. et 20. 6, 20. 33, 26. *vid.* Juno.
- Monomachiae**, 7, 10. et 26. 8, 7. et 8. 23, 46. et 47. 25, 18.
- Monopodia** quando primum, et a quibus, Romam advecta, 39, 6.
- Mons Sacer**, 2, 32. secessio plebis in Sacrum montem, *ibid.* tribuni plebis in Saeco monte creati, 33. ibi sacra lex lata, *ibid.*
- Mopsiani**, sive Mopsiorum factio, 23, 1.
- Mopsium**, tumulus, 42, 61. et 67.
- Morcus**, legatus Gentii ad Rhodios, 44, 23.
- Morgantina** urbs, *vid.* Murgantia.
- Mortuorum** laudatione vitiant rerum historias, 9, 40.
- Mortui** cum insignibus honorum emantur, 34, 7.
- Morzes**, Paphlagonum rex, 30, 26.
- Mucia** prata, sic dictus ager, Muciae virtutis causa trans Tiberim data, 2, 13.
- C. Mucius**, adolescens nobilis, penetrat in castra hostium, 2, 12. scribam pro rege obtinuit, *ibid.* incenso fovea dextram injicit, *ibid.* dimittitur, *ibid.* ei ager a Patribus Romanis datur, 13. *cur* Scavola dictus, *ibid.*
- P. Mucius Scavola**, praetor, sortitur Siciliam, 40, 44. consul, 41, 22. patet censuram, 43, 16.
- Q. Mucius Scavola** praetor creatur, 23, 24. Sardiniam sortitur, 30. longe morbo implicitus, ad belli vim sustinendam fit inutilis, 34. et 40.
- Q. Mucius Scavola**, decemvir sacrorum, moritur, 27, 8.
- Q. Mucius Scavola**, praetor, sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 44. consul, 41, 26. tribunus militum, 42, 49. ejus res gestae, 58. legatus, 67.
- Mugillanus**, *vid.* Papirius.
- Mula** parit, *vid.* Prodigium.
- Mulotactia** pecunia, ex qua ludii facti, 10, 23.
- Mulotacticae** leges, *vid.* Lex.
- Mulotacticum argentum**, *vid.* Argentum.
- Muli** clutellarii instructi ad hostem fallendum, 7, 14. 10, 40.
- Muli**, tabernacula, et omnia alia instrumenta militaria, magistratibus in provincias ituris subministrata de publico, 42, 1.
- Muliebris** servitus nemquam salvis suis exiit, 34, 7.
- Muliebris** vestis, quam pluris esset, quam quindocim millium aris, in censum deferri iussa, 39, 44.
- Mulleres** urbem, quam armis viri defendere non possent, precibus laorimisque defendunt, 2, 40.

Mulieres Argivæ spoliantur auro, veste, et mundo ab uxore Nabidis, 32, 40.
 — damnatæ iudicio publico, puniuntur privatim a cognatis, 39, 18.
 Mutierum finitus lege Oppia cultus, 34, 1.
 — coercitas lege Voconia hereditates, 41, 34.
 — turba, in foro et Capitolio sacrificantium et precantium Deos externo more et ritu, 25, 1.
 — terror, attilito Annibalis ad urbem adventu, 26, 9.
 — cura habita post captam Carthaginem Novam, 26, 49.
 Mulsum datum p̄secutis funus mortui Scipionis, 38, 55.
 Muli pocillum Jovi Victori votum, 10, 42.
 Mulvius pons, 27, 51.
 L. [C.] Mummius, tribunus plebis, 38, 54. prætor creatus, sortitur Sardiniam, 41, 12. postea ei decernitur questio, 13.
 Q. Mummius, tribunus plebis, 38, 54.
 C. Munatius, decemvir agris dividendis, 42, 4.
 Munda, urbs Celtiberiæ, 24, 42. 40, 47. prælium ad Mundam, quo vincunt Pœnos Romani, 24, 42.
 Mundus muliebria, 32, 40. *vid. et* 34, 7.
 Municipes, 8, 14.
 Municipia Appim, 26, 8.
 Munimenta Romanorum ad Veios, 5, 1. combusta a Veientibus, 7.
 Muralis corona, *vid.* Corona.
 Murcia, Des, 1, 32. ad Murcia Latius sedes datæ ab Anco Marcio, *ibid.*
 Muresa, *vid.* Epit. 76. 86.
 Mures in usum ciborum versi ab obsessis in urbe Casilino, 23, 19.
 — aurum rodant, *vid.* Prodigia.
 Murgantia, urbs valida in Samnio, oppugnatur et capitur, 10, 17.
 Murgantia, urbs Siciliae, 24, 27. 36. 26, 21.
 Muri urbi Romæ circumdati, 1, 6. 33. 36. 38. et 44. 6, 32.
 Muri omnium cis Iberam civitatum dejecti, 34, 17.
 Murorum pinnae, 38, 5.
 Mures novæ objectus pro diruto in oppugnationibus, 21, 11. 38, 7.
 Mutia, Istriæ oppidum, vi capitur a Romanis, 41, 15.
 Mutilum, castrum, 31, 2. 33, 37.
 Mutina, 21, 25. 35, 4. colonia civium Romanorum, 39, 55 captam a Liguribus, recipiunt Romani, 41, 20.
 Mutinensem agrum populantur Ligures, 41, 18.
 Mutines, sub Annibale omnes belli ar-

tes edoctus, novus dux in Sicilia, 26, 40. terret Romanos, *ibid.* eo absente prælium committitur, 41. vincunt Romani, *ibid.* urit agros sociorum populi Romani in Sicilia, 26, 21. ab Hannone, Carthaginensium imperatore, præfectura Numidarum spoliatur, 40. tradit Agrigentum Romanis, *ibid.* donatur civitate Romana, 27, 5. *vid. et* 38, 41.

Mycenia, locus haud procul Argis, 32, 39.

Myla, flumen, 24, 30. 31.

Mylæ, oppidum munitissimum, capitur et diripitur a Persæo, 42, 54.

Mylæensis immunitas concessa, 38, 39.

Mylæenses, *idem qui Mylæensi*, occupant Euromensium oppida, 45, 25. rediguntur ab Rhodiis in officium, *ibid.*

Myndus, civitas, 37, 16.

Myndii, 33, 30.

Myonessus, promontorium inter Teum Samumque, 37, 13. et 27.

Myrina, urbs, 33, 30.

Mysi, *vid.* Mossi.

Mysi sagittarii, 37, 40.

Mysia Bœmeni donata, 38, 39.

N.

Nabis, Lacedæmoniorum tyrannus, ab Romanis adscriptus foederi, cum Philippo rege inito, 29, 12. vastat finitimum agros, 31, 25.

ei traduntur a Philippo Argi, 32, 38. ejus cum T. Quintio Flaminio consule colloquium, 39. auxilia mittit Romanis, et inducias cum Achæis facit, *ibid.* spoliatur Argivos, 40. mittit uxorem suam Argos ad spolandas feminas, *ibid.*

de bello ei inferendo deliberant Patres, et T. Quintio rem totam permittunt, 33, 44.

bellum adversus eum decretum, 34, 22—24. apparatus belli, 26. et 27. octoginta principes juventutis Lacedæmonie interficit, *ibid.* bellum adversus eum terra marique geritur, 28. et 29. petit, ut sibi colloqui cum T. Quintio liceat, 30. ejus oratio ad T. Quintium, 31. respondet Quintius, 32. conditiones pacis a Quintio scriptæ, 35. quas respuit, 36. et 37. Lacedæmonem oppugnat Quintius, 38. et 39. induciæ, 40. Nabis mittit legatos Romam qui pacem impetrent, 43.

concitantibus Etolis deinde bellum molitur adversus Romanos, 35, 12. et

13. contra eum mittitur Atilius, prætor, 22. Nabis oppugnat Gythium, 25. vastat Achæorum agros, *ibid.* parat classem, 26. vincit prælio navali Achæos, *ibid.* fugatur ab Achæis, 28.—30. occiditur ab Alexameno, principe Ætolorum, 35.
- Nadagara, urbs, 30, 29.
- Nævia porta, 2, 11.
- L. Nævius Balbus, 45, 13.
- M. Nævius, tribunus plebis, secundum quosdam auctores accusator P. Scipionis Africani, 38, 56.
- Q. Nævius Crista, vir impiger militiæque peritus, invadit Macedonum castra, 24, 40. eaque diripit, *ibid.*
- Q. Nævius Matho creatur prætor, 39, 32. sortitur Sardiniam et questionem de veneficiis, 38. ad duo millia veneficorum damnat, 41.
- Q. Nævius, colonie deducendæ triumphus, cui in triennium imperium esset, creatur, 34, 53. *vid.* et 35, 40.
- Narbon, Epit. 134.
- Narnia, colonia, olim Nequinum, 10, 9. et 10. negat consulis Romanis milites et pecuniam, 27, 9. de hac re senatusconsultum, 29, 15.
- Narnia colonia suppleta, 32, 2.
- Narnienses equites, nuntii Asdrubalis et Pænorum cladis, 27, 50.
- Narniensis tribus, 6, 5. 29, 37.
- Nasica, *vid.* P. Cornelius.
- Nasus Acarnanum, 26, 24.
- Nasus, sive insula, Syracusanæ urbis pars, capitur a Romanis, 25, 30.
- Navale prælium, 21, 50. *vid.* et Pugna.
- Navales duumviri, 9, 30. *vid.* Duumviri.
- Navalia Romæ trans Tiberim, 3, 26. 8, 14. 40, 51.
- Navalis pugne simulacrum, 26, 51. 29, 22.
- Navalis triumphus Octavii de Perseo, 45, 42.
- Navis actuaria, 21, 28.
- aperta, 36, 42.
 - hepteris, 37, 23. et 30.
 - hexeris, *ibid.*
 - hippogon, 44, 29.
 - longa, 5, 28.
 - moneris, 38, 38.
 - oneraria, 22, 11.
 - prætoria, 29, 25.
 - rostrata, 28, 43. et 46. 30, 10.
 - speculatoria, 30, 10. 36, 41. et 42.
 - maritima amphorarum trecentarum, 21, 63.
 - velata insulis ramisque olivæ, occurrit Scipioni, cum classe Carthaginensem petenti, 30, 36.
- in Nave prætoria insignis nocturnum, tria lumina, 29, 25.
- Naves ex abiete structæ, 28, 45.
- instructæ armatæque in aquam deducuntur die quadragesimoquinto, quam ex silvis detracta materia erat, *ibid.*
 - planstris translate in mare, quibus obsessa arx Tarenti, 25, 11.
- Navium certamen quotannis Patavii, et quare, 10, 2.
- Ac. Nævius, *vid.* Accius Nævius.
- Q. Nævius, centurio, auctor peditum equiti immiscendorum, 26, 4. ejus bellica virtus, 5.
- Naupactum, 26, 26. 27, 29. et 30. 35, 12. obsidetur a Romanis, 36, 30. et 34. solvitur obsidio, 35.
- Naustathmos Phocææ, 37, 31.
- Nautæ ex senatusconsulto imperati privatis, et dati pro censu, 24, 11.
- C. Nautius, consul, 2, 52. iterum, 3, 26. Sabines, bellum Romanis inferentes, fundit, 3, 26. et 29.
- C. Nautius Rutilus, consul, 4, 52.
- Sp. Nautius, consul, 2, 39.
- Sp. Nautius Rutilus, tribunus militum consulari potestate, 4, 35.
- Sp. Nautius Rutilus, tribunus militum consulari potestate, 4, 44. iterum, 47. tertium ex Fastis Capitolinis, iterum ex Livio, 61.
- Sp. Nautius Rutilus, consul, 9, 21.
- Sp. Nautius Rutilus, dux alaribus cohortibus, 10, 41. donatur ob virtutem armilla aureaque corena, 44.
- Neapolis, nomen partis Syracusanæ urbis, 25, 24.
- Neapolis, urbs, 8, 22. 40, 41. Neapolis conspecta monia Annibalem ab ejus oppugnatione absterrent, 23, 1.
- Neapolitani auram offerant Romanis, 22, 32.
- Neapolitanum fœdus, 8, 26.
- Neapolitanum agrum populatur Annibal, 24, 13.
- Nefasti dies instituti a Numa Pompilio, 1, 19.
- Nemea, amnis Corinthium et Sicyonium interficiens agrum, 33, 15.
- Nemea, ludii, 27, 30. et 31. eorum curatio ad Philippum delata, *ibid.* iis præficitur T. Quintius, 34, 41. ipso Nemeorum die testata vocis præconis Argivorum libertas, *ibid.*
- Nemus Albanum, 5, 15.
- Neo Boeotius fugit cum Perseo, 44, 43.
- Neo Thebanus securi percussus, 45, 31.
- Nœcretes, 37, 40.
- Nepesinus ager, 5, 19. 26, 34.
- Nepete, urbs, 6, 9. capta ab Etruscis, recepta ab Romanis, *ibid.* et 10. Nepesinorum deditionis auctores securi percussi, *ibid.* colonie Nepete deducuntur.

- cendæ triumviri creati, 21. ab Nepete legati Romanos docent, Etruscos de pace petenda concilia habere, 10, 14. milites pecuniamque Romanis negat, 27, 9. in eam senatusconsultum, 29, 15.
- Nephele, promontorium Ciliciæ, 38, 20.
- Nepheris, oppidum, Epit. 51.
- Neptuniæ aquæ, 39, 44.
- Neptunus lectisternio phœctus, 5, 12, 22, 10.
- Neptuni ara in circo Flaminio, 28, 11.
- Nequinum, *vid.* Narnia.
- Nero, *vid.* Claudius.
- Nerva, *vid.* Licinius.
- Nerulum, oppidum, vi captum a Romanis, 9, 20.
- Nematium, oppidum Istriæ, obsidetur a Romanis, 41, 15. obsessi conjuges et liberos occidunt, et palam in maria truncatos præcipitant, *ibid.*
- Nesiotæ, populi, 38, 28.
- Nessus, flumen, 45, 29.
- Nexi ob æs alienum, 2, 27. soluti, cautumque in posterum ac necestatur, 8, 28. *vid.* Aes alienum.
- Nicæa, urbs in sinu Maliiaco, 28, 5, 32, 32. et 35.
- Nicæa, uxor Crateri, 35, 26.
- Nicanor ab Etolis legatus mittitur ad Philippum, ut eum concitet ad bellum Romanum, 35, 12. ab rege Antiocho veniens, implet vana expectatione multitudinem Etolorum, 36, 29. prætor Etolorum, 38, 1. ejus res gestæ, 4, 5. et 6.
- Nicanor archipirata, 37, 11.
- Nicanor, unus ex purpuratis Philippi, 33, 8.
- Nicatoræ apud Persas erant milites cohortis regiæ, 43, 21.
- Nicephorium, lucus ad Pergamum, 32, 33. et 34.
- Nicias, prætor Achæorum, 28, 8.
- Nicias clam interficitur a Persæo, 44, 10.
- Nico, Tarentinus juvenis, conjuratione facta cum aliis nobilibus juvenibus, prodit Annibali Tarentum, 25, 8. et 9. ejus cum D. Quintio certamen, 36, 39. hasta transigit Quintium, *ibid.* occiditur pugnant, quum caperetur Tarentum, 27, 16.
- Nicodamus, dux Etolorum, auxilio mittitur Ambraciæ urbi, 38, 5. et 6.
- Nicomedes, Bithyniæ rex, Zylœam auxilio Gallorum vincit, 38, 16.
- Nicomedes, filius Prusiæ, cum patre Romam venit, 45, 44. commendatur a patre senatui, *ibid.*
- Nicomedes, superioris ex Nyssa uxore filius. *Vid.* Epit. 76. 93.
- Nicostratus, Achæorum prætor, 32, 39. et 40. ejus strategema, 33, 14. et victoria, 15.
- Nilus, 44, 19. per Nilum pons tumultuario opere factus, *ibid.*
- Nili ostium Pelusiæcum, 45, 11. et 12.
- Nisuetæ inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.
- Nobiles deponunt annulos aureos et phaleras, 9, 46.
- Nobilitas, ut duo consularia loca a plebe recuperaret, totis viribus incumbit, 10, 15.
- Nocte lux oborta, *vid.* Prodigium.
- Nola capitur a Romanis, 9, 28. oppugnatur ab Annibale, 23, 14—16. iterum, 43—46.
- Nolanus senatus Romanorum, plebs est Annibalis, 23, 14. et 39.
- Nolana plebs vocat Annibalem, 24, 13.
- Nolani milites tenent cum Samnitibus Palæopolim, 8, 23. et 25. urbe Romanis tradita, effugiunt, 26.
- Nolanus ager, 23, 14.
- Noliba, oppidum Hispaniæ, 35, 22.
- Nomen. Ad Nomina qui non respondent, virgines cæsi, 7, 4.
- Nomius error fraudi est Annibali, 22, 13.
- Nomentana via, olim Ficulensia, 3, 52.
- Nomentani in civitatem accepti, 8, 14.
- Nomentum, oppidum, a Tarquinio Prisco captum, 1, 38. *vid.* et 4, 22. et 32.
- Nonæ Mali, 41, 20.
- Nonæ Quintiles, 27, 23.
- Nonæ Sextiles, 41, 20.
- A. Nonius occisus, Epit. 69.
- Norba, colonia Romanorum, 2, 34. 32, 2. eam subita incursionem depopulantur Privernates, 7, 42.
- Norbani nunciant defectionem Privernatium, 8, 1. a populo Romano laudantur ob constantem in rempublicam fidem, 27, 10.
- Norbanus ager, 8, 19.
- Cn. Norbanus, a Sulla proelio victus, Epit. 85. proscripsum ipse se occidit, Epit. 89.
- Nortia, Etrusca Dea, 7, 3.
- Notæ censoriæ, 27, 11. 39, 42. *vid.* Censor, et Censura.
- Notium, oppidum Celophonium, 37, 26. 38, 39.
- Nova Carthago, 26, 17. *vid.* Carthago.
- Novæ tabernæ, 3, 48.
- Novendiale sacrum publice susceptum, 1, 31. 21, 62. 23, 31. 25, 7. 26, 23. 27, 37. 29, 14. 30, 38. 34, 45. 35, 9. 36, 37. 38, 36. 39, 22. 44, 18.
- Novensiles Divi, 8, 9.
- Novius Calavius, *vid.* Calarius.
- Nox proelium dirimit, 4, 39. 9, 23. et 32. 10, 12. 21, 59. victoriam magis, quam proelium, dirimit, 7, 33. inter noctem lux orta, 32, 29.

- Nuceria Alfaterna subigitur ad deditionem a Q. Fabio, 9, 41. capitur a Pannis, incenditur et diripitur, 28, 15.
- Nucerini Atellam traducti, 27, 3.
- Nucerinum agrum populantur socii navales Romanæ classis, 9, 38.
- Nuces secundo anni fuscæ Casilinum, ad sublevandam obsessorum inopiam, 23, 20.
- Numa Pompilius rex Romanorum a Patribus eligitur, 1, 18. ejus justitia et religio, *ibid.* Numa senior Pythagoras, *ibid.* ejus inauguratio, *ibid.* Janum indicem pacis bellicque facit, 19. Deorum metum injicit animis, *ibid.* cum Dea Egeria congressus nocturnos simulat, *ibid.* describit annum ad cursum Lunæ in duodecim menses, *ibid.* nefastos dies fastosque facit, *ibid.* Flamines, Salios, Pontificem creat, 20. virgines Vestales legit, et ipsis stipendium de publico instituit, *ibid.* Jovi Elicio aram in Aventino dicat, *ibid.* lucum sacra Camoenis, 21. Fidei instituit sollempne, *ibid.* regnavit tres et quadraginta annos, *ibid.* ejus commentarii, 32.
- Numa Pompili et cadaver, et libri sub Janiculo in deabus arcis lapideis inventi, 40, 29. cremantur libri, *ibid.*
- Numa Marcius, *vid.* Marcius.
- Numantia, obsessa a Scipione Africano, Epit. 57.
- Numerius Decimus Samnis, 22, 24.
- Numerius Fabius, *vid.* Fabius.
- Numerus, inventum Minervæ, 7, 3.
- Numicius, flumen, 1, 2.
- L. Numicius Circiensis, prætor Latinarum, Romam evocatus, 8, 3.
- T. Numicius Priscus, consuli, adversus Volscos proficiscitur, 2, 63. bene rem gerit, *ibid.*
- Numidarum equitum auxilia adiunguntur Adrubali in Hispania, 21, 22.
- Numidarum quingentorum de Annibalis exercitu proslum adversus trecentos equites Romanos, 29. *de Numidia*, *vid.* Syphax, Masinissa, Micipsa, Jugurtha.
- Numidæ primum in Africa equitum genus, 29, 34. *vid.* et 24, 48. liberant exercitum Romanum, 35, 11. eorum equorumque descriptio, *ibid.*
- Numidæ jaculatores, 28, 11.
- Numidæ ante omnes barbaros effusi in Venerem, 29, 32. 30, 12. vagas trahunt domos, 29, 31. carne ac lacte vescuntur, *ibid.*
- Q. Numidicus: ita cognominatus Q. Cæcilius Metellus. *vid.* Epit. 65.
- Numisius, imperator Latinorum, 8, 11.
- C. Numisius creatur prætor, et sortitur Siciliam, 41, 12.
- T. Numisius Tarquiniensis, legatus in Macedoniam, 45, 17.
- ad Numistronem M. Marcellus castra ponit, 27, 2.
- Numitor, filius major Procm, Albæ regis, 1, 8. pellitur ab Amulio fratre, *ibid.* restituitur, 6.
- L. Numitorius, tribunus plebis, 2, 58.
- P. Numitorii cum Appio decemviro contentio, 3, 45. in Aventino tribunus plebis creatur, 54.
- Nummus quadrigatus, 22, 52.
- Nundinæ, 7, 15.
- ob Nuptias virginis inter Ardeates bellum intestinum, 4, 9.
- Nursini pollicentur Scipioni milites, 28, 46.
- Nymphæum in Apolloniati agro, 42, 86. 49. et 53.
- Nymphius, princeps Palæopolis, 8, 25. urbem tradit Romanis, 26.

O.

- Omneum, Penestæ oppidum, 43, 21.
- Obrimæ fontes, 38, 15.
- Obsecratio in unum diem populo indicta, 3, 63. 26, 28.
- Obsecratio a populo, præsentibus dumviris, facta, 4, 21.
- Obsecratio circa omnia pulvinaria, 31, 8. et 9.
- Obseides, fidei pignus, 42, 89.
- Obseides totius Hispaniæ Sagunti in arce custoditi, 22, 29. eos tradit Romanis Abelo, *ibid.*
- Obseides Tarentinorum, e fuga retracti, virgis cæduntur, et de saxo dejiciuntur, 25, 7.
- Obseides civitatum Hispaniæ post captam Carthaginem novam reddit suis Scipio, 26, 49.
- Obseides exacti a Carthaginensibus, ne minores quatuordecim annis, neu tringinta majores, 30, 37. redduntur iis centum, 32, 2. iterum centum, 40, 34. exacti ab Antiocho, ne minores octonum denum annorum, neu majores quinum quadragenum, et triennio mutandi, 38, 38.
- Obseides Carthaginensium Setiæ custoditi, 33, 26.
- Obseidibus in publicum prodeundi facultas negata, *ibid.*
- Obseides in triumphis ducti, 34, 52.
- Oceanus orbem terrarum amplexu finit, 36, 17.
- Ocrea sinistrum crus tectum, 9, 40.
- Oculus, 22, 11.

- Oericalani sponsione in amicitiam Romanorum accepti, 9, 41.
- Octavius Mamilius, *vid.* Mamilius.
- Octavius Metius, 10, 41.
- Cn. Octavius, ædilis plebis, prætor creatur, et sortitur Sardiniam, 28, 38. ad octoginta onerarias Pœnorum naves capit, 46. ei prorogatur imperium, 29, 13, 30, 2. infeliciter ex Sicilia trajicit in Africam, 24. legatus in Africam mittitur, 31, 11. creatur triumvir colonis deducendæ, 34, 45. legatus in Græciam, 35, 28. a Quintio missus, præsidium et paucas naves accipit, 36, 12.
- Cn. Octavius legatus in Græciam mittitur, 43, 19. prætor creatus, sortitur classem, 44, 17. decemvir sacrorum, 18. cum classe Samothracam appellitur, 45, 5. ei cum filio Philippo se tradit Perseus, 6. prædam Macedonicam Romam fert, 33. ejus triumphus navalis de Perseo, 42.
- Cn. Octavius cos. occiditur, Epit. 80.
- Octobribus kalendis magistratus initus, 5, 9.
- Octolophum, sive Octolophus, loci nomen, 31, 36, 44, 3.
- Odontantica terra, 45, 4.
- Odrysæ, populi Thraciæ, 39, 53.
- Odrysarum equitatus, 44, 42.
- Œniadæ, oppidum, 26, 24. Œniadæ attribuantur Acarnanibus, 38, 11.
- Œnoanda, *vid.* Oroanda.
- Œnus, fluvius, 34, 28.
- Œsalces, frater Galm regis Numidarum, fratri succedit, 29, 29.
- Œta, mons, 86, 15. Œtæi montes, 41, 27.
- Œlius Calavius Campanus, Ovii filius, clarus genere factisque, 9, 16. ejus judicium de silentio Romanorum post Caudinam ignominiam, *ibid.*
- Officina Monetæ, 6, 20.
- A. Ogulnius, tribunus militum de legione secunda, cadit in proelio cum Boiis, 33, 36.
- Cn. Ogulnius, tribunus plebis, legem fert de sacerdotiis cum plebe communicandis, 10, 6. ædilis curulis, damnatis aliquot fœneratoribus, ex multatitia pecunia varia dona et opera in sacros publicosque usus facit, 23.
- M. Ogulnius, ad frumentum in Etruria cœmendum missus, 27, 8.
- M. Ogulnius Gallus, prætor, 39, 56. sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 1.
- Q. Ogulnius, tribunus plebis, fert legem de sacerdotiis cum plebe communicandis, 10, 6. ædilis curulis mulctat fœneratores, 23.
- Olbienensis ager vastatur a classe Punica, 27, 6.
- Olcades, 21, 6. Olcadibus bellum infert Annibale, *ibid.* vincuntur, *ibid.*
- Olcinium, oppidum Illyrici, 45, 26.
- Olciniatis immunitas data, 45, 26.
- Olee rami supplicum insignia, 24, 30, 29, 16, 30, 36.
- Olei congii in vicis singules dati, 25, 2.
- Olitorium forum, *vid.* Forum.
- Olocrus, mons, 44, 44.
- Olonicus, sive Salondicus, rebellantium Celtiberorum dux, 43, 6. ejus temeritas, *ibid.*
- Olympia, urbs, 26, 24, 45, 28.
- Olympiorum sollemne ludicrum, 27, 35. parant Elei, 28, 7.
- Olympias, mater Alexandri Magni, 8, 24.
- Olympias, urbs, olim Gœnocondylum, 39, 2.
- Olympio, legatus Gentii ad Persen, 44, 28.
- Olympium, Jovis templum prope Syracusas, 24, 33.
- Olympius Jupiter, 24, 21.
- Olympi montis in Thessalia radices, 44, 6.
- Olympus, mons in Galatia, 38, 18. in eum fugiunt Tolistæboii, 19. ex eo depelluntur a Romanis, 20. et 21.
- Œcheatus, amnis in Thessalia, 38, 6.
- Oncsimus Macedo, Pythonis filius, Romam profugit, 44, 16. ejus præmia, *ibid.*
- Onomastus, maritimæ oræ præfectus a Philippo, jussu ejus Maronitas, intromissus in urbem Thracibus, trucidat, 39, 34. cum Philippo judicat de Demetrio, 40, 8.
- Operum publicorum apud Romanos jam ab antiquis temporibus magnificentia, 1, 56.
- Opifices ad bellum excitæ, 8, 20.
- Opifices Carthaginis Novæ capulos publicos fore populi Romani, edicit Scipio, 26, 47. *vid. et* 51.
- Opima spolia quæ dicantur? 4, 20. *vid. et* Spolia.
- Opimia, virgo Vestalis, stupri comperta, sub terram, ad portam Collinam, necata, 22, 57.
- L. Opimius Pansa, quæstor, occiditur a Samnitibus, 10, 32.
- Opis ædes in Capitolio, 39, 22.
- Opitergini, pop. Epit. 110.
- L. Opiternius, conditor et sacerdos Bacchanalium, 39, 17.
- Oppia, virgo Vestalis, damnata incestu, dat poenas, 2, 42.
- Oppia (Vestia,) mulier Atellana, Capuæ habitans, quotidie sacrificat pro salute et victoria populi Romani, 26, 33. eadem bona et libertas restituntur, 34, 1.
- Oppia lex de cultu matronarum, 34, 1. pro ea oratio M. Catonis, consulis, 2.

- adversus eam oratio L. Valerii, tribuni plebis, 6. abrogatur, 8.
- C. Oppius tribunus plebis creatus, 3, 34.
- C. Oppius, praefectus socium, invadit tumultuaria manu agrum Boiorum, 31, 2. circumventus a Boiis, caeditur, *ibid.*
- C. Oppius, tribunus plebis, 34, 1.
- L. Oppius, tribunus plebis, 32, 28.
- L. Oppius Salinator, post militiam plebis, in Siciliam classem triginta navium ducere jubetur, 35, 23. creatur praetor, 34. sortitur Sardiniam, 36, 2.
- M. Oppius, in secessione militum, cum Sex. Manilio summa rerum praest, 3, 51.
- Sp. Oppius Cornicen decemvir creatur, 3, 35. decemviris aliis ad bellum proficiscentibus Ap. Claudio adiutor ad urbem tuendam datur, 41. ut auxilium collegae ferat, in forum irrumpit, 49. senatum habet, 50. accusatur, 58. testis in eum productus, *ibid.* Oppius, in vincula ductus, sibi manus infert, *ibid.*
- Oppidum, pars urbis Romae, 42, 30.
- Opus, urbs Locridis, capitur ac diripitur ab Attalo, 28, 7. Opunte seditio, 32, 32.
- Opuntiorum emporium, Cynus Locridis, 28, 6.
- Ora pro fane nautico, 22, 19. 28, 36.
- Oraculum Apollinis ad Hieran Comen, 38, 13.
- Delphicum, 1, 56. 5, 15. 29, 10. et 11. 41, 27.
- Dodonaei Jovis, 8, 24.
- Oratio Acilii Glabrioris, consulis, ad milites, 36, 17.
- Emili Mamerci, 4, 32.
- Emili Pauli, jamjam morituri, 22, 49.
- Emili Pauli, consulis, 44, 22. 34. et 38. ad Perseum, max ad suam, 45, 8. alia, qua liberos esse jubet Macedones, 29. de publica suaeque fortuna, 41.
- Etolorum contra Romanos, 31, 29.
- Alexandri Acaernanis, 35, 18.
- Alexandri Aetoli in Philippum, 32, 33.
- Alorci ad Saguntinos, 21, 12.
- Andronodori ad Syracusanos, 24, 22.
- Annibalis ad milites, 21, 21. et 43. 28, 45. ad Scipionem, 30, 30. ad senatum Carthaginiensem, 34. ad Antiochum, 35, 19. 36, 7. antequam venenum sumeret, 39, 51.
- Annii Setini, praetoris Latinorum, 8, 4. in senatu Romano, 5.
- Antiochi in concilio Aetolorum, 35, 44. legati ejus in concilio Achaeorum, 48.
- Oratio Apollonidis, 24, 28.
- Arcomis contra Callicratem, 41, 29.
- Aristani in concilio Achaeorum, 32, 29. et 21.
- Astymedias, Rhodiorum legati, 45, 21.
- Atheniensium legatorum, 31, 30. in concilio Panetolico, 35, 32.
- Babii Herennii in nobiles, 22, 34.
- Q. Caecili Metelli ad censores, 40, 46.
- Caritum legatorum, 7, 20.
- Callicratis Achaei contra Perseum, 41, 28.
- Campanorum legatorum, 7, 30.
- Canuleii, 4, 3.
- Carthaginiensium legatorum de pace, 30, 22. et 42. quarentium de Masinissa, 42, 23.
- Ap. Claudii rei, 3, 56.
- Ap. Claudii, 4, 48. 5, 3. in tribunos, 6, 40.
- C. Claudii, patrum Appii, 3, 40.
- M. Claudii Marcelli, respondentis accusantibus Siculis, 26, 31. ejusdem ad milites in castris, 27, 13.
- consulum in tribunos plebis, 4, 2.
- A. Cornelii Cossi dictatoris ad milites, 6, 12. ad M. Manlium, 15.
- L. Cornelii Lentuli in consilio militari ad Caudium, 9, 4.
- P. Cornelii Scipionis ad milites, 21, 40.
- P. Cornelii Scipionis, qui Africanus dictus est, ad milites, 26, 41. et 43. ad Alacium, Celtiberorum principem, 60. ad milites, 28, 27. et 32. in senatu respondentis Fabio, 43. ad Masinissam, 30, 14. ad Annibalem, 31. ad legatos Antiochi, 37, 36. et 45. ad populum rei, 38, 51.
- P. Cornelii Scipionis Nasicae, 38, 58.
- P. Decii, tribuni militum, ad milites, 7, 35.
- P. Decii pro lege, de sacerdotibus cum plebe communicandis, 10, 7. de provinciis, 24.
- C. Decimii ad Rhodios, 45, 11.
- Demetrii, 40, 12.
- Eumenis ad Emilium Regillum, 37, 19. ad senatum, 45. contra Perseum, 42, 11. et 12.
- M. Fabii, 8, 39.
- M. Fabii Butaeonis, dictatoris, 23, 23.
- Q. Fabii in Terentillum, tribunum, 3, 9.
- Q. Fabii, magistri equitum, 8, 31.
- Q. Fabii Maximi Cunctatoris ad

- Æmilium*, 22, 39. de consiliis creandis, 24, 8. in senatu, ne Scipioni Africa mandetur extra sortem, 28, 40.
- Oratio M. Fulvii*, triumphum potentis, 39, 4.
- *L. Furlii*, post consulatum rei, 2, 54.
 - *L. Furi*, tribuni militum consulari potestate, ad milites, 6, 23.
 - *L. Furi Camilli*, 8, 13.
 - *L. Furlii Purpureonis* adversus *Cn. Manlium*, 88, 45.
 - *M. Furi Camilli*, 5, 27. 30, 44. et 51. 6, 7. 24. 26. et 38.
 - *Gallorum* legatorum in senatu, 39, 54.
 - *Gulussæ*, respondentis legatis *Carthaginensium*, 42, 24.
 - *Hannonis* de *Annibale*, 21, 3. et 9, 23, 12.
 - *Heraclidis Byzantii*, legati ab *Antiocho* ad Romanos missi de pace, 37, 35.
 - *Harpinorum* et *Samnitium* ad *Annibalem*, 23, 42.
 - *M. Horatii Barbati* adversus decemviros, 8, 89. ad milites, 62.
 - *L. Icili* contra *Ap. Claudium*, 3, 45.
 - *Indibilis*, Hispanie reguli, ad *Scipionem*, 27, 17. 28, 34. ad suos, 29, 2.
 - *L. Junii Bruti*, 2, 2.
 - *M. Junii* de captivis redimendis, 22, 59.
 - *P. Licinii Calvi*, 5, 18.
 - *Sp. Ligustini* ad populum, 42, 34.
 - *Locrensi* legatorum, deporationem fortunæ suæ, 29, 17.
 - *Lycortæ*, *Achæorum* prætoris, ad *A. Claudium*, 29, 26.
 - *C. Mæcii*, dictatoris, 9, 26.
 - *Magovis* ad Gallos, 29, 5.
 - *Cn. Manlii*, consulis, ad milites, 88, 17. pro se, 47.
 - *M. Manlii*, 6, 15. et 18.
 - *T. Manlii Torquati*, de captivis non redimendis, 22, 60.
 - *Marcii* ad milites, 25, 28.
 - *Q. Marcii Philippi*, legati, ad *Perseum*, 42, 40.
 - *Massabæ*, *Masinisæ* filii, 45, 18.
 - *Masinisæ* ad *Scipionem*, 28, 35.
 - *ejus* legatorum, 80, 17.
 - *Menippi*, legati *Antiochi*, 34, 57.
 - *M. Metilii*, tribuni plebis, in *Fabium*, 22, 25.
 - *militum*, ex *Cannensi* clade superstitum, et in *Siciliam* relegatorum, 25, 6.
 - *Minionis*, amici *Antiochi*, ad legatos Romanos, 35, 16.
 - *Minucii Rufi*, cunctationem *Fabii* reprehendentis, 22, 14.
 - *Oratii Nabidii*, *Laodæmoniorum* tyranni, ad *T. Quintium*, 34, 31.
 - *L. Papirii*, dictatoris, 8, 32. et 34.
 - *Persei*, accusantis *Demetrium*, 40, 9. ac purgantis, 42, 41. ad milites, 52.
 - *Petilliorum* in *Africanum*, 38, 51.
 - *Philippi* in concilio *Acheorum*, 22, 8. *ejus* legatorum in concilio *Ætolorum* contra Romanos, 31, 28. ad *T. Quintium*, 22, 33. ad legatos Romanos, 39, 28. *ejusdem*, judicis inter duos filios, 40, 6.
 - *L. Pinarii* ad milites, 24, 38.
 - *Polyeni* *Syracusani*, 24, 22.
 - *C. Pontii*, imperatoris *Samnitium*, 9, 1. et 11.
 - *M. Porcii Catonis*, consulis, contra luxum muliebrem, 34, 2. ad milites, 18.
 - *Sp. Postumii*, 9, 8. et 9.
 - *Sp. Postumii*, consulis, in *Bacchanalia*, 39, 15.
 - *L. Quintii Clucianati*, 3, 19. 4, 15.
 - *T. Quintii Capitolini*, 8, 67.
 - *T. Quintii* ad conjuratos, qui eum ducem elegerant, 7, 41.
 - *T. Quintii Flamini* ad Græcos, 34, 22. ad *Nabidem*, 32. ad Græcos, 49. ad *Ætolos*, 35, 33. ad *Achaos*, 49, 36, 32.
 - *Rhodiensium* legatorum, 37, 54.
 - *Romanorum* legatorum ad *Ætolos*, 31, 31. post aditum *Persea*, legationem renunciantium in senatu, 42, 47.
 - *Saguntinorum* legatorum, 28, 29.
 - *Samnitium* legatorum, 8, 1.
 - *P. Scaptii*, 3, 71.
 - *P. Sempronii*, tribuni plebis, in *Ap. Claudium*, 8, 38. et 34.
 - *P. Sempronii Tuditani*, tribuni militum, ad milites, 22, 50.
 - *Ti. Sempronii Gracchi*, consulis, ad *Patres*, 23, 35.
 - *Ti. Sempronii Gracchi*, tribuni plebis, pro *Africana*, 38, 23. ad collegam de triumpho *M. Fulvii*, 39, 3.
 - *C. Servilii Ahala*, 5, 8.
 - *M. Servilii*, pro triumpho *Æmilii Pauli*, 48, 37.
 - *Siculorum* in *Marcellum*, 26, 30.
 - *Sophonisba* ad *Masinisam*, 30, 12.
 - *Sopatri* *Syracusani*, 24, 25.
 - *Sulpicii Galba*, consulis, 31, 7. *ejusdem*, respondentis *Minioni*, 35, 16.
 - *Symphacis* ad *Scipionem*, 30, 13.
 - *Syracusanorum* legatorum ad *Marcellum* consulem, 25, 23.
 - *Tempanii*, decurionis, 4, 41.
 - *C. Terentii Varronis* ad legatos *Campanos*, 23, 5.
 - *tribunorum* plebis, 5, 2. et 11. 6, 36. 37. et 29.

Oratio Tullia ad L. Tarquinium, 1, 47.
 — Att. Tulli, 2, 88.
 — Sex. Tulli ad dictatorem, 7, 18.
 — L. Valerii, consulis, ad milites, 3, 61. ejusdem ad equites, *ibid.*
 — L. Valerii, tribuni plebis, in legem Oppiam, 34, 5.
 — M. Valerii, dictatoris, 2, 31.
 — M. Valerii Corvi ad milites, 7, 32. ad conjuratos, 40.
 — M. Valerii Laevini ad Aetolos, 26, 24. in senatu, 36.
 — P. Valerii ad populum, 2, 7.
 — P. Valerii, consulis, ad populum, 3, 17.
 — Vectii Messii, 4, 28.
 — Veturiae ad Coriolanum, 2, 46.
 — Vibii Virrii, auctoris Campanorum defectionis, 26, 13.
 — Virginii ad Ap. Claudium, 3, 47. et 48. ad commilitones, 50. in Ap. Claudium, 56. et 57.
 — L. Volumnii ad populum, 10, 21. et 22.
 — Zenonis ad Quintium et legatos, 35, 31.
 — Zeuxidis, legati Antiochi, de pace, 37, 45.
 Orbes mnei positi in sacello Semonis Sanci, 8, 90.
 Orbitanium, urbs in Samnio, 24, 20.
 Orchomenos reddita Achaëis, 32, 5.
 Ordinum ac dignitatum discrimen institutum a Servio rege, 1, 42.
 Ordinum in ludis discernendorum mos incipit, 34, 54.
 Ordo amplissimus, *ibid.*
 Ordo in militia, altera pars manipuli, 8, 8. Ordinum ductor, 7, 41. decimus Ordo hastatus, 42, 34.
 Orestæ, 42, 38. iis, quod primi ab rege Philippo defecissent, suæ leges redditz, 33, 34.
 Orestis, regio, 27, 38. 31, 40.
 Oretani, populi, 21, 11. 35, 7.
 Orecum, urbs in Eubœa, 28, 5. et 8. 31, 40. et 46. 44, 13. et 80. capitur a Romanis, 28, 6. iterum a Romanis et Attalo oppugnatur, et capitur, 31, 46.
 Oreo libertas datur, 33, 34.
 Orgessum, castellum, 31, 27.
 Oricini, 26, 25. in eorum fines subitam expeditionem facit Philippus, *ibid.*
 Oricum, oppidum, 24, 40. ab Orico legati ad M. Valerium prætorem veniunt, *ibid.* Oricum a Philippo captum, *ibid.* recipitur a Romanis, *ibid.*
 Origines M. Catonis, 34, 5. ejus operis liber quintus, 45, 26.
 Origiæ, urbs Hispaniæ, (*eadem fortasse, quæ Aurlinx*) oppugnatur et capitur

a L. Scipione, 28, 3. ejus ager frogifer: argentum incolæ fodiunt, *ibid.*
 Oritani, incolæ Orei, 28, 8.
 Oriundi flumini ortus ducitur ex monte Scodra, 44, 31.
 Oroonæ, urbs Pnidiæ, 38, 37. et 39.
 Oroandenses, 38, 13. et 19.
 Oroandes Cretensis decipit Persea, 45, 6.
 Oropus, urbs Atticæ, in qua Amphilo-chus vates pro Deo cultus, 45, 27.
 Orusa et Corbis, patruales fratres, de principatu civitatis ferro certant, 28, 21.
 Orthobula veneno tollit Proxenum maritum, 41, 30. damnata abit in exilium, *ibid.*
 Orthosia Caricæ, 45, 25.
 Ortiagon, regulus Gallorum, 38, 19. ejus uxoris memorabile facinus, 24.
 Ortona, urbs Latina, oppugnatur ab Aëquis, 2, 48. oppugnatur, et mox recipitur, 3, 30.
 Osa lingua, 10, 20.
 Osci, 7, 2. ab Oscis Atellanas fabulas Romani acceperunt, *ibid.*
 Oscense argentum, 34, 10. et 46. signatum, 40, 48.
 Osphagus, fluvius, 81, 39.
 Ossa Macedonum interfectorum legit Antiochus, 36, 8.
 Ossa, mons, 42, 34. 44, 18.
 Ostia, urbs, in ore Tiberis condita, 1, 38. 22, 11. et 27. 23, 38. 25, 20. 27, 22. 29, 14.
 Ostia Tiberina, 20, 19. Ostim lacus, *sive fortasse* lucus, de cælo tactus, 27, 11.
 Ostiensis populi vacatio observatur, 27, 38. ei vacatio rei navalis negatur, 36, 3.
 Ostiensis ager, 8, 12. in eum excursionem faciunt Antiates, *vid.* Antiates.
 T. Otacilius, prætor, ædem Menti rovet, 22, 10. prætor, literas mittit ex Sicilia de vastato Punica classe Hieronis regno, 36. *vid.* et 23, 21. dumvir Menti ædem dedicat, 23, 31. et 32. in Siciliam cum imperio, qui classi præesset mittitur, 32. depopulatur agrum Carthaginiensem, et aliquot capit naves Poenorum, 41. quum consul crearetur, Q. Fabius, ejus uxoris avunculus, eum certo jam honore de-jicit, 24, 7—9. creatur prætor iterum, 9. obtinet classem quam priore anno habuerat, 10. depopulatur agrum circa Uticam, et frumentum Syracusæ mittit, 25, 31. prorogatur ei imperium, 26, 1. rursus eligitur consul, irritò eventu, 22. nunciatur, eum mortuum esse in Sicilia, 23. pontifex fuerat, *ibid.*

Ova ad metas curricularum numeranda, 41, 32.
 Oratio, 3, 10. *vid. et* 26, 21. 31, 20. 33, 27. 41, 33.
 Ovidius Calavius, *vid.* Calavius.
 Ovidius Paccius, sacerdos Samnitium, 10, 38.
 Oximum, 41, 26. faciendos Oximi muros locant censores, 32.

P.

Pachyni promontorium, 24, 35.
 Pachynum accedit classis Punica, 24, 27. 25, 27.
 Pacilus, *vid.* Furius.
 Paccius et Vibius fratres, nobilissimi Bruttiorum, veniunt ad Q. Fabium, consulem, 27, 15.
 Paculla Minia Campana, Bacchanalium sacerdos, 39, 13.
 Pacuvius Calavius Campanus, qui Appii filiam uxorem duxerat, filiam Livio Romam nuptum dederat, defectionis ab Romanis auctorem se prebet, 23, 2. senatum Campanum sibi vitæ beneficio obnoxium facit, 2—4. filio Annibalem placat, 8. filium deterret a consilio occidendi Annibalis, *ibid.*
 Pacuvius Ninnius Celer, hospes Annibalis Capuæ, 23, 8.
 Padus, fluvius, 5, 38. et 35. major ac violentior Rhodano, 21, 43. cum transit exercitus Annibalis, 47.
 Pæones, 42, 51.
 Pæonia, 33, 19. 38, 17. 39, 54. 45, 29.
 Pæonia olim appellata, postea dicta Emathia, 40, 3.
 Pestani, 27, 10.
 Pæstum, oppidum, 8, 17. legati a Pæsto pateras aureas Romam adferunt, 22, 36.
 Palatinus mons, 1, 5. munitur a Romulo, 7.
 Palatium, 1, 5. et 38. 2, 10. 29, 37. circa Palatium habitabant Romani veteres, 1, 33. ædes Matris Magnæ in Palatio, 29, 37.
 Palæpharsalus, oppidum, 44, 1.
 Palæpharus, oppidum, vastatur a Philippo, 32, 13.
 Palæpolis, urbs sita haud procul inde, ubi postea Neapolis, 8, 22. obsessa a Romanis, 23. traditur Romanis, 25, et 26.
 Palæpolitani, 8, 22. et 25.
 Palenses in Cephallenia, 38, 28.
 Pales, pastorum Dea, 15, 11. ei ædes Romæ dedicata, *ibid.*
 Palla picta cum amiculo purpureo dono missa regiæ Cleopatæ, 27, 4.
 Pallanteum, urbs Arcadica, 1, 3.
 Pallene, regio, 31, 45. 45, 30.
 Pallenensis ager, 44, 10. et 11.
 Pallium crepidæque Græcorum, 29, 19.
 Pallori vovet fanum Tullus Hostilius, 1, 27.
 Palma enata in area ædis Fortunæ Primigeniæ, *vid.* Prodigium.
 Palmæ, in ludis Romanis, primum datæ victoribus, 10, 47.
 Palmata tunica, *vid.* Tunica.
 Paludamentum, 25, 16.
 Paludamentum a sorore Horatii sponso factum, 1, 26.
 Paludamenta consulibus, sub jugum transiunt, detracta, 9, 5.
 Paludati cum lictoribus in provincias proficiantur consules, 41, 14.
 Palumbinum in Samnio captum a Sp. Carvilio, consule, 10, 45.
 Palus Ascuris, 44, 2.
 — Labeatis, 44, 31.
 Palustris itineris difficultas, 22, 2.
 Pamphilidas, præfectus classis Rhodiorum, 37, 22. 23. et 24.
 Pamphylia, 33, 41. 35, 48. 37, 23. 45, 22.
 Pamphyliorum legati coronam auream, ex viginti millibus Philippeorum factam, in curiam inferunt, 44, 14.
 Pamphylium mare, 38, 13.
 Pamphylus sinus, 37, 23.
 Panætolium, concilium Ætolorum, 31, 29. *vid. et* 35, 32.
 Pandosia, urbs, 8, 24. in deditionem venit Romanorum, 29, 38.
 Panis de Capitolio in hostium obsidentium stationes iactatus, 5, 43.
 Pannonii pop. Epit. 131. 139.
 Panopolis, 32, 33.
 Panormum. ad Panormum pugna, 24, 36. 29, 1.
 Panormus Samis terræ, 37, 10. et 11.
 Pansa, *vid.* Appuleius, et Vibius.
 L. Pansa in campo Martio sepelitur, Epit. 113.
 Pantaleon, Ætolis princeps, protegit Eumenem a percussoribus, 42, 15.
 Pantauchus obses a Perseo datur legatis Romanis, 42, 39. ad Gentium mittitur legatus, foederis faciendi causa, 44, 23. 27. et 30. Berceam Romanis tradidit, 45.
 Pantherarum et leonum venatio Romæ, 39, 22.
 Papaverum capita a Tarquinio Superbo decussa, 1, 54.
 Paphlagonia, 1, 1.
 Papirus, mons, 45, 12.
 Papiria tribus, 8, 37.
 Papiriana servitia, 10, 3.
 C. Papirius Crassus, tribunus militum consulari potestate, 6, 13.

- C. Papirius Carbo, prætor, 44, 17. constituit Sardiniam, *ibid.* jubetur jus dicere inter cives et peregrinos, 45, 12.
- C. Papirius Maso, pontifex, moritur, 25, 2. *vid. et* 21, 25.
- C. Papirius L. F. Maso, decemvir sacrorum, moritur, 25, 2.
- C. Papirius Turdus, tribunus plebis, 41, 10.
- L. Papirius, tribunus militum consulari potestate, legiones ducit Velitras, 6, 22.
- L. Papirius, tribunus militum consulari potestate, 6, 38.
- L. Papirius, prætor, legem fert, qua Acerranis civitas sine suffragio data, 8, 17.
- L. Papirii foeneratoris foeda libido et crudelitas, 8, 28.
- L. Papirius Crassus, consul, 4, 21.
- L. Papirius Crassus, consul, 4, 30.
- L. Papirius Crassus, prætor, dictator creatur, 8, 12. nihil memorabile gerit, *ibid.* consul creatur, 16. iterum, 19. magister equitum, 36.
- L. Papirius Cursor, tribunus militum consulari potestate, 6, 5. iterum, 11. censor fuerat eo lustro, quo urbs capta est, 9, 34.
- L. Papirius Cursor, magister equitum dictus, 8, 12. consul, 23. dictator, 29. adversus Samnites proficiscitur, *ibid.* Romam redit, monitus a pullario, ad auspicium repetendum, 30. indignatur Q. Fabio, magistro equitum, quod, se absente, pugnasset cum hostibus, *ibid.* ejus interrogatio ad Q. Fabium, 32. sequitur Q. Fabium, proficiscentem Romam, 33. ejus et Fabii contentio apud populum, *ibid.* dictator defendit disciplinam militarem, 34. noxæ damnatum Q. Fabium donat populo Romanos, 35. comior factus, vincit Samnites, 36. triumphat, 47. abijt magistratu, *ibid.*
- consul iterum creatur, 9, 7. in Apuliam pergit, 12. obsidet Luceriam, 13. cum collega vincit Samnites, 14. capit Luceriam, 15. sub jugum mittit Samnites, *ibid.* tertium consul, *ibid.* recipit Satricum, 16. triumphat, *ibid.* ejus laudes, *ibid.* consul quantum Romæ manet, 22. quintum consul, 28. dictator iterum, 33. insignem victoriam refert de Samnitibus, 40. triumphat, *ibid.*
- L. Papirius Cursor, 10, 9. consul insignis, qua paterna gloria, qua sua, 38. expugnat Daroniam urbem, 39. hortatur milites, *ibid.* pullarium, qui mentitus fuerat auspicium, inter prima signa constituit, ubi ille occiditur, 40. vincit Samnites, eorumque capit castra, *ibid.* Jovi Victori pocillum mulsi, priusquam temetum biberet, vovit, 42. triumphat, 46. prætor, 47.
- L. Papirius Mano creatur prætor, 41, 18. sortitur jurisdictionem urbanam, 19.
- L. Papirius Mugillanus consul creatur, 4, 7. censor primus, 8. iterum consul, 30. tribunus militum consulari potestate, 42. proditur interrex, 43.
- L. Papirius Mugillanus consul creatur, 8, 28.
- M. Papirius Gallum, barbam suam multentem, scipione eburneo percentit, et ab eo interficitur, 5, 41.
- M. Papirius quinquievir mensarius creatus, 7, 21.
- M. Papirius Atratinus, consul, 4, 52.
- M. Papirius Crassus, consul, 4, 12.
- M. Papirius Crassus, dictator, 8, 17.
- M. Papirius Mugillanus, tribunus militum consulari potestate, 4, 45. iterum, 47.
- Sp. Papirius, tribunus militum consulari potestate, legiones ducit Velitras, 6, 22.
- Sp. Papirius, tribunus militum, 6, 27.
- Sp. Papirius, consulis fratris filius, renunciat patruo, ambigi de auspicio, 10, 40. donis militaribus donatur, 44.
- Papius. *vid.* Brutulus.
- Parachelols, 39, 26.
- Parilia, 40, 2.
- Parma, colonia civium Romanorum, 39, 55.
- Parma et gladius, arma velitum, 31, 35.
- Parma tripedalis velitum, 39, 21.
- Parmae velitum breviores, quam equestres, 26, 4.
- Parmae in caelo visæ. *vid.* Prodigium.
- Parmati, equites, 4, 39.
- Parmenio, legatus Gentii, 44, 23.
- Parnasus, mons, 42, 16.
- Paroreia Thraciæ, 39, 27. 42, 51.
- Paros, insula, 31, 15. 38, 30. Parii, 31, 31.
- Paratrymonia, 42, 51.
- Parthenius, mons, 34, 26.
- Parthi, 9, 18. eorum gloriæ contra nomen Romanum favent levissimi ex Græcis, *ibid.*
- Parthicum bellum, Epit. 105. 127. 130.
- Parthini, populi, 29, 12. 43, 21. et 23. olim sub ditione Philippi, dantur Pleurato, 33, 34. *vid. et* 44, 30.
- Passaro, civitas Epiri, 46, 26. et 33.
- Pastor, a Charopo Epirota missus, magno usui est T. Quintio consuli, 32, 11.
- Pastores in Apulia conjurant, riasque et pascua latrocinii infesta habent, 39, 29. ad septem millia condemnat L. Postumius, prætor, *ibid.*

- Pastorum habitu missiles, 9, 2. 10, 4.
 Patara, 38, 41. 37, 17. caput Lyciae, 37, 15. et 45. *vid.* et 38, 39.
 Patavium, 10, 2. Patavii monumentum navalis pugnae et victoriae de Graecia, sollemni certamini exercetur, *ibid.*
 Patavinorum seditio, 41, 32.
 Patavinos semper in armis habent Galli, 10, 2.
 Pater patratus quis, et ejus officium, 1, 24.
 Patrem sequuntur liberi, 4, 4.
 Patre, qui curuli sella sederit, vivo filius neque tribunus, neque aedilis plebia jure esse potest, 27, 21. 30, 19.
 Patres ab honore appellati senatores, 1, 8. cur conscripti dicti, 2, 1. lecti a Romulo primo centum, 1, 8. aucti a Tarquinio Prisco, adscitis centum novis, 1, 35. Tarquinius Superbus, immunito per caedes et exilia Patrum numero, statuit nullos in Patres legere, quo contentior paucitate ipsa ordo fiat, 49. L. Brutus Patrum numerum, primoribus equestris gradus lectis, ad trecentorum summam explet, 2, 1. post Cannensem pugnam, quum senatus ad insignem paucitatem reductus esset, centum septuaginta septem a Buteone dictatore in Patres leguntur, 23, 22. et 23.
 in Patres lecti principes Albano-
 rum, 1, 30. Patres minorum gentium
 35. Atta Clausus in Patres lectus, 2,
 16. prima mentio apud Livium ple-
 bei senatoris, 5, 12. senatus ab Ap.
 Claudio, libertinorum filiis allectis,
 inquinatus, 9, 46. lecti in Patres a
 Buteone dictatore insignes varis titu-
 lis viri, 23, 23.
 Patribus loca in circo divisa, 1, 35. in
 ludis Romanis secreta a populo, 34, 44.
 lex a Decemviris lata, ne connubium
 Patribus cum plebe esset, 4, 5. ite-
 rum abrogata, 1—6.
 Patres tribunatum capere prohibentur,
 2, 33.
 Patrum ac plebis certamina, venenum
 urbis Romae, 8, 67.
 Patrum indulgentia in plebem, 2, 9.
 vid. Patricii, Senatores, Senatus.
 Patrum juniores resistunt tribunis, 3,
 14. injurias facere incipiunt plebi, 65.
 Patara, ex quinque pondo auri facta,
 regi Syphaci mittitur dono, 27, 4.
 Pateram auream Masinissae donat Sci-
 pio, 30, 15.
 Patrae tres aureae, cum titulo nominis
 Camilli, in Jovis cella ante pedes Ju-
 nonis positae, 6, 4.
 Patrae aureae ex mulctaticia pecunia ad
 Ciceris positae, 10, 23.
 Patrae ducentae septuaginta sex aureae,
 capta Carthagine nova, relatae ad
 Scipionem, 26, 47.
 Patrae aureae legati a Pesto Romano
 adferunt, 22, 36.
 Patrae, urbe Achaiae, 27, 29. 36, 21.
 38, 29.
 Patria, non sunt tecta urbis, et turba
 imbellis, sed juvenus militaris, 9, 4.
 Patriae caritas per omnes ordines velut
 uno tenore pertinens, 23, 49.
 Patricii unde appellati? 1, 8. *vid.* et 10, 8.
 — gloriabantur penes se auspicia esse,
 se solos gentem habere, et justum im-
 perium et auspiciū domi militum-
 que, 10, 8. *vid.* et 6, 41. 3, 1. 7, 6.
 Patricios inter et plebeios certamen de
 consulatu, 4, 1. et *segg.* directum
 creatione tribunorum militum consu-
 lari potestate, promiscue ex Patribus
 et plebe sumendorum, 6. renovatum,
 6, 34. et *segg.* vincuntur Patricii, 42.
 adversus legem Liciniam Sextiam duo
 Patricii consules creati, 7, 18. 19, 22.
 24. et 26. idem frustra tentatum, 10,
 15.
 Patricii praeturae et sedilitatem cu-
 rulem, pro concessio plebi altero
 consulatu, sibi quaerant, 6, 42. 7, 1.
 Patriciorum est, prodere interregem,
 6, 41.
 Patricii plebei magistratus non pa-
 rent, 4, 25. Patricii consularesque
 duo tribuni plebis, 3, 85.
 Patricios inter et plebeios certamen
 de sacerdotiis, 10, 6. et *segg.* *vid.* et
 27, 8.
 de Patriciorum superbia et libidine
 querelae, 4, 3—5. 6, 36. et 37.
 Patricii in arce aut Capitolio habitare
 vetiti, 6, 20.
 Patricii magistratus, 6, 41.
 Patriciae Pudicitiae sacellum, 10, 23.
 Patrimi et matrimi ad sacrificium ad-
 hibiti, 37, 3.
 Patrocles Antigoniensis, praefectus
 Persae, 42, 58.
 Paullus, *vid.* Aemilius.
 Paupertati honos habitus in civitate
 Romana, Praef. Liv. 2, 16. 33. 3, 26.
 et 27.
 Pausanias, praetor Epirotarum, 32, 10.
 Pausanias, dux Phaeorum, 36, 9.
 Pausistratus, praetor Rhodiorum, 33,
 18. praefectus classis, 36, 45. 37, 9.
 opprimitur a Polyxenida, Antiochi
 praefecto, 37, 10. 11. et 12.
 Pavori voret fanum Tullus Hostilius,
 1, 27.
 Pax Caudina, 9, 5. et 6.
 Pax conditiones cum Praenis, 30, 37.
 et 43.

- Pacis conditiones** cum Philippo, 29, 12.
33, 30.
— cum *Ætolis*, 38, 9.
— cum *Antiocho*, 38, 32.
Pacem petunt, qui erant in induciis,
7, 33.
Pecora, pecunia sunt *Massyliis*, 29, 31.
Pecora hostibus objecta per insidias,
2, 50, 28, 33.
Pecuarii condemnati, 10, 23. et 47. et
ex mulctaticia pecunia aedes in in-
sula *Fauni* facta, 33, 43. et clypea
inaurata in fastigio aedis *Jovis* po-
sita, 35, 10.
Pecunia privata conducuntur, quæ
ad exercitum *Hispaniensem* opus
sunt, 23, 49.
Pecunia mulctaticia, ex qua facta
aedes *Victoriarum*, 10, 33. *Libertatis*,
24, 16. *Fauni*, 33, 42. 34, 53. ex
qua facti *ludi*, 10, 23.
Pecunie a privatis, ad sublevandam
erarii inopiam, collatæ, 24, 18. 46,
36.
de Pecunia incerta ludi voti, 31, 9.
Pecunia in ararium lata, 28, 9. et
38. et *passim* in *triumphis*.
Pecuniam ex arario scribæ viatores-
que *adliti* clam egerunt, 30, 39.
per indicam comperti damnantur,
ibid.
Pecus quale, ver sacrum? 34, 44.
T. Pedanius, princeps primus centu-
rio, signifero signum adimit, in
hostes jactit, et in castra *Pœnorum*
irrupit, 25, 14.
Pedasa, urbs *Asiæ*, 33, 30.
Pedestre scutum, 7, 10.
Peditibus ara constituta, 4, 59.
— in *triumphis* dabatur ab impera-
toribus triens ejus, quod divideba-
tur equitibus, 34, 46. et 52.
Pedum, oppidum, 2, 39. 7, 12. 8, 12.
capitur a *Coriolano*, 2, 29. oppug-
natur et capitur ab *L. Furio Camillo*,
consule, 8, 18.
Pedanis civitas datur, 8, 14.
Pelagonia, 26, 25. 31, 28. et 39. 45, 29.
Pelagones, populi, 45, 30.
Peligni, populi, 8, 6. et 29. deficiunt,
9, 41. vincuntur, *ibid.* oratores,
pacem petentes, *Romam* mittunt,
45. iis *foedus* datur, *ibid.* cadunt
agmen fugientium *Samnitium*, 10,
30. devastantur ab *Annibale*, 22, 9.
multi voluntarii dant nomina in
classem *Scipionis*, 28, 45.
Peligna cohors, 25, 14. 44, 40. pugnat
acerrime, *ibid.*
Pelignum bellum, 7, 38.
Pelium urbem vi capiunt *Romani*,
31, 40.
Pella, urbs, 26, 26. 42, 67. *Pellæ* hi-
bernat *Philippus*, *ibid.* *vid.* et 37, 7.
ibi vetus *Macedonum* regia, 42, 41.
et 51. 43, 43. *ibidem* servabatur *gaza*
regum *Macedonum*, 44, 10. deditus
Emilio Paulo, consuli, 45. *Pellæ*
situs, 46.
Pellene, 35, 15.
Pellenensis Timocrates, 34, 29.
Pellenensis ager, 33, 14. et 15. cum
depopulantur *Philippi* copiarum, *ibid.*
Pelles detractas sentis comedunt *Ca-*
silini. *vid.* *Casilinum*.
sub *Pellibus* durant ad *Veios* *Romani*
milites, 5, 2.
Pellinæum occupat *Amynder*, 36,
10. recipitur a *Romanis*, 14.
Pelliti Sardi, 23, 40.
Peloponnesus, 1, 7. 31, 7.
Peloponnesus peninsula est, 32, 21.
testudini assimilatur, 36, 32.
Pelops, *Lacedæmoniorum* rex, 34, 32.
Pelta hand dissimilis cetræ, 28, 5.
Peltastæ, 28, 5. *ibidem* qui et cetrati,
31, 26. 38, 4.
Pelvis aurea facta, *lataque* in *Aventi-*
num, *Junoni* *Reginæ* donum, 27, 37.
Pelusium, 44, 19. 45, 11. et 12.
Pelusiaque Nili ostium, 45, 11.
Penatium Deorum aedes in *Velis*, 45,
16.
Penestæ Illyrii, 48, 22. 23. et 25. bel-
licosum genus, 44, 11.
Penestia, *Illyrici* regio, 48, 21.
Penestiana terra, 48, 20.
Penetræ aedis Vestæ, 26, 27.
Penetræ urbis Cyzici, sive *Pryta-*
neum, 41, 25.
Peneus, amnis, 32, 15. 42, 38. et 55.
44, 6.
Penninum, *Alpium* jugum, 5, 35. 21,
38.
Pennas, *vid.* *Quintius*.
Pentri, *Samnites*, 9, 31. *vid.* et 22, 16.
Peparethus, 28, 5. urbs hand ignobilis,
31, 28. diruitur, *ibid.*
Peræa, regio, 32, 33. et 35. 33, 18.
Peræa, urbs, (*nisi mendum in nomine*
est.) 37, 21.
Perduellibus superatis, gratiæ actæ
Diis, 45, 16.
Perfidia barbarica, 25, 33.
Perfidia Punica, 21, 4.
Perfuge virgis in comitio *caesi*, et *de*
saxo dejecti, 24, 20. *vid.* et 45.
Perfuge Latini securi percutiuntur,
30, 48.
— *Romani* in *crucem* sublati, *ibid.*
Perga, urbs, 38, 37.
Pergamus, 29, 11. 35, 13. 42, 18. 44,
28. circa *Pergamum* *sacra profana-*
que urit *Philippus*, 31, 46.

Pergamum oppugnat Seleucus, filius Antiochi, 37, 18. Pergamum intro-missi Achæi, 20. solvitur obsidio Pergami, 21.

Perinthus, urbs, 38, 30.

Peritäre dove iustus consul Q. Petilius, 41, 18.

Perolla, Calavii filius, interficiendi Annibalis consilium capit, 23, 8. adversatur ei pater, 9. cedit patri, ejusque ad patrem oratio, *ibid.*

M. Perperna, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 44, 27. a Gentio conjicitur in carcerem, *ibid.* liberatur ab Anicio, prætor, 32. nuncius victoriæ Romam mittitur, *ibid.*

Perrhæbia, Thessaliæ urbs, 42, 67.

Perrhæbia, 31, 41. 32, 16. 36, 33. 42, 36. et 67.

Perrhæbi pronunciantur liberi, 33, 32. et 34. *vid. et* 42, 53.

Perrhæborum querelæ de Philippo, 39, 34.

Perranthes, tomulus, 39, 4.

Perse, 9, 18. et 19. ab Lacedæmoniiis aquam et terram petiere, 35, 17. Lacedæmonios a tergo circumvenire in Thermopylis, 36, 16.

Perseis, urbs in Deuriopo, in honorem Persei, Philippi filii, sic dicta, 39, 54.

Perseus, relictus a Philippo cum quatuor millibus armatorum ad fauces Thessaliæ, 26, 25.

Perseus, Philippi regis Macedonum filius, admodum puer, mittitur ad obsidendas angustias, quæ ad Pelagioniam sunt, 31, 28.

oppugnat Amphilocho, 38, 5. redit in Macedoniam, 7.

belli cum Perseo inchoata initia a Philippo sunt, 39, 23. Persei cum Demetrio comparatio, 58. inter eos discordiæ, *ibid.*

prava ejus in Demetrium consilia, 40, 5. ludicro certamine vincitur a Demetrio, 6. Perseus accusat Demetrium apud patrem, 8, 9. et 23. 24. ejus in Demetrium insidiæ de- teguntur, 55. regnum scelestè par- tum invadit, 56. Antigonum curat interficiendum, 58. legatos Romam mittit, petens, ut rex ab senatu ap- pellaretur, *ibid. et* 41, 2. initio regni multis laudibus commendatus, *ibid.*

miscet inter Dardanos et Bastar- nas certamina, 41, 23. legatos mit- tit Carthaginem, 27. Dolopum to- tam gentem sub jus judiciumque suum cogit, *ibid.* adit oraculum Delphicum, *ibid.* Achæos maxime sibi reconciliare studet, 28.

conciat sibi animos Græcorum, 42, 5. ejus sævitia, *ibid.* ad eum le- gati mittuntur Roma, 6. Eumenes cum suspectum facit Romanis, 11. et 12. et bellum adversus eum suadet, 13. legatis ejus datur senatus, 14. ad Eumenis cædem sceleratos quosdam subornat, 16. per veneficia grassari conatur in Romanos, 17. a senatu judicatur hostis, 18. legatos Romam mittit, 36. cum Marcio Romanorum legato, colloquitur, 39—42. mittit legatos ad Byzanti- nos et Rhodios, 46. de rerum sua- rum summa consilium habet, 50. ipsius exercitus, triginta novem millia peditum, quatuor equitum 51. cohortatur milites ad bellum, 52. in Thessaliam it, 53. Romanos equestri prælio vincit, 57—59. ad milites orationem habet, 61. tentat pacem, frustra, 62. castra Roma- norum vult incendere, 64. Roma- nos passim vagantes opprimit, 65. redit in Macedoniam, 67.

rem prospere gerit adversus Ro- manos, et in Thracia, 43, 4. Epiro- tas sibi adjungit, 5. ejus insidias vix effugit consul Hostilius, *ibid.* in Dardanos excursionem facit, *ibid.* proximas Illyriorum gentes oppug- nat, 43, 20. Uscanam capit, *ibid.* legatos ad Gentium, Illyriorum re- gem, mittit, 21.

occurrit Q. Marcio Philippo, con- suli, 44, 2. occupat aditus, *ibid.* levia committit prælia, 4. ejus ig- navia, 6. trepidans Nician mittit Pellam, ut gazam in mare dejiciat, Andronicum Thessalonicam ad na- valia incendenda, 10. postea, pudore tactus, utrumque interficit, *ibid.* foedere sibi adjungit Gentium, 23. sollicitat Rhodios, Eumenes, et Antiochum, *ibid. et* 24. ejus avaritia, 26. recusat Gallorum auxilia, *ibid.* Gentium in fraudem impellit, 27. vincitur et fugatur ab Emilio Paulo, consule, 40. *et seqq.* cadu- ceatores mittit ad consulem, 46. Samothracam pervenit, *ibid.* cum sequitur consul, 46.

ejus ad Emiliū litteræ, 45, 4. mollitur fugam frustra, 6. ejus pueri transeunt ad Romanos, *ibid.* Per- seus ipse se tradit, *ibid.* cum be- nigne excipit consul, 7. et 8. cum filio Philippo in custodiam mittitur, 28. de eo triumphat Paulus, 39. ducitur ante curram victoris, *ibid.* deprecanti hanc ignominiam quid Paulus responderit, *ibid.* Albam

- in custodiam mittitur, 42.
C. Persius, vir impiger, cedit Tarentinos, 26, 29.
Persia, Etruriae oppidum, petit pacem, 9, 37. accipitur in deditionem, 40. *vid. et* 10, 37.
Persina cohors intrat Casilinum, 23, 17.
Persini caduntur a Romanis, 10, 30. rebellant, 31. Perusinorum quatuor millia et quingenti occisi, *ibid.* abietes in fabricandas naves, et frumenti magnum numerum pollicentur Scipioni, 28, 45.
Pessinus in Phrygia, 29, 10, 34, 3, 38, 18. Idea Mater a Pessinunte Romanam advecta, 29, 10, et 11.
Pestilens et aridum circa urbem solum, 7, 38.
Pestilentia ejus causa clavus pangitur, 7, 3.
Pestilentia, quae magis in longos morbos, quam in perniciales, evasit, 27, 28. *vid. Pestis.*
Pestis Romae, 1, 31, 3, 6, et 32, 4, 21, 25, 30, et 52, 8, 13, 6, 20, 7, 1, 2, et 27, 8, 17, et 18, 9, 28, 10, 31, et 47, 40, 19, et 37, 41, 26.
 — Syracusis, 25, 26.
 — in exercitibus Romano Punicoque, 28, 46.
Petelia, urbs in Bruttia, 23, 30, 27, 26.
Petelinorum fides erga Romanos, et legatio ad senatum, 23, 20.
Petilius locus prope Romam, 6, 20. in eo comitia habita, quibus damnatur M. Manlius, *ibid.*
Petilia rogatio, 38, 54.
L. Petillius, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 44, 27. a Gentio conficitur in carcerem, *ibid.* liberatur ab Anicio, praetore, 32.
L. Petillius, scriba, 40, 29. in ejus agro libri Numae Pompilii inventi, *ibid.*
 duo Q. Petillii, tribuni plebis, diem dicunt Scipioni Africano, 39, 50. illo mortuo, rogationem promulgant de pecunia regis Antiochi, 54.
Q. Petillius Spurius creatur praetor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 18. duas legiones tumultuarias civium Romanorum scribere jubetur, 26. libros Numae Pompilii legit, eosque ex sensuconsulto comburi curat, 29. creatur consul, 41, 18. ei sacrificanti in jecinere non inventum caput, *ibid.* jubetur bove pilitare, *ibid.* occiditur in praedio adversus Ligures, 22.
Petitarum, annis Aetoliarum, 43, 24.
Petra, oppidum in Pieria, 39, 26, 44, 22, 45, 41.
Petra, urbs Medica, oppugnatur a Philippo, 40, 22.
M. Petreius, legatus Pompeii, Epit. 110.
Phacium, oppidum, vastatum a Philippo, 32, 13. *vid. et* 36, 13.
Phaenias, princeps Aetolorum, adest colloquio Quintii cum Philippo, 32, 32. in eam Philippi Jocus, 34. venit ad Quintium cum Aetolorum auxiliis, 33, 3. ejus altercatio cum Quintio de Thebis Phthiis, 13. inter eum et Thoantem contentio, 35, 45. princeps est legationis, qua Aetoli se suaeque omnia fidei populi Romani permittunt, 36, 28. ejus ferocia fracta, *ibid.* provolutus ad pedes Quintii orat eum, ut misereatur gentis Aetolorum, 35. legatus ab Aetolis cum liberis mandatis ad consulem M. Fulvium venit, 38, 8.
Phaestum, oppidum, capitur, 36, 13.
Phalaena, oppidum, 42, 54. Phalaeneus ager, 65.
Phalanx Macedonica, 8, 8, 33, 4, 42, 61. confertur cum acie Romana, 9, 19. Phalanx cuneus Macedonum et robur exercitus, 32, 17, 33, 2. duplex Phalanx, Leucaspidum et Agiaspidum, sive Chalcaspidum, 44, 40. ad conspectum Phalangis stupet Aemilius, *ibid.* Phalangis incommoda, 31, 39, 41, 37, et 40.
Phalangitae, 37, 40, 42, 51, 43, 20.
Phalara, sive Phalera, oppidum in sinu Maliaco, 27, 30, 35, 43, 38, 29.
Phalaris, 42, 51.
Phaleras deponunt nobiles, 9, 46.
Phaleris donati equites, 39, 31.
Phaleria, oppidum Thessaliae, 36, 13, 39, 25. a Romanis capitur, incenditur, et diripitur, 32, 15.
Phanum, portus et promontorium Chiorum, 36, 43, 44, 28, 45, 10.
Phanota, urbs Epiri, 43, 23, 45, 26.
Phanotea Phocidis capta a Romanis, 32, 18.
Pharnaces, Ponti rex, legatos Romanos mittit, 40, 2, et 20.
Pharsalia terra, 33, 6.
Pharsalus, urbs, 32, 33, 34, 23. dedit se M'. Acilio, consuli, 36, 14.
Phaselus, urbs in confinio Lyciae et Pamphyliae, 37, 23.
Phoca, oppidum, 32, 14.
Phocadus, urbs, 31, 41.
Phoneus, oppidum, 28, 7.
Phere, oppidum, 32, 12, 33, 6. Pheris exclusus Philippus redit in Macedoniam, 32, 13. Antiochus oppugnat et capit Pheras, 36, 2. Pherae se dedunt Romanis, 14.
Pheraenorum fides erga Romanos, 36, 9. eorum ager vastatur a Persico, 42, 56.

Phars, in Laconico agro, 35, 30.
 Pherium, oppidum, 32, 14.
 Phila, urbs, 42, 67. 44, 2. 3. 7. 8. et 34.
 Philadelphus, Epit. 132.
 Phileas Tarentinus, vir inquieti animi,
 educit custodia obsides Tarentinorum,
 26, 7.
 Philemenna, conjuratione facta cum no-
 bilibus juvenibus Tarentinis prodit
 Annibali Tarentum, 25, 8. et 9. quum
 reciperetur Tarentum a Romanis, ita
 perit, ut corpus ejus nusquam fuerit
 inventum, 27, 16.
 Phileterus, frater Eumenis, 42, 55.
 Philippi, nummi aurei, 34, 62. 37, 59.
 39, 5. et 7. 44, 14.
 Philippopolis, 39, 25.
 Philippus Macedonum rex. ad eum lega-
 ti missi, ad deposcendum Demetrium
 Pharium, 22, 32.
 legatos mittit ad Annibalem, 32,
 33. eum inter et Annibalem foederis
 leges, *ibid.* ad eum legati Pœnorum,
 34. legationem alteram ad Annibalem
 mittit, 39.
 bellum movet parum prospero even-
 tu, 24, 40.
 subitam expeditionem in Oricino-
 rum atque Apolloniatum fines facit,
 26, 25. in Thessaliam descendit, *ibid.*
 redit Pellam, *ibid.*
 Achaia auxiliam fert, 27, 29. et 30.
 vincit Ætolos, *ibid.* it in Pelepon-
 nesum, *ibid.* repellit Romanos, popu-
 lantes agrum Corinthium, 31. popu-
 larem se præbet, *ibid.* ejus intoleranda
 libido, *ibid.* Polystratum, Arati Achæ-
 orum principis uxorem, exportat in
 Macedoniam, *ibid.* periculum ejus et
 insignis fortitudo in pugna adversus
 Romanos, eorumque socios, 32. redit
 in Macedoniam, *ibid.*
 hortatur ac tuatur socios, 28, 5.
 Attalus forme ab eo opprimitur, 7.
 capit Toronem, urbem, *ibid.* ejus metu
 Machanidas compressus, *ibid.* ejus
 oratio in concilio Achæorum, 8. classe
 in Ætoliam contendit, *ibid.* in regnum
 redit, ut Dardanis inferat bellum, *ibid.*
 ei ducenta argenti talenta pollicen-
 tur Carthaginenses, ut in Siciliam
 aut Italiam trajiciat, 29, 4. cum eo
 pacem Ætoli faciunt, 12. itemque
 Romani, *ibid.*
 per legatos petit sibi restitui Mace-
 donas, qui apud Annibalem mercede
 militassent, captique in vinculis es-
 sent, 30, 42. *vid.* et 33. triste respon-
 sum legatis a senatu redditum, 42.
 ei bellum indictum, 31, 5.—8. Phi-
 lippus oppugnat Abydum, 14. foedus
 ejus cum Antiocho, Syrie rege, *ibid.*

bellum inter eum et Athenienses, *ibid.*
 quum ægre sustineret Attalum Rhodi-
 osque hostes, ne Romane quidem bello
 terretur, 16. Abydum capit, *ibid.* et
 17. eum audacter adloquitur M. Emi-
 lius, legatus Romanus, 18. inuseto
 vera audire ferocior videtur legati
 oratio, *ibid.* Philippus petit Athenas,
 24. edit prælium memorabile cum
 Atheniensibus, *ibid.* recedit, et omnia
 circa Athenas diruit, *ibid.* Achæos
 Romano illigare bello frustra conatur,
 25. Athenas et Piræum frustra ten-
 tat, 26. diruit templa circa Athenas,
ibid. ejus apparatus, 28. legatos mit-
 tit ad Ætolos, *ibid.* miratur Romano-
 rum castra, 34. detrectat pugnam,
 36. cædit vagos frumentatores Roma-
 nos, *ibid.* repellitur, 37. in magno est
 periculo, *ibid.* recedit, 38. cædit Æto-
 los, 41. et 42. in eum Atheniensium
 decreta, 44.

Thaumas, frustra tentatos, desc-
 rit Philippus, 32, 4. ejus anxietas et
 curæ, 5. consilias sibi Græcos et Ma-
 cedonas, *ibid.* occupat fauces Antigonia,
ibid. castra ponit ad Aoum, *ibid.*
 ejus colloquium cum T. Quintio con-
 sule, 10. eum aggreditur Quintius et
 fugare cogit in Thessaliam, 12. in
 Macedoniam Philippus redit, 13. ejus
 societate relicta, Achæi se adiungunt
 Romanis, 19.—23. ejus nomen in co-
 mitiis Argivorum recitatum post Jo-
 vem, Apellionem, et Heculeum, 25.
 ejus præfecto Phileeli Argos proditor,
ibid. ejus cum Quintio consule collo-
 quium, 32.—36. Philippus dicitur
 erat, quam regem decet, 34. *vid.* et
 36, 14. petit a Quintio, ut legatos
 Romam mittere licet, 32, 36. impe-
 trat inducias in duos menses, *ibid.*
 ejus legati, re infecta, discedunt Ro-
 ma, 37. foedus facit cum Nabide, 38.
 Argivorum urbem fiduciarium Nabidi
 tradit, *ibid.* et seqq.

ejus apparatus, 33, 3. ad eum en-
 tendit Quintius, consul, *ibid.* copia-
 rum Philippi numerus, 4. castra po-
 nit ad Cynosephalos, 7. prælium,
 quo vincitur, 7.—10. caducatores
 mittit ad Romanos, 11. ei induciae
 quindecim dierum datæ, 12. collo-
 quium ad Tempe, 13. pacis leges cum
 Philippo, *ibid.* et 30. cædit Dardanos,
 19. pax cum eo a populo jussa, 25.
 de eo triumphat Quintius, 34, 62.
 Demetrius, ejus filius, obses ante
 currum triumphantis ductus, *ibid.*
 eum ad bellum renovandum inci-
 tant Ætoli, 35, 12.
 legatos Romam mittit, pollicentes

- Romanis auxilia ad bellum adversus Antiochum, 36, 4. quum fortunam speculari in animo haberet, offensus ab Antiocho, se jungit Romanis, 8. proficiascitur in Thessaliam, 13. capit quasdam urbes, *ibid.* Athamania potitur, 14. ab oppugnatione Lamia jubet eum decedere Acilius, consul, 25. Demetrius se Philippo dedit, 33. exercitui Romano, per fines suos transeunti, omnia parat, 37, 7. ejus praesidia expelluntur. Athamania, 38, 1. ingreditur cum exercitu Athamaniam, 2. repellitur, *ibid.* causam irarum ejus in Romanos, 39, 23. colligit vires, 24. de eo Theophrastus aliorumque querelas, *ibid.* legati Roma missi ad eas controversias disceptandas, *ibid.* Philippus respondet querelis Thessalorum, 26. ejus minax dictum, *ibid.* respondet Marnitarum et Kumenis legatis, 28. animus ejus alienatus ab Romanis, *ibid.* Marnitas crudeliter trucidat, 34. ad purganda crimina mittit Demetrium, minorem filium, Romam, 35. sollicitat accolae Istri fluminis, ut in Italiam irrumpant, *ibid.* Demetrius patrem defendit, 47. Macedonas e maritimis civitatibus in Paeonia traducit, et urbes Thracibus aliisque barbaris tradit habitandas, 40, 8. ejus crudelitas, *ibid.* et 4. ei Demetrius est suspectus, 5. Perseus accusat Demetrium apud Philippum, 8. ejus ad filios suos oratio *ibid.* ejus iter ad Aemum montem, 21. duas aras Jovi et Soli consecrat, 22. Demetrium interfici jubet, 24. innocentiam Demetrii agnoscit, 54. et 56. regnum Antigono relinquere cupit, 56. moritur, *ibid.*
- Philippus, filius Alexandri Megalopolitani, 36, 47. a Philippo, rege Macedonum, ad ludibrium frater appellatur, 36, 14. in vinculis Romam mittitur, *ibid.* praefectus fuerat Zacynthe insulae, 31.
- Philippus Poenus, scortum L. Quintii, 39, 42.
- Philippus, natura frater, adoptione filius Persei, 42, 52. 44, 45. Philippum, aequae Octavio tradit Perseus, 45, 6. ducitur ante currum Pauli triumphantis, 39.
- Philippus, Amyntae filius, 45, 9. per eum crevit regnum Macedoniae, *ibid.*
- Philippus, praesidii praefectus Cassandreae, 44, 11. et 12.
- Philippus, Epirotarum praetor, 29, 12.
- Philippus, magister elephantorum Antiochi, praestitit medicinae aciei, 37, 41.
- Philippus, Romanum cognomen, *vid.* Marcus.
- Philippopolis Thessaliae, eadem cum *Philippis Thessaliae*, 39, 25.
- Philippopolis Thraciae, 39, 33.
- Philistio, praefectus Epicydia, interficitur Syracensis, 25, 28.
- Philo, *vid.* Publius.
- Philonem Chalcidensem Romani sibi dandi postulant, 37, 45. 38, 38.
- Philocles, praefectus Philippi, mittitur ad populandos Atheniensium agros, 31, 16. frustra oppugnat Eleusinem, et Athenas, 26. depopulatur fines Atheniensium, *ibid.* Chalcidem tenet, 32, 16. Corinthum obsidione liberat, 23. ei Argos proditur, 25. legatus a Philippo Romam mittitur speculatum de iis, quorum Perseus Demetrium insinulabat sermonum, cum Romanis habitorum, 40, 20. interficitur, 55.
- Philocrates, princeps legationis Rhodiae, 45, 25.
- Philodemus Argivus tradit tumultum Euryalum Romanis, 25, 25.
- Philopœmen, praetor Achaeorum, 35, 25. adversus Nabin classem educit, 26. vincitur, *ibid.* incendit castra Nabidis, 27. populatur agros Laconicos, *ibid.* ejus in ducendo agmine locisque capiendis solertia et usus, 28. vincit et fugat Lacedaemones, 29. societati Achaeorum Lacedaemonios adjungit, 36. eo referente, fit ab Achimis decretum in Lacedaemonios, 38, 31. Lacedaemonem affligit et enervat, disciplina Lycurgi sublata, 33. et 34. *vid.* et 39, 36. capitur a Messeniis, 39, 49. in cellam sub terra demittitur, 50. veneno tollitur, *ibid.* ab universo Achaico concilio sepelitur, *ibid.* divini honores ei decreti, *ibid.* comparatur Annibali et Scipioni, *ibid.*
- Philostratus, dux cohortis, 43, 25.
- Philotas, praefectus praesidii Abydi, 37, 12.
- Phliasii, 33, 14.
- Phliasias ager, 33, 14. et 15. eum depopulantur copiae Philippi, *ibid.*
- Phlius, 23, 7.
- Phocis, regio, 28, 5. 36, 20.
- Phocidis urbes captae a Romanis, 32, 18.
- Phocenses contributi Aetolis, 33, 34.
- Phocaea, urbs, origo Massiliensium, 5, 34. et Emporitanorum, 26, 19. Phocaeam transmittit Romana classis, 36, 45. seditio Phocae, 37, 9. Phocaeas situs, 31. oppugnatur ab Emilio Regillo, 37, 32. diripitur, *ibid.*
- Phocænsibus ager, quem ante bellum habebant, donatur, 38, 39.
- Phocæ, 28, 7.

- Phœbeum, locus sine muro apertus, ad Spartam, 34, 38.
- Phœnicæ, Epiri urbs, 29, 12.
- Phœnicus, portus Erythrææ terræ, 36, 46.
- Phœnicus, portus Lyciæ, dudum millium spatio Petaris distans, 37, 16.
- Phragandæ, urbs Thraciæ, 26, 25.
- Phrygia, 29, 11. 37, 8. et 54. Phrygia utraque donatur a Romanis Eumeni, 56.
- Phrygius, annis, 37, 37.
- Phthiotæ Achæi liberi esse iubentur, 33, 32. Thessalorum genti contribuantur, 34. ante saltum Thermopylarum in septentrionem versi, 36, 15.
- Phthioticus ager, 33, 3.
- Phthiotis, 28, 6. Phthiotis Achaia, 41, 27. 42, 67.
- Phylacæ, oppidum Molossidis, 45, 26.
- Piacula insolita et peregrina pacis Deum exposcenda, 4, 30.
- Piacularia sacrificia genti Horatiæ tradita, 1, 26.
- Piaculare sacrum, 29, 19. et 21.
- Picentes, 10, 10. cum iis foedus ictum, *ibid.*
- Picenum, 21, 62. 27, 43.
- Picenus ager, 22, 9.
- Pictor, *vid.* Publius.
- Piëria, regio Macedoniæ, 39, 26. 44, 9. et 20.
- Piëria, silva, 44, 43.
- Piëra, vel Piëria, urbs Thessaliæ, 32, 15. 36, 14.
- Pietatis sedes in foro obitorio dedicatur ab M'. Acilio Glabrigone, 40, 34.
- Pignus fatale imperii Romani, 26, 27.
- Pila Horatia, 1, 26.
- Pila pontis Tiberini, 40, 51.
- Pileus, ad Pileum vocati servi, 24, 32.
- Pileati capite raso liberti, 43, 44. *vid. et* 33, 23. 34, 52. 38; 55.
- Pilento usæ ad sacra ludosque matronæ, 5, 25.
- Pilum, 8, 8. 9, 19.
- Pinarii, ministri sacrorum Herculis, 1, 7. quare illis interdictum, ne extis sollempnium vescantur? *ibid.*
- L. Pinarius, consul, 2, 56.
- L. Pinarius Mamercinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 25.
- L. Pinarius, magister equitum, 7, 3. prætor, 26.
- L. Pinarius, Ennæ præfectus, Ennenses, rebellionem meditantes, cædit, 24, 37—39.
- M. Pinarius Posca, prætor, sortitur Sardiniam, 40, 18. et 25. cædit Corsos in Corsica, et in Sardinia cum Ilien-sibus prælia secunda facit, 34.
- Pineus, *vid.* Pinneus.
- Pinne mœnium, 38, 5. 44, 8.
- Pinneus, vel Pineus, Illyriorum rex. ad cum legati a Romanis missi, 22, 33.
- Pinæus Athenarum, 31, 14. 22. et 23. 36, 42.
- Pinæum frustra tentat Philippus, 31, 26.
- Pirustis, Illyrie populo, immanitas data, 45, 26.
- Pisæ, 21, 39. 33, 43. 40, 17. 41, 9. 43, 11.
- Pisæ circumsidit quadraginta millia Ligurum, 35, 3. colonia Latina Pisæ deducta, 40, 43.
- Pisanus ager vastatur ab Apuanis Liguri-bus, 39, 2.
- Pisanorum et Lunensium de agro con-troversia, 45, 13.
- Pisaenum, in Galfico agro colonia, 39, 44. 41, 32.
- Piscatorium forum, 26, 26. 40, 51.
- Pisces emeruerunt sub glebis, qua indu-cebatur aratrum, *vid.* Prodigium.
- Piscina publica, 23, 32. ad Piscinam publicam tribunalia posita, *ibid.*
- Pisidæ, 26, 13.
- Pisidia, 37, 54. et 56.
- Pisistratidæ, 31, 44.
- Pisistratus, princeps Boeotum, socie-tatis Romanæ auctor, 33, 27. interdi-ciendum curat Brachyllam Boeotar-chen, 28. de eo sumitur supplicium, *ibid.*
- Piso, *vid.* Calpurnius.
- Piso, annalium auctor, 1, 55. 2, 58. 9, 44. 10, 9. 23, 39.
- Pisuntæ inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.
- Pithecusæ, insula, 8, 22.
- Pityusa, insula, centum millia ferme a continenti distans, 23, 27.
- Placentia colonia deducta, multum in-dignantibus Gallis, 21, 25.
- Placentiam victi ab Annibale fugiant Romani, 21, 56. *vid. et* 57. et 59. ob-sidetur ab Asdrubale, 27, 39. qui abscedit ab obsidione, 43. Placen-tiam incendunt Galli, 31, 10. eam re-stituit L. Valerius Flaccus, consul, 34, 22.
- ab Placentia Ariminum viam perduxit M. Emilius, consul, 39, 2.
- Placentini laudati a Romanis, 27, 10.
- Placentini captivi, ad duo millia libe-rorum capitum, redditi colonis, 31, 21. legatos Romam mittunt, querentes inopiam colonorum, 37, 46. *vid. et supra*, 26, 11.
- Placentina cohors, 41, 5.
- Placentina turma equitum, 44, 40.
- Placentinum agrum incursant et vastant Galli, 28, 11. eum, usque ad ipsa co-loniæ mœnia, cum cadibus et incen-diis depopulantur Ligures, 34, 56.
- C. Platorius triumphum deducendæ colo-niæ creatur, 34, 45.

- C. Platorius, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 42, 26.
 Plaga Materina in Umbria, 9, 41.
 Plagula, 39, 6.
 Plancus, *vid.* Munatius.
 Plator, praepositus Oreo a Philippo, 28, 6. Oreum tradit Romanis, *ibid.*
 Plator, frater Gentii, Illyriorum regis, ab eo occiditur, 44, 30.
 C. Plantius consul creatur, 7, 12. Herenici bellum indicit, *ibid.* vincit subigitque Herpicos, 15. magister equitum, 17.
 C. Plantius, consul, 7, 27. iterum, 8, 1. atroci proelio dimicat cum Volscis, et caesorum arma Luæ Matri dare se dicit, *ibid.*
 C. Plantius, consul, 8, 20. de Privernatibus triumphat, *ibid.* favet eorum causam in senatu, *ibid.* et 21. censor, 9, 29. se magistratu abdicat, *ibid.* et 33.
 L. Plantius Venno, consul, 8, 19. bellum adversus Privernates gerit, *ibid.* praetor, 40.
 L. Plantius Hypseus creatur praetor, 37, 47. sortitur Hispaniam citeriorem, 50.
 P. Plantius Proculus, consul, 8, 22.
 Plebs dure habita a Tarquinio Superbo, 1, 56.
 — indulgenter a senatu, 2, 9.
 Plebi injuriæ a primoribus fieri coeptæ, 2, 21.
 Plebs aere alieno oppressa, 2, 23. *vid.* *Æs alienum, et Nexi.*
 Plebi conceduntur sui magistratus sacrosancti, quibus auxilium latio adversus consules esset, nempe tribuni plebis, 2, 33. *vid.* *Secessio.*
 Plebs irata interesse non vult consularibus comitiis, 2, 64.
 Plebem inter Patresque certamina, *vid.* *Seditio.*
 Plebs concilium, 6, 38. 39, 15. *vid.* *Comitia.*
 Plebs damnat Coriolanum, 2, 35. Camillum, 5, 32.
 Plebeii magistratus ut tributis comitiis fiant, lex fertur, 2, 56.
 Plebeius magistratus nullus auspicio creatur, 6, 41.
 de Plebeio consulatu certamina, *vid.* *Patricii.*
 Plebei quaestores primi, 4, 54.
 Plebei senatoris prima apud Livium mentio, 5, 12.
 Plebeius tribunus militum consulari potestate primus, 5, 12. post quadraginta quatuor annos a lege Canuleia, 6, 37.
 — magister equitum, 6, 39.
 Plebeius consul, 6, 42. 7, 1. qui suis auspiciis bellum gesserit, 7, 6.
 — dictator, 7, 17.
 — censor, 7, 22.
 — praetor, 8, 15.
 Plebeii ambo consules primi, 23, 31.
 Plebeii ad ædilitatem curulem admissi, 7, 1.
 Plebeii decemviri sacris faciundis, 6, 37. et 41.
 — ad pontificatum et auguratum admissi, 10, 6—9.
 Plebeii nobiles, 22, 34. et 35.
 Plebeii ludi, *vid.* *Ludi.*
 Plebiscitum nullum, nisi ex auctoritate senatus, perferri patiuntur tribuni plebis, 4, 49.
 — ut, si M. Furius pro dictatore quid egisset, quingentum milium aëris ei multa esset, 6, 38.
 — ne quis eundem magistratum intra decem annos capiat, 7, 42.
 — de duumviris navalibus creandis, 9, 30.
 — de dictatore dicendo, 27, 5.
 — de Campanis, 26, 38.
 — de Liguribus, 42, 21.
 — ut cum sociis ac nomine Latino pecuniæ creditæ jus idem, quod cum civibus Romanis, esset, 35, 7.
 ex Plebiscito senatus pacem decernit, 30, 43. lege cautum, ut Plebiscita omnes Quirites tenerent, 3, 55. 8, 12.
 Pleiæ, *seu potius* Boæ, locus in Laconica, 35, 27.
 Q. Pleminius, proprætor, capit unam ex arcibus Locrorum, 29, 6. Locris ad tuendam urbem relinquitur a Scipione, 8. ejus crudelitas et avaritia, *ibid.* Proserpinæ thesaurus spoliatur, *ibid.* tribunos crudeliter occidit, 9. de eo queruntur Locrenses apud senatum, 16. 17. et 18. adductus Romam, in vinculis moritur, 21. et 22. de urbe incendienda conjurans, necatur in carcere, 34, 44.
 Plestina, urbs, capitur a Romanis, 10, 3.
 Pletorius, *vid.* *Pletorius.*
 Pleuratus, Illyriorum rex, 26, 24. 27, 30. 28, 5. a Romanis adscriptus foederi, cum Philippo inito, 29, 12.
 Pleuratus, Scerdileidi filius, pellicetur auxilium Romanis, 31, 28. ei Lycus et Parthini dati, 33, 34. maritima Ætolie vastat, 38, 7. Gentii pater, 44, 30.
 Pleuratus, Gentii filius, captivus ducitur Romam, 44, 32.
 Pleuratus, Illyrius exsul, legatus a P. r. seo missus ad Gentium, 48, 21.
 Plistia, oppidum, oppugnatur a Samnitibus, 9, 21. capitur, 22.

- Mitendum, oppidum, 38, 18.
 Plume accensae odor et fumus immissus in cuniculum, 38, 7.
 Plutei in oppugnandis urbibus adhibiti, 21, 61. 34, 17.
 Pluvina, urbs Macedonise, 31, 39.
 Pocula faciunt Galli ex calva hostium, 23, 24.
 Poena apud Romanos mitissima, 1, 28.
 C. Postelius Balbus, consul, 7, 11. de Gallis Tiburtibusque triumphum agit, *ibid.*
 C. Postelius, tribunus plebis, fert legem de ambitu, 7, 15.
 C. Postelius, consul, 7, 27.
 C. Postelius, consul, 8, 23. dictator, 9, 28.
 M. Postelius consul creatur, 9, 24. cum collega Samnites vincit praelio. 27. legiones ad oppugnandum Bovianum ducit, 28.
 P. Postelius, ad regem Syphacem legatus, 27, 4.
 Q. Postelius decemvir creatur, 8, 35.
 Postaeum, castellum Athamanis, 39, 25.
 Politorium, urbs Latinorum, ab Anco Marcio vi capta, 1, 38.
 Pollentis Decem signum in circo, 39, 7.
 Pollentia colonia deducta, 39, 44. *vid. et* 41, 38.
 Pollia tribus, 8, 37. 29, 37. nemo ferme ex Pollia tribu candidatus Papiriam ferre solitus, 8, 37.
 Polusca, oppidum, 2, 33. Romanis admittitur a Coriolano, 39.
 Polyænus Syracusanus pro ara Concordiae orationem habet, et liberam, et moderatam, 24, 22.
 Polyarchus princeps Rhodiorum, 44, 23. et 29. Romanis traditur, 45, 22.
 Polybius, haudquasquam spernendus auctor, 30, 45. non incertus auctor, quum omnium Romanarum rerum, tum precipue in Græcia gestarum, 33, 10. 34, 50. 36, 19. 39, 52. 45, 45.
 Polyclitus, praefectus Epicydis, interficitur Syracusia, 25, 23.
 Polycratia, uxor Arati, Achæorum principis, spe regiarum nuptiarum a Philippo in Macedoniam asportatur, 27, 31.
 Polyphantas, dux Philippi, 27, 32. in Beotiam mittitur, 28, 5.
 Polyxenidas exsul Rhodios, praefectus classis Antiochi, 36, 41. et 48. configit cum Romanis, 44. fugit in portum Ephesi, 45. in cautum opprimit Pausistratum, 37, 10. et 11. insidiatur classi Romanae, 13. vincitur a Romanis et Rhodiis, 30.
 Pometia, 2, 22. deficit ad Auruncos, 16. capitur, 17. *vid.* Suessa.
 Pommerium, 1, 44.
 Pompeii, oppidum Campaniae, 9, 38.
 L. Pompilius, tribusque militum, 42, 65.
 N. Pompilius, *vid.* Numa.
 Sex. Pompilius tribunus plebis absens creatur, 4, 42. *vid. et* 44.
 L. Pomponius Veientanus, praefectus socium, prosperis aliquot populationibus in agro Bruttio iusti ducis speciem nactus, vincitur et capitur, 25, 1. idem publicanus, malis artibus famosus, *ibid.* et 3.
 M. Pomponius, tribunus plebis, 3, 54.
 M. Pomponius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.
 M. Pomponius, tribunus plebis, diem dicit L. Manlio, 7, 4. a filio Manlii cogitur jurare, se causas ejus accusandi nunquam concilium plebis habiturum, 4.
 M. Pomponius Matho, praetor, 22, 7. augur et decemvir fuerat, 29, 38.
 Man. Pomponius Matho, magister equitum, vitio creatus abdicat se magistratu, 22, 33. creatur praetor, 35. *vid. et* 22, 55. 23, 30. et 24. ei imperium prorogatur, 24, 10. pontifex fuerat, 26, 23.
 M. Pomponius Matho, adilia plebis, instaurat ludos plebeios, 28, 10. legatus ad donum ex praeda Asdrubalis Delphos portandum mittitur, 45. praetor, 29, 11. sortitur Siciliam, 13. et 20. 31, 12. jubetur de querelis adversus Scipionem cognoscere, 29, 20. *vid. et* 21, 22. prorogato imperio, praeficitur classi, 30, 2.
 M. Pomponius, tribunus plebis, adversatur rogationi Thinae praetoris in Rhodios, 45, 21.
 Q. Pomponius, tribunus plebis, accusatus, postquam magistratu abiit, densis millibus gravis aeris condemnatur, 5, 29.
 Sex. Pomponius legatus consulis Sempronii, 21, 51.
 Pomptina tribus addita, 7, 15.
 Pomptinus ager, 2, 34. 4, 25. 6, 5. dividitur a quinqveviris, 6, 21.
 Pondera iniqua a Gallis allata, quibus appenderetur aurum, quo se redimebant Romani, 5, 48.
 Pons Anienis, 7, 9.
 Pons Mulvius, 27, 51.
 Pons Sublicius in Tiberim factus, 1, 33. 2, 10.
 Pontis in Tiberim pile a censore locata, 40, 51. deinde post aliquot annos fornices, *ibid.*
 Pontes ac moles ex humanorum corporum strue facti ab Annibale, 23, 5.

Pontes interciui ad remouendum Annibalem, 26, 9.
 Pontes multis locis faciendos locant censores, 41, 32.
 Pontia, colonia, 9, 28.
 Pontiani a Romanis laudati, 27, 10.
 Ponticum mare, 40, 21.
 Pontifex a Numa Pompilio lectus, 1, 30.
 Pontificis maximi appellatio primum a Livio usurpata, 3, 54. ejus iura et munia, 1, 30. *vid. et* 4, 44. 22, 10. 31, 9.
 Pontifex maximus comitia habet in Aventino, tribunorum plebis creandorum causa, 3, 54.
 — a sacris recedere vetat flaminem, 27, 51.
 — ne a sacris abiat ipse, concedit collegae provinciam Africam extra sortem, 28, 38. et 44.
 — intra annos centum ac viginti nemo, qui non sedisset sella curuli, 28, 5.
 — eligebatur a populo, 28, 5.
 Pontifex publicus populi Romani praeest verba, quibus se P. Decius deovent, 8, 9. *vid. et* 10, 28.
 Pontifices quatuor de plebe adlecti, 10, 6. et 9.
 — habent ius toga praetextae, 33, 42.
 Pontificum collegium de religione consultitur, et decernit, 22, 9. 30, 2. 31, 9. 32, 1. 39, 5.
 Pontificum commentarii, 4, 3. 6, 1. a Pontificibus suppressa, quae ad religionem pertinebant, 6, 1. et ad civile ius, 9, 46.
 a Pontificibus et auguribus tributum, quod per bellum non contulerant, exigitur, 68, 42.
 Pontifices minores, 22, 57.
 Pontificum ius, 40, 29.
 Ti. Pontificus, tribunus plebis, auctor legis agrariae, 2, 44.
 Pontius Cominius, incubans cortici, secundo Tiberi ad urbem defertur, et in Capitolium, obsessum a Gallis, evadit, 5, 46.
 C. Pontius, Herennii filius, imperator Samnitium, 9, 1. ejus ad Samnites oratio, *ibid.* fraude capit ad Furculas Caudinas Romanorum exercitum, 2. et *segg.* ejus ad legatos Romanorum responsio, 4. et ad socialem Romanum oratio, 11. in quibusdam annalibus captus a Romanis et sub jugum missus esse memoratur, 15.
 C. Popillius, eques, cui Sabello nomen, ejusque fortitudo insignis, 41, 8.
 C. Popillius Laenas creatur praetor, 41, 22. consul, 42, 9. ejus contentiones cum senatu pro fratre, 10. et 21. nihil memorabile gerit, 26. male

excipitur Roma, 28. legatus mittitur in Graeciam, 43, 19. et 24. ad Antiochum et Ptolemaeum, 44, 19. Delum venit, 29. ejus in Rhodios asperitas, 45, 10. occurrit Antiocho, Alexandriam eunti, 12. circumscribit Antiochum virga, *ibid.* redit Romam, 13.
 M. Popillius, legatus ad Aetolos missus, 41, 30.
 M. Popillius, Laenas consul creatur, 7, 12. Tiburtes ad moenia Romae vincit, *ibid.* damnat Licinium Stolonem decem millibus aere, 16. secundum consul, 17. tertium consul, 25. Gallos vincit, sed difficulter, *ibid.* vulneratur, 24. triumphat, 25. quartum consul, 26.
 M. Popillius, consul, 9, 21.
 M. Popillius Laenas, triumvir coloniae deducendae, 40, 43. praetor, 41, 18. ei obveniunt Ligures, 19. consul, 33. vincit Ligures, 42, 7. vendit Ligures, quos senatus jubet redimi, 8. contumacia ejus, 9. non audent ad causam dicendam reverti Romam, 22. iudicium ejus fallaci arte eluditur, *ibid.* tribunus militum sequitur Philippum consulem in Macedoniam, 44, 1.
 P. Popillius, legatus ad regem Syphacem, 27, 4.
 P. Popillius Laenas, triumvir coloniae deducendae, 40, 43.
 T. Popillius, 26, 6.
 Poplicola, *vid.* Gellius, Valerius.
 Populoni, arbo, 30, 38.
 Populonienses pollicentur Scipioni ferum, 28, 45.
 Populus regem jubet, Patres auctores sunt, 1, 17. 22. et 32. *vid. et* 35. et 46.
 Populus creat consules, 1, 60.
 — decemviros legibus scribendis, 3, 33. et 35.
 — tribunos militum consulari potestate, 4, 6.
 — censores, 4, 9.
 — questores, 4, 44.
 — praetorem et aediles curules, 6, 42. 7, 1.
 — tribunos militum ad legiones, 7, 5. 9, 30.
 — duumviros navales, 9, 30.
 — predictatorem, 22, 8. et 31.
 — proconsulem, qui cum imperio in Hispaniam mittatur, 26, 18.
 — de bello indicendo consultitur, 4, 58. 31, 5. 6. et 8. 36, 1.
 — de pace facienda, 21, 18. et 19. 37, 55.
 Populi jussu, sine auctoritate Patrum, triumphatum, 3, 63. 7, 17. *vid. et* 10, 37.
 C c 3

a Populo jussu leges decem tabularum, 3, 34. et aliae leges, 3, 35. 4, 24.
 Populus quod postremum jussit, id jus ratumque est, 7, 17. 9, 33.
 — judicat de perduellione, 1, 26. 2, 41. comitiis centuriatis, 43, 18. *vid. et* 26, 3.
 Populo fasces summittit consul, 2, 7.
 ad Populum adversus magistratus provocatio, 2, 8. *vid.* Provocatio.
 Populi Romani modestia, 4, 6. *vid.* Romani.
 Porcia basilica, a M. Porcio Catone acta, 39, 44.
 Porcia lex, 10, 9.
 L. Porcius Licinus, legatus, in oppugnatione Capuae pro vallo acriter pugnatur, 26, 6. aedilis plebis, 27, 6. praetor, 35. sortitur Galliam, 36. literae ejus augent tumultum, 39. in proelio adversus Asdrubalem mediam aciem tuetur, 48.
 L. Porcius Licinus creatur praetor, 34, 54. sortitur Sardiniam, 55. creatur consul, 39, 32.
 L. Porcius L. F. Licinus, duumvir, dedicat aedem Veneris Erycinæ ad portam Collinam, 40, 34.
 L. Porcius Licinus praeficitur deductioni navium Brundisium, 42, 27.
 M. Porcius Cato, quaestor P. Scipionis, 29, 25.
 aedilis plebis, 32, 7. creatur praetor, *ibid.* obtinet Sardiniam, 8. et 27. est asperior in coercendo fenore, *ibid.* creatur consul, 33, 42. sortitur Hispaniam provinciam, 43.
 ejus contra luxum muliebrem pro lege Oppia oratio, 34, 2. proficiscitur in Hispaniam, 8. ejus de bello dictum, 9. urit hostium agros, *ibid.* ad ejus genus provolvuntur legati Bilistagis, Ilargetum reguli, auxilium ab eo petentes, 11. ejus consilia, 12. strategema, 13. oratio ad milites, *ibid.* Hispanos ad pugnam elicit, 14. quos fugat, et castra eorum oppugnat et capit, *ibid.* et 15. ei se dedunt Hispani, 16. exarmat omnes cis Iberum Hispanos, et urbem muros una die diruit, 17. Segesticam, opulentam civitatem, capit, *ibid.* ejus vigilantia et parsimonia, 18. proficiscitur in Turdetaniam, 19. sollicitat Celtiberos, frustra, *ibid.* regreditur cum septem cohortibus ad Iberum, *ibid.* ad eum deficient Sedetani, Ausetani, et Suesetani, 20. oppugnat Lacetanorum oppidum, quod capit, *ibid.* triumphat, 46.
 aediculam Victoriae Virginis dedicat, 35, 9.

legatus consularis, 36, 17. ad Thermopylas jugum inessum ab Aetolis occupat, 18. nuncius victoriae Romam mittitur, 21.
 M. Porcius Cato, est Scipionis Africani inimicus, 38, 54. de pecunia regis Antiochi orationem habet, *ibid.* censuram petit, 39, 40. M. Porcii Catonis laus, *ibid.* creatur censor, 41. ejus censura acta, 42, 43. et 44. patronus nominatur ab Hispania, 43, 2. plurimum adjuvat causam Rhodiorum, 45, 25.
 P. Porcius Laeca, tribunus plebis, 32, 7. triumvir epulo, 33, 42. praetor, *ibid.* sortitur Pisam, 43.
 Porcus in foederibus sancientiis saxo silice percussus, 1, 24. *vid. et* 9, 5.
 Porcus biceps natus. *vid.* Prodigia.
 Poris, Eneatum princeps, 40, 4. ejus triste fatum, *ibid.*
 Lar, sive Lartex, Porsena, rex Clusinarum, 2, 9. ad eum perfugiant Tarquinii, *ibid.* bellum inferit populo Romano, *ibid.* obsidet urbem Romanam. 11. Porsenam cogitat occidere C. Mucius, et scribam pro rege obtruncat, 12. mittit legatos Romanos, qui de pace agant, 13. obseides accipit a Romanis, *ibid.* Porsena filium Aruntem Aricianum oppugnatum mittit, 14. mittit legatos Romanos de reducendo in regnum Tarquinio, 15. fit amicus populi Romani, *ibid.* reddit obseides, *ibid.* agrum Veientem restituit, *ibid.*
 Porsenae regis bona vendendi mos unde ductus, 2, 14.
 Porta Capena, 1, 26. 3, 22. 10, 23. 25, 40. 26, 10. 33, 36. extra portam Capenam convenire jubentur armati juniores, 7, 23. consules edicunt, quoties in senatum vocassent, uti senatores ad portam Capenam convenirent, 23, 32. ad portam Capenam aedem Virtutis dedicat M. Marcellus, 29, 11.
 — Carmentalis, 2, 49. 24, 47. 25, 7. 27, 37.
 — Caesimontana, 35, 9.
 — Collina, 2, 11. et 51. 3, 51. 4, 22. 6, 28. 7, 11. 26, 10. 30, 38. 41, 13. ad portam Collinam Vestales, quae stupri compertae fuerant, defossae, 8, 16. 32, 57.
 — Esquilina, 2, 11. 3, 66. et 68. 6, 22. 26, 10. 33, 26. 41, 13.
 — Flumentana, 35, 9. et 21.
 — Fontinalis, 35, 10.
 — Navia, 2, 11.
 — Nomentana, 6, 20.
 — Trigemina, 4, 16. 35, 10. et 41. 40, 51. 41, 32.

- Porta Jovis, Capua, 26, 14.**
Porta quatuor castrorum, 40, 27.
 nempe, extraordinaria porta, eadem-
 que praetoria, *ibid.*
 — decumana, eadem quaestoria, 3, 8.
 10, 32. 34, 47. 40, 27.
 — principalis dextra, principalis si-
 nistra, 40, 27.
Porticus, circa forum a Tarquinio,
 Prisco rege facta, 1, 35.
Porticus duae ex pecuariorum damna-
 torum pecunia factae, 35, 10. alia
 porticus extra portam Trigeminam
 inter lignarioe facta, 35, 41. *vid. et*
 40, 51.
Porticus post navalia, *ibid.*
Porticus ad fanum Herenlis, *ibid.*
Porticus ab ade Saturni in Capito-
 lium ad senaculum, 41, 32.
Porticus Emilia refecta, 41, 32.
Porticus in Aventinum silice strata,
ibid.
Porticus Megalopoli, quam Lacedae-
 monii diruerant, refecta, 38, 34.
Portoria plebs liberata Romae, 2, 2.
Portoria instituta, 40, 51.
Portoria venalium Capua Puteolisque,
 et portorium Castrorum fructuum
 locant censores, 32, 7.
Portus Acarnanum, 28, 7.
 — Achaeorum, 37, 9.
 — Actium, 44, 1.
 — Aulis, 45, 27.
 — Carthaginis nova, 36, 42.
 — Carteis, 38, 30.
 — Chiorum, 36, 43.
 — Corycus, *ibid.*
 — Cosanus, 30, 39.
 — Cyssus, 36, 43.
 — Demetrium, 45, 6.
 — Gaureleos, 31, 45.
 — Gerastus, *ibid.*
 — Gerasticus, 37, 27.
 — Lauretanus, 30, 39.
 — Lechaenum, 32, 23.
 — Loryna, 37, 17. 45, 10.
 — Lanza, 34, 8. 39, 21.
 — Megiste, 37, 22.
 — Phana, 36, 43.
 — Phoenicus, 36, 45. 37, 16.
 — Pygela, 37, 11.
 — Pyrenari, 34, 8.
 — Ruscino, 30, 10.
 — Trogiliorum, 35, 23.
Posideum, promontorium Pallenes, 44,
 11.
Postumia, virgo Vestalis, ob cultum
 amoeniorem suspecta, de incestu
 causam dicit, 4, 44.
Postumiana imperia, 4, 39.
A. Postumius, dictator, contra Latinos
 missus, prospere ad lacum Regil-
- ium pugnat, 2, 19. et 20. adem Cas-
 tori vovet, *ibid.* triumphat, *ibid.*
 consul creatur, 21.
A. Postumius tribunus militum, 40, 41.
A. Postumius Albinus, consul, 3, 4. le-
 gatus ad Aequos, a Graccho Clodio,
 eorum duce, injuriosius tractatur,
 25.
A. Postumius Albinus, consul, 23, 13.
A. Postumius Albinus, aedilis curulis,
 ludos facit, 39, 7. creatur praetor,
 23. consul, 40, 35. ejus res gestae in
 Liguribus, 41. censor creatur, 41,
 32. lustrum condit, 42, 10. in locum
 L. Corneli Lentuli sufficitur decem-
 vir sacrorum, *ibid.* legatus in Cre-
 tam, 35. in Macedoniam, 45, 17.
A. Postumius Albinus, praetor a
 Paulo, ad Persea, 45, 4. in exercitu
 Aemilii Paulli custodit regem Per-
 sen, 28.
A. Postumius Regillensis, tribunus
 militum consulari potestate, oppri-
 mit graves praeda Tarquinienses, 5,
 16. iterum tribunus militum, 6, 32.
A. Postumius Tubertus, magister equi-
 tum dictus, 4, 22. dictator, 26. in-
 signi pugna Aequos Volcosque vin-
 cit, 26—29. quidam ab eo altum
 victorem securi percussus esse tra-
 didere, 29.
C. Postumius, tribunus militum, 45, 6.
L. Postumius Albinus, tribunus mili-
 tum consulari potestate, 6, 1.
L. Postumius Albinus, praetor, 22, 35.
 tertium consul absens creatur, 23, 24.
 una cum exercitu caditur a Gallis,
ibid.
L. Postumius Albinus creatur praetor,
 40, 35. sortitur Hispaniam ulterio-
 rem, *ibid.* ei prorogatur imperium,
 44. ejus res gesta, 47. et 50. Vae-
 cos et Lusitanos subigit, 41, 3.
 triumphat de Lusitanis, 11. creatur
 consul, 33. Praenestinis cur infensus,
 42, 1. ante eum nemo unquam sociis
 in ulla re oneri aut summi fuit, *ibid.*
 legatus ad Carthaginenses et Mas-
 niasam, 35. petit censuram, 43, 16.
 legatus consularis sub Aemilio Paul-
 lo, 44, 41. mittitur ad diripiendam
 urbem Eniorum, 45, 27.
L. Postumius Albinus inauguratur fla-
 men Martialis, 45, 15.
L. Postumius Megellus, consul, 9, 44.
 vincit Samnites, et de iis triumphat,
ibid. proprator, 10, 26. secundum
 consul, 32. adem Victoria, quam
 aedilis curulis ex multatitia pecunia
 faciendam curaverat, dedicat, 33.
 Samnitium aliquot urbes capit, 34.
 in Etruriam traducit exercitum, et

- ibi roma gavit, 37. triumphat, sociata adversante, et sine plebis jussu, *ibid.* accusatur a M. Cantic tribuno plebis, 46.
- L. Postumius Regillensis, tribunus militum consulari potestate, 6, 22.
- L. Postumius Tappanus creatur prætor, 39, 23. pastores, in Apulia vias pascuæ infestas habentes, condemnat, 29. et reliquias Bacchanalium questionis exsequitur, 41.
- L. Postumius Tympanus, quæstor, occiditur a Boiis, 64, 47.
- M. Postumius Pyrgensis, publicanus, 25, 3. ejus avaritia et frons, *ibid.* aconatur apud populum, *ibid.* creat tumultum, *ibid.* rei capitalis dies ei dicitur, 4. abijt in exilium, *ibid.*
- M. Postumius, tribunus militum consulari potestate, 4, 31. decem millibus æris gravis damnatur, 41.
- M. Postumius Albinus, tribunus militum consulari potestate, (*sive potius censor*) 5, 1.
- M. Postumius Regillensis, tribunus militum consulari potestate, 4, 49. homo pravus mentis, *ibid.* in eum invehitur Sextius, tribunus plebis, *ibid.* ab exercitu suo lapidibus obruitur, 50.
- P. Postumius consul creatur, 2, 16. triumphat de Sabinis, *ibid.*
- P. Postumius, legatus, 42, 45.
- Sp. Postumius, consul, 3, 2. legatus mittitur Athenas legum causa, 31. decemvir creatur, 33. legatus, præest mediæ aciei, 70.
- Sp. Postumius Albus, tribunus militum consulari potestate, 4, 25. legatus, 27.
- Sp. Postumius, tribunus militum consulari potestate, 5, 26. ab Æquis primo pulsus, mox eodem vincit, 28.
- Sp. Postumius consul creatur, 8, 16. cæsar, 17. magister equitum, 23. iterum creatur consul, 9, 1. sub jugum mittitur, 6. ejus oratio et magnanima sententia, 8. per faciales Samnitibus deditus, non accipitur, 10.
- Sp. Postumius Albinus creatur prætor, 37, 47. sortitur jurisdictionem urbanam, et inter peregrinos, 50. consul, 39, 6. ei Æbutius aperit flagitia, quæ in Bacchanalibus patrarentur, 11. rem ad senatum deferit, 14. ejus oratio super ea re ad populum, 15. et 16. angur moritur, 40, 42.
- Sp. Postumius Albinus creatur prætor, et sortitur Siciliam, 39, 45. consul, 41, 26.
- Sp. Postumius Regillensis censor creatur, 6, 27.
- Potentia, in Fiesco agro, colonia, 39, 44.
- Pothinus, auctor Pompeii trucidandi, Epit. 110.
- Potidania, urbs Ætolorum, 28, 5.
- Potitii, ab Evandro edocti, ministri sacerorum Herculis per multas ætates fuisse, 1, 7. servos publicos sollempnia horum sacerorum, auctore Ap. Claudio censore, edocent, 9, 29. duodecim eorum familia intra annum exstinctæ, *ibid.*
- Potitus, *vid.* Valerius.
- Præco ad tribunum Celerum Brutum populum advocat, 1, 59. Præco Patres in curiam ad decemvros vocat, 3, 33. in concilio Achæorum, per Præconem, suadendi, si quis vellet, potestas sit a magistratibus, 32, 20. in Isthmiorum ludicio Præco Græciæ libertatem promulgat, 38, 32.
- Præcones per vicos dimissi ad concionem advocandam, 4, 32.
- Præda in campo Martio exposita, ut eam quisque cognita abduceret, 3, 10. — de Æquis capta, propter ærii inopiam venditur, 3, 31. — ad quæstores redacta, 5, 26, 26, 47. — militi concessa, 6, 13, 7, 16, 24, 27. et 37, 8, 36, 9, 23. et 31, 10, 45, 23, 15. et 37, 24, 16. et 40, 27, 1, 30, 7, 31, 27, 41, 15, 45, 34. militi data, excepto auro et argento, 9, 37. exceptis liberis corporibus, 10, 31. ad Prædam Veientanam populus ex urbe in castra missus, 5, 30. — iniquissima sorte fit eorum, qui pugna non interfuerunt, 38, 23. — Macedonica Rotam devecta, 46, 38.
- Præda Veientana decima Apollini data, 5, 23. quomodo soluta, 25. — aviditate amissa occasio rei bene gerendæ, 21, 48.
- Prædam vendere cogitur miles, 10, 17. et 20. vendit quæstor, et pecuniam dividit inter milites, 35, 1.
- Præda partienda, et stipendio cum fide exsolvendo, milites sibi maxime conciliat Annibal, 21, 5.
- ex Præda militibus data præmia, 10, 30. et passim in triumphis.
- Prædiorum rusticorum locationes apud Macedonas sublata, 45, 18.
- Prædii prædibusque populo cavendum, si ex ærario pecunia mutua detur, 22, 60.
- Prædones terrestres et maritimi, 7, 25.
- Præfectus annonæ L. Minucius, 4, 12.

- Præfecti Capuam primum creati**, 9, 20. *vid. et* 26, 16.
- Præfecti sociorum in exercitu**, 8, 26. 22, 7. 24, 47.
- Prælia Gallorum prima plura, quam virorum, postrema minus, quam feminarum, sunt.** *vid. Gaffi.*
- Præstium.** In ipso discrimine Prælii templi Diis votendi mos, 10, 42. *vid. et* Fagna.
- Præmia militum.** *vid. Miles.*
- Præneste**, 6, 29. 7, 12: 22, 9. 43, 2. Præneste decedidit ab Latinis ad Romanos, 2, 19. recipitur per deditiōnem a T. Quintio, 6, 29.
- Prænestini dediderunt**, 6, 21. His bellum indictum, 22, et inlatum, 27. vastant agrum Romænum, sed vincuntur, 22, et 29. Prænestinorum octo oppida capta, *ibid.* Præneste devectum Jovis Imperatoris signum in Capitolium latum, *ibid.* Prænestini rebelant, 30. timentur Pedanos, 8, 12. muletantur agro, 14. Prænestini quingenti cum Fersina cohorte post Cannensem pugnam defendunt Cassinum adversus Annibalem, 23, 17 — 19. pacti pretium, quo redimerentur, se tradunt, 19. his senatus Romanus duplex stipendium et quinquaginti militum vocationem decernit, 23, 20.
- Prænestinis infensus L. Postumius Albinus**, consul, 42, 1.
- Prænestini montes**, 3, 8.
- Prærogativa centuriæ**, 5, 18. *vid. et* 10, 22. 24, 7. et 9, 26, 22.
- Præsidio decedere**; apud Romanos capitale, 24, 37.
- Præsulator ingratus Jovi**, 2, 36.
- Prætexta toga**, 1, 8. *vid. Toga.*
- Prætextati consules, prætor, ædiles curules**, 7, 1.
- Prætextati**, id est, qui nondum togam virilem summissent, assumti ad militiam, 22, 67.
- Prætor olim idem, qui consul**, 3, 56. prætor maximus, 7, 8.
- Prætor, qui jus in urbe diceret, ex Patribus, creatus**, 6, 42. 7, 1.
- collega consilibus atque iisdem auspiciis creatus, 3, 55. 7, 1. 8, 32.
- plebeius primus, 8, 15.
- sex, 38, 27.
- rursus quatuor, sed semel, 40, 44.
- Prætor urbanus senatum vocat**, 22, 55. a senatu jubetur senatores ex tota Italia Romam edicto vocare, 43, 18.
- fert legem ad populum, 27, 23.
- facit ludos Apollinares, 23, 32. 27, 23.
- Prætorum, quorum jurisdictio est, tribunalia**, 23, 32. 27, 50.
- Prætores, etiam quibus jurisdictio venerat, jussu rem militarem administrare**, 23, 32.
- Prætor Arpinas**, 24, 47.
- Prætores Argis, primo comitiorum die, Jupiter, Apollo, et Hercules, omnis causæ, pronunciari soliti**, 32, 25.
- Prætorium**, 7, 12. 23, 26.
- Prætoris consilium**, 9, 2. 10, 32.
- Prætoria tria circa Capuam erecta**, 22, 22.
- Prætoris comitia**, *vid. Comititia.*
- Prætoris navis D. Quintii, capta a Tarentinis**, 26, 39.
- Prætorianus ager**, 22, 9. 27, 43.
- Prætoris, continentis Atticæ locus**, 31, 45.
- Prætor Flaminia**, 3, 54. et 63.
- Quintia, 3, 26.
- Væci, 3, 19.
- Prætor mulier princeps auctoritate et opibus Delphorum**, 42, 15. et 17.
- Prætorius campus**, 22, 41.
- Prætor, 22, 13.**
- Prætorigenia Fortuna**, 29, 36. 54, 53. *vid. et* Fortuna.
- Prætorii centurio**, 2, 27. 7, 41. 26, 19.
- Prætor senatus antiquitus in legebat, qui primus censor ex his, qui viverent, esset**, 27, 11. is mos immutatus, *ibid.*
- Prætor primus centurio**, 22, 14.
- Prætor tertius legionis**, *ibid.*
- Prætoris primi signum**, 26, 6.
- Prætoris Prætoris prioris centuriæ**, 42, 34.
- Prætor, miles**, 7, 22. 8, 3.
- Prætorum Romanorum virtus**, 26, 22.
- Prætoris, locus in castris**, 7, 12. 22, 26.
- Prætor Latini**, 1, 3. *vid. Latini.*
- Prætor, vid. Nemicus, Terquinius.**
- Prætor, navis genus**, 38, 26. 44, 26.
- Prætor vastant agrum Romanum**, 7, 15. in eorum agrum exercitum inducit C. Marcius, consul, eosque vincit, 17. capta eorum urbe, *ibid.* de his triumphus actus, *ibid.* depopulantur colonias Romanas, Norbam et Setiam, 42. nuntii eorum defectionis veniunt Romam, 8, 1. vincuntur, *ibid.* oppidum eorum captum, et agri partes dum ademptæ *ibid.* bellum adversus Romanos instaurant, 19. vincuntur, *ibid.* eorumque senatores trans Tiberim habitare jussi, 20. eorum legati ferox responsum, 21. his datur civitas, *ibid.*
- Prætor obsidetur, et capitur**, 8, 20.
- Prætor, rex Albæ, procreat Numitorem et Amulium**, 1, 3.

- Proconensis prima apud Livium mentio**, 3, 4.
- Pro consule rem gerere jubetur, postquam consulatu abisset. Q. Publius Philo**, 8, 23. **primus**, 26. **itidemque Q. Fabius, P. Decius**, 10, 16.
- Proconsulibus, si ingrederentur urbem, minuebatur imperium**, 26, 9.
- Pro consule mittitur in Hispaniam P. Scipio privatus**, 26, 18. *vid. et* 28, 38.
- Proculus, vid. Geganus, Julius, Virginianus. Prodictator Q. Fabius Maximus creatur**, 22, 8. *vid. et* 31.
- Prodigia. Aedes Vulcani de caelo tacta**, 24, 10. **Jovis Aricem**, 24, 44. *vid. et* 27, 37. 32, 1. *et* 9. 36, 37. 40, 45. **dum aedes in Capitolio**, 25, 7. **Fortuna et Martia**, 27, 23. **Junonis Reginae**, 37. **Matris Matutae**, 28, 11. **Cereris, Salutis, et Quirini, ibid. Apollinis et Sanci**, 32, 1. **Vulcani Summanique**, 29. **Opis in Capitolio**, 39, 22. **Apollinis Caictae**, 40, 2. **Veneris sine ullo vestigio cremata**, 41, 2. **Deorum Penatium in Velia**, 45, 16. **Spei in foro olitorio**, 21, 62.
- **Agnus cum ubere lactenti natus**, 27, 4. **mas idemque femina natus**, 28, 11. **cum scillo capite**, 31, 12. **biceps cum quinque pedibus**, 32, 29.
 - **Anguis ex columna lignea elapsus**, 1, 66. **jubatus, aureis maculis sparsus, apparet**, 41, 26. 43, 15. **Angues duo, perpetrato sacrificio, ex occulto ad exta allapsi, jecur edunt, conspectus repente ex oculis abeunt**, 25, 16. **in mari Tarracinae mira magnitudinis lascivientium piscium modo exsultant**, 27, 4. **duo prolapsi foribus in sedem Jovis**, 28, 11.
 - **Apollo Cumis in arce triduum ac tres noctes lacrimavit**, 43, 16.
 - **Apum examen Romae in foro visum**, 24, 10. **Casini in foro praesedit**, 27, 23. **et in arbore imminente praetorio**, 21, 46.
 - **Aqua Albana fluxit cruenta**, 27, 11. **et Aquam Cereset sanguine mista**, 22, 1. **Aquam multo cruore e fonte calida manarunt**, 22, 36.
 - **Ara in caelo, speciesque hominum circa eam cum candida veste visae**, 24, 10.
 - **Ara Neptuni in circo Flaminio multo sudore manavit**, 28, 11.
 - **Arbor de caelo tacta**, 27, 11.
 - **Arcus tenui linea solem amplexus**, 30, 2. *vid. et* 41, 26.
 - **Asinus triceps natus Calatiae**, 42, 20.
 - **Atrium publicum in Capitolio de caelo tactum**, 24, 10.
- Prodigia. Aves ad compitum Anagninum in loco Dianae nidos in arboribus reliquant**, 27, 4.
- **Bos femina locuta**, 3, 10. *vid. et* 24, 10. 27, 11. 28, 11. 35, 21. 41, 17. *et* 26. 43, 15.
 - **Bos peperit equuleum**, 23, 31.
 - **Bos in foro Boario in tertiam conignationem sua sponte escendit, atque territus habitatorum tumultu sese dejecit**, 21, 26.
 - **Boves domiti duo in Carinis per scalas perveniunt ad tegulas aedificii**, 26, 37.
 - **Cere sortes extenuant**, 21, 62.
 - **Capillus enatus in aede Herculis**, 32, 1.
 - **Capra sex haedae uno festu edidit**, 35, 21.
 - **Caprae lanatae factae**, 22, 1.
 - **Caput humanum integra facie apertis fundamenta templi apparuit**, 1, 55.
 - **Carne pluit**, 3, 10.
 - **Classis magnae species in caelo visae**, 42, 2.
 - **Caelum visum ardere**, 3, 5. *et* 10. 31, 12. 32, 9. 43, 16. **finidi velut magno hiatus visum, quaque patuit, ingens lumen effulsit**, 22, 1.
 - **Columna rostrata in Capitolio tota ad imum fulmine discussa**, 42, 30.
 - **Corvus ante Papirium, consularem, occidit**, 10, 40. **in sedem Junonis devolvit, et in ipso pulvinario conседit**, 21, 62.
 - **Corvi nidum faciunt in sede Hospitis Junonis**, 24, 10. **aerum in Capitolio non tantum lacerasse rostris crediti, sed etiam edisse**, 30, 2.
 - **Creta pluit**, 24, 10.
 - **Culmen aedis Jovis fulmine ictum, ac prope omni tecto nudatum**, 27, 4.
 - **Equuleus cum quinque pedibus natus**, 30, 2. 31, 12.
 - **Fastigia templorum a culminibus abrepta**, 40, 2.
 - **Fax ab ortu Solis ad occidentem porrigi visa**, 29, 14. *vid. et* 30, 2. 41, 20. *et* 26. 43, 15. 45, 16.
 - **Flumen Amiterni cruentum fluxit**, 24, 44.
 - **Fons in vico Istrico sub terra tanta vi aquarum fluxit, ut series dolique velut impetu torrentis tulerit**, 24, 10.
 - **Fons Herculis cruentis sparsus manavit maculis**, 22, 1.
 - **Forum Aricem de caelo tactum**, 30, 38. **in foro Capuae multa aedificia de caelo tacta**, 41, 13.

Prodigia. Gallina in marem, Gallus in feminam sese vertit, 29, 1.
 — Hasta Martis sua sponte promota, 24, 10. *vid. et* 21, 62. 40, 19.
 — Hastarum spicula arserunt, 33, 26. 43, 15.
 — Homines aliquot de coelo tacti, exanimatique, 22, 36.
 — Ignis in sede Vestæ extinctus, 28, 11. 41, 2.
 — Ignes sparsi in coelo, 30, 2. coelestes, multifariam orti, adurunt complurium vestimenta, 9, 22.
 — Imber lapideus, 30, 38. 43, 18.
 — Infans in utero matris clamat, Io triumphæ, 24, 10.
 — Infans ambiguo inter marem et feminam sexu natus, 27, 11. *et* 37. 31, 12.
 — Infans ingenuus semestris in foro Olitorio triumphum clamat, 21, 62.
 — Julius Sequæstris fulmine ipse et equus exanimati sunt, 33, 26.
 — Lac fluxit, 34, 45.
 — Lacte pluit, 27, 11.
 — Lacus Albanus, sine ullis coelestibus aquis causasse qua alia, in altitudinem insolitam crevit, 5, 15.
 — Lacus sanguine manavit, 27, 23.
 — Lana pulla e terra enata, 42, 2.
 — Lapis in agro Crustumino in lacum Martis de coelo decidit, 41, 13.
 — Lapidibus pluit, 1, 31. 7, 28. 21, 62. Lapidēs frequentes grandinis instar decidunt, 22, 36. 23, 31. 25, 7. 26, 23. 27, 37. 29, 10. *et* 14. 30, 38. 34, 45. 35, 9. 36, 37. 38, 36. 39, 22. 42, 2. 44, 18.
 — Laurea in puppi navis longè enata, 32, 1.
 — Legionēs armatæ in Janiculo visæ, 24, 10.
 — Locustarum vis ingens, ita ut, unde advenissent, parum constaret, omnem agrum circa Capnam complevit, 30, 2. *vid. et* 42, 2. *et* 10.
 — Lucus Mariæ de coelo tactus, 27, 37.
 — Lunæ dux interdiu ortus, 22, 1.
 — Lupus fugit ad Romanos, in acie stantes, 10, 27. Capuæ portam nocte ingressus, tanat vigilem, 27, 37. Esquilina porta ingressus frequentissima parte urbis, per portam Capenam prope intactus evasit, 33, 26. *vid. et* 21, 46. 41, 13. vigili gladium e vagina aufert, 21, 62.
 — Lupi visi in Capitolio, 3, 29. Formiis duo lupi, oppidum ingressi obvios laniant, 32, 29.
 — Lux orta nocte, 28, 11. 29, 14. 32, 29.
 — Mare arsit, 23, 31.
 — Milites fulmine icti, 10, 31. 22, 1.

Prodigia. Militibus aliquot spicula arserunt, 22, 1.
 — Mula peperit, 37, 8.
 — Mulus tripes natus, 40, 2. *et* 45.
 — Mures in sede Jovis roserunt aurum, 27, 23. *vid. et* 30, 2.
 — Murus ac portæ de coelo tactæ, 24, 44. 26, 23. 27, 11. *et* 23. 29, 14. 30, 38. 35, 21. 37, 8. 45, 16.
 — Murus turresque fulminibus decussæ, 25, 7. 32, 9. *et* 29.
 — Naves duæ, fulmine ictæ, combagrarunt, 36, 37. 41, 13.
 — Navium longarum species in flumine Tarracina, quæ nullæ erant, visæ, 24, 44.
 — Navium species de coelo affulsit, 21, 62.
 — Nox interdiu visæ intendi, 7, 28.
 — Nux de coelo tacta, 24, 10.
 — Palma viridis arsit, *ibid.* in sede Primigeniæ Fortunæ in area enata, 43, 15.
 — Parmæ in coelo visæ, 22, 1.
 — Pestilentia tanta, ut Libitina non sufficeret, 40, 19.
 — Pisces emergerunt, qua induceretur aratrum, sub existentibus glebis, 42, 2.
 — Porcus cum ore humano genitus, 27, 4.
 — Porcus biceps natus, 28, 11. cum humano capite, 32, 9.
 — Porta de coelo tacta, 29, 14. 32, 1. 35, 9. 45, 16.
 — Puer cum elephanti capite natus, 27, 11. non manus, non pedes habens, 34, 45. unimanus, 35, 21. trunci corporis, 41, 13. biceps et puella cum dentibus, 41, 26.
 — Pueri ingenui sine oculis et naso nati, 34, 45.
 — Pulli gallinæ cum ternis pedibus, 32, 1.
 — Sanguinis rivi per diem totum fluxere in foro Sudertano, 26, 23. in porta Mintarnis, 27, 37. Sanguinis guttæ in Foro et Comitio et Capitolio visæ, 34, 45. Sanguis e foco manat, 45, 16.
 — Sanguine pluit Calibus, et Romæ in foro Boario, 24, 10. per biduum in area Vulcani, 39, 46. *et* in area Concordiæ, 39, 56. *vid. et* 40, 19. 43, 16.
 — Saxum ingens Reate volitare visum, 25, 7.
 — Scipio circumeunti vigilias equitū in manu arsit, 22, 1.
 — Senta sanguinem sudarunt, *ibid.*
 — Seminas, 39, 22.
 — Signum Jovis in monte Albano de coelo tactum, 27, 11.
 — Signa in Sabinis multo cruore manarunt, 22, 36. Lanuvii ad Junonis

- Sospitum cruore manserunt, 23, 31. in agro Capenate, ad lacum Feroniam, quatuor signa sanguine multo diem ac noctem sudarunt, 27, 4. Signa in Capitolio constrata, 40, 45.
- Prodigia. Simulacrum Junonis Sospitum Lanuvii lacrimavit, 40, 19.
- Sol rubere visus solito magis, similisque sanguineo, 25, 7. per totum diem Priverni sereno ruber fuit, 31, 12.
 - Solis orbis minus visus Cumis, 30, 38. *vid. etiam* 22, 1.
 - Soles duo visi, 29, 11. 29, 14.
 - Soles tres simul effulserunt, 41, 26.
 - Sortes sua sponte extenuatae, unaque excidit ita scripta: *Mavors totum concutit*, 22, 1.
 - Species viri majoris, quam pro humano habitu, augustiorisque, visa in quiete utrique consuli, 8, 6. Species hominum circa aram in caelo, eum candida veste, 24, 10.
 - Spicae metentibus cruentae in corbem cecidere, 22, 1. metentibus cruentae visae, 28, 11.
 - Stagnum Mantuae, effusum Mintio anni, cruentum visum, 24, 10.
 - Strepitus cum horrendo fragore Lanuvii in aede Junonis Sospitum editus, 29, 14. 31, 12.
 - Tabernae Frusinone de caelo tactae, 30, 38. et Minturnis, 36, 37.
 - Taurus cum quinque vaccis uno fulminis ictu exanimati, 42, 20.
 - Tempestas atrox signa aenea in Capitolio dejecit, 40, 2. forem ex aede Lunae, quae in Aventino est, raptam tulit, et in posticis parietibus Cereris templi adfixit, *ibid.* signa in Chroo maximo cum columnis, quibus superstabant, evertit, *ibid. vid.* et 45.
 - Templum Junonis Laciniae de caelo tactum, 37, 3.
 - Tenebrae luce obortae, 38, 36.
 - Terra ingenti motu concussa, 3, 10. multifariam pluit, 10, 31. *vid. et* 35, 21. 37, 3. 42, 20. 45, 16. Anagninae ante portam icta, diem ac noctem sine ullo ignis alimento arsit, 27, 4. Arpini campestri agro in ingentem sinum consedit, 30, 2. ingentibus cavernis in Veliterno agro consedit, arboresque in profundum haustae, 30, 38. *vid. et* 32, 9.
 - Terrae motus prodigiosus, 15, 10. Terrae motibus crebris tecta in agris ruunt, 4, 21.
 - Tiberis inundatio, 30, 38. loca plana urbis inundavit, 35, 9.
 - Vacca aenea Syracusis ab agresti tauro tacta, acumine dispersa, 41, 17.
- Prodigia. Vespertinus ingens exanimatus in forum advolavit, et in Martis aede consedit, 38, 9.
- Via publica Lanuvii de caelo tacta, 32, 9.
 - Victoria in aede Concordiae, quam in culmine erat, fulmine icta, 26, 23.
 - Vir factus ex muliere, 24, 10.
 - Vitulus, jam ictus, e manibus sacrificantium sese proripuit, multosque circumstantes orare respexit, 21, 63.
 - Vorago in foro, 7, 6.
 - Vox ingens audita ex Albani montis laco, 1, 31. caelestis ex Albano monte missa, *ibid.* ex Arcia silva silentio noctis edita, et credita Silvani, 2, 7. divinitus emissae de adventu Gallorum, 5, 32. audita e templo Martis Deae, 6, 38.
 - Vulcani caput arsit, 34, 45.
 - Vulturius Priverni frequenti foro in tabernam devolat, 27, 11. Cave volavit in aedem Jovis, 27, 23.
- Prodigium a Matronis procuratum, 27, 37.
- Prodigia quo ritu procurata, 24, 10. et *passim, ubi prodigiorum mentio.*
- vix expiata, 27, 23. 41, 19.
- ad Prodigia efficienda a mentibus divinis, ara Jovi Elicio a Numa dicata, 1, 20.
- Prodigiorum procuratio pertinet ad pontificem, 1, 20.
- religio retinet consulem, 23, 36.
- Prodigia (quod evenire solet motis semel in religionem animis) multa nuntiata, et temere credita, 21, 62. *vid. et* 24, 10. ludibria oculorum auriumque credita pro veris, 24, 44. in Prodiis nuntiandis prava religio etiam minimis inserit Deos, 27, 23. Prodigia nulla admodum nuntiabantur in publicum Livii aeo, 43, 15.
- Proditionis supra septuaginta Nolani damnati securi percutiuntur, 23, 17.
- Proditores libertatis dant poenas, 2, 5.
- Praelia, *vid.* Praelia.
- Proërna, oppidum, 36, 14.
- Proletarii rogantur sacramento, 12, 22.
- Promontorium Anemurium, 33, 20.
- Apollinis, 30, 24.
 - Brundisii, 10, 2.
 - Calabriae, 42, 48.
 - Calycadnus, 38, 38.
 - Canastrum, 44, 11.
 - Chelidonium, 33, 41.
 - Corycum, 37, 12. et 29.
 - Junonis Acreae, 32, 23.
 - Lector, 37, 37.
 - Leucate, 26, 26.

Proemontorium Lilybaeum, 27, 5.

— Malum, 34, 32.

— Mercurii, 29, 27.

— Minervae, 40, 18.

— Miseni, 24, 13.

— Myconneus, 27, 27. et 29.

— Nephelia, 33, 20.

— Pachyni, 24, 36.

— Phanae, 44, 28.

— Posideum, 44, 11.

— Pulchri, 29, 27.

— Pyrenae, 26, 19.

— Sarpedon, 38, 38.

— Sanium, Attiae terrae, 32, 17.

— Toronae, 31, 15.

— Zelasium, 31, 46.

Proecina ad eadem Apollinis, 40, 51.

Proecipina, 24, 29.

Proecipina pecuniam referant fluctus in vicina fano litora, 29, 18. thesauri spoliatur a Q. Plernio, praefecto Locria, 29, 7. super ea re Locrensi querele, 18. pecunia ex his thesauris nocte clam sublata, 31, 12. sacrilegium a Q. Minucio pervestigatum, pecuniasque ex bonis noxiorum in thesauros reposita, 18.

Provinciae sortiebantur inter se consules, 19, 24. et tota passim historia. praetores, 22, 35, et alibi passim.

Provincia extra ordinem data, 10, 24. 28, 33, 37, 4.

Provinciae aut sortiri, aut comparare inter se consules jussi, 37, 1.

Provincia prorogata, 8, 23. et 26. 10, 16, 22, 34, 23, 31. et saepe alias.

de Provincia decedere injussu senatus non licitum, 29, 19. vid. tamen 10, 18, et 27, 42.

Provocatio ad populum lege sancita, 2, 8, 3, 55. 10, 9.

Provocatio non est a dictatore, 2, 18. et 29. creantur decemviri sine provocatioque, 3, 32.

lex, ne quis ullum magistratum sine Provocatione crearet: qui creasset, eum jus fasque esset occidi, 3, 55. vid. tamen 4, 13.

Provocationi cedit dictator, 8, 33.

Provocatio non est longius ab urbe mille passuum, 3, 20.

Proxenus ab Orthobula uxore veneno tollitur, 41, 30.

Prusias, Bithyniae rex, in fines regni Attali transgreditur, 28, 7. a Philippo Macedoniarum rege adscribitur foederi cum Romanis inito, 29, 12. socius et amicus Philippi, 32, 34. ad eum de Cianorum libertate scribitur, 33, 30. eum ad bellum concitat Antiochus, 37, 25. revocatur a Romanis ad consilia pacis, *ibid.* adversus Eumenum bellum gerit, 39, 46. Anni-

balem recipit, 51. et Romanis pro-
dit, *ibid.* ejus legatio ad Romanos de
pace cum Persae concilianda, 44, 14.
cum filio Nicomede Roman venit,
45, 44. ejus humilitas, *ibid.* a filio
Nicomede occiditur, Epit. 50.

Prytaneum Cyzici, 41, 25.

Prytanis summus apud Rhodios magis-
tratus, 42, 45.

Psaltis quando primum additae epulis,
39, 6.

Pseudophilippus, *vid.* Epit. 49. 50. 53.

Pteleum, oppidum, 35, 43. diruitur a
fundamentis, 42, 67.

Ptolemaeus Philopator, Aegypti regi, ad
renovandam amicitiam dono missa
toga et tunica purpurea cum sella
eburnea, 27, 4. is mittit legatos ad
dirimendum bellum inter Philippum
et Aetolos, 30. *vid.* et 32, 33.

Ptolemaeus Epiphanes, rex Aegypti,
31, 2. ad eum legati Romani missi,
ibid. ejus ad Romanos legatio, 9.
Antiochi filiam ducit, 35, 18. legatos
Romam mittit, 36, 4. pollicetur, se
cum copiis suis in Aetoliam ventu-
rum, *ibid.* *vid.* et 37, 3.

Ptolemaeus major, sive Philometor, et
Ptolemaeus minor, sive Evergetes aut
Physcon, filii Ptolemaei Epiphanis,
44, 19. eorum discordia, *ibid.* et re-
conciliatio, 45, 11. Aegypti regnum,
brevis via adimendum ab Antiocho
Epiphane, servatur a Romanis lega-
tis, 12.

Ptolemaei status, 23, 10.

Ptolemaeus, Cyrenarum rex haerodem
populum Romanum relinquit, Epit.
70.

Publicanus ubi est, ibi aut jus publicum
vanum, aut libertas sociis nulla, 45,
12.

Publicanorum privata pecunia res pub-
lica administrata, 23, 48. et 49.

Publicanorum frans in ementiendis
naufragiis, 25, 3. turbant concilium
plebis, *ibid.* et 4.

C. Publicius Bibulus, tribunus plebis,
inimicus Marcello, 27, 20. accusat
Marcellum et omnem nobilitatem, 21.
L. Publicius Bibulus, tribunus militum
de legione secunda, 28, 53.

Publicius Clivus, *vid.* Clivus.

Publicius Malleolus, Epit. 68.

Publicola, *vid.* Valerius.

Publilia tribus addita, 7, 18.

Publilia, nobilis femina, virum suum
consularem necasse insinualata, cog-
natorum decreto necatur, Epit. 48.

C. Publilius ob res alienum paternum
nexus, 8, 28.

L. Publilius Volscus, tribunus militum
consulari potestate, 5, 12.

- Q. Publilius**, tribunus plebis, in seditione Manliana senatus probat consilia, 6, 19. Manlio diem dicit, 20.
- Q. Publilius**, quinquaginta mensarius, 7, 21.
- Q. Publilius Philo**, consul, 8, 12. Latinos rebellantes fundit, et castris exiit, *ibid.* dictator dictus, tres leges fert secundissimas plebi, *ibid.* primus prætor plebeius, 15. magister equitum dictus, 16. censor, 17. consul iterum, 22. bellum gerit adversus Palæopolitanos, *ibid.* et 23. *vid. et* 25. ei omnium primo prorogatum imperium, et datus post actum honorem triumphus, 26. consul tertium, 9, 7. vincit Samnites, 13. *vid. et* 14. et 15.
- T. Publilius** augur de plebe creatur, 10, 9.
- Vol. Publilius**, homo de plebe, negat se fieri debere militem, 2, 55. appellat tribunos, *ibid.* consules spoliari Publilium jubent, *ibid.* provocat ad populum, *ibid.* prævalens ipse, et adjuvantibus advocatis, repellit licitorem, *ibid.* comitiis creatur tribunus plebis, 56. rogationem fert ad populum, ut plebei magistratus tributis fiant comitiis, *ibid.* a plebe tribunus reficitur, *ibid.*
- Vol. Publilius**, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.
- Pudicitia** patricie sacellum in foro Boario, 10, 28.
- Pudicitia** plebeie ara, a Virginia, Auli filia, dedicatur, *ibid.*
- Puer** cum elephanti capite natus, *vid.* Prodigium.
- Pueri Romani** erudiri soliti olim Etruscis literis, ut ætate Livii Græcis, 9, 36.
- Pueri regii** apud Macedonas, 45, 6. transeunt ad Romanos, *ibid.*
- Pugna** Romanorum terrestres et navales, 1, 30. 4, 38. 7, 8. 26. et 27. 8, 1. et 38. 9, 13. 21. 22. 23. 27. 32. 35. 38. 39. 40. et 44. 10, 2. 3. 5. 12. 14. 19. 27. 31. 36. et 41. 21, 50. 55. et 57. 22, 5. 6. 7. 16. 19. et 47. 23, 40. 41. et 44. 24, 41. 27, 12. 29, 2. 33, 9. 34, 14. 15. et 46. 35, 1. 5. 7. 22. et 29. 36, 18. et 44. 37, 23. 30. et 41. — 44. 39, 30. — 38. 40, 40. 44, 41.
- Pulcher**, *vid.* Clandius.
- Pulcetri promontorium**, 29, 27.
- Pullarius**, 8, 30. nunciat auspicia secunda, 9, 14.
- Pullarius** in auspicium missus, mentitur auspicium, 10, 40. inter prima signa constitutus, ictus pilo cadit, *ibid.*
- Pullarius** testatur in auspicio vitium fuisse, 41, 22.
- Pulli** si non pascuntur, si ex cavea tardius exierint, infaustum auspicium est, 6, 41.
- Pulli gallinacei** tres cum ternis pedibus nati, *vid.* Prodigium.
- Pulvillus**, *vid.* Horatius.
- Pulvinaria** sex Diis duodecim, 22, 10. quinque dies circa omnia Pulvinaria supplicatum, 30, 21. circa omnia Pulvinaria obsecratio facta, 31, 9. 32, 1. coronati ad omnia Pulvinaria supplicarunt, 34, 35.
- Punicum bellum** secundum, ceptum a Saganti oppugnatione, que narratur, 21, 6—15. indictum, 18. disceptatio de foderum jure, 19. Annibal transit Alpes, 32—38. pugna ad Ticinum, 46. ad Trebiam, 53—56. ad Trasimenum, 28, 4—6. dictatura Fabii, 12—18. et 23—30. pugna ad Cannas, 44—52. defectio Campanorum, 23, 2—10. pugna Marcelli ad Nolam, 16. Annibal icti Capuam in hiberna, 18. mors Hieronis: regum Hieronymi, 24, 4—7. Syracusæ a Marcello captae, 25, 23—31. Scipionum morte res Romanorum in Hispania afflictæ, a Marcio restitutæ, 32—39. Annibal ad Romæ portas, 36, 10. et 11. Capua a Romanis capta, 12—16. Carthaginis Novæ expugnatio, 42—50. mors Marcelli miserabilis, 27, 26. et 27. Asdrubal victus ab Livio et Nerone, 43—51. pulsi Hispania Pœni, 28, 16. frædus a Scipione cum Syphace ictum, 17. et 18. Syphax ab Romanis per Sophonisbæ nuptias abalienatus, 29, 23. Scipio proficietur ad invadendam Africam, 24—27. castra Syphacis et Asdrubalis a Scipione incensa, 30, 3—6. Syphax victus et captus, 11. et 12. Sophonisbæ nuptiæ cum Masinissa, et mors, 12—15. Annibal Italiam relinquit, 20. ultima ejus pugna cum Scipione, 29—35. belli exitus, 44.
- Punica perfidia**, 21, 4.
- Punica religio**, 22, 6.
- Punica versutia**, 42, 47.
- Pupillares pecunie** in auxilium ætatis Romani collatæ, 24, 18.
- Pupinia tribus**, 26, 9.
- Papiniensis ager**, 9, 41.
- Cn. Pupius**, duumvir ædis Concordiæ faciendæ causæ, 22, 33.
- L. Pupius**, ædilis, 39, 39. creatur prætor, et sortitur Apuliam, 45.
- P. Pupius**, inter primos e plebe questores, 4, 54.
- Purpure usus**, quibus licitus, 34, 7. quando deponendus, *ibid.*
- Puteoli**, 24, 12. 25, 22. 26, 17. Puteolos tentat Annibal, frustra, 24, 13. Puteolos colonia deducta, 34, 45.

- Pydna, oppidum, 44, 6. diripitur a Romanis, 45.
 Pydnæi, 44, 45.
 Pygela, portus, 37, 11.
 Pylos, 32, 4. 36, 15.
 Pylæmenes, rex Hætiæ, 1, 1.
 Pythæcum concilium, 31, 32. *vid. et* 33, 35.
 Pythæcon, 42, 42.
 Pythæ, oppidum, 27, 30.
 Pyra, locus in monte Ceta, ubi Hercules mortale corpus crematum, 36, 30.
 Pyrenæis promontorium, 26, 19.
 Pyrenæus, 21, 24.
 Pyrenæi montes, 21, 23.
 Pyrenæus saltus, *ibid.*
 Pyrenes jugum, 31, 30.
 Pyrenæi portus, 34, 8.
 Pyrgus, castellum Eleorum, 27, 32.
 Pyrgi, colonia, 36, 3. ei negata vacatio rei navalis, *ibid.*
 Pyrrhæum, locus in urbe Ambracia, 38, 5.
 Pyrrhius, dux et prætor Ætolæorum, vincitur a Philippo, 27, 80.
 Pyrrhus thesaurum Proserpinæ omnem, diligenter conquistam, referri ad pristinas sedes jubet, 29, 18.
 Pyrrhi regia Ambraciæ, 38, 9.
 Pyrrhi castra, locus, 35, 27.
 Pythagoras Samius senior Numa Pompilio, 1, 12.
 Pythagorici libri, auctore Valerio Antiate, in Numæ sepulchro inventi, 40, 29.
 Pythagoras, gener Nabidis, et uxoris ejus frater, est præfectus præsidii Laconum Argis, 34, 25. cum mille mercenariis et duobus millibus Argivorum Lacedæmonem ad Nabidem venit, 29. mittitur in castra Romana ad T. Quintium, 30. iterum, 40.
 Pythæum, oppidum, 42, 53. 44, 2. 32. et 35.
 Pythicus Apollo, 5, 21.
 Pythius Apollo, 23, 11. 29, 10.
 Pythicum oraculum, 5, 15.
 Pythiæ sortes, 1, 56. 5, 23.
 Pytho, Macedo, 44, 16. præfectus præsidii Cassandræ, 44, 12.
- Q.
- Quadrantes in P. Valerii, consulis, occisi in prælio, domum a plebe jactati, ut funere ampliore efferretur, 3, 18.
 Quadrigæ in Iudæ, 8, 40.
 Quadrigæ falcatae in bello, 37, 40. et 41.
 Quadrigæ aureæ in Capitolio positæ ab ædilibus curulibus, 29, 38. in cella Jovis, 35, 41. in culmine Capitolii, 10, 23.
 Quadrigis, urbem ire jubetur triumphans M. Livius, 28, 9.
 Quadrigis duabus, in diversum concitatis, distractum Mettii Fuffetii corpus, 1, 28.
 Quadrigati nummi, 22, 52.
 Quadringenariæ cohortes, 7, 7. 10, 40.
 Quadrimestris, 28, 45. 30, 25.
 Quadruplatoris nomen infame, 3, 72.
 Quæstionem postulare, 2, 29.
 Quæstionibus exercendis dictator creatus, 9, 26.
 Quæstorum prima apud Livium mentio, 2, 41. jus illis fuit diem dicendi ad populum iis, qui aliquo se scelere obstrinxissent, *ibid. et* 3, 24. et 25.
 Quæstorum numerus duplicatus, 4, 43. primis temporibus patricii omnes creati, *ibid.* primi e plebe quæstores, 4, 54.
 Quæstores ex ærario signa proferunt, 7, 28. iis data præda vendenda, *vid.* Præda.
 Quæstoria comitia, *vid.* Comitia.
 Quæstoria porta castrorum, 34, 47. 40, 27.
 Quæstorium forum, 41, 6.
 Quæstorium captum a Samnitibus, et quæstor occisus, 10, 32.
 ex Quæstura consulatum petit, et adipiscitur T. Quintius, 32, 7.
 Quæstus omnis visus Patribus indecorus, 21, 63.
 Quarta Hostilia, uxor C. Calpurnii Pisonis, consulis, damnatur, quod maritum veneno sustulisset, ut privigno ejus, filio suo, locum adipiscendi consulatus daret, 40, 37.
 Quartana febris, 41, 26.
 Quartarii vini M. Manlio dati ab singulis militibus, 5, 47.
 Quercus pastoribus sacra, 1, 10.
 Quietis sanum, 4, 41.
 Quietis dabit Annibal id, quod gerendis rebus supererat, sine discrimine notum aut dierum, 21, 4.
 Quinctius, *vid. infra* Quintius.
 Quinquaginta annis minores omnes sacramento rogati, 40, 26.
 Quinquatrus, 26, 27. 44, 20.
 Quinquennialia vota, 31, 9.
 Quinqueremes, 21, 17. 28, 45. novæ quinquaginta factæ, 35, 24. *vid. et* 30, 25.
 Quinqveviri postulati, qui scriberent leges de imperio consulari, 3, 2.
 Quinqveviri, qui Pomptinum agrum dividant, creati, 6, 21.
 Quinqveviri, quos ab dispensatione pecuniæ Menæsiæ appellarunt, creati, 7, 21.

- Quinqueviri maris terribisque reâcien-
dis creati, 25, 7.
- Quintana castrorum, 41, 6.
- Quintiles idus, 6, 1. postidie has idus,
religiosus dies, *ibid.*
- Quintiles nonæ, ludis Apollinaribus sol-
lemnis servatus dies, 27, 23.
- Quintilibus calendis magistratus initus,
5, 32, 8, 20.
- Quintilibus idibus transvectio equitum
facta, 9, 46.
- Cn. Quintilius clavi ligendi causa dicitur
creatur, 8, 18.
- M. Quintilius Varus, tribunus militum
consulari potestate, 5, 1.
- M. Quintilius, filius prætoris, 30, 18.
- P. Quintilius Varus, prætor, 29, 28. sortitur
Ariminum, 30, 1. vincit Mago-
nem in agro Insubrium Gallorum, 18.
- P. Quintilius Varus, flamen Martialis,
moritur, 44, 18.
- P. Quintilius Varus creatur prætor, 45,
44.
- Sex. Quintilius, consul, 3, 32. moritur
pestilentia, *ibid.*
- T. Quintilius Varus, legatus, 39, 31.
Romanam misit, 38.
- Quintia gens, 3, 12.
- Quintia præte, 3, 26.
- Quintii ex Albanis principibus in colle-
gium Patrum lecti, 1, 30.
- Quintius Cincinnatus, tribunus militum
consulari potestate, 4, 49.
- Cæso Quintius resistit tribunis, legem
Tarentillum ferentibus, 3, 11. ei ho-
miciidium falso objectum, 13. primus
vades publicos dat, *ibid.* in exilium
abit, *ibid.*
- Cæso Quintius Flaminius duumvir
creatur ædis Concordiæ faciendæ
causæ, 22, 32.
- C. Quintius Cincinnatus, tribunus mili-
tum consulari potestate, 6, 32.
- C. Quintius Flaminius creatur prætor,
et sortitur jurisdictionem urbanam,
41, 12.
- D. Quintius, obscure genere ortus, sed
militari gloria illustris, dux Romanæ
classis, 26, 39. ejus cum Tarentina
classe prælium, *ibid.* cedit Quintius,
et, capta prætoris navi, vincuntur Ro-
mani, *ibid.*
- L. Quintius, tribunus militum, 8, 25.
- L. Quintius Cincinnatus, pro Cæsone
filio populum precatur, 3, 12. fit con-
sul, 19. ejus in tribunos vabemens
oratio, *ibid.* non patitur se contra se-
natuconsultum consulem resciri, 21.
ab aratro ad dictatorem vocatur, 26.
Æquos circumvallat, et sub jugum
mittit, 27. et 28. cærens aerea donatur
ab exercitu, quem servaverat, 29. tri-
umphat, *ibid.* potens decemviratum,
repulsam patitur, 35. ejus moderatio
in censendo, 4, 6. dictator iterum
creatur, 13. ejus oratio ad populum de
Sp. Mælii neco, 18.
- L. Quintius, Cincinnati filius, tribunus
militum consulari potestate, 4, 16.
magister equitum dictus, 17. iterum
tribunus militum consulari potestate
creatur, 35. tertium tribunus militum
consulari potestate, 44.
- L. Quintius Cincinnatus, tribunus mili-
tum consulari potestate, 6, 6. iterum,
32. recipit Tusculum, 33.
- L. Quintius Capitolinus, tribunus mili-
tum consulari potestate, 6, 11.
- L. Quintius Crispinus creatur prætor,
39, 6. sortitur Hispaniam citeriorem,
8. ejus in Hispania res gestæ, 39.
triumphat de Lusitanis et Celtiberis,
42. creatur triumphator coloniarum deducendarum causæ, 55.
- L. Quintius Flaminius augur creatur,
25, 2.
- L. Quintius Flaminius, ædilis curulis,
31, 4. prætor, 49. sortitur jurisdictionem
urbanam, 32, 1. fratre T. Quintio
Flaminiæ consule bellum adversus
Philippum gerens, præest classi, 16.
ejus res in Græcia gestæ, *ibid.* et ægypti
creatur consul, 35, 10. ejus gesta in
consulatu, 30, 22, 24, 40. et 41. se-
natu movetur, 35, 42. moritur, 43, 13.
- Q. Quintius Cincinnatus, tribunus mili-
tum consulari potestate, 4, 61.
- T. Quintius, præpætor, prorogato im-
perio, Tarentum obtinet, 29, 13.
- T. Quintius Barbatus Capitolinus, con-
sul, sedat plebem servientem, 2, 56. ei
gratiæ actæ a senatu, 57. inter eum et
milites comitate et beneficiis certatum,
60. per Patres clientisque Patrum
consul iterum creatur, 64. inasigne
ejus strategema, *ibid.* creatur triumphator
agro dando, 3, 1. tertium consul, 2.
pro consule mittitur subsidio consuli
laboranti, 4. eum liberat, 5. defen-
dit Cæsoneæ Quintium reum, 12. et
13. questor Volacium, quo teste Cæso
damnatus fuerat, impugnat, 25. pe-
tens decemviratum, repulsam patitur,
35. quartum consul, 66. egregia ejus
de concordia oratio, 67. et 68. laus T.
Quintii, 69. vincit Æquos et Volcos,
70. interrex, 4, 7. quintum consul, 8.
togatus armati collegæ gloriam æquat,
10. sextum consul creatur, 13. nomi-
nat dictatorem L. Quintium Cinci-
natum, *ibid.* legatus sequitur Æmi-
lium dictatorem, 17. precatur popu-
lum pro T. Quintio, Cincinnati filio,
reco, 41.

- T. Quintius Cincinnatus Pennus, consul, 4, 26. discordiae ejus cum collega, *ibid.* strenua ejus opera in bello, 27—29. iterum consul, 30. tribunus militum consulari potestate, 31. male rem gerit ad Veios, *ibid.* legatus adjuvat victoriam dictatoris, 32. et 33. reus factus ad populum, absoluitur, 41.
- T. Quintius, Capitolini filius, Capitolinus, consul creatur, 4, 43. tribunus militum consulari potestate, 61.
- T. Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4. tribunus militum secundum, 18. dictator creatur, 28. vincit Praenestinos, 29. triumphans signum Jovis Imperatoris Praenestis devectum in Capitolium fert, *ibid.*
- T. Quintius Capitolinus, tribunus militum consulari potestate, 6, 11. magister equitum, *ibid.*
- T. Quintius, tribunus militum consulari potestate, 6, 33.
- T. Quintius Pennus, magister equitum, 6, 42.
- T. Quintius, dictator, 7, 9. magister equitum, 11. consul, 18.
- T. Quintius Pennus, consul, 7, 22.
- T. Quintius a seditiosis militibus dux eligitur, 7, 39. ejus oratio ad suos, 41.
- T. Quintius triumvir coloniarum deducendae, 8, 16.
- T. Quintius Crispinus, praefectus a Marcello classi castrisque veteribus, 24, 39. praetor creatur, 27, 6. sortitur Capuam, 7. consul, 21. vulneratur, 27. fraudem Annibalis antevertit, 28. moritur ex vulnere, 33.
- T. Quintii Crispini, et Badii Campani singulare certamen, 28, 18.
- T. Quintius Flaminius, triumvir ad supplementum Venusini colonorum numerum creatur, 31, 49.
- ex quaestura consulatum petit, et, reclamantibus duobus tribunis plebis, adipiscitur, 32. 7. sortitur provinciam Macedoniam, 8. proficisci maturat, 9. ejus cum Philippo colloquium, 10. ejus res gestae, 10—12. 13. 15. 17. et 18. auctore eo, legati a fratre ejus L. Quintio ad Achaecos mittuntur, 19. Eliatium capit, 24. ei prorogatum imperium, 23. ejus cum rege Philippo colloquium, 32. et *segg.* ei liberum arbitrium pacis ac belli a senatu permiscum, 37. Nabin tyrannum Romanis conciliat, 39.
- it in Boeotiam, 33, 1. ingreditur Thebas, *ibid.* Boeotos in societatem adiaciscit, 2. ad Thermopylas venit, 8. progreditur Xynias, *ibid.* contendit ad Philippum, *ibid.* movet castra ad The-

bas Phthioticas, 5. proelio ad Cynoccephalas vincit Philippum, 7. et *segg.* Aetolos offendit, 11. consilium habet de pace, 12. ejus colloquium ad Tempe cum Philippo, 13. inducias ei quatuor mensium concedit, *ibid.* Boeotos, quod multos Romanos per atrocitatem occiderint, mulctat, 29. promulgari in ludis Isthmiis curat libertatem Graeciae, 32—34. ei prorogatur imperium, 43.

ejus justitia et temperantia, 34, 22. ad eum senatusconsultum missum, quo adversus Nabin bellum decretum, *ibid.* conventum omnium sociarum civitatum legationibus edicit Corinthum, *ibid.* ejus ad Graecos oratio, *ibid.* exercitum ducit Argos, 25. petit Lacedaemonem, 26. ejus res gestae in eo bello, 26—29. colloquium cum Nabide, 30—32. socios ad pacem hortatur, 33. et 34. pax convenire non potest, 35. et 36. corona oppugnat Spartam, 38. recedit, 39. inducias concedit Nabidi, 40. praeficitur Nemeis, 41. Aetolorum in T. Quintium querela, *ibid.* Graeciam relinquens, alloquitur sociorum legatos, 48. et 49. petit ab iis, ut cives Romanos, si qui apud eos in servitute essent, liberarent, 50. Acrocorinthus, Chalcidem, et Demetriadem liberat, 51. triduum triumphat, 52. ante ejus currum multi nobiles captivi obsidesque ducti, inter quos Demetrius, Philippi regis, et Armenes, Nabidis, filii, *ibid.* audit legatos Antiochi, usque respondet, 57. et 58.

legatus in Graeciam mittitur, 35, 23. quid egerit in ea legatione, narratur, 31—33. et 39. ejus oratio in concilio Achaeorum, 49. leniter increpat Diophanem, Achaeorum praetorem, 36, 31. ejus oratio in concilio Achaeorum, 32. it Naxpactum, 34. ejus opem implorant Aetoli, *ibid.*

creatur censor, 37, 58. ejus censurae acta, 38, 28. legatio ejus ad Prusiam, fatalis Annibali, 39, 51. et 56.

T. Quintius Flaminius ludos edit mortis causa patri sui, 41, 33. legatus in Thraciam, reducit obsides, 45, 42. augur in C. Claudii locum legitur, 44. Quirinalis Flamen a Numa creatur, 1, 20. *vid.* Flamen.

Quirinalis collis additus urbi, 1, 44.

Quirinus, 1, 20. 5, 52. 8, 9. 28, 11.

Quirini aedes, 4, 21. 28, 11. dedicatur, et exornatur hostium spoliis, 10, 46.

Quirites unde dicti? 1, 13. ut Quirites omnes teneantur plebis citis, lex lata, 8, 12.

Quiritium fossa, *vid.* Fossa.

D d

R.

- Man. Rabuleius decemvir creatur, 3, 36.
 Racilia, uxor L. Quintii Cincinnati, 3, 26.
 M. Ræcius, legatus in Galliam, 27, 36.
 M. Ræcius creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 43, 4. edicto senatores omnes ex tota Italia Remam revocat, 13.
 Ræti, *vid.* Rhæti.
 L. Rammius, princeps Brundisii, indicat veneficia Persei, 42, 17.
 Ramnenses, sive Ramnes, antiqua tribus, et equitum centuria, 1, 18. et 36. 10, 6.
 Ratibus trajiciendi fluminis ratio, 21, 27.
 Reate, 25, 7, 26, 11. et 23.
 Reatini pollicentur Scipioni milites, 28, 45.
 Rebilus, *vid.* Caninius.
 Recupratores tres in judicio coronæ muralis, 26, 48.
 Regia potestas non tam immutata Romæ, inducto consulatu, quam velut annua facta, 2, 1.
 Regiæ leges conquistæ, 6, 1.
 Regii nominis ac fastus invidia apud Romanos, 2, 1. 15. et 41. 4, 13—16. 6, 20.
 Regii nominis honor pro magnis erga se meritis datus regibus a Romanis, 31, 11.
 Regii pueri apud Macedones dicti principum liberi, ad ministerium regis electi, 45, 6.
 Regillum, oppidum Sabinorum, 2, 16.
 Regillus lacus, 3, 20. ad eum A. Postumius prospere contra Latinos pugnat, 2, 19. et 20 *vid.* et 6, 2.
 Regulus, *vid.* Atilius.
 Religio a Numa Pompilio constituta, 1, 19.
 — multiplex, et pleraque externa, animos invadit, 4, 30.
 — nova objecta ex carminibus Marci-
 anis, 25, 12.
 — Romanorum in suscipiendis votis,
 31, 9.
 Religio loci præbet inducias hostibus si-
 mul versantibus, 44, 29.
 Religionis cura Romæ, 5, 15. 25. 28. 40.
 et 46. 40, 29.
 Religionis externæ inductio perniciosa,
 25, 1.
 Religiones cultæ a priscis Romanis pie
 magis, quam magnifice, 3, 57.
 Religionibus dediti Etrusci, 5, 1.
 Religiosi dies, 6, 1.
 Remiges. edictum consulum de dandis
 Remigibus, excitat indignationem et
 querelas, 26, 35.
 Remulco trahere naves, 32, 16. 37, 24.
 Remus a latronibus capitur, et Amulio
 traditur, 1, 5. ad supplicium Nami-
 tori deditur, *ibid.* Aventinum montem
 ad inaugurandum capit, 7. ei priori
 augurium venit, sex vultures, *ibid.* a
 fratre occiditur, *ibid.*
 Reus, cui capitalis dies dicta sit, et de
 quo propediem futurum judicium, in-
 dicta causæ non debet violari, 3, 13.
 Rex, cognomen, *vid.* Marcia, Rupilia.
 Rex sacrificulus, sive rex sacrorum, 2, 2.
 6, 41. 9, 34. 27, 6. 40, 42. ejus sacer-
 dotium pontifici subjectum, 2, 2. ei
 magistratum gerere non licuit, 40, 42.
 Rex et civitas libera, natura inter se ini-
 mica, 37, 54.
 Regis mali typhas, 24, 5.
 Reges Romani a populo electi, auctore
 senatu, *vid.* Populus et Senatus.
 — exacti ex urbe, 1, 59.
 Reges priores bene regnaverunt, 2, 1.
 Reges se non passurum jurat populus
 Romanus, 2, 1. conjuratio de Regibus
 revocandis, 3. Regibus negatur redi-
 tus, 15.
 Reges socios omni honore augent Roma-
 ni, 37, 25.
 Regibus sociis munera data, aut missa,
 27, 4. 30, 15.
 Regum mos, habere venenum ad incerta
 fortunæ, 30, 15.
 Rhæti unde originem trahant, 5, 33.
 Rhætia, Epit. 129.
 Rhea Silvia legitur virgo Vestalis, 1, 3.
 vi compressa, quum geminum partum
 edidisset, nuncupat Martem patrem
 incertæ stirpis, 4. victa in custodiam
 datur, *ibid.*
 Rhegium, civitas, 24, 1. 26, 12. 29, 6.
 Rhegium tentant Pœni, 24, 1. 26, 12.
 Rhegini manent in fide erga Romanos,
 23, 30. triremi una opem ferunt Ro-
 manis, 42, 48.
 Rheus, fluvius, Epit. 137. 138. 140.
 Rhinocolura, urbs, 45, 11.
 Rhion, sive Rhium, fretum, Naupactum
 inter et Patras, 27, 29. fauces eæ sunt
 Corinthii sinus, 28, 7.
 Rhisarius Pellenensis, 32, 22. ejus con-
 tra filium Demiurgum, nomine Meta-
 nonem certamen, *ibid.*
 Rhium, *vid.* Rhion.
 Rhium, urbs, 27, 30.
 Rhizon, urbs, 45, 26.
 Rhizonitæ, populus Illyrius, 45, 26.
 Rhoda, 34, 6.
 Rhodanus, 21, 31. 27, 39. Rhodanum
 trajicit Annibal, 21, 26.
 Rhodani ostia, 21, 26.
 Rhodus, insula, 31, 15.
 Rhodii legati ad dirimendum bellum in-
 ter Philippum et Ætolos, 27, 30. 28,

7. videntur Romam, Asia civitates a Philippo sollicitari, 31, 2. navale Rhodiorum certamen cum Philippo, 14. ab Atheniensibus corona aurea et civitate donantur, 15. eorum viginti naves Romanæ classi se jungunt, 46. *vid. et* 32, 16. eorum legati ad Achæos, 19. cum iis societatem jungunt Achæi, 23. Rhodii recuperant Peram, 38, 18. mittunt legatos ad Antiochum, 20. tuentur socios Ptolemæi, *ibid.* accipiunt Stratoniceam Carie, aliasque urbes, 30.

in bello adversus Antiochum, mittunt classem auxilio Romanis, 36, 45. 37, 9. classis eorum opprimitur a Polyxenida, 10. et 11. eorum luctus, ac deinde ira, 12. vincunt classem Antiochi, 23. et 24. *vid. et* 30. oratio eorum in senatu contra Eumenem, 54.

Lycia et Caria iis dantur, 38, 39. queruntur de clade Sinopensium, 40, 2.

bello vexant Lycios, 41, 30.

superbe eorum legatio de reconcilianda cum Perseo pace, 44, 14. castigata eorum ferocia, 15. Perseus eos incitat ad bellum, 23. eorum legati in castra ad Emiliū Paulum, consulem, veniunt, 35.

invitant ad se legatos Romanos, misceos ad Antiochum, 45, 10. in eos asperitas C. Popillii, legati Romani, *ibid.* qui Perseo faverant, damnantur capitibus, *ibid.* eorum legati male excipiuntur Romæ, 20. contra eos Thalmæ, prætoris, rogatio, 21. eorum in senatu oratio, 22. eatenus sociali fœdere cum Romanis non illigati, tunc societatem petendam putant, 25.

Rhodantia, cacumen montis Cæti, 36, 16.

Rhorteum, oppidum, 37, 9. et 37. 38, 39.

Rhomphæum Thracum, 31, 39.

Rogatio de tribunis plebis, non aliter, quam per suffragia tribuum, creandis, 3, 65.

— de connubio Patrum et plebis, 4, 1.

— de faciendis consulibus, seu de plebe, seu de Patribus, *ibid.*

— de publicandis bonis Servilii Ahala, 4, 21.

— ut ager ex hostibus captus viritim dividatur, 4, 48.

— ut pro duumviris sacris faciendis creentur decemviri, 6, 37.

— de unciario fœnore, 7, 16.

— de Tusculanis, 8, 37.

— ut tribuni militum semi deni in quatuor legiones a populo creentur, 9. 30.

— de duumviris navalibus creandis, *ibid.*

Rogatio de pontificibus anguribusque plebeis adlegendis, 10, 6.

— de bello Macedonico, 31, 6.

— de pace cum Macedonibus in Capitolio ad plebem lata, 33, 25.

— de bello adversus Antiochum, 36, 1.

— quot annos nati quæque magistratum potant, 40, 44.

— de Statiellatibus Liguribus, 42, 21.

— de bello in Persam, 42, 30.

— de bello Rhodiis indicendo, 45, 21.

Rogationis carmen de tribunis plebis a Duilio recitatum, 3, 64.

Rogationes Licinii Sextique tribunarum recitari vetant collegæ, 6, 35.

Rogus, 26, 17. 28, 23.

Roma condita a Romulo, 1, 6.

— caput orbis terrarum esse jabetur a Diis, 1, 16. *vid. et* 21, 30.

— crescit ex ruinis Albæ, 1, 30.

— cingitur muro lapideo, 1, 38.

— quadrifariam divisa regionibus collibusque, 1, 48.

— amplificatur, et aggeri fossisque circumdatur, 1, 44.

— obsidetur a Persena, 2, 11.

— diripitur a Gallis, 5, 41. et incenditur, 42. instauratur, 55. et 6, 4. ejus situs descriptio, et laus, 5, 34. pestilens atque aridum circa urbem solum, 7, 38.

Romæ urbis templum apud Alabandenses, 43, 8.

Romanæ reipublicæ laus, *Præf. lib. 1.*

— altitudo animi, 4, 6.

— amor libertatis, 2, 15. 6, 19.

— amor in patriam, 23, 49. 24, 18. 26, 36.

— constantia in adversis, 9, 3. 22, 58. et 61. 42, 62.

— gratus in bene meritos de sua republica animus, 2, 10. et 13. 5, 47. 30, 15. 37, 25. 44, 16.

— gravitas, 42, 47.

— justitia, 5, 27.

— modestia in prosperis rebus, 30, 42. 37, 45.

— religionis cura, 1, 21. 30, 21. 31, 3. *vid. Religio.*

— virtus militaris, 9, 17. et 19. *vid. Acies, Castra, Classis, Disciplina, Equites, Miles.*

apud Romanos in honore habita paupertas, *vid. Paupertati.*

et facere et pati fortia Romanum est, 2, 12.

Romana res ducibus validior fuit, quam exercitibus, 2, 39.

Romanorum artes fraudulentæ, 34, 62. 40, 2. et 20. 42, 47. et 52.

— avaritia, 43, 2.

— crudelitas, 32, 51.

Romanorum luxus, 39, 6. *vid.* Luxus.
 Romani imperii incrementa, 41, 1.
 T. Romilio, consuli, a Claudio Cicerone
 dies dicta, 8, 81. creatur decemvir, 38.
 Romularia, postea Ruminalis, fides, 1, 4.
 Romulea urbs capitur a Romanis, 10, 17.
 Romuli et Remi natales, 1, 4. educatio
 et adolescentia, *ibid.* impetus faciunt
 in latrones, et prædam dividunt pasto-
 ribus, *ibid.* Remus capitur a latronibus
 et deditur Amulio, 5. liberatur a Ro-
 mulo; Amulium obtruncant, et avum
 Numitorem regem salutant, *ibid.* con-
 denda urbis consilium capiunt, 1, 6.
 Romulus Palatinum montem ad inaugu-
 randum capit, 1, 6. Romulus fratrem
 occidit, quod novos muros transiue-
 rit, *ibid.* urbem a suo nomine appella-
 tam condit, *ibid.* Palatinum primum
 montem munit, *ibid.* rempublicam ordi-
 nat, 8. auget urbem, *ibid.* asylum
 aperit, *ibid.* senatum creat, *ibid.* ex
 consilio Patrum legatos circa vicinas
 gentes mittit, qui societatem connubi-
 umque novo populo peterent, 9. quas ju-
 ventus Romana virgines Sabinas rapit,
 consolatur, *ibid.* occurrit Caninen-
 sibus, qui impetum in agrum Romanum
 facerant, eos fundit, et regem occidit,
 10. Jovi Feretrio spoila opima fert, et
 ei primum omnium Romæ sacra tem-
 plum, *ibid.* Antemnates et Crostumi-
 nos vincit, 11. in pugna cum Sabinis
 Romanos fugientes resistere jubet, et
 Jovi Statori templum vovet, 12. pacem
 init cum Sabinis, et populum in tri-
 ginta curias dividit, 13. Fidenates
 fundit, 14. Veientes cadit, 15. trecentos
 armatos ad custodiam corporis,
 quos Celeres appellavit, legit, *ibid.*
 ejus more, 16. creditur Deus, *ibid.*
 septem et triginta regnavit annos, 21.
 Romulus Deo prognatus, Deus ipse, 1,
 40. *vid.* et 4, 15.
 Romuli casa, 5, 58.
 Camillus, Romulus alter, 5, 49.
 Romulus Silvius Albæ rex, 1, 3.
 Romarii milites, 8, 8. *vid.* Acies.
 L. Roscius, legatus Romanorum, jussu
 Tolemiæ interficitur, 4, 17. ei statua
 publice in Rostris posita, *ibid.*
 L. Roscius tribunus plebis legem tulit,
 ut æquitibus Romanis in theatro qua-
 tuordecim gradus proximi assignaren-
 tur, Epit. 99.
 Rostra navium, ex hostibus captarum, in
 sede Junonis Patavii fixa, 10, 2.
 Rostris navium suggestum in foro Romæ,
 constructum adornatur: Rostraque id
 templum appellatur, 8, 14. Rostra per
 anticipationem a Livio nominata, 4,
 17.

Rubrum mare, 36, 17. 42, 52. 45, 9.
 Ruffium, oppidum, 8, 25.
 Ruffali, tribuni militum a consule facti,
 non a populo, 7, 5.
 Ruminalis fides, olim Romularis, 1, 4.
 Rupes aceto perruptæ, 21, 87.
 P. Rupilius, consul in Sicilia cum fugi-
 tivis debellat, Epit. 69.
 Ruscino, urbs, 21, 24. Ruscinonem con-
 veniunt aliquot Gallie populi adversus
 Annibalem, *ibid.*
 Ruscino, portus Africæ, 30, 10.
 Rusellani abietes in fabricandas naves,
 et frumenti magnum numerum polli-
 centur Scipioni, 28, 45.
 Rusellanus ager, 10, 4. agri vastati, et
 oppidum expugnatum, 37.
 Rutilius, auctor a Livio citatus, 29, 52.
 P. Rutilius, tribunus plebis, 48, 18. tri-
 bu motus a censoribus, et ararius fac-
 tus, 44, 16.
 P. Rutilius Calvus creatur prætor, 45,
 44.
 Sp. Rutilius Cræsus, tribunus militum
 consulari potestate, 4, 47.
 Rutili, 1, 2. eorum rex Turnus, *ibid.* ab
 Ænea vincuntur, *ibid.* confugiunt ad
 Mesentium, regem Etruscorum, *ibid.*
 iis bellum infert Tarquinius Super-
 bus, 57.

S.

Sabatina tribus nova, 6, 5.
 Sabatini, Campaniæ populi, 26, 33.
 Sabellæ cohortes, 10, 19.
 Sabellus ager, 8, 1.
 Sabinarum virginum raptus, 1, 9. diri-
 munt prælium inter Romanos et Sa-
 binos, 13. earum nomina curiis im-
 posita, *ibid.*
 Sabini bellum parant contra Romanos
 ob raptum filiarum, 1, 9. et 10. ten-
 dent arcem, 11. prælium cum Roma-
 nis, 12. et 13. pax convenit, 13. bello
 petiti a Tullo Hostilio vincuntur, 30.
 et 31. Sabini, qui cum Tatius migrave-
 rant Romam, Capitolium et arcem in-
 colebant, 33. Sabinis bellum infert Tar-
 quinius, 36. funduntur, 37. bellum
 parant, 2, 16. pacem, creato Romæ
 dictatore, petunt, 18. Sabinus tumultus,
 26. iterum bellum parant, 31.
 vincuntur, *ibid.* arma conjungunt Ve-
 ientibus contra Romanos, sed caduntur,
 53. usque ad portas urbis populosas
 incedunt, 63. *vid.* et 64. bellum infe-
 runt Romanis, 8, 26. et 30. pugna
 cum iisdem, 62. vincuntur a Roma-
 nis, 63. eorum castra direpta, *ibid.*
 victa a M'. Curio Dentato civitas da-
 tur absque suffragio, 11, 21. et 22.

Sabinus ager, 6, 27.

Sabinus bovem miræ magnitudinis ad Dianæ Aventinensis forum ducit, 1, 45.

Sabini juvenes Romæ scorta per ludos rapiunt, 2, 18.

Sacella publica, 40, 51.

Sacellum Semonis Sanci, 8, 20.

Sacellum Pudicitie in foro Boario, 10, 22.

Sacer ager apud Milesios, 37, 39.

Sacer lapis, 41, 17.

Sacer mons, 2, 32, 3, 52.

Sacra via, 2, 13.

Sacræ equitum alæ apud Macedonas, 44, 42.

Sacerdotes publici, 26, 23, 42, 28.

Sacerdotes creat Numa, 1, 20.

— velati suis insignibus, eunt supplices ad castra Coriolani, 2, 39.

— quum patricii soli semper fuissent, novi de plebe alleguntur, 10, 6—8.

— raro fiebant juvenes aut adolescentes, 29, 38.

— coacti stipendium dare in bellum, 32, 42.

— Abydeni cum infulis ad dedendam Philippo urbem mittuntur, 31, 17.

— Athenienses cum insignibus suis obviam Attalo prodeunt, 31, 14.

— execrari quotannis jubentur Philippum, liberos ejus, regnumque, 31, 44.

— Tarquinienses, facibus ardentibus anguibusque prelati, Romanum militem turbant, 7, 17.

— Bacchanalium comprehenduntur, 39, 14.

Sacramentum militare, 3, 20. *vid. et* 22, 38.

Sacramento dicere, 4, 53, 24, 8.

Sacramento adiguntur juniores omnes, 9, 29. et 43, 10, 4. et seniores, 6, 6, 10, 21.

Sacramento dicunt etiam minores septemdecim annis, 25, 5.

Sacrata lex, *vid. Lex*.

Sacrificaturi vivo flumine perfundi debent, 1, 45.

Sacrificia læta, 36, 1.

— aliquot extraordinaria Romæ ex fatalibus libris facta, 28, 57.

Sacrificium Junoni Regine a matronis factum, 27, 37.

— novemdiale, 34, 45. *vid. Novemdiale*.

— statum quotannis cum magna cerimonia fit Enee, conditori Æneæ oppidi, 40, 4.

Sacrifici ex alieno errore questum facientes, 25, 1.

Sacrificulus rex, *vid. Rex*.

Sacrificulus Græcus in Etruriam Bacchanalia invehit, 39, 8.

Sacrilegium, *vid. Proserpina*.

— a Fulvio censora commissum, 42, 2. ejus ultio, 28.

— C. Lucretii, 43, 9.

Sacriportus, locus ad quindecim millia ab Tarento, 26, 39. ibi exercitus C. Marii deletur, Epit. 87.

Sacrosancti quinam fuerint, 3, 55.

Sacrum novemdiale publice susceptum, quod lapidibus pluisset, 1, 31. *vid. Novemdiale*.

Sacrum anniversarium Cereris intermissum, 22, 56.

— a Samnitibus horrendo ritu celebratum, 10, 38. et 39.

— anniversarium Eretrie Amyrathidis Diane, 36, 38.

Sacra gentilitia, 5, 52.

— publica, *ibid.*

— Græco ritu Herculi a Romulo facta, 1, 6. et 7.

— Apollini et Latonæ, ex senatusconsulto, 25, 12.

— externa Romæ vetita, 25, 1, 39, 16.

Sagalasæcus ager, 38, 15.

Sagittarii, 27, 38.

— Arabes, 37, 40.

— Cretenses, 42, 35, 43, 9.

— equites, 37, 38.

Sagmina, 1, 24, 30, 43.

Saga purpurea duo cum fibulis aureis singulis Masinissæ donant Romani, 30, 17.

Sagulum gregale, 7, 34.

Sagulum Hispanicum, 27, 19.

Saga ex præda militi data, 10, 30.

Saguntina rabies, 31, 17.

Saguntum, civitas opulentissima ultra Iberum, 21, 7. oppugnatur, et capitur ab Annibale, 6. et 15. aurum argentumque omne in ignem conjiciunt, eodemque semetipsi plerique præcipitant, 14. obsides Hispanorum Sagunti, 22, 22. Saguntum recipitur a Romanis, et cultoribus antiquis restituitur, 24, 42. *vid. et* 28, 39.

Saguntini, 21, 2. iis minatur Anibal, 6. legatos Romam mittunt, *ibid.* fidem socialem usque ad perniciem colunt, 7. eorum in obsidione constantia, 11. legati Saguntinorum in senatum introducuntur, 28, 39. eorum oratio, qua gratias agunt senatui, *ibid.* alia Saguntinorum legatio, 30, 21.

Salis vendendi arbitrium ademptum privatis, 2, 9.

Salis commercium Dardanis cum Macedonia concessum, 45, 29.

Sale infecto uti prohibentur Macedones, *ibid.*

Salapia, 24, 20. et 47. traditur Marcello cum præsidio Punico, 26, 30, 27, 1.

- Salapitani, 27, 28. Salapitanis deluditur Annibal, *ibid.*
 Salapia principes Dasius et Blasius. *vid.* Dasius.
 Salaria via, 7, 9.
 Salaria amona, et ex ea vectigal, 29, 37.
 Salassi montani, 21, 38. *Epit.* 53. 135.
 Salera, urbs Africae, 29, 34.
 Salerni castrum, 32, 29.
 Salernum colonia deducta, 34, 45.
 Salganea, 35, 37. 46. et 51.
 Salinus circa Ostium factus, 1, 33.
 — Romanæ, 7, 19. *vid. et* 5, 45. 7, 17. 34, 47.
 Salinator quare Livius cognominatus, 29, 37.
 Salios duodecim Marti Gradivo legit Numa Pompilius, 1, 20. duodecim Salios vocet Tullus, qui *Agonales*, sive *Colliati*, dicti sunt, 27. *Vid. Dionys. Hal. lib. ii.*
 Salius erat P. Cornelius Scipio Africanus, 37, 33.
 Sallentini victi, 9, 42.
 Sallentinorum ignobiles urbes deficiunt ad Annibalem, 25, 1.
 Sallentinus ager, 10, 2. 24, 20.
 Salluvii, qui et Salyi, et Salyes, populus Gallienus, 5, 35.
 Salondicus, *vid.* Olonicus.
 C. Salonius, triumvir coloniarum deducendæ, 34, 45. decemvir agro dividendo, 42, 4.
 P. Salonius, alternis prope annis tribunus militum et primus centurio, Patres conscriptos obtestatur, ne suum honorem præponant concordie civitatis, 7, 41.
 Q. Salonius Sarra, prætor, 35, 10. sortitur Sardiniam, 20.
 Salpinates incursant agros Romanos, 5, 31.
 Saltatio in ludis scenicis, 7, 2.
 Saltus ad Aoum amnem, 32, 6.
 — Apulæ, 24, 30.
 — Castulonensis, 22, 20. 26, 20.
 — Candini, 9, 7.
 — Citheroniæ, 31, 26.
 — Germanici, 9, 36.
 — Herciniæ, 6, 34.
 — Manlianus, 40, 39.
 — Marcius, 39, 20.
 — Taurinus, 5, 34.
 — Thermopylarum, 28, 5. et 7. 36, 15.
 — Vescinus, 14, 21.
 Salutis ædes a C. Junio Bubulco, consule, vota, ab eodem, censore, locatur, 9, 43. dedicatur ab eodem, dictatore, 10, 1. Salutis ædes de cælo tangitur. *vid.* Prodigia.
 Salutis dona votere, et signum insauratum dare, consul jubetur, 40, 37. Salyi, duce Amilcare Pæno, invadunt Placentiam, 31, 10.
 Salyum gens, 5, 34.
 Salyum montes, 21, 26. *vid.* Salluvii.
 Samæi, Cephallenis populus, dedunt se Romanis, 38, 29. et 29.
 Sambucistræ, 39, 6.
 Same, insula, 36, 42. *vid.* Zama.
 Same, urbs Cephallenis, sustinet obsidionem quatuor menses, 38, 29.
 Samii, 38, 20.
 Samia terra, 37, 10. 11. 12. et 13.
 Samus, 37, 10. et *segg.*
 Samnites ineunt fœdus cum Romanis, 7, 19. gens opibus armisque valida, 29. inferunt Sidicinis arma, unde origo belli cum Romanis, *ibid.* vincunt Campanos, *ibid.* male excipiunt legatos Romanorum, 31. bellum cum Samnitibus, 32. atrox cum iis proelium, 33. vincuntur in Campania, *ibid.* victi iterum in Samnio, 36. tertia pugna cum Samnitibus, qua faciuntur, 37.
 legatos Romam mittunt, pacem orantes, 8, 1. cum iis fœdus renovatum, 2. Samnitium agros vastant Latini, *ibid.* petunt a Romanis, ut Latini coercerentur, *ibid.* pugnant cum Lucanis adversus Alexandrum Epiroensem, 17. suspecti sunt Romanis, 23. ferox eorum responsum, *ibid.* tria oppida iis adempta, 26. ejiciuntur Palæpoli, 26. vincuntur a Q. Fabio, magistro equitum, 30. victi rursus a Papirio, dictatore, 36. annuus impetrant inducias, 37. deficiunt, *ibid.* proelium atrox cum Samnitibus, 38. eorum equites impediunt Romanorum diripiunt, *ibid.* vincuntur Samnites, 39. damnant bellum, *ibid.* satisfaciunt Romanis, *ibid.* nec tamen impetrant, *ibid.*
 bellum instaurant, 9, 1. et 2. fraude capiunt Romanos apud Caedinas Furcas, *ibid.* et *segg.* occupant Fregellas, coloniam Romanorum, 12. vincuntur a Romanis, 13. iterum, 14. sub jugum mittuntur Samnitium septem millia, 15. eorum presidium Satrici oppressum, 16. inducias biennii impetrant a Romanis, 20. rebellant, 21. anceps proelium cum Samnitibus, *ibid.* vincuntur, *ibid.* proelium equestre cum Samnitibus, in quo eorum imperator occiditur, 22. capiunt Plectiam, *ibid.* pugna vincuntur, 23. progrediuntur ad Caedium, 27. ad triginta millia Samnitium necata aut capta, *ibid.* capiunt Cluviam, 31. eorum insidiæ, *ibid.* ad viginti millia Samnitium cæsa, *ibid.* anceps proelium

cum Samnitibus, 38. eorum exercitus duo; acuta alterius auro, alterius argento celata, 40. vincuntur, *ibid. vid. et 41. et 42.* dedunt se Romanis, *ibid.* sub jugum mittuntur, *ibid.* victi petunt pacem, 43. et 45. iis foedus antiquum redditum, *ibid.*

rebellant, 10, 11. iis infertur bellum, 12. vincuntur, *ibid.* praelium atrox cum Samnitibus, 14. pulsi finibus suis, Etruriam petunt, 16. vincuntur, 19. populantur Campaniam agrum, 20. caduntur, duxque eorum captus ad consulem Romanum rapitur, *ibid.* conferunt arma cum Etruscis, Umbria, Gallis, 21. cum Gallia invadunt Romanos, 27. Samnites primo impetu feroces; longiore certamine residunt eorum animi, 28. vincuntur, 29. Samnitium agmen a Pelignis cadit, 30. bellum reparant, 31. vincuntur proelio, in quo caesa Samnitium sexdecim millia trecenti, capta duo millia septingenti, *ibid.* Samnitici belli diuturnitas et atrocitas, *ibid.* aggrediuntur castra Romana, 32. expelluntur, 33. aliquot eorum oppida capiunt Romani, 34. oppugnant Luceriam, 35. vincuntur, 36. septem millia et trecenti capti, omnes nudi sub jugum mittuntur, *ibid.* Samnitium ingens apparatus belli, 38. vincuntur a Papirio, consule, 41. et 42. eorum urbes captae, 45. deficient ad Pœnos, 22, 61.

Samnitium legatorum ad Annibalem oratio, 23, 42.

Samnites Caudini, 23, 41.

Samnites Pœntri, 9, 31.

• Samnitium nomine gladiatores appellati, 9, 40.

Samnium, 7, 32.

Samos, sive Samus, insula et urbs, 37, 10.

Samothracia, vel Samothracia, 42, 25. et 50, 44, 45. et 46.

Samothracum insulae religio, 45, 5.

Sancus Semo, *vid. Semo.*

Sanci ades de coelo tacta, 32, 1.

Sangarius, fluvius, 38, 18.

Sanguialis avis, 41, 17.

Sanguine mixta fluxerunt Cœretes aquae. *vid. Prodigium.*

• Seppinia tribus Umbriae pars, 31, 2. *vid. et 33, 37.*

Sardes, 33, 19, 37, 18.

Sardi clandestinam legationem ad Pœnos mittunt, 23, 32. caduntur a Romanis, 40. perdomantur, 41. legatos Romam mittunt, 41, 10.

Sardorum omnes populi, qui defecerant, in ditionem rediguntur, 41, 21. de iis

triumphat Ti. Sempronius Gracchus, 26.

Sardi venales, proverbium, 41, 26.

Sardinia insula, 21, 1, 22, 31. Sardinia et Corsica Pœnis ademta, 21, 1. vastatur a classe Punica, 27, 6. in Sardinia magnum tumultum esse nuntiatur, 41, 10. pacatur, 21.

Sardiniae formam exhibens tabula in aede Matutæ matris a Ti. Graccho posita, 41, 33.

Sare, vicus Maronitarum, 38, 41.

Sariassæ, hastæ prælongæ Macedonum, 9, 19, 37, 42, 38, 7, 44, 40.

Sariassophori, milites Macedones, 36, 18.

Sarmenta arida boum cornibus præligantur, et accendantur, 22, 16. et 17.

Sarpedon, promontorium, 38, 38.

Sarus, fluvius, 33, 41.

Sasula, urbs, capta a Romanis, 7, 19.

Satellites sumit Tarquinius Superbus, 1, 49. Satellites Porsennæ, 11. et 12.

Satellites armatos sibi circumdat Hieronymus, qui nulli Hieroni fuerant, 24, 5.

Saticula, urbs, 7, 32, 9, 21, 23, 39. Saticula oppugnatur a Romanis, 9, 21. capitur, 22.

Saticulani a Romanis laudati, 27, 10.

Saticulanus ager, 23, 14.

Satricum, oppidum, 2, 39, 6, 8, 28, 11. a Marcio Coriolano Romanis admittitur, 2, 39. moenibus Satrici se includunt Volsci, 6, 8. capitur a Romanis, *ibid.* a Prænestinis et Volscis, 22. Latini concremant Satricum, 33. Satricum coloniam deducunt Antiates, 7, 17. capitur a Romanis, *ibid.* diripitur et incenditur, *ibid.* Volecorum exercitus consedit ad Satricum, 8, 1. a Papirio, consule, oppugnatur, et capitur, 9, 16.

Satricani, 28, 11. deficient ad Samnites, 9, 12.

Satura Romanorum, 7, 2.

Saturnalia instituta, 2, 21. diem ac noctem clamata, 22, 1.

Saturnalia prima, 22, 1, 30, 36.

Saturnia, colonia civium Romanorum, in agrum Calatranum deducta, 39, 56.

Saturnus, idem qui Belus, cultus a Carthaginensibus. *vid. Belus.*

Saturni ades, 2, 21, 22, 1, 41, 26. ad aedem Saturni immolatum, et lectisternium imperatum, 22, 1.

Satyrus, princeps legationis Rhodiorum, intemperantius invehitur in Eumenem, 42, 14.

Savo, oppidum Alpinum, 28, 46.

Safa Rubra, locus, ubi Veientes castra habebant, 2, 49.

Saxa Formiana, 22, 16.

D d 4°

- Saxa infuso aceto putrefacta, 21, 37.
 Saxum Tarpeium, 6, 20. de hoc saxo M. Manlius dejectus, *ibid.*
 Saxum ingens in vicum Jugarium ex Capitolio procidit, et multos oppressit, 35, 21.
 Saxum ingens visum est velitare, *vid.* Prodigia.
 Scæva, *vid.* Junius.
 Scævola, *vid.* Mucius.
 Scalæ, mœnibus admotæ, onere subeuntium fractæ, 26, 45.
 Scalpro fabrilis elephantos necare docuit Asdrubal, si quando sævirent, 27, 49.
 P. Scantinius pontifex, 23, 21.
 Scaptia tribus addita, 3, 17.
 P. Scaptius hortatur populum Romanum, ut agrum, de quo lis erat inter Ardeates et Aricinos, sibi adjudicaret, 3, 71.
 Scarpheia, urbs Locridis, 33, 3. *vid. et* 36, 19.
 Scævus, *vid.* Æmilius Aurelius.
 Sceleratus vicus, 1, 48.
 Sceleratus campus unde nomen habeat, 8, 15.
 Scenam ædilibus prætoribusque præbendam censores locant, 41, 32.
 Scenica ars minime apud Græcos pudori, 24, 24.
 Scenici ludi quando Romæ primum, et quare instituti, 7, 2.
 Scenici ludi Romani magnifice facti ab ædilibus curulibus, 31, 4. *vid. et* Ludi.
 Scerdilædus, Illyriorum rex, 26, 44. 27, 30. 28, 5. pater Pleurati, 31, 28.
 Scerdilædus, Gentii, Illyriorum regis, filius, captivus mittitur Romam, 44, 32.
 Schœnus, mercator Perrhæbus, de transitu ad Perrhæbiam consultus ab Æmilio, consule, 44, 35.
 Sciathus, 44, 13. urbs haud ignobilis, 31, 28. diruitur, *ibid. vid. et* 45.
 Scipio, *vid.* Cornelius.
 Scipio eburneus dono datus Masinias, 30, 15. dono missus a senatu, 31, 11. dono datus Eumeni, 42, 14.
 Scissis, oppidum Hispaniæ expugnatum, 21, 60.
 Scodra, Gentii regia, 43, 22. 44, 31. 45, 25. ejus situs, 44, 31. ad ejus mœnia Illyrios vincunt Romani, *ibid.* deditur, 32.
 Scodrus, *sive* Scordus, mons, 43, 22. 44, 31.
 Scodrenses, 45, 26.
 Scopas, Ætolorum prætor, 26, 24. bellum infert Acarnanum genti, 25. ab rege Ptolemæo cum magno pondere auri mittitur in Ætoliam, 31, 43. juvenitatem Ætolorum, mercede conductam, arcebit in Ægyptum, *ibid.*
 Scordisci, populi, 41, 23.
 Scorpione iotus, qui proximus Annibalem ad Locros steterat, 24, 7.
 Scorpiones majores et minores, 26, 47.
 Scorpionum in Carthagine Nova expugnata repertorum numerus, *ibid.*
 Scortorum raptus bellum excitans, 2, 18.
 Scorti amor redimitur homicidio, 39, 42.
 Scotussa, 28, 5. et 7. 38, 6. capitur ab Antiocho, 36, 9. respicitur a Romanis, 14.
 Scotusævus ager, 33, 6.
 Scriba, pari fere ornatu cum rege Porsena, pro eo obtruncatur, 2, 12.
 Scriba pontificis ob stuprum cum Vestali virgine ad mortem virginis cæditur, 22, 57.
 Scribæ ædilitii, pecuniam ex arario clam egressisse comperti damnantur, 30, 39.
 C. Scribonius, ædilis plebis, 33, 42. *vid. et* 34, 53. prætor, 54. sortitur jurisdictionem urbanam, 55.
 C. Scribonius præfectus socium, 40, 31.
 C. Scribonius Curio, curio maximus, 41, 26.
 L. Scribonius, legatus captivorum, qui in potestate Annibalis erant, 29, 61.
 L. Scribonius Libo triumvir mensarius factus, quum esset tribunus plebis, 23, 21.
 L. Scribonius Libo, prætor, 29, 11. sortitur jurisdictionem peregrinam et Galliam, 13.
 L. Scribonius Libo, ædilis curulis, 34, 54. hujus et collegæ ludos Romanos senatus primum a populo secretus spectavit, *ibid.* creatur prætor, 35, 10. sortitur jurisdictionem peregrinam, 20. triumvir colonis deducendæ, 39, 23.
 Scriptores a Livio memorati. Annales Acilian, 25, 39. *vide* Acilian. Cato, 34, 5. 45, 25.
 Cincius, 7, 7. *vide* Cincius.
 Claudius Quadrigarius, 8, 19. *vid. et* 7, 10. *vide* Claudius historicus.
 Clodius Licinius, 29, 22.
 Commentarii pontificum, 6, 1. *vid. et* 4, 3.
 Fabius Pictor, 1, 44. *vide* Fabius Pictor.
 Funebres laudeæ, imaginumque tituli, 8, 40.
 Libri lintei, 4, 7. et 20.
 Libri magistratuum, 4, 7. et 20.

- Licinias Macer**, 4, 7. *vide* **Licinium Macer**.
Piso, 1, 55. *vide* **Piso**.
Polybicus, 30, 10. *vide* **Polybicus**.
Rutilius, 39, 52.
Silenna, 26, 49.
Tubero, 4, 23, 10, 9.
Valerius Antias, 3, 5. *vide* **Valerius Antias**.
Scriptorem nullum temporum veterum aequalem **Livius** suo auctore extare, queritur, 8, 40. *vid. Annales*.
Southeana, **Annus**, 41, 16. et 22.
Scutum, 1, 43. majus corpori tegumentum, quam clipeus, 9, 19. ejus forma, 9, 40.
— equestre, 43, 8.
— pedestre, 6, 8, 7, 10.
Scuta pro clipeis quondam fecerint **Romani**, 8, 8.
— **Gallorum**, 22, 46. longa, parum lata, plaga, 22, 21.
— **Hispanorum**, ejusdem fere formae ac **Gallorum**, 22, 46.
— **Ligurum**, 44, 35.
— **Samnitium**, auro et argente ornata, 3, 40.
— dominis argentariorum ad forum ornandum divisa, *ibid.*
Sentis densatis conferti **Romani** excipiunt tela hostium, 28, 2.
Scutum vigilibus aufert **Emilius Paulinus**, consul, 44, 35.
Scutati, 8, 8, 28, 2.
Seyllaenum, 31, 44, 36, 42.
Seyrus, insula, 33, 30.
Secessio plebis in montem **Sacrum**, 2, 22, et 23.
— in **Aventinum**, 3, 50. et 51. atque inde in **Sacrum** montem, 52.
Secessio militum, 7, 39—42.
Secessio apud veteres **Romanos** ultima rabies habebatur, 7, 40.
Secubit sacrorum causa, 39, 10.
Secures prelatas dictatori, 3, 12.
— decemviris, 3, 36.
— consulibus extra urbem, 24, 9.
Securi parvissimi in medio foro trecenti quinquaginta octo delecti nobiles **Tarquinienses**, 7, 19.
Seditani ad **Catemam** consulem deficiunt, 24, 20.
Seditanus ager, 28, 24, 29. 1. 31, 49. eum depopulatur **Mandonius**, 28, 24.
Seditio **Roma**, 2, 23, 28. et 56, 2, 66, 2, 24. et 25, 6, 14. *cf. sepp.* 31.
— militum **Romanorum**, 4, 50, 7, 39, 26, 24. *cf. sepp.* 32, 3.
Seditio nulla sub **Annibale** duce, 28, 12.
Seditionis auctores securi percussus, 28, 22.
Sagestia, civitas **Hispaniae** gravis et opulenta, 34, 17. eam vineis et plateis capit **Cato**, consul, *ibid.*
Saguntia, oppidum **Hispaniae**, 34, 19.
Sejuxes aurati in **Capitolio** a **P. Cornelio** positi, 28, 35.
Selapitani, populi, 45, 26.
Selenacia, 33, 41.
Seleucus, **Antiochi** filius, 33, 41, 36, 7. ei **Lysimachia** sedes a patre data, 35, 16. in **Aelide** relinquatur a patre ad maritimas urbes continendas, 37, 8. recipit **Phocam**, 11.
Pergamum oppugnatus, 12. eum ex **Pergameno** agro discedere cogit **Diophanes**, praetor **Achaeorum**, 21. ei cognomen fuit **Philopator**, 41, 24. quum duodecim regnasset annos, insidulis **Heliodori** opprimitur, *ibid.*
Selinus, oppidum **Cilicis**, 33, 20.
Sella curulis, 1, 2, 9, 54, 7, 1, 10, 7, 25, 5. **Sella** curulis ab **Etruscis** sumpta, 1, 8. **Sella** curulis dono missa **Maniniae**, 31, 11. **Eumeni**, 43, 14.
— eburnea dono missa regi **Syphaci**, 27, 4.
Sella Jovis in **Capitolio**, 5, 50.
Sellasia, 24, 28.
A. Sellius tribunus plebis abeunt creatur, 4, 42.
Sellularii ad bellum exakti, 2, 20.
Selymbria, 33, 39.
Semiguranus gentes, 21, 22.
Seminases in mare deportantur. *vid. Androgyni*.
Semita saxo quadrato a **Capena** porta ad **Martis** strata, 10, 23.
Semo Sancus, 8, 20. bona **Vitruvii Vacii** **Semoni Sance** consecrata, *ibid.* in ejus sacello anni orbes positi, *ibid.*
Sempronia basilica, 44, 16.
Sempronia, uxor **Africani**, suspecta, tanquam ei venenum dedisset, **Epit.** 29.
Sempronius Blaesus, quaestor, occisus eum mille hominibus, 22, 31.
A. Sempronius, consul, 2, 21. iterum, 34.
A. Sempronius Asellio praetor, a feneratoribus occisus, **Epit.** 74.
A. Sempronius Atratinus, inter primos tribunos militum consulari potestate, 4, 7.
A. Sempronius Atratinus tribunus militum consulari potestate, 4, 35. iterum tribunus militum consulari potestate, 44. tertium, 47.
A. Sempronius Atratinus, magister equitum dictus, 6, 28.
C. Sempronius Atratinus, consul, 4,

37. ejus negligentia et temeritas, *ibid.* Sempronio diem dicit L. Hortensius, tribunus plebis, 42. eripitur reus precibus quatuor tribunorum, qui sub illo meruerant, *ibid.* rursus accusatur et damnatur, 44.
- C. Sempronius Blaesus diem dicit Cn. Fulvio, ob exercitum in Apulia amissum, 36, 2.
- C. Sempronius Blaesus, edilis, 39, 7. creatur praetor, 32. sortitur Siciliam, 38. legatus, 43, 6.
- C. Sempronius Longus, decemvir sacrorum, 41, 26.
- C. Sempronius Rutilus, tribunus plebis, M'. Acilio Glabroni diem dicit, 37, 57.
- C. Sempronius Tuditanus, quum edilis plebis esset, praetor creatur, 32, 27. sortitur Hispaniam citeriorem, 28. proconsul victus proelio ab Hispanis, ex vulnere moritur, 33, 25. pontifex fuerat, 42.
- C. Sempronius, cos. contra Iapydas male rem gerit, Epit. 59.
- Cn. Sempronius Blaesus, legatus Q. Fulvii, 27, 6.
- L. Sempronius Atratinus, consul, 4, 7. primus cum L. Papirio censuram gerit, 8.
- M. Sempronius Tuditanus, Carthagine Nova capta, coronae muralis arbitri, 26, 48.
- M. Sempronius Tuditanus, tribunus plebis, ex auctoritate Patrum plebem rogat, ut cum sociis ac nomine Latino pecunia credita jus idem, quod cum civibus Romanis esset, 35, 7. creatur praetor, 37, 47. sortitur Siciliam provinciam, 50. consul, 39, 23. a Fisis in Apuanos Ligures proficiscitur, eorumque agros vastat, 32. frustra censuram petit, 40. pontifex cooptatur, 46. pestilentia moritur, 41, 26.
- P. Sempronius praefectus socium, 34, 47.
- P. Sempronius Sophus, tribunus plebis, 9, 33. ejus in Ap. Claudium censorem oratio, 34. preni Appium jubet, et in vincula duci, *ibid.* consul, 45. triumphat, *ibid.* pontifex creatur, quum primum plebei pontifices facti sunt, 10, 9. censor, *ibid.* praetor, 21.
- P. Sempronius Tuditanus, tribunus militum ad Cannas, 22, 50. ejus virtus, *ibid.* et 60. ex militate curuli praetor creatur, 24, 43. sortitur Ariminum, 44. ejus res gestae, 47. imperium ei prorogatur, 25, 3. iterum, 26, 1. censor, 27, 11. lustrum condit, 38. creatur consul, quum provinciam Graciam haberet, 29, 11. pacem cum Philippo facit, 12. sortitur Bruttios, 13. consul, tumultuarie proelio configit cum Annibale, 36. vincitur, *ibid.* dein et Annibalem acie vincit, *ibid.* sedem Fortunae Primigenia vocet, *ibid.* vid. et 34, 53. legatus ad Ptolemaeum, 31, 2.
- P. Sempronius Blaesus tribunus plebis, P. Cornelio Scipioni, triumphum potenti, obestit, 36, 39. auctoritate senatus compellitur remittere intercessionem, 40.
- P. Sempronius Gracchus, tribunus plebis diem dicit M'. Acilio Glabroni, 37, 57.
- P. Sempronius Longus creatur praetor, 39, 32. sortitur Hispaniam ulteriorem, 38.
- Ti. Sempronius Gracchus, magister equitum, 22, 57. castris Romanis praefectus, absente dictatore, Casilinum mittit frumentum et neces, 23, 19. quum magister equitum et edilis curulis esset, consul creatur, 24. senatum habet, consolatur Patres, eosque adhortatur, ne calamitatibus succumbant, 25. init consulatum, 30. ei volonum exercitus sorte evenit, 32. ejus res gestae, 35, 36. et 37. ei prorogatur imperium, 24, 10. vincit Hannonem Poenum, 14. et 15. volonibus dat libertatem, 16. secundum consul absens creatur, 43. in Lucanis multa proelia parva, haud ullum dignum memoratu, facit, 25, 1. aliquot ignobilia oppida Lucanorum capit, *ibid.* ei imperium prorogatur, 3. ex Lucanis cum equitata ac levi armatura Beneventum venire jubetur, 15. triste prodigium Graccho sacrificanti factum, 16. proditione circumvenitur, *ibid.* exanimis ad Annibalem mittitur, poniturque cum captis simul fascibus ante tribunal imperatoris, *ibid.* de ejus obitu varia fama, 17. item de ejus funere, *ibid.*
- Ti. Sempronius Gracchus, admodum adolescens, augur creatur in locum M. Pomponii Mathonis, 29, 33. moritur, 41, 26.
- T. Sempronius Gracchus, praefectus socium, cadit in proelio cum Boiis, 33, 36.
- Ti. Sempronius Gracchus, acer juvenis, legatus mittitur ad Philippum, 37, 7. ab eo comiter accipitur, *ibid.* tribunus plebis, auxilio est Scipi.

oni Africano, ne causam dicat, 38, 52. ei gratias actæ, quod rem publicam privatis similitudinibus potiore habuisset, 53. ei nupta minor e duobus Africanis filiabus, 57. ejusdem aliud decretum de L. Scipione, Africani fratre, 60. ejus oratio ad collegam, triumpho M. Fulvii moram afferentem, 39, 5. creatur triumvir coloniarum deducenda, 55. memoratur ædilis, 40, 44. prætor, citiorem Hispaniam sortitur, 36. capit Mundam, et Certimam, urbes, 47. vincit Celtiberos, eosque subigit, 48, 49. et 50. magnæ et anno sequente in Hispania res gerit, 41, 3. egregium se pacis arbitrum et moderatorem præbet, *ibid.* Græchorum urbem condit, *ibid.* triumphat de Celtiberis, 11. creatur consul, 12. multis secundis præliis perdomat Sardos, 21. de Sardiis triumphat, 26. rerum ab eo in Sardinia gestarum ergo tabula in æde Matris Matutæ posita, 38. creatur censor, 43, 16. ejus censuræ acta, *ibid.* et 17. contentiones cum tribuno plebis P. Rutilio, 18. ejus bona consecrantur a tribuno, *ibid.* ei et collegæ dies dicitur ad populum, *ibid.* collegam servat, jurando se ei comitem exsilii futurum, *ibid.* basilicam faciendam curat, quæ Sempronii dicta est, 44, 16. libertinos in unam tribum Esquilinam conjicit, 45, 15.

Ti. Sempronius Longus, consul, 21, 6. in Siciliam mittitur, 17. capit Melitam, 51. revocat in Italiam, *ibid.* venit ad collegam, *ibid.* pugna adversus Annibalem cupidus, 53. educit copias, 54. vincitur, 55. et 56. alia pugna inter Sempronium et Annibalem, 59. prospere pugnat cum Hannone Pœno, 23, 37.

Ti. Sempronius Longus, tribunus plebis, 31, 20. ædilis curulis, 32, 27. triumvir coloniarum deducendis, 29. prætor, 33, 24. sortitur Sardiniam provinciam, 26. ei prorogatur imperium, 43. creatur consuli, 34, 42. triumvir coloniarum deducenda, 45. prædicatur in Boios, et adversus eos pugnat, 46. et 47. legatus consularis, 35, 5. frustra censuram petit, 39, 40.

Ti. Sempronius Ti. F. Longus, augur factus, 27, 6. decemvir, *ibid.* pestilentia moritur, 41, 26.

Ti. Sempronius Longus præest parti castrorum in oppugnatione Heraclæ, 26, 22.

Ti. Sempronius Musca, 45, 13.

T. Sempronius Rutilus, vitricus P. Ebutii, 39, 9. capit pupillum initiari Bacchis, *ibid.*

Semunciarium fœnus factum ex unciario, 7, 27.

Sena, colonia, 27, 46.

Senensis populus vacationem obtinere non potest, 27, 38.

Senaculum in Capitolio, 41, 32.

Senatores centum, a Romulo creati, 1, 8. *vid.* Patres.

Senatores octoginta occiduntur in prælio ad Cannas, 22, 49.

— pecuniam sponte conferunt ad supplementum remigum, 26, 36.

— amplius quinque uno tempore abesse ab urbe Roma vetiti, 36, 3.

— edicto prætoris ex tota Italia Romanam vocantur, 43, 13.

Senatores, quibusque in senatu sententiam dicere licet, 23, 32, 36, 3.

Senatus nisi auctor fieret, ratum esse non poterat id, quod populus jussisset, 1, 17. postea in incertum comitiorum eventum auctor fieri coepit, *ibid.*

Senatus quænam partes fuerint in rebus creandis, *vid.* 1, 17. et 18, 22, 32, et 41.

Senatus a rebus de omnibus negotiis consultus, 1, 49.

— de bello indicendo consultus, 1, 38.

— decernit ut ad populum feratur de bello indicendo, 4, 58. 31, 5. *vid.* et 45, 21.

— provincias consulibus decernit, 10, 24, 28, 38. et 40. *et cæq.*

— de pace facienda consultus, 6, 26, 30, 42. et 43, 38, 24, 37, 55, 39, 10.

— decernit triumphum, 3, 26, 28, 9. negat, 10, 36. et 37, 28, 21. sine auctoritate senatus triumphatum, 3, 63, 10, 37.

— quædam negotia a se ad populum rejicit, 2, 27, 7, 20, 27, 8.

— legatis populorum regumque dat responsa, 6, 26, 7, 20, 30, 17.

— mittit legatos, 2, 15, 30, 26, 42, 19. *et alibi passim.*

Senatus Romanus tanquam regum consensus, 9, 17.

Senatus princeps, 27, 11.

Senatus habitus in Capitolio, 3, 21, 8, 5, 24, 10, 26, 1, 28, 38, 32, 8.

— in æde Bellonæ, 30, 21, 31, 47, 41, 10.

— in æde Apollinis, 34, 43, 39, 4, 42, 21.

Senatusconsultum factum, ut omnes Volsci urbem excederent, 2, 37.

— ut pontifex maximus tribune plebis crearet, 3, 54.

Senatusconsultum factum, ut decemviri magistratu se abdicent, 3, 54.
 Senatusconsultum relatum in tabulas, 4, 11.
 — ut consularia comitia haberentur, 4, 28. et 36.
 — ut duo ex tribunis consularibus ad bellum proficerentur, unus res Romæ curaret, 45.
 — de cæde Postumii, 51.
 — de creandis tribunis militum, 55.
 — ut tribuni militares peditibus equitibusque gratias agerent, 5, 7.
 — ut tribuni militum se abdicarent magistratu, 17.
 — ut agri Veientani septena jugera dividerentur plebi, 30.
 — ut consules se abdicarent magistratu, 31.
 — de rebus ad religionem spectantibus, 50.
 Senatusconsulto revocati, qui Veios ierant, 6, 4.
 Senatusconsulto e carcere eductus M. Manlius, 18.
 Senatusconsultum, ne quis patricius in Capitolio habitaret, 6, 20.
 — de induciis in centum annos Cæritibus concedendis, 7, 20.
 — de Latinis, 8, 14.
 — de dicendo dictatore, 15. et 16.
 — de colonia Cales deducenda, 16.
 — de deducendis Interamnæ et Casinum coloniis, 9, 28.
 — ut privati nantas darent, 24, 11.
 — de coerendis superstitionibus et externis religionibus, Romæ exortia, 25, 1.
 — de ludis Apollini, reque divina faciunda, 12.
 — de Marcello et Siculis, 26, 32.
 — de Campanis, 34.
 — de provinciarum sortitione, 28, 45.
 — ut, quos ludos inter seditionem militarem vovisset Scipio, ex ea pecunia, quam ipse in ærarium intulisset, faceret, 38.
 — de coloniis, que milites dare abnuerant, 29, 15.
 — de bello adversus Nabin Lacedæmonium, 34, 32.
 — de coloniis deducendis, 53.
 — de rebus Asiæ, 37, 56.
 — in gratiam Ambraciensium, 38, 44.
 — de Bacchanalibus, 39, 18. et 19.
 — de exercitibus, 38.
 — quo sublata comitia prætoris creandi, 39.
 — in honorem Demetrii, 47.
 — de Latinis, 41, 13.

Senatusconsultum de agris Ligustinis et Gallicis viritum dividendis, 42, 4.
 — in gratiam Statiellatum, 22.
 — de bello in Persæ, 30.
 — quo Cares Lycique jubentur esse liberi, 44, 15.
 — de Macedonibus et Illyriis, 45, 18.
 Senatusconsulti forma ultimæ necessitatis, 3, 4.
 Senatusconsulta in ædem Cereris ad ædiles plebis delata, 3, 55. ad ærarium, 39, 4.
 Semectius, tribunus, civitatis Nerviorum, Epit. 139.
 Senes Romani, urbe capta, expectant domi mortem, 5, 41. trucidantur a Gallis, *ibid.*
 Seniores coacti nomina dare, ut agant urbis custodiam, 5, 10. *vid. et* 6, 2. et 6.
 Seniorum cohortes factæ, 10, 21.
 Seniorum triginta principes, apud Carthaginenses sanctius consilium, 30, 16.
 Senones Galli clusium et Romam veniunt, 5, 35. *vid.* Galli. Legionem Romanam circumveniant, et deleant, 10, 26.
 Sentinas ager, 10, 27. et 30.
 C. Sentius, Epit. 70.
 Sepinum in Sannio a L. Papirio, consule, expugnatur, 10, 44. et 45.
 Seppius Lesius summum Caput magistratum ultimus omnium Campanorum capit, 26, 6. *vid. et* 13.
 Septembribus idibus prætor maximus elavum pangere vetusta lege jussum, 7, 3.
 Septemdecim annos nati, qui non militarant, ærarii facti, 27, 11.
 Sepulcrum dirutum in ora Africa pro male omine vitatur ab Annibale, 30, 25.
 Sepulera diruta Athenis a Philippo, 31, 24. super ea re Atheniensium querela, 30.
 Sequani, pop. Epit. 104.
 Sergia venefica, suo ipsa epoto medicamento, interit, 8, 18.
 C. Sergius, tribunus militum consulari potestate, 6, 5. iterum, 11. tertium, 27.
 Cn. Sergius Placens, prætor, 31, 4. sortitur jurisdictionem urbanam, 6. ei prorogatum imperium, 32, 1.
 L. Sergius, legatus, auream crateram donum Apollini Delphos fari, 5, 28. a Liparensium piratis exceptus, et dimissus, *ibid.*
 L. Sergius Fidenas, consul, 4, 17. tribunus militum consulari potestate, 25. iterum consul, 30. iterum tribunus militum consulari potestate, 35. tertium tribunus militum, 45.

- L. Sergius Fidenas, tribunus militum, 5, 16.
 L. Sergius, legatus, 80, 26.
 M. Sergius decemvir creatur, 3, 35.
 M'. Sergius Fidenas, tribunus militum consulari potestate, 4, 61. iterum, 5, 8. ejus castra adorantur Falisci, *ibid.* mavult vinci ab hoste, quam vincere per civem, *ibid.* accusatur a tribunis plebis, 11. denis millibus aëris gravis condemnatur, 12.
 M. Sergius, tribunus militum, 29, 6. jussu Pleminii post gravissima tormenta necatur, et insepultus projicitur, 9.
 M. Sergius Silus, prætor, 22, 27. sortitur jurisdictionem urbanam, 26. *vid. et* 31, et 33, 21. et 24.
 M. Sergius Silus, legatus Æmilii consulis, 44, 40.
 Q. Sertorius, Epit. 90. 96.
 Serrheum, castellum, occupat Philippus, 31, 16.
 Servilii ex Albania principibus in collegium Patrum lecti, 1, 30.
 A. Servilius Priscus (alii Structo cognomen tradunt) dictator, 4, 21.
 C. Servilius, consul, 2, 49.
 C. Servilius, tribunus militum consulari potestate, contendens cum collegis patri parat, 4, 45.
 C. Servilius triumvir coloniarum Placentiam deducendæ, 21, 25. a Gallis comprehenditur, *ibid.* a filio consuli sextum decimum post annum liberatus, Romanam revertitur, 30, 19.
 C. Servilius, legatus, frumento in Etruria coempto instruit arcem Tarentinam, 25, 15. pontifex, 27, 6. ædilis plebis, 21. magister equitum et ædilis curulis, 23. *vid. et* 26. prætor creatus, sortitur Siciliam, 28, 10. *vid. et* 46. consul, 29, 38. 30, 1. patrem, ex servitute liberatum, Romanam reducit, 19. dictator, 29. decemvir agris dividendis, 31, 4. pontifex maximus, 39, 46. picula ire Deum conquirat, 40, 37. moritur, 42. *Ad eundem referri possunt, quæ de C. Servilio habet Livius,* 33, 47. 34, 53.
 C. Servilius Ahala, magister equitum, obtruncat Mælium, 4, 13. et 14. ejus factam defendit dictator Cincinnatus, 15. creatur consul, 30.
 C. Servilius Ahala tribunus militum consulari potestate creatur, 4, 56. magister equitum, 57. iterum tribunus militum consulari potestate, 57. tertium, 5, 8. senatui obtemperans, cogit collegas ante diem abdicare se magistratu, 9.
 C. Servilius Ahala, magister equitum, 6, 2.
 C. Servilius Casca, tribunus plebis, 25, 3.
 Cn. Servilius Cæpio, pontifex, 25, 2. ædilis curulis, 28, 10. creatur prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 38. *vid. et* 46. consul, 29, 38. sortitur Etruriam, 30, 1. inde Romanam redit eum patre C. Servilio et C. Lentatio patrue, ex servitute receptis, 19. Annibalem persequens, in Siciliam transit, 24. revocatur a dictatore ad id ipsum creato, *ibid.* legatus in Græciam mittitur, 35, 23.
 Cn. Servilius Cæpio, pontifex, postulentia moritur, 41, 26.
 Cn. Servilius Cæpio, ædilis curulis, 40, 29. prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 41, 26. legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, redit, 49, 25. creatur consul, 48, 13.
 Cn. Servilius Geminus, consul, 21, 27. 22, 1. Sardinie et Corsicæ oram circumvestus, Meningem insulam vastat, 31. Fabii artibus bellum gerit, 32. in consilio assentitur Paulo adversus Varronem, 43. occiditur ad Cannas, 49.
 L. Servilius Structus, tribunus militum consulari potestate, 4, 47.
 M. Servilius Geminus, augur, 26, 23. ædilis curulis, 29, 28. magister equitum, 30, 24. consul, 26, et 27. ei prerogativa imperium, 41. decemvir agris dividendis, 31, 4. triumvir coloniarum deducendis, 32, 29. et 34, 45. pro triumpho Pauli Æmilii orationem ad populum habet, 45, 36. et ægypti nudat corpus, et cicatrices vulnerum ostentat, 39.
 M. Servilius, tribunus militum, 40, 27.
 M. Servilius pontifex legitur, 43, 13.
 P. Servilius, consul, 2, 21. ejus populare edictum, 24. nec plebi nec Patribus gratus, abijt magistratu, 27.
 P. Servilius, consul, 3, 6. moritur, 7.
 P. Servilius, decemvir agris dividendis, 31, 4.
 Q. Servilius per Patres clientesque Patrum consul creatur, 2, 64. iterum consul, in Æquos mittitur, 3, 2.
 Q. Servilius, quæstor, diem M. Volscio dicit, 3, 24.
 Q. Servilius Priscus, dictator, 4, 21. fundit Etruscos, et Fidenas capit, 22. appellat tribunos, ut cogant consules dicere dictatorem, 26. cognoscit de rebellionem Fidenatum, 30. filium tribunum militum jubet collegis belli gerendi curam concedere, et urbi præesse, 45. ex senatusconsulto dictator dicitur, 46. vincit Æquos, 47.
 Q. Servilius Fidenas, tribunus militum consulari potestate, 5, 8. iterum, 14. interrex, 17. tribunus militum ter-

- tium, 24. quartum, 36. quintum, 6, 4. sextum, 6.
- Q. Servilius, tribunus militum consulari potestate, 6, 22. iterum, 31. tertium, 36.
- Q. Servilius Ahala, consul, 7, 1. secundum, 4. dicit consensu patriciorum Ap. Claudium dictatorem, 6. creatur dictator, 11. ex auctoritate Patrum Indos magnos vovet, *ibid.* ejus res gestæ, *ibid.* abdicat se dictaturn, *ibid.* interrex creatur, 17.
- Q. Servilius, magister equitum, 7, 22. consul, 38.
- Sp. Servilius consul, cedit Veientes, 2, 51. mox pulsus ab iis, interventu collegæ servatur, *ibid.* reus factus ad populum, periculum audacia discutit, 52.
- Sp. Servilius Priscus, censor, 6, 31. tribunus militum consulari potestate, 38.
- Servius Tullius, 1, 18. captiva Corniculana natus, 1, 39. et 4, 3. ei caput in multorum conspectu arsit, 1, 39. de ejus natalibus varis sententiæ, *ibid.* Servius fuit maximo honore apud regem et Patres, *ibid.* curam rerum capessit, 41. a senatu jubetur regnare, *ibid.* filias Tarquinis collocat, 42. Veientibus bellum infert, *ibid.* instituit censum, *ibid.* condit lustrum, 44. interficitur, 48. ejus laudes, *ibid.* commentarii, 60.
- Servus conjunctionis index, *vid.* Vindicius.
- Servi vindicta liberati, in civitatem accepti videbantur, 2, 5.
- Servi Capitolium occupant, 3, 16. dant pœnas, 18.
- Servorum alia conjuratio, 4, 45.
- Servi publici, 9, 29.
- Servorum tyrannica dominatio Volsiniis, *vid.* Volsinii.
- Servus, intercepti domini ultor, occidit Asdrubalem, 21, 2. ejus in tormentis constantia, *ibid.*
- Servi quinque et viginti in crucem acti, quod in campo Martio conjurassent, 22, 38.
- Servi in militiam allecti Romæ, 22, 57. eorum octo millia armantur, *ibid.* *vid.* Volones.
- Servi vocati ad Pileum, 24, 32.
- Servus indicat auctores incendii, pluribus simul locis circa forum orti, 26, 27.
- Servi, indices conjunctionis, 32, 26. iis vicena quina millia æris, et libertas data, *ibid.*
- Servorum conjuratio in Etruria, 33, 36. vincuntur a M. Acilio, prætore, *ibid.* principes conjunctionis adfiguntur crucibus, *ibid.*
- Servorum magnus motus in Apulia, 39, 29.
- Servitilis Acheorum fugitivis receptaculum Macedonia, 41, 28.
- Sesecenarius bos, 41, 19.
- P. Sestius Capitolinus, consul, 2, 32. decemvir legibus scribendis, 33.
- P. Sestius, patriciæ gentis vir, a C. Julio decemviro ad populum accusatus, 3, 33.
- P. Sestius, quæstor, 4, 50.
- Sestos, Hellesponti urbs, 32, 33. deditur Romanis, 37, 9.
- Setia, colonia, 6, 30. 26, 8. 29, 14. eam depopulantur Privernates, 7, 42. negat consulibus milites et pecuniam, 27, 9. de ea re senatusconsultum, 29, 15. Setiæ magnus tumultus servorum opprimitur, 32, 26. ibidem Carthaginensium obsides custoditi, *ibid.*
- Setini nunciant defectionem Privernatium, 8, 1.
- Seuthes, Cotyis pater, regis Odrynarum, 42, 51.
- Sextantes, 2, 33.
- Sextarii vini, honoris ergo, militibus, qui Decium secuti fuerant, a legionibus collati, 7, 37.
- Sextiles kalendæ olim anni principium, 3, 6.
- Sextiles kalendæ duplici clade insignes, 6, 1.
- Sextiles idus, 41, 20.
- nonæ, *ibid.*
- C. Sextilius plebeius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30.
- M. Sextilius Fregellanus respondet pro duodeviginti coloniis, milites ex formula paratos esse, 27, 10.
- L. Sextius, tribunus plebis, rogationem fert, qua Volas coloni mitterentur, 4, 49.
- L. Sextius tribunus plebis promulgat leges de ære alieno, de modo agrorum, et de consulatu plebeio, 6, 35. refectus tribunus plebis, non patitur creari curules magistratus, *ibid.* octavum tribunus plebis, 36. continuari sibi tribunatum recusat, 39. decimum tribunus refectus, 42. primus de plebe consul factus, *ibid.* et 7, 1.
- M. Sextius Sabinus, ex ædilitate plebeia prætor, 30, 26. sortitur Galliam, 27.
- Sibaris, urbs, 36, 39.
- Sibylla, 1, 7.
- Sibyllæ carmina de termino fatali imperii Romani, 38, 45.
- Sibyllini libri aditi, 3, 10. 5, 13. 7, 27. 21, 62. 22, 1. 9, 10. 36. et 57. 29, 10. 36, 37. 41, 26. *vid.* Libri.
- Siccitas ingens in urbe et agro Romano, 4, 30. 40, 29.

- L. Siccius, vir fortissimus, fraude de-
comvirovum interfectus, 3, 33.
- Sicilia, 1, 1. in Siciliam venit Aeneas,
ibid. in Sicilia frumentum tantum
propter caritatem annonae, 2, 34. in
Siciliam exercitum quando primum
trajecerint Carthaginenses, 4, 29. a
tyrannia Siciliae missam suspicatur
Livius classem Graecorum, quae mare
Egrium infestum habebat, 7, 25.
et 26.
- Sicilia describitur a Poetis, 26, 40. Sicilia
res componit Scipio, 29, 1. Sicilia ca-
lamitas ob motus servilis, *vid.* Servi,
Fugitivi.
- Siculorum res a M. Marcello compositae,
25, 40. eorum quæstus de Marcello,
26, 29. eorum oratio in senatu, 30.
eis respondet Marcellus, 31. de ea re
senatusconsultum, 32. Siculi legati
ad Marcelli genua se projiciunt, 33.
- Siculum fretum, 1, 2.
- Sicilius securi percussus, 23, 37.
- Sicimina, mons, 45, 12.
- C. Sicinius, auctor secessionis in sacrum
montem, 2, 32. inter primos tribunos
plebis, 33. *vid.* et 3, 54.
- C. Sicinius, tribunus plebis, 2, 58. diem
dicit Ap. Claudio, 61.
- C. Sicinius, tribunus plebis post seces-
sionem in Aventinum, 3, 54.
- C. Sicinius, legatus a senatu missus,
43, 7.
- Cn. Sicinius ædilis, petit præturam, 39,
39. fit anno sequente prætor, et sor-
titur Sardiniam, 45.
- Cn. Sicinius, triumvir coloniae Lucam
deducendæ, 41, 17.
- Cn. Sicinius, prætor, 42, 9. in Apuliam
mittitur ad colligendas locustas, 10.
obtinet Macedoniam provinciam, pro-
rogato in annum imperio, 27. paluda-
tus proficiscitur ex urbe, *ibid.*
- L. Sicinius, tribunus plebis, 6, 6.
- T. Sicinius, consul, 2, 40.
- T. Sicinius, lator rogationis de migrando
Veios, 5, 24.
- Sicyonæ urbe, 27, 31. 35, 25. Sicyone
Romanorum aliorumque populorum
legatis datum Acheorum concilium,
22, 19.
- Sicyoniæ ager, 33, 15.
- Sida, oppidum, 35, 13. 37, 23.
- Sideta, populi, 35, 48.
- Sidicini, a Samnitibus bello lacesiti,
socios sibi parant Campanos, 7, 29.
rursus ab iisdem impugnati, deditio-
nem facere volunt ad Romanos; a
quibus repudiati, dedunt se Latinis,
3, 1. et 2. Sidicinus inter et Aurun-
cos bellum, 15. vincuntur Sidicini a
Romanis, 16. et 17.
- Sidicinus ager, 10, 14. 26, 9.
- Sidonii, populi, 35, 48.
- Sidus Vergilianum, 21, 35.
- Sigeum, 44, 28.
- Signatum argentum, *vid.* Argentum.
- Signia, colonia, 1, 56. 2, 21. 2, 3. 22, 2.
- Signini Romanis fidi, 27, 10.
- Signifer omni vi molliens signum convel-
lere nequit, 23, 3.
- Signiferum manu arreptum secum in
hostem rapit Camillus, 6, 8.
- Signum emissum in hostium aciem, 6,
8. 34, 46. *vid.* Vexillum.
- secundi Hastati, ademptum signi-
fero a Q. Navio in hostes inlatum,
26, 5.
- Signa militaria ex ærario deprompta, 4,
22. 7, 28.
- Signa capta in prælio, 9, 44. 10, 14. *et*
alibi serpius. ante Signa et post Signa
strages facta, 8, 11.
- Signum pugnae datum, 6, 8.
- propositum, 22, 45.
- Signum receptui datum, 6, 8.
- Signum secundæ vigiliæ, 7, 35.
- Signa bis canunt, ubi duo sunt consules,
27, 47.
- Signum datum, id est, jussus imperato-
ris per totum exercitum perlatus, 5,
36. 21, 14.
- Signum Jovis Imperatoris, Fræneste de-
vectum, T. Quintius dictator in Ca-
pitoliū infert, 6, 29.
- Junonis a matronis dedicatum in
Aventino, 21, 62.
- Martis, 22, 1.
- Signa ænea Deorum facta ex argento
multatitio, 27, 6.
- tria ad Cereris data, 36.
- duo cypresseæ in eodem Junonis Re-
ginæ inlata, 37.
- ænea quinque ex multatitio ar-
gento in ærario posita, 31, 50.
- tria Cereri, Libero, Liberæque po-
sita, 33, 25.
- ænea in Capitolio dejecta, et in circo
maximo cum columnis eversa, 40, 2.
- Signa tabulasque, quibus abundabant
Syracusæ, Marcellus Romam devehit,
atque inde primum initium mirandi
Graecarum artium opera factum, 25,
40. *vid.* et 26, 30. et 31. et 34, 3.
- Signa tabulasque Tarentinis relinquit
Fabius, 27, 16.
- Signa, tabulae priscæ artis, ornamenta-
que ejus generis plura Eretriæ reperta,
32, 16.
- Sigovesus, filius sororis Ambigati, Cel-
tarum Regis, 5, 34. in Hercynios sal-
tus sorte missus, *ibid.*
- Silana, oppidum, 36, 13.
- M. Silanus, *vid.* Junius.

- Silenus, auctor Græcus, 26, 49.
 Q. Silius, primus questor plebeius, 4, 54.
 Silo Pompeius, dux Marsorum, Egit. 76.
 Silpia, urbs, 28, 12.
 Silva, *vide* Sylva.
 Silvanus, *vide* Sylvanus.
 Silvius, *vide* Sylvius.
 Similis locus, 39, 12.
 Simulacra Junonis Regimæ cupressæ circumlata, 27, 37.
 Simulacra infantium, conditorum urbis, sub uberibus lupæ, ad Ficum Rami-palem posita, 10, 23.
 Simulacra Iuporum, 22, 1.
 Simulacrum Herculis in Capitolio pos-
 tum, dedicatumque, 9, 44.
 Simulacrum pugne terrestri et navalis
 editum a Scipione, 29, 22.
 Siidenensis ager, 38, 15.
 Sinope urbs, postea Sinuessa, 10, 21.
 Sinope, urbs Pontica, 38, 18.
 Sinopensium clades, 40, 2.
 Sintii, 42, 51.
 Sintice, regio, 44, 46.
 Sintice Heraclea, 42, 51. 45, 29.
 Sinuessa, urbs, 2, 11. colonia, 10, 21.
 22, 14.
 Sinuessæ colonie negatur vacatio, 27,
 38. 36, 8.
 Sinuessanæ aquæ, 22, 13.
 Sinus Adriaticus, 10, 2.
 — Anianum, 26, 5.
 — Ambracius, 32, 14. 36, 4.
 — Beryllæticus, 37, 17.
 — Corinthiacus, 26, 26. 28, 7. 32, 7.
 — Demetriacus, 38, 5.
 — Euboleus, 31, 47.
 — Gallicus, 26, 19. 30, 19. 34, 2.
 — Maliacus, 27, 30. 31, 46. 35, 37.
 36, 11. et 14.
 — Pamphylius, 37, 23.
 — Telmessicus, 37, 16.
 — Therprotius, 8, 24.
 Sipontum, urbs capta ab Alexandro Epi-
 rensi, 8, 24.
 Sipontum colonia civium Romanorum
 deducta, 34, 45. 39, 23.
 Sipyus, 36, 43. 37, 11.
 Sipyrrhicæ Ætolus, 31, 46.
 Sira, oppidum terræ Odontæ, 45, 4.
 Sitella ad eortendum, 26, 3. *vid. et* 41, 22.
 Smyrna, urbs, 37, 35. usurpat liberta-
 tem, 33, 38. obsidetur ab Antiochi
 copiis, *ibid. vid. et* 35, 42.
 Smyrnæ, 37, 16. laudati a senatu Ro-
 mano, 54. donantur agro, 38, 39.
 Socii Romanorum, sine duce aut exer-
 citu Romano, propriis viribus bellum
 gerere non sinuntur, 2, 58. 3, 4.
 Sociis Romanorum in bello Annibalis
 constat fides, quia iusto et moderato
 regebantur imperio, 22, 13.
 Sociorum defectio, Sociis bellum, *vid.*
 Italici.
 Socii navales, 21, 49. ex libertine or-
 dine, 42, 27.
 Sol ruber per totum diem, *vid.* Prodi-
 gium.
 Solis eclipsis, 37, 4.
 Soli asam consecrat Philippus in monte
 Æmo, 40, 22.
 Sollemne. Pani Lycoo ab Evandro insti-
 tutum, 1, 5.
 — Fidei a Numa, 1, 21.
 Soli, Cilicis urbs, 33, 20. 37, 56.
 Saltferrea, tela bellica, 34, 14.
 Solistimum tripodium, 10, 40.
 Solem, præfectus Pydnæ, 44, 45.
 Solonis leges a legatis Romanorum de-
 scriptæ, 2, 31.
 Solanius ager, 2, 12. in eum excursio-
 nem faciunt Antiores, *ibid.*
 Solovetinus, dux Gallorum, 45, 34.
 Solstitium, 44, 36.
 Solstitialis orbis, 1, 19.
 Solstitiale tempus, 35, 49.
 Somnium T. Atinii, 2, 36. Annibalis,
 21, 22.
 Sopater Syracusis prætor creatur, 24, 23.
 ejus oratio de Andranodori et The-
 misti cæde, 25.
 Sopater, dux Philippi regis, secum qua-
 tuor milia militum in Africam tra-
 jicit, 30, 26. eum captum a Romanis
 sibi restitui petunt legati Philippi,
 42.
 Sopater Arcanæ, præfectus Chalcidis,
 interficitur, 31, 23.
 Sopater, dux Persei, prælio interficitur
 a Romanis, 42, 66.
 Sophonisba, uxor Syphacis, filia Adra-
 balis, 30, 12. ejus ad Masinissam
 oratio, *ibid.* nubit Masinissæ, *ibid.*
 venenum, sibi a Masinissa missum,
 haurit intrepide, 15.
 Sora, oppidum, capitur a Romanis, 7,
 28. interfectis Romanorum colonis,
 deficit ad Samnites, 9, 23. obsidetur
 a Romanis, 24. capitur, *ibid.* expug-
 natur a Samnitibus, 43. recipitur, 44.
 Soram coloniam quatuor milia homi-
 num missa, 10, 1.
 de Sora, quod milites pecuniamque Ro-
 manis negat, senatusconsultum, 29,
 15.
 Soranus ager, 10, 14. et 33.
 Sordidati rei et eorum cognati esse so-
 lent, 6, 20. *vid. et* 27, 34.
 Sororium tigillum, 1, 26.
 Sora in sitellam posita, 41, 22.
 Sortes Cave extenuatæ, 21, 62. 22, 1.
vid. et Prodigium.
 — oraculi Pythici, 5, 15.
 — Dodonæi Jovis, 8, 24.

- Socium**, 24, 30.
Sosis et Theodotus, interfecto Hieronymo, regia equis Syracusanis contendunt, 24, 21. eos adloquitur Andromedon, 22. Sosis unus ex interfectibus tyranni, mittitur a Marcello ad Philodamum, praefectum artis Euryali, 25, 25.
Sosis, faber merarius, Syracusanus Marcello tradit, 26, 21. et 30. cum corona aurea praecedit in triumpho Marcelli, et, donatus civitate Romana, accipit quinquaginta jugera in agro Syracusano, 26, 21.
Sositheus Magnes, legatus Philippi, 23, 39.
Sospita Juno, *vid.* Juno.
Sotimus, minister ex regis Alexandri Epiroensis pueri, 8, 24.
Spadones, regum, 35, 15.
Sparta, *vid.* Lacedaemon. oppugnatur corona a T. Quistio, 34, 3—40.
Sparta quondam sine muro, 34, 38, 39, 37. tyranni addiderant murum, 34, 38. Spartae muri diruti, 33, 34.
Spartana disciplina dura et horrida, 38, 17.
Sparti ad rem nauticam usus, 22, 20.
Spartacus, bellum excitat, Epit. 95. ipse cum milibus sexaginta caditur a M. Crasso, 97.
Spartus, agreste telum, 34, 15.
Spectacula sibi Patres equitesque faciunt, alta duodenos pedes: fori appellabantur, 1, 35.
Spectrum per quietem utrique consuli visum, 8, 6.
Specula in Tisno monte, 28, 5.
Speculator Pœnus, Romae deprehensus, praeciae manibus dimissus, 22, 38.
 — convirii male exceptus, 40, 7.
Speculator, contemplatus regum agmen e specula, propeat Athenas, 31, 24.
Speculatores, 9, 23.
Speculatores Annibalis, excepti a custodibus Romanis jubentur a Scipione visere omnia, 30, 29. dimittuntur a Scipione, *ibid.*
Specus in foro Romano, *vid.* Vomero.
Spei templum, 2, 51. 24, 47. refecit, 25, 7.
Spei ades ad Tiberim, 40, 51.
Spei ades fulmine icta, *vid.* Prodigium.
Speleum, prope Pellam locus, 45, 33.
Spelunea in Umbria, in qua ad duo milia armatorum absunta fumo et vapore, 10, 1.
Sperchiae, 32, 13.
Sperchiae, annis, 36, 14. 37, 4.
Spice metentibus viam cruentam, *vid.* Prodigium.
Spintber, *vid.* P. Cornelius Lentulus.
- Spolitum** colonia deducta, 20, 2.
Spolitum frustra tentat Annibal, 22, 9. *de Spoleto* *vid.* et 24, 10. 45, 43.
Spoletani a Romanis laudati, 27, 19.
Spolia opima Jovi Feretrio a Remulo lata, 1, 10. in sede Jovis Feretrii, prope Romulispolia, ab A. Cornelio Cosso dono fixa, 4, 20. et 32. a Marcello, post Romulum et Cossum tertio et ultimo, 20, 56.
Spolia equestris, 8, 7.
Spolia casorum hostium lecta, 5, 36. et 39. 27, 42.
Spolia hostium Vulcano cremata, 1, 37.
 — dicata Marti, Minervae, Laevae Matri, et succensa, 45, 38. *vid.* et 8, 1.
 — Jovi Victori vota, 10, 29.
Spolia vetera hostium templis porticibusque detracta armando militi, 22, 57. 23, 14.
Spoliarum simulacra, ex mille ponde argenti facta, Delphos mittuntur, 28, 45. *vid.* Præda.
Spongia pectori tegumentum, 9, 40.
Sponsionis foderisque discrimen, 9, 5.
Stagnum effusum Mincio amni, cruentum visum, *vid.* Prodigium.
Stains Minacius, dux Samnitium, 10, 20. eum captum ad consulum Romanum rapiunt, *ibid.*
Stans cibum potumque capere jussus miles ignominiae causa, 24, 16.
Statarius miles, 9, 19.
Statiannus, *vid.* Oppius.
Statiellas ager, 42, 7.
Statiellates Ligures vincuntur a Romanis, 42, 7. venduntur a consule, sed a senatu jubentur redimi, 8. ceduntur iterum ab M. Popillio, 21. de iis rogatio, *ibid.* in eorum gratiam senatusconsultum, 22.
Marius Statilius, *vid.* Marius.
Stationum ratio metata a Paulo Emilio, 44, 33.
Statius Trebius pollicetur se traditurum Compeam Annibali, 23, 1.
Statius Gellius, imperator Samnitium, in peculio capitur a Romanis, 9, 44.
Statius Metius, praefectus praesidii Casilini, 24, 19.
T. Statius, tribunus plebis, diem dicit Sp. Servilio, 2, 52.
Stator Jupiter, *vid.* Jupiter.
Statorius ad Syphacem, Numidarum regem, a Scipionibus mittitur legatus, 24, 48. ex juventute regi pedites conscribit, et ad morem Romanorum ordinat et instruit, *ibid.* *vid.* et 30, 28.
Status Accio Navio Romae posita, 1, 36.
 — Antiochi in Minervae Itoniae templo, 36, 20.

- Statna Camilli et Marui, consulem, in foro, 8, 13.**
 — **Cloelias in Sacra via, 2, 13.**
 — **Horatii Coclitis in Comitio, 2, 10.**
 — **Manicii, Praenestinatorum praefecti, loricata, 23, 19.**
 — **Martii, consule, in foro ante templum Castoris, 9, 43.**
 — **Philippi, regis Macedonum, 31, 23. et 44.**
 — **Ptolemæi, 23, 10.**
Statua aurata omnium in Italia prima Glabroni posita, 40, 34.
Status publice in Rostris positæ legatis Romanis, a Fidenatibus occisis, 4, 17.
Status tres in monumento Scipionum, 38, 56.
Stellates campi, 9, 44. 10, 31. vid. et 22, 13.
Stellatina tribus nova, 6, 5.
Stena Græcis, fauces Latinis, 32, 5.
Stenius Ninnius Celer, hospes Annibalis Capuæ, 23, 8.
C. Stertinius creatur praetor, et sortitur Sardiniam, 38, 35.
L. Stertinius, proconsul, in Hispaniam mittitur, 31, 50. rediens quinquaginta millia pondo argenti in ærarium fert, et de manubiis duos fornices facit, 33, 27. legatus, 35.
L. Stertinius, quaestor, cum muneribus mittitur ad Misagenem, Masinissæ filium, 45, 14.
Stimon, oppidum, 32, 14.
Stipendium de publico quando miles primum acceperit, 4, 59.
 — **quando eques, 5, 7.**
Stipendium annuum, et trium mensium frumentum accipit exercitus Romanus a Samnitibus, mercedem induciarum, 8, 2.
Stipendium impositum Carthaginiensibus, 21, 1.
Stobi Pæoniæ, 33, 19. 45, 29. Stobos exercitum indicit Philippus, 40, 21. hæc procul Stobis, novam urbem Persæida condit Philippus, 39, 59.
Stœni, pop. Epit. 62.
Stragula vestis pretiosa usus quando primum Romæ coepit, 39, 6.
Strategema Annibalis, 21, 27. 22, 16. et 17.
 — **Gallorum, 23, 24.**
 — **Philemeni proditoris, 25, 9.**
 — **Polyxenidæ, 37, 28.**
 — **M. Porcii Catonis, consulis, 34, 12. et 13.**
 — **T. Quintii, consulis, 2, 64.**
 — **C. Sulpicii, Dictatoris, 7, 14.**
 — **Stratii, 43, 24.**
Stratius, medicus, speculatorum, quæ ab Attalo agerentur, ab Eumene mittitur Romam, 45, 19. sapientibus monitis pravæ Attali spes castigat, ibid.
Strato M. Brutum rogatus occidit, Epit. 124.
Stratonicea, urbe Cariz, 33, 18. datur Rhodiis, 30.
Stratoniceasis ager, 33, 18.
Stratonidas Thebis perfigit Tanagram, 33, 28.
Stratas, urbe Ætoliz, 36, 11. 38, 4. 43, 23.
Strymo, fluvius, 44, 44. et 45. 45, 29.
Stupra in Bacchanalibus per vim inlata, adhibito cymbalorum et tympanorum pulsu, ne vox quiritantis exaudiri possit, 39, 10.
Stupra virorum inter sese plura, quam feminarum, 39, 13.
Stupri damnatæ matrone mulctantur pecunia vid. Matræa.
Stymphalia terra, 33, 14.
Stymphalia, 45, 30.
Subota, insula, interjecta Elææ et Atho, 44, 28.
Subura, regio urbis Romæ, 3, 13.
Subcenturio Romanus vincit Latinum centurionem, 8, 8.
Sucro, oppidum, 28, 24.
Sudertanum forum, 26, 23.
Sudibus, et saxis, et omni genere telorum summoventur a vallo hostium Romani, 34, 15.
Succasa Pometia, urbs Volscorum, 1, 41. vi capitur a Tarquinie Superbo, 53. vid. Pometia.
Succasa Aurunca, 8, 15. ex colonia deducta, 9, 28. negat consulibus milites et pecuniam, 27, 9. de hac re senatusconsultum, 29, 15.
Suessetani, Hispaniæ populus, 25, 34. deficiunt ad Romanos, 34, 30. iis opem ferunt in expugnando Lacetanorum oppido, ibid. in Suessetanis A. Terentius oppidum Corbionem expugnat, 39, 42.
Suessetanum agrum depopulatur Masdonius, 28, 24.
Suessiones, Epit. 104.
Suessula, urbs, 7, 37. 23, 14. 17. et 32. 24. 46. 25, 7. et 22. 26, 9. 28, 9.
Suessulanis civitas sine suffragio data, 8, 14.
Suffetes, summus apud Pœones magistratus, 28, 37. 30, 7. 34, 61.
Suffragia quomodo Romæ lata, 1, 43. vid. et 10, 13. et 21. 24, 7. et 2. 25, 8. 40, 51.
Suffragii lationem impertiri, populi erat, non senatus, 38, 36.
Suffragii latio per censores adimi non potest injussu populi, 45, 15.
Suggestum in foro Romano adornatum rostris navium Antiatum, 8, 14.

- Suismonium, mons Liguriæ, 39, 2. 40, 41.
- L. Scilla Athenas expugnat, Epit. 81. De eo *vid.* Epit. 82. 83. &c. crudelitas ejus, 88. in Campo Martio sepelitur, 90.
- Sulmo, oppidum, 26, 11.
- Sulpicia, gravis femina, socrus consulis Postumii, 39, 11. 12. et 13.
- C. Sulpicius, legatus, *qui idem videtur esse, ac C. Sulpicius Peticus, de quo infra*, vincit Hernicos, 7, 7.
- C. Sulpicius prætor creatur, et sortitur Siciliam, 25, 41.
- C. Sulpicius, tribunus plebis, 43, 16.
- C. Sulpicius Camerinus censor creatur, 6, 27. abdicat se magistratu, *ibid.*
- C. Sulpicius Galba, pontifex, 30, 39. moritur, 32, 7.
- C. Sulpicius Galba, creatur prætor, 42, 28. sortitur jurisdictionem urbanam, 31.
- C. Sulpicius Gallus, nominatur patronus ab Hispania, 43, 2. creatur prætor, 13. delectum habet, 16. sortitur jurisdictionem urbanam, *ibid.* ab eo et collega M. Claudio consul accipit legiones, 17. idem Gallus, tribunus militum secundæ legionis, prædicit eclipsin Lunæ, 44, 37. præest castris Æmilii Paulli, 45, 27. creatur consul, 44.
- C. Sulpicius Longus, consul, 8, 15. iterum, 37. tertium, 9, 24. Samnites vincit, 27.
- C. Sulpicius Peticus, consul, 7, 2. *vid.* C. Sulpicius, legatus. Iterum consul, 9. ducit exercitum in Hernicos, et Ferentinum urbem capit, *ibid.* dictator dictus, 12. trahit bellum, agere id ferentibus militibus, *ibid.* Sex. Tullii ad eum oratio, 13. ejus strategema, 14. vincit Gallos, et triumphat, 15. auri ex Gallicis spoliis magnum pondus, saxo quadrato septum, in Capitolio sacrat, *ibid.* creatur interrex et tertium consul, 17. et 18. quartum, 19. iterum interrex, et quintum consul, 22.
- L. Sulpicius, tribunus militum, 40, 27.
- P. Sulpicius, interrex, 10, 11.
- P. Sulpicius, Galba, Servii filius, qui nullum antea curule magistratum gesserat, consul creatur, 25, 41. magistratum init, 26, 1. Apuliam provinciam obtinet, 22. in Macedoniam mittitur, *ibid.* ei imperium prorogatum, 28. etiam anno sequenti, 27, 7. et 10. iterum anno sequenti, 22. ejus res gestæ, 31. 32. et 33. ejus res gestæ anno sequenti, 28, 5—7. ei succedit P. Sempronius, 29, 12. creatur dictator, 30, 24. iterum consul, 31, 4. de bello adversus Philippum refert ad senatum, 5. ei evenit Macedonia provincia, 6.

- rogationem promulgat de bello Macedonico, *ibid.* ejus oratio, 7. consulit feciales de bello, Philippo regi indicendo, 8. ei permissum, ut de exercitu, quem P. Scipio ex Africa deportasset, voluntarios, quos posset, duceret, *ibid.* paludatus cum lictoribus proficiscitur in Macedoniam, 14. circa Apolloniam hibernat, 22. *vid.* et 27. ejus res gestæ, 33—40. legatus additur T. Quintio, 32, 28. legatus in decem ad res Macedoniæ et Græciæ componendas, 33, 24. legatus mittitur ad Antiochum, 34, 59. venit ad Eumenem, 35, 13. et 14. ejus cum Minione colloquium, 16.
- P. Sulpicius Saverrio consul creatur, 9, 45. ob res bene adversus Æquos gestas triumphat, *ibid.* censor, 10, 9.
- Q. Sulpicius, legatus dictatoris A. Postumii, 4, 27.
- Q. Sulpicius Camerinus, tribunus militum consulari potestate, 5, 8. iterum, 14.
- Q. Sulpicius Longus, tribunus militum consulari potestate, 5, 36. et 47. paciscitur cum Brenno, 48.
- Ser. Sulpicius, consul, nihil dignum memoria agit, 2, 19.
- Ser. Sulpicius, curio maximus, moritur, 3, 7.
- Ser. Sulpicius, consul, 8, 10. legatus mittitur Athenas legum causa, 31. decemvir, 33. legatus ad exercitum, qui Aventinum insederat, 50. legatus præest equitibus, 70.
- Ser. Sulpicius Camerinus consul creatur, 5, 29. tribunus militum consulari potestate, 32. adversus Salpinates proficiscitur, *ibid.* creatur interrex, 6, 5.
- Ser. Sulpicius Camerinus, consul, 7, 28.
- Ser. Sulpicius Galba, ædilis curulis, 27, 21. ad Attalum legatus mittitur, 29, 11. pontifex, 30, 26. moritur, 32, 7.
- Ser. Sulpicius Galba, ædilis curulis, 38, 35. prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 42. et 39, 5. candidatus consulatus, 32. *idem videtur esse, qui proxime sequitur.*
- Ser. Sulpicius Galba, tribunus militum secundæ legionis, adversatur Æmilii Paulli triumpho, 45, 35. et 36.
- Ser. Sulpicius Rufus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4. iterum, 18. tertium, 21.
- Ser. Sulpicius, tribunus militum consulari potestate, 6, 22. iterum, 32. recipit Tusculum, 33. duxerat majorem M. Fabii Ambusti filiam, 34. tribunus militum consulari potestate tertium, 36. quartum, 38.
- Sunium, 28, 8. 31, 42. Atticæ terræ promontorium, 32, 17.

- Suovetaurilia, 1, 44. 8, 10.
 Superbus cur dictus Tarquinius, 1, 49.
 Superstitio externa repressa, 4, 30. *vid.*
 Religio.
 Supplicare coronati, et lauream in
 manu tenentes, jubentur omnes du-
 odecim annis majores, 40, 37.
 Supplicationes ad omnia delubra, 3, 7.
 — duorum consulum nomine in unum
 diem, 68.
 — in quadriduum, 5, 23.
 — ob rem bene gestam adversus Sam-
 nites, 10, 21.
 — in biduum, prodigiorum averrun-
 candorum causa, 23.
 Supplicatio per unum diem Æsculapio
 habita, 10, 47.
 — belli Carthaginensis causa, 21,
 17. 22, 10.
 — per triduum ad omnia pulvinaria,
 22, 1.
 — Fortunæ in Alcido, 21, 62. ad m-
 dem Herculis, *ibid.*
 Supplicationes omnibus Diis, quorum
 pulvinaria Romæ sunt, indictæ, 24,
 10.
 — ad omnia delubra, 24, 11.
 — ad omnia pulvinaria, 27, 4. et 11.
vid. et 25, 7.
 — in unum diem, 27, 7. et 37.
 — per compita, tota urbe, 27, 23.
 — in triduum celebratæ a viris femi-
 nisque, 27, 51.
 — in quadriduum, 29, 14. 30, 1. et 17.
 — per quinque dies, 30, 21.
 — in triduum ob victum Annibalem,
 30, 40.
 — ob bellum Philippo decretum, 31,
 8. et 9.
 — ob victoriam de Gallis reportatam,
 31, 22.
 — ob prodigium, 32, 1. et 9. 35, 21.
 — ob res bene gestas in Gallia in qua-
 triduum, 32, 31.
 — ob res in Thessalia bene gestas in
 dies quinque, 33, 24.
 — ob res bene gestas in Hispania in
 triduum, 34, 21. *vid. et* 34, 42.
 — ob terræ motus, 34, 55.
 — ob res bene gestas adversus Antio-
 chum, 36, 21.
 — in triduum in omnibus compitis,
 38, 36.
 — pro valetudine populi in triduum,
 38, 44.
 — prodigiorum causa, 39, 56. 40, 2.
 — circa omnia pulvinaria in diem
 unum, 40, 19. et 23.
 — in biduum, 40, 37.
 — ob pestilentiam in unum diem, 41,
 26.
 — ob devictum Perseum, 45, 2. et
 Gentium, 3.
 Supplicationibus ordo statutus, 7, 28.
 Supplicum insignis Infule, Velamen-
 ta, Rami oleæ, Vestis sordida, 2, 39.
 24, 30. 25, 25. 29, 16. 37, 28. 44, 19.
 45, 25. *vid. et* 25, 34.
 P. Sura, legatus, 32, 31.
 Surenas, dux Parthorum, Epit. 106.
 Surrentini populi deficiunt ad Pœneæ,
 22, 61.
 Sus mansueta variis condimentis adsi-
 mulata ferriæ carni, 35, 49.
 Susus Phalaræus, dux Cretensium in
 exercitu Persei, 42, 51.
 Satrini, Socii Romanorum, 6, 3. *de ob-
 sidione eorum urbis vid.* Sutrium.
 Sutrinus ager, 26, 24.
 Sutrium, oppidum, obsidetur et capitur
 a Tuscis, 6, 3. recipitur a Camillo,
ibid. obsidetur ab Etruscis, 9. libera-
 tur, *ibid.* Sutrium, claustrum Etru-
 riæ, ab Etruscis oppugnatum, 9, 32.
 et 35. *vid. et* 10, 14. negat consulibus
 milites et pecuniam, 27, 9. de hac
 re senatusconsultum, 39, 15.
 Sycurium, urbs sub radicibus Ossæ, 42,
 54. 56. 57. 62. et 64.
 Syleum, urbs, 38, 14.
 Syllus Gnosius, dux Cretensium in ex-
 ercitu Persei, 42, 51.
 Sylva Asia, 2, 7.
 — Ciminia, 9, 36.
 — Litana, 23, 24. 34, 22.
 — Mæsia, 1, 38.
 — Malitiosa, 1, 30.
 — Pieria, 44, 43.
 Sylvanus ex sylva Arnia ingentem vo-
 cem noctis silentio edidisse creditur,
 2, 7.
 Sylvius, Ascanii filius, secundus Albæ
 rex, 1, 3. casu quodam in sylvis na-
 tus, *ibid.*
 Sylvius Æneas, tertius Albæ rex, *ibid.*
 Sylvius Latinus, quartus Albæ rex, *ibid.*
 Sylvius Romulus, fulmine ictus, *ibid.*
 Sylvius, cognomen omnium Albanorum
 regum, *ibid.*
 Synnada, urbs, 38, 15. 45, 34.
 Synedri, Macedonum senatores, 45, 32.
 Syphax, rex Numidarum, a Scipionibus
 appetitus, jungit amicitiam cum Ro-
 manis, 24, 48. vincitur a Masinissa,
 49. in Maurusios fugit, *ibid.* ejus ad
 Romanos legati, prospera cum Car-
 thaginiensibus prœlia memorantes,
 27, 4. ad eum vicissim senatus lega-
 tos mittit, *ibid.* ad eum Scipio navi-
 gat, 28, 17. eodem tecto recipit Sci-
 pionem et Asdrubalem, 18. cum eo
 fœdus icit Scipio, *ibid.* ducit Asdru-
 balis filiam, 29, 23. Scipioni amici-
 tiam renunciat, *ibid.* ejus adversus
 Masinissam bellum, 29—33. in ejus
 castra ignes conjiciunt Scipio et Ma-
 sinissa, 30, 5. Syphax adversus Ma-
 sinissam et Lælium copias educit, 11.

capitur, *ibid.* in castra Romana adducitur, 13. ejus oratio ad Scipionem, *ibid.* a Laelio in Italiam abducitur, 17. Tibure moritur, et publico funere effertur, 45.

Syphœum, Bruttiorum oppidum, deficit a Pœnis ad Romanos, 30, 19.

Syracusan, post mortem Hieronymi magnas Syracusan turbas, 24, 21. 27. pax cum Romanis decreta, dein turbata, 28—32. Syracusan sub dominationem Hippocratis et Epicydis cadunt, 32. terra marique oppugnantur a Marcellis, 33. Archimede defendente, 34. oppugnatione abstant Romani, et obsidendo arcem commensus, *ibid.* Syracusan captus, 25, 23—31. Syracusarum spolia Romani devecta, 40.

Syracusani in fidem clientelamque Marcelli urbem suam tradunt, 26, 32.

Syri haud paullo mancipiorum melius, quam militum, genus, 35, 49. leves et servituti nati, 36, 17. Gallis stipendium pendere, 38, 16.

Syrtil minor, 29, 33. 34, 62.

T.

Tabæ, urbs Pisidiæ, 38, 18.

Tabellæ et literæ laureatæ, 46, 1.

Tabellarius, *ibid.* et 44, 44.

Tabernæ Romæ a Tarquinio Prisco rege factæ, 1, 35.

Tabernæ in gravi periculo claudi jussu, 3, 27. 4, 31. in luctu, 9, 7. in pace apertæ, 6, 25.

Tabernæ argentariæ fori Romani venduntur ab Annibale, castra ad urbem habentæ, 26, 11.

Tabernæ septem Romæ incendio hauriuntur, 26, 27. rescinduntur, 27, 11.

Tabernæ omnes cum magni pretii mercibus consagraverunt, 35, 40.

Tabernæ quatuor in publicum emtæ, 39, 44.

Tabernæ circum forum piscatorium in privatum venditæ, 40, 51.

Tabernæ foro circumdatæ, 41, 32.

Tabernæ et laniæ conjunctæ, in publicum emtæ, 44, 16.

Tabernæ Novæ, loci nomen Romæ, 3, 48.

Tabernacula in foro statuta, 39, 46.

Tabernacula, muli, et omnia alia instrumenta militaria, magistratibus in provincias Italia subministrata de publico, 42, 1.

Tabernacula, militaremque suppellectilem, qualem consuli præberi mos est, Masinissæ donant Romani, 30, 17.

Tabernaculum Philippi in conspecto maxime tumulo positum, 32, 5.

Tabula a T. Quintio dictatore in Capitolio sub signo Jovis Imperatoris fixa, 6, 29.

— temple adfixa voti index, 40, 52.

— victoriarum index in sede Matris Martis, 41, 38.

Tabulæ decem a decemviris latæ, 3, 34.

— dec prioribus decem additæ, 37.

— duodecim, in æs incisæ, in publico propositæ, 57.

Tabulæ publicæ, 4, 2. 26, 36.

— priscae artis, inventæ Eretriarum, 32, 16.

— Ambracia avectæ, 38, 9.

Tabulis pictis fanum Æsculapii exornatum, 43, 4.

Tabulam novæ, 32, 38.

Tabularium, 43, 19.

Tabulatorum quinque turris, 28, 6.

Tabulius ager, *vid.* Trientius.

Tagus, fluvius, 21, 5. 27, 19. 35, 22. 39, 30.

Talassio, vox nuptialis, 1, 9.

Talentum Atticum, 38, 24. *vid.* et 38.

— Eubœicum, 37, 45. 38, 9.

Talenta argenti ducenta Philippo pollicentur Carthaginenses, ut in Siciliam aut Italiam cum exercitu trajiciat, 39, 4.

Talenta ducenta, semestre stipendium, Cotyi appensa a Perseo, 42, 67.

Talenta quinquaginta in ripa exponit Perseus, militi diripienda, 44, 45.

Tamiani, inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.

Tanagra, 33, 28. 35, 51.

Tanaïs, amnis, 39, 38.

Tanaquil, femina summo loco nata, nubit Lucamoni, 1, 34. coelestium prodigiorum perita, *ibid.* Tarquinium ad educandum summa cura Servium exciât, 39. interfecto Tarquinio, eundem Servium, generum suum, ad capestrandam rerum curam hortatur, 41. *vid.* et 47.

Tanetum, vicus, 21, 25. *vid.* et 30, 19.

Tarentum, urbs, 24, 13.

Tarentum proditur Annibali, 25, 2. et 9. oppugnatur, et capitur a Fabio Maximo, 27, 16.

Tarentina arx oppugnatur ab Annibale, 25, 11. Tarentinus arci provident Romani, 15.

Tarentini, 8, 27. eorum indignatio in Romanos, *ibid.* concitant Lucanos, *ibid.*

eorum superba legatio, 9, 14. ridetur a consensibus Romanis, ad pugnam se parantibus, *ibid.* defecere ad Pœnos bello Annibali, 22, 61.

- Tarentini legati Annibalem, 24, 13. eorum obsides apud Romanos, quum fugissent ab urbe, retracti de saxo deiciuntur, 25, 7. Tarentinorum defectio, 8. *et segg.*
- eorum classis cedit et mergit classem Romanorum, 26, 39. Tarentini caduntur a C. Persio, *ibid.*
- pacem petunt a Romanis cum libertate ac legibus suis, 27, 21. *vid. et 25.*
- Tarentini equites, 35, 28. et 29.
- Tarentinus ager, 27, 40.
- Tarentinus portus, 23, 38.
- Sp. Tarpeius praeest arci Romanae, 1, 11. ejus filia, a Tito Tatío, Sabinorum rege, auro corrupta, accipit armatos Sabinos in arcem, *ibid.*
- Sp. Tarpeio, consuli, ut magistratu abiret, dies dicta, 3, 31. legatus mittitur ad exercitum, Aventinum insidentem, 50. creatur tribunus plebis, 66.
- Tarpeia rupes, 7, 10.
- Tarpeius mons, 1, 53.
- Tarpeium saxum, *vid. Saxum.*
- Tarquinius, urbs Etruriae, 1, 34. 26, 3. 27, 4.
- Tarquinienses ad Tarquinium Superbum in regni possessionem restitutum arma capiunt, 2, 6. pugna inter eos et Romanos, *ibid.* domum abeunt, 7.
- Tarquinienses bellum inferunt Romanis, 5, 16. populantur agrum Romanum, *ibid.* vincuntur, *ibid.* populantur agrum Romanum, 7, 12. cadunt Romanos, et trecentos septem milites Romanorum captos immolant, 15. sacerdotes eorum, anguibus praelatis, furiali incessu Romanos terrent, 7, 17. vincuntur, *ibid.* in eos, quod milites Romanos immolassent, aevitum, 19. inducias quadraginta annorum impetrant, 22. pollicentur Scipioni lintea in vela, 28, 45.
- Tarquiniensis ager, 6, 4.
- L. Tarquinius Prisci genus et nomen, 1, 34. institutus tutor liberia regis, *ibid.* ambit regnum, 36. eligitur, *ibid.* centum in Patres legit, *ibid.* bellum gerit cum Latinis, *ibid.* Circo maximo designat locum, *ibid.* muro lapideo urbem circumdare parat, 36. Sabinis infert bellum, eosque fundit, *ibid.* et 37. bellum facit Latinis, 38. multa eorum oppida capit, *ibid.* ejus opera, *ibid.* occiditur, 40.
- L. Tarquinius regnum adfectat, 1, 46. Tarquinius Prisci filium plures edidere auctores, *ibid.* instinctu conjugis regnum invadit, 47. quare Superbi nomen illi inditum, 49. Patrum primores interficit, *ibid.* circumsepiit corpus armatis, *ibid.* primus morem consulendi senatum solvit, *ibid.* Latinos sibi conciliat, *ibid.* Octavio Mamilio Tusculano filiam nuptum dat, *ibid.* in eum invehitur Turnus Herdonius, 50. opprimit Herdonium, 51. ejus ad Latinos oratio, cum quibus foedus renovat, 52. Volscis bellum in fert, eorumque urbem Sueciam Pometiam vi capit, 53. Gabios fraude capit, *ibid.* et 54. pacem facit cum Aequis, et cum Tusci foedus renovat, 55. aedificat Jovis Capitolini aedem, *ibid.* alia ejus opera, *ibid.* Ardeam obsidet, 57. pellitur Roma, 60. regnavit annos quinque et viginti, *ibid.* bellum molitur, 2, 6. primo a Veientibus et Tarquiniensibus adjutus, *ibid.* deinde a Porsena, 9. relictus ab eodem, exsulatum abijt Tusculum, 15. pugnans ad Regillum lacum vulneratur, 19. moritur Cumis, 21.
- Aruns Tarquinius, Superbi filius, Delphos missus portenti causa, 1, 56. cum L. Junio Bruto pugnatur, utriusque exitio, 2, 6.
- Sex. Tarquinius, Superbi filius minimus, 1, 53. Gabios prodit patri, *ibid.* et 54. Lucretiae vim infert, 58. Gabios exsul profectus, interfecit, 60.
- T. Tarquinius, Superbi filius, 1, 56. pugnatur ad Regillum lacum, 2, 19. et 20.
- Aruns Tarquinius, Superbi frater, mitis ingenii juvenis, clam ab uxore tollitur, 1, 46.
- L. Tarquinius Collatinus, Egerii filius, Lucretiam suam laudat, 1, 57. *vid. Lucretia.* Collatinus creatur consul, 60. abdicato consulatu, in exsilium abijt, 2, 2.
- Tarquiniorum nominis odium apud Romanos, 2, 2. Tarquiniorum bona repetunt legati, 4. eorum bona diripiuntur, aut consecrantur, 5.
- L. Tarquinius, patriciae gentis, magister equitum, 3, 27.
- Tarracina, 22, 15. 27, 4. 28, 11. 40, 45. Tarracina colonia. *vid. Anxur.* ei negatur vacatio rei navalis, 36, 3.
- Tarracinae flumen, 24, 44.
- Tarraco, 21, 61. 26, 17. 40, 40.
- Tarraconis portus, 22, 22.
- Tarraconensis conventus, 26, 19.
- Tartessii, Hispaniae populi, 23, 26.
- Tatius, *vid. Titus Tatius.*
- Taulantiis populis immunitas data, 45, 26.
- Taurasinorum ager, 40, 38.
- Taurica, *vid. Jubellius.*
- Taurilia ludi, per biduum facti religionis causa, 39, 22.

- Taurini, populi, 21, 22. et 23.
 Taurinorum urbem, caput gentis, expugnat Annibal, 21, 29.
 Taurinus saltus, 5, 24.
 Tauropolis Diana, 44, 44.
 Taurus, mons, 25, 12. omni cis Taurum montem possessione Asia cedere Antiochus iubetur, 27, 25. et 55. 29, 28.
 Taurus, flumen, 28, 15.
 Thygetas, 24, 28.
 Teanenses Apuli veniunt in deditionem, 9, 20.
 Teanum Apulum, 22, 24.
 Teanum Sidicinum, 22, 27. 23, 24.
 Teates Apuli foedus impetrant a Romanis, 9, 20.
 Tecmon, oppidum, 45, 26.
 Testosagi, populi, occupant mediterranea Asia, 28, 16. iis Romani bellum inferunt, *ibid.* eosque vincunt, 24. et *egy.*
 Tegen, urbs, 24, 26. 25, 27. 28, 24.
 Tegen theatrum magnificentum e marmore facere instituit Antiochus Epiphanes, 41, 25.
 Tegula marmoream ex ade Junonis Laciniae detracta, mox jussu senatus relata, 42, 3.
 Teii, *vid.* Tena.
 Telenia, urbs in Samnio, capitur ab Annibale, 22, 12. vi capitur a Romanis, 24, 20.
 Tellenae, urbs Latii, ab Anco Marcio capta, 1, 23.
 Telmessios sinus, 27, 16.
 Telmessium castra, 27, 56.
 Telmessus, *ibid.*
 Telum, 1, 25. super telum se devovens stat consul P. Decius, 8, 9. Telo, super quod stans consul precatus est, hostem petiri, fas non est, 10.
 Telorum nubes, 28, 26.
 Tellus Dea, 10, 28.
 Telluris ades, 2, 41.
 Sex. Tempanius, decurio equitum, jubet equites ex equis desilire, qui pugnam restituant, 4, 28. a C. Junio tribuno interrogatur de Sempronio consule, 40. ejus prudens responsio, 41. abeens creetur tribunus plebis, 42. cum eodem Sempronio se vestem mutaturum profectus, *ibid.*
 Temenis porta Tarenti, 25, 9.
 Tempe Thessalica, 22, 16. 23, 10. 12. et 25. 26, 10. 29, 24. 42, 54. ejus loci descriptio, 44, 6.
 Tempestas feda prohibet castrorum hostilium oppugnationem, 2, 62. prohibet oppugnationem urbis Romae, 26, 11. obruit Bastarnas, 40, 58. *vid.* Imber.
 Tempestas atrox multis sacris profanisque locis stragem facit, 40, 2.
 Tempestas praetorum comitia dirimit, 40, 59.
 Templum primum a Romulo Jovi Feretris dedicatum, 1, 10.
 — Aesculapii, 45, 28.
 — Apollinis, 25, 51.
 — Apollinis Zerynthii, 28, 41.
 — Bellona, 10, 19.
 — Bonidius, 28, 41.
 — Castor, 9, 43.
 — Cereris, 21, 14. 40, 2.
 — Concordiae, 9, 45.
 — Dianae, 1, 45. 21, 17. 26, 22. 40, 52. 45, 27.
 — Feroniae, 26, 11.
 — Fortuna, 24, 47. 42, 1.
 — Fortunae muliebris, 2, 40.
 — Herculis, 26, 10. 21, 24.
 — Honoris et Virtutis, 27, 25.
 — Jovis Aetnae, 28, 2.
 — Jovis Capitolini, 1, 28. et 55. 41, 25.
 — Jovis Feretrii, 1, 10. 4, 22. in illud spolia optima inlata, *ibid.*
 — Niciae, 42, 23.
 — Jovis Olympii, 24, 21. 41, 25.
 — Jovis Statoris, 1, 12. 10, 26. et 27.
 — Jovis Trophonii, 45, 27.
 — Jovis Vicilini, 24, 44.
 — Junonis Laciniae, 22, 23. 24, 2. 28, 45. 20, 42, 3.
 — Regina, 40, 52.
 — Junonis Sospitae, 21, 12.
 — Matris matris, 5, 19. et 23. 6, 23. 24, 47.
 — Minervae, 7, 3. arcum, 25, 26.
 — Minervae Itoniae, 26, 20.
 — Nortiae Etruscae Deae, 7, 3.
 — Pudicitiae, 10, 23.
 — Spei, 2, 51. 24, 47.
 Templum nemo dedicare potest, nisi consul aut imperator, 9, 46.
 Tempia suis crinibus matres in luctu et metu verrebant, 3, 7.
 — Diis in ipso discrimine votiendi moe, 10, 42.
 — Deam, quae Athenienses pagatim habebant, dirui atque incendi jubet Philippus, 21, 26.
 — Graecis asyla, 25, 51.
 Tempia duo in orbe sanctissima, Delphi et Samothracae, 45, 5.
 Templis insignibus etiam aliqua miracula adfinguntur, 24, 2. 29, 2. et 12.
 — Deum, Alba diruta, temperatum, 1, 29.
 Tempea, 24, 45. Tempeam colonia civium Romanorum deducta, *ibid.*
 Tempeanus ager de Brutiis captus, 24, 45.
 Tempyrorum angustiae, 28, 41.
 Tenetori pop. Epit. 138.

- Tuscolana, locus in agro Stratoniceis, 33, 18.
- Tunedus, 31, 36. 44, 28.
- Tentorium suum cuique mitti domus ac penates sunt, 44, 39.
- Tenus, insula et urbs, 36, 21.
- C. Terentillus Aua, tribunus plebis, absentibus consubibus, in comulare imperium apud plebem involuitur, 3, 9. legem promulgat, ut quinque viri creentur legibus de imperio consulari scribendis, *ibid.*
- Terentina tribus addita, 10, 9.
- A. Terentius Varro ad custodiendum iter legatorum *Ætolorum* missus, 37, 49. creatur prætor, 39, 38. sortitur Hispaniam citeriorem, 38. ejus res gesta, 41, et 56. *vid. et* 40, 2. omnes urbem ingreditur, 16.
- A. Terentius Varro, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 42, 26. in Macedoniam, 45, 17.
- C. Terentius Varro, humili et sordido loco natus, suorum leges de equando magistri equitum et dictatoris jure, creatur consul, 22, 65. et 35. conciones multas ac feroces habet, 38. ejus et *Æmilii* collegæ discordia, 41—44. signum pugnae ad Cannas proponit, 45. fugit Venusiam, 49. C. Terentio Varroni, redeuntia a clade Cannensi, obviam itura ab omnibus ordinibus, 61. ejus ad legatos Campanos oratio, 23, 5. preconul, jubetur Piceno agro presidio esse, 39. ei per omnes annos post fugam ab Cannis prorogatum imperium, 25, 6. prætor in Etruriam mittitur, 27, 35. legatus mittitur ad Philippum, 30, 26. legatus in Africam mittitur, 31, 11. triumphatur creatur ad supplendum Venusinis colonorum numerum, 49.
- C. Terentius Istra creatur prætor, 39, 56. sortitur Sardiniam, 40, 1. triumphatur colonie Graviscae deducendæ, 29.
- L. Terentius, legatus ad Antiochum missus, 33, 36.
- L. Terentius Massiliota, ædilis plebis, 31, 50.
- L. Terentius Massiliota creatur prætor et sortitur Sardiniam, 38, 42. triumphatur, 40, 35.
- P. Terentius Tuscicæanus, legatus in *Illyricum*, 46, 17.
- Q. Terentius, legatus, 21, 68.
- Q. Terentius Calleo, senator, apud Carthaginienses captivus, Romanis redditur, 30, 43. pilco capiti imposito, secutus est Scipionem triumphantem, 45. legatus, 33, 47. 42, 86. prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 38, 42. et 55. petit consolatorem, frustra, 39, 32. legatus ad Mastiniam et Carthaginienses, 42, 35.
- Terina, urbs Bruttorum, capta ab Alexandro Epirensi, 3, 34.
- Thermessus, urbs, 38, 15.
- Thermessenses oppugnant arcem Iolensium, 38, 15. mulcentur, *ibid.*
- Termetini pop. Hispanie, Epit. 64.
- Terminalia festa, 43, 13. 45, 44.
- Terminus Doms, 1, 55. 5, 54.
- Termini fanum, 1, 55.
- Terra Mater, 8, 6.
- Terra Arpini campestri agro in ingentem sinum comedit, 30, 2.
- Terra Velitris trium jugerum spatia desedit, *vid. Prodigium.*
- Terræ motus, qui multarum urbium Italie magnas partes prostravit, non animadvertens a pugnantibus, 22, 5. *vid. et* 34, 55. 35, 40. 40, 58.
- Terror nocturnus Romanis, 3, 37.
- Tessera, 7, 35. 9, 38. vesperi per castra data, 27, 46. 23, 44.
- Tesserarum ludus, 4, 17.
- Testudo e acutis densatis, 10, 29. 41. et 43. 31, 39. 34, 39. ejus acutata descriptio, 44, 9.
- Testudines, machinæ ad oppugnationem urbium, 5, 5.
- Testudinum assiduita Peloponnesum, 55, 22.
- Tetradrachmum, 34, 52. 37, 46.
- Tetraphylla, urbs Aethamania, 38, 1. hi custodia regni pecunias, *ibid.* Tetraphylla expellunt Macedones, *ibid.*
- Teus, sive Teos, insula et oppidum, 37, 27. Teii, 37, 12. oratores mittunt ad Romanos, 28. factores se imperata pollicentur, *ibid.*
- Teutob, legatus Gentii, 44, 31.
- Tentomalius, rex Salluviorum, Epit. 61.
- Tentoni, pop. Epit. 67. 68.
- Thabusion castellum, 38, 14.
- Thapsus, urbs Africæ, 29, 30. *vid. et* 35, 46.
- Thasus, 33, 30. et 35.
- Thasina ubi siti, et unde appellati, 32, 4.
- Thammasos frustra tentatus deserit Philippus, *ibid.* capiunt Romani, 56, 14.
- Theatrum in Theatro Græci concionum habere solent, 34, 39. 33, 38.
- Theatrum et proscenium ad sedem Apollinis, 40, 51.
- Theatrum magnificum Tigem Antiochus Epiphanes facere instituit, 41, 25.
- Thebæ caput Boeotie, 33, 1. 42, 44. erant in magno tumultu, *ibid.* recipiuntur a Romanis, 63. diruantur, 9, 10.
- Thebæ Phthiotice, 28, 7. sive Phthim, 39, 25. a Philippo capta, 28, 7. meritum importum, 39, 25. *vid. et* 33, 38, 5.

- Thebes campus, nobilitas carmine Ho-**
meri, 37, 19.
- Theium, oppidum Athamanis, 38, 1.**
- Themistus, Gelonis gener, ob sociata**
cum Andranodoro consilia occiditur,
24, 24, et 25.
- Therem, 5, 41. 9, 40.**
- Theodotus, unus ex conjuratis in Hiero-**
nymi eundem, traditur Andranodoro
torquendus, 4, 5. celat conecios, et
Thraasonem innotem consilii auctorem
mentitur, *ibid.*
- Theodotus et Sosia, interfecto Hierony-**
mo, regis equis Syracusas contendunt,
24, 21. eos adloquitur Andranodorus, 22.
- Theodotus, prefectus classis Rhodis,**
45, 25. legatus mittitur Romam cum
corona viginti milium aureorum, *ibid.*
- Theodotus, nobilis adolescens, Passaro-**
nis urbis portas aperit Romanis, 45, 26.
- Theogenes, dux Persae, 44, 32.**
- Theondas, summus magistratus Samo-**
thracae, 45, 5.
- Theonena sibi cum marito et liberis so-**
roris suaeque necem affert, 40, 4.
- Theonena, dux Achaerum, Rhodiis mi-**
litantium, 38, 18.
- Thermopylae, 38, 8. et 35. Thermopy-**
lis frequens Graecis statim diebus solet
esse conventus, *ibid.*
- Thermopylarum saltus et angustae fauces,**
28, 5. et 7. 31, 23. 38, 8. iis nomen
inditum ab aquis calidis, 36, 15.
- Thesauri anri Gallici, 6, 14. et 15.**
- Thesauri Proserpinae, *vid.* Proserpina.**
- Thesaurus publicus Messenae sub terra**
saxo quadrato septus, quo Philopoe-
men victus demittitur, 39, 50.
- Thespie, 42, 48.**
- Thespienses, 36, 21. eorum emporium**
Creusa, *ibid.*
- Thesproti, 48, 21.**
- Thesprotius sinus, 8, 24.**
- Thessaliae campi, 31, 41. 42, 54.**
- Thessali, populi, adscripti a Philippo**
Macedoniae rege federi, cum Romanis
immo, 29, 12. Thessalos primos om-
nium liberandos Philippo nominat T.
Quintius, 32, 10. liberi pronuncian-
tur, 33, 32. iis, praeter libertatem con-
cessam, Achael Phthiotae dati, 34.
Thessali gens iniquito ingenio, 34, 51.
liberantur a T. Quintio, et ex omni
collusione et confusione in aliquam
tolerabilem formam redigantur, *ibid.*
eorum concilium Larissae, 36, 8. 42,
38. impugnantur ab Antiocho, 36,
9. et 10. eorum querela de urbibus
suis a Philippo potestas, 39, 24. et
25. eorum discordiam sopitae ab Ap.
Claudio legato, 42, 5.
- Thessali equites, 9, 19.**
- Thessalici equitatus virtus, 42, 59.**
- Thessalonica urbs, 39, 27. 40, 4. urbs**
celeberrima, 45, 30. ibidem erant na-
valia, 44, 10. et 32. frustra oppug-
natur a C. Marcio, 10. deditur Emi-
lio Paulo, 45. *vid.* etiam 42, 67. 44,
12. 45, 29.
- Thetidium Pharsalae terra, 38, 6. et 7.**
- Theudoria, urbs Athamanis, 38, 1. Theu-**
doria expelluntur Macedones, *ibid.*
- Theuma, vicus, expugnatur, 32, 13.**
- Thimarum, oppidum, 32, 14.**
- Thoen, praetor Aetolorum, conqueritur**
inurias Romanorum, et reges ad bel-
lum concitat, 35, 12. mittitur ab
Aetolis ad Antiochum, 32, 36, 7. frus-
tra tentat Chalcidem, 35, 37. Anni-
balem Antiocho suspectum facit, 42.
ejus cum Phoenae contentio, 45. mit-
titur iterum legatus ab Aetolis ad An-
tiochum, 36, 26. cum sibi dedi postu-
lant Romani, 37, 45. 38, 38.
- Thracae invadunt Manlii exercitum, et**
praede partem abigunt, 38, 40. *vid.* et
46. et 49. 39, 1. cur minus infesti
fuerint Scipioni, 38, 41. adsumuntur
in societatem a Romanis, 42, 19. eorum
rex Cotys, *vid.* Cotys.
- Thracae pugnant longis rhomphaeis, 31,**
39. cum cantu superfixa capita hos-
tium portant, 42, 60.
- Thracia, 26, 25. in Thraciam exerci-**
tum ducit Philippus, *ibid.* eam depo-
pulantur Galli, 44, 27.
- Thrasippus Eulystae, prefectus agema-**
tis Macedonici, 42, 51.
- Thraso, familiaris Hieronymo, Syracu-**
sanorum regi, 24, 5. nominatur inter
conjuratos, *ibid.* traditur ad suppli-
cium insons, *ibid.*
- Thraensi, gens Thracum, 36, 41.**
- Thronium, 32, 36. 33, 3. 35, 37. 36, 20.**
- Thurim, sive Thurii, urbs in Sallentinis,**
9, 19. 10, 2. 25, 15. 27, 1.
- Thurini, in fidem Romanorum redeant,**
25, 1. deficient ad Annibalem, 15. *vid.*
et 27, 1.
- in Thurinum agrum colonia deducta, 34,**
53.
- Thuribula ante januas posita, quum ma-**
ter Deum in urbem inferretur, 29, 14.
- Thurinus, *vid.* Turrus.**
- Thus publice in sacrificiis praebitum, 10,**
23.
- Thyatira, oppidum, 37, 8. 21. et 37. se**
dedit Romanis, 44.
- Thymbria, fluvius Bithyniae, 38, 18.**
- Thyrium, sive Tyreum, oppidum Acar-**
naeiae, 36, 11. et 12. 38, 9.
- Thyriensea, 36, 12.**
- Thyrsis quidam Stuberæus intercludit**
Demetrio spiritum, 40, 24.

- Tiberina insula, 2, 5.
 Tiberinus Sylvius, decimus rex Albae, in Albula submersus, 1, 8.
 Tiberinus amnis, 5, 37, 29, 14.
 Tiberis, fluvius, olim Albula dictus, 1, 3.
 Tiberis dictus a rege Tiberino, qui in trajectu submersus est, *ibid.* Tiberis ab Hercule nando trajectus, 7. est gelida hieme innavigabilis, 5, 13. ejus inundationes maxime, 24, 9, 30, 38, 35, 9. et 21. 38, 28. trans Tiberim emoti Veliterni, 8, 14. senatores Privernatium, 20. Campani, 26, 34.
 Tiberius, *vid.* Claudius.
 Tiberius Nero, Epit. 186.
 Tibicines et Cornicines in centurias distributi a Servio, 1, 43. eorum in ludia usus, 7, 2. Tibicines: vini avidum genus, 9, 30. prohibiti in aede Jovis vesci, uno agmine eunt Tibur, *ibid.* vino onerati, somnoque vincti, in plastra conjiciuntur, et Romam revehantur, *ibid.* iis restitutum jus vescendi in aede Jovis, *ibid.*
 Tibur, 7, 11, 9, 30, 22, 11, 30, 45, 43, 2.
 Tiburtes, populi, 7, 9. quare iis bellum indixerint Romani, *ibid.* Gallos benigne adjuvant commentu, 11. vincuntur, *ibid.* infesto agmine, primo noctis silentio ad urbem Romam veniunt, 12. ad moenia Romae vincuntur, *ibid.* cum iis bellum geritur, 18. coguntur dedere se Romanis, 19. triumphus de Tiburtibus, *ibid.* tueritur Pedanos, 8, 12. eos vincit L. Furius, consul, 13. muletantur agro, 14.
 Tichius, cacumen montis Œtiæ, 36, 16. et 17.
 Ticinus, amnis, 5, 34, 21, 39. Romani ponte Ticinum jungunt, 21, 45. pugna equestris ad Ticinum, 46.
 Tifata, mons, 7, 29, 23, 36, 26, 5.
 Tifernus, oppidum, 9, 44, 10, 14.
 Tifernus, mons, 10, 30.
 Tigillum Sororium, 1, 26.
 Timanora Dolopem jaculatoribus et funditoribus præficit Perseus, 42, 58.
 Timasacrus Rhodius, 37, 14.
 Timasitheus Liparensis a legatis Romanis injuriam popularium arcet, 5, 28.
 Timavi lacus, 41, 5.
 Timocrates Pellenensis præest Argis, 34, 29. et 40.
 Timon, princeps Thebarum Phthioticarum, 33, 5.
 Timon præponitur ab Antiocho Lydiæ, 37, 44.
 Timotheus, præfectus Persei, 42, 67.
 Tirones ab decem et sex annis militis scribit Philippus, 33, 3.
 Tisium, mons, 28, 5.
 Tisippi crudelitas in Ætolorum principes, 45, 28.
 Tiso Patrensis, 35, 26.
 Titenses, equitum centuria, et tribus antiqua, 1, 13. et 36, 10, 6.
 C. Titinius, tribunus plebis, 35, 8.
 L. Titinius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12. iterum, 18. profectus adversus Faliacos, male rem gerit, *ibid.*
 M. Titinius tribunus plebis creatus, 3, 54.
 M. Titinius, magister equitum, 10, 1.
 M. Titinius, tribunus plebis, 35, 8.
 M. Titinius Curvus, prætor, 40, 39. sortitur jurisdictionem urbanam, 41, 2. delectum Romæ habet, 9. dat senatum Sempronio et Postumio, 10.
 M. Titinius, prætor, sortitur Hispaniam citeriorem, 41, 2. *vid.* et 19. et 31. accusatur ab Hispanis, 43, 2.
 P. Titinius, legatus, 31, 21.
 Sex. Titinius, tribunus plebis, queritur indignum mortem Mælii, 4, 16.
 Titium atrium in Lantulum, 39, 44.
 Titurius, legatus Caesaris, Epit. 106.
 Titus Tatius, rex Sabinorum, 1, 10. ad eum congregatur raptarum virginum parentes, *ibid.* bellum parat, *ibid.* corrumpit auro filiam Turpæ, quæ Sabinos in artem accipit, 11. pax convenit inter eum et Romulum, 13. ejus mors, 14.
 Tota prætexta ab Etruscis sumpta, 1, 8. Togam prætextam sumunt, qui se pro populo devovent, 8, 9. Toga prætextæ habendæ: sua, ut pontificibus, ita datum triumphivris epulibus, 33, 42. prætextis Togis quinam uterentur, 34, 7.
 — candida, 39, 39. *vid.* Album.
 — picta, 10, 7. Togam pictam Manissæ donat Scipio, 30, 16.
 — purpurea, 27, 4, 31, 11.
 — virilis, 26, 19, 42, 34.
 Toletum, urbs parva, sed loco munita, 35, 7. et 22. operibus Toletum capit M. Fulvius Nobilior, proconsul, *ibid.* *vid.* et 39, 30.
 Tolistoboi Galli in Asia, 38, 15. quoniam modo eas ceperint sedes, 16. iis Romani bellum inferunt, *ibid.* et seque fugiant in Olympum montem, 16. et 19. vincuntur, 20. et seque.
 Lar, sive Lartes, Tolumnius, Veientium rex, 4, 17. ad eum deficient Fidenæ, *ibid.* interfici jubet legatos Romanos, *ibid.* in prelio occiditur a Cornelio Cosso, tribuno militum, 19.
 Tonitru inveniunt magistratum superveniens, vitio creatum arguebat, 23, 31.

- Tormenta bellica, 24, 24.
 Torone, urbs, 28, 7. 44, 12. 45, 30. eam incolunt profugi ab Thebis Phthioticis, 28, 7. capitur a Philippo, *ibid.*
 Toronae promontorium, 31, 45.
 Toronaeum mare, 44, 11.
 Torquatus, cognomen T. Manlio datum, 7, 10. *vid.* Manlius.
 Torquis aureus magni ponderis in Capitolio Jovi donum in arde positus, 33, 36.
 Torques aureos mille quadringentos septuaginta transtulit P. Cornelius Scipio, 36, 40.
 Tragula Annibal ictus, 21, 7. etiam Cn. Scipio, 24, 42.
 Tralles, sive Tralli, Illyriorum genus, 31, 35. 33, 4. 37, 40.
 Tralles, urbs Asiae, dedit se Romanis, 37, 45.
 Transalpini Galli, *vid.* Galli.
 Transfugae verberati, et securi percussae, 24, 30. nominis Latini qui erant, securi percussae, Romani in crucem sublati, 30, 43.
 Transfugae nomen execrabile veteribus sociis, novis suspectum, 27, 17.
 Transrhenanae gentes, Epit. 139.
 Trasimenus lacus, 22, 4. ad eum Annibalis castra et insidiae, *ibid.* ad Trasimenum pugna, 6. et 7. *vid.* et 24, 13.
 M. Trebellius Fregellanus, 43, 23.
 Q. Trebellius, centurio legionis quartae, 26, 48. eum inter et Sex. Digitium de murali corona certamen, *ibid.*
 Trebia, oppidum, 2, 49. Trebiam capit Coriolanus, *ibid.*
 Trebianus ager in Campania, 23, 14.
 Trebia, fluvius, 21, 48. ad eum pugna, 54—56.
 Trebii, nobilis Compeanus, 23, 1.
 C. Trebonius, tribunus plebis, 5, 11.
 C. Trebonius, legatus, 10, 40.
 L. Trebonius, tribunus plebis, insectatur Patres, unde Aspero inditum cognomen, 3, 65. ejus rogatio, *ibid.*
 M. Trebonius, tribunus militum consulari potestate, 6, 21.
 Trebula, urbs, 23, 39.
 Trebullanus ager, 23, 14.
 Trebullanis data civitas, 10, 1.
 C. Tremellius, decemvir agro dividundo, 42, 4.
 Cn. Tremellius Flaccus, quaestorius, in Asiam ad Attalum legatus mittitur, 29, 11. aedilis plebis, 30, 26. creatur praetor, *ibid.* sortitur Siciliam, 27.
 Cn. Tremellius, tribunus plebis, 45, 15.
 Treviri, a Caesare victi, Epit. 107.
 Triarii, milites, 2, 47. 7, 23. 8, 8. eum, et quo sensu dicatur res ad Triarios rediisse, *ibid.*
 G. Triarius, legatus, Epit. 98.
 Tribunal praetoris, 27, 50.
 Tribunal consulis Romani Macedonibus est terrori, 45, 29.
 Tribunalia a praetoribus ad Piscinam publicam posita, 23, 32.
 Tribunal in castris, 28, 27.
 Tribunus Celerum, 1, 59.
 Tribuni militum in secessione militum ab exercitibus creati, 2, 51.
 Tribuni militum primo ab imperatoribus, dein populi suffragio ex parte facti, 7, 5. *vid.* et 9, 30.
 — legionis primae, secundae, tertiae, 22, 53.
 — alternis imperabant, 40, 41.
 — propter bellum Macedonicum, non suffragio creati, sed a consulibus praetoribusque facti, 42, 31.
 — rursus a populo ex parte creati, 43, 14. 44, 21.
 Tribuni militum consulari potestate tres numero primum creati, 4, 6. et 7. — abeunt honore, quasi vitio creati, *ibid.*
 — quatuor creantur, 4, 31.
 — sex, 4, 61.
 — octo, 5, 1.
 Tribunos militum consulari potestate creati, evincunt tribuni plebis, 4, 25. mox vetat senatus, decernitque, ut consularia comitia habeantur, *ibid.*
 Tribuni militum consulari potestate patricii omnes creati per quatuor et quadraginta annos, 6, 37.
 Tribunus militum consulari potestate ex plebe primus, 5, 12.
 Tribuni plebis primum creati, 2, 33.
 — sacrosancti, *ibid.* et 3, 55.
 — non populi, sed plebis magistratus, 2, 56. *vid.* et 35.
 — tribus comitiis creati jubentur, 2, 56—58. numeroque eorum tres adduntur, ex Pisone, *ibid.*
 — decem creantur, 3, 30.
 — tolluntur, decemviris institutis, 3, 32.
 — restituntur, iisdem sublati, 3, 54.
 — per cooptationem duo adiscuntur patricii et consulares, 3, 64. et 65. *vid.* et 8, 10.
 — cooptari vetantur, 3, 65. 5, 11.
 — certant adversus Patres, 2, 42. et *passim.*
 — diem dicunt C. Marcio, 2, 35.
 — M. Manlio, 6, 20.
 Tribunus plebis viatorem mittit ad consulem, 2, 56.
 Tribuni plebis minantur vincula consulibus, 4, 26.
 — tribunus militum, 5, 5.

- Tribuni plebis** in ordinem cogunt dictatorem, ut quidam retulere parum probabiliter, 6, 38.
- Tribuni plebis** vetant defectum haberi, 4, 1. *et alibi sepius.*
- vetant tributum conferri, 5, 19.
- vetant per quinquennium ullos magistratus curules creari, 6, 35.
- Tribunus plebis** unus per intercessionem suam, unamque vocem *veto* , ceteros omnes morari potest, 2, 44. 4, 48. 6, 35.
- Tribunorum plebis** potestas mœnibus urbis terminatur, 3, 20.
- Tribunus plebis** a Patribus clam occisus, 2, 54.
- Tribuni plebis** duo, quod gratificati fuerant Patribus, post depositum magistratum accusantur, et damnantur, 5, 29.
- Tribunus plebis** usitatum semetipsos creare, 3, 35.
- Tribunus plebei** esse non potest, cujus pater, qui sella curuli sederit, vivit, 27, 21. 30, 19.
- Tributa** comitia, 2, 56. *vid. Comitia.*
- Tributo** plebs liberata Romæ, 2, 9.
- Tributum** indictum, 4, 60.
- Tributum** egre collatum, 5, 10. conferri prohibetur, 12.
- Tributum** in murum, saxo quadrato faciendum, 6, 32. in militum stipendium, 10, 46.
- Tributum duplex** imperatum civibus Romanis, 23, 31.
- Tribus** unde dictæ? 1, 43.
- *Æmilia*, 38, 36.
- *Aniensis*, 10, 9.
- *Arniensis*, *vid. Narniensis.*
- *Claudia*, 2, 16.
- *Cornelia*, 38, 36.
- *Crustumina*, 42, 34.
- *Esquilina*, 45, 15.
- *Falerina*, 9, 20.
- *Galeria*, 27, 6.
- *Mœcia*, 8, 17. 29, 37.
- *Narniensis*, sive *Arniensis*, 6, 5. 29, 37.
- *Papiria*, 8, 37.
- *Polia*, 8, 37. 29, 37.
- *Pomptina*, 7, 15.
- *Publia*, 7, 15.
- *Pupinia*, 26, 9.
- *Sabatina*, 6, 5.
- *Scaptia*, 8, 17.
- *Stellatina*, 6, 5.
- *Terentina*, 10, 9.
- *Tromentina*, 6, 5.
- *Veturia*, 26, 22.
- *Ufentina*, 9, 20.
- una et viginti factæ, 2, 21.
- Tribus urbanae** quatuor, 1, 43. 9, 46.
- Tribu** moti, 4, 24. 24, 18.
- Tribus bellum** jubent, 6, 21. *pacem*, 30, 43. 33, 25. *triumphum* decernunt, 3, 63. *vid. et Comitia tributa, et Plebs.*
- Tricca**, urbs, 32, 13. 36, 13. 39, 25.
- Tricipitinus**, *vid. Lucetius Tricipitinus.*
- Triclinia** toto foro strata, 39, 46.
- Tricorii**, populi, 21, 31.
- Tridentius** Tabuliniæque ager, quare sic dictus, 31, 13.
- Trifanum**, locus, 8, 11.
- Trigemina** porta, 4, 16. 35, 10. et 41. 40, 51. 41, 32.
- Triphylia**, 32, 13. a Philippo Achaia redditur, 28, 8. 32, 5. 33, 34.
- Tripolis** Thesalica, 42, 53.
- Tripolis** Scea, 42, 55. *vid. et 67.*
- Tripolis** Laconici agri, 35, 27.
- Tripolitanus** ager, 36, 10.
- Tripudium** solistimum, 10, 40.
- Tripudia** Gallorum, proelium insentium, 38, 17.
- Tritemes**, 31, 22.
- Tritonon**, Doridis oppidum, 28, 7.
- Triumphus** origo, 1, 10.
- Triumphus** Tarquini Prisci, primus a Livio memoratus, 1, 38. P. Valerii, 2, 7. Camilli, 5, 23. Scipionis Africani, 30; 46. L. Æmilii Pauli, 45, 29. et 40.
- Triumphus** navalis primus, 45, 42.
- Triumphus** descriptio, 3, 29. *vid. et 45*, 39. et 40.
- Triumphus** tam est militum, quam ducum, 45, 38.
- Triumphantium** ornatus, 10, 7. 30, 15.
- Triumphantium** filii pueri curru cum patre vehi solebant, 45, 40.
- Triumphum** primus acie honore reportavit Q. Publius Philo, 8, 26.
- Triumphantibus** post exactum magistratum imperium ut esset, quo die urbem inituri essent, ad populum ferebatur, 45, 35.
- Triumphum** concedere aut denegare sonatus est, 3, 63.
- Triumphus** sine auctoritate Patrum, populi jussu acti, 3, 63. 7, 17. sine auctoritate Patrum, sine populi jussu, 10, 37.
- Triumphare** non poterat, qui sine magistratu res gessisset, 28, 38. 31, 20.
- Triumphum** petens, quum sine magistratu res gessisset, L. Cornelius Lentulus ovationem impetrat, 31, 20. item L. Manlius, 39, 29.
- Triumphat** in monte Albano, quum non potuisset triumphum impetrare, C. Papirius, 26, 21.
- Triumphus**, in quo neque captivi ante currum ducti, neque spolia prælata, neque milites secuti, 31, 43.

Triumphus, nullo bello gesto, 40, 38.
 Triumviri colonie deducenda creati, 4, 11. 6, 21. 8, 16. 9, 28. 21, 25. 31, 49. 32, 29.
 Triumviri bini creati iussi, qui citra et ultra quinquagesimum lapidem, in pagis forisque et conciliabulis, omnem copiam ingenuorum inspicerent, 25, 5.
 Triumviri bini, uni sacris conquirendis, alteri reficiendis adibus sacris, creati, 25, 7.
 Triumviri capitales incusantur ab senatu, quod ceteras sacrificantium novo more non prohiberent, 25, 1. jubentur intentiorem custodiam Lantimiarum carceris habere, 32, 26. iis mandatum, ut per urbem vigilias disponant, 39, 14.
 Triumviri epulones quando primum creati, 38, 49. iis, ut pontificibus, datum jus togæ prætextæ habendæ, *ibid.* *vid.* et 40, 42.
 Triumviri mensarii facti ob argenti penuriam, 25, 21. 24, 18. 26, 36.
 Trocmi, Galli, occupant Hellepontiorum, 38, 16. *vid.* Gallogreci.
 Troglitorum portus, 25, 28.
 Troja capta, et in Trojanos servitum, 1, 1.
 Troja decem annis oppugnata ob unam mulierem, 5, 4.
 Troja in Euganeorum agro ab Antenore cuncta, 1, 1.
 Troja in Laurente agro ab Ænea cuncta, *ibid.*
 Trojanus pagus, *ibid.*
 Trojani, *ibid.*
 Troilium in Etruria a Sp. Carvilio consule captum, 10, 46.
 Tromentina tribus adlita, 6, 5.
 Trophonii specus, 45, 27.
 Trophonius Jupiter, *ibid.*
 Tubero, *vid.* Æliæ.
 Tubertus, *vid.* Postumius.
 M. Tuccius, edilis curulis, 35, 41. creatur prætor, 36, 45. sortitur Apuliam et Bruttias, 37, 2. ei in Brutiis et Apulia prerogatum imperium, 37, 50. 38, 36. creatur triumvir colonie deducendæ, 39, 23.
 Tullius, regis Servii Tullii filius dux, 1, 48. majoris Tullii ambitio, *ibid.* ambe nubant Tarquinia, *ibid.* minor nubit Aranti, *ibid.* majoris Tullie violenta consilia, 47. Tullius majoris impietas, 48. Tarquinio pulso et ipsa fugit, 59.
 Tullianum, 29, 22.
 Cl. Tullus, *vid.* Clælius.
 Man. Tullius, consul, 2, 19.
 M. Tullius Cicero, Epit. 102. 103. ab exsilio redectur, 104. occisus, 104. caput cum manu in rostris ponitur, *ibid.*

Serv. Tullius, *vid.* Servius.
 Sex. Tullius septimum primum pilum ducit, 7, 13. ejus ad C. Sulpicium, dictatorem, quod bellum traheret, oratio, *ibid.* privatum dictatoris cum eo colloquium, 14. ejus in proelio virtus, 16.
 Tullus Hostilius creatur rex Romanorum, 1, 22. ejus indeoles, *ibid.* infert Albanis bellum, 23. ejus cum Mettiet colloquium, *ibid.* favet Horatio reo, 26. in proelio adversus Veientes Fidenatesque duodecim vocat Salios, fanæque Pallori ac Pavori, 27. supplicio afficit Mettium ob perfidiam, 28. diruit Albam, 29. addit Cælium montem urbi, ibique deinde habitat, 30. principes Albanorum in Patres, et equitum decem turmas ex Albania legit, *ibid.* infert Sabinis bellum, eosque vincit, *ibid.* longinquo morbo implicatur, 31. fit superstitionibus obnoxius, *ibid.* fulmine ictus cum domo conflagrât, *ibid.* regnavit annos duos et triginta, *ibid.*
 Att. Tullus, princeps Volscorum, infestus Romanis, 2, 85. excipit hospitio Marcium Coriolanum, *ibid.* de bello Romanis inferendo cogitat, *ibid.* ejus dolus, 37. Volci, a Tullo concitati, deficiunt, 38, et 39.
 Tumultus Gallicus, 7, 9.
 — Sabinus, 2, 26.
 — Servilius, 32, 26.
 Tunes, locus quum operibus, tum sapientia natura tutus, 30, 9. abest ab Carthagine quindecim millia ferme passuum, *ibid.* Tuneta occupat Scipio, *ibid.*
 Tunica palmata, 10, 7. Tunicam palmatam Masinissæ donat Scipio, 30, 15. *vid.* et 31, 11.
 — purpurea, regi Syphaci dono missa, 27, 4.
 Tunicæ varicolores, 9, 40.
 Tunicæ, militum præmia, 7, 37. 10, 30.
 Turba, oppidum Hispaniæ, 38, 44.
 Turbæ ob nexos, 2, 23. et 27. *vid.* Seditio.
 Turdetania, 28, 39. 34, 16. in Turdetania proficiscitur cum exercitu P. Manlius, prætor, 34, 17. et M. Porcius Cato, consul, accitus a Manlio, prætore, 19.
 Turdetani, populi, 21, 6. lites inter eos et Saguntinos, ab Annibale satis, *ibid.* iis ut Saguntini res reddant postulat Annibal, 12. in potestatem redacti, sub corona venduntur, 24, 42. eorum urbs deleta, *ibid.* eorum regulus Artanes, 28, 15. vectigal ex eorum agro Saguntini capiunt, 39. omnium Hispanorum maxime imbelles habentur, 34, 17.

- Turduli iidem, qui Turdetani, 28, 39.
 34, 17.
 Turdulum bellum, 34, 20.
 Turme equitum, 1, 30.
 Turma equitum Placentina, 44, 40.
 — Æsernina, *ibid.*
 — Lucana, 22, 42.
 Turnus, rex Rutulorum, Æneæ Latino-
 que bellum infert, 1, 2. vincitur, et
 cum Mesentio junctis viribus, altero
 prælio superatur, *ibid.*
 Turnus Herdonius, *vid.* Herdonius.
 Turres murorum, 21, 8.
 Turres contabulatae, 24, 34.
 Turres impositæ tergo elephanthorum,
 37, 40.
 Turres in operibus oppugnandarum
 urbium, 5, 5. 21, 11. 32, 17. 33, 17.
 Turris Endieru, 44, 3.
 Turris quinque tabulatorum, 28, 6.
 Turrus, *vel* Thurris, regulus omnium
 Hispanorum potentissimus, 40, 49.
 ejus duo filii cum filia in potestatem
 venient Romanorum, *ibid.* sequitur
 Romanos, fortique ac fidei opera rem
 Romanam adjuvat, *ibid.*
 Tuscii occupant Janiculum, 2, 51. eorum
 imperium olim quam late patuerit, 1,
 2. 5, 38. Tuscii opprimuntur a Ro-
 manis, 45. *vid.* Etrusci.
 Tuscum mare, 5, 33. 26, 19.
 Tuscus vicus Romæ, 2, 14. 27, 39. 33, 26.
 Tusculum, 2, 15. et 16. 26, 9. capitur
 a Latinis, 6, 33. recipitur cæsis Lati-
 nis, *ibid.* oppugnatur a Veliternis,
 36. liberatur obsidione, *ibid.*
 Tusculana arx, 2, 23. et 42. 6, 33.
 Tusculani colles, 3, 7. et 8.
 Tusculani Romam suppetias mittunt, 3,
 18. iis decretum bellum, 6, 25. quod
 arcent constanti pace, *ibid.* pacem
 impetrant, deinde et civitatem, 26.
vid. et 8, 14. de iis, rogatione Flavia,
 iudicium populi, 8, 37. populus Tus-
 culanus mutata veste venit Romam,
 impetratque veniam, *ibid.* in Papiria
 tribu suffragium ferebant, *ibid.*
 Tutia, fluvius, 26, 11.
 Tutorum potestas contra matrem, in
 virgine nuptum elocanda, 4, 9. tutoris
 optio Hispanæ Feceniæ concessa, 39, 19.
 Tycha, nomen partis Syracusanæ urbis,
 24, 21. 25, 25.
 Tyndarium, 36, 2.
 Tyrannidem, pedibus tractus, non insi-
 dens equo, relinquere debet, auctore
 Dionysio tyranno, 24, 22.
 Tyrrhenum mare, 5, 33.
 Tyrrhenum oppidum, 38, 9.
 Tyrus, 33, 48.
 Tyrii, 33, 48. conditores Carthaginis,
 33, 49.
 Tyscos, vicus, 38, 18.
- V.
 Vacatio, 8, 20. sine ulla vacationis ve-
 nia exercitus scriptus, *ibid.* *vid.* et 7,
 28.
 Vacatio rei navalis colonis maritimis na-
 gata, 36, 3.
 Vacatio sacrosancta, 27, 36.
 Vacca mæna Syracusis ab agresti tamre
 inita, ac semine adpersa, *vid.* Prodi-
 gium.
 Vacceri, Hispana gens, vincuntur ab
 Annibale, 21, 8. funduntur, fugan-
 turque ab M. Fulvio, 35, 7. *vid.* et
 40, 47. et 50. obsessi, ipsi se inter-
 imunt, Epit. 57.
 Vacci præta, 8, 19. *vid.* Vitruvius Vaccus.
 Vades publici a quo, et qua occasione,
 primum dati, 3, 13.
 Vadimonis lacus, 9, 39. ad hunc lacum
 cum Etruscis acriter pugnatum, *ibid.*
vid. et 12, 4.
 Valerius Antias, historicus Romanæ scrip-
 tor, 3, 5. nullum mentiendi modum
 tenet, 26, 49. immodes omnium re-
 rum numerum æget, 33, 10. citatus,
 25, 39. 29, 35. 30, 19. et 29. 32, 6. 34,
 15. 35, 2. 36, 19. et 38. 38, 50. 39,
 22. 40, 29. 41, 32. 42, 11. 44, 13.
 46, 40.
 Valerius Flaccus, tribunus militum, 25,
 14.
 C. Valerius, tribunus militum consulari
 potestate, 6, 36.
 C. Valerius consul, 8, 18.
 C. Valerius, flamen Dialis, 39, 39. crea-
 tur prætor, et sortitur jurisdictionem
 peregrinam, 45.
 C. Valerius legatus mittitur Alexan-
 drium, 42, 6. et 17.
 C. Valerius Flaccus, flamen Dialis inas-
 guratur invitus, 27, 8. jure sacerdotii
 senatum ingreditur, *ibid.* edilis cura-
 lis, 31, 50. 32, 7.
 C. Valerius Lavinius, prætor, sortitur
 Sardiniam, 40, 44. consul subrogatur
 in locum Cornelii Scipionis, 41, 21.
 triumphat de Liguribus, 22. mittitur
 legatus ad Ætolos, 30. petit censuram,
 43, 16.
 C. Valerius, Lavini filius, 38, 9.
 C. Valerius Potitus, tribunus militum
 consulari potestate, 4, 49. consul cre-
 atur, 53. capit arcem Carventanam,
ibid. urbem evas introit, *ibid.* tribu-
 nus militum consulari potestate ite-
 rum, 57. tertium, 61.
 C. Valerius Tappo, tribunus plebis, 38,
 36.
 L. Valerius, quaestor, diem perduellio-
 nis dicit Sp. Cassio, consuli, 2, 41.
 consul creatur, 42. iterum, 61. bel-
 lum gerit adversus Æquos, 62.

- L. Valerius, interrex, 5, 17.
 L. Valerius legatus, auream crateram donum Apollini Delphos fert, 5, 28. exceptus a Liparensium piratis, dimittitur, *ibid.*
 L. Valerius, magister equitum, 5, 48.
 L. Valerius, magister equitum dictus, 8, 18.
 L. Valerius in locum M. Cornelii Cethegi sufficitur pontifex, 33, 42.
 L. Valerius, tribunus plebis, ad populum tulit de lege Oppia abroganda, 34, 1. ejus contra Catonem consulem oratio, 5.
 L. Valerius Flaccus, magister equitum dictus, 9, 7.
 L. Valerius Flaccus, ædilis curulis, 31, 4. creatur prætor, 49. sortitur Siciliam, 32, 1. consul, 38, 42. sortitur Italiam, 43. ejus res gestæ, 34, 21. et 46. legatus consularis, sub M'. Acilio consule rem gerit ad Thermopylas, 36, 17. et 19. fit censor, 39, 40. ejus censure acta, 42—44. principe senatus, quum censor esset, lectus est, 52. pontifex moritur, 40, 42.
 L. Valerius Poplicola, tribunus militum consulari potestate, 5, 26. iterum, 6, 1. tertium, 5. quartum, 21. quintum, 27.
 L. Valerius Potitus primus adversus decemviros movet certamen, 3, 39. et 41. cum M. Horatio Appium expellit fore, 49. cum eodem legatur ad plebem, 59—63. et fit consul, 55. leges fert in gratiam plebis, *ibid.* ejus res gestæ in bello, 60. et 61. triumphat sine auctoritate Patrum, populi jussu, 63. sibi consulatum continuari, nolle se, profitetur, 64. *vid.* et 4, 6.
 L. Valerius Potitus, tribunus militum consulari potestate, 4, 49. iterum, 59. tertium, 5, 1. quartum, 10. quintum, 14. a Faleriis ingentes prædas agit, *ibid.*
 L. Valerius Potitus consul creatur, 5, 31. facit ludos magnos, *ibid.* cedit Æquos, *ibid.* triumphat, *ibid.*
 L. Valerius Potitus, interrex, 5, 31.
 L. Valerius Potitus, interrex, 6, 5.
 L. Valerius Tappo creatur prætor, 35, 10. sortitur Siciliam, 20.
 L. Valerius C. F. Tappo creatur triumvir coloniarum deducendarum, 37, 46.
 L. Valerius P. F. Flaccus creatur triumvir coloniarum deducendarum, 37, 46.
 M. Valerius fœcialis facit Sp. Fusium patrem patratum, 1, 24.
 M. Valerius, Publicola frater, consul, triumphat de Sabinis, 2, 16. in pugna ad Regillum lacum, petens Terquinius, ipse interficitur, 20.
 M'. Valerius, M. F. Volesi N. non fuit primus dictator, 2, 18.
 M'. Valerius, Volesi F. dictator creatur, 2, 30. de Sabinis triumphat, 31. quum populo indulgeri cuperet, aspernantibus Patribus ejus relationem, abdicat se dictatura, *ibid.*
 M. Valerius angur moritur, 3, 7.
 M. Valerius, questor, 3, 25. consul, 31.
 M. Valerius, tribunus militum, cum Gallo singulari certamine pugnans, a corvo galeæ insidente adjutus, hostem obruncat, 7, 26. decem bobus aureaque corona donatur, *ibid.* Corvus vocatur, *ibid.* tres et viginti annos natus consul creatur, *ibid.* secundum consul, 27. vincit Volscos, capit Satricum, et triumphat, *ibid.* tertium consul, 28. adversus Samnites proficiatur, 32. ejus ad milites adhortatio, *ibid.* familiaris est militi dux, 33. invadit primus omnium hostes, et vincit, *ibid.* triumphat de Samnitibus, 33. dictator creatur, 39. seditionem rebellantium militum componit, 40. et 41. quartum consul, 8, 16. capit Cales Ausoum, *ibid.* ex senatusconsulto triumphat, *ibid.* interrex, 17. et 9, 7. dictator secundum, 10, 3. triumphat, 5. consul quintum, 6. legem fert de provocatione, tertio tum ab urbe condita latam, semper a familia eadem, 9. consul sextum, T. Manlio suffectus, 11.
 M. Valerius Falto, questorius, in Asiam ad Attalum legatus mittitur, 29, 11. ædilis curulis, 30, 26. creatur prætor, et Bruttios provinciam sortitur, 40. et 41. ei prorogatur imperium, ut in Sardiniam trajiciat, 31, 8.
 M. Valerius Lavinius, prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, sed postea bellum administrare jussus est, 23, 24. 30. 32. 37. et 38. pro prætore præesse jubetur oræ maritimæ ad Brundisium, 24, 10. mittit M. Livium, qui Tarentum tueatur, 20. ad eum legati ab Orico, 40. ejus res gestæ in Græcia adversus Philippum, *ibid.* prerogato imperio mandatur ei Græcia et Macedonia, 44. iterum, 25, 3. res gestæ, 26, 24—26. consul abeens creatur, 26. venit Romam, 27. Italiam sortitus, provinciam permutat cum Marcello collega, 29. suadet Patribus, ut omne aurum, argentum, ac signatum in publicum conferant, 36. Sicilia omni Ponso expellit, 40. Romam redit, et res in Sicilia gestas narrat, 27, 5. ejus concertatio cum Patribus de dictatore dicendo, *ibid.* ei prorogatur imperium, 32. proconsul, ex Sicilia in Africam proficiatur, 38, 4. legatus ad Attalum

- mittitur, 29, 11. refert de reddendis pecuniis, quæ a privatis collatæ erant, 16. prætor, cum classe mittitur adversus Philippum in Macedoniam, 31, 3. mortis ejus causa a Publico et Marco filiis ludi funebres facti, 50.
- M. Valerius Lævinus creatur prætor, 39, 56. sortitur jurisdictionem peregrinam, 40, 1. *vid.* et 42, 58.
- M. Valerius Maximus, tribunus militum consulari potestate, 5, 14. iterum, 24.
- M. Valerius Maximus, consul, 9, 28. legatus dictatoris Papirii Cursoris, 40. prætor quartum, 41. censor, 9, 43. ab eo et collega via per agros publica impensa factæ, *ibid.*
- M. Valerius Messalla, præfectus classis, cum parte navium mittitur in Africam, 27, 5. populatur Africam, *ibid.* cum dictatorem dicere cupiens consul Lævinus prohibetur a senatu, *ibid.*
- M. Valerius Messalla creatur prætor, 34, 54. sortitur jurisdictionem peregrinam, 55. creatur consul, 38, 35. legatus in Macedoniam, 41, 27. in locum Æmilii Papi sufficitur decemvir sacrorum, 42, 28.
- M. Valerius, legatus Æmilii Pauli in bello adversus Ligures, 40, 27.
- M. Valerius Publicola, magister equitum, 7, 12. consul, 17. et 18. iterum, 19.
- P. Valerius, Volsci F. cum Sp. Lucretio venit ad Lucretiam, 1, 58. jurat in verba, quæ Brutus præverat, 59. consul creatur in locum Collatini. 2, 2. pugnat cum Tarquiniiis, 6. spolia legit. et triumphans Romam reddit, 7. affectati regni insimulatur, *ibid.* submittit fasces populo, *ibid.* purgat se, *ibid.* Velie sedes subjicit, *ibid.* leges ab eo latæ, 8. cognomen Publicolæ ei datum, *ibid.* ad Veientium bellum proficiscitur, *ibid.* consul iterum creatur, *ibid.* cædit Etruscos, 11. creatur tertium consul, 15. quartum consul, 16. infesto exercitu in agrum Sabinum proficiscitur, hostes cædit, et Romam reddit triumphans, *ibid.* moritur, copiis familiaribus adeo exiguis, ut funeri sumtus deceret, *ibid.* de publico elatum luxere matronæ, ut Brutum, *ibid.*
- P. Valerius, consul, 2, 52.
- P. Valerius Potitus, tribunus militum consulari potestate, 6, 6. socius imperii a Camillo lectus, *ibid.* tribunus militum consulari potestate iterum, 18. tertium, 27. quartum, 32. fundit Volscos et Latinos, *ibid.* quintum, 36. sextum, 42.
- P. Valerius Flaccus, legatus ad Annibalem missus, 21, 6.
- P. Valerius Flaccus, legatus Marcelli in pugna ad Nolam, 23, 16. præfectus classis, 34. et 38. *vid.* et 26, 8.
- P. Valerius Lævinus creatur prætor, et sortitur Galliam, 41, 12.
- P. Valerius Publicola, interrex, 3, 8. consul creatur, 15. ejus ad tribunos et plebem oratio, 17. oppugnat Capitolium, ab Herdonio servique occupatum, 18. interficitur, *ibid.*
- P. Valerius Publicola, consul, 7, 21. prætor, 23. dictator, 28.
- P. Valerius Publicola, magister equitum, 8, 17.
- T. Valerius, legatus, 24, 40.
- Valetudinis ergo supplicatio facta, 40, 37.
- Valetudinis populi causa supplicatio et feriæ, 42, 2.
- Valetudini excusandæ sollemnia facere cum jurejurando verba, 6, 22.
- Vallaris corona, *vid.* Corona.
- Vallum Macedonum, 33, 5.
- Romanorum, *ibid.*
- Vardæi, pop. Illyrici, Egit. 56.
- P. Varenus, prætor, prælio vincitur, Egit. 95.
- Varro, *vid.* Terentius.
- Vasa argentea in cella Jovis ex mulctatiæ pecunia posita, 10, 23.
- Vasa argentea et aurea Romani donant Attalo, Eumenis fratri, 35, 23.
- Vasa ænea et argentea Gallica, 36, 40.
- Vasa aurea quingentum pondo Romanis mittit Antiochus, 42, 6.
- Vasorum aureorum et argenteorum ingens numerus Asiatico triumpho traductorum, 37, 59.
- Vastetani, 37, 46.
- Vates ex alieno errore quæstum facientes, 26, 1.
- Vates Græcus Bacchanalia in Etruriam invehit, 39, 8.
- Vaticanus ager, 10, 26.
- Vaticini libri jubentur ad prætorem deferri, 26, 1.
- Vecilius mons, 8, 50.
- Vectigal novum statutum ex salaria annona, 29, 37.
- Vectigal annuum in opera publica censoribus decretum, 40, 46.
- Vectigal e metallis Macedonicis, 45, 18. et 29.
- Vectigalia populi Romani sub nutu arbitrioque censorum fuere, 4, 8.
- Vectigalia magna ex ferrariis et argentariis in Hispania instituit Cato, 34, 21.
- Vectigalia summis pretiis locata, 39, 44. multa instituta, 40, 51.
- Vectigalium annuorum dimidium ad opera publica facienda censoribus attributum, 44, 16.

Vectigalia Carthaginiensium prædæ acidivisiui esse principibus, prohibet Annibal, 33, 46. et 47.

Vectius Messius, *vid.* Messius.

Vectones funduntur et fugantur ab M. Fulvio, præture, 35, 7.

Vectonum magnus exercitus Toletanis subsidio venit, 35, 22.

Veientes in fines Romanos excurrunt, 1, 15. a Romulo vincuntur, *ibid.* agri parte mulctatis in centum annos induciæ datæ, 15. vincuntur a Tullo, 27. *vid.* et 30. et 42.

Veientes Tarquinium juvant ad repetendum regnum, 2, 6. iis restituitur ager, 14. Veientem agrum, foedere ad Janiculum icto Romanis ademptum, restituit Porsena, 15. populantur Romanorum agrum, 43. minitantur se oppugnatos Romanos, *ibid.* lacesunt Romanos ad pugnam, 45. vincuntur, 46. et 47. adsidui magis, quam graves, hostes, 48. Fabii suscipiunt bellum privato sumtu cum Veientibus, *ibid.* Veientes Fabiorum victores, 50. vincuntur a Romanis, 51. denuo Romanis bellum inferunt, 53. fugantur, *ibid.* impetrant inducias quadraginta annorum, 54.

depopulantur extrema agri Romani, 4, 1. bellum renovant adversus Romanos, interfectis etiam eorum legatis, 17. vincuntur, 18. et 19. *vid.* Tolumnius. iis bellum indictum, 30. compellunt Romanos in castra, 31. vincuntur, 33. Veientibus induciæ annorum viginti datæ, 35. Veiens senatus superbe respondet legatis Romanis, 58. iis indicitur bellum, 60.

Veientes regem creant, 5, 1. quod improbat ab Etruscis, *ibid.* septies rebellant, 4.

Veii obcessi a Romanis, 4, 61. hibernacula ad Veios, 5, 2. *ea, quæ gesta sunt in obsidione Veiorum, narratur capp. 7—21.* Veii capiuntur a Camillo, dictatore, 21. post decennalem obsidionem, 22. Veios migrare plebs Romana cupit, 24. inde turbæ, *ibid.* 25. 29. et 30. antiquatur lex de migrando Veios, 30. Veios fugiunt reliquæ Aliensis prælii, 37. multis eo confluentibus, fit jam valida manus, quæ, a Veis profecta, Camillo duce, repetit patriam, 46. et 48. rursus movetur actio transmigrandi Veios, 49. et 50. antiquatur ea rogatio, 55. qui Veios ieverant, revocantur senatusconsulto, 6, 4.

Veientanæ prædæ decimam partem rovat Apollini Camillus, 5, 21. quoniam

modo illa decima pars soluta fuerit, 23, 25. et 28.

Veientani agri septena jugera plebi divisa, 5, 30.

Velabrum, 27, 37.

Velamenta supplicum, 25, 25. 29, 16. 35, 34. 36, 20.

Velia, regio altissima in urbe Roma, 2, 7. ibi inædificare incipit P. Valerius, *ibid.* Velie ædes subijcit, *ibid.*

Velia, urbs Lucanie, 26, 39.

Velites ut in legionibus essent, institutum, 26, 4. eorum armatura, 31, 35. 38, 21.

Velitræ in Volscis, 2, 30. eo colonia a Romanis deducta, 31. numerus colonorum auctus, 34.

Veliterni deficiunt, 6, 13. et 21. vincuntur, 22. *vid.* et 29. incursant Romanorum agrum, 36. oppugnant Tusculum, *ibid.* obsidentur a Romanis, *ibid.* et 37. 38. et 42. vastant Romanorum agrum, 7, 15. rursus deficiunt, 8, 3. et 12. in eos, quod toties rebellassent, graviter sævitum, 14. jussi trans Tiberim habitare, ut ejus, qui cis Tiberim deprehensus esset, usque ad mille pondo clarigatio esset, *ibid.*

Veliternus ager, 2, 31. 30, 38.

Venaliū Portoria, *vid.* Portorium.

Venatio leonum et pantherarum data Romæ ab M. Fulvio, 39, 22.

Venatio omnis generis ex sue mansueti, 35, 49.

Venationis prætextu occupatum et proditum Tarentum, 25, 9.

Veneficæ matronæ ad centum septuaginta damnatæ, 8, 18.

Veneficia, deque iis quæstiones, 39, 8. 38. et 41. veneficorum ad duo millia damnata, *ibid.* *vid.* et 40, 37.

Venenum habent reges ad incerta fortunæ, 30, 15.

Venenipoculum Demetrio, Philippi filio, datum, 40, 24.

Veneti in Italia ab Henetis et Trojanis oriundi, 1, 1. sinum circumcolunt maris Adriatici, 5, 33. *vid.* et 10, 2. subiguntur a Cæsare, Epit. 104.

Venetia, 41, 32.

P. Ventidius, Epit. 127.

Ventorum atrox tempestas, 40, 2.

Ventris et ceterorum membrorum apologus, 2, 32.

Venus, 10, 31. ejus ædes prope circum, *ibid.* facta ex ære mulctatio matronarum stupri damnatarum, *ibid.*

Veneri et Marti pulvinar in lectisternio, 22, 10.

Venus Cloacina, 3, 48.

Venus Erycina, 22, 9. ejus ædes dedicatur a Q. Fabio Maximo, 23, 30. et

31. ejus aedes extra portam Collinam, 30, 38. *vid. et* 40, 34.
- Veneris aedes sine ullo vestigio cremata, 41, 2.
- Venusia a Postumio consule capta: eo colonia deducta, quae deinde suppleta, 31, 49.
- Ventusiam fugit post cladem Cannensem consul Romanus, 22, 49. tum reliquiae exercitus, 54. *vid. et* 27, 2. 20. et 41.
- Venusini profugos a Cannensi pugna benigne et hospitaliter excipiunt, 22, 54. Romanis fidi, dum aliae coloniae detrectant imperium, 27, 10.
- Ver sacrum vocetur, 22, 9. et 10. id ex pontificum jussu consules faciunt, 33, 44. instauratur, 34, 44.
- Ver procellosum, 40, 2.
- Veragri, 21, 38.
- Verbenae, 30, 48.
- Verbis quibusdam in sollemni precatione omissis, instaurantur Latinae feriae, 41, 21.
- Vercellius, auctor defectionis Hirpino- rum, securi percutitur, 23, 37.
- Veringetorix, dux Arvernorum, Epit. 107.
- Vergae, oppidum, a Poenis deficit ad Romanos, 30, 19.
- Vergium castrum in Hispania capitur a Catone, consule, 34, 21.
- Vergestanus princeps venit ad Catonem, consulem, 34, 21. Vergestani venditi, *ibid.*
- Vergiliarum situs, 21, 35.
- Vermina, filius Syphacis, 30, 40. mittitur adversus Masinissam, eumque in fugam vertit, 29, 38. Carthaginensibus venit auxilio, 30, 36. ejus exercitus caeditur et fugatur, *ibid.* legati petunt a senatu, ut rex socius et amicus appelletur, 31, 11. legatis Romanis obviam progreditur, et ab iis leges pacis accipit, 19. ad confirmandam pacem jubetur legatos Romam mittere, *ibid.*
- Vernum aequinoctium, 33, 3.
- Veromandui, Epit. 104.
- Verona, urbs, 5, 35.
- Verrugo, oppidum, 4, 1. recipitur, 55. praesidium Verrugine amittitur, 58. Verruginem praesidio obtinet C. Aemilius, tribunus militum, 5, 28.
- Versus Fescenninus, 7, 2.
- Verulanus, populus Hernicae gentis, 9, 42. leges suas, quam civitatem Romanam, malunt, 43.
- Verutum, telum, 8, 18. 10, 29. 21, 56.
- Vesellia, oppidum Hispaniae, expugnatur ab M. Fulvio Nobiliore, 35, 22.
- Vescia, urbs Ansonum, 8, 11. 9, 25. venit in potestatem Romanorum, *ibid.*
- Vescini, 10, 20.
- Vescinus ager, 10, 21. et 31. — saltus, 10, 21.
- Veseris, 8, 8. 10, 28.
- Vesparum ingens examen Capuae in forum advolvit, et in Martis aede consedit, *vid.* Prodigium.
- Vesta, 1, 20. et 52. Vestae aeterni ignes, *ibid.* et 26, 27.
- Vestae pulvinar in lectisternio, 22, 10. ejus aedes ab incendio servata opera servorum, 26, 27. in aedis penetrali conditum fatale pignus imperii Romani, *ibid.*
- Vestae penetralis ignis extinctus, 28, 11. 41, 2. supplicatio ad Vestae, 28, 11.
- Vestalis Rhea Silvia, mater Romuli, 1, 3. et 4.
- Vestales virgines a Numa Pompilio lectae, 1, 20. iis stipendium de publico statutum, *ibid.* virginitate aliique caerimoniis sanctae factae, *ibid.*
- Vestales virgines sacraeque in planstrum imponit L. Albinus, et Caere pervehit, 5, 40.
- Vestaliu hospitium a Caritibus religiose cultum, 7, 20.
- Vestalis virgo incestus rea absolvitur, sed jubetur abstinere jocis, colique sancte potius, quam scite, 4, 44.
- Vestalis virgo, incesti comperta, vira defoditur, 8, 15. 22, 57.
- Vestalis, cujus custodia ejus noctis fuerat, qua ignis in Vestae aede extinctus, jussu pontificis cesa est flagro, 28, 11. 41, 2.
- Vestia Oppia, Attellana mulier, quae quotidie sacrificarat pro salute et victoria populi Romani, in possessionem bonorum libertatemque restituitur, 26, 33. et 34.
- Vestimenta ad exercitus missa, 32, 27. 44, 16.
- in Vestimentum petitionis causa album addi vetitum, 4, 25.
- Vestem mutare solent rei et eorum propinqui, 2, 61. 6, 20.
- Vestes stragulae pretiosae ex Asia Romam advectae, 39, 6.
- Vestina cohors, 44, 40.
- Vestinus populus conjungit se Samnitibus, 8, 29. iis bellum indictum, *ibid.* vincuntur uno praelio, *ibid.* cum iis foedus ictum, 10, 8.
- Vesuvius, mons, 8, 8.
- Veterani donantur agris, 31, 4.
- Veteres campi, 25, 16.
- Veto, vox tribunorum intercedentium, 6, 35.
- Vettii, gens Macedonica bellicosa, 45, 30.
- Veturia, mater Coriolani, proficiscitur in filii castra, ejusque flectit animum, 2, 40.

- Veturia, centuriis juniorum, 26, 22.
— seniorum, *ibid.*
- C. Veturius, consul, 3, 31. ei ab Alieno dies dicta, *ibid.* in locum C. Horatii Pulvilli augur legitur, 32.
- C. Veturius, tribunus militum consulari potestate, 6, 32. secundum, 36.
- L. Veturius, decemvir, 3, 33.
- L. Veturius, tribunus militum consulari potestate, 6, 32.
- L. Veturius Philo, dictator comitiorum habendorum causa, 22, 33. censor, 27, 6. moritur, *ibid. vid. et 34.*
- L. Veturius Philo, ædilis curulis, 27, 6. prætor, *ibid.* sortitur jurisdictionem peregrinam et Galliam, 7. prætor Galliam, 22. legatus, 28, 9. a M. Livio dictatore consul creatur, et Brutii, provincia, ipsi decernuntur, 10. ejus res gestæ, 11. habet comitia consularia, 38. magister equitum, 29, 11. a Scipione ex Africa mittitur Roman, 30, 38. exposit victoriam Scipionis, 40.
- M. Veturius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.
- T. Veturius Calvinus consul creatur, 8, 16. iterum, 9, 1. sub jugum mittitur, 6. deditur Samnitibus, 10.
- T. Veturius Geminus, consul, Volscos fundit fugatque, 3, 8. ovans urbem ingreditur, 10.
- T. Veturius Gracchus Sempronianus augur, in locum Sempronii Gracchi, sufficitur, 41, 26.
- Ti. Veturius Philo creatur famen Martialis, in locum M. Æmilii Regilli, 29, 38.
- C. Vetustius, consul, 2, 19.
- T. Vetustius, consul, 2, 28. contra Æquos, qui agrum Romanum invaserant, proficiscitur, 30.
- Vexillarius, 8, 3. 35, 5.
- Vexillum, 8, 8.
- Vexillum in hostes jactum, 25, 14. *vid.* Signum.
- Ufentina tribus addita, 9, 20.
- Uffugum, oppidum, deficit a Pœnis ad Romanos, 30, 19.
- Via Æmilia, a M. Æmilio Lepido munita, 39, 2.
— Appia, 7, 39. quando munita, 9, 29. *vid. et 22, 1. et 55.*
— Flaminia, C. Flaminii censoris opus, 22, 11.
— a C. Flaminio consule perducta a Bononia ad Arretium, 39, 2.
— per Formianum montem, 39, 44.
— Gabina, 2, 11. 3, 6. 5, 49.
— Latina, 2, 39. 10, 36. 26, 8.
— Lavicana, 4, 41.
— a Martia silice ad Bovillas, perstrata, 10, 47.
- Via Nomentana, eademque Ficulnensis, 3, 52.
— Salaria, 7, 9. 3, 32.
- Via Fornicata Romæ, 22, 36.
— Sacra, 2, 13.
- Via per agros a censoribus publica impensa factæ, 9, 43.
- Vias sternendas silice in urbe, glareæ extra urbem substernendas marginendasque censores locant, 41, 32.
- Viator mittitur a tribuno ad consulem, 2, 56. a consulibus ad matronas, 8, 18.
- Viatores ædilitii, 30, 39.
- Vibius Accus, præfectus cohortis Pelignæ, arreptum vexillum trans vallum hostium trajicit, 25, 14. ob strenuum factum donatur, *ibid.*
- Vibius Virrius, unus e legatis Campanis, ad Varronem consulem missis, suadet suis defectionem ab Romanis, 23, 6. desperatis Capuæ rebus, senatores Campanos ad mortem sibi consciendam adhortatur, 26, 13. cum septem et viginti senatoribus Campanis venenum bibit, 14.
- Vibius et Pactius fratres, *vid.* Pactius.
- Vibonem colonia deducta, 35, 40.
- Vibonensis ager, 21, 51.
- Vibulanus, *vid.* Fabius.
- Vicæpotæ ædes, 2, 7.
- de Vicesima manumissorum lex in castris lata, 7, 16.
- Vicesimarium aurum, *vid.* Aurum.
- Vicilini Jovis templum in agro Compasano, 24, 44.
- Victimæ ceduntur ad averruncandam Deum iram, 8, 6.
- Victimæ majores cæse, 30, 21. 36, 38.
- Victimæ aliaque, quæ ad sacrificium pertinent, magistratibus e publico præbita, 45, 44.
- Victimarius, 40, 29. 41, 19.
- Victoria aurea pondo trecentum viginti, ab Hierone semptai Romano dono missa, in Capitolio locatur, 22, 37.
- Victoria in culmine ædis Concordiæ fulmine icta, 26, 23.
- Victoriæ ædes, facta ex mulctaticia pecunia, dedicata a L. Postumio, consule, 10, 33.
- Victoriæ ædes in Palatio, 29, 14.
- Victoriæ Virginis ædícula prope ædem Victoris, 35, 9.
- Victoriæ mons, 24, 41.
- Victoriati nummi, 41, 17.
- Q. Victorius, primipili centurio, signum ademtum signifero jacit in hostem, 24, 46.
- Victumvis, emporium, 21, 45. Victumvis capte, fuis et trucidatis oppidanis, 57.
- Vicus Cyprius, 1, 48.

- Vicus Jugarius, 24, 47. 27. 37. 35, 21.
 — Longus, 10, 23.
 — Mælius, 38, 26.
 — Tuscus, 2, 14, 27, 37. 33, 26.
- Vicos cur non direxerint Romani, 5, 55.
- Viduae equitibus, qui equos alerent, attributæ, 1, 43.
- Viduorum pecunie in ærarium conlatæ, 24, 18.
- Vigil, quem Galli scandentes fefellerant, de saxo dejectus, 5, 47.
- Vigilibus scutum aufert Æmilius Paulus consul, 44, 33.
- Vigiliis quatuor distincta nox quælibet: hinc
- Vigilia prima, 5, 44. 9, 36. 10, 34. 21, 27. 23, 35. 27, 15. 30, 6. 35, 13.
 — secunda, 7, 35.
 — tertia, 9, 44. 10, 20. et 40. 25, 38. 27, 42. 28, 7. 35, 1. 36, 19. 40, 4.
 — quarta, 9, 37. 21, 47. 24, 46. 25, 18.
- Vigiliæ vicatium Romæ exactæ, 10, 4. 32, 26.
- Vigiliæ nocturnæ per urbem minoribus magistratibus mandatæ, 39, 14. et 16.
- Vigiliarum munus a senatoribus obitum, 3, 6.
- Vigiliæ militares, 44, 38.
- Vigiliæ ab exercitu Annibalis per quadriduum et tres noctes toleratæ, 22, 2.
- Villa publica in campo Martio ædificata, 4, 22. ibi primum census populi actus, *ibid.* rescitur et amplificatur, 34, 44. in ea hospitium legatis hostium præbatur, 30, 21. 33, 24.
- L. Villius, tribunus plebis, legem annuam fert, 40, 44. inde cognomen familiæ inditum, aut Annales appellarentur, *ibid.* creatur prætor, 42, 28. sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 31.
- L. Villius Tappulus, ædilis plebeius, aliquot matronas probri accusat, 25, 2.
- L. Villius Tappulus, prætor, 31, 49. ei evenit Sardinia, 32, 1.
- P. Villius, tribunus plebis, 3, 54.
- P. Villius Tappulus, ex ædilitate plebeia prætor, 29, 38. sortitur Siciliam, 30, 1. decemvir agris dividendis, 31, 4. consul, 49. proficiscitur in Macedoniam, 32, 3: nihil memorabile ab eo actum, 6. legatus sub T. Quintio, 28. jubetur esse in numero decem legatorum, ex quorum consilio pacis leges Philip-
- po daret T. Quintius, 33, 24. ita ad Antiochum, 35. ejus et collegarum congressus cum rege, 39. et 40. rursus mittitur ad Antiochum, 34, 59. Elamam venit, 35, 13. coagreditur cum Annibale, 14. cum Antiocho, 15. legatus in Græciam mittitur, 23. tentat Magnetæ frustra, 39.
- Viminalis collis additus urbi a Ser. Tullio, 1, 44.
- Vincula dentis Romæ vinctis in celebritate primi lectisternii, 5, 13.
- Vindalium, oppidum. *Epit.* 61.
- Vindiciæ secundum libertatem, 3, 44.
- Vindicius, servus, conjurationem ad revocandos reges initam prodit, 2, 4. ei pecunia ex ærario, libertas et civitas datur, 5. quidam Vindiciæ nomen ab illo tractum putant, *ibid.*
- Vinearum usus in oppugnationibus, 5, 7. 10, 34. 31, 61. 23, 15. 32, 4. 35, 22.
- Vinum publice in sacrificiis præbitum, 10, 23.
 — in Galliam invectum illiciende gentis causa, 5, 33.
- Vini avidi tibicines, *vid.* Tibicines.
- Vir factus ex muliere, *vid.* Prodigium.
- Vir virum legens, 9, 89. 10, 38.
- Viri majoris species, quam pro humano habitu, angustiorisque, in quiete visa utrique consuli, 8, 6.
- Virorum omne genus in insula Lemno conjuratione muliebri sublatum, 34, 2.
- Virorum inter sese plura stupra in Bacchanalibus, quam seminarum, 39, 18.
- Virbius clivus, 1, 48.
- Virdomarus, Insubrium Gallorum dux, *Epit.* 20.
- Virga circumscribitur Antiochus rex a Popillio, legato Romano, 46, 12.
- Virga licitor Sulpicii, tribuni militum domum intrantis, forem percussit, 6, 34.
- Virgis cædi civem Romanum, vetuit lex Porcia, 10, 9.
- Virgis cæsi, et securi percussi in medio foro trecenti quinquaginta octo delecti nobiles Tarquinienses, 7, 19.
- Virgis sese cædunt mutuo quidam Lucanorum in invidiam Romanorum, 8, 27.
- Virginia, Auli filia, patricia, nupta Volumnio, consuli plebeio, 10, 23. exclusa sacris Pudicitie patricia a matronis patriciis, dedicat aram Pudicitie plebeie, *ibid.*
- Virginie infelix forma, mors miserabilis, et ultio, 3, 44—48. et 58.

- A.** Virginius, consul, 2, 28. contra Volcos proficietur, eosque fundit, 30.
- A.** Virginius, consul, 2, 51.
- A.** Virginius, consul, 2, 63. contra Aequos proficietur, *ibid.*
- A.** Virginius, triumvir agro dando, 3, 1.
- A.** Virginius, tribunus plebis, Cæsoni Quintio capitis diem dicit, unde magne contentiones, 8, 11—13.
- A.** Virginius, postquam tribunatu plebis abierat, accusatur, et denis millibus gravis aëris condemnatur, 5, 29.
- L.** Virginius, Virginie pater, 3, 44. ejus de filia cum Ap. Claudio contentio, 47. filiam suam occidit, 48. orta inde certamina in urbe, 49. et motus in castris, 50. consilium ab eo militibus datum, de creandis decem tribunis militum, quorum in numero esse recusat, 51. creatur tribunus plebis, 54. Appio diem dicit, 56. et eum in carcerem duci jubet, 57. remittit ultimam poenam M. Claudio, assertori Virginie, 58.
- L.** Virginius, consul, 4, 21. iterum, 23.
- L.** Virginius, tribunus militum consulari potestate, 5, 8. inuisus infestusque collegæ Sergio, ei non fert auxilium, *ibid.* ante diem ipse et collega abdicare coguntur, 9. accusatur a tribunus plebis, 11. decem millibus aëris gravis condemnatur, 12.
- L.** Virginius, tribunus militum consulari potestate, 6, 1.
- L.** Virginius, tribunus militum, 27, 43.
- Opiter** Virginius, consul, cum collega Pometiam primo vi, deinde operibus oppugnat, 2, 17. triumphat, *ibid.*
- Opiter** Virginius, consul, 2, 54.
- Proc.** Virginius, consul, 2, 41. ejus cum collega de lege agraria contentiones, *ibid.*
- Sp.** Virginius, consul, 3, 31.
- T.** Virginius, consul, 2, 21.
- T.** Virginius, consul, 2, 48.
- T.** Virginius Rutilus, augur, moritur, 3, 7.
- T.** Virginius Cœlimontanus, consul, 8, 65.
- Virgines** ter novenæ, per urbem euntes, carmen canunt in Junonem Reginam, 27, 37. 31, 12.
- Virgines** decem, et decem ingenui pueri, patrum omnes matrimique, ad sacrificium adhibiti, 37, 3.
- ob Virginem excitatum Ardeæ bellum, 4, 9.
- Virginem captivam parentibus reddit Scipio, 26, 50.
- Virginem Chalcidensem in medio ardore belli ducit uxorem Antiochus, 36, 11.
- Virgo Vestalis incesti damnata, *vid.* Vestalis.
- Virilis toga, 26, 19.
- Virtute, non dolo, superare hostes, pulchrum ducebant Romani veteres, 42, 47.
- Virtutis et Honoris aedes votæ a M. Marcello, et exstructæ, 27, 25. a filio ejus dedicata Virtutis aedes, 29, 11.
- Visceratio populo data a M. Flavio in funere matris, 8, 22. *vid. et* 39, 46. 41, 33.
- Visus nocturni, 2, 36. 8, 6.
- Vitellia, oppidum, 2, 39. 5, 29.
- Vitruvius Vaccus, Fundanus, vastat Setinum Norbanumque agrum, 8, 19. in potestatem venit Romanorum, 20. asservatur in carcere, *ibid.* verberatus necatur, *ibid.* aedes ejus diruntur, et bona Semoni Sanco consecrantur, *ibid.*
- Vitulus jam ictus e manibus sacrificantium sese proripuit, multosque circumstantes cruore respersit, 21, 6.
- Ultrotributa, 39, 44. 43, 18.
- Ulysses, 1, 49. ab eo et Circe Dea oriundus Octavius Mamilius, *ibid.*
- Umbilicus orbis terrarum Delphi, *vid.* Delphi.
- Umbilicus Græciæ incolunt Ætoli, 35, 18.
- Umbo, 9, 41. 30, 34.
- Umbri, populi, 5, 35. 9, 37. agropulsi a Boiis, 5, 35. eorum exercitus funditur, 9, 39. deficiunt, 41. se oppugnatos Romanos jactant, *ibid.* adoriuntur Romanos, vincuntur, et defectionis auctores deduntur, *ibid.* instaurant bellum, juncti cum Etruscis, Samnitibus, Gallis, 10, 21. *vid. et* 27.
- Umbria, 10, 1. 22, 9. 27, 43.
- Umbriæ pars, plaga Mærina, 9, 41. tribus Sappinia, 31, 2.
- Unciarium fœnus, 7, 16. ex uncario semunciarium fœnus factum, 27.
- Unimanus, *vid.* Claudius.
- Vocanus ager in Africa, 33, 48.
- Q.** Voconius Saxa, tribunus plebis, legem fert de hæreditatibus mulierum, 41, 34.
- Vocontii, 21, 31.
- Volæ, urbs Equeorum, 4, 49 eadem quæ Bolæ, 6, 2.

cum Volanis bellum, 4, 49.

Volanus ager, 4, 51.

ad Volaterras cum Etruscis incerta victoria pugnatum, 10, 12.

Volaterrani interamenta navium et frumentum pollicentur Scipioni, 28, 45.

Volcae, 21, 26.

Volcentes ab Annibale deficiunt ad Romanos, 27, 15.

Volero Pubilius, *vid.* Publius.

Volorones ab Ap. Claudio tribuni plebis vocati, 2, 57.

Volones, id est, servi in militiam conscripti, 22, 57. 23, 32. 24, 11. libertatem tacitis votis expostulant, 24, 14. iis libertatem promittit Ti. Gracchus, referentibus capita hostium, *ibid.* capita hostium abscindunt, quæ abjicere jubentur, 15. iis datur libertas, 16. seniores ex iis notantur, *ibid.* Beneventi in publico pileati epulantur omnes, *ibid.* simulacrum celebrati ejus diei Gracchus Romæ pingi jubet in sede libertatis, *ibid. vid.* et 25, 20. et 22. Volones in undevicesimam et vicesimam legiones scripti, 27, 38. *vid.* et 28, 46.

Volsci petuntur bello a Tarquinio Superbo, 1, 53.

in Volcos missi ad frumentum comparandum, 2, 9. Volsci comparant auxilia, quæ mittant Latinis, 22. obsides dant trecentos principum liberos, *ibid.* occultum parant bellum, *ibid.* veniunt ad oppugnandam urbem, 24. vincuntur, 25. Volsci Romanis bellum inferunt, 30. vincuntur, *ibid.* iis Veliternus ager ademptus, 31. Volsci Antiates victi, 33. ad ludos Magnos magna Volscorum vis Romam venit, 37. exacti urbe, *ibid.* concitati ab Att. Tullo, deficiunt a Romanis, 38. et 39. retro abducuntur a Coriolano, 40. redeunt in agrum Romanum, *ibid.* rebellant, 42. castra ponunt in Latino agro, sed vincuntur, et nullum genus calamitatis contumeliæque non editum in Volcos, 53. iis induciæ in annos quadraginta datæ, 54. Volsci instaurant bellum, 58. vincunt Romanos, 59. oppugnant castra Romanorum, 64. vincuntur, 65.

prædantur agros Hernicorum, 8, 6. pergunt in agros Romanos, sed cæduntur magno numero, et nomen eorum prope deletur, 7. et 8. Volsci et Æqui bellum instaurant, 10. vincuntur, 22. *vid.* et 60.

obsident Ardeam, 4, 9. a Romanis obsidentur, *ibid.* victi, dedito duce, sub jugum mittuntur, 10. cum Æquis denno Romanis bellum inferunt, 26. oppugnant castra consulis, 27. castra Volscorum capiuntur, 29. captivi, præter senatores, venundantur, *ibid.* denno bellum inferunt Romanis, 37, 55. et 56. vincuntur, 57. capiunt Verruginem, oppidum, 58. eorum agros depopulantur Romani, 59. vincuntur Volsci, 61.

præsidium obsident ad Anxur, 5, 16. pacem impetrant, 23.

iterum capiunt arma adversus Romanos, 6, 2. eorum castra capit Camillus, *ibid.* ad deditionem subiguntur, *ibid.* renovato bello, vincuntur, 6—8. rebellant, 11. unde Volscis et Æquis toties victis suffecerint milites, 12. vincuntur, 13. Prænestinis conjuncti, expugnant Satricum, 22. vincuntur, 23. et 24. populantur agrum Romanum, 31. eorum agri devastantur a Romanis, *ibid.* funduntur, 32.

vincuntur, 7, 27.

eorum exercitus consedit ad Satricum, 8, 1. cum Volscis dubio Marte pugnatum, *ibid.* fugiunt nocte, *ibid.*

Volsci Antiates, 2, 38.

Volsci Ecetrani, 2, 25.

Volscus ager, 10, 1.

Volscus, *vid.* Pubilius.

Volsciani, Hispania populi, 21, 19. eos contra Pœnos sollicitant legati Romani, *ibid.* eorum celebre per Hispaniam ad legatos Romanos responsum, *ibid.*

M. Volacius Fictor, qui tribunus plebis fuerat, testis in Cæsionem Quintium existit, 3, 13. ei diem dicunt A. Cornelius et Q. Servilius, questores, quod falsum pro testimonio dixisset, 24. damnatus et in exilium ire jussus, 29.

Volsinienses, vel Volsinii, gens Etrusca, incursant agros Romanos, 5, 31. vincuntur 32. iis induciæ in viginti annos datæ, *ibid.* apud Volsinios clavi fuere indices annorum, fixi in templo Nortie, Etruscæ Deæ, 7, 3. Volsiniensium aliquot castella vi capit P. Decius, consul, 9, 41. eorum ager vastatur ab L. Postumio, consule, 10, 37.

Volsinii, urbs, 10, 37. 27, 23.

Voltumnæ fanum, 4, 23. 5, 17. ad Voltumnæ fanum concilium omni Etruriæ indictum, 4, 23. 25. 61. et 5, 17. fit ibi conjuratio adversus Romanos, 6, 9.

- Velucres** supervolantes ad terram delapsas clamore militum, Caelius ait, 29, 25.
- Volumnia**, uxor Coriolani, 2, 40.
- L. Volumnius**, consul, cum Sallentinis prospere bellum gerit, 9, 42. iterum consul, 10, 15. in Samnium profectus, relinquit provinciam, ut Ap. Claudio collega opem ferat, 18. et, post aliquam adversus eum altercationem, egregiam cum eo victoriam reportat, *ibid.* et 19. redit in Samnium, et opprimit Samnites prædatores Campaniæ, 20. prudentia ejus et moderatio in comitiis consularibus, 20. et 21. ex senatusconsulto et plebis cito ei prorogatum in annum imperium, 22. in Samnio feliciter res gerit, 30. et 31. ejus uxor Virginia, *vid.* Virginia.
- P. Volumnius** creatur consul, 3, 10. legatus ab Æquorum duce Graccho Claudio spernitur, 25.
- Voluntaria** collatio senatorum ad levandam aerarii inopiam, 26, 36. *vid.* et 5, 60.
- Voluntariam** militiam professis jubentur ara procedere, 5, 7.
- Voluntarii** milites, 5, 16. 27, 46. 28, 45. 29, 1. 37, 4.
- Volustana**, jugum Cambuniorum montium vocant, 44, 2.
- Vorago** in foro Romano nequit conjectu terræ expleri, 7, 6. Curtius se devovet, et, equo insidens, armatus se in specum immittit, *ibid.*
- Vortumnus**, Deus, 44, 16.
- Vota** quinquennalia, 27, 33. 30, 27. 31, 9. decennalia, 42, 28.
- Vota** nuncupant consules in Capitolio, antequam in provincias proficiscantur, 41, 32. 42, 49.
- Vota** valetudinis populi causa, 42, 2.
- Voti**, quo consul ludos magnos Jovi votet, formula, 36, 2.
- Votum** præeunte pontifice factum, 4, 27.
- Votum** incertæ pecuniæ an possit suscipi? 31, 9.
- ad **Votum**, inconsulto senatu conceptum, pecunia de publico negatur, 36, 36.
- Vox** noctu audita humana clarior de adventu Gallorum, 5, 32.
- Vox** noctu audita ex delubro Proserpine Locris, 29, 18.
- Urbanæ** tribus, *vid.* Tribus.
- Urbanæ** legiones, *vid.* Legiones.
- Urbium** primordia, miscendo humana divinis, angustiora facta, *Præf.*
- Urbium** veteres conditores natam sibi e terra prolem ementiebantur, 1, 8.
- Urbes** dirutæ, ne venirent in hostium potestatem, 31, 28.
- Urbes** captæ diripi solent, non deditæ, 37, 32.
- Urbes** orbis terrarum maximæ Roma et Carthago, 38, 50.
- Urbibus** parcebant veteres Macedones, quo haberent imperium opulentius, 32, 33.
- Urbicna**, oppidum Hispaniæ, capitur a Q. Fulvio Flacco, 40, 16.
- Urinatores**, 44, 10.
- Urites**, Italiæ populus, 42, 48.
- C. Ursanius**, tribunus plebis, 38, 22.
- Ursi** et elephanti in ludis Circensibus, 44, 18.
- Uscana**, oppidum, 48, 12. 20, 21. et 23. ab Uscanensibus ceditur Ap. Claudio, 12.
- Utens** fluvius, 5, 35.
- Uticam** T. Otacilius cum classe trajicit, 25, 31. alia in Uticensem agrum exarsensio, 27, 5. circa ipsa mœnia Uticæ prædas agunt Romani, 28, 4. Uticam mittit classem Scipio, 29, 28. Uticam frustra oppugnat Scipio, 35. rursus obsidet, 30, 3. 5. et 8. classem Scipionis ad Uticam invadunt Carthaginenses, 9. et 10.
- Utrarii**, 44, 38.
- Vulcanus**, 1, 37. 8, 18. ei sacra arma et spolia hostium succeduntur, 1, 37. 30, 6. 41, 16. in lectisterio pulvinar Vulcano et Vestæ, 22, 10.
- Vulcani** caput ardet, *vid.* Prodigium.
- ara, 9, 46. 39, 46. 40, 19.
- ædes in Campo, 24, 10.
- insulæ, 21, 49. et 51.
- Vulsinienses**, *vid.* Volsinienses.
- Vultures** sex, augurium Remo, duodecim Romulo, 1, 6.
- Vulturii** et canes intacta relinquunt cadavera absumtorum pestilentia hominum boumque, 41, 26.
- Vulturnus**, urbs Etruscorum, capitur a Samnitibus dolo, et Capua appellatur, 4, 37.
- Vulturnus**, fluvius, 8, 11. 10, 20. et 31. 22, 14. et 15. 23, 14. 19. et 36. 32, 29.
- ad **Vulturni** ostium castellum communium, ubi postea urbs fuit, 25, 20. et 22. Vulturnum colonia deducta, 34, 45. *vid.* etiam 36, 37.
- Vulturnus** ventus, 22, 43. prospectum, in prælio cum Annibale, multo pulvere in ora volvendo, adimit Romanis, 46.
- Uxoris** corruptæ ira maritum stimulat, ut alienigenas in regionem inducat, sui ulciscendi causa, 5, 33.
- Uxores** suas liberosque cædunt viri, ne veniant in manus hostium, 28, 28.

X.

- Xanthippus Lacedæmonius: ei insidias pro beneficio reddunt Pœni, 28, 48.
 Xenarchus, prætor Achæorum, quærit privatæ gratiæ aditum apud Perseum, 41, 28.
 Xenocrides, Chalcidensis princeps, amicus Romanis, 35, 38, 50. et 51.
 Xenophanes princeps legationis a Philippo missæ ad Annibalem, in præsidia Romana incidit, 23, 38. astu elapsus, fœdus facit cum Annibale, *ibid.* rursum captus a Romanis, ad consulem, ac deinde Romam deportatur, 34. et 38.
 Xenophon, Achæus, 32, 32.
 Xychus ordinem facinoris, quo Demetrius circumventus fuerat, aperit Philippo, 40, 55.
 Xylene Come, 38, 15.
 Xyniæ, oppidum, 32, 13. 38, 8. 39, 29.

Z.

- Zacynthus, insula propinqua Ætolis, 21, 7. 26, 24. eam capit Lævinus, 26, 24. quum Philippi fuisset, mox Amyrandri, ac deinde Achæorum, ab Achæis eam repetit T. Quintius, et Romanis tradi jubet, 36, 32.

- Zama, urbs, quinque dierum iter abest a Carthagine, 30, 29.
 Zama, *sive fortasse* Same, insula, 32, 16.
 Zelasium, promontorium, 31, 46.
 Zeno, princeps Magnetum, vir magnæ auctoritatis, T. Quintium Magnetiibus placat, 35, 31.
 Zeno, Sardibus ab Antiocho præfectus, 37, 44.
 Zeno, præfectus Philippi, cœditur ab Athamanibus, 38, 1. et 2.
 Zephyrium, oppidum, 33, 20.
 Zerynthii Apollinis templum, 38, 41.
 Zeuxidas, Acarnanum prætor, 33, 16.
 Zeuxippus, princeps Bœotorum, auctor Romanæ societatis, ob hanc causam non creatur Bœotarcha, 33, 27. Brachyllam Bœotarchen tollendum curat, 28. accusatur cœdis, *ibid.* fugit Tannagram, deinde Athenas, *ibid.*
 Zeuxis, præfectus Antiochi, præest mediæ aciei in pugna adversus Romanos, 37, 41. legatus mittitur ad Scipionem, 45. ejus oratio de pace, *ibid.*
 Zolppus, gener Hieronis, tutor Hieronymi, 24, 4. et 5. legatus ad regem Ptolemæum, voluntarium sibi consciscit exsilium, 26. ejus uxor Heraclæa et filius a Syracusanis interficiuntur, *ibid.*
 Zyboea devictus a Nicomede, 38, 16.

P R Æ F A T I O

I N L I V I U M.

DUM huic novæ T. Livii editioni adornandæ damus operam, quædam nobis inter legendum subiere mentem, vel ad Livium ipsum, vel ad ejus interpretes pertinentia, quæ non ingrata, aut omnino inutilia plerisque legentium fore sperabamus. Sed et ii qui ante nos in eadem palæstra multa cum laude sese exercuere doctissimi viri, non pauca annotavere, quibus instructor paratiorque ad Livium lector accederet. Hæc omnia, sive nostra, sive ab aliis mutuata huc conferre visum est. Primo de Livio; tum de ejus editoribus et interpretibus; denique de instituti nostri ratione agemus.

C A P U T P R I M U M.

D E L I V I O.

DE Livii vita juvaret aliquammulta disserere, si Artic. I.
DE VITA
LIVII. quæ via ad eam accuratius cognoscendam inquirentes ferret. Natura enim omnes cupimus illos celeberrimi nominis viros, quorum scripta manibus terimus, penitus pernoscere; et, quibuscum scribentibus amice familiariterque colloquimur, iis quoque adesse domesticas res civilesve, privatas publicasve gerentibus. Sed plerisque scriptorum hoc contigit, ut, dum ceterorum dicta factaque magna cura colli-

gunt et immortalitati commendant, ipsorum, præter nomen, reliqua fere omnia interire sinerentur: malo sane exemplo, nec satis grata posteritate adversus eos quibus tantum deberet.

Hoc et Livii fatum fuit, ut fama ejus scriptaque toto orbe notissima, vita in obscuro esset. Ex qua hæc paucula ad notitiam nostram pervenerunt: illum Patavii ortum, Pisone et Gabinio Coss. anno a. C. 58. Romæ magnam egisse ætatis partem, sed in patria denique supremum diem obiisse, anno principatus Tiberii quarto, ætatis suæ sexto et septuagesimo; filium ei fuisse, cui quadam in epistola hanc legendi brevissimam eandem sapientissimamque legem scripserat, *legendos Demosthenem atque Ciceronem, tum ita ut quisque esset Demostheni et Ciceroni simillimus*; filiam ei itidem fuisse, nuptam L. Magio rhetori, quem declamantem homines aliquamdiu, non in ipsius honorem laudaverint, sed in soceri tulerint; scripsisse eum, præter historias, etiam dialogos, quos non magis philosophiæ annumerare possis, quam historiæ, et ex professo philosophiam continentes libros; eo auctore, Claudium, qui postea imperavit, ad historiam scribendam animum appulisse; denique ipsi datum esse, ut vivus gloria sua perfrueretur, Gaditanumque quemdam, ejus nomine fama commotum, ad visendum eum ab ultimo terrarum Orbe venisse, statimque ut viderat abiisse*.

* Quæ de æmulatione inter T. Livium et Cornutum habet Suidas in voce *Κερύειν*, ea nobis non videntur quadrare in hunc nostrum historiarum scriptorem, tum ob alia, tum vel maxime quod Cornutus ibidem dicitur sub Nerone floruisse, quum Livius nostro initio principatus Tiberii sep-

tuagenario major obierit. Ratio temporum ad eam nos conjecturam deduceret magis, ut suspicaremur æmulationem Cornuto fuisse cum Livii nostri filio, et illum scriptorem a Suida excerptum, errore non inusitato, ea de patre narrasse quæ ad filium pertinuerint.

Voss. de
Hist. Lat.
I. 59. Eu-
seb. Chron.

Quintil. In-
stit. X. 1.

Sen.
Proem. I.
V. Controv.

Sen. ep.
100.

Sueton. in
Claud. c. 41.

Plin. I. II.
ep. 3.

Quo tempore historias suas scripserit Livius, ex ipso opere apparet. Testatur ipse l. 1. cap. 19. bis omnino post Numæ regnum, Jani templum clausum fuisse: *semel, inquit, T. Manlio consule, post Punicum primum perfectum bellum: iterum, quod nostræ ætati dii dederunt ut videremus, post bellum Actiacum, ab Imperatore Cæsare Augusto, pace terra marique purta.* At constat ex Dione, quinto post anno iterum ab Augusto clausum esse Jani templum devictis Cantabris. Hinc recte colligetur, ut observavit Vossius, medio tempore inter bellum Actiacum perfectum, et Jani ædem iterum ab Augusto clausam, primos Livianæ historiæ libros in lucem prodisse.

Artic. II.
QUÆ SPEC-
TANT AD
HISTORIAM
OPERIS
LIVIANÆ.

Quo tem-
pore scrip-
serit Livius.

Dio, L. LIII.

Voss. ibid.

Dubitari non potest, quin multos annos in absol-
vendo tantæ molis opere consumpserit. Et vero,
quum ex epitome ultimi libri appareat memoratam
fuisse eo libro Drusi mortem, quæ uno et vicesimo
post Actiacum triumphum anno contigit, sequitur
Livium ante id tempus ultimam suis historiis manum
non imposuisse.

Quot libros dederit Livius, inter doctos ambi-
gitur. Epitomas librorum CXL. habemus: sed duas,
nempe librorum CXXXVI. et CXXXVII. deper-
ditas fuisse contendit Sigonius. Fuerint ergo vel
CXL. vel CXLII. libri. Ut ut sit, magno litterarum
damno, soli nunc quinque et triginta supersunt: ce-
teri omnes interiire, aut certe ignoti adhuc in nocte
ac tenebris jacent.

De numero
librorum
historiæ Li-
vianæ.

Sigon. not.
ad Epit. lib.
CXXXVI.

Quin etiam non universæ simul orbi litterato inno-
tuere illæ pulcherrimi operis reliquæ. Primæ Livii
editiones exeunte XV. sæculo et ineunte XVI. ex-
cussæ, exhibent tantummodo primam, tertiam, et
quartam decades; quartam quidem non integram,
sed hiuleam et matilam, quum abesset totus trigesim-

Qui super-
sunt, diver-
sis tempori-
bus detecti.
J. Frid. Gro-
nov. Præf.
in Liv.

mus tertius liber, et magna pars quadragesimi, qui finiebatur in his verbis cap. 37. *per omnia fora conciliabulaque edixerunt.* Anno MDXVIII. Magontisæ ex membranis bibliothecæ in æde ibidem maxima et Metropolitana, D. Martini appellata, addita est pars libri tertii et trigesimi ab his verbis cap. 17. *arctis faucibus cohærens Acarnaniæ,* (etsi illic legitur, *iis partibus cohærens*) et quod deerat libro quadragesimo usque ad finem. Annus ejusdem seculi primus et trigesimus novo rursum nos proventu beavit. Tum in Helvetiis Simon Grynæus ultimos quinque libros repertos in membranis apud monasterium Laurissemum, vulgo Lorssense, e regione Borbetomagi trans Rhenum, per Joannem Frobenium publici juris fecit. Denique anno MDCXV. J. Horrion, societatis Jesu sacerdos, Bambergæ dum singulos bibliothecæ publicæ codices excutit, incidit in membranas, quæ complures T. Livii libros, in his partem priorem tertii et trigesimi adhuc desideratam servabant, quem duobus post annis Paderbornæ vulgavit.

Hæc ad nos ex Liviana historia pervenerunt, vix quarta pars totius operis: quæ animos quidem et fructu honestissimæ voluptatis perfundit, et utilissimorum documentorum bona fruge pascit, sed ita ut desiderium quoque et luctum incendat tot amissorum voluminum, quæ tempus edax absumpsit et præcedentium ætatum incuria. Nam quod aut Livium totum, aut certe magnam eorum quæ desideramus partem, alii Constantinopoli, alii apud extremos hominum in Hiona, sive Iona insula supra Scotiam delitescere jactitarunt, hæc, falsi utinam vates simus! somnia esse existimamus optantium. Nec meliore nos spe solatur id quod Colomesius ab homine candidioris pectoris, quam felicioris ingenii

Ceteros reperiri posse frustra speratum.

Dujat. Præfat. in Liv.

Morhof. de Patavin. Liv.

Colomiez. Recueil de particularités, p. 320.

Capellano sibi dictum in litteras retulit: quemdam Capellani amicum, virum non illiteratum, quum pila luderet, animadvertisse in ea palmula quæ sibi esset ad manum, fragmenta quorundam Livii librorum qui hodie non exstant; quumque rem sibi ulterius inquirendam putasset, comperisse eas esse reliquias aliquot similium membranarum, quæ a monialibus domus Fontebraldensis pharmacopolæ cuidam donatæ, ab hoc ignarò qualis sibi thesaurus obvenisset venditæ forent operario ignobili, qui iis abusus esset ad tegendas illas palmulas quibus pila luditur. Vanis hujusmodi sine certo auctore rumoribus fidem habeat, cui placuerit sese inani spe lactare.

Partitio operis in decades utrum a Livio sit, de- De parti-
bitavit Petrarcha, qui eam potius ortam esse putat a tione operis
fastidiosa legentium ignavia. Idem adstruit Sigo- in decades.
nius ex perpetuo veterum Grammaticorum, Pris- Sigon.
ciani, Diomedis, Censorini, denique auctoris epito- Proem. ad
marum silentio, qui omnes librorum semper, nun- scholia in
quam decadum mentionem faciunt. Frustra quidam, l.iv.
ut contrariam opinionem tueantur, objiciunt Livium ei ipsum videri quodammodo suffragari, dum suas vigesimo primo et trigesimo primo libris præfationes præmittit. Etenim recte observat Dujatius Livium Dujat. libd.
non absimilibus velut procæmiis extra decadum quoque principia identidem usum esse ad renovandam lectoris longo in opere attentionem, vel si quando scribenti major rerum ordo nasceretur, ut patet ex libri sexti ingressu, et cap. 29. lib. VII. Contendit ergo Sigonius germanam operis Liviani inscriptionem hanc fuisse: T. LIVII PATAVINI HISTORIARUM AB URBE CONDITA LIBRI CXLII. Quæ nobis opinio etsi probabilior videtur, tamen non semper abhorruimus ab decadum appellatione, quæ et usu recepta

est, nec sine circuitu verborum vitari interdum poterat.

De epitomis.

Epitomarum, quæ singulis libris præfiguntur, auctor ignoratur. Eas enim aut Livio ipsi, aut L. illi Floro, cujus exstant rerum Romanarum libri quatuor, adscribi non patitur dispar ab utroque styli color. Quisquis ille fuerit, quem nosse haud sane multum interest, ejus certe brevitaria, tanquam exanguia quædam et leviter adumbrata pulcherrimi corporis simulacra, non omni prorsus cura indigna sunt; eo quidem magis, quod eorum aliqua est ad historiam, ubi Livius deficit, illustrandam utilitas.

Atque hæc sunt, quæ sive ad Livii vitam, sive ad ejus operis formam, descriptionem, casusque pertinentia, non ignorare operæ pretium sit.

Artic. III.
DE OPERIS
LIVIANI
VIRTUTIBUS
ET VITIIS.

Jam de ipso opere agamus, et ejus virtutes quæ sunt eximie, tum etiam vitia, si qua fuerint, ita expendamus, ut et quid clarissimi scriptoris famæ, et quid veritati debeatur, pariter meminerimus.

§. I.
LIVII ELOQUENTIA.

Ac primo quidem eloquentiam tanti viri laudare supervacuæ operæ sit. Quem enim non statim legentem allicit in affectatâ illa narrandi jucunditas, et limpidus nitor, qui et claritati serviat, nec careat, ubi opus est, nervis; non inepto tumidæ orationis fastu inflatus, sed simul simplicitatis, simul munditiarum memor; qui æquabili velut filo deductus, res gestas ita naturali quodam ordine explicet paulatim et aperiat, ita exhibeat omnia locis temporibusque distincta, ita suos allinat rebus et personis colores, ut coram agi cernique, non describi res auribusque accipi videantur? Quid dicere opus est de incredibili illa concionum ejus et orationum eloquentia, in quibus eximius scriptor nullam non expressit dicendi laudem? In iis sententiæ, tam gravitate, tam acu-

mine commendata, egregio vestiuntur optimorum lectissimorumque splendore verborum. Jam pro argumentorum varietate, modo exultat audacius oratio, et grande aliquid ac sublime sonat, modo summissiore quodam et modestiore cursu, semper tamen cum quadam dignitate, fertur. Nihil vero mirabilius, quam quomodo versatile pariter ad omnia scriptoris ingenium, eorum omnium quos loquentes facit, senum ac juvenum, privatorum magistratuumve, Romanorum et hostium, sensus, animos, habitus ita induit, ut illi ipsi non melius modo aut venustius, sed ne aptius quidem decentiusque dicere potuerint. Itaque jamdiu docti omnes magno consensu iere in Quintiliani sententiam, qui Livium esse judicat, *quum in narrando miræ jucunditatis clarissimique candoris, tum in concionibus supra quam enarrari potest eloquentem.* Lib. X. c. 1.

Ex illis tamen orationibus crimen in eum oritur, tanquam in iis et fidem historię neglexerit, et excoeriserit modum. Nec levibus sane auctoribus hæc criminatio nititur, a Pompeio Trogo olim conjecta in Livium, et hodie quoque a doctissimis ingeniosissimisque viris renovata, et, quod majus est, unanimi fere historicorum hujus ævi consensu comprobata, qui omnes ab ejusmodi concionibus, præsertim quas vocant directas, inserendis in narrationem suam abstinere. Livio crimini datæ orationes et conciones. Justin. l. XXXVIII. c. 3. P. Daniel préf. Hist. de France.

Neque ego receptum hodie morem reprehendere ausim, quem fortasse etiam historicæ gravitati convenientiorem esse non frustra jactatur. Attamen si auctores in utramque partem, si rationum momenta diligenter perpendantur, erit sane cur Livium præpropere damnare vereamur.

Si gravitate auctorum exemplorumque res dijudi-

Defenditur
Livius ex-
empla.

cetur, tot se patromis tuebitur Livius, quot fere apud Græcos Latinosque in historia maxime clarescere scriptores, Herodoto, Thucydide, Xenophonte, Polybio, Sallustio, Tacito, Curtio. Dionysium Halicarnasenseum omitto, apud quem non immerito fortasse reprehendi possit nimia orationum prolixitas, quæ et fatigat lectorem, et ingratham interdum narrationi moram injicit. Sed ceterorum quos modo nominavi eadem quæ Livii causa est. Apud omnes et crebræ orationes reperiuntur, et, si quando opus fuerit, longiusculæ, et omnibus dicendi virtutibus, omni cultu expolitæ, si tamen Polybianas excipias, quæ tinctæ sensu comptiorem ornatam neglexere. Omnibus igitur aut laus tribuenda est, aut venia deneganda. Durum sane in tot tam illustres reos gravem ferre sententiam, et in magna illa nomina, quæ omnis per tot retro secula mirata est vetustas, quæ qui carpere ausit, facilius sibi quam illis noceat, censorium stylum exerere.

Fidem his-
toriæ non
lædunt Li-
vii oratio-
nes.

Et quidem, si res ipsa inspiciatur, quid tandem deliquere summi scriptores, dum præter eam quæ debebatur, narrandarum jucunde, graviter, distincte, dilucideque rerum voluptatem, etiam alteram indubitam nobis ex luculentissimis orationibus paravere? Fides, inquit, historiæ violatur, dum ea nobis tanquam dicta obtruduntur, quæ tamen nunquam vera dicta sunt. Quasi vero cuiquam innocens ille dolus imponat, aut periculum sit, ne quis illas Livii tam diligenter elaboratas, tam severe castigatas, tantis verborum sententiarumque munditiis excultas orationes ab horridis illis primorum urbis Romæ temporum aratoribus esse existimet.

Unum excipio. Si scriptori licuit eorum quos dicentes facit referre verba, et orationes, quemad-

modum pronuntiati sunt, alicunde nascisci, nihil dubium esse potest, quin illæ totidem verbis lectori reddendæ sint, neque in ipsarum locum ludentis ingenii factus supponendi. Itaque non negabimus peccasse Tacitum, qui in l. XI. Ann. c. 24. Claudio Imperatori alienam et fictitiam tribuerit orationem, quum vera exstaret, cujus etiamnum fragmenta habemus. Sed si verarum copia non sit, non video sane, cur vetetur is qui historiam scribit, suas et ad ^{Lips. comment. in Tac.} excolendum animum, et ad acuendum ingenium sæpe profuturas orationes offerre lectori, quum præsertim et in eas conjici commodè possint sapientissima quædam monita ac præcepta ex ipsis factorum visceribus nascentia, quæ tamen inter narrandum atterere minime decuerat; et ingenia, mores, animi decum ac populorum propius ad naturæ veritatem exprimi; et vero causæ illæ quibus bellorum origo, et celeberrimi quique eventus continentur, atque etiam consilia ex quibus facta fluxere, liberius copiosiusque tractari. Ad hæc tot commoda illud quoque accedit, quod in iisdem velut in amœnis quibusdam diverticulis, perpetua narratione defatigatus interdum lectoris animus suavissime conquiescit.

Id tantum cavendum est lectori, ne ex orationibus facta se sincera et incorrupta haurire posse existimet, quæ in iis in majus aucta, vel extenuata verbis, ad invidiam gratiamve decurtata, depravata plerumque reperiuntur. Orationes non tanquam ex scriptoris persona accipi debent, sed ex ejus, quisquis ille est, quem scriptor loquentem facit. Ipse narrationi fidem, orationibus præstare debet eloquentiam. Si quando tamen hac libertate abuti visus est Livius, id observare in notis non negleximus.

At enim qui directas conciones operi suo inse-

Historie
modum non
magis direc-
tas orationes
egrediun-
tur, quam
obliquas.
Trogus
apud Jus-
tin. I.
XXXVIII.
c. 3.

Justin. I.
XXXVIII.
c. 4. et seq.

rant; *historie modum*, id enim secundum erat, *esse-
dant*: id est, si recte assequimur accusatoris mentem,
ultra terminos legibus præfinitos evagantur, nec jam
historicos se esse volunt, sed oratores. Id quam
convenienter in Sallustio et Livio reprehendat Tro-
gus Pompeius, ipse viderit, qui obliquas orationes
historiæ suæ non dubitaverat intexere, quarum unam
nobis servavit Justinus, plerisque Livianis prolix-
iorem. Quis enim non videat eandem plane et ob-
liquarum, et directarum concionum esse rationem?
Præclarum vero commentum! mirum artificem! qui
pro *indicativis modis infinita* subjecerit, et loco *primæ
personæ tertiam*. Eos qui nihil omnino, ac ne ora-
tiones quidem ipsas in historiam inseri debere con-
tendunt, nisi ex vetustorum monumentorum fide,
etsi paulo severiores sunt, aliquid tamen secutos esse
video. Verum ii nos profecto ludibrio habent, qui
quum directas conciones reproben, jus sibi esse
existimant obliquas, quantumlibet prolixas, in opus
suum includendi. Nihil ergo videtur afferri, cur
Livio suas orationes vitio ac culpæ dari debere pro-
nuntiemus.

De Patavi-
nitate Livii.

Quintil. In-
stit. I. I. c.
& et I. VIII.
c. 1.

At circa formam loquendi elegantiamque sermo-
nis litem ei dudum movit vir ingenio et eloquentia
clarissimus, Asinius Pollio, qui in eo putabat inesse
quamdam *Patavinitalatem*, sive locutiones quasdam
quæ Patavinum, ut ita dicam, solum saperent, nec
essent quadam urbanitate coloratæ*. Hoc crimen

* Aliter multi docti viri inter-
pretati sunt illam *Patavinitalis*
criminationem, et intellexere alii
studium partium Pompeianarum,
alii odium in Gallos, aut similia
commenta: quæ quum satis val
ipsis Quintiliani verbis evertan-
tur, in illis refellendis immorari

non operæ pretium esse visum
est. Si quis tamen eas interpre-
tationes operose excussas et re-
futatas videre voluerit, adeat Dan.
Morrhosii libellum densa erudi-
tione refertissimum, de *Patavini-
tate Liviana*.

hodie, nec ~~dicti~~, nec comprobari omnino posse facile crediderimus. Fieri sane potuit, ut homo Patavinus patriam plane dediscere non quiverit, et leviam quædam retinuerit loquendi vitia, quæ principis inter Romanos viri teretes et religiosas aures offenderent. At nos, quibus Latina lingua peregrina est, qui eam ex libris tantummodo cognoscere possumus, quomodo tantum nobis arrogaremus, ut illos nævos, qui plerorumque Romanorum oculos fortasse fallabant, deprehendere et assignare auderemus? Id sane tentaverit Dujatius, homo non ita a Latinitate instructus, ut Livianæ orationis censuram ageret. Pref. in Liv. Nobis consultissimum videtur ea de re silere. Bene profecto nobiscum ageretur, qui Latinam linguam balbutire conamur, si Livii orationem cum sua quoque *Patavinitate* daretur effingere.

Nec vero eloquentia tantum claruit Livii, sed laudatur et fides, quæ prima virtus ab historiarum scriptore requiritur. Ausum esse eum vera etiam cum offensionis periculo dicere, veritatisque studiosiorem fuisse, quam gratiæ imperantis, ex eo patet quod, referente Tacito, ita Cn. Pompeium laudibus extulerat, ut Pompeianum eum Augustus appellaret. §. 2. Livii FIDES: Gratiam aspernata. Sæpe Brutum, Cassium, Scipionem, Afranium, ut insignes viros nominaverat. Neque id, eodem teste Tacito, amicitiae ipsius cum Augusto offecit: quod quidem dubito utrum patientissimis Principis auribus, an scribentis libertati fuerit honorificentius. IV. Ann. 34.

Sed et in iis quæ hodie supersunt, nulla apparet assentationis erga eum qui rerum potiretur suspicio. Semel aut iterum in totis quinque et triginta libris Augustum appellat: sed ipsa re poscente, sed breviter et cursim, modicis cum laudibus et veris. Libro primo, cap. 19. templum Jani, occasione data,

memorat ab eo clausum fuisse: quo quum Augustus magnopere gloriaretur, ipse tamen rem uno verbo tangit, gratulatus tantum ætati suæ raram felicitatem. Rursus, ubi de spoliis opimis Cossi disserit, l. IV. c. 20. testem allegat *Augustum Cæsarem, templorum omnium, inquit, conditorem, aut restitutorem*: quod quam vere, quam non ambiciose dictum sit, testimonio est illa ipsius Augusti notissima vox: *marmoream se relinquere urbem, quam lateritiam accepisset*. Jam vero in narranda insigni illa de Asdrubale victoria quam Livius et Nero reportavere, quam bella sese scriptori nostro materies offerebat demerendæ Livie Augusti uxoris, quæ ad alterum e victoribus originem referebat, in alterius domum fuerat adoptata? quam facile ibi sese jactare poterat adulatio? Livius rem quidem ipsam ornate, ut par erat, magnificeque describit; in victores ipsos plena manu laudes cumulat: de eorum posteris, de Livia, Tiberio, Druso, ne verbulum quidem.

Suet. Aug.
c. 29.
L. XXVII
sub finem.

Verum, quoniam non laudationem Livii quamdam exornamus, sed ipsius imaginem suis expressam lineamentis conamur effingere, fateri cogimur ejus fidem, quæ adversus gratiam potentiorum inconcussa stetit, amore patriæ aliquoties fuisse labefactatam.

Amore in
patriam la-
befactata.

Inprimis igitur ubique apud nostrum sese prodit nimia quædam Romanæ magnitudinis admiratio, nec satis cauta semper aut consultata, quæ et ipsi inscio fortasse et imprudenti fucum fecerit. Itaque de Roma tenui adhuc et cum finitimis colluctante magnifice tamen interdum loquitur. *Spes unica*, inquit lib. III. cap. 26. *imperii populi Romani L. Quintius*. Emphatice dictum. At tunc *imperii populi Romani* fines nondum ad vicesimum fortasse ab urbe lapidem promoti fuerant. Nec multis annis post Canuleius

Nimia in eo
Romanæ
magnitudi-
nis admira-
tio.

L. IV. c. 4.

tribunus plebis *urbem in æternum conditam et in immensum crescentem* jactat. Ubi quis non videt observatum esse scribentis animo superbum illum Romæ rerum dominæ splendorem, et ad obscura Romæ nascentis initia audacius quam verius esse translatum?

Sed et hostibus quoque populi Romani Livius eos venerationis in eum admirationisque sensus affingit, quibus ipse imbutus erat. Annibal ille Romam apud nostrum vocat *Orbis terrarum caput*, quum nondum L. XXI. c. 30. tota Italia plane jugum accepisset, nec quidquam extra eam Romani tenerent, præter Siciliæ partem et Sardiniam; quum staret Carthago, atque etiam Hispaniæ majorem partem imperio amplecteretur. Rursus idem, dum milites ad bene pugnandum hor- XXI. 43. tatur, *dempto*, inquit, *hoc uno fulgore nominis Romani*. Quasi vero Carthaginem debere Romæ fasces summittere ultro agnovisset acerrimus ille Punicæ magnitudinis vindex, et Romanæ pene eversor, aut tunc temporis minus Punico nomini *fulgoris* quam Romano circumdari.

Idem impetus nimii amoris in patriam Livium abstulit, quum non dubitavit affirmare Romanos Falso laudati a Livio Romani. IX. 19. *quam ab equite hoste, nunquam a peditate, nunquam aperta acie laborasse*. De peditatu silemus. At nonne ab equite hoste laboraverunt Romani, quum adversus Annibalem bellum gererent, quem equitatu longe superiorem fuisse et ipse Livius passim fatetur, et prudentissimi XXI. 47. XXVI. 38. &c. Romanorum duces sentire, atque ob id magnopere cavere ne in campis patentibus ab eo deprehenderentur? Nonne *aperta acie* laboraverunt, quum ad Cannas ab eodem Annibale prope ad internecionem cæsi, quum ad Alliam ab Gallis fusi sunt?

Sed hæc quidem utcumque condonari possunt, in

quæ incogitantem Livium rapuit instinctas quidem studii in Romanam laudem vehementioris, ita ut ipsum scribentem falleret pietas in patriam, blanda conciliatrix sui. Illa non video quonam colore defendi possint, quæ sedulo et dedita opera silentio tramisit, propterea quod parum honorifica sive Romanæ genti, sive quibusdam celeberrimi nominis viris viderentur. Hujus generis aliquot exempla referre operæ pretium est.

Quædam
parum ho-
norifica Ro-
manis a Li-
vio dedita
opera omnia.

Primum
exemplum:
causæ se-
cundi Puni-
ci belli.

Polybius, acerrimo judicio et incorrupta fide commendatus scriptor, magna cura perpendit initio lib.

III. quænam causæ belli Punici secundi fuerint, et uter populus violatæ amicitiae ruptique fœderis culpam sustineat. Postquam multa de hoc argumento disputavit, et hinc atque inde momenta rationum diligenti trutina ponderavit, rem ita concludit, ut statuatur, si origo belli a Sagunti tantum excidio repetatur, Pœnos injuste omnino arma movisse; sin ratio habeatur Sardiniae a Romanis, stipendio etiam superimposito, interceptæ, pia et justa fuisse Annibalis arma, quum Pœni data occasione eos ultum irent, qui per occasionem temporum ipsis nocuerant.

XXI. 19.

Quid Livius? Nempe ille ex Polybiana disputatione ea eligit et accurate exponit quæ Romanorum causæ favebant: quæ pro Pœnis dicta ab scriptore Græco fuere, de iis omnino silet: malo sane consilio, et cui apud lectorem veritatis studiosum nulla possit esse venia.

Neque enim hoc saltem dici posset, errasse eum, et imprudentem fecisse. Siquidem quisquis Polybium cum eo contulerit, non poterit dubitare quin ea omnia quæ disserit noster de Lutatii et Asdrubalis fœdere, e scriptore Græco exscripserit, et verbum verbo pene reddiderit. Fugere igitur illum

non potuerunt ea quæ ad hujus ejusdem loci calceam a Polybio pro causa Pœnorum adjecta sunt.

Una defensio occurrit, si nempe Livius in lib. XX. qui intercidit, ita narraverat ea quæ ad subactam a Romanis Sardiniam pertinent, ut illos interceptæ per fraudem hujus insulæ culpa liberaret: unde sequeretur eum, quæ a Polybio in contrariam partem disputata sunt, non tanquam adversa Romanis, sed tanquam falsa, suppressisse. Verum eo elevaretur fortasse crimen, non plane purgaretur. Magna est enim Polybii auctoritas, qui et propior illis temporibus fuit, et diligentissimus talium rerum indagator, et Romanis sane amicus, quos passim laudibus cumulat. Quam igitur gravissimus iudex, sine ulla canctatione aut dubitatione, causa cognita, clare certumque pronuntiet Romanos contra jus, contra fœdera fecisse, dum Sardiniam invasere, minime profecto dubium est, quin Livius, si aliter senserat, aut scripserat, cæco in patriam amore præoccupatus a vero aberraverit.

Neque nos quisquam arguat severius agere cum Livio, et sequiore interpretatione ea illi vitio vertere, quæ clementius a benigno lectore accipi possint. Nemini concedimus, ut majore quam nos amore aut admiratione eximium scriptorem prosequatur: sed vineat veritas. Si uno tantum apud eum, aut altero in loco obscura aliqua delitesceret suspicio propensionis in Romanos animi, inhumane faceret, qui crimen urgeret, ac non potius rem mollire interpretando conaretur. At erumpentia undique hujus nimii affectus certissima argumenta nec nobis ipsi dissimulare, nec ceteris, possumus.

Velut in Scipione Africano manifeste tenetur Livius. Hunc inter eos omnes, quorum res gestæ in

Secundum
exemplum:
in Scipione
Africano.

tis qui supersunt libris memorantur, noster præcipua quadam et admiratione, et effusa velut caritate complexus esse videtur: unde minus mirum est, quod ejus amori plusculum, quam concedit veritas, largitus sit. Fuit sane Scipio non solum victoriis triumphisque clarus, sed et ob egregias animi virtutes plane amabilis, comitatem, munificentiam, moderationem. Quin et negari non potest eum voluptates, ubi usus reipublicæ postularet, aspernari solitum esse, et frenare libidines, ne rebus gerendis essent impedimento. Cujus animi insigne specimen edidit, quum ad eum post novam Carthaginem captam adducta a militibus est adulta virgo, eximia forma, quam statim parentibus et sponso reddidit. Sed Livius eum Stoica quadam continentia libidinum mirabilem efficere voluit, ne quis scilicet nævus egregium corpus deformaret. Itaque ubi agit de illa captiva, cujus modo mentionem fecimus, quædam omittit, quædam aliò detorquet, quæ a Polybio simpliciter et ingenue memorata docent Scipionem non contempsisse plane voluptates, sed eas bono reipublicæ posthabuisse.

Juvenes quidam Romani, inquit Polybius lib. X. virginem ætatis flore et formæ bonitate præstantem ad Scipionem adducunt, quum observassent eum cupidum esse voluptatum, φιλογύνην ὄντα. hoc supprimit omnino Livius. Respondet illis juvenibus apud Polybium Scipio se, si privatus viveret, nullum aliud gratius accipere potuisse munus; nullum, quum imperator esset, minus gratum. Quod responsum, licet per se haud obscurum, explicat apertius tamen Polybius: et, dum explicat, satis testatur se ipsamet Scipionis verba attulisse. Hoc nimirum dicto, inquit, innuebat Scipio, ejusmodi res per quietis et

otii intervalla, suaves interdum juvenibus delectationes præbere, et levamenta curarum; easdem vero, si quis, ubi rem gerere opus est, iis utatur, et corpori, et animo magna afferre impedimenta.

Apud Livium Scipio in oratione ad Allucium hoc modo loquitur: *quia ipse, si frui liceret ludo ætatis, præsertim recto et legitimo amore, et non respublica animum nostrum occupasset, veniam mihi dari sponsam impensius amanti vellem.* Ipsa sese prodit similitudo, sed detorta aliquantum et deflexa: ut dubium esse non possit, quin Livius hæc scribens Græcum scriptorem intuitus sit, sed ab eo prudens et sciens receserit, et quibusdam additis lineamentis, quibusdam, quæ parum decora erant, in melius ac pulcrius mutatis, ei quem omni laude cumulandum susceperat viro mirandæ castimonie famam sartam tectamque voluerit asserere. Quæ quidem laus quam non ex vero in Scipionem conferatur, testimonio quoque est Valerius Max. qui l. VI. c. 7. laudat Æmiliæ ejus uxoris comitatem et patientiam, quod, *quum sciret viro suo ancillulam ex suis gratam esse, dissimulaverit, ne domitorem Orbis Africanum* femina impudicitie reum ageret.*

Unum adhuc truncatæ a Livio ad gratificandum Romano nomini narrationis exemplum subjungeremus: non criminandi prurigne, a qua longe absumus, sed ut nosmet impetiti temere tanti viri crimine absolvamus; simul quod non leve negotium agimus, aut in quo nobis sine plurimis firmissimisque argumentis vel debeat credi, vel possit.

Brachyllæ, Bæotarchæ, sive summi Bæotorum ma-

* In iis quas vidimus Valerii Max. editionibus legitur *Africani*: mendose. Et, si victoriam

de Antiocho respicias, erit unde dicatur Orbis domitor Scipio.

Tertium exemplum: Brachyllæ mors.

gistratus, mors narratur a Livio lib. XXXIII. capp. 27. et 28. Eandem narrationem apud Polybium habemus in Excerpt. Legat. n. 8. Bello Macedonico, Bœoti societatem cum T. Quintio Romanisque metu magis quam voluntate inierant. Itaque plerique veteres socios respectabant, et ne devicto quidem ad Cynoscephalas Philippo, destiterunt Macedonum rebus studere. Tunc temporis Brachyllas electus est Bœotarches, non aliam ob causam magis, quam quod propenso in Philippum animo esse crederetur. Hæc et alia quædam eodem pertinentia quum animadverterent principes eorum qui Romanis partibus studebant, Zeuxippus et Pisistratus, metum ceperunt, quum ad portas prope sedente exercitu Romano ea fierent, quidnam se futurum esset, profectis in Italiam Romanis. Itaque ut timore injecto adversarios comprimerent, Brachyllam e medio tollere statuerunt. Hucusque perbene inter utrumque scriptorem convenit: seu potius exscribit cum fide Polybium Livius.

At id reticuit quod apud Græcum historicum sequitur, Zeuxippum et Pisistratum de suo consilio cum T. Quintio collocutos esse; illum respondisse sese ad hoc facinus adiutorem quidem esse nolle, ceterum, si quis rem exequeretur, nihil in se more futurum: denique jussisse eos totam rem communicare cum Alexamene Ætolorum prætore, qui quidem revera sex illis sicarios subministraverit, a quibus Brachyllas interfectus est. Hæc, inquam, omnia, præter ipsam Brachyllæ necem, supprimit Livius. Quo consilio, nihil sane argumentari opus est. Ipsa res clamat eum noluisse infamiam Quintio, et per eum Romano nomini aspergere, si Romanus impera-

tor, cujus facinoris ultor esse debuisset, ejus conscius fuisse nosceretur, atque etiam viam ad id perpetrandum quodammodo aperuisse.

Ab eodem animi affectu eum iniquum fuisse in Romanorum hostes, ac præcipue Gallos, quidam arguunt. Inter quos Dujatius sese passim in notis Gallici decoris assertorem ac vindicem jactat: quasi vero quidquam ad splendidissimi hujus Francorum imperii laudem dedecusve pertineant priscorum illorum Gallorum virtutes ac vitia, bene aut secus facta; qui a Romanis primum, deinde a Francis, Burgundionibus, Gothis domiti, jam a multis seculis nulli sunt, et in victricium gentium nomen simul, et leges, instituta, moresque transierunt. Sed iis quoque Livius nusquam negat Martios animos fuisse, et feroces, et inter pericula impavidos. Eorum vim impetumque terribilem ubique verbis extollit. Quod eosdem parum firmos animis corporibusque, si diutius hostis resisteret, fuisse ait, et, quemadmodum prima eorum prælia plusquam virorum essent, ita postrema minus quam fœminarum esse, id quidem commune omnium Barbarorum, quales tum Galli fuere, vitium est, qui etiamsi impetu valent, mora certe languescunt. Nec absimilia Cæsar, eadem plane non uno loco Polybius de Gallis tradunt: prorsus ut immerito videatur suspicio malevolentiae in Gallos Livio affingi.

Suspicio malevolentiae in Gallos, haud satis ex vero, Livio afficta.

Dujat. in not. ad V. 37. et 49. VII. 11. &c.

Cæs. lib. III. de bello Gall. Pol. libb. II. et III.

Non negaverimus tamen fieri potuisse, ut interdum ea mallet noster vera esse quæ Romanis laudi, quam quæ Gallis erant. Polybius Gallos capta urbe Romana avocatos ad sua tuenda, quod Veneti ipsorum fines cum infesto exercitu ingressi erant, pace cum Romanis quibus conditionibus voluere facta, urbeque reddita abiisse memorat: Livius, eos a Ca-

Propensior tamen fuit in Romanos, quam in Gallos. Libb. I. et II.

Lib. V. sub finem.

nillo victos et ad internecionem cæsos esse. Hoc fictum esse a Livio nemo sanus dixerit. Sed nimirum, quum duplex fama esset, et auctores in utramque partem essent, suspicari sane licet illum maluisse ad illos accedere, qui Romani nominis laudi favabant. Quod quidem nec certum plane est, et etiam non suspicionibus, sed argumentis teneretur, ejusmodi peccatis esset annumerandum, quæ humana plerumque natura parum cavet. Ex eo sane non recte colligeretur præcipuum aliquod et iniquum in Gallos odium.

Voss. de
Histor. Lat.

Quod legitur in suppositio Antonini Itinerario, Fani Volturnæ, sive Voltumnæ, urbis Etruscæ, claris gestis invidisse Livium, ei crimini auctor fidem derogat. Nemo enim est qui ignoret spurium esse hoc opus, in quo illa criminatio reperitur, mendacem audacis nebulonis fœtum, qui informi et perituro aliquin partui speciem antiquæ originis circumdare voluerit.

Ex iis quæ diximus satis jam apparere arbitramur, Livium quod difficillimum videtur præstitisse, ut ab indecoro in potentiores obsequio liberum se integrumque servaret; sed non perinde firmum fuisse adversus amorem patriæ, cujus laudibus interdum servierit magis quam veritati. Unde fateri necesse est, eum culpam commeruisse, quæ ab honestissima quidem causa proficisceretur, sed culpam tamen, in eo negotio ac munere, cui hæc prima sit dicta lex, ne quid falsi dicere scriptor audeat, altera, ne quid veri non audeat.

Cic. l. II.
de Or. n.
62.

Livius in
historia
negligens.
Suet. in
Cal. n. 34.

Minor est negligentia culpa, sed eadem minus habet excusationis. Negligentem autem in historia fuisse Livium, utinam falso Caligula jactasset! furiosus princeps, sed quem non usquequaque spernendi

fuisse in litteris iudicii, documento est Seneca, cujus stylum et orationem ille ingeniose et vere descriperat, quum eum diceret arenam esse sine calce.

Id. ibid. n.
83.
Memoria
interdum
lapseus.

Nec vero illa leviuscula urgemus, quod in parvis interdum rebus Livium memoria fefellerit: ut quum in Pleminii morte narranda postquam lib. XXIX. cap. 22. duas diversas opiniones exposuit, quarum quidem priorem videtur potiore habuisse, rursus lib. XXXIV. cap. 44. alteram, tanquam veram et indubitata, sine ulla prioris mentione refert; quum duobus diversis lib. XXXVI. locis, nempe capp. 21. et 38. M. Fulvii Nobilioris triumphum totidem fere utrobique verbis memorat. Hæc et similia multa annotavit et collegit vir eruditione, diligentia, ingenii sagacitate præstantissimus, Jac. Perizonius in Animadversionibus Historicis. Sed hi quidem minuti errores difficillime præcaveri possunt, et in eos recte cadit illa excusatio; *Operi longo fas est obrepere somnum.*

Illam graviora sunt, quod res quoque maximas, quas ab eo operis suscepti ratio, et lectoris utilitas postulabat, aut omnino prætermisit, aut verbo tetigisse satis habuit; quod in iis quæ ex aliis scriptoribus, ac præsertim ex Polybio exscripsit, auctorum illorum aliquoties mentem nec assecutus est, nec proinde accurate repræsentavit. Hæc duo nobis tractanda et probanda sunt.

Res sæpe
maximas
aut omit-
tit, aut ver-
bo tangit.

Ac primo quidem, quis non et miretur, et etiam stomachetur, quum videat leges Romuli et Numæ circa religionem ac cultum deorum, circa civilem militaremque reipublicæ administrationem, circa regis, senatus, populi que jura, ita exiliter et jejune indicatas, ut Dionysium Halicarnasensem postea Plutarchumque in manus sumentibus nova fere omnia

Ut leges
Romuli et
Numæ:

et ignota occurrant? Atqui profecto cujuslibet populi historia, non res tantum bello gestas, sed leges institutaque gentis complectitur, quæ et delectationem habent, et pluribus sæpe lectoribus utilitati esse possunt quam præliorum victoriarumque narratio.

Sunt qui Livium eo colore defendant, quod illa omnia quæ in eo nunc requirimus, Romanis quibus scribebat notissima esse sciret: Græcos autem, quum suis ignota scriberent, necesse habuisse cuncta sigillatim recensere.

Sed ex priscis illis institutis multa sane vetustate exoleverant, multa novis legibus abrogata mutatae fuerant: quæ proinde parum nota vulgo Romanis essent. Jam vero Livius in tanto opere non suæ modo ætatis homines, sed et posteros intueri debebat, ad quos illa transmitti non poterant, nisi historicis monimentis consignarentur. Non ægre in eorum sententiam descendimus, qui existimant illum explicandæ eloquentiæ cupidum maluisse in præliis enarrandis tanquam libero campo exultare, quam legibus exponendis cum angusta et arida materia lucrari.

Sunt tamen quæ ille silentio tramiserit, in quibus magna sese aperiebat ostentandi ingenii facultas. Quam fuse, quam luculenter contentiones de Marci Coriolani judicio, tum apud Plutarchum, tum maxime apud Dionysium explicantur? Dionysius quidem etiam modum fortasse justæ narrationis egreditur: sed Livius in alteram partem peccat, dum ea quæ plus satis apud Græcum scriptorem dilatata occurrunt, ipse nimis in angustum cogit, et monstrata potius quam exposita lectori relinquere properat. Discordiæ de Aventino publicando, et anno sequenti de delectu ac de lege Agraria a Dionysio lib. X.

Contentiones de Coriolani judicio, de Aventino publicando, &c. Plut. in Marci. Dion. lib. VII. Liv. II. 35.

memoratæ turbulentissimas in republica tempestatum moles excitavere. Legem Agrariam suavit, et postea egregiam in bello operam præstitit Siccus Dentatus, vir sane memorabilis, et inter Romanos quoque fortitudinis miraculum; cujus postea mors nefaria maximam Decemviris invidiam conflagavit, et una e præcipuis causis fuit, cur illorum tyrannidi finis imponeretur. Tribunorum actiones de Aventino Livius vix uno verbulo dignatur attingere: de lege Agraria, de Sicci oratione ad populum, de ejusdem et egregio in rempublicam animo, et incredibili in bello virtute omnino silet. Quid? nonne in his omnibus sese jactare poterat eloquentia? Nonne multas harum similes discordias actionesque tribunorum pluribus interdum persecutus est Livius, et omnibus dicendi ornamentis excoluit? Non est profecto verisimile, ut ille hæc consulo omiserit. Meram hic agnoscimus oblivionem et incuriam, quæ et ubique fere in primis illis tenuis reipublicæ temporibus apud eum deprehenditur ex collatione Græcorum scriptorum qui eandem historiam scribere: ut profecto videatur noster ad majora et illustriora festinans, origines urbis proximæque originibus, contra quam ipse professus in totius operis præmio fuerat, quam citissime licuerit transcurrisse.

Hinc ille, dum conditam urbem a Romulo narrat, ne sustinuit quidem annotare, quot annos ab Romæ primordiis ad suam ætatem lapsos esse crederet: hinc quoque de secessione plebis agens, observare eos in quibus agros conseri opus est, in monte Sacro consedis; conditiones quibus illa secessio composita est, incuriose admodum, et indiligenter exposuit. Quid multa? Si hinc Livius, inde Plutarchus et Dio

Plut. in
Romulo,
Numa,
Poplic.
Marcio.

nysius studiose et cum cura pervolvantur, plura multo per se curiosus lector inveniet, quam nos hoc loco dicere aut volumus, aut possumus.

Livius, quæ
exscripsit
ex aliis auc-
toribus, non
semper in-
tellexit.

Quod spectat ad auctorum loca parum a Livio intellecta, primum exemplum afferemus ex lib. IV. c.

34. ubi sic habet noster: *Classibus... ad Fidenas pug-*
natum cum Veientibus quidam annales retulere: rem

Primum ex-
emplum.
Classibus
pugnatum
ad Fidenas.

æque difficilem atque incredibilem, nec nunc satis lato
ad hoc amne, et tum aliquanto, ut a veteribus accepti-
mus, arctiore. Nisi in trajectu forte fluminis prohi-
bendo aliquarum navium concursum in majus, ut fit, ce-
lebrantes, navalis victoriæ vanum titulum appetivere.

Magnæ sane ambages. Difficilis visus est Livio no-
dus: quem tamen facillime solvere potuerat, si at-
tendisset vocem *classis* antiquitus usurpatam esse pro
multitudine hominum: imo *vetustius fuisse*, ut ait Fes-
tus, *multitudinem hominum, quam navium*, classem ap-

Æn. l. VII.

pellari. Id notum Virgilio: unde apud eum *Hor-*
tinæ classes pro *equestribus copiis*, Servio interprete.

Festus in
hac ipsa
voce, et
Gell. l. I. c.
11.

Sic et *procincta classis* sumitur pro *acie instructa*.

Hoc semel intellecto, nulla jam remanet difficultas,
nec aliud profecto veteres illi annales memorati a
Livio voluere, quam, exercitibus instructis, vel, ut
maluit Tan. Faber, cui debetur hujus nodi dissolutio,
equestribus copiis ad Fidenas cum Veientibus
pugnatum esse.

In nota ad
hunc Livii
locum.

Secundum
exemplum.
ἑλ' τὴν τῶν
Θεσμίων
ἐνδοξον.
Legat. 9.

Nec minus in Polybio interdum vertendo Livius
hallucinatus est. Sic lib. XXXIII. c. 35. quum re-

periret apud Polybium, Cornelium legatum Roma-
num venisse ἐλ' τὴν τῶν Θεσμίων ἐνδοξον, id est, ut dubi-

In nota ad
Liv.
XXXIII.
35.

tanter quidem, sed vere exponit Henr. Valesius, ad
concilium Ætolorum, quod quotannis in urbe Æto-
liæ Thermo agebatur, ipse intellexit Thermopylas,
ubi, inquit, frequens Græciæ statis diebus solet esse

conventus: Pylaicum vocant. Quod quantum a vero abhorreat, ex ipsa narratione facileprehenditur. Ibi enim Ætolos solos alloquitur Cornelius; soli respondent Ætoli: et eorum responso audito Cornelius abit: quæ quidem omnia magis congruunt in concilium Ætolorum gentis, quam in totius Græciæ conventum. Idque optime sensit ipse Livius, qui, ut illi incommodo obviam iret, tradit Romanum cum Ætolis *præcipue* egisse. Sed illud *præcipue* apud Polybium nusquam est: atque adeo errorem Livii detegit, dum velat.

In illustri illa ad Cynoscephalas pugna, qua Philip-
pus debellatus a Quintio est, occurrit apud nostrum
aliquid quod lectorem attentum morari debeat. Phi-
lippus dum in hostem ducit, *Macedonum phalangem,*
hastis positis, quarum longitudo impedimento erat, gla-
diis rem gerere jubet. Norunt omnes præcipuum
phalangis Macedonicæ robur positum fuisse in saris-
sis ante ipsos porrectis, quæ et inexpugnabili velut
vallo illos sepirent, et multum valerent ad perrum-
pendos hostium ordines. Quis igitur crediderit,
jussos esse ab rege Macedonas suam ipsos vim sol-
vere et infringere? Si Polybium adeas, ex quo ex-
scripta est a nostro tota hujus prælii narratio, non
modo nihil tale reperiēs, sed etiam facile agnosces
unde error Livii natus sit. Nempe hæc sunt Polybii
verba. Τοῖς μὲν φαλαγγίταις ἰδὼν παράγγελμα καταβαλοῦσι τὰς L. XVII.
σαρίσσας ἐπάγειν. Verbum καταβαλοῦσι videtur in fraudem
induxisse Livium. Græci καταβάλλειν dicunt, quod
Latine dicitur *abjicere*, itemque *demittere*. Priore
sensu accepit Livius, quum posteriore debuisset, ut
et vertit Casaubonus, qui in illo Thermici concilii
loco a Livio deceptus, hic cautior fuit. *Phalangitis*

III. Exam-
plum.
καταβαλὼν
τὰς σαρίσ-
σας.
XXXIII. 8.

data est tessera, ut demissis sarissis, id est vernis in hostem sarissarum cuspidibus, hostem invadant.

Frastra igitur Livius, ut narrationi suæ verisimilitudinem conciliaret aliquam, et quod in ea hiulcum et mancum erat expleret, duplicem ei assuit pannum, dum et *longitudinem sarissarum impedimento* ait futuram fuisse pugnantibus, et Macedonas jussos esse *gladiis rem gerere*. Nimirum rationem reddere primo voluit, cur sarissas ponere juberentur: tum, postquam eis sarissas ademerat, ne scilicet inermes eorum dextræ essent, gladiis illas armavit. Sed nihil aliud inde colligi potest, nisi eum ex ingenio corrigere haud sane feliciter tentasse quod in Polybio minus intellexerat.

Quantum
exemplum.
Decretum
senatus de
legibus pa-
cis cum
Philippo.

Polyb. in
Excerpt.
Legat. 5.

Sed nusquam se manifestius ejus prodit incuria, quam in decreto senatus de legibus pacis cum Philippo, quod ita deformatum ab eo exhibetur, ut nec decretum ipsum intelligi, nec ea quæ postea narrantur, ullo modo queant: quum tamen apud Polybium plana omnia et liquida sint. Polybii locum primo afferemus ex interpretatione Casauboni, ut negotio semel clare percepto, facilius intelligat lector, quid in eo à Livio peccatum sit. *Senatusconsulti præcipua capita erant hæc: ut ceteri omnes Græci, et qui in Asia degunt, et qui in Europa, liberi sint suisque legibus utantur: ut qui in Philippi ditione sunt, et si quas ille urbes Græcorum præsidis tenet, eas ante celebrationem ludicri Isthmiorum Romanis Philippus tradat: Euromum, Pedasæ, Bargylia, Jassum, item Abydum, Thasum, Myrinam, Perinthum, deductis inde præsidis, liberas esse sinat. Cetera hujus decreti nihil huc attinent. Sed ex iis quæ attulimus apparet duplicem Græcarum civitatum à Romanis conditionem*

distingui: unam earum quæ Philippo non paterent; alteram, earum quæ essent in ejus ditione. Prioris generis omnes liberæ jubentur esse. Quæ Philippo parent, ex iis itidem omnibus præsidia deduci jubentur, sed ita ut aliæ, quæ non nominantur, tradantur Romanis; aliæ, quæ nominantur, liberæ sint. Nec verò sine causa decretum suum Romani Patres in hunc modum concinnaverant. Nondum enim eis certum erat Corinthum, et Chalcidem, et Demetriadem liberare, quas *compedes Græciæ non contumeliosius, quam verius* Philippus appellare solitus erat. Metuebant igitur invidiam, si eas urbes nominatim sibi tradi juberent, dum palam liberatæ Græciæ titulum affectabant.

Liv.
XXXII.37.

Livium nunc audiamus. *Pax data Philippo in has* XXXIII.
leges est: Omnes Græcorum civitates, quæ in Europa,^{30.}
quæque in Asia essent, libertatem ac suas leges haberent. Quæ earum sub ditione Philippi fuissent, præsidia ex his Philippus deduceret: his quæ in Asia essent, Euromo, Pedasisque, et Bargylis, et Jasso, et Myrina, et Abydo, et Thasso, et Perintho. Eas quoque enim placere liberas esse. In paucis his versibus quater peccasse Livium, sive detrahendo, sive addendo quæ opus non esset, facile animadverti potest.

Primo quidem, *omnes Græcorum civitates* in libertatem restitui ait, quum scribere debuisset *ceteras omnes Græcorum civitates*, τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας πάντας. Vox enim illa *ceteras* otiosa non est, sed indicat exceptum iri postea quasdam civitates, quarum diversa ab iis quæ priores appellantur conditio futura sit, ac proinde quæ libertatem ac suas leges non sint habituræ.

2°. Nullam mentionem facit urbium quæ Romanis tradi jubeantur.

3°. Illud additamentum, *eas quoque enim placere liberæ esse*, totius decreti sensum pervertit. Non enim illæ *quoque* urbes, sed solæ illæ ex iis quæ Philippo parerent, nominatim liberæ esse jubentur.

4°. Denique in illis urbibus, quas Asiæ Livius attribuit, duæ reperiuntur, quæ ad Europam pertinent, Thasus et Perinthus.

Quod si culpandos esse hoc loco librarios, non Livium, aliquis contenderet, nec nihil fortasse, nec tamen omnia dicere videretur. Fieri potuit, ut, quemadmodum sæpe alias, ita et hic quoque Livio nocuerit exscriptorum negligentia. Suspiciemur sane excidisse ea quæ de urbibus tradendis Romano scripserat, quarum mentio occurrit cap. sequenti, quanquàm haud profecto quidquam satis firmum est, quo illa suspicio nitatur. Cetera quonam modo in librarios rejici possint, non videmus: quumque nulum in ipsa oratione vulnus, ac ne cicatrix quidem appareat, sed omnia rotunda, integra, sana, si liceat huic loco suspicionem affingere corruptionis, et eo argumento Livium defendere, nihil jam superest, quod non eodem possit colore purgari. Ne dubitemus igitur agnoscere illum hic aliquid humani passum esse, ut et quibusdam aliis in locis, quæ sedulo in notis nostris observata reperiuntur.

Quod si tanto viro accidisse mirabimur, cogitemus etiam illos celeberrimi nominis scriptores, summos esse; homines tamen: Livium vero ad eloquentiam natum, et ad grandia impetu quodam abreptum, haud facile potuisse in iis immorari, quæ horridioris et jejunioris disputationis essent, et in auctore interpretando omnes syllabarum apices religiose dimetiri: denique id illi contigisse, quod omnibus. Semper

enim humana aliqua parte claudicant, nec ullum fere in quoquam homine eximium bonum est, quod non aliquo incommodo pensetur. Livius valuit ingenio, curam non semper præstitit: quemadmodum contra raro assurgunt ii quorum anxia diligentia est, propterea quod vim ingenii frangit caloremque restinguit operosa animi circa res minutas intentio. Sed pergamus ad reliqua.

Perutilis sane et ad gustum eruditi lectoris prorsus accommodatus hoc nostro ævo mos viget, ut qui ^{Livius auctores illos quibus unus est, diligenter indicare neglexit.} historias scribunt, magna cura indicent eos fontes unde viridaria sua irrigavere, et acta, monumenta publica, scriptores eos quibus nituntur auctoribus in singula appellandos esse sibi existiment. Eo fit ut facta posteris semper ipsa primorum testium quodammodo voce tradantur, et, si quid a secunda manu interpolatum, additum, detractumve est, id illico, inspecta rei origine, possit deprehendi. Id a Livio factum non esse, mirari fortasse aut magnopere queri non debemus, quum hic mos a nullo fortasse veterum accurate servatus sit.

Verum ubi quis scriptor alium quemlibet auctorem non modo intuetur animo, sed plane vestigiis ^{In Polybio non potest excusari.} premit, nec paucula quædam excerpit ex eo, sed totas rerum maxime memorabilium narrationes et ingentes operis partes exscribit; tum vero eum cui tantum debeatur cum honore appellare, non moris cujusdam est, sed juris prope naturalis, quo jubemur suum cuique reddere. Hic quoque Livii diligentiam desiderari, negare omnino non licet. Multa ille in III^a. IV^a. et V^a. decadibus e Polybio ita mutuatus est, ut verbum pene verbo fidus interpretes reddat; transitum Alpium, Carthaginis novæ expugnationem, Scipionis in Africa de Syphace, de Asdrubale,

de Annibale victorias, ejusdem Scipionis et Annibalis alternas orationes, pugnam ad Cynoscephalas, et innumerabilia alia, quæ sigillatim persequi longum esset, et præterea supervacuum, quum unusquisque nullo negotio possit ex utriusque scriptis rem per se ipse inspicere. Nec dubium est, quin plurima a Livio indidem desumpta nos ideo fallant, quod Polybiani operis longe minima pars ad nos pervenerit. Adeo ut vere dici possit Livius eam operis sui partem quæ in eodem cum Polybii historia argumento versabatur, totam pene ex solo illo auctore contexuisse. Ejus tamen raro admodum mentionem facit, nec usquam fere, nisi in minutis rebus, et ubi variant auctorum sententiæ. Nusquam profitetur se ei per multa debere, se libros ejus integros vertere, iisque pro suis uti.

Addunt quidam, ut Livii causam onerent, id omnium minime ferendum esse, quod ubi Polybius ab eo honorificentissime appellatur, vocetur tantummodo *haudquaquam spernendus auctor*; et alibi, *non incertus auctor, quum omnium Romanarum rerum, tum præcipue in Græcia gestarum*. Sed optime a doctissimis viris repositum est has locutiones *haudquaquam spernendus auctor, non incertus auctor*, intelligendas esse κατὰ ἀρίτητα, id est, ita ut plus multo valeant sensu, quam quantum ipsa per se verba sonant; ut proinde *non spernendus auctor* idem sit ac *gravissimus auctor, non incertus* idem ac *certissimus*. Id quidem frequentissimo optimorum scriptorum usu comprobatum est: et perfacile consimilium exemplorum ingens multitudo ad legentis fastidium hic congeri posset. Hanc ergo defensionem libenter amplectimur, et cupimus ingrati animi suspicionem a Livio nostro amoliri.

XXX. 45.
XXXIII.
10.

Cassubon.
ad Frag-
menta
Polyb.
Voss. de
Hist. Lat.

Verum enimvero pertinax illud ejusdem de mutatis a Polybio opibus silentium, non videmus quam excusationem habere possit. Atque ut id planum faciamus, fingamus non maximam Polybianæ historiæ partem, sed totam eam, quanta quanta fuit, intercidisse. Cui nostrum Livii scripta pervolventi veniret in mentem suspicari, eum tot ac tanta ex Polybio in suam rem vertisse, nec fere quidquam aliujus momenti in bello Annibalico, ac præcipue in bellis adversus reges Philippum, Antiochum, Persen, habere, quod non inde haustum sit? Per illum ergo non stetit, quominus Polybii in eum merita longa nocte urgerentur: atque adeo, etiamsi fraus absuerit, nec eo consilio tacuerit Livius ut sese furtivis coloribus ornasset, videtur tamen non satis liberali in Polybium animo fuisse, nec obtemperasse illi quam omnes boni in cordibus inculptam gerunt beneficiorum legi, ut qui beneficium accepit, palam illud et ubique prædicet, et in ejus notitiam cupiat omnium mortalium, si fieri possit, et detur occasio, conscientiam advocare.

Erunt tamen fortasse qui potius quam Livium damnare hoc nomine sustineant, malint suspicari, eum, ubi primum Polybio uti duce petnerat, id est, circa tempora primi Punici belli, quæ pars Liviani operis intercidit, testificatum fuisse, se multa deinceps ab eo mutuaturum, et ex illo potissimum auctore deprompturum ea quæ in parte non poenitenda reliquæ jam historiæ persecuturus erat.

Sed observemus primo, Polybium belli Punici primi, et eorum quæ bellum Annibalicum præcessere, non justam historiam, sed breviarium quoddam contexuisse. Unde merito colligitur eam quæ a Livio adornata fuerat illorum temporum narrationem, Po-

lybiana plenior et uberior fuisse. Num igitur verisimile sit Livium, ubi parce et tenuiter a Polybio juvabatur, ibi effusissimum grati erga eum animi testimonium explicasse; ubi omnia fere illi debet, siluisse?

Deinde vero, etiamsi id semel fecisse Livium concederemus, tamen erat profecto tanti, hanc testificationem, non Polybio magis, quam ipsi honorificam, identidem renovari; præsertim quum in iis qui supersunt libris aliquoties Polybius appelletur, cujus vel nuda mentio hoc reposcere videbatur memoris erga tam benemeritum scriptorem animi benevolentiaque vectigal.

Si quis igitur hac excusatione Livium defendere conetur, non magnopere repugnabimus. Nobis tamen illa nec satis verisimilis, nec idonea videtur. Statuimus ergo duplici eum negligentia crimine vix absolvi posse, tum circa res ipsas, tum circa fontem originemque rerum, quas in magna historiae parte memoravit.

§. 3.
LIVIVS
RECTI HO-
NESTIQUE
AMANS.

Sed minime miremur tamen, his maculis, quas cumque in Livio notavimus, non obsolescentem fuisse gloriam ejus ad posterum. Etenim præter eximium illud perfectæ eloquentiæ decus, de quo initio diximus, hoc quanti est, quod vir bonus et recti honestique amans Livius, suam ubique virtuti laudem, suam vitio reddit ignominiam; neque nudam ac jejunam dictorum factorumque proponit seriem legentibus, sed iis instructam judiciis ac præceptis, quæ ad omnem vitæ officiique rationem egregia possint esse documenta?

Pietas ejus
in numina.

Ac primo quidem pietatem in numina quæ apud suos colebantur, et quamdam religionis patriæ reverentiam ubique proficitur: infelix, qui temporum

vitio et communis exempli imperiosa lege abreptus
 futilem religionis umbram pro re amplecteretur;
 laudandus, qui umbram retineret tamen, seseque
 multum ab insanientis sapientiæ audacia et temeri-
 tate sejungeret, quæ bellum falsis indictum diis cum
 vero gerebat, et dum impios vulgi circa divina pro-
 fligaret errores, ipsam tollebat divinam vim, eadem-
 que opera maximum justitiæ et societatis humanæ
 vinculum dissolvebat. Sacrilegam hanc, quæ suo
 ævo Romæ vigeat, opinionum licentiam, non semel
 increpat, et cum intimi doloris sensu deflet Livius.
 Quam gravis, quantæ severitatis et sanctimonix ple-
 na est hæc quæ lib. III. cap. 20. occurrit novæ illius
 impietatis castigatio? *Nondum hæc, quæ nunc tenet
 seculum, negligentia deum venerat: nec interpretando
 sibi quisque iusjurandum et leges aptas faciebat, sed
 suos potius mores ad ea accommodabat.* Et alibi, de
 juvene eo qui consulem monendum sibi esse existi-
 mabat pullarium auspicia ementitum esse, *juvenis,*
inquit, ante doctrinam deos spernentem natus. Sed x. 40.
 quid plura opus est? Qui sedulo perpenderit, quo-
 nam modo Livius, si quid pie in deos factum est, id
 commemoret et prædicet; contra, si in aliquo con-
 temptor religionis animus appareat, quam is invidio-
 se describatur, et in odium vocetur, facile animad-
 vertet prioribus illis exemplis nostrum maximopere
 delectatum esse, hæc vere et ex animo detestatum.
 Sufficiat hic indicare lectori capp. 40. et 46. lib. V.
 ubi de Albinio, et Fabio Dorstone agit, et initia lib.
 XXII. ubi de consule Flaminio.

Neque vero crediderimus, id quod multi Livio ob-
 jecere, illam quam in eo laudamus cœlestis numinis
 reverentiam, in anilem superstitionem degenerasse.
 Huic criminationi maxime ansam præbuere prodigia

Immerito et
 objicitur
 superstitio.

Livii de
prodigiis
judicia.

illa, quæ plurima in singulos fere annos colligit, partim incredibilia et omnino vana, partim ab imperitis hominibus falso habita pro monstris, quum tamen nihil in iis esset, quod non ex vi ipsa rerum et naturæ legibus flueret. Sed non recte judicant de Livio, qui hæc omnia ab eo aut pro veris memorata, aut in religionem versa esse existimant. Ipse se multis locis defendit: ut quum lib. XXI. cap. 62. prodigiorum enarrationem sic orditur: *Romæ, aut circa urbem multa ea hieme prodigia facta, aut (quod evenire solet motis semel in religionem animis) multa nunciata et temere credita sunt.* Rursus lib. XXVII. c. 23. *Cumis (adeo minimis etiam rebus prava religio inserit deos) mures in æde Jovis aurum rosisse nunciatum est.* Ubi etsi rei prorsus incredibili fidem potius derogare debuerat, absurdæ certe superstitionis crimen a se repellit. Sed nusquam suum de his rebus iudicium aut apertius, aut fusius explicat, quam lib. XLIII. c. 13. *Non sum nescius, inquit, ab eadem negligentia qua nihil deos portendere vulgo nunc credant, neque nunciari admodum ulla prodigia in publicum, neque in annales referri. Ceterum et mihi vetustas res scribenti nescio quo pacto antiquus sit animus: et quædam religio est, quæ illi prudentissimi viri publice suscipienda censuerint, ea pro indignis habere quæ in meos annales referam.* Ex his profecto patet plura eum, quod Curtius de se testatur, transcribere, quam credere, et sola antiquitatis veneratione adductum ea in annales suos retulisse, quæ etsi futilia esse intelligeret, illis tamen prudentissimis viris gravissima visa esse, et, tanquam missa a diis, publice suscepta meminerat.

Curt. lib.
IX. c. 4.

Quin etiam illud affirmare non dubitabimus, pertinuisse ad historiæ fidem, ut prodigia illa, quemad-

modum in publicis monumentis tradita reperiebat, ita ad nos scripto transmitteret. Quis negaverit historię cujuslibet populi non pœnitendam esse partem eam quę ad ejus sacra ritusque religiosos et cultum numinis spectet? Quem nostrũ non juvat nosse, quantopere mentes priscorum illorum Romanorum occęcaret stolidi, et multum, irridendane dicam, an deflenda, circa divina superstitione et credulitas? Quę cognitio tantum abest ut verę religioni officiat, ut contra hoc quoque nomine gratias Deo immortales et habere, et agere debeamus, quod nos veteribus illis neque prudentiores neque ingeniosiores, a tam supinis tamque exitialibus erroribus, per divinam Evangelii lucem, liberaverit. Non continuo igitur, si Livius perabsurda prodigia memorię mandavit, id ei in crimine ponendum, aut nota superstitionis injungenda est: ac proinde nihil jam obstat quominus eum multum amemus de sua in eos quos solos colere didicerat deos pietate. Multum ergo ab eo absumus, ut Gregorio Magno, acris ingenii, et eruditi in Religionem Christianam studii pontifici, tam lævam fuisse mentem putemus, ut, quod legitur in Antonini Summa, ob illam prodigiorum commemorationem infensus Livio, quoscunque nancisci potuisset ejus libros igni traderet. Id nec libet credere, et licet, ubi rei tam absurdę tanto posterior ætate testis unus citari potest.

Livius ex
historię fide
prodigia
narrare de-
buit.

Fabric. Bi-
blioth. Lat.
I. I. c. 11.

Sed et ceterarum virtutum, justitię, abstinentię, comitatis, munificentię, castimonię, amoris in patriam, summa ubique apud eum elucet admiratio, quę in earum æmulationem ipsum quoque lectorem rapit. In re manifestissima non operę est diutius immorari. Sed tamen quis non ardore quodam ca-

Livius vir-
tutum om-
nium præco
et hortator.

ritatis in patriam succendi se sentiat? sive audit Len-
 ix. 4. tulum consules ad Caudium hortantem, ut commu-
 nem salutem non morte tantum, sed et ignominia
 sua bene emptam putent; sive hanc velut ex oracu-
 xxvi. 36. lo missam vocem excipit: *Respublica incolamnis et
 privatas res facile salvas præstat. Publica prodendo
 tua nequicquam serves.* Quem non ad temperantiam
 contemptumque voluptatum incitet et inflammet Sci-
 pio ille, qui dum Masinissæ intempestivum et præ-
 cipitem in Sophonisbam amorem castigat, non du-
 bitat, et juvenis, et victor, omnibus triumphis ante-
 xxx. 14. ferre frenatarum libidinum decus?

Quod si a vitiis quoque dehortantur aliena oppro-
 bria, Tarquinii superbiam et crudelitatem, Appii de-
 cemviri libidinem et impotentiam, Manlii Capitolini
 spes ambitiosas et seditiosa consilia, Flaminii Varro-
 nisque temeritatem iis coloribus depingit Livius, ut
 tantam fœditatem nemo non laudis cupidus exhor-
 rescat. Sic ergo ex ejus opere hic colligitur fructus,
 quem ipse ex historia uberrimum utilissimumque ca-
 pi posse existimarit. Sic *omnis exempli documenta in
 Liv. Præf. illustri posita monumento intueri datur. Inde tibi tuæ
 que reipublicæ quod imitere capias; inde fœdum inceptu,
 fœdum exitu, quod vites.*

Livii histo-
 ria ad mores
 informan-
 dos utilior;
 quam om-
 nes philoso-
 phorum dis-
 putationes.

Fremant philosophi licet: audacter profitebimur
 animi nostris sententiam. Omnes illorum disputationes
 una nobis videtur Livii historia, si quis et honesti
 amore sibi pectus imbui velit, et salubri quodam anti-
 doto adversus vitiorum contagia muniri, sive auctori-
 tatis pondere, sive utilitatis ubertate superare. Quid-
 quid apud illos præceptis adstruitur, hic firmatum
 videmus exemplis. Illi cassam sæpe et vacuam fin-
 gunt animo virtutis imaginem: hic ipsa sese virtus

præsentem sistit ob oculos, et vivam quodammodo ac spirantem exhibet. Illorum suspecta interdum et otiosa loquacitas: hic nos frangit auctoritas ineluctabilis onustorum triumphis ducum, et maximi post hominum memoriam imperii conditorum. Denique illorum præceptiones non modo aridæ ac jejunæ nihil habent lenocinii, nihil voluptatis, sed etiam ipsa præcipiendi professione absterrent ac fugant indociles plerumque hominum animos: Livius et omni eloquentiæ cultu salutaria monita vestit et exornat, et ita præcipit ut prorsus lateat præcipiendi voluntas. Nullum in eo magisterii supercilium; nulla doctoris persona: fallitque disciplina virtutis ante insinuata mentibus, quam ipsi qui discunt doceri sese intelligant.

Hoc artificium callide deprehendit vir exculti multa humanitate ingenii Corbinellus, qui sententias e Livio collectas contulit in libellum, editum Parisiis anno 1694. In monito quod huic libello præfixum est, observat editor, mirum quibusdam fortasse videri posse, quod qui tam non sententiose scripserit Livius, tam multas ex suo opere excerpendas sententias præbuerit. Sed nempe egregius dicendi artifex, non, Polybiana simplicitate, tanquam purpureos pannos, narrationi sententias assuit. Longe illi major est venustatis et æquabilitatis in scribendo cura. Dat itaque operam, ne, quod postea Petronius monuit, *sententiæ emineant extra corpus orationis expressæ, sed intexto vestibus colore niteant.*

Les Anciens
Historiens
reduits en
maximes.
Premier vo-
lume. Tite
Livy.

Satyr. c.
118.

Jam igitur æquam de Livio videmur ferre posse sententiam. Tres præcipuæ sunt historiæ dotes, ut vera, ut jucunda, ut utilis sit. Atque adeo tria sunt historici officia, ut res gestas cum fide repræsentet, ut iis tractandis eloquentiam adhibeat, ut hausta ex

Judicium de
Livii histo-
ria.

iisdem morum informandorum monita et præcepta narrationi inspergat. Duo ita præstitit Livius, ut si minus ceteris omnibus dicendus est præripuisse palmam, certe nulli secundus haberi possit: ac si historiarum scriptori sufficeret utile dulci miscere, frustra quidquam perfectius quæreretur. Sed quum adversus fidem triplici modo peccare quis possit, nimirum vel sciens et volens, vel amoris aut odii cæcis insidiis deceptus, vel negligentia lapsus; harum culparum nullam esse a qua se semper immunem Livius servaverit, idoneis, ut putamus, argumentis probavimus.

Artic. IV.
CRIMINATIONES AD
ANIMUM
MORESQUE
LIVII PERTINENTES.

Antequam ad alteram institutæ disputationis partem transeamus, ne quid a nobis, quod alicujus sit momenti, prætermissum dicatur, duo nobis expendenda sunt, a Seneca patre et Plinio majore objecta Livio, non ad opus ipsius, sed ad mores animumque pertinentia.

Livium iniquum Sallustio fuisse Seneca arguit.

Seneca, lib. IV. Controv. 24. hanc Thucydidis sententiam refert. Δυναὶ γὰρ αἱ εὐπραξίαι συγκροῦναι καὶ συσκήσαι τὰ ἐκείων ἀμαρτήματα. Quam sic vertit Sallustius. “Res secundæ mire sunt vitiis obtentui.” *T. autem Livius*, inquit Seneca, *tam iniquus Sallustio fuit, ut hanc sententiam, et tanquam translatam, et tanquam corruptam dum transfertur, objiceret Sallustio. Nec hoc amore Thucydidis facit, ut illum præferat. Laudat quem non timet, et facilius putat posse a se Sallustium vinci, si ante a Thucydide vincatur.* Si de ipsa re Senecæ credimus, cujus sane testimonium haud facile quis aspernari possit, si Livius tam futili criminatione Sallustium insectatus est, profecto non videmus qui liceat ab ejusdem Senecæ judicio discedere: fatendum erit Livium Sallustio ejusdem gloriæ æmulatione iniquum fuisse. Quid enim corrupti deprehendi potest in sententia Sallustiana, quæ Thucydi-

deam et fideliter et elegantissima cum brevitate exprimit? Unam vero sententiam ex alio scriptore translata[m] obijcere Sallustio, non ejus est qui totos Polybii libros exscribere solitus sit. Idem tamen Suasor. 6. Seneca alibi agnoscit Livium natura candidissimum omnium magnorum ingeniorum æstimatorem fuisse. Sed nempe pravum laudis certamen etiam moderatissimi et æquissimi ingenii animique homines sæpe transversos rapit.

Plinius non ita probabili de causa videtur Livium Plinius ei gloriae cupiditatem obijcit: nimium severe. In præf. Hist. Nat. lacesse. Litem ei propterea intendit, quod in Tac. Hist. IV. 6. historiarum suarum quodam volumine sic orsus fuerit: “satis jam sibi gloriæ quæsitum, et potuisse se desinere, ni animus inquires pasceretur opere.” *Profecto enim, inquit Plinius, populi gentium victoris, et Romani nominis gloriæ, non suæ, composuisse illa decuit.* Fuisse eum Romani nominis gloriæ plus etiam quam satis sit studiosum supra probavimus. Quod vero et suæ quoque laudis aliquam rationem habuerit, quis ei crimini vertat, qui meminerit cupidinem gloriæ etiam sapienti novissimam exui?

Omnino, si mores ejus ex scriptis æstimaverimus, De Livii moribus conjectura. ut fere solent ii qui scribunt aliquid, animi sui effigiem etiam aliud agendo in libris suis exprimere, dubitare non possumus, quin candidissimum ei pectus fuerit amantissimumque virtutis. Eam ille ubique tantis laudibus, tam ab omni fuce et mendacii larva alienis extollit, ut intra otiosam ejus admirationem minime stetisse videatur. Scias eum qui virtutem in ceteris eximie laudet, in se quoque amare.

Tanti viri memoriam, quæ toti litterato Orbi Artic. V. HONORES EJUS MEMORIE A PATAVINIS HABITI. generationi esse debet, Patavini ejus cives præcipuo sibi honore colendam esse existimavere. Sed verentur docti, ne sua eos fefellerit pietas, dum ejus ossa

Vid. Voss. l. 1. de Hist. Lat. c. 19. et Dujat. Præf. in Livium, et Morhof. de Patavinitate Liviana, c. 3. inventa apud se esse, male intellecta inscriptione decepti, nimium facile sibi persuadent. Quum enim anno post Christum natum 1413. apud ædem S. Justinæ Patavii, terra altius effossa, apparuisset vetustissimum pavementum, eoque fracto capsula plumbea ossibus plena reperta esset, quidam recordati sunt, ibi jam antea veterem effossum lapidem cum hac inscriptione :

V. F.
T. LIVIUS
LIVIAE T. F.
QUARTÆ L.
HALYS
CONCORDIALIS
PATAVI
SIBI ET SUIS
OMNIBUS.

Nemo dubitavit, quin ipsum Livii corpus illo loculo contineretur. Itaque celeberrimo urbis loco, in curia ubi jus dicitur, vulgo *Palazzo della ragione* vocant, ossa illa asservari voluere; statuamque ibi Livio e marmore posuere, cum illa quam reppererant inscriptione: quæ monumenta hodie quoque Patavii visuntur. Sed inscriptionem modo memoratam a liberto Liviae Titi filiae, non a Tito ipso positam fuisse docuit Marquardus Gudius. Est enim sic legenda: **VIVENS FECIT TITUS LIVIUS LIVIAE TITI FILIAE QUARTÆ LIBERTUS HALYS CONCORDIALIS PATAVI SIBI ET SUIS OMNIBUS**: quæ verba hanc habent interpretationem, ut Halys libertate donatus a Quarta Livia Titi filia, Concordiæ postea, cujus erat Patavii

templum, sacerdos factus, sibi ac suis hoc monumentum posuerit.

Est et alia Livii statua lapidea Patavii in porta quadam, non longe a curia, cum hac inscriptione :

O S S A

TITI LIVII PATAVINI, UNIUS OMNIUM MORTALIUM
JUDICIO DIGNI, CUJUS PROPE INVICTO CALAMO
INVICTI POPULI ROMANI RES GESTÆ
CONSCRIBERENTUR.

Sed hæc inscriptio et litteris Gothicis exarata est, et fastu ipso ampullisque verborum, quas in inscriptionibus sana ignoravit antiquitas, novitatem plane sapit.

Dujatius et Morhofius aliam adhuc inscriptionem afferunt, quam in ædibus Annibalis *Capo dilista* haberi aiunt, quæque et antiqua esse, et ad nostrum pertinere posse videtur. Ea sic habet.

T. LIVIUS C. F.

SIBI ET SUIS

T. LIVIO. T. F. PRISCO ET

T. LIVIO. T. F. LONGO ET

CASSIÆ SEX. F. PRIMÆ

UXORI.

Ut ut sit, præter conditorium illud Livii ossibus, ut tum existimabant, in curia positum, seorsim ostenduntur Patavii lingua et maxilla ejus, teste Vossio : sed brachium alterum non item, quod Alphonso V. Arragonum regi dono datum a Patavinis esse hæc ibidem inscriptio testatur : *Inclyto Alphonso Arragonum regi, studiorum fautori, Reipublicæ Venetæ fæderato, Antonio Panormita Poeta legato suo orante,*

Voss. ibid.
Brachium
ex ossibus
T. Livii, ut
tum puta-
batur, Al-
phonso Ar-
ragonum
regi a Pata-
vinis da-
tum.

et Matthæo Victurio hujus urbis prælore constantissimo intercedente, ex historiarum parentis T. Livii ossibus, quæ hoc tumultu conduntur, brachium Patavii cives in munus concessere anno Christi millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo, XIV. Kalendas Septembres. Ea tum erat principum quoque virorum ac regum in litteras earumque antistites pene religiosa veneratio: a qua tantum degeneravimus, ut talia hodie exempla memorantibus venia opus sit. Nimirum, quantum pecuniæ divitiarumque pretio et admirationi accessit, tantum de veræ laudis et doctrinæ honore decedere necesse est.

Expensis iis omnibus quæ ad Livium ipsum spectant, jam ad ejus editores interpretesque transeamus.

* Melius videretur, Patavii.

CAPUT SECUNDUM.

DE LIVII EDITORIBUS ET INTERPRETIBUS.

Artic. 1.
DE IIS QUI
J. FRID.
GRONOVIIUM AN-
TECESSERE
T. LIVII.
EDITORIBUS.

DIGNUM sane erat Livii opus, cui illustrando, et mendis quæ per incuriam imperitiamque præcedentium seculorum in illud irrepserant liberando, studium et operam impenderent viri inter litteratos ingenio et doctrina clarissimi. Hoc itaque summa cum sua laude, et magno reipublicæ litterariæ bono pluri mi præstitere, quorum nomina, et quid quisque Livio contulerit, et quo anno suum laborem publici juris fecerit, recenset J. Frid. Gronovius in præfatione sua

ad Livium, quam ad hujus calcem subjungemus, ne aut bene meritos de hoc præstantissimo scriptore deque nobis homines gloria sua, aut cupidum lectorem illorum notitia fraudemus.

Nobis hic observare sufficiat, ex iis omnibus quos Gronovius enumeravit neminem esse cui plus debeat Livius, quam Car. Sigonio. Ille et scriptis aliquot exemplaribus adjutus, et magna Romanarum rerum peritia, multas Livio labe abstersit, locisque quamplurimis, vel obscuris lucem, vel sauciis et laceris sanitatem reddidit: ut vix quidquam abesse putaretur, quominus ejus opera eloquentissimus scriptor primævo nitori restitutus esset.

At secutus Sigonium post unius seculi ferme spatium J. Frid. Gronovius, longo illum intervallo superavit. Hunc vere dixerimus principem tenere locum inter eos omnes qui Livio castigando manum admove: virum in quo cum limatissimo judicio certat copia eruditionis et varietas; in quo mira ingenii acies et sagacitas minime officit diligentia; sine timiditate cautum, audacem plerumque sine confidentia: qui denique omnibus jam Livium tractaturis fax esse debeat certusque dux, a quo raro discedi possit sine erroris periculo. Etenim ad ea quæ modo memoravimus naturæ doctrinæque præsidia, etiam optimorum librorum copia accesserat, quorum ope multas insignes maculas, partim inveteratas jamdudum, partim a pravis emendatoribus recens allittas, eluit: multa, quæ specie sanitatis imponebant, cæco aliquo laborare vitio ostendit: multa falso suspecta in integrum restituit: ut post tot doctissimorum virorum labores, novus tamen pene Livius, et velut rediviva juvenia nitidus in lucem tum demum prodierit.

Sigonius
optime me-
ritus est de
Livio.

Artic. II.
DE GRONO-
VIO.
J. Frid.
Gronovius
principem
tenet locum
inter Livii
editores.

Vid. ejus
Præf. infra.

Gronovius
non tam in-
terpres Li-
vii, quam
restitutor.

Hæc singularis est Gronovii laus, quod ipsum Livii contextum optime repurgarit. Ceterum locis sanis quidem, sed paulo difficilioribus aliquam explanationem adjungere; antiquitates, puta leges, mores, instituta veterum parum vulgo cognita, breviter, ubi daretur occasio, explicare; supplere ea quæ Livius ab aliis tradita interdum omisit; paucula de Geographicis inserere, aliaque hujusmodi neglexit: sive quod id a prioribus abunde præstitum crederet; sive curam eam, tanquam fama sua parum dignam, aspernatus est. Non quin talia multa in ejus notis occurrant: sed nimirum neque omnia persectus est, et ubi aliquid hujusmodi attingit, illuc non accessit consilio, verum casu delatus est, dum veram alicui loco asserit lectionem, aut emendationes suas firmare conatur, quod sine pleniore totius negotii tractatione fieri non poterat. Alioquin, quidquid ad contextum ipsum non pertinet, præterire solitus est. Uno verbo restitutor Livii, quam interpretes audire maluit. Quod si integrum laborem suscipere non gravatus esset, et omnia quæ opus sunt adjumenta voluisset suppeditare studioso Livii lectori, necdum plane in rebus Romanis, et antiquitatis cognitione trito et subacto; profecto ille, qua et doctrinæ ubertate, et felicitate ingenii fuit, perpauca postfuturis interpretibus facienda reliquisset.

Stylus Gronovii paulo horridior.

Quanquam ea ipsa quæ dedit, non ita ad amussim perfecta esse contendimus, ut nihil addi, detrahi, mutarive queat. Nam præter styli scabritiem, qui interdum locutionibus et vocabulis, Latinis quidem, sed ex intimo artium minime vulgarium recessu depromptis, aut vetustate obsoletis, aut denique a communi et populari usu remotis, scatet totus et horret, est et quando vir doctissimus dormitaverit: ut quam

Dormitat interdum.

deceptus una litterula per incuriam operarum prave immutata, desperatum esse pronuntiat, et variis conjecturis vexat et sollicitat eum Livii locum, quo nullus clarius fingi potest. Is locus reperitur lib. XXXIII. cap. 48. et a Clerico ex veteribus editis emendatus est. Sed id quidem perraro contingit; atque haud scio an huic ex omnibus iis qui unquam in simili opere versati sunt, rarissime.

At conjecturas audaciores in ejus notis sæpius-
 cule animadvertas, quibus haud facile fides habenda sit. Ipse quidem sedulo cavit, ne cuiquam ex ea re prudenti attentoque lectori fraus fieret. Quas enim certissimas esse emendationes duxit, eas in textum admisit; quæ sane ita plerumque, imo fere semper, severa trutina examinatæ et religiose perpensæ sunt, ut nulla de iis possit dubitatio superesse. In notis indulgit magis ingenio, et liberius conjecturas sivit excurrere: ita tamen ut multa in iis non ingeniosa solum, sed quam proxime ad veritatem accedentia, et plane etiam verissima reperiantur.

Ejusdem
 conjecturæ
 sæpe auda-
 ciores.

Illud plurimi sane laudi ei dare minime dubitabunt, quod operosa diligentia MSS. suorum lectiones in notas usque et usque congerat; et fidem quasi sub testibus agentis gratanter accipiendam esse arbitrabuntur. Erunt fortasse quibus molesta illa sedulitas et fastidiosa videatur. Quid sentiamus ipsi, aperire necesse habebimus in tertia hujus præfationis parte, ubi de interpretis et notarum concinnatoris officio disputabimus. Eodem rejicimus disceptationem de multitudine exemplorum, quæ locutioni alicui firmandæ vel illustrandæ aliquoties ab eo cumulata sunt. Sed quidquid tandem de minutis his leviusculisque rebus statuatur, illud constat, neminem, ex quo littæ revixerunt, utiliorem operam scriptori nostro na-

Notæ variis
 MSS. lec-
 tionibus re-
 fertissimæ.

Et copia ex-
 emplorum.

vasse. Et sane labor ejus quum magno statim plausu exceptus sit, hodie quoque secundissima apud doctos omnes, et merito quidem, fama fruitur.

Jac. Gronovius patris opus perficit et ditat. Vid. Præf. Jac. Gronov. in edit. an. 1679.

Post J. Fr. Gronovii mortem, Jacobus ejus filius in paternæ laudis consortium venire voluit, et diligenter inspectis veteribus quibusdam membranis, quarum copiam non habuerat pater, modica, nec tamen inutili accessione scholia ejus in Livium locupletavit. Sed et aliquot dissertationes epistolicas de quibusdam locis, præsertim Geographicis, ad calcem secundi tomi Liviani attexuit, in quibus nonnulla sunt felicissimæ audaciæ, et quæ faciant ad illustrandum interpretandumque Livium. Sed qui ad eas legendas se accinxerit, ei *animis opus et pectore firmo*. Nam quod supra diximus Gronovii patris orationem haud satis tersam ac perspicuam interdum videri, et reconditioribus locutionibus vocabulisque paulo horridiorem, ludum jocumque paterni styli asperitatem esse dices, præut apud hunc quæ dumeta et senticeta reperies. Audaces, seu potius inverecundæ metaphoræ, et, velut captandæ obscuritatis causa, in allegoriam etiam productæ; salebrosæ locutiones; verba inusitata, inaudita, et remotissimæ sæpe vetustatis veterno inquinata; Græca passim admista Latinis; ex historiis, ex fabulis raptim et obscure indicatis, petita velut ænigmata: hic est orationis ejus cultus, hæc crepundia. Neque enim in illa incidit, sed appetit ultro, et in deliciis habet, et his contextit orationem. Quod ne quis fingere nos, aut certe in majus augere existimet, hic speciminis causa non pigebit inserere primam periodum epistolæ ejus nuncupatoriæ ad illustrissimum episcopum Paderbornensem, Ferdinandum Furstenbergium, quum amantissimo litterarum præsuli dis-

Styli ejus salebrosæ scabrities.

sertationes suas epistolicas dicaret. Sic igitur orditur: *Naviculam hanc, in qua meditationum aliquot formas et tirocinii in Tito Livio mei partem oneravi, optimo sidere ituram, et ab omni procella tutam reipublicæ populi Romani oras circumerraturam censui, si in ejus acrostolio Reverendissimæ Celsitudinis tuæ nomen pro parasemo insculperem, et hanc ei Tutelam invocarem.* Cetera ad eandem normam exacta sunt. Atamen, quemadmodum Virgilius se de Ennii sterquilinio aurum colligere aiebat; ita in his Jac. Gronovii fruticetis, et velut aspero horridoque solo, opimam interdum prædam venari et excipere licet, et exhaurienda in legendis ejus dissertationibus molestia multa utilitate pensatur, ut in nostris notis identidem apparebit.

Eodem fere tempore quo apud Batavos prodibat sociatus utriusque Gronovii labor, Parisiis nova quoque Livii editio publice proposita est, adornata a J. Dujatio ad usum Ser. Delphini. Hujus operis universam formam nemo non æquus æstimator laudaverit. Notæ ejusmodi sunt, ut earum auctor, non ea tantum quæ gloriæ sibi, sed et quæ quam plurimis utilitati esse possent, spectavisse videatur; textus ipsius Liviani emendationem, difficiliorum locorum interpretationem, rituum, legum, etc. brevem explicationem, plurima de Geographicis, non pauca ad historiam ipsam pertinentia. Explevit etiam Dujatius ea quæ in ultimis qui exstant Livii libris exciderant. Denique magnum suæ editioni ornamentum adjecit, supplementa in locum librorum Livii deperditorum a J. Freinshemio concinnata, ut integrum Romanæ historiæ corpus a Romulo ad extrema fere principatus Augusti tempora perpetuo tenore perductum lectoris oculis exhiberetur.

Artic. III.
DE DUJATIO.

Ejus operis
universa
forma laudabilis.

Ipsæ, candi-
di admo-
dum inge-
nuique pec-
toris.

Dujatii laudi favemus sane ex animo, non solum patriæ causa, sed et quod ubique ille sese probat candidi animi virum, ingenuique, ac simplicis, nullo fastu, nulla arrogantiae suspitione, ita mutuantem a ceteris, ut debitam ipsis laudem minime intercipiat; ita eos interdum refellentem, ut nulla in reprehensione insit acerbitas: denique vere Gallicum pectus, et ab omni simulationis, invidiæ, ostentationis labe alienum. Postulat tamen instituti nostri ratio, ut, quid in eo desiderari possit, non dubitemus exponere. Quod ita præstabimus, ut et veritati, et homini consultum velimus.

Clara qui-
dem ejus
oratio, sed
non incor-
rupta Latini-
tas.

In primis etsi clara ejus est, et facilis, et perspicua oratio, non satis tamen sincera est et incorrupta Latinitas; sed multis inquinata vitiis, quæ vernaculum sermonem redolere, et ex eo fluxisse videantur. Initio statim, in nota ad præfationem Livii nona, *estimata* sumit pro eo quod Latine diceretur *in præ-
tio habita*, et alibi, *principale judicium*, quod Gallice dicimus, *jugement au principal*, et *Camillus renuntiata patria*, et *dignitatis titulus*, et *in genere* pro hoc nostro *en général*: aliaque quamplurima, quæ etsi ipsam interpretationis fidem minime vitiant, tamen et ingrata accidunt iis qui puræ Latinitatis gustum ex limpidis antiquitatis fontibus haurire studuerunt, et aliquid detrahunt ex auctoritate interpretis per imperitiæ suspitionem, aut certe negligentiam.

In notis
multa pec-
cat.

Et sane, quisquis Dujatii notas sedulo perpende-
rit, facile intelliget eum in multis sæpe negligentius se gessisse, nec vero parem suscepto muneri, aut doctrinæ copiam, aut Latini sermonis intelligentiam attulisse. Itaque et a mente auctoris non raro aberrat interpretatio, et de antiquitatibus disserenti haud facile credendum est. Pauca hic utriusque generis

exempla producemus, non accusatorio animo, non obtrectandi cupidine, sed quia ingenuam semel in judicando libertatem professis silere jam integrum non est.

Libro III. cap. 41. orto inter Appium Decemvirum Valeriumque certamine, narrat Livius ab Decemviro indictum esse Valerio silentium, *et ad Valerium*, inquit, *negantem se privato reticere, lictorem accedere jussit*. Sensus apertus est. Contendebat Valerius Appium anno jam ante abiisse magistratu, ac proinde eum pro privato habebat. Negat igitur se reticere debere ex jussu hominis privati. *Se* referri debet ad Valerium: *privato* est in dandi casu: nihil clarius. Quidnam igitur judicabimus de hac Dujatii nota: *Se ad Appium refer, non ad Valerium: quasi dicat Valerius, ipso Appio privato, non debere silentium ejus nutu servari*. Sensem quidem attigit: vim verborum et Latini sermonis proprietatem prorsus pervertit. Quis enim non videt *se* referri nullo modo posse ad Appium? Quis autem unquam sic locutus est? *Nego reticere te privato*.

Libro VIII. cap. 23. Samnites postquam questi sunt Fregellas, quæ ab se captæ ex Volscis, et dirutæ fuerant, a Romanis restitutas, coloniamque eo missam esse, hæc adjiciunt: *Eam se contumeliam injuriamque, ni sibi ab iis qui fecerint dematur, ipsos omni vi depulsuros esse*. Quis in tam plano loco putaret posse quemquam offendere? Dujatius nodum in scirpo quærit, et suis se ipse irretit laqueis. *Redundare videtur*, inquit, *vel ipsos, vel se, nisi unica vox sit seipsos, in duas longiore paulo intervallo distracta*. Unica vox, *seipsos*! Nolumus quidquam gravius dicere. Sed qui id in mentem venerit optimo viro, sane miramur. Si quis pro Horatiano illo,

Græca quod ego ipse testa conditum levi, diceret Græca quod ego testa condidi ipse et levi, essetne aliquis, quem tam proclivis et plana locutio moraretur, aut qui tā ego ipse, pro unica voce haberet in duas paulo longiore intervallo distracta?

Inviti hanc velut censuram agimus: simul veremur, ne exilibus hujusmodi tricis lector defatigetur. Itaque unicum adhuc exemplum apponemus, ex quo intelligi possit, Dujatium in antiquitatis cognitione haud magnopere fuisse versatum. Livius lib. VIII. c. 26. de secundo Q. Publilii Philonis triumpho agens, *Duo singulæ hæc, inquit, ei viro primum contingere: prorogatio imperii non ante in ullo facta, et acto honore triumphus.* Hic Livium reprehendit Dujatius: *Hoc, inquit, singulare non erat Romæ, ut post administratum honorem quis triumpharet.* Sed, dum Livium erroris arguit, ipse suam vel inscitiam prodit, vel incuriam. Constat enim, ut quod maxime, tum ex Livio, tum ex fastis Capitolinis, neminem ante Publilium triumphasse post actum honorem, sive magistratum; sed omnes qui antea triumphaverant, consules, aut dictatores, aut tribunos militum triumphasse. Cetera quæ ibidem occurrunt de proconsulatu, parum itidem accurata sunt. Sed hæc sufficere videntur de Dujatii notis, eo quidem magis, quod non ea illarum est apud homines fama, ut multis fraudi esse possit quidquid in eis peccatum est.

Supplementa ejus in Livii lacunas, non satis diligenter confecta.

Ex iis quæ diximus conjicere licet, quid de supplementis ab eodem in lacunas ultimarum qui exstant Livii librorum concinnatis judicandum sit. Nimirum optimam voluntatem, et naturalem quamdam ingenii facilitatem defecerunt præsidia doctrinæ, atque etiam otii copia. Ipse in nota ad librum XLI. prima profitetur se ea quæ interciderunt

supplere conaturum, *quoad*, inquit, *per urgentis assidue bibliopolæ festinationem, measque inevitabiles et publicas occupationes licebit*. Futilis et minime accipienda excusatio. Ea nobis adhibenda est adversus litterariam rempublicam reverentia, ut nos ei demerendæ vacuos præbeamus: et quidem in opere ad qualemcunque posteritatis utilitatem comparato facilis est aliquot mensium, imo et annorum, jactura.

Si ita sensisset Dujatius, limatiora procul dubio supplementa illa prodiissent, et digniora quæ in corpus Liviani operis veluti coalescerent. Nunc præter vitiosam orationem, et corruptæ Latinitatis sparsas hinc inde maculas, magna circa res ipsas indiligentia deprehenditur: quædam omissa, quæ inseri par fuerat; quædam arcessita, quæ aliena erant, et ex sequentibus præpostere repetita; ea ipsa quæ temporis ac loci erant, incuriose tractata, et ex scribentis ingenio exornata, amplificata, interpolata: adeo ut quum primo statuissimus supplementa, qualia a Dujatio concinnata fuerant, in nova hac editione intacta repræsentare, appositis tantum notis, quibus emendaremus ea quæ minus accurata viderentur, nobis necesse fuerit desistere ab incepto, novaque supplementa nostro Marte condere, in quibus tamen plurima ex eo mutuari minime religioni duximus.

Unum, ut jam diximus, consultissime fecit Dujatius, quod supplementa Freinsheimiana Livio at-
 texuit: egregium opus, et haud scio an omnium
 quæ in gratiam studiosorum Romanæ historiæ facta
 sunt, utilissimum; de quo etsi paulo jactantius for-
 tasse, non immerito tamen auctor ipse ita gloriari
 ausus est, ut sponsione quodammodo quemlibet ex
 eruditorum numero laceraret, professus se *neutiquam*
metuere, ne quis ex his omnibus scriptoribus qui sunt in

Artic. IV.
DE SUP-
PLEMENTIS
FREINSHE-
MIANIS.

In monito
ad lecto-
rem.

hominum manu, aliquid efficiat in hoc genere concinnius, copiosius, verius.

Quo tempore unaquæque pars supplementorum publici juris facta sit.

Unam tantum decadem, eam scilicet quæ secundæ Liviæ vices supplet, vivus vidensque in publicum emiserat Freinshemius, Holmiæ, anno MDCXLIX. Biennio post ejus mortem, id est anno MDCLXII. cum eadem illa decade rursum typis excusa, prodierunt in lucem Argentorati et Francofurti etiam alii quinquaginta libri, a libro nimirum sexto et quadragesimo ad quintum et nonagesimum. Denique integrum jam opus Parisiis, accurante Dujatio, cum Livio editum est.

De iisdem supplementis iudicium.

Hujus operis ea pars, quam parens ipse in lucem produxit, limatior profecto ceteris esse debet, et magis habere absolutionem quamdam suam et quasi maturitatem. Sed et parum videtur abfuisse, quin extremam imposuerit manum illis quoque quinquaginta libris, qui non multo post ejus mortem publici juris facti sunt: quibus quidem etiam monitum ejus præfixum est, quo ipse lectori hos tradit in manum libros et commendat. Quumque hoc monitum, quale apud Dujatium habetur, notam anni MDCLIV. præferat, videtur jam tum hos libros editurus fuisse Freinshemius, nisi aliqua ei undetunde objecta mora fuisset. Postremi quinque et quadraginta libri, etsi absoluti ab auctore fuerunt, non tamen æque ac ceteri videntur expoliti fuisse.

Sed ubique mirari licet variam et copiosam eruditionem, operosam in colligendis iis quæ sparsim et minutatim apud quamplurimos scriptores disjectæ erant historiæ Romanæ reliquiis diligentiam, in representandis religiosam fidem, in componendis, et suo loco atque ordine tanquam tesserulis in emblemate vermiculato struendis, dexteritatem et so-

lertiam. Stylus, in iis præcipue quæ castigare auctori licuit, facilis, perspicuus, qui nec serpat humi, nec nubes captet; paulo pinguior tamen, et in quo desideres florem quemdam Latinitatis elegantemque munditiam. Narratio dilucida, sententiis monitisque ad informandos mores accommodatis distincta. Quin et orationes ex æmulatione Livii identidem immistæ, quæ J. Clerico ita *disertæ ingeniosæque* visæ sunt, ut affirmare non dubitet, *ad res ipsas quod attinet, ordinemque et perspicuitatem, vix quidquam melius ab ipso Livio fieri potuisse.* Quo iudicio quemadmodum plus videtur tribui Freinshemio, quam res et æquitas postulat; ita illud contendimus, nonnullas ex illis concionibus esse ejusmodi, ut iis aliquid præstantius efficere, non vulgaris aut ingenii sit, aut etiam eloquentiæ.

In Præf. ad
Livium.

Denique sic statuere non verebimur, hæc supplementa pari voluptate fructuque tum ab indoctis, tum a doctis legi posse; ab his, ut quas velut per ingenia locorum spatia dissipatas hinc inde historiæ Romanæ particulas, et quasi concisa minutatim membra, magno labore consecrati sunt, ea in unum coagmentata corpus, et sub uno conspectu posita intueantur; ab illis vero, ut plenam ejusdem historiæ notitiam nullo negotio sibi comparare queant, et habere quo referant quæcumque deinde ad hoc idem argumentum pertinentia lecturi sunt.

• Digna est viri optime de litteris meriti memoria, quæ ad posteros cum honore propagetur; dignus ipse, cujus et vita, et litterarii labores quam plurimis innotescant: eo quidem magis, quod virtutis amorem, quem prætulit scriptis, moribus quoque præstitit; homo candidi pectoris, et ex iis omnibus, quos ad se Christina Suecorum regina conspicuos eruditio-

Vie de Des-
cartes, l.
VII. chap.
18. et 18.

nis laude vocaverat, unus qui magno illi Cartesio ex
animo faverit, et inter obtrequantum summo philoso-
pho et viro invidos tumultus, ipse fidelem ei amici-
tiam et plena benevolentia officia exhibuerit. Itaque
quum epitaphium ejus, quo tota hominis vita descri-
bitur, Dujatius, non indicato tamen auctoris nomine,
edendum curaverit, idemque indicem operum ejus
omnium confecerit, utrumque hic non pigebit exscri-
bere.

EPITAPHIUM FREINSHEMII.

JOANNES FREINSHEMIUS

Lucem primum aspexit **ULMÆ**

A. D. XVI. Kal. Decembris

Anno Christiano M. DC. VIII.

Academias invisere cœpit natus annos quindecim :

Maxime vero profecit **ARGENTORATI,**

Adjutus humanitate, consiliis, exemplo

Viri Optimi, atque Doctissimi,

MATTHIÆ BERNEGGERI.

Inde vocatus a Viro quodam Illustri in **GALLIAM,**

MICHAELIS MARESCOTTI *usus contubernio,*

Inter Regis Secretarios Interpretes locum tenuit

Anno Christiano M. DC. XXXIV.

Reversus inde ad **BERNEGGERUM** *suum,*

Ejusque filia ducta **A. Ch. M. DC. XXXVII.**

Commune cum eo tectum, mensam, Museum,

Bibliothecam, studia prope omnia habuit.

Hinc in **SUECIAM** *accitus, UBSALIÆ*

*Professorem Politices egit, et Eloquentiæ,
 Anno Christiano M. DC. XLII.
 Donec post quinquennium in Aulam adscitus Regiam
 Incomparabilis illius CHRISTINÆ judicio,
 Sub Regii Bibliothecarii et Historiographi titulis
 A studiis Serenissimæ Reginæ fuctus est.
 Valetudine vero frigidioris cæli impatiente,
 In Patriam se recepit Anno M. DC. LI.
 Ubi tum Serenissimus ELECTOR
 Palatinam instaurans Academiam,
 Præsentiam illius operamque desiderare cœpit.
 Huic ille vocationi lubens meritoque paruit,
 Sed non ante consensum Serenissimæ Reginæ:
 Quæ A. M. DC. LV. per GERMANIAM transiens,
 Consiliariorum numero eum addidit.
 Igitur Anno sequenti profectus HEIDELBERGAM,
 Serenissimi ELECTORIS Consiliarius,
 Et novo nostris Academiis exemplo,
 PROFESSOR HONORARIUS constitutus est.
 Adeptus ista sine ambitu,
 Functus sine tædio,
 Reliquit sine mærore
 HEIDELB. Ann. M. DC. LX. pr. Kal. Sept.
 Unum memor esse necessarium.*

INDEX

OPERUM FREINSHEMII

A DUJATIO CONFECTUS.

LUCUBRATIONES Freinshemii exstant multæ, atque admodum utiles, publici jamdiu juris: quædam sunt typis nondum vulgatæ.

Versantur in hominum manibus,

Panegyricus Gustavi Adolphi Suecorum Regis.

L. Ann. Florus in Capita et Versiculos distinctus, Notisque illustratus.

Supplementa Curtiana, cum ipsius Curtii operis, qua exstat, Fragmentis, variantibus lectionibus, Indice locupletissimo, et Commentario: quod opus Joachimo Vico-Fortio Equiti dicatum prodiit Argentorati apud hæredes Lazari Zetzneri anno 1640.

Notæ in Tacitum.

Paraphrasis Corneliana, qua priores quatuor Libri Annalium Taciti exponuntur.

De S. Rom. Imperii Electorum, et Rom. Ecclesie Cardinalium præcedentia.

Supplementorum Livianorum Libri CV.

Syntagma de Vicariatu Palatino: quod prodiit sub nomine Phylæci.

Latent adhuc, ut audio, in eruditi Vormatiensis Advocati Bibliotheca, in quam post Freinshemii obitum emptione transierunt, præter varias in classicos aliquot Scriptores Notas,

Theses de Assessoribus.

Meditationes Politicæ de Officio boni Præsidis.

Carthaginiensia et Numidica,
Achaica,
Pergumena. } *seu* } Harum Rerumpubli-
 carum et Regnorum
 Formæ, Historiæ,
 Instituta.

Anno 1708. Oxoniæ prodiit nova Livio editio, cu-
 ris Thomæ Hearnii, non illa quidem apud nos mul-
 tum celebrata; et quæ se tantummodo commendat
 ingenti variarum lectionum multitudine, quas mag-
 no labore ex aliquot MSS. collegit editor, et suo
 quasque loco imis paginis subjecit. Ceterum notæ
 quæ ad illustrandum Livii sensum faciant, paucissi-
 mæ: textus ad Gronovianum emendationem exac-
 tus.

Artic. V.
 DE TM.
 HEARNII,
 ET J. CLER-
 ICI EDITIONIBUS.
 Hearnius.

Ultimus Livio admovit manum J. Clericus, fœ-
 cundus immensorum voluminum parens, qui ingen-
 tia Theologiæ, philosophiæ, sacræ profanæque eru-
 ditionis, antiquæ et recentis historiæ spatia pervaga-
 tus, demum hic quoque aliquid se posse testari vo-
 luit. Sed rem molli, ut aiunt, brachio tractavit.
 Quanquam et textus Livii emendatissimus apud
 eum est, quippe ex Gronoviano descriptus, et exti-
 ma operis velut facies concinna admodum et venus-
 tula, sive typorum chartæque elegantiam attendas,
 sive formam voluminis ad eum modum arctatam, ut
 facile circumferri posset, sive addita singulis paginis
 adjumenta ad expeditiorem jucundiorumque Livii
 lectionem percommode excogitata, in summa ora
 cum libri et capituli numero nomina consulum, aut
 eorum magistratum a quibus annus nomen accipit,
 ad latus annos tum ab urbe condita, tum ante Chris-
 tum natum, et simul perexigua quædam rerum e re-
 gione narratarum breviaria.

Clericus.

Formaillius
 editionis
 elegans et
 venusta.

Notæ paucissimæ sunt: quo in genere etsi liben-
 ter hoc ei concedimus, melius committi ut lector

Notæ pau-
 cissimæ.

Vid. ejus
Præf.

queratur *pauca esse, quam ut æquo plura fastidiat*, tamen offendit quoque nimia paucitas et evilescit, nisi eximia rerum utilitate ac bonitate pensetur. An vero dignæ fuerint notæ illæ, quæ quasi gemmule quædam minime vulgarentur, sed non modica intervalla nitida luce distinguerent, nobis dubitare liceat.

Et raptim
scripta.
Ibid.

Ipse profitetur se, *quum semper Livium in deliciis habuisset, et nonnulla in adversariis suis ad eum scriptorem notavisset, ea huc transtulisse; nonnulla in ipso editionis decursu nata esse, nec diu aut procul quæsita*. Hoc quidem etiamsi monere supersedisset ipse, facile animadvertisset peritus lector et intelligens. Sunt enim ibi, ut in tanta notarum paucitate, plurima, quæ non satis accurate perpensa esse perspicuum est.

Unde non
pauci in iis
errores.

Velut quum lib. II. c. 58. elegantissimum eundem et meridiana luce clariorem Livii locum, dum vult emendare, corrumpit. Loquitur ibi Livius de contumacia militum adversus Appium consulem indomitæ odiis certantium. *Si adhortator operis (Appius) adesset, omnes sua sponte motam remittere industriam*. Quid apertius? Ubi milites sua sponte manum operi admovissent, si Appius hortaturus supervenisset, omnes ab opere discedebant. Hæc tamen inani et improspera conjectura sollicitat Clericus. “*Recitius, inquit, ni fallor esset, notam industriam. Nam quum Ap. Claudius adhortator operis aderat, sponte sua non erat mota industria militum. Nec scio an moveri industria eo modo dici queat.*” Hæc refellere nec vacat, nec necesse est. Ipse se Livius defendit.

Nec felicior lib. XXI. c. 63. correctio occurrit, ubi Patres Romani inducuntur querentes de Flaminio consule, et ea quæ ab ipso in priore consulatu

peccata erant, in memoriam revocantes. *Consulem ante inauspicato fectum, revocantibus ex ipsa acie diis atque hominibus non paruisse.* Nempe ad Flaminium primo consulem, quum jamjam adversus Gallos pugnaturus esset, litteræ ab senatu venerant, quibus dimicare vetabatur, propterea quod ipse et collega vitio creati consules essent. Quid sibi vult igitur hæc Clerici notula? *Ex ipsa acie: lego arce.*

Rursus lib. XXXIV. c. 2. loco itidem sano integroque, non intellecta, aut certe minus diligenter animadversa proprietate Latini sermonis, infaustam adhibet medicinam; nec sanat vulnus, quod nullum est, sed infert. Trux orator Cato pro lege Oppia adversus mulieres disserens, *Date*, inquit, *frenos impotenti naturæ, et indomito animali: et sperate ipsas modum licentiæ facturæ, nisi vos faciatis.* Hæc ironice accipienda sunt. Eodem plane modo dixit Cato, *date*, id est, *laxate, frenos impotenti naturæ, et sperate*; quo dicere potuisset, *si laxaveritis frenos, ne speretis.* Nunc Clerici notam inspicimus, quæ cadit in hæc verba. *Et sperate ipsas.* “*Sensus*, inquit, *ostendit negatione hic opus esse, legendumque nec sperate; aut in sequentibus pro nisi, sublata negatione, si, quod dudum monuimus.*” Scilicet vix dubitari potest, quin *date frenos* ex usu Gallicæ linguæ intellexerit, *donnez un frein*, quod Latine diceretur *frenos injicite*. Atque hoc quidem semel admissio, opus hic esset alterutra earum quæ ab ipso afferuntur emendationum. Sed mirum sane est, virum multijugæ eruditionis, qui tam multa legerit, in tritæ ac vulgatæ locutionis intelligentia lapsus esse.

Finem hic animadversionibus nostris imponamus, postquam tamen joculari in re omnium facillima et notissima ejusdem errorem exhibuerimus lectori.

Libro X. c. 46. summa argenti ab Papirio consule in triumpho translata sic in omnibus editionibus notatur: *argenti P. M. CCCXXX*. Nemo est qui non videat has notas in hunc modum legendas esse: *argenti pondo mille trecenta triginta*: nec eam habemus de doctissimo viro opinionem, ut hoc ignotum esse ab eo potius quam raptim et negligenter inspectum arbitremur. Sed ille interpretatus est, *Pecuniae millia CCCXXX*. Quonam modo eum non remorata est hujus locutionis, *Pecuniae millia trecenta*, carens omni sensu vitiositas? Nimirum properantem calamum et metuentem lituræ multa subeunt inconcinna, inconsulta, scribenti sæpe parum decorata. An aliter se res habere potest, ubi notæ in decursu editionis natæ, nec diu aut procul quesitæ statim extraduntur in publicam lucem? Si diligenter et accurate interpretandi Livii munus haud satis dignum erat, in quod uberrima hominis doctrina impenderetur, at certe dignus orbis litteratus, cui nihil offerretur, nisi factum et limatum.

Præf. Cler.
ad Liv.

Supplementa Freinsheimiana non plane a Clerico mendis liberata. Ibid.

Qui tam incuriose Livium tractaverit, eum in Freinsheimio, ubi longe minus operæ pretium erat, diligentiam adhibuisse frustra sperares. Ipse quidem gloriatur, sese, quum ceteræ supplementorum Freinsheimianorum editiones *innumerabilibus mendis scaterent, ex singulis ferme foliis aliquot sphalmata gravissima sustulisse*. Quod ut aliqua ex parte verum esse libenter concedimus, ita ex nostris sive notis ad supplementa, sive errorum a nobis correctorum indiculis apparebit, quantum ille laboris et molestiæ secuturis editoribus in repurgandis operis utilissimi deformibus maculis exhauriendum reliquerit.

Idem adjuncta marginibus editionis Parisiensis nomina scriptorum, quorum ex fontibus hortos suos

Freinshemius irrigavit, sibi omittenda arbitratus est. Auctorum, quos Freinshemius secutus est, nomina suppressa.
 Atque id quidem consilii capere necesse habuit, quum orarum angustia, in ea voluminis forma quam elegerat, tantæ nominum multitudini pares omnino non essent. Quod vero contendit, *homines eruditos* ita *satis nosse ubi singula inveniantur, ex veterum historicorum lectione*, id nobis, etiamsi *homines eruditos* non ex nostro modulo ac pede metimur, vix ac ne vix quidem persuaserimus. Sunt enim multa, non ex scriptoribus historiarum modo, sed et quibuscunque veterum monumentis, atque etiam ex reconditis interdum abstrusioribusque latebris a Freinshemio eruta, quæ statim cuivis *erudito homini* in promptu futura ac memoriæ occurrentia haud facile videantur.

Ex iis quæ in tota hac de editoribus interpretibusque Livii disputatione disseruimus, liquido apparere existimamus, præstantissimum scriptorem ad hæc egere amica manu, quæ per omnes ejus operis oras et recessus lectorem circumducatur. J. Fr. Gronovius noluit omnia complecti, quam egregie posset. De Jac. Gronovio silemus, qui et paternis institit vestigiis, et pauca de suo contulit. Voluit Dujatius, nec potuit. Et ipse negat voluisse Clericus, nec potuisset fortasse, si maxime voluisset. Hearnius materiam exædificando operi concessit: opus ipsam vix attigit. Audimus novam apud Batavos Livii editionem adornari. Quæ quoniam hactenus ostentata tantum verbis est, necdum in manibus hominum versatur, judicare non possumus, utrum prioribus absolutior futura sit. Ideo nos illud opus, quod ceteri partim imperfectum reliquerant, partim frustra tentaverant, aggredi ausi sumus. Quid spectaverimus, quid voluerimus efficere, quænam fuerit instituti nostri ratio, jam declarandum nobis est.

Eget adhuc
 bono interprete
 Livius.

CAPUT TERTIUM.

DE INSTITUTI NOSTRI RATIONE.

Artic. I.
DE LAUDE
DEBITAAN-
TIQUITATIS
INTERPRE-
TIBUS.
Interpre-
tandorum
veterum
scriptorum
labor mag-
næ olim
gloriæ fuit.

FUIT tempus illud, quum quidquid fere hominum doctorum erat, in interpretandis emendandisque veterum scriptis omne studium decusque ponerent. Post eam quæ per tot secula toti Europæ incubuerat barbariem, et bonarum artium ignorantiam, pretiosorum illorum doctæ antiquitatis monumentorum luce perfusi, et suavissimo quasi odore recreati eruditi omnes, in ea vehementissimo quodam amoris impetu ferebantur. Una cunctis voluptas, unus labor, una gloria, in iis exponendis ac præsertim ab deformi, qui per tot ætatum incuriam imperitiamque inoleverat, squallore abluendis cum doctrinæ et ingenii laude versari.

Hodie mi-
nore in pre-
tium, præsum-
brante poe-
tarum et
oratorum
nostratum
gloria.

Hodie refrixit admodum res. Jam expoliendis vulgaribus linguis studium impensum est: jam iis conscripta sunt eximia opera et immortalitate digna: nec poetis, oratoribus, historicis veteribus afferre lucem, sed cum iis scribendi laude certare gestimus. Præclare sane: Quid enim proderat impallescere antiquitati, nisi et ad eam adspirare quoque licuisset? aut aliena admirari ingenia, nisi et nostra ipsi exacueremus? Frustra nobis a natura data mens erat, oculique, ac vires, si aliena tantum eruere et expiscari sensa, alienis credere oculis, alieno ductu ingredi necesse semper fuisset.

Sed hinc jam cœpit decrescere pretium interpretibus antiquitatis, et ad ejus æmulos principatus rei publicæ litterariæ merito delatus est: quumque re-

perirentur qui parem veteribus adepti lauream iis assiderent, in inferiore procul dubio consistere gradu debuerunt, qui se veteribus inferiores esse ultro profitebantur, et eorum procul adorare vestigia satis habuerant.

Nec vero intra eum modum res stetit. Nostri Tum etiam exorta magna obtrectatorum antiquitatis manu. homines, postquam suas experti vires, satis sibi placuere, magistros jam suos præmonstratoresque, eximios illos dico antiquitatis scriptores, quibus hoc debebatur, quod sepultus tamdiu et intermortuus litterarum honos tandem revixisset, insectari sustinuerunt, et illos premendo sese extollere conati sunt. Non omnes quidem, nec ii sane qui ambiguum veteribus palmam faciebant; sed ingeniosissimi tamen homines, et e philosophia toti, quæ quemadmodum salubri modo attemperata, magno et eloquentiæ et poesi ornamento ac præsidio esse potest, ita miras ciet turbas, si ad ejus normam omnia exigantur, et liberimos poetæ oratorisque impetus et quemdam quasi furoris afflatum, ex severæ argumentationis præscripto frenare quis velit. Horum ducum signa nomenque non pœnitendus sequutus est gregariorum velut militum numerus, qui ab omni plerique doctrina destituti, eos quos vix ac ne vix quidem intelligunt, carpere, vellicare, allatrare sibi laudi esse ducunt: quumque eorum obtrectent gloriæ, quos omnis retro mirata est vetustas, quos mirati sunt ii quoque qui apud nos in omni scribendi genere florere, tum vero dici non potest, quo contemptu prosequantur eos qui in scrutandis illustrandisque veterum monumentis industriam suam bene locatam existimant: adeo ut ipsum *eruditi* nomen apud eos in contumeliam verterit.

Ab istorum maledictis vindicare veteres nec hujus

est instituti, et supervacuum videri debet, quum id jam florentissimi et ingenio et doctrina viri egregie præstiterint. Sed ut id tantum, quod proprie nostrum est, tangamus, ipsum interpretandæ antiquitatis munus perutile esse, et in eo non memoriæ solum, quod isti jactitant, sed et ingenii ac judicii laudi locum esse contendimus.

Interpre-
tandas anti-
quitatis
munus utile
est.

Primo quidem, si nocturna diurnaue manu Græca Latinaque exemplaria versanda sunt iis qui laureæ Apollinaris decus ambiunt; (quod nos pro certo sumere non vetabunt rabiosa indoctorum convicia) si sinceræ, nec fucō pigmentisve puerilibus adulteratæ eloquentiæ gustus inde hauriendus est; si illa salubribus monitis ad instituendos mores et incoquendum honesto pectus maxime idoneis foeta et gravis sunt: quis neget utilem esse eorum operam, qui hos omnibus aperire thesauros et explicare satagunt, et speciosa eademque bonæ frugis plenissima miracula facilius intelligenda proponere? Non in tenui labor, etiamsi tenuis futura gloria est.

Responde-
tur iis qui
leviter degu-
stari veterum li-
bros satis
esse contende-
rent.

Nec quidquam attineat dicere, florem quemdam rerum, qui in summo plerumque hæret, facile colligi posse, quamvis non in intimam illorum auctorum cognitionem descendatur: ac proinde supervacaneam esse interpretis sedulitatem, qui in syllabarum apicibus dimetiendis immoretur, et ignotos rimetur antiquitatis recessus. Nescit omnino, qui accurate scire negligit; aut certe parum ab ignorantia abest levis illa perfunctoriaque extimi velut corticis inspectio; nec tam ditat mentem, quam confidentiam alit, invisaque frontem armat inverecundia: Sed et quum multa etiamnum a multis Latina lingua scribantur, quum tanta sit veterum scriptorum auctoritas, ut eorum verbis sententiisque sua insignire et

distinguere opera plerique ament, sane cavendum est ne aut parum Latinis vocabulis locutionibusque inquinemus orationem, aut sensum ejus auctoris ex quo aliquid mutuati sumus corrumpamus. Quum autem vix cuiquam tantum otii supersit, ut omnia per se unus investigare queat, quonam modo hæc incommoda vitari poterunt, nisi sint qui religiose perpendendi uniuscujusque auctoris, et explanandi si quæ obscura sunt, quæ parum nota illustrandi, curam in se recipiant?

Denique in depromendis ex veteris historiæ penu, quod sane frequentissimi usus est, omnis exempli documentis, errare, labi, ob unius sæpe verbuli, aut nominis alicujus, aut vetusti moris ignorationem, quam turpe, tam proclive est, nisi regat vestigia periti interpretis manus.

Sed et, quamvis multum jaceat infra laudem ejus qui proprio Marte aliquid condit egregium, operosa interpretis diligentia, sua tamen hunc quoque gloria manet, nec ad provinciam hanc recte procurandam solummodo labore et industria, sed perspicaci interdum ingenio, limatoque judicio opus esse confitendum est. Etenim, ut varios excutere codices et eos inter se conferre, laboriosæ patientiæ est; ut multa legisse, perseverantiæ et assiduitatis; multa fideliter animo continuisse, cujusdam memoriæ felicitatis: ita, qui auctoris mentem in magna sæpe difficultate assecutus sit, qui ipsos scribentis sensus induerit, ut ex eo quem ille intuebatur scopo, ex iis quæ præcedunt sequunturque, ex tota ratiocinatione, colligat quid dici debuerit, qui ex magno variarum lectionum acervo eam quæ ad præsens institutum accommodatissima est, prudenter elegerit, qui denique ex deformatæ nonnunquam scripturæ vestigiis latens ve-

Interpretem anti-
quitatis ali-
qua gloria
manet.

rum eruerit, eum quis dubitet ingenio valuisse? Is profecto non bajuli aut operarii defendit vicem, sed boni judicis, qui, quid solidum crepet, quid mendosum tinniat, interdum ex certis argumentis liquido dignoverit, interdum ex conjecturis sit minime fallacibus sagaciter odoratus. Adeat lector cap. 11. l. IV. Observationum J. Fr. Gronovii, ubi luculentum exemplum occurrit insignis in Livio emendationis ex prodigiosa quæ libros quondam insederat depravatione; et dubitet, num ad illius vulneris sanationem prudentia et ingenio opus fuerit.

Artic II.
LEGES IN-
TERPRETI
SERVANDÆ.

Non igitur sine causa tot olim doctissimi viri hoc interpretandorum antiquorum munus susceperunt: et hodie quoque iis qui operam hac in parte litterariæ reipublicæ navare student, gratia habenda est, si modo ad leges quasdam ab ipsa recta ratione hujusmodi operis tractationi positas sese composuerint. Quas quidem quoniam nemo hactenus, quod sciam, describere aggressus est, de iis pauca hoc loco summatim disserere operæ pretium videtur.

Interpreti
alicujus
scriptoris
hic finis pro-
positus est,
ut ejus lec-
tio facilius
reddatur.

Omnium primum, hic interpreti finis propositus est, hoc spectandum, huc omnia dirigenda, ut auctor ille quem illustrandum sumpsit, expeditius legi jucundiusque possit. Ex hoc uno capite semel percepto cetera omnia ejus officia derivantur.

Ergo stylus
sit simplex
et perspi-
cuis.

Stylus itaque purus quidem sit et illimis, nec sermonis vitiis sordidus et maculosus, sed subtilis et simplex, nullo fastu, nullo, pene dixerim, cultu, perspicuus, facilis, qui vel mediocriter doctos minime moretur, non abruptus, non archaismis horrens, non reconditiore et ab usu vulgari remotis vocabulis locutionibusque lectorem impediturus.

Brevitatem
sectetur.

Brevitatem quoque consecrabitur interpretes, si sui loci ordinisque satis meminerit. Ipse enim in suo

opere principem non tenet locum: totus ex auctore suo pendet, a quo nunquam ad se debet avocare lectorem. Quidquid non facit ad scriptorem emendandum illustrandumque, id ab officio interpretis ac munere alienum est. Captet igitur brevitatem: quam tamen in eo positam esse intelligat, non ut quam paucissima, sed ne supervacua dicantur, vite-turque pariter vel nimium, vel parum. Frustra enim brevitatem jactaverit, qui necessaria prætermisit. Contra qui emendationem aliquam, loci difficilis interpretationem, legum, institutorum explanationem, argumentis, exemplis firmaverit, is non prolixus habebitur, sed accuratus et diligens; qui lectorem docere cupiat, non frustrari; qui credi sibi non pos-tulet; sed velut coram iudice arbitrove disceptet, ut allatis rationum momentis et causa cognita sententia feratur.

Sed magna hic adhibenda cautio est, ne, dum futili indulgemus loquacitati, aut inanem eruditionis glo-riolam aucupamur, inutiles easdemque fastidiosas nectamus moras: qua culpa vix ulla major in ejus-modi opere admitti potest. Procul ergo verbosas argumentationes et ambitiosam doctrinæ ostenta-tionem relegemus, semperque auctoris nostri pre-mamus vestigia, et ab iis abscedere nefas esse du-camus.

Hinc temperandum quoque erit a refellendis prio-rum interpretum erroribus, nisi periculum sit ne aut magna errantium auctoritas, aut fallacia quidem, sed speciosa tamen et plausibilia argumenta, multis pos-sint imponere. Alioquin ab his concertationibus omnino esse abstinendum videtur. Has quippe minime desiderat utilitas commoditasque lectoris, quam solam intueri debet interpres. Quid prodest

Vitet ambi-tiosam doc-trinæ osten-tationem.

Priorum in-terpretum errores raro refellat.

ei qui Livium evolvere cupit, nosse quid in eo interpretando hic aut ille peccaverit? Pascunt hæc malevolentiam sæpe interpretis, qui crescere ex aliis in animo habet; lectorem retardant, vetantque ad destinatum finem recto cursu procedere.

Exemplis ea
tueatur quæ
affert, sed
et paucis, et
idoneis.

Exemplis ea tueri, quæ quum alicujus momenti sint, non omnibus statim clara indubitataque videri debeant, perutile esse supra diximus. Sed hic quoque tamen tenendus modus est, nec odiosa eorum turba, ubi unum alterumve satis est, lector onerandus. Hoc non semper effugit doctissimus ille J. Fr. Gronovius, cui quum multiplex lectio, et felicissima memoria, numerosam in singulas prope voces locutionesque eruditionis et observationum suppellectilem suppeditarent, in rebus sæpe, aut minutis, aut evidentissimis, ingentem usque et usque in notas congerit exemplorum copiam. In quo hoc etiam incommodi est, quod numerantur interdum ea, non ponderantur; dumque magna illorum cogitur manus, aliena sæpe obtruduntur, nec quidquam ad eam rem de qua agitur pertinentia. Quod ne immerito objicere summo viro videamur, aliquot hic ejus notas, quæ duplici hoc vitio laborant, liberet exscribere, nisi brevitati consultum vellemus. Sufficiat quasdam indicare, velut lib. Livii I. pag. 110. not. 3. et pag. 112. not. 2. l. XXIX. p. 868. n. 3. et l. XXXVIII. p. 498. n. 2. Earum quidem quæ etsi aptis exemplis, sine modo tamen cumulatim redundant, ingens se ubique numerus offert ob oculos. Ergo sobrius sit circa exempla interpretes, et in eligendis cautus, ut et pauca apponat, et ea quæ rem proprie tangant.

In iis sæpe
non tenet
modum
Gronovius.

Varie lectiones a notis plerumque ablegentur.

De variis lectionibus, sive illæ ex antiquis editionibus, sive ex scriptis codicibus depromptæ fuerint; sive illæ planissime mendosæ sint, sive aliquam sani-

taſis ſpeciem præ ſe ferant, veremur ne doctiſſimi quique a nobis diſſentiant, ſi eas a notis plerumque ablegandas eſſe ſtatuimus. Liceat tamen nobis eas rationes quibus adducti ita cenſemus, ingenuè ac ſimpliciter exponere.

Ac primo quidem, qui variantes illas lectiones in unum velut fasciculum conjectas ad totius libri calcem attexuere, eorum operam grato animo accipendam eſſe non negaverimus, ſi modo in ea ſint cum fide iudicioque verſati. Hac quippe inſita ratione, nec perit ea utilitas quæ ex illis percipi poteſt, et occurritur faſtidio, quum ad eas nemo recurrat, niſi cui libitum fuerit.

Simul collectæ ad totius operis calcem recte apponuntur.

Deinde etiam ubi ex deformatæ, quod sæpe fit, antiquæ ſcripturæ veſtigiis, per ſagacem conjecturam vera lectio eruitur, hic quoque concedimus eſſe de eſſe interpretis lacinias illas, quibus velut gradibus ad verum perductus eſt, exhibere lectori, ut di-
In notis quoque fiat earum mentio ex quibus emendatio aliqua eruitur.

Sed in notas paſſim infercire denorum pluriumve codicum nomina, et trunca lacerarum vocum membra informesque reliquias ſubjicere ſemper oculis, id vero ingrati faſtidii pleniffimum eſt, et animoſiſſimo

Sed ſi in notas uſque et uſque ingerantur, nihil faſtidioſius.

etiam lectori naſeam excitaturum. Intelligunt quid loquar ii qui Gronovium in manus ſumpſere. Si quibus minus notus eſt, legant hanc ejus notam lib. Livii I. c. 18. in hæc verba, *uti tu ſigna nobis certa adclaraviſſis*, quorum loco olim legebatur, *ut tua ſigna nobis certa et clara ſint*. “ *Hærebam*, inquit ille, *am- biguus in Sigonii acclaraviſſis, Modii*, uti tu acclaraviſſis, *donec e Flor. notatum vidi*: uti tu ſigna nobis certa adclaraviſſis: *et idem, quod voluit Modius, prorsus e ſuis annotaſſe Muretum. Voſſianus*; uti

Hoc tamen fecit Gronovius.

“ tu signa nobis certa acclaras sint. *Helm.* uti tu signa
 “ na nobis certa ac clara sis. *Chiff.* uti tu signa
 “ nobis certa adclarassis. *Rott.* uti tu signa nobis
 “ certa adclara sis, *sic ut satis appareat fuisse* adcla-
 “ rassis, *et priorem s erasam.* *Gud.* uti tu signa certa
 “ acclarassis. *Nihil igitur dubitandum ultra, &c.*”

Hæc, qualia multa apud Gronovium ubique occurrunt, injucunda, et invenusta esse, et ejusmodi quæ plurimorum corrugent nares, nemo, opinor, negaverit: atque adeo hoc illis alioquin eximiis notis incommodi accidit, quo nullum gravius esse potest, ut parum legantur; plerique eas tanquam vepribus spinisque obsitum solum fugiant et abhorreant. At si vir doctissimus allata ex Chiffletiano codice germana, quam amplectitur, scriptura, ceteros quoque suos codices solummodo testatus esset eodem alludere, nec deerat emendationi auctoritas, et aberat tædium.

Varie lectiones ad concinnandum commentarium adhibendæ sunt, absoluto removendæ.

Omnino in hanc coacervandarum variantium lectionum diligentiam id cadere existimamus, quod clarissimus prudentissimusque historiæ Ecclesiasticæ apud nos scriptor, cujus calamus sensu tinctus ipsa semper videtur rectæ rationis dictata reddere, in præfatione eximii operis verissime elegantissimeque disputavit, de minime inserendis in historiam criticis disceptationibus. “ Exstructo, inquit, ædificio, et ad culmen per-
 “ ducto, jam machinæ, tollenones, fulcra, et evectæ in
 “ altum temporariæ contabulationes tolluntur, quod
 “ scilicet hæc jam et usum operis impeditura sint, et
 “ adspectum deformatura.” Eadem plane harum discrepantium in variis codicibus lectionum ratio est, quæ ab interprete ad concinnandum commentarium adhibendæ sunt, absoluto removendæ.

Hanc tamen adhuc exceptionem apposuerimus, id

ita servandum, nisi ea mens interpretis fuerit, ut eorum qui postea novam ejusdem scriptoris editionem adornaturi sunt, allevetur labor. Qui enim tale munus suscepturi sunt, iis nunquam nimium cognita et perspecta esse possunt, quæ ad illud pertinent: et quandoquidem duram hanc provinciam cepere, cunctæ illis, quæ ad eam recte administrandam necessariæ sunt, molestiæ devorandæ. Nos quidem mirum in modum illa Gronovii, et post eum Hearnii sedulitate adjutos esse libenti animo profitemur. Sed et tum quoque partitionem quamdam institui magis placeret, ut quæ lectoribus omnibus utilia futura sunt, ea in promptu essent, contextumque ipsum comitarentur; quæ ab iis tantum desiderarentur qui in intimam auctoris cognitionem descendere cupiunt, et omnia vel minutissima consecrari, ea alio, puta ad finem voluminis, rejicerentur.

Nisi si quis postfuturis interpretibus subsidium parare velit.

Nunc ergo si quis ex nobis quærat, quid ita Gronovii notas, quas tanti facimus, non hac in editione exhibeamus integras, addituri si quid opus esse visum foret; respondebimus eas, quamvis et doctrina refertissimæ, et in explicanda Livii mente plerumque accuratissimæ, et proinde utilissimæ sint, non tamen ex iis legibus esse concinnatas, ad quas exigi debere nobis videtur interpretis labor. Etenim, præter illa quæ de nimia exemplorum multitudine, de congestis sine modo discrepantibus veterum codicum lectionibus supra observavimus; plurima in iis reperiuntur superflua prorsus et aliena, quædam tractata verbosius, audaciores interdum conjecturæ, falsoque afficta quibusdam Livii locis depravationis suspicio. Itaque, quanquam eas, quales a Gronovio profectæ sunt, hic rursum editas repræsentare, et facilioris operæ erat, et minoris præcul dubio aleæ, potior nobis fuit lectoris utilitas, quem vana sæpe ingrataque

Cur Gronovii notas integras hac in editione non repræsentemus.

mora defatigari noluimus. Quid enim attineat, aut ea illi obtrudere, quibus non egeat, quæque adeo respuat et aversetur; aut eum circa longas detinere verborum ambages, in iis rebus quas breviter indicari satis sit; aut vero ea ponere quæ mox evertas ac refellas?

Velut ab ipsis statim initiis, lib. Livii I. cap. 1. in hæc verba, *Ænean . . . in Siciliam delatum: ab Sicilia classe Laurentem agrum tenuisse*, hæc occurrit Gronovii nota: “ *Sero positum hic videtur classe. Nam et in Macedoniam classe venit, et classe in Siciliam est delatus. Augent suspicionem scripti in quibus omnibus fere classe ad Laurentem, vel classe ac Laurentem. Vide num fuerit: ab Sicilia classem Laurentem agrum tenuisse. Sic lib. XXI. Novem quinqueremes Liparas, octo insulam Vulcani tenuerunt. Lib. XXXII. Utrum Leucadem ac sinum Ambracium onerariæ tenuissent. Lib. XLIV. Postero die quam Sybota classis tenuit.*” Patrem deinde excipit filius, et prolixa horribilique disputatione, quam vitandi tædii causa exscribere supersedemus, probare nititur legendum esse, *ab Sicilia errasse, ac Laurentem agrum tenuisse*.

Si quis tamen paulum attenderit, facile animadvertet nihil hic mutatione ulla opus esse, nec sinceram modo esse scripturam, sed sensum perspicuum et expeditum. Quod quidem nos brevi hac notula demonstrasse confidimus, in qua cum levi Gronovianarum conjecturarum mentione, ut eas causa cognita rejectas a nobis esse lector moneretur, quid de ipsa re sentiamus, paucis verbis exponimus. *Ideo observat Livius Ænean ab Sicilia classe Laurentem agrum tenuisse, ut indicet eum non ab Sicilia in proxima Italiae transgressum pedestri deinde itinere ad Laurentem agrum pervenisse, sed recto cursu ab Sicilia ad Laurentis agri littora navibus delatum fuisse. Hunc*

locum vanis conjecturis sollicitant ambo Gronovii. Qui hæc legerit, num tandem aliud quid desideraturus videtur, aut merito conquesturus, quod sibi Gronoviorum notæ non exhibeantur, ex quibus nihil aliud didicisset, nisi eos Livii mentem assecutos non esse?

Hæc una nobis satis semper idonea causa visa est, Editiones cum notis variorum ad lectoris utilitatem parum accommodatæ. cur in illis, quæ magno labore, magnis impensis, apud Batavos Germanosque curatæ sunt cum notis variorum editionibus, parum utilitati commoditati-que lectoris cōsultum fuisse judicaremus. Quod enim in hoc Livii loco contingeret, si notulæ nostræ Gronoviorum disputationes præmitteremus, id illic sexcenties accidit, ut quinorum senorumve interpretum variæ hallucinationes, et verbosa eademque discordantia inter se commenta prius legenda sint, quam ad veram difficultatis explanationem devenias, brevemque aliquam notam, quæ pauculis verbis rem totam continet, eaque omnia quæ præcessere funditus evertit.

Quanto satius erat excerpere ex singulis interpretibus, si quid boni apud eos occurrit; quæ inutilia aut falsa, suppressere; quæ verbosius disceptata, contrahere; sicque et tædio lectoris, et vero etiam tempori parcere?

Satius erat ex singulis interpretibus excerpere quæ utilia sunt, et in unum corpus compingere.

Neque tamen ii sumus, qui priorum interpretum deletam memoriam, aut etiam obscuratam laudem velimus. Non ea nobis mens est, ut illos latronum more spoliemus, sed ut, tanquam a locupletibus amicis, quæ nobis usui possunt esse, cum grata accepti beneficii testificatione mutuemur. Hæc igitur sancta statuatur et inviolata lex, ne quid unquam ab ullo desumatur, quin sua auctori præmonstratorique laus sarta tectaque præstetur, expresso in singula ejus nomine. Deinde etiam multum reipublicæ litterariæ

Expresso semper ejus nomine, cui quidque debeat.

interesse concedimus, integros illorum commentarios ad posteros transmitti, ut sit quo recurrat laboriosa eruditorum industria, si quando curiosius unamquamque rem scrutari et excutere cupiant. Illud tantum contendimus, si quis nihil aliud quam interpretem se esse velit, et hoc unice spectaverit, ut necessaria ad faciliorem jucundio remque veterum monumentorum lectionem adjumenta subministret, ei non esse coacervandos indigestos illos multiplicis eruditionis thesauros, sed hoc potius faciendum, ut sedulæ apîs more huc illuc vagatus libet ex omnibus id quod optimi saporis est, et eximium inde succum conficiat, quo ali mens lectoris cum voluptate aliqua possit, non ad nauseam distendi et onerari.

Artic. III.
DE NOSTRO
IN LIVIUM
COMMENTA-
RIO.

Eum con-
cinnavimus
ex veteribus
recentiori-
busque in-
terpreti-
bus:

Ex aliis
quoque doc-
tissimorum
vîrorum
operibus:
Ex antiquis
scriptori-
bus.

Hanc nos viam iniimus, dedimusque operam, si modo id consequi potuimus, ut quidquid non apud Sigonium modo, Gronoviosque, Dujatium, Hearnium, atque etiam Clericum, sed et apud vetustiores interpretes, Rhenanum, Geleniumque, et Glareanum, et Franciscum Modium, etc. reperiretur idoneum ad emendandum, explanandum, illustrandum Livium, id omne huc transfunderetur, allatis semper eorum a quibus juvabamur nominibus, ne quid de cujusquam gloria detractum velle videremur. Sed et ex aliis quoque doctissimis operibus, quibus Romanæ antiquitates ab eruditîs viris illustratæ sunt, non pauca mutuati sumus, quæ ad nostrum institutum faciebant. Veteres quoque scriptores, qui idem ac Livius argumentum tractavere, diligenter cum eo contulimus, Dionysium Halicarnasense, Plutarchum, Appianum, sed Polybium maxime, qui quam sæpe dux nostro fuerit, dici non potest, quam multa unus conferat ad lucem ei afferendam pertinentia.

Præter illa quæ e libris subsidia petebantur, viva

etiam voce, consiliisque ac monitis multum adjuti
sumus summi viri, quo auctore et hortatore hoc ne-
gotii suscepimus, M. Caroli Rollin, cujus nomen
non hominis alicujus magis, quam virtutis doctrinæ-
que proprium videtur; cujus famam in litteris, quæ
jamdiu tanta apud nos erat, ut vix posset crescere,
mox per omnem late Europam sparsere, et futuro-
rum seculorum æternitati procul dubio commenda-
bunt majora omni laude scripta: quibus in legendis
voluptatem, quæ summa est, longe exsuperat utili-
tas; quæ quum et omni eloquentiæ ornatu splen-
deant, et simul ingentem doctrinæ ubertatem, simul
limatum et ad purissima antiquitatis exemplaria elab-
oratum gustum præ se ferant, tum vero copia bonæ
frugis, informandis ad omnem honestatem moribus
idonea, ita gravida et referta sunt, ut nullum un-
quam opus omnibus quæ virtutem hominibus conci-
liare possunt lenociniis instructius litteræ protule-
rint, utque, quum ingenium scribentis maxima fue-
ris admiratione prosecutus, animum et pectus longe
acriore amoris et venerationis sensu amplectaris.
Talis tantusque moderator, cujus sub disciplina stu-
dia olim mea adoleverant, qui mihi semper loco pa-
rentis fuit eritque, huic quoque in Livio interpre-
tando labori præfuit. Ille, ut est impetu quodam
animi instinctuque in id omne quod honestum est,
et ad publicam utilitatem spectat, acer et erectus,
per aliquot annos statis diebus domum ad me venti-
tavit, ut cum quibusdam aliis clarissimis ex Universi-
tate Parisiensi, ac præsertim ex hocce Gymnasio Dor-
mano-Bellovacensi magistris Livio recensendo operam
impenderet. Quos omnes si commemorare vellem,
et meritas cuique impertire laudes, vereor ne in lon-
gum protraheretur oratio mea.

Viva etiam
voce moni-
tisque ad-
juti sumus
clarissimorum Uni-
versitatis
Parisiensis
professorum.

In primis
M. Caroli
Rollin.

M. Joannis
Heuzet.

Sed præterire non possum virum omnibus bonis doctisque flebilem, nobis, dum extremam huic operi manum admovebamus, luctuosa morte ereptum, M. Joannem Heuzet, eruditione, diligentia, indefessa in scrutandis et ad liquidum perducendis rebus patientia memorabilem : qui quidem nostra prædicatione non indiget, quum suæ eum litteræ et aurea opuscula, nimirum selectæ ex veteri Testamento, tum ex profanis scriptoribus historiæ, et breves in Curtium Sallustiumque notulæ, abunde commendent. Ex his ejus scriptis, quæ minime ambitiosus doctrinæ ostentator studiosæ juventutis utilitati devoverat, notum erit omnibus qua ille antiquitatis notitia, quam acri et limato judicio, quam solerti in rebus ordine disponendis prudentia præditus fuerit. Nobis, quibus suavissimo illius convictu frui datum est, etiam perspectus fuit morum ejus candor, et digna litterarum ingenuitate simplicitas, et nullis unquam interturbatæ nubeculis frontis animique serenitas, et in magna gravitate vitæ comitas jucundissima, et obvia votis amicorum sedulitas, et omnes denique virtutes quæ animos hominum devincire possunt, sincera in Deum pietate consecratæ.

Sed longius nos abripuit acerba amissi talis amici recordatio. Jam ad propositum revertamur, et ad illos doctorum hominum conventus, quos apud me habitos esse memoravi. Ibi totus attente diligenterque Livius perlectus est, et de iis omnibus quæ difficilia occurrebant, itum in consilium : ibi notæ quas ego concinnaveram, ita sedulo expensæ, retractatæ, emendatæ, expolitæ sunt, ut eas consensus omnium non probasse scriptas magis, quam scripsisse videretur. Quid in eis intuiti, quid efficere conati fuerimus, lectori jam sigillatim debemus exponere.

Tria maxime noster spectavit labor, ut contextum Livii quam castigatissimum ederemus; ut difficultates eas quæ in verbis locutionibusve subobscuris, impeditioribus, parum usitatis, positæ erant, explanaremus; ut res ipsas illustraremus.

In contextus emendatione ita hæsimus Gronovio, ut alia adhuc nobis subsidia pararemus, et conquestis excussisque compluribus Livii codicibus MSS. ipsi quoque in repurgando accuratius Livio aliquod operæ pretium facere conaremur. Juvit hanc nostram voluntatem, imo votis occurrit effusa comitate et benevolentia Clar. Sallerius, bibliothecæ Regiæ custos, qui hunc sibi commissum esse thesaurum intellexit, non, sicut Hesperidum mala torvo illi draconi, ea lege servandum, ut omnes ab eo arceret; sed in eos qui de litteris bene mereri student, pari benignitate et prudentia dispensandum.

Ejus opera ac beneficio copia nobis facta est sex scriptorum codicum, quinque membranaceorum, unius chartacei, quorum plerique Gronovium fugerant. Illorum unus, qui litteris ad optimum modum formatis non spernendam vetustatem arguit, decem primos Livii libros complectitur. Is interdum in notis nostris ad primam decadem appellatur vetustissimus e regiis. Hunc ut non vetustate, ita fortasse bonitate superat, quem passim optimum e regiis vocitamus, primam et tertiam decades continens, ut et alter e Telleriana bibliotheca in regiam translatus, quem ideo Tellerianum aliquoties nominavimus, sed et ætate et pretio longe duobus iis quos primo indicavimus, inferior. Thuanæum quoque, quinque libros, a sexto nempe ad decimum, habentem, in manus sumpsimus, optimæ illum quidem notæ, sed a Gronovio jam excussum. Chartaceus, de-

Tria spectavimus in notis.

1º. Contextus emendationem: ad quam adhibuimus aliquot MSS.

sinente seculo 14°. scriptus, si de ingenio et fide exscriptoris constaret, aliquo posset in numero haberi. Ipse enim testatur sese ad transcribendum compluribus exemplaribus usum esse: *cum quibus, inquit, et ingeniolo parvo admodum nonnihil ad tergendum sordes omnimodas insudavi.* Mallemus eum sane omnia exemplaribus, nihil ingenio credidisse. Demus illi libro, ut aliquod pondus addat ceteris, ubi iis assentitur: per se ipse parum auctoritate valet. Primam decadem integram exhibet.

Præf. ad
Liv.

Librum Puteanorum fratrum, *quo nihil de T. Livio nec antiquius*, Gronovio iudice, *nec sanctius Europa custodit*, etsi eum diligenter versaverat, et ejus apices omnes religiose persecutus videbatur vir summus, ut immissa jam velut in opimam messem falce, collectisque manipulis, vix pauculas aristas consecrandi nobis spes esset, tamen ob unicam venerandi codicis præstantiam magna cura perlegimus. Nec laboris pœnituit, tum quia nonnulla quæ Gronovium, ut in tanta rerum multitudine, fefellerant, non inutilia deprehendimus; tum quia didicimus experiundo, non esse librum, quod fecit Gronovius, ad superstitionem colendum, qui in eximia bonitate insignes tamen nævos inspersos habet. Quod si satis attendisset egregius ille Livii interpretes et pene sospitator, non quibusdam locis falsam mendii suspensionem affinxisset, nec etiam salebrosas interdum et abruptas loquendi figuras pro Livianis obtrusisset, et in contextum immisisset. Hæc, quæ probare non præsentis temporis nec loci est, idoneis argumentis demonstrata, ni fallimur, inveniet, qui notas nostras ad tertiam decadem perpenderit.

Debemus quoque humanissimorum virorum qui bibliothecis Sorbonicæ et Victorinæ præsunt benigni-

nitati, duo Livii exemplaria: quorum Sorbonicum, quod primos decem libros complectitur, etsi non remotæ vetustatis est, ex optimis certe exscriptum videtur: ita fideliter tenet plerumque, ubi codices in diversa abeunt, bonas verasque lectiones. Victorinum totas tres decadas habet, præter XXXIII^{um} librum, et fidem XLⁱ, quibus et veterrimæ Livii editiones destituuntur, ut supra observavimus: novitium sane, et assutis sæpe ab audaci aut male sedula manu centonibus aut medicaminibus interstinctum; non spernendum tamen, et quod quibusdam in locis solum veram Livii scripturam servasse videatur. Ita certe judicavimus, tum alibi, tum l. XXIII. c. 30. et XXIV. 25.

Adhibuimus quoque ad textus castigationem principes omnium Livianarum editionum, ab Andrea et Campano curatas, utramque e ditissimo regiæ bibliothecæ penu nobis ab eodem, cujus jam impensam in nos, sive potius in litteras promovendas voluntatem laudavimus, Clar. Sallerio commodatam: utramque utilem Livii interpreti. Est tamen unde Campani levior apud nos fiat auctoritas, qui quum aliquot Laur. Vallæ conjecturas adsciscere non dubitaverit, per hunc allitum fucum vero quoque et genuino colori fidem demsit.

Sed et alias quoque non ita fama celebratas, paulo vetustiores tamen editiones inspicere non negleximus: nec sine aliquo fructu. Hoc enim sæpe contingit per eorum incuriam qui novam cujuslibet scriptoris editionem procurandam suscipiunt, ut quæ semel irrepsere menda nunquam eliminantur, sed per complures deinceps editiones, quasi locum eum quem semel possidere usu ceperint, perpetuo tenore propagentur: quin et veteres maculæ novis insuper

Cap. I. hujus præf. art. 2.

Tum etiam veteres editiones.

cumulantur. Unde fit ut corrupta omnino deformatæ exemplaria in manus hominum veniant. Sic quæ occurrunt in Gronoviana editione menda, eadem fere novorum quorundam accessione aucta in Dujatii, in Tillemonii, in Clerici editionibus exhibentur. Hoc ne nobis quoque usu veniret, antiquiores Gronoviana editiones nobis consulendas esse existimavimus, felicius adhuc fortasse rem gesturi, si plures nancisci et expendere licuisset.

His igitur instructi præsidiiis ad Livium accuratius emendandum nos accinximus, non ut certamen nobis adversus Gronovium prava æmulatione sumeremus, cujus sequi vestigia laudi ducimus, quem palam profitemur ubique fere nobis ducem ac facem fuisse. Sed si quæ ille aut tentarat audacius, aut contra per nimiam cautionem incurata reliquerat, quum certa ei et indubitata remedia libri offerrent; si qua denique eum, ut hominem multiplici variarum rerum cogitatione districtum, effugerant, ea ita explere et persanare conati sumus, ut confidamus hunc quem lectori tradimus Livii textum ipso Gronoviano emendatiorem ac defæcатиorem fore. Cujus tamen laudis magna pars ad Gronovium redit, quum ad ea quæ correximus, non illa tantum adhibuerimus quæ nobis parabamus ipsi, sed et optima et plurima quæ ministrabat ille documenta.

Hinc apparet facile nobis futurum fuisse cumulare in notas variantium lectionum sylvam, et diversorum MSS. et editorum nomina. Atque id fortasse magis illis placuisset, quibus reconditiorem, imo horridiorem doctrinam jactantibus nulla est amcenitatis mica. Non hic ea inculcamus quæ jam super illo plerisque legentium permolesto more disseruimus, ubi de notarum concinnatoris officio agebamus. Hoc

unum sufficiat, maluisse nos elegantiorum lectorum limato iudicio servire: a quibus ob hæc omissa, si minus laudem nobis, facilem certe veniam paratam esse speramus.

Quin et tantum absuit, ut illa obscuræ diligentiae testimonia sine ulla necessitate ostentaremus, ut, si quando illa negligi res omnino non sineret, quidquid subtilioris disputationis esse visum est, id omne a perpetuo commentario nostro excretum rejiceremus in *notas posteriores ad emendationem contextus pertinentes*, quæ ad calcem singulorum voluminum attendantur^a.

Magno quoque nobis usui fuit ad curanda aliquot Livii vulnera Polybius, ^{Multa nobis contulit quoque Polybius.} cujus ea omnia quæ cum scriptore Romano conveniunt, quanta maxima potuimus cura diligentiaque perpendimus, et ad Liviana contulimus. Quam multis in locis, præsertim quartæ et quintæ decadis ab eo adjuti fuerimus, ex notis nostris lector intelliget. Duo hic exempla apponere sufficiat.

Lib. XXXIII. cap. 35. olim edebatur: *Ætolorum principes alii questi sunt, quod non idem erga suam gentem Romanorum animus esset post victoriam, qui in bello fuisset.* Gelenius ex archetypo exemplari reposuit, *interquesti*, verbum rarissimum, et quod fortasse nusquam alibi a quoquam usurpatum reperiatur. Hic præsto est nobis Polybius, quem exscribit hoc loco noster. τῶν μὲν πρῶτος καὶ πολιτικῶς μεμψιμοιρούντων αὐτοῖς. His inspectis, quis dubitet legendum esse apud Livium? *alii leniter questi sunt.*

Alter locus occurrit lib. XXXIX. c. 36. qui quidem mire torsit Gronovium. Ibi Appius legatus Ro-

^a In hac editione Notæ Posteriores infra contextum majore lectorum commodo subjiciuntur.

manus cum Achæis agens, ea quæ apud senatum questi erant Lacedæmonii, displicere senatui ostendit. *Cædem primum ad conflictum factam eorum, qui a Philopœmene ad causam dicendam evocati venissent.* Huic loco hæc subjicitur Gronovii nota. "Locus " corruptissimus. Andreas Romæ, *ad conflictum.* An " fuit? *cædem primum contra fidem datam eorum qui a " Philopœmene.*" Nobis suboluit in voce *conflictum* latere nomen ejus loci apud quem cædes facta fuisset. Hoc nomen in Polybio quærendum esse judicavimus, reperimusque in Excerpt. legat. 37. eum locum dictum fuisse *Compasium*. Itaque legere debere videmur in Livio: *Cædem primum ad Compasium factam eorum qui a Philopœmene.*

Denique ex
conjecturis
aliqua
emendare
conati su-
mus.

Denique, ubi alia nos præsidia defecerunt, aliquid etiam conjecturis dedimus. Sic lib. VII. c. 8. post narratam Hernicorum cladem, libri omnes sine ulla varietate habent: *Agmenque fugientium ab signis, quum præter mœnia eorum infrequentia signa conspecta essent, fusum, ac per agros trepida fuga palatum est.* Glareanus, qui omnes sui ordinis candore vincit, ingenue fatetur hæc se verba non intelligere. Sigonius confidentior, et carpendi Glareani studiosissimus: " Nullum habet vitium hic locus, contra atque cen- " set Glareanus. Sensus est: quum signa Hernico- " rum prope mœnia oppidi conspecta essent deserta " ab suis, agmen eorum qui ab signis fugerant, fu- " sum fugatumque est." Sed nimium facile sibi plaudat Sigonius. Quodnam enim est illud oppidum, præter cujus mœnia infrequentia Hernicorum signa conspecta sunt? Quod quidem ab Livio nominatum fuisse indicat vox *eorum*. Omnino corruptus est hic locus, legendumque *ab Signinis*. Signia est colonia Romana non longe ab Hernicorum finibus, præter

quam quum Hernici fugerent, erupere in eos coloni, et fusos in trepidam fugam egere. Sunt et alia quædam loca, quæ ab aliis vel frustra tentata, vel omnino prætermissa, haud improspere fortasse conjecturis sanare conati sumus. Sed consultius esse ducimus lectorem ad ipsas notas remittere.

Illud testandum existimamus, nunquam nos tantum conjecturis nostris tribuisse, ut eas in contextum immitteremus, nisi illas aut scriptorum codicum, aut priscorum editorum firmaret auctoritas. Magna sane ingenia, et non injusta sui fiducia subnixa, veterum scriptis pro suis licenter abutantur, et ea sus deque vertant, et, quidquid collibitum animo fuerit, pro imperio recidi jubeant, immutari, ablegari, innovari: quod non ita pridem doctissimi duo et ingeniosissimi viri, alter apud Anglos, alter etiam animosior apud nos, in Horatio ausi sunt. Nobis non licet esse tam fortibus ac strenuis, quos tenuis doctrinæ et ingenii vena prohibet altos concipere spiritus, et a severiorum legum præscripto discedere. Neque enim ignoramus, quas antiquis scriptoribus labes asperserit, quæ inusserit stigmata, hæc emendandi prurigo; nec minus postea operæ ponendum fuisse in revocandis ad sanitatem iis quæ criticorum audacia, quam quæ librariorum imperitia peccaverat. Itaque hanc nobis legem sanximus, ea nostra fuit in tractando Livii contextu religio, ut non nostras solum, sed et ceterorum conjecturas ab eo removeremus; nisi eas forte, quæ quum et verisimiles sint, et jamdiu Livium insedissent, eliminari non poterant, quin nostra nimium a ceteris discreparet editio. Sed tum quoque lectorem in notis admonuimus, conjecturam ei, non certam Livii manum exhiberi.

Nec piguit levioribus quoque dictu rebus, sed

Sed nihil in contextum admittimus, quod non aut libris MSS. aut primis editis niteatur.

Animum
quoque ad-
vertimus ad
interpunc-
tionem, ac-
centus, &c.

quæ tamen ad commoditatem lectoris aliquatenus pertineat, curam impendere. Itaque et interpunctioni, ubi illa vitiosa erat, emendandæ sedulo invigilavimus, quæ quidem per se sola tantum valet, ut claritatem interdum perspicuitatemque iis reddat, quæ alioquin obscurissima videbantur: et circa eam quam vocant Orthographiam, Gronovium fere secuti sumus, qui minimum a vulgata recedit: et majusculas, ut loquuntur, litteras solis hominum locorumve, non munerum, aut honorum nominibus apposuimus: et neglectos jam a plerisque accentus ita revocavimus, ut nec densa eorum velut sylva oculi legentium impedirentur, et ex iis tamen aliqua ad sensum facilius celeriusque assequendum utilitas capi posset. Denique etiam aliquid operæ impertinendum fuit distinctionibus capitum aptius interdum collocandis, circa quas ea fuerat quibusdam in locis editorum negligentia, ut iis non tantum unius facti narratio, sed media quoque periodus abrumperetur, velut lib. V. c. 25. Atque in iis quidem quæ ad contextum ipsam pertinent, hæc sunt quæ intueri et pro viribus præstare nostri officii erat.

II°. loco id
nobis pro-
positum fuit
in notis, ut
difficultates
in verbis
locutioni-
busque po-
sitas expla-
naremus.

Diximus id nobis secundo loco propositum fuisse, ut explanaremus ea quæ in verbis locutionibusve paulo impeditiora viderentur. Qua in re hic nos sollicitos habuit metus, ne in diversas plane reprehensiones incurreremus, et in ejusmodi notis vel nimium offenderet, vel parum: si multæ; ne docti inutili se mora retardatos; si paucæ, ne minus exercitati neglectos se esse quererentur. Et quidem in hoc negotio fieri omnino non posse existimamus, ut quis ad omnium se voluntates accommodet, omnibus satisfaciat. Etenim non pro doctrinæ solum, sed et pro ingeniorum varietate, quæ infinita est,

unus atque idem locus his subobscurus videbitur, et non indignum vindice habere nodum, illis perspicuus, et in quo illustrando operam ponere supervacaneum sit. Quin et idem sæpe lector diversis temporibus, prout hac vel illa cogitatione præoccupata mens ad rem inspiciendam accesserit, prout, dum eam inspicit, in hanc illamve partem conjecerit oculos, in iisdem verbis modo hærebit anceps, modo facilia omnia et expedita reperiet. Igitur, ne omnino tamen incerti fluctuaremus, eo decurrendum fuit, ut omnia et sola loca brevi interpretatione explicaremus, quæ aut nobis ipsis aliquid molestiæ exhibuerant, aut doctissimis illis viris, quibus nos ducibus et monitoribus usi sumus, videbantur nonnihil habere difficultatis, aut denique in quibus lapsi fuerant alicujus nominis interpretes. Hoc nobis tutissimum visum est: quod ita probabit æquus lector, si cogitaverit, vix aliter aliquid certi statui potuisse, quod sequeremur; nec tam consilio nos, quam necessitate ad hanc ineundam rationem impulsos fuisse.

Quod spectat ad rerum a Livio tractatarum illustrationem, hoc enim tertium est in quo versari debeat interpretis industria, eas in quinque genera distribui posse credimus. 1°. historiam ipsam, et rerum gestarum narrationem. 2°. leges, ritus, magistratuum jura, et alia hujusmodi. 3°. pondera, mensuras, pecuniam. 4°. Geographica. 5°. Chronologica. De his omnibus qui fuisse disputare in notis vellet, ei in immensum cresceret labor, et multis partibus Livium exsuperatura mole volumina conficienda essent, inque immanis commentarii vasto gurgite apparerent rari nantes, et vix in summis paginis, tanquam tabulis, hærentes ipsius scriptoris versus: laboriosum interpreti opus, fastidiosum lectori, quod nimia inter-

III°. loco,
ut res ipsas
illustrare-
mus.
Quarum
quinque
sunt genera.

dum eruditio parit, seu potius inanis et intempestiva eruditionis ostentatio. Magnopere ergo cavimus, ne tali farragine defatigaremus lectorem.

1°. Historia
ipsa. Quæ
omisit Li-
vius, brevi-
ter, ut li-
cuit, explē-
vimus.

In historia, etsi primorum maxime temporum, ut supra diximus, narrationem nimium in breve spatium coarctavit Livius, et uberrima se explendi ea quæ ille prætermiserat ex Dionysio Plutarchoque materia ostendebat, satis habuimus ea quæ necessaria omnino erant, et breviter tractari poterant, in notis exponere: de ceteris, si levia erant, siluimus; si alicujus momenti, remisimus ad ipsos fontes. Non eadem ratio nobis esse visa est eorum, in quibus Livium a vero paulisper abduxerat, vel incuria, vel ni-

Quæ parum
vera inter-
dum memo-
ravimus, ar-
guimus.

mius in patriam amor. Hæc enim omnia, ubicumque deprehendimus, arguenda esse judicavimus: nec quidquam aut utilius, aut jucundius cordato lectori in notis nostris occurret, quam ea quæ emendandæ, refellendæ interdum Livianæ narrationis causa, in quarta maxime quintaque decadibus ex Polybio attulimus.

2°. Ritus,
leges, &c.
quod argu-
mentum so-
brie tracta-
vimus.

Quæ pertinent ad ritus, leges, instituta militaria, sacra, sacerdotia, magistratus, sobrie quoque tractavimus, ne aut desiderarentur ea quæ ad Livium intelligendum necessaria esse possent, aut supervacua sine modo ingererentur. Itaque id quod maxime rem unamquamque continebat, quam brevissime licuit, attigimus: pleniprem hujusmodi rerum cognitionem studiosis large suppeditabunt immensæ et numero, et mole, doctissimorum hominum disputationes.

3°. Ponde-
ra, pecunia,
mensura.

In ponderibus, pecunia, mensuris, ad eorum, quæ apud nos sunt in usu, rationem exigendis non perfunctoriam operam adhibuimus, ut hæc omnia, quæ qui prorsus ignoraverit, hospes et peregrinus in

magna historiæ parte futurus est, et vacuos sensu pro rebus sonos sæpe captaturus, diligenter in notis nostris, non ambitiose tamen, explicarentur. Itaque nudam hujusmodi rerum æstimationem notæ exhibebunt. Momenta rationum, quibus illa nititur, et totam subducendi calculi viam, operosum argumentum, et quod nec perstringi omnino breviter debeat, nec fuse hic explicari satis commode possit, seorsim exponemus peculiari disputatione, quæ huic præfationi subjungetur.

Geographica illustrare quin utilissimæ operæ sit, ^{4^o. Geographica.} nemo sane dubitabit, qui meminerit eam esse vel præcipuam historiæ faciem, plane necessariam, si quis distinctas rerum gestarum imagines capere animo velit. Illa dubitatio fuit, utrum chartas Geographicas insculpendas curaremus, quæ nostram ^{Cur chartas Geographicas nostræ editioni non adjunxerimus.} Livii editionem comitarentur, an ea quæ ad Geographiam pertinent verbis explicare satis haberemus. Prius illud consilium multis fortasse arrideret, idque ab aliquot annis in plurimis jam libris factitatum esse non ignoramus. Sed in Livio veriti sumus, ne cum haud exigua sumptus accessione exigua tamen ad emptores rediret utilitas. Etenim manibus omnium teruntur tabulæ Geographicæ earum regionum quas historia Liviana complectitur, a doctissimis viris magna cura elaboratæ. Itaque actum agere videretur, qui ex illis vulgatissimis tabulis expressas tabulas Livio subjungeret.

Sed neque notas nostras Geographicas in ipsum ^{Cur notas Geographicas in ipsum commentarii corpus non inseruimus.} commentarii corpus intexere consultum esse duximus, ne multitudo notarum onerarentur et impedirentur paginæ; ne sæpe lectorem, dum is alicujus nodi qui eum male habet solutionem quærit in notis, occurrens oculis Geographica disceptatio frustrare-

Index Geographicus
ad calcem
operis re-
jectus.

50. Chrono-
logica.

Difficiles et
operosæ dis-
quisitiones
vitæ.

Anni ab
urbe condi-
ta et ante
Christum in
summis pa-
ginis notati.

tur et cum tædio moraretur; ne in iis urbibus, locis, regionibus, quæ aliquoties a Livio appellantur, dubitaret sæpe lector ubinam de iis egissemus. Satius esse ducimus indicem Geographicum^b conficere, ad calcem totius operis rejiciendum, in quo ea omnia quæ ad Geographiam spectant ex ordine litterarum digesta reperiantur.

Denique etiam ad Chronologica a nimum adjecimus, rati, id quod res est, orbam esse altero velut lumine historiam, nisi descriptionem locorum comitetur descripta accurate temporum ratio. Sed difficiles et morosas disquisitiones, quarum hæc potissimum ars feracissima est, tanquam ab instituto nostro plane alienas, vitavimus. Etenim ex Livio ipso expedita plerumque res est, qui in annos et consules narrationem suam digessit. Et tota difficultas, omnisque doctorum dissensio per septingentorum et quinquaginta annorum spatium, in duobus, tribusve summum annis, versatur: quod discrimen ut ab iis qui rem ex professo tractant, negligi sane non debet, ita nobis in hujusmodi opere haud magni esse momenti visum est. Itaque relegatis ambagibus, eruditissimum et accuratissimum virum Henr. Dodwellum auctorem secuti sumus, atque ad ejus mentem, et ex Clerici exemplo, qui sibi eundem ducem fuisse profitetur, summis paginis annos ab urbe condita et ante Christum natam præfiximus. In notis, si quæ Livii loca circa temporum rationem impeditiora essent, aut parum accurata, ea vel explicare, vel emendare, quam brevissime et planissime licuit, conati sumus.

Hanc igitur operam Livio ipsi præstitimus, tum in emendando contextu, tum in explicandis iis quæ

^b Indicem Geographicum non absolvit Crevierius.

aliquid obscuritatis habere viderentur, sive in verbis obscuritas illa, sive in rebus posita esset.

Epitomæ non indignæ erant, quibus aliquid curæ Epitomæ aliquid turæ datum. impenderetur. Primus eas notis illustravit Sigonius.

Postea Gronovius easdem ex aliquot MSS. accuratius repurgavit. Quod uterque attulerat, studiose pro more nostro perpendimus. Epitomas ipsas, sive cum Livio, sive cum ceteris historicis diligenter contulimus: adeo ut confidamus eas hodie emendatiores, quam unquam antea, prodire.

Hoc fine etsi noster fortasse poterat terminari la- Artic. IV. DE NOSTRO INSUPPLEMENTA LIVIANAE LABORE. bor, tamen, post Dujatii et Clerici exempla, imperfectum jam relinqui opus judicaretur, nisi pretiosas Livii reliquias, luctuosorum quæ eximio scriptori invida vetustas intulit damnorum supplementa comitantur. Ad ea itaque, adhortantibus amicis, Romanæ historiæ studiosis viris, et incitante nostra quoque demerendæ pro viribus reipublicæ litterariæ voluntate, animum adjecimus.

Ac de expletis quidem nostra opera lacunis libro- Expletæ a nobis lacunæ ultimorum Livii librorum. rum XLI. XLIII. XLIV. XLV. nihil est quod addamus ad ea quæ supra monuimus, c. II. hujus præf. art. 3. nisi hoc tantum, nos ex imitatione Clerici ipsi narrationi Livianæ supplementa nostra inter-
xuisse, ut uno tenore totam historiæ seriem lectoris oculus perlustrare posset, nec necesse haberet ultro citroque cursare, et a medio volumine ad calcem, mox a calce voluminis ad ipsum corpus se referre, concisæ membratim narrationis velut frusta consecrans. Ea uncis inclusimus, atque hac nota (suppl.) in margine exteriori, et, si ad summam paginam

* Supplementa in hac editione omittuntur.

pertingant, superius quoque apposita insignivimus, ut ab ipsius Livii verbis distinguerentur; iisdem tamen servatis typorum formis, ne varietate majorum minorumque litterarum sibi invicem permistarum periret primi aspectus decor, et nitida quædam, cui consulere juvat, blandientis frontis elegantia. Secus egimus in supplementis Freinsheimianis, quæ quum ab Livio sejuncta omnino sint, liberam nobis reliquerunt discriminis in formis typographicis servandi potestatem. Quid circa illa præstiterimus, dicendum jam nobis est.

Supplemen-
ta Frein-
shemiana a
nobis recog-
nita.

Supplementorum Freinsheimianorum novam et accuratam editionem, quod Th. Hearnius in præfatione ad Livium *opus esse spissæ diligentiae* judicabat, id nimium experti sensimus: nec semel nos pœnituit conaminis animosius quam caute suscepti, cujus graves molestias vix ipsa, quæ magna est, satis digne pensaret utilitas.

Duo nobis præstanda erant, ut et ipsum opus recognosceremus, et testimonia auctorum, quorum ex membris suæ historiæ corpus coagmentavit Freinsheimius, restituenda et apte collocanda curaremus.

In quibus-
dam emen-
data.

Primus ille labor, qui major et operosior videri poterat, longe leviolem nobis molestiam exhibuit, ob singularem, quam meritis jam laudibus tulimus, scriptoris diligentiam. Si quæ tamen fuere, quæ ille aut negligentius, ut fit, tractasse, aut, quum alicujus momenti essent, inconsulte prætermisisse, aut etiam humano errore lapsus non satis accurata fide expressisse, et paulum a vero detorsisse videretur, ea in notis arguenda et emendanda duximus: nec indignum existimavimus Freinsheimium, cui hanc opem adhiberemus; imo dignum lectorem, cui ad verum

et genuinum nitorem expressa, abstersis, quantum fieri posset, maculis omnibus, historiæ Romanæ effigies exhiberetur.

Ipsam tamen Freinshemiani operis textum nostris Appositis
plerumque
notis. castigationibus refingere, et in aliena tantum nobis juris arrogare, non nostri pudoris erat: nisi quod his, vel summum ter, ubi ita perspicuus erat error, ut nullo colore defendi, ita molestus, ut nullo tolerari modo posset, in contextum id immisimus, quod auctor ipse, si potuisset admoneri, scriptum voluisset. Sed tum quoque lectorem edocuimus in notis, quid licentiæ sumeremus. Præterea omissam, profecto per oblivionem scribentis, libro CXXII. rem admodum claram et illustrem, nempe Hortensiæ pro matronis ad Tresviros querelam, suo loco inseruimus.

In ceteris eam fidem præstitimus, ut menda quæ illa quæ ab operis aut profecta erant, aut proficiisci potuisse videbantur, si ea in omnibus editionibus reperirentur, non sustinuerimus ita eliminare pro imperio, ut nullam omnino eorum mentionem faceremus. Indiculos confecimus, in quibus vitiosæ illæ lectiones et emendationes nostræ exadversum collocatæ exhiberentur: non per puerilem et irridendam superiorum editionum obtrectionem, sed quia fidem vel superstitiose vereri maluimus, quam videri ulla in re parum diligenter coluisse. Et menda-
rum quoque
typographi-
corum indi-
culis.

Scriptorum in ora editionis Parisiensis allegatorum testimonia quam misere ibi tractata sint, credat lector Clerico, qui hanc sibi non minimam causam, cur illa omitteret, fuisse profitetur. *Tot, inquit, sunt menda in scriptorum nominibus, in libris, capitibusve, quæ indicantur, et adeo alieno loco sæpe adposita fuerunt, ut omnia ad sua loca referre,* Testimonia
auctorum
ab errori-
bus innu-
merabilibus
repurgata.
Præf. ad
Liv.

et querere non pateretur otii nostri ratio. Hoc tamen Augiæ stabulum purgandum aggressi sumus: ingratum supra quam dici possit laborem, et fastidii plenissimum, et ad operarios bajulosque relegandum. Quot ibi fixæ nobis cruces! quot molestiæ devorandæ! Fecimus tamen, quantum licuit per immen-
 nem rei difficultatem: nec otium nostrum, quod nullum est, sed bonas sæpe et diu horas contrivimus in uno aut altero verbulo undeunde investigando, in captandis obscura admodum divinatione vel scriptorum nominibus, vel librorum numeris, miserandum in modum deformatis, truncatis: mutilata absolvimus, depravata correximus, luxata et male collocata e tertia interdum ante postve pagina in locum suum revocavimus, quædam etiam omnino omissa addidimus, ut ubique, si fieri posset, sua rebus in contextu operis memoratis constaret auctoritas: cui adstruendæ si quando scriptores Freinsheimio juniores idonei erant, eos citare testes non veriti sumus.

Si quid in
 ærumnoso
 illo labore
 nos fugit,
 ignoscen-
 dum.

Quod in ejusmodi negotio non omnia ad eam ab-
 solutionem perducta sunt, ut nihil omnino deside-
 rari queat, facile condonabit æquus lector. In melio-
 rem certe nitidiorumque multo formam redactum
 esse facile ipso intuitu deprehendet, quisquis hanc
 editionem cum Dujatiana contulerit. Quin et ea
 quæ requiri possunt, non ita multa, et parva plerum-
 que sunt: confidimusque hanc jam utilitatem, quam
 spectavit Freinsheimius, ex ejus opere percommode
 capi posse, ut cum cognitione rerum adsit expedita
 ad fontes recurrendi facultas.

Cur nulli
 additi sint
 asterisci,
 qui remitte-
 rent ad auc-
 torum no-
 mina.

Erunt fortasse quibus placuisset insigniri insertis
 in ipsum operis corpus asteriscis, vel numeris, vel
 litteris, locos eos ad quos referenda sunt scriptorum
 in margine allegatorum nomina. Quibus si hoc pri-

num respondeamus, nos discedere noluisse ab ipsius auctoris exemplo et mente, qui secundæ decadis supplementa nullis talibus notis distinctane dicam an confusa ipse ediderit, non videmus qui id nobis vitio verti possit. Sed et, si quaque in re id quod præcipuum est intueri maxime decet eique servire, nemo sane dubitabit quin textus potissima nobis cura esse debuerit: cui tamen tanta sæpe intermiscenda fuerat hujusmodi notarum multitudo et varietas, ut his tota jam ejus facies asperata et horrens omnem esset nitorem amissura. Fatigant hæc et remorantur intentionem legentis, et deditam rebus mentem alio avocant. Denique doctos viros, quos fere hoc probationum et testimoniorum studium tangit, collata cum rebus auctorum nomina facile ad fontes ducent, etiamsi non in ipsos digitus intendatur.

Finem tandem huic præfationi imponamus, postquam tamen professi fuerimus, nos in notandis sive Livii, sive interpretum ejus et editorum erroribus, et levibus etiam interdum nævis, ut magna libertate sic nullo livore, nulla maledicendi prurigine, versatos esse, sed uni veritati litasse. Cujus quidem tam sancta sunt apud nos jura, ut eam, si quando nos quoque arguet et damnabit, summo simus gaudio et obvia gratulatione amplexuri.

Fieri omnino non potest, ut in tanto ac tam multiplici opere, cui magno animo incubuimus quidem, sed variis distracto curis, quas laboriosissimum apud nos publicæ professionis munus *per caput et circa latus salientes* undique advocat, non multa nos sefellerrint, multi nobis exciderint errores, sive imprudentibus, sive per meram rerum ignorantiam. Quos adeo non moleste feremus nobis exhiberi, ut contra suppliciter oremus eos quicumque nostrum hunc la-

CONCLUSIO.

Quæ peccavimus, moneri cupimus.

Emendatu-
ri, ut licu-
erit.

borem in manus sumpserint, ne graventur suas nobis animadversiones impertire. Non modo gratiam illis habituri sumus, sed et, quoniam hoc nostrum consilium est, ut non universum opus simul, sed carptim per partes emittamus, in sequentibus semper voluminibus ea quæ in prioribus peccata fuerint, corrigenda monebimus.

Faxit Deus O. M. cujus ad laudem omnia referri fas est, ut, quas litteris impendimus curas, iis non animus inquires tantummodo pasci amet; sed ita in humanis disciplinis immoremur, ut iis tanquam gradibus ad divina attingenda enitamur.

DISPUTATIO BREVIS

DE PONDERIBUS, PECUNIA, MENSURIS

A LIVIO IDENTIDEM MEMORATIS.

IMMENSA exstant de ponderibus, pecunia, mensuris apud veteres usitatis volumina: et, qui rem universam complecti disacerendo velit, latissimus ei subjiçietur explicandæ doctrinæ campus. Nos eam delibabimus tantum, et quatenus illa ad intelligendum Livium necessaria est.

Atque, ut a ponderibus incipiamus, caput rei totius, et certis-
simam ejus expediendæ viam aperuit vir magni in Philosophia DE PONDERIBUS.
nominis, nec minus eruditione multiplici clarus, Petrus Gassen-
dus. Hic, quum impetratus esset a Peireskio illo, quem vere Gassend. de vita Peireskii, l. II.
dixerimus litterarum et litteratorum nutriculum, modulus^a accu-
rate expressus ex congio, qui hodie in ædibus Farnesianis Romæ
asservatur, positus olim in Capitolio Vespasiani temporibus, tan-
quam forma et exemplar omnium congiorum, non dubitavit
quin certo exploraturus esset Romanæ libræ pondus. Quum
enim constet, ut infra dicemus, congium decem pondo vini, vel
aquæ, (idem enim ferme utriusque liquoris pondus est) fuisse,
hic idem congius, si vino, vel aqua plenus ponderibus nostrati-
bus appendatur, necessario daturus est verum librarum Roma-
næ nostratisque discrimen.

Sed hac in re magnus primo versatus est error, quem nobis ingeniose deprehendisse, et, eruto ex ambagibus obscuræ vetus-
tatis vero, feliciter correxisse visus est clarissimus Labarreus, e
Regia inscriptionum et litterarum Academia, edita super hoc
negotio doctissima disputatione, Tom. VIII. Commentariorum
Academicorum, p. 372.

Nimirum, quum congius Farnesianus inscriptas præferat has Congius vi-
ni decem
pondo.
notas *P. X.* id est, *pondo decem*, et præterea constet ex Festo
lege sancitum esse, ut *congius vini decem pondo siet*, idemque
doceat vetus scriptor Fannius; quod primo venit in mentem,
id omnes statim pro certo arripuere, decem libras pondo vini
contineri congio, sive centum et viginti uncias pondo: duo-
decim enim uncias libra Romana censebatur. Nec cuiquam
Super ea re
error.

^a Hunc modulum e congio Farnesiano expressum possidet Bibliotheca Sange-
novesiana Parisiis.

facile suspicio oriretur, rem aliter se habere potuisse. Id tamen falsum esse evidenter probatur invictis veterum testimoniis. Atque hoc non minimum documentum esse potest, quam non temere primæ rerum fronti credendum sit, quæque facile sub dolosa veri specie fallere queat occultus error, cæcisque insidiis securas mentes subiturus. Sed ut illum arguere quis possit, prius quædam observanda sunt. Ducem sequemur eruditissimum virum, quem modo honoris causa nominavimus.

Duæ apud
Rom. libræ,
libra men-
soria, et li-
bra pondo.

1°. Duæ apud Romanos libræ in usu fuere, liquidorum altera, altera aridorum; illa præsertim ad molem^b, hæc ad pondus rerum definiendum usurpata. Illam appellabimus libram mensuriam, hanc libram pondo. Utraque in duodecim uncias dividebatur: utriusque uncie in octo drachmas^c. Hoc discrimen librarum quum ex Fannio clare adstruitur, tum præcipue ex Galeno, qui passim distinguit *λίτραν μετρίκην*, et *λίτραν σιδηράν*, imo et eas inter se comparavit, ut modo exponemus.

Ex libra
mensoria,
non solum
moles, sed
et pondus
liquoris
noscebatur.

2°. Quum diversum sit diversorum liquorum pondus, vas idem eo majorem vim hujus illiusve liquoris capiet, quo hic illo gravius erit. Itaque mensura ejusmodi, ex qua sola liquoris in ea contenti moles, non etiam pondus, cognosceretur, facile posset in errorem inducere. Utrumque præstabat libra mensoria: atque hinc recte et *libra* dicebatur, quod illa pondus liquorum cognoscendum dabat, et *mensoria libra*, quod illud pondus exprimebat per rationem ad vas quoddam definitum, quo certi ejusdem liquoris certum pondus continebatur:

Oleum, pro-
prius libræ
mensoriæ
liquor.

3°. Ob eandem illam ponderis pro liquorum varietate varietatem, utrum aliquem liquorem eligi oportuit, cujus in libra mensoria contenti cognitum semel pondus usui esset ad definienda ceterorum liquorum, quos illa libra metiretur, pondera. Vinum et aqua eo commodius viderentur eligenda fuisse, quod eorum et maximus est usus, et par fere in pari mole pondus. At Romanis oleum magis placuit; et libram mensuriam oleo plenam voluerunt normam esse ceteris liquoribus æstimandis propositam. Hinc sæpe Galenus nominat *τὴν τοῦ ἐλαίου καλὴν μέτρην λίτραν*, et *μέτρον ὃ τὸ ἐλαίον μετρεῖται*. Idem colligitur et ex Fannio.

Libræ olei
mensoriæ
ratio ad li-
bram pon-
do.

4°. Pondus olei libra mensoria contenti se habebat ad libram pondo, ut 10. ad 12. Hoc diserte docet Galenus, qui a se diligenter exploratum esse affirmat libralis mensuræ oleo plene pondus, et duodecim uncias mensurias olei inventas esse pares decem uncias pondo. Nec minus clare id probant Galeni et Fannii collata inter se de cyathos testimonia. Galeno auctore

^b *Molem* tota hac in disputatione intelligimus, non quam Physici dicunt *massam*, sed amplitudinem, magnitudinem, id denique quod Gallice dicimus *le volume d'un corps*.

^c *Drachmæ* Græcum ab origine *νόμισμα* est, sed quod ex assiduo Græcorum cum Romanis commercio, in pervulgatum usum apud Romanos transierit.

cyathus capiebat duodecim olei drachmas: eundem cyathum æstimat decem drachmis pondo Fannius.

5°. Jam igitur si cognoscatur ratio ponderis olei ad vini ^{Pondus vini libra mensoria contentum.} in pari utrimque mole pondus, quam *gravitatem specificam* Mechanici appellant, cognoscetur quoque quodnam vini pondus libra mensoria contineatur. Hanc rationem Romani statuerant esse^d ut 9. ad 10. quæ sane haud multum aberrat a vero, et ad publicum illum et forensem usum commode se habet. Quum ergo libra olei mensoria decem unciis pondo æqualis sit, hæc instituaturs proportio: ut 9. quæ est gravitas specifica olei, ad 10. quæ est gravitas specifica vini, ita 10. numerus unciarum pondo libræ olei mensoriæ, ad 11¹/₂, qui erit numerus unciarum pondo vini libra mensoria contenti.

6°. Ut jam ad congium accingamur, constat ex Fannio congium capacem fuisse novem librarum mensurarum olei. Et enim ille diserte docet sextarium, qui sexta pars est congii, cepisse libram olei cum semisse. Unde clare patet novem libras olei congiio contineri. Libras autem illas mensorias fuisse, non libras pondo, ex eo intelligitur, quod idem sextarius, qui a Fannio dicitur capere libram olei cum semisse, sive uncias 18. ex^e eodem Fannio quindecim unciis pondo æstimandus est. Hæc enim ipsa ratio est libræ mensoriæ oleo plenæ ad libram pondo. Illas libras diximus ad sese invicem ita se habere, ut 12. ad 10. Eodem autem modo se habent 18. ad 15. quo 12. ad 10. Ergo et ubi dicitur sextarius esse quindecim unciarum pondo, intelligendus est oleo plenus; et uncias decem et octo olei, quæ sextario continentur, sunt uncias mensoriæ, non uncias pondo. Ergo congius, qui sex capit sextarios, novem libras mensorias olei capere dicendus est.

Præterea idem Fannius comparans inter se vinum et oleum sextario contenta, eum dicit capacem fuisse olei quidem unciarum 18. vini vero 20. At viginti illæ vini uncias non possunt esse uncias pondo. Si quidem ex eodem Fannio sextarius æquat pondere uncias quindecim. Sive autem oleo plenus, sive vino, dicatur par esse quindecim unciis pondo, nunquam dare poterit viginti uncias vini pondo. Ergo uncias illæ vini viginti, quas capit, non sunt uncias pondo. Ergo nec 18. olei uncias, quas idem sextarius continet. Superest igitur, ut uncias illæ olei 18. sint uncias mensoriæ.

^d Apud Galenum Cotyle est unciarum olei 9. vini decem. Apud Dioscoridem et Fannium sextarius capit libram olei cum semisse, sive uncias 18. libram vini cum besse, sive uncias 20. Hæc ratio olei ad vinum non omnino accurate definita est. Pollex enim cubicus olei æquat pondere 381 grana: pollex autem cubicus vini, grana 365. quæ deberet habere 367¹/₂, si oleum et vinum ad sese mu-

tuo se haberent, ut 9. ad 10. sed error levissimus est.

^e Ex Fannio cyathus est decem drachmarum pondo. Cotyle autem capit sex cyathos: sextarius duas cotylas. Ergo sextarius capit duodecim cyathos, ac proinde æquat pondere drachmas centum et viginti, sive quindecim uncias. Octo enim drachmæ, ut jam observavimus, unciam constituunt.

*G

Vini octo libras pondo et quatuor uncias.

Quo sensu congius dicitur esse vini decem pondo.

Ratio libræ Romanæ pondo ad libræ Parisiensem.

Hinc necessario colligitur congius capacem fuisse novem tantummodo librarum mensurarum olei, quæ efficiunt septem libras et sex uncias pondo. Quum ergo gravitas specifica olei sit ad gravitatem specificam vini, ut 9. ad 10. sequitur pondus vini congiio contenti fuisse octo librarum et quatuor unciarum, sive centum unciarum pondo, non centum et viginti, ut antea creditum fuerat.

Quonam modo igitur congius dici potest *decem pondo* esse? Necessè est enim, ut huic formæ loquendi, quam indubitata antiquitatis monumenta testantur, sua constet veritas.

Primo observabimus nec mensorias decem libras, nec decem libras pondo vini contentas congiò fuisse. Non mensorias decem libras. Nam libras olei mensorias novem capiebat congius, ut vidimus. Liquores autem mutati non mutant vasis capacitatem. Non decem libras vini pondo. Etenim septem olei libras pondo cum semisse continebat. Ergo ut decem libras pondo vini contineret, necesse esset, ut gravitas olei specifica esset ad gravitatem vini, ut 3. ad 4. quod aperte falsum est.

Hoc ergo sensu dicebatur congius esse decem vini pondo, quod ejusmodi pondus vini caperet, quod par esset ponderi decem librarum olei mensurarum. Libra olei mensoria est unciarum pondo decem. Decem igitur libræ mensoriæ, sive centum et viginti uncias mensoriæ olei æquant centum uncias pondo: quod ipsum est vini congiò contenti pondus.

Nunc jam facile est rationem libræ Romanæ pondo ad libræ Parisiensem cognoscere. Congius centum uncias pondo vini continebat. Idem congius aqua fontana plenius diligentissime appensus ab clarissimo Auzutio, inventus est centum et octo uncias Parisienses illius aquæ continere cum septem, ut vocant, *grossis*, et granis octo supra quadraginta. Hinc statim apparet unciam Romanam graviorem fuisse uncia Parisiensi.

Sed observat idem vir clarissimus, quem hic auctorem sequimur, Labarreus, aliquantum ex illo pondere quod deprehendit accuratissimus Auzutius detrahendum esse, ut verum inveniat. Etenim, si res ad summam diligentiam exigatur, et omnis aqua vinum pondere superat, et aqua fontana flumineam aquam: et præterea congius Farnesianus ob nimiam vetustatem quibusdam sinuosis amfractibus excavatus, capacior jam aliquanto factus est, quam primitus fuerat.

Hæ omnes causæ in unum congruentes non levem vias sunt imminutionem postulare. Itaque libra Romana, quæ, si nihil discederet ab pondere Auzutiano, esset unciarum nostrarum tredecim cum granis 43. a doctissimo Labarreo æstimatur unciis Parisiensibus duodecim tantum cum semuncia, sive granis 288. ita ut uncia Romana par fuerit granis nostratibus 600. quæ 576. unciam nostratē efficiunt. Atque hac æstimatione contenti fuimus, ut quæ nihil, aut parum admodum a vero abeat.

Ut igitur pondera Romana ad nostratium normam exigerentur, hæc nobis via sequenda fuit.

Unciæ Romanæ 12. pares sunt uncis nostratibus 12½. ergo libra Romana se habet ad libram Parisiensem, ut 12½. ad 16. sive, ad vitandas fractorum numerorum ambages, ut 25. ad 32.

Eadem libra Romana pondo se habet ad marcā seu sili-
bram Parisiensem, ut 12½. ad 8. sive, ut 25. ad 16.

Ut igitur libræ Romanæ ponderibus nostratibus æstimentur, hæc instituantur proportio. Ut 32. se habent ad 25. ita numerus datus Romanarum librarum ad quartum numerum, qui exprimet libras Parisienses. Vel, si marci Parisiensibus opus fuerit, ut 16. se habent ad 25. ita numerus datus Romanarum librarum ad quartum numerum, qui exprimet marcas seu sili-
bras Parisienses.

Nunc, si ceterorum ponderum quibus veteres utebantur, si argenti ærique signati ad libram Romanam ratio perspecta habeatur, nullo negotio illa ad nostrorum ponderum normam redigi poterunt. De aſſe, et ejus partibus nulla est difficultas. As, et ejus partes.
As (hæc enim, etsi notissima, hic ponere non absurdum judicamus, ne si qui forte ea ignoraverint, alio recurrere cogantur)

As ipsa est libra Romana, sive duodecim unciæ,

Deunx, undecim unciæ.

Dextans, decem.

Dodrans, novem.

Bes, octo.

Septunx, septem.

Semis, sex.

Quincunx, quinque.

Triens, quatuor.

Quadrans, tres.

Sextans, duæ.

Uncia.

De denario dissentiant inter se docti. Nobis verissima videtur Budei et Gronovii sententia, qui statuunt denarium fuisse octavam unciæ partem, ita ut denarii propriæ ac subtiliter sex et nonaginta libram constituerent, sed et rotundandi numeri causa, et quia rarissimi denarii pondus illud exactum referrent, consuetudine fori et tractatione pecuniæ introductum sit, ut centum pro libra ambulant. Hoc adstruunt antiquorum scriptorum innumerabilia testimonia, hoc evincit tota rei nummarie ratio. Itaque centum denariis argenteis libram argenti Romanam æstimamus.

Denarii
centum in
libra Rom.
argenti.
Gronov. de
Pec. vet. l.
II. c. 6.

^f De denario et ejus cum drachma comparatione multa ingeniose et erudite disserit Cl. Labarreus, loco supra memorato, quæ consulere operæ pretium est. Nos rem hic non subtiliter exequi-

mur, nec aliud respicimus, quam per-
vulgatum apud veteres in communi vi-
tæ consuetudine loquendi ac numerandi
usum.

Sestertius quarta pars denarii. Ex eorumdem Budei et Gronovii mente distingui debent sestertius et sestertium. Sestertius nummus fuit argenteus, quarta pars denarii. Libra ergo argenti Romana censenda est quadringentis sestertiis nummis.

Sestertium, mille sestertii nummi. Sestertium nummus non fuit, sed summa quædam ad faciendas commodius rationes excogitata, quæ quidem summa par erat mille sestertiis nummis, sive ducentis quinquaginta denariis, sive denique duabus libris Romanis argenti cum dimidia.

Pondera Græca. Pondera Græca usitatissima, sunt drachma, mina, talentum.

Drachma. Drachma Attica ubique in veterum monumentis censetur par denario Romano. Sed centum drachmæ erant in mina Attica.

Mina. Itaque minam Atticam parem facere debemus libræ Romanæ.

Talentum. Talentum Atticum sexaginta minarum erat, ac proinde par sexaginta libris Romanis.

De Pecunia. Jam ad pecuniam transeamus, eamque, qualis stante republica fuit, perpendamus. Inferiora tempora nihil ad præsentem disputationem pertinent.

Pecunia triplicis generis apud Romanos fuit, ærea, argentea, aurea.

Æs rude. Primus Romæ signavit æs Servius Tullius. Antea rudi ære, id est, massis quibusdam æreis, non signatis, non unius formæ, non certæ figuræ, usos esse Plinius ex Timæo memorat. Asses a Servio signati fuere librales, et hoc initio fuit illud æs grave,

XXXIII. c. 3. de quo toties apud veteres scriptores mentio occurrit, quod appendi non annumerari solebat. Signatum est nota *pecudum*,

Æs grave, sive asses librales. bove, vel ove, vel sue, unde et *pecunia* appellata. Percussi quoque sunt semisses, et trientes, et quadrantes, ejus ponderis quod nomine ipso indicatur. Hac sola pecunia usi sunt Romani ad Q. sive C. Fabium, Q. Ogulnium consules, quinque annis ante primum Punicum bellum.

Plut. in Popl.

Plin. ibid.

Argentum signatum Romæ. Tum devicto Pyrrho et Tarentinis, quum Romani totam jam Italiam imperio amplecterentur, auctis successu rerum opibus, argentum signari cœptum, denarii, quinarii, sestertii, et placuit denarium pro decem libris æris, sive assibus libralibus ambulare; quinarium, qui postea et victoriatus dictus est, pro quinque; sestertium pro dupondio, sive duobus assibus, et semisse: quod et ipsa nomina testantur. Hinc apparet quanta primis illis temporibus argenti raritas Romæ, et quam immane pretium fuerit. Quum enim centum denarii, ut supra diximus, in libram argenti imputarentur, denarius autem decem libris æris æquipararetur, sequitur singulas argenti libras millenis æris libris primo æstimatas fuisse.

Una libra argenti par mille libris æris. Sed non ita multo post mutata res est, et pretium æris auctum, non tam affluentibus divitiis, quam urgente inopia. Bello enim Punico primo, quum impensis respublica non sufficeret,

§ Vid. appendicem de ære gravi huic disputationi a nobis subjunctam.

institutum ut asses sextantario pondere ferirentur, manente le- Asses sex-
tantarii.
vioribus his assibus eodem pretio, quod liberalibus fuerat. Mu-
tato æræ monetæ pondere, et mutata nota est. Nota æris tum
fuit ex altera parte Janus geminus, ex altera rostrum navis: in
triente vero et quadrante, ratia, unde et *ratiti* interdum dicti
sunt, teste Festo.

Postea Annibale urgente, Q. Fabio Maximo dictatore, asses Asses un-
ciales.
unciales facti: sed mutata est eorum ad argentum proportio;
placuitque denarium sedecim assibus permutari, quinarium oc-
tonis, sestertium quaternis. Postremo asses semunciales facti, Asses sem-
unciales.
quo tempore, quo ferente legem, incertum: nisi quod latorem
legis Papirium vocitatum fuisse constat, quum ipsam legem
Plinius Papiriam appellet. Sed tunc tamen servata est eadem
quæ a bello Punico secundo invaluerat horum ad argentum
ratio.

Nota argenti fuere bigæ atque quadrigæ, et inde bigati qua-
drigatique dicti.

Aureus nummus post annum secundum et sexagesimum Romæ Aureus
nummus se-
cundo bello
Punico sig-
nari coe-
ptus.
percussus est, quam argenteus, id est, bello Punico secundo, C.
Claudio Nerone, M. Livio II. consulibus: tumque auri pro-
portionem ad argentum quindecuplam fuisse ex Plinio colligi-
tur: sed brevi decupla effecta est ex imitatione Græcorum.
Decimo tertio post bellum Annibalicum confectum anno juben-
tur Ætoli pro decem argenteis unum aureum nummum pen-
dere, ut habet Livius l. XXXVIII. c. 11. sive, ut clarius Poly-
bius, pro decem argenti minis unam auri minam.

Aureum nummum unius generis, unius formæ apud Roma-
nos fuisse censet Gronovius, atque ideo non reperiri apud
scriptores varia aureorum Romanorum, quemadmodum argen-
teorum, nomina, quia argenteorum tria genera erant, denarius,
quinarius, sestertius; aureorum unum. Auri ad ar-
gentum
proportio
quindecu-
pla primo,
brevi postea
decupla.

Cujus ponderis aureus nummus primo Romæ percussus fue-
rit, quum quindecupla auri ad argentum proportio in usu erat,
non reperimus. Sed illud perbreve, ut modo diximus, interval-
lum fuit: post quod *placuit*, inquit Plinius, *quadraginta num-
mos signari ex auri libris*. Sic enim legendum esse hunc
Plinii locum credimus, ut et habent aliquot MSS. teste Cl.
Harduino, quamvis ipse aliam lectionem magis probaverit, et in
contextum admiserit. Quum igitur quadraginta aurei ex libris
aureis signarentur, si centum denarii in libram imputentur, se-
quitur aureum nummum duum denariorum et quinarium pondus
æquasse. Atque hoc quidem perbene convenit cum perpetua
aurei Romani æstimatione, quem veteres magno consensu vi-
ginti quinque denariis argenteis valuisse testantur. Si enim XL. nummi
ex auri li-
bra.
Plin. ibid.
servetur decupla auri ad argentum proportio, duo denarii et
semis ex auro pares sunt viginti quinque denariis ex argento.
Talis ergo fuit aureus Romanus: et, si quando denariorum

Aureus
Romanus
valuit 26.
denar.

aureorum mentio in scriptorum Romanorum libris occurrit, eos existimat Gronovius peregrinos esse, et aliunde advectos, non Romæ percussos.

Aureus Atticus minor Romano fuit, et duarum tantum drachmarum pondus æquabat. Hic vocabatur simpliciter *χρυσός*. Fuere et drachmales aurei, qui *ἡμιχρυσός* nominabantur.

Comparatio antiquorum nummorum pondere, et eorum inter se ratione, nunc eos cum nostris comparare opus est. Et, quoniam nos pecuniam non appendimus, sed annumeramus, et in quotidiana nummorum tractatione, non marcis aut unciiis eos, sed libellis et solidis Turonensibus æstimamus, id primo consultiissime videbamur facturi, si veteres nummos ad libellarum solidorumque Turonensium normam exigeremus.

Cur eos non æstimaverimus in libellis et solidis Turonensibus. Sed ab illo nos consilio duplex deterruit difficultas: una, quod sæpe apud nos ita jactatur nummus, tam varia æstimatione fluctuare jubetur, ut nihil de eo certi statui queat, aut quod vel in unum fortasse annum usui esse possit: altera, quod ex quo res nummaria apud nos ex diuturna agitatione aliquatenus constitit, eam sequimur Galli marcarum aureæ et argenteæ æstimationem, quæ multum discrepet ab eo quod verum et genuinum apud plerasque Europæ gentes auri et argenti pretium habetur: adeo ut nomen illud libellarum Turonensium falsa blandiatur specie claritatis; re quidem vera errorem potius sit obscuritatemque puritutum. Nobis ergo ad pondera confugiendum fuit, quæ et minime variant, nec quidquam habent ambigui. Itaque fecimus: et, quæcunque auri argente, sive facti aut infecti, sive signati summa in Livio occurrit, eam marcis seu sēlibris, unciiis, etc. Parisiensibus æstimavimus ad eam rationem quæ supra demonstrata est.

Aurum argentumque ad ponderum Parisiensium rationem exigimus.

Æs non debuit estimari ex pondere.

Sed habita argenti ratione.

Indiculus ponderum nummorumque ve-

Sed in ære alia nobis ineunda ratio erat, ne in eundem errorem incurreremus, qui Dujatio fraudi fuit. Quum enim æs apud Romanos longe vilius esset quam apud nos, ut patet ex eo quod, ubi primum moneta ex argento cudi cœpta est, singulæ argenti libræ millenas æris libras pretio æquarent, asses Romanorum librales in libras æris nostrates redacti, quod a Dujatio factum est, fallaci nobis specie divitiarum imponentur, et haberentur a nobis pro longe majore summa, quam quanti a Romanis illi taxabantur. Itaque faciendum visum est, ut æs non in se, sed habita argenti ratione æstimaremus; et, quod ei ad argentum collato pretium Romani statuerant, id in marcis, unciiis, etc. argenti Parisiensibus redderemus.

Hic operæ pretium esse ducimus tabulam exhibere indicem ponderum nummorumque maxime usitatorum apud veteres cum ponderibus nostratibus collatorum. Fuere ergo nobis

Libra Romana et mina Attica, unciarum Parisiensium 12½.
Uncia Romana, granorum 600.

Denarius, si ad severam æstimationem exigeretur, granorum

esse debuerat 75. sed quia usu receptum fuerat, ut centum denarii in libram imputarentur, habitus est a nobis granorum tantummodo 72.

terum ex nostris ponderibus aestimato-ram.

Drachma par censetur denario.

Quinarius, granorum 36.

Sestertius, granorum 18.

Sestertium, sive mille nummum, marcarum argenti 3. uncia- rum 7. granorum 144.

Talentum Atticum, marcarum argenti 93. uncia- rum 6.

As, quandiu deni denarium, bini cum semisse sestertium conficiebant, aestimatus a nobis est gravis argenti 7½: postea- quam senideni in denarium, quaterni in sestertium coniecti sunt, gravis argenti 4½.

Hæc nobis aestimatio ex ponderum ratione sufficit: in qua si qui ob insolentiam fortasse hærebunt, et aliquam obscuritatis nubeculam superesse querentur, Turonensesque libellas et soli- dos, notiora nomina, desiderabunt, iis facillimum erit, definito semel in libellis solidisque Turonensibus marcarum auri et ar- genti pretio, ad illud pondera quæ in notis nostris expressa re- pererint exigere.

Superest ut aliquid de mensuris longis et cavis breviter disse- ramus. Initium hic a pede, quemadmodum in ponderibus a li- bra, faciendum videtur.

DE MEN- SURIS.

Pes Romanus Capitolinus ab diligentissimis talium rerum indagatoribus, sed et Mathematicarum disciplinarum peritissi- mis viris, Picardo et Auzutio, magna cum cura observatus, in- ventus est partes habere 659. vel 653½. quales pes noster Pari- siensis habet 720: ac proinde non totos habere undecim polli- ces Parisienses, quamvis ab iis parum absit, nempe paulo plus una decima pollicis parte. Hoc discrimen inter Romanum nostratæque pedes haud sane parvum est. Tamen pedem Ro- manum, et ejus partes, et omnino mensuras longas, præter sta- dium et milliæ, ad nostri pedis regii modum revocare in notis negleximus, propterea quod nec tanti esse visum est, et res fa- cillima.

Pes Roma- nus unde- cim fere pollicum Paris.

Sed operæ pretium est nosse quam rationem haberent ad pe- dem ceteræ antiquorum mensuræ.

Pes Romanus dividitur in quatuor palmos, duodecim pol- lices, digitos sedecim.

Pedis Ro- mani par- tes.

Cubitus, in duas spithamas, sex palmos, decem et octo pol- lices, quatuor et viginti digitos. Itaque cubitus par erat sesqui- pedi.

Cubitus par sesquiped.

Jugerum actus duos quadratos continebat, quorum quilibet centum et viginti pedes quaquaversum habebat. Itaque jüge- rum patebat ducentos quadraginta in longum pedes, in latum centum et viginti.

Jugerum.

Stadium. Stadium, mensura Græca, erat centum viginti quinque passuum, quorum quilibet quinque pedibus censebatur.

Milliare. Milliare Romanum par erat octo stadiis.

Quot stadia et milliaria in leuca nostrate. Hinc facile est stadia et milliaria ad leucarum nostrarum communium rationem exigere. Leuca, quales viginti quinque gradum unum meridiani terrestres explent, habet hexapedas 2282. Stadia igitur duo ferme et viginti, duo milliaria et septingenti quinquaginta passus, leucam conficerent, si pes Romanus pedi nostro par esset. Sed si discriminis, quod inter utrumque interest, ratio habeatur, stadia fere quatuor et viginti, tria milliaria in leucam imputanda erunt.

Quod spectat ad mensuras cavas, eas omnes quæ in Livio identidem appellantur, ad nostrarum rationem exigere necessarium duximus.

Amphora pes cubicus Romanus. Amphora, sive quadrantal, erat ipsæ pes cubicus Romanus, teste Fannio. Sed quum in pede Romano undecim fere sint pollices Parisienses, (decimam pollicis partem, quæ abest pedi Romano, negligimus) pes cubicus Romanus solos habebat pollices cubicos mille trecentos triginta unum, quales habet mille septingentos viginti octo pes noster cubicus. Itaque pes cubicus Romanus est ad pedem cubicum nostratæ, ut $3\frac{1}{2}$ ad 4. sive ut 37. ad 48.

Modius, tertia pars amphoræ. Modius apud Romanos pedis sui cubici tertia pars erat, quemadmodum apud nos, nostri. Itaque eadem est inter modios Romanum et nostratæ, quæ inter pedes cubicos Romanum et Parisiensem ratio.

Congius, semipes cubicus. Congius est semipes Romanus cubicus, octava pars amphoræ. Sed quum congius ad metienda liquida adhiberetur, æstimabimus eum, ut et ceteras infra ipsum mensuras, in iis mensuris quas vocamus *pintas*, et earum partibus. Itaque congius centum, ut initio diximus, uncias Romanas pondo vini capiebat, quibus pares sunt 104½ unciae Parisienses, sive libræ sex, unciae octo, cum una sexta unciae parte. At vini vel aquæ *pinta* (sic enim loqui necesse est, si verborum circuitus, et ambages vitare volumus) æquat duas libras pondere. Itaque congius capiebat tres vini vel aquæ *pintas* et paulo amplius quartam *pinte* partem.

Sextarius. Sextarius, sexta pars congii, sexdecim uncias Romanas vini pondo cum quinque drachmis et una tertia drachmæ parte capiebat, libram Parisiensem cum uncia et semisse, ac proinde major erat ea mensura quam vocamus *chopine*.

Hemina. Hemina, pars dimidia erat sextarii, ac proinde superabat eam mensuram quæ apud nos dicitur *demi-septier*.

Quartarius. Quartarius, quarta pars sextarii, non multum excedebat eum modulum, quem dicimus *poisson*.

Medimnum. E mensuris cavis apud Græcos usitatis, solius medimni apud

Livium fit mentio, quod duabus amphoris sive sex modiis par erat.

Atque hæc sunt quæ de ponderibus, pecunia, mensuris antiquorum summam disserenda esse duximus, ut, ubicumque lector hæc in notis nostris æstimata invenerit, sciat quid secuti fuerimus, et, si quid illic obscuri repperit, huc recurrat, ubi tota res pluribus verbis tractata facilius et planius intelligi potest.

APPENDIX

DE ÆRE GRAVI.

CIRCA æs grave hic nodus non facile solvendus occurrit, quod ejus, etiam post imminutum assium pondus, mentio tamen fit interdum a scriptoribus, tanquam tunc quoque adhibiti ad conficiendas æstimandasque pecuniæ summas. Etenim quum æris gravis nomine intelligantur, ut diximus in Disputatione præcedenti, asses librales, quis ejus usus esse debuit post levatos asses, et ad unciam redactos.

Difficultas circa æs grave non mediocris.

Illa difficultas doctissimos viros, Salmasium, Gronovium, Kusterum, Perizonium, non mediocriter exercuit, et in varias scidit sententias: quas tractatas qui videre voluerit, adeat Dissertationem eruditissimi et acutissimi viri Jac. Perizonii de Ære gravi: in qua tota res accurate perpenditur, nec tamen nobis visa est plane ad liquidum perducere, non scribentis vitio, in quo ingenii sagacitas certat cum ubertate doctrinæ, sed ob densas tenebras rei quum vetustissimæ, tum nusquam ex professo a scriptoribus antiquis disceptatæ, et in transcurso tantum breviter ab iis raptimque indicatæ.

In hac obscuritate dispicere conemur primum, num quid pro claro haberi, et extra controversiam esse debeat, atque id teneamus, et ab eo quod ambigi et per malignam lucem vix dispici potest seponamus.

Constat 1°. quoties scriptores Romani de vetere illo ante imminutum assium pondus ævo loquentes mentionem faciunt æris gravis, intelligendos esse asses librales. Hoc probant testimonia Plinii, l. XXXIII. c. 3. et Festi in voce *Grave æs*. Plinium audiamus. *Librales*, inquit, *appendebantur asses*. *Quare æris gravis pœna dicta*. Manifestum est a Plinio exponi *æs grave per librales asses*. Disertius adhuc Festus: *Grave æs dictum a*

Æs grave antiquiore ævo asses librales.

pondere, quia deni asses singuli pondo libras, efficiebant denarium, ab hoc ipso numero dictum. Hinc evertitur opinio Kusteri, qui grave æs de quocunque ære intelligendum putat, tam sextantario et unciali, quam librali: quasi in illa appellatione æs sumeretur pro nummo, ita ut grave æs esset nummus gravior, argenteo scilicet nummo, qui ob majus metalli pretium, minoris necessario ponderis esse debet. Hoc commentum, omni veterum auctoritate destitutum, imo cum ea aperte pugnans, merito explosum est a Perizonio.

Æris gravis
tamen ap-
pellatio na-
ta post im-
minutos as-
ses.

2°. Patet gravis æris appellationem tum natam esse, quum asses imminuti sunt, ut nempe grave æs opponeretur huic recenti leviori. Antea enim quum unius generis æs esset, minime necesse erat illud aliquo velut cognomine insigniri. Itaque in lege illa duodecim tabularum, quam memorat Gellius, l. XX. c. 1. legimus *viginti quinque æris poenæ sunt*. Non additur *gravis*, quia tunc unius modi æs erat, nec proinde ulla poterat esse ambiguitas. At scriptores lævato æris pondere recentiores, quales sunt ii omnes fere quorum monumenta ad nos pervenerunt, ubi loquendum illis fuit de assibus libralibus antiquiore ævo usitatis, appellationem *æris gravis* usurparunt, per comparisonem ad æs levius quod suo tempore in manibus hominum versari videbant.

Tunc quo-
que summas
in ære gravi
interdum
conceptas.

3°. Constat etiam post imminutos asses, summas nihilominus in ære gravi interdum conceptas fuisse. Testimonio sunt 1°. Livius, XXII. 33. et XXXII. 26. tum locus e libris linteis pontificum a Salmasio allatus, *de modo usurarum*, p. 237. ubi dicuntur *Ætolorum legis lautia data, et ducenta*, sive potius *bina millia æris gravis in singulos*. Cum Ætolis enim bello demum Punico secundo rem habere Romani cœperunt. Denique idem adstruitur ex Seneca, qui l. I. Natur. Quæst. c. ult. et Consol. ad Helviam, c. 12. tradit Scipionis filias in dotem a senatu accepisse *æs grave*. Hunc Scipionem ex Val. Max. l. IV. c. 4. apparet fuisse Cn. Scipionem, qui in Hispania periit, patrum Africani prioris.

Fuit ali-
quod discrimen
pretii
inter æs
grave et as-
ses leviores.

4°. Necesse est ut tunc aliquod discrimen fuerit pretii et æstimationis inter grave æs, et asses leviores. Alioquin prorsus inutile fuisset ipsius appellationis discrimen. Itaque stare posse non videtur Gronovii sententia, qui l. III. de Pecun. vet. c. 15. censet gravis æris nomine venire potuisse massas æreas, quarum pretium exigeretur ad rationem nummi ærei: ita ut, cui donarentur decem millia æris gravis post levatum pondus nominatum, is acciperet decem millia assium in massis ejusmodi. Si id admitteretur, periret jam discrimen pretii: et decem millia gravis æris essent ipsa decem assium leviorum millia.

Pro certo itaque ponere posse videmur gravis æris appellatione, tam ante, quam post imminutos asses, libras æris intel-

ligi, sive in assibus vere liberalibus priore ævo; sive postea nomine tenus, ad usurpandam vetustatis imaginem, cum aliqua tamen ratione discriminis ad nummos usu jam communi receptos: ita ut, cui decem millia gravis æris donata leguntur, is antiquitus decem millia librarum æris acceperit; posteriore ævo summam pecuniæ, quæ id nomen ex more antiquo retinisset, et vere differret a decem millibus assium leviorum.

Huc usque nobis cum Perizonio convenit, qui et recte suspicatur civitatem patriorum institutorum retinentissimam, post mutatum æris nummarii pondus servasse tamen antiquam pecuniarum æstimandarum rationem, in iis certe quæ publice fierent, ut in æstimando civium censu, in muneribus donisque senatus-consulto decretis, in colligenda ratione pecuniæ quæ in triumphis ferretur: ita ut longe sæpius sit intelligendum æs grave in scriptis antiquorum, quam expressum reperitur.

Sed quodnam pretium finiendum sit libris illis æris post cu- De illo æris
sos asses leviores, id vero nobis ita perplexum et ambiguum vi-
gravis pre-
detur, ut lectis et multum pensitatis iis quæ doctissimi viri
tio multum
super hoc negotio scripserunt, usurpare possimus illud Comici
ambigitur.
poetæ: *Fecistis probe. Incertior sum, quam dudum.*

Distinguemus tamen pondera ipsa librarum æris, quæ mercis Libra æris
loco habentur, et æs grave adhibitum ad accipiendas veteri non signati
more pecuniarum summas. Librarum æris pondo non dubita- debuit pro-
mus quin pretium crescere, levato nomismatum pondere, debue- tio augeri
rit, idque pro ratione fere nummi: quod et Gronovio visum est. pro ratione
Hoc enim concoquere omnino non possumus, quod sumit Peri- fere æris
zonius, librarum æris pondo rationem ad argentum post inimi- signati.
natos asses aliquantulum duntaxat fuisse mutatam: ita ut post
eos sextantarios asses duæ uncie signati æris tanti fere æsti-
marentur in argento, quanti tota libra non signati foret. Et au-
gescentibus jam imperii cum ditione divitiis, fieri omnino non
potest quin argenti pretium ex copia paulum evolverit, et ab-
jecta sit immanis illa, quæ primo invaluerat, unius argenti libræ
cum mille æris libris comparatio. Itaque libra æris non facti,
nec signati, æstimari debet, post cunos sextantarios asses, sex
fere assibus; post unciales, duodecim. Illud ergo unum in
disceptationem vocatur, quonam pretio taxandum sit æs grave
in conficiendis pecuniarum rationibus post percussos asses levio-
res expressum, sive quam rationem illud æs et ad asses, et ad
argentum habuerit.

E tribus unum factum esse oportuit, nempe ut vel æs grave
paris fuerit cum assibus pretii, ita ut decem æris gravis semper
fuerint ipsi decem asses; vel æri gravi pretium creverit pro
ratione nummi, ita ut decem æris gravis æstimentur sexaginta
assibus sextantariis, centum et viginti uncialibus; vel denique
æris gravis eadem semper fuerit ad argentum ratio, quæ priscis
temporibus fuerat, ita ut decem æris gravis semper ambulave-

rint pro denario uno, ac proinde paris cum sexdecim assibus uncialibus pretii fuerint.

Æs grave non potuit paris esse pretii cum assibus levioribus.

Primam opinionem jam ostendimus everti disertis antiquorum scriptorum testimoniis, quibus grave æs a leviori distinguitur: atque adeo in se absurdam esse, quum ipsa gravis æris appellatio arguat discrimen aliquod ab ære levi; discrimen autem illud, nisi in pretio positum sit, omnino inane et frustra observatum esse videatur.

Non crevit illi pretium pro ratione nummi.

Secunda quoque sententia prorsus stare non potest, propterea quod ex illa æstimatione grandiores justo summæ futuræ sint, et omnem verisimilitudinis modum, imo et historię fidem, excessuræ. Unum apponere exemplum sat erit, sed ejusmodi quod rem conficiat. Livius l. XXIV. c. 11. quum jam unciales asses forent, edisserens quot quisque ex censu dare remiges deberet, sic illam enumerationem concludit: *qui supra decies æris, septem; senatores, octo nautas cum stipendio darent.* Ergo senatorius census tunc æstimabatur supra decies æris. Porro hoc loco æs grave intelligendum est, ex iis quæ supra dicta sunt, quia de census æstimatione agitur: *decies* autem hic idem est ac *decies centena millia*, ut ex ipsis numeris antecedentibus constat. At si hic una libra æris gravis æstimetur duodecim assibus uncialibus, *decies æris* erunt asses unciales 12000000. sestertii 3000000. quod evidenter falsum et absurdum est, non modo ob tenues tum res Romanorum et inopiam, sed quia florentissimis reipublicæ Romanæ temporibus census senatorius, teste Sueton. in Aug. c. 41. octingentis millibus sestertiū definitus fuit, et ab Augusto demum ad decies, vel duodecies sestertium auctus.

Superest, ut idem æri gravi, quod antiquitas assibus libralibus, pretium manserit.

Reliquum est, ut æs grave priscam ad argentum proportionem retinuisse censeatur, quæ Perizonii opinio est. Firmat hanc sententiam non spernendus auctor Plutarchus, qui in Catonis censura eam pecuniæ summam, quæ apud Livium, l. XXXIX. c. 44. est *quindecim millium æris*, æstimat drachmis mille quingentis. Quum enim drachma par censeatur fuisse denario, liquido patet *decem æris* fuisse Plutarcho denarium unum. *Æs* autem grave hic intelligi debere non id solum argumento est, quod de censu agitur, sed illud etiam, quod asses leviores, qui tunc in usu erant, in unum denarium sedecim contribuebantur: ita ut quindecim millia illorum assium non 1500. denariis, seu drachmis, sed 937½. paria futura essent.

Ergo decem æris gravis, ut initio, ita et per omne deinceps tempus, denarium æquaverint: quemadmodum contra in *militari stipendio semper denarius pro decem assibus est datus*, teste Plinio, l. XXXIII. c. 3. id est, prout interpretatur Lipsius ad Tac. Ann. l. I. c. 17. quamquam denarii pretio aucto, miles tamen nihil inde commodi sensit; quumque ei denarius deberetur, decem tantummodo asses, ex antiqua denarii æstimatione, non sexdecim, ex recentiore, dabantur.

Hæc sat belle se habent. Unus tamen etiamnum angit scrupulus, quod in hac opinione nullum sit pretii discrimen inter æs grave assesque leviores, quamdiu sextantariis assibus Romani usi sunt. Non enim his assibus percussis mutata memoratur assium ad denarium ratio, sed tum demum quum asses unciales facti sunt. Itaque decem sextantarii asses, ut et decem æris gravis, unum denarium æquabant: ac proinde a belli Punici primi temporibus usque ad alterum annum secundi, quodnam æri gravi pretium dicendum sit, haud facile definiri potest.

Unum nobis effugium superest, si dicamus toto illo tempore nullum usum fuisse æris gravis in conficiendis pecuniæ præsentis, id est, ejus quæ tunc solveretur numerareturque, rationibus; sed tantummodo ubi loquendum esset de antiquo ære quo utebatur civitas ante imminutum assium pondus: atque ad hoc notandum discrimen æris antiqui a recenti, illam æris gravis appellationem primo invectam esse. Postea quum assibus uncialibus factis mutata esset assium ad denarium ratio, tum demum dicemus advocatum esse æs grave ad exprimendas præsentis pecuniæ summas, ut mos priscus æstimandarum pecuniarum publice retineretur.

Quod hoc loco ponimus, quemadmodum fatemur nullis adstrui disertis veterum testimoniis, ita nullis quoque everti posse existimamus. Imo nonnihil favet nobis temporum ratio. Ex quo enim tempore constat asses sextantarios factos esse, id est, a primi Punici belli fine, prima mentio æris gravis occurrit apud Livium, l. XXII. c. 33. post depositam a Q. Fabio Maximo dictaturam, quo dictatore Plinius auctor est rursus imminutum esse assium pondus, et ad unciam redactum, simulque mutatam esse assium ad denarium rationem, ut sexdecim asses in denarium contribuerentur. Itaque prima mentio æris gravis in præsentis pecuniæ rationibus in unum idemque tempus congruit cum mutata assium ad denarium ratione.

Ut igitur paucis contrahamus ea quæ tota hac disputatione complexi sumus, tria haud improbabilius definiri posse credimus de ære gravi.

1°. Æs grave nullum dictum fuit, donec levatum est assium pondus.

2°. Assibus sextantariis factis, æris gravis appellatio invecta fuit ad designandos asses librales, qui antea in usu fuerant. Verum nullus tum ejus appellationis usus fuit in summis pecuniarum quæ tum conficerentur, sed tantum ubi sermo esset de ære vetere olim usitato.

3°. Assibus uncialibus factis, et mutata assium ad denarium ratione, cœperunt Romani uti appellatione gravis æris in præsentibus etiam pecuniarum rationibus, ut retinerent priscam æstimandarum pecuniarum consuetudinem; ejusque pretium idem, quod semper, esse voluerunt, ut decem æris gravis pro

uno denario ambulant. Tuncque æs grave, non fuit nummus, non pondus quoddam verum æris, sed merum nomen, mera appellatio, quemadmodum apud nos *denier*, *pistole*, *écu*, *liore Tournois*, quibus nominibus utimur in concipiendis pecuniarum rationibus, licet nullus eis examussim æreus, argenteus, aureusve nummus respondeat.

JOANNIS FREDERICI GRONOVII

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

SI opus esset, amice lector, non gravarer tibi longam de T. Livio fabulam serere: suppetit enim materia. sed tantum dictum est, ut quædam non esse dicta præstaret, et illorum aliunde gnarus in hoc certe schedio alia lectione mavis avocari. Hoc igitur exspectas potius, ut, qua fiducia sim aggressus rem minime vulgaris animi, quam me ausurum, ut sic dicam, ante tubas, et priusquam poscerer, ne ipse quidem credidi, ut perpetuis notis historiæ Romanæ principem emendationem reddere conarer, hic in limine edisseram. Ubi primum illud relictum a prioribus occupabo, ut grata commemoratione doctorum hominum, quos curæ aliquid huic scriptori vitæ restituendo post litteras renatas impertisse accepi, præsertim antiquiorum, et ipsorum pariter Manes et futurorum studia demerear. Illorum enim plerorumque intermortuam laudem renovavero: ex his, qui post nos eandem provinciam subituri sunt, adminicula habebunt, quod mihi si fuisset a principio, et sollicitudine diu me vexante liber fuisset, et multis partibus meliorem tibi statim auctorem dedissem. Neque enim tantum mihi tribuo, eaque malignitate et in majores et in minores feror, fortuitis subjectus, et an audeam insonare illud, *δῶτα ἄγνων* ambiguus, ut velistorum Hieronicarum palmas et coronas olim certas abolere aut conterere desiderem, vel neminem posthac in eodem stadio exerceri velim: qui mos est quorundam, ut velut desponsos aibi, usu, coëmptione, farre, in manum convenisse veteres, quos recensendos susceperunt, haberi postulent; aut quasi ab censoribus ea lege publicum conduxissent, ne id præterea cuiquam agitare fas sit, alios ut inde omnes arceant, tentantibus opus novum nuntient, æmulamque industriam contumeliam suam interpretentur. Prima igitur, uti debebat, præconem suum in lucem reduxit urbs domina, adspirantibus, ut ornatorem reduceret, disertis duobus et gravibus viris, Johanne Andrea Aleriensi, et Johanne

Antonio Campano Interamniensi, Episcopis. Quos bene gnaros, quantum interesset ad historiæ fidem et apparatus, ad temporum notitiam, ad linguæ Latinæ omnisque eloquentiæ nitorem et copiam, ad prudentiam ac civilia et mores, hoc opus, sed quam purgatissimum, in manibus haberi, ambos eodem tempore quidam movit sacer instinctus, et incessit cupido tam utilem operam simul studiis præstandi, et personis ac dignitatibus suis ad posteros commendandi. Occupavit tamen, ni fallor, Andreas sub Paulo Secundo Pontifice Maximo, manibus, ex ea natione, quæ librorum typis et prælis describendorum nobilem et saluberrimam invenit artem, Conradi Sweinheimi et Arnoldi Panartii. Duo ejus editionis penes me sunt exempla, alterum dono Casp. Gevartii, cui deest frons et bellum Punicum secundum; alterum Bern. Rottendorffii, quod titulo pariter et Epitomis usque ad xxvii. caret. Annus appositus non est: sed mcccclxxi. eam antevertisse argumento est, quod hoc anno Paulus, cui dicatur, mortalitatem explevit. A Vendelino (hic est, puto, qui se Sweinheimum in calce voluminis appellat: ut solent Itali Germanica vocabula invertere) ex Victorini Feltrensis exemplari redditam fuisse anno mcccclxx. testatur Franciscus Robortellus in Convenientia Livianæ supputationis cum marmoribus Capitolinis, et in Emendationibus. Hunc enim Victorinum Feltrensem præfatur Aleriensis, principem omnium Patavii, et mox Venetiis privatim, inde Mantuam Jo. Francisci Marchionis, ut liberorum ejus disciplinam susciperet, liberalitate traductum, T. Livii annales publico auditorio, cum ingenti hominum admiratione ac fama, commisisse. Quin etiam post multa de illo honorifica, quicquid auctore in tanto profecerit, præceptor, altori, parenti Victorino, magnanima et grata pietate acceptum refert. Hunc brevi intervallo secutus est Interamniensis Præsul: cujus curam adhuc videre non potui: sed in Regiæ, quæ Parisiis est, bibliothecæ indice scriptum legi: *Titi Livii Historiarum decas ex emendatione Antonii Campani: adjecta sunt omnium librorum epitomata (ut tum loquebantur) fol. Romæ mcccclxxi: et Tertia et Quarta decas. ibidem mcccclxxii.* Exstant Opera ejus a Mich. Ferno collecta et Venetiis in vulgus data: in his nuncupatio hujus lucubrationis ad Jacobum Amanatum Lucensem Cardinalem Papiensem: unde digna visa sunt hæc, quæ exsignarem: *Genus est in eo scribendi proprium et suum, et idipsum splendidum atque magnificum, et tanquam ad spectaculum quoddam magnitudinis sublime et elevatum, ac per omnes circumductum amplitudinis gyros: ita ut eruditorum oculos late extendere atque extollere in altum possit, imperitis caliginem afferat. Inde librariorum coorti errores, dum, quod ipsi non capiunt, nimium esse, aut, quod non cernunt, obscurum, aut, quod est invernium studio auctoris, depravatum putant; et de librariis emendatores facti, ubi plus adhi-*

bent iudicii, ibi minus intelligunt. Horum igitur depravationes, quas tanta diuturnitate temporis tantaque barbarie necesse fuit esse quamplurimas, multis fretus exemplaribus corrigere aggressus, feci, quod tu iussisti; etiam feci, quam potui, diligenter, ut huic novæ miræque industriae impressorum ipse quoque pro virili auxiliarer. Deinde: Quod ad me attinuit, nusquam curiosus interpres aut divinator, nihil præter meum laborem et diligentiam attuli: quæ utinam tanta fuerit, ut libreriorum tollendis erroribus satisfecerit! Certe in hoc fuit maxima, ut Livii majestatem affectatione ingenii nusquam minuerem. Andrææ velut præscriptum una cum præfatione expresserunt (ita tamen, ut identidem ab eo recesserint) Mediolanensis, artem et impensas laudans Philippi Lavagnis MCCCLXXVIII: Tarvisina utraque, referens has decades a Luca Porro diligentissime recensitas, prælo suppositas fuisse a Jo. Vercellensi MCCCLXXXII; et iterum quinto; quæ duæ sunt editiones diversæ per omnia, non, ut nunc interdum illudunt, primum modo folium cum anno habent mutatum: duæque Venetæ, quæ per Bartholomæum de Zanis a Portesio summa industria ac conditam cantat MCCCXCVIII, et quæ per Georgium de Rusconibus Mediolanensem MDCI. Non multo serior, si non antiquior quibusdam, est Bechariana, charta *ἑκταστήριον*, (et primam ea forma contractam hanc censeo, nec vidi, nisi quod habeo ejus specimen a Tobia Andrææ donatum) dissimulato loco et tempore, unam præferens utriusque notam, Augustini Becharii sacerdotis ad studiosos alloquium, quod testimonio Quintiliani, Hieronymique ac Plinii narratiuncula de Gaditano Patavinum visente constat. Ab eodem Bechario Justinum M. Antonio Coccio Sabellico recognitum prodiisse testatur Matt. Berneggerus. Proxima mihi oblata est, quam Lutetiæ MDXIII. emisit Jodocus Badius Ascensius, is lectorem monet superiore conatu ante biennium operas suas deceptas codice, qui M. Sabellicum exactorem prædicaret, plusculas mendas non exemisse: quo serius comperto se curasse reliquias Livianas cum decem diversæ monetæ aut scripturæ exemplaribus conferri a Gerharδο Vercellensi Burgundo. Atque hæc omnes libro tertio et trigesimo magnaque parte quadragesimi, finitæ scilicet in his verbis cap. 37. *per omnia fora conciliabulaque edixerunt*, destituuntur. ego autem cunctis, præter Campanicam et priorem Tarvisinam, ut inciderat, quod, quemadmodum aliquando lectum esset, noscere animus ferret, usus sum. Præter has video laudari a Robortello Melchiori Suessæ elaboratam, et ab aliis, Antonio Zarotho ex recensione Petri Justini Philelphi impensis Jo. Legnani Mediolani MCCCLXXX. confectam. sed hæc, et complures, opinor, aliæ oculos meos fugerunt. Anno proximi seculi octavo decimo provenit Magontiacensis apud Jo. Schefferum Jo. Fausti nepotem. hæc addidit ex membranæ bibliothecæ in sede ibidem

maxima et metropolitana, D. Martini appellata, partem libri tertii et trigésimi a capitis 17. his verbis: *Arctis faucibus Acarnaniae coherens*, (etsi legatur illic: *is partibus coherens*) et quod deerat libro quadragesimo usque ad finem. Ulrichus Huttenus ad Albertum Brandeburgensem Cardinalem et Episcopum Moguntinum, Erasmus Roterodamus ad Misobarbaros atque eosdem Philomusos præfixis epistolis eam honestarunt. Nicol. Carbachius et Wolsf. Augustus (quos imprimendis illic loci libris eandem operam præstare, quam post Aldum Venetilis Egnatium, Romæ doctos quosdam, Basileæ Beatum et Amorbachios, Argentinas Gerbellum aut Hæstentus) corrigendo præfuerunt: et quia in eodem volumine Langobardicis litteris scripto ultimi quoque septem libri de bello Macedonico reperiuntur, hoc negotio ipsi a Scheffero dato, eos cum vulgatis contulerunt. Eas lectiones varias, paucis in contextum admissis, postremas operis paginas faciunt. Circa idem tempus Aldina minoris formæ incudi coapta est tradi: curam ejus habuit Franciscus Asulanus, et quamplurima optima et antiqua et manuscripta exemplaria e bibliothecarum latebris collegisse, atque ex omnibus hoc tandem lucidum atque ab omni parte integrum conflavisse sese in præfatione tertii tomi ad Jo. Baptistam Turranium profitetur. Primus est absolutus mense Decembri MDXVIII. alter mense Februario MDXIX. tertius cum augmento Magohtiacensi mense Novembri MDXX: et in septem, quos dixi, libris Asulanus ubique fere istius codicis (utique aliis præferendi, etsi nonnulla illi melius, et delectu opus fuerit) lectiones recepit. Hujus auctoritatem secutæ vulgares, quæ nunc habentur, tantopere in ea parte ab superioribus dissonant: in quo, priusquam ipsam Schefferi experimentum casto in auctione quidam ad me detulit, diu anxius et sollicitus pependi. Florentiæ hæredes Philippi Juntæ MDXXII. per Aldina vestigia incesserunt, præposito etiam carmine in laudem Asulani. Successit anno MDXXVII. Eucharii Cervicorni Coloniae, ut puto, instituta. Multa ille ad lectorem gloriatur et imputat fiduciæ plena, quæ tamen in contrarium vertisse valde suspiceris, si verba consideres. Alit enim integrum sanumque hic haberi, qui multis verborum sententiarumque vitiis vinctus olim elanguerit: lenem et nitidum, qui nuper foedis emplastris olidisque malomatibus margini impactis horridus, deformis, et obvolutus visus sit. Nam ubi lectio forte variaverit, et inter exemplaria non contenerit, ea delegisse se, idque judicio doctorum hominum, quæ auctoris genuinæ phrasi viciniora fuerint visa, et sententiarum verborumque commissuræ magis adfina: ne scilicet imbecilliora ingenia et variæ lectioni non adsueta inter tot ambages hallucinarentur, fraudarenturque dulci intelligentiæ fructu, et ne quis lectionem Livianam aggressus, et mox inter tot opinionum scæpulos et diversæ lectionis syntes adherens, velut angue

conspicito, καὶ λόγος ἀφ' ἑστί. Hæc tam magnifica dicta utrum factis sequaverit, necne, ignoro: nam ipsius examinandæ nobis otium non fuit, et tantum quod his inde descriptis, oculis ablata est. Badianam, opinor, criminatur fœdis emplastris olidisque malagmatis oblitam: cujus in ora video asteriscis signata dubiæ scripturæ loca, et nonnunquam eorum emendationem tentatam; sed hæc potius laudanda et industria, et modestia erat. Itaque nihil hac insultatione deterritus, anno sequenti Latetiae ex officina Nicol. Saveterii Livium emisit Andreas Levescatus, sane cum eo quod Magontiaci accesserat, nec usquequaque adhærens per Badium in ipsum corpus receptis: de marginibus tamen easdem notas, tanquam haud inutiles, repetivit. Annus delapsi seculi primus et trigesimus novo rursum nos proventu beavit, tum enim in Helvetiis Simon Grynæus ultimos quinque libros, repertos in membranis apud Monasterium Laurissenum, vulgo Lorrènsen, e regione Borbetomagi trans Rhenum, per Jo. Frobenium, publice exhibuit. Dignatus est hanc quoque prologo Desiderius ad Car. Montjoium: et scribit archetypon fuisse admirandæ vetustatis, prisco more litterarum perpetua serie ita depictum, ut difficillimum foret verbum a verbo dirimere, nisi docto, et attento, et in hoc ipsum exercitato: unde non parum negotii fuisse in parando exemplari, quod operis utendum traderetur: nec minore cura quam fide advigilatum esse, ne usquam in describendo ab archetypo recederetur. adjecta est Henrici Glareani Chronologia. Hæredes Aldi Manutii et Andræ Asulani biennio post ex hac tribus prioribus quantum totum addiderunt. Beati Rhenani et Sigismundi Gelenii quando apparuisset sociatus labor, quum dubitarem, Conr. Gesneri Bibliothecam consului: etsi citra illos, quos recensui, tanquam remotiores, aciem intentionis abruptam habuisset, hos tamen obvios, tum utique, ac propinquiore subtilius persecutam ratus. At illa me a primo magis implicuit. nam sub Beati nomine, annotationes utriusque in exstantes Livii libros Lugduni seorsum narrat exiisse anno MDXLII; sub Sigismundi, Basileæ cum ipso Livio, et seorsum Lugduni MDXLI: quum interim Glareanus suas Carolo V. Imperatori inscriberet MDXI, et ibidem laudaret Frobenianam editionem opera et diligentia Rhenani et Gelenii fultam. Recurro ad ea, quæ sub Titii Livii nomine prius lecta parum satisfecerant: et ibi invenio Decades tres cum dimidiata una, cum emendationibus et annotationibus doctorum quorundam virorum prolatas a Frobenio MDXXXV. Hanc igitur esse decrevi, quam quærebam: et nunc ipsum, dum hæc scribo, in auctione volumen nactus, præter expectationem video. Erasmus hic quoque, in limine alloquitur Montjoium, et Gelenius Franciscum Delphum, ab Rhenano in consortium hujus provincie se ultro adscitum testatus. Decimo libro subjectum quod in scriptis nonnullis habetur: Ni-

comachus Dexter V. C. emendavi ad exemplum parentis mei Clementiani. Victorianus V. C. emendabam Domnis Symmachis. Hos excepit Glareanus, quo dixi, primum anno. Quid autem de his senserit P. Victorius, prodit ad quartum Rhetoricorum ad Herennium, scribens: *Germani autem nuper eum locum restituerunt, qui T. Livii libros, quos temporis vetustas et hominum incuria non absumpsit, summa cura et diligentia emendatos ediderunt.* Anno MDLIV. Sebastianus Gryphius charta *δακτύλου* et minuto caractere primus arctavit Livium, præposita Erasmi tantum ad Montjoium epistola, nihil ipse pollicitus: deprehendimus tamen quædam novasse. Insequente MDLV. Cœlius Secundus Curio Hervagianæ auxilium præstitit, et super istorum, Vallæque Laurentii, et Sabellici Cocci mixtas animadversiones, sese ad ducentos emendasse locos et pristino nitori restituisse testatur. Eodemque ipso Paulus Manutius auctorem nostrum ab Car. Sigonio omnem serio castigatum, cum ejusdem locupletibus scholiis, etiam in Epitomas amissorum librorum, quas priores neglexerant, et nova Chronologia, publicavit. Quo plausu exceptum, dicat Adr. Turnebus XI. *Adversariorum: Erroribus Livii exhaustiendis bonam fidelemque navavit operam vir eruditissimus Carolus Sigonius: quem ego et antiquitatis peritissimum, et bonorum scriptorum intelligentissimum, et eruditissimum nominare meritissimo possum: ut, si quid reliquum sit in Livio, perexiguum videri debeat, in quo levi parvæque opera alii defungantur.* Scholia sequenti anno et Chronologiam octuplicata charta, tomo singulari dedit habenda Basileæ Nic. Episcopus. Paulus repetivit suam anno MDLXVI: in qua plus detraxit scholiis quam addidit Sigonius: eaque sic retractata, interposita, quæ aut objectaverat Robortellus, aut suorum excusaverat Glareanus, in Francofurtensem MDLXXXVIII. transtulit Fr. Modius. Tertiam cum solis Sigonianis suppeditavit Aldus nepos MDXCII: cui accessere Car. Sigonii Livianorum scholiorum aliquot defensiones adversus Glareanum et Robortellum. Jani Gruteri tribus nomen est editionibus volentis præpositum Francofurti, bis octuplici, dein duplici charta; indignissime postremæ, quæ per absentiam auctoris et excessum, (cui primis præfationis verbis mirificum omen dederat) per operarum incuriam et correctoris impudentiam mendis scatet. Anno MDCXV. Bambergæ Hectore Cotzavio Imperialis Ecclesiæ Decano bibliothecam publicam recognoscente ac transferente, Jo. Horrion societatis Jesu sacerdos, dum singulos codices excutit, in membranas incidit, quæ complures T. Livii libros, in his partem priorem xxxiii. adhuc desideratam servabant. Unde exemplum factum Fran. Bartolino Urbinati non invidit: atque is id Venetiis cum Ant. Quærengi notulis, multo correctius ipse inventor Paderbornæ MDCXVII. protulit; tacito ille quidem per modestiam nomine; sed illud me docuit, qui etiam ra-

riissimi et ad eum diem incogniti mihi libelli copiam fecit, Bern. Rottendorfius. Scio fuisse viros doctissimos, qui de hujus fragmenti veritate dubitaverint: sed hi passi sunt aliquid humanum, et quale modo ridebam in Fr. Asulano, qui in limine primi tomi Aldinæ, accusatis typographis Florentinis, queritur aliud genus sceleris commisisse Basileenses: historiam enim quamdam rerum Romanarum sub nomine Paterculi edidisse, in quo nihil fere Latinum legatur, quod Augusti tempora redeat, quibus eum floruisse velint. Nimirum in similibus deprehensa fraus efficit, ut nondum bene perpensis etiam veris boni diffidant. Hæ maxime conspectæ editiones, hæc incrementa, hi vindices sunt partis T. Livii, quæ Libitinam vitavit: quorum in honorata turba, si vel imo loco me adhæsisse feret posteritas, est cur me laboris exhausti, de quo ne summis quidem facile concesserim, minime poeniteat. Quod autem persæpe opinionibus illorum non subscribo, cave obtrectationis id factum invidia suspiceria. Ego vero et præclaros fuisse viros omnes, et egregie animatos optimeque de Livio meritis lubens confiteor. Scio etiam nemini hæc studia curiosius tractanti tam præsentem semper animum fuisse, ut nusquam impingeret: mihi quæ nihilo majorem felicitatem spondeo: nec, si quid in quemquam acrius dixisse videbor non tam in illos dictum dolentibus, quam ne in se idem majori jure dicatur verentibus, id quominus ipse similiter deprehensus patiar, intercedo. Nam qui levia nonnunquam coniectatum judicabunt, illud cogitent, non omnibus idem, quod ipsis, leve censeretur: neque ullum tam leve erratum hominibus tantæ existimationis excidere, ut non trahat imprudentes multos, nisi commonefiant: tum non se plus sapere Patriarcha Aquileiensi Hermolao Barbaro, qui negat *in Plinio damnandos esse* (sic loquitur modeste: vult autem dicere, eos demum justa industria perfungi) *qui ne syllabam quidem pati possint male collocatam*. Ceterum ut, quæ meis orsis præterea fuerint auctoritates, ne ignores, fidemque meam explorare, si libeat, possis, primos decem libros de meo oleo et sedulo contendendi cum scriptis Isaaci Vossii duobus, B. Rottendorffii, Gudiano, Thuanæo singulis, quorum Gudianus ab initio tres fere libros et particulam quarti, Thuanæus cum sexto reliquos integros continebant. Obiter et vellicatim consului de quibusdam locis Oxoniensem Collegii novi, regium Lutetiæ, aliquot Florentinos. Excerptas varietates optimi omnium partis hujus Florentini, partim Lucas Langermannus, consobrinus meus, (qui et Helmæstadiensis) partim Marquardus Gudius subministrarunt: Buslidiani et Chiffetiani Albertus Rubenius: trium quondam Palatinorum codicum fide Jani Gebhardi Suffridus Sixtinus. Puteani quoque fratres schedas parentis sui Claudii, in quibus ex Ful. Ursini et Jac. Cujatii membranæ paucula quædam properata erant, ultro ingesserunt. Ab iisdem in bello

Punico secundo Cynosura nobis fuit liber, quo de Tito Livio nihil nec antiquius nec sanctius Europa custodit, majusculis litteris, et plane qualibus clarus ille Florentinus ex Pisano Pandectes, exaratus. Hic solus largiorem bonarum rerum, quam quicquid est reliquorum, sese nobis præstitit: et inde iudicium faciendum, quantum non in Livio tantum, sed in aliis quoque priscis auctoribus restituendum restet, si ad illud ævum pretiumque codices nanciscamur. Etsi autem sollicita cura nullam apicem tam fidæ manus non persecutum esse me credebam, tamen, quia tantum in uno ad omnia momenti erat, diffusis oculis meis, a Cl. Salmasio, ut libri, in cujus marginem plerasque minoris ponderis varias, cum chartis, in quas insigniores emendationes retulerat, quum forte in colloquio ostendisset, copiam mihi faceret, haud gravatim impetravi. Alexander Petavium Pauli F. Claudio Sarravio parario duos, unum pervetustum et isti primigenio fidei, ut plurimum, adhærentem, aut sic ab eo deflectentem, ut causa appareat, alterum etiam non malæ notæ; Ismael Bulliakus ex bibliotheca regia, Claudius Menardus Andibus suum singulos, non nimis quidem antiquos, sed tamen non spernendos, quia ex probatis translatos, præbuerunt: ex quibus tres solidos, meliorem Petavianum, quia serius nosse coeperam, aliquamdiu perpetuum, deinde illustrioribus locis, adhibui. Idem in compluribus Florentinis et Barberino, L. Holstenii apud Cardinalem Franciscum gratia, per temporis angustias mihi Romæ licuit. Accessere inter ipsum opus Vossianus et Gudii unus integer, alterius paucæ schedæ opifici, qui sorores earum jam corruerat, vix pretio subductæ. Per eundem nonnullis e Florentinorum præcipuo in Addendis^a hujus toni frueris. Belli Macedonici primi et Asiatici cum Antiocho exemplaria scripta ex Barberina, Gabrielis Naudæi, Petaviana, Vossiana, (hoc chartaceum, cetera omnia quorum memini, in membranis erant) singula accepi, et integra cum vulgaris reperi: Oxoniensis, Florentini, et Venetus cœnobii D. Antonii (cujus aditum Jac. Philippus Thomasinus mihi fecerat) aliquibus locis consulti servierunt: sed in nullo plus habebatur, quam in editis ante Magontiacensem fuisse diximus. Ex Buslidiano quoque ad utrumque posteriorem tomum communicavit quædam Rubenius. Quæ Muretus alia e veteribus libris notata, alia divinatione colligens, signis appositis, unde dignosci possent, ad Sigonianam primam conjecerat, ea Patrum societatis Jesu quæ Romæ est, voluminis dominorum, humanitati, et singulari officio Gudii debeo. Sed et Tanaquillus Faber Salmurio miniaturis suis missis munus nostrum insigniter ornavit.

^a Quæ in prima editione ad calcem voluminis dederat Addenda J. Frid. Gronovius, ea in editione anni 1679. a filio

ejus curata in ipsum commentarii corpus revocata, et suo quæque ordine collocata sunt.

Epitomas Barberinæ, Vossianæ, et binæ Gudii membranæ juverunt. Hæc fuere cœptis meis præsidia : quæ dum conquiro, vides, amice lector, quæ vincula subire, quantum æris alieni, quam difficulter atque ægre expungendi, contrahere me oportuerit. Sed adeo me stimulat, fodicat, vellicat infinita quædam cupiditas litterarum excolendarum, ut, unde T. Livii sinceritatem et dignitatem augeri, unde periculum hoc apparatius effici, et tuis studiis aliquid utilitatum afferri posse opinabar, nihil recusarim. Quare etiam libens ac prolixo animo, quotquot hoc beneficio me obnoxium tenere viros honoribus, virtutibus, eruditione ac scriptis eminentissimis merito prædicavi, iis hic publice eo nomine laudes gratesque ago: et, si quid ex sententia cessit, non tam labori meo, qui utcunque gnavus, non tamen pari ingenio doctrinaque sustentatus fuit, quam illorum copiis et benignitati adscribendum profiteor.

Vale, et nostris Musis, dum frueris, fave.

ELOGIA AUCTORUM

AC JUDICIA

DE TITO LIVIO,

CUM FRAGMENTIS ALIQUOT.

Seneca pater Suasoria 6.

QUOTIES magni alicujus mors ab historicis narrata est, toties fere totius consummatio vitæ, et quasi funebris laudatio redditur. Hoc semel atque iterum a Thucydide factum : idem in paucissimis personis usurpatum a Sallustio. Livius benignius, omnibus magnis viris præstitit. Sequentes historici multo id effusius fecerunt.

Mox eadem.

Ut est natura candidissimus omnium magnorum ingeniorum æstimator T. Livius, plenissimum testimonium Ciceroni reddidit.

Proœmio lib. V. Controvers.

Pertinere ad rem non puto, quomodo Lucius Magius gener Titi Livii declamaverit, quamvis aliquo tempore suum populum habuit : quum illum homines non in ipsius honorem laudarent, sed in soceri ferrent.

Controvers. 24.

Titus Livius tam iniquus Sallustio fuit, ut hanc ipsam sententiam (*Res secundæ mire sunt vitiis obtentui*) et tanquam translatam, et tanquam corruptam dum transfertur, objiceret Sallustio. Nec hoc amore Thucydidis facit, ut illum præferat. Laudat quem non timet : et facilius putat posse a se Sallustium vinci, si ante a Thucydide vincatur.

Controvers. 25.

Titus Livius, de oratoribus, qui verba antiqua et sordida consectantur, et orationis obscuritatem, severitatem putant, aiebat Miltiadem rhetorem eleganter dixisse, *Ἐπὶ τῷ πλεονεκτήματι.*

Velleius Paterculus lib. I. c. 17.

Historicos, (ut et Livium quoque priorum ætati adstruas) præter Catonem, et quosdam veteres et obscuros, minus octoginta annis circumdatum ævum tulit.

Idem lib. II. c. 36.

Pene stulta est inhærentium oculis ingeniorum enumeratio: inter quæ maxime nostri ævi eminent, princeps carminum Virgilius, Rabiriusque, et consecutus Sallustium Livius, Tibullusque, et Naso.

Valerius Maximus lib. I. cap. ult.

Quia supra usitatam rationem excedentia attingimus, serpentis quoque a T. Livio curiose pariter ac facunde relatæ fiat mentio. Is enim ait in Africa apud Bagradam flumen, tantæ magnitudinis anguem fuisse, ut Atilii Reguli exercitum usu amnis prohiberet: multisque militibus ingenti ore correptis, compluribus caudæ voluminibus elisis, quum telorum jactu perforari nequireret, ad ultimum ballistarum tormentis undique petitam, silicum crebris et ponderosis verberibus procubuisse: omnibusque et cohortibus et legionibus ipsa Carthagine visam terribiliorem: atque etiam cruore suo gurgitibus imbutis, corporisque jacentis pestifero afflatu vicina regione polluta, Romana inde submovisse castra. Dicit belluæ etiam corium centum viginti pedes longum, in urbem missum.

Seneca filius lib. I. de Ira, cap. 16.

Non est quod existimes verum esse, quod apud disertissimum virum Livium dicitur, *Vir ingenii magni magis quam boni*. Non potest illud separari: aut et bonum erit, aut nec magnum.

Idem lib. de Tranquillitate, cap. 9.

Quadringenta millia librorum Alexandriæ arserunt, pulcherrimum regis opulentis monumentum. Alius laudaverit, sicut Livius, qui elegantis regum curæque egregium id opus ait fuisse. Non fuit elegantia illud aut cura, sed studiosa luxuria.

Idem epistola 100.

Affer quem Fabiano possis præponere. Dic Ciceronem, cujus libri ad philosophiam pertinentes, pene totidem sunt, quot Fabiani. Cedam: sed non statim pusillum est, si quid maximo minus est. Dic Asinium Pollionem. Cedam, sed ut respondeam, In re tanta eminere est, et post duos esse. Nomina adhuc Livium. scripsit enim et dialogos, quos non magis philosophiæ annumerare possis, quam historiæ; et ex professo philosophiam continentes libros. huic quoque dabo locum. Vide tamen quam multos antecedit, qui a tribus vincitur, et tribus eloquentissimis.

Idem lib. V. Natur. quæst. cap. 18.

Nunc quod de Cæsare olim majore vulgo dictitatum est, et a Tito Livio positum, *In incerto esse, utrum illum magis nasci reipublicæ profuerit, an non nasci*, dici etiam de ventis potest.

Idem. epistola 16.

Litterum tuum, quem mihi promiseras, accepi, et tanquam lecturus ex commodo, adaperui, ac tantum degustare volui. Deinde blanditus est ipse, ut procederem longius. Qui quam disertus fuerit, ex hoc intelligas licet: brevis mihi visus est, quam esset nec mei nec tui corporis, sed qui primo aspectu aut T. Livii, aut Epicuri posset videri.

Fabius Quintil. lib. I. Institut. Orat. c. 5.

Pollio reprehendit in Livio Patavinitatem.

Idem lib. VIII. cap. 1.

Attica anus Theophrastum, hominem alioqui disertissimum, annotata unius affectatione verbi, hospitem dixit: nec alio se id reprehendisse interrogata respondit, quam quod nimium Attice loqueretur. Et in T. Livio, miræ facundiae viro, putat inesse, Pollio Asinius quamdam Patavinitatem.

Lib. IX. cap. 2.

Apud Historicos reperiuntur obliquæ allocutiones: ut in T. Livii primo statim libro, *Urbes quoque, ut cetera, ex infamo nasci.*

Lib. IX. cap. 4.

T. Livius hexametri exordio cepit: *Facturusne opera pretium sim.* Nam ita edidit: atque melius quam quomodo emendatur.

Lib. II. Institut. cap. 4.

Sæpe etiam queri solet, de tempore, de loco, quo gesta res dicitur, nonnunquam de persona quoque: sicut Livius frequentissime dubitat, et alii ab aliis historici dissentiant.

Lib. II. cap. 6.

Ego optimos quidem, et statim, et semper (legi scriptores) sed tamen eorum candidissimum quemque, et maxime expositum, velim: ut Livium a pueris magis quam Sallustium: et hic historiæ majoris est auctor: ad quem tamen intelligendum jam profectu opus sit. Cicero, ut mihi quidem videtur, et jucundus incipientibus quoque, et apertus est satis: nec prodesse tantum, sed etiam amari potest: tum (quemadmodum Livius præcipit) *ut quisque erit Ciceroni similis.*

Lib. X. cap. 1.

Fuerit igitur brevitās illa tutissima, quæ est apud Livium, in epistola ad filium scripta; *Legendos Demosthenem atque Ciceronem; tum ita ut quæque esset Demostheni et Ciceroni similis.*

Eodem capite.

Neque illa Sallustiana brevitās, quæ nihil apud aures vacuas atque eruditas potest esse perfectius, apud occupatum variis cogitationibus judicem, et sæpius ineruditum, captanda nobis est: neque illa Livii lactea ubertas satis docebit eum, qui non speciem expositionis, sed fidem querit.

Post multa ibidem.

At non historia cesserit Græcia, nec opponere Thucydidi Sallustium verear: nec indignetur sibi Herodotus æquari T. Livium, quum in narrando miræ jucunditatis, clarissimique candoris, tum in concionibus supra quam enarrari potest, eloquentem: ita dicuntur omnia quum rebus, tum personis accommodata. Sed affectus quidem, præcipue eos qui sunt dulciores, ut parcissime dicam, nemo historicorum commendavit magis; ideoque immortalẽ illam Sallustii velocitatem diversis virtutibus consecutus est. Nam mihi egregie dixisse videtur Servilius Nonianus, pares eos magis quam similes.

Plinius Præfat. Hist. Natur. ad Vespas. Imp.

Equidem ita sentio, peculiarem in studiis causam eorum esse, qui difficultatibus victis, utilitatem juvandi præstulerunt gratiæ placendi. idque jam et in aliis operibus ipse feci, et profiteor mirari me T. Livium, auctorem celeberrimum, in historiarum suarum, quas repetit ab origine urbis, quodam volumine sic orsum: *Satis jam sibi gloriæ quasitum, et potuisse se desinere, ni animus inquires pasceretur opere.* Perfecto enim populi gentium victoris, et Romani nominis gloriæ, non suæ, composuisse illa decuit. Majus meritum esset, operis amore, non animi causa perseverasse; et hoc populo Romano præstitisse, non sibi.

Cornelius Tacitus, oratione Cremutii Cordi, lib. IV.

Annal. c. 34.

Brutum et Cassium laudavisse dicor: quorum res gestas quum plurimi composuerint, nemo sine honore memoravit. T. Livius, eloquentiæ ac fidei præclarus inprimis, Cn. Pompeium tantis laudibus tulit, ut Pompeianum eum Augustus appellaret: neque id amicitiae eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones et parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, sæpe ut insignes viros nominat.

Suetonius Tranquillus, Caligulæ c. 34.

Sed et Virgili et T. Livii scripta et imagines, paulum absuit quin ex omnibus bibliothecis amoverit: quorum alterum, ut nullius ingenii minimæque doctrinæ; alterum, ut verbosum in historia negligentemque, carpebat.

Idem Claudii cap. 41.

Historiam in adolescentia, hortante T. Livio, Sulpicio vero Flavio etiam adjuvante, scribere aggressus est.

Idem Domitiani cap. 10.

Metium Pomposianum, quod habere Imperatoriam genesin vulgo ferebatur, et quod depictum orbem terræ in membranis, concionesque regum ac ducum ex T. Livio circumferret, (interemit.)

Plutarchus.

Auctoritatem Livii adducit in vitis Camilli, Marcelli, Catonis

Majoris, Flaminini, Sullæ, Luculli, Cæsaris, item quæstione Romana 25. sed sine elogio.

Martialis lib. XIV. Epigr. 190. de Livio in membranis.

Pellibus exiguis arctatur Livius ingens,
Quem mea non totum bibliotheca capit.

Plinius Junior, lib. II. epist. 3.

Nunquamne legisti, Gaditanum quemdam, T. Livii nomine gloriaque commotum, ad visendum eum ab ultimo terrarum orbe venisse, statimque, ut viderat, abiisse?

Statius Papinius, lib. IV. Sylv. 7. ad Maximum Junium.

Sed tuas artes puer ante discat,
Omne quis mundi senium remensus,
Orsa Sallustii brevis, et Timavi
Reddis alumnum.

Justinus, qui Trogum contraxit, lib. XXXVIII. Histor. cap. 3.

Pompeius Trogus in Livio et in Sallustio reprehendit, quod conciones directas pro sua oratione operi suo inserendo, historię modum excesserint.

Ausonius de Staphylis rhetore.

Grammaticæ ad Scaurum atque Probum, promptissime rhetor.

Historiam callens Livii et Herodoti.

Flavius Vopiscus in Aureliano.

Asserente Tiberiano, quod Pollio multa incuriose, multa breviter prodidisset; me contra dicente, neminem scriptorum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum; prodente quin etiam, in quo Livius, in quo Sallustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus, manifestis testibus convincerentur, pedibus in sententiam transitum faciens, ac manum porrigens * jucundam præterea, *Scribe, inquit, ut libet: securus quod velis dicas, habiturus mendaciorum comites, quos historię eloquentię miramur auctores.*

Idem in Probo.

Cn. Pompeium tribus fulgentem triumphis, belli Piratici, belli Sertoriani, belli Mithridatici, multarumque rerum gestarum majestate sublimem, quis tandem nosset, nisi eum M. Tullius, et T. Livius in litteras retulissent?

Idem ibid.

Et mihi quidem id animi fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes disertissimos imitarer viros, in vita Principum et temporibus dirigendis, sed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, Fabium Marcellinum, Gargilium Martialem, Julium Capitolinum, Ælium Lampridium, ceterosque, qui hæc et talia, non tam diserte quam vere, memorię prodiderunt.

Censorinus lib. de die Natali cap. 17.

Titus Livius libro cxxxvi. Eodem anno ludos seculares

* Salmastius legit jocanda.

Cæsar ingenti apparatu fecit, quos centesimo quoque anno (is enim terminus seculi) feri mos.

Eusebius in Chronico.

Ea quæ de Catilina, Cethego, Lentulo, et consule Cicerone, Sallustius scribit et Livius, hoc gesta sunt tempore.

Idem.

Messala Corvinus orator nascitur, et T. Livius Patavinus scriptor historicus.

Idem.

Livius Historicus Patavii moritur.

D. Hieronymus in Proœmio in Daniele.

Ad intelligendas extremas partes Danielis, multiplex historia Græcorum necessaria est... præcipueque nostri Livii, et Pompeii Trogi, atque Justinii; qui omnem extremæ visionis narrant historiam, et post Alexandrum usque ad Cæsarem Augustum, Syriæ et Ægypti, id est, Seleuci, et Antiochi, et Ptolemæorum, bella describunt.

Idem Epistola ad Paullinum, tom. III.

Ad Titum Livium, lacteo eloquentiæ fonte manantem, de ultimis Hispaniæ Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: et quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa sætas inauditum omnibus seculis celebrandumque miraculum, ut tantam urbem ingressi, aliud extra urbem quærerent.

Sidonius Apollinaris Paneg. Anthemii.

—vel quidquid in ævum

Mittunt Euganeis Patavina volumina chartis.

Cassiodorus.

C. Cæsar VI. et M. Agrippa III.

His consulibus Cæsar leges protulit, iudices ordinavit, provincias disposuit, et ideo Augustus cognominatus est: cujus temporibus floruerunt Virgilius, Horatius, et Livius.

FRAGMENTA DUO LIVII

DE CICERONE.

Ex Seneca patre, Suasoria sexta.

M. CICERO, sub adventum Triumvirorum cesserat urbe, pro certo habens, id quod erat, non magis Antonio eripi se, quam Cæsari Cassium et Brutum, posse. Primo in Tusculanum fugit, inde transversis itineribus in Formianum, ut ab Cajeta navim conscensurus, proficiscitur. Unde aliquoties in altum provectum, quum modo venti adversi retulissent, modo ipse jactationem navis, cæco volvente fluctu, pati non posset, tædium tandem eum et fugæ et vitæ cepit: regressusque ad superiorem villam, quæ paulo plus mille passibus a mari abest, *Moriar*, inquit, *in patria sæpe servata*. Satis constat servos fortiter fideliterque paratos fuisse ad dimicandum: ipsum deponi lecticam, et quietos pati, quod sors iniqua cogeret, jussisse. Prominenti ex lectica, præbentique immotam cervicem, caput præcisum est. Nec satis stolidæ crudelitati militum fuit: manus quoque, scripsisse in Antonium aliquid exprobrantes, præciderunt. Ita relatum caput ad Antonium, jussuque ejus inter duas manus in Rostris positum, ubi ille consul, ubi sæpe consularis, ubi eo ipso anno adversus Antonium, quanta nulla unquam humana vox cum admiratione eloquentiæ, auditus fuerat. Vix attollentes * lacrymis oculos homines, intueri trucidata membra ejus poterant.

* Gronov.
legit præ
lacrymis.

IBIDEM.

VIXIT tres et sexaginta annos: ut, si vis abfuisset, ne immatura quidem mors videri possit. Ingenium et operibus, et præmiis operum felix. Ipse fortunæ diu prosperæ, et in longo tenore felicitatis, magnis interim ictus vulneribus, exilio, ruina partium pro quibus steterat, filiæ morte, exitu tam tristi atque acerbato, omnium adversorum nihil, ut viro dignum erat, tulit, præter mortem: quæ, vere æstimanti, minus indigna videri potuit, quod a victore inimico nihil crudelius passurus erat, quam quod ejusdem fortunæ compos ipse fecisset. Si quis tamen virtutibus vitia pensarit, vir magnus, acer, memorabilis fuit, et in cujus laudes persequendas Cicerone laudatore opus fuerit.

FRAGMENTUM LIVII

DE CATONE.

Ex Hieronym. Prol. l. II. in Oseam.

Cujus (Catonis) gloriæ neque profuit quisquam laudando,
nec vituperando quisquam nocuit; quum utrumque summis
præditi fecerint ingeniis.

FRAGMENTUM

LIBRI XCI.

HISTORIARUM

TITI LIVII PATAVINI.

FRAGMENTUM

LIBRI XCI.

HISTORIARUM

TITI LIVII PATAVINI,

SUPPLEMENTO ET ADNOTATIONIBUS

ILLUSTRAVIT

GABRIEL BROTIER.

LIB. XCI.

TAMENINSEQUENTI
IPSO PERVIGILANTE IN
EODEM LOCO ALIA EXCI
TATAT VERIS PRIMA LV
CE MIRACV LOHOSTI B
FVIT SIMV LETOPPIDI
TVRRISQVAE MAXIMV
PPO PVGNACV LVM FVE
RATS VBRVTIS FVND
MENTIS DEHISCERE IN
GENTIBVS RIMIS ETV
.....
IVS IGNICOE
PIT INCENDIQ. SIMV
ETR VINA EMETVTER
RITICONTREBIENSES
DEM VROTREPIDI EFFV
GERVNTETV TLEGATIMIT
TERENTVRADDEDENDA
VRBEMABVNIVERSA
MVLTITVDINE CONCLAMAT
VMEST EADEM VIR
TVS QVAE INRITANTE

OPPVGNAVERAT VICTO
REMP LACABI LIOREM
FECIT OB SIDIBVS ACCEP
TISPECVNIAE MODICA
EXEGITSVMMA MARMA
QVE OMNIA ADEMITTAN
VGAS LIBEROS VIVOS
ADSEAD DVCI VSSITET EVGI
TIVOSQVORVM MAIOR
MVLTITVDORRATIPSIS
IMPERAVITVTINTERFI
CERENTIVGV LATOSDE
MVRODIE CERUNT.CV
MAGNA IACTVRAMILI
TVMQVATTVORETQVA
DRAGINTADIEBVSCON
TEBRIA EXPVGNATARE
LICTOQVE IBI.LINSTELO
.....
ADHIBERV MFLVME
COPIAS ADDVXIT BIHIBER
NACVLISSEC VNDVMOP

PIDVMQVODCASTRABE
LIAVOCATVRAEDIFICA
TISIPSEINCASTRISMA
NEBATINTERDIVCON
VENTVMSOCIARVMCI
VITATIVMINOPPIDO

N

GEBATARMAVTFIERET
PROCOPIIISCVIUSQ.POPV
LIPERTOTAMPROVINCI
AMEDIXERATQVIBVSI
SPECTISREFERRECETERA
ARMAMILITESIVSSITQVAE
AVTITINERIBVSCREBRIS
AVTOPPV

FACTAERANTNOVA
MANEPERCENTVRIO
NESDIVISIT.
TVMQVOQ SIN
STRVXITARMISVESTI
MENTAQV

N

. IPE
DIVMDATVMFABROS
. IN
DEQEXCIVERATQVIBVS

S

OFFICINABV.BITVMEN
. RA
TIONEINITAQVIDINSIN
GVLOS DIESEFFICIPOSSET
ITAQOMNIASIMVLINSTRV
MENTABELLIPARABAN
TVRNEQVEMATERIAAR
TIFICIBVSPRAEPARATIS
ANTEOMNIBVSSINIXO
GIVITVM.VDIONEC
SVOQVISQOPERIARTI
FEXDEERATCONVO
CATISDEINDEOMNIVMPO
PVLORVMLEGATIONIB.

.
.
.
.

. QVAS IPSE RES
.
QVASQINOPPVGNAN
DISVRBIBVSHOSTIVM
GESSISSETEXPOSVITET
ADRELIQVABELLICOHOR
TATVSESTPAVCISEDOC
TOSQVA.TVMHISPANI
AEPROVINCIAEINTER
ESSETSASPARTESSV
PERIORESESSSEDIMIS
BODEINDECONVENTV
IVSSISQVAEOMNIB.

.
IBI

RESVASPRINCIPIOVE
RIS.M.PERPERNAM
CVMVIGINTIMILIB.
PEDITVMEQVITIBVS
MILLEQVINGENTIS
INILVRCAONVMGEN
TEMMISITADTVENDA
REGIONISEIVSMARI
TIMAMORAMDATIS
PRAECKPTISQVIBVSITI
NERIBVSDVCERETAD
DEFENDENDASSOCIAS
VRBESQVASPONPEIVS
OPPVGNARETQVIB.

QVEIPSVMAGMEN
PONPEIEXINSIDIH.
ADGREDERETVR
EODEMTEMPOREET
ADHERENNVLIVM
QVIINISDEMLOCISE
RATLITTERASMISIT
ETINALTERAMPROVIN
CIAMAD.L.HERTVLEIV.
PRAECIPIENSQVEMAD
MODVMBELLVMAD
MINISTRAREVELLETANTE
OMNIAVTITASOCIASCI
VITATESTVERETVRNEA
CIECVMMETELLODIMI
CARETCVINEQAVCTORI
TATENEQVIRIBVSPARES

SET NEIPSEQVIDEM

CONSILIVM

. . . VERSVS

NEQVEIN

SVRVMEVMCREDEBAT

SITRAHERETVRBELLV.

HOSTICVMMAREABTER

GOPROVINCIASQOMNES

INPOTESTATEHABERET

NAVIBVSVDIQCOM

MEATVSVENTVROSIPSI

AVTEMCONSVMPITSPRIO

REALSTATEQVAEPRAEPA

RATAFVISSENTOMNIV.

RERVMINOPIAMFORE

PERPERNAMINMARITIMA.

REGIONEMSV

VTEAQVAEINTEGRAAD

HVCABHOSTIS

HIPOSETETSQVAOCCA

SIODETVRINCAVTOSPER

TEMPVSADGRESSVRVM

IPSECVMMSVOEXERCITY

HIBERONESETAVTALCO

RES

RESPROGREDISTATVIT

AQVIB.G

MEMCVM OPPVG

NARENTVRCELTIB.

VRBESINPLORATAME

SPOEM

. . . MISSOSQVITI

NERAEXERCITYVIROMAN.

MONSTRARENT

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

MARITIMAMNEORAM

VTPONPEIVMABILERCA

ONIAETCONTESTANIA

ARCEATVTRAQ.SOCIAGE

TEANADMETELLVMET

RVSITANIAMSECONVER

TAT HAECSECVMAGI

TANSSERITORVSPRAE

TERHIBERVAMNEM

PERPACATOSAGOSQVIE

TVMEEXERCITYMSINE

VLLIVSNOXADVXITPRO

PECTVSINDEINBVRSAO

NVMETCASVANTINORV.

ETGRACCVITANORVM

FINESEVSTATISOMNIB.

PROCVLCATISQVESEGITI

BVSADCALAGVRIMNA

SICAMSOCIORVMVRBE.

BENITTRANSGRESSVS

QAMNEMPROPINQVM

VRBIPONTEFACTOCASTRA

POSVIT POSTERODIE'M

MASIVMQVAESTOREM

INARVACOSSETCERINDO

NESMIBITADCONSCRI

BENDOSEXIISGENTIBY

MILITESFRUMENTVM

QVEINDECONTREBIAM

. . . LEVCADAAPPELLA

TVRCONPORTANDVMPRAH

TERQVAMVRBEMOPFOR

TVNISSIMVSEXBERO

NIBVSTRANSITVSERAT

INQVAMCVMQVERGIO

NEMDVCEEREEXERCITY.

STATVISSETET.C.INSTE

LVMPRAEFECTVMEQVI

TVMSEGOVIAMETIN

VACREORVMGENTEM

ADEQVITVMCONQVISI

TIONEMMISITIVSSV.

CVMEQVITIBVSCONTRE

BIAESESEOPPERIRIDI

MISSISSIPSEPROFEC
TVSPERVMA CONVMA
GRVMDVCTOEXERC
TVINCONFINIOVIRO
NVMPOSVITCASTRAPOS
TERODIECVMEQVITIB,
PRAEGRESSVSADITINE
RAEXPLORANDAIVSSO

PEDITEQVADRATOAGMI
NESEQVIADVARNIAM
VALIDISSIMAMREGIO
NISEIVSVRBEMVENIT
HAVDINOPINANTIB.
. . . ADVENERAT
VNDIQEQVITIBVSET
SVAEGENTISETAVTRIC

BREVIARIUM

FRAGMENTI LIBRI XCI.

TITI LIVII.

CONTREBIA a Sertorio expugnata. Is, in hiberna ducto exercitu, conventum sociarum civitatum agit, et ad reliqua belli cohortatur. Principio veris M. Perpernam in Ilurcaonum gentem mittit. Herennuleium et Hertuleium docet quemadmodum bellum sit administrandum. Ipse ad Calagurim Nasicam, sociorum urbem, venit: M. Masium mittit in Arvacos et Cerindones, C. Instelum Segoviam et in Vacreorum gentem: mox profectus per Umconum agrum, Vareiam validissimam urbem petit.

Hæc gesta

A. U. C.	A. C.	
DCLXXVIII.	76.	Coss. { Cn. OCTAVIO, C. SCRIBONIO CURIONE.
DCLXXIX.	75.	Coss. { L. OCTAVIO, C. AURELIO COTTA.

¹FRAGMENTUM

LIBRI XCI.

HISTORIARUM

²TITI LIVII PATAVINI.

¹*NOCTE* tamen insequenti, ²ipso pervigilante, in eodem loco alia excitata turris prima luce miraculo hostibus fuit: simul et oppidi turris, quæ maximum propugnaculum fuerat,

¹ *Fragmentum.* Egregios labores eruditi viri Benjamin Kennicott in edendis Bibliis Hebraicis laudaveram in priore Taciti editione Tom. III. pag. 567. nec tum spes fuit eos in Romanæ historiæ utilitatem cessuros. Id tamen felici literarum fato contigit, cum Cl. V. Paulus Jacobus Bruns Vaticanam Bibliothecam anno 1772. inviseret, antiquos qui ibi adservantur sacre Scripturæ codices iustratarus, ut studio Gl. Kennicott inserviret. Dum enim eos recensabat, illi oblati est codex Latinus, designatus N°. 24. in Bibliotheca Palatino-Vaticana, qui libros Tobie, Jobi et Esther complectebatur. Animadvertit Cl. Bruns codicem illum esse ex eorum numero, quos, ut utamur Ciceroniano verbo in Epistolis ad Familiares VII. 18. appellare possumus palimpsestos, id est iterum scriptos. Nempe parsimoniam causa, et ob membranarum raritatem, antiquorum librorum scriptura pumice delebatur, extritisque illis membranæ novi libri inscribebantur. Porro cum Cl. Bruns in Tobie, Jobi et Esther codicem incidisset, eumque palimpsestis membranæ constare deprehendisset, curiositate sua dignum ratus est quæ prius fuerant scripta in fugacibus literarum vestigiis investigare. Observavit primum in multis membranarum illarum paginis scriptas olim fuisse Ciceronis orationes, quas typis editas habemus. Oculos ejus gratius detinuit titulus aliis membranæ minutissimo caractere exaratus LIB. XCI. TITI. LIVII. Librum enim illum in Titi Livii editionibus deesse compertum habebat. Curiosita-

tem ejus adhuc accendebat, quod pars illa Livii in his membranæ unciali, et loquuntur, caractere, ac proinde antiquissimo, fuisset olim exarata. Aciem ergo oculorum intendit, ut extritam illam Livii partem, quanta posset perspicacitate et diligentia, legeret ac describeret. Illam postea anno 1778 Hamburgi typis edidit: confusus non defore, qui præstantissimum Romanæ et Hispanæ antiquitatis monumentum pro sui gravitate illustrarent. Exemplar Hamburgianæ editionis, Londino missum, nactus, illud statim et Supplemento explevi, et adnotationes, quibus opus erat maxime ad veterem Geographiam explicandam, addidi. Nec tamen meam hanc opellam tum in lucem emisi, quod satis duxerim illam cum altera hac Taciti editione conjungere.

² *Titi Livii.* Tanta est apud literarum et historie peritos T. Livii commendatio, ut summum sit omnium desiderium, quod magna scriptorum ejus parte careant. Superiore sæculo quammaximam lætitiæ iis attulit Johannes Horrius, Societatis Jesu, cum librum xxxiii. T. Livii, quem in Bibliotheca Ecclesiæ Cathedralis Bambergæ repererat, Paterbornæ edidit anno 1617. Pars libri xci. licet exigua, quam Cl. Bruns nuper invenit in Bibliotheca Vaticana, industriam extimulare animosque addere debet, ut Bibliothecarum foruli ipsique codices palimpsesti diligentissime inspiciantur, ne quid adhuc lateat magna cum laude et omnium gratulatione proferendum. Ne veteribus quidem Notionalium Bibliothecis abstinendum vido-

subrotis fundamentis dehiscere ingentibus rimis, et ³tum *erumpente validius ardescere* igni cœpit: incendiique simul et ruinæ metu terri ⁴Contrebienses de muro trepidi effugerunt; et, ut legati mitterentur ad dedendam urbem ab universa multitudo conclamatum est. Eadem virtus, quæ irritantes oppugnaverat, victorem placabiliorem fecit. Obsidibus acceptis, pecuniæ modicam exegit summam, armaque omnia ademitt. Transfugas liberos vivos ad se adduci jussit; et fugitivos, quorum major multitudo erat ipsis, imperavit ut interficerent. Jugulatos de muro dejecerunt. Cum magna jactura militum, quatuor et quadraginta diebus Contrebia expugnata; relictoque ibi ⁵L. (*forte potius* Caio) Instelo, *præfecto equitum*, ad ⁶Hi-

tur, cum feratur priore sæculo fuisse manu scriptos T. Livii codices in Abbatia Fontis-Evraldi, *Fontevrault*, qui prope turpiter sunt venundati. Is, quod turpius funestiusque fuit, eorum membranis natus est in ludicris palmulis, *des battoirs*, obtegendis; quibus passim dividendis, cum tum maxime lusciorum pilarum exercitationes vigerent, compertum fuit in his codicibus contentos fuisse T. Livii libros, qui decades octavam, decimam et undecimam consciebant; ut videre est apud Colomiers, *Bibliothèque choisie*, pag. 33. Nondum forte tamen desperandum de integro Livio adinveniendi. Illum enim exstare in Bibliotheca Turcarum Imperatoris admonuit Petrus della Valle. Ut inde trueretur sæpe adlaboratum est sub regibus Ludovico XIII. Ludovico XIV. et Ludovico XV. munificis literarum patronis. At vanus cassusque hactenus recidit labor; responsumque semper est a Turcis, quibus eum querendi cura imposita est, talem librum in Palatii, *le Serrail*, Bibliotheca non reperiri. Dolendum certe est quod illa inquisitio Turcis tantum fuerit commissa, Francis vero nunquam permessa. Præterea audivi T. Livium non in Palatina, sed in sanctæ Sophiæ Bibliotheca delitescere: dictum quoque mihi est eum non exstare Latine, sed Græce. Magna quidem erit Latinitatis jactura, si Græca tantum Livii interpretatio maneat, at ingens adhuc foret ipsius interpretationis utilitas, cum, quod potissimum est, historię materiam, gestorum seriem, Livianamque narrationem sit allatura. Quod monitum volui, ut Principes, quibus literarum honor ac dignitas cordi sunt, videant quid per suos legatos hac in re tentare valeant. Operæ quoque pretium simul foret, si per Turcicam diffidentiam licet, Imperatorem exorare,

ut titulos veterum suorum librorum Latinorum ac Græcorum, Arabicarum etiam interpretationum, communicatos vellet. Roque magis instandum, quod ejus Bibliotheca, jam passa incendia, his sit obnoxia. Hæc paulo fustius sum prosecutus, ob publicam utilitatem, et ut T. Livii fata spesque notacerent. Nunc ad Fragmentum libri xci. illustrandum propero.

1 *Nocte insequenti.* Supplevi *nocte*; idque postulabat, quod mox sequitur *prima luce miraculo hostibus fuit.* *Nocte* erat sane scriptum in superiore pagina.

2 *Ipsæ pervigilante.* Ipsæ Sertorio pervigilante.

3 *Tum erumpente validius ardescere igni.* Si quis attenderit quæ supersint literæ, vacuumque spatium, is haud diffitebitur hunc esse Livii sensum.

4 *Contrebienses.* Contrebia, urbs ceterioris Hispaniæ, seu Tarraconensiæ, nunc *Santa-Vert, dans la Mancha.*

5 *L. (forte potius Caio) Instelo, præfecto equitum.* Is mihi videtur esse C. Instelus, præfectus equitum, qui infra memoratur. Proclivis autem fuit error, ut L. pro C. maxime in unciali charactere, ac detrito legeretur. Si L. Instelus legendus est, quæ sit ejus dignitas militaris ignoratur.

6 *Hiberum flumen.* Nunc Ebro dicitur; de quo Plinius III. 3. *Iberus amnis navigabilis commercio dives, ortus in Cantabris, haud procul oppido Iuliobrica, nunc fuente d'Ivero, per ccccl. M. pass. fluens: navium per cclx. M. a Varia oppido, nunc Logroño, de quo infra adhuc dicitur, capax, quem propter universam Hispaniam Græci appellare Iberiam.* Videre est apud eruditum Florez, *Medallas de España*, Tab. LII. num. 12. rarissimum insignemque nummum, in quo caput hominis ex ore

berum flumen copias adduxit. Ibi hibernaculis secundum ⁷ oppidum, quod Castra Ælia vocatur, ædificatis, ipse in castris manebat, interdum conventum sociarum civitatum in oppido agebat. Arma ut fierent, pro copiis cujusque populi per totam provinciam edixerat: quibus inspectis, referre cetera arma milites jussit, ⁸ quæ aut itineribus crebris, aut ⁹ oppugnationibus variisque præliis labefacta erant. Nova mane per centuriones ¹⁰ divisit militi: ¹¹ tum quoque ipsos instruxit armis, ¹² vestimenta quoque addita; ¹³ et operarum impendium datum. Fabros enim advocaverat, indeque exciverat quibus officinabus ¹⁴ bitumen excoqueretur, ratione inita quid in singulos dies effici posset.

Itaque omnia simul instrumenta belli parabantur. Neque materia artificibus, præparatis ante omnibus, ¹⁵ in ministerium

aquam projicientis: infra HIBERNVS. Inde constat tum antiqua orthographia, cui favet codex Vaticanus, tum Hispanum fluminis symbolum.

⁷ Oppidum, quod Castra Ælia vocatur. Oppidum illud uni Livio memoratum, propinquum fuit Hiberno flumini: ita sane dictum, ab Ælio aliquo qui castra ibi condiderit. In Oscæ, nunc Huesca, nummis memoratur C. ÆLIUS IIIVIR, id est C. Ælius duumvir.

⁸ Quæ aut itineribus. Hæc Cl. Bruns sine ulla distinctione cum sequentibus nova mane etc. conjungebat. Quod quam vitiosum sit satis indicat rerum verborumque series.

⁹ Oppugnationibus variisque præliis labefacta. Ita supplendum monstrant et superstities literæ, et vacuum ipsum spatium. Arma autem itineribus, oppugnationibus, præliis deteri, labefieri notum ac compertum est. Nec de itineribus mirum videatur, cum in iis sæpe cadendæ essent materiæ, aliæque præstandæ, quæ passim occurrunt in anaglyphis Columnæ Trajanæ.

¹⁰ Divisit militi. Supplendum, ut patet, militi, vel militibus. Placet magis militi, ne ambigua sint quæ sequuntur.

¹¹ Tum quoque ipsos. Ipsos quoque centuriones armis instruxit. Quæ manent literæ, Supplementum satis indicant.

¹² Vestimenta quoque addita. Nec difficile quoque fuit Supplementum, per se satis obvium.

¹³ Et operarum impendium. Fabros enim advocaverat. Id, ut opinor, et loco et narrationi accommodatum videbitur.

¹⁴ Bitumen excoqueretur. Aut excoqueretur, aut eliquaretur supplendum. Sertorius machinarum scientia et usu peritissimus, ut videre est apud Plinarchum in ejus vita, adversus hostes et bitumine et malleolis et falaricis utebatur, maxime cum incendendæ essent eorum turres. De his machinamentis Vegetius, de Re militari, IV. 18. Quod si oppidani exire non audeant, majores balistas, malleoles vel falaricas cum incendio destinant, ut perruptis coriis, vel centonibus, intrinsecus flamma condatur, Malleoli velut sagittæ sunt, et ubi adhererint, quia ardentes sunt, universas conflagent. Falarica autem, ad modum hastæ, valido præfigitur ferro: inter tubum et hastile sulphure, resina, bitumine, stuppisque convolvitur infuso oleo, quod incendiarium vocant, quæ balistæ impetu destinata, perrupto munimine ardens figitur ligno, turritilamque machinam frequenter incendit. Falarica usus esse Saguntinos docet Livius XXI. 8. Falarica autem erat Saguntinis, missile ichma, hastili oblongo, et cetera tereti; præterquam ad extremum, unde ferrum exibat: id sicut in pilo, quadratum stappa circumligabant, lineabantque pice. Ferrum autem tres in longum habebat pedes, ut cum armis transfigere corpus posset. Antiqua arma in Celtiberia reperta exhibet Serenissimus Princeps Hispaniæ, D. Gabriel, in egregio suo opere, Salsatio, pag. 303.

¹⁵ In ministerium tardior. Locus omnino corruptus ab ipso vetere librario, si quidem in codice Vaticano legitur innoxioctium-udio. Ni tamen mea fallit conjectura, ad Livii sensum proxime accedunt, quæ reposui. Erunt

tardior; nec suo quisque operi artifex deerat. Convocatis deinde omnium populorum legationibus, ¹⁶*summatim prioris belli eventus recensuit, laudatisque civitatum consensu et militum virtute*, quas ipse res ¹⁷*consilio providisset*, quasque in oppugnandis urbibus hostium gessisset, exposuit; et ad reliqua belli cohortatus est paucis edoctos quantum Hispaniæ provinciæ interesset suas partes superiores esse. Dimisso deinde conventu, jussis, quæ ¹⁸*omnibus conducerent, quibusque sibi possent res servare suas*, principio veris M. Perpernam cum ¹⁹*viginti milibus peditum, equitibus mille quingentis in* ²⁰*Ilurcaonum gentem misit ad tuendam regionis ejus maritimam oram*; datis præceptis, quibus itineribus duceret ad defendendas socias urbes, quas ²¹*Pompeius oppugnaret, quibusque ipsum agmen Pompeii ex insidiis adgrederetur.*

Eodem tempore et ad Herennuleium, qui in iisdem locis erat, litteras misit, et ²²*in alteram provinciam ad* ²³*L. Hertuleium, præcipiens, quemadmodum bellum administrare vellet*; ante omnia ut ita socias civitates tueretur, ne acie cum Metello dimicaret, cui neque auctoritate neque viribus par esset: ne ipse quidem consilium ²⁴*inierat adversus eum eundi*, neque in *præsentiarum incursurum* eum credebat, si traheretur bellum: hosti, cum mare ab tergo provinciasque omnes in potestate haberet, navibus undique commeatus venturos: ipsi autem, consumptis priore æstate, quæ præparata fuissent, omnium rerum inopiam fore: Perpernam in maritimam regionem ²⁵*superven-*

forte qui conjiciant, in hoc *servitium tardior*. At displicet *servitium* hoc sensu usurpatum, nec Livianum est.

16 *Summatim prioris belli*. . . *militum virtute*. Hæc conveniunt iis quæ antecedunt, et loco, qui in codice legi non potest.

17 *Consilio providisset*. Hæc quoque satis indicantur rerum serie.

18 *Omnibus conducerent, quibusque sibi possent res servare*. Antecedentia et reliquæ literæ hæc indigitant.

19 *Viginti milibus*. Libri veteres, Inscriptiones, ut et hic codex Vaticanus Livii sæpe habent *milibus, milia*. Sed et ipse quoque mox habet *mille*.

20 *Ilurcaonum*. Ilurcaones oram maritimam ad ostia fluminis Iberi, *l'Ebro*, habitabant: nunc *la partie méridionale de la Catalogne et la partie septentrionale du Royaume de Valence*. Forte melius scriberetur *Ilercaonum*. Ipse Livius XXII. 21. dixit *in agro Ilercaonensium*; et ipse mox infra in Fragmento memorat *Ilercaoniam*. In Plinio III. 3. legitur regio *Ilerguonum*. Multa est apud antiquos scriptores in scribendis nominibus varietas. Iidem enim

Julio Cæsari, de *Bello civili*, I. 59. dicuntur *Ilurgavonenses*. Ptolemæo II. 6. *Ἰλαρκαῖον*.

21 *Pompeius*. In codice Vaticano librarius scripsit *Ponpcius, Ponpeli, inploratam*. Vitia sunt pronuntiationis et scripturæ, quæ ex nummis et lapidibus corrigere pronum est.

22 *In alteram provinciam*. In Hispaniam ulteriorem: videturque Hertuleius fuisse in Lusitaniæ finibus *le Portugal*, quæ pars erat Hispaniæ ulterioris.

23 *L. Hertuleium*. Perperam Epitome Liviana libr. XCI. habet, *Herculeius*; Fragmenta Sallustii, *Hirtuleius*. Verum nomen prodit antiquissimus hic Livii codex, ut recte observavit Cl. Bruns.

24 *Inierat adversus eum eundi, neque in præsentiarum incursurum*. Quæ superant in MS. codice locusque ea suggerunt.

25 *Superventurum*. Jam pars verbi occurrit in MS. codice. Id quoque innuit, quod mox sequitur, *incantulos. . . adgressurum*.

turum, ut ea, quæ integra adhuc, ²⁶ ab hostis *vi tutari* posset, et, si qua occasio detur, incautos per tempus adgressurum. Ipse cum suo exercitu ²⁷ Hiberones et Autalcones progredi statuit, a quibus ²⁸ *gratiam querebatur infamem*: cum ²⁹ *nuper oppugnaretur* ³⁰ Celtiberorum urbes imploratam ³¹ esse opem ³² ab *Metello*, missosque qui itinera exercitui Romano monstrarent. ³³ *Quam perfidiam ullum iri volebat Sertorius, ut insigni exemplo ceterorum fidem retineret. Illos cum pro flagitii gravitate mulcasset, variis distrahitur curis, ambiguus quonam bellum vertat, utrum fidos Romanis populos incurset, maritimamne oram, ut Pompeium ab* ³⁴ *Ilercaonia et* ³⁵ *Contestania arceat, utraque socia gente, an ad Metellum et* ³⁶ *Lusitaniam se convertat.*

Hæc secum agitans Sertorius præter ³⁷ Hiberum amnem per pacatos agros quietum exercitum sine ullius noxa duxit. Pro-

²⁶ *Ab hostis vi tutari.* Supplevi quæ indicabant reliquæ litteræ.

²⁷ *Hiberones et Autalcones.* Hi populi Citerioris Hispaniæ veteribus scriptoribus non memorantur. At cum Metello ad Celtiberos tendenti iter monstraverint, manifestum est eos habitasse in ea parte Hispaniæ, quam nunc dicimus *la partie orientale de la Castille vicille, et partie d'Alava et de Navarre.* Et ut videtur ex nominibus Hiberones Hiberno flumini propiores, Autalcones Celtiberia. Opinor Livium scripsisse ad *Hiberones et Autalcones progredi.* Ad exciderit aut vitio librarii, aut extrita scriptura. Immo suspicor non fuisse scriptum *Hiberones*, sed ad *Berones*, In extritis enim literis falli potuit Cl. Bruns. Manet forte veteris nominis memoria in oppido quod nunc dicitur *Briones*, et Hiberno flumini vicinum est, supra *Logroño.*

²⁸ *Gratiam querebatur infamem.* Id et loco et veteris scripturæ vestigiis convenire mihi videtur. Pro *querebatur*, si quis malit, *reposebat*, haud repugnabo.

²⁹ *Nuper oppugnarentur.* Supplevi *nuper*; quod cum historia consentit.

³⁰ *Celtiberorum urbes.* Non difficile fuit Supplementum, cum maxima pars in codice MS. exstaret. Celtiberi autem, Celtis, seu Gallis, et Hiberis mixti, unde iis nomen, illudque apud Hispanos bellorum studiis celebratissimum. Landantur a Silio Italico III. 340.

Venere et Celtæ sociati nomen Hiberis.

Hic pugna cecidisse decus.

Eam Hispaniæ partem tenere, quam

nunc dicimus *la partie occidentale de la Castille nouvelle, et une grande partie de l'Aragon.*

³¹ *Esse opem.* In MS. *ecce*; ut jam alias monui, aut librarii vitio, aut detrita scriptura.

³² *Ab Metello.* Id necessario fuit supplendum. Metellus enim Occidentalem Hispaniæ partem tenebat. Pompeius autem Orientalem. Unde unus Metellus implorare opem poterat, ut subveniret Celtiberia.

³³ *Quam perfidiam ullum ire...* *populos incurset.* Magnus hic ob extritam scripturam hiatus, quem convenienter loco et tempori explevisse mihi videor.

³⁴ *Ilercaonia.* Ilercaonia, seu regio Ilercaonum, erat, ut jam dixi, prope ostia fluminis Hebri, *l'Ebro*; et oram maritimam Hispaniæ, Orientem versus, obtinebat, ubi nunc *la partie méridionale de la Catalogne et la partie septentrionale du Royaume de Valence.*

³⁵ *Contestania.* Contestania, seu Contestanorum regio, erat infra Ilercaoniam; et oram maritimam Hispaniæ, Orientem versus occupabat, ubi nunc *la plus grande partie du Royaume de Valence, et partie du Royaume de Murcie.*

³⁶ *Lusitaniam.* Perperam aut librarius scripsit, aut Cl. Bruns legit *Rusitaniam.* Certo certius legendum *Lusitaniam*, cujus pars magna nunc *le Portugal.*

³⁷ *Hiberum amnem.* De Hiberno amne jam dictum sæpe supra.

fectus inde in ³⁸ Bursaonum et ³⁹ Casuantinorum et ⁴⁰ Graccuritanorum fines, evastatis omnibus proculcatisque segetibus, ad ⁴¹ Calagurim Nasicam sociorum urbem ⁴² venit, transgressusque ⁴³ amnem propinquum urbi, ponte facto, castra posuit. Postero die M. Masium quaestorem in ⁴⁴ Arvacos et ⁴⁵ Cerindones misit ad conscribendos ex iis gentibus milites, frumentumque inde ⁴⁶ Contrebiā, quae Leucada appellatur, comportandum, praeter quam urbem opportunissimus ex ⁴⁷ Beronibus transitus erat, in quamcumque regionem ducere exercitum sta-

³⁸ *Bursaonum.* Bursaones Plinio III. 3. dicuntur *Bursaonenses*. Erant e centum quinquaginta duobus populis, qui Caesaraugustam, nunc *Sarragossae*, juris causa, conveniebant. Principem eorum urbem *Bérgada* Ptolemæus II. 6. Celtiberorum urbibus accenset. Videntur habitasse Hispania partem, quam nunc dicimus *la Mancha*.

³⁹ *Casuantinorum.* Cum Plinius III. 3. in hoc populorum tractu memoret *Cascontenses*; et Ptolemæus II. 6. urbem *Káskantv*, nunc *Cascante*, *dans le Royaume de Navarre*, trans Hiberum fluvium; crediderim Casuantinos a Livio memoratos eodem esse ac Cascontenses: aut incompertum qui sint illi *Casuantini*.

⁴⁰ *Graccuritanorum.* Urbs princeps Graccuritanorum erat Graccuris, nunc *Agrada*, *dans la Castille vieille*. De hac urbe Festus: *Gracchuris urbs Hiberæ regionis, dicta a Graccho Sempronio, quæ antea Ilurcis nominabatur*. Nec aliter Epitome Livii, libr. XLI. 76. *Sempronius Gracchus proconsul Celtiberos victos in deditionem accepit: monumentumque operum suorum, Gracchurim oppidum in Hispania constituit*. Vetarem nominis orthographiam retinuit MS. codex Vaticanus, ut constat ex nummis inscriptis *MVNICIP. GRACCVRIS*, id est municipium Graccuris.

⁴¹ *Calagurim Nasicam*] Calaguris Nasicā, nunc *Calahorra* *dans la Castille vieille*. Hujus urbis nummis ex ære mediocri perrarus extat apud eruditum Florez, *Medallas de España*, Tab. XI. num. 9. pag. 259. Ex una parte caput hominis nudum; ex altera parte, bos. Supra *CALAGVREL*. Infra, *IVLIA*. Nempe Calagurris Julia Nassicā municipium erat, forte ita dictum a Cornelio Scipione Nasicā. Plinius III. 3. memorat *Calaguritanos*, qui *Nassicī cognominantur*. Fuit et Calaguris Fibularia; unde Plinius loc. cit. appellat *Calaguritanos*, qui *Fibularenses cognominantur*. Illa

Calaguris debet esse *Loharre dans la Royaume de Navarre*.

⁴² *Venit.* In MS. *venit*. Nempe ex vitiosa pronuntiatione librarii, quæ adhuc frequens est in Hispania, Aquitania, &c. Inde similis error frequens occurrit in veteribus Inscriptionibus.

⁴³ *Amnem propinquum urbi.* Amnis ille est Hiberus, *l'Ebro*, sæpe nobis memoratus.

⁴⁴ *Arvacos.* Plinio III. 3. et IV. 20. appellantur *Arevaci*. Celtiberi vicini erant, Occidentem versus; immo et pars Celtiberorum: unde dicebantur Arevaci Celtiberi, nunc *la partie orientale de la Castille vieille*. Nomen ducebant ab Arevā fluvio, nunc *la rivière Arlencon*, qui urbem *Burgos* alluit. *Arevaci nomen dedit fluvius Arevā*. Plinius III. 3.

⁴⁵ *Cerindones.* Populus soli Livio nominatus; et certe Arevacis vicinus. In hoc situ Plinius memorat Pelendones, partem quoque Celtiberorum. Quatuor populi constabant Pelendones, quorum unus videntur fuisse Cerindones. Plinius III. 3. *Pelendones Celtiberorum, quatuor populi: quorum Numantini, nunc les ruines de Numance dans le Castille vieille, près de la ville de Soria*. In vetere Inscriptione apud Gruterum CXI. 5. *PELENDONES AREVACON*.

⁴⁶ *Contrebiā.* Urbs illa diversa est a Contrebia, quam a Sertorio expugnatam initio Fragmenti vidimus. Contrebia, quæ appellabatur Leucada, debuit esse Calaguri Nassicæ vicina, Occidentem versus, si quidem præter hanc urbem opportunissimus erat ex Beronibus transitus.

⁴⁷ *Beronibus.* Ptolemæo II. 6. *Bérons*. Hiberum fluvium accolebant. Inter eorum oppida erat Tritium, nunc *Tricio, près de Najera, dans le pays de Rioja*. Jam monui Beronum nomen manere in oppido *Briones*.

tuisset; et C. Instelam, præfectum equitum ⁴⁸ Segoviam et in ⁴⁹ Vacreorum gentem ad equitum conquisitionem misit, jussumque cum equitibus ⁵⁰ Contrebiæ sese opperiri. Dimissis iis, ipse profectus ⁵¹ per Umconum agrum, ducto exercitu in confinio ⁵² Vironum posuit castra. Postero die cum equitibus prægressus ad itinera exploranda, jussu pedite quadrato agmine sequi ad ⁵³ Vareiam validissimam regionis ejus urbem venit. ⁵⁴ Haud inopinantibus *Vareianis* advenerat, undique equitibus et ⁵⁵ suæ gentis ⁵⁶ et Autrigonum accitis.

⁴⁸ *Segoviam.* Nunc quoque *Ségovic*, dans la Castille vicille.

⁴⁹ *Vacreorum.* Pronum est divinare emendandum esse *Vaccæorum*. At cum Plinius III. 5. memoret Vaccæos, quorum XVIII erant civitates, quas inter appellat Intercatienses, Pallantinos, Lacobricenses, Caucenses: earum quoque e numero potuerunt esse Vacrei. Vaccæi autem, quorum pars certe fuere Vacrei, eam Hispaniæ partem tenebant, quam nunc dicimus *partie de la Castille vicille et du Royaume de Léon*, ubi urbes *Pallentia, Valladolid, Simancas*.

⁵⁰ *Contrebiæ.* Contrebiæ, nunc *Santavert*, quam Sertorius expugnaverat, ut dictum est initio Fragmenti.

⁵¹ *Per Umconum agrum.* Umcones, ut patet ex ipso Sertorii itinere, fuere cis Hiberum flumen, supra urbem Calagurim Nasicam, ubi nunc *la partie Méridionale de la Navarre*, Orientem versus.

⁵² *Vironum.* Umconibus vicini e-

rant Virones, et Hiberum flumen accolebant; nunc *la partie méridionale de la Navarre*, Occidentem versus.

⁵³ *Vareiam.* Vareia, urbs erat Vironum nunc *Logroño*, dans la Navarre, Hiberi flumini apposita.

⁵⁴ *Haud inopinantibus Vareianis.* Supplevi *Varcianis*, ut locus ipse postulabat.

⁵⁵ *Suæ gentis.* Gentis Vironum, quorum urbs validissima erat Vareia. Ptolemæus II. 6. Virones omisit; et Vareiam Beronibus attribuit.

⁵⁶ *Et Autrigonum accitis.* In MS. codice et *Autric*. Supplevi, et Autrigonum accitis. Licet CL. Bruns legerit *ΑΥΤΡΙΚ*. Certe fuit scriptum *ΑΥΤΡΙΚΑ*. Ptolemæo II. 6. dicuntur *Αβριγόνες*; et juxta Plinium III. 3. Autrigonum decem erant civitates. Habitabant Hispania partem quam appellamus *la partie septentrionale de la Castille vicille*. Decem civitatum una fuit Virovesca, nunc *Birblesca*.

Cl. Bruns, cum hoc Titi Livii Fragmentum edidit, Inscriptionem de bello Sertoriano protulit, quam Barcinone repertam fert MS. codex Marcanovæ, qui Venetiis in Bibliotheca ILL. Cornaro adservatur.

D. M. S.

BELLO SERTORIANO

VVLNERE SVSCEPTO

A KALAGVRITANO NITIA

QVEM MANV EXTEMPLO

FODI. ACQVIRENDÆ

VALITVDINIS GRATIA

BARCINONAM PECI.

ESCVLPIO VOTA VOV.

TEMPLVM INGRATO VT

FIERET STATVI. MORTE

INMATVRA ME INTERCI

PIENTE. ET AB VALITVDI

NE. ET AB AVRA ADVLE

SCENTEM MISERABILI

TER DESTITVTVM VIDES

EQVITVM. MAGISTER. SP. POMPEANVS.

Licet Marcanova curiosus fuerit veterum monumentorum accumulator, illa Inscriptio, nescio quid recens et adulterinum spirare mihi videtur. Suspecta quoque visa est, Scaligero Inscriptio altera, quam tamen ex erudito Resendio, ut inventam apud Exarramam fluvium in Lusitania, habet Gruterus, pag. xvi. num. 2.

I. O. M.

OB PVLSOS A Q. SER

TORIO METELLVM

ADQ. POMP.

IVN. DONACE

CORON. ET SCEPTRVM

EX ARG. MVNVS

ADTVLIT

FLAMINICAE PHIA

LAM CAELATAM

HIERODVLIS COE

NAM DEDIT.

Certæ et indubitæ fidei monumentis illustratur ac commendatur antiquitas: suspectis spuriisque obscuratur et detegitur.

Ex edit. Tacit. à Brotier in 12mo. Ann. 1776.

FINIS.

